Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Nieuw groot stuurmans zeespiegel, inhoudende de zeekusten van de noordsche, oostersche en westersche schipvaert, alsmede de ghelegentheyt van de noordelijke gelegen landen, als van Yslandt ... Nova Zembla

https://hdl.handle.net/1874/362974



Nieuw Groot

STUURMANS ZEE-SPIEGEL,

INHOUDENDE

De Zeekusten van de Noordsche/Oostersche/en Westersche Schipvaert; vertoonende in vele nootsakelijcke Zee-Kaerten/ alle de Havens/ Rivieren/ Baepen/ Reeden/ Diepten/ en Drooghten; seer curieus op sijn behoorlijcke Polus-hooghte gelegt/en versien met Opdoeninge der principaelste Landen/ en op wat Cours en Verhept sy van malkanderen gelegen zijn: Mede voor desen soo klaerlijck uytgegeven/ en met groote blijt dooryaens vermeerdert/ en verbetert/ ten Dienst van alle Zeevarende Persoonen.

Als-mede

De gelegentheyt van de Noordelijcke gelegen Landen, als van Yslandt, de Straet Davids, Jan Mayen-Eylandt, Beeren-Eylandt, Oudt Groenlandt, Spitsbergen, en Nova Zembla: met veel Zee-Kaerten, en Opdoeninge versien.

Met een Dopagie van dry Schepen na het Way-gat.

By-een gebracht uyt ondersoeckinge van veel ervaren Stuurlieden, Lootsen, en Liefhebberen der Navigatien.

Met noch een Instructie ofte Onderwijs in de Konst der Zeevaert, als mede nieuwe Tafelen van des Sons- en Sterren-declinatie; Met een Almanach tot den Jare 1700. door

DIRCK REMBRANTSZ. van NIEROP, Mathematicus.

Anno 1676.

Met Privilegie voor 15 Jaren.

T' AMSTERDAM,

By Hendrick Doncker *Boeckverkoper en Graadhooghmaker, inde Nieuwbrugsteeg In't Stuurmans gereedschap, het derde huys vande nieuwe brugh, inde straet*

PRIVILEGIE.

DE Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt. *Doen te weten,* alſoo ons vertoont is by *Hendrick Donker,* Boeckverkooper binnen Amſterdam, dat hy Suppliant naer veele moeyten by een gebracht en doen drucken hadde het *Nieuw groot Stuurmans Zee-Spiegel,* inhoudende alle de Zee-kuſten van de Ooſterſe, Noordtſe, Weſterſe, en Guineſe Schipvaert, met hare nodige Zee-kaerten, en de opdoeninge van Landen, oock voor aen bygevoeght een onderwijs der groote Zee-vaert met een Almanach van 36 Jaren, en een verklaringe der Eclipſen, waer en op wat plaetſen en wanneer de ſelve haer ſouden vertoonen, mits gaders verklaringe over den drayenden Horizont over het hemels Pleyn, door *Dirck Rembrantſz. van Nierop*, Mathematicus, alle 't welcke was ſtreckende tot groote verlichtingh en onderwijſinge van alle Zeevarende Luyden, die de voorſz. geweſten ſouden trachten te bevaren, aengeſien hy Suppliant niet alleen geene moeyten, noch groote koſten hadde geſpaert, om alles in goede ordre by een te brengen, te laten drucken, en de menighvuldige Platen, daer toe dienende, te laten ſnijden, maer alſoo hy Suppliant ten hooghſten beducht was, dat andere perſoonen 't ſelve Werk ſouden mogen naerdrucken, dat ſtrecken ſoude tot ongemeene groote ſchade, en nadeel van hem Suppliant, in 't vertieren van de voorſz. Boecken en den aenkleven van dien, ook tot verminderinge van de luyſter der ſelver Wercken, ten ware het ons geliefde hem Suppliant alleen daer toe te verleenen, ſpeciael Octroy en Privilegie; Weshalven den Suppliant hem genootdruckt vont te keeren tot Ons, demoedelijk verſoeckende dat Wy om de voorverhaelde redenen hem Suppliant, voor hem, ſijne Erfgenamen of Actie verkrijgende, gunſtelijk geliefden te conſenteeren en octroyeeren, dat hy alleen met uytſluytinge van alle anderen, voor den tijdt van 15 eerſtkomende Jaren, of langer of korter tijdt, tot Onſen gelieve, de gemelde Werken ſal mogen drucken of doen drucken en verkoopen, in alle talen en ſpraecken, ſoo in 't groot als kleyn, als mede in 't geheel of deel in alle Formaten, en tegens de Contraventeurs te ſtatueren ſodanigen pœne, als Wy in diſcretie ſouden verſtaen te behooren. SO IS 'T; dat wy de ſake en 't verſoeck voorſz. overgemerckt hebbende, en genegen weſende ter bede van den Suppliant, uyt onſe rechte wetenſchap, ſouveraine macht, en authoriteyt den ſelven Suppliant geconſenteert, geaccordeert en geoctroyeert hebben conſenteren, accordeeren en octroyeren den ſelven mits deſen, dat hy gedurende den tijdt van vijftien eerſtachtereenvolgende Jaren het voorſz. Boeck, genaemt *Nieuw groot Stuurmans Zee-Spiegel,* binnen den voorſz. onſen Landen, alleen ſal mogen drucken, uytgeven en verkoopen, of doen drucken en verkoopen, in alle talen en ſpraken, ſoo in 't groot als kleyn, als mede in 't geheel of deel in alle Formaten, verbiedende derom allen en een ygelijcken 't ſelve Boeck en Wercken, na te drucken, of elders nagedruckt binnen den ſelven onſen Lande te brengen, uyt te geven of te verkoopen, op verbeurte van alle de nagedruckte, ingebrachte of verkochte Exemplaren, en een boete van 300 guldens daer-en-boven te verbeuren, t'appliceren een derde part voor den Officier die de calangie doen ſal, een derde part voor den Armen, ter plaetſe daer het caſus voorvallen ſal, en 't reſterende derde part voor den Suppliant; Alles in dien verſtande, dat Wy den Suppliant met deſen onſen Octroye willende gratificeren, tot verhoedinge van ſijn ſchade, door het nadrucken van 't voorſz. Boeck, daer door in eenigen deele verſtaen den inhouden van dien te authoriſeeren of advoueren; En veel min het ſelve onder onſe protectie en beſcherminge, eenig meerder credijt, aenſien of reputatie te geven, nemaer den Suppliant in cas daer in yets onbehoorlijcks ſouden mogen influeeren, alle het ſelve tot ſijnen laſt ſal gehouden weſen te verantwoorden; Tot dien eynde wel expreſſelijk begeerende, dat by aldien hy deſen onſen Octroye voor het ſelve Boeck ſal willen ſtellen, daer van gene geabbrevieerde of gecontraheerde mentie ſal mogen maken, nemaer gehouden ſal weſen, het ſelve Octroy in 't geheel, en ſonder eenige Omiſſie daer voor te drucken of te doen drucken, op pœne van 't effect van dien te verlieſen. En ten eynde de Suppliant deſen Onſen conſente en Octroye moge genieten als naer behooren; Laſten Wy allen en een ygelijken dien 't aengaen mach, dat hy den Suppliant van den inhoude van deſen doen laten en gedogen, ruſtelijck, vredelijck en volkomentlijck genieten en gebruycken, ceſſerende alle beletſelen en wederſeggen ter contrarie. Gedaen in de Hage onder onſen groote Zegele hier aen doen hangen, den xx Maert, in 't Jaer ons Heeren en Saligmakers duyſent ſes hondert vijf-en-tſeventigh.

A. Waſſenaer.

1675.

Ter Ordonnantie van de Staten,

HUBERT van BEAUMONT.

GEOGRAPHISCH INSTITUUT UTRECHT

Kort Onderwijs in de Konst der Zeevaert.

DE Konst van 't Zee-varen is een wetenschap / om door seekere regulen een Schip over Zee te stieren / van de eene plaets tot de andere; Wert niet onepgentlijck gedeelt in twee deelen / namentlijck in gemeene en groote Zee-vaert. De ghemeene Zee-vaert gebruyckt geen Instrumenten dan het Compas en Diep-loot / als principalijck bestaende in erbaringh en handelingh / in kennisse van Landen en hoecken / hoe die in streckingen en distantien verschepden zijn / en upt der zee bekent werden: in diepten / ondiepten / hoedanigheden van gronden: 't loopen en ballen van stroomen: op wat streeck de Maen aen elcke besonder plaets hoogh water maeckt / en diergelijcke / 't welck eendeels upt onderrichtinge van erbaren Stierlieden / maer meest upt eygen erbaringh moet geleert werden.

De groote Zee-vaert gebruyckt / behalven de voorsz. gemeene handelinge / verschepden andere behendige instrumenten en regulen die sy upt de Astronomie en Cosmographie moet nemen. Is daerom noodigh / en elck Stierman die de groote zee-vaert wil gebruycken en handelen / eerst en voor al wel onderrecht zy in de Fondamenten der selver Konsten / dat is: dat hy kenne en verstae de gestalte en afdeylinghe van de Sphera der Wereldt / de beweginge der Hemelen / voornamelijck vande vaste sterren / son en maen / mitsgaders de Fabryck en 't gebruyck der Instrumenten: sonder welcke kennisse 't niet mogelijck is groote / en te voozen nopt besochte / repsen over de groote zee geluckelijck upt te voeren. En nae dien sodanighe wetenschappen upt goet onderricht konnen verkregen werden / hebben wy die in dit Tractaet den jonghen Zee-luyden (begeerigh om Stiermanschap te leeren) voor-gestelt / soo klaer en duydelijck als des selfs hoorthevdt heeft konnen lijden.

Het eerste Hooftstuck. Van de Sphæra, en haer onderscheyden bewegingen.

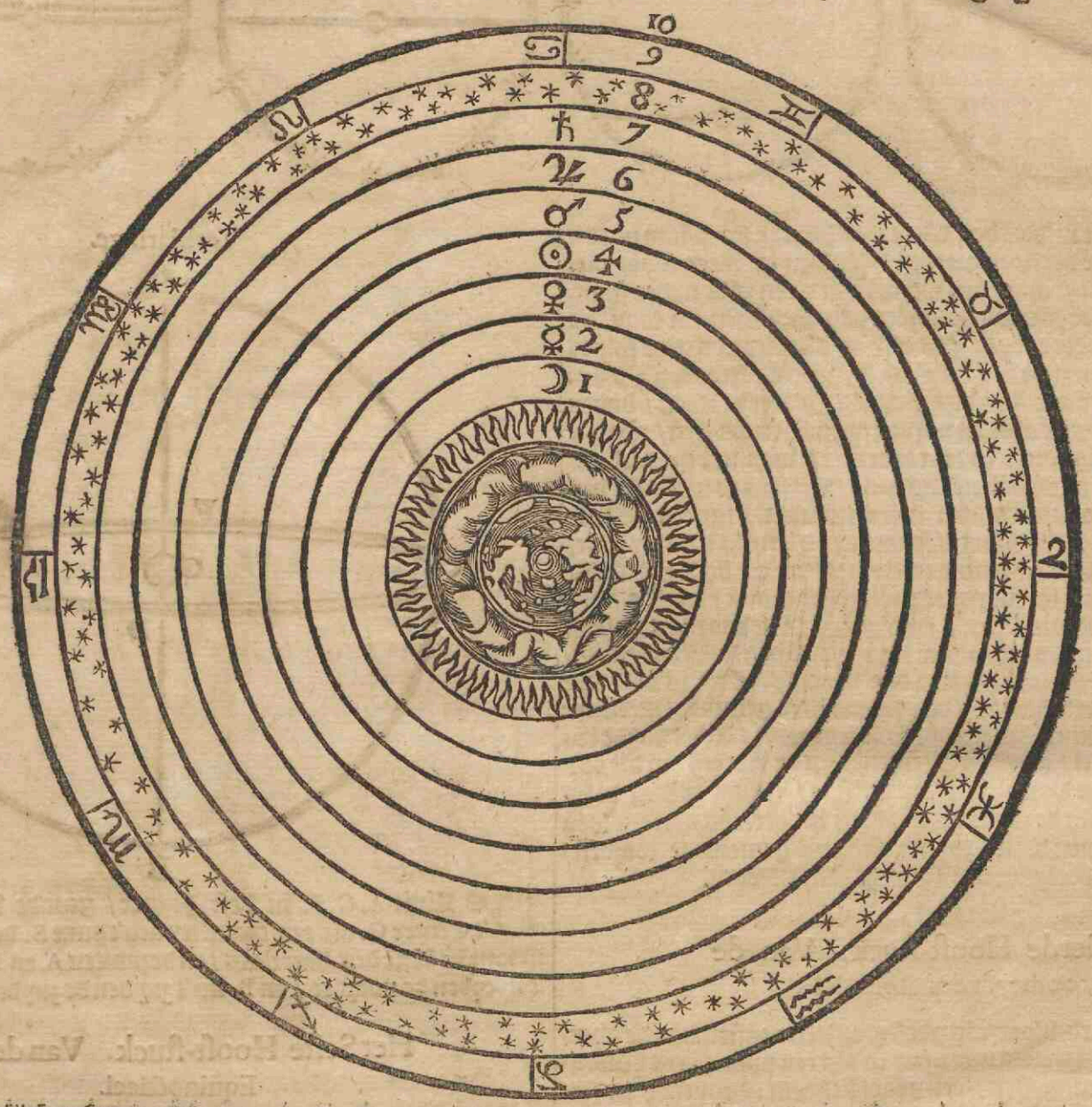

SPhera is eygentlijck gesept een kloot / geheel vast en ront / wiens superficie of upperblack over al even verre is / verschepden van syn middel-punt. By dat voort Sphæra Mundi ofte Sphera der Werelt / verstaet men gemeenlijk de geheele kloot des Hemels / met alle dat daer in bevangen is: die wert gedeelt in twee deelen: Elementaels en Hemels: het Elementael deel / geeft weder vier deelen: het eerste is de Aerde / die met het Water als het tweede maeckt een volkomen ronde kloot / daer wy op woonen. Het derde de Locht 't aerde bevangende / en het vierde het Vuyr. Upt dese Elementen (dat is beginselen aller dingen) die de veranderinge altijt onderworpen ende onderdanigh zijn / komen voort en vergaen / door gestadige wisselingen en verwandelinge van d'een in d'ander / alle dingen die wy op Aerdrijck sien en bevinden.

't Hemels deel (bevangende binnen in syn hollighevdt / 't Elementaels) is doorluchtig / blinkende / afgeschepden en vry van alle veranderlikhevpt / wert gedeelt in 8. Spheren of ronde holle kloten / die men Hemelen noemt / waer van de groote altijt de naeste verbolgens kloots-wijs begrijpt. De seven onderste hebben maer elck een Sterre ofte Planeet alleen / waer van de eerste (het Aerdrijk naeste) is / de Hemel vande Maen / de tweede van Mercurius / de derde van Venus / de vierde van de Son / de vijfde van Mars / de seste van Jupiter / de sevende van Saturnus / en de achtste van alle vaste sterren. 't Getal deser Hemelen wert bekent door de lopen die men in haer siet rondom de Polen des Sodiacx. De Maen deur-loopt haren Hemel deur haer eygen natuerlijcke loop van west na oost in seven-en-twintig dagen en acht uren. Mercurius / Venus en de Son de haren in een Jaer / Mars de syne in twee / Jupiter in 12 / en Saturnus in 30 Jaren. Den achtsten Hemel voldoet syn eygen loop / na de stellinge Tychonis Brahe / in 25400 Jaren. Dese Hemelen werden te gelijck in 24 uren op de Polen / om de asse der Werelt omgevoert door den neghenden Hemel / die men noemt het Primum mobile, dat is de eerste beweginge / door welcke beweginghe / op ons gesicht veroorsaeckt wert dagh en nacht / en het dagelijcks op en onder-gaen der Hemelsche Lichten. Doch dewijle dat dit niet verder als tot de konst der zeevaert uptgestrekt is / so wort hier genomen dat de Hemelen bewegen om een vasten aertkloot / sonder te ondersoecken wat de eygen stelling daer van is.

Dese Planeten worden niet in de Globen gestelt / want sy haer plaets alle dagen veranderen / ende van haer dwalende / ende verschepdene lopen beweginge wort bewesen / als voorzen gesept is.

Daer zijn noch meer Planeten / maer by geen Autheuren noch bekent / die haer des daegs by en om de Sonnen verthonen / dese Planeten openbaren haer eerst in 't oost-eynde van de Sonne / passeeren ende gaen voor-by de Son west-waerts ontrent in thien dagen tijts / gelijck verschepdemael geobserveert is / maer dit kan niet geschien / 't zy met eenige verre gesichten. Ende worden nu genoemt vlecken in de son.

Het tweede Hooft-ſtuck. Van de rondigheyt des Aerdrijks.

DAt de aerde met het water te ſamen een ronde kloot is / blijckt boven de experientie ſeer klaer upt de ſchaduw des Aerdrijcks in de Eclips des Maens. In wat geweſte des Hemels de Maen Eclipſeert of dooz de ſchaduwe des aerdrijcx geraekt wert / die ſchaduw vertoont haer altijdt rondt. Soo d'Aerde vier-kant / vzie-kant / of van ander fozm waer / de ſchaduw in de Maen ſoude oock vier-kant / vzie-kant / ofte van andere fozm weſen: Want van ſulck geſtalt eenigh lichaem is / ſodanigh is oock ſijn ſchaduwe. Dewijle dan de ſchaduwe des Aerdrijcks altijt en van alle zijden ront is / het Aerdrijck ſelve moet oock nootſakelijck rondt zijn.

Dat den Hemel rontom 't aert-rijck ſchijnt te gaen / dat merken wy met ons geſicht / ende wozt klaer bekent upt de circulare bewegingen der Hemelſche Lichten / als van Son / Maen / en Sterren.

Het derde Hooft-ſtuck. Dat de Aerde in het midden des Wereldts ſchijnt te weſen.

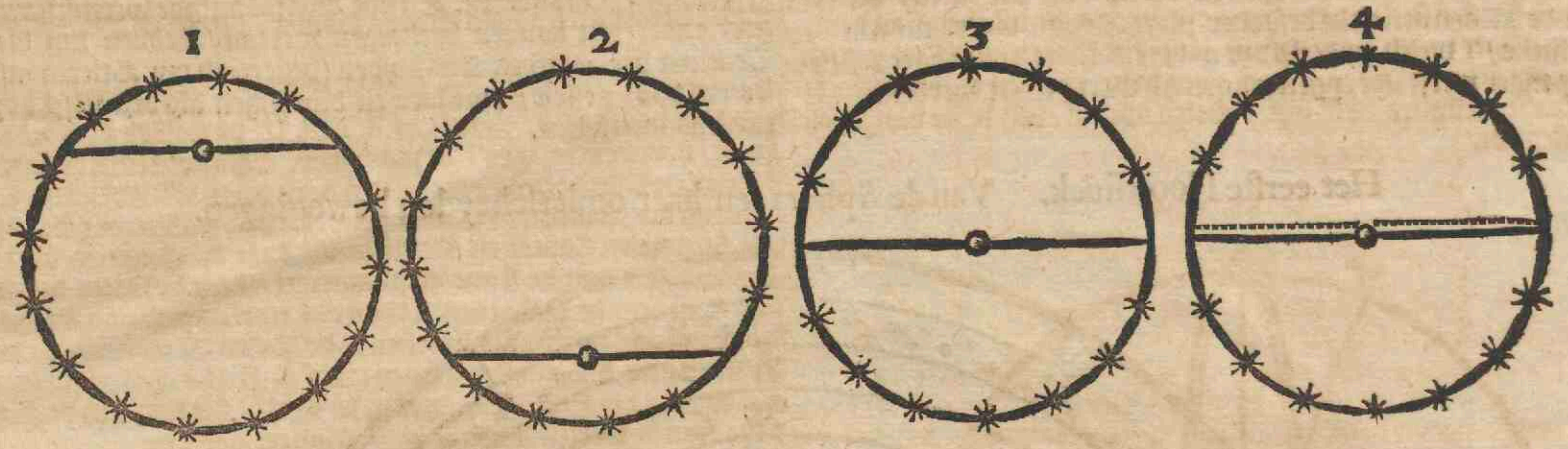

DAt 't aerdrijk in 't middel des Werelts ſchijnt te ſtaen / kan upt dit navolgende klaer verſtaen werden: Indien de Aerd-kloot niet in 't midden der Werelt / maer den Hemel aen d'een zijde nader ſtont: 't ſoude gebeuren / dat de Sterren in haren dageliickſchen om-loop / op d'een zijde de aerde naerder ſoude zijn als op d'ander / en over ſulcks op ons geſicht aen d'een zijde des Aerdrijcks groter vertoonen als aen d'ander: oock wanneer dat deel des Hemels / d'Aerde naeſt / boven ons was / dat wy minder als den halven Hemel ſoude ſien / na upt-wijſen deſes eerſten Figuers: en ter contrarie / wanneer het deel des Hemels / wijtſte van ons / boven ons was / wy ſouden meer als den halven Hemel ſien / na upt-wijſen deſes tweeden Figuers. Maer ſtaende op 't black des Aerd-kloots / ſo wel aen d'een als d'ander zijde / wy ſien de ſterren (in wat geweſte des Hemels dat het oock zy) altijdt van eender groote / en 't is dooz de erbaring kennelijck / dat wy altijt eben d'eene helft des Hemels ſien / en d'ander helft dooz ons geſicht verbozgen is / daer upt is openbaer / na upt-wijſen deſes derden Figuers / dat de Aerde ſtaet in 't midden des Werelts. Ook is daer upt te mercken / dat de Aerd-kloot by den Hemel is te gelijcken / niet meer als een punt ſonder dickte: want ſoo de Aerde eenige dickte hadde ten aenſien van den Hemel / men ſoude (ſtaende op de Aerde) om die oozſaecke wil / den halven Hemel niet konnen ſien / na upt-wijſen deſes vierden Figuers. Dooz de zelfde reden zonde het aertrijk ook een loop rontom de ſonne konnen doen / zonder van ons gemerkt te wozden / dat wy bupten het middelpunt des Hemels omſwierden.

Het vierde Hooft-ſtuck. Van de grootheydt des Aertrijcks

ALhoe-wel de Aerd-kloot (als gheſept is) ten aenſien van de over-groote wijte des Hemels niet meer is als een punt / ſoo is ſy nochtans op haer ſelven aengeſien / een groot lichaem; hebbende in ſijn meeſte ommegangh 5400 Duytſche mijlen / dat aldus bekent wert: So men de gheheele Circkel van des aerdrijcks omloop deelt in 360 deelen ofte graden / men bevindt / ſoo by de Zeevaert / als by het meten te lande / dat ſulcken deel ofte graed inhoudt vijfthien ſodanige Duytſche mijlen / 360 ſulke deelen dan met 15 gemultipliceert bzengen woozt 5400 mijle.

Het vijfde Hooft-ſtuck. Van de Aſſe en Polen ofte Aſpunten des Wereldts.

IN de Sphera der Werelt wert geimagineert een linie gaende van een punt aen d'een zijde der Sphere / als een Diameter dooz 't Centrum / tot een ander punt daer tegen over aen d'ander zijde. Sodanige Linie werdt genoemt de Aſſe / en de upterſte eynde van dien / ofte wooz-ſz punten / de Polen ofte Aſpunten des Wereldts / d'een na 't noozden de noozder / d'ander na 't zupden de zupder-Pool. Op welcke Polen geimagineert wert / dat de Sphera dagelijks om haer aſſe beweegt wert.

Verklaringe.

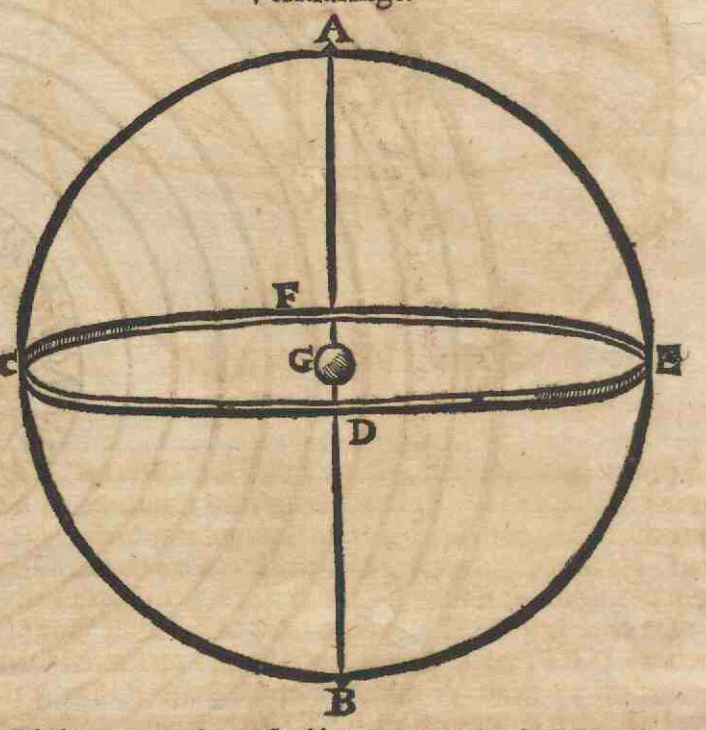

DE Linie A. G. B. in deſe Figuer / gaende van 't punt A. dooz 't Center G. als een diameter aen't punt B. daer tegen over / verthoont de Aſſe des Wereldts / en de punten A. en B. de Polen / A. nae 't noozden de noozder / en B. na 't zupden de zupder-pool.

Het Seſte Hooft-ſtuck. Van de Linie Equinoctiael.

IN 't midden des Hemels / over al eben verre van beyde Polen / wert geimagineert een groote Circkel / deelende de gheheele Sphera in twee eben gelijcke deelen / die ghenoemt wert den Equinoctiael / om dat / wanneer de Son komt aen ofte onder dien Circkel / 't welck geſchiedt den 20 Marty en 23 September / dagh en nacht over al op Aerdrijck even lanck zijn. De kenniſſe deſes Circkels is dooz alle andere nut in de Zee-vaert: om daer by te mercken / hoe vezre men / 't zy noozdwaert ofte zupdwaert / op het Aerdrijck van de ſelve afwijckt: oock werden daer by gereken de tijden en uren des daegs / de Declinatien der Sonne en der Sterren / en andere nuttigheden meer.

Verklaringe.

IN de boozgaende Figuer zijn A. en B. de Polen der Werelt / C.D.E.F. is de Linie Equinoctiael in 't midden des Hemels even verre van beyde Polen A. en B. deelt de gheheele Sphera A.C.B.E. in twee gelijcke deelen / als C.A.E. het noozder / en C.B.E. het zupder-deel.

Hier upt is te mercken / dewijle den gheheelen omloop des Hemels wert gedeelt in 360 graden / dat de Polen van malkander ſtaen 180 graden / en tuſſchen de Polen en den Equinoctiael over weder-zijden blijft aller-weghen 90 graden. Deſe Linie wert geteeckent in de Paſcaerten met een roode linie van ooſt en weſt / deur het beginſel der graden / ſoo die nae het noozden als na het zupden werden geteelt.

Het

Het ſevenſte Hooft-ſtuck. Van de Linie Ecliptica ofte Sonne-wegh.

DE Linie Ecliptica leydt ſcheef over den Equinoctiael / die deelende / op twee punten recht teghen over malkander / in twee even ghelijcke deelen / en wert oock door de ſelve in twee gelijcke deelen gedeelt / het eene leyt tuſſchen den Equinocitael en de noorder-Pool / 't ander tuſſchen den Equinoctiael en de zuyder-Pool / ſijne meeſte afwijckinge over weder-zijden van den Equinoctiael na beyde Polen is 23 grad. 32 minuten. De Ecliptica wert gedeelt in 12 gelycke deelen / en elck van dien een beſonder teken toegeſchreven. De Son gaet langs deſe Circkel ſonder immermeer daer uyt te wijcken / en deurlooptſe met haer eygen natuerlijcke loop alle Jaren eens / en gelijck de Polen der Wereldt staen over al even verre van den Equinoctiael / ſoo geeft deſe Ecliptica oock ſijn 2 Polen over al even verre van de ſelve verſcheyden.

Verklaringe.

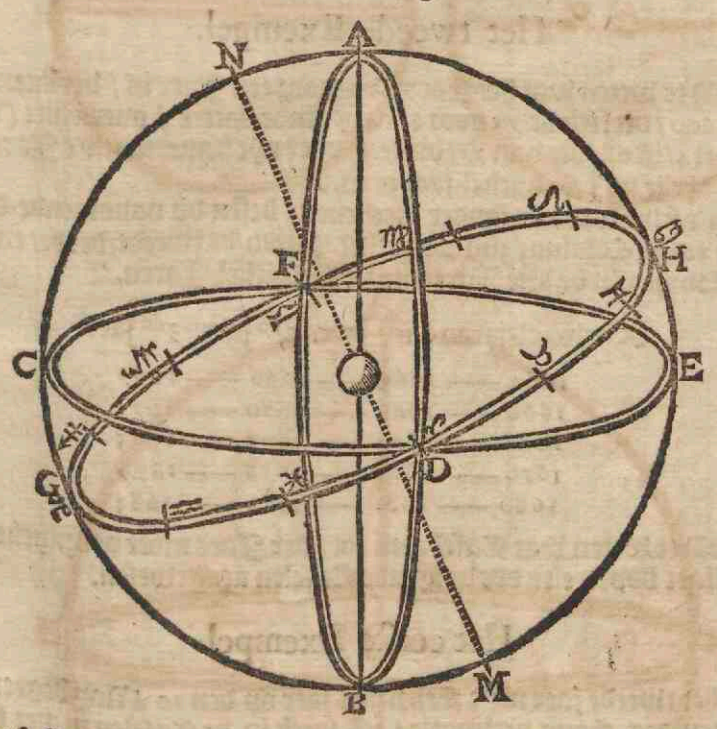

IN deſe figuer zijn als voren A.B. de Polen der Werelt/C.D.E.F. den Equinoctiael / G.D.H.F. de linie Ecliptica / ſnijdende en deelende den Equinoctiael/ en oock hem ſelve/ in twee gelijcke deelen/ in de punten D. en F. die men Equinoctien of even nachts tijt noemt / 't eene aen D. het Equinoctium der Lente/ het ander aen F. het Equinoctium des Herfſt. De eene helft D.H.F. het noorder-deel / leydt tuſſchen den Equinoctiael D.E F. en A. den noorder-Pool / op't meeſte aen E.H. daer afgeweken 23 grad. 32 minut. d'ander helft F.G.D. 't zuyderdeel / leyt tuſſchen d'Equinoctiael F.C.D. en de zuyder-Pool B. desgelijck op't meeſte / als C.G. daer af geweken 23 grad. 32 minuten. Het noorder-deel wert gedeelt in ſes tekens / dienen de noordelijcke noemt/ beginnende aen D. met de klimmende tepkens na't noorden / Aries/ Taurus / Gemini / tot aen H. het punt van de meeſte afwijckinge. Van daer met de dalende tepkens van het noorden/ Cancer/ Leo/ Virgo/ tot aen de Linie Equinoctiael in F. het Equinoctium des Herfſts. Het zuyder-deel desgelijck wert gedeelt in ſes tepkens / die men de zuydelijcke noemt / beginnende aen F. met de dalende tepkens na 't zuyden / Libra / Scorpius / Sagittarius / tot aen G. het punt van de meeſte afwijckinge na't zuyden/ van daer voort met de klimmende tepkens na't noorden / Capricornus / Aquarius / Piſces / tot weder aen de linj Equinoctiael / in't Equinoctium der Lente D. De drie eerſte noordelijcke teeckens door loopt de Son van den 20 Marty tot den 21 Junij / de andere van den 21 Jury tot den 23 September. De eerſte drie zuydelijcke van den 23 September tot den 21 December / en d'ander van den 21 December tot weder den 20 Marty. De Polen der Ecliptica zijn M. en N. ſtaende over al even verre van de Ecliptica G.H. en ſo verre van de Polen der werelt A.en B. als d'Ecliptica op't meeſt is geweken van de linie Equinoctiael aen H.E.en C.G.te weten 23 graden 32 minuten.

Door yder tepken van de Ecliptica paſſeert een halve Cirkel (ſo men imagineert) van de Noorder-pool tot inde zuyder-pool des Zodiacx/ en zijn ſo 12 halve Circuls ofte 6 heele Circkels / die men Circkels der lenghte noemt / die wijſen ons aen tot wat tepken des Zodiacx yder ſterre van den Hemel is behoorende/of in welke yder ſterre ſtaet. Wijders ſo wort een yder tepken of twaelfſte part van de Ecliptica afgedeelt in 30 gr.ſulx dat de gantſche Ecliptica in 360 graden afgedeelt is. Alſmen neemt van yder zijde van de Ecliptica de breedte van 8 graden / deſe brede Circkel breedt zijnde 16 graden/ waer van de Ecliptica het middel is/ wort eygentlik den Zodiack genoemt/onder welcken de ſeven Planeten haer kours en ganck hebben ofte houden / gaende ſomtijts zuydwaerts van de Ecliptica af/ ſomtijts noord-waerts van de Son (ghelijck boven geſept is) hout altijt ſijnen ganck in de Ecliptica.

Het achtſte Hooft-ſtuck. Van de Coluren.

COluri zijn twee circulen/ gaende Kruys-wijs deur beyde Polen des Werelts / deelende elck den anderen in de Polen in twee / en t'ſamen de gehele Sphera / Equinoctiael / Zodiack ofte Ecliptica/en alle parallelen in 4 gelijcke deelen / d'eene gaende deur de punten der Equinoctien / werdt genoemt de Colurus der Equinoctien / d' ander deur de punten der Solſtitien de Colurns der Solſtitien. De Son deſe circkelen (door ſijn jaerlijckſe loop in den Zodiach) roerende / deelt het jaer in vier deelen / als Lente / Somer / Herfſt en Winter.

Verklaringe.

IN deſe voorgaende Figuer is A. F, B. D, de Colurus der Equinoctien / gaende deur D.en F.de punten der Equinoctien in de beginſelen Arietis en Libra / en deur de Polen A. en B. en A.N.C.G.B.M.E.H. de Colurus der Solſtitien / gaende deur H. en G. punten der Solſtitien / inde beginſelen Cancri en Capricorni / daer de Ecliptica op 't meeſt is afgeweken van de Linie Equinoctiael / deur de Polen der Werelt A.en B. en deur de Polen des Zodiacx M.en N. deurſnijdende malkander kruyſwijs met rechte hoecken in de Polen A. en B. en deelende de Zodiack ofte Ecliptica in 4 delen / als D.H.H.F.F.G. en G.D. waer van de Son het eerſte bewandert in de Lente / het twede in de Somer / 't derde in de Herfſt/ 't vierde in de Winter.

Deſe voorſz Circulen der Sphera zijn alle groote Circulen / dat is op 't wijſte der Sphera omſchreven / delende de ſelve altijt in twee gelijcke deelen. Volgen noch 4 kleyne Circulen / die de Sphera in ongelijcke delen verdelen.

Het negenſte Hooft-ſtuck. Van de Tropiken en Circulen Arcticus en Antarcticus.

TRopici zijn twee Circulen / d'een noordwaert/ d'ander zuydwaert van den Equinoctiael/en evenwijdig met de ſelve/ die door't omlopen der Sphera van de punten der Ecliptica alderwijtſte van d'Equinoctiael verſchepden/ beſchreven werden/d'een na't noorden heet Tropicus Cancri / d'ander na't zuyden Tropicus Capricorni.

Circulus Arcticus de noorder Circkel/ en Circulus Antarcticus de zuyder Circkel / werden deur't omlopen der Sphera / beſchreven van de Polen der Ecliptica.

Verklaringe.

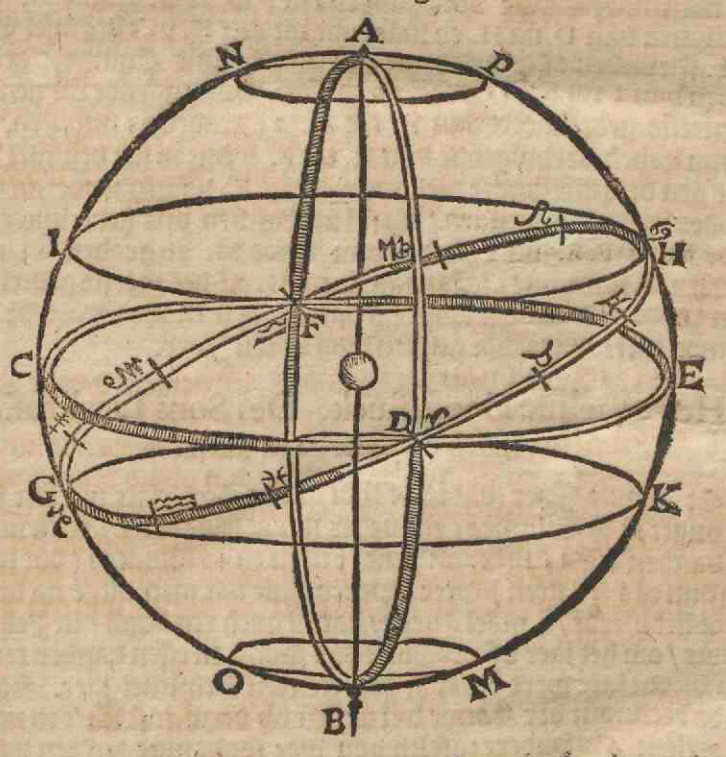

IN deſe figuer is H.I. de Tropicus Cancri ofte Zonnekeer des kreefts / die door't omlopen der Sphere wert beſchreven van 't punt H. het beginſel Cancri: wert alſoo ghenaemt / om dat de Zon aen dat punt komende / op het wijtſte van den Equinoctiael na het noorden / dan weder deur den kreeft na den Equinoctiael keert. G.K. is de Tropicus Capricorni / Zonne-keer des Steen-bocx / wert beſchreven door't omlopen der Sphera van't punt G. het beginſel Capricorni: is ſoo genoemt / om dat de Zon aen dat punt komende / op't wijtſte van den Equinoctiael na't zuyden / dan weder deur de Steen-bock na den Equinoctiael keert.

N. P. is de Circulus Arcticus/ en M. O. de Circulus Antarcticus/ die werden beſchreven door't omlopen der Sphera van de Polen des Zodiacx N. en M. Deſe zijn even verre verſchepden van de Polen des Werelts A. en B. als de Tropici van de Linie Equinoctiael / te weten 23 graden 31 minuten en een half

Het thiende Hooft-stuck. Van de Meridiaen.

DE Meridiaen in een groote Circkel / gaende door beyde de Polen der Werelt door het Zenith / over beyde zijden krupswijs door den Equinoctiael / en recht in 't zuyden en noorden door den Horizont.

Verklaringe.

DE Meridiaen ofte middagh-Circkel heeft zijnen name van Meridies / dat is middagh / om dat de Son komende in 't zuyden aen desen Circkel middagh maeckt / alle Hemelsche lichten opgaende / en aen desen Circkel komende / zijn op haer hooghste van den Horizont verheven / daer doorgaende / beginnen die weder te dalen: soo men op Noordrijck verreyst ofte verzeylt / recht noord-waert ofte zuyd-waert / men blijft altijt onder een selvige Meridiaen: maer soo men Oost-waert ofte West-waert wijckt / men krijght altijdt ghestadigh een ander Meridiaen.

Het elfde Hooft-stuck. Van des Sons Declinatie.

DEs Sons declinatie is sijne Distantie van de Linie Equinoctiael / die is tweederley / na het noorden ende zuyden.

Verklaringe.

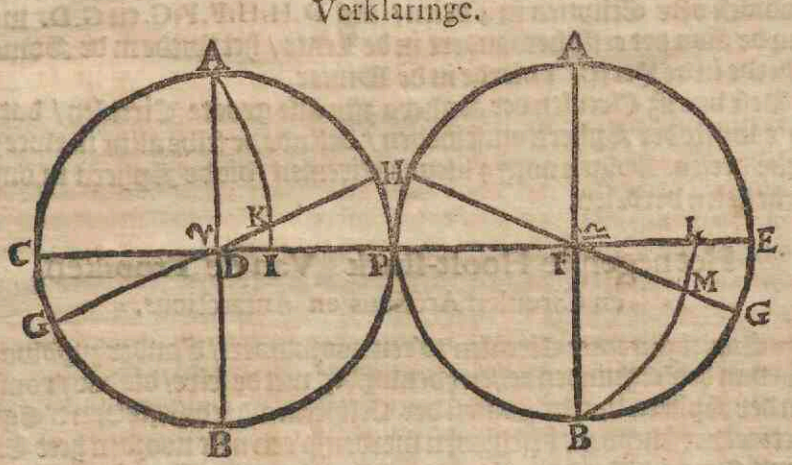

DE Sons Declinatie wert veroorsaeckt uyt sijnen loop langs de Linie Ecliptica aldus: Laet A. zijn de noorder en B. de zuyder Pool der Wereldt / C P E. den Equinoctiael / G. H. G. de Linie Ecliptica. De Son op den 20 Marty komende in 't beginsel Arietis aen D. komt oock in de Linie Equinoctiael / heeft derhalven geene declinatie noch noordelijcke noch zuydelijcke / maer voortgaende langs de Ecliptica van D. na H. en komende tot aen K. in 't beginsel Tauri / hy sal afgeweken of gedeclineert zijn van de linie Equinoctiael na 't noorden van I. tot K. 11 grad. 30 minut. Voortgaende tot aen H. is op 't meeste gedeclineert van P. tot H. 23 graden 31 minuten. Van daer sijn ganck verbolgende van H. tot F. komt in het beginsel Libra weder aen de Linie sonder declinatie. Van F. voortgaende na G. tot in M. het beginsel Sagitary / hy sal afgeweken ofte gedeclineert zijn van de Linie F. E. na 't zuyden van L. tot M. 20 graden 13 minuten. Aen G. komende / is hy van E. tot G. op het meeste gedeclineert na het zuyden / van daer loopt hy dan tot aen D. weder aen de Linie Equinoctiael / voldoende sulcken loop in een Jaer.

Het twaelfde Hooft-stuck. Des Sons Declinatie te vinden op yeder dagh des jaers.

HEt Sonne-Jaer (dat is de tijdt dat de Son gaet uyt een seecker punct in de Ecliptica / en weder in dat selve keert) en is niet van 365 daghen effen / maer ontrent 5 uren en 49 minuten (dat is weynigh min als ses uren) meer: waeromme dat men altijt na drie Jaren tot het vierde / 4 mael 6 uren / dat is noch een dagh / in Februario toe doet / om het jaer of revolutie des Sons in effen daghen te tellen / sulck vierde jaer wert daerom geheeten een Schrickel-jaer. Soo men dan de declinatie der Sonne wil stellen by dagh-tafels: 't is noodigh te maecken 4 besondere tafelen van vier soodanige aen een volgende jaren. 't Voorsz. verschil dat vier revolutien des Sons niet effen over een komen met sulcke vier jaren / spruyt by lanckheit van tijde so veel verschil in de declinatie / dat het noodigh is ten minsten alle 20 jaren soodanige tafelen te vernieuwen.

Om uyt soodanige Tafels op yder dagh des jaers te vinden de declinatie des Sons / is van noode te weten twee dingen: het eerste / in wat jaer dat men is / ofte in 't Schrickel-jaer / of in het eerste / tweede of derde Jaer naer het Schrickel-jaer. Het tweede / wat Tafel dat men tot sulck bekent jaer moet gebruycken.

Om het eerste: deelt de jaren onses Heeren boven 1600 door 4 / soo de deelinge gelijk uyt komt / sonder overschot / sulck jaer is dan een Schrickel-jaer van 366 dagen: maer soo uyt de deelinghe eenigh getal overschiet / sulck overschot wijst / het hoe veelste dat sulck u voorgestelt jaer na het Schrickel-jaer is.

Het eerste Exempel.

ICk begeer te weten wat het jaer 1668 voor een jaer is. Verlatende de 1600 / deel ick de overige 68 door 4 / dat komt effen uyt sonder overschot (want 17 mael 4 / is 68) daer uyt bevind ick 't jaer 1668 een Schrickel-jaer te zijn.

Het tweede Exempel.

OM te weten wat het Jaer 1671 voor een Jaer is / verlatende de 1600 / deel ick de 71 door 4 / en bevinde datter 3 overschiet (want 17 mael 4 / is 68 / die van 71 / blijft 3) daer uyt bemerck ick 't Jaer van 71 het derde na 't Schrickel-jaer te zijn.

Om 't selve te weten sonder reecheneu / besiet dit navolgende Tafelken / d'eerste Colomne zijn Schrickel-Jaren / de tweede / derde / en vierde Colomne zijn de drie Jaren na de Schrickel-Jaren.

Schrickel-jaren,	1ste Jaer.	2de Jaer.	3de Jaer.
1664	1665	1666	1667
1668	1669	1670	1671
1672	1673	1674	1675
1676	1677	1678	1679
1680	1681	1682	1683

OM te weten wat Tafel men tot yder Jaer moet gebruycken / dat staet boven elck der volgende Tafelen aengewesen.

Het eerste Exempel.

IN het tweede jaer na 't Schrickel-jaer op den 20 May begeer ick te weten des Sons declinatie: ick soeck in de Tafelen in het tweede jaer de maent May / en daer onder in de eerste Colomne des cijffers den 20 dagh / vinde daer neffens in de tweede Colomne 20 / 8 / dat is 20 graden 8 minut. de declinatie der Sonne. En dewijle dat is tusschen den 20 Martij en 23 September / dat de Son is benoorden de Linie / soo is de declinatie noordelijck.

Het tweede Exempel.

OP den 12 February van't Schrickel-jaer / begeer ick te weten de declinatie der Sonne / soeck daerom in de Tafel van het Schrickel-jaer de Maent Februarius / en telt in d'eerste Colomne den 12 dagh / vinde daer neffens 13 graden 42 minuten voor de declinatie der Sonne / op dien dagh: dewijl dat is tusschen den 23 September / en 20 Martij / dat de Son gaet bezuyden de linie / de declinatie is dan zuydelijck.

Volgen de Tafelen van de declinatie der Zonne / gherekent eygentlijck op de Aerd-rijck lengde / ofte Meridiaen van dese Landen / om redenen dat die meest omtrent die lenghte van onse Nederlandtsche Zeevaerders werden gebruyckt: Doch by aldien onse vaert wat beere ten oosten of westen gebiel / soo kan dese Sons declinatie verbetert worden door het volgende 27. Hooft-stuck / alwaer gehandelt wort van't verschil en vergelijken der declinatie op verscheyden plaetsen des Aertrijcks.

Hier staet ook te letten dat dese declinatie tafelen berecknt zijn op de jaren van 1657. 58. 59. ende 1660. welke nu al ontrent 10 jaeren verloopen zijn / en met der tijt noch meer verlopen zullen / so heeftmen dan voort te gebruycken de tafelen van het 31 Hooft-stuk / alwaer bycander van de zelfde tafelen verhaelt staet.

TAFE-

TAFELEN

Van de Declinatie der Sonne, na den Nieuwen-ſtijl.

Het SCHRICKEL-JAER.

Januar.			Februar.			Martij.			Aprilis.			Maij.			Junius.			Julius.			Auguſt.			Septemb.			October.			Novemb.			Decemb.		
da.	gra.	min.	da.	grad.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.
1	23	5	1	17	7	1	7	11	1	4	57	1	15	25	1	22	15	1	23	9	1	17	54	1	8	1	1	3	32	1	14	48	1	22	3
2	23	0	2	16	50	2	6	48	2	5	20	2	15	43	2	22	23	2	23	4	2	17	39	2	7	39	2	3	55	2	15	7	2	22	12
3	22	54	3	16	32	3	6	25	3	5	43	3	16	0	3	22	30	3	22	59	3	17	23	3	7	17	3	4	18	3	15	26	3	22	20
4	22	48	4	16	14	4	6	2	4	6	6	4	16	17	4	22	37	4	22	54	4	17	7	4		55	4	4	42	4	15	45	4	22	28
5	22	41	5	15	56	5	5	39	5	6	29	5	16	34	5	22	44	5	22	48	5	16	51	5	6	33	5	5	5	5	16	3	5	22	35
6	22	34	6	15	38	6	5	15	6	6	52	6	16	51	6	22	50	6	22	42	6	16	34	6	6	10	6	5	28	6	16	21	6	22	42
7	22	26	7	15	19	7	4	52	7	7	14	7	17	8	7	22	56	7	22	36	7	16	17	7	5	48	7	5	51	7	16	39	7	22	49
8	22	18	8	15	0	8	4	28	8	7	36	8	17	24	8	23	1	8	22	29	8	16	0	8	5	25	8	6	14	8	16	56	8	22	55
9	22	10	9	14	41	9	4	5	9	7	59	9	17	40	9	23	6	9	22	22	9	15	43	9	5	2	9	6	37	9	17	13	9	23	1
10	22	1	10	14	21	10	3	41	10	8	21	10	17	55	10	23	10	10	22	14	10	15	25	10	4	39	10	7	0	10	17	30	10	23	6
11	21	52	11	14	2	11	3	17	11	8	43	11	18	11	11	23	14	11	22	6	11	15	7	11	4	16	11	7	23	11	17	46	11	23	11
12	21	42	12	13	42	12	2	54	12	9	5	12	18	26	12	23	18	12	21	57	12	14	49	12	3	53	12	7	46	12	18	2	12	23	15
13	21	32	13	13	22	13	2	30	13	9	27	13	18	40	13	23	21	13	21	48	13	14	30	13	3	30	13	8	9	13	18	18	13	23	19
14	21	21	14	13	1	14	2	7	14	9	48	14	18	55	14	23	24	14	21	39	14	14	11	14	3	7	14	8	31	14	18	33	14	23	22
15	21	10	15	12	40	15	1	43	15	10	9	15	19	9	15	23	26	15	21	29	15	13	52	15	2	44	15	8	53	15	18	48	15	23	25
16	20	59	16	12	19	16	1	20	16	10	30	16	19	23	16	23	28	16	21	19	16	13	33	16	2	21	16	9	15	16	19	3	16	23	27
17	20	47	17	11	58	17	0	56	17	10	51	17	19	36	17	23	30	17	21	9	17	13	14	17	1	58	17	9	37	17	19	18	17	23	29
18	20	35	18	11	♓ 37	18	0	32	18	11	♉ 12	18	19	49	18	23	31	18	20	59	18	12	55	18	1	34	18	9	59	18	19	32	18	23	30
19	20	♒ 23	19	11	16	19	0	♈ 8	19	11	33	19	20	♊ 2	19	23	32	19	20	48	19	12	35	19	1	11	19	10	21	19	19	46	19	23	31
20	20	10	20	10	54	20	0	N 15	20	11	54	20	20	14	20	23	32	20	20	36	20	12	15	20	0	47	20	10	43	20	20	0	20	23	32
21	19	57	21	10	33	21	0	39	21	12	14	21	20	26	21	23	♋ 32	21	20	24	21	11	55	21	0	24	21	11	4	21	20	13	21	23	♍ 32
22	19	43	22	10	11	22	1	3	22	12	34	22	20	38	22	23	31	22	20	♌ 12	22	11	♍ 34	22	0	♌ 0	22	11	25	22	20	♎ 26	22	23	32
23	19	29	23	9	49	23	1	27	23	12	54	23	20	49	23	23	31	23	20	0	23	11	14	23	0	♍ 24	23	11	♎ 46	23	20	38	23	23	31
24	19	14	24	9	27	24	1	50	24	13	14	24	21	0	24	23	30	24	19	47	24	10	53	24	0	47	24	12	7	24	20	50	24	23	29
25	18	59	25	9	4	25	2	14	25	13	34	25	21	10	25	23	29	25	19	34	25	10	32	25	1	11	25	12	28	25	21	2	25	23	27
26	18	44	26	8	42	26	2	38	26	13	53	26	21	21	26	23	27	26	19	21	26	10	11	26	1	34	26	12	49	26	21	13	26	23	25
27	18	29	27	8	19	27	3	1	27	14	12	27	21	31	27	23	24	27	19	7	27	9	50	27	1	58	27	13	10	27	21	24	27	23	22
28	18	13	28	7	57	28	3	25	28	14	31	28	21	41	28	23	21	28	18	53	28	9	29	28	2	12	28	13	30	28	21	34	28	23	19
29	17	57	29	7	34	29	3	48	29	14	49	29	21	50	29	23	17	29	18	39	29	9	7	29	2	45	29	13	50	29	21	44	29	23	15
30	17	41				30	4	11	30	15	7	30	21	59	30	23	13	30	18	24	30	8	45	30	3	8	30	14	10	30	21	54	30	23	11
31	17	24				31	4	34				31	22	7				31	18	9	31	8	23				31	14	29	31			31	23	6

Het eerſte Jaer na 't SCHRICKEL-JAER.

Januar.			Februar.			Martij.			Aprilis.			Maius.			Junius.			Julius.			Auguſt.			Septemb.			October.			Novemb.			Decemb.		
da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min	da.	gra.	min.	da.	gra.	min'
1	23	1	1	16	54	1	7	17	1	4	51	1	15	20	1	22	13	1	23	10	1	17	59	1	8	8	1	3	25	1	14	42	1	22	1
2	22	55	2	16	36	2	6	54	2	5	14	2	15	38	2	22	21	2	23	5	2	17	44	2	7	46	2	3	48	2	15	1	2	22	10
3	22	49	3	16	18	3	6	31	3	5	37	3	15	55	3	22	28	3	23	0	3	17	28	3	7	24	3	4	12	3	15	20	3	22	18
4	22	42	4	16	0	4	6	8	4	6	0	4	16	13	4	22	35	4	22	55	4	17	12	4	7	2	4	4	35	4	15	39	4	22	26
5	22	35	5	15	42	5	5	45	5	6	23	5	16	30	5	22	41	5	22	50	5	16	55	5	6	39	5	4	58	5	15	57	5	22	34
6	22	28	6	15	23	6	5	22	6	6	45	6	16	46	6	22	47	6	22	44	6	16	39	6	6	16	6	5	22	6	16	15	6	22	41
7	22	20	7	15	4	7	4	58	7	7	8	7	17	3	7	22	53	7	22	38	7	16	22	7	5	54	7	5	45	7	16	33	7	22	48
8	22	12	8	14	45	8	4	35	8	7	30	8	17	19	8	22	58	8	22	31	8	16	5	8	5	31	8	6	8	8	16	51	8	22	54
9	22	3	9	14	26	9	4	11	9	7	53	9	17	35	9	23	3	9	22	24	9	15	48	9	5	8	9	6	31	9	17	8	9	23	0
10	21	54	10	14	6	10	3	48	10	8	15	10	17	51	10	23	8	10	22	16	10	15	30	10	4	46	10	6	54	10	17	25	10	23	5
11	21	44	11	13	47	11	3	24	11	8	37	11	18	6	11	23	12	11	22	8	11	15	12	11	4	23	11	7	17	11	17	42	11	23	10
12	21	34	12	13	27	12	3	1	12	8	59	12	18	21	12	23	16	12	21	59	12	14	54	12	4	0	12	7	39	12	17	58	12	23	14
13	21	24	13	13	6	13	2	37	13	9	20	13	18	36	13	23	20	13	21	50	13	14	36	13	3	36	13	8	2	13	18	14	13	23	18
14	21	13	14	12	46	14	2	13	14	9	42	14	18	51	14	23	23	14	21	41	14	14	17	14	3	13	14	8	24	14	18	30	14	23	21
15	21	2	15	12	25	15	1	50	15	10	3	15	19	5	15	23	26	15	21	32	15	13	58	15	2	50	15	8	47	15	18	45	15	23	24
16	20	50	16	12	♓ 4	16	1	27	16	10	24	16	19	19	16	23	28	16	21	20	16	13	39	16	2	27	16	9	9	16	19	0	16	23	27
17	20	38	17	11	43	17	1	2	17	10	45	17	19	33	17	23	29	17	21	12	17	13	20	17	2	3	17	9	31	17	19	15	17	23	29
18	20	26	18	11	22	18	0	36	18	11	6	18	19	46	18	23	30	18	21	1	18	13	0	18	1	40	18	9	53	18	19	29	18	23	30
19	20	13	19	11	0	19	0	♈ 15	19	11	♉ 27	19	19	59	19	23	31	19	20	50	19	12	40	19	1	17	19	10	15	19	19	43	19	23	31
20	20	♒ 0	20	10	39	20	0	N 9	20	11	48	20	20	11	20	23	32	20	20	39	20	12	20	20	0	53	20	10	37	20	19	57	20	23	32
21	19	46	21	10	17	21	0	33	21	12	8	21	20	♊ 23	21	23	32	21	20	28	21	12	0	21	0	30	21	10	58	21	20	10	21	23	♍ 32
22	19	32	22	9	55	22	0	57	22	12	28	22	20	35	22	23	♋ 32	22	20	16	22	11	♍ 40	22	0	♎ 6	22	11	20	22	20	♎ 23	22	23	32
23	19	18	23	9	33	23	1	20	23	12	48	23	20	46	23	23	31	23	20	♌ 4	23	11	20	23	0	17	23	11	♎ 41	23	20	35	23	23	31
24	19	3	24	9	11	24	1	44	24	13	8	24	20	57	24	23	30	24	19	51	24	10	59	24	0	41	24	12	2	24	20	47	24	23	30
25	18	48	25	8	48	25	2	8	25	13	27	25	21	8	25	23	29	25	19	38	25	10	38	25	1	4	25	12	23	25	20	59	25	23	28
26	18	33	26	8	26	26	2	31	26	13	47	26	21	18	26	23	27	26	19	25	26	10	17	26	1	28	26	12	43	26	21	10	26	23	26
27	18	17	27	8	3	27	2	55	27	14	6	27	21	28	27	23	24	27	19	11	27	9	56	27	1	51	27	13	4	27	21	21	27	23	23
28	18	1	28	7	40	28	3	18	28	14	25	28	21	38	28	23	21	28	18	57	28	9	35	28	2	15	28	13	24	28	21	32	28	23	20
29	17	45				29	3	42	29	14	43	29	21	47	29	23	18	29	18	43	29	9	14	29	2	38	29	13	44	29	21	42	29	23	16
30	17	28				30	4	5	30	15	2	30	21	56	30	23	14	30	18	29	30	8	52	30	3	2	30	14	4	30	21	52	30	23	12
31	17	11				31	4	28				31	22	5				31	18	14	31	8	30				31	14	23				31	23	7

TAFELEN

Van de Declinatie der Sonne, na den Nieuwen-stijl.

Het tweede Jaer na 't SCHRICKEL-JAER.

Januar.			Febvuar.			Marty.			Aprilis.			May.			Junio.			Julius.			August.			Septemb.			October.			Novemb.			Decemb.		
da.	gra.	min.	da.	grad.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.
1	23	3	1	16	58	1	7	23	1	4	46	1	15	15	1	22	11	1	23	11	1	18	2	1	8	13	1	3	19	1	14	38	1	21	59
2	22	57	2	16	41	2	7	0	2	5	10	2	15	33	2	22	18	2	23	7	2	17	47	2	7	51	2	3	43	2	14	57	2	22	8
3	22	51	3	16	23	3	6	37	3	5	33	3	15	51	3	22	25	3	23	2	3	17	31	3	7	29	3	4	6	3	15	16	3	22	16
4	22	45	4	16	5	4	6	14	4	5	56	4	16	8	4	22	32	4	22	57	4	17	15	4	7	7	4	4	29	4	15	34	4	22	24
5	22	38	5	15	46	5	5	51	5	6	18	5	16	25	5	22	39	5	22	51	5	16	59	5	6	45	5	4	53	5	15	53	5	22	32
6	22	31	6	15	28	6	5	27	6	6	41	6	16	42	6	22	46	6	22	45	6	16	42	6	6	23	6	5	16	6	16	11	6	22	39
7	22	23	7	15	9	7	5	4	7	7	3	7	16	59	7	22	52	7	22	39	7	16	25	7	6	0	7	5	39	7	16	29	7	22	46
8	22	15	8	14	50	8	4	41	8	7	26	8	17	15	8	22	57	8	22	32	8	16	8	8	5	37	8	6	2	8	16	47	8	22	52
9	22	6	9	14	31	9	4	17	9	7	48	9	17	31	9	23	2	9	22	25	9	15	51	9	5	15	9	6	25	9	17	4	9	22	58
10	21	57	10	14	11	10	3	53	10	8	10	10	17	47	10	23	7	10	22	18	10	15	34	10	4	52	10	6	48	10	17	21	10	23	3
11	21	47	11	13	51	11	3	29	11	8	32	11	18	3	11	23	11	11	22	10	11	15	16	11	4	29	11	7	11	11	17	38	11	23	8
12	21	37	12	13	31	12	3	6	12	8	54	12	18	18	12	23	15	12	22	2	12	14	58	12	4	6	12	7	37	12	17	54	12	23	12
13	21	27	13	13	11	13	2	42	13	9	16	13	18	33	13	23	19	13	21	53	13	14	40	13	3	43	13	7	57	13	18	10	13	23	16
14	21	16	14	12	50	14	2	18	14	9	37	14	18	47	14	23	22	14	21	44	14	14	21	14	3	20	14	8	19	14	18	26	14	23	20
15	21	5	15	12	30	15	1	55	15	9	59	15	19	2	15	23	25	15	21	35	15	14	2	15	2	57	15	8	41	15	18	41	15	23	23
16	20	53	16	12	9	16	1	31	16	10	20	16	19	16	16	23	27	16	21	25	16	13	43	16	2	33	16	9	4	16	18	56	16	23	26
17	20	41	17	11	♓48	17	1	7	17	10	41	17	19	29	17	23	29	17	21	15	17	13	24	17	2	10	17	9	26	17	19	11	17	23	28
18	20	29	18	11	27	18	0	43	18	11	1	18	19	42	18	23	30	18	21	4	18	13	4	18	1	46	18	9	48	18	19	25	18	23	30
19	20	16	19	11	5	19	0	♈20	19	11	♉22	19	19	55	19	23	31	19	20	53	19	12	45	19	1	23	19	10	10	19	19	39	19	23	31
20	20	♒3	20	10	44	20	0	N 4	20	11	43	20	20	8	20	23	32	20	20	42	20	12	25	20	0	59	20	10	31	20	19	53	20	23	32
21	19	50	21	10	22	21	0	28	21	12	3	21	20	♊20	21	23	32	21	20	31	21	12	5	21	0	36	21	10	53	21	20	6	21	23	♍32
22	19	36	22	10	0	22	0	51	22	12	23	22	20	32	22	23	♋32	22	20	19	22	11	♌44	22	0	♎12	22	11	14	22	20	♑19	22	23	32
23	19	22	23	9	38	23	1	15	23	12	43	23	20	44	23	23	31	23	20	♎7	23	11	24	23	0	11	23	11	♍35	23	20	32	23	23	31
24	19	7	24	9	16	24	1	39	24	13	3	24	20	55	24	23	30	24	19	54	24	11	4	24	0	35	24	11	56	24	20	44	24	23	29
25	18	52	25	8	54	25	2	2	25	13	23	25	21	6	25	23	29	25	19	41	25	10	43	25	0	58	25	12	17	25	20	56	25	23	28
26	18	37	26	8	31	26	2	26	26	13	42	26	21	17	26	23	27	26	19	28	26	10	22	26	1	22	26	12	38	26	21	8	26	23	26
27	18	21	27	8	8	27	2	49	27	14	1	27	21	27	27	23	25	27	19	15	27	10	1	27	1	45	27	12	58	27	21	19	27	23	23
28	18	5	28	7	46	28	3	13	28	14	20	28	21	36	28	23	22	28	19	1	28	9	40	28	2	9	28	13	18	28	21	30	28	23	20
29	17	49	29			29	3	36	29	14	39	29	21	45	29	23	19	29	18	47	29	9	19	29	2	32	29	13	38	29	21	40	29	23	17
30	17	32				30	3	59	30	14	57	30	21	54	30	23	15	30	18	32	30	8	57	30	2	56	30	13	58	30	21	50	30	23	13
31	17	15				31	4	23				31	22	3				31	18	17	31	8	35				31	14	18	31			31	23	9

Het derde Jaer na 't SCHRICKEL-JAER.

Januar.			Febvuar.			Marty.			Aprilis.			Mapus.			Junius.			Julius.			August.			Septemb.			October.			Novemb.			Decemb.		
da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.	da.	gra.	min.
1	23	4	1	17	3	1	7	29	1	4	40	1	15	11	1	22	9	1	23	12	1	18	6	1	8	10	1	3	14	1	14	33	1	21	56
2	22	58	2	16	46	2	7	6	2	5	3	2	15	29	2	22	17	2	23	8	2	17	51	2	7	57	2	3	37	2	14	52	2	22	5
3	22	52	3	16	28	3	6	43	3	5	26	3	15	47	3	22	25	3	23	3	3	17	35	3	7	35	3	4	1	3	15	11	3	22	14
4	22	46	4	16	10	4	6	20	4	5	49	4	16	4	4	22	32	4	22	58	4	17	19	4	7	13	4	4	24	4	15	30	4	22	22
5	22	40	5	15	51	5	5	56	5	6	12	5	16	21	5	22	39	5	22	53	5	17	3	5	6	51	5	4	47	5	15	49	5	22	30
6	22	33	6	15	32	6	5	33	6	6	34	6	16	38	6	22	45	6	22	47	6	16	47	6	6	28	6	5	10	6	16	7	6	22	37
7	22	25	7	15	13	7	5	9	7	6	57	7	16	55	7	22	51	7	22	41	7	16	30	7	6	6	7	5	34	7	16	25	7	22	44
8	22	17	8	14	54	8	4	46	8	7	20	8	17	11	8	22	56	8	22	34	8	16	13	8	5	43	8	5	57	8	16	43	8	22	50
9	22	8	9	14	35	9	4	22	9	7	42	9	17	27	9	23	1	9	22	27	9	15	56	9	5	20	9	6	20	9	17	0	9	22	56
10	21	59	10	14	16	10	3	59	10	8	4	10	17	43	10	23	6	10	22	20	10	15	38	10	4	57	10	6	43	10	17	17	10	23	2
11	21	49	11	13	56	11	3	35	11	8	26	11	17	59	11	23	10	11	22	12	11	15	20	11	4	35	11	7	6	11	17	34	11	23	7
12	21	39	12	13	36	12	3	11	12	8	48	12	18	14	12	23	14	12	21	4	12	15	2	12	4	12	12	7	28	12	17	50	12	23	11
13	21	29	13	13	16	13	2	48	13	9	10	13	18	29	13	23	18	13	21	55	13	14	44	13	3	49	13	7	51	13	18	6	13	23	15
14	21	18	14	12	56	14	2	24	14	9	31	14	18	44	14	23	21	14	21	46	14	14	26	14	3	26	14	8	13	14	18	22	14	23	18
15	21	7	15	12	35	15	2	0	15	9	53	15	18	58	15	23	24	15	21	37	15	14	7	15	3	2	15	8	36	15	18	37	15	23	21
16	20	56	16	12	14	16	1	37	16	10	14	16	19	12	16	23	27	16	21	27	16	13	48	16	2	39	16	8	59	16	18	52	16	23	24
17	20	44	17	11	53	17	1	13	17	10	35	17	19	26	17	23	29	17	21	17	17	13	29	17	2	15	17	9	21	17	19	7	17	23	27
18	20	32	18	11	32	18	0	49	18	10	♉56	18	19	39	18	23	30	18	21	7	18	13	9	18	1	52	18	9	43	18	19	22	18	23	29
19	20	29	19	11	♓11	19	0	26	19	11	17	19	19	52	19	23	31	19	20	56	19	12	50	1	1	28	19	10	4	19	19	36	19	23	31
20	20	♒7	20	10	49	20	0	♈2	20	11	38	20	20	5	20	23	32	20	20	45	20	12	30	20	1	5	20	10	26	20	19	50	20	23	32
21	19	54	21	10	27	21	0	N22	21	11	58	21	20	♊17	21	23	32	21	20	34	21	12	10	21	0	41	21	10	48	21	20	3	21	23	♍32
22	19	40	22	10	5	22	0	45	22	12	18	22	20	29	22	23	♋32	22	20	22	22	11	♌50	22	0	♎18	22	11	9	22	20	♑15	22	23	32
23	19	26	23	9	43	23	1	9	23	12	38	23	20	41	23	23	31	23	20	♎10	23	11	30	23	0	S. 6	23	11	♍31	23	20	29	23	23	31
24	19	11	24	9	21	24	1	33	24	12	58	24	20	52	24	23	30	24	19	57	24	11	9	24	0	29	24	11	52	24	20	41	24	23	30
25	18	56	25	8	58	25	1	56	25	13	18	25	21	3	25	23	29	25	19	44	25	10	48	25	0	53	25	12	13	25	20	53	25	23	29
26	18	41	26	8	36	26	2	20	26	13	37	26	21	14	26	23	27	26	19	31	26	10	27	26	1	16	26	12	34	26	21	5	26	23	27
27	18	25	27	8	14	27	2	44	27	13	56	27	21	24	27	23	25	27	19	18	27	10	6	27	1	40	27	12	53	27	21	16	27	23	24
28	18	9	28	7	51	28	3	7	28	14	15	28	21	34	28	23	22	28	18	4	28	9	45	28	2	3	28	13	14	28	21	27	28	23	21
29	17	53				29	3	30	29	14	34	29	21	43	29	23	19	29	18	50	29	9	24	29	2	27	29	13	35	29	21	37	29	23	18
30	17	37				30	3	54	30	14	53	30	21	52	30	23	16	30	18	36	30	9	3	30	2	50	30	13	55	30	21	47	30	23	14
31	17	20				31	4	17				31	22	1				31	18	21	31	8	41				31	14	14				31	23	10

Het

Het derthiende Hooft-ſtuck. Van de lenghde en breete der vaſte Sterren.

DE Sterren des 8ſten hemels werden genoemt vaſte ſterren / om datſe (angelijck de Planeten / ſonder bewegingen) altijdt vaſt en fix in een geſtalte en diſtantie van malkander blijven / en gelijckelijck dooꝛ 't primum mobile met malkander te ſamen omgeboert werden; werden berekent na lengde en bꝛeete. Hare lengde is een deel van den Ecliptica / begrepen tuſſchen twee halve Circulen / gaende beyde upt de Polen der Ecliptica d'eene deur 't Equinoctium der Lente ofte beginſel Arietis / d'ander deur de ſterren ſelve. Haer bꝛeete is een booge van ſodanigen halven circkel / tuſſchen de Linie Ecliptica / en de ſterre: Die is tweederley / noꝛdelijcke en zuydelijcke / noꝛdelijck die noꝛdwaerd van de Ecliptica / en zuydelijck die zuyd-waert daer af ſtaen.

Verklaringe.

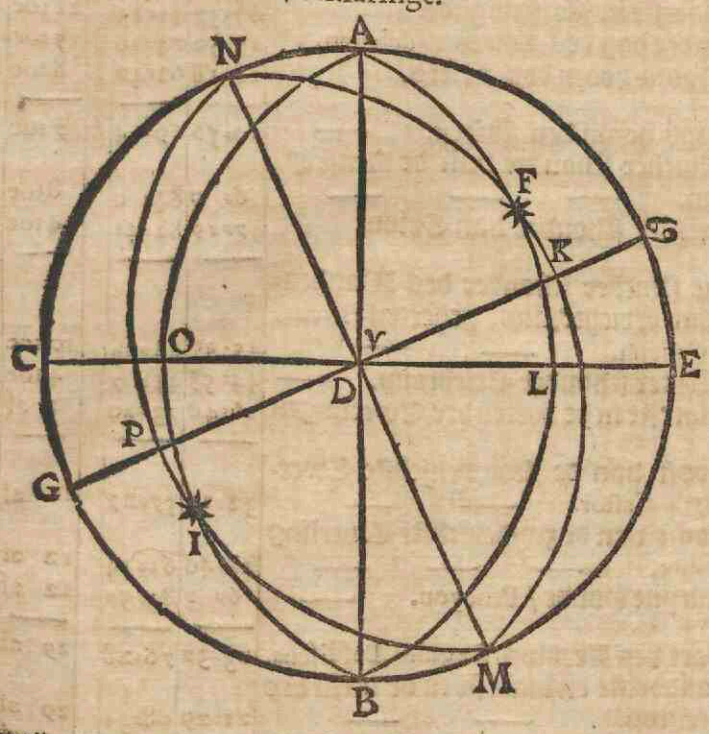

LAet zijn G,D. Cancer de Linie Ecliptica / N. de noꝛder / en M. de zuyder Polen des ſelfs: F. een ſeker ſteꝛre. Laet upt de vooꝛſz Polen getrocken werden twee halve circkels / d'eene N D.M. dooꝛ 't Equinoctium der Lente aen D. d'ander deur de ſterre F. ſnijdende d'Ecliptica in K. het deel der Ecliptica D.K. is de lengde van ſulcken Ster / en de booge ofte deel des ſelven halven circkels K.F. ſijne bꝛeete na het noꝛden / om dat hy ſtaet benoꝛden de Ecliptica.

Het veerthiende Hooft-ſtuck. Van de rechte Aſcenſie en Declinatie der vaſte Sterren.

DE rechte Aſcenſie der Sterren is een deel des Equinoctiaels / begrepen tuſſchen twee halve Circkels / gaende beyde upt de Polen der werelt / d'een dooꝛ 't Equinoctium der Lente / d'ander deur de Steꝛren. Hare Declinatie / een boge van ſodanigen halven circkel / tuſſchen den Equinoctiael en de ſelve Sterre / die is ook tweederley / noꝛdelijcke / die benoꝛden de linie / en zuydelijcke / die daer bezuyden ſtaen.

Verklaringe.

IN de vooꝛgaende figuer zy C.D.E. de Linie Equinoctiael / A. de noꝛder / en B. de zuyder Pool der werelt / F. een ſeker Sterre: trecht upt de vooꝛſz Polen twee halve circkels / d'eene A.D.B. deur 't Equinoctiael ofte beginſel Arietis / de ander deur F. de Sterre / die ſnijt de Equinoctiael in L. Het deel des Equinoctiael L. D. is de rechte Aſcenſie van ſulcken Ster / en de Boge ofte deel des ſelven circkels L.F. ſijne declinatie na 't Noꝛden / ofte O.I. van de Ster aen I. na 't zuyden.

Het vijfthiende Hooft-ſtuck. Van het veranderen der Declinatie van de vaſte Sterren.

GElijck den geſterden Hemel / op ons gheſicht / alle 24 uren wert omgedꝛeven / dooꝛ het Primum mobile, op de Aſpunten ofte Polen der werelt / van ooſten na weſten: alſo wert die in 25400 jaren eens omgedꝛeven op de Polen van d'Ecliptica / ter contrarie van weſten na ooſten / gelijk de Son jaerlijx eens. Daer dooꝛ verandert de lengde der ſterren alle 100 jaren 1 graed 25 minuten / of alle 20 jaren 17 minut. maer haer bꝛeete / dat is de diſtantie van de Ecliptica / blijft onveranderlijk altijt de ſelfde. Dooꝛ 't vooꝛſz veranderen der lengde verandert by lanckheyt van tijt ook de Declinatie / doch van de een meer en ook raſſer als van de ander. De Noꝛd-ſterre / en ſommige andere meer / veranderen alle dꝛie jaren ontrent een minute in Declinatie / en eenige konnen in vijftigh jaren niet een minute veranderen. Sommigher vermindert / ſommiger vermeerdert. Eenighe hebben de noꝛdelijcke declinatie / bekomen zuydelijcke: eenige andere hebben de zuydelijke declinatie / bekomen ter contrarie noꝛdelijke.

Verklaringe.

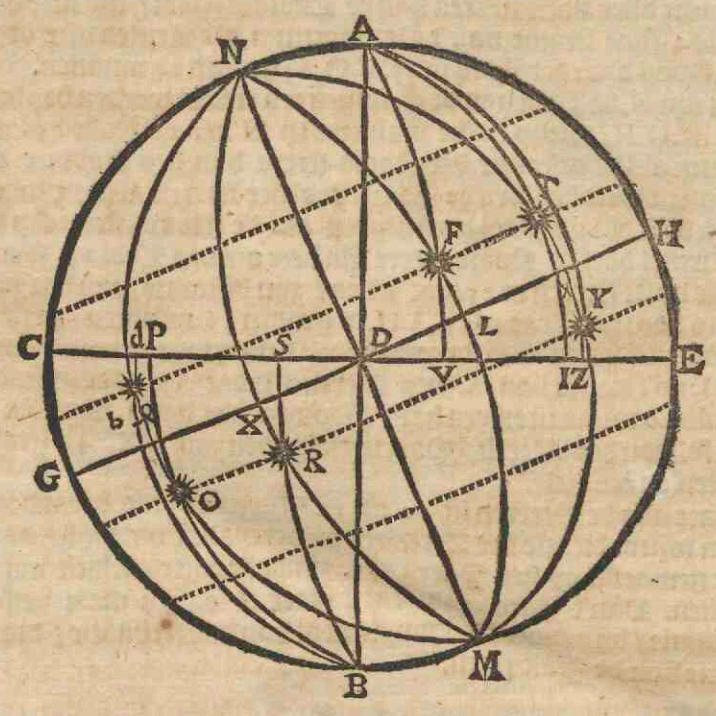

ZY C.D.E. den Equinoctiael / A. de noꝛder en B. de Zuyder pool der werelt G D.H. de Linie Ecliptica / N.M. deſſelfs polen / G. 't beginſel Capzicoꝛni / D. Arietis / en H. het eynde van Gemini ofte beginſel Cancer. Laet (als hier vooꝛ) de Ster aen F. ſijn lengde zijn in de Ecliptica aen L. ſijn bꝛeete daer benoꝛden L.F. zijnde noꝛdelijke declinatie / is dan V.F. So die vooꝛſz ſter na veel jaren in lengde verloopt van F. tot in T. parallel met D.H. ſijn bꝛeete blijft K.T. eben als de vooꝛgaende F.L. maer ſijn declinatie I.T. is meerder als V.F. de eerſte om dat hy parallel met D.H. meerder is geweken van de linie Equinoctiael. De Sterre aen O. wiens lengde zy in de Ecliptica aen Q. en ſijne bꝛeede Q.O. heeft zuydelijcke declinatie P.O. maer verlopende in lengde van O. in R. parallel met Q.X. ſijne bꝛeete blijft X.R. eben als Q.O. maer ſijne zuydelijcke declinatie R.S. is minder als O.P. om dat hy parallel met D.G. den Equinoctiael naerders is gekomen. So de ſelve Ster komt in lengte te verloopen tot in Y. ſijne declinatie ſal zijn Y.Z. benoꝛden de Linie. Dat is geſept van de 6 eerſte teecknen ♈ ♉ ♊ ♋ ♌ ♍ Op de ſelve wijſe geſchiet het tegendeel in de ander ſes teecknen ♎ ♏ ♐ ♑ ♒ en ♓ aldus: zy in de ſelfde figuer H. het beginſel Cancri D. Libꝛa / en C. het eynde Sagittarij. Soo een ſterre aen T. hebbende noꝛdelijcke declinatie T.I. in lengde verloopt tot in F. ſijne declinatie F.V. is minder als T.I. ovemits hy den Equinoctiael naerder is gheklommen dan ſo de ſelve in lengde verloopt tot aen *b.* ſijne declinatie die eerſt noꝛdelijck was / ſal dan zuydelijck zijn van *b.* in *d.*

Dooꝛ de vooꝛſz beweginge des achtſten Hemels verandert ook de declinatie der Noꝛd-ſterre / die wert nu alle jaren meerder / dat is / hy wijckt hoe langs hoe meer van den Equinoctiael / en komt den Pool nader 't welcke duren ſal tot het jaer onſes Heeren 2091 / dan ſal hy den Pole op het naeſte / en niet meer als 26 minuten en een half daer af verſcheyden zijn / en nae die tijt allengſkens weder daer af wijcken / alſo dat 12700. jaren daer na hy van den Pole af ſal ſtaen 47 graden 56 minuten. Hoe ſulx geſchiet / kan oogenſchijnelijck begrepen werden upt duſdanigen vooꝛbeelt.

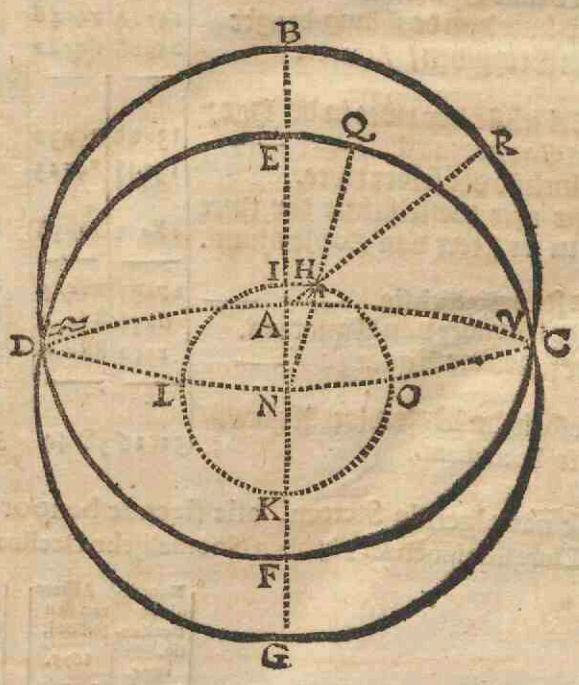

ZY A. de Noꝛder-pool der Werelt / in't midden van den Equinoctiael / B.D.F.C.N. de Pool van d'Ecliptica in 't midden van de Ecliptica E.D.G.C.H. de Noꝛd-ſterre / ſijne bꝛeede van de Ecliptica is Q.H.

66 gꝛa-

66 graden en 2 min. en sijne distantie van de Pool des Zodiacx N. H, 23 graden 58 minuten / die blijven altijt eenderley / gelijck de breede en distantie aller vaste sterren van de Zodiacx-Pool / als hier voorzen gesept is: sijne lengde van 't Equinoctium der Lenten ofte beginsel Arietis was voor het Jaer 1625. C.Q. 83 graden 24 minuten.

Laet uyt N. de Pool van de Ecliptica een circkel werden beschreven / als I.L.K.O.H. wiens halve diameter zy N. H. 23 graden 58 minuten / even als de distantie der Noord-sterre van des Zodiacx Pool / daer binnen wert besloten de Noord-pool der Werelt A. als zijnde minder van de Zodiacx Pool verschreyden als de Noord-ster. Op soodanige Circkel doet de Noord-sterre sijn keer om des Zodiacx-Pool gheliick alle vaste sterren in 25400. jaren / zijn distantie van des werelts Pool is voor het Jaer 1645 A.H. 2 graden 35 minuten / en sal in het Jaer onses Heeren 2091 door de voorsz beweginge gekomen zijn van H. in I. op't naeste van A. des Werelts Pool / en daer af staen niet meer als 26 minuten en een half. Voortgaende van I. langs L. tot in K. hy sal van des Werelts Pool verschreyden zijn A,K. 47 graden 29 minuten en een half.

Maer also de Sterren in 10 of 12 Jaren weynig veranderen / so hebben wy tot dienste der Zee-varende bereyt dese navolghende Tafel / zijnde gemaeckt op het Jaer 1675. zijnde heel gerieffelijck om te gebruycken. Van't Jaer 1668. tot 't Jaer 1680. Is mede neffens de Declinatie / by gevoegt 't Complement van de Declinatie / dat is hoe wijt die van de Pole staen.

TAFEL,

Van de Declinatie der voornaemste vaste Sterren, mitsgaders haer afstant van de Pool. Als ook haer toe en afnem. Declin. in 100. Jaren voor den jare 1675, en het jaer 1700.

Dese navolgende staende alle bezuyden de Equinoctiael / hebben zuydelijcke Declinatie

	Suydelijcke Declinatie. 1675. gr. min.	Afstant van den S. Pool. 1675. gr. min.	Verschil in 100 jaer. min.	Suydelijcke Declinatie. 1700. gr. min.
De Noordelijckste in de Walvisch-steert.	10=46	79=14	34 af	10=38
De Zuydelijckste in de Walvischs-steert.	19=47	70=13	34 af	19=39
De slincker-voet Oxions / Regel.	8=36	81=24	10 af	8=34
D'eerste der drie in de Riem van Orion / ofte der drie Koningen.	0=34	89=26	7 af	0=33
De tweede in de Riem.	1=26	88=34	6 af	1=25
De derde.	2= 9	87=51	5 af	2= 7
De grooten Hondt / Syrius.	16=14	73=46	4 toe	16=15
't Hert van de Water-slangh.	7=16	82=44	25 toe	7=22
De Coorn-aer van de Maeght / Spica Virginis.	9=25	80=35	32 toe	9=33
De Zuyder schael.	14=38	75=22	27 toe	14=45
De Noorder Balance.	8= 8	81=52	27 toe	8=15
De Noordelijckste en voorste in de slincker-handt des Slangen-dragers / Ophiuchi.	2 51	87= 9	18 toe	2=56
De slincker-knie Ophiuchi.	9=51	80= 9	15 toe	9=54
De rechter-knie van de Slang-drager	15=14	74=46	10 toe	15=17
't Hert van Scorpioen / Antares.	25=38	64=22	16 toe	25=42
De Noordelijckste der twee in de Hoornen van Capricornus	13=28	76=32	16 af	13=24
De zuydelijckste der selver twee.	15=45	74=15	17 af	15=40
De voorste ofte westelijckste der twee lichten in de steert van Capricornus.	18= 2	71=58	26 af	17=55
De twee ofte oostelijckste.	17=31	72=29	27 af	17=24
De slincker schouder van Aquarius.	6=56	83= 4	26 af	6=49
De rechter schouder Aquary.	1=52	88= 6	29 af	1=44
De uptterste in de Waterbloet Aquary / geheeten Fomahant.	31=16	58=44	31 af	31= 8

Dese navolgende Sterren, alle staende benoorden de Linie Equinoctiael, hebben Noordelijcke Declinatie.

	Noordelijcke Declinatie. 1675. gr. min.	Afstant van den N. Pool. 1675. gr. min.	Verschil in 100 jaer. min.	Noordelijcke Declinatie. 1700. gr. min.
De Noordt-sterre Alrucuba.	87=34	2=26	34 toe	87=43

De middelste ofte klaerste van de Wachters.	75=36	14=24	26 af	75=29
De borst van Cassiopea.	54=45	35=15	34 toe	54.54
De heupe van Cassiopea.	58=57	31= 3	34 toe	59. 7
De knie van Cassiopea.	58=31	31=19	33 toe	58.49
De klaerste in de setel van Cassiopea.	57=24	32=36	33 toe	57.32
't Hooft van Andromeda	27=19	62=41	34 toe	27.28
De gordel van Andromeda.	33=55	56= 5	33 toe	34. 5
De Zuydelijckste voet van Andromeda.	40=46	49=14	30 toe	40.53
De klaerste in het hooft van de Ram.	21=55	68= 5	30 toe	22. 5
De klaerste in de mont des Walvis.	2=48	87=12	25 toe	2.54
De klaerste in het hooft Meduse.	39=40	50=20	25 toe	39.47
De klaerste in Perseus zijde.	48=37	41=23	21 toe	28.52
't Suyder oog des Stiers Aldebaran.	15=50	74=10	15 toe	15.53
De Noord-hoorn des Stiers.	28=18	61=42	8 toe	28.20
De zuyd-hoorn des Stiers.	20=56	69= 4	7 toe	20.58
De slincker schouder van de Reuse Orion.	6= 0	84= 0	8 toe	6. 3
De rechter schouder van Orion.	7=19	82=41	4 toe	7.20
Op de slincker schouder des Waghenmans Erichtonius / geheeten Hircus, of Capella.	45=36	44=24	10 toe	45.40
De rechter schouder Erichtony.	44=53	45= 7	4 toe	44.54
De klaerste in de voeten der Tweelingen	16=40	73=20	2 af	6.38
'T hooft van de Noordelijckste Tweelingh Castor.	32=33	57=27	11 af	32.30
'T hooft van de zuydelijckste Tweeling Pollux.	28=46	61=14	12 af	28.43
De klepne Hondt / Procyon.	6= 3	83=57	12 af	6. 0
'T hart des Leeuws / Regulus, Basiliscus.	13=32	76=28	29 af	13.25
De middelste en klaerste in de necke des Leeuws.	21=29	68=31	29 af	21.21
De klaerste in de rugge des Leeuws.	22=18	67=42	34 af	22. 9
De steert des Leeuws.	16.24	73.36	34 af	16.15
't Noorderste achterwiel des grooten wagens.	63.30	26.30	32 af	63.22
't Suyderste achterwiel des wagens.	58. 8	31.52	32 af	58. 0
't Noorderste Voorwiel des wagens.	58.50	31.10	34 af	58.41
't Suyderste Voorwiel des wagens.	55.32	34.28	34 af	55.23
't Naeste peert aen de wagen.	57.46	34.14	33 af	57.37
't Middelste peert.	56.40	33.20	32 af	56.31
't Upterste peert.	50.58	39. 2	31 af	51.51
De Noorder-Vleugel van Virgo Vindemiatrix.	12.44	77.16	33 af	12.35
De gordel Virginis.	5.12	84.48	34 af	5. 3
De slincker schouder van Bootes.	39.42	50.18	27 af	39.36
De klare tusschen dgyen van Bootes Arcturus.	20.57	69. 3	29 af	20.49
De klaerste in de Noorder-Kroon.	27.51	62. 9	21 af	27.45
De klaerste in de hals des Serpents Ophiuchi.	7.30	82.30	21 af	7.25
't Hooft van Hercules.	14.50	75.10	8 af	14.47
't Hooft des Serpents-dragers.	12.50	77.10	7 af	12.49
De klaerste in 't Draken-hooft.	51.37	38.23	2 af	51.35
Lira.	38.30	51.30	4 toe	38.32
De steert des Arents.	13.26	76.34	8 toe	13.28
De middelste ende klaerste in de Arent / Vulter.	8. 3	81.57	13 toe	8. 7
De borst des Swaens.	39.15	50.45	18 toe	39.19
De steert des Swaens.	44. 8	45.52	20 toe	44.13
De gordel Chepi.	69. 9	20.51	26 toe	69.16
Die in de mont des Peerts Pegasi.	8.24	81.36	26 toe	8.31
De klare op 't been Pegasi Scheat.	26.20	63.40	32 toe	26.28
De schoft Pegasi Marcab.	13.28	76.32	32 toe	13.37
De uptterste in de vleugel Pegasi.	13.23	76.37	34 toe	13.32

Het sesthiende Hooft-stuck. Hoe men de vaste Sterren licht sal leeren kennen, en op wat tijt elck van dien aen 't Zuyden komt.

HOe nut en profijtelijck dattet is voor een Zee-varent Man te hebben de kennisse van de vaste Sterren ende haer gebruyck / bysonder in vreemde reysen en verre zeplagien / dat is alle versochte en verstandige Stuer-lieden meer als wel bekent: derhalven / also wy in het voorgaende Hooft-stuck de Declinatie der vaste Sterren en haer afstandt van den Pool hebben beschreven / sullen alhier aenwijsen een wegh ende bequame middel om die lichtelijck te leeren kennen / ende tot allen tijden perfectelijck te weten wanneer elck van dien in het zuyden ofte op haer hoogste komen / ende bequaem zijn om te gebruycken.

Voor eerst moet men weten: Dat de Sonne-wegh in den Hemel onbeweegelijck staet met de vaste Sterren / met de welcke hy alle dage eens wert omgedreven van't Oosten na het Westen sonder verandering: maer dat de Sonne dese voorsz jaerlijckse loop daer tegen doet van west na oost / waer door hy in't dagelijcks om gaen / soo vele verachtert / dat hy in't jaer eens minder om gaet als de vaste sterren: en dat de vaste sterren in't jaer eenmael meer omdraepen als de Son; so datse alle dagen t'elckens ontrent 4 minut. vroeger aen het zuyden komen / dat bedraegt alle weken ontrent een half ure / ende alle maenden 2 uren. Om dit beter te verstaen / sullen wy dat met een exempel verklaren met de sterre die geheten wert Syrius ofte den grooten Hont / die volgt altijt een weynig na 't beelt van de Reuse Orion, ende sijnen Riem of Gordel die men de drie Koningen noemt / wijsen een weynig over den grooten Hont henen / het is de grootste en klaerste van alle vaste sterren / die ook by meest alle Zee-varende Lieden bekent is / sijn Declinatie is bezuyden de Linie 16 graden en 14 minut. dese komt in 't zuyden den 24 January 's avondts te thien uren. Den 23. Februarij 's avonts ten 8 uren. Den 28 Marty 's avonts ten 6 uuren. Den 30 April 's avonts ten 4 uren. Den 30 May namiddaegs ten 2 uren. Den 28 Junij des middaghs ten 12 uren / te gelijcke met de Sonne. Den 28 July voormiddaeghs ten 10 uren. Den 29 Augusti voor-middags ten 8 uren. Den 1 October 's morgens ten 6 uren. Den 2 November 's morgens ten vier uren. Den 1 December ten 2 uren 's morgens. Den 28 December 's nachts ten twaelf uren.

Daer uyt kan elck nu licht berekenen op wat ure ende tijt dat dese voorsz sterre op alle andere dagen van den jare in't zuyden komt / so wel by dage als men hem niet en kan sien / als by nachte als men hem sien kan. Soo ghy dat oock begeert te weten van alle andere fixe sterren op alle dagen van den jare / soo besiet eerst uyt 'tgene voorsz is / op wat ure van uwen voorgenomen dag den grooten Hont aen't zuyden komt / en daer na uyt de volgende beschrijvinghe der sterren / hoe veel tijt alsulcken sterre als ghy begeert naer ofte voor den grooten Hont aen het zuyden komt / so sult ghy vinden den juysten ende perfecten tijdt die ghy begeert.

Afbeeldinghe der vaste Sterren, en op wat tijt elck van dien aen 't Zuyden komt.

De Tweelingen.

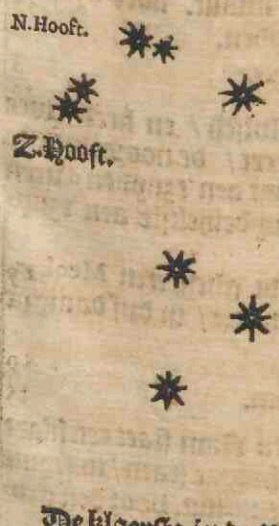

DE Figuer der Tweelinghen staet recht benoorden den groten Hont / in sulcker gestalte als hier nevens afgebeelt staet: Het Noorder-hooft komt 40 minut. naer den grooten Hont aen't zuyden: sijn Declinatie siet in de voorgaende tafel / gelijck oock van alle die hier na volgen.

Het zuydelijckste ofte onderste Hooft komt 54 minut. naer den grooten Hont aen 't zuyden.

De klaerste in de Voeten komt een vierendeel van een uur voor den grooten Hont aen 't Zuyden.

Den kleynen Hont.



Den kleynen Hont Canicula, heeft drie Sterren in forme als hier neffens staet / de klaerste van dien komt 50 minut. naer den grooten Hont aen't Zuyden.

De Water-slange.

Het Harte ofte de klaerste van de Water-slange komt naer Syrius of den grooten Hont 2 uren 40 minut. aen het zuyden / verthoont hem met sulcke kleyne sterreliens als hier neffens / daer aen hy licht bekent wert.

De Leeuwe Leo.

De Leeuw heeft vier schoone sterren om te gebruycken / ende vertoonen haer met meer andere als hier neffens gebeelt staet. De voorste ende eerste / die genoemt wert Regulus, Basilicus, ofte het Herte van den Leeuw / komt drie uren en 30 minuten na den grooten Hont aen het zuyden. De tweede of de Necke des Leeuws komt drie uren 30 minut. naer den groten Hont aen't zuyden / en is gedeclineert benoorden de Linie 21 graden 29 minut. De Rugge des Leeuws komt na den grooten Hont aen't zuyden 4 uren 26 minut. De steert des Leeuws komt 5 uren na den grooten Hont aen't zuyden.



De Maget Virgo.

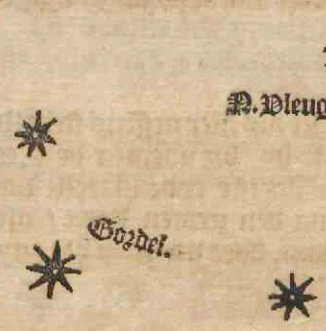

Daer naer volght Virgo de Maegt / waer van de principaelste en klaerste Sterren haer vertoonen in gestaltenisse als hier neffens staet / de gordel van Virgo komt in 't zuyden 6 uren 12 minuten na den grooten Hont. Die in de Noorder vleugel Vindemiatrix ghenoemt / komt 6 uren en 16 minuten na den grooten Hont aen 't zuyden.

De Koorn-aer Spica Virginis, komt 6 uren en 36 minuten na den grooten Hont Syrius aen't zuyden.

De Boer Bootes.

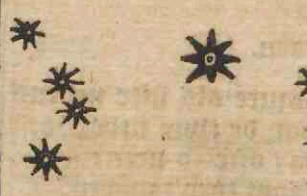

Seven uren 30 minuten na Syrius komt aen 't zuyden de klaerste Sterre van den Boer Bootes, staende tusschen sijn dyen / in forme met eenighe andere als hier neffens / ende is ghenoemt Arcturus.

Noorder-Kroone.



Naer Bootes volgt de Noorder-kroon / hebbende de ghestalte by naer van een Circkel als hier neffens staet / en wert van het Zeevarende volck ghenoemt 't Gast-huys / alsse by helder klaer weder eenige kleyne sterreckens daer in konnen sien / die noemense de Siecken / de grootste en klaerste van dien komt 8 uren 48 min. na den groten Hont in't zuyden.

De Wage Libra.

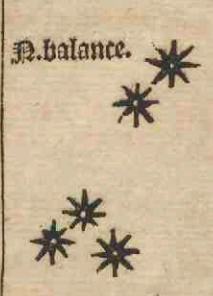

De Balance ofte Wage volgt het teecken van Virgo / van forme als hier neffens staet.

De zuyder Balance komt acht uren naer den grooten Hont aen het zuyden.

De noorder Balance komt acht uren 48 minuten naer Syrius in 't zuyden.

Het Scorpioen.



Daer naer volght het Scorpioen / gelijck dese Figure aenwijst / de noordelijckste in het Voorhooft komt 9 uren 15 minuten naer den grooten Hont aen het zuyden. Het Hert van Scorpius Antarus gheheeten / komt negen uren en acht-endertig minuten naer Syrius aen het zuyden.

Slangen-drager en Hercules.



De Slangendrager vertoont hem als dese bystaende Figure / de voorste ende de noordelijckste van de twee die in de slinckehant staen / komt neghen uren en 25 minut. nae den grooten Hondt aen't zuyden.

Het Hooft van den slang-drager komt 10 uren 48 min. naer Syrius aen het zuyden.

Het hooft van Hercules staende by het hooft van de Slangh-drager komt 20 minut. daer voor aen 't zuyden.

Lyra.



Daer na volgt Lyra in gestalte als hier neffens staet / de grootste met de twee kleyne daer by / die noemen de Zeevarende luyden de Vierstal / de lichtste ende klaerste van Lyra komt 11 uren 55 minut. na den groten Hont / ofte dat even eens is 12 uren 5 minut. daer voor aen het zuyden.

Arent.



Den Arent vertoont hem als hier neffens afgebeelt is / de klaerste van dien / te weten / de middelste van de drie / komt 13 uren naer den grooten Hont / of elf uren daer voor aen het zuyden.

De Swaen.



De Swaen is van Figure als hier nevens staet / de noordelijckste van de twee in de Voorst komt 13 uren 40 minut. na / ofte 10 uren ende 20 minut. voor den grooten Hont / aen't zuyden.

De zuydelijckste van de twee in de Voorst is een nieuwe Sterre / ende heeft hem in den Jare 1600 eerst sien laten.

De noorder vleugel komt 13 uren 4 minut. naer den Hont in 't zuyden.

De zuyder-vleugel komt 14 uren na den grooten Hont aen het zuyden.

De lichtste en klaerste van de Swaen die in de steert staet / komt 14 uren naer den grooten Hont / of 10 uren daer voor aen't zuyden.

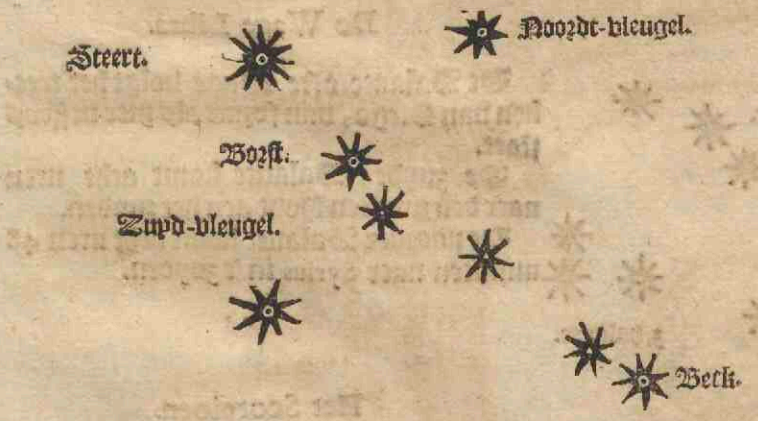

Capricornus Steenbock.



De zuydelijckste ende klaerste van de twee lichtste in de hoornen aen Capricornus staende als hier neffens / die komt 13 uren en 30 minut. naer den grooten Hont aen't zuyden.

Het Vliegende Peert.

Het vlieghende Peert Pegasus siet men aen den hemel als hier gefigureert staet: die in de Mont / komt 14 uren en 56 minut. na / of 9 uren ende 4 minut. voor den grooten Hont aen het zuyden / syn declinatie is 8 graden en 24 minut. benoorden de Linie.



Die daer staet op de rechter of op het rechter Been genaemt Scheat, die komt 16 uren en 16 minuten na den groten Hont / of 7 uren en 44 min. daer voor aen 't zuyden.

Effen op de selfde tijt komt oock aen het zuyden d'eerste ofte voorste in de vleugel geheeten Marcab.

De laetste oft uyterste in de vleugel van Pegasus komt 16 uren 44 minut. naer den grooten Hont / ofte 7 uren en 16 minut. daer voor aen het zuyden.

't Hooft van Andromeda / makende met de Sterren van Pegasus een groot vier-kant / daer het licht aen te kennen is / komt na den grooten Hont aen 't zuyden 17 uren 24 minut. of 6 uren 36 min. daer voor.

Andromeda.

Het beelt van Andromeda staet aen den hemel in gestalte als hier onder: die in de gordel komt voor den groten Hont aen het zuyden 5 uren 40 minut.



Die in de Zuydelijckste Voet komt 4 uren 48 minut. voor den grooten Hondt aen 't zuyden.



De Sterre geheeten Fomahant, staet een goet stuck recht bezuyden het vliegende Peert / in 't uyterste van de Waterbloet van Aquarius / 't is een groote ende klare Sterre / en komt 16 uren en 6 minut. naer Syrius, of 7 uren 44 minuten daer voor aen het zuyden.



Cetus de Walvisch.



Daer na volgt de Walvisch / en heeft twee schoone Sterren in de Steert / de noordelijckste komt voor den grooten Hont aen 't zuyden 6 uren 28 min. daer na komt de zuydelijckste aen 't zuyden.

De klaerste in de mondt geheeten Menkar, vertoont haer met twee andere / in dus danighe gestaltenisse.

Aries, ofte de Ram.

In 't Voor-hooft van Aries ofte den Ram staet een klare Sterre / verschynende met die in de hoorne staen / in forme als hier neffens / en komt 4 uren 43 minut. voor den groten Hont aen 't zuyden.

Het Hooft van Meduſa.



Wat noorderlijcker volght het hooft van Meduſa / als 'er afgebeelt staet / de klaerste van dien komt voor den grooten Hont aen het zuyden drie uren 46 minut.

Perſeus.

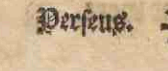

Daer recht benoorden volgt de klare in Perſeus zijde / van gestalte als hier neffens staet / ende komt voor Syrius aen het zuyden drie uren en een half.

Stier

Stier, Taurus.



Daer nae volght het Beelt van den Stier / in 't hooft staen sommige Sterren in maniere van een Fupck ofte liggende Pyeltorf / de grootste en lichste die oock de Oostelijckste is / geheeten het ooge van den Stier / Aldebaran of Oculus Tauri, komt 2 uren 14 min. voor den grooten Hondt aen het zuyden.

Wagen-man, Erichtonius.



Het Beelt van Auriga oft de Wagen-man / vertoont hem een weynigh naer den Stier in het zuyden / in gestalte als hier neffens staet / de grootste en klaerste geheeten den Bock / Hircus ofte Capella, komt een uur / veertigh minuten voor den grooten Hondt aen het zuyden.

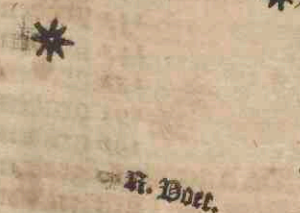

De rechter Schouder gaet seven-en-vijftigh minuten voor den grooten Hont door 't zuyden.

De rechter voet die oock genoemt werdt de Noorder-hoorn van Taurus / gaet een uur 22 minuten voor den grooten Hont door het zuyden.

De Reuse Orion.

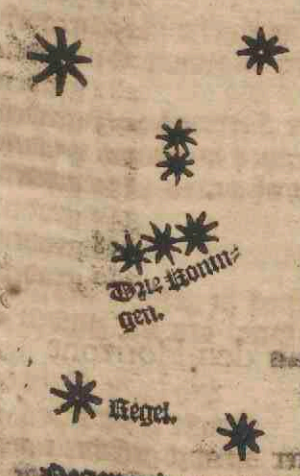

Ontrent ter selver tijdt komt den Reuse Orion, zijnde van Figuere als hier neffens / heel kennelijck / de slincker schouder komt voor Syrius aen 't zuyden een uur en 24 minuten.

De rechter schouder komt acht-en-vijftigh minut. voor den grooten Hont aen het zuyden.

De groote en klare in de slincker voet / Regel genaemt / gaet een uur 32 minuten voor den grooten Hont door het zuyden.

De eerste van de drie in den Gordel / die men de drie Koningen noemt / gaet een uur en 16 minuten voor Syrius door het zuyden.

Vier minuten daer na komt de tweede ofte middelste aen het zuyden.

Negen minuten naer de eerste komt de laetste of derde drie Koningen aen het zuyden. Dese drie Koningen staen altijt en wijsen een weynig over den grooten Hont henen / daer aen de selve goet om kennen is.

Volgen sommige Sterren die haer in het Noorden vertoonen, ende daerom sommige Noord-sterren genaemt werden.

De groote Wagen.

De sterren van de groote Wagen / zijn van sorme als dese Figuer vertoont / seer dienstighe ende bequame sterren voor de gene die verre om zuyden varen / komen op de na-beschreven tijt op haer hooghste.

De Achter-wielen komen in 't zuyden op het hoogste na dat Syrius of den grooten Hont 4 uren 12 minuten voor 't zuyden is gepasseert.

Het zuyderste van de Voor-wielen komt in 't zuyden of op 't hoogste of recht boven den Pool / 5 uren en 5 minuten na dat den grooten Hont voor 't zuyden is gepasseert.

Het noordelijckste Voor-wiel volght 23 minuten daer naer op het hoogste.

Het naeste Paert van de Wagen / komt op 't hooghste in 't zuyden / 6 uren 8 minuten / na dat den grooten Hont voor 't zuyden is gegaen.

Het Middelste Paert komt een half uur daer na op 't hoogste.

Het voorste ofte uytterste Paert aen de wagen / komt op het hoogste 7 uren en 4 minuten na dat Syrius voor het zuyden is gegaen.

N O T A

Van de Noord-sterre / haer Declinatie / en hoe men die sal gebruycken met de Wachters / wert hie naer beschreven.

Het Draken-hooft.



Het Draken-hooft is van sorme als hier neffens staet / de zuydelijckste / dat is de klaerste / komt op het hoogste in 't noorden 11 uren en 5 minuten naer dat Syrius voor 't zuyden is gepasseert.

Cassiopea.

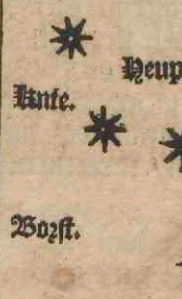

Het Beelt van Cassiopea vertoont hem beneden den Pole in 't Noorden / als hier neffens staet / de voorste staende in de Setel / komt in 't zuyden op het hoogste 6 uren en 36 minuten voor den grooten Hont.

Een half uur daer na volght de borst Shedir genaemt.

Vijfthien minuten daer naer volght die op de heupe.

Noch 27 minuten later volght die op de knie.

NOTA. Hoe men Cassiopea met de Noord-sterre sal gebruycken / wort hier naer beschreven.

NOTA. Men sal weten / dat so wanneer dese voorschreve Noord-sterre in 't zuyden op het hooghste komen boven de Pool / datse essen twaef uren daer na op het laeghste komen daer recht onder.

Het seventiende Hooftstuck. Om de[s] daegs en des nachts.

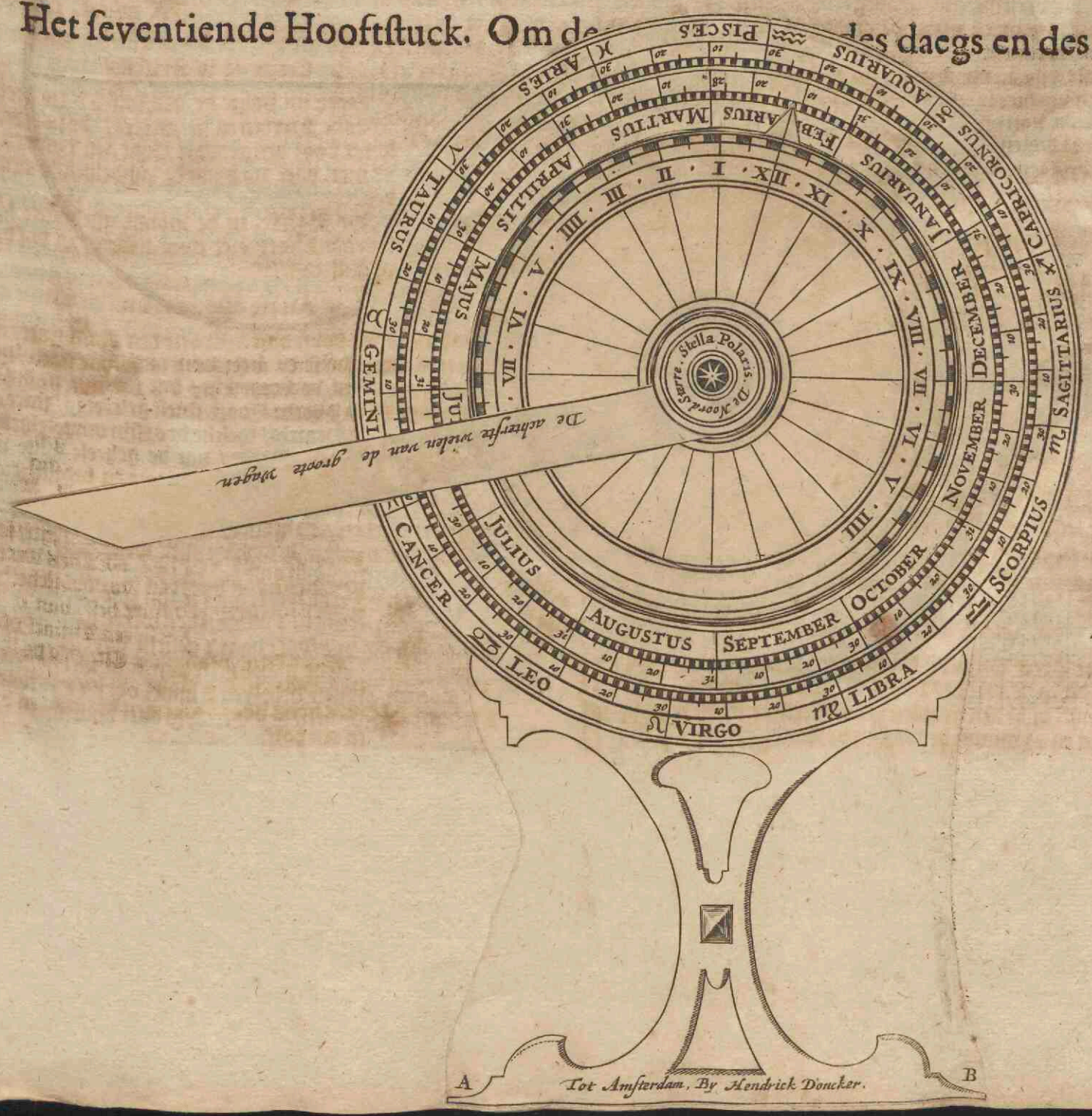

Tot Amsterdam, By Hendrick Doncker.

DE ure by dagh te binden op alle hooghten / geschict alderbequaemst en seecker door sulck Equinoctiael Compas als in 't 36 Hooft-stuck van de Water-getijden afgebeelt staet. Des nachts kan men die binden door een Nacht-wijser / als de voorgaende figuer: die heeft 2 ronde schijven / d'eene is onberoerlick / de ander beroerlick / op de onderste onberoerlycke staen de 12 teeckenen des Hemels neffens de maenden en dagen des Jaers. Op de beroerlycke / de uren / dese draept met noch een wijser (wiens eene rechte zyde respondeert recht op het middel-punt) om een nagel met een gat oste pijp / daer men deur sien mach. 't Gebruyck des Nachts-wijsers is dusdanigh: Men set eerst de tant neffens de twaelffste ure aen de beroerlycke schijve / aen de dag des jaers op de onderste onberoerlychste schijf / en hout 't instrument om hooge met de onderste hant van de boet A B. recht water-pas / alsoo dat men door 't gat van de nagel de noordster mach sien / draeyende dan de wijser opwaert en nederwaert / so lange / tot dat de achterste wielen van de groote Wagen komen aen de wijser / dat so zijnde / de wijser sal dan wijsen aen de beroerlicke schijve / de rechte ure. So men in plaets van de achter-wielen des grooten wagens gebruyckt de klaerste der wachters / sal 4 uren 15 minuten later zijn als de wijser sal toonen / om dat de voors wielen van de groote wagen de Wachters so veel tijt voorgaen.

Men kan oock de ure binden uyt de rechte ascensien der Son ende der sterren / aldus: Als men eenige sterre in het zuyden siet / wiens rechte ascensie bekent is / en men weet oock de rechte ascensie der Sonne op die dach: soo trecktmen de Sons ascensie van de ascensie der Sterre / 't gene daer van overblijft deelt men tot uren door 15 (want 15 graden maken een uur) die wijsen aen de rechte ure van dien tijt. So de Sons ascensie meerder is als de Sters ascensie / in sulcken geval sal men 360 graden adderen by de ascensie der Sterre / en als dan doen als voors. is.

Het eerste Exempel.

Op den 10 Aprill 's avonts sie ick in 't zuyden 't hart des Leeuws / diens rechte ascensie is 147 graden. Des Sons rechte ascensie op dien dag is 19 graden / die afgetrocken van de ascensie des siers / daer blijft over 128 graden / die gedeelt door 15 / ick vinde 8 uren en 8 overschietende graden / want 15 graden een ure maken / so maeckt yder graed 4 minuten / de overige 8 graden maken noch 32 minuten van een ure / 't sal dan op die tijt laet zyn 8 uren 32 minuten / te reeckenen van de middagh af.

Het tweede Exempel.

Op den 5 November 's nachts vinde ick in 't zuyden de Sterre Aldebaran 't zuyder-oogh des Stiers / diens regte ascensie is 64 gr. de Sons rechte ascensie op dien dagh 220 graden / 't welck is meerder als die van Aldebaran, daerom doe ick tot de ascensie des siers 360 graden / is te samen 424 graden / daer uyt getrocken de Sons rechte ascensie 220 / daer blijfe over 204 graden / voor het verschil des tijts tusschen de Son ende de voors Sterre / 't welck gedeelt door 15 komt 13 uren / en noch 9 overschietende graden / die maken 36 minuten / 't is dan 13 uren en 36 minuten van de middagh / dat is een ure 36 minuten na der middernacht.

Om de ascensie te vinden op yder dag des jaers / so der Sonne als de sterren / hebben wy hier by gevoecht twee tafelkens / het eene van de Son / aenwijsende van vijf tot vijf dagen de Sons ascensie / waer uyt die voor andere dagen daer tusschen licht om vinden is. Het ander voor 30 der voornaemste vaste sterren / beyde alleen by graden also sulex tot desen handel kan genoegh doen.

Tafel van de rechte Ascensie der Sonne.

Het eerste Cijffer-getal wijst den dagh des Maents, het tweede de graden van de ascensie der Zon op dien dagh.

Janu.		Febru.		Mart.		April		May		
da.	grad.	da.	grad.	da.	grad.	da.	gr.	da.	gr.	d
5	287	5	319	5	346	5	14	5	42	5 73
10	292	10	324	10	351	10	19	10	47	10 78
15	297	15	329	15	355	15	24	15	52	15 83
20	303	20	334	20	360	20	28	20	57	20 88
25	308	25	339	25	4	25	33	25	62	25 94
31	314	28	342	31	10	30	38	31	68	30 99

July.		Augu.		Sept.		Octo.		Nove.		Dece.	
da.	grad.	da.	grad.	da.	grad	da.	grad.	da	grad.	da	grad
5	104	5	135	5	164	5	191	5	220	5	251
10	109	10	140	10	168	10	195	10	225	10	257
15	114	15	145	15	173	15	200	15	231	15	263
20	119	20	149	20	177	20	205	20	236	20	268
25	124	25	154	25	182	25	210	25	241	25	274
31	130	31	159	30	187	31	215	30	246	31	281

Tafel van de rechte Ascensie van dertigh der voornaemste vaste Sterren.

DE gordel Andromedæ.	12 graden
De klaerste in 't hooft des Rams.	27 graden
De klaerste in de mont des Walvis / Menkar.	41 graden
Het zuyder-oogh des Stiers / Aldebaran.	64 graden
De slincker schouder Erichtony Capella.	72 graden
De slincker voet Orions / Regel.	74 graden
De slincker schouder Orions.	84 graden
De groote Hont / Syrius.	97 graden
Het noorder-hooft der Tweelingen.	108 graden
Het zuyder-hooft der tweelingen.	111 graden
Den kleynen Hont / Procyon.	110 graden
De klaerste in de Waterslange / Cor Hydræ.	137 graden
't Hert des Leeuws / Regulus.	147 graden
De steert des Leeuws.	172 graden
De rechter vleugel Virginis / Vindemiatrix.	191 graden
De Coornaer / Spica Verginis.	196 graden
De klaerste in Bootes / Arcturus.	210 graden
De Zuyder Wage.	218 graden
De Noorder Wage.	224 graden
De klaerste in de noorder Kroone.	230 graden
't Hert van 't Scorpioen / Antares.	242 graden
't Hooft van Hercules.	254 graden
't Hooft des Slangedragers.	295 graden
De steert des Arents.	282 graden
De klaerste in den Arent / Vulter.	293 graden
De mont des Peerts Pegasi.	321 graden
De klare in 't eynt des Waters Aquari / Fomahant.	339 graden
De schoft Pegasi / Marcab.	342 graden
D'uytterste in de vleugel Pegasi.	358 graden
De Noordelijckste in de Walvisch-steert.	360 graden

Het achthiende Hooft-stuck. Van den Horizont ofte Sicht-eynder.

DAer de Hemel ende Aerde ofte het water op ons gesichten aen malkander komen / dat werdt genoemt Horizont of sicht-eynder / om dat ons gesicht aldaer eyndigt ende niet wijder kan strecken: wort oock van onse Nederlantsche de Kimmen genoemt / welcke Circkel den Hemel in twe gelijke deelen deelt / so dat de eene helft eben van ons

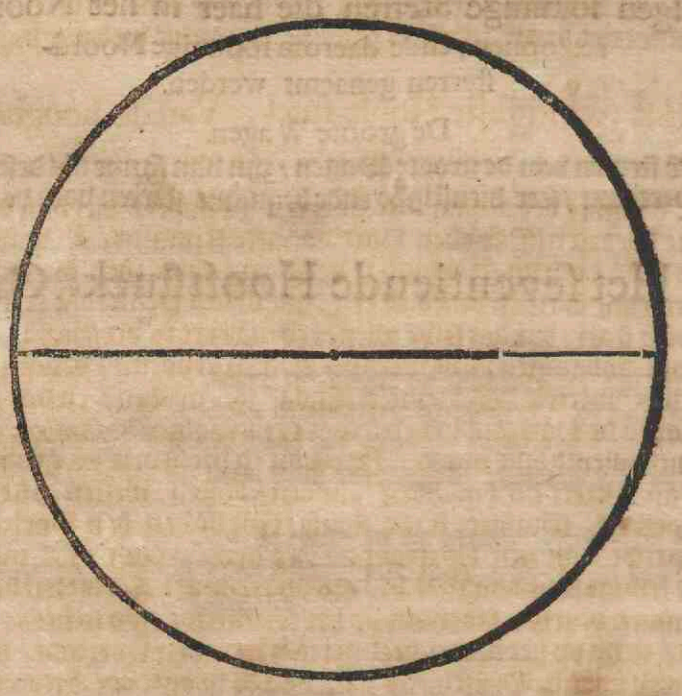

gesien wort / en de ander helft en kan van ons niet gesien worden / mits hy onder de Horizont verborgen is / dat geschiet in dusdanige maniere / de Aerde (als in 't derde Hooft-stuck geleert is / staet als een Centrum in 't midden des Hemels / welcke door sijn onmetelijcke wijte so verre is verschepden van de Aerde / dat de geheele dikte van het aertrijck ten aensien van den Hemel / niet meer en bedraegt als een punt ofte stip / ofte ten minsten so weynig dat het van ons gesicht niet kan gemerckt werden / en het gene wy met ons gesicht langs het aertrijck ofte water konnen begrijpen (het welck niet verder kan strecken als 3 mijlen) schijnt in onse oogen / door dien 't so kleyne spatie is / niet anders dan recht water-pas te zijn / soo dat ons gesicht in den hemel valt / gelijck of wy in 't midden des werelts stonden en recht water-pas van ons sagen / waer door 't gesicht dat effen den halven Hemel van ons gesien / en de ander helft van ons niet gesien wort / even in dier voegen alsmen licht een Liniael over 't Centrum eens Circkels / so blijft eben de helft des Circkels daer boven / en d'ander helft onder.

Te-

Zenith is 't punt des Hemels recht boven ons hooft / allenthalven even verre van den Horizont verſchepden / wert oock Polus des Horizonts genaemt.

Verklaringe.

Den Horizont wert oock aengemerckt op tweederley wijſe: na den waren en ſienlijcken Horizont. De ware Horizont gaet recht water-pas aller weghen van ons ghesicht / ofte dooz 't Center der Sphera / als geſeyt is / die deelende in twee effen gelijcke deelen / is over-al van 't Zenith verſchepden thegentigh graden / het gerechte vierdepart eens Circkels.

De ſienlijcke / iſt uytterſte van het deel des aertrijcx ofte waters / dat wy met de oogen konnen ſien. Wanneer ons oogh is neffens 't black des waters / den waren Horizont en ſienlijcken zijn dan een ſonder onderſchept: maer ons ooge daer af verheven zijnde / 't gesicht valt (over de rontheyt des aertrijcks) alomme leeger als water-pas / en volghens de ſienlijckſte Horizont leegher als de ware. Hoewel dit weynigh bedraeght in de handelinghe der Zee-vaert (als dooz de refractie des ſienlijcken Horizonts ghemoet werdende) wy hebben dooz de curieuſe hier by-gevoegt dit tafelken / daer in men ſiet hoe veel den ſienlijcken Horizont leger is als den waren / op beſondere hooghten van voeten.

Het ooge verheven zijnde boven 't water. Voeten.	Den ſienlijcken Horiſont is leger als den waren. Minuten
1	1
4	2
8	3
14	4
21	5
30	6
41	7
53	8
67	9
83	10
100	11
119	12
140	13
163	14
186	15

Exempel.

Het geſicht verheven zijnde van 't black des waters 14 voeten in de eerſte Colom / daer neffens ſtaet 4 minuten dat den ſienlijcken Horizont leger is als den waren / 't geſicht 140 voeten verheven / den ſienlijcken Horizont is leger als den waren 13 minuten.

Het Negenthiende Hooft-ſtuck. Van de Meridiaen ofte Middagh-Circkel.

DE Meridiaen is een Circkel in den Hemel (dooz ons ghedacht ſoo gebeelt) die loopt dooz beyde Polen des Werelts / recht over ons hooft heen / kruys-wijs dooz den Equinoctiael / en dooz ſnijt den Horizont recht in het nooꝛden en zuyden / de Sonne komende aen deſe Circkel / is dan op het hoogſte / en dan iſt juyſt middagh / van gelijcken de Sterren als ſy aen deſen Circkel komen / zijnſe oock gelijck de Sonne / op het hooghſte van den Horizont / ende recht zuyden / ſo haeſt alſſe daer dooz gepaſſeert zijn / ſo beginenſe weder te dalen.

Het twintighſte Hooft-ſtuck. Van de hooghte der Sonne ofte Sterren.

DE hooghte der Sonne ofte Sterren / is anders niet dan de wijtte die daer is tuſſchen den Horizont ofte Kimmen / en de Son ofte ſterren ſelve / om dit grondigh te verſtaen / moet men dit recht aenmercken: dat ſoo men bedenckt een punt in den Hemel dat recht boven ons hooft ſtaet / dat dat ſelve over al even verre is verſchepden van de Horizont / ſodanigen punt wert het Zenith genoemt / dewijle nu den gantſchen omtreck des Hemels inhout 360 graden / en dat effen de helft boven de Horizont hem vertoont: ſoo volght dat vooꝛſz punt ofte Zenith allenthalve van den Horizont is verheven 90 graden / het zy dat gy u keert na 't nooꝛden / zuyden / ooſten / weſten / ofte eenigh ander geweſt. Wanneer nu de Sonne rijſt boven den Horizont / en op-ſtijgende van den Horizont na het vooꝛſz. punt of Zenith toe / dat het ſelvige ſijne hooghde is / als by exempel: So hy ten halven is geklommen van den Horizont na het Zenith toe / ſoo is het 45 graden hoogh / is hy op het derdendeel gereſen van den Horizont / ſoo is hy 30 graden hoogh. Deſgelijcks oock van de hoogte der Sterren.

Het een-en-twintighſte Hooft-ſtuck. Hoe men de hooghte der Sonne ſal meten.

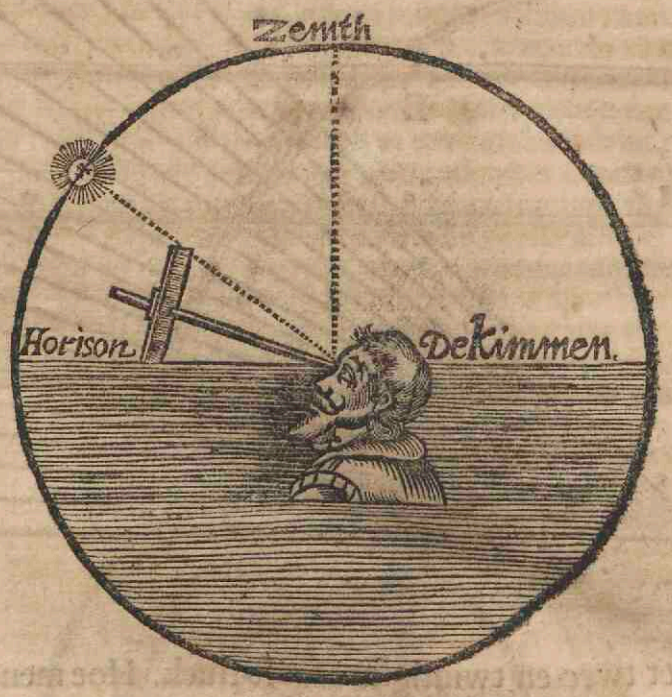

OM de hoogte te vinden / daer toe zijn by de Mathematici veelderhande behendige Inſtrumenten gevonden / maer twee zijnder die boven alle andere bequaem zijn / om by der Zee te gebruycken / dat is den Aſtrolabium ende de gemeyne Gzaed-boge.

't Ghebruyck van den Aſtrolabium is ſimpel ende alleman bekent: Het Inſtrument met de Ringh houdende / laet men de Sonne ſchijnen dooz de gaetjens van de oozen / ſo wijſt dan het uytterſte des wijſers (te tellen van onderen op) hoe veel graden de Sonne zy verheven boven den Horizont / als de voorige Figure aenwijſt.



De Gzaedboge ſtelt men het eynde des Stocx beneden het ooge / ende men ſchuyft het kruys ſoo lange herwaert ende derwaert / tot dat men met het bovenſte eynde van het kruys effen komt op de halve Sonne ofte Sterre / ende met het onderſte juyſt op den Horizont: het kruys ſal u dan toonen op de Stock / hoe veel graden daer zijn tuſſchen den Horizont ende de Sonne ofte Sterre / dat is: hoe vele graden ſy hoogh zijn / wel-verſtaende ſo gy reeckent naer ſulck getal / daer van de 90 by het oogh-eynd ſtaet / anders ſoo ghy telt na ſulck getal / het welck begint te tellen van 't hoogh-eynde af: het ſal u toonen hoe veel graden de Sonne ofte Sterre ſtaet van u Zenith ofte Hooft-punt naer den Horizont toe / ghelijck men uyt deſe Figure lichtelijck bemercken kan.

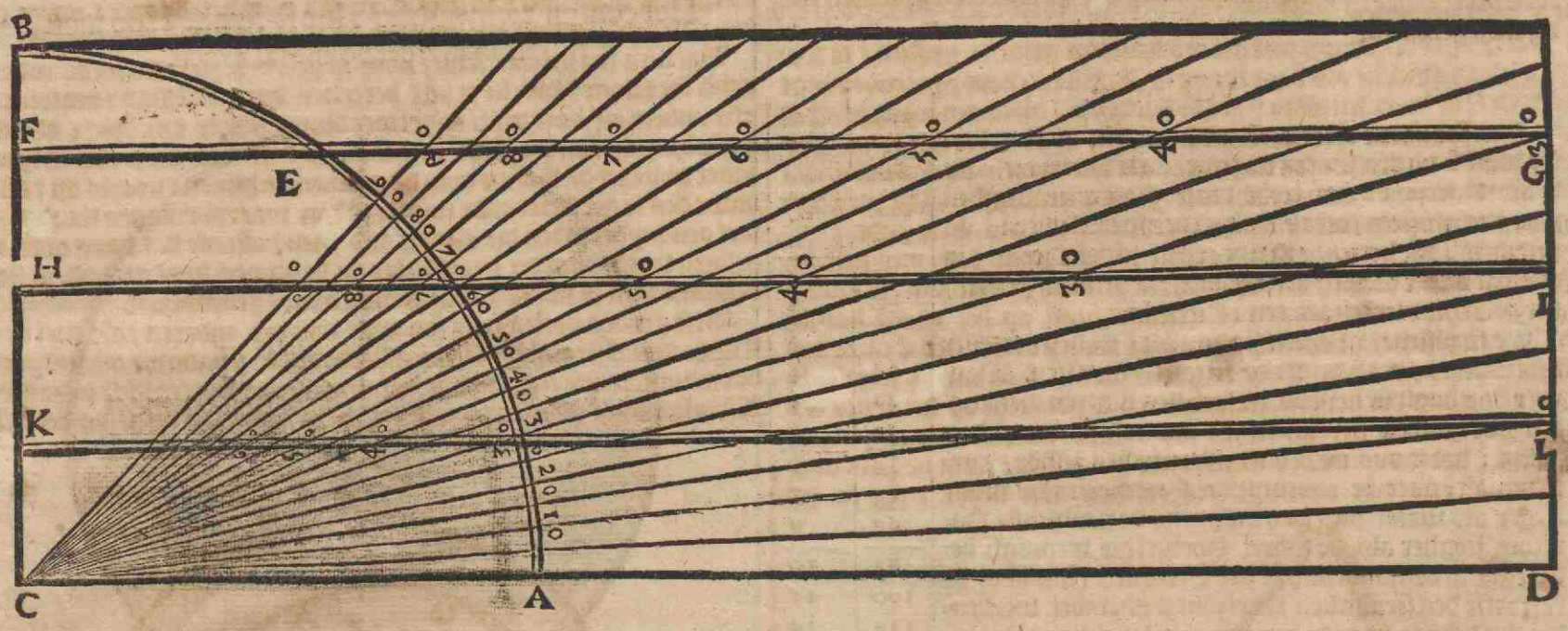

Het twee-en-twintigſte Hooft-ſtuck. Hoe men een Graed-boge perfectelijck ſal maken ende teekenen.

DE Gzaed-boghen werden dickwils gemaeckt den eenen naer den anderen / als manneken na manneken / en dat menigmael ſonder oozdeel of kenniſſe of de patronen goet zyn of niet / daer men nochtans wel van verſekert behoozt te weſen / want daer niet weynigh aen gheleghen is / waerom ick hier hebbe gheſtelt tweederley manieren / ſeer licht om verſtaen / hoe men de ſelve met goet fondament heel cozrect ſal maken.

Maeckt u een effen berdt ende bekleebet met goedt baſt pampier / ende treckt aen d'eene kant een rechte Linie / als hier in de boven-ſtaende figure de linie C. A. D. treckt dan daer op noch een linie als B. C. alſo dat B. C. A. zy een rechte en zupſte winkel-haeck / neemt dan een ſtyve Paſſer / en ſet den eenen voet in den hoeck C. en beſchryft metten anderen een Circkel als B. E. A. ſo dat A. E. B. zy een recht quadzant oft vierde part van een Circkel / dien deelt in twee gelyckе deelen / als in E. de eene helft als A. E. deelt in 90 deelen ofte graden / aldus: Verdeelt eerſt in dzie deelen / daer na elck derdendeel weder in 3 / dan iſt in 9 deelen verdeelt / deelt die dan elck in 2 / ende de deelkens dan weder in vyven ſoo ſal 't dan in 90 verdeelt zyn. Neemt dan een recht liniael / ende leght het een eynde op het Centrum C. ende voozt op elck punt beſonder / die ghy in de Circkel hebt ghedeelt / ende treckt alſo linien uyt het Centrum C. deur alle voozſz. punten in den Circkel / ſo lange alſſe op u berdt konnen ſtaen / gelyck ghy in de voozgaende figure meught ſien / dat alles ghedaen zynde / ſoo is u Inſtrument volmaeckt / ende gereet ont u Stocken daer op te teekenen. Om dat te doen / ſoo neemt met een Paſſer zupſt ende perfectelijck de halve lengde van de krupps ofte ſchuyve / ende ſet den eenen voet in het Centrum C. ende ſteeckt den anderen naer B. als in F. deſgelyck van D. recht op naer K. als in G. ſulcke twee punten ofte ſteecken treckt met een recht liniael tot malkanderen / als hier de linie F. G. en merckt dan vlytigh / wanneer deſe linien F. G. doozlopen ende doozſneden werdt / van de Linien die daer komen uyt het Centrum dooz de Graden ofte Punten van het Quadzant / want deſe doozſnydinge wyſen aen op de voozſchzeven Linie F. G. de rechte tekeninge van u Gzaedſtock / dat is: ghy ſult u ſtock even alſo tekenen / als ghy ſiet dat deſe Linie F. G. geteekent wert / van de linien die uyt het Centrum C. daer deur loopen. 't Zy dat de krupſſen lang ofte kozt zyn / men volgt altyt de ſelfde ozdze / als geleert is / gelyck in de voozgaende Figure de Linie H I. is getrocken dooz een kozter krupps / als het voozgaende / ende K. L. dooz een dat noch kozter is / te weten / wiens helft even ſoo langh is als de Linie C. K.

De tweede maniere gaet de eerſte in perfectheydt ende curieuſheyt te boven / ſoo verre men met de Paſſer wel perfectelijck kan deelen / ende geſchiet aldus: Treckt op een hart effen berdt dat met Pampier bekleeſt is / een rechte Linie / ſo langh als u ſtock is: Neemt wel perfectelijck met de Paſſer de halve lengde van u krupps / daer toe ghy de Stock begeert te tekenen / ende ſteeckt die ſoo menighmael langhs de voozſchzeven linie als ghy kont / ende deelt elck der voozſchzeven lenghde in 10 duyſent gelyckе deelen.

Daer na beſiet dit navolgende Tafelken / dat wyſt u aen hoe vele der ſelve punten ofte deelen ghy ſult tekenen dooz elcke graed / ende dat ſulcx te werck ſtellen als volgt: Van het eynde des ſtocks af / 't welck ghy wilt dat het oogh-eynde zyn ſal / ſteeckt juyſt de halve lengde des krupps / ende maeckt daer een dwers ſtreepken / van daer af ſteeckt dooz elcke graet ſo vele vande voozſeyde deelen / als u het volgende Tafelken aenwyſt / als by Exempel: dooz de eerſte graedt ſulcx ſteecken 176 deelen / dooz de tweede 355 deelen / dooz de derde 538 deelen / ende ſoo voozt / welverſtaende dat men t' elckens deſe lenghde van punten ofte deelen af-ſteecken ſal / van het voozſz. dwers ſtreepken af dat op de halve lengde des krupps is geteekent. Maer ſo gy de halve lengde des krupps niet en kont verdeelen in 10 duyſent deelen / ſoo deelet geheele krupps alſoo / ende neemt dan dooz elcke graedt half ſoo veel als u het Tafelken aenwyſt. Kondy dat noch niet doen / ſo deelt het halve krupps in duyſent deelen / ende laet dan de achterſte letter van het Tafelken achterwegen / als daer ghy dooz de eerſte graedt ſoudt nemen 176 deelen / daer ſuldy dan nemen 17 deelen / latende de achterſte letter achterwegen: Maer ſoo ghy ſoo kleyne krupſkens dooz haddet / dat ghy de helft daer van niet kleynder en kont deelen als in hondert deelen / ſoo ſuldy de twee achterſte letteren van't Tafelken aflaten. Dan dat ſuldy weten / dat hoe ghy de krupſſen in meerder deelen verdeelt / hoe u teeckeninge beter ende perfecter valt.

gr.	deel.	gr.	deel.	gr.	deelen.	gr.	deelen.	gr	deelen.
1	176	19	4019	37	10057	55	21716	73	56612
2	355	20	4281	38	10503	56	22708	74	61154
3	538	21	4550	39	10965	57	23759	75	65958
4	724	22	4826	40	11445	58	24874	76	71445
5	913	23	5108	41	11943	59	26059	77	77769
6	1106	24	5399	42	12460	60	27321	78	85144
7	1303	25	5697	43	12998	61	28667	79	93854
8	1504	26	6003	44	13558	62	30108	80	104301
9	1708	27	6318	45	14142	63	31663	81	117362
10	1918	28	6643	46	14751	64	33315	82	133007
11	2131	29	6976	47	15386	65	35107	83	153409
12	2349	30	7320	48	16051	66	37046	84	180811
13	2572	31	7675	49	16746	67	39152	85	229038
14	2799	32	8040	50	17475	68	41445	86	276062
15	3032	33	8418	51	18239	69	43955	87	371889
16	3270	34	8807	52	19042	70	46713	88	561810
17	3514	35	9210	53	19887	71	49758	89	1135891
18	3764	36	9126	55	20777	72	53137	90	oneynd.

Het drie-en-twintighſte Hooft-ſtuck. Van het verkorten der Graed-ſtocken, en hoe men alle gebreken der Graed-bogen helpen en gemoeten ſal.

DE Gzaed-Booghen wel ende behoozlijck ghemaeckt zynde / als in het voozgaende Capittel is gheleert / ſoo komen eenighe onbeſtandighe ende ſnyden een ſtuck van het oogh-eynde van de Stock af de lenghde van een Gzaedt / anderhalf ofte twee / ſonder dat ſy daer van andere reden weten te gheven / dan dat het ſoo moet zyn / en dat ſy het alſoo bevinden / maer ſeeckerlijck indien ſy bevinden dat ſy haer peplinghe ofte ſchietinghe met onghekozte Stocken niet en bevinden ſoo het behoozt / dat en is niet der Stocken / maer haer eyghen ſchult dat is / dat ſy de Gzaed-boghen niet recht en konnen ghebzuycken noch de grondt daer van niet verſtaen. Eenighe andere die wat wyſer willen zyn / gheven dooz reden / dat ſulcks moet geſchieden om de hollighedt des ooghs dat de Stock anders niet en kan komen alſo te ſtaen / dat het een eynde ober een kome met het middel-punt van ons ghezicht / dit heeft een weynigh ſchyn van waerheydt / maer is ghelyckewel onrecht: want men de ſtock ſeer wel kan ſetten / ſoo wel aen de binnenſte hoeck van ons ooge / als aen de buytenſte / dat ons geſicht kome te reſponderen neffens het juyſte eynde van de ſtock. En de

met af of aendzapen des Gzaed-booghs nae de rechter of flincker hant. Dat dit de waerheyt is sullen wy met goede reden pzoeven / ende te verstaen geven.

Set het groote krupys met het middelste op gelijcke graden / te weten / elck op alsulcke als daer toe op de Stock beteken zijn / ende voegt de stock / (de krupssen alsoo staende houdende) alsoo aen u ooghe / (het zy aen de buytenste ofte binnenste kant / dat is al eben eens) dat ghy de eynden der krupssen soo wel onder als boven recht over malkanderen kondt sien / in manier als dese Figuer aenwijst: Soo men dan rechte linien trock over de eynden der krupssen / als A. B. ende D. C. die souden haer vergaren in 't rechte middel-punt van ons gesicht. Ende gemerckt de krupssen op gelijcke graden gestelt zijn / so souden oock soodanige linien komen te vergaren jupst op het eynde van de stock / aengesien het voorschzeven eynde vepzesenteert het Center des Quadzants daer op de Boge is gheteyckent. Soo dan de voorsz. linien ofte eynde der krupssen responderen beyde recht op het eynde des stocx ende oock in het ghesicht / soo volght nootwendigh en blijckt openbaer dat het eynde des stocks ende het gesichte recht neffens malkanderen / ofte (om eygentlijck te spzeecken) alle beyde recht in het

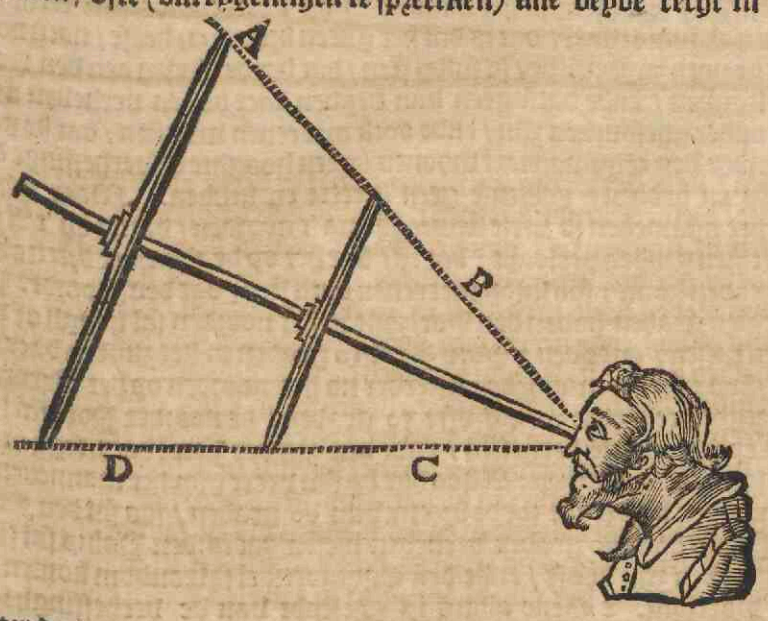

Center des Quadzants staen. Dacrom wanneer ghy met de Gzaedboghe wilt peylen de hooghte van de Sonne ofte eenighe sterre / soo neemt ten naesten by acht hoe veel graden die is verheven boven den Hozizont / ende stelt u twee krupssen op soo veel graden / voeght dan de stock neffens u ooghe alsoo / dat ghy de eynden der krupssen recht over malkanderen siet / in manieren als boven is geleert / in sulcker gestalt als ghy dan bevint dat de Boge aen u ooge staet / essen alsoo sult ghyse dan stellen (het eene krupys afgedaen zijnde) als ghy op soodanige hooghte yet wilt peylen / dit 's een sekere ende onbeziegelijcke regel / ende ghy en sult (de selve volgende) nimmermeer konnen missen.

Dese gheneene Graed-boogh is een seer bequaem Instrument / om by der zee hooghte te nemen / en dat soo wel aen de Sonne als aen de sterren. Ende oock wanneer de Sonne soo hoogh verheeven staet / dat men die te gelijck met den Hozisont en kan af-peylen: of dat men de Sonne om de groote hitte en sterche glans niet wel in de ooghen en kan verdzagen / so ist dat men die met de schaduw kan af-meten: en dat met een versichje aen het eynde van het krupys te steecken / als oock een houtje aen 't oogh-eynde van den stock te passen / waer mee dat den Hozizont af-gerapt wozt: en aldus kan met de Sons schaduwe zijn hooghte veel bequamelijcker en beter af-gemeeten wozden / als wel na de Son toe. Welcks gebzupck by de Zee-baerders soo heel gemeen is / dat het my onnoodigh dunckt om veel hier van te schzijven.

Doch behalven dese gemeene Gzaed-boogh / so wozden oock Hoeckbogen / Quadzanten / Haspels / en andere Instrumenten van verscheyden ghedaenten ghebzupckt: als oock den Zee-ringh / daer van in 't volgende 24ste Hooft-stuck van gesept sal wozden. Mits dat hier nu noch binnen kozte jaeren by gepzactiseert is de Spiegel-boogh dooz den Konstrijcken Joos van Breen, Equipagie Meester ter Admiralitept in Zeelant: waer dooz men de Sonne oock van achteren kan afmeten / schoon of hy al geen schadu en geeft / als oock de vaste sterren / al ist datse wat hoogh staen om van boozen af te meten.

Het vier-en-twintighste Hooft-stuk. Van 't gebruyck des Zee-Ringhs.

De Astrolabiums die men hupdendaeghs gemeenlijck ter Zee gebzupckt / wel verstaende die met een Dioptra / daer twee penullen op staen / en zijn niet seer gedienstigh van wegen de stadige bewegenisse van de schepen om in Zee te gebzupcken / ofte 't en zy dat de penullen op den Dioptra seer na by den anderen gheselt staen / want als dan gebzupcken de Schippers somwijlen het Astrolabium / by het af-meten des Sons. Nochtans soo en kan alsoodanig Astrolabium gheen perfectie in hem hebben / want de Dioptra in deselve Astrolabium omtrent 2 ofte 3 dupmen ten hooghsten van den anderen gelegen zijn / ende soo indien / in so een kozte spacie een klepn erreur ofte misslag in het obserberen der schaduwe geschiet / gelijck dooz de beweegenisse lichtelijck kan gebeuren / soo moet de Dioptra op de graden van den Limbus een groote mis-slagh ende faute aenwijsen.

Daerom soo hebbe ick hier vooz-gestelt dese gesigureerde ende afgebeelde Ringe / welcke u laet berepden van Messigh / omtrent een ofte anderhalf voet wijt / ende twee dupmen ofte dzie bzeet: Want in 't ghebzupck van die selve en hebt ghy niet van doen een Dioptra / maer ghy laet de Sonne dooz de gaetkens schijnen: boozts op de schaduwe des te perfecter ende naeuwer kan waerghenomen wozden / soo laet aen beyde zijden die Ringh bedecken / alleene dat daer openingh gelaten werde / om die graden / die op de binnen-kant geteeckent staen / bequamelijck te konnen aenschouwen ende gebzupcken.

Dese graden vallen eens soo wijt van den anderen / als wel in den Limbo des Astrolabij: Om oozsaecke dat de schaduwe alhier valt upt de circumferentie / ofte upt de Kimmen / ende niet (gelijck in de andere Astrolabiums gebeurt) upt den Centro / ende om sulcx soo wert bol-

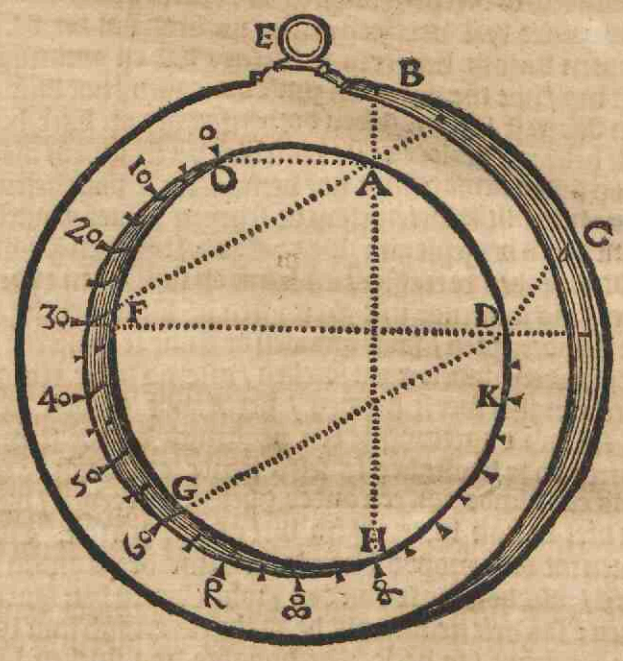

gens de twintighste Pzopositie des derde Boecks Euclid. de gantsche circumferentie van de Ringe in 180 graden afgedeelt / daer ter contrarie in de andere Astrolabiums de Limbus ofte omringh 360 graden inhoudet.

Het beginsel der graden begint by de letter O. recht water-pas teghens het gaetken over dat naest by het hantvatsel gheleghen is: daer werden twee gaethens of schzeven in de Ringe gheselt / dooz de welcke men de schaduwe laet vallen / de eene staet by de letter B. gheleghen ontrent 10 graden van het hanghsel E. daer by de Ringh gehangen wozdt. Het ander gaetken C. staet jupsteljck 30 graden van het gaetken B. geleghen. Om oozsaecke: als de Sonne niet seer hoogh en is boven den Horizont / soo ontfanght men de schaduwe dooz het gaetken C. ende die tellinghe der graden begint als dan niet van de letter O. als vooz gheseydt is / maer van letter F. staende recht waterpas tegens C. over / jupst dertigh graden van O. gelegen.

Dese Ringh aldus ghemaeckt zijnde / soude ick wel bequamer achten / om in Zee de hooghte der Sonne af te peylen / niet teghenstaende de Schippers hupdendaeghs ghebzupcken die Gzaed-booghe / die nochtans sijn fauten ende mis-slagen ook onder-wozpen zijn.

Het vijf-en-twintighste Hooft-stuck. Van de breedte der Landen.

De bzeedte der Landen en is anders niet dan distantie ofte wijdte / die daer is tusschen de Landen ende de linie Equinoctiael / en werdt gheteelt tweederley / te weten noozdelijcke ende zupdelijcke tot den getale van negentigh toe. De landen die gheleghen zijn recht onder den Equinoctiael / die en hebben gheen bzeette / maer die noozd-waert daer af liggen / die hebben noozdelijcke bzeette: ende die zupd-waert daer af liggen / die hebben zupdelijcke bzeette.

Exempel.

Het Eylant van S. Thomè, en Rio de Gaban in Guinea / zijn gelegen recht onder de Linie / ende daerom en hebbense geen bzeette / noch noozdelijcke noch zupdelijcke. De Cape S. Vincent in Spangien is ghelegen nooxd-waert van de linie op 37 graden / derhalven is de noozder bzeette van de Caep S. Vincent 37 graden. Den hoeck van Lezart in Engelandt is gelegen nooxd-waert van de linie 50 graden / daerom is de noozder-bzeette van Lezart 50 grad. Cape de bona Esperance is ghelegen bezupden de Linie 34 en een halve graet / derhalven is de zupdelijcke bzeette van de Cape de bona Esperance 34 graden en een half / op ghelijcke wijse wert het verstaen ende geteeckent met alle andere Landen ende Steden.

Het

Het ses-en-twintighste Hooft-stuck. Van de hooghte der Landen, ende wat die is.

DE hooghte en breette der Landen / hoewel het in hem selven geen saecke is / soo zijnse nochtans malkanderen altijt gelijck.

Eenigh Landt gelegen zijnde op de breette van 30 graden / is oock gelegen op de hooghte van 30 graden / het wert by de Zee-baerders sonder onderscheyt genomen / ende oock by velen wat het is / ofte wat het eygentlijck in heeft ofte beduyt / wepnigh verstaen / nochtans is een Stuerman (die eenige Landen op de hooghte sal aensoecken) seer veel aen 't verstant van dien ghelegen / want niemant kan / sonder dit wel te verstaen / eenige Instrumenten ('t zy Astrolabiums ofte Graedt-bogen / ja de Paschaerten selve) met rechtsinnigh ende grondigh verstant gebruycken / want die dingen alle op een fondament gebouwt zijn / ende als een keten aen malkanderen hangen. Yemant sal my mogelijck tegen-werpen ende seggen: datter vele Stuerlieden zijn die haer sulcx niet wel verstaen / ende nochtans al tot veel plaetsen konnen komen daer sy begeeren te wesen / dat en ontkenne ick niet / maer seght my / hoe menighmael zijnse verleghen / hoe dickwils zijnse beducht en bevreest / en hoe selden dorven sy haer op haer hooghte die sy ghepeylt hebben / verlaten ofte vastelijck vertrouwen / als sy eenigh lant daer op sullen aensoecken? hoe veelmael is 't voor desen ghebeurt dat by faute van sulcke wetenschap de schepen achter Engelandt / ofte op Vranckrijck verzeylt zijn / die de Canael tusschen Vranckrijck en Engelandt meynden te treffen / ende dat op soo korten ende bekenden baer-water / als komende uyt Spangien of Vranckrijck / hoe soudet soodanige Luyden gaen / soose quamen de Linie te passeren / en datse eenighe Eylanden souden gaen soecken / ofte na datse eenighe maenden in Zee omgheswerst hadden / het Landt souden aensoecken: Immers sal my ongetwijffelt een yeghelijck dit toe-stemmen: dat het veel beter ende beyligher is selfs stende een wegh te gaen / dan ghelijck als een blinde van een ander ghelept te werden / die men dan doch oock niet en kan weten of hy wel of qualijck siet. Om dan weder te komen tot onse propoost van de hooghte der Landen / die en is niet anders / als de hoogte van den Polus boven den Horizont / dat is te seggen: soo vele graden als de Polus in eenigh lant is verheven boven den Horizont / so veele is de hooghte van sulcken landt / ende dese hooghte komt altijdt over-een met de breette / als boven is gesept / dat waer men hem wendt ofte keert / dat altijdt de eene helft des Hemels hem verthoont boven den Horizont / en dat effen de andere helft daer onder verborgen is. In het eerste Capittel dat de 2 Polen recht tegen malkanderen over staen / waer uyt klaerlijcken wert verstaen ende licht begrepen: Dat soo wanneer men op het Aertrijck is recht onder de Linie Equinoctiael / dat als dan beyde de Polen der werelt recht in den Horisont liggen / den eenen in 't zuyden en den anderen in 't noorden. Soo vele dan als men van den Equinoctiael af-vaert naer het noorden / ende in noorder breede toeneemt: Even soo vele rijst den noorder Pool boven den Horizont / ende den zuyder Pool daer-en-tegen daelt 'er soo vele onder / ende ter contrarie: soo veel graden als men van den Equinoctiael af-vaert na 't zuyden / ende in zuyder breede toe neemt: Even soo veel graden verheft hem den zuyder Pool boven den Horizont / ende den Noord-Pool daelt soo veer daer onder / dit kan duydelijcker verstaen werden door soodanighen figuerlijcken voorbeelt als hier neffens afgebeelt staet.

In dese navolgende figuer daer in repzesenteert de onderste beroerlijcke schijve den Hemel / N. den noorder Polus / en S. den zuyder Polus / Æ den Equinoctiael: de bovenste kant van de halve beroerlijcke Circkel vertoont den Horisont / d'een helft des Hemels is daer boven / en de ander helft juyst daer onder. De ronde Cloot in 't midden beteeckent 't Aertrijck / daer op siet ghy een manneken / dat men over het Aertrijck na het zuyden ende noorden magh bewegen.

Om nu naecktelijck ende perfectelijck te mercken het ghene voorsz. is / te weten wat de hooghte is / ende datse altijdt met de breette over een komen / soo brenght het manneken op 't Aert-Clootken recht onder den Equinoctiael / dat is dat het gheen breette en heeft / noch noorderlijcke noch zuyderlijcke / so suldy sien / dat beyde Polen aen den Horizont ligghen / ende datse geen van beyden daer boven verheven noch daer onder ghesencken zijn / ende oock met eenen mercken / dat de gene die onder den Equinoctiael woonen / geen hooghte of verheffinge des Pools en hebben / gelijckse geen breette en hebben. Maer indien ghy het manneken so veele beweeght na 't noorden / dattet op 't Aertrijck thien graden verloopt / dat is / dat het op de Noorder breette van 10 graden komt; soo suldy met eenen oock sien / dat den Noorder Polus thien graden boven den Horizont in het noorden sal hoogh of verheven wesen / ende den zuyder Pool 10 graden in het zuyden daer onder. Soo ghy het manneken meerder na het noorden op het Aerdrijck beweeght / te weten 30 / 40 / ofte 50 graden / de noorder Pool sal hem oock eben soo vele verheffen / ende den zuyder Pool daer teghen soo veel daer onder sincken: Alsoo dat by soo verre ghy het manneken na het noorden beweeght tot de breette van 90 graden / soo sal den Noorder Polus oock 90 graden verheven wesen / dat is: den Polus sal staen recht boven zijn hooft / ende den Equinoctiael sal rondom komen aen den Horizont. 't Gene aldus is gheseydt van de verheffinghe der Noorder Polus / dat is even op sulcke wijse oock te verstaen van den Zuyd-pool: want soo ghy op de voorschreven Figure het manneken beweeght op het Aerdt-klootken naer het zuyden / soo sal hem den Zuyder-Pool verheffen boven den Horizont / soo veele als 't manneken in breette naer 't zuyden vertiert / en den Noorder-pool sal oock soo veele onder den Horizont sincken.

Een saecke is hier aen te merrken / dat soo veele als den Polus boven den Horizont rijst / dat den Equinoctiael daer tegen altijt effen soo

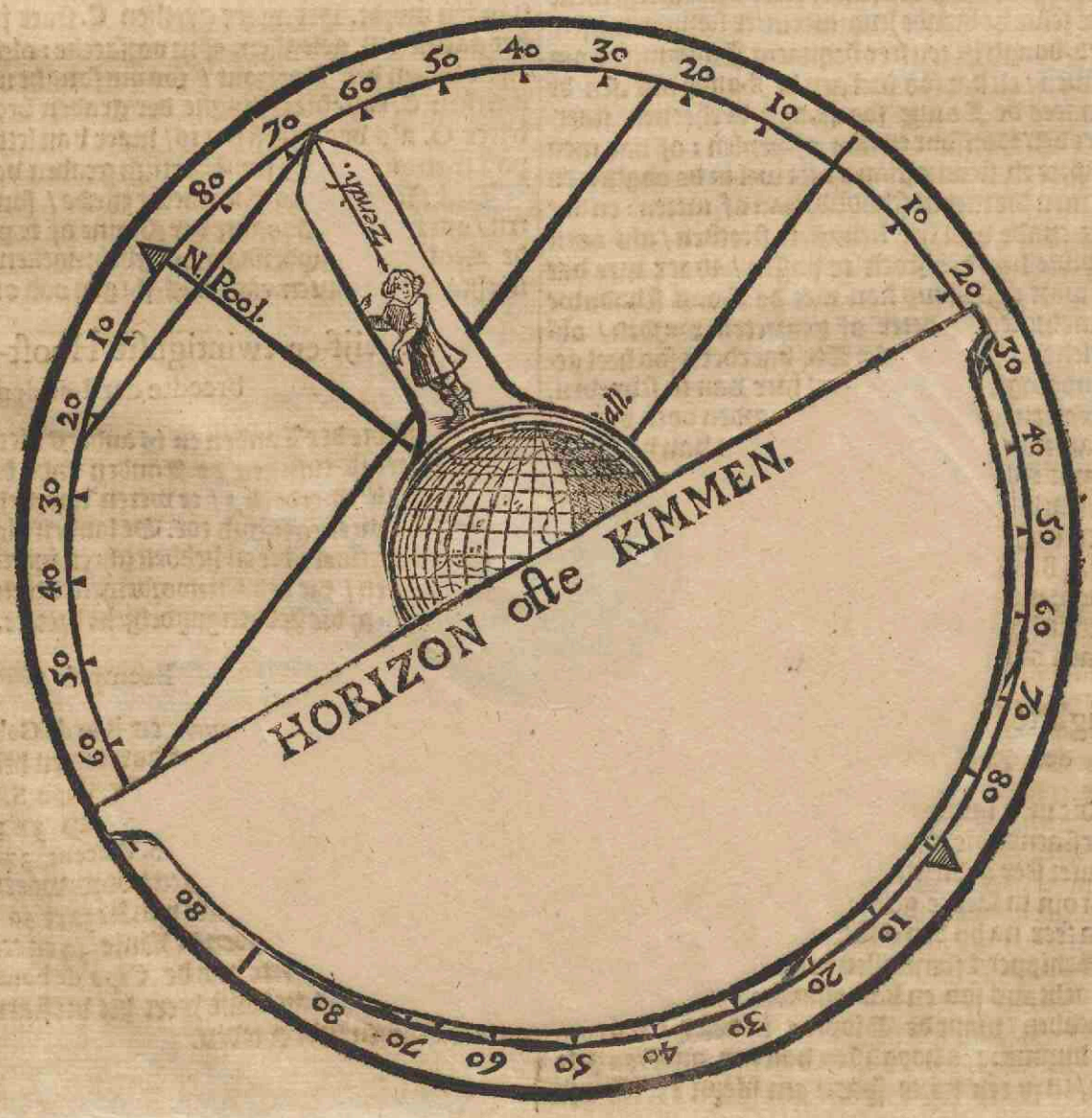

veel daelt / en wanneer de Polus daelt dan rijst oock weder den Equinoctiael.

Maer boven al staet hier op te letten / dat het getal van de hooghte van den Pool / t' samen met de hooghte van den Equinoctiael altijdt effen tnegentigh graden uptbrengen / soo dat / wanneer de Polus in het noorden is verheven dertigh graden / den Equinoctiael is in 't zuyden verheven 60 graden: Maer is den Suyd-Pool verheven boven u Horizont 20 graden / ghy sult den Equinoctiael in het Noorden verheven hebben 70 graden / dit kan seer klaerlijck verstaen ende bewesen werden aldus: Wy sien altijdt den halven Hemel boven den Horizont (als boven is ghesept) 't welck is tweemael 90 graden upt den zuyden van den Horizont af tot over ons hooft henen / weder in 't noorden aen den Horisont / dewijl u tusschen den Equinoctiael ende den Pole 90 graden is / en altijt blijft / als Capittel twee geleert is / soo volght dattet overblijfsel dat beneden den Pool ende den Equinoctiael blijft / t'samen oock 90 maeckt: Daerom soo wanneer ons de hooghte van den Equinoctiael bekent is / ende dat men die treckt upt 90 / 't gene daer van over blijft / is altijdt de hooghte van den Pool. Dit alles kan in de voorgaende figuer oock oogenschijnlijck gemerckt werden.

Het seven-en-twintigste Hooft-stuck. Van het verschil en vergelijken der Declinatie op verscheyden plaetsen des Aerdrijcks.

DEse Tafelen van des Sons declinatie zijn gereeknt op de Meridianen ofte lengde des Aertrijcx van dese landen. Die van daer Oostelijcker zijn / hebben de Declinatie minder / soo wanneer de Son van de linie afgaet / ende in declinatie toeneemt / 't zy na het noorden ofte zuyden (soo tusschen den 20 Martij ende den 22 Junij / als tusschen den 23 September ende den 22 December) ende meerder / als de Son weder na de linie wijckt / 't zy oock benoorden ofte bezuyden de linien / soo tusschen den 22 December en 20 Martij / als tusschen den 22 Junij ende den 23 September.

Ter contrarie / die van daer westelijcker zijn / hebben de wassende Declinatie (dat is als de Son van de linie afloopt / het zy benoorden ofte bezuyden de linien) meerder / ende de afnemende Declinatie (dat is als de Sonne weder na de Linie toe loopt / het zy oock benoorden ofte bezuyden de Linie) minder / dat gheschiet upt oorsaeck des tijdts aldus: Die oostelijcker zijn / hebben de Son voeger in 't zuyden ofte aen haren Meridiaen / en daeromme de wassende Declinatie minder / en de afnemende meerder / daer-en-teghen die westelijcker zijn / krijgen de sonne later in haer zuyden / en daeromme hebbense de wassende Declinatie meerder / en de afnemende minder.

Het eerste Exempel.

Van die Oostelijcker zijn met wassende Declinatie.

OP den 25 Martij / in het tweede Jaer na het Schrickel-jaer / begeer ick te weten de Declinatie des sons op den middagh tot Batavia in Oost-Indien. Eerst beste ick op een Aerd kloot ofte in eenige ander Tafel / hoe veel Batavia oostelijcker leydt als dese landen / en vinde ontrent 120 graden (op een graed ofte twee nemen wy hier geen acht / om dat sulck verschil weynigh in desen handel bedraeght.) Dewijle dan dat de son tot het ommeloopen des Hemels ofte des geheelen Aertrijcks / dat is 360 graden / van doene heeft 24 uren / soo ondersoeck ick hoe veel tijt hy behoeft om te loopen 120 graden / en segghe aldus: 360 graden beloopen 24 uren / wat 120 graden? Facit 8 uren. Daer upt bevinde ick dat de son 8 uren eerder aen het zuyden komt tot Batavia als aen dese Landen / dat is: dat de sonne tot Batavie zuyden staet / soo wanneer het aen dese landen 4 uren na middernacht is. Daer na soeck ick in dese Tafelen op den voorschreven 25 Martij de Declinatie des sons / en vinde twee graden / en (upt de Declinatie des volgenden daegs 2 grad 24 minut. dat de Declinatie des sons op die tijdt in 24 uren toeneemt 24 minut. segghe daerom: In 24 uren tijdts wast de Declinatie 24 minuten / hoe veel in acht uren? Facit 8 minut. daer upt is openbaer / dat terwijle de son loopt van de Meridiaen over Batavia tot aen de Meridiaen van onse landen / en de Declinatie acht minuten wast ofte toeneemt / dat die tot Batavia 8 minuten minder is / als dese tafelen aenwijsen. Des sons Declinatie tot Batavia dan op dien dagh / is niet meer als een graed en 52 minuten benoorden de linie.

Het tweede Exempel.

Met afneemende Declinatie.

Op den 15 September des selfden Jaers begeer ick te weten de Declinatie der Sonne op de middagh / tot Batavia / die vinde ick op dien dagh in dese Tafelen voor de lenghde van dese landen 3 graden 0 minuten / en (upt de Declinatie des volgenden daeghs 2 graden 36 minuten / dat die op die tijt des Jaers alle dagen ontrent 24 minuten vermindert. Dewijle dan de son (als in het eerste exempel is gesept) 8 uren eerder aen het zuyden komt tot Batavia als aen onse landen / segge ick: In 24 uren vermindert de Declinatie 24 minuten / hoe veel in acht uren? Facit 8 minuten / daer upt is bekent / dat terwijle de son loopt van de Meridiaen van Batavia tot die van dese landen / de Declinatie 8 minut. afneemt / en daerom tot Batavia 8 minut. meerder is als dese Tafelen aenwijsen. De Declinatie der sonne op dien dag tot Batavia is dan 3 graden 8 minut.

MERCKT.

Hier upt volght: dat een selve Stier-man (oost-waert na Indien zeylende) komende op sulcke twee verscheyden tijden voor de Straet van Sunda / en de hooghte des Pools van een selfde hoeck lants na de son willende peylen / dese Tafelen sonder soodanigh insicht ghebruyckte / hy soude al wel peylende / daer door (d'eene reyse 8 minuten te veel en d'ander acht minuten te weynigh Declinatie nemende) 16 minut. in het vinden aen sijne hoogte verschillen / waeromme in verre reysen op sulcks te letten staet.

Het derde Exempel.

Van die Westelijcker zijn met wassende Declinatie.

Een Schip komende op den 6 October / in het 3 Jaer na het Schrickel-jaer / in de groote Suyd-zee neffens de Custe van Peru / de Stierman begeert te weten de Declinatie des Zons aldaer op de middagh / hy bevint (upt een Aerd-kloot ofte eenighe ander Tafel) dat die Custe stijf 80 graden westelijcker leydt als dese Landen. De son dan moet loopen van dese landen tot aen de voorschreven Custe van Peru stijf 80 graden / daer toe is van noode ontrent vijf uren en een half / soo dat wanneer de son aldaer in 't zuyden staet / het is van onse Landen 5 uren en een half na de middagh. Hy vindt in dese Tafelen Declinatie van dien dagh vijf graden ses minuten bezuyden de Linie / en (upt die van den volgenden dagh) 5 graden 29 minuten dat op die tijdt in 24 uren Declinatie 23 minut. wast / daerom sal hy seggen: In 24 uren wast de Declinatie 23 minut. hoe veel in seste half uur? Facit stijf 5 minut. en daer upt bevinden / dat terwijle de son loopt van de Meridiaen van dese landen tot die van de Kust van Peru stijf 5 minuten toe-neemt / en daer over de Declinatie op dien dagh aldaer 5 minut. en meer is al de Tafelen aenwijsen. De Declinatie dan op dien dagh aen de Custen van Peru is 5 graden 11 minut.

Het vierde Exempel.

Met afnemende Declinatie.

Ick neem sulcks gheschiede aen de voorschreven Custe van Peru op den 8 September des selven Jaers / dese Tafelen wijsen aen de Declinatie van dien dagh 5 graden 46 minuten / en des volgenden daeghs 5 graden 23 minut. soo dat op die tijdt des Jaers in 24 uren tijdts de Declinatie 23 min. vermindert: de Stierman sal dan reeckenen aldus / in 24 uren vermindert de Declinatie 23 minuten / hoe veel in seste-half uur? Facit 5 minuten stijf: en daer upt bevinden / dat sijn Declinatie aldaer 5 minuten minder is / als dese Tafelen aenwijsen. De sons declinatie dan op dien dagh / is aen de Kust van Peru 5 graden 14 minuten.

Daer upt kan verstaen worden / als vooren in de exempelen van oostelycker is geseydt / dat een Stierman aen de Kust van Peru op alsulcke twee verscheyden tijden een selve placts nae de son willende peylen (en dese Tafelen van Declinatie sonder het voorschreven insicht gebruycken) al wel en recht peylende / daer door 10 minuten verschil soude vinden in de hooghte.

Het vijfde Exempel.

Twee scheepen by een zijnde / scheyden upt dese Landen / het een vaert Oostwaert / en komt na sijn rekeninge op den 26 September in het eerste Jaer na 't Schrickel-jaer op de ander zijde des Aerdtrijcks / ick neem 180 graden in lenghde verscheyden van dese Landen / vind' in dese Tafelen de Declinatie des sons op dien dagh 1 graed 0 minuten. Het ander schip vaert west-waert / en gemoet het eerste op de voorschreven plaets na sijne reeckeninge niet op den 26. maer op den 25 September / en vind' de Declinatie in dese Tafelen voor dien dagh een graed 24 minuten / verschillen also in de tijdt een dagh / en volgens in de Declinatie 24 min. 't welck ontstaet upt dese oorsaek: Het eerste gevaren tegens den opganck des sons 180 graden / heeft sijn tijdt 12 uuren verkort: het ander gevaren met de Son 180 graden / heeft sijn tijdt 12 uuren verlanght / en daer door een nacht minder gehadt als het eerste. Dewijle dan de Declinatie op die tijdt in een etmael 24 minuten toeneemt / soo moet die oost-waert gevaren is / 12 minuten Declinatie minder / en die westwaert gevaren is / 12 minuten meerder reeckenen als de Tafelen uptwijsen / en sullen soo beyde eenderley Declinatie / te weten / een graed 12 minuten behouden.

Het acht-en-twintigste Hooft-ſtuck. Hoe men de Polus hooghte ſal vinden by de Sonne.

OM de hoogte van den Polus te vinden by de Zon / ſo ſtaet voornamelijck een ſaecke aen te mercken / te weten of ghy zijt benoorden ofte bezuyden de Zon / dat is of de Zon ſtaet noordwaert ofte zuydwaert van u / dat wert wel licht ghemerckt / als men op 't Aerdtrijck wat verre is verſchepden van de linie ofte van de Zon: maer wanneer de Zon na-by over het hooft gaet / ſoo en kan men dat uyt het ooghe niet wel ſien. Stelt daerom een Compas voor u / dat ghy ſiet waer het zuyden ende noorden is / neemt dan u Aſtrolabium / ende haught hem alſoo dat de eene kant recht ſtaet na het zuyden / ende den anderen naer 't noorden / ſoo ſuldy ſeer nau / ja op een haer ſien / of de Zon wanneerſe op 't hooghſte komt / ſtaet noordwaert ofte zuydwaert van 't Zenith. Wildy dan de hooghte van den Polus ſoecken / ſoo wanneer ghy zijt benoorden de Zon / dat is: als de Zon zuydwaert van u ſtaet / ſoo neemt eerſt de juyſte hooghte / ende by ſoo verre de Declinatie der Zonne is noordelijck / ſoo treckt ſe af van u ghevonden hooghte / 't gene dat overblijft is de hooghte van den Equinoctiael in 't zuyden / die getrocken uyt 90 (als in 't voorgaende Capittel is ghe-leert) ſoo krijgt ghy de hooghte van den Noorder Polus.

Exempel.

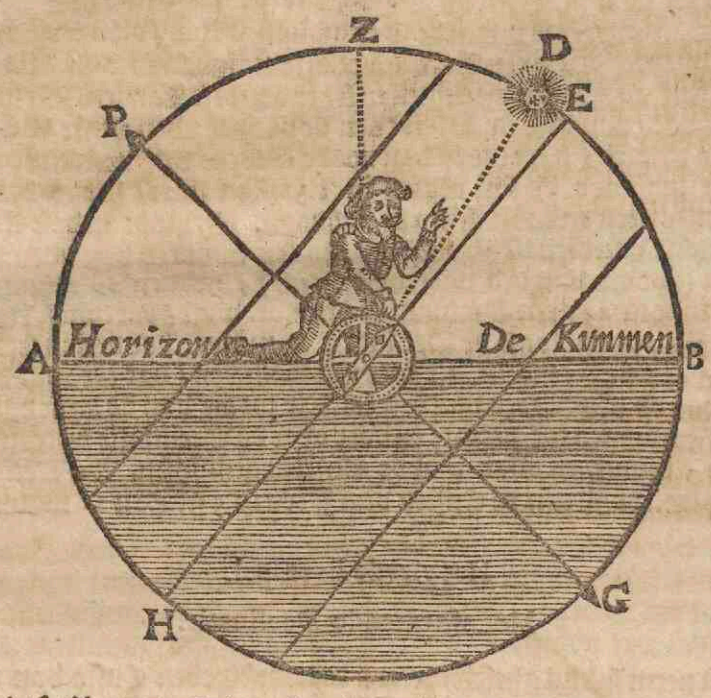

In deſe Figuer zy P. den Noorder ende G. den Zuyder-pool / E. H. den Equinoctiael / A. B. den Horizont / Z. het Zenith / ende D. de Zon. Laet de hooghte der Sonne B. D. boven den Horizont zijn 60 graden / de noordelijcke Declinatie E. D. acht graden. Soo ghy dan D. E. acht graden treckt van B. D. de hooghte der Sonne / ſoo ſal u over blijven B. E. 25 / dat is de hooghte des Equinoctiaels / die getogen uyt 90. blijft 38. de hooghte van den noorder Polus A. P. als in 't verbolgh van 't vier-en-twintighſte Hooft-ſtuck is beweſen.

Is de Declinatie zuydelijck / ſoo voeghtſe by de genomen hooghte / indien dat dan 't zamen-gevoeghde ghetal minder is als 90 / ſoo wijſet u aen de hooghte van de Linie in 't zuyden / die getrocken uyt 90 als boven / wijſt u de hooghte van de Noorder Polus.

Exempel.

De hooghte der Sonne zy D. B. 40 graden / die zuydelijcke Declinatie der ſonne E. D. 20 graden / ſoo men addeert E. D. 20 graden by D. B. 40 / komt voor E. B. 60. graden de hooghte des Equinoctiaels / die getrocken uyt 90 / als E. G. de wijdte tuſſchen den Equinoctiael en den Zuyder-Pool / ſoo ſal u 30 over blijven voor B. G. dat is: ſoo veele den Zuyd-Pool is gheſoncken onder den Horizont / ende gelijck vooren is geleert en beweſen: ſoo veele als den eenen Pole is onder den Horizont / effen ſoo veel is den anderen daer boven: ſoo ſal dan hier den Noord-Pool P. 30 graden verheven weſen.

Maer indien de hooghte der ſonne t'ſamen-gevoeght met de Declinatie / meerder uytbrenght als 90 graden / daer uyt ſult ghy verſtaen / dat den Equinoctiael is benoorden u hooft / effen ſoo veele / als het

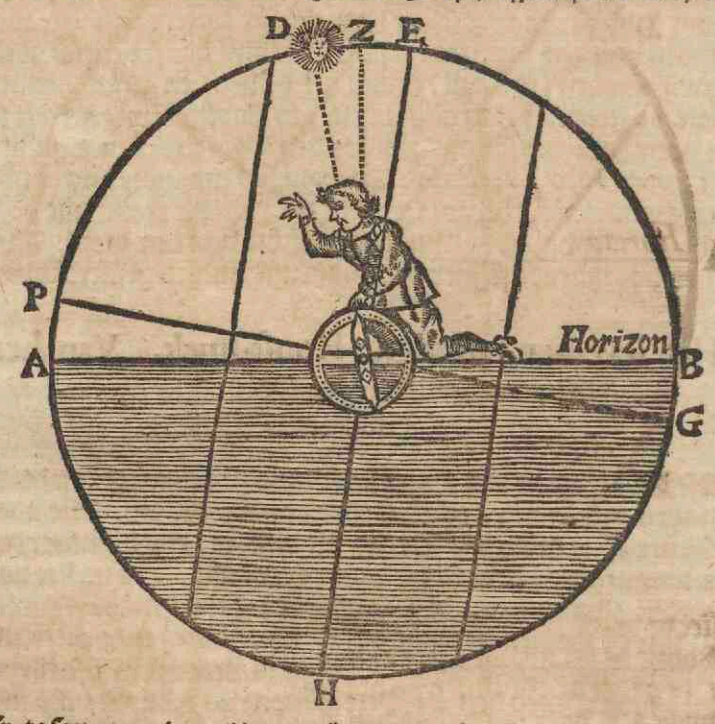

voorſz. te ſamen-gevoeghde getal meerder is als 90 / ende de volgende ſal den Zuyder-Pool oock ſoo veel verheven weſen.

Exempel.

Beſtet de voorgaende Figuer / daer in zy de hooghte B. D. 98 graden / ende de zuydelijcke Declinatie E. D. 18 graden / ſoo men D. E. 18 treckt van B. D. 98 de hooghte der Sonne / daer komt 80 voor B. E. Aenghemerckt nu dat van den Horizont B. tot aen 't Zenith Z. (dat is 't punt in den Hemel recht boven ons hooft) is effen 90 graden / als in 't 26 Hooft-ſtuck is geleert / ſoo volght dat E. H. den Equinoctiael 10 graden benoorden 't Zenith Z. ende mitsdien 80 graden in 't noorden verheven boven den Horizont / als E. B. die getrocken uyt 90 / blijft 10 graden voor de hooghte van den Zuyd-Pool P. boven den Horizont B. A. Hier uyt ſult ghy dan verſtaen / dat ghy zijt tuſſchen de Linie ende de Sonne.

Hoe men de hooghte van den Pool ſal vinden, als men is bezuyden de Sonne.

SO ghy merckt dat ghy zijt bezuyden de ſon / te weten: met zuydelijcke Declinatie / dat de ſon ſtaet noordwaert van u / neemt eerſt als voren de hooghte der ſonne / is dan de Declinatie zuydelijck / die treckt af van u genomen hooghte / ſoo vint ghy de hooghte van den Equinoctiael / dat getrocken van 90. vertoont dan op wat hooghte ghy zijt bezuyden de Linie.

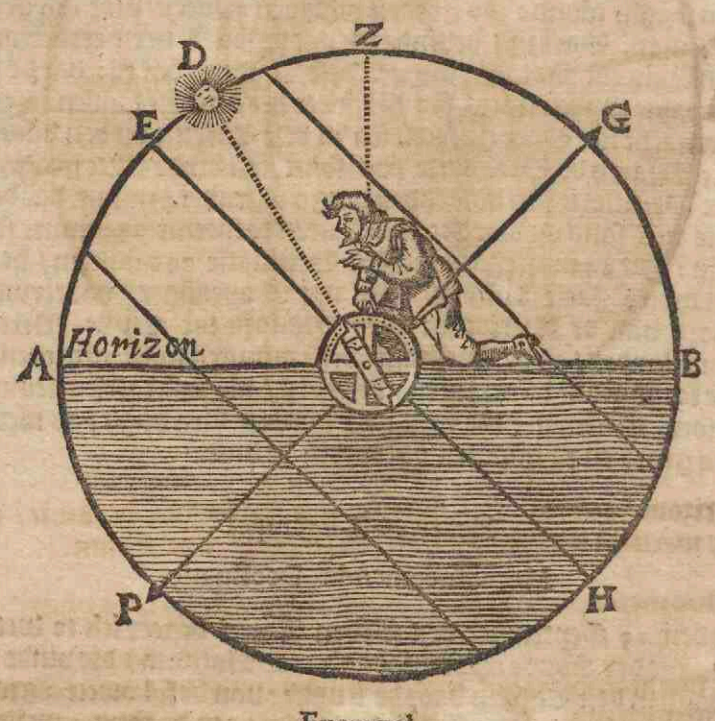

Exempel.

Laet A. D. de hooghte der ſonne zijn 64 graden / de zuydelijcke Declinatie E. D. 16 graden / getrocken van A. D. de hooghte der ſonne / ſoo blijft u over A. E. 48. de hooghte van den Equinoctiael in 't

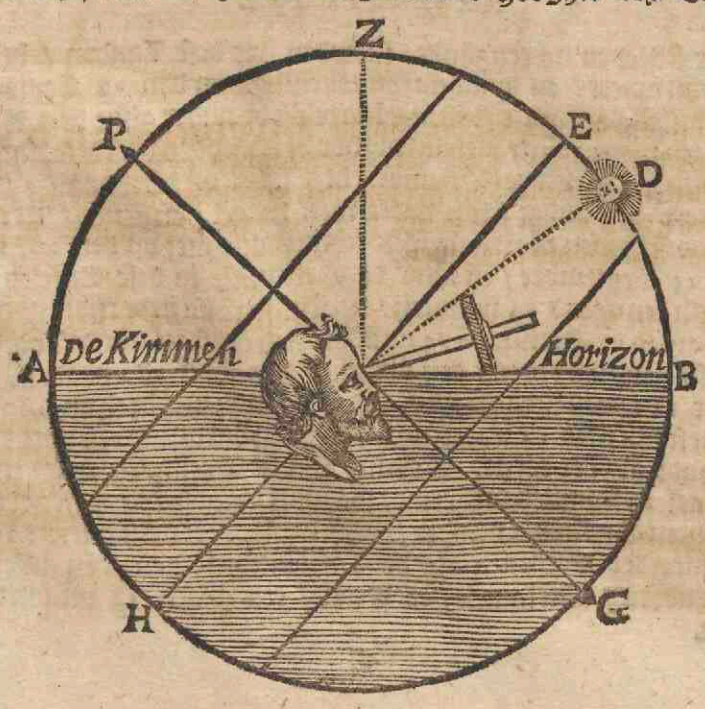

in 't noozden / die upt 90 / so blijft u de hooghte van den Zuyder-pool G.B. 42 graden.

Indien de Declinatie is noozdelijck / soo voeghtse by de gevonden hooghte / is dan dat t'samen-gevoeghde getal minder als 90 / soo toont het u die hooghte van den Equinoctiael / die van 90 / soo vindt ghy de hoochte van de Zuyder-pool.

Exempel.

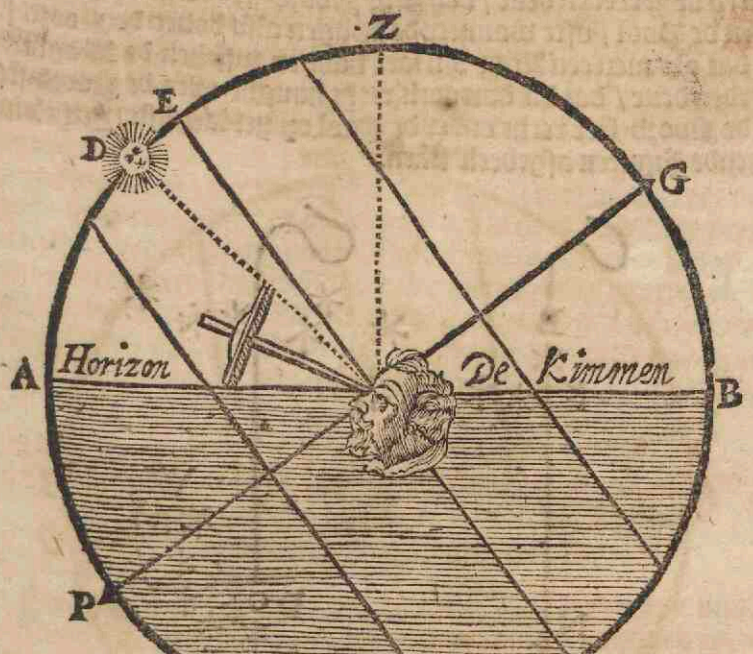

Besiet de voorgaende figuer met sijn Circkelen / A.D. sy de hooghte der Sonne in het noozden 50 graden / ende D.E. de noozdelijcke Declinatie 15 graden. Soo men nu addeert E.D. 15 by A.D. 50 / krijghdy 65 booz A.E. de hooghte van den Equinoctiael. Soo is dan G.B. de hoochte van den Zuyd-Pool 25. want als in het 28 Hooft-stuck is gheleert / de hooghte van den Equinoctiael E.A. met de hoogte van den Pool G.B. maken altijt te samen 90.

Maer soo de hooghte ende Declinatie der Sonne te samen gevoecht / in desen gheval meerder uytbzachten als 90. soo suldy daer 90 upt trecken / dat de Linie sal staen bezuyden u hooft / essen soo veele als sulck getal meerder is als tnegentich.

Exempel.

Besiet de navolghende Figuer met sijne Circkelen. Laet de hooghte der Sonne A.D. in het noozden zijn 84 graden / de Declinatie E.D. 21 graden / addeert die te samen / soo krijghdy A.E. 105. dat is de distantie tusschen den Equinoctiael E. en den Horisont in het noozden: Merckt nu dat A.E. is 105 ende P. den Pool / en E. den Equinoctiael / zijn essen 90 graden van malkanderen: Soo volght dan dat P. van A. is 15 graden / dat is de hooghte van den Noozder-pool boven

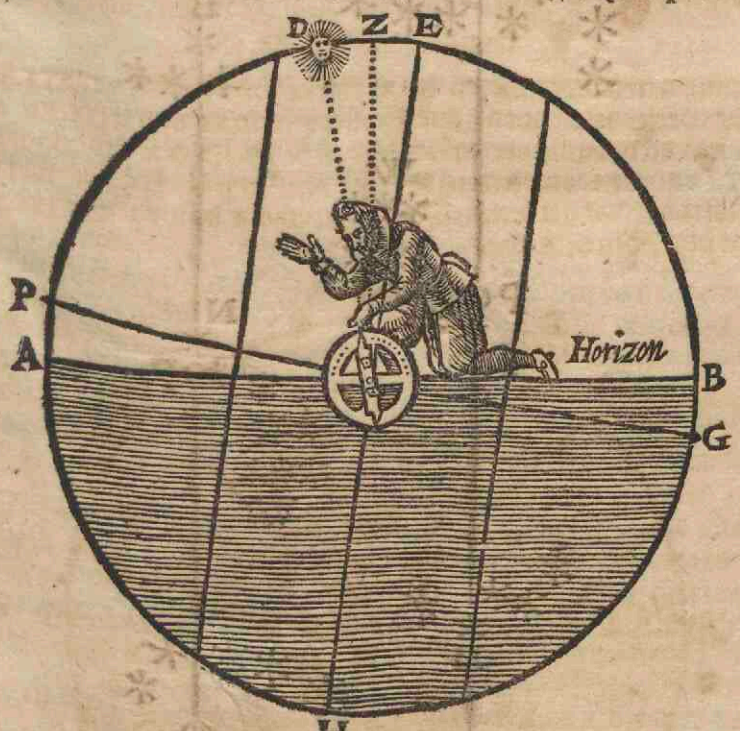

den Horizont / ende soo veel sult ghy zijn benoozden de Linie / oock sult ghy mercken dat ghy zijt tusschen de Linie en de Sonne.

Hoe men de hooghte sal vinden, als men is recht onder de Sonne.

DE boozgaende regulen wel verstaen zijnde / sal die seer licht om begrijpen zijn. Indien ghy zijt recht onder de Sonne / te weten dat de Sonne is verheven 90 graden / soo suldy essen soo veel graden benoozden ofte bezuyden de Linie zijn / als de Sonne noozdelijcke ofte zuydelijcke Declinatie heeft.

Verklaringe.

Genomen dat ghy de hoochte der Sonne boven den Horizont bevint 90 graden / en dat hy na het noozden is gedeclineert 16 graden / ghy sult oock 16 graden benoozden de Linie wesen / en den Noozder-pool sal oock soo vele verheven zijn: Maer en heeft de Sonne gheen Declinatie / dat is datse staet in de Linie selve / soo suldy verstaen / dat ghy oock recht onder de Linie zijt / en volghens dien / beyde de Poolen aen den Horisont sonder eenige verheffinge.

Hoe men noordwaert de hooghte sal vinden by de Sonne ter plaetse daerse niet onder en gaet.

DE gene die des Somers naer Moscovien en Groenlant varen / komende in de maenden van May / Junius en Julius ontrent de Noozd-Caep / bevinden dat de Sonne alhaer in die tijdt niet onder en gaet / maer altijdt boven den Horizont blijft / soo dat men niet alleen na de voorsz. regulen des Pools hooghte en mach soecken by de Sonne als die in het zuyden is op 't hoogste: maer oock als hy is in het Noozden op het laegste / in manieren hier na beschreven: Neemt de hooghte der Sonne metten Gzaed-boge alsse in 't noozden op het laetste is ghekomen / en voeght daer by de vervullinge van de Declinatie (dat is een getal het welck met de Declinatie te samen 90 maeckt / of so veel als de Sonne staet van den Pool) ende ghy sult essen vinden de hooghte van den Pool. Ofte soo ghy treckt de hooghte der Sonne van sijne Declinatie / soo suldy vinden hoe diep den Equinoctiael in 't noozden is gesoncken onder den Horizont / ofte in het zuyden daer boven verheven / dat ghetrocken van tnegentigh / sal u van gheliycken toonen de hooghte van den Pool. Beyde dese wijsen sullen wy verklaren met een

Exempel.

Besiet de navolgende figure / dat sy B.D. de hooghte der Sonne boven den Horizont in het noozden 7 graden / H.D. de Declinatie der Sonne 20 graden / soo sal dan D.P. de verbullinge van de Declinatie / of de distantie der Sonne van den Pool zijn 70 graden. Soo men nu P.D. de verbullinge van de Declinatie 70 voegt by B.D. seven / de hooghte der Sonne / soo sal men vinden 77 graden booz B.P. de hooghte van den Pool.

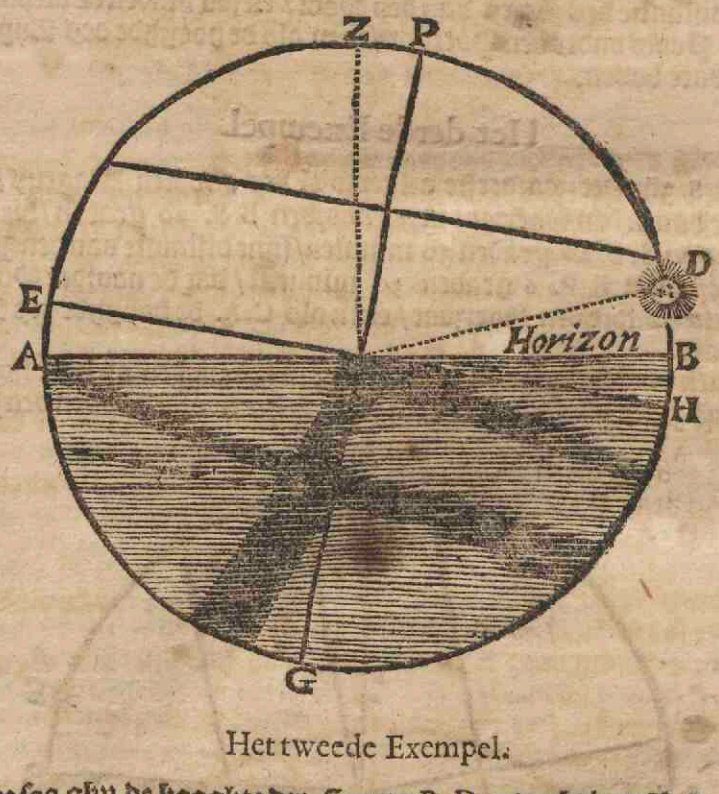

Het tweede Exempel.

Ofte soo ghy de hooghte der Sonne B.D. 7 treckt van H.D. 20 de Declinatie der Sonne / soo salder over blijven 13 booz H.B. en soo veele is den Equinoctiael in het noozden gesoncken onder den Horizont. Soo ghy dat dan treckt upt P.H. 90 / soo blijft u over B.P. 77 de hooghte des Pools als boven.

Het negen-en-twintigste Hooft-stuck. De hoogde des Pools te vinden by de Sterren.

OM de hooghte te vinden by de Sterren die omtrent den Equinoctiael staen / men handelt daer mede (af treckende of toedoende hare Diclinatien) even als met de Son die ontrent de Polen staen / men treckt af of doet toe hare distantie van den Pool / tot haer ghemeeten hoo ghde / ende vint soo de hooghde des Pools.

Het eerſte Exempel.

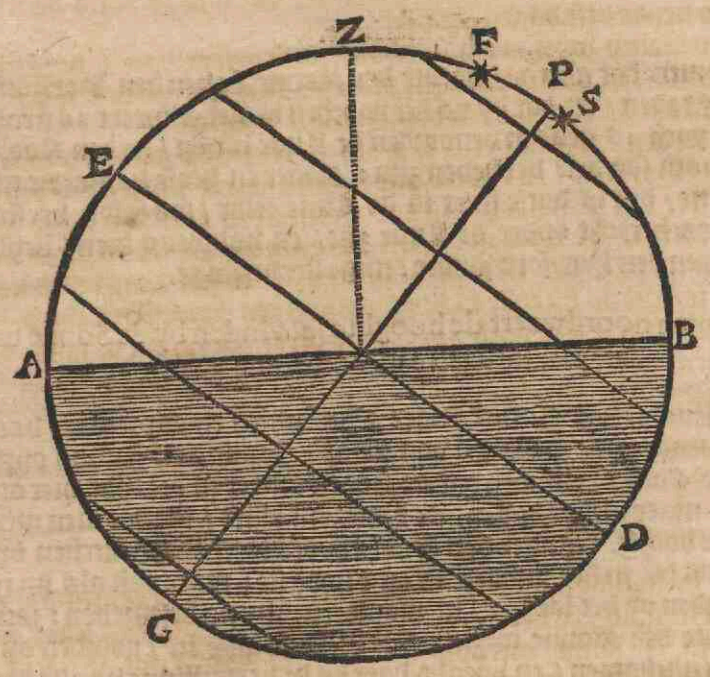

Laet A. B. zijn den Horizont / P. den noozder Pool / E. D. den Equinoctiael / S. de Noozd-sterre ſtaende onder den Pool: Ick meet de hooghde des Noozd-ſters S. B. boven den Horizont 46 graden: en in de Tafel hier booz vinde ick de diſtantie des Noozd-ſters van de Pool P. S. 2 graden 46 minuten / die voeghende bp de gevonden hooghde B. S. maeckt te ſamen 48 graden 46 minuten booz P. B. de hooghte des Pools.

Het tweede Exempel.

Zp F. de klaerſte der Wachters boven den Pool / verheven boven den Horizont F. B. 58 graden / daer af getrocken ſijn diſtantie van de Pool F. P. 14 graden 24 minuten (als de Tafel hier booren aenwijſt) daer blijft booz P. B. de hooghte des Pools 43 graden 36 minuten.

So men komt bezupden de Linien / en de Sterren omtrent den noozder Pool wil gebzupcken / ſoo mach men de gevonden hooghte trecken van de diſtantie des Sters van den Pool / en ſoo vinden de diepte des noozder Pools onder den Horizont / even als de hooghde des Zupder-Pools daer boven.

Het derde Exempel.

Laet S. zijn het noozderſte achterwiel des grooten Wagens / zijn hoochde boven den Horizont in het noozden B. S. 20 graden / die ghetrocken van S. P. 26 graden 30 minuten / ſijne diſtantie van den Pool / daer blijft ober B. P. 6 graden 30 minuten / dat de noozder Pool is gheſoncken onder den Horizont / even als C. A. de hooghde des Zupder Pools.

Gelijck de Sterren zupd-waert recht in het zupden op haer hooghſte zijn / ſo zijnſe noozd-waert oock recht in het noozden boben den Pool

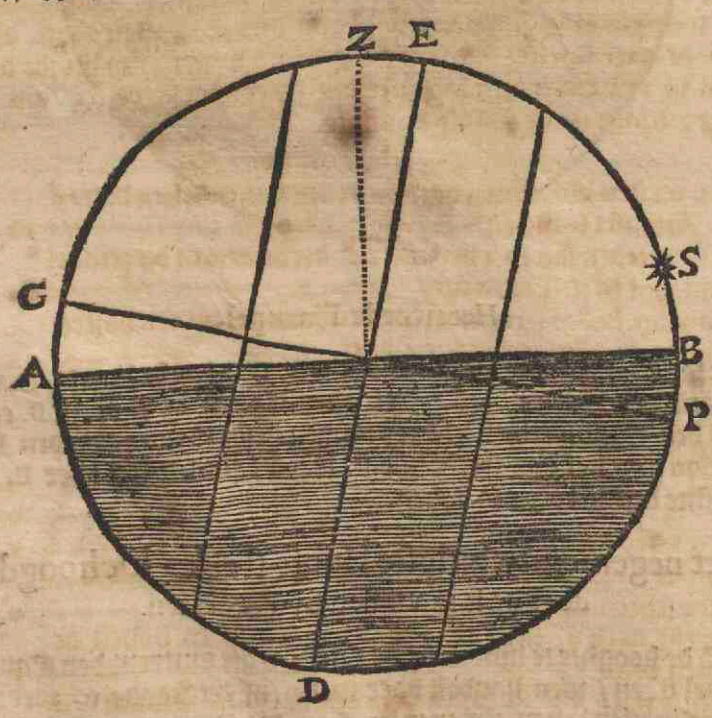

op het hooghſte / ofte onder den Pool het laeghſt / dat kan men aen vele / die wat verre van de Pool ſtaen / ten naeſten bp op 't oogh ſien / te weten / als ſy onder oft boben de Noozd-ſterre ſtaen / maer niet recht / obermits de noozd-ſter ſelve booz ſijn eyghen dzaepen om de Pool / aen d'een en d'ander zijde bupten 't recht noozden wijckt / ſoo dat men het rechte laeghſte ofte hooghſte (als ſp 't noozden genaecken) al metende moet onderbinden.

Om te weten wanneer de noozd-ſter op 't hooghſte ofte laeghſte is / ſoo neemt acht op de groote Waghen / als die onder de Noozd-ſterre komt / alſoo dat wanneer men een Loot-lijn laet hangen / recht ober de Noozd-Ster / dat die dan komt te hanghen te midden tuſſchen de Wagen en de Peerden deur / dan is de Noozd-ſter recht op het hooghſte boben de Pool / ofte wanneer de Wagen alſo boben de Noozd-ſter komt / dat als men een Loot-lijn laet hangen tuſſchen de Waghen en de Peerden deur / dat die dan oock recht hanght ober de Noozd-ſter / dan is de Noozd-ſter recht onder de Pool op het laeghſte / gelijck in de navolgende Figuren afgebeelt ſtaen.

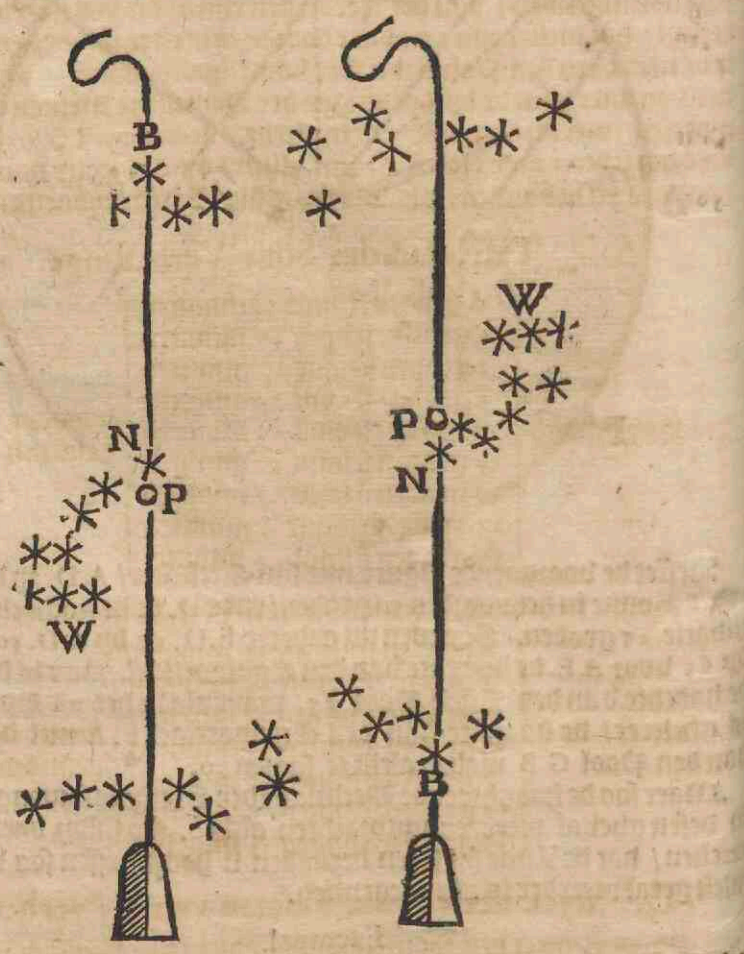

Ofte als de Ster in de bozſt van Caſſiopea komt recht boben de Noozd-ſter / dan is de Noozd-ſter boben de Pool op het hooghſte.

Als die recht onder de Noozd-ſter is / dan is de Noozd-ſter op het laeghſte onder den Pool / na uptwijſen van deſe neffens ſtaende Figuren.

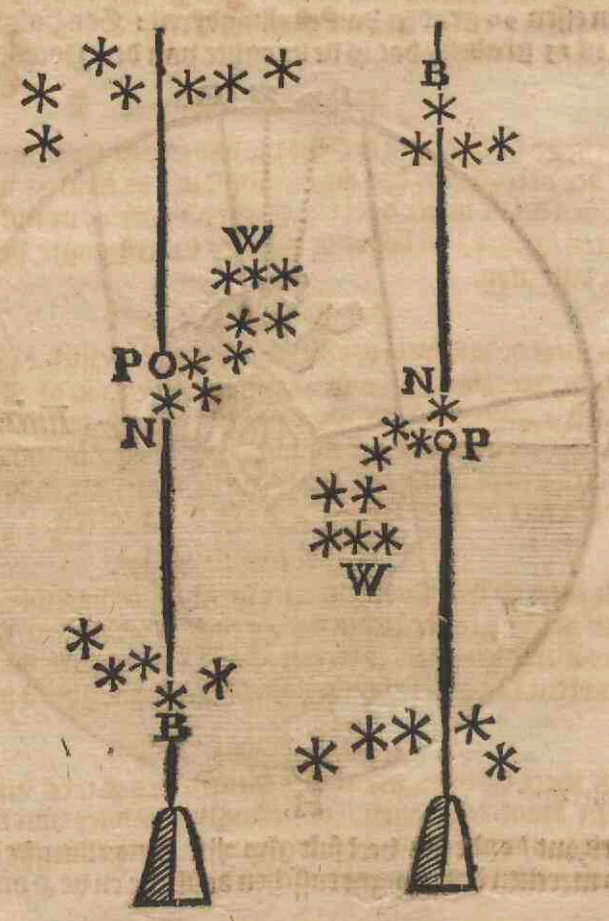

De Sterren des grooten Waghens zijn ydet bekent. De Sterren in Caſſiopea / daer van zijn bijf ſeer klare de boznaemſte / van geſtalte als hier neffens uptghebeeldt ſtaet. De tweede van die / dat is / die alderbeerſte van de Noozd-ſter berſcheyden ſtaet / is die in de bozſt / en ſtaet ſeer na even verre van de Noozd-ſter / als 't noozderſte boozwiel des

des grooten Wagens. Soo men een recht stockxken op 't gesicht houdt met het eynde tusschen de Waghen en de Peerden deur / en met het midden over de Noord-ster/ het ander eynde sien/ dan strecken over de voorschreven Sterre in Cassiopeas hoost.

Het dertighste Hooft-stuck. Van 't verhoogen der Hemelsche Lichten door de dampen.

't IS door d'ervaringe bekent/ dat Zon/ Maen/ en alle Sterren den Horizont meer en meer ghenaekende / ock meer en meer hooger schijnen als sy waerlijck zijn / d'oorsaeck daer van houd men te zijn de dampen/ die gestadelijck (door de warmte des waters ende der Aertsche vochtigheden) van het Aerdtrijck rijsen/ die hoe naerder den Horizont / hoe dicker zijn / en daer door de lichten te meer doen verheffen. Hoe men ock den Polus naerder komt/ hoe soodanige dampen meerder / en daer door de op-doeningen der Hemelsche Lichten boven haer plaetsen/ meerder zijn. De vermaerde Astronomus Tycho Brahé heeft die door scherp ondersoeck in sijn Clima op de breette van 55 graden 56 minuten bevonden / als dese volgende Tafelkens aenwijsen.

Tafel van des Sons Verheffinge.

De Son Hoogh	0 graden schijnt 34 minuten	hoogher dan hy eygentlijck is.
	1 graed schijnt 26 minuten	
	2 graden schijnt 20 minuten	
	4 graden schijnt 15 minuten	
	7 graden schijnt 13 minuten	
	10 graden schijnt 10 minuten	
	16 graden schijnt 7 minuten	
	23 graden schijnt 3 minuten	
	32 graden schijnt 1 minute	

Tafel van der Sterren Verheffinge.

De Sterren hoogh.	0 graden schijnen 30 minuten	hoogher als sy eygentlijck zijn.
	1 graed schijnen 22 minuten	
	2 graden schijnen 15 minuten	
	4 graden schijnen 11 minuten	
	7 graden schijnen 8 minuten	
	11 graden schijnen 5 minuten	
	15 graden schijnen 3 minuten	

't Gebruyck der voorsz. Tafelen van der verheffinge.

SOo men meet des Sons hooghte boven den Horisont minder als 32 graden / men sal soo veel aftrecken als het Tafelken op het getal van de ghevonden hooghte aenwijst: Soo men meet de distantie der Sonne van 't Zenith meer als 58/ men sal ter contrarie so veel toedoen als de Tafel neffens de verbullinge tot 90 van de ghemeeten distantie van het Zenith aen-wijst. De son meer als 40 graden boven den Horizont / en 50 graden van het Zenith zijnde / gaen dese opdoeningen ofte verheffingen te niet.

Het eerste Exempel.

Ick meet de hooghte der Sonne boven den Horizont 4 graden / de Tafel der verheffinge der Sonne wijst my de Son 15 minuten hooger te schijnen danse in der daet is / treckt dan die 15 minuten af van myn gemeeten hoogte / en behoudt voor de ware hoogte der sonne 3 graden 45 minuten.

Het tweede Exempel.

Ick meet de distantie der Sonne van het Zenith 74 graden/ de verbullinghe daer van tot 90 is 16/ daer neffens in de Tafel der Sonne vinde ick 7 minut. die doende by de ghevonden distantie / vinde alsoo voor de rechte distantie der Sonne 74 graden 7 minut.

Gelijck gesept is van de Son / na de Tafel der Sonne / alsoo moet men doen met de Sterren na de Tafel der Sterren.

Het eerste Exempel.

Ick meet in het Noorden op 't laeghste de hooghte des middelsten Peerts aen de groote Wagen / 7 graden boven den Horizont / daer neffens vinde ick in der Sterren Tafel 8 minuten / die getrocken van de geweeten hoogte/ behoude voor de ware hooghte 6 graden 52 min.

Het tweede Exempel.

Ick meet de distantie van 't Zenith des Sterx die men noemt de grooten Hont 86 graden / de verbullinghe daer van tot 90 is 4/ daer neffens vinde ick in de Tafel 11 minut. die gevoeght by de gevonden distantie / ick vinde 86 graden 11 minut.

Het een-en-dertigste Hooft-stuck. Alwaer de voorgaende on-evenheden, met het vinden der Poolshooghsten aengewesen worden.

TEn eersten is hier terstont gesept van de hoogmeetinge der plaetse daer de sonne niet onder en gaet / alwaer men dan weten moet tusschen wat dagen dat dit geweest is / om alsoo de sons declinatie tusschen beyde dese dagen te nemen.

Ten tweeden wort in het 27 Hooftstuck gesept van 't verschil der Sons declinatie op verschepden plaetsen des aertrijcks / en dat door 't verschil der lengte / soo ten westen als ten oosten.

Ten derden wort in het 18 Hooftstuck gesept van een waere en sienlijcke Horisont / en dat door de hoogte boven 't black des waters; dat is / hoe dat men hooger is hoe dat men den Horisont lager siet.

Ten vierden soo wort in dit lest voorgaende 30 Hooftstuck gesept van 't verhoogen der Hemelsche lichten / ende dat door de damphessinge / welcke na by ende in den Horisont ten grootsten gevalt.

Ten vijfden so isser noch 't verscheen-sicht/ dat is/ dat de halve dickte van 't aertrijck noch eenigh verschil soude maken in de Sons beerhept : gelijck in dese Figuer.



A. B. de halve dickte van 't aertrijck / C. de Sonne / zijnde in den waren Horisont / en kan van ons niet gheSien worden / door dat de Sonne in D. komt / om oorsaecke dat ons gesicht upt A. gaet langs de blackte van 't aertrijck tot D, alsoo dat de sonne laeger ofte dichter aen den Horisont gesien wort als hy eygentlijck is / ende dat soo veel als bedraecht den hoeck C. A. D. de welcke van T. Brahe gestelt is in den Horisont op 3 minuten.

Het eerste Exempel.

Om nu alle dese on-evenheden te verghelijcken / soo stelle ick dese 2 exempelen/ als in 't jaer 1667 tusschen den 5 en 6 Augustus / in de Straete Davits / welcke bewesten onsen meridiaen is ontrent 60 gr. of 4 uren tijts aldaer zijnde 40 voeten boven 't water / soo sagh men de Sons middel-punt aldaer in 't noorden / juyst in de kimmen oft Horisont : brage na de Pools hooghte.

Antwoordt.

Ten eersten vint men de Sons declinatie tusschen den 5 en 6 Augustus te wesen	16 — 55
Ten tweeden so is 't verschil der declinatie op dit etmael 16 min. dat is in 4 uren tijts nae genoech	0 — 3
Teckt van d'eerste in d'orden blijft de Sons declinatie aldaer	16 — 52
Ten derden om de 40 voet boven 't water scheen de Son aldaer hooger	0 — 7
Ten vierden om de damp-heffinge scheen de Son ock hooger	0 — 34
Komt te samen dat de son hooger scheen	0 — 41
Ten vijfden om 't verscheen-sicht scheen de Son lager	0 — 3
Teckt van 't naest voorgaende / so blijft noch dat de Son hooger scheen	0 — 38
Dit by de Sons declinatie/ komt de diepte der linie onder den Horisont	17 — 30
Teckt van 90 blijft de Pools hooghte	72 — 30

Voor het begeerde.

Het tweede Exempel.

In 't jaer 1666 tusschen den 19 en 20 Augusti / zijnde ontrent de kuste van Nova Zembla in lengte van ons ten oosten 60 gr. of 4 uren tijts / al daer staende 40 voeten boven 't water / soo worde de sonne gesien in 't noorden op 't laeghste dat sijn onderste rant quam aen het water : brage na de Pools hooghte.

Antwoordt.

Ten eersten vindt men de sons declinatie tusschen den 19 en 20 Augusti te wesen	12 — 35
Ten tweeden soo is 't verschil der declinatie in dit etmael 20 min. dat is in 4 uren tijts	0 — 3
Doet by 12 — 35 eerste in d'orden (om dat dit ten oosten is) komt de sons declinatie aldaer	12 — 38
Ten derden om de 40 voet boven 't water scheen de son aldaer hooger	0 — 7
Ten vierden om de damp-heffinghe scheen de son ock hooger	0 — 34
Komt te samen dat de son hooger scheen	0 — 41
Ten vijfden om 't verscheen-sicht soo scheen de son lager	0 — 3
Teckt van 't naest voorgaende / so blijft noch dat de son hooger scheen	0 — 38
Teckt noch af het geene dat de son midden boven de kimmen was	0 — 15
Blijft noch dat de sonne beneden de ware kimmen of Horisont was	0 — 23
Dit by de sons declinatie / komt de diepte der linie onder den Horisont	13 — 1
Teckt van 90 blijft de Noordt Pools hooghte	76 — 59

Voor het begeerde.

Aenmerckinge.

Alhier ſtaet oock te letten op den ſtant der hooghte boven 't water/ dat wanneer men met een graed-booge na de ſon toeſchiet / dan vint men de ſon hooger als wel op de blackte van 't water / gheliick dit verſchil by C. J. Laſt-man / wijs-konſtelijck uptgereeckent is.

Maer nu komt hier tegen / dat wanneer men van de ſon afſchiet (gelijck nu 't gemeen gebruyck is met de graed-boogen/ en hoeck-booghen / als de ſon wat hoogh ſtaet) dat men als dan het tegendeel nemen moet / dat is / dat men op een hooghte / de ſon ſoo veel lager vinden ſal / als wel op de blackte van 't water : het welcke te bewijſen is met deſe Figuyr / alwaer A B C den Horiſont betepckent langs

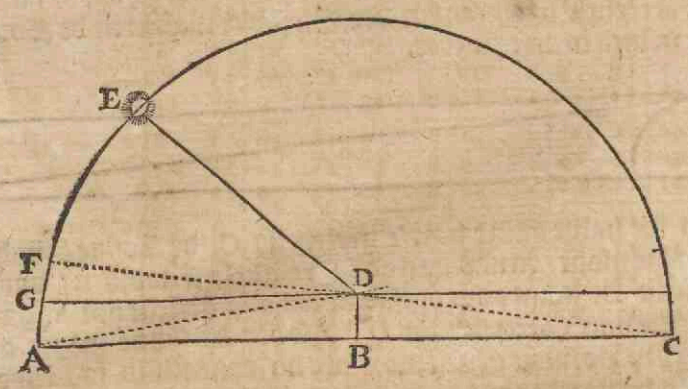

het water / D op eenige hooghte / treckt upt D tot A/ ende upt D tot G evenwijdigh met A B / als oock upt C dooꝛ D tot F / vooꝛt laet E de ſon op een ſeeckere hooghte betepckenen / boven den Horiſont : Alhier vertoont nu de booge A E ofte den hoeck A D E vooꝛ de ſons hooghte boven den Horiſont ſtaende op ſeeckere hooghte in D / ende peplende na de ſon toe.

Ten tweeden vertoont hem de booge G E ofte den hoeck G D E/ vooꝛ de ſons hooghte ſtaende op of in 't water black / peplende na de ſon toe ofte van af.

Ten derden vertoont hem de booge F E ofte den hoeck F D E/ vooꝛ de ſons hoorhte ſtaende op ſeeckere hooghte in D / peplende van de ſon af: want het geſichte vallende in C den Horiſont / wercke loopt van C dooꝛ D tot F / alſoo dat de booge F E of hoeck F D E een minder ſons hooghte maeckt / 't welck mijn vooꝛnemen was om te bewijſen.

Ende of deſe onebenheeden in deſe twee exempelen al niet te paſſe en komen / ſoo heeft my niettemin nodigh gedacht om dit alhier oock aen te wijſen / dewijle dat hier alle onebenheeden by malkander gheſtelt zijn / en ick niet en weet dat dit opt vooꝛ deſen bedacht is. Doch hier tegen komt weer het gene dat vooꝛ deſen wel bekent is gheweeſt/ dat is als men van de ſon afpeylt / dan wijſt de bovenſte rand van de ſon het afſchepden der ſchaduwe / daerom wijſt die de ſon ontrent 15 min. hooger als hy eygentlijck is.

Waer mede dat nu alle onebenheeden geſtelt zijn die my tot noch toe te voren ghekomen zijn / uptgeſepr dat hier noch reſteert hoe dat de ſons declinatien met 'er tijdt veranderen / waer af hier vooꝛ in het 12 Hooft-ſtuck geſept is / als dat het noodigh is ten minſten alle 20 jaren deſe tafelen te vernieuwen : ende dat om ooꝛſaecke van een ſonne-jaer niet juyſt 365 dagen en 6 uren langh zijn / maer na genoegh 11 minuten minder / waer dooꝛ dat de ſon in 20 jaren ontrent 9 min. verder in ſijn wegh of taen-ront is komende / alſoo dat de ſons declinatien in Maert ten grootſten 4 minuten meer ten nooꝛden / ende in September oock ſoo veel meer ten zuyden zijn.

En alſoo deſe vooꝛgaende declinatie-tafelen eertijts by my ghereeckent zijn/en dat op de jaren van 1657. 58. 59. ende 1660/ ſoo hebbe ick nu oock onlanghs uptgereeckent de ſelve tafelen en dat 20 jaren veerder / dat is vooꝛ de jaren 1677. 78. 79. ende 1680 : met welck verſchil deſer twee tafelen ſoo konnen wy nu komen tot den jare 1699 en niet veerder : want het jaer 1700. geen ſchrickel-jaer ſal zijn / na de ooꝛde des ouden ſtijls / maer na de nieuwe ſtijl een ghemeen jaer / koomende als dan 7 gemeene jaren achter een : waer upt volght dat de ſons declinatien op dit jaer 1700 na de nieuwe ſtijl valſch ſullen vooꝛden/ ofte moeten een dach verſet weſen : waer op dan alle Schippers en Stuyr-luyden dienen verdacht te weſen / om hare graed-boecken ofte ſons declinatien te veranderen : welcke tafelen ober den jare 1700 ick noch onbereeckent late / als noch te veer heen zijnde / maer ſtelle deſe vooꝛſepde tafelen vooꝛ de jaren 1677. 78. 79. ende 1680/ als hier volght :

Tafelen, van de Declinatie der Sonne, na de Nieuwe ſtijl, het Schrickel-Jaer.

	Januar.		Febr.		Maert/		Apzil/		May/		Junio.		Julius.		Augu.		Sept.		Octob.		Nov.		Dec.	
da.	gra.	mi.	gra.	mi.	gra.	mi.	gra.	mi.	gra.	mi.	gra.	mi.	gra.	mi.	gra.	mi.	gra.	mi.	gra.	mi.	gra.	mi.	gra.	mi.
1	23	4	17	5	7	8	5	1	15	28	22	16	23	8	17	52	7	58	3	36	14	51	22	5
2	22	59	16	48	6	45	5	24	15	46	22	24	23	3	17	37	7	36	3	59	15	10	22	13
3	22	53	16	30	6	22	5	47	16	3	22	31	23	58	17	21	7	14	4	22	15	29	22	21
4	22	47	16	12	5	58	6	10	16	20	22	38	22	53	17	5	6	52	4	45	15	47	22	29
5	22	40	15	54	5	35	6	33	16	37	22	45	22	47	16	49	6	30	5	8	16	5	22	36
6	22	33	15	35	5	11	6	56	16	54	22	51	22	41	16	31	6	7	5	31	16	23	22	43
7	22	25	15	16	4	48	7	18	17	10	22	57	22	34	16	14	5	45	5	54	16	41	22	50
8	22	17	14	57	4	24	7	40	17	26	23	2	22	27	15	57	5	22	6	17	16	58	22	56
9	22	9	14	38	4	1	8	2	17	42	23	6	22	20	15	40	4	59	6	40	17	15	23	2
10	22	0	14	18	3	37	8	24	17	57	23	10	22	12	15	21	4	36	7	3	17	32	23	7
11	21	51	13	59	3	14	8	46	18	13	23	14	22	4	15	4	4	13	7	26	17	48	23	11
12	21	40	13	39	2	50	9	8	18	28	23	18	21	55	14	46	3	50	7	49	18	4	23	15
13	21	30	13	19	2	26	9	30	18	42	23	21	21	40	14	27	3	26	8	12	18	20	23	19
14	21	19	12	58	2	3	9	51	18	57	23	24	21	37	14	8	3	3	8	34	18	35	23	22
15	21	8	12	37	1	39	10	12	19	11	23	26	21	27	13	49	2	40	8	56	18	50	23	25
16	20	57	12	16	1	16	10	33	19	25	23	28	21	17	13	30	2	17	9	18	19	5	23	27
17	20	45	11	55	0	52	10	54	19	38	23	30	21	7	13	11	2	54	9	40	19	20	23	29
18	20	33	11	34	0	28	11	15	19	51	23	31	20	57	12	52	1	30	10	2	19	34	23	30
19	20	21	11	13	0	4	11	36	20	4	23	32	20	46	12	32	1	7	10	24	19	48	23	31
20	20	8	10	52	0	19	11	57	20	16	23	32	20	35	12	12	0	43	10	46	20	2	23	32
21	19	54	10	30	0	43	12	17	20	28	23	32	20	23	11	52	0	20	11	7	20	15	23	32
22	19	41	10	8	1	7	12	37	20	40	23	31	20	11	11	31	0	4	11	28	20	28	23	32
23	19	27	9	46	1	31	12	57	20	51	23	31	19	58	11	11	0	28	11	49	20	40	23	31
24	19	12	9	24	1	54	13	17	21	2	23	30	19	45	10	50	0	51	12	10	20	52	23	29
25	18	57	9	1	2	18	13	37	21	12	23	29	19	32	10	29	1	15	12	31	21	4	23	27
26	18	42	8	39	2	42	13	56	21	23	23	27	19	19	10	8	1	38	12	52	21	15	23	25
27	18	27	8	17	3	5	14	15	21	33	23	24	19	5	9	47	2	2	13	13	21	26	23	22
28	18	11	7	54	3	29	14	34	21	42	23	11	18	51	9	26	2	26	13	33	21	36	23	19
29	17	55	7	31	3	52	14	52	21	51	23	17	18	37	9	4	2	49	13	53	21	46	23	15
30	17	39			4	15	15	10	22	0	23	13	18	22	8	42	3	12	14	13	21	56	23	11
31	17	22			4	38			22	8			18	7	8	20			14	32			23	6

Tafel

Tafel van de Declinatie der Sonne na de Nieuwe stijl, het eerste Jaer na 't Schrickel-jaer.

da.	Januar. gr.	min.	Febru. gr.	min.	Maert/ gr.	min.	April/ gr.	min.	May/ gr.	min.	Junio/ gr.	min.	Julius/ gr.	min.	August. gr.	min.	Sept. gr.	min.	Octob. gr.	min.	Nov. gr.	min.	Dec. gr.	min.
1	23	0	16	52	7	1	4	55	15	23	22	14	23	9	17	56	8	5	3	29	14	45	22	2
2	22	54	16	34	6	51	5	18	15	41	22	22	23	4	17	41	7	43	3	52	15	4	22	11
3	22	48	16	16	6	28	5	41	15	58	22	29	22	59	17	25	7	21	4	16	15	23	22	19
4	22	41	15	58	6	5	6	4	16	15	22	36	22	54	17	9	6	58	4	39	15	41	22	27
5	22	34	15	40	5	41	6	26	16	32	22	42	22	49	16	52	6	35	5	2	15	59	22	34
6	22	27	15	21	5	18	6	49	16	48	22	48	22	43	16	36	6	12	5	25	16	17	22	41
7	22	19	15	2	4	54	7	11	17	5	22	54	22	37	16	19	5	50	5	48	16	35	22	48
8	22	11	14	43	4	31	7	33	17	21	22	59	22	30	16	2	5	27	6	11	16	53	22	54
9	22	2	14	24	4	7	7	56	17	37	23	4	22	23	15	45	5	4	6	34	17	10	23	0
10	21	53	14	4	3	44	8	18	17	52	23	9	22	15	15	27	4	42	6	57	17	27	23	5
11	21	43	13	44	3	20	8	40	18	8	23	13	22	7	15	9	4	19	7	20	17	44	23	10
12	21	33	13	24	2	57	9	2	18	23	23	17	22	58	14	51	3	56	7	42	18	0	23	14
13	21	22	13	3	2	33	9	23	18	38	23	20	21	49	14	33	3	32	8	5	18	16	23	18
14	21	11	12	43	2	9	9	45	18	53	23	23	21	40	14	14	3	9	8	27	18	32	23	21
15	21	0	12	22	1	46	10	6	19	7	23	26	21	31	13	55	2	46	8	50	18	46	23	24
16	20	48	12	1	1	20	10	27	19	21	23	28	21	21	13	36	2	23	9	12	19	1	23	27
17	20	36	11	40	0	58	10	48	19	35	23	29	21	11	13	17	2	59	9	34	19	16	23	29
18	20	24	11	♓19	0	35	11	9	19	48	23	30	21	0	12	57	1	36	9	56	19	30	23	30
19	20	♒11	10	57	0	♈11	11	♉30	20	1	23	31	20	49	12	30	1	13	10	18	19	44	23	31
20	19	58	10	36	0	N. 13	11	51	20	13	23	32	20	38	12	10	0	49	10	40	19	58	23	32
21	19	44	10	14	0	37	12	11	20	♊25	23	♋32	20	♌26	11	57	0	26	11	1	20	♑11	23	♍32
22	19	30	9	52	1	1	12	31	20	37	23	32	20	14	11	37	0	♎2	11	♏23	20	24	23	32
23	19	16	9	30	1	24	12	51	20	48	23	31	20	2	11	♍17	0	21	11	44	20	36	23	31
24	19	1	9	8	1	48	13	11	21	59	23	30	19	49	10	56	0	45	12	5	20	48	23	30
25	18	46	8	45	2	12	13	30	21	9	23	29	19	36	10	35	1	8	12	26	21	0	23	28
26	18	31	8	23	2	35	13	50	21	19	23	27	19	25	10	14	1	32	12	46	21	11	23	26
27	18	15	8	0	2	59	14	9	21	29	23	24	19	9	9	53	1	55	13	7	21	22	23	23
28	17	59	7	37	3	22	14	28	21	38	23	21	18	53	9	32	2	19	13	27	21	33	23	20
29	17	43			3	46	14	46	21	48	23	18	18	41	9	11	2	42	13	47	21	43	23	16
30	17	26			4	9	15	5	21	57	23	14	18	26	8	49	3	6	14	7	21	53	23	12
31	17	9			4	32			22	5			18	11	8	27			14	26			23	7

Het tweede Jaer na 't Schrickel-jaer.

da.	Januar. gra.	mi.	Febru. gr.	mi.	Maert/ gr.	mi.	Apzil/ gra.	mi.	May/ gra.	mi.	Junio/ gra.	mi.	Julius/ gra.	mi.	August. gra.	mi.	Sept. gra.	mi.	Octob. gra.	mi.	Nov. gr.	min.	Dec. gra.	mi.
1	23	2	16	56	7	20	4	49	15	18	22	12	23	10	18	0	8	10	3	23	14	41	22	0
2	22	56	16	39	6	57	5	13	15	36	22	19	23	6	17	45	7	48	3	47	15	0	22	9
3	22	50	16	21	6	34	5	36	15	54	22	26	23	1	17	29	7	26	4	10	15	18	22	17
4	22	44	16	3	6	11	5	59	16	11	22	33	22	56	17	13	7	4	4	33	15	36	22	25
5	22	37	15	44	5	48	6	21	16	28	22	40	22	50	16	56	6	42	4	56	15	55	22	33
6	22	30	15	26	5	24	6	44	16	45	22	47	22	44	16	39	6	19	5	19	16	13	22	40
7	22	22	15	7	5	1	7	6	17	1	22	53	22	38	16	22	5	56	5	42	16	31	22	47
8	22	13	14	48	4	38	7	29	17	17	22	58	22	31	16	5	5	33	6	5	16	49	22	53
9	22	4	14	29	4	14	7	51	17	33	23	3	22	24	15	48	5	11	6	28	17	6	22	59
10	21	55	14	9	3	50	8	13	17	49	23	8	22	17	15	31	4	48	6	51	17	23	23	4
11	21	45	13	49	3	26	8	35	18	5	23	12	22	9	15	13	4	25	7	14	17	40	23	9
12	21	35	13	29	3	3	8	57	18	20	23	16	22	1	14	55	4	2	7	37	17	56	23	13
13	21	25	13	9	2	39	9	19	18	35	23	19	21	52	14	37	3	39	8	0	18	12	23	17
14	21	14	12	48	2	15	9	40	18	49	23	22	21	43	14	18	3	16	8	22	18	28	23	20
15	21	3	12	28	1	52	10	2	19	4	23	25	21	33	13	59	2	53	8	44	18	43	23	23
16	20	51	12	7	1	28	10	23	19	18	23	27	21	23	13	40	2	29	9	7	18	58	23	26
17	20	39	11	46	1	4	10	44	19	31	23	29	21	13	13	21	2	6	9	29	19	13	23	28
18	20	27	11	25	0	40	11	4	19	44	23	30	21	2	13	1	1	42	9	51	19	27	23	30
19	20	♒14	11	♓3	0	♈17	11	25	19	57	23	31	20	51	12	42	1	19	10	13	19	41	23	31
20	20	1	10	41	0	N 7	11	♉46	20	10	23	32	20	40	12	22	0	55	10	34	19	55	23	32
21	19	48	10	19	0	31	12	6	20	♊22	23	♋32	20	29	12	2	0	32	10	56	20	8	23	♍32
22	19	34	9	57	0	54	12	26	20	34	23	32	20	♌17	11	41	0	♎8	11	17	20	♑21	23	32
23	19	20	9	35	1	18	12	46	20	46	23	31	20	5	11	♍21	0	S 15	11	♏38	20	34	23	31
24	19	5	9	13	1	42	13	6	20	57	23	30	19	52	11	1	0	39	11	59	20	46	23	29
25	18	50	8	51	2	5	13	26	21	8	23	29	19	39	10	40	1	2	12	20	20	57	23	28
26	18	35	8	28	2	29	13	45	21	18	23	27	19	26	10	19	1	26	12	41	21	9	23	26
27	18	19	8	5	2	52	14	4	21	28	23	25	19	13	9	58	1	49	13	1	21	20	23	23
28	18	3	7	43	3	16	14	23	21	37	23	22	18	59	9	37	2	13	13	21	21	31	23	20
29	17	47			3	39	14	42	21	46	23	19	18	45	9	16	2	36	13	41	21	41	23	17
30	17	30			4	2	15	0	21	55	23	15	18	30	8	54	3	0	14	1	21	51	23	13
31	17	13			4	26			22	4			18	15	8	32			14	21			23	8

Tafelen,

Tafelen, van de Declinatie der Sonne na de Nieuwe ſtijl, het Derde jaer na 't Schrickel-jaer.

da.	Januar. gra.	mi.	Febru. gr.	mi.	Maert/ gr.	mi.	Apr̃il/ gra.	mi.	May/ gra.	mi.	Junio/ gra.	mi.	Julius/ gra.	mi.	Auguſt. gra.	mi.	Sept. gra.	mi.	Octob. gra.	mi.	Nov. gr.	min.	Dec. gra.	mi.
1	23	3	17	0	7	25	4	44	15	14	22	10	23	11	18	4	8	15	3	18	14	36	21	58
2	22	57	16	43	7	2	5	7	15	32	22	18	23	7	17	49	7	53	3	41	14	55	22	7
3	22	51	16	25	6	39	5	30	15	50	22	26	33	2	17	33	7	31	3	5	15	14	22	15
4	22	45	16	7	6	16	5	53	16	7	22	33	22	57	17	17	7	9	4	28	15	33	22	23
5	22	39	15	48	5	52	6	16	16	24	22	40	22	52	16	1	6	47	4	51	16	51	22	31
6	22	32	15	29	5	29	6	38	16	41	22	46	22	46	16	45	6	24	5	14	16	9	22	38
7	22	24	13	10	5	5	7	1	16	57	22	52	22	40	16	28	6	2	5	37	16	27	22	45
8	22	16	14	51	4	42	7	24	17	13	22	57	22	33	16	11	5	39	6	0	16	45	22	51
9	22	7	14	32	4	18	7	46	17	29	23	2	22	26	15	54	5	16	6	23	17	2	22	57
10	21	58	14	13	3	55	8	8	17	45	23	7	22	19	15	36	4	53	6	46	17	19	23	3
11	21	48	13	53	3	32	8	30	18	1	23	11	22	11	15	18	4	30	7	9	17	36	23	8
12	21	38	13	33	3	8	8	52	18	16	23	15	22	3	15	0	4	7	7	31	17	52	23	12
13	21	27	13	13	2	44	9	13	18	31	23	19	21	54	14	40	3	44	7	54	18	8	23	15
14	21	16	12	53	2	20	9	34	18	46	23	22	21	45	14	23	3	21	8	16	18	24	23	18
15	21	5	12	32	1	56	9	56	19	0	23	25	21	35	14	4	2	58	8	39	18	39	23	21
16	20	54	12	11	1	33	10	17	19	14	23	27	21	25	13	45	2	35	9	2	18	54	23	24
17	20	42	11	50	1	9	10	38	19	28	23	29	21	15	13	26	2	11	9	24	19	9	23	27
18	20	30	11	29	0	45	10	59	19	41	23	30	21	5	13	6	1	48	9	46	19	24	23	29
19	20	♒17	11	♓8	0	♈22	11	♉20	19	54	23	31	20	54	12	47	1	24	10	7	19	38	23	31
20	20	4	10	46	0	N 2	11	41	20	♊7	23	32	20	43	12	27	1	1	10	29	19	52	23	32
21	19	51	10	24	0	25	12	1	20	19	23	♋32	20	32	12	7	0	37	10	51	20	5	23	♍32
22	19	37	10	2	0	49	12	21	20	31	23	32	20	♌20	11	♎47	0	♏14	11	12	20	♑18	23	32
23	19	23	9	40	1	13	12	41	20	43	23	31	20	8	11	27	0	S 10	11	♎34	20	31	23	31
24	19	8	9	18	1	37	13	1	20	54	23	30	19	55	11	6	0	33	11	55	20	43	23	30
25	18	53	8	55	2	0	13	21	21	5	23	29	19	42	10	45	0	57	12	16	21	55	23	29
26	18	38	8	33	2	24	13	40	21	15	23	27	19	29	10	24	1	20	12	37	21	7	23	27
27	18	22	8	11	2	48	13	59	21	25	23	25	19	16	10	3	1	44	12	57	21	18	23	24
28	18	6	7	48	3	11	14	18	21	35	23	22	19	2	9	42	2	7	13	17	21	29	23	21
29	17	50			3	34	14	37	21	44	23	19	18	48	9	21	2	31	13	38	21	39	23	18
30	17	34			3	58	14	56	21	53	23	15	18	34	8	59	2	54	13	58	21	49	23	14
31	17	17			4	21			22	2			18	19	8	37			14	17			23	9

Het twee-en-dertighſte Hooft-ſtuck. Van de Kompaſſen ende hare verſcheyden afwijckingen.

WY hebben de Polus hooghte ofte breedte des aerdtrijcks tot dus verre leeren vinden / en dat door verſchepden inſtrumenten / ende tafelen der declinatien / als oock om op alle onevenheeden wel te letten: en komen nu voort tot de Kompaſſen / waer mede dat de koers door een ſpoorelooſe Zee gemaeckt wordt: welcke kompaſſen wy bevinden dat wanneer de naelde met Zeyl-ſteen beſtreecken is / ſoo en wijſt die niet altijt en op alle plaetſen het recht Noorden / maer wijckt op ſommighe plaetſen van het Noordt na het Weſt / 't welcke Noord-weſteringh ghenoemt wordt: en op andere plaetſen van het Noordt na 't Ooſt / en daerom Noord-ooſteringh genoemt. Deſe naeldt-wijſingh is door deſen wel gevonden ontrent Corvo en Floris recht noorden te wijſen / ende van daer Weſt-waerts dan ſoude de naelde Noord-weſteren / maer Ooſt-waert dan hadde die Noordt-ooſteren en dat vergrootende tot ontrent Pleymuyden in Engelandt / of de ſtraete Gibzalter / alwaer die bevonden worde tot 13 grad. te Noord ooſteren: van daer ſoudeſe beginnen af te nemen / alſoo dat wy hier noch 9 graden Noord-ooſteringh hadden / ende voort af nemende tot dat die geheel tot niet ſoude geloopen hebben: om de Noord ontrent tot Helm-huy eenighe mijlen beweſten de Noordt-kaep van Noorwegen / in de Middellantſche zee tot de Veneetſche golf / om de zuydt tot C. dat Aguil-has / be-ooſten de C. de Bon-eſperance / alwaer de naelde ten tweede mael ſoude recht wijſen: ende van deſe drie geſtelde plaetſen / Ooſt-waert ſoo worde Noordt-weſteringh bevonden / en dat vergrootende / om de Noordt tot Willems eylandt by Nova Zembla / tot 33 gr. toe / om de Zuyd tot be-ooſten Madagaſcar / omtrent het eylandt Mauritius / komende tot 24 gr. Noordt-weſtering: van welcke twee plaetſen Ooſt-waerts begintſe weder af te nemen / en dat tot neven de Zuydt-hoeck van 't eylandt Celebes / ofte oock aen de kuſte van China / welcke van den Tropicus Cancri doorſneeden wordt / alwaer de naelde ten derde mael ſoude recht trecken. Ende dan voort Ooſt-waert ſoude de naelde wederom Noordt-ooſteren en toenemen / tot 50 gr. in lenghte beerder ten Ooſten / dat is tot de Hoornſe eylanden en Zeelandia nova: van daer voort Ooſt-waert weder af nemen tot 50 gr. beerder in lenghte / alwaer de naelde ten vierde mael het rechte Noorden ſoude aenwijſen: van daer al weder Ooſt-waert noch 50 gr. daer ſoude de naelde ten tweede mael ten grootſten Noordt-weſteren: eyndelijck noch 50 grad. beerder ſoo komt men weder aen Corvo en Floris van waer wy het begin namen.

Door deſe ſeltſame ſpeculatien hebbenſe haer eertijts ingebeelt / dat op een ſelfde lenghte altijt een ſelfde miswijſingh geballen moſte / en daerom hebben eenige hier mee de lenghte van Ooſt en Weſt willen vinden: het welcke wy nu hoe langer hoe meer bevinden dat dit heel wepnigh tot de ſaecke dienen kan. Want onſe dageliickſche onderbindingh leert / hoe dat deſe miswijſingh / met de onſe nu ter tijdt gantſch niet over een komt: ick ſal daerom hier in 't korte ſtellen / hoe dat die nu in korte jaren bevonden is / volgens ſeeckere getuygeniſſen van erbaren Stuyr-luyden: te weten dat hier te lande / ende oock varende van Texel door de Canael / gantſch geen merckelijcke miswijſinge bevonden wort: ende voort na de Canariſe eylanden / over de Hiſpaniſche zee / tot in Weſt-indien / langhs de vaſte kuſte tot Campecha / ende voort door de Canael van Bahama / alwaer geen of heel wepnigh miswijſinge in de Compas-naelde bevonden wordt / ende dat al ontrent 10 graden beweſten de La Barmuda / alwaer 5 of 6 graden Noord-weſteringh bevonden worde / ende oock benoorden La Barmuda de ſelve miswijſingh / maer eenige graden hier beooſten ſoo neemtſe af / alſoo datſe 10 graden hier beooſten / ende te Corvo en Floris komt tot 3 en 2 graden Noordt-weſteringh.

Varende van Texel na Bzaſyl / men komt al drie of vier grade bezuyden de Linie / eer men drie of vier graden Noordt-ooſtering bevindt.

Ontrent de kuſte van Bzaſyl op 8 graden Zuyder breedte 5 en graden. Op 16 grad. Zuyder breedte 10 graden Noordt-ooſteringh Van daer ontrent Noorden tot 10 en 12 graden Noorder breedte wo bevonden 4 en 5 graden Noord-weſteringh.

Op 31 graden Noorder breedte en 339 lenghte / zijnde eenige gr den ten Zuydt-weſten van Corvo en Floris is bevonden 9 grad Noordt-ooſteringh: ende wepnigh jaren hier na / door een ande ontrent deſe geweſten / heel wepnigh Noordt-ooſteringh bevonden.

Matunino of Martinico aen de Charibes eylanden 7 grad Noordt-ooſteringh.

Hitlandt / Leeus / en Kilda / en daer beweſten / wijſt de Naeld meeſt recht / of na het ſeggen van ſommige 2 of 3 graden Noord weſteringh. Benoorden Hitlandt is de Noord-weſteringh vergro tende / alſoo dat die op 66 graden is 6 graden. Van daer tot Ja Mayen eylandt 9 graden. Ende voort ten Noordt-weſten van h Eylandt tot 73 graden / en by 't Ys langhs is de Noordt-weſtering 13 graden.

Aen 't land van Spitsbergen 17 en 16 graden / te weten de Noor zijde / Weſt-zijde / en Zuyt-zijde / tot het Half Maens eylandt en h Beeren eylandt: maer wat zuydlijcker neemtſe af / alſoo dat die 62 graden bevonden is 6 graden Noord-weſteringh.

Tot Jelms-huy / eenige mijlen beweſten de Noord-kaep van Noo wegen / wordt geſept de Naelde recht te trecken / doch wordt bevon den eenige mijlen t'zee-waert datter Noordt-weſteringh is 6 / 7 of graden / alſoo dat men met een Hollants Compas al ruymt een ſtreec moet Noord-weſteringh houden / en deſe Noord-weſteringh behoud en vermeert noch al tot de Witte Zee toe / ende voort Ooſt-waert ſept men die noch al te vergrooten.

Alſo

Alsoo dat wanneer men dese miswijsingh wel insiet / soo is wel te verstaen dat die beswaerlijck valt om op alle plaetsen wel te treffen. Want na hy gelegen plaetsen konnen verscheelen / ende dat oock wel in onlangh verleeden tijden: dewijle dat men bevint van ontrent de jaren 1630 en 1640. welcke nu niet meer dan 30 of 20 jaren verleden is / soo heeft men in Texel en langhs de Canael noch 7 en 8 graden miswijsende noozd-oosteringh bevonden. Ja dat meer is / in den jare 1651 soo wozdt noch 9 graden noozd-oosteringh in Texel aengetepckent / gheliick te sien is in de Stuermans schoole pag. 96. by Symon Pietersz van Medenblick: ende van Texel Noozden ten Westen tot 58 en 61. graden heeft hy 7 en 6 graden Noozd-oosteringh in sijn Voyagie na Archangel aengetepckent / ende voozt ten Noozd-Westen van Hitlant noch 5 graden Noozd-oosteringh.

Besiet oock zijn andere Voyagien / als die na Nieu-Nederlandt / Guinea / Bzasijl / ende Oost-India: als oock C. J. Lastman in sijn boeckhoudingh na Bzasijl / hoe dat alle dese met het voozgestelde komen te verscheelen. Ende om dese mijne voozgestelde miswijsinghen noch te bevestigen / soo sal ick hier noch stellen de miswijsingen op een Oost-Indische repse bevonden: welcke de Canael uptgevaren / zijn in December 1660 / ende zijn bewesten de Canarise eylanden heen gegaen / dooz de zoute eylanden / ende dooz de Linie / al eer den opperstuerman eenige merckelijcke miswijsinge aengetepckent heeft / doch komende besupden de Linie / daer van sal ick hier volgende aentepckenen de lenckte en bzeete daer sy dese miswijsingen bevonden hebben.

	da.	lengt.	Zupd. bzeet.	N. O. miswijsinge	
Jannu.	25	352	1 — 8	1 — 24	
	28	351	4 — 17	1 — 34	
	31	350	8 — 12	5 — 38	
Febzuari.	2	350	10 — 43	6 — 30	
	5	350	14 — 15	7 — 10	
	10	353	20 — 0	7 — 46	ontrent Trinidaed
	12	354	23 — 19	10 — 20	
	15	356	29 — 12	12 — 45	
	17	356	30 — 47	13 — 52	
	19	360	32 — 48	13 — 21	
	21	4	33 — 50	11 — 43	
	23	8	34 — 26	9 — 27	
	27	17	34 — 40	7 — 22	
	28	20	34 — 44	4 — 50	
Maert.	2	24	34 — 48	2 — 45	
	6	29	34 — 17	1 — 12	
	12	34	34 — 43	2 — 23	Noozd-westeringh
	15	37	34 — 28	4 — 0	

Sy sien tepckenen van 't Landt Caep de Bone-Esperance den 20 Maert 1661. Ick voeghe hier by de wederom repse / dewijle dat die een ander wegh gaet: ende sy gaen t'sepl den 22 Apzil 1665. van de Caep de Bone-Esperance leggende als volght:

	da.	lengt.	Zupd. bzeet.	N. W. miswijsinge
	22	38	34 — 24	6 — 47
	27	30	27 — 50	2 — 45
May.	5	20	20 — 0	Noozd-oosteringh
	14	7	8 — 52	1 — 34
	20	0	3 — 19	1 — 30
			Noozd. bzeet.	1 — 37
Junp.	12	345	21 — 35	N. westeringh
	19	347	38 — 2	1 — 10
	23	347	33 — 6	2 — 15
	29	346	37 — 19	4 — 30
Julius.	1	346	40 — 11	6 — 0
	5	348	45 — 0	7 — 30
	14	353	49 — 23	7 — 30
	17	358	54 — 45	9 — 0
	26	—	60 — 36	7 — 14

Ende sijn ontrent 10 mijl bewesten Hitlant / en komen den 30 Julius op 63 gr. 29 m. en dat N. N. O. van Hitlant / alwaerse oock binden 7 gr. Noozd-westeringh.

Hier volght nu oock de miswijsingh beoosten de Caep de Bone-Esperance / 't welck alle Noozd-westeringh is / alwaer sy van afgaen op de heen repse den 23 Jun. 1661 / ende voozt als volght

	da.	leng.	Zupd. bzeet.	N. W. miswijsinge
Junp.	24	38	34 — 40	6 — 5
	30	52	36 — 50	14 — 0
Julius.	6	58	38 — 29	19 — 30
	13	71	37 — 12	24 — 0
	18	81	33 — 28	22 — 23
	23	88	27 — 58	19 — 47
	27	91	20 — 0	13 — 4
			6 — 27	11 — 30
Aug.	3	91	N. bzeete	
	9	94	1 — 43	8 — 15
	14	100	4 — 46	6 — 0

Sy komen den 17 voor Achien de Noozthoeck van Sumatra / alwaerse binden 5 gr. 37 m. Noozd-westeringh: ende gaen van daer Noozd-west aen / alwaer de miswijsingh weer vergroot tot 6 ende 7 graden / eyndelijck aen de Kuste van Cozromandel op 8 graden N. westeringh.

Sy gaen van Java weer na de Caep den 10 Janua. 1665 als volght:

	da.	leng.	Zupd. bzeet.	N. W. miswijsinge.
Janua.	18	123	8 — 30	4 — 30
	27	113	15 — 17	8 — 13
	31	106	18 — 14	11 — 30
Febrna.	4	98	20 — 6	13 — 45
	8	89	23 — 36	19 — 18
	10	84	25 — 36	22 — 45
	13	78	28 — 2	24 — 33
	20	65	30 — 56	22 — 28
	23	58	32 — 45	20 — 40
	24	55	33 — 2	18 — 45
	26	54	33 — 8	16 — 30
	28	51	33 — 56	14 — 40
Marr.	3	47	34 — 37	12 — 30
	5	45	33 — 38	10 — 30
	7	43	34 — 32	8 — 30
	9	40	34 — 43	7 — 0

Aldus self bevonden en aengetepckent by C. G. van Eere-wond.

Alhier volgen nu oock de miswijsingen besupden Bzasijl en voozt na de Magalaense-straet / en besupden Texra del Fugo tot in de groote Zupt Zee: gelijck die aengetepckent staen in de Journalen / Willem Schouten / de Nassause Vloot / ende Hendzick Bzouwer / welcke alle Noozd-oosteringe bevinden: te weten op Z. bzeete van 24 / 26 en 31 gr. bindense 13 / 17 en 18 gr. (doch sy en komen niet alle over een) ende op 36. 43 ende 48 staet getepckent 21 en 22 gr. besupden Texra del Fugo op 56 gr. heeft de Nassause Vloot 23 gr. ende bewesten de Zupt Kuste van Chili op 42 of 45 gr. is de N. oosteringh 5 gr. en noch verder Noozd-waert tot ontrent bewesten de Z Kuste van Peru / alwaer heel weynigh Noozd-oosteringh bevonden wozt: als oock in de Zupt Zee op 15 gr. Z. bzeete / eenige gr. beoosten het Honden Eylant / is de naelde heel sonder miswijsingh bevonden.

Willem Schouten vint besupden Texra del Fugo 11 en 12 gr. ende op 47. gr. niet verre van Pozte Desire / niet meer dan 16 gr. Hendzick Bzouwer vint besupden terra del fugo 18 gr. ende op zijn weer om repse zijnde beoosten de Magalanes op 54 en 49. gr. (misschien wat verre ten oosten) heeft 28 gr. Noozt-oostering bevonden / alsoo dat dese aentepkening al wat veel verscheelt.

Adam Olearius in de Parsiaense repse tot Nisan aende Wolga op 56-28 Noozder-bzeete / beoosten Moscua / vint 9 grade Noozt-westeringh / ende inde Caspische Zee 20 en 22 gr. Ispahan in Parsen op Noozder-bzeete 32 gr. 26 min. Noozt-Westering 17 gr. als oock besupden Schamachia 24. gr. lept op Noozder-bzeete 39 g. en een half.

Wat hier te lande aengaet / zoo is die wel eertijts by Jan Pietersen Douw / en meer andere gevonden op 9 gr. Noozd-oosteringh: ende nu onlangs by zijn Soone Johan Dou op anderhalve gr. Noozd-oostering / t'welck oock van verscheyde andere bevesticht wozt: en ick nu oock self in 't jaer 1666. en 1667. verscheyden mael de sonne in het op of ondergaen / of anders / gepeylt hebbe / en binde de naelde na genoegh recht: ofte noch meer na 't Westen als na 't Oosten te wijcken. Doch ick bevinde dat een Kompas niet altijt op een selve graed staen blijft / en daerom dese miswijsinge soo pzecijs op een gedeelte van een graed niet te binden en is: niet te min soo binden wy hier in korte jaeren een groote veranderinghe / en daerom het leggen der lelye bewesten de naelde / als nu geensints tot voozdeel van onse Kompassen dienen kan / maer grootelijcks tot bederf en nadeel van onse kompassen: want hier dooz heeftmen nu geduerlijck Noozd-westering / en heel zelden een recht Kompas. Ja hier ontrent / als na Hispania / Vzanckrijck / Engelant / de Oost-Zee / Noozwegen / Moskovia / ende Groenlant / en heeftmen nimmermeer een recht Kompas.

Daerom soude het tot groot voozdeel strecken dat men de lelye recht op de naelde leyde / waer dooz dat men op veel plaetsen een recht-wijsent Compas bekomen soude: ende voozt geduerlijck acht slaen op de miswijsinge / hoe groot / en waer die bevonden wozde / om de coers alsoo na de miswijsinge te konnen vergoeden. Waer af dat nu in dit volgende Hooft-stuck gesept sal wozden.

Het drie-en-dartighste Hooft-stuck. Hoe men de miswijsinge der Kompassen vinden en vergoeden sal.

OM nu oock te zeggen hoe datmen dese miswijsinge op het alderbequaemste zal konnen binden / soo ist dat men die ten eersten kan binden dooz twee peylinghen / te weten / met de Sons op en onderganck / ende soo wanneer de Sons opganck eben veer van 't oost na 't zupd of noozd is / als zijn onderganck van 't west na 't zupd of noozd is / soo wijst het Compas recht: maer hier mee niet over een komende / soo is 'er miswijsinge. Waer van dat hier eenige exempelen gestelt zijn.

Het eerste Exempel.

De son rijst benoozden 't Oost — — — — — — 3 gr.
Gaet onder benoozden 't West — — — — — — 27 gr.
Het een van 't ander blijft — — — — — — 24 gr.

De helft hier van is — — — — — 12 gr.
Begeerde Noort-westering van 't Compas: 't welck aldus bewesen wordt.

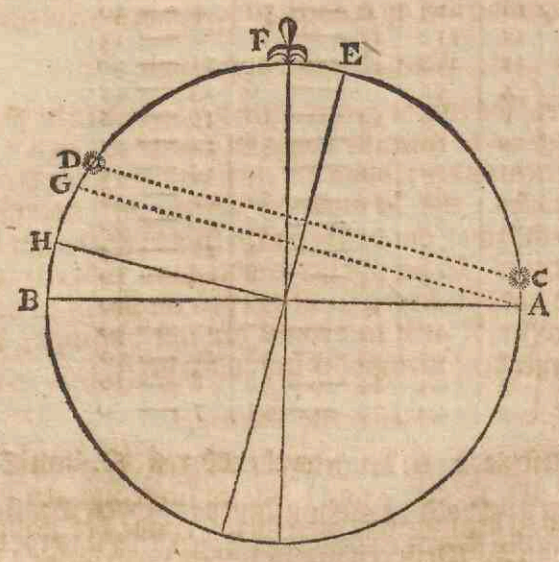

Laet dit ront A F B den Horizont beteyckenen / daer van A is Oost/ B West ende F noord / gelijk die met het Kompas aengewesen wort: ende alhier wort de Sonne gepeylt op te komen in C/ also dat A C is 3 gr. ende in D onder te gaen / also dat B D is 27 gr. ick trek een linie van C tot D/ als ock upt het oost-punt A evenwijdigh met C D tot G, en trecke A C dat ghelijck is G D 3 graden van B D 27 graden/ blijft voor B G 24 graden: de helft hier van is voor B H 12 graden gelijck zijnde E F de begeerde noordwesterende mis wijsinge.

Het tweede Exempel.

De Son rijst bezuyden 't Oost — — — 11-15
Gaet onder bezuyden 't West — — — — 33-45
Het een van 't ander blijft — — — — 22-30
De helft hier van is — — — — 11-15
Begeerde Noord-oosteringh.

Het Derde Exempel. Gr. min.

De Son rijst benoorden 't Oost — — — 16-30
Gaet onder bezuyden 't West — — — — 6- 0
Te samen gedaen / komt — — — — — 22-30
De helft hier van is — — — — 11-15
Noord-oosteringh die 't Compas heeft.

In geballe dat men de Sons op-gang niet wel konde waernemen / soo mach men d'af-peylinge wel doen eenige Graden boven de Horizont / wanneer die des avondts ock maer op gelijcke hooghte gedaen wordt.

De miswijsingh door een Peylingh te vinden.

Dese mis wijsinge kan ock gevonden worden met een peylinghe/ en dat met de Sons op of onder-ganck/ mits dat bekent is de Pools hoochte / en de Sons declinatie: ende so wanneer dan de ghepeylde Sons op of onder-ganck / juyst over een komt met de waere Sons op of onderganck (welcke door reeckeningh gevonden wort) soo wijst het Compas recht: maer hier mee niet over een komende / soo isser mis wijsinge.

Doch om de Sons op of ondergangh te peylen / soo moet die (om de dampheffing) ontrent een halve graed boven de kimmen staen: dat is wanneer de Sons onderste rand is ontrent in 't midden van zijn middel-punt en de kimmen. Om dan dese vindingh der mis wijsingh met eenige exempelen te verklaeren / ick neem op de Pools hoochte van 46 gr. 20 min. en de Sons declinatie ten zuyden zijnde 9 gr. 11. min. alwaer de Son gepeylt wort op te gaen besuyden 't oost/ als in dese figuer van A tot S 22 gr. 30 min.

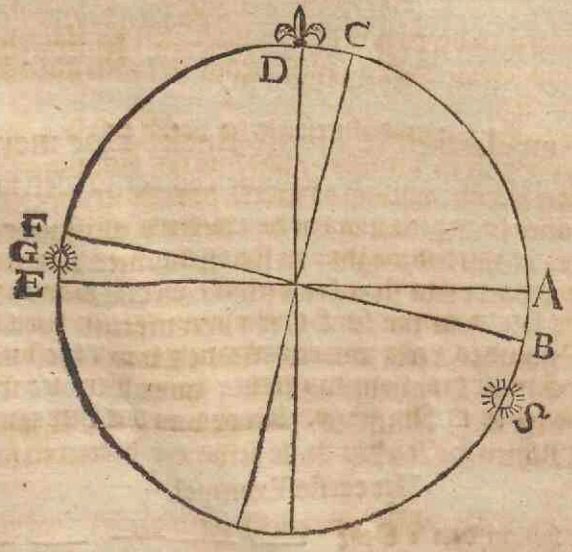

Om nu te vinden of hier mis wijsinge is / en hoe die is: ick soeck zijn ware op-ganck buyten 't oost / en dat met dese generale regel.

Gelijck hoeckmaet van 90 graden tot hoeckmaet van de Sons declinatie / also Snijlijn van de Pools hooghte tot hoeckmaet van de Sons ware op-ganck buyten 't oost.

En vinde hier mee bezuyden 't oost 13-22/ 't welck ick teycken van S tot B: en aldus vertoont S de Son / A het slim gepeylde oost / B het rechte ware oost. Waer upt volgt dat D de lelye/ van C het rechte noord afwijckt of mis wijst / na 't west / even gelijck A van B afgeweecken is: om welk te vinden / ick trecke S B de ware opganck 13—22 van S A de gepeylde opganck 22—30. blijft voor A B gelijck C D 9—8 de begeerde noord-westerende miswijsinge.

II. Exempel op de zelve Figuer.

Op de Pools hooghte van 48 graden 36 minuten/ de sons zuyder declinatie zijnde 4 graden 3 minuten / soo wordt de Sonne gepeylt des avonts in zijn onderganck benoorden 't west / als in de selve Figuer van E tot G 3 graden. Om nu te vinden hoe veel dese miswijsingh is / ick soecke de Sons waere onderganck door den reghel voorsz. en vinde die bezuyden 't west 6 grad. 8 m. 't welck ick teycken van G tot F: en aldus vertoont G de Son / E het slim gepeylde west / F het waere west: waer upt volght dat D de lelye / van C het rechte noorden afwijckt na 't west / even gelijck E van F afgeweecken is: en also de son met zuyder declinatie / benoorden 't west ghepeylt wordt onder te gaen / ende moet besuyden 't west onder gaen/ soo komt de son alhier tusschen E en F: daerom vergaert de gepeylde onderganck/ E G 3. gr. tot de ware onderganck G F 6 gr. 8 minuten / komt voor E F gelijck C D 9. grad. 8 minuten / de begeerde N. westerende miswijsinge.

Het derde Exempel.

3. Een Stuerman zijnde den 28. May 1666 op 28. gr. 24. m. Noord Pools Hoochte / alwaer de sonne gepeylt wordt op te gaen 32 gr. benoorden 't West / vraghe na de miswijsinghe; antwoordt 7 gr. 16. min. noord-oosteringe.

Het vierde Exempel.

4. Op Noorder breedte van 48 gr. 36 minuten / de sons Noorder declinatie 4 graden 3 minuten/ en de son wordt des morgens gepeylt op te gaen Oost ten Zuyden. Vraage als boven?

Antwoordt.

De sons ware opgangh van 't Oost ten Noorden — — 6 — 8
De gepeylde opgangh van 't Oosten ten Zuyden — — 11 — 15
Dat is Noord-westerende miswijsingh — — — 17 — 23

Om de miswijsingh te vergoeden.

Verstaen hebbende hoe men de miswijsingh der Compassen sal waernemen/ so volgt nu hoe men die vergoeden magh. Hier toe worden de Compassen wel met schuyvende Roosen gemaeckt / om altijdt de Lely te schuyven dat hy recht wijst: Alsoo dat wanneer men bevindt dat de Naelde een streeck Noord-westeringh heeft/ men leydt die een streeck ten Oosten / om dan recht te wijsen / ende in 't teghendeel/ wanneer de Naelt Noord-oosteringh heeft: Daerom zijn ock onse Nederlandtsche Compassen ontrent 9 graden ten Westen gheleyt/ om dat de Naelde alhier 9 graden Noord-oosteringh eertijts bevonden is/ maer nu ter tijt na genoech recht.

Doch een vaste Roose gebruyckende (gelijck 't meest gedaen wordt/ het sy dat de Lely op de Naelde leyt of niet / soo staet te letten / dat indien men op een Compas zeylt dat met de son getrocken is / so gevalt ock u behouden koers soo veel verder met de son: dat is / soo 't Compas een streeck Noordt-oosteringh heeft / en u koers (volghens het wijsen van 't selfde Compas) Zuydwest gevallen is / soo behoudt ghy op een recht-wijsende Compas Zuydt-west ten Westen. Ende in 't teghendeel met een Compas dat tegen de son ghetrocken is / oft Noord-westeringh heeft / want men als dan de miswijsingh ock tegen de son behouden heeft.

Het volght dan / dat indien u begeerde koers zuydt-west is / soo moet ghy op een Compas dat een streeck Noord-oosteringh heeft / Zuyd-west ten zuyden zeylen: En op een Compas dat een streeck Noord-westeringh heeft / Zuydt-west ten Westen zeylen.

Het eerste Exempel.

Geseylt S. O. op een Compas dat een streeck Noord-oosteringh heeft. Vraage na de behouden koers. Antw. Suyd-oost ten zuyden.

Het tweede Exempel.

Geseylt W. S. W. op een Compas dat 15 gr. 40 min. N. Westeringh heeft: Vraage na de behouden koers. Antw. S. W. ten W. 4—25. zuydelijcker.

Het derde Exempel.

Indien u begeerde koers S. W. is op een Kompas dat recht wijst: Vraage hoe moet men aengaen op een Kompas dat een streeck Noord-oosteringh heeft? Antw. S. W. ten S.

Het vierde Exempel.

Indien u begeerde koers S. O. ten oosten is op een Kompas dat recht

recht wijst: Vzage hoe moet men aengaen op een kompas dat 8 gr. 35 min. N. westeringh heeft? Antwoordt zuydt-oost 2 gr. 40 m. oosteljcker.

Het vijfde Exempel.

Als de naelde 18 gr. 16 min. N. westeringh heeft: Vzage hoe moet men de lelp schuyven om recht te wijsen? Antwoort soo veel ten oosten.

Het Vier-en-dartighste Hooft-stuck, van de Pas-kaerten.

DE gelijck-grade Pas-kaerten welcke vertoonen eenighe landtschappen / of vooznamelijck eenige Zeen met hare oeveren ofte zee-kusten: als hier in Europa / de Middellantsche-zee / de Oostzee / de Kanael tusschen Vzanckrijck en Engelandt / de Noordt-zee tusschen Engelandt en dese Landen: als oock in 't byzonder eenige zee-kusten / soo van Hispania / Vzanckrijck / Engelandt / Nederlant / en soo voort: indiense niet van al te grooten begrijp zijn / sy zijn tot grooten nut heel ghedienstigh in de zee vaert. Want hier in wordt getoont hoe dat de zee-kusten der landen met hare uythoecken en inbochten ghelegen zijn / en oock de namen der vooznaemste plaetsen / havens en rivieren: wat diepten of ondiepten / dat daer by of ontrent de selve plaetsen zijn: desgelijcks oock wat koers en hoe veer / dat de plaetsen van malkander ghelegen zijn / en oock op wat zeeten dat die gelegen zijn.

Wat men in een Pas-kaerte kan uytpassen.

In een Pas-kaerte kan ten eersten oock uytgepast worden / hoe veel mijlen men op yder kompas-streeck zeylen moet / om een graed in breedte (of Pools hooghte) op 't aerdtrijck te winnen of te verliesen. Want alsoo in de Pas-kaerten verschepden kompassen met haer streecken gestelt zijn / soo neemt uyt het perck der mijlen met de passer 15. mijlen / en set d'eene voet in 't middel-punt van een Kompas / en met de tweede voet op de zuyd of noord-lijn / waer mee recht oost oft west aengaende / ende dan gepast op d'eerste / tweede / derde / of wat streeck dat men begeert / daer past men dan de veerhept / als oock 't afwijcken buyten de Meridiaen: ende in ghevalle dat het besteck van een mijl te kleyn ghevielt / men mach nemen 2 / 3 of meer mijlen voor een / op dat d'uytpassingh te beter gedaen mach worden / waer op dat ick dit volgende tafelken ghestelt hebbe / alles vertoonende in de volgende figuer.

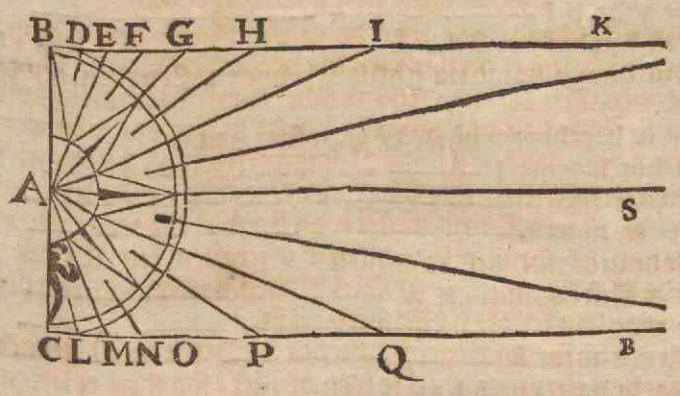

Op de streeck van zuyden of noorden / als van A tot B ofte C zeylt men voor een graed ——— ——— ——— ——— 15 mijlen.
En men blijft onder den selven Meridiaen.
Op de streeck van noorden ten oosten / ofte zuyden ten oosten / als van A tot D of L zeylt men voor een graed vijftien mijlen en een vierde.
Men is dan buyten de Meridiaen daer men afgezeylt is / als van B tot D ——— ——— ——— ——— ——— 3. mijlen.
Noord noord-oost en zuyd zuyd-oost als van A tot E ofte M zeylt men voor een graed ——— ——— ——— ——— 16 en een vierde mijlen.
Men is dan buyten den Meridiaen als van B tot E 6 en een vier.
Noord-oost ten noorden en zuyd-oost ten zuyden / als van A tot F ofte N ——— ——— ——— ——— ——— 18 mijlen.
Men is dan buyten de selve linie als van B tot F ——— 10 mijlen.
Noord oost en zuyd-oost zeylt men voor een graed / als van A tot G en O ——— ——— ——— ——— 21 en een vierde mijlen.
Men is van buyten de Zuyd en noord-linie / daer men afgevaren is / als van B tot G of C O ——— ——— ——— ——— 15 mijlen.
Noord-oost ten oosten en zuyd-oost ten oosten / als van A tot H ofte P voor een graed ——— ——— ——— ——— 27 mijlen.
Men is dan buyten de eerste Meridiaen / als van B tot H ofte C P ——— ——— ——— ——— 22 en een half mijlen.
Oost noord-oost ofte oost zuyd-oost als van A tot I ofte Q voor een graed ——— ——— ——— ——— 39 en een vierde mijlen.
Men is dan buyten den Meridiaen als van B tot I ofte C tot Q ——— ——— ——— ——— 36 en een vierde mijlen.
Oost ten noorden of oost ten zuyden / als van A tot K of R 77. mijlen.
Men is dan buyten de Meridiaen / als van B tot K ofte C R ——— ——— ——— ——— ——— 75 en een half mijlen.
Oost ofte west zeylende / als van A tot S men blijft tusschen de Pool ende den Equinoctiael op eenderley breedte des aerdtrijcks.

Van Koers-koppelingh.

Ten tweeden / soo wordt gemeenlijck het besteck in de Pas-kaerten ghestelt / volgens de ghegiste koers en veerhept / en dat van d'eene middagh tot den ander: alsoo dat men hier oock een Koppel-koers op kan uyt-passen: dat is wanneer verschepden koersen en veerheeden gemaeckt zijn / om dan te passen wat koers en hoe veer dat dit voor malkander is. Want uyt het middel-punt van een Kompas beginnende / en dat van koers en veerhept / tot koers en veerhept verbolgende / soo vindt men in 't eynde der uyt-passinge / de koers en veerhept die niet voor malkander behouden heeft.

Het eerste Exempel.

Laet zijn geseylt S. S. W. 4 mijl / W. ten S. 3 mijl / S. ten O. 5 mijl / ende W. N. W. 5 mijl: dese passinge uyt een middel-punt van een Kompas beginnende / men sal in 't eynde der passinge komen op de koers van S. West. een vierde streeck westeljcker / de veerhept van schaers elf mijlen.

Het tweede Exempel.

Geseylt van Texel dese koersen / te weten N. N. W. 24 / N. O. ten N. 18 / Z. O. ten oosten 14 / O. Z. O. 17½. Z. 4½. mijlen / vzage waer ghekomen: antwoort voor de Elve / en is de koers voor malkander N. O. ten oosten de veerhept van 34 mijl.

Het derde Exempel.

Geseylt van Texel dese koersen / ten Westen N. W. ten W. 16 / N. N. W. 14 / N. O. ten N. 20 / S. O. ten O. 11 / W. S. W. 24 / W. ten N. 34 mijlen / vzage waer gekomen? Antwoort voor de riviere van Nieu-kasteel / ende is de koers voor malkander N. W. ten W. een derde streeck westeljcker / de veerhept 60½. mijl.

Van Stroom-kavelinge.

Ten derden / soo kan oock de Stroom-kabelingh in een Pas-kaerte upt-gepast worden: dat is / wanneer een koers gheseylt is / ende men bevindt dat 'er stroom geweest is / om dan te vinden wat koers dat men behouden heeft / en hoe veel dat vertierdt is: dit wordt met twee koersen en veerheeden voor het voorgaende te samen gekoppelt.

Het eerste Exempel.

Laet de koers en veerd van 't schip wesen zuyd-west 28 mijl / en de loop des strooms in de selve tijt oost ten zuyden 9 mijl. Vzage na de behouden koers / en hoe veer vertiert. Antwoort laet zijn gepast (upt het middel-punt van een Kompas) de koers en veerhept van 't schip / ende dan voort de koers en veerhept des strooms / soo komt het eynde deser passinghe op de koers van S. S. W. ruym een derde streeck westeljcker / de veerhept van 24 mijl.

Het tweede Exempel.

Laet de koers en veerd van 't schip wesen Z. O. 25 mijl / en de loop des strooms in de selfde tijt zuyd ten westen 12 mijl. Dit na de voorgaende manier upt ghepast / men vindt de behouden koers Z. Z. O. een halve streeck oosteljcker / de veerhept van 33½ mijl.
Op de stroom-kabelingh kan 't oock voorvallen / dat men aen het anckr kept / ende daer stroom gaende wordt een seeckeren koers begeert / soo kan op een Pas kaerte uytgepast worden / hoe veel dat men tegen de stroom op-seylen moet / om de begeerde koers te behouden.

Het eerste Exempel.

Laet de koers en veerd van de stroom wesen N. W. 9 mijl / in welcke tijt het schip zeylen soude 24 mijl / vzage hoe men gaen sal om N. O. te behouden. Antw.
Opent de passer soo veel mijlen als de veerd des strooms is / en set hem met d'eene voet in 't middel-punt van een Kompas ('t welck ick A noem) en met d'ander voet op de streeck daer de stroom sijn loop heeft / het punt noem ick B / dan opent de tweede passer soo veel mijlen als de veerd van 't schip bedraeght / en stelt hem met d'eene voet in B / en met d'andere voet op de streeck die ghy begeert te behouden / dit punt noem ick C: als dan past upt C soo veel mijlen / als de veerd des strooms bedraeght / recht anders als de stroom sijn loop heeft / dit punt noem ick D: Dat gedaen zijnde / soo is van A tot D de koers die men zeylen moet / alhier zijnde na genoegh O. Z. O / de veerhept schaers 22 mijlen die 't schip in de selve tijt vertieren soude / alhier van A tot C.

Het tweede Exempel.

Laet de koers en veerd van de stroom wesen noord-oost 16 mijlen / in welcke tijt het schip zeylen soude 28 mijl: vzage hoe men aengaen sal

om S. S. O. te behouden / ende wat het schip in de selve tijt vertieren sal. Antw. Na de voorgaende manier uytgepast zijnde / men bevint dat men moet S. ten W. aengaen / om S. S. O. te behouden / ende men sal voortgaen in de selve tijt rupm 17 mijlen.

Van Kruys-peylinge.

Ten vierden / soo kan in een Pas-kaerte oock een kruys-peylinghe uytgepast worden: dat is wanneer twee plaetsen op 't landt haer koers en veerhept bekent is / ende een schip / baecken / of wat anders in zee (of van verre) zijnde / wordt van dese twee plaetsen afgepeylt / soo kan de veerhept van 't selve gevonden worden.

I. Exempel.

Twee plaetsen op 't landt / die ick hier A en B noem / leggen S. O. en N. W. van malkander / een mijl of 1900 rijn landtse roeden: men set van daer een schip / baecken of wat anders van verre / het welck ick D noeme / en peyle het selfde uyt B recht Z. W. en uyt A S. S. W. Vrage hoe verre dat D van B ende van A is. Antw. neemt 400 / of noch beter 200 roed en voor een mijl in de kaert (of na dat het bestick kleyn of groot is) dat is van A tot B 19½ mijl / dese witte neemt met de passer / en set d'eene voet in een Kompas dat ick B noem / en met d'ander voet A op een N. W. streeck: neemt dan uyt B de Z. W. streeck / ende past uyt A Z Z. W. tot dat men komt op de selve zuyd-west streeck / het welck het begeerde punt D is: dese veerheeden dan gesocht op de selve mate daer A uyt genomen is / soo vindt men voor de veerhept van D tot B 4587. ende van D tot A 4965 roeden.

Doch om dit alle in een Pas-kaert uyt te passen / het konde dienen tot groot nadeel des selfden: daerom is hier opgemaeckt een Kompas kaertje van rupm een voet breedt en twee voet langh / alwaer verscheyden Kompassen in getrocken zijn / om alle dese uyt-passingen op te konnen doen / sonder een Pas-kaert hinderlijck te wesen. Van dit Kompas-kaertje siet oock breeder in 't volgende byvoeghsel.

Boven dit soo moet men weten / dat alle uyt-passinghen wel ten naesten by konnen ghevonden / of uytgepast worden / maer niet tot de uyterste volkomenthept / ghelijck dit wel door drie-hoecks reeckeningh uyt te vinden is: daerom sal ick nu hier oock de selve drie-hoecks reeckeninge / als oock hoe dit alle in volkomenthept kan uytgereeckent worden.

Het vijf-en-dartighste Hooft-stuck,

Van Drie-hoecks-Reeckeninge.

DEse reeckeningh is tot de Zee-vaert in verscheyden saecken seer dienstelijck: Als ten eersten / wanneer men eenighe mijlen gesepit heeft / om dan te weeten hoe veel de breedte verandert is / en hoe veel van den Meridiaen of middagh rondt geweecken; of in tegendeel / hoe veel mijlen dat men seylen moet om een graed in breedte op het aerdtrijck te winnen.

Het eerste Exempel.

1. Laet gheseylt zijn noord-oost ten noorden / of 't zuydt-oost ten zuyden 36 mijlen. Vrage hoe veel de breedte verandert is / en hoe veel van den Meridiaen geweecken? Antwoordt: Om dit te vinden soo laet in dese figuer geseylt zijn uyt A tot F of N / 36 mijlen / dan is den hoeck A de koers bupten zuydt of noorden drie streecken / dat is 33. gr. 45. ende den hoeck F of N is de koers bupten oost of west 5 streecken / dat is 56 . . . 15. Ick sette dan / om voor de aen-komers best in de memorie te konnen vatten / alsoo dat de hoeck-maten der hoecken tegen de zijden over staen / als volght:

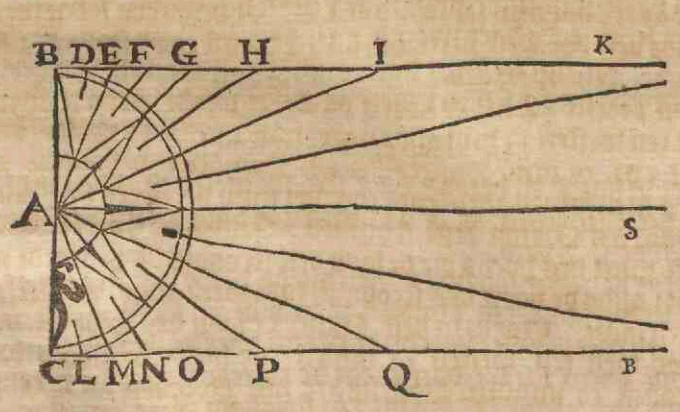

Gelijck hoeck-maet B —— —— —— —— 100000
Tot de zijde A F —— —— —— —— —— 36 .
Alsoo hoeck-maet —— —— —— —— { A — 55556 / F — 83147
Tot de zijden —— —— —— { BF 20 mijlen af-wijckingh. / AB 30 mijlen voor de breete.

Het tweede Exempel.

2. Laet geseylt zijn O. N. O. of O. Z. O. tot dat de breedte een graedt of 15 mijlen verandert is. Vrage hoe veer gheseylt: en hoe veer van de Meridiaen geweecken?

Dat is in dese Figuer geseylt van A tot I of Q. dan is den hoeck A 6 streecken bupten Z. of N. en I of Q twee streecken bupten O. of W. dat is —— —— — —— —— 22 —— 30
en AB of AC een graedt. Sette dan:
Gelijck hoeck-maet van I of Q —— —— —— 38368
Tot sijn tegen over zijde A B of AC —— —— —— 15
Alsoo hoeck-maet —— —— —— { B —— 100000 / A —— 92388
Tot de zijden —— —— —— { AI of AQ 39 mijl. veerheydt. / BI of CQ 36 mijl. afwijcking.

Op dese manier kan een tafelken van streeck tot streeck uytgereeckent worden / gelijck in 't voorgaende Hooft-stuck gestelt is.

Het derde Exempel.

3. Laet geseylt sijn 36 mijl / tot dat de breedte twee graden of 30 mijl verandert is. Vrage hoe veel de koers bupten Z. of Noorden geweest is? en hoe veer van den Meridiaen geweecken? Antwoort:
Ghelijck de veerhept A F —— —— —— —— 36
Tot hoeck-maet B —— —— —— —— 100000
Alsoo 2 graden / of A B —— —— —— —— 30
Tot hoeck-maet der koers A F B —— —— —— 83333
Bupten Oost of West na-genoegh 5 streecken.
Men vint dan oock d'af-wijckingh van de Meridiaen 20 mijlen voor 't begeerde B F.

Het vierde Exempel.

4. Laet geseylt sijn tot dat de breedte een graet verandert is / ende van den Meridiaen geweecken 36 mijlen. Vrage / hoe veel de koers bupten 't Zuydt of Noorde gheweest is? en hoe veel geseylt? Antwoordt /

Dat is in dese Figuer gheseylt tot dat de breedte verandert is van A tot B, ende van de Meridiaen geweecken / men neemt van B tot I. Als nu en komender geen bekende zijden en hoecken tegen malkander over. Men sette dan:
Gelijck de zijde B I —— —— —— —— —— 36
Tot hoeck-maet B —— —— —— —— —— 100000
Alsoo de zijde A B —— —— —— —— —— 15
Tot raeck-lijn des hoecks I —— —— —— —— 41666
Wiens boogh komt na genoegh voor twee streecken bupten 't oost of west.
Ofte gelijck de zijde A B —— —— —— —— 15
Tot hoeck-maet B —— —— —— —— —— 100000
Alsoo de zijde B I —— —— —— —— —— 36
Tot raeck-lijn des hoecks A —— —— —— —— 240000
Wiens booge komt na ghenoegh voor 6 streecken bupten zuyd of noord.
Om de veerhept te vinden / men sette dan
Gelijck hoeck-maet I —— —— —— —— —— 38268
Tot de zijde A B —— —— —— —— —— 15
Alsoo hoeck-maet B —— —— —— —— —— 100000
Tot de veerhept A I 39 mijlen.
Ofte gelijck hoeck-maet A —— —— —— —— 92388
Tot de zijde B I —— —— —— —— —— 36
Alsoo hoeck-maet B —— —— —— —— —— 100000
Tot de veerhept A I 39 mijlen.

Van Koers-koppelingh.

Wat aengaet het tweede deel des voorgaenden Hooft-stucks / dat is om de Koers-koppelingh uyt te reeckenen: soo wort op yder koers en veerhept / een recht-hoeckige drie-hoeck ghemaeckt / ende dan berecknet hoe veel dat men op elcke koers in 't zuyd of noord / als oock in 't oost of west af geweecken is / ende dan dese af-wijckingen by malkander vergeleecken / om die als dan in een drie-hoeck uyt te reecknen wat koers / en hoe veer / dat dit door malkander uyt maeckt.

Op 't eerste exempel: wanneer de mijlen tot tiende deelen uyt gereeckent zijn / soo vindt men in dese vier koersen / dat d'af-wijckingh ten westen geweest is 8 mijlen / ende ten zuyden 7 en 3 tiende mijlen / waer uyt dat de koers berecknet wordt 47 gr. 37 min. bewesten het Zuyden / dat is Z. W. 2 gr. 37 min. westelijcker / en de veerhept 10 en 8 tiende mijlen.

Op het tweede exempel / soo vint men op dese vijf koersen / ten Oosten geweecken 28. 6. ende ten Noorden 18. 2 mijlen / waer uyt dat de koers door malkander berecknet wordt 32 gr. 28 min. benoorden het Oost / dat is N. O. ten Oosten een gr. 17. min. Oostelijcker / en de veerhept 33. 9 mijlen.

Op 't derde exempel / vindt men op die ses koersen ten westen geweecken 53. 1. ende ten noorden 29. 1 mijlen / waer uyt dat de koers door malkander berecknet wordt benoorden 't west 28 gr. 43 min. dat is noordt west ten westen 5 gr. 2 min. westelijcker / en de veerhept 60. 5 mijlen: 't welck alle in dese Figuer vertoont wort / alwaer A is het begin en G het eynde deser 6 koersen / ende haer af-wijckingen ten westen en noorden sijn als volght:

Ten

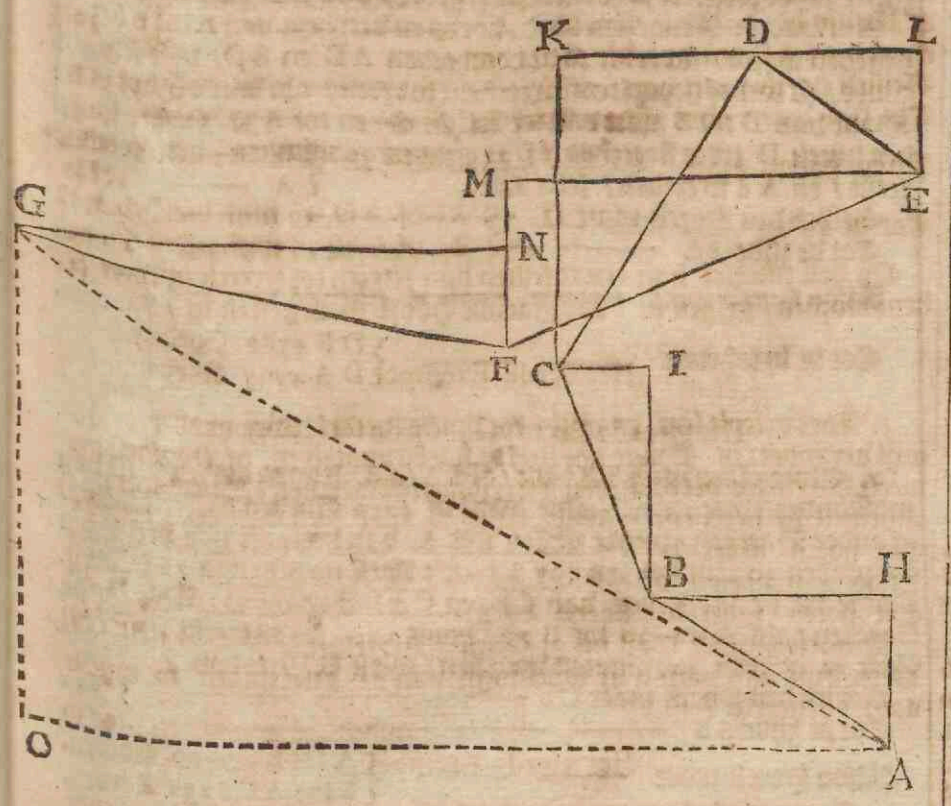

Ten Weſten.		ten Oſten.		ten Noorden	
HB	13.3	KD	11. 1	AH	8.9
IC	5. 4	DL	10, 0	BI	12. 9
EM	22. 2	KL	21. 1	CK	16. 6
NG	33. 3	ten Zuyden		NF	6. 6
komt	74. 2	LE	6. 7	ten N.	29. 1
KL	21. 1	MF	9. 2	komt	45. 0
ten W.	53. 1	ten Z.	15. 9	ten Z.	15. 9

Alſoo dat hier bevonden wordt / ten weſten geweecken 53. 1. mijlen door AO, ende ten noorden 29. 1. mijlen door OG: en daerom in den drie hoeck AOG, recht in O, zijn beyde rechthoeck zijden bekent/ waer door gevonden wordt den hoeck A 28 gr. 43 min. door de koers benoorden 't weſt / en de zijde AG 60 en een half mijl / als boven.

Van Stroom-kavelinge.

Aengaende het derde deel des voorgaenden Hooft-ſtucks: dat is om door een ſtroom te zeylen: want een ſtroom zijn loop bekent zijnde / komende recht van voor af van achter / dan moet de vaert van 't ſchip ſoo veel min of ſoo veel meer weſen als de loop des ſtrooms bedraeght. Maer zeylende dat de ſtroom met een rechte hoeck dwars op d'een of d'ander voort komt / of dat men ſchuyns voor of teghen ſtroom heeft / en met een ook acht neemt / hoe ſtijf / en met wat kours dat het ſchip door dit ſtroomende water gaet / ſoo mach men door deſe Reeckeningh bekomen / wat kours en hoe veer dat men behouden heeft: Daer van dat wy hier van elck een exempel ſullen voorgeven.

Het eerſte Exempel.

Alwaer de ſtroom dwars op de zy komt.

1. Laet de kours en vaert van 't ſchip geſchat worden N. O. ten N. 22 mijlen in een etmael / en de loop des Strooms in de ſelfde tijdt N. W. ten W. 13 mijlen. Vraghe na de behouden kours en veerhepdt?

Antwoort:

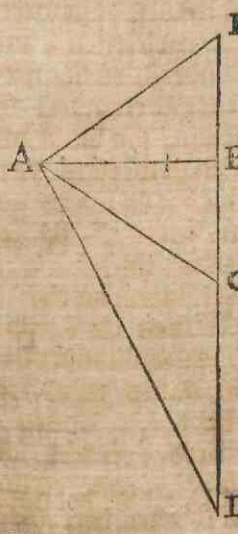

Laet in deſe Figuer de koers en vaert van 't ſchip zijn van D tot B 22 mijlen / noord-oost ten noorden / en de loop des ſtrooms van B tot A noordt-weſt ten weſten 13 mijlen / alſoo dat de loop des ſtrooms met een rechte hoeck de koers van het ſchip dwars doorſnijt: ſette dan:

Gelijck de zijde DB	22
Tot den hoeck-maet B	100000
Alſoo de zijde BA	13
Tot Raeck-lijn des hoecks D	59090

Wiens booge is 30 grad. 35 minuten / dat is / ſchaers drie ſtreecken / 't welck het ſchip noordelijcker behoudt / dat is by na noorden. Om de veerhept te vinden: ſeght:

Gelijck den Hoeck-maet D, tot de zijde AB, alſoo den Hoeck-maet B tot de begeerde zijde DA 25 en een half mijlen veerhept dat het ſchip behouden heeft.

Het tweede Exempel.

Alwaer de ſtroom ſchuyns tegen komt.

2. Laet de kours en vaert van 't ſchip weſen Suydt ten weſten 28 mijlen / en de loop des ſtrooms in de ſelve tijdt noord-oost 16. mijlen. Vraage na de behouden koers en veerhept? Antwoordt.

In deſe Figuer de koers en vaert des ſchips van D tot E, en de loop des ſtrooms van E tot A, alſoo dat de loop des ſtrooms ſchuyns teghen de kours van 't ſchip komt / doorſnijdende malkander met den hoeck E van drie ſtreecken / ſoo is den hoeck E 33. --- 45 / de zijde EA 16 / en de hoeck B recht: 't welck zijn drie bekende palen des driehoecx ABE, men vindt dat de zijde EB 13. en 3 tienden treckt van ED 28 / blijft 14 en $\frac{7}{10}$ voor BD, ook vindt men BA 9 mijlen / ſoo zijn dan drie palen bekent in den drie-hoeck ABD, hier door vindt men den hoeck D 31 grad. 12 min. dat is nagenoegh drie ſtreecken / 't welck het ſchip ooſtelijcker behoudt / dat is de behouden koers S. S. O. en de veerhepdt vindt men voor DA 17. en 1 bijfden mijlen voor het begeerde.

Het derde Exempel.

Alwaer de ſtroom ſchuyns van achter komt

3. Laet de koers en vaert van 't ſchip weſen N. W. 25 mijlen / en de loop des ſtrooms in de ſelve tijdt weſt ten zuyden 13 mijlen. Vraage als boven.

In deſe Figuer de koers en vaert des ſchips van D tot C, en de loop des ſtrooms van C tot A, alſo dat de loop des ſtrooms ſchuyns met de koers van 't ſchip komt / doorſnijdende malkander met de hoeck C van 5 ſtreecken / ſoo is den hoeck C 56 grad. 15 min. de zijde AC 13 en de hoeck B recht: 't welck zijn drie bekende palen des drie-hoecks ABC, men vindt dan de zijde BC 7. en 2 tienden vergaert tot CD 25 / komt BD 32 en 2 tienden mijlen / ook vindt men AB 10 en 8 tienden mijlen / ſoo zijn dan drie palen bekent in den drie-hoeck ABD, hier door vindt men den hoeck D 18 --- 32 / dat is ruym anderhalve ſtreeck 't welck het ſchip weſtelijcker behoudt / daerom de behouden koers W. N. W. omtrent een derde ſtreeck noordelijcker / en de veerhepdt vindt men door DA 34 mijlen voor 't begeerde

Deſe drie exempelen konnen ook op de volgende drie Figuren ghepaſt worden / alwaer de koers en veerd van 't ſchip is van A tot D, en de loop des ſtrooms van D tot C. mits dat den hoeck D bekent is: ſo blijft dan de behouden koers en veerhept van A tot C. Boven dit ſo konnen deſer gelijcke exempelen ook op een maniere als de koers koppelingh uytghereeckent worden / maer ſoude meer moeyten voort brengen.

Het Tweede Deel der Stroom-kavelingh.

Deſe Stroom-kaveling wordt ook (over d'ander zijde) bekent gegeven / de koers en vaerdt van de Stroom / als ook de vaerdt van 't Schip / ende wat koers dat men begeert: ſo wordt dan ghevraeght wat koers dat men ſal aen-gaen om de begeerde koers te behouden / en hoe veel dat men vertieren ſal: 't welck een proef is van de voorgaende. Als by exempel.

Op 't eerſte: Laet de koers en vaert vande ſtroom weſen noordt-weſt ten weſten 13 mijlen / de vaert van 't ſchip 22 mijlen / ende men begeert 3 gr. 10. min. Ooſtelijcker als Noorden te behouden. Vraage wat koers men ſal aengaen / ende wat het ſchip vertieren ſal? Antwoordt.

Voor een Grondt-regel ſegge ick: Gelijck de vaert van 't ſchip / tot Hoek-maet des hoecks die de loop des ſtrooms de begeerde koers doorſnijdt: alſoo de vaert des ſtrooms / tot Hoeck-maet die men aen ſtroom leggen moet. Dat is in deſe Figuer de loop des ſtrooms van A tot B Noord-weſt ten weſten 13 mijlen / de begeerde koers van A tot C 3 graden 10 minuten Ooſtelijcker als Noorden / dat is 5 ſtreecken en 3--10 / ofte 59 gr. 25 min. voor den hoeck CAB, Sette dan.

Gelijck de vaerdt van 't Schip AD	22
Tot Hoeck-maet CAB.	8609
Alſoo de vaerdt des Strooms AB of CD	13
Tot Hoeck-maet DAC	5087

Wiens Boogh is 30 gr. 35 min. dat is 3---10 min. als drie ſtreecken die men teghen ſtroom aenſetten moet / dat is N. O. ten N. moet men aengaen / om de begeerde koers te behouden. Men vint dan ook AC / 25 en een half mijlen / de veerhept die het ſchip vertieren ſal / voor 't begeerde.

I. Exempel. II. Exempel. III. Exempel.

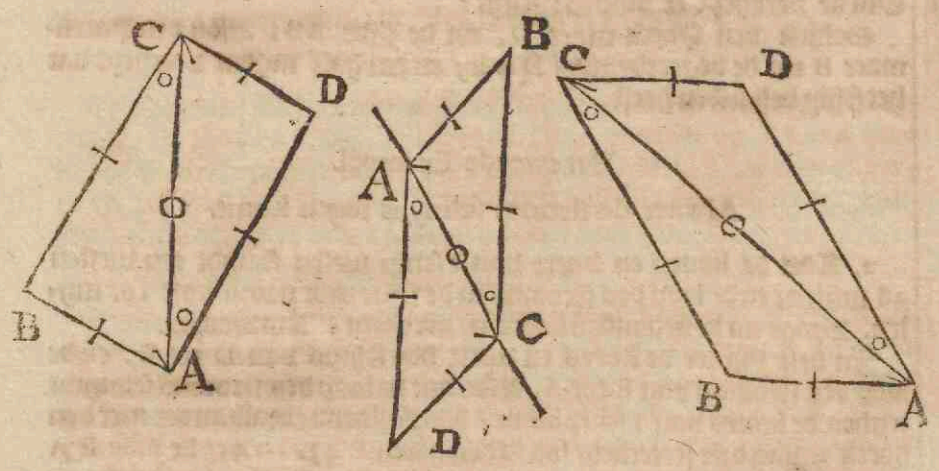

Het tweede Exempel.

Op 't tweede: Laet de koers en vaert des strooms wesen Noozdoost 16 mijlen / de vaert van 't schip 28 mijlen / ende men begeert Z. Z. O. te behouden. Vzage wat koers men sal aen gaen / &c.

Laet in dese figuer de loop des strooms wesen van A tot B. Noozdoost 16 mijlen / de begeerde koers van A tot D S. S. O. dat is 10 of 6 streecken vooz de hoeck C A D ofte 67 graden 30 minuten. Sette dan.

Gelijck de vaert van 't schip A D	—— —— ——	28
Tot hoeck-maet D C A	— —— —— ——	92388
Alsoo de vaert des strooms C D of A B	—— ——	16
Tot hoeck-maet D A C	— —— —— ——	52793

Wiens booghe is 31 graden 52 minuten / dat is na ghenoegh dzie streecken / die men teghen stroom opsetten moet / dat is zupdt ten westen moet men aengaen / om de begeerde koers zupd zupd oost te behouden: Men bindt dan ook A C 17 en 6 tienden mijle / die het schip vertieren / of in sijn veerhept behouden sal.

Het derde Exempel.

Op 't derde: Laet de koers en vaert des strooms wesen West ten zupden 13 mijlen / de vaert van 't schip 25 mijlen / ende men begeert een derde streeck noozdelijcker als west noozdt west te behouden. Vzage als boven.

Laet in de selfde figuer de loop des strooms wesen van A tot B west ten zupden 13 mijlen / de begeerde koers van A tot C een derde streeck noozdelijcker als West noozd west / dat is 3 en 1 derden streeck vooz den hoeck D A C / ofte 37 grad. 30 minuten / het welck de stroom schuyns met de begeerde koers heen loopt: Sette dan:

Gelijck de vaert van 't schip	—— —— ——	25
Tot hoeck-maet van D A C	—— —— ——	60876
Alsoo de vaert des strooms	—— —— ——	13
Tot hoeck-maet D	—— —— —— ——	31655

Wiens booge is 18 graden 27 minuten / dat is een en twee derde streecken die men teghen de stroom op setten moet / dat is noozdt west moet men aengaen / om de begeerde koers West noozd west een derde streeck noozdelijcker te behouden. Men bint dat ook A C 34 mijlen veerhept die 't schip vertiert / vooz 't begeerde.

Van Kruys-peylinge.

Wat eyndelijck aengaet het vierde deel des voozgaenden Hooftstucks: dat is om dooz Kzuys-peylinge een ontoegancklijcke veerhept te binden / dit kan ook dooz dziehoecks reeckeningh gevonden wozden: want op elcke veerhept een dzie-hoeck voozvalt / wiens twee hoecken met een tusschen zijde bekent is / waer dooz dat de twee andere zijden konnen gevonden wozden.

Het eerste Exempel.

Twee plaetsen op 't landt / als A en B leggen zupdt oost en noozd

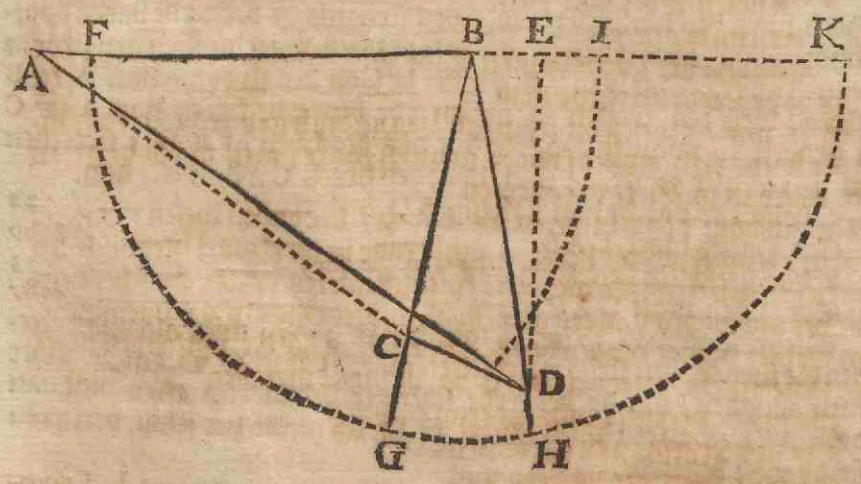

west van malkander / een mijl of 1900 Rijnlantsche roeden / D een schip / of wat anders / in zee / stet men uyt B zupdt west / en uyt A zupdt zupdt west. Vzage na de veerheeden van A D en B D?

Antwoozt: Aengesien dat de koers en veerhept van A tot B bekent gegeven wozdt / soo konnen de veerheeden A D en B D / in 't schip D zijnde / so wel af gepeylt en bereeckent wozden / als van 't landt A B: Want van D tot B moet dan wesen N. O. en tot A N. N. O. soo is den hoeck D twee streecken of 22 graden 30 minuten; den hoeck D recht / en A 6 streecken / sette dan:

Gelijck den Hoeck-maet D	—— —— —— ——	38268
Tot de zijde A B	—— —— —— ——	1900
Alsoo Hoeck-maet	—— —— —— ——	A 92388 / B 100000
Tot de veerheden	—— ——	D B 4587 Roeden. / D A 4965 Roeden.

Het tweede Exempel, op de selfde figuer.

2. Twee plaetsen op 't Landt / als A en B. leggen oost en west van malkander twee en een halve Mijl of 4750 Roeden / C een Schip / of ander Baecken / wozdt gesien uyt A, van het oost nae het Zupd 66 graden 30 minuten / en uyt B van 't West na het zupd 76 graden. Vzage na de veerheden van C B, en C A? Antwoozt: Addeert de Hoecken / als A 66--30 tot B 79 / komt 145--30 / en treckt van 180 / blijft 34 graden 30 minuten vooz den Hoeck C. sette dan

Gelijck den Hoeck-maet C	—— —— ——	56641
Tot de zijde A B	—— —— —— ——	4750
Alsoo Hoeck-maet	—— ——	A tot B C 7690 Roeden. / B tot A C 8232 Roeden.

Het derde Exempel.

3. Twee plaetsen op 't landt / als A en B / leggen oost en west van malkanderen 4750 roeden / D een schip of baecken / wozdt gesien uyt A / van het oost na 't zupd 32 graden / ende uyt B van 't west na 't zupd 103 graden: Vzage na de veerheeden D B en D A? Antwoozt: Gelijck het voozgaende bindt men den hoeck D 45 graden / den hoeck B 103 graden / treckt uyt 180 / en soeckt daer van den hoeck-maet / en werckt dan als boven / men bindt D A 6545 en D B 3559 vooz het begeerde.

4. Dit selfde Schip D verzeylt nae A toe / doch niet wetende of het recht op A aengaet / maer omtrent C komende / siet men B noozdt ten oosten / en A noozdt west ten westen: Vzage / wat kours / en hoe veer dat dit schip verzeylt is? Antwoozt:

Den Hoeck B moet dan wesen 7 streecken / A 3 streecken / en C 6 streecken / men bindt dan / dooz 't voozgaende / vooz C B 2856 / en vooz C A 5042. Voozt getrocken den Hoeck A B C. 78-45 van den hoeck A B D 103 Gzaden / blijft den hoeck C B D 24 Gzaden 15 minuten / en de zijden B C 2856 / en B D (hier vooz ghevonden) 3559. 't welck zijn dzie bekende Palen des Dzie-hoecks B C D. Men bindt dan vooz den hoeck B D C 50 gr. 51 min. Om de koers hier nu uyt te beslupten / ick treck uyt D rechthoekigh op A B tot E / so is dan de koers van D tot E recht noozden / en de hoeck B D E 13 graden / bergaert tot den hoeck B D C 50--51 komt 63 gr. 51 min. vooz de hoeck E D C. 't welck de koers bupten 't noozden geweest is / dat is na genoegh bijf en twee derde streeck / ofte een derde streeck noozdelijcker als west noozd west vooz de gesepide koers: men bint ook de zijde D C 1513 roeden vooz de gesepide veerhept / dat is rupm dzie vierde van een mijl vooz begerde.

Om dese of deser gelijcke krupspeylinge upt te passen (dewijle dat dese op geen streecken / maer op grad. gepeylt sijn) so gebzupcke ick hier toe een half / of vierendeel ronts / op een bozt geplaclit / ende in 180 of 90 gr. wel verdeelt / daer op dat beele boghen van verschepden groote ghetrocken zijn / om hier mee alle figueren van verschepden groothept te konnen uptpassen. Gelijck in dese figuer getrocken upt B als middelpunt / de booge / F G H K / en neme de groothept deser booge / metende die in 't vierendeel ronts tot 77 gr. vooz den hoeck K B D, welk ick zette in de boge van K tot H, en trekke dan upt B na H toe / doch niet wetende hoe veer: men soude ook upt het halfront konnen nemen 103 gr. vooz den hoek A B D, welcke dan de boge F H begrijpen moet / maer upt het vierendeel ronts de boge K H te nemen is seeherder. Desen hoeck aldus gestelt zijnde / ick treck upt A als middelpunt de boge I D, en neme op de groothepdt deser booghe in 't vierendeel ronts 22 gr. vooz den hoeck B A D, en sette van I tot D, en trecke dan de rechte linie upt A na D, als ook upt B na H tot datse te samen komen in D, waer mee dat den dziehoeck A B D uptgepast is / en op de selfde wijse kan ook den 3 hoeck A B C uptghepast wozden: want de booge F G gepast op 7 streecken: of 78 gr. 45 min. vooz den hoeck A B C: als ook den hoeck B A C, op de boge I D, dzie streecken / dese linien komen te samen in C, eyndelijck getogen de linie van D tot C, zijnde het pat daer het schip gepasseert is / waer mee dat dese figure is gemaeckt / en op dese maniere konnen alle krupspeplingen uptgepast wozden: doch moetmen weten dat hoe dese rontsbogen grooter genomen wozden: hoe dat de uptpassingen te netter geballen.

En op dese manier is ook de volgende krupspeplinge uptgepast / de welcke bp mp (en eenige van de mijne) gedaen is in den jare 1666 den 22 Maert:

22 Maert: de eene plaetse genomen op de toozn van Lambertshage/ en de ander op de toorn van Hoochtwoud / welcke met een rechten wech van malkander gelegen zijn / ontrent twee en een halve streeck van 't west na 't zuyden / ofte so veel benoozden 't oost / en de self de gemeten op 1875 roeden Hontsbos of Nieroper maet/ daer van dat 11 zijn gelijck 10 Rijnlantse roeden. Van dese twee toozns zijn dan afgepeylt (met een Lantmeesters instrument) alle dese Noozt-Hollantse plaetsen / so Steden als Dozpen / welke ick hier in de figuer met letteren aenwijse / als ook de grootheyt der hoecken / gelijck die hier volgende aengetepckent staen.

Dese hier onder sijn de plaetsen aen de slincker zijde van A Lambersshaghe en B Hoochtwoud: en dese hier ter zijden / aende rechter zijde van de selve twee plaetsen.

C. Oosterlant
D. Hypolshoef } Wieringen.
E. Westerlant
F. N. Slupsmolen
G. Kolhozn
H. Barnhozn
I. Schagen
K. Haringhupsen
L. Winckel
M. Eertswoud
N. Nierop
O. Out Nierop
C. Twisck

D. Enckhupsen
E. Grootebroeck
F. Oostwoud
G. Hauwert
H. Middewoud
I. Nibbixwoud
K. Swaech
L. Benningbzoeck
M. Hoozn.
N. Abbekerck
O. Woglum
P. Berckhout
Q. Watwap
R. Sijpe Karspel
S. Spanbroeck
T. Opdam
V. Hensbzoeck
W. Opmeer
X. Alckmaer

Grootheyt der Hoecken.

Uyt A of Lambertshaeck ghepeylt over de slincker zijde.

	gr.	mi.
BAC	118	10
BAD	107	50
BAE	99	15
BAF	80	0
BAG	61	0
BAH	52	0
BAI	46	30
BAK	43	30
BAL	41	0
BAM	26	30
BAN	23	15
BAO	12	30

Over de rechter zijde.

BAC	145	15
BAD	136	15
BAE	129	0
BAF	126	0
BAG	123	0
BAH	99	30
BAI	87	0
BAK	81	45
BAL	75	30
BAM	74	0
BAN	66	0
BAO	64	50
BAP	53	45
BAQ	38	0
BAR	31	45
BAS	17	30
BAT	17	30
BAV	17	0
BAW	11	0
BAX	5	0

Uyt B of Hoochtwoud gepeylt over de slincker zijde.

	gr.	mi.
ABM	41	30
ABC	48	45
ABD	55	0
ABE	62	15
ABF	72	30
ABL	77	30
ABG	79	0
ABH	92	45
ABK	109	0
ABI	111	0
ABN	111	0
ABO	146	45

Over de rechter zijde.

ABC	10	15
ABN	12	30
ABF	24	10
ABH	32	30
ABG	32	30
ABD	32	30
ABE	35	30
ABR	42	45
ABL	43	0
ABI	47	45
ABK	62	0
ABO	62	45
ABQ	70	30
ABM	74	0
ABW	87	15
ABP	93	30
ABS	103	30
ABT	141	0
ABV	147	15
ABX	173	0

Dese hoecken aldus afgepeylt zijnde / soo konnen alle voozgestelde beerheeden dooz dzie hoecken uptgereeckent wozden.

Het eerste Exempel.

Om te binden hoe veer de stadt Hoozn is van Lambertshage en Hoochtwoud / hier op binde ick M over de rechter zijde Hoozn te betepckenen / waer toe den dzie-hoeck ABM dzie bekende palen heeft/ te weten de sijde AB 1875 en de hoecken ABM en BAM elk 74 gr. waer dooz ghevonden wozdt de sijden AM / gelijck BM (om dat de hoecken gelijck zijn) 3401 roeden.

Het tweede Exempel.

Om te binden hoe veer de Stadt Enckhupsen is van de selve twee plaetsen / als Lambertshaghe en Hoochtwoud: hier op binde ick D over de rechte zijde Enckhupsen te betepckenen / waer toe den dzie-hoeck ABD dzie bekende palen heeft / te weten de zijde AB 1875 en de hoecken BAD 136 gr. 15 min. en ABD 32 gr. 30 min. waer dooz gevonden wozt de zijde AD 5164 en BD 6646 roeden.

Het derde Exempel.

Om nu ook te binden hoe veel roeden dat de twee steden/ als Hoozn en Enckhupsen van malkander leggen: hier toe heeft den dziehoeck DBM of DAM dzie bekende palen: want den hoeck ABD. 32-30
getrocken van den hoeck ABM — — — 74- 0
blijft vooz den hoeck DBM — — — — 41-30
en beyde sijn zijden BD 3401 en BD — — — 66-46
waer dooz gevonden wozt de zijde MD, dat is de veerheyt van Hoozn tot Enckhupsen 4680 roeden.

Ofte dooz den dziehoeck DAM te binden/
hier toe is den hoeck BAD — — — — 136-15
hier af den hoeck BAM — — — — 74- 0
blijft vooz den hoeck DAM — — — — 62-15
en beyde zijden AM 3401 en AD — — — 51-64
waer dooz gevonden wozt de zijde MD als boven 4680. En aldus konnen alle veerheden van placts tot placts gevonden wozden / het sy met reknen of met passen/waer toe dat in dese figuer een schale of mate gestelt is tot 4200 roeden / dat is na genoeg twee duytsche mijlen.

Waer uyt nu ook kan verstaen wozden / hoe dat dooz dese krupspeplinge alle ware koersen en veerheden konnen ghevonden wozden/ so van hoecken / kaepen / Eylanden / klippen / of wat het soude mogen wesen / om in de passkaerten te setten / en de selve hier mee te verbeteren / en tot meerder volmaecktheyt te bzengen.

Dooz dese dziehoecks reeckening konnen ook de hoochten van toorens / of andere gebouwen / afgemeten ende bereeckent wozden / her sy dat men daer toe gaen kan / of niet. De hoochte van een Bergh kan ook bereeckent werden dooz de veerheyt dat men hem sien mag: By exempel

De Canarisse Pieck op Teneriffa wozdt gesepdt dat men tot 60 mijlen / dat is 4 Gzaden / veer kan sien: Om hier dooz sijn hooghte te vinden seg ick:

Gelijck Hoeck maet van 90 graden — — 100000
Tot d'Aerdtkloots half-midlijns dickte/berekent in roed. 1632930
Alsoo snij-lijn van 4 Graden/ als'er 100000 afgetrocken is 244
Tot de begeerde hooghte in Roeden — — 3984

't Welck ruym twee mijlen bedzaeght. Ofte het en ware dat dit uptterste ghesichte / dooz nader onderbindingh minder of meerder als 60 Mijlen bevonden wozde / men konde als-dan ook reeckeningh daer nae maecken. Men bindt ook dooz reeckeningh / dat men een hooghte van 100 voet sien mach tot schaers 3 mijlen / ende 200 voeten hoog mach men sien tot vier Mijlen: doch het oogh moet als dan gelijcke hoogh wesen / als de gront daer de hooghte op staet/ het sy dat de grondt op 't water gereeckent wozdt / of eenige doch weynige voeten daer boven. Gelijck hier van een Tafelken bereeckent is inde Konst der Stuer-luyden van C. I. Lastman. bzage 21.

Waer op dat ick noch stelle dese bzage. Eender staende op een schip 53 voet boven 't water/ziet een ander schip het hoogste van sijn marszepl juyst op 't water toe / welcks hoochte 83 voet boven het water was. Bzage hoe veer dat dese schepen van malkanderen zijn. Antw. 4 en 1 tweede mijlen.

Het ses-en-dartighste Hooft-stuck,

Om de voortganck van en schip waer te nemen, door 't uytwerpen van een scheepjen.

Dese vooztganck kan ten eersten gevonden wozden dooz 't afmeten der Pools hoochten / en dat wanneer de koers niet al te veer bupten 't zuyd of noord en gevalt. Waer toe ick neeme op seeckeren middagh dat de Pools hooghte bevonden wozt 50 gr. 24 min. en het selfde schip gaet met een goede vooztganck tot sanderdaegs smiddags/ de koers Z. Z. W. of Z. Z. O. alwaer de Pools hoochte bevonden wozt 48 gr. 9 min. dat is verschil in bzeete 2 gr. 13 min. of 133 min. Om nu hier mee de vooztganck van 't Schip in dit etmael te binden: ick segge

Gelijck hoeck-maet van 90 gr. — — — 100000
Tot verschil der breete — — — 133
Alsoo snijlijn der koers bupten Z. of N. — — 108239
Tot de begeerde veerheyt in m. — — — 144

dat is 36 mijl / 't welck dit schip sijn vooztganck geweest is: ende indien de koers recht zuyd of noozd geweest ware / men hadde de gr. en min. maer in mijlen te veranderen.

Laet nu dooz 't hoochtmeten als boven / bevonden wesen / dat het schip in 't etmael geseplt heeft 36 mijl / ende in dit etmael isser ook een houten scheepjen uptghewozpen / en afghemeten datter in sekere tijt (met het upt loopen van een glaesken) uptgeloopen is 63 vaemijns. Om nu hier dooz te binden hoe veel vaemijns datter uptloopen moet vooz elcke mijl in 't etmael / dat is om de lijn te merchen. Ick segge

Gelijck de veerheyt inde tijt eens etmaels
Tot de veerheyt in de tijt eens glaeskens
Alsoo de veerheyt van een mijl
Tot de veerheyt vooz elcke mijl in 't etmael.

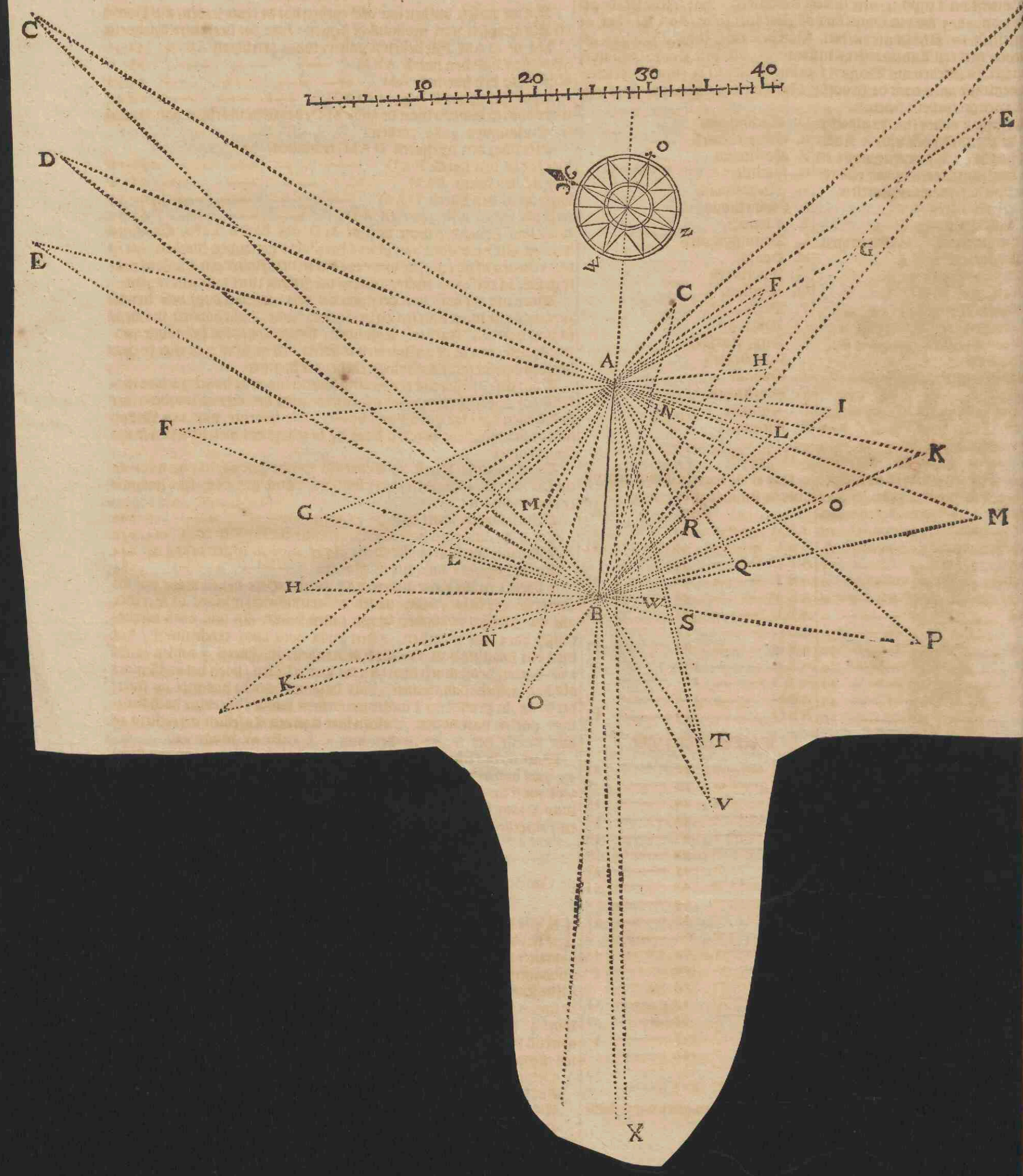
10
20
30
40
0
W
N
A
B
C
D
E
F
G
H
I
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
V
X

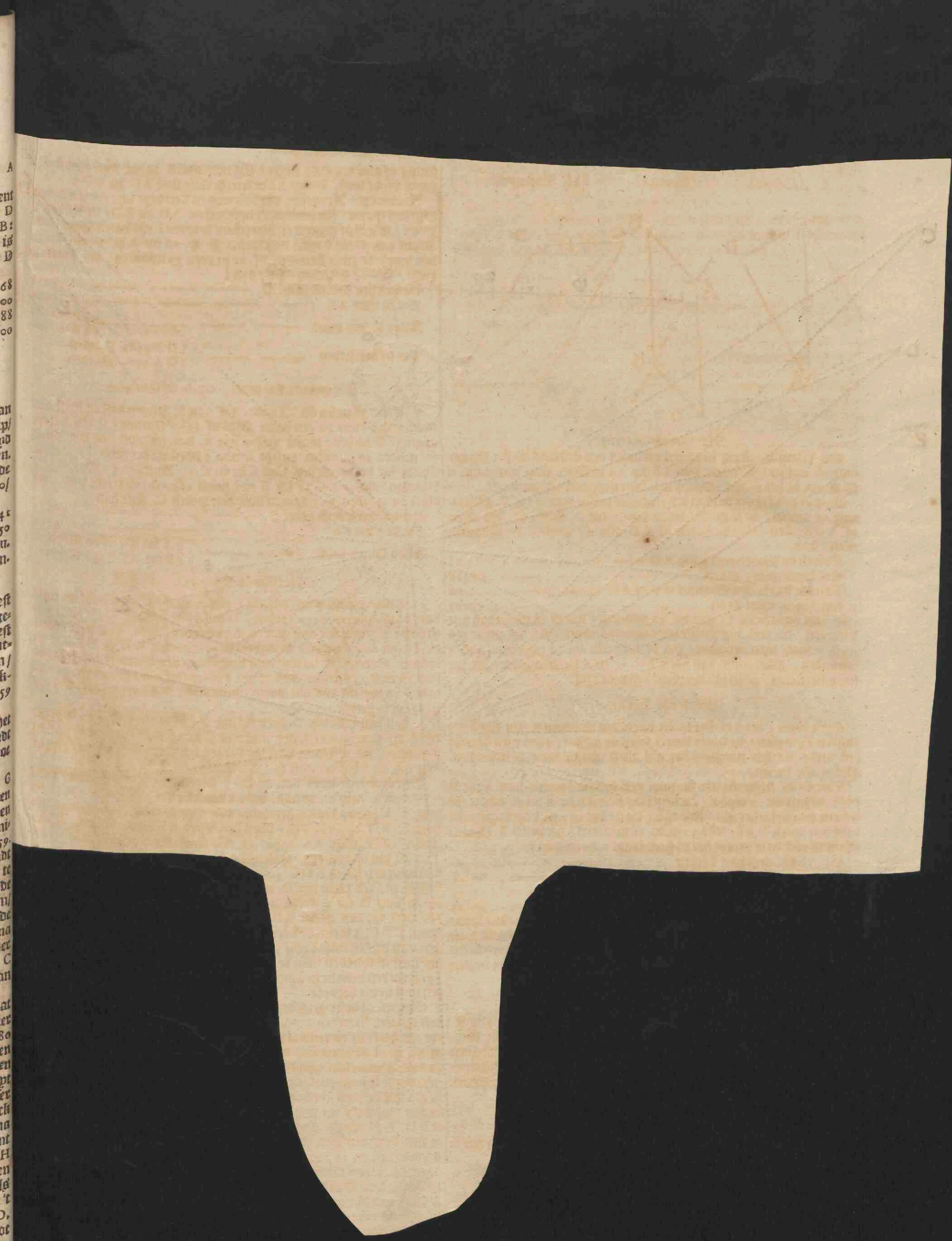

Dat is 36 mijl geven 63 vaem/ hoe veel een mijl/ men vint een en dzie vierde vaem / dat is 10½ voet.

Waer upt volght/ dat ſoo menichmael het ſcheepjen 1¾ vaem / of 10½ voet upt loopt / inde tijt eens ſantloopers / ſo veel mijl ſal het ſchip in 't etmael zeplen: daerom ſo wozt deſe lijn elcke 10½ voet een merck gheſet / welcke mercken als dan getelt konnen wozden. By exempel.

Daer wozt op een ſekere koers geſepkt / en het ſcheepken uptdzyvende / ſoo loopt de lijn upt inde tijt eens ſantloopers 36 merckjes/ waer upt volght dat het ſchip 36 mijl in 't etmael vooztgaen ſoude/ of indien'er 40 merckjes in de ſelve tijt getelt wozden/ dan ſoude het ſchip 40 mijl in 't etmael vooztgaen / en ſo voozt.

Dooz het uptdzijven van 't ſchipken ſoo en ſal der niet altijt even veel vamen gheteit wozden / en om dit te vergelijcken / ſoo laet in een ſelve etmael het lijntjen verſchepden mael uptgeloopen weſen (ick neem vijfmael) en ydermael ſo veel vamen en voeten als hier neven geteyckent ſtaet/ welke t'ſamen ge-addeert komt vooz al de vijf uptlopingen 315 vaem 3 voet / dat is 1893 voet / dit in vijf gedeelt / komt vooz een uptloopingh 378 voet: waer mee ick ſette na den regel als boven: 36 mijl veerhept in de tijt eens etmaels/ geven 378 voet of 63 vaem inde tijt eens glaeſkens/ wat een mijl/ men vint 10½ voet/ of 1¾ vaem als boven.

	va. voe.
	60 — ¼
	62 — 0
	67 — 5
	64 — 2
	60 — ¼
	315 — 3

Deſe onderbindingen en ſullen oock altijt niet gelijck upthomen / te weten dat men 10½ voet vooz elcke mijl in 't etmael binden ſal / daerom ſoo kan dit ſelve oock (gelijck 't voozgaende) gemiddelt wozden.

Dooz deſe waerneminge kan oock ghebonden wozden / in hoe veel tijts dat dit glaesjen uptloopt: want 36 mijl in 't etmael / dat is anderhalf mijl in een uur / ofte 5700 vaemen / dewijle dat een mijl geſtelt wozdt op 1900 Rijnlantſe roeden. Waer mede dat ick segghe: de veerhept van 63 vamen verloopen een glaeſken tijdt / hoe veel glaeſkens ſullen verloopen op 5700 vamen veerhept (of een uur tijts) men vint nagenoegh 90 glaeſkens in een uur / dat is twee derde minupt vooz de begeerde tijt van een glaeſken.

Andere manier om de Lijn te mercken.

Den tijt deſ ſantloopers of glaeſken wel waergenomen zijnde/ die ick hier neem dat in twee derde minupt / of 90 mael in een uur uptloopt / welcke gemultipliceert met 24 komt 2160 mael dat het glaeſken in een etmael uptloopen ſoude: om hier upt te binden hoe veel voet lijns dat'er inde tijt van een glaeſken uptloopen moet/ op een mijl zeplens in 't etmael. Jck segge.

Gelijck 't getal des ſantloopers in 't etmael
Tot de voeten van een mijl.
Alſoo een ſantloper
Tot de begeerde voeten

Dat is 2160 geven 22800 hoe veel een / men vint $10\frac{116}{133}$ voeten/ dat is nagenoegh (als boven) 10½ voet / of 1¾ vaem / die het ſchip in de tijt eens ſantloopers zeplen ſoude als wanneer het in 't etmael niet meer dan een mijle weeghs voozt en ginck: daer om ſo menichmael 10½ voet als de lijn uptloopt inde tijt van een glaeſken / ſu veel mijlen weeghs ſal oock het ſchip in een etmael zeplen.

Dit kan gepzobeert wozden aldus: in ⅔ minupt tijts zeplt het ſchip $10\frac{116}{133}$ voet/ hoe veel in 24 uren tijts / men vint 22800 voeten na genoeg/ ofte een mijl vooz de vooztganck van het ſchip in een etmael.

Ende wanneer het ſchip niet gelijck / maer ongeſtadigh vooztgaet/ ſo machmen dit met verſchepden waernemingen vergelijcken: Waer van ſiet C. J. Laſtman konſt der ſtuerlieden / het vierde hooft-ſtuck/ de 48 vzage.

Joos van Vzeen in 't ſtuermans gemack / deſe vint hoe veel dat hy in deſer gelijck een glaeſken tellen kan/ beginnende (om de gelijckheyt des tellens) van 20 af/ ende bevint alſoo op een glaesjen dat 90 mael in een uur uptloopt te konnen tellen 72 (ſomtijts 1 of 2 onder of over) dat is in een uur 6480 / ende in een etmael 155520.

Als dan ſtelt hy mercken ontrent vooz en achter aen 't ſchip / die hy aldaer neemt te binden vijf roed of 60 rijnlantſe roevoeten van den ander: ende ſiet dan op 't vooz by loopen van een witte ſchuym bleck/ hoe veel men inde ſelve tijt tellen kan.

Om dan te weten hoe veel tellens tijt dat men van doen heeft / op 't paſſeeren van deſe 60 voeten / en dat wanneer het ſchip niet meer dan een mijl in 't etmael en vertierde. Jck ſegge

De voeten van een mijl ſijnde — — —	22800
Geeft het tellen in een etmael — — —	155520
Wat de geſtelde voeten zijnde — — —	60
Komt het tellen — — — —	409

In welcke tijt dat het ſchip niet meer dan een mijl in 't etmael vertieren ſoude: maer niet meer dan het vierde part tellende / dat is 102/ het ſchip ſal 4 mijl in 't etmael vertieren / ende vooz 20 tellens/ 20½ mijl / dat is vooz 10 tellens 41 mijl: en ſoo voozt.

Doch iemant de rijnlantſe voetmaet niet hebbende/ die moet weten dat onſe hout-voeten / gheliick zijnde een ſchoenmakers leeſt van 12 ſtreeck / ofte oock de hontsboſſe roedtvoeten / daer van dat elf zijn gheliick tien rijnlantſe roed-voeten / waer na dat deſe mate na genoegh kan gevonden wozden.

Het ſeven-en dartighſte Hooft-ſtuck, van de Kromſtreecks reekeninge.

Dus verre en iſſer noch weynigh onderwijs ghedaen in de groote Zeevaert: daer is wel afgebeelt de gedaente des Hemels / te weten op wat maniere/en waer de declinatien van de ſon en vaſte ſterren haer afkomſte nemen / als oock hoe den Hemel op verſchepden aertkloots bzeeten haer vertoont/ en hoe deſe aertkloots-bzeeten of Pools hoogte dooz hoogt-metinge aen de Son en ſterren kan gevonden wozden/ mits alle on-evenheden die hier op konnen voozvallen. Wy hebben oock de miſwijſingen der Compaſſen geſtelt/en hoemen die binden ſal: als oock 't gebzuyck der paſkaerten / om het beſteck te ſetten / de koers-koppelingh / ſtroom-kavelingh / krups-peplingh/ en de vooztganck van een ſchip waer te nemen/ 't welck alle ſoo wel de kleyne als de groote Zeevaert aengaen. Maer nu wanneer deſe veerheden ſoo groot gemaeckt wozden / dat de kloot-rondighept van 't Aerdtrijck geen platte Dzie-hoecken meer lijden wil / ſonder groote fauten te begaen / ſo is 't nodigh (om ſeecker te gaen) dat hier een ander Rekening op gemaeckt wozdt / want al is men bezre van de Linie / en men zepls O. ofte W. men blijft altijdt even veer van de Linie / ſoo moet dit dan een ronden Omtreck maecken / en bupten Ooſt of Weſt zeplende / ſoo wozden alle Meridianen met gelijcke hoecken doozſneden / waer upt volght dat men kromme gebogen wegen zeplt/ die als Slaughtreckslinien in de Zupdt en Noozdt-pool te ſamen komen.

Daerom dat den Aerdtkloot verdeelt wozdt in lengte en bzeette: Lenghte is / die zijn begin neemt met de Meridiaen die over de Canariſche Pieck loopt / en dat Ooſt omtellende: Bzeete is / die ten Noozden en ten Zupden van de Linie afwijckt / na de noozder en zupder pool toe.

Om dan van een plaetſe af te zeplen die ſijn lenghte ende bzeette bekent is / na een ander veer geleghene plaetſe/ ſoo moet men acht nemen op de Kours en veerhept die men zeplt: Alſoo dat in 't ghebzuyck der groote Zeevaert pzincipael te letten ſtaet op deſe vier beginſelen: Als ten eerſten op lengte. Ten tweeden/op bzeette. Ten derden op Koerslinie. Ten vierden / op veerhept. Ende wanneer ons van deſe vier maer twee bekent wozden gegeven / ſoo weetmen d'ander twee te binden / wel-verſtaende dat de eene afgaende plaets ſijn lenghte en bzeette bekent ghegeven wozdt: En alſoo dit op ſeſterlep wyſe kan voozvallen / behalven de Ooſt en Weſt-ſtreecken / ſoo ſullen wy dit in ſes Voozvallen beginnen. Als volght.

Gegeven haer

1. Lenghte en bzeedte / te binden haer koers en veerhept.
2. Koers en veerhept/ te binden haer lenghte en bzeedte.
3. Bzeedte en koers / te binden haer lengte en veerhept.
4. Bzeedte en veerhept / te binden haer koers en lenghte.
5. Lengte en koers / te binden haer bzeedte en veerhept.
6. Lenghte en veerhept / te binden haer bzeedte en koers.

Deſe 6 verſchepden Voozvallen konnen ten eerſten gevonden wozden in de Tafelen der Krom-ſtreecken / gheſtelt ende bereeckent by C. J. Laſtman / in de konſt der Stuerlupden/ wel verſtaende als die op heele ſtreecken gevallen.

Ten tweeden/ dooz reeckeningh daer toe een tafel der vergrootende bzeete gebzupckende: Ende dat ſommige autheurs den Hoeckmaettafel in plaetſe gebzupcken / daer van ſal hier na in 't bpvoechſel haer faute getoont wozden.

Ten derden/ſo konnen die ook uptgepaſt wozden op een liniael daer de vergzootende bzeete op geteyckent ſtaen / mits hier toe gebzupckende de acht uptgetrocken kompas-ſtreecken.

Ten vierden / ſoo wozden die oock uptgepaſt op een ſelf gemaeckte quadrant: Van welcke upt-paſſinghe op dit quadrant / en liniael der vergrootende bzeete/ hier na in 't bpvoechſel ſal ghehandelt wozden; En hier ſullen wy nu in 't kozt aenwijſen / hoe men deſe ſes voozvallen in de ſtreeck-tafelen kan binden / als oock de gront-regulen om dit ſelfde dooz reekening te bekomen: waer van ick hier op elcke voozval eenige voozbeelden ſtellen ſal / ende dan oock aenwijſen 't verſchil tuſſchen de platte paſkaert / en de ware kromſtreecks reeckening.

EERSTE VOORVAL.

Twee plaetſen haer lengte en breete bekent zijnde, om de vinden de koers en veerheyt.

Het eerſte exempel.

Hier toe genomen twee plaetſen / als Goutſtart/ leggende op noozder bzeete van 50 gr. 7 m. en lengte 12 gr. 37 minuten / als oock het Weſt-epnde van Tercera, op Noozder bzeete 39 gr. en lenghte 349 gr. 10. Vzage wat koers/ en hoe veer de twee plaetſen van malkander leggen? Ant woozdt.

Om dit in de Kromſtreecks Tafelen te binden/ ſo neemt een ſtreeck by giſſingh / als de vierde / en ſoeckt in de Colom der bzeedte 50 gr. 7/ men vint de lengte 58 gr. 5/ van gelijcken de bzeedte 39/ vindt men lenghte 42 gr. 25/ ſoo is 't lengte-ſchil 15 gr. 40 min. 't welck te kleyn is / daerom moet de koers verder bupten 't Zupden weſen: neme dan

de

de vijfde streeck / daer men 't Lenghde-schil vindt 23 grad. 27 min. zijnde juyst gheliick de twee voor-gestelde plaetsen / daerom soeckt oock op dese vijfde streeck het verschil der mijlen / men vindt 300 mijlen voor de begeerde veerheyt. Om dit door reeckeningh te vinden / soo dienen dese grondt-regulen:

Gelijck 't verscheel der vergrootende breedte
Tot hoeck-maet van 90 graden /
Alsoo 't verscheel der lenghte
Tot raeck-lijn der koers bupten zuyd of nooyd.

Ende

Gelijck hoeck-maet van 90 graden
Tot het verschil der breedte /
Alsoo suy-lijn der koers bupten 't zuyd of nooyd /
Tot de veerheyt.

Het tweede Exempel.

2. Een schipper zijnde op Nooyder breete van 66 grad. 30. min. en lengte 3 grad. begeert te varen na een plaetse wiens nooyder breedte is 76 grad. 30/ en lenghte 32. grad. Vyage wat koers / en hoe veer dat van hem gegeven is? Antwooyt de koers is 41. grad. 55 beoosten 't nooyden en de veerheyt 201 en een halve myl.

Het derde Exempel.

3. 't Eylandt S. Helena, op zuyder breedte 16 grad. en lenghte 13—50 / C. de Bone Esperance op zuyder breedte 34. 24. en lenghte 38. grad. Vyage wat koers / en hoe veer dese twee plaetsen van malkander leggen? Antwooyt: De koers is 49—44 bupten zuyden of nooyden / en de veerheyt 427 mijlen.

TWEEDE VOORVAL.

Van een bekende plaets af zeylende, een bekende koers en veerheyt: om te vinden de breedte en lenghte die men als dan bekoomen heeft.

Het eerste Exempel.

1. Als men van 50 grad. 7. Nooyder breedte en lenghte 12 grad. 37 seylt Z. W. ten W. 300 mijlen. Vyage wat breedt en lenghte men dan bekomen heeft? Antwooyt: In de vijfde streeck gesocht de afgeseylde breedte 50—7 / hier vindt men in de Colom der mijlen 1353 / treckt af 300 mijlen gheseylde veerheyt / blijft 1053 / dit soeckt in de Colom der mijlen / soo vindt men de bekomen breedte 39 grad. en het verschil der lenghte 23—27 voor 't begeerde. Door reeckeningh dienen dese grondt-regulen:

Gelijck hoeck-maet van 90 graden.
Tot de veerheyt;
Alsoo hoeck-maet der koers bupten oost of west.
Tot het verschil der breedte.

Ende

Gelijck hoeck-maet van 90 graden /
Tot verschil der vergrootende breedte;
Alsoo raeck-lijn der koers bupten 't zuyd of nooyd
Tot het verschil der lenghte.

Het tweede Exempel.

2. Een stuyrman seylt van de Nooyder breedte 66—30/ en lenghte 3 grad. de koers 41 grad. 55 be-oosten het nooyden / de veerheyt 201 en een half mijl: Vyage na de bekomen breedte en lenghte: Antw. op Nooyder breedte van 76 grad. 30. min. en lenghte 32 graden.

Het derde Exempel.

3. Caep de Bone Esperance gelegen op Zuyder breedte van 34 gr. 24 min. en lenghte 38 grad. van daer wordt geseylt de koers 49 grad. 44 min. bewesten het Nooyden 427 mijlen: Vyage na de breedte en lenghte die men als dan bekomen heeft? Antwooyt op 16 gr. Zuyder breedte / ende 13 grad. 50 min. lenghte / zijnde essen aen het Eylandt S. Helena.

DERDE VOORVAL.

Van een bekende plaets af zeylende, een bekende koers en breedte: om hier door te vinden hoe veer dat men geseylt is, en wat lenghte men als dan bekomen heeft.

Het eerste Exempel.

1. Men is ghevaren van 50 grad. 7. min. Nooyder breedte en lenghte 12—37/ de koers S. W. ten Westen/ tot de Nooyder breedte 39 gr. Vyage na de veerheyt / en bekomen lenghte? Antwooyt:

In de vijfde streeck ghesocht de breedte van 50—7 en 39 grad. soo vindt men in de Colom der mijlen het verschil te wesen 300 mijlen voor de veerheyt / en in de Colom der lenghte vindt men het verschil der lenghte 23—27 minuten voor het begeerde. Om dit door reeckeningh te vinden / dienen dese grondt-regulen:

Gelijck hoeck-maet van 90 graden
Tot verschil der vergrootende breedte /
Alsoo raeck-lijn der koers bupten 't zuyd of nooyd/
Tot het verschil der lenghte.

Ende

Gelijck hoeck-maet van 90 graden /
Tot het verschil der breedte /
Alsoo suy-lijn der koers bupten 't zuyd of nooyd/
Tot de veerheyt.

Het tweede Exempel.

2. Op Nooyder breedte 43—20 / en lenghte 348—10 / van daer wordt geseylt N. Oost ten Oosten/ tot dat de breedte 4 grad. verandert is. Vyage hoe veel dat 'er gheseylt is / en hoe veel de lenghte verandert is? Antwooyt: daer is geseylt 108 mijlen / en de lenghte is toe genomen 8 grad. 32 minuten.

VIERDE VOORVAL.

Van een bekende plaets afzeylende, een bekende veerheyt, en breedte: om te vinden wat koers dat men geseylt is, en wat lenghte men als dan bekomen heeft.

Het eerste Exempel.

Een schipper zijnde op nooyder breedte van 50 graden 7 minuten/ en lenghte 12—37 / seylt van daer 300 mijlen / tusschen 't Zuydt en Westen/ en soo hy syn koers niet en betrout/ heeft hy aldaer hooghte bekomen / hem bevindende op 39 grad. Vyage wat koers hy gegaen is/ en hoe veel lenghte dat hy bekomen heeft? Antwooyt:

Om dit in de streeck-tafelen te vinden / soo neemt een streeck by gissingh / en soeckt in de Colom der breedte 50—7 / en 39 graden. Wanneer nu in het verschil de Colom der mijlen / even is als de gegeven veerheyt 300 mijlen / dan is de koers wel genomen/ ende men bevindt oock daer neven het verschil der lenghte: Maer vindt men het verschil meer dan 300 / soo is de streeck te veer bupten 't zuyden genomen/ ende in tegendeel / soo 't verschil te weynigh is. Door reeckeningh dienen dese regulen:

Gelijck 't verschil der breedte
Tot hoeck maet van 90 graden /
Alsoo de veerheyt
Tot suy-lijn der koers bupten 't zuydt of nooyde.

Ende

Gelijck hoeck-maet van 90 graden/
Tot verschil der vergrootende breedte/
Alsoo raeck-lijn der koers bupten 't zuyd of nooyd /
Tot het verschil der langhte.

Het tweede Exempel.

2. Op nooyder breedte van 43—20 / en lenghte 348—10 / van daer wooydt geseylt 108 mijlen / tusschen 't Nooydt en 't Oost / tot dat de breedte vier graden verandert is. Vyage wat koers dat men ghegaen heeft / ende wat de lenghte verandert is? Antwooyt: men is gegaen Nooydt oost ten Oosten / en de lenghte is verandert 8—32 voor 't begeerde.

VYFDE VOORVAL.

Van een bekende plaats afzeylende, een bekende koers, en lenghte: om te vinden de breedte die men dan bekomen heeft, en wat veerheyt men geseylt is.

Het eerste Exempel.

1. Al is 't dat dese twee leste voorstellen in het ghebruyck der Zeevaert so veel nut niet en konnen doen / om oorsaecke dat het Lenghde-schil bekent gegeven wordt: doch sullen niet te min den Leser hier in mede vol-doen. Laet dan gheseylt zijn van Nooyder breedte 50—7/ en lengte 12—37/ de koers Zuyd-west ten Westen/ doch geen hoogte bekomende / noch geen veerheydt betrouwende / maer door eenige omstandigheeden vertrouwende / dat de lenghte aldaer 23 graden 27 minuten vermindert is. Vyage na de bekomen breedte / en gheseylde veerheyt? Antwooyt: In de vijfde streeck gesocht de af-geseylde breedte 50 graden 7 min. Hier neven vindt men de lenghte 86—56 / hier af treckt het gheghéven Lenghde-schil 23—27 / blijft 63—29 / dit ghetal soeckt in de Colom der lenghte / men vindt 39. grad. de begeerde breedte/ en in de Mijl-colom de veerheyt 300 mijlen. Om dit door reeckeningh te vinden/ so dienen dese grondt-regulen:

Gelijck hoeck-maet van 90 graden
Tot raeck-lijn der koers bupten 't oost of west.
Alsoo 't verschil der lenghte
Tot verschil der vergrootende breedte.

Ende
Gelijck Hoeck-maet van 90. Graden/
Tot Snp-lijn der koers buyten 't Z. of N.
Alsoo 't verschil der breedte/
Tot de veerhept.

Het tweede Exempel.

Van 50. graden Noorder breedte wort gesepit N. W. ten Westen: De vrage is / hoe veel mijlen dat men moet aen gaen / om de middagh een uur later te hebben / ende wat breedte men dan bekomen heeft? Antwoort: Men moet zeylen 162. en een halve mijl / ende men komt tot 56.... 1. N. breedte.

SESTE VOORVAL.

Van een bekende plaets af zeylende, een bekende veerheyt, en lenghte: Om te vinden de breedte die men bekoomen heeft, en wat koers men gegaen is.

Het eerste Exempel.

Laet van de Noorder breedte 50—7. en lenghte 12—37. gezeylt zijn 300 mijlen zuydtwaerts / doch geen koers vertrouwende / noch geen hooghte bekoomende / maer door eenige omstandigheden vertrouwende aldaer de lenghte 23—27. westelijcker te wesen. Vrage wat koers dat 'er gegaen is / ende wat breedte men bekomen heeft? Antw. In de tafelen neemt een streeck by gissingh / als de vijfde / hier vindt men in de Colom der mijlen 1353 / treckt hier af de gegeven veerhept 300 / blijft 1053 / dit ghesocht in de Colom der mijlen / en besiet wat verschil der lenghte dat men op dese twee plaetsen bekomt / alhier vindt men 23. grad. 27. minuten / zijnde eben als 't gegeven lenghde-schil / daerom is dit geweest de vijfde streeck of zuydt-west ten westen / men vindt oock op de tweede plaetse 39 graden de bekoomen breedte: Maer soo men dit verschil der lenghte te groot bevondt / dan is de streeck te veer buyten 't Suydt / ende in tegendeel soo men dit lenghde-schil te klepn bevindt.

Om dit door reeckeningh te bekomen / hier toe en hebbe ick tot noch toe geen grondt-regulen konnen vinden / maer men moet een geral by gissingh nemen / om welck getal ten reedtsten te nemen / soo staet te letten / dat wanneer gemultipliceert wordt / de veerhept met Hoeck-maet van 90. graden / daer komt soo veel als of gemultipliceert wordt / het verschil der breedte met Snp-lijn der koers buyten het zuydt of noordt. Ende oock wanneer ghemultipliceert wordt het verschil der lenghte met Hoeck-maet van 90. grad. daer komt soo veel als of ghemultipliceert wordt / het verschil der vergrootende breedte met Raeck-lijn der koers buyten 't zuydt of noordt. Daerom ick neem by gissingh 't verschil der breedte op 10. grad. dat is 600. minut. en dat gedeelt met de veerhept alsse met 100000. gemultipliceert is / doch soeckende / mach men wel twee nullen af-snijden / dat is de veerhepdt 1200. met 1000 / komt 1200000 / dit gedeelt in 600. minut. der breedte / komt 2000 / dit gesocht in de Snp-lijn / (midts dat men 2. letters afsnijdt) men vindt 60. graden. Van gelijcken / multipliceert het lenghde-schil 1407. min. met 1000 / komt 1407000 / dit gedeelte in 't verschil der vergrootende breedte (alhier by gissinge van 50-7. tot 40-7.) 't welck is 853. 5. minut. komt 1649 / dit ghesocht in de Raeck-lijn / men vindt 58. grad. 46. minuten.

Indien dese graden ghelijck hadden uyt ghekoomen / soo was het verschil der breedte wel genomen: en de koers wel ghevonden gheweest / maer nu meer dan een graedt verscheelende / soo neem ick dit verschil der breedte 117. of 667. min. gedeelt met 1200000 / komt 1799 / wiens Snp-lijns booge is 56--14. Van gelijcken het gemultipliceerde Lenghde-schil gedeelt in 't verschil der vergrootende breete 940 / 4. minut. komt 1496 / wiens Raeck-lijns booge is 56—15. komende met de Snp-lijns booge nae genoegh over een / 't welck is vijf streecken buyten 't Suydt of Noordt of Suydt-West ten Westen en de breedte is 11——7. vermindert / 't welck komt tot 39. graden voor het begeerde.

Het tweede Exempel.

Van 50. grad. noorder breedte wordt ghesepit 162. en een halve mijl / ter plaetse daer de middagh een uur later komt / en de Noorder breedte vermeert is. Vrage wat koers dat 'er gesepit is / en wat breedte dat men bekomen heeft? Antwoort: De koers is gheweest Noordtwest ten Westen en de breedte tot 56. grad. 1. minut.

Het acht-en-dartighste Hooft-stuck.

De Reeckeningh om Oost of West te vaeren.

Dits veele van de Krom-streecks reeckeningh / welcke buyten de vier Hooft-streecken / als Suydt / Noordt / Oost ende West gedaen worden: Wat nu de koersen van zuyden of noorden aen gaen / hier en valt gantsch geen reeckeningh / dan dat men neemt 15. mijlen voor en graedt in de breedte te winnen oft te verliesen. Maer de Oost of West koersen / alsoo die door vare of na by de Linie / haer lenghte verkleynen of vergrooten / soo stelle ick daer voor /

Het eerste Exempel.

Alwaer de veerhept bekent is / en na de veranderde lenghte gheyraeght wordt. Op de breedte van 49—40. min. wordt gesepit recht oost of west 40. mijlen. Vrage na de veranderde lenghte? Antw. In de tafel des achtsten streecks / soeckt in de hoofden der Colommen de graden der breedte / en in de eerste Colom der mijlen der gheseplde veerhept / soo vindt men in 't samen-loopen der regulen en Colommen 4. grad. 7. minuten voor de begeerde veranderde lenghte. Om dit door reeckeningh te vinden / soo volght desen grondt-regel:

Gelijck Hoeck-maet van 90. graden/
Tot Snp-lijn der breedte/
Alsoo de gesepde veerhept
Tot de veranderde lenghte.

Het tweede Exempel.

Op de breedte van 37. grad. wordt ghesepit recht oost of west 36. mijlen. Vrage na de veranderde lenghte; Antwoordt: 3. graden voor 't begeerde.

Het derde Exempel.

Alwaer de veranderde lenghte bekent is / en na de veerhept gheyraeght wordt. In tegendeel / wanneer 't verschil der lenghte bekent is / om dan te vinden hoe veel mijlen dat men seylen moet / soo stelle ick tot exempel C. Roxent en Fayael, eene der Vlaemsche eylanden / leggen beyde op 38. graden 50. min. noorder breedte / en 't verschil haerder lenghte wordt gestelt op 18. gra. 56. min. Vrage na de veerhept? Antw. In de tafel des achtsten streecks / soeckt in de hoofden der Colommen dese gestelde graden der breedte / ende van neerwaerts in de selfde Colom soeckt dese gheselde graden der lenghte / die men ten naesten vindt 17...7. Hier nevens wijst dan de Colom der mijlen 200. mijlen / en hier resteeren noch in de lenghte 1....49; daer neven wijst de selfde Colom der mijlen noch 21. mijlen / doet tot 200 / komt 221. mijlen voor de begeerde veerhept. Om dit door reeckeningh te bekomen / soo volght dese grondt regel:

Gelijck Hoeck-maet van 90. graden/
Tot scheel hooghs Hoeck-maet der breedte/
Alsoo 't verschil der lenghte
Tot de veerhept.

Het vierde Exempel.

Op 50. graden Noorder breedte / wort ghezeylt recht West 150. mijl / van daer recht Noord tot 57. graden. Vrage hoe veel dat men soude moeten zeylen recht Oost om op de selfde lenckte van de eerste plaetse te komen? Antwoort: Gelijck sch. l. h. maet van 50. gr. tot de gesepde veerhept 150. mijlen / alsoo sch. l. h. maet van 57. grad. Tot de begeerde veerhept 127. mijlen.

Het vijfde Exempel.

Twee schepen leggen op 30. gr. Noorder breedte / recht Oost en West van malkander 150. mijl / gaen beyde van daer recht Noorden aen tot 50. gr. Vraghe hoe veer dese twee schepen van malkanderen zijn? Antwoort 111. en een quart mijl.

Het seste Exempel.

Twee schepen als A en B leggen op 24. gr. 12. minuten / Noorder breedte recht Oost en West / A leght op 348. gr. 12. m. lenckte / en B op 7. grad. 28. m. lenckte: A zeylt van daer Noord-oost ten Noorden / en B Noordt Noordt-west tot dat zy beyde komen op 44. gr. 48. min. Noorder breedte: Vraghe hoe veel mijlen dat dese twee schepen van malkanderen sullen zijn: Antwoort 86. mijlen / en het verschil haerder lenckte is 8. gr. 5. min. voor het begeerde.

Waer op dat dese twee Vragen volgen.

Het sevende Exempel.

Dese twee schepen worden bevonden recht Oost ende West van malkander 86. mijl / ende in lenckte verschelende 8. gr. 5. m. Vrage op wat breete dat dit geweest is? Antwoort op 44. graden. 48. min. breedte.

Het achtste Exempel.

Dese twee voorsz. schepen bevint men dat hare koursen malkander doorsnyden. Vrage op wat breedte dat dit geweest is? Antwoort op 39. gr. 16. min.

Het negen-en-dartighste Hooftstuck.

Van 't onderscheyt der platte en wassende Grade-kaert.

Om wel te onderscheyden de vierkante en wassende Grade-kaert / welcke door platte of door Kromstreecks drie-hoecken worden uytgereken / daer van zijn hier ses Op-merckingen gestelt.

Eerste

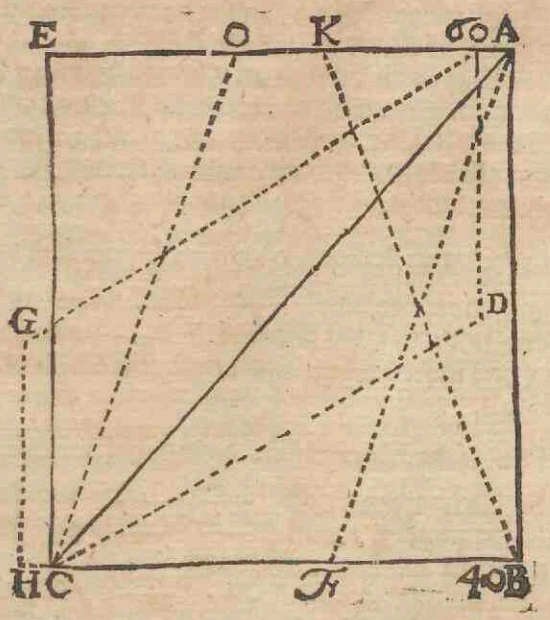

Eerste Opmerckinge.

In mijn Nederduytsche Astronomia hebbe ick twee exempelen hier van gestelt / sal hier noch in 't kozte by stellen deses opmerckingen die C. J. Lastman in sijn oude Schat-kamers gestelt heeft. Daer van de eerste is dat twee plaetsen voorgestelt worden / als in dese Figuer A en B leggen Zuyd en Noord van malkander / A op 60. gr. / en B op 40. grad. Noorder breete: men gaet zeyl uyt A 3. 3. west / dat is twee streecken van de rechte kours / tot op 40. graden / als hier in F. Vrage hoe veel men noch heeft Oost te zeylen van F tot B, en dat volghens de platte Pas-kaert / en ware krom-streecks-reeckeningh. Antwoort: In 't plat 124. en een quart / en de ware beerhepte 151. mijlen.

Tweede Opmerckingh.

Deselve twee plaetsen A en B leggen als voren / en daer wort uyt B gesepit N. N. W. tot 60. graden breete / alhier in K. Vraghe na de beerhepte van K tot A? Antwoort: Na de platte Pas-kaert 124. en een quart / en de ware beerhepte 98. en een halve mijl.

Derde Opmerckingh.

Twee plaetsen als A en C leggen N. O. en Z. W. van malkander / A op 60. en C op 40. graden / Noorder breete: Men gaet zeyl van A S. S. W. dat is twee streecken van de rechte koers / tot dat men komt op 40. graden / als hier in F. Vrage na de Beerhepte van F tot C? Antwoort: Na de platte Pas-kaert 176 / en de ware beerhepdt 214. mijlen.

Vierde Opmerckingh.

De selfde twee plaetsen als C en A leggen als voren / en daer wort uyt C gesepit N. N. O. tot dat men komt op 60. graden / alhier in O. Vraghe na de beerhepte van O tot A? Antwoordt: Na de platte Pas-kaert 176 / en de ware beerhepte 139. en een half mijlen.

Vyfde Opmerckingh.

De selfde twee plaetsen als A en C leggen als voren / en daer wort uyt A gesepit W. Z. W. (dat is twee streecken van de rechte kours / zijnde Z. W.) tot dat men komt op 52. graden 10. minuten / als hier in C, ende van daer recht zuyden aen tot op 40. graden / alhier in H. Vrage hoe veer / of oock aen wat zijde dat men van C wesen soude? Antw. Na de platte Pas kaert soude men van C na B (of beoosten C) noch 16. en een quart mijlen wesen / en na de ware veer hept van C westwaert 26. ende een quart mijl: Alsoo dat men na de platte Pas-kaert C meenen soude ten westen te hebben / maer in tegendeel soude men C ten Oosten hebben.

Seste Opmerckingh.

De selfde twee plaetsen als C en A leggen als voren / en daer wordt uyt C gesepit O. N. O. (dat is twee streecken van de rechte koers) tot dat men komt op 49. graden breete / alhier in D, ende van daer recht Noorden aen tot op 60. graden. Vraghe hoe veer / en oock aen wat zijde dat men van A wesen soude? Antwoordt: Nae de platte Pas-kaert 26. mijlen ten Oosten van A, maer na de ware beerhept 9. mijlen ten westen van A.

Anders:

Dese Op-merckingen heb ick oock uyt gereeckent op anderen breete / als van de Noorder breedte van 70. tot 54. graden / en dat op de selfde koersen / bevinden als van de eerste Op-merckingh / als in dese Figuer van F tot B, na de platte Pas-kaert 99. en een half mijlen / en de ware beerhept 128. mijlen.

De tweede Op-merckingh K A na de platte Pas-kaert 99. en een half en ware beerhept 74. en een half mijlen.

De derde Op-merckingh F C na de platte Pas-kaert 140. en een half / en de ware beerhept 181. mijlen.

De vierde Op-merckingh A O na de platte Pas-kaert 140. en een half / en de ware beerhept 105. mijlen.

De vijfde Op-merckingh uyt A gesepit na G, tot dat men de selfde lenghte van C bekomen heeft / dit vint men op de Noorder breedte van 64. graden 24. minuten / en de beerhept na de platte Pas-kaert 260 / ende de ware beerhept 219. mijlen.

De seste Op-merckingh van C ghesepit na D, tot de selfde lenghte van B, dit vindt men op 61. graden 41. minuten / en na de platte Pas-kaert 260 / en de ware beerhept 301. mijlen.

Dit aldus op 't onderschept der platte Pas-kaert en de ware beerhept. Soo is 't dat hier teghen geschreven heeft Joos van Breen in sijn Stiermans gemack / het 20. voorstel pag. 87. seggende dat C. J. Lastman hier in faute begaen heeft / en dat dit abuys van de nieuwe schrijvers blindelingh gevolght wort: welck abuys hy aldus soecken wil. Hy neemt uyt de derde opmerckingh dat 'er uyt A gesepit is (met een gehoppelde koers) eerst west zuydt west na G een groot gedeelte / en voor recht zuyden aen tot de breedte van 40. grad. tusschen C en F, en voort tot C, waer mee dat hy met dese verschepden koersen / de op-merckinghen / in 't wilde en als sonder beslupt / soecht te stellen: En dat quansuys om dat Lastman gesept heeft eenige koers / en hy most (volghens sijn seggen) ghesept hebben een eenighe koers. Maer alsoo dit wel dupdlijck in sijn voorbeelden bevestight wort / met een eenighe recht voorgaende koers / soo en kan dit voor geen abuys gehouden worden: Te meer / alsoo desen eerst gestelde koers van west zuydt west / (waer in men het verschil der lenghte eer bekomen soude) is tegen de bepalinghe van Lastman, welcke is / dat hy 't verschil der breedte eerst bekomt: Alsoo dat dit niet behoorlijck aengemerckt en is.

En alsoo nu hier (mijns oordeels) de voornaemste regulen gestelt zijn / om de seplagien op den aertkloot door rekeningh uyt te voeren / soo sal ick dit oock met dese Vrage beslupten.

In het jaer 1665. den 30. Augusti / zijnde op 3. grad. 20. min. lenchte / wort de Son boven de N. Horisont ghepeylt 67--26. en de Son ondergaende besuyden 't west 2. grad. 15. min. van daer wort op dit Kompas gesepit N. W. ten W. 38. mijl. Vrage tot wat breedte en lenchte men ghekomen is / en hoe 't Kompas wijst. Antwoort de mis-wijsinge is 11. grad. 23. min. Noord-oosteringh / en de bekomen Noorder breedte is 11. grad. 55. min. en lenchte 1. grad. 30. min. voort begeerde.

't Besluyt.

Ick soude nu wel voort gaen van den aertkloot na den Hemel / om te bereeckenen den op en onder-ganck van de Son en sterren / oock haer declinatie / en tijdt na de lentsne / het verschil in hondert jaren / als oock wanneer de Son op een seecker streech van 't Kompas moet staen / en de Poolus hooghten door eenige zeltsame waernemingen te vinden / en meer andere dingen / alle door Klootse Vriehoecken uyt te reeckenen. Doch alsoo mijn voornemen is om dit kort te maken / en oock niet hoogh te gaen / soo laten wy dit hier by; en sullen tot een beslupt noch wat seggen van de Noort-sterre / welcke Sterre eertijdts altijdt hooghte opghenomen wordt / sonder de andere Sterren te betrouwen / en dat om oorsaecke dat die soo na by de Noord Pool staet.

Dese Noord-sterre heeft eertijdts veer van den Pool af-gestaen / en dat door 't verloop der vaste Sterren in den Zodiack. Want omtrent het begin sel des Werelds / dat voor de Geboorte CHRISTI ghewest is (volgens mijn Tijdt-beschrijvinge) 5213. jaren / doen heeft dese Noord-sterre seer na tot over onse Top-punt ghegaen / want zijn Taen-rondts lenghte als doen 16. en een halve grad. in Pisces ghewest is / en zijn declinatie 53. en een halve graedt / ende is als nu de Pool genadert / alsoo dat sijn declinatie is 87. grad. 30. min. ende sal noch den Noordt-Pool naderen tot den jare na Christi geboorte 2092 / als dan op 't naeste ghekomen zijnde / alsoo dat zijn declinatie is 89. grad. 34. min. / resteerende maer 26. minuten tot de Noorder Aspunt of Pool / ende na dien tijdt sal hy van den Pool wederom beginnen af te wijcken; welverstaende / indien de vaste Sterren de selfde loop van den beginne gehadt hebben / ende noch behouden sullen / dat is in 100. jaer 85. min. en oock de Sons grootste af wijckingh 23. grad. 32. min. gelijck die nu bevonden wort.

Stellende hier noch by / dat voor de geboorte Christi 2788. jaren / dat was toen de werelt gestaen hadde 2425 / of na de Sundt-vloedt 169. jaren / doen stont een Sterre soo na in den Noordt-Pool / alsoo dat het maer 8. min. scheelde / het was de lichtste in de staert van den Vraeck / alwaer de twee voorste wielen der Wagen naest op wijsen / of tusschen de Wachters en de Paerden / een Sterre van de twee de groote.

Wat aengaet de Noordt-Pool om die sijn plaetse te bespeuren / soo wordt met een Loot-lijn geropt of ghevoelt / over d' eene zijde van de Vorst Kasseopea, tot de Noort-sterre / en over d' ander zijde van de Noort-sterre / en dat tusschen de Wagen en Paerden door gelijck 't hier voor vertoont is. Maer om te weten of dit al vast en seecker gaet / soo heb ick reeckeningh gemaeckt na de Vorst in Kasseopea, en vinde dat die met de Pool en Noordt-sterre in een rechte Linie ghestaen heeft in den jare 1414 / ende in een rechte Linie staen sal met de

Heupe (of Berke) zijnde de middelste Stezre in Kasseopea, in den jare 1766. Over d' ander zijde bevinde ick dat het Paerdt naest de Wagen / met de Pool en Noozdt stezre in een rechte Linie komen sal in den jare 1764 / alsoo dat dese af-doelinghe / omtrent over hondert jaren / juyst komen sal / over d'eene zijde op de Heupe in Kasseopea, en over d'ander zijde op 't paert naest de wagen.

Hier mede versoeckende aen andere Konst-liebende / dat sy noozt Reeckeninge willen maken / of dese af-doelinge booz desen oock meermaels op 't selfde paert gheballen heeft / of oock op 't noozder Noozwiel / en wanneer 't op 't middelste paert gheballen sal: Doch het is nu alles te sien in mijn wishonstighe Reeckeningh / in het thiende werck-stuck der Klootse Reeckeningen / van my gestelt / als dienende tot een vermaeckelijcke oeffeninge booz Zee vaerders / en alle die dese Konst beminnen / om alsoo booz gestadige oeffeninge te komen tot een goet ende.

Eer ick dan koom tot het byvoeghsel op dit onderwijs / soo sal ick hier noch stellen de Toetse der Navigatie / soo die huydendaeghs tot Amsterdam aen de Stuer-luyden voorgestelt wozt: te weten aen de geene die haer willen begeven in dienste van de Oost-Indische Compagnie / ende is als volght / uytgesepzt dat dese getallen niet altydt de selfde en blijven.

Examinatie der Stuer-luyden Ty-reeckeningh.

Daer wozt gevraeght op wat tijdt men volle Zee heeft den 8 Augusti 1669.

Voor 't Mars-diep of Texel	— — —	ure m.
Voor het Vlie	— — — —	ure m.
Voor de Maes	— — — —	ure m.
In Texel op de Koopvaerders Ree	— — —	ure m.
In de Hoofden	— — — —	ure m.

Stroom-Kavelingh.

Indien men met een open windt zuydt-west ten westen 32. mijl aenseylde / en dat de stroom in de selve tijdt west ten zuyden 9. mijl aen biel. Vzage na de behouden koers en veerheyt? antwoozt.

Stroom-Kavelingh tweede deel.

Als de stroom west-zuyt-west 13. mijl aenbalt / ende een schip in de selve tijdt 32. mijl zeylt. Vzaghe wat koers moet men aengaen om west ten noozden te behouden? antwoozt.

Van het meeten in de Pas-Kaert.

Van 42. grad. noozder breedte / by gissingh geseylt zuyt-oost ten zuyden 34. mijl / ende voozt oost-noozd-oost 28. mijl / alwaer in het hooght meeten 40. grad. 42. min. bevonden wozdt. Vzaghe waer moet men het stick in de Pas-kaert stellen? antwoozt.

Hooght meeten aen de Son.

In 't jaer 1669. den 15. November de Sonne gheseylt benoozden het top 18. grad. 36. min. Vrage na de Pools hooghte? antwoozt.

In 't jaer 1669. den 24. July de Son benoozden het top 32. grad. 28. min. Vzage op wat breedte sulcks geschiet is? antwoozt.

In 't jaer 1668 den 27. Maert de sonne besuyden het top 16. grad. 42. min. Vzage als boven? antwoozt.

Hooght meetingh aen de sterren.

Het hart van de water-slangh geseylt besuyden het top 63. grad. 28. min. Vzage na de Pools hooghte? antwoozt.

De lichtste in de noozt-kroon / boven de noozt Hoozisont 48. grad. 26. min. Vzage als boven? antwoozt.

De bozst Kasseopea in 't noozd op 't hooghste boven den Hoozisont 26. grad. 28. min. Vzage na de aertrijcks bzeedte? antwoozt.

De Gier benoozden het top geseylt 62. grad. 30. min. Vzage als boven / en dat als die is onder de Pool? antwoozt. Of als die is boven de Pool: antwoozt.

De streeck van de Sons op of onderganck te vinden.

Op de Pools hooghte van	— —	42. grad. 34. min.
En de Sons noozt of zuyd Declinatie	—	18. grad. 32. min.

Vzage hoe veel moet de Son van 't oost rijsen of van 't west ondergaen? antwoozt.

De mis-wijsingh der Compassen te vinden door twee peylingen.

De Son rijst benoozden 't oost	— —	12. grad. 20. min.
Gaet onder benoozden 't west	— —	34. grad. 20. min.

Vzage na de mis-wijsinge: antwoozt.

De Son rijst besuyden 't oost	— —	16. grad. 15. min.
Gaet onder benoozden 't west	— —	3. grad. 45. min.

Vzage hoe wijst dit Compas? antwoozt.

De mis-wijsinge der Compassen te vinden door een peylinge.

De Son rijst benoozden het oost	—	25. grad. 41. min.
En behoozde te rijsen benoozden 't oost	—	14. grad. 26. min.

Vzage na de mis-wijsinge? antwoozt.

De Son gaet onder benoozden 't west	—	8. grad. 0 min.
En moest ondergaen besuyden 't west	—	3. grad. 15. min.

Vzage hoe wijst dit Compas? antwoozt.

In 't jaer 1669. den 20. November op noozder breedte van 29. gr. 32. min. wozt de Son geseylt op te gaen besuyden 't oost 24. grad. 38. min. Vzage hoe wijst dit Compas? antwoozt.

Na mis-wijsende Compassen te zeylen.

Geseylt oost-zuydt-oost op een Compas dat 10. grad. 28. min. noozt west heeft: Vzage na de behouden koers? antwoozt.

Indien de begeerde koers zuydt-west ten westen is op een Compas dat recht wijst. Vzaghe hoe moet men aengaen op een Compas dat 10. grad. 28. min. noozd-west heeft? antwoozt.

Als de naelde 10. grad. 28. min. noozdt-west heeft. Vzaghe hoe moet men de lelpe schupven om recht te wijsen? antwoozt.

Krom-streecks Reeckeningh.

Van noozder breedte 32. gr. 46. min. en lenckte 352. gr. 34. min. geseylt zuyd-oost ten oosten 38. mijl / ende van daer west zuyd-west 47. mijl. Vzage op wat breedte en lenghte gekomen? antwoozt.

Ontleedingh van een mis-wijsent Compas.

In 't jaer 1669. den 30. Augusti op de lenckte van 3. gr. 20. min. wozdt de Sonne des middaeghs boven de noozdt Hoozisont gheseylt 67. grad. 26. min. en de Son ondergaende besuyden 't west 2. grad. 15. min. van daer wozt op dit Compas geseylt noozt-west ten westen 38. mijl. Vzage op wat breedte en lenghte men gekomen is / en hoe 't Compas wijst: antwoozt.

Eynde der Examinatie.

BY-VOEGHSEL

Op 't Onderwijs der

ZEE-VAERT.

Waer in

Alle de Reeckeningen der Platte en Krom-streecks drie-hoecken op een Liniael uyt gepast worden: Als oock wanneer alle Boecken en Gereedtschaps-tuygen by ongeval verlooren waren, hoe dat men hem soude konnen helpen om voor te komen.

INLEYDINGE.

In 't beslupt van de platte drie-hoecks-reeckeningh is gheseyt dat men die Reeckeningh alle na ghenoegh kan uytpassen / en dat met een Half-ront / of een Kaertje daer de Compas-streecken in ghetrocken zijn: oock soude men dit konnen doen op de Pas-kaerten die men t'Scheep heeft / maer zijn te groot om hier toe te ghebruycken / ende souden (om het luttels ghebruyck) te veel bedozven wozden: daerom hebbe ick hier een Compas-kaertje laten maecken / van omtrent twee voet lanck en anderhalf breet / om dat dit den Zee-vaerders heel noodigh is / soo om eenige veerheden booz kruys-peylingh uyt te passen / als oock in de stroom-kabelingh te gebruycken / en voornamelijck in de koers-koppelingh / want het seer selden gebeurt dat men een gheheel etmael over een boegh zeylt / maer verscheyden koersen en veerheden in een etmael zeylende / die konnen hier bequamelijck in een koers en veerheyt gebracht wozden.

Hier en boven is noch het principaelste / als dat'er booz desen een Liniael uytgegaen is / daer de graden der vergrootende breedte in geteyckent staen / om hier booz de voorstellen der krom-streecks drie-

hoecken

hoecken sonder reeckeningh upt te passen / gelijck in 't begin van onse krom-streecks dzie-hoecken verhaelt is: Maer dit ghesepde Liniael schijnt my al te kozt / de spatie van een mijl al te klepn / en daerom seer lichtelijck wat kan ghemist wozden: en daer by moet een vierendeel ronts ghetrocken wozden op een papier of bozt / om daer op te vinden (dooz evenwijdige Linien) de koersen / veerheden / of 't verschil der lenghte of bzeedte die begeert wozden. Doch dit self de te vinden / kan op dit Compas-kaertje met minder fauten ende met meerder lichtighept gevonden wozden / want alhier de evenwijdige Linien en koersen alreede getepckent staen / daerom het begeerde veel kozter te vinden is; en 't gebzupck der selve seer noodigh.

Ende op dat dit gebzupck van lenghte en bzeedte / langhs soo meer in de gewoonte soude gheraecken / soo hebbe ick hier toe een Europische Pas-kaert laten uptgaen / met wassende graden / streckende ten zuyden tot 30. grad. noozder-bzeedte / begrijpende alle Zee-kusten van de Middellandtsche Zee / en dat sonder verbattingh / als oock Spangien / Vzanckrijck / Nederlandt / alle de Zee-kusten van de geheele Oost-zee / de noozdt zee achter Schotlant en Vrlandt / tot d'Eylanden van Fero / ende Bergen in Noozwegen op de noozder-bzeedte van 60. grad. De graden der bzeedte alhier / de heilt gewassen zijnde / hebbe ick die omtrent tot een derde deel verklepnt / ende verbattende van 54. grad. Hier mee dan komende tot Caep de Gamas / benoozden Terneuf / alwaer 't de West-Indische Pas-kaert ghelaten heeft / ende voozt ten noozdt-westen dooz de Strate Hudson / Strate Davidts / benoozden Spits-bergen / ten noozdt-oosten van Nova Sembla: dat is soo veer ten noozt-westen / noozden / ende noozdt-oosten als ons tot noch toe bekent is / alsoo dat in dese Europische / en oock de West-Indische Pas-kaert / alle de Zee-kusten op haer lenghte en bzeedte gelept zijn / welcke begrepen zijn tusschen Caep de Bone Esperance / ten Oosten / tot Aquapulco in Nova Hispania / aen de groote Zuydt-zee / ten westen: wanneer hier nu een darde / namelijck een Oost-Indische Pas-kaert by komt / welcke hem streckt van Caep de Bona Esperance / Oost-waerts tot de Landen / en Eylanden in Oost-India / gelijck die nu oock onlanghs voozt gekomen is / alsoo dat men nu in dese dzie Pas-kaerten heeft na genoegh alle Zee-kusten welcke van onse Europische natie bevaren wozt.

Op dat dit dan soude strecken tot bevozderingh der loffelijcke Zeevaert / soo hebbe ick (als gesept is) hier toe een Compas-kaertje laten uptgaen / daer in dat eerstelijck getrocken is een half-ront / wiens Middellijn is twee voet / dit halfront verdeelt in 2. mael 8. Compas-streecken / en op elcke tweede streeck een Compas ghetrocken: voozt is dit halfrondt verdeelt in tweemael 90. graden om alsoo tot minder verdeelinge te gebzupcken. Langhs de Middellijn van dit ront is getrocken het voozsepde Liniael / daer in dat beneffens de gelijcke graden der lenghte / oock gestelt zijn de graden der vergrootende bzeedte / beginnen van de Linie (of middel-ront) en klimmen opwaerts tot boven 84. grad. ende elcke graet met stipkens in 15. mijl verdeelt: het maecksel deser vergrootende of wassende graden / is gelijck de wasstnde Grade-kaerten / by C. I. Lastman aengewesen in de konst der Stuer-lieden / het 44. Voozstel / of 63. vzage / ende wozdt oock een uptpassingh by hem gedaen in 't 47. Voozstel / alwaer dooz bekende koers en veerheydt / ghesocht wozdt de veranderde bzeedte en lenghte / en dat op een wassende Grade-kaert: maer alsoo dese graden haer begrip klepn is / en dese afpassinge maer een veerhept zijnde van 30. of 40. mijl / of een dach zeplens / gheljck ghemeenijck van den eenen middagh tot den anderen het verschil der bzeedte en lenghte gesocht wozt / soo kan dit lichtelijck pets verscheelen / en dooz 't dickmaels versetten het verschil noch grooter wozden. Hier toe is dan gemaeckt dit Liniael / daer in dat simpelijck dese graden viermael grooter genomen zijn / als in de West-Indische Pas-kaert / om alsoo dese veerheden / of al tot een of anderhalf hondert mijl (als 't niet al te veer om de Noozdt en gaet) in dit Liniael met zijn Compas-kaertje / na genoegh te konnen uptpassen. Maer de veerheden grooter zijnde / gheljck als de dzie voozbeelden op het eerste vooz-val der kromstreecks dzie-hoecken in 't onderwijs der Zee-vaert / dan soude d'uptpassinge in een wassende Grade-kaert moeten geschieden. Alsoo dat dese uptpassingh wel goet is vooz die niet Cijfferen kan / of die geen gelegenthepdt heeft om te reeckenen / als oock die in zijn reeckeningh twijffelt / die kan met dese passinghe d'over-een-komingh soecken. Van gelijcken oock het soecken in de Streeck-tafelen / het is wel gereet en goet als 't juyst op een streeck gevalt / maer is dit niet / men kan 't op gedeelten van streecken ten naesten soecken / gelijck by C. J. Lastman aengewesen wozt / in 't leste van het 59. Voozstel. Maer de reeckeningh heeft altijdt volkomen seeckerhepdt / daer in dat men in 't minste niet en heeft te twijffelen / als 't maer wel gedaen is.

Doch om niet alleen dese / maer oock alle voozvallende rekeningen te konnen uptpassen / soo hebbe ick hier oock bygheboeght het evenreedighe Liniael van Edmondt Wingate, daer van een Boeckjen gedzuckt is tot Leyden in 't Jaer 1628. in welcke Liniael dat men meer kan uptpassen / als op een Globen kan nagespeurt / of op een Astrolabi Catholicum kan uptgewzoght wozden: Want hier op kan een regel van dzien / upttreckingh der vierkant / en teerlinck-wortelen / ja alle Rechtlinische / en Klootsche dzie-hoecken / met groote behendighepdt uptghepast wozden / alwaer de Globen heel onbequaem en het Catholicum niet by te gelijcken en is. Daer van op een ander plaetse gehandelt wozdt / streckende tot d'ontbindinghe der Recht-linische en Klootsche dzie-hoecken / als oock verschepden exempelen der selver / en uptreeckenen der Sonnewijsers. Alhier sal maer gesept wozden / hoe de kromstreecks dzie-hoecken / dooz dit Liniael der vergrootende bzeedte kan uptgepast wozden. Als volght.

BY-VOEGHSEL

Op 't Onderwijs der

ZEE-VAERT.

EERSTE VOOR-VAL

Twee plaetsen haer lenghte en breedte bekendt zijnde, om te vinden de kours en de veerheyt.

TOt nader aenmerckinge staet te letten / dat de wegen die men te Lande maeckt / wozden recht ghereeckent / gaende langhs een groot ront / en daerom dese veerheden in Klootsche dzie-hoecken ghereeckent moeten wesen: Maer zeylende ter Zee (gheljck hier voozgestelt wozt) dan gevallen de weghen krom / gelijck in 't begin der kromstreecks dzie-hoecken verhaelt is.

Om dan te komen tot d'ontbindinghe van dit Voozstel: ick neeme twee plaetsen / als de Noozdt-hoeck van 't Landt-Stadt in Noozwegen / wiens lenghte gestelt op — — — — 20- 0.
En de bzeedte bevonden wozt op — — — — 62-30.
Als oock de Zuydt-hoeck van Hitlandt / wiens lenghte ghestelt wozdt op — — — — — — — — 14-20.
En de bzeedte bevonden op — — — — 59-55.
Men begeert te vinden de koers / en hoe veer dese twee plaetsen van malkander gelegen zijn.

Om de koers te vinden: opent de Passer op de gelijcke graden der lenghte / het verschil der lenghte 5-40. en set d'eene voet in 't Middel-punt van 't Half-ront / en d'ander voet langhs de Oost en West-streeck of Middellijn / en maeckt aldaer een teecken: opent dan de Passer op de vergrootende graden van 59. grad. 55. min. tot 62-30. maer alsoo de Lini eyndight boven 61. grad. soo neemt de wijtte / ende van 51. grad. 55. min. tot 61. graden / ende van 61. grad. tot 62. grad. 30. min. Dese twee wijtten bespant te samen / en set d'eene voet op 't gestelde teecken / en d'ander voet evenwijdigh met een zuydt of noozdt-streeck / dat is recht-hoeckigh op de Middellijn / en set daer het tweede teecken / leght dan een Liniael upt het Middel-punt over dit tweede teecken / soo wijst dit in het Half-ront de koers bupten het zuydt of noozdt 46½. graden / dat is van Hitlandt na Stadt / noozdt-oost 1½. grad. oosteljcker / vooz de begeerde koers.

Om de veerhept te vinden / soo laet het Liniael blijven als vooren / ende opent de Passer op de gheljcke graden / het verschil der bzeedte 2. grad. 25. min. strijckt dan met d' eene voet des Passers langhs het Liniael / tot dat d' ander voet recht-hoeckigh op de Middellijn komt / neemt dan de wijtte van het punt dat aen het Liniael raeckt / tot het Middel-punt / en besiet hoe veel mijlen dat dit in de gheljcke graden bespant / men vint 56. mijlen vooz de begeerde veerhept.

TWEEDE VOORVAL.

Van een bekende plaets afzeylende, een bekende koers en veerheyt: om te vinden de breedte en lenghte die men als dan bekomen heeft.

LAet de bekende plaetse wesen de zuydt-hoeck van Hitlandt / gheliegen op de lenghte 14. gr. 20. min. en Noozder-bzeedte 59. gr. 55. min. van daer ghezeylt Noozdt-oost 1½. grad. Oosteljcker / de

veerhept van 56. mijl: men begeert te binden wat breedte en lenghte men als dan bekomen heeft.

Om de breedte te binden / leght het Liniael upt het Middel punt langhs de gezeylde koers / en opent de Passer op de gheliicke graden / de gheseylde veerhept 56. mijl / en set d'eene voet in 't Middel-punt / en d'ander langhs het Liniael / en maeckt aldaer een teecken / van dit teecken opent de Passer tot recht-hoeckigh op de Middellijn / besiet dan in de gelijcke graden hoe veel dese openingh bespandt / men vindt 2. grad. 35. min. voor de veranderde breedte / doet tot 59-55. komt 62. grad. 30. min. breedte die men bekomen heeft.

Om de lenghte te binden / soo laet het Liniael blijven als voorzen / ende opent de Passer op de vergrootende graden van 59-55. tot 62-30. en strijckt d'eene voet langhs het Liniael / tot dat d'ander voet recht-hoeckigh komt op de Middellijn / en maeckt daer een teecken / neemt dan de wijtte van dit teecken tot het Middel-punt / en besiet in de gelijcke graden hoe veel dese openingh bespant / men vindt 5. grad. 40. min. veranderde lenghte / doet tot 14-20. komt 20. grad. lenghte die men bekomen heeft.

DERDE VOORVAL.

Van een bekende plaets af zeylende, een bekende koers, en breedte: om te vinden hoe veer dat men ghezeylt is, en wat lenghte men als dan bekomen heeft.

Laet de bekende plaets wesen de zuydt-hoeck van Yirlandt / gelegen op de lenghte van 14-20. en breedte 59-55. van daer geseylt noozdt-oost 1¼. grad. oosteliicker / tot dat men komt op de noozder-breedte van 62-30. men begeert te binden hoe veer dat'er geseylt is / en tot wat lenghte men gekomen is.

Om de veerhept te binden / leght het Liniael upt het Middel-punt langhs de geseylde koers / en opent de Passer op de gelijcke grad. de veranderde breedte 2-35. en strijckt dan met d' eene voet langhs het Liniael / tot dat d'ander voet recht-hoeckigh komt op de middel lijn / maeckt dan met de voet aen 't Liniael een teecken / en neemt de wijtte van dit teecken tot het Middel-punt / besiet dan in de gelijcke graden hoe veel dese wijtte bespant / men vindt 56. mijl voor de begeerde veerhept.

Om de lenghte te binden / soo laet het Liniael blijven als voozen / en opent de Passer op de vergrootende graden van 59-55. tot 62. gr. 30. minut. en strijckt d'eene voet langhs het Liniael / tot dat d'ander voet recht-hoeckigh komt op de middel-lijn / ende maeckt daer een teken / neemt dan de wijtte van dit teecken tot het Middel-punt / en besiet in de gheliicke graden hoe veel dat dese wijtte bespant / men vint 5. grad. 40. min. veranderde lenghte / doet tot 14-20. komt 20. gr. lenghte die men bekomen heeft.

VIERDE VOORVAL.

Van een bekende plaets afzeylende, een bekende veerheydt, en breedte: Om te vinden wat koers dat men ghezeylt is, en wat lenghte men als dan bekomen heeft.

Laet de bekende plaetse wesen de zuydt-hoeck van Yitlandt op de lenghte van 14-20. en breedte 59-55. van daer geseylt 56. mijl / tot dat men komt op de breedte van 62. grad. 30. min. met toenemende lenghte: men begeert te binden / wat koers dat'er gheseylt is / en tot wat lenghte men als dan gekomen is.

Om de koers te binden / opent de Passer op de gelijcke graden / de geseylde veerhept 56. mijl / en set d'eene voet in 't middel-punt / en met d'ander schrijft een booge omtrent daer de koers ghevallen moet / opent dan de Passer op de gheliicke graden / het verschil der breedte 2--35. met dese wijtte treckt een lini evenwijdigh met de middel-lijn / welcke lini de gemaeckte booge doorsnijden sal / leght dan het liniael upt het middel-punt over dese doorsnijdingh / soo wijst dit in 't Halfront de koers buyten 't noozden 46½. grad. dat is noozt-oost 1½. gr. oosteliicker / voor de begeerde koers.

Om de lenghte te binden / soo laet het liniael blijven als voozen / ende opent de Passer op de vergrootende graden van 59-55. tot 62. gr. 30. min. en strijckt d'eene voet langhs het liniael / tot dat d'ander voet recht-hoeckigh komt op de middel-lijn / en maeckt aldaer een teecken / neemt dan de wijtte van dit teecken tot het middel-punt / en besiet in de gheliicke graden hoe veel dese wijtte bespant / men vint 5. grad. 40. min. veranderde lenghte / doet tot 14-20. komt 20. grad. lenghte die men bekomen heeft.

VYFDE VOORVAL.

Van een bekende plaets afzeylende, een bekende koers, en lenghte: Om te vinden die breedte die men dan bekomen heeft, en wat veerheydt men gezeylt is.

Laet de bekende plaetse wesen de zuydt-hoeck van Yitlandt / gelegen op de lenghte van 14-20. en Noozder-breedte 59. gr. 55. min. van daer gheseylt Noozdt-oost 1¼. graedt oosteliicker / tot dat men op de lenghte ghekomen is van 20. grad. men begeert te binden op wat breedte men als dan gekomen is / en hoe veer geseylt.

Om de breedte te binden / leght het liniael upt het middel-punt langhs de geseylde koers / en opent de Passer op de gheliicke graden / het verschil der lenghte 5. graden 40. minuten / en set d'eene voet in het middel-punt / en d' ander langhs de middel-lijn / en maeckt aldaer een teecken / set dan d'eene voet in dit teecken / en d'ander voet langhs het liniael / tot dat beyde voeten evenwijdigh komen met een Zuydt of Noozdt-streeck (of recht-hoeckigh op de middel-lijn) set dan dese wijtte in de vergrootende graden / d'eene voet op 59. grad. 55. minuten / en besiet hoe veel dese wijtte ten Noozden uptstreckt / men vint tot 62. grad. 30. minut. booz de bekomen breedte die begeert wozdt.

Om de veerheydt te binden / soo laet het liniael blijven als voozen / en opent de Passer op de gheliicke graden / het verschil der breedte 2. graden 35. minuten / en strijckt d'eene voet langhs het liniael tot dat d'ander voet recht-hoeckigh op de middel-lijn komt / neemt dan de wijtte van het punt dat aen het liniael raeckt / tot het middel-punt / en besiet in de gheliicke graden hoe veel mijl dese wijtte bespant / men vint 56. mijl booz de begeerde veerheydt.

SESTE VOORVAL.

Van een bekende plaets afzeylende, een bekende veerheydt, en lenghte: Om te vinden de koers die men gezeylt is, en wat breedte men als dan bekomen heeft.

Gheliick dit seste Voozstel / in de reeckeningh booz geen grondt-regel te binden is: alsoo en mach dit oock booz de Passer en liniael niet gebonden wozden / dan dat men by gissingh een verschil der breedte (of koers) neemt / ende dan besien hoe het met de veranderde lenghte en veerheydt over-een komt / alsoo soeckende tot dat men over-een komingh vindt. Maer alsoo dit in de Zeevaert geen ghebruyck en heeft / om dat het verschil der lenghte / noch booz geen middel te binden is / daerom onnodigh om veel moeyten na te maecken.

Om Oost of West te varen.

Angaende de veerheden van Oost en West / die konnen oock in de linialen der gelijcke graden en vergrootende graden upt-ghepast wozden: Als by voorbeelt (die ick hier de self de neem als in 't Onderwijs der Zee-vaert) op Noozder-breedte van 49. gr. 40. m. wozt gheseylt recht oost of west 40. mijl / men begeert te binden hoe veel de lenghte verandert is.

Om dit verschil der lenghte te vinden / soo neemt de halve geseylde veerhept / welck is 20. mijl / en opent de Passer op de vergrootende graden / stellende den eenen voet 20. mijl beneden 49-40. dat is 48-20. en d'ander voet 20. mijl hoogher / dat is op 51. graden 0. minuten / besiet dan in de gheliicke graden hoe veel dese wijtte bespant / men vint 4. graden 7. minuten veranderde lenghte / booz het begeerde.

Over d'ander sijde / als wanneer 't verschil der lenghte bekent gegheven wozdt / om dan te binden hoe veel mijl dat men seylen moet: By voorbeelt / C. Horent en Fayal / leggende beyde op 38. graden 50. minuten / en het verschil haerder lenghte gheselt op 18. graden 56. minuten.

Om de veerheyt van dese twee plaetsen te binden / opent de Passer op de gelijcke graden / de halve veranderde lenghte / welcke is 9. gr. 28. minut. en set de Passer in de vergrootende graden / d'eene voet op de gheseylde breedte 38-50. en besiet dan hoe veel d'ander voet onder en boven bespant / men vindt die onder te komen tot 31. graden 6. minuten / en boven tot 45. graden 50. minut. het een van 't ander getrocken blijft 14. graden 44. minuten / dat is 221. mijl booz de begeerde veerheyt.

VOLGHT NU,

Om sonder Boecken of Gereetschaps-tuygh hem in de Zee-vaert te konnen behelpen, om voort te komen.

Onder alle Gereetschaps-tuygen is het Compas het alder-noot-saeckelijckste ter Zee-vaert / want sonder het self de soude men moeten dwalen / gelijck hier van in den beginne gheseyt is: wy sullen 't dan nemen gelijck of onder alle ongeval het Compas noch is behouden: ende wat aengaet om booz d'Epacta de Maens ouderdom / en de water-ghetijden by memorie te konnen reeckenen / dat is al over-langh by den See-varenden bekent geweest / ghelijck oock in 't begin van dit onderwijs geleert is.

Komende dan om hooghte aen de Son of Sterren te nemen / welcke meest gedaen wozt met een Graedt-boogh / wiens afteeckeningh gemaeckt kan wozden op een effen bozdt / en dat met een half vierendeel

ronts

ronts in 90. gelijcke graden verdeelt / daer van in de See-boecken in 't vreede ghehandelt wort: Maer of de ghelegenthept hier toe altijdt soude willen dienen / om soo een effene aftepckeningh te maecken / ende dan een stock soo winckelrecht door de kruysſen te schuyven / dat is avontuerlijck / niet te min om de hooghte der Sterren te nemen / soude men alsoo een Graedt-boogh moeten toestellen: Maer tot de Son / om de hooghte door de schaduwe te nemen / hier toe soude / mijns oordeels / beter middel wesen / dat is om te maecken een Quadrant of vierendeel ronts / en dat van een vierkant Hout / een of twee voet in 't vierkant na gelegenthept: Een Passer kan licht ghemaeckt worden van twee houtjes / met een Spijcker of houten nagel t' samen ghestelt / om op of toe te setten: als dan den eenen voet des Passers geset op d'eene hoeck van 't vierkante hout / en met d'ander voet een vierendeel ronts geschreven / gelijck in de volgende figuer met de letteren A B C afgetepckent wort: Maer om dit vierendeel ronts wel te maecken / soo neemt de wijtte der half middel lijn A B of A C, en set d'eene voet in C, soo komt d'ander tot 60. graden / neemt dan de helft der half middel-lijn / en set d'eene voet in 60. grad. soo moet d'ander voet juyst geraecken tot d'half-middel-lijn A B. Dit vierendeel ronts verdeelt dan in 90. gelijcke grad. ende in 't middelpunt A een drayende liniael gemaeckt / strijckende over de graden des Quadrants / en op dit liniael gemaeckt twee gluer gaten / daer men de schaduw' van de Son moet op waer nemen / en oock twee gluergaten even-wijdigh met d' eene zijde / over-een-komende met den sicht-eynder: wiens aftepckeningh een figuer te sien is in A. Metius Geographiſche onderwijſinge.

Als nu soo veer gekomen zijnde dat men de Sons hooghte kan afmeten / soo moet noodsakelijck zijn Declinatie bekent wesen / ende om die te vinden / soo wordt wel een Pleynschael of liniael ghebruyckt / zijnde getepckent op een plat Houtje van omtrent een voet langh / het welck eenige altijdt by haer dragen / en seggen als sy dat maer bewaren / soo is oock de Konst der Zee-vaert behouden. Doch men kan geen Sons declinatie uyt-passen / noch uytreecken / of de Sons plaets / dat is zijn Taen-ronts lenghte / moet eerst bekent wesen / welcke lenghte niet doenelijck is / om sonder Boecken of bereecknde Tafelen perfeckt te vinden: Maer men mach die uyt den rouwen vinden / als door het beersken Kleyne, Korte, Jaren, en soo voort / ghelijck in dit Onderwijs in 't vierde Hooft-stuck gheleert wort / en als de Sons graet aldus upt den rugge ghesocht wort / 't welck wel een geheele graedt by de ware plaetse kan verscheelen / soo is oock den Pleynschael of liniael heel onnoodigh / want de Sons declinatie / als oock des Aertrijcks lenghte en vreedte / kan sonder de self de alsoo wel uytghepast worden / en dat door dese voorghenoemde Quadrant / alhier ghetepckent met de letteren A B C, alwaer het tepcken Aries aen C begint / loopende tot 30. grad. daer het tepcken Tauris begint / welcke dan loopt tot 60. grad. daer Gemini dan begint / loopende tot in B 90. grad. alwaer het tepcken Kanser begint / loopende dan wederom tot 30. grad. en soo voort / alsoo dat Libra in C begint / en Kapricornus in B. Dit aldus ghetepckent zijnde / soo verdeelt de half middel-lijn A B in 23. en een half gheljcke deelen / het welck syn de graden van de Sons grootste declinatien: Wanneer nu door 't voorgaende vaersken de Sons graedt bekent ghemaeckt is / soo opent de Passer van de Sons graden tot recht-hoeckigh op de half-middel-lijn A C, en besiet hoe veel graden dese wijtte op de half-middel-lijn A B bespant / het welck is de begeerde Sons declinatie.

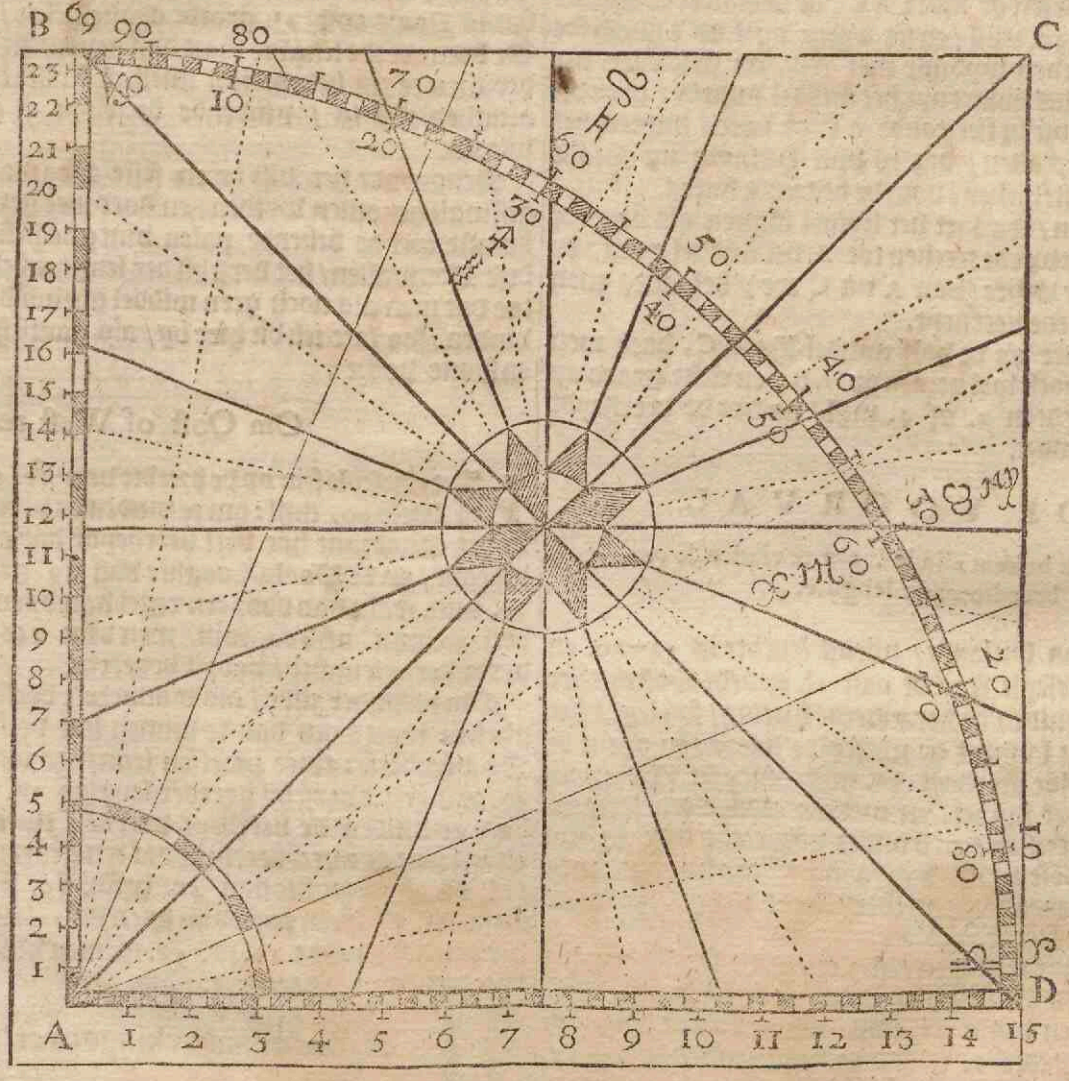

By Voor-beelt.

DE Sonne wort bevonden / op den 30. Apzil / 10. grad. in Taurus / set d'eene voet des Passers aldaer / en d'ander voet rechthoeckigh op A C, dese wijtte set van A na B, ende men vindt de tweede voet komen tot 15. grad. voor de begeerde Sons Noordder declinatie: de self de vint men oock op den 12. Augusti / wanneer de Son is 20. grad. in Leo: van ghelijcken oock de Zuyder declinatie / als wanneer de Sonne is 10. grad. in Scorpius / en 20. grad. in Aquarius.

De Sons declinatie nu bekent ghemaeckt zijnde / men kan oock vinden de declinatie van eenige vaste Sterren: want hier of daer op het landt zijnde / alwaer men de Pools hooghte door de Sonne bekent gemaeckt heeft / daer mach men oock de hooghte der Sterren afmeten / ende het geene dat sy hooger of laegher in 't Zuydt staen als de linie / dat is haer Noordder of Suyder declinatie / als oock het gene dat sy hooger of laeger in 't Noort staen als den Pool / dat is haer afstant van den selven.

Aldus verre gekomen zijnde om met dit Gereetschaps-tuygh des Aertrijcks vreedte te vinden / soo mach men oock verder komen / om besteck op lenghte en vreedte te setten / en dat al op dit self de Quadrant / of vierendeel ronts: want laet verdeelt zijn de half-middel-lijn A C in 15. gelijcke deelen / en eicke deel met stipjes in vieren / 't welck zijn de 15. mijlen of 60. min. veerhept / voor een graedt der lenghte onder de linie / daer door dat dan gevonden kan worden op alle Poolshooghten / hoe veel veerhept dat een graedt in de lenghte bedraeght: want laet geset zijn d'eene voet des Passers op u begeerde Aerdtrijcks vreedte of Pools-hooghte (tellende van C als linie na B den Pool toe) en d'ander voet recht-hoeckigh op A B, dese wijtte set van A na C, welck aldaer aenwijst het begeerde: Ende wort alsoo ghevonden op de Pools-hooghte van 50. graden / dat een graet in de lenghte bedraeght 39. min. veerhept / en op 60. graed. vreedte 30. minuten / en op 70. grad. vreedte 21. min. of 5¼. mijl veerhept / en soo voort. Maer om de Passer recht hoeckigh of even-wijdigh te setten met A B, of A C, als oock om tot de koers-koppelingh / kruys-peylingh / of stroom-kabelingh te ghebruycken; soo mach op desen Quadrant oock eenige Compassen ghetrocken worden / om hier door 't begeerde met meerder lichtigheyt te vinden.

Doch wat den Pas-kaert aengaet / men ſoude ſonder de ſelf de konnen voort-komen / als maer in de memorie onthouden was de lenghte en breedte daer men 't ongheval hadde: als ook eenighe uytſteeckende hoecken / als Engelants-eyndt / Heyſant / Caep de Finis Terre / Caep de Verde / Caep de Bone Eſperance / of meer andere hoecken / of Eylanden / na ghelegenthepdt der plaetſen / want als dan konde men reeckeninghe maecken om tot d'een of d'ander plaetſe te komen.

Dit aldus geſtelt zijnde / men kan nae genoeg komen tot d'uytreeckeningh der Kromſtreeckſ Drie-hoecken / daer van hier de ſelfde / als vooren / gheſtelt zijn.

EERSTE VOORVAL.

Twee plaetſen haer lenghte en breedte bekent zijnde, om te vinden haer koers en veerheydt.

DE twee plaetſen hier voor gheſtelt / als het Landt-ſtadt in Noorwegen / op de lenghte 20-0. breedte 62—30. en de Suyt-hoeck van Hitlant / lenghte 14—20. breedte 59—55. het verſchil haerder breedte is 2. grad. 35. min. de helft is 1—18. doet tot 59—55. komt haer middel-breedte 61. grad. 12. minuten / beſiet dan op het Quadrandt hoe veel veerhept dat een graedt in de lenghte bedraeght / op deſe Pools- hooghte van 61. graden 12. minuten / men vint 29. minuten: ſeght dan (met een reghel van drien) 60. komen tot 29. hoe veel veerhepdt het verſchil der lenghte / welck is 5. graden 40. minuten men vint 2—44. ofte 41. mijl / de verkorte lenghte. Neemt dan op de half-middel-lijn AC eicke ſtipken op een mijl / ende opent de paſſer upt A tot 41. mijl / en maeckt aldaer een teecken: opent dan de paſſer op de ſelf de mate AC, de veranderde breedte 2. grad. 35. minut. ofte 39. mijl / en ſet d'eene voet op 't gheſtelde teecken / en d'ander voet even-wydigh met AB, en ſtelt daer het tweede teecken: leght dan het liniael upt het middel-punt A, over dit tweede teecken / ſoo wijſt dit in het rondt AC de koers bupten het Zuyden of Noorden 46½. graden / dat is van Hitlandt na Stadt Noordt-oost 1½. grad. Oosteliycker / voor de begeerde koers.

Om de veerhept te vinden / ſoo laet het liniael blijven als voorzen / en opent de paſſer van het tweede teecken tot A het middel-punt / en beſiet dan hoe veel dat deſe wijtte (van A na C toe) beſpant / men vint 56. mijl voor de begeerde veerhept.

Ick neeme alhier de mate op de half-middel-lijn AC, doch men mach na gelegenthepdt die ook wel nemen op AB, en elcke graed op een mijl / of ook elcke graedt in 2. of 4. mijl / na dat de veerhepdt kleyn of groot voorgeſtelt wort.

TWEEDE VOORVAL.

De koers en veerheydt bekent zijnde, om te vinden de veranderde breedte ende lenghte.

VAn de Zuyd-hoeck van Hitlandt / wiens lenckte is 14—20. en breedte 59-55. wort geſeylt Noordt-oost 1½. graedt Oosteliycker 56. mijl: om hier door te vinden de veranderde breedte / ſoo leght het liniael upt het middel-punt langhs de gheſeylde koers / en opent de Paſſer op AC, de gheſeylde veerhept 56. mijl / ende ſet d'eene voet in A, en d'ander langhs het liniael / en maeckt aldaer een teecken / zet dan d'eene voet in dit teecken / en d'ander voet recht hoeckigh op AC, beſiet dan hoe veel deſe wijtte van A na C toe beſpant / men vint 2. grad. 35. min. veranderde breedte / komt 62. gr. 30. min. bekomen breedte voor 't begeerde.

Om de veranderde lenghte te vinden / ſoo opent de Paſſer van het gheſtelde teecken / tot recht-hoeckigh op AB, en beſiet hoe veel deſe wijtte op AC beſpant / men vindt 41. mijl: neemt dan de helft van de gevonden veranderde breedte 2. grad. 35. min. welck is 1—17. vergadert tot 59—55. komt haer middel-breedte 61. grad. 12. min. beſiet dan op 't Quadrant hoe veel veerhept dat een graet in de lenghte bedraeght / op deſe Polus-hooghte van 61. grad. 12. min. men vint 29. minuten; ſeght dan door een regel van drien / 29. komen tot 60. hoe veel de boven-gevonden 41. mijl / of 164. minuten / men vindt na genoegh 340. minuten / ofte 5. graden 40. minut. veranderde lenghte / voor 't begeerde.

DERDE VOORVAL.

De koers en veranderde breedte bekent zijnde, om te vinden de veerheydt, en veranderde lenghte.

VAn de Suyt-hoeck van Hitlandt / wiens lenghte is 14—20. en breedte 59—55. wort geſeylt Noord-oost 1½. graedt Oosteliycker / tot dat de breedte 2. grad. 35. minut. vermeert is. Om hier door de veerhept te vinden / ſoo leght het liniael upt het middel-punt langhs de gheſeylde koers / en opent de paſſer op AC, de veranderde breedte 2. grad. 35. min. ſtrijckt dan met d'eene voet langhs het liniael tot dat d'ander voet recht-hoeckigh komt op AC, maeckt dan met de voet aen het liniael een teecken / en neemt de wijtte van dit teecken tot A het middel-punt / en beſiet dan hoe veel dat deſe wijtte op AC beſpant / men vint 56. mijl voor de begeerde veerhept.

Om de veranderde lenghte te vinden / ſoo opent de paſſer van het gheſtelde teecken tot recht-hoeckigh op AB, en beſiet hoe veel deſe wijtte op AC beſpant / men vint 41. mijl: neemt dan de helft van de veranderde breedte 2-35. welck is 1-17. en bergaert tot 59-55. komt haer middel-breedte 61. grad. 12. min. beſiet dan op 't Quadrant hoe veel veerhepdt dat een graedt in de lenghte bedraeght op deſe Polus-hooghte van 61. grad. 12. min. men vindt 29. minuten / ſeght dan door een reghel van drien / 29. komen tot 60. hoe veel de boven gevonden 41. mijl / of 164. minuten / men vindt na genoegh 340. minuten / of 5. grad. 40. minuten veranderde lenghte / voor het begeerde.

VIERDE VOORVAL.

De veerheyt, en veranderde breedte bekent zijnde, om te vinden de koers en veranderde lenghte

VAn de Zuydt-hoeck van Hitlandt / wiens lenckte is 14-20. en breedte 59-55. wort geſeylt 56. mijl / tot dat de breedte 2. grad. 35. minut. vermeert is. Om hier door te vinden de geſeylde koers / ſoo opent de paſſer op AC, de geſeylde veerhept 56. mijl / en ſet d'eene voet in A het middel-punt / en met d'ander voet ſchrijft een Booghe / omtrent daer de koers ghevallen moet / opent dan de paſſer op AC de veranderde breedte 2—35. en treckt met deſe wijtte een lini even-wydigh met AC, welcke lini de gemaeckte Booge doorſnijden ſal / leght dan het liniael upt het middel-punt over deſe doorſnijdingh / ſoo wijſt dit in 't ront AC de koers bupten 't Noorden 46½. graden / dat is Noort-oost 1½. graedt Oosteliycker / voor de begeerde koers. De veranderde lenghte wort dan gevonden (alſoo de koers en verſchil der breedte nu bekent is) gheliyck in het tweede en derde Voorval aengheweſen is / vindende de ſelfde 5. graden 40. minuten als voorzen.

Aengaende het vijfde en ſeſte Voorval / deſe moet een ghetal by giſſingh genomen worden / en daer mee gewrocht / tot dat men d'uytkomſte met de bekende palen vint gheliyck upt te komen: doch alſoo deſe Voorvallen / het verſchil der lenghte bekent ghegeven wort / daer toe dat men als noch geen middel ghevonden heeft / om die te konnen vinden / ſoo laet ick dit hier by / als gantſch onnut tot de Zee-vaert / en kome voort

Om Ooſt of Weſt te varen.

LAet gheſeylt ſijn op de breedte van 49. grad. 40. min. recht Ooſt of Weſt 40. mijl: om te vinden de veranderde lenghte / ſoo beſiet op het Quadrant hoe veel veerhepdt dat een graet in de lenghte bedraeght / op de Pools-hooghte van 49. grad. 40. minut. men vint 39. min. ſeght dan door een regel van drien / 39. komen tot 60. hoe veel 40. mijl / of 160. min. men vint 246. min. of 4. grad. 6. min. veranderde lenghte / voor 't begeerde.

Over d'ander zijde / als wanneer 't verſchil der lenghte bekent gegheven wort / om dan te vinden hoe veel mijl dat men zeylen moet. By voorbeelt: twee plaetſen leggende op de breedte van 38. graden 50. min en 't verſchil haerder lenghte 18. grad. 56. min. Om hier door te vinden de veerhept van deſe twee plaetſen / ſoo beſiet op het Quadrant hoe veel veerhept dat een graet in de lenghte bedraeght op deſe Pools-hooghte van 38. grad. 50. min. men vint 46¼. minut. ſeght dan door een regel van drien / 60. komen tot 46¼. hoe veel het verſchil der lenghte 18. gr. 56. m. men vint 885. m. dat is 221. mijl / voor de begeerde veerhept.

Nader Aenmerckinge over 't voorgaende.

DAt hier voor geſeyt is / dat men de Sons-plaets ſonder Boecken of bereeckende Tafelen ſoo effen niet kan vinden / of dat het wel een heele graet verſcheelen kan: Dit en gerft in de Sons declinatie ſoo veel niet / want of 'er al een graet in de Sons-plaets gemiſt worde / dit ſoude ten hooghſten 24. min. verſchil in de Sons-declinatie by brenghen / en dat omtrent de even-achts-tijden / als in Maert en September / maer omtrent Jump en December / dan is 't verſchil van een graet heel wepnigh of niet merckelijck. Wat d'uytpaſſingh aengaet / die is wel goet ſoo veel als de Konſt belanght / en hoe 't Quadrant grooter is / hoe dat het nader kan upt-ghepaſt worden: Maer altijdt de reeckeningh beter / want daer mach men op aengaen.

Wat voorts aengaet de Krom-ſtreeckſ Drie-hoecken / welcke alhier door verkortende lenghte ghevonden worden / dat is / dat op haer middel-breedte geſocht wort / hoe veel veerhept dat een graedt aldaer in de lenghte bedraeght: dit komt in 't gemeen gebrupck na genoegh; maer een groote veerhept / ende dan verre Noort-waert / dan heeft het eenighe faut: en alſoo dit op de ſelf de maniere in de Plepn-ſchael ook uptghepaſt wort / welcke veel by den Zeelanders en Engelſchen

in

in 't ghebruyck is / ſoo ſal ick hier noch een Voor-beelt van ſtellen / daer vandat twee plaetſen haer lenghte en breedte bekent gegeven wort / en de koers en beerhept geſocht wort / als volght:

De Zuyd-hoeck van Spits-bergen lenghte 32—0. breedte 76—30.
De Ooſt-hoeck van Yſlant op de lenghte 3—0. breedte 66—30.

Dit gereeckent na de ware Kromſtreecks-reeckeningh / volghens de Tafel der vergrootende breedte / men vindt de koers bupten het Suyden of Noorden 41. grad. 55. min. en de beerhept 201½. mijl. maer om dit te bereeckenen met verkortende lenghte / gelijck d'uyt-paſſingh van dit Quadrant en Pleyn-ſchael mede brenght / ſoo beſiet (door reeckeningh) hoe veel beerhept dat een graet in de lenghte be-draeght / en dat op haer middel-breedte / welck is 71. gr. 30. min. men vint 19$\frac{24}{100}$. min. die ick aldus ſette 19—04. min. ſeght dan: 60. komen tot 19—04. hoe veel 't verſchil der lenghte 29. graden / men vint de verkorte lenghte 552. min. Om nu de koers te vinden / ſeght: 't verſchil der breedte 10. grad. geeft de verkorte lenghte 552. min. hoe veel 100000? men vint 92000. wiens Booghe in de Raeck-lijn geſocht / men vint 42. grad. 37. min. voor de begeerde koers: dit is 42. min. te veel. Om de beerhept te vinden / ſeght: ghelijck 100000. tot het verſchil der breedte 10. grad. (of 150. mijl) alſoo ſuy-lijn der koers bupten 't Zuyden of Noorden 135888. tot de beerhept / komt na genoegh 204. mijl / dat is derde-half mijl te veel.

Alſoo nu verſcheyde Schrijvers zijn / die op deſe verkortende lenghte een vaſten regel maecken: doch in plaets dat men hier de verkortende lenghte op haer middel-breedte ſoeckt / ſoo ſoecken zy die op beyde plaetſen haer breedte / welcke te ſamen vergaert / en dan ghehalveert / komt na ghenoegh de verkortende lenghte op haer middel-breedte. Andere ('t welck een ſelf de uytkomſt geeft) nemen de ſcheel-booghs-hoeck-maten van beyde plaetſen haer breedte / te ſamen vergaert / en dan de helft / 't welck ock na genoegh is de Scheelboogs-hoeck-maet van haer middel-breedte.

Om hier noch een voorbeelt op te maken / ick neeme dat'er geſeylt is van de Noorder-breedte van 64. graden Noordt-ooſt ten Ooſten 300. mijl: brage na de veranderde breedte en lenghte. Om de veranderde breedte te vinden / gelijck 100000. tot de beerhept 1200. min. alſoo hoeck-maet der koers bupten 't Ooſt of Weſt 55557. tot de veranderde breedte 11. grad. 7. minuten / vergaert tot 64. graden komt de bekomen breedte 57. graden 7. minuten / dit komt over beyde zijden gelijck.

Om nu de veranderde lenckte te vinden / ten eerſten door vergrootende breedte ſeght / gelijck 100000. tot het verſchil der vergrootende breedte 19581. alſoo raeck-lijn der koers bupten 't zuyden of Noorden 149661. tot de veranderde lenghte 48. gr. 50. min.

Ten tweeden door de verkortende lenghte: neemt de Scheelboogs-hoeck-maet van de afgeſeylde breedte 64. grad. welck is 43837. en Scheelbooghs-hoeck-maet der bekomen breedte 75. gr. 7. m. welck is 25685. deſe vergaert komt 69522. de helft is 34761. na genoegh voor Scheelbooghs-hoeck-maet van haer middel-breedte: ſeght dan / ten eerſten / gelijck 100000. tot de beerhept 1200. min. alſoo hoeck-maet der koers bupten 't Zuyt of Noort 83147. tot de verkorte lenghte 998. min. Ten tweeden / ghelijck Scheelbooghs hoeck-maet der middel-breedte 34761. tot 100000. alſoo de verkorte lenghte 998. min. tot de veranderde lenghte 2870. min. dat is 47. gr. 50. min. 't welck een heele graet by de ware lenghte te kort komt.

Men ſoude ock den Suy-lijn in plaetſe van de Scheelbooghs-hoeck-maet konnen nemen / ende dan 100000. voor aen ſetten / om alſoo met meerder lichtigheyt een multiplicatie hebben / in plaetſe van Divideeren. Doch alſoo deſe reeckeningh (door verkorte lenghte) niet beſtaen mach / gelijck alhier een heele graet in de lenghte ghemiſt wort / ſoo is 't noodigh dat men deſen regel achter weghen laet / ende in plaetſe neemt de regulen uyt de tafel der vergrootende breedte / want daer mach men met ſekerheyt op aen gaen. Maer wat aengaet de dagelijckſe uyt-paſſingh op deſen Quadrant en Pleyn-ſchael / dit kan hier in niet merckelijckis verſcheelen / daerom na genoegh om (door verkortende lenghte) gebruyckt te worden.

't Beſluyt.

DIt dan aldus geſtelt zijnde / verwachte nu wat een ander hier in verbeteren ſal: Want het ſeſte Voorſtel geen regel toe gheſtelt is / en ock het vijf de door 't Quadrant / of Pleyn-ſchael / dat is door verkortende lenghte niet te vinden / dan een getal by giſſingh nemen / het welck doch bupten de regel is. Miſſchien ſullen haer wel eenighe vermeten / over deſe / en meer andere dinghen / als dat by haer wat bpſonders kan uytgewrocht worden / gelijck by ſommige wel hoogh geroemt wort / maer wepnigh aen den dach komt; doch niet te min / kan door een ghemeen perſoon wat bpſonders ghevonden worden: Daer van den hoogh-geachten D. Paracelſus, in ſijn Boeck van de verborgen Philoſophia, aldus ſept: Een Medecijn-meeſter en kan niet al 't geen hem noodſaeckelijck is uyt de Hooge Schoolen halen, maer heeft van nooden hem ſomtijdts met oude Wyven, Waer-ſeggers, Wage-naers, Landt loopers, oude Boeren, en diergelijcke geringe menſchen, te beraetſlagen, en van haer te leeren: want zy konnen meer uyt ſoodanige, dan uyt alle de Hooge Schoolen wijs werden, &c.

Daerom ſoud'et my ock aenghenaem en wenſchelijck weſen / dat hier op wat mochte voort-ghebracht worden / dienende tot verbeteringh: doch niet in roem of ſchijn / maer die wat heeft die moet het voortbrengen / en met ſekere proeven beveſtigen / ſoo mach men 't geloven / en voor ſeecker houden tot den

E Y N D E.



VAN DE
WATER-GETYDEN.

HEt is dooz erbarenthepdt bekent/ dat de vloeden ende ebben van de Maen gheregeert wozden / al is het dat de ware oozsaeck by ons noch wat dupster is / niet te min soo wozt bevonden / dat wanneer de Maen op een seeckere streeck ghepeylt wozt / dan is het altijdt op dese of die plaetse hoogh water / en oock dat de Nieuwe of volle Maen hooghet water maeckt dan de quartieren: alsoo dat men na ghenoegh kan vinden de tijdt of uure van een toekomende ghetye / streckende tot grooten dienst in de ghemeene Zee-vaert / ende kan vooznamelijck op twee manieren ghevonden wozden / dat is met de afpeylinge der Maen op de streecken / of dooz 't verschil des tijdts.

Eerste manier: Dat is, door afpeylinghe op de streecken.

Hier toe hebbe ick dese volgende Tafelen van de Water-getijden gestelt / waer in dat van streeck tot streeck (met Zupdt en Noozdt beginnende) de plaetsen ghestelt sijn daer de Maen op die streeck zijnde / volle Zee maeckt / en dat volghens de waer-neeminghe alsoo bevonden.

Doch dese afpeylinge na eenige streeck / mach niet geschieden na een ghemeen black-dzyvende Compas / dooz dien dat alleenlijck den Hozizont af deylt in gheliicke streecken / en aenwijst in wat Verticael circhel ofte Azimuth de Son ofte Maen staen / maer na een Compas dat (verheven zijnde na de superficie des Equinoctiaels) den Equinoctiael even-alsoo in gheliicke deelen af deelt / als de gemeene black-dzyvende Compassen den Hozizont doen. Sulck

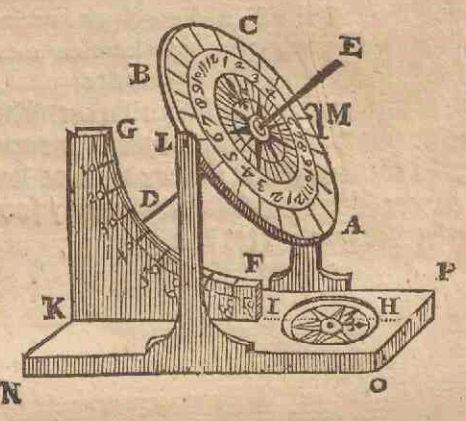

Equinoctiael Compas is van maecksel als hier af-ghebeelt staet. Daer aen vertoont de schijve A B C het black des Equinoctiaels/ de wijser E D de asse der werelts. De voozsz. schijve moet op beyde zyden soo onder als boven gheteeckent zijn / binnen met een Compas / aen de bupten-kant met tweemael 12. uren / en neffens het Oost en West aen L en M op 2. pinnen als op een asse alsoo hanghen / dat die op en neder ghekeert / en de wijser aen 't onderste eynt aen D aen 't Quadzant F D G op alle Pools hooghten gestelt mach werden.

Soo men dan sulck Compas stelt met de onderste bodem Waterpas / de Lini H K recht Noozden en Supden / te weten H na het Noozden / en K na het Supden / en het onderste eynt des wijsers neffens alsulcken graedt aen het Quadzant F G als de hooghte des Pools daer men hem op bevint: soo sal dan de schijve A B C staen gheliickformigh met de superficie des waren Equinoctiaels / en de wijser E D de asse des werelts.

Het peylen op sulck of een ghemeen Compas heeft groot verschil/ hoe nader den Equinoctiael hoe grooter / gheliick upt de volghende exempelen kan verstaen werden.

Het eerste Exempel.

Op de hooghte van 50. graden of daer omtrent / de Son zijnde in 't beginsel Caneri op 't meest na het Noozden ghedeclineert / is op een gemeen Compas ten half acht uren eerst Oost / en ten half vyven West / dat is: hy gaet van het Oost dooz het Supden tot het West in 9. uren / maer van het West dooz het Noozden tot weder in het Oost in 15. uren.

Het tweede Exempel.

Op de hooghte van 30. grad. hy komt wepnigh vooz half thien uren aen het Oost / en wepnigh na half dzien in het West / gaet alsoo in min als seste half uren van het Oost dooz het Suyden in het West / maer van het West dooz het Noozden tot het Oost gaet hy meer als 18. uren.

Het derde Exempel.

Het Dzaecken-hooft synde in het beginsel Arietis / en de Maen in het beginsel Caneri / die maeckt dan 5. grad. meer declinatie als de Son / en gaet daer dooz op de voozsz. hooghte van 30. graden meer als een uur vasser van het Oost tot het West / als de Son / te weten in ontrent vier uren / en weder van het West tot het Oost in ontrent twintigh uren.

Onder de Linie / en de Son geen Declinatie hebbende gaet 's mozgens op recht in 't Oost / en rijsende blijft Oost / tot dat hy boven het hooft dooz het Zenith gaet in het West / en blijft al dalende West / tot weder aen den Hozizont / is alsoo na een ghemeen black-dzijvende Compas d'eene halve dagh Oost / en de ander West / sonder op eenighe andere streeck te komen. Alsoo en is 't niet op dus danigh Equinoctiael Compas; de Son en Maen beyde gaen altijdt even veel tijdt over een elcke streeck / te weten / van het Oost tot het Supden ses uren / van 't Supden tot het West 6. uren / en van 't West dooz het Noozden weder tot het Oost in tweemael 6. uren.

Exempel.

Onder de Linie zijnde / en de Son in d'Equinoctiael / ick stel het eynt des wijsers E recht Noozden / het ander eynde D na het Supden aen de boven-kant des Quadzants aen G, de wijser E D sal dan water-pas liggen / gheliick des werelts asse en de schijve recht in het loot over-eynde gheliick den waren Equinoctiael aldaer. De Son opkomende boven den Hozizont / sal de schaduw des wijsers op de schupve wijse op het oosten op de seste ure / voozt opgaende / rijst by over de kant des schijfs / en deelt die met de schaduw in gelijcke tijdt in even deelen / 45. grad. hoogh boven den Hozizont zijnde / de schaduwe des wijsers sal wijsen op het Supdt-oost / ende de negenste ure / in 't Zenith gheklommen zijnde / de schaduw sal recht in 't loot neder staen op 't zupden / ende 12. ure / weder 45. grad. (dat is ten halven in 't west) gedaelt zijnde / de schaduwe sal staen op 't zupd-west en de derde ure na de middagh / maer aen den Hozizont komende / de schaduw sal staen op 't west en de seste ure.

Gelijck dit gesept is van de Son / 't is even alsoo te verstaen (soo veel de streecken aengaet) met de Maen. Waer op dat ick dit vooz beelt stelle.

Exempel.

Men begeert te weten wanneer het hoogh water wesen sal aen de Nes by Wieringen / ofte in Texel op de Koop-vaerders Ree: men soecke in de volghende Tafelen der Water-gheryen / alwaer men dese plaetsen vint onder W. N.W. of O. Z. O. Hier op dan de Maen gepeylt / ende wanneer die komt op de self de streecken van W. N. W. of O. Z. O. soo weet men dat het aldaer hoogh water is: maer de Maen noch een streeck zijnde vooz dese / dat is west ten noozden ofte oost ten zupden / dan is 'er noch dzie quartier of 45. minut. tijdts vooz de tijdt der volle Zee / ende twee streecken vooz dat is in 't oost of west / dan sal'er noch ander half uur moeten verloopen eer het hoogh water is op dese voozsz. plaetsen. En op gheliicke maniere als de Maen een of twee streecken over de gestelde streeck is / dan isser ook 45. m. of ander half uur tijdts dat de eb (op de gestelde plaetsen) al ghegaen is. Waer mee op alle plaetsen dat dit in gheliicke maniere verstaen kan wozden: En stelle dese

TAFE-

TAFELEN
Van de
WATER-GETYDEN.

Zuyden ende Noorden.

da.	ur.	m.		
0	12	0	Aen de Jutsche Eylanden.	Vallen van Stroomen op de selve streeck.
1	12	48	Voor de Yebe/ Eyder/ en Elve	
2	1	36	Tot Embden ende Delfzyl	
3	2	24	Voor Enckhuysen / Hoorn / en	
4	3	12	Uriek. Aen alle de Kusten van	
5	4	0	Vlaenderen.	
6	4	48	Aen 't Voorlandt	Van de Nesse tot Beunen.
7	5	36	Tot Dover in de Pier.	
8	6	24	Tot Bevesier aen 't landt.	
9	7	12	Tot Hamton aen de Kap.	
10	8	0	Voor Stierenbergh ende 't Kas	
11	8	48	van Blanckaert.	
12	9	36	Tot Olfersnes.	
13	10	24	In de Condaet.	
14	11	12	Te Jubleter op de Reede.	
15	12	0		

Zuyden ten Westen, ende Noorden ten Oosten.

da.	ur.	m.		
0	12	45		Vallen van Stroomen op de selve streeck.
1	1	33		
2	2	21		
3	3	9	De Maes binnen.	Van Beunen tot de Sonne. Ook van Estapels tot Beunen.
4	3	57	Ter Veer Binnen.	
5	4	45	Tot Vlissingen.	
6	5	33	Nessens Bevesier in Zee.	
7	6	21	In de Camer.	
8	7	9	Tot Winckel-zee.	
9	8	57	In Garn-zee.	
10	8	45		
11	9	33		
12	10	21		
13	11	9		
14	11	57		
15	12	45		

Zuydt-zuydt-west ende Noordt-noordt-oost.

da.	ur.	m.		
0	1	30	Onder Heyligelandt/	Vallen van Stroomen op de selve streeck.
1	2	18	Voor de Maes ende Goeree/	
2	3	6	Voor der Veere /	
3	3	54	Tot Armuyen op 't Vlack/	
4	4	42	De Vielingen/	
5	5	30	Aen alle de Seeusche Kusten/	
6	6	18	Voor de Teemse van Londen/	Van Gzevelingheu tot Beunen.
7	7	6	Voor Jarmuyen/	
8	7	54	In Duyns op de Reede/	
9	8	42	Nessens de Cingel/	
10	9	30	Aen 't west-eynde van Wicht/	
11	10	18	Buyten Cales ende Swartenes	
12	11	6	In Vlaver/	
13	11	54	Boelijn aen Landt/	
14	12	42		
15	1	30		

Zuyd-west ten Zuyden, en Noord-oost ten Noorden.

da.	ur.	m.		
0	2	15		Vallen van Stroomen op de selve streeck.
1	3	3		
2	3	51		
3	4	39	Buyten Fontenay/	
4	5	27	Buyten Vlavet/	
5	6	15	Onder Boelijn/	
6	7	3	Voor de Vielingen/	Midden door de Hoofden van Duynkercken tot Gzevelingen. Van Stapels tot Fecan. van Boztmont tot Ermondt.
7	7	51	Voor de Maes/	
8	8	39		
9	9	27		
10	10	15		
11	11	3		
12	11	51		
13	12	39		
14	1	27		
15	2	15		

Zuydt-west ende Noordt-oost.

da.	ur.	m.		
0	3	0	t'Amsterdam / Rotterdam/	Vallen van Stroomen op de selve streeck.
1	3	48	Voyt / Tierick-zee. Voor Nieu-	
2	4	36	haesteel. Buyten de Vlaemsche	
3	5	24	Bancken. In de hoofden.	
4	6	12	Voor Conquet / Pleymarckes/	
5	7	0	Gzop / Armentiers / Heys / Kili.	
6	7	48	Aets / Poythus / de Revier van	Van C. de Hague tot Oznay. door 't ras van Oznay van Garn-zee tot de Kisshassen. van Muyl-foyt tot Mainsey.
7	8	36	Boydeaux.	
8	9	24	De zuyt-kuste van Bytangnien	
9	10	12	Gascoignen ende Picton.	
10	11	0	De Kusten van Biscayen/ Galis-	
11	11	48	sien / Poytugael ende Span-	
12	12	36	gnien.	
13	1	24	Aen de west-kuste van Yzlandt	
14	2	12	Tot Boerkenes ende Gzaens	
15	3	0	In Yitland ende aen Feyerhil.	

Zuydt-west ten Westen, ende Noordt-oost ten Oosten.

da.	ur.	m.		
0	3	45	Tusschen de Hoofden ende de	Vallen van Stroomen op de selve streeck.
1	4	33	Mase. Tot Rouanen.	
2	5	21	In de Soyles. voor S. Mattheus	
3	6	9	hoeck. In Bystou en de Claes-	
4	6	57	duynen. In de Vaert tusschen	Van Strup-saert tot Diepen. Van Lezart tot Gout-start van C. de Clare tot Londen.
5	7	45	Heyzant.	
6	8	33	Voor de Bos. Tot S. Marten	
7	9	21	Voor Rochelle. Voor Bzouwa-	
8	10	9	ge. Tot Rouanen in de Revier	
9	10	57	van Boydeaux.	
10	11	45	Binnen de gaten geleghen aen de	
11	12	33	Kusten van Spangie / Poytu-	
12	1	21	gael Galissien / de zuytsyde van	
13	2	9	Bytangnien / Gascoignen ende	
14	2	57	de west-kusten van Yzlandt.	
15	3	45		

Weſt Zuydt-weſt, ende Ooſt Noordt-ooſt.

da.	ur.	m.		Vallen van Stroomen.
0	4	30	Van Teſſel tot de Hoofde in de vaerwegh.	Van Oſtende tot S. Cathelijns van Bargfleur tot Strupſaert de Bzeeſont upt en in van C. Declaro tot 't Epland Salte tuſſchen Londep ende Holmen/ tot Bzuſtou toe. Van de Sozles tot Engelands eyndt. van Goutſtart tot Poozliant.
1	5	18		
2	6	6	Voor de Hommer.	
3	6	54	Voor Flembozgh ende Scheren-bozgh Abbenwzack.	
4	7	42		
5	8	30	In Valmupen.	
6	9	18	In 't Mups-hol.	
7	10	6	Seven Eplanden.	
8	10	54	S. Paulus bupten de Haven.	
9	11	42	Tuſſchen Garn-zee ende Sept.	
10	12	30	Iſles in 't Vaer-water.	
11	1	18	In de Bzeeſont.	
12	2	6	Bupten de Four. Aen alle zupd-kuſten van Vlandt: als Kinſael / Kurck / Jothel / Waterfozt / ende Caep de Claro.	
13	2	54		
14	3	42		
15	4	30		

Weſt ten Zuyden ende Ooſt ten Noorden.

da.	ur.	m.		Vallen van Stroomen.
0	5	15	In Tarabap en Doztmupen.	Van Iſle Bas tot de Fou. Van Dozſep tot C. de Clare van de Sozles tot Lezart van Poozt-landt tot Wigt van Wicht / tot Beveſier.
1	6	3	In Pleymupen Fawijck.	
2	6	51	In de Zee van Galles.	
3	7	39	In Vaelmupen.	
4	8	27	In Mupſfoozt.	
5	9	15	Tot Ramſy in Wals Engelandt.	
6	10	3		
7	10	51	Tegens Londap.	
8	11	39	Voor Lint in Engelant.	
9	12	27	In alle Havenen op de zupd-kuſte van Verlandt.	
10	1	15		
11	2	3		
12	2	51		
13	3	39		
14	4	27		
15	5	15		

Ooſt ende Weſt.

da.	ur.	m.		Vallen van Stroomen op de ſelve ſtreeck.
0	6	0		Van de Kiſkaſſen tot Berghſleur. Van Engelants eynde tot Lezart.
1	6	48		
2	7	36	Voor Hambozgh.	
3	8	24	Voor Bzemen.	
4	9	12	Voor 't Mar ſdiep ofte Teſſel.	
5	10	0	Tot Hul.	
6	10	48	Tot Blanckenep ende Wels.	
7	11	36	Voor Antwerpen.	
8	12	24	Ter Goes.	
9	1	12	Tot Concallo en S. Malo.	
10	2	0	S. Poulwels in de haven.	
11	2	48	Bupten de Sozles in de Canael.	
12	3	36		
13	4	24		
14	5	12		
15	6	0		

Weſt ten Noorden, en Ooſt ten Zuyden.

da.	ur.	m.		Vallen van Stroomen op de ſelve ſtreeck.
0	6	45		Van Iſle Bas tot Marwanen langhs het Landt.
1	7	33		
2	8	21	Tuſſchen Falwijck ende Vaelmupen in de Canael.	
3	9	9		
4	9	57	Tot Bzuſton aen de Kap.	
5	10	45	Voor S. Nicolaes ende Podeſſemke.	
6	11	33		
7	12	21	Tot Waymupen aen de Kap.	
8	1	9		
9	1	57		
10	2	45		
11	3	33		
12	4	21		
13	5	9		
14	5	57		
15	6	45		

Weſt-noordt-weſt, ende Ooſt zuyd-ooſt.

da.	ur.	m.		Vallen van Stroomen op de ſelve ſtreeck.
0	7	30		Van het Eylandt Brauck tot S. Malo. Van Bergſleur tot Seynhooſt.
1	8	18	Aen de Nes by Wieringen.	
2	9	6	In Teſſel op de Koop-baerders Rede.	
3	9	54		
4	10	42	Tot Kildupn.	
5	11	30	Midden in de Canael in de vaer-wegh.	
6	12	18		
7	1	6	Neffens Goutſtart in de Canael tuſſchen Mups-hol ende Vael-mupen in Zee.	
8	1	54		
9	2	42		
10	3	30	Neffens Pleymupen in Zee.	
11	4	18	Tot Lezart aen 't landt.	
12	5	6		
13	5	54		
14	6	42		
15	7	30		

Noord-weſt ten Weſten, ende Zuyd-ooſt ten Ooſten.

da.	ur.	m.		Vallen van Stroomen op de ſelve ſtreeck.
0	8	15		Achter Garn-zee. in 't Vaer-water bupten de Seven Eplanden.
1	9	3		
2	9	51		
3	10	39	Bupten de Kiſkaſſen in de Canael.	
4	11	27	Neffens Wicht in de Canael.	
5	12	15	Van Wicht tot Beveſier by het Landt.	
6	1	3		
7	1	51	Aen de Kuſt beweſten het voor-landt.	
8	2	39		
9	3	27	Bupten het Vlie.	
10	4	15		
11	5	3		
12	5	51		
13	6	39		
14	7	27		
15	8	15		

Noordt-weſt ende Zuydt-ooſt.

da.	ur.	m.		Valien van Stroomen op de ſelve ſtreeck.
0	9	0		In de Wijck van Benupt. Tuſſchen Mozlaix ende de Driakel-potten.
1	9	48	Voor de Ooſter ende Weſter Eemſen.	
2	10	36	Voor het Vlie.	
3	11	24	Voor de Scholbalgh.	
4	12	12	Aen alle de Vrieſſche Kuſten.	
5	1	0	Op 't Vrieſſche ende Wieringer black.	
6	1	48		
7	2	36	Voor Crammen / Winter-dupn ende Jarmupen.	
8	3	24		
9	4	12	Binnen de Seyne.	
10	5	0	Aen 't ooſt eynde van Wicht.	
11	5	48	In het ras van Poozt-land.	
12	6	36	Tuſſchen Garn-zee ende de Kiſ-haſſen.	
13	7	24		
14	8	12		
15	9	0		

Noord-weſt ten Noorden, Zuyd-ooſt ten Zuyden.

da.	ur.	m.		Vallen van Stroomen op de ſelve ſtreeck.
0	9	45		Voor Concallo. Voor het Eplandt van Sint Michiel in de Wijck.
1	10	33		
2	11	21		
3	12	9	De Naelden van Wicht.	
4	12	57	In de Canael neffens Wicht.	
5	1	45	De Kiſkaſſen.	
6	2	33	Neffens Garn-zee in de Canael	
7	3	21	Neffens Leytſtaf en Jarmupen bupten de Wancken.	
8	4	9		
9	4	57	Ter Gouwe.	
10	5	45	Tot Wolfs-hozn.	
11	6	33		
12	7	21		
13	8	9		
14	8	57		
15	9	45		

Noordt-noord-west ende Zuydt-zuydt Oost.

da.	ur.	m.		
0	10	30	tot Olfersnes en Herwits buyten de Bancken.	Vallen van Stroomen op de selve streeck.
1	11	18		
2	12	6	Tot Leystaf op de Reede.	
3	12	54	Jarmuyen op de Reede.	
4	1	42	Voor de Teemse van Londen.	
5	2	30	Tot Marigat.	Van Bergsleur tot Alhonga. Van C. Dorsi tot het Eyland Dardam.
6	3	18	Tot Wicht binnen.	
7	4	6	Tot Beunen / Diepen en Seynhooft.	
8	4	54		
9	5	42	In de Fosse van Caen.	
10	6	30	Tot Strupsaert / ende alle de kusten van Noormandien ende Picardien.	
11	7	18		
12	8	6		
13	8	54	Tot S. Helena en Kalberoort	
14	9	42		
15	10	30		

Noorden ten Westen, ende Zuyden ten Oosten.

da.	ur.	m.		
0	11	15		Vallen van Stroomen op de selve streeck.
1	12	3		
2	12	51	Tusschen Kreupelsant ende de Krepl.	
3	1	39		
4	2	27	Tot Olfersnes binnen.	
5	3	15	Tot Hamton.	Van S. Matheus hoeck tot de Backovens. Van Fontenay tot S. Mattheus hoeck.
6	4	3	Tot Portsmuyen en aen Wolfershoyn.	
7	4	51		
8	5	39	Tot Calberoort in Wicht.	
9	6	27	Voor de haven van Kaen.	
10	7	15	Binnen de Teemse van Londen.	
11	8	3		
12	8	51		
13	9	39		
14	10	27		
15	11	15		

Tweede manier: dat is door 't verschil des tijdts.

Dit verscheel des tijdts is 't welck de maen van de Son verachtert is. Ende is / of door de maens ouderdom / upt den rouwen: of door het effene verscheel des tijdts.

De maens ouderdom kan gesacht worden upt een Almanach / en voort sonder reeckeningh: of door d' Epacta en voort door reeckeningh. Alsoo dat de Water-getijden konnen ghevonden worden op verschepde manieren / en dat volgens dit gestelde.

De Water-getijden bint men door

- afspeplinge op de streecken
- 't verschil des tijdts en is of
  - door de maens ouderdom upt den rouwen / en dat of door 't effene verschil des tijdts
    - sonder reeckeningh
    - door reeckeningh

De Water-ghetijden bint men door de maens ouderdom sonder reeckeningh / en dat upt een Almanach / tellende van de naest voorgaende nieuw of volle maen tot u begeerde dach / 't welck is de maens ouderdom over nieuw of vol: waer toe dan in de tafelen der Water-getijden / onder elcke streeck zijn gestelt twee Colommen Cijffer getal / de eerste sijn de dagen van d'ouderdom der maen / ofte de verloopen daghen van dat de maen nieuw ofte vol is geweest / de tweede sijn de uren en minuten des selven daeghs / in welcke de maen aen sulcken streeck komt / en aen de plaetsen daer neffens hoogh water maeckt.

Exempel.

Acht dagen na dat de maen nieuw ofte vol is / begeer ick te weten wanneer die zuyden komt / ofte tot Embden / Enckhuysen ende diergelijcke plaetsen (daer een noorden ende zuyden maen vol zee maeckt) hoogh water maeckt. Ick soeck onder de streeck van noorden en zuyden in de eerste Colomme den achtsten dagh / vinde daer neffens in de tweede 6. uren 24. min. Op dien dagh dan sal de maen te 6. uren en 24. minut. noorden en zuyden komen / en op alsulcke plaetsen hoogh water maecken.

Dach alsoo men hier weten moet den tijdt hoe laet / het welck hier voor wel gheleert is om dit by nacht aen de sterren te konnen sien / en by daegh aen de sonne / door dit terstont gheselde Equinoctiael-Compas of wijser.

Maer alsoo dese Equinoctiale wijsers by de zee-luyden heel selden in 't gebruyck sijn / ende oock in zee zijnde / het gebruyck heel beswaerlijck soude vallen / soo heb ick alhier twee tafelen gestelt / om seer licht te vinden hoe laet het is / als men de son op eenigh streeck van het Compas gepeylt heeft. De eerste is bereeckent op 53. grad. noorder breedte / en mach ghebruyckt worden voor Tessel / 't Vlie en andere plaetsen die omtrent de self de breedte gelegen sijn / de tweede tafel op 50. grad. breedte kan gebruyckt worden aen de Kusten van Engelant en Vranckrijck / welcke in de Canael / en ontrent de self de hooghte gelegen zijn. Men kan dese tafelen oock gebruycken op 51 en 52 gr. welcke tusschen dese twee bereeckende tafels gelegen sijn / als oock die eenige gr. hier buyten gelegen sijn / als op de hooghte van 47 / 48 / 49. graden en 54 / 55. en 56. grad. mits dat men acht neemt op 't verschil deser twee tafelen.

Tafel, om door de Son, op de Streken van 't Compas, te vinden hoe laet het is: en dat wanneer de Son in 't begin, als oock 10. en 20. gr. in yder teycken komt: op de Pools hoogte van 53. gr.

	Juni/ 21 ur.	mi.	Julius/ 12 ur.	mi.	22 ur	mi.	Augustus/ 2		12 ur.	mi.	23 ur.	mi.	September 2		12 ur.	mi.	23 ur.	mi.	October/ 3		13 ur.	mi.	23 ur.	mi.	November/ 2 ur.	mi.	12 ur.	mi.	22 ur.	mi.	December/ 1 ur.	mi.	21 ur.	mi.
N. Oost ten Oost.	4	19	4	14	4	10	4	4																										
Oost Noord Oost/	5	18	5	13	5	8	5	0	4	52																								
Oost ten Noorden.	6	18	6	13	6	7	5	58	5	50	5	39	5	28																				
Oost.	7	17	7	11	7	5	6	56	6	46	6	36	6	24	6	12	6	0																
Oost ten Zuyden/	8	10	8	5	7	59	7	50	7	41	7	31	7	20	7	8	6	56	6	44														
Oost Zuydt Oost/	8	27	8	52	8	47	8	39	8	31	8	21	8	11	8	0	7	50	7	39	7	28	7	18										
Z. Oost ten Oost.	9	39	9	24	9	20	9	23	9	16	9	7	8	58	8	49	8	40	8	30	8	21	8	12	8	4	7	56	7	51				
Zuyd Oost/	10	13	10	9	10	5	10	0	9	55	9	47	9	41	9	33	9	26	9	18	9	10	9	4	8	57	8	50	8	46	8	42	8	38
Z. Oost ten Zuyd.	10	43	10	41	10	37	10	34	10	30	10	25	10	19	10	13	10	8	10	2	9	56	9	51	9	46	9	41	9	38	9	35	9	32
Zuyd Zuyd Oost/	11	10	11	9	11	7	11	4	11	1	10	58	10	54	10	51	10	47	10	43	10	39	10	35	10	32	10	29	10	27	10	25	10	23
Zuyd ten Oosten.	11	36	11	35	11	34	11	33	11	31	11	30	11	28	11	26	11	24	11	22	11	20	11	18	11	17	11	15	11	14	11	13	11	12

Zuyder Son altijdt twaelf uyren.

Zuyd ten Westen/	12	24	12	25	12	26	12	27	12	29	12	30	12	32	12	34	12	36	12	38	12	40	12	42	12	43	12	45	12	46	12	47	11	48
Zuyd Zuyd West/	12	50	12	51	12	53	12	56	12	59	1	2	1	6	1	9	1	13	1	17	1	21	1	25	1	28	1	31	1	33	1	35	1	37
Z. West ten Zuyd/	1	17	1	19	1	23	1	26	1	30	1	35	1	41	1	47	1	52	1	58	2	4	2	9	2	14	2	19	2	22	2	25	2	28
Zuyd West.	1	47	1	51	1	55	2	0	2	0	2	12	2	13	2	27	1	34	2	42	2	50	2	56	3	3	3	10	3	14	3	18	3	22
Z. West ten West.	2	21	2	26	2	31	2	37	2	44	2	53	3	2	3	11	3	20	3	30	3	39	3	58	3	56	4	4	4	9				
West Zuyd West.	3	3	3	8	3	13	3	21	3	29	3	39	3	49	4	0	4	10	4	21	4	32	4	42			ur.mi.		ur.mi.		ur.mi.		XXI.	
West ten Zuyden/	3	50	3	55	4	1	5	10	4	19	4	29	4	40	4	52	5	4	5	16	ur.mi.		ur.mi.		ur.mi.		xxix.		XIX.		IX.		Dece.	
West.	4	43	4	49	4	55	5	4	5	14	5	24	5	36	5	48	6	0	ur.mi.		xxviij.		xviij.		VIII.		Januarius.							
West ten Noorden/	5	42	5	47	5	53	6	2	6	10	6	21	6	32	xxx.		XX.		X.		Februarius.													
West Noord West/	6	42	6	47	6	52	7	0	7	8	ur.mi.		ur.mi.		Martius.																			
N. West ten West.	7	41	7	46	7	50	7	56	xxx.		xx.		lx.																					
	XXI.		xxxj.		XXI.		X.		Aprilis.																									
	Junius.				Julius.																													

Tafel, om door de Son, op de Streken van 't Compas, te vinden hoe laet het is: en dat wanneer de Son in 't begin, als oock 10. en 20. gr. in yder teycken komt: op de Pools hoogte van 50. gr.

	Junij/ 21 ur.mi.		Julius/ 12 ur.mi.		22 ur.mi.		Augustus/ 2 ur.mi.		12 ur.mi.		23 ur.mi.		September/ 2		12 ur.mi.		23 ur.mi.		October/ 3		13 ur.mi.		23 ur.mi.		November/ 2 ur.mi.		12 ur.mi.		22 ur.mi		December/ 1 ur.mi.		21 ur.mi.	
N. Oost ten Oost.	4	20	4	15																														
Oost Noord Oost.	5	21	5	16	5	10	5	1	4	52																								
Oost ten Noord.	6	25	6	19	6	12	6	2	5	52	5	40	5	28																				
Oost/	7	26	7	19	7	12	7	2	6	52	6	40	6	27	6	13	6	0																
Oost ten Zuyden/	8	21	8	15	8	8	7	58	7	48	7	36	7	24	7	11	6	58	6	45	6	32												
Oost Zuyd Oost/	9	9	9	3	8	57	8	48	8	39	8	29	8	17	8	5	7	54	7	42	7	30	7	19	7	8								
Z. Oost ten Oost.	9	48	9	44	9	39	9	31	9	23	9	14	9	5	8	54	8	44	8	34	8	24	8	14	8	5	7	58	7	50	7	45	7	10
Zuyd Oost/	10	21	10	18	10	13	10	7	10	2	9	54	9	47	9	38	9	30	9	22	9	14	9	6	8	59	8	53	8	47	8	43	8	39
Z. Oost ten Zuyd.	10	50	10	47	10	44	10	40	10	35	10	30	10	24	10	18	10	12	10	5	10	0	9	54	9	48	9	43	9	40	9	36	9	33
Zuyd Zuyd Oost/	11	15	11	13	11	11	11	9	11	5	11	2	10	58	10	54	10	50	10	46	10	41	10	37	10	34	10	31	10	28	10	26	10	24
Zuyd ten Oosten.	11	38	11	37	11	36	11	35	11	33	11	31	11	29	11	27	11	25	11	23	11	21	11	19	11	18	11	16	11	15	11	14	11	13

Zuyder Son altijdt twaelf uyren.

	Junij/ 21 ur.mi.		12 ur.mi.		22 ur.mi.		Julius/ 2 ur.mi.		12 ur.mi.		23 ur.mi.		Augustus/ 2		12 ur.mi.		22 ur.mi.		September/ 1		11 ur.mi.		21 ur.mi.		October/ 1 ur.mi.		11 ur.mi.		21 ur.mi.		November/ 1 ur.mi.		11 ur.mi.		21 ur.mi.	
Zuyd ten Westen/	12	22	12	23	12	24	12	25	12	27	12	29	12	31	12	33	12	35	12	37	12	39	12	41	12	42	12	44	12	45	12	46	12	47
Zuyd Zuyd West/	12	45	12	47	12	49	12	51	12	55	12	58	1	2	1	6	1	10	1	14	1	19	1	23	1	26	1	29	1	32	1	34	1	36
Z West ten Zuyd.	1	10	1	13	1	16	1	20	1	25	1	30	1	36	1	42	1	48	1	55	2	0	2	6	2	12	2	17	2	20	2	24	2	27
Zuyd West.	1	39	1	42	1	47	1	53	1	58	2	6	2	13	2	22	2	30	2	38	2	46	2	54	3	1	3	7	3	13	3	17	3	21
Z. West ten West.	2	12	2	16	2	21	2	29	2	37	2	46	2	55	3	6	3	16	3	26	3	36	3	46	3	55	4	2	4	10	4	15	4	20
West Zuyd West.	2	51	2	57	3	3	3	12	3	21	3	31	3	43	3	55	4	6	4	18	4	30	4	41	4	52	ur.mi.		ur.mi.		ur.mi.		XXI.	
West ten Zuyden/	3	39	3	45	3	52	3	2	4	12	4	24	4	36	4	49	5	2	5	15	5	28	ur.mi.		ur.mi.		xxix.		XIX.		IX.			
West	4	34	4	41	4	48	4	58	5	8	5	20	5	33	5	47	6	0	ur.mi.		xxviij.		xviij.		VIII.									
West ten Noorden/	5	35	5	41	5	48	5	58	6	8	6	20	6	32	xxx.		XX.		X.															
West Noord West/	6	39	6	44	6	50	6	59	7	8	ur.mi.		ur.mi.																					
N. West ten West.	7	40	7	45	ur.mi.		ur.mi.		xxx.		xx.		lx.																					

Om de inhout deser twee tafelen met een voorbeelt of twee te verklaren. Ick neem dat'er op 47. grad. de son recht oost gepeylt worpt / op den 12. Julius of 31. May / welcke dagen aen een Colom boven en onder gestelt sijn: hier op vinde ick in de tafel van 53. gr. 7. ure 11. min. en de tafel van 50. gr. vint men 7. uren 19. min. daerom op 47. gr. 7. uren 27. min. voor de begeerde tijdt.

Ten tweeden neem ick dat op de Pools hooghte van 56. gr. de son gepeylt wort in 't west zuyd-west op den 23. Meert of 20. September / om te vinden hoe laet het is / ick soeck in de tafel van 50. gr. en vinde in de Colomme van den 20. Meert of 23. September 4. ure 6. min. ende den 30. Meert of 12. September vint men 3. ure. 55. m. dat is dan na ghenoegh op den 23. Meert of 20. September 4. ure 3. min. van gelijcken in de tafel van 53. gr. ghesocht / op den self den 23. Meert of 20. September / men vindt 4. uren 7. min. dit komt dan op 56. graden breedte na ghenoegh 4. ure 11. minuten voor de begeerde tijdt.

De Maens ouderdom door d'Epacta, en voort door Reeckeningh.

OM uit oock de maens ouderdom te vinden door rekeningh / sonder Almanach / en dat door d'Epacta: soo moet eerst gesocht worden het Gulden-getal / 't welck een omloop is van 19. jaren / elck jaer een vermeerende tot 19. toe: ende wort gevonden wanneer het begeerde jaer 1500. afgetrocken is / ende als dan de rest gedeelt door 19 / soo is 't overschot in de divisie het begeerde Gulden-getal / nemende 19. indien'er in de divisie niet over en schiet.

Exempel.

MEn begeert het jaer 1668 / trecht 1500 af blijft 168 / dit gedeelt door 19 / dan schieter in de divisie 16. over / zijnde het begeerde Gulden-getal.

d'Epacta.

De Epacta wort ghevonden door 't Gulden getal: Want stellende 0. op 't eynde van den duym / 10. op de knockel / en 20. aen de hant: tellende u Gulden-getal beginnende met een op 't eynde van de duym / de 2. op 10 / en 3. op 20. en soo wort 4. op 0 / tot dat komt het ghevonden Gulden-getal / en waert op valt dat moet by u Gulden-ghetal gedaen worden / het sy 0 / 10 / of 20.

Exempel.

Ick begeer te weten d'Epacte voor 't jaer 1669 / het Gulden-ghetal is 17 / tellende de drie litten des duyms / beginnende met 1. aen het onderste lidt / de tellinge eyndight met 17. aen 't middelste lidt / voegende daer 10. by 17. het Gulden-getal / komt 27. voor de Epacta van dat Jaer.

Na den Ouden-stijl is 't Gulden-getal eben als nae den Nieuwen-stijl / maer de Epacta 10. meer / daerom soo men 10. voeght by de Epacte van den Nieuwen-stijl / men heeft d'Epacte voor den Ouden-stijl / als voor het Jaer 1669 / 10. by 27. (d'Epacte des Nieuwen-stijls) komt 37 / laet 30. varen blijft 7, voor d'Epact des Ouden-stijls.

Om sonder reeckeningh d'Epacte te vinden / als 't Gulden-ghetal bekent is / soo na den Ouden als Nieuwen-stijl / beset het volghende tafelken / daerse neffens malkander gestelt zijn.

Guld. getal.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
N. Epacta.	2	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19
O. Epacta.	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29

Om de Nieuwe Maen te vinden.

DE Epacta bekent zijnde / men stelt by elcke maent dese getallen / als Januarius 1 Februarius 2. Maert 1. April 2. May 3. en soo voort tot December 10. toe: of anders men neemt d'Epacta eerst met de maent Maert te beginnen / ende dan tellende tot Februarius 12. toe: dit getal der maenden doet by d'Epacta / en trecht upt 30. of 60. de rest toont hoe veel den dach der maent dat het nieuwe maen is.

Exempel.

In 't Jaer 1669. begeer ick te weten wanneer de maen nieuw sal zijn in de maent Augustus / d'Epacte van dat Jaer is 27 / voegende daer by 6. voor 't getal van de verlopen maenden van Martio af (de maent Augustus daer in gereeckent) maeckt 33 / upt 60. ghetrocken rest 27 / geeft te kennen dat op de 27. dagh van Augusti de maen nieuw sal zijn / na den Nieuwen-stijl.

Om de Maens ouderdom te viuden.

D'Epacte / het ghetal der maenden van Meert af / en de dagh des maens te samen-gevoeght / sulck getal (ofte wat het meer upt-brenght als 30.) bewijst de ouderdom der maen.

Exempel.

Om op den 9. Augusti 1669. te weten de ouderdom der maen: Ick voeghe d'Epacte 27. by ses de verloopen maenden / en 9. (voor de 9 dagen) maeckt samen 42 / de 30. daer af blijft 12. voor de ouderdom der maen op dien dagh. Dit alles is te verstaen na den Nieuwen-stijl.

Om 't getye te vinden.

DE maens ouderdom bekent zijnde en de tijdt wanneer de nieuwe of volle maen op sekere plaetse volle Zee maeckt / 't welck in de tafelen van de water getijden gestelt is boven aen neven 0. dagen / soo kan het getye voort door reeckeningh gevonden worden: want het is kennelijck dat het getije elke dagh 48. minut. verachtert / dat is vier vijf de deelen van een uur. Daerom

Als de maen nieu ofte vol is / soo is 't tot Amsterdam / Rotterdam (en over al daer een Zuydt-weste en Noordt-ooste maen vol Zee maeckt) te drie uren hoogh water / een dagh na die nieuwe ofte volle maen te drie uren 48. min. Twee dagen daer na te vier uren en 36. min. en vijf dagen na de nieuwe of volle maen te 7. uren 0. min. dat is in vijf dagen verachtert het getye vier uren / waer op ick dese voorbeelden stelle.

1. Exempel

1 Exempel.

In't jaer 1673 den 24 May/men begeert te weten wanneer't hoog water wesen sal in de Maes en Goe-ree/ en alle plaetsen daer de nieuwe of volle Maen hoogh water maekt ten een uur 30 minut.

Antwoort: d'Epacte 12/ bergaert tot de maent May 3/ en dagen der maent 24/ komt te samen 39/ laet 30 baren/ blijft 9 voor de maens ouderdom: sette dan/ in vijf dagen verachtert de maen vier uren/ hoe veel in 9 dagen? men vint 7 uren en (een vijfde deel dat is) 12 minut. dese 7 uren 12 min. verscheel des tijts/ 't welk de maen of 't getye verachtert is/ doet tot 1 uur 30 min. (tijt der volle zee op de nieuwe maen) komt de begeerde tijt van 't hooge water ten 8 uren 42 minut.

2 Exempel.

In't jaer 1675 den 15 September/ men begeert te weten wanneer hoogh water wesen sal voor het Vlie/ of de plaetsen daer de Nieuwe of volle maen ten 9 uren hoogh water maekt. Antwoort: bergaert d'Epacta 4 tot de maent September 7 en dagh der maent 15/ komt 26 voor de maens ouderdom/ hier af de volle maen 15 blijft 11 dagen over de volle maen/ en zette dan

da.	ure.	dage.	ur.	min.	
5	4	11	komt 8	48	verschil des tijts.
volle zee der N. of V. ☽		9	0		bergaert en
laet 12 baren/ komt		5	48		begeerde tijt der volle zee/ en dat soo wel voor als na middagh.

Om 't getye door 't effene verschil des tyts te vinden.

HEt verschil des tijts door d'Epacta een rouwe rekeninge zijnde/ om dat die inde nieuwe of volle maen/ wel een etmael of meer verschelen kan/ en ook na de midloop elck etmael op 48 min. achtring genomen wort: so ist dat door d'onevene loop van Son en Maen verschenden onevenheden konnen voorkomen. Daerom hebbe ick alhier 't effene verschil des tijts tusschen de son en de maen berekent/ van dag tot dag/ voor eenige toekomende jaren/ gelijk hier volgende te sien is.

Verscheel des tijdts tusschen de Son en Maen, in 't Jaer 1672.

da.	Januar. ur.	min.	Febr. ur.	min.	Maert. ur.	min.	Apr. ur.	min.	May. ur.	min.	Junio. ur.	min.	Julius. ur.	min.	August ur.	min.	Sept. ur.	min.	Octob. ur.	min.	Novēb. ur.	min.	Decēb. ur.	min.
1	0	55	1	56	1	28	3	0	3	53	5	28	5	30	6	16	7	10	8	0	9	0	9	0
2	1	40	2	40	2	16	4	0	4	50	6	11	6	13	7	4	8	2	8	45	9	45	9	55
3	2	26	3	24	3	6	5	0	5	45	6	49	6	55	7	54	8	56	9	30	10	30	10	50
4	3	13	4	10	3	57	6	0	6	38	7	30	7	37	8	44	9	50	10	15	11	18	11	47
5	4	0	5	0	4	50	6	55	7	25	8	15	8	20	9	30	10	40	11	0	0 V.	10	0 V.	45
6	4	45	5	55	5	45	7	47	8	10	9	0	9	5	10	15	11	25	11	50	1	8	1	45
7	5	31	6	55	6	46	8	35	8	50	9	45	9	52	11	0	0 V.	10	0 V.	40	2	10	2	45
8	6	18	7	55	7	48	9	20	9	28	10	30	10	40	11	45	0	50	1	30	3	12	3	42
9	7	6	8	52	8	46	10	5	10	8	11	15	11	28	0 V.	30	1	35	2	20	4	12	4	35
10	7	55	9	45	9	40	10	50	10	50	0 V.	0	0 V.	15	1	15	2	25	3	10	5	10	5	25
11	8	53	10	35	10	28	11	35	11	35	0	46	1	0	2	0	3	20	4	5	6	2	6	10
12	9	55	11	25	11	10	0 V.	15	0 V.	25	1	33	1	45	2	45	4	16	5	4	6	48	6	53
13	11	0	0 V.	15	11	48	0	55	1	15	2	21	2	30	3	30	5	13	6	2	7	32	7	34
14	0 V.	0	1	4	0 V.	31	1	37	2	3	3	9	3	15	4	15	6	10	7	0	8	16	8	16
15	0	55	1	50	1	15	2	20	2	50	3	55	4	0	5	5	7	5	7	55	9	0	9	0
16	1	45	2	33	2	0	3	5	3	35	4	40	4	45	6	3	8	0	8	45	9	45	9	45
17	2	31	3	13	2	45	3	55	4	20	5	20	5	32	7	5	8	54	9	30	10	30	10	32
18	3	13	3	53	3	30	4	45	5	8	6	0	6	20	8	8	9	46	10	13	11	15	11	20
19	3	54	4	36	4	17	5	35	5	54	6	45	7	10	9	8	10	37	10	55	0 N.	0	0 N.	8
20	4	35	5	25	5	5	6	25	6	40	7	35	8	5	10	5	11	25	11	40	0	45	0	55
21	5	15	6	15	5	54	7	15	7	25	8	30	9	5	11	0	0 N.	10	0 N.	25	1	30	1	40
22	5	57	7	5	6	44	8	0	8	10	9	28	10	5	11	50	0	55	1	12	2	18	2	22
23	6	41	7	55	7	34	8	45	8	56	10	26	11	5	0 N.	34	1	37	2	0	3	7	3	3
24	7	27	8	45	8	22	9	31	9	46	11	23	0 N.	5	1	20	2	20	2	48	3	55	3	45
25	8	15	9	35	9	10	10	20	10	40	0 N.	20	1	0	2	5	3	5	3	35	4	40	4	30
26	9	3	10	22	9	58	11	13	11	40	1	17	1	50	2	47	3	55	4	22	5	20	5	15
27	9	51	11	8	10	45	0 N.	9	0 N.	43	2	13	2	35	3	27	4	47	5	10	6	0	6	0
28	10	40	11	53	11	32	1	5	1	45	3	8	3	18	4	7	5	40	5	57	6	42	6	46
29	11	32	0 N.	40	0 N.	20	2	0	2	45	3	58	4	0	4	47	6	30	6	44	7	25	7	36
30	0 N.	22			1	8	2	55	3	45	4	45	4	44	5	32	7	15	7	30	8	10	8	25
31	1	10			2	0			4	40			5	30	6	20			8	15			9	15

Verschil des tijdts tusschen de Son en Maen, in 't Jaer 1673.

da.	Januar. ur.	min.	Febr. ur.	min.	Mart. ur.	min.	Apr. ur.	min.	May. ur.	min.	Junio. ur.	min.	Julius ur.	min.	Aug. ur.	min.	Sept. ur.	min.	Octob. ur.	min.	Novēb. ur.	min.	Decēb. ur.	min.
1	10	17	11	55	10	40	11	57	0 V.	20	1	30	1	47	2	30	3	30	4	14	6	5	6	28
2	11	20	0 V.	45	11	30	0 V.	44	1	10	2	15	2	27	3	10	4	22	5	10	6	55	7	15
3	0 V.	19	1	34	0 V.	19	1	31	2	0	3	0	3	7	3	50	5	15	6	10	7	43	8	0
4	1	17	2	22	1	7	2	18	2	48	3	45	3	48	4	33	6	10	7	10	8	31	8	47
5	2	15	3	10	1	55	3	5	3	35	4	30	4	30	5	20	7	5	8	5	9	20	9	35
6	3	8	3	56	2	43	3	55	4	20	5	10	5	14	6	15	8	0	8	55	10	10	10	27
7	3	54	4	42	3	31	4	47	5	5	5	48	6	0	7	15	8	58	9	45	11	0	11	20
8	4	40	5	28	4	19	5	37	5	50	6	26	6	45	8	15	9	54	10	33	11	50	0 N.	10
9	5	22	6	14	5	7	6	28	6	35	7	11	7	30	9	13	10	50	11	21	0 N.	40	1	0
10	6	5	7	0	5	55	7	10	7	20	8	0	8	20	10	10	11	45	0 N.	10	1	30	1	50
11	6	52	7	48	6	43	7	50	8	0	8	54	9	20	11	5	0 N.	35	1	0	2	20	2	35
12	7	40	8	38	7	31	8	28	8	42	9	50	10	22	11	57	1	24	1	54	3	10	3	17
13	8	27	9	30	8	20	9	6	9	25	10	48	11	24	0 N.	49	2	12	2	48	4	0	3	58
14	9	14	10	20	9	5	9	50	10	10	11	44	0 N.	24	1	41	3	0	3	40	5	47	4	39
15	10	0	11	5	9	50	10	40	11	0	0 N.	40	1	20	2	30	3	50	4	30	5	30	5	20
16	10	48	11	42	10	30	11	30	11	56	1	36	2	12	3	19	4	42	5	18	6	10	6	0
17	11	34	0 N.	20	11	8	0 N.	22	0 N.	58	2	30	3	0	4	8	5	32	6	3	6	48	6	40
18	0 N.	20	1	0	11	46	1	15	2	0	3	24	3	46	4	57	6	22	6	48	7	26	7	20
19	1	4	1	43	0 N.	28	2	8	3	0	4	18	4	33	5	46	7	12	7	33	8	6	8	2
20	1	54	2	30	1	20	3	5	3	55	5	10	5	20	6	35	8	0	8	15	8	50	8	50
21	2	23	3	18	2	15	4	3	4	45	6	0	6	10	7	24	8	44	8	55	9	38	9	45
22	3	0	4	8	3	10	5	0	5	34	6	46	7	0	8	13	9	26	9	35	10	30	10	45
23	3	38	4	58	4	5	5	56	6	23	7	30	7	50	9	2	10	6	10	15	11	22	11	47
24	4	20	5	50	5	0	6	50	7	12	8	14	8	38	9	50	10	46	10	58	0 V.	16	0 V.	48
25	5	15	6	52	5	55	7	40	8	0	9	0	9	25	10	35	11	30	11	45	1	10	1	45
26	6	15	7	54	6	50	8	26	8	48	9	50	10	10	11	15	0 V.	14	0 V.	37	2	6	2	35
27	7	15	8	54	7	43	9	12	9	36	10	40	10	55	11	55	1	0	1	32	3	2	3	23
28	8	14	9	50	8	36	9	58	10	24	11	30	11	40	0 V.	35	1	46	2	30	3	56	4	11
29	9	12			9	29	10	44	11	12	0 V.	18	0 V.	24	1	15	2	32	3	28	4	49	5	9
30	10	10			10	22	11	30	0 V.	0	1	5	1	7	1	56	3	20	4	23	5	40	5	48
31	11	5			11	10			0	45			1	50	2	41			5	15			6	39

Ver-

Verscheel des tijdts tusschen de Son en Maen, in't Jaer 1674.

Januar.		Febr.		Mart.		April/		May.		Junio.		Julij/		Aug.		Sept.		Octob.		Novēb.		Decēb.	
da.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.
1	7	23	8	33	7	30	8	37	8	40	9	35	9	50	11	18	0	52	1	26	2	58	3	23
2	8	15	9	21	8	18	9	17	9	20	10	25	10	47	0	N. 11	1	44	2	26	3	50	4	8
3	9	8	10	9	9	4	9	57	10	0	11	15	11	45	1	4	2	36	3	24	4	42	4	50
4	9	58	10	55	9	48	10	38	10	42	0	N. 7	0	N. 45	1	57	3	28	4	18	5	32	5	30
5	10	45	11	40	10	30	11	20	11	30	1	0	1	40	2	50	4	20	5	10	6	20	6	10
6	11	30	0	N. 22	11	8	0	N. 5	0	N. 20	1	55	2	30	3	43	5	15	6	0	7	5	6	50
7	0	N. 15	1	0	11	46	0	50	1	14	2	48	3	18	4	36	6	8	6	45	7	45	7	30
8	1	0	1	38	0	N. 26	1	35	2	10	3	42	4	4	5	28	7	0	7	30	8	23	8	10
9	1	43	2	18	1	8	2	23	3	8	4	35	4	50	6	20	7	52	8	15	9	0	8	50
10	2	25	3	0	1	50	3	15	4	5	5	25	5	40	7	10	8	40	8	55	9	40	9	35
11	3	5	3	45	2	35	4	7	4	58	6	10	6	32	8	0	9	25	9	33	10	25	10	25
12	3	43	4	32	3	22	5	0	5	48	6	56	7	26	8	50	10	6	10	12	11	12	11	18
13	4	21	5	20	4	10	5	55	6	36	7	44	8	18	9	40	10	45	10	52	0	V. 0	0	V. 12
14	5	0	6	8	5	5	6	50	7	25	8	32	9	10	10	28	11	23	11	34	0	47	1	6
15	5	45	7	0	6	0	7	45	8	15	9	25	10	0	11	15	0	V. 5	0	V. 20	1	35	2	0
16	6	35	7	55	6	55	8	37	9	5	10	20	10	50	11	57	0	47	1	10	2	25	2	50
17	7	28	8	53	7	50	9	27	9	55	11	16	11	38	0	V. 37	1	31	2	0	3	17	3	40
18	8	25	9	54	8	45	10	15	10	47	0	V. 10	0	V. 24	1	15	2	15	2	50	4	10	4	28
19	9	20	10	55	9	40	11	3	11	38	1	3	1	10	1	54	3	0	3	40	5	3	5	16
20	10	15	11	50	10	35	11	55	0	V. 30	1	50	1	55	2	35	3	45	4	30	5	55	6	5
21	11	10	0	V. 40	11	28	0	V. 50	1	22	2	32	2	35	3	20	4	35	5	20	6	45	6	55
22	0	V. 5	1	30	0	V. 20	1	45	2	14	3	12	3	13	4	5	5	30	6	10	7	34	7	47
23	1	0	2	20	1	10	2	40	3	6	3	50	3	51	4	52	6	24	7	0	8	22	8	40
24	1	55	3	10	2	0	3	35	3	56	4	29	4	30	5	40	7	17	7	52	9	10	9	33
25	2	50	4	4	2	50	4	25	4	45	5	10	5	10	6	30	8	10	8	45	10	0	10	25
26	3	40	4	58	3	42	5	13	5	29	5	50	5	55	7	25	9	0	9	40	10	55	11	18
27	4	30	5	50	4	35	5	58	6	7	6	32	6	45	8	20	9	52	10	34	11	53	0	N. 10
28	5	20	6	40	5	28	6	40	6	45	7	16	7	38	9	15	10	44	11	27	0	N. 50	1	0
29	6	10			6	20	7	20	7	23	8	4	8	34	10	10	11	36	0	N. 20	1	45	1	50
30	6	58			7	10	8	0	8	2	8	55	9	30	11	5	0	N. 30	1	13	2	35	2	38
31	7	45			7	55			8	45			10	25	0.	N. 0			2	5			3	20

Verscheel des tijdts tusschen de Son en Maen, in 't Jaer 1675.

Januar.		Febr.		Mart.		April/		May.		Juni/		July/		Aug.		Sept.		Octob.		Novēb.		Decēb.	
da.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.	ur.	min.
1	4	0	4	27	3	15	4	30	5	8	6	23	6	46	8	15	9	50	10	20	11	10	11	15
2	4	40	5	11	4	0	5	20	5	55	7	13	7	40	9	10	10	35	11	0	11	55	0	V. 0
3	5	18	5	57	4	47	6	10	6	43	8	2	8	35	10	5	11	20	11	40	0	V. 40	0	50
4	5	55	6	45	5	35	7	2	7	33	8	52	9	30	11	0	0	V. 2	0	V. 20	1	25	1	40
5	6	35	7	35	6	25	7	55	8	25	9	45	10	25	11	50	0	45	1	0	2	10	2	30
6	7	20	8	27	7	18	8	46	9	20	10	42	11	20	0	V. 35	1	27	1	45	2	57	3	15
7	8	10	9	20	8	11	9	36	10	15	11	42	0	V. 12	1	20	2	10	2	30	3	45	4	0
8	9	3	10	15	9	4	10	26	11	10	0	V. 40	1	2	2	0	2	55	3	18	4	35	4	45
9	9	55	11	10	9	57	11	20	0	V. 5	1	38	1	50	2	40	3	40	4	6	5	25	5	32
10	10	45	0	V. 5	10	50	0	V. 15	1	0	2	30	2	35	3	20	4	25	4	55	6	15	6	20
11	11	37	0	58	11	43	1	15	1	55	3	15	3	17	4	3	5	12	5	43	7	0	7	10
12	0	V. 29	1	50	0	V. 36	2	15	2	50	4	0	3	57	4	45	6	0	6	30	7	47	8	0
13	1	21	2	40	1	29	3	12	3	45	4	42	4	37	5	30	6	50	7	20	8	35	8	54
14	2	13	3	30	2	22	4	7	4	38	5	24	5	18	6	15	7	40	8	10	9	24	9	50
15	3	5	4	20	3	15	5	0	5	25	6	5	6	0	7	5	8	30	9	0	10	15	10	45
16	3	55	5	13	4	10	5	50	6	10	6	45	6	46	7	55	9	20	9	50	11	15	11	40
17	4	45	6	8	5	6	6	35	6	52	7	26	7	34	8	45	10	10	10	43	0	N. 15	0	N. 33
18	5	35	7	4	6	2	7	20	7	33	8	8	8	22	9	35	11	0	11	40	1	15	1	25
19	6	25	7	58	6	56	8	3	8	11	8	50	9	10	10	27	11	52	0	N. 45	2	13	2	15
20	7	15	8	50	7	45	8	45	8	50	9	40	10	0	11	20	0	N. 45	1	30	3	10	3	5
21	8	8	9	38	8	30	9	25	9	33	10	32	10	50	0	N. 10	1	40	2	30	4	3	3	50
22	9	3	10	25	9	12	10	3	10	18	11	24	11	42	1	0	2	37	3	28	4	51	4	35
23	9	58	11	8	9	52	10	42	11	3	0	N. 15	0	N. 36	1	50	3	37	4	25	5	35	5	20
24	10	50	11	50	10	33	11	25	11	51	1	5	1	28	2	40	4	35	5	20	6	18	6	5
25	11	40	0	N. 30	11	15	0	N. 10	0	N. 40	1	55	2	20	3	35	5	30	6	10	7	0	6	50
26	0	N. 23	1	8	11	57	0	58	1	29	2	45	3	10	4	30	6	20	6	55	7	40	7	35
27	1	5	1	48	0	N. 40	1	50	2	18	3	33	4	0	5	28	7	10	7	38	8	20	8	21
28	1	45	2	30	1	23	2	40	3	7	4	19	4	50	6	25	8	0	8	20	9	0	9	7
29	2	25			2	8	3	30	3	56	5	6	5	40	7	22	8	48	9	0	9	44	9	53
30	3	5			2	53	4	20	4	45	5	55	6	30	8	16	9	35	9	42	10	30	10	39
31	3	45			3	40			5	35			7	20	9	5			10	25			11	25

Kort Onderwijs in de Konst de Zee-vaert.

Verscheel des tijdts tusschen de Son en de Maen, in 't Jaer 1676.

da.	Januar. ur. min.	Febr. ur. min.	Mart. ur. min.	Apzil/ ur. min.	May. ur. min.	Juny/ ur. min.	Julius/ ur. min.	August. ur. min.	Sept. ur. min.	Octob. ur. min.	Nobēb. ur. min.	Decēb. ur. min.
1	o V. 13	1 15	0 50	2 25	3 12	4 40	4 50	5 36	6 48	7 8	8 16	8 27
2	1 0	2 0	1 40	3 25	4 10	5 24	5 33	6 22	7 36	7 52	9 3	9 20
3	1 48	2 48	2 32	4 23	5 5	6 7	6 15	7 8	8 24	8 38	9 52	10 15
4	2 37	3 38	3 25	5 20	5 57	6 51	6 57	7 54	9 10	9 25	10 43	11 12
5	3 25	4 30	4 20	6 15	6 45	7 35	7 40	8 40	9 55	10 15	11 35	o N. 10
6	4 12	5 25	5 17	7 5	7 30	8 18	8 25	9 26	10 40	11 5	o N. 32	1 8
7	5 0	6 20	6 15	7 53	8 10	9 2	9 13	10 13	11 25	11 58	1 32	2 5
8	5 46	7 15	7 12	8 40	8 50	9 46	10 0	11 0	o N. 12	o N. 50	2 32	3 0
9	6 34	8 10	8 8	9 22	9 32	10 30	10 48	11 47	1 0	1 44	3 32	3 53
10	7 25	9 5	8 55	10 5	10 15	11 15	11 35	o N. 35	1 50	2 40	4 30	4 45
11	8 20	9 55	9 40	10 46	10 58	o N. 0	o N. 20	1 23	2 45	3 38	5 22	5 32
12	9 20	10 43	10 24	11 28	11 43	0 48	1 5	2 10	3 42	4 38	6 10	6 14
13	10 20	11 30	11 7	o N. 10	o N. 30	1 36	1 49	2 58	4 40	5 35	6 53	6 56
14	11 18	o N. 18	11 50	0 54	1 17	2 23	2 39	3 48	5 35	6 30	7 36	7 40
15	o N. 15	1 5	o N. 35	1 40	2 5	3 10	3 20	4 40	6 30	7 20	8 20	8 25
16	1 5	1 50	1 20	2 28	2 52	3 54	4 7	5 35	7 23	8 7	9 5	9 11
17	1 50	2 35	2 5	3 16	3 40	4 36	4 55	6 33	8 15	8 52	9 50	9 57
18	2 30	3 18	2 50	4 4	4 26	5 19	5 45	7 30	9 6	9 36	10 35	10 43
19	3 15	4 0	3 35	4 52	5 13	6 5	6 37	8 26	9 56	10 20	11 0	11 29
20	3 55	4 45	4 20	5 40	6 0	6 55	7 30	9 20	10 45	11 5	o V. 5	o V. 15
21	4 35	5 32	5 5	6 25	6 46	7 50	8 28	10 10	11 30	11 51	0 52	1 0
22	5 18	6 20	5 52	7 10	7 33	8 50	9 28	11 0	o V. 15	o V. 37	1 40	1 42
23	6 4	7 8	6 40	7 57	8 20	9 50	10 28	11 49	1 0	1 23	2 28	2 24
24	6 48	7 56	7 30	8 45	9 8	10 48	11 26	o V. 37	1 45	2 9	3 13	3 8
25	7 35	8 45	8 20	9 35	10 0	11 45	o V. 20	1 25	2 30	2 55	3 55	3 55
26	8 23	9 33	9 10	10 30	10 58	o V. 40	1 8	2 13	3 18	3 40	4 35	4 40
27	9 12	11 21	10 0	11 27	11 58	1 35	1 52	3 0	4 6	4 25	5 16	5 26
28	10 2	11 10	10 52	o V. 25	o V. 58	2 30	2 36	3 45	4 54	5 11	5 58	6 12
29	10 50	o V. 0	11 45	1 20	1 58	3 20	3 20	4 30	5 40	5 57	6 45	7 0
30	11 40		o V. 40	2 15	2 56	4 5	4 5	5 15	6 25	6 43	7 35	7 48
31	o V. 30		1 25		3 50		4 50	6 0		7 30		8 40

Verscheel des tijdts tusschen de Son en de Maen, in 't Jaer 1677.

da.	Januar. ur. min.	Febr. ur. min.	Mart. ur. min.	Apzil/ ur. min.	May. ur. min.	Juny/ ur. min.	Julius/ ur. min.	August. ur. min.	Sept. ur. min.	Octob. ur. min.	Nobēb. ur. min.	Decēb. ur. min.
1	9 40	11 10	9 57	11 18	11 43	0 48	1 0	1 52	3 0	3 45	5 30	6 0
2	10 40	o N. 3	10 47	o N. 5	o N. 30	1 35	1 42	2 34	3 52	4 42	6 19	6 46
3	11 40	0 55	11 37	0 52	1 17	2 21	2 24	3 18	4 44	5 40	7 8	7 30
4	o N. 39	1 46	o N. 27	1 38	2 4	3 6	3 6	4 3	5 37	6 37	7 57	8 17
5	1 35	2 35	1 15	2 25	2 50	3 50	3 50	4 50	6 30	7 30	8 45	9 5
6	2 25	3 21	2 3	3 13	3 35	4 30	4 35	5 42	7 25	8 20	9 35	9 54
7	3 12	4 5	2 50	4 0	4 20	5 10	5 20	6 38	8 20	9 7	10 24	10 42
8	3 58	4 50	3 37	4 48	5 5	5 52	6 7	7 36	9 15	9 55	11 13	11 30
9	4 44	5 35	4 24	5 35	5 50	6 38	6 55	8 34	10 10	10 45	o V. 2	o V. 16
10	5 30	6 20	5 10	6 20	6 35	7 25	7 45	9 30	11 5	11 35	0 50	1 0
11	6 15	7 8	5 55	7 3	7 18	8 15	8 40	10 26	o V. 0	o V. 25	1 40	1 45
12	7 0	7 55	6 40	7 45	8 0	9 7	9 40	11 20	0 50	1 15	2 28	2 30
13	7 45	8 42	7 24	8 25	8 45	10 0	10 40	o V. 13	1 39	2 5	3 15	3 15
14	8 30	9 29	8 10	9 11	9 33	11 0	11 40	1 5	2 27	2 53	4 0	3 58
15	9 15	10 15	9 0	10 0	10 25	o V. 0	o V. 40	1 55	3 15	3 40	4 45	4 40
16	10 2	11 0	9 52	10 50	11 20	1 0	1 35	2 43	4 3	4 27	5 27	5 20
17	10 49	11 43	10 45	11 43	o V. 18	2 0	2 25	3 30	4 51	5 13	6 6	6 0
18	11 35	o V. 27	11 38	o V. 36	1 18	2 53	3 10	4 17	5 38	6 0	6 45	6 40
19	o V. 20	1 12	o V. 30	1 30	2 17	3 45	3 57	5 5	6 25	6 46	7 28	7 25
20	1 5	2 0	1 20	2 25	3 15	4 35	4 45	5 55	7 10	7 30	8 15	8 15
21	1 47	2 48	2 8	3 23	4 10	5 22	5 33	6 45	7 52	8 10	9 5	9 8
22	2 25	3 38	2 56	4 20	5 3	6 7	6 20	7 34	8 35	8 52	9 54	10 5
23	3 7	4 28	3 44	5 15	5 53	6 53	7 7	8 22	9 20	9 36	10 46	11 5
24	3 52	5 20	4 32	6 10	6 40	7 38	7 54	9 9	10 5	10 22	11 37	o N. 3
25	4 40	6 15	5 20	7 0	7 25	8 25	8 40	9 55	10 50	11 10	o N. 30	1 0
26	5 32	7 12	6 10	7 48	8 10	9 13	9 25	10 40	11 25	o N. 3	1 26	1 55
27	6 26	8 10	7 0	8 35	8 56	1 0	10 10	11 20	o N. 20	1 0	2 24	2 48
28	7 22	9 5	7 52	9 12	9 42	10 47	10 55	o N. 0	1 8	1 56	3 22	3 40
29	8 20		8 45	10 8	10 28	11 34	11 40	0 40	1 58	2 52	4 18	4 30
30	9 18		9 38	10 55	11 14	o N. 20	o N. 25	1 24	2 50	3 47	5 10	5 18
31	10 15		10 30		o N. 0		1 10	2 10		4 40		6 5

Om nu dooz dit verschil des tijdts het Getije behoozlijcker wijse te bereeckenen / soo heeft men maer te addeeren / de tijdt die de Nieuwe of volle Maen der selfde plaetsen hoogh water maeckt / tot het verschil des tijdts / 't welck de begeerde dagh in de Tafels wijst / soo komt de tijdt der volle Zee op de booz-gestelde plaetse: ende in ghevalle dat het ghetal meer als twaelf uren bedzaeght / soo laet twaef baren / ende behout de rest booz 't begeerde. Waer op ick de-selfde exempelen stelle die hier booz gestelt zijn.

Het eerste Exempel.

In 't jaer 1676. den 8. Maert men begeert te weten wanneer 't hoogh water wesen sal in de Maes en Goeree / en alle plaetsen daer de nieuw of volle Maen hoogh water maeckt ten 1. uur 30. m. Antwoozt? Men soeche 't verschil des tijdts op 't selve jaer 1676. den 8. Maert en vinde 7. uren 12. minut. hier toe de tijdt der volle Zee in N. Maen 1. uur 30. minut. komt de begeerde tijdt —— —— —— —— —— —— 8. ure 42. minut. en dat soo wel booz als na de middagh. Doch staet te letten / dat de maen na genaegh alle uren 2. m. van de sonne verachtert of verspaet / en 't verschil des tijdts op onse middagh uytgerekent zijnde / soo moet het getije des booz-middaeghs elcke uur 2. minut. bzaegher / en des na-middaeghs soo veel later gevallen.

Om dan de tijdt der volle Zee des booz middaeghs te vinden / soo is ten 8. uren 4. min. na genoegh 3. uren booz-middagh / daerom getrocken 6 m. van 8. uren 42. m. blijft 8. uren 36. m. begeerde tijdt des booz middaeghs. Ende om de tijdt der volle Zee des na-middaeghs te vinden / soo vergaert 18. min. bp 8. uren 42. minut. komt 9. uren. Om de begeerde tijt des na-middaeghs.

Het tweede Exempel.

In 't jaer 1675. den 15. September / men begeert te weten wanneer 't hoogh water wesen sal booz 't Vlie / of de plaetsen daer de Nieuwe of volle Maen ten 9. uren hoogh water maeckt? Antwoozde. Men soeckt 't verschil des tijdts op 't selve jaer 1675. den 15. September / en vinde —— —— —— —— 8--30
Hier bp de tijdt der volle Zee in N. of volle ☽ —— —— —— 9-- 0
En laet 12. baren / komt —— —— —— —— 5--30
Dat is booz-middaegs 5--30. en na middaeghs —— —— —— 5--30
Booz of achteringh 0--14. —— —— —— —— 0--10
Begeerde tijd booz-mid. 5--16. en na middaghs —— —— —— 5--40
En alsoo in de Tij-rekeninge groote fauten kan veroozsaken / en dat booznamelijck wanneer men de Son op een black-dzyvent Compas sijn omloop gaet peylen / ende dan eicke streeck eben veel tijdts wil toe-eygenen / om deselfde van den dagh te vinden: Alsoo dat wy dit aen alle Zee-varende luyden willen bevelen / om hier wel op te letten.

Tafelen van de Sons op en ondergangh.

Om dan ooch op verschepden Pools hooghten / met de Sons op of ondergangh te vinden de uren van den dagh / of tijdt hoe laet / soo sijn dese Tafelen hier toe uytgerekent / om te vinden booz 't gheheele jaer de Sons opgangh / dat is de halve lenghte der nachten / als ooch sijn ondergangh / dat is / de halve lenghte der dagen: en dat / wanneer de Son in 't begin / als ooch thien en twintigh gr. in yder Teychen komt. Gestelt op verschepden bzeedten des Aerdtrijcx / als van half uur tot half uur verandering in de Sons op of ondergangh der hoogste of langhste dagen / waer uyt de andere dan ooch lichtelijck konnen gerekent wozden.

Onder de Linie zijnde / daer gaet de Son altijdt des mozgens op / ende des avondts onder ten ses uren / het geheele jaer dooz.

Bezuyden de Linie neemt het tegendeel / dat is / dese ghestelde mozghens opgangh booz de avonts ondergangh / en dese avondts ondergangh booz de mozgens opgangh.

Pools hooghte 16 graden 41. minuten.

daghen der Maenden		smo. op ur. min.	sab. on. ur. min.	daghen der Maenden	
Decemb.	21	6 30	5 30	21	
	31	6 29	5 31	11	Decemb.
	9	6 28	5 32	1	
Januar.	19	6 25	5 35	22	
	29	6 22	5 38	12	Novemb.
	8	6 18	5 42	2	
Februar.	18	6 14	5 46	23	
	28	6 10	5 50	13	October.
	10	6 5	5 55	3	
Martius	20	6 0	6 0	23	
	30	5 55	6 5	12	Septem.
	9	5 50	6 10	2	
Apzilis/	20	5 46	6 14	23	
	30	5 42	6 18	12	August.
	10	5 38	6 22	2	
Maytus/	21	5 35	6 25	22	
	31	5 32	6 28	12	Julius.
Junius/	10	5 31	6 29	1	
	21	5 30	6 30	21	Junius.

Pools hooghte 30 grad. 43 min.

Decemb.	21	7	0	5	0	21	
	31	6	59	5	1	11	Decemb.
	9	6	56	5	4	1	
Januar.	19	6	51	5	9	22	
	29	6	44	5	16	12	Novemb.
	8	6	36	5	24	2	
Febzuar.	18	6	28	5	32	23	
	28	6	19	5	41	13	October/
	10	6	10	5	50	3	
Martius	20	6	0	6	0	23	
	30	5	50	6	10	12	Septem.
	9	5	41	6	19	2	
Apzilis/	20	5	32	6	28	23	
	30	5	24	6	36	12	Auguſt.
	10	5	16	6	44	2	
Mapus/	21	5	9	6	51	22	
	31	5	4	6	56	12	Julius/
Junius/	10	5	1	6	59	1	
	21	5	0	7	0	21	Junius.

Pools hooghte 41 grad. 18 min.

dagen der Maenden.		smo. op ur. min.		sab. on. ur. min.		dagen der Maenden.	
Decemb.	21	7	30	4	30	21	
	31	7	28	4	32	11	Decemb.
	9	7	23	4	37	1	
Januar.	19	7	16	4	44	22	
	29	7	6	4	54	12	Novemb.
	8	6	54	5	6	2	
Febzuar.	18	6	41	5	19	23	
	28	6	28	5	32	13	October.
	10	6	14	5	46	3	
Martius	20	6	0	6	0	23	
	30	5	46	6	14	12	Septem.
	9	5	32	6	28	2	
Apzilis/	20	5	19	6	41	23	
	30	5	6	6	54	12	Auguſt.
	10	4	54	7	6	2	
Mapus/	21	4	44	7	16	22	
	31	4	37	7	23	12	Julius/
Junius/	10	4	32	7	28	1	
	21	4	30	7	30	21	Junius.

Pools hooghte 48 grad. 57 min.

Decemb.	21	8	0	4	0	21	
	31	7	58	4	2	11	Decemb.
	9	7	51	4	9	1	
Januar.	19	7	40	4	20	22	
	29	7	27	4	33	12	Novemb.
	8	7	11	4	49	2	
Febzuar.	18	6	54	5	6	23	
	28	6	36	5	24	13	October/
	10	6	18	5	42	3	
Martius	20	6	0	6	0	23	
	30	5	42	6	18	12	Septem.
	9	5	24	6	36	2	
Apzilis/	20	5	6	6	54	23	
	30	4	49	7	11	12	Auguſt.
	10	4	33	7	27	2	
Mapus.	21	4	20	7	40	22	
	31	4	9	7	51	12	Julius/
Junius/	10	4	2	7	58	1	
	21	4	0	8	0	21	Junius.

Pools hooghte 54 grad. 25 min.

Decemb.	21	8	30	3	30	21	
	31	8	27	3	33	11	Decemb.
	9	8	18	3	42	1	
Januari.	19	8	4	3	56	22	
	29	7	47	4	13	12	Novemb.
	8	7	27	4	33	2	
Febzuar.	18	7	6	4	54	23	
	28	6	44	5	16	13	October/
	10	6	22	5	38	3	
Martius.	20	6	0	6	0	23	
	30	5	38	6	22	12	Septem.
	9	5	16	6	44	2	
Apzilis/	20	4	54	7	6	23	
	30	4	33	7	27	12	Auguſt.
	10	4	13	7	47	2	
Mapus/	21	3	56	8	4	22	
	31	3	42	8	18	12	Julius/
Junius/	10	3	33	8	27	1	
	21	3	30	8	30	21	Junius/

Pools hooghte 58 grad. 22 min.

Decemb.	21	9	0	3	0	21	
	31	8	56	3	4	11	Decemb.
	9	8	44	3	16	1	
Januar.	19	8	27	3	33	22	
	29	8	6	3	54	12	Novemb.
	8	7	42	4	18	2	
Febzuar.	18	7	17	4	43	23	
	28	6	52	5	8	13	October/
	10	6	26	5	34	3	
Martius	20	6	0	6	0	23	
	30	5	34	6	26	12	Septem.
	9	5	8	6	52	2	
Apzilis/	20	4	43	7	17	23	
	30	4	18	7	42	12	Auguſt.
	10	3	54	8	6	2	
Mapus/	21	3	33	8	27	22	
	31	3	16	8	44	12	Julius/
Junius/	10	3	4	8	56	1	
	21	3	0	9	0	21	Junius/

Poolshooghte 61 grad. 14 min.

dagen der Maenden.		smo. op ur. min.		sab. on. ur. min.		dagen der Maenden.	
Decemb.	21	9	30	2	30	21	
	31	9	25	2	35	11	Decemb.
	9	9	10	2	50	1	
Januar.	19	8	49	3	11	22	
	29	8	23	3	37	12	Novemb.
	8	7	56	4	4	2	
Febzuar.	18	7	27	4	33	23	
	28	6	58	5	2	13	October/
	10	6	29	5	31	3	
Martius	20	6	0	6	0	23	
	30	5	31	6	29	12	Septem.
	9	5	2	6	58	2	
Apzilis/	20	4	33	7	27	23	
	30	4	4	7	56	12	Auguſt.
	10	3	37	8	23	2	
Mapus/	21	3	11	8	49	22	
	31	2	50	9	10	12	Julius/
Junius/	10	2	35	9	25	1	
	21	2	30	9	30	21	Junius.

Pools hooghte 63 grad. 18 min.

Decemb.	21	10	0	2	0	21	
	31	9	53	2	7	11	Decemb.
	9	9	34	2	26	1	
Januar.	19	9	8	2	52	22	
	29	8	39	3	21	12	Novemb.
	8	8	8	3	52	2	
Febzuar.	18	7	36	4	24	23	
	28	7	4	4	56	13	October/
	10	6	32	5	28	3	
Martius	20	6	0	6	0	23	
	30	5	28	6	32	12	Septem.
	9	4	56	7	4	2	
Apzilis/	20	4	24	7	36	23	
	30	3	52	8	8	12	Auguſt.
	10	3	21	8	39	2	
Mapus/	21	2	52	9	8	22	
	31	2	26	9	34	12	Julius/
Junius/	10	2	7	9	53	1	
	21	2	0	10	0	21	Junius/

Pools hooghte 65 grad. 44 min.

dagen der maenden.		smo. op ur min.		sab. on. ur. min.		dagen dee maenden.	
Decemb.	21	11	0	1	0	21	
	31	10	46	1	14	11	Decemb.
	9	10	15	1	45	1	
Januar.	19	9	39	2	21	22	
	29	9	2	2	58	12	Novemb.
	8	8	24	3	36	2	
Febzuar.	18	7	47	4	13	23	
	28	7	11	4	49	13	October/
	10	6	35	5	25	3	
Martius	20	6	0	6	0	23	
	30	5	25	6	35	12	Septem.
	9	4	49	7	11	2	
Apzilis/	20	4	13	7	47	23	
	30	3	36	8	24	12	Auguſt.
	10	2	58	9	2	2	
Mapus/	21	2	21	9	39	22	
	31	1	45	10	15	12	Julius/
Junius/	10	1	14	10	46	1	
	21	1	0	11	0	21	Junius/

Pools hooghte 66 grad. 28 min.

Decemb.	21	12	0	0	0	21
	31	11	16	0	44	11 Decemb.
	9	10	33	1	27	1
Januar.	19	9	51	2	9	22
	29	9	10	2	50	12 Novemb.
	8	8	30	3	30	2
Febvuar.	18	7	52	4	8	23
	28	7	14	4	46	13 October/
	10	6	37	5	23	3
Martius	20	6	0	6	0	23
	30	5	23	6	37	12 Septem.
	9	4	46	7	14	2
Apvilis/	20	4	8	7	52	23
	30	3	30	8	30	12 Auguſt.
	10	2	50	9	10	2
Mapus/	21	2	9	9	51	22
Junius/	31	1	27	10	33	12 Julius/
	10	0	44	11	16	1
	21	0	0	12	0	21 Junius.

Pools hooghte 67 gr. 58 min.

dagen der maenden.		smo. op ur. min.		sab. on. ur. min.		dagen der maenden.
Decemb.	21	39 etmael geſta-				21
	31	digh nacht.				11 Decemb.
	9	12	0	0	0	1
Januar.	19	10	23	1	37	22
	29	9	30	2	30	12 Novemb.
	8	8	44	3	16	2
Febvuar.	18	8	1	3	59	23
	28	7	20	4	40	13 October/
	10	6	40	5	20	3
Martius	20	6	0	6	0	23
	30	5	20	6	40	12 Septem.
	9	4	40	7	20	2
Apvilis/	20	3	59	8	1	23
	30	3	16	8	44	12 Auguſt.
	10	2	30	9	30	2
Mapus/	21	1	37	10	23	22
	31	0	0	12	0	12 Julius/
Junius/	10	gheſtadigh dagh				1
	21	42 etmael.				21 Junius/

Pools hooghte 69 gr. 46 min.

Decemb.	21					21
	31	58 etmael geſta-				11 Decemb.
	9	digh nacht.				1
Januar.	19	12	0	0	0	22
	29	10	3	1	57	12 Novemb.
	8	9	4	2	56	2
Febvuar.	18	8	14	3	46	23
	28	7	28	4	32	13 October/
	10	6	44	5	16	3
Martius	20	6	0	6	0	23
	30	5	16	6	44	12 Septem.
	9	4	32	7	28	2
Apvilis/	20	3	46	8	14	23
	30	2	56	9	4	12 Auguſt.
	10	1	57	10	3	2
Mapus/	21	0	0	12	0	22
	31	gheſtadigh dagh				12 Julius/
Junius/	10	62 etmael.				1
	21					21 Junius/

Pools hooghte 72 gr. 11 min.

dagen der maenden.		smo. op ur. min.		sab. on. ur. min.		dagen der maenden.
Decemb.	21	gheſtadigh nacht				21
	31	78 etmael due-				11 Decemb.
	9	rende.				1
Januar.	19					22
	29	12	0	0	0	12 Novemb.
	8	9	43	2	17	2
Febvuar.	18	8	37	3	23	23
	28	7	42	4	18	13 October/
	10	6	50	5	10	3
Martius	20	6	0	6	0	23
	30	5	10	6	50	12 Septem.
	9	4	18	7	42	2
Apvilis/	20	3	23	8	37	23
	30	2	17	9	43	13 Auguſt.
	10	0	0	12	0	2
Mapus/	21					22
	31	gheſtadigh dagh				12 Julius/
Junius/	10	84 etmael due-				1
	21	rende.				21 Junius/

Pools hooghte 75 grad. 8 min.

Decemb.	21	geſtadigh nacht				21
	31	98 etmael due-				11 Decemb.
	9	rende.				1
Januar.	19					22
	29					12 Novemb.
	8	12	0	0	0	2
Febvuar.	18	9	20	2	40	23
	28	8	5	3	55	13 October/
	10	7	0	5	0	3
Martius	20	6	0	6	0	23
	30	5	0	7	0	12 Septem.
	9	3	55	8	5	2
Apvilis/	20	2	40	9	20	23
	30	0	0	12	0	12 Auguſt.
	10	gheſtadigh dagh				2
Mapus/	21	104 etmael due-				22
	31	rende.				12 Julius/
Junius/	10					1
	21					21 Junius/

Pools hooghte 78 grad. 29 min.

dagen der maenden.		smo. op ur. min.		sab. on. ur. min.		dagen der maenden.
Decemb.	21					21
	31	geſtadigh nacht				11 Decemb.
	9	118 etmael due-				1
Januar.	19	rende.				22
	29					12 Novemb.
	8					2
Febvuar.	18	12	0	0	0	23
	28	8	50	3	10	13 October/
	10	7	20	4	40	3
Martius	20	6	0	6	0	23
	30	4	40	7	20	12 Septem.
	9	3	10	8	50	2
Apvilis/	20	0	0	12	0	23
	30					12 Auguſt.
	10	gheſtadigh dagh				2
Mapus/	21	125 etmael due-				22
	31	rende.				12 Julius/
Junius/	10					1
	21					21 Junius/

Op de Pools hooghte 82 gr. 9 min. daer is 't geſtadigh nacht van den 13 October tot den 28 Febvuary/dat is 138 etmael/ ende geſtadigh dagh van den 9 Apvil tot den 2 September / dat is 146 etmael: ende den 10 Meert of 3 October gaet hy op ten 8 en onder ten 4 uren.

Op de Pools hooghte 86 gr. 2 min. daer is 't nacht vanden 3 October tot den 10 Meert / dat is 158 etmael / ende dagh van den 30 Meert / tot den 12 September / dat is 166 etmael.

Op 90 gr. of onder den Pool/ daer is 't nacht van den 23 Septemb. tot den 20 Meert / dat is 178 etmael / ende dagh 187 etmael.

Doch dit is ſonder aenſien van damp-heſſingh / waer door dat ſomtyts de Son eenighe grad. hooger ſchynen kan.

ALMANACH,

Naer den Nieuwen-ſtijl, tot het Jaer 1700.

Geſtelt op den Meridiaen deſer Nederlanden.

Om ſonder reſkenen de tijt van de Nieuwe Maen te vinden / is hier by gevoeght een Almanack voor eenige achter-een-volghende jaren / aenwijſende de dagh en ure van alle nieuwe en volle Manen/ mitſgaders der quartieren. 't Gebruyck daer van is duſdanigh: Neffens de Manen in elcke maent ſtaen 2 colomnen cyfers/de eerſte wijſt de dag des maents / de tweede de uuren ende minuten van de nieuwe ofte volle Maen / te rekenen van de middag dies daegs af / tot de middag des volgenden daegs na 't gebruyck der Aſtronomyns.

Exempel.

In 't Jaer 1668 wil ick weten op wat dagh ende ure het nieuwe Maen ſal zyn in de Maent September / ſoeck daerom in dat Jaer de Maent September / en vinde nieuwe Maen den 5 dagh 23 uren en 10 minuten / tellende van dien middagh af 23 uren 10 minuten / dat loopt tot des anderen daeghs daer aen volgende den 6 's middaghs ten 11 uren 10 minuten na middernacht.

Om te weten wat dag van de weeck het is/moet eerſt bekent zyn de Sondaegs-letter van dat jaer / en met wat letter elcke maent begint. De Sondaeghs-letteren vint men onder elck Jaers Almanack / de Schrickel-jaren hebbender twee / de eerſte gebruyckt men tot den 25 Febr. d'ander voort tot het eynde des Jaers / en yeder maent begint met ſoodanigen letter als dit volgende Tafelken aenwijſt.

Januarius	begint met A		Aprill	begint met G	
Februarius	begint met D		Maius	begint met B	
Martius	begint met D		Junius	begint met E	
Julius	begint met G		October	begint met A	
Augustus	begint met C		November	begint met D	
September	begint met F		December	begint met F	

Dewijl dan September begint met een F, soo begint in de circkel letters hier onder te tellen aen F, en voort rondom tot 6 toe/ dat valt op D, en dewijle dat G de Sondaeghs-letter is van dit jaer 1668/ so moet dit op Donderdach wesen: en soo met alle andere.

In het Schrickel-jaer/ moet men den 24 en 25 beyde op de F tellen/ om dat den 25 dagh oock met een F, als de 24 daer in gevoeght wert.

A
G B
F C
E D

Om de Sondaeghs-letter op alle voorgeben Jaren te vinden/ soo stelt de 7 letteren in een Tafelken/ te ruggewaerts met G beginnende/ als hier te sien is.

G	F	E	D	C
B	A	G	F	E
D	C	F	A	G
F	E	D	C	B
A	G	F	E	D
C	B	A	G	F
E	D	C	B	A

Laet nu van u voorgeben Jaer 1600 baren/ de rest gedeelt door 28/ het gene dat in de divisie overschiet telt in dit Tafelken/ soo sal het eynde der tellinge u de Sondaeghs-letter aenwysen.

Exempel.

In 't jaer 1668 laet 1600 baren blijft 68/ dit ghedeelt door 28/ en daer schiet over in de divisie 12/ dat getelt in dit tafelken/ men komt op G de begeerde Sondaeghs-letter.

GF	E	D	C
BA	G	F	E
DC	B	A	G
FE	D	C	B
AG	F	E	D
CB	A	G	F
ED	C	B	A

Anders laet de 7 Letteren gestelt zijn in een Tafelken te ruggewaert met G beginnende/ als hier te sien is: Ende laet van u voor geben Jaren 1600 baren/ de rest doet 5 by/ dit gedeelt door 28/ het geene dat in de divisie overschiet telt in dit Tafelken/ soo sal het eynde der tellinge u de Sondaeghs-letter aenwijsen.

In dit jaer 1669. laet 1600. baren/ blijft 69/ doet 5 by komt 74/ dit gedeelt door 28/ en daer schiet over in de Divisie 18/ dit getelt in 't Tafelken/ men vindt de Sondaeghs letter F in 't 18 Perck/ en aldus met alle andere. Na den ouden stijl/ doet 13 by 69/ komt 82/ dit door 28/ en daer schiet over in divisie 26/ dit oock getelt tot het 26 perck/ men vint de oude stijls Sondaeghs-letter C.

Dese vindingh der Sondaeghs letter na de nieuwe-stijl/ en kan niet verder als tot den jare 1700. Maer de volgende Tafel om Paesschen te vinden/ dese sal voor altijt goet blijven/ soo wel na den ouden als nieuwen-stijl.

Tafel om Paesschen te vinden, na den Nieuw. en Oud. stijl.

dage.	Nieuwe-stijls Epacta.	Dagh-Letteren.	Oude stijl. gulde getal.		dage.	Nieuwe-stijls Epacta.	Dagh-Letteren.	Ouden stijl. gulde getal.
Martius. 22	23	D	16		9	5	A	---
23	22	E	5		10	4	B	17
24	21	F	---		11	3	C	6
25	20	G	13		12	2	D	---
26	19	A	2		13	1	E	14
27	18	B	---		14	30	F	3
28	17	C	10		15	29	G	---
29	16	D	---		16	28	A	11
30	15	E	18		17	27	B	---
31	14	F	7		18	26.25	C	19
April. 1	13	G	---		19	24.25	D	8
2	12	A	15		20		E	---
3	11	B	4		21		F	
4	10	C	---		22		G	
5	9	D	12		23		A	
6	8	E	1		24		B	
7	7	F	---		25		C	
8	6	G	9					

Met dese Tafel kan Paesschen ghevonden worden/ en dat soo wel na de nieuwe als oude-stijl: Want de Sondaeghs letter bekent zijnde/ als ooch de nieuwe-stijls Epacta/ met het Gulden-getal: waer neven dat in dese tafel aengewesen wordt (in Maert of April) den Paesch-dagh/ wel verstaende/ indien 't op een Sondagh komt/ dat is/ indien de Dach-letter/ aver een komt met de Sondaegs-letter/ maer is dit niet/ so is 't den naest-volgenden Sondagh Paesschen.

Exempel na de Nieuwe-stijl.

In 't Jaer 1668. is de nieuwe-stijls Epacta 16/ dit vintmen in dese Tafel neben den 29 Maert/ met de letter D: doch alsoo D de Sondaeghs-letter niet en is op dit Jaer/ maer de Letter G/ soo telt van D neerwaerts tot G/ komt Paesschen den eersten April.

Exempel na de Oude-stijl.

In 't Jaer 1669. dan is 't Gulden-Ghetal 17/ dit vint men neben den 10 April/ en dat neven de letter B: maer C de Sond aeghs-letter zijnde/ soo telt van B tot C, komt Paesschen den 11 April: En aldus doet met alle andere.

In dese Almanach zijn beneffens de nieuwe/ volle en quartier-maens/ ooch gestelt het Gulden-Getal/ Epacta/ Sondaeghs-letter/ en de tijden van Vasten-avont/ Paesschen/ ende Pinxteren/ ende dien volgens/ de Eclipsen op yder jaer wat haer beschreven.

Want de Eclipsen in de Maen zijn gestelt de plaetsen des aertrijcks daer men het begin des morgens/ of met de Sons opganck/ ten uyterssten sien sal/ van het begin der verduystering tot het midden der selver/ ende dan met de sons op/ of maens onderganck van het geschiede geschiedden wort.

Ten tweeden van 't begin tot den eynde/ ontrent middernacht/ dat zijn de plaetsen des aertrijcks daer men het midden der verduystering sien sal ontrent ter middernacht.

Ten derden de plaetsen des aertrijcks daer men het eynde des avonts of met de sons onderganck/ en maens opganck sien sal/ van het midden der verduystering tot het eynde des selfden.

Inde Eclipsen der sonne/ zijn gestelt in 't generael/ de plaetsen des aertrijcks daer de sonne geheel verduysteren sal/ of daermen het donckere maens lichaem recht neven de sonne sien sal/ als ooch d' uyterste palen daer men de sonne sien sal verduysteren/ gelijck die voor desen tot den jare 1674. toe al gedruckt zijn: Hope dat dit alle den leser aengenaem sal zijn. Als ook het gene dat achter desen almanach gevoeght is/ dat is hoemen de waere lenkte der plaetsen vinden sal/ en dat door d'eclipsen der maene/ 't welk aldaer met verschepden voorbeelden geroont wort/ en ook een Tafel/ inhoudende de breete en lanckte van de voornaemste plaetsen des aertrijcks.

ALMANACH.

Voor 't Jaer 1675. Nieuwe-stijl.

	Maen.	da.	ur.	m.		Maen.	da.	ur.	m.
Januar.	eerste quar.	3	16	29	Julius/	volle maen.	6	16	6
	volle maen.	11	7	54		leste quart.	14	10	48
	leste quart.	18	1	17		nieu maen.	22	4	48
	nieu maen.	25	10	3		eerste quar.	29	0	0
Febr.	eerste quar.	2	13	0	Augusti.	volle maen.	5	3	22
	volle maen.	9	19	53		leste quart.	13	3	49
	leste quart.	16	10	30		nieu maen.	20	14	26
	nieu maen.	24	3	36		eerste quar.	27	5	11
Mart.	eerste quar.	4	7	10	Sept.	volle maen.	3	16	58
	volle maen.	11	5	49		leste quart.	11	20	29
	leste quart.	17	21	22		nieu maen.	18	23	26
	nieu maen.	25	21	22		eerste quar.	25	13	3
April.	eerste quar.	2	21	56	Octobr.	volle maen.	3	9	2
	volle maen.	9	14	26		leste quart.	11	12	11
	leste quart.	16	11	1		nieu maen.	18	8	19
	nieu maen.	24	14	0		eerste quar.	25	1	43
Maius.	eerste quar.	2	8	45	Nov.	volle maen.	2	2	56
	volle maen.	8	22	30		leste quart.	10	2	19
	leste quart.	16	1	48		nieu maen.	16	17	56
	nieu maen.	24	4	57		eerste quart.	23	17	38
	eerste quar.	31	15	53		volle maen.	1	21	42
Junius.	volle maen.	7	6	50	Decemb.	leste quart.	9	14	0
	leste quart.	14	17	53		nieu maen.	16	4	42
	nieu maen.	22	17	48		eerste quar.	23	12	45
	eerste quar.	29	20	20		volle maen.	31	15	36

't Gulden-getal en d'Epacta is 4. De Roomsche Indictie 13. De Sondaghs-letter F. Achterwinter 8. weken 5. dagen. Quinquagesima ofte Vastelavont den 24. Febr. Paesch den 14. April. Chaisti Hemelvaert den 23. May. Pinxter den 2. Junij. Advent den 1. December. Wit Jaer sullen haer 4. Eclipsen vertoonen/ als 2. aen de Maen/ en 2. aen de Son. De eerste sal zijn aen de Maen den 11. Jan. 's avonts ten 8. uren; de tweede aen de Son den 23. Junij/ 's morgens ten half 5. uren: de derde aen de Maen den 7 Julij 's morgens ten 4. uren; de weerde aen de Son den 16. Decemb. 's avonts ten 4. uren: welcke alle by ons te sien/ uytgesept de leste aen de Son.

Voor 't Jaer 1676. Nieuwe-stijl.

	Maen.	da.	ur.	m.		Maen.	da.	ur.	m.
Januar.	leste quart.	7	23	17	Julius/	leste quart.	2	9	8
	nieu maen.	14	17	10		nieu maen.	10	12	3
	eerste quar.	22	9	29		eerste quar.	17	22	45
	volle maen.	30	7	30		volle maen.	24	14	14
Febr.	leste quart.	6	6	34	Augus.	leste quart.	1	1	5
	nieu maen.	13	7	11		nieu maen.	9	1	9
	eerste quar.	21	5	21		eerste quar.	16	3	30
	volle maen.	28	20	40		volle maen.	22	23	34
Mart.	leste quart.	6	13	30	Sept.	leste quart.	30	18	42
	nieu maen.	13	22	39		nieu maen.	7	12	50
	eerste quar.	22	1	15		eerste quar.	14	8	20
	volle maen.	29	7	6		volle maen.	21	12	4
April.	leste quart.	4	21	22		leste quart.	29	13	6
	nieu maen.	12	14	39	Octobr.	nieu maen.	6	13	48
	eerste quar.	20	17	36		eerste quar.	13	24	47
	volle maen.	27	14	49		volle maen.	21	13	2
Maius.	leste quart.	4	7	12		leste quart.	29	7	21
	nieu maen.	12	6	49	Nov.	nieu maen.	5	10	11
	eerste quar.	20	6	37		eerste quar.	12	0	48
	volle maen.	26	22	49		volle maen.	9	21	16
Junius.	leste quart.	2	19	0		leste quart.	28	0	34
	nieu maen.	10	21	46	Decemb.	nieu maen.	4	19	53
	eerste quar.	18	15	0		eerste quar.	11	14	36
	volle maen.	25	5	58		volle maen.	19	16	37
						leste quart.	27	15	24

't Gulden-getal is 5. De Epacta 15. De Roomsche Indictie 14. De Sondaeghs-letters E. Achterwinter 6. weken 4. dagen. Quinquagesima ofte Vastelavont den 16. Febr. Paesch den 5. April. Chaisti Hemelvaert den 14. May. Pinxter den 24. May. Advent den 29. November. Dit Jaer sullen 3. Eclipsen gh eschieden/ als 2. aen de Son en 1. aen de Maen. De eerste aen de Maen den 1. Januar. 's mozgens ten 3. uren; de tweede sal zijn aen de Son den 11. Jan. des middaghs ten 10. uren; de derde ook aen de Son den 5. December/ voor middags ten acht uren waer van de twee eerste by ons/ maer de leste buyten onsen gesichte zijn sal.

Voor

Almanach voor het Jaer 1677. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. nieu maen.	3	6	47
eerste quar.	10	7	29
volle maen	18	11	49
leste quar.	26	3	11
Febr. nieu maen.	1	17	52
eerste quar.	9	2	35
volle maen	17	5	9
leste quar.	24	11	43
Maert. nieu maen.	3	5	50
eerste quar.	10	22	23
volle maen	18	19	40
leste quar.	25	17	51
April. nieu maen.	1	18	42
eerste quar.	9	18	31
volle maen	17	7	2
leste quart.	23	23	2
May. nieu maen.	1	8	25
eerste quar.	9	10	42
volle maen	16	15	57
leste quart.	23	5	52
Junius. nieu maen.	30	23	6
eerste quar.	8	1	41
volle maen	14	23	17
leste quart.	21	14	43
nieu maan.	29	13	47

Maen.	da.	ur.	m.
Julius. eerste quar.	7	13	50
volle maen.	14	6	2
leste quart.	21	2	18
nieu maen.	29	4	7
Aug. eerste quar.	5	23	28
volle maen.	12	11	54
leste quart.	19	16	54
nieu maen.	27	19	37
Sept. eerste quar.	4	4	44
volle maen	10	22	9
leste quart.	18	10	15
nieu maen.	26	9	50
Octob. eerste quar.	3	12	29
volle maen.	10	9	16
leste quart.	18	5	9
nieu maen.	25	23	14
Nov. eerste quar.	1	18	23
volle maen.	8	23	21
leste quart.	17	0	55
nieu maen.	24	11	37
Decemb. eerste quar.	1	2	44
volle maen.	8	14	18
leste quart.	16	18	58
nieu maen.	23	22	40
eerste quar.	30	13	55

Het Gulden-getal is 6. De Epacta 26. De Roomsche Indictie 15. De Sondags-letter C. Achter-winter 9. weken 2. dagen. Quinquagesima of Vastelavont den 28. Febr. Paesch den 18. April. Christi Hemelv. den 27. May. Pinxster den 6. Juny. Advent den 28. Nov. Dit Jaer sullen 4. Eclipsen verschijnen / als 2. aen de Son / ende 2. aen de Maen. De eerste / aen de Maen den 17. May / 's morgens ten 3. uren 57. minuten: en sal dueren van het begin tot het eynde 2. uren 46. minuten / haer grootheyt 6½. duym. De tweede aen de Son den 31. May 's middags ten 11. uren. De derde sal zijn aen de Maen / den 9. Novemb. 's middags ten 11. ure 21. minut. De vierde aen de Sonne den 24. November / 's avonts ten 11. uren. Waer van de eerste aen de Maen by ons te sien / en d'andere 3. buyten onse gesichte.

Almanach voor het Jaer 1678. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. volle maen.	7	11	28
leste quart.	15	14	16
nieu maen.	22	5	53
eerste quar.	29	4	8
Febr. volle maen.	6	6	46
leste quart.	14	4	54
nieu maen.	20	19	24
eerste quar.	27	20	30
Maert. volle maen.	8	0	52
leste quart.	15	15	5
nieu maen.	22	5	56
eerste quar.	29	13	6
April. volle maen.	6	16	23
leste quart.	13	22	4
nieu maen.	20	16	0
eerste quar.	28	8	40
May. volle maen.	6	5	2
leste quart.	13	2	34
nieu maen.	20	3	22
eerste quar.	28	1	1
Junius. volle maen.	4	15	13
leste quart.	11	6	54
nieu maen.	18	15	57
eerste quar.	26	18	16

Maen.	da.	ur.	m.
Jul. volle maen.	3	23	12
leste quart.	10	13	7
nieu maen.	18	7	58
eerste quar.	26	8	50
Aug. volle maen.	2	6	34
leste quart.	8	21	57
nieu maen.	16	21	3
eerste quar.	24	21	29
Sept. volle maen.	31	13	58
leste quart.	7	10	34
nieu maen.	15	13	13
eerste quar.	23	8	2
Octob. volle maen.	29	22	24
leste quar.	7	2	18
nieu maen.	15	5	39
eerste quar.	22	16	36
Nov. volle maen.	29	8	40
leste quart.	5	21	24
nieu maen.	13	21	34
eerste quar.	20	23	52
Decemb. volle maen.	27	21	25
leste quart.	5	18	8
nieu maen,	13	11	56
eerste quar.	20	7	11
volle maen	27	12	57

Het Gulden-ghetal en de Epacta is 7. De Roomsche Indictie 1. De Sondags-letter B. Achter-winter 8. weken 1. dag. Quinquagesima ofte Vastelavont den 20. Febr. Paesch den 10. April. Christi Hemelv. den 19. May. Pinxster den 29. May. Advent den 27. November. Dit Jaer sullen 6. Eclipsen vertoonen: de eerste aen de Sonne den 21. April 's morgens ten 4. uren / de tweede aen de Maen den 6. May savonts ten 6. uren. De derde aen de Sonne den 20. May na midd. ten 3. uren. De vierde aen de Sonne den 15. October 's avonts ten 7. uren. De vijfde aen de Maen den 29. October 's avonts ten 8. uren. De sesde aen de Sonne den 14. Novemb. voormiddags ten 9. uren: waer van de leste aen de Maen by ons te sien / maer alle de andere buyten onse gesichte.

Almanach voor het Jaer 1679. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. leste quart.	4	15	5
nieu maen.	12	0	49
eerste quar.	18	15	52
volle maen.	26	6	33
Febr. leste quart.	3	10	30
nieu maen.	10	11	42
eerste quar.	17	2	58
volle maen.	25	1	0
Maert. leste quart.	5	2	58
nieu maen.	11	21	20
eerste quar.	18	16	19
volle maen.	26	16	40
April. leste quart.	3	15	47
nieu maen.	10	6	4
eerste quar.	17	7	28
volle maen.	25	9	1
May. leste quart.	3	0	29
nieu maen.	9	13	56
eerste quar.	16	23	36
volle maen.	25	0	55
Jun. leste quart.	1	5	20
nieu maen.	7	23	57
eerste quar.	15	16	3●
volle maen.	23	12	44
leste quart.	30	9	40

Maen.	da.	ur.	m.
Jul. nieu maen.	7	10	31
eerste quar.	15	9	23
volle maen.	22	22	28
leste quart.	29	13	44
Aug. nieu maen.	5	23	3
eerste quar.	14	1	39
volle maen	21	6	47
leste quart.	27	20	35
Sept. nieu maen.	4	13	46
eerste quar.	12	17	24
volle maen	19	15	7
leste quart.	26	6	49
Octob. nieu maen.	4	6	27
eerste quar.	12	7	11
volle maen	18	23	48
leste quart.	25	21	11
Nov. nieu maen.	3	4	3
eerste quar.	10	19	10
volle maen	17	9	42
leste quart.	24	14	52
nieu maen,	2	16	15
Dec. eerste quar.	10	4	45
volle maen	16	21	41
leste quart.	24	11	7

Het Gulden-getal is 8. De Epacta 18. De Roomsche Indictie 2. De Sondags-leteer A De Achter-winter 7. weken. Quincquagesima ofte Vastelavont den 12. Febr. Paesch den 2. April. Christi Hemelvaert den 11. May. Pinxster den 21. May. Advent den 3. December. Dit Jaer sullen ons vier Eclipsen vertoonen / als twee aen de Son / en twee aan de Maen. De eerste / aen de Son den 10. April / 6 uren na de middag. De tweede / aen de Maen den 25 April / savonts ten 9 uren / en sal dueren van 't begin tot het eynde 2 uren 48 minuten. De derde / aen de Son den 4 October / 's avonts ten 6 uren 27 minuten. De vierde / aen de Maen den 19 October ontrent de middag. De eerste aen de Maen han alleen van ons gesien worden.

Almanach voor het Jaer 1680. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. nieu maen.	1	10	58
eerste quar.	8	12	52
volle maen.	15	10	38
leste quart.	23	7	35
Febr. nieu maen.	31	1	31
eerste quar.	16	19	49
volle maen.	14	2	33
leste quart.	22	4	30
Maert. nieu maen.	29	13	29
eerste quar.	7	4	8
volle maen.	14	19	11
leste quart.	22	22	27
April. nieu maen.	29	22	52
eerste quar.	5	11	58
volle maen.	13	11	57
leste quart.	21	13	26
May. nieu maen.	28	6	49
eerste quar.	5	1	57
volle maen.	13	3	41
leste quart.	21	0	17
Junius/ nieu maen.	27	14	22
eerste quar.	3	15	31
volle maen.	11	18	45
leste quart.	19	7	52
nieu maen.	25	22	3

Maen.	da.	ur.	m.
Julius. eerste quar.	3	6	49
volle maen.	11	7	54
leste quart.	18	12	47
nieu maen.	25	7	11
Aug. eerste quar.	1	23	44
volle maen.	9	19	49
leste quart.	16	15	34
nieu maen.	23	18	4
eerste quar.	31	17	19
Sept. volle maen.	8	6	15
leste quart.	14	22	0
nieu maen.	22	7	29
eerste quar.	30	11	3
Octob. volle maen.	7	16	15
leste quart.	14	5	55
nieu maen.	22	0	10
eerste quar.	30	2	2
Nov. volle maen.	6	1	51
leste quart.	12	16	51
nieu maen.	20	18	45
eerste quar.	28	19	22
Decemb. volle maen	5	11	52
leste quart.	12	10	6
nieu maen.	20	14	5
eerste quar.	28	8	6

Het Gulden-getal is 9. De Epacta 29. De Roomsche Indictie 3. De Sondags-letters G. F. Achter-winter 8 weechen 6 dagen. Quinquagesima ofte Vastelavondt den 3 Maert. Paesch den 21 April. Christi Hemelvaert den 30 May. Pinxster den 9 Juny. Advent den 1 December. Dit Jaer sullen 2 Eclipsen aen de Son gheschieden / en geen aen de Maen. De eerste aen de Son den 30 Maert / 's morgens ten 10 uren 54 minuten. De tweede aen de Son den 22 September / 's avonts ten 7 uren 29 minuten / buyten ons gesichte.

Almanach voor het Jaer 1681. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. volle maen.	3	20	54
leste quart.	11	4	50
nieu maen.	19	8	24
eerste quar.	26	17	57
Febr. volle maen.	2	10	38
leste quart.	10	0	59
nieu maen.	18	0	20
eerste quar.	25	1	9
Maert. volle maen.	3	23	38
leste quart.	11	21	17
nieu maen	19	13	15
eerste quar.	26	7	17
April. volle maen.	2	13	56
leste quart.	10	15	47
nieu maen	17	23	35
eerste quar.	24	13	56
May. volle maen.	2	5	1
leste quart.	10	8	6
nieu maen.	17	7	43
eerste quar.	23	22	19
volle maen.	31	20	30
Jun. leste quart.	8	21	13
nieu maen.	15	13	39
eerste quar.	22	9	25
volle maen.	30	11	17

Maen.	da.	ur.	m.
Jul. leste quart.	8	6	56
nieu maen.	14	22	13
eerste quar.	21	23	12
volle maen.	30	1	50
Aug. leste quart.	6	14	57
nieu maen.	13	5	29
eerste quar.	20	14	35
volle maen.	28	14	52
Sept. leste quart.	4	20	39
nieu maen.	11	15	15
eerste quar.	19	8	39
volle maen.	27	4	37
Octob. leste quart.	4	1	35
nieu maen.	11	3	41
eerste quar.	19	3	52
volle maen.	26	16	36
Nov. leste quart.	2	8	33
nieu maen	9	19	15
eerste quar.	17	23	10
volle maen.	25	3	41
Decemb. leste quart.	1	18	22
nieu maen.	9	13	28
eerste quar.	17	17	8
volle maen.	24	14	24
leste quart.	31	7	40

Het Gulden-getal en de Epacta is 10. De Roomsche Indictie 4. De Sondags-letter E. Achter-winter 7 weken 4 dagen. Quinquagesima of Vastelavont den 16 Febr. Paesch den 6 April. Christi Hemelv. den 15 May. Pinxter den 25 May. Advent den 30 November. Dit Jaer sullen ons vier Eclipsen gheschieden / als twee aen de Son en twee aen de Maen. De 1 aen de Maen den 4 Maert / ontrent de middag / de selve sal gesien worden van de geene die tegen over ons woonen. De tweede aen de Son den 20 Maert een uur 15 min. na middernacht. De derde aen de Son den 12 Sept. smorg. vroeg te 3 ure 15 min. De viezde aen de Maen den 29 Augusty / twee uren 54 min. na middernacht / en sal ontrent twee derde verduystert zijn / en sal dueren van 't begin tot het eynde 3 uren 24 minuten / dese kan by ons gesien worden.

Almanach voor het Jaer 1682. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. nieu maen.	8	8	58
eerste quar.	16	8	53
volle maen.	23	0	44
leste quart.	29	23	52
Febr. nieu maen.	8	4	4
eerste quar.	14	21	30
volle maen.	21	11	57
leste quart.	28	18	6
Maert. nieu maen	8	21	29
eerste quar.	16	5	43
volle maen.	22	22	17
leste quart.	30	12	55
April. nieu maen.	7	11	28
eerste quar.	14	11	23
volle maen.	21	10	6
leste quart.	29	7	17
May. nieu maen.	6	22	41
eerste quar	13	16	1
volle maen.	20	22	49
leste quart.	29	0	21
Jun. nieu maen.	5	7	34
eerste quar.	11	21	21
volle maen	19	12	29
leste quart.	27	15	22

Maen.	da.	ur.	m.
Jul. nieu maen.	4	15	24
eerste quar.	11	5	36
volle maen	19	3	4
leste quart.	27	4	25
Aug. nieu maen.	2	22	3
eerste quar.	9	14	45
volle maen.	17	17	38
leste quart.	25	15	2
nieu maen.	1	3	27
Sept. eerste quar.	8	7	3
volle maen.	16	10	6
leste quart.	23	23	32
nieu maen.	30	2	31
Octob. eerste quar.	8	0	34
volle maen.	16	1	36
leste quart.	23	6	30
nieu maen.	30	21	50
Nov. eerste quar.	6	20	11
volle maen.	14	16	7
leste quart.	21	13	12
nieu maen.	28	15	54
Dec. eerste quar.	6	16	49
volle maen.	14	5	39
leste quart.	20	21	9
nieu maen.	28	9	4

Het Gulden-getal is 11. De Epacta 21. De Roomsche Indictie 5. De Sondags-letter D Achter-winter 6 weken 3 dagen. Quinquagesima ofte Vastelavont den 8 Febr. Paesch den 29 Maert. Christi Hemelvaert den 7 May. Pinxster den 17 May. Advent den 29 Nov. Dit jaer sullen vijf Eclipsen haer vertoonen / als drie aen de Son en twee aen de Maen: de eerste sal zijn aen de Sonne den 7 Febr. na middag / ende gesien worden in 't noorder America / de tweede aen de Maen den 21 Febr. 's avonts / de derde aen de Son den 3 Augusti voormiddags / en gesien worden in 't zuyder Africa / de vierde aen de Maen den 18 Augusti's morgens / wiens begin by ons iet of niet vertoonen sal / en 't eynde die veerder ten westen zijn. De vijfde aen de Son den eersten September na middaghin Laplant te sien.

Almanach voor het Jaer 1683. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. eerste quar.	1	2	52
volle maen.	12	17	0
leste quart.	19	7	37
nieu maen.	27	3	42
Febr. eerste quar.	4	6	54
volle maen.	11	3	11
leste quart.	17	20	49
nieu maen.	25	22	29
Mart. eerste quar.	5	21	38
volle maen.	12	11	52
leste quart.	19	12	4
nieu maen.	27	16	11
Aprilis/ eerste quar.	4	23	8
volle maen.	10	22	17
leste quart.	18	4	47
nieu maen.	26	7	18
Maeyus/ eerste quar.	3	15	0
volle maen.	10	7	37
leste quart.	17	22	4
nieu maen.	25	19	58
Junius/ eerste quar.	1	19	9
volle maen.	8	18	12
leste quart.	16	15	6
nieu maen.	24	6	2
eerste quar.	30	23	3

Maen.	da.	ur.	m.
Julius/ volle maen.	8	5	44
leste quart.	16	7	36
nieu maen.	23	14	37
eerste quar.	30	6	12
Augustus/ volle maen.	6	19	15
leste quart.	14	23	3
nieu maen.	21	22	41
eerste quar.	28	13	15
Sept. volle maen.	5	11	3
leste quart.	13	12	41
nieu maen.	20	6	17
eerste quar.	27	1	29
Octob. volle maen.	5	3	55
leste quart.	13	0	40
nieu maen.	19	15	27
eerste quar.	26	17	49
Novemb. volle maen.	3	21	24
leste quart.	11	10	34
nieu maen	18	1	58
eerste quar.	25	12	57
Decemb. volle maen.	3	14	14
leste quart.	10	18	12
nieu maen.	17	14	48
eerste quar.	25	9	53

Het Gulden-getal 12. d'Epacta is 2. De Roomsche Indictie 6. De Sondags-letter C. Achter-winter 9. weecken 2. dagen. Quinquagesima ofte Vasten-avont den 28. Febvuar. Paesch den 18. Apzil. Chzisti Hemelvaert den 27. May. Pincxter den 6. Jumy. Advent den 28. November. Dit Jaer sullen 4. Eclipsen geschieden / als twee aen de Son / en twee aen de Maen. De eerste aen de Son sal zijn den 27. January 3 uren 42 min. na de middagh. De tweede aen de Maen den 11. Febzuary 3 uren 11. min. na de middagh. De derde sal zijn aen de Son den 24. Julius 's mozgens. De vierde aen de Maen den 7. Augustv voor middagh ende geen van allen by ons te sien. In dit Jaer sal groote veranderingh geschieden/volgens het gevoelen der Oude / en dat van wegen de t'samen-komste van Saturnus en Jupiter.

Almanach voor het Jaer 1684. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	m.	ur.
Jan. volle maen.	2	5	34
leste quart.	9	2	6
nieu maen.	16	6	6
eerste quar.	24	6	57
volle maen.	31	20	35
Febr. leste quart.	7	10	14
nieu maen.	14	22	48
eerste quar.	23	2	23
volle maen.	29	5	21
Mart. leste quart.	7	20	2
nieu maen	15	16	27
eerste quar.	23	18	45
volle maen	30	14	32
Aprilis/ leste quart.	6	8	1
nieu maen	14	9	33
eerste quar.	22	7	40
volle maen.	28	22	27
Maeyus/ leste quart.	5	21	42
nieu maen.	14	1	23
eerste quar.	21	16	35
volle maen.	28	6	15
Junius/ leste quart.	4	13	4
nieu maen.	12	15	14
eerste quar.	19	22	22
volle maen.	26	14	57

Maen.	da.	ur.	m.
Julius/ leste quart.	4	5	48
nieu maen.	12	2	58
eerste quar.	19	2	8
volle maen.	26	1	3
Augustus/ leste quart.	2	22	24
nieu maen.	10	14	39
eerste quar.	17	8	11
volle maen.	24	13	24
Sept. leste quart.	1	15	36
nieu maen.	8	22	52
eerste quar	15	12	52
volle maen	23	9	28
Octob. leste quart.	1	8	12
nieu maen.	8	8	5
eerste quar.	14	21	52
volle maen.	22	21	37
leste quart.	30	23	32
Novemb. nieu maen	6	17	18
eerste quar.	13	14	43
volle maen.	21	16	9
leste quart.	29	11	50
Decemb. nieu maen.	6	3	30
eerste quar.	13	6	59
volle maen.	21	10	50
leste quart.	28	25	32

Het Gulden-ghetal en de Epacta 13. De Roomsche Indictie 7. De Sondaeghs-letters A B. Achter-winter 7. weken 1. dag. Quinquagesima ofte Vastelavont den 12. Feb. Paesch den 2. Apzil. Chzisti Hemelvaert den 11. May. Pincxter den 21. May. Advent den 3. December. Dit Jaer sullen 4. Eclipsen vertoonen/ als 2. aen de Son en 2. aen de Maen. De eerste aen de Son den 16. Jan. 6. uren 6. min. na de middaegh. De tweede aen de Maen den 27. Jumy 2. uren 49. minut. na middernacht / en sal duren van 't begin tot het eynde 1. uur 26 min. De derde aen de Son den 12 July 3 uuren na de middagh / en sal duren 2. uren 12. min. De vierde aen de Maen den 21 Decemb. 's avonts ten 10. uren 50. min. en sal beginnen ten 9. uren 8. min. ende eyndigen 31. min. na middernacht / de laetste in de Son/ en beyde aen de Maen konnen van ons gesien wozden.

Almanach voor het Jaer 1685. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. nieu maen.	4	15	4
eerste quar.	12	2	57
volle maen.	20	4	6
leste quart.	27	7	40
Febr. nieu maen	3	4	10
eerste quar.	10	23	36
volle maen.	18	18	24
leste quart.	25	14	31
Mart. nieu maen.	4	18	51
eerste quar.	12	20	36
volle maen.	20	6	21
leste quart.	26	21	30
Aprilis/ nieu maen.	3	10	17
eerste quar.	11	10	16
volle maen.	18	15	30
leste quart.	25	5	57
Maeyus/ nieu maen.	3	2	7
eerste quar.	11	4	1
volle maen.	17	23	19
leste quart.	24	16	31
Junius/ nieu maen.	1	18	33
eerste quar.	9	15	29
volle maen.	16	5	32
leste quart.	23	5	12

Maen.	da.	ur.	m.
Julius/ nieu maen.	1	8	21
eerste quar.	8	23	42
volle maen.	15	13	36
leste quart.	22	20	13
nieu maen.	30	21	54
Augustus/ eerste quar.	7	5	22
volle maen	13	22	13
leste quart.	21	13	9
nieu maen	29	10	42
Sept. eerste quar.	5	9	51
volle maen.	12	9	11
leste quart.	20	10	27
nieu maen.	27	22	25
Octob. eerste quar.	4	15	29
volle maen.	11	23	8
leste quart.	20	2	3
nieu maen.	27	9	17
Novemb. eerste quar.	2	23	22
volle maen.	10	15	58
leste quart.	18	20	14
nieu maen.	25	20	48
Decem. eerste quar.	2	11	24
volle maen	10	10	56
leste quart	18	8	37
nieu maen	25	5	59

Het Gulden-getal is 14. d'Epacta 24. de Roomsche Indictie 8. de Sondaeghs-letter G. Achter-winter 9. weecken 6. dagen. Quinquagesima ofte Vasten-avont den 4. Maert. Paesch den 22. Apzil. Chzisti Hemelvaert den 31. May. Pincxter den 10. Junv. Advent den 2. December. Dit Jaer sullen drie Eclipsen gheschieden / als een aen de Son / en twee aen de Maen. De eerste aen de Son / den 5. Januarius / 's mozgens vzoegh ten 3. ur. 48. m. De tweede aen de Maen/ den 16. Junv 5. uren 32. min. na de middagh. De derde / aen de Maen den 10. Decemb. 's avonts ten 11. uren en sal dueren van't begin tot het eynde 4. uren 9. min. 16. secunden / dese alleen sal van ons gesien konnen wozden.

Almanach voor het Jaer 1686. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. eerste quar.	1	2	52
volle maen.	9	6	28
leste quart.	17	1	44
nieu maen.	23	12	31
eerste quar.	30	21	22
Febr. volle maen	8	0	49
leste quart.	15	8	29
nieu maen.	22	1	58
eerste quar.	29	16	9
Mart. volle maen.	9	16	52
leste quart.	16	19	11
nieu maen.	23	14	34
eerste quar.	31	11	33
Aprilis/ volle maen.	8	7	28
leste quart.	15	0	39
nieu maen.	21	5	4
eerste quar.	30	5	45
Maeyus/ volle maen.	7	15	33
leste quart.	14	6	13
nieu maen.	21	16	41
eerste quar.	29	21	50
Junius/ volle maen	5	23	32
leste quart.	12	13	22
nieu maen.	20	29	48
eerste quart.	28	12	14

Maen.	da.	ur.	m.
Julius/ volle maen.	5	6	27
leste quart	11	23	37
nieu maen.	20	0	31
eerste quar.	27	22	29
Augustus/ volle maen.	3	13	16
leste quart.	10	14	44
nieu maen.	18	15	39
eerste quar.	26	4	47
Sept. volle maen.	1	21	22
leste quart.	9	4	34
nieu maen.	17	6	30
eerste quar.	24	13	47
Octob. volle maen	1	7	18
leste quart.	8	23	4
nieu maen.	16	20	38
eerste quar.	23	19	50
volle maen.	30	19	54
leste quart.	7	18	49
Novemb. nieu maen.	15	9	7
eerste quar.	22	2	45
volle maen.	29	11	56
Dec. leste quart.	7	15	2
nieu maen.	14	21	36
eerste quar	21	13	37
volle maen.	29	5	47

Het Gulden-ghetal is 15. d'Epacta is 5. de Roomse Indictie 9. de Sondaeghs-letter F. Achter-winter 8. weecken 5. dagen. Quinquagesima of Vasten-avont den 24. Febzuar. Paesch den 14. Apzil. Chzisti Hemelvaert den 23. May. Pincxter den 2. Junv. Advent den 1. December. Dit Jaer sullen 3. Eclipsen haer vertoonen/ als een aen de Son / en twee aen de Maen. De eerste sal zijn aen de Son den 22. May 's mozgens ten 4. uuren 41. minuten/ de conjunctie sal niet Ecliptijf zijn. De tweede aen de Maen den 6. Junv / jupst op de middagh. De derde aen de Maen den 19. November / 's nachts ten 11. uuren 54. minuten / en sal duren van 't begin tot het eynde / ontrent 3. uuren / by ons te sien.

Almanach voor het Jaer 1687. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. leste quart.	6	9	53
nieu maen.	13	8	27
eerste quar.	20	0	56
volle maen.	28	0	59
Febr. leste quart.	5	2	0
nieu maen.	11	18	45
eerste quar.	18	13	10
volle maen.	26	19	58
Mart. leste quart.	6	14	34
nieu maen.	13	4	35
eerste quar.	20	9	21
volle maen.	28	12	49
Aprilis/ leste quart.	4	23	19
nieu maen.	11	14	40
eerste quar.	19	2	57
volle maen.	27	2	50
Maeyus/ leste quart.	4	4	34
nieu maen.	11	1	12
eerste quar.	18	20	27
volle maen.	26	14	36
Junius/ leste quart.	2	8	44
nieu maen.	9	8	56
eerste quar	17	13	28
volle maen.	24	23	2

Maen.	da.	ur.	m.
Julius/ nieu maen.	1	13	24
eerste quar.	9	2	1
volle maen.	17	5	23
leste quart.	25	5	22
Augustus/ nieu maen.	30	20	44
eerste quar.	7	16	36
volle maen	15	19	10
leste quart.	23	23	2
Sept. nieu maen	29	3	28
eerste quar.	6	8	31
volle maen.	14	6	52
leste quart.	20	22	2
Octob. nieu maen.	27	21	48
eerste quar.	6	1	1
volle maen.	13	14	42
leste quart.	20	7	21
Novemb. nieu maen.	27	15	25
eerste quar.	4	17	2
volle maen.	12	0	54
leste quart.	18	18	58
Dec. nieu maen.	26	11	28
eerste quar.	4	9	10
volle maen.	11	7	48
leste quart.	18	9	3
nieu maen.	26	8	37

Het Gulden-ghetal en de Epacta is 16 de Roomsche Indictie 10. de Sondaegs-letter E. de Achter-winter 6. weecken 4. dagen. Quinquagesima ofte Vasten avont den 9. Febzuarii. Paesch den 30. Maert. Chzisti Hemelvaert den 8. May. Pincxter den 18. May. Advent den 30. November. Dit Jaer sullen 3. Eclipsen geschieden / als twee aen de Son/ en een aen de Maen. De eerste aen de Son den 11. Apzil / 1. uur 12. minuten na de middag. De tweede aen de Maen den 27. May/ 's mozgens ten 3 uren 47. minut. 4. secunden. De derde aen Son den 4. November. Dese drie Eclipsen sullen onsienlijck zijn/ daerom niet veel te achten.

Almanach voor het Jaer 1688. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. nieu maen.	2	23	2
eerste quar.	9	15	48
volle maen.	17	1	48
leste quart.	25	5	22
Febr. nieu maen.	1	10	44
eerste quar.	8	1	29
volle maen.	15	19	36
leste quart.	23	23	2
Mart. nieu maen.	1	20	56
eerste quar.	8	13	21
volle maen.	16	13	50
leste quart.	24	13	46
Aprilis/ nieu maen.	31	5	47
eerste quar.	7	3	1
volle maen.	15	6	36
leste quart.	23	0	36
Maeyus/ nieu maen.	29	15	59
eerste quar.	6	18	46
volle maen.	14	22	8
leste quart.	22	7	28
Junius/ nieu maen.	28	22	39
eerste quar.	5	11	13
volle maen.	13	10	28
leste quart.	20	6	18
nieu maen.	27	8	37

Maen.	da.	ur.	m.
Julius/ eerste quar.	5	4	6
volle maen.	12	21	10
leste quart.	19	15	42
nieu maen.	26	20	19
Augustus/ eerste quar.	3	21	6
volle maen.	11	6	21
leste quart.	17	21	17
nieu maen.	25	9	42
Sept. eerste quar.	2	13	6
volle maen.	9	14	58
leste quart.	16	5	0
nieu maen.	24	1	21
Octob. eerste quar.	2	4	14
volle maen.	8	23	32
leste quart.	15	17	28
nieu maen.	23	19	12
Novemb. eerste quar.	31	17	31
volle maen.	7	8	44
leste quart.	14	3	29
nieu maen.	22	13	26
Dec. eerste quar.	30	4	40
volle maen.	6	19	37
leste quart.	14	6	47
nieu maen.	22	7	29
eerste quar.	29	13	34

Het Gulden-ghetal is 17. d'Epacta 27. de Roomse Indictie 11. de Sondags-letter D C. Achter-winter 9. weecken 3. dagen. Quinquagesima of Vasten-avont den 28. Febzuary. Paesch den 18. Apzil. Chzisti Hemelvaert den 27. May. Pincxter den 6. Junii. Advent den 28. November. Dit Jaer sullen haer vier Eclipsen vertoonen / als twee aen de Son / en twee aen de Maen. De eerste aen de Son den 30. Apzil / 4. uren na middernacht / 't welck voor haren opgangh sal zijn / en daerom van ons gesien kan wozden. De tweede aen de Maen den 15. Apzil/ 's avonts ten 6. uren 36½. minuten/ en sal dueren 3. uren 17½. minuten / wiens eynde by ons gesien kan wozden. De derde aen de Maen den 8. October op de middag. De vierde aen de Son den 24. October/ 's mozgens ten 7 uren 12. minuten / maer sal niet Ecliptijf zijn.

Alma-

Almanach voor het Jaer 1689. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. volle maen	5	8	14
leste quar.	13	1	34
nieu maen.	20	22	42
eerste quar.	27	20	58
Febr. volle maen	3	22	44
leste quar.	11	22	27
nieu maen.	19	11	53
eerste quar.	26	4	13
Maert. volle maen	5	14	44
leste quar.	13	17	40
nieu maen	20	22	29
eerste quar.	27	12	49
April. volle maen	4	6	36
leste quart.	12	10	3
nieu maen.	19	7	4
eerste quar	25	23	14
May. volle maen	3	23	32
leste quart.	11	22	58
nieu maen.	18	14	6
eerste quar.	25	11	53
Junius. volle maen	2	14	50
leste quart.	10	8	12
nieu maan.	16	22	40
eerste quar.	24	2	23

Maen.	da.	ur.	m.
Julius. volle maen.	2	4	50
leste quart.	9	14	28
nieu maen.	16	6	0
eerste quar.	23	18	26
volle maen.	31	17	30
Aug. leste quart.	7	18	39
nieu maen.	14	15	53
eerste quar	22	11	45
volle maen	30	4	49
Sept. leste quart.	5	23	10
nieu maen.	13	4	11
eerste quar.	21	5	49
volle maen.	28	18	18
Octob. leste quart.	5	3	25
nieu maen.	12	19	27
eerste quar.	20	23	32
volle maen.	28	1	12
Nov. leste quart.	3	14	53
nieu maen.	11	13	7
eerste quar.	19	16	7
volle maen.	26	11	11
Dec. leste quart.	3	5	54
nieu maen.	11	7	53
eerste quar.	19	6	32
volle maen.	25	20	25

Het Gulden-getal 18. d'Epacta is 8. De Roomsche Indictie 12. De Sondags-letter B. Achter-winter 8. weken 1. dag. Quinquagesima ofte Vastelavont den 20. Febr. Paesch den 10. Apzil. Chzisti Hemelv. den 19. May. Pinxster den 29. May. Advent den 27. November. Dit Jaer sullen twee groote Maen Eclipsen geschieden / en geen aen de Son. De eerste aen de Maen den 4. Apzil/ 7 ure 13½. min. namiddagh / beginnende 's avonts ten 5 uren 8 min. 37 secunden / en sal eyndigen ten 9 uren 28 min. 23 secund. De tweede aen de Maen den 29. Septemb. ten 3. uuren 16. minut. na middernacht / en sal van ons konnen gesien wozden.

Almanach voor het Jaer 1690. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. leste quart.	1	23	14
nieu maen	10	3	34
eerste quar.	17	17	25
volle maen.	24	9	24
leste quart	31	18	40
Febr. nieu maen.	8	20	49
eerste quar.	16	2	21
volle maen.	22	21	11
leste quart.	2	14	56
Maert. nieu maen.	10	11	36
eerste quar.	17	8	38
volle maen.	24	10	46
leste quart.	1	10	18
April. nieu maen.	8	22	40
eerste quar	15	14	34
volle maen	23	0	58
Maeyd. leste quart.	1	3	39
nieu maen.	8	7	31
eerste quar.	14	21	32
volle maen	22	15	51
leste quart.	30	18	26
Jun. nieu maen.	6	15	3
eerste quar	13	7	2
volle maen.	21	4	45
leste quart.	29	6	15

Maen.	da.	ur.	m.
Jul. nieu maen.	5	21	53
eerste quar.	12	18	59
volle maen	20	22	0
leste quart.	28	15	17
Aug. nieu maen	4	5	14
eerste quar	11	9	50
volle maen.	19	12	17
leste quart.	26	22	4
Sept. nieu maen.	2	13	53
eerste quar	10	2	55
volle maen	18	2	14
leste quar.	25	3	40
Octob. nieu maen.	2	1	4
eerste quar.	9	21	44
volle maen.	17	14	58
leste quart.	24	11	7
Nov. nieu maen.	1	16	24
eerste quar.	8	15	51
volle maen.	16	0	57
leste quart.	22	17	29
nieu maen.	30	8	6
Dec. eerste quar.	8	19	23
volle maen	15	13	43
leste quart.	22	4	57
nieu maen	30	3	14

Het Gulden-ghetal en d'Epacta is 19. De Roomsche Indictie 13. De Sondags-letter A. De Achter-winter 6 weken. Quinquagesima ofte Vastelavont den 5. Febzuary. Paesch den 26. Maert. Chzisti Hemelvaert den 4. May. Pinxster den 14. May. Advent den 3. December. Dit Jaer sullen haer 4. Eclipsen vertoonen / als twee aen de Son / en twee aen de Maen / waer van een des Maens alleen van ons gesien sal wozden. De eerste / aen de Son den 10. Maert/ de volgende nacht. De tweede aen de Maen den 24 Maert/ savonts ten 10 ure 48. min. De derde aen de Son den 3 Sept. 's nachts. De vierde / aen de Maen den 18. Sept 2. ure 14. min. namiddag / en sal duren 2 uren 43 m. bupten ons gesigte.

Almanach voor het Jaer 1691. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. eerste quar.	7	5	37
volle maen.	14	0	12
leste quart.	20	19	27
nieu maen.	28	22	40
Febr. eerste quar.	5	19	42
volle maen.	12	10	23
leste quart.	19	12	41
nieu maen.	27	17	0
Maert. eerste quar.	7	6	11
volle maen.	13	20	57
leste quart.	21	7	2
nieu maen.	29	8	24
April. eerste quar.	5	14	8
volle maen.	12	7	54
leste quart.	20	1	37
nieu maen.	27	22	12
May. eerste quar.	4	19	36
volle maen.	11	20	44
leste quart.	19	18	9
nieu maen.	27	7	1
Junius. eerste quar.	2	22	22
volle maen.	10	8	26
leste quart.	18	11	18
nieu maen.	25	15	10

Maen.	da.	ur.	m
Jul. eerste quar.	2	4	56
volle maen.	9	22	58
leste quart	18	1	34
nieu maen.	24	22	21
eerste quar.	31	14	15
Aug. volle maen.	8	14	1
leste quart	16	13	38
nieu maen.	23	5	22
eerste quar.	30	2	54
Sept. volle maen.	7	5	48
leste quart.	14	23	32
nieu maen.	21	13	45
eerste quar.	28	18	45
Octob. volle maen	6	21	40
leste quart.	14	7	14
nieu maen.	21	1	36
eerste quar.	28	13	41
Nov. volle maen	5	13	1
leste quart.	12	14	14
nieu maen.	19	12	47
eerste quar.	27	10	16
Dec. volle maen	5	3	8
leste quart.	11	21	26
nieu maen	19	2	23
eerste quar.	27	7	5

Het Gulden-ghetal en d'Epacta is 1. De Roomsche Indictie 14. De Sondags-letter G. Achter-winter 8. weken 6 dagen. Quinquagesima of Vastelavont den 25. Febzuar. Paesch den 15 Apzil. Chzisti Hemelv. den 24. May. Pinxster den 3. Junp. Advent den 2. Dec. Van dit Jaer sullen twee Eclipsen aen de Son ghesthieden / en geen aen de Maen. De eerste aen de Son den 28. Febzuary / 's mozgens ten 5. uren 30. minuten en sal meest verdonkert zijn/maer bupten ons gesichte. De tweede aen de Son den 23. Augustus / 5 uuren 33. minuten / na de middagh / en sal niet veel hebben te bedupden.

Almanach voor het Jaer 1692. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. volle maen.	5	15	41
leste quart.	10	5	1
nieu maen	17	22	26
eerste quar.	26	1	18
Febr. volle maen.	2	3	2
leste quart.	8	18	6
nieu maen.	16	17	3
eerste quar	24	18	48
Maert. volle maen.	2	12	18
leste quart.	9	8	9
nieu maen.	17	11	2
eerste quar.	25	4	23
volle maen.	31	21	25
April. leste quart.	8	0	8
nieu maen.	16	3	38
eerste quar.	23	15	55
volle maen.	30	6	21
May. leste quart	7	16	38
nieu maen.	15	17	20
eerste quar.	22	21	20
volle maen.	29	16	12
Junius. leste quart.	6	9	41
nieu maen	14	5	0
eerste quar.	21	1	9
volle maen.	28	2	54

Maen.	da.	ur.	m.
Julius. leste quart.	6	2	36
nieu maen.	13	16	57
eerste quar.	20	5	46
volle maen	27	15	41
Aug. leste quart.	4	18	23
nieu maen	11	22	25
eerste quar.	18	12	16
volle maen.	26	6	27
Sept. leste quart.	3	9	36
nieu maen.	10	6	21
eerste quar	16	22	36
volle maen.	24	22	58
Octob. leste quart.	2	22	45
nieu maen.	9	14	56
eerste quar.	16	13	2
volle maen	24	16	24
Nov. leste quart.	1	10	4
nieu maen.	8	1	8
eerste quar.	15	7	18
volle maen	23	10	18
Dec. leste quart.	30	19	15
nieu maen.	7	12	20
eerste quar.	15	3	12
volle maen.	23	2	22
leste quart.	30	1	18

Het Gulden-getal is 2. De Epacta 12. De Roomse Indictie 15. De Sondags-letter F E. Achter-winter 7 weken 5 dagen. Quinquagesima ofte Vastelavont den 19 Febzuary Paesch den 6 Apzil. Chzisti Hemelvaert den 16 May. Pinxster den 25 May. Advent den 30 Nov. Dit jaer sullen dzie Eclipsen haer vertoonen/als twee aen de Maen en een aen de Son: de eerste sal zijn aen de Maen den 2 Febz. 2 uren 52 m. na middagh / sal niet veel hebben te bedupden/ als ook de navolgende Sonne/ welcke geschieden sal den 17 Febzuary 5 uren 3 minuten na middernacht. De derde aen de Maen den 28 July 3 uuren 41½. minut. na middernacht/ kan van ons gesien worden en sal dueren van 't begin tot het eynde 3 uren 39 minuten 24 secunden / en sal het licht geheel verliesen.

Almanach voor het Jaer 1693. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. nieu maen.	6	2	7
eerste quar.	14	0	32
volle maen.	21	16	32
leste quart	28	10	27
Febr. nieu maen.	4	18	10
eerste quar.	12	20	25
volle maen	20	14	24
leste quart.	26	20	45
Maert. nieu maen	6	11	22
eerste quar	14	14	49
volle maen	21	14	5
leste quart.	28	5	51
April. nieu maen	5	4	34
eerste quar	13	5	24
volle maen	19	22	16
leste quart.	26	18	28
Maeyd. nieu maen.	4	20	52
eerste quar.	12	16	19
volle maen	19	6	9
leste quart.	26	8	31
Jun. nieu maen.	3	11	39
eerste quar	10	23	38
volle maen.	17	14	8
leste quart.	25	0	9

Maen.	da.	ur.	m
Jul. nieu maen.	3	0	28
eerste quar.	10	4	16
volle maen	16	23	12
leste quart	24	16	54
Aug. nieu maen	1	11	39
eerste quar.	8	8	5
volle maen.	15	10	22
leste quart	23	10	30
Sept. nieu maen.	30	21	58
eerste quar.	6	13	11
volle maen.	14	0	6
leste quart.	22	1	32
Octob. nieu maen.	29	7	29
eerste quar	5	20	52
volle maen.	13	16	13
leste quart	21	19	57
Nov. nieu maen.	28	16	49
eerste quar.	4	9	46
volle maen.	12	9	48
leste quart	20	10	34
Decemb. nieu maen.	27	2	41
eerste quar.	4	1	12
volle maen.	12	5	48
leste quart.	19	23	0
nieu maen.	26	11	49

Het Gulden-getal is 3. De Epacta 23. De Roomsche Indictie 1. De Sondaghs-letter D. Achter-winter 9 weecken 3 dagen. Quinquagesima ofte Vastelavondt den 4 Maert. Paesch den 22 Apzil. Chzisti Hemelvaert den 31 May. Pinxster den 10 Junp. Advent den 2 December. Dit Jaer sullen 2 Eclipsen aen de Maen ghesthieden / en geen aen de Son. De eerste sal zijn den 21 Febzuary/ 4 uren 56 min. 30 secunden namiddernacht / en sal duren van 't begin tot het eynde 3 uren 53 min. 4 secunden/ als ook geheel verduysteren. De tweede aen de Maen den 17 Julius / ontrent de middag/ sal van kleyn importantie zijn.

Almanach voor het Jaer 1694. Nieuwen-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. eerste quar.	2	20	35
volle maen.	10	23	56
leste quart.	18	8	25
nieu maen.	25	1	46
Febr. eerste quar.	1	17	11
volle maen	9	16	6
leste quart.	16	15	39
nieu maen	23	15	22
Maert. eerste quar.	3	13	33
volle maen.	11	4	45
leste quart	17	22	12
nieu maen.	25	6	13
April. eerste quar	2	8	24
volle maen.	9	15	3
leste quart.	16	5	22
nieu maen.	23	21	38
May. eerste quar	2	0	37
volle maen.	8	22	45
leste quart.	15	14	34
nieu maen.	23	13	13
Jun. eerste quar	31	13	43
volle maen	7	6	28
leste quart.	14	2	2
nieu maen.	22	3	54
eerste quar.	29	23	54

Maen.	da.	ur.	m.
Jul. volle maen.	0	12	23
leste quart.	13	9	41
nieu maen.	21	18	38
eerste quar.	29	6	33
Aug. volle maen.	4	21	22
leste quart.	12	7	36
nieu maen.	20	7	59
eerste quar.	27	11	44
volle maen.	3	7	2
Sept. leste quart.	11	1	27
nieu maen.	18	20	42
eerste quar.	25	17	33
volle maen.	2	19	40
Octob. leste quart.	10	20	16
nieu maen.	18	8	4
eerste quar.	24	23	20
Nov. volle maen.	1	11	6
leste quart.	9	15	8
nieu maen.	16	18	52
eerste quar.	23	9	18
Dec. volle maen.	1	5	14
leste quart.	9	8	46
nieu maen.	16	5	15
eerste quar.	22	22	52
volle maen.	31	0	40

Het Gulden-getal en de Epacta is 4. De Roomsche Indictie 2. De Sondags-letter C. Achter-winter 8 weken 2 dagen. Quinquagesima of Vastelavont den 21 Febzuary. Paesch den 11 Apzil. Chzisti Hemelvaert den 20 May. Pinxter den 30 May. Advent den 28 Nov. Dit Jaer sullen twee Eclipsen aen de Maen geschieden / en twee aen de Son. De eerste aen de Maen den 11 January / op de middagh. De tweede aen de Son den 22 Junp / ontrent 4 ure na middach. De derde aen de Maen den 6 July / 's nachts ten 11 uren 26 minut. en sal duren van 't begin tot het eynde 3 uren 52 minuten / dese kan van ons ghesien wozden. De viezde sal zijn aen de Son den 16 December/ 's avonts ten 5 uren.

Almanach voor het Jaer 1695. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. leste quart.	8	0	6
nieu maen.	14	15	37
eerste quar.	21	15	31
volle maen.	29	18	13
Feb. leste quart.	6	13	55
nieu maen.	13	2	24
eerste quar.	20	10	12
volle maen.	28	12	45
Maert. leste quart.	7	20	33
nieu maen.	14	13	53
eerste quar.	22	5	35
volle maen.	30	3	22
Aprilis. leste quart.	6	2	18
nieu maen.	13	2	13
eerste quar.	21	0	18
volle maen.	28	14	29
Maius. leste quart.	5	7	43
nieu maen.	12	15	31
eerste quar.	20	17	26
volle maen.	27	23	40
Junius. leste quart.	3	13	25
nieu maen.	11	5	28
eerste quar.	19	8	22
volle maen.	26	6	49

Maen.	da.	ur.	m.
Julius. leste quart.	2	21	58
nieu maen.	10	20	13
eerste quar.	18	20	52
volle maen.	25	13	42
leste quart.	1	9	14
Augu. nieu maen.	9	11	24
eerste quar.	17	5	52
volle maen.	23	21	5
leste quart.	30	23	42
Sept. nieu maen.	8	2	45
eerste quar.	15	14	37
volle maen.	22	6	2
leste quart.	29	17	2
Octob. nieu maen.	7	17	27
eerste quar.	14	21	12
volle maen.	21	17	17
leste quart.	29	12	28
Nov. nieu maen	6	7	29
eerste quar.	13	3	42
volle maen	20	7	32
leste quart.	28	8	52
Decemb. nieu maen.	5	16	39
eerste quar.	12	11	44
volle maen	20	0	31
leste quart.	28	4	57

Het Gulden-ghetal is 5. d'Epacta 15. de Roomsche Indictie 3. de Sondaeghs-letter B. Achter-winter 7. weecken 1. dagh. Quinquagesima of Vastelavont den 13. Febvuarii. Paesch den 3. April. Chzisti Hemelvaert den 12. May. Pincxter den 22. May. Advent den 27. November. Dit Jaer sullender 4. Eclipsen in de Werelt gheschieden / als twee aen de Son en twee aen de Maen. De eerste aen de Maen / den 28. May / ontrent de middagh. De tweede aen de Son / den 11. Junp 5. uren 35. min. na de middagh. De derde / aen de Maen den 20. November 's abonts ten 7. uren 32. minut. en sal dueren van 't begin tot het eynde 3. uren. De vierde / aen de Son den 6. December / 's morgens ten 8. uren / de eerste des Sons en de laetste des Maens / kan van ons gesien wozden.

Almanach voor het Jaer 1696. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. nieu maen.	4	6	43
eerste quar.	10	22	15
volle maen.	18	19	8
leste quart.	26	22	31
nieu maen.	2	18	8
Feb. eerste quar.	9	12	21
volle maen.	17	14	42
leste quart.	25	12	53
nieu maen.	3	3	52
Maert. eerste quar.	10	4	15
volle maen.	18	8	23
leste quart.	25	22	57
nieu maen	1	13	31
Aprilis. eerste quar.	8	21	54
volle maen.	16	23	42
leste quart.	24	6	14
nieu maen.	0	23	32
Maius. eerste quar.	8	15	13
volle maen.	16	12	17
leste quart.	23	11	5
nieu maen.	30	10	24
Junius. eerste quar.	7	8	44
volle maen.	14	22	20
leste quart.	21	15	14
nieu maen.	28	23	4

Maen.	da.	ur.	m.
Julius. eerste quar.	7	0	40
volle maen.	14	7	28
leste quart.	20	20	26
nieu maen.	28	12	24
Augu. eerste quar.	5	15	28
volle maen.	12	14	7
leste quart.	19	3	8
nieu maen.	27	3	8
Sept. eerste quar.	4	4	47
volle maen.	10	21	53
leste quart.	17	17	49
nieu maen.	25	20	18
Octob. eerste quar.	3	16	1
volle maen.	10	6	24
leste quart.	17	9	55
nieu maen.	25	12	8
Nov. eerste quar.	2	1	24
volle maen.	8	17	2
leste quart.	16	5	3
nieu maen.	24	5	44
Decemb. eerste quar.	1	8	48
volle maen.	8	5	54
leste quart.	16	1	14
nieu maen.	23	20	36
eerste quar.	30	16	21

Het Gulden-ghetal is 6. d'Epacta 26. De Roomsche Indictie 4. De Sondaeghs-letters A G. Achter-winter 10. weken. Quinquagesima ofte Vastelavont den 4. Maert. Paesch den 22. April. Chzisti Hemelv. den 31. May. Pincxter den 10. Junp. Advent den 2. Decemb. Dit Jaer sullen 6. Eclipsen geschieden / als 4. aen de Son en 2. aen de Maen / waer die van de Maen by ons gesien kan wozden / maer die aen de Son alle bupten onsen ghesichte sullen zijn. d'Eerste sal zijn aen de Son den 1. May 's middaeghs ten 11. uren / de tweede aen de Maen den 16. May / 's nachts ten 12. uren / 17. minut. De derde aen de Son den 30. May / 's abonts ten 10. uren / de vierde aen de Son tusschen den 25. en 26. October middernacht / de bijfde aen de Maen den 9. November 's morgens te 5. uren 2. minut. en sal dueren 3. uren 48. minuten /, de seste aen de Son 's abonts ten 6. uren.

Almanach voor het Jaer 1697. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	r.	m.
Jan. volle maen.	6	21	21
leste quart.	14	23	0
nieu maen.	22	9	31
eerste quar.	29	0	42
Feb. volle maen.	5	14	25
leste quart.	13	18	15
nieu maen.	20	22	6
eerste quar.	27	11	2
Maert. volle maen.	7	8	42
leste quart.	15	10	52
nieu maen.	22	5	46
eerste quar.	28	23	56
Aprilis. volle maen.	6	1	55
leste quart.	13	23	32
nieu maen.	20	14	4
eerste quar.	27	14	24
Maius. volle maen.	4	17	59
leste quart.	13	8	18
nieu maen.	19	22	11
eerste quar	27	6	9
Junius. volle maen.	4	7	45
leste quart.	11	13	42
nieu maen.	18	7	8
eerste quar.	25	22	48

Maen.	da.	ur.	m.
Julius. volle maen.	3	19	31
leste quart.	10	17	34
nieu maen.	17	17	30
eerste quar.	25	15	34
Augu. volle maen.	2	5	33
leste quart.	8	21	42
nieu maen	16	5	59
eerste quar.	24	8	33
Sept. volle maen.	31	14	26
leste quart.	7	4	20
nieu maen	14	20	49
eerste quar.	23	0	30
Octob. volle maen.	29	22	42
leste quart.	6	14	38
nieu maen.	14	13	39
eerste quar.	22	15	12
volle maen.	29	8	16
Nov. leste quart.	5	5	0
nieu maen.	13	8	18
eerste quar.	21	3	45
volle maen.	27	18	33
Decemb. leste quart.	4	22	46
nieu maen.	13	2	32
eerste quar.	20	13	57
volle maen.	27	6	3

Het Gulden-ghetal en d'Epacta is 7. De Roomsche Indictie 5. De Sondaegs-letter F. Achter-winter 8. weecken 4. dagen. Quinquagesima ofte Vasten-avont den 17. Febvuar. Paesch den 7. April. Chzisti Hemelvaert den 16. May. Pincxter den 26. May. Advent den 1. December. Dit Jaer sullen 4. Eclipsen gesien wozden / als twee aen de Son / en twee aen de Maen: waer van de laetste aen de Maen by ons ghesien sal wozden. De eerste sal zijn aen de Son / den 21. April / 's morgens ten half twee uren. De tweede aen de Maen den 6. May / 's morgens ten 6. uren. De derde aen de Son den 15. October / 's morgens ten 2. uren. De vierde aen de Maen den 29. October / 's abonts ten 8 uren 16. minuten / ende sal dueren 2. uren 56. minuten.

Almanach voor het Jaer 1698. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. leste quart.	3	18	36
nieu maen.	11	21	20
eerste quar.	18	21	56
volle maen.	25	19	39
Feb. leste quart.	2	15	58
nieu maen.	10	9	54
eerste quar.	17	4	54
volle maen.	24	10	34
Maert. leste quart.	4	12	5
nieu maen.	11	20	6
eerste quar.	18	12	36
volle maen.	26	4	50
Aprilis. leste quart.	3	5	52
nieu maen.	10	8	45
eerste quar.	16	21	40
volle maen.	24	18	51
Maius. leste quart.	2	20	27
nieu maen.	9	14	46
eerste quar.	16	8	56
volle maen.	24	10	27
Junius. leste quart.	1	7	43
nieu maen.	7	21	42
eerste quar.	14	18	4
volle maen.	23	1	12
leste quart.	30	15	31

Maen.	da.	ur.	m.
Julius. nieu maen.	7	5	30
eerste quar.	14	14	52
volle maen.	22	14	52
leste quart.	29	21	8
Augu. nieu maen.	5	14	23
eerste quar.	13	15	21
volle maen.	21	2	57
leste quart.	28	0	57
Sept. nieu maen.	4	1	24
eerste quar.	12	0	8
volle maen.	19	14	2
leste quart.	26	5	23
Octob. nieu maen.	3	15	1
eerste quar.	11	18	25
volle maen.	19	0	34
leste quart.	25	14	35
Nov. nieu maen.	2	7	56
eerste quar.	10	11	58
volle maen.	17	10	31
leste quart.	24	2	35
Decemb. nieu maen.	2	2	46
eerste quar.	10	3	48
volle maen.	16	20	26
leste quart.	22	18	20
nieu maen.	31	22	9

Het Gulden-ghetal is 8. de Epacta 18. de Roomsche Indictie 6. de Sondaegs-letter E. de Achter-winter 6. weecken 4. dagen. Quinquagesima ofte Vasten-avont den 9. Febvuarii. Paesch den 30. Maert. Chzisti Hemelvaert den 8. May. Pincxter den 18. May. Advent den 30. November. Dit Jaer sullen 2. groote Eclipsen gheschieden / maer sy sullen van ons niet gesien wozden / want het 's nachts voozvalt. De eerste aen de Son den 10. April / 's abonts ten 8. uren 45 minut. De tweede den 4. October ten 3. uren na middernacht.

Almanach voor het Jaer 1699. Nieuwe-stijl.

Maen.	da	ur.	m.
Jan. eerste quar.	8	17	2
volle maen.	15	7	31
leste quart.	22	12	42
nieu maen.	30	16	30
Feb. eerste quar.	7	2	52
volle maen.	13	15	21
leste quart.	21	8	30
nieu maen.	29	8	24
Maert. eerste quar.	8	10	14
volle maen.	15	7	46
leste quart.	23	4	17
nieu maen.	30	21	26
Aprilis. eerste quar.	6	15	45
volle maen.	13	21	22
leste quart.	21	22	16
nieu maen	29	7	18
Maius. eerste quar.	5	21	48
volle maen.	13	11	45
leste quart.	21	14	42
nieu maen.	28	15	15
Junius. eerste quar.	4	5	39
volle maen.	12	0	44
leste quart.	20	3	48
nieu maen.	26	22	4

Maen.	da.	ur.	m.
Julius. eerste quar.	3	16	20
volle maen.	11	15	54
leste quart.	19	14	59
nieu maen	26	5	10
Augu. eerste quar.	2	5	25
volle maen.	10	8	24
leste quart.	17	22	42
nieu maen.	24	13	4
Sept. eerste quar.	31	21	21
volle maen.	8	22	54
leste quart.	16	4	48
nieu maen.	22	23	1
Octob. eerste quar.	30	15	36
volle maen.	8	14	42
leste quart.	15	10	19
nieu maen.	22	11	13
Nov. eerste quar.	30	11	15
volle maen.	7	0	58
leste quart.	13	7	22
nieu maen.	21	3	15
Decemb. eerste quar.	29	7	9
volle maen.	6	2	35
leste quart.	12	0	43
nieu maen.	20	1	23
eerste quar.	29	1	28

Het Gulden-ghetal is 9. d'Epacta 29. de Roomsche Indictie 7. de Sondaegs-letter D. Achter-winner 9. weecken 3. dagen. Quinquagesima of Vasten-abont den 1. Maert. Paesch den 19. April. Chzisti Hemelvaert den 28. May. Pincxter den 7. Junii. Advent den 29. November. Dit Jaer sullen haer vier Eclipsen vertoonen / als twee aen de Son / en twee aen de Maen. d'Eerste aen de Maen den 15. Maert 's abonts ten 7. uren 45½. minuten. De tweede aen de Son den 31. Maert / 's morgens ten 9. uren 32. minuten. De derde aen de Maen den 9. September / 's morgens ten 10. uren 54. minuten / en sal dueren 3. uren 20. minut. De vierde aen de Son den 23. September / omtrent de middagh / beyde de Eclipsen des Sons konnen van ons gesien wozden.

Almanach voor het Jaer 1700. Nieuwe-stijl.

Maen.	da.	ur.	m.
Jan. volle maen.	4	22	30
leste quart.	11	15	59
nieu maen.	19	16	58
eerste quar.	27	15	11
Feb. volle maen.	3	9	36
leste quart.	10	7	46
nieu maen.	18	12	3
eerste quar.	26	5	41
Maert. volle maen.	4	19	43
leste quart.	12	1	22
nieu maen.	20	4	50
eerste quar.	27	14	6
Aprilis. volle maen.	3	6	11
leste quart.	10	19	45
nieu maen.	18	18	50
eerste quar.	25	19	35
Maius. volle maen.	2	17	32
leste quart.	10	13	54
nieu maen.	18	6	4
eerste quar.	24	23	54
Junius. volle maen.	1	5	39
leste quart.	9	6	38
nieu maen.	16	14	58
eerste quar.	23	5	6
volle maen.	30	18	57

Maen.	da.	ur.	m.
Julius. leste quart.	8	21	17
nieu maen.	15	22	10
eerste quar.	22	12	29
volle maen.	30	9	30
Augu. leste quart.	7	11	34
nieu maen.	14	5	11
eerste quar.	20	23	21
volle maen.	29	1	40
Sept. leste quart.	5	22	30
nieu maen.	12	13	39
eerste quar.	19	14	15
volle maen.	27	17	6
Octob. leste quart.	5	4	22
nieu maen.	11	22	39
eerste quar.	19	7	96
volle maen.	27	9	34
Nov. leste quart.	3	15	12
nieu maen.	10	10	49
eerste quar.	18	3	37
volle maen.	26	0	49
Decemb. leste quart.	2	22	0
nieu maen.	10	0	46
eerste quar.	18	0	0
volle maen.	25	13	58

Het Gulden-ghetal / en d'Epacta is 10. de Roomse Indictie 8. de Sondaeghs-letters C B. Achter-winter 7. weecken 2. daghen. Quinquagesima of Vasten-avont den 20. Febvuarii. Paesch den 10. April. Chzisti Hemelvaert den 19. May. Pincxter den 29. May. Advent den 27. November. Dit Jaer sullen 4. Eclipsen vertoonen / twee aen de Son / en twee aen de Maen. De eerste sal zijn aen de Son den 18. Febvuarii 's abonts ten 12. uuren. De tweede aen de Maen den 5. Maert / 's morgens ten 7. uren 43. minut. De derde aen de Son den 14. Augusti / 's abonts ten 5. uren. De vierde aen de Maen den 29. Augusti / na de middagh / 1. uur 12. minuten.



OCEANUS OCCIDENTALIS
GROENLAND
Genehoe
Marocco
AFRICÆ PARS
BARBARIA
HISPANIEN
EUROPA
VRANCKRYCK
DUYTSCH LANDT
Yrlandt
Schotland
Engeland
Noorwegen
SWEDEN
LAPLAND
RUSSIA
Spitsbergen
Nova Zemla
Pas-kaart van
EUROPA
met een gedeelte van de kust van
Africa tot aen Cabo verde.
Tot Amsterdam,
By Hendrick Doncker inde Nieubrugsteegh.
Duytsche mylen 15 in een Graadt.
Spaansche mylen 17½ in een Graadt.
Engelse en Franse mylen 20 in een Graadt.

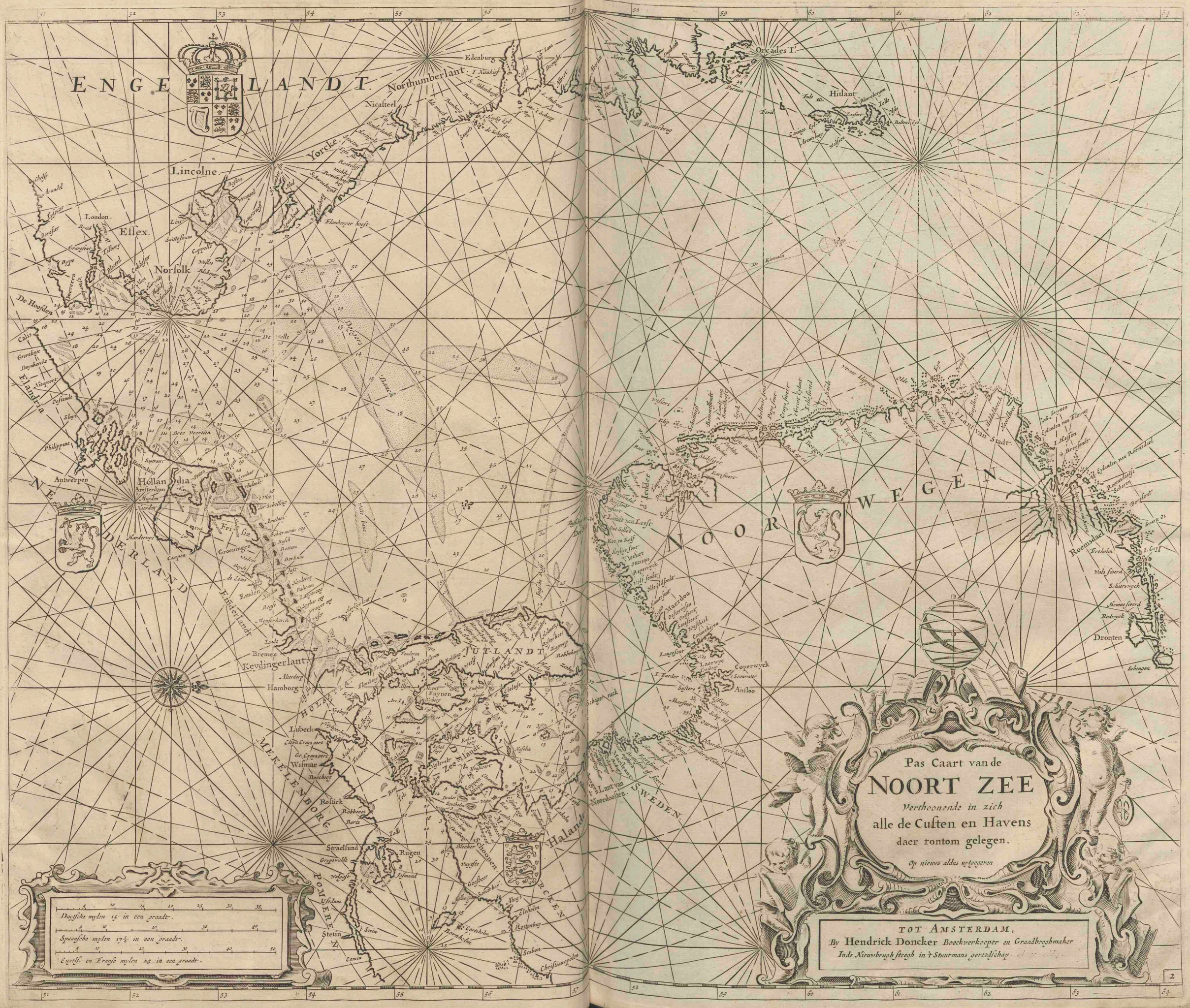
ENGELANDT
Northumberlant
Edenburg
Nicasteel
Yorcke
Lincolne
Essex
London
Norfolk
De Hoofden
Calis
Elandria
Philippine
Antwerpen
Hollandia
Amsterdam
NEDERLAND
Friesia
Groeningen
Emden
Emderlandt
Bremen
Keydingerlant
Hamborg
Lubeck
Wismar
MEKELENBORG
Rostick
Straelsund
Rugen
POMEREN
Stetin
Camin
JUTLANDT
Fuynen
Zee Landt
Schoonen
Halandt
SWEDEN
Christianopolen
Orcades I.
Hitlant
Ratterbrug
NOORWEGEN
Bergen
Maerdou
Coperwyck
Ansloo
Roemsdael
Dronten
Schongen
Pas Caart van de
NOORT ZEE
Verthoonende in zich
alle de Custen en Havens
daer rontom gelegen.
Op nieuws aldus uytgegeven
TOT AMSTERDAM,
By Hendrick Doncker Boeckverkooper en Graadbooghmaker
Inde Nieuwbrugh steegh in 't Stuurmans gereedschap.
Duytsche mylen 15 in een graadt.
Spaansche mylen 17½ in een graadt.
Engels. en Franse mylen 20 in een graadt.
2

Pas Caart van de
ZUYDER-ZEE
Texel, ende Vlie-stroom, als
mede 't Amelander gat.
t' Amsterdam,
By Hendrick Doncker inde Nieuwbrugh
steegh in 't Stuurmans gereedschap.

VRIESLANT.

HOLLANDT.

't Val van Urck

Bree sandt

Somminge namen in t'Vlie met letters aengetekent.
a. de Jetting.
b. Voor de sloot.
c. 't Robbegat.
d. noordt Jetting.
e. Kees hoeck.
f. Dominicus off Arnsen plaet.

Duytsche Mylen 15 in een graadt.
Spaansche mylen 17½ in een graadt.
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt.

Hobert
Nes
Ame
Ballum
Iant
't Slot
Mollum
Camper sand droogh
Caap
Der
Hoorn
Schelling
Midlands
Den Ihdt
Franiker
Harlingen
Pynaem
Arum
Midlum
Pinejum
Bolswaert
Pandrogen
Worcum
Hinlopen
Koehoorn
Markum
Hantum
Mirens
Lemmer
Take zyl
Kuinder
Blanckenham
Block zyl
Vollenhove
Oldenhoof
Swartesluys
Genemuyden
Campen
Elburgh
Emmeloort
Urck
Enchuysen
Medenblick
Hem een spitse hoge toorn
Hoorn
't Hoornicker Hop
Schaerdam
Warder
Edam
Monnickedam
Marcken
Muyden
Naerden
Muyerberg
Amsterdam
Diemen
Bunck sloot
Bracken
Purmerdam
Texel
De Burgh
De Westen
Hoorn
't Nieuwe diep
De Helder
Huysduyne
Groote Coog
Kyck duyn
Blanck
Ariaen bergers kille
Wierin gen
Vlie landt
Everlant
Spanjaerts gat
Koefors plaet
Noorder ton
Middel ton
Zuyder ton
De vliete
Oost Swaeh
Texel Stroom
Amelander gat
Camper Zandt
Zuyder Zee

Eerſte Deel

Van de Nieuwe groote Stuurmans

ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

EERSTE BOECK

VAN DE

Ooſterſche en Noordſche Schip-vaert.

Inhoudende

De Beſchrijvinge van de Noord-Zee, de Kuſten van Hollandt, Vrieſlandt, Holſteyn, Jutlant, Meklenborgh en Denemarcken tot Valſterboen, en 't Eylant Rugen: als mede de Kuſt van Noorwegen tot Dronten, als oock d'Ooſt-zijde van Engelant ende Schotlant.

De Eerſte Vertooninge,

Zijnde

De Zuyder-zee / Ulie-ſtroom / Ulie en Amelander-gat.

Pampus.

DJe van Amſterdam wil zeylen na 't Val van Urck / zeylt midts-waters na Ty-oozdt / ende van daer over Pampus met een diep-gaende Schip (vijf ellen of meer diep gaende) houdende de Kerck van Marken bupten het Landt van Udam / (genaemt Schijteldoecks-haven /) tot dat de Tooren van Zuyder-Wou booz by Kinniger-buurt komt / dat zijn de Huysen half-wegh tuſſchen Schijteldoecks-haven en Durgerdam / gaet dan landewaert ooſt / tot dat de nieuwe Kerck tot Amſterdam omtrent Durgerdam komt / houdt die ſoo / tot dat de Weeſper-kerck booz by het Huys te Muyen is / ſoodanigh / dat die Muyen een wepnigh nader ſtaet als het Huys te Muyen / houdt Weeſp alſoo / tot dat Edam komt bupten het ooſt-eynde van Marken. In dit Vaer-water is het een half elle dieper / dan of men recht deur zeylde.

Maer om Muyer-zant te ſchouwen / plach men de Huyſen die op Ty-oozt plachten te ſtaen / te bzengen bezuyden de Heyliger-ſtee tot Amſterdam / daer kan men wat giſſinge na maken / dat zijn goede langhs-mercken / als Monickendam is omtrent het weſt-eynde van Schijteldoecks-haven / ende dat Huys te Muyen / tuſſchen Weeſp en de Kerck te Muyen / dan is men neffens Muyer-zant. Om recht deur over Pampus te zeylen / ſal men de Diemer-tooren over ofte omtrent den hoeck van Ty-oozt houden / ſoo langh ghy Ty-oozt ſien meugt / dat is een recht langs-merck om over Pampus te zeylen.

Komende neffens het ooſt-eynde van Marcken / moet men noozdooſt aen / of wel ſoo ooſterlijck / na 't Val van Urck / dat zijn 5 mijlen. Op een mijl weeghs by Urck komende / ontmoet men een hart Zant / de Hout-ribbe / ſtrec- Hout-
kende zupdooſt / en noozdweſt / dwars over 't Vaer-wa- ribbe.
ter / daer is niet meer waters op / als op 't Blak van Wieringen of van Vrieſlant / men kan daer op oock geen dieper water vinden als recht deur. Als Enckhupſen noozdweſt en noozdweſt ten weſten van u leyt / dan zijt ghy op de Hout-ribbe. Eer men tegen 't Zant komt / kan men des nachts 't Vuur op Urck ſien. Als Urck of 't Vuur noozdelijcker als noozdooſt van u is / en dat ghy dzooghte krijgt / dat 's bupten twijffel van de Hout-ribbe / want ſoo meught ghy 't Enckhupſer-zant niet bezeylen. Uyt den zupden komende zijt ghy niet eer om Enckhupſer-zant / dan als de Kerck op Urck bupten de Buurt-hupzen komt / die is dan ooſt ten zupden / en ooſt zupdooſt van u / ſoo ghy dan noozdweſt ten weſten / ofte weſt noozdweſt aen gaet / ſult ghy dicht by de kant van 't zant langhs loopen.

Met een diep-gaende Schip moet men de Kerck bzp wat deur de Huyſen bzengen / tot datſe ooſt zupdooſt van u ſtaet / dan mach men noozdweſt ten weſten aen gaen / of ſoo men Medenblick bupten de hoeck van de Ven houdt / ſoo kan men geen zant noch dzooghte bezeylen. Als mede ſoo ghy upt den noozden komende / Urck niet ooſtelijcker als ooſt zupdooſt van u bzenght / ſoo en meught ghy aen Merc-
Enckhupſer-zant oock niet misdoen. Van Urck na de ken van
Tonnen op de Kreupel en Hof-ſtede is de cours noozdweſt Enc-
ten weſten / daer mede loopt men tot aen de Zuyder-ton hupzer-
op 't Wieringer-black. In het laveren mach men Meden- zant.
blick wel een wepnigh binnen den hoeck van de Ven bzengen / maer Medenblick daer bupten zijnde / is men recht in 't Vaer-water.

Tuſſchen Urck en de Tonne op de Hof-ſtede / noozdooſt

Merckten van de ton op de Hof-stede en Kreupel

wel soo costelijck van Enckhuysser Tooren / lept een Plaetken van hart Zant / streckende na 't eynde van Enckhuysser-zant / is niet dieper als 't Vrieesche Black / daer beoosten is 't diepste water / maer bewesten (by sommige het Hattegat genoemt) is men eerder om de hooge Hooren of Enckhuysser-zant / en is goet voor Schepen die niet diep en gaen.

De dwers-mercken van de Tonnen / beyde op de Kreupel en Hof-stede / zijn Groote-broeck en Hem (twee scherpe Toorens) recht over malkanderen / en Warns een scherp Toorentjen in Vriesland / aen de zuyd-kant van 't Klif van Staveren / dan hebt ghy de lengte van dese tonnen / die elck op 3 vadem leggen / d'een aen de Oost-wal d'ander aen de West-wal op de steert van de Kreupel. 't Vaer-water is daer vijf vadem min een elle steeck-gront / als de Tooren te Medenblick komt benoorden 't Huys te Medenblick / soo verre als 't huys breet is / soo zijt ghy Kreupel-zant gepasseert / gaet dan na de ton op de Krepl noord-west en noord-west ten noorden aen / na dat de Wint of Stroom is / 't vaer-water is daer schaers vijf vadem diep. Tegens de Krepl in 't upt-zeylen / of om de Krepl in 't in-zeylen / dat is recht binnen de Krepl aen de noord-wal / langhs Kar lept (na de Ton op de Hof-stede) een hart zant ofte Plaet / de Zuyd-krepl genoemt / met leegh water is daer niet meer dan ses ellen waters / tusschen de Banck en de noord-wal is 't 3 vadem diep / weecke gront / en daer bezuyden ofte bewesten vijfthalf vadem. Als Mirnes een plomp Toorentken in Vriesland komt over een lanck Landt-huys bezuyden het klif van Staveren / dan komt ghy recht neffens dat voorschreven Plaetken.

Kreupl.

Zuyd-krepl.

Merckten van de Krepl

De mercken van de Tonne op de Krepl / zijn de scherpe Toorens van Twisk over de Hooren-meulen / bewesten Medenblick / en dat plomp Toorenken van Mirnes aen de zuyd-kant of oost-kant van 't Klif. 't Vaer-water is daer diep vijfthalf vadem / en vijf vadem steeck-gront / de Ton lept op vier vadem / als 't noot doet mach men wel een Kabels lenghde daer beoosten om. Van de Ton op de Krepl tot de Ton op de Vriesche Plaet / is de cours noorden ten oosten / als de Tooren van Twisk komt recht benoorden Medenblick / houdt die dan soo staende / soo lange ghy hem sien meught / ghy en sult tusschen die Plaet en de Krepl dan geen ondiepten onder-zeylen.

Vriesche Plaet.

Tusschen de Ton op de Krepl en de Vriesche-plaet aen de West-wal langs Kar lept een hart zant / genaemt Monnicke-zant / dat kan men treffen als men wat om de west is.

Monnicke-zant.

Om de Krepl komende mach men (met een schip dat niet diep gaet) noorden ten oosten over de steert van Vree-zant / recht na de ton op 't west van Worckum aen gaen / maer met diep-gaende Schepen moet men 't vaer-water houden / om het diepste water op 't Black te treffen / brengt Pandragen een stomp Toorentje (staende bewesten Worckum) bewesten de Buurt-huysen / die oock bewesten Worckum staen / ende zeylt daer op aen / dat is een goet langs-merck van de ton op de Vriesche-plaet / wilt recht op die ton aen loopen / als dan Warns en Mirnes benoorden Staveren op een komen / dan hebt ghy de lenghte van de Ton / die lept aen de west-kant van de Plaet / men moet daer bewesten loopen / daer is 't diepste water / upt den noorden komende / mach men de Vriesche-plaet aen de oost-wal onder-zeylen.

Voorby de voorsz. Ton op de Plaet zijnde / gaet noord noordoost aen / tot dat Pandragen komt tusschen de Buurt huysen en Voor-wolde / soo ghy dan het klif hebt deur Staberen / soo hebt ghy 't diepste water op 't droogste van 't Black / men loopt gemeenlijck dan een weynigh noordelijcker na de ton in de bocht / ende daer bewesten heen / die lept recht in 't Vaer-water op 8 ellen / dan beoosten de ton langs is 't diepste water / hoe meer in de bocht na Vriesland hoe dieper. Het merck van dese ton is het kleyne plompe Toorentjen van Mirnes / bezuyden aen Molqueren. Brengt dat plompe Toorentjen in Molqueren / en hout dat soo staende / dan komt ghy in 't Vaer-water van de ton van West-Worckum / dat is een seer goet merck als de tonnen wech zijn.

Ton in de bocht

Ton van West-worcum

De oude dwers-mercken van de ton in de Bocht / zijn Mirnes / Molqueren / Hemelum / en een lange buurt huysen / als dien aen vieren staen. Tusschen de tonnen op de Vriesche-plaet en in de bocht is het droogste van 't Black.

Als de tonne in de bocht op u zijde is gaet dan noorden ten westen aen / wel soo westelijck na de tonne west van Worckum / die lept aen de Oost-wal op 8 ellen met laegh water op dese mercken een scherp Toorentjen verre in 't lant / Harigh geheeten / komt over een buurt huysen benoorden Hinloopen / genoemt Dertwisch / het rechte diep daer neffens is 3 vadem. De oude mercken zijn twee Doppen naest Mackum op de water-kant / noordoost daer af staende / als die een weynig deur malkanderen zijn / siet men noch twee toorenkens / een stuk benoorden Bolswaert / op een weynig by malkanderen / omtrent als de andere op de water-kant verschepden staen / het eene heet Idsegahuysen / de dwers-mercken zijn / een hoogh Huys aen 't oost-eynde van Coudom / dat komt op eens wint-booms lengde na aen 't zuyd-eynde van Hinloopen. Van daer tot de tonne op Igelhoeck is de cours noorden / de mercken daer dan zijn / een scherp Torenken / met het eerste lange Dorp benoorden Worckum / genaemt Gaelt / als dat Torenken in 't binnenste glop komt van dat lange Dorp / soo hebt ghy de tonne / dat is een goet dwers-merck: De langhs-mercken zijn / de scherpe Toren van Pingom / op een plompe Toren van Cozenwaert / op de water-kant / en Pandragen aen een kleyn Huys benoorden 't Dorp / met het glop / ofte als de Meulen van Staveren staet tusschen de Stadt en 't Block-huys van Staveren / dit zijn goede langhs-mercken van de ton op Igel-hoeck.

Igelhoeck

Van Igel-hoeck tot de Middel-gront is de cours noorden / het rechte diep in de Middel-gront is 7 vadem. In het vaer-water tusschen west van Worckum en Igel-hoeck is 't rechte diep 4 vadem steeck-gront / de oost-wal is black / en de west-wal schor. De ton van de Middel-gront lept op de mercken / de twee scherpe toorens Arum en Pingom over een omtrent noordoost van u / ofte Bolswaert recht benoorden een Landhuys benoorden Mackum / dat zijn goede dwers-mercken van de Middel-gront. Langs-mercken zijn: als Kimswaert (dat is Loper) komt achter de Kercke van Zurich / dan zijt ghy recht in 't vaer-water. De Kerck van Zurich staet op de water-kant op een upt-hoeck omtrent noordoost ten noorden van de ton / of als de plompe Toren van Wynaem (benoorden Harlingen) komt tusschen Middelum en 't oost-eynde van Harlingen / dan zijt ghy recht in de middel-gront / aen welcke kant dat Wynaem staet / die wal zijt ghy oock naest / de west-wal is schor / de oost-wal redelijck black / men mach die op 3 vadem over loopen / en komen weder op de 5 vadem na Vrieslandt toe / van de Middel-gront upt waert tot het Vlie mach men aen de west-wal geen steerten onderzeylen.

Middel-gront

De ton in de Middel-grondt voorby zijnde / gaet dan noord noordoost aen na de ton op Swanebalg / die lept oock 3 vadem aen de oost-wal / de dwers-mercken daer van zijn Bolswaert / over een kort huysken bezuyden Corenwaert. Als men tusschen de tonnen van de Middel-grondt ende Swanebalgh aen de oost-wal oostelijcker over loopt als op 3 vadem / dat men weder op 4 of 5 vadem geraeckt / mach men upt zeylende achter de droogten van Swanebalgh zeylen / of wil men in waert / achter de droogten van de Middel-gront / die west-wal hier neffens mach men looden op 3½ of 4 vadem tegen over de ton op Swanebalgh / aen de west-wal is goede Ancker-grondt.

Swanebalgh

Van de ton op Swanebalgh tot de ton op Schuptezant is de cours noordwest wel soo noordelijck / de dwers-mercken zijn Wynaem over het hooghste van Harlingen / de langhs-mercken Bolswaert benoorden de Sluys die benoorden Woens lept. Dees ton lept op 6 vadem aen de oost-wal / op een steert ofte hoeck / die men upt-zeylende mach onder-zeylen / 't rechte diep daer neffens is 7 en 8 vadem / de west-wal is redelijck black / die mach men looden op 4 vadem / de oost-wal is schor / dan recht buyten die ton wert die black heel tot Rees-hoeck toe / en men mach die looden tot de Sloot. In 't op-zeylen mach men de west-wal tegen over Schuptezant op een weynigh zuydelijcker / op 3 of vierdehalf vadem onder-zeylen / in een Doodebalgh achter een steert / genaemt de hoeck van de Waert / maer op 4 vadem van de wal blijvende / kan men aen de steert niet qualijck varen / op-zeylende met een voorvloet / hout de oost-wal / lichtelijck wert men daer mede in de voorsz.

Schuptezant

Rees-hoeck

voorsz. Balgh achter de Weert gevaert. Op de punct van die Waert staet een dijk Baken en twee daer bewesten of benoorden / die men de Bakens van Claes-oomen noemt / en daer bezuyden staet een Baken op Dominicus-plaet / of soose de Loots-luyden noemen / Meynsen-plaet. De mercken om langhs dit lange Gack te zeylen zijn: Mackum met een Meulen op de water-kant / en een Dorp met een plomp Torentjen bezuyden Mackum / geheeten Idsegahuysen / als Pandsagen komt tusschen Mackum ende dat Dorp / soo kan men aen de voorsz. steert of Doodebalgh niet misdoen / komt Pandsagen Idsegahuysen naest / soo zijt ghy de voorsz. steert of Plaet te na / of komt Pandsagen Mackum naest / soo zijt ghy het oostlant te na.

Rees-hoeck. Van Schuyte-zant tot de Ton op Rees-hoeck / is de cours west noordwest / of noordwest ten westen / na de wint of stroom is / in dat lange Gack gaen wesnig meer als halve Getijden langhs het Diep / de achter-vloet en voor-ebbe vallen dwers daer over west-waert / de achter-ebbe en voor-vloet recht contrarie oostwaert. De mercken van de ton op Rees-hoeck zijn Franker-toren / tusschen de Molen en de Stadt van Harlingen / ofte in de Haven aen de masten van de Schepen die in de Haven leggen. Dese ton leydt aen de oost-wal / het rechte Vaer-water daer neffens is 8 / 9 à 10 vadem. Tusschen Rees-hoeck en Schuyte-zant / of tusschen de Bakens van Claes-oomen en de hoeck van de Waert leyt een smal Plaetken langs Nar / by na midden in 't Vaer-water / de west-wal naest / daer 't niet dieper op is als 4 of vierdehalf vadem / met 2 à 3 woxpen (als men laveert) is men daer over.

Oude Vlie. West-waert van de ton op Rees-hoeck leyt het oude Vlie / streckt eerst zuyd zuydwest in / en voyt na de ton op de Nes op de Tessel-stroom. De achter-vloet met de voor-ebbe vallen seer sterck dit Gat in / men mach 't van buyten onderzeylen op 4 vadem. De mercken daer van zijn / de Franiker-toren recht bezuyden de Toren van Harlingen. Van daer af uyt-waert tot Schierinrhals is de west-wal heel steyl / op 8 vadem is men dicht aen de wal. Het Vaer-water tusschen dese tonnen ende neffens de ton op d'Elleboogh is 10 en 11 vadem diep.

Wolfs-hoeck. Van Rees-hoeck tot Wolfs-hoeck is de cours eerst noordwest en noordwest ten noorden tot de ton daer tusschen beyden / by sommigen genoemt de Schor-ton / en by de Loots-luyden de ton op de Elleboogh / en voyt van daer tot de ton op Wolfs-hoeck noorden of wel soo oostelijck / die leyt op 4 vadem aen de oost-wal.

Schor-ton of ton op de Elleboogh. Schierincks-hals. Van de ton op Wolfs-hoeck tot de ton op Schierinrhals is de cours noord noordwest en noordwest ten noorden / na dat de wint of stroom is. Benoorden of beoosten de ton op Wolfs-hoeck gaet een wijdt gat zuydoost op verre in de gronden / soo diep als het rechte Vaer-water / geheeten het Inschot / van buyten komende mach men daer onder zeylen op 7 vadem. De voor-vloet valt van Schierinerhals seer sterck daer in / en de voor-ebbe ter contrarie seer sterck daer uyt / op de steert van Schierinerhals / daer menigh Schip deur verzeylt.

Inschot Schierinrhals is een steert die van de west-wal afschiet / daer op leyt een witte ton op 3 à 4 vadem / van buyten in komende mach men die op 6 vadem onder zeylen: 't rechte diep tusschen Wolfs-hoeck en Schierinrhals is 9 vadem.

Lange-zant. Van Schierinrhals tot Lange-zant is de cours noordwest en noordwest ten noorden / daer tusschen beyde aen de west-wal is black water / en de beste Reede van de gheheele Vlie-stroom / daer gaet ook wesnigh stroom / 't rechte diep is 8 / 9 en 10 vadem. Lange-zant mach men in 't opzeylen aen de oost-wal onder zeylen / dan soo men blijft op 7 à 8 vadem / mach men noch aen Lange-zant noch aen Schierinrhals niet misdoen. Als het oostelijckste huys op Grind komt een wesnigh benoorden het westeljckste / dan heeft men effen de lenghde van de ton op Lange-zant. Van Lange-zant tot de Sloot is de cours voyt noord noordwest / 't rechte diep 10 vadem / of men loopt by de Bakens op Brake-zant langhs tot in de Sloot.

Monicke-sloot. Vlielant Vlielant is twee groote mijlen lanck / en seer kenbaer. Twee witte duynen leggen op het oost-eynde / aen de west-kant is 't nolligh Lant / een Kerck met een Meulen daer staet op 't west-eynde / van daer schiet een Rif af een groot stuck in Zee. Tusschen Vlielant en Eyerlant bewesten die Rif / gaet een diep in / genaemt 't Wester-gat of West-vlielander-diep / voor Visschers maer niet voor groote Schepen: want daer is boven 4 à 5 ellen waters niet / aen de oost-kant staet een Kaep met een Meulen / 't welck mercken zijn om de gronden te schouwen die voor 't Vlie leggen / het oost-eynde van Vlielandt en de west-kant van Tessel leggen 6 mijlen van malkanderen.

Der Schelling. Beoosten Vlielant leyt der Schelling / is omtrent derdehalf mijl lang. Daer op staen twee Kercken / en op het west-eynde een hoogen plompen Toren geheten Brandaris / daer by staet een Meulen. Omtrent midden het Landt staet een scherpe Toren / genaemt Midlants. Daer beoosten staet noch een hoogen spitsen Toren / geheeten den Hoyn: tusschen Midlants en den Hoyn staet een Meulen. Op 't oost-eynde leggen hooge Blincken of Duynen. Op het west-eynde staet een Buurboed / daer 's nachts op gebunrt wert / en twee Kapen / de groote dient voor een merck van 't Oosterbooms-gat / en de kleyne voor 't Westerbooms-gat.

Stoyte-melck.

OM Stoyte-melck (dat is het Lant-diep van Vlielant) in te zeylen / soo brengt de kaep op 't oost-eynt van Vlielant en de Buurboed over een / die sullen dan van u staen zuyd zuydoost of een wesnig oostelijcker / zeylt daer op aen / sult recht op de uytterste ton vallen / die leyt op 5 vadem / op 't uytterste van lange Banck / die Banck is op de noord-zijde redelijck black / soo dat men (uyt den noorden komende) op 't Loot daer by langs magh loopen op 5 à 6 vadem / en soo ook de voorsz. uytterste ton vinden. Men mach wel ter noot maer niet verre beoosten de uytterste ton over 't eynd van de lange Banck heen loopen op 3 vadem of 8 ellen na de wal / doch niet beoosten de tweede ton / maer een goet stuck daer bewesten heen / die leyt recht bezuyden de punct van een andere smalle steert / daer op is neffens de ton niet meer waters als 11 voeten / tusschen die steert en de lange Banck loopt een Kille in de gronden om de oost / van 5 vadem diepte. 't Gebeurt somtijdts dat de Schepen komende over het eynd van de lange Banck / en weder dieper water vindende / meynen in 't rechte diep van Stoyte-melck te wesen daer op om loeven / maer loopen in die voorsz. Schaer of Kille tusschen die twee voorsz. steerten in / niet sonder groot perijckel met een westelijcke wint / daer sy te rugge weder uyt moeten. Uyt den westen komende by Vlielant langhs op 4 à 5 vadem / sal men ook niet missen de voorsz. uytterste ton in 't gezicht te loopen. Die by nacht omtrent Stoyte-melck verhalt / brengt de Buurboed zuydoost van hem / en loopt daer op aen tot by de wal / die sal bewesten de uytterste ton heen loopen. In Stoyte-melck leggen 7 zwarte tonnen met een witte / inzeylende moet men de zwarte alle aen baghboort laten en daer bezuyden langs loopen / de witte aen stuurboort / gelijck alle andere witte tonnen / soo in 't Booms-gat / de Jettingh / als op de Vlie-stroom.

In 't in-komen van Stoyte-melck moet men de wal wat schouwen / want die tegen over de eerste ton een droogte heeft.

De tweede ton / geheeten de buytenste drooge Drie / leyt op 11 voet op de Drumpel / of het drooghste van 't gat / daer bezuyden is ook niet meer als 11 voet water / dan werdt wesnigh daer voorby weder 16 voeten diep. De derde heet de binnenste drooge Drie / leydt op 16 voet: het rechte diep daer tusschen beyden is 3 vadem. De vierde wert geheeten Heyck-hoeck / tusschen dese en de derde is 't in 't Vaer-water diep 5 vadem / tegen over de vierde leydt de witte ton aen de Strant / daer neffens loopt een steertken van de wal / dat men uyt-zeylende mach onder-zeylen. Tot dese witte ton / of tot de vierde ton van buyten af / streckt het oost noordoost in: van de vierde tot de vijfde omtrent oost / en voyt meer en meer zuydelijcker. De vijfde ton heet de uytterste Hoeck-ton. De sesde de middelste Hoeck-ton / en de sevende of laetste de innerste Hoeck-ton. Tusschen de uytterste en de middelste Hoeck-ton / de uytterste naest / loopt een steert van de wal die men van buyten mach onder-zeylen / die wast somtijts aen tot by de ton / dan breekt de diepte by

de wal weder deur / en scheurt de steert heel aen de noordwal. Van de innerste ton loopt men voorby de strant van Vlielandt langhs / of zuyden aen na de ton op de Plaet.

Het Oosterboomkens-gat verloopt van Jaer tot Jaer / en wordt geheel droogh / is onbequaem voor Schepen upt te loopen / valt derhalven niet van te beschrijven.

Wester-Booms-gat.

OM het Westerbooms-gat in te zeylen komende van bewesten / brenght de Caep en Toren van Brandaris over een / die is dan oost en oost ten zuyden van u / daer suldy op aen loopen en vinden de buytenste ton / daer is 6 vadem waters / houdt de Caep en Toren dan noch soo staende / tot ghy by de tweede ton komt / brenght dan de Toren een groote hantspaeck lenghde bezuyden de Caep / en zeylt daer op aen / soo sult ghy tusschen een zwarte en witte ton heen zeylen / daer is 't op 't droogste 17 voet met laegh water / van daer koudy tot 6 a 7 vadem / en komt alsoo in 't rechte Boomsgat / aen de noordwal is 't diepste / 't is wijt en breedt dat men dit Gat wel soude konnen in laveeren / de Stroom loopt daer recht in / self by stil weder.

De Jetting. Om de Jetting in te zeylen / komende door 't Kobbe-gat / om de Kozijne-plaet / loopt men na de ton op Lange-zant / en voort tusschen de witte en zwarte tonnen heen / latende in het op-zeylen de zwarte aen baghboort / ende de witte aen stuurboort / tot dat men komt tegen de Bakens op de Nakens / men kan gemackelijck van ton tot ton sien / zeylt dan voort by de Bakens op de Nakens langhs oost zuyd-oost aen / tot dat Brandaris komt dicht by Grind / maer niet daer aen / houdt die soo staende / en loopt zuydwaert aen / sult de ton op de steert van Hendrick Tjaers-plaet op 't lijf zeylen / die mach men aen de oost-zijde onder-zeylen. Laet die aen baghboort / en loopt daer bewesten heen zuyd zuydoost na de leste ton / die leyt op de zuydpunt van de voorsz. Hendrick Tjaers-plaet. Tegen over de Bakens op de Nakens leggen aen de zuydwal twee witte tonnen / de oostelijckste op een steert die men af zeylende mach onder-zeylen. Daer bezuyden tusschen de twee laetste zwarte tonnen / by de west-wal is de steede / daer de Schepen (die na Harlingen willen) setten om te lichten.

MERCKT.

Alle diepten hier vooren verhaelt / soo van Stoztemelck als van het Boomkens-gat / zijn gesept van het laeghste water / met half vloedt is 't 3 voet dieper / 't vloept op de voorsz. plaetsen met een dagelijcks gety 5½ of 6 voeten op en neder. De getallen van de diepte in de Caert van 't Vlie en Amelander-gat ghetekent / zijn te verstaen van voeten / als by Exempel: By de uptterste ton van 't Boomkens-gat staet 66 / dat zijn 66 voeten / of 11 vadem / de 6 voeten voor een vadem gerekent.

Amelander-gat.

TWee mijlen booosten der Schellingh leyt Amelandt / streckende oost noord-oost en west zuyd-west 3 groote mijlen. Op het west-eynde van Amelandt staet een Caep / een groben plompen Toren / geheeten den Holm / het dack van dese Kerck is af-ghebroken / maer de Achter-gevel met het Dack staet boven de zijd-muren / booosten de Kerck van Holm staet een Meulen / met een Huys bewesten de Meulen / ook een breede Tins. Omtrent te neffens daer Midlander Kerck plagh te staen / liggen 3 a 4 Blincken / die laeg / black en langh zijn / na het oost-eynde is 't nolligh landt met wit vermenght. Van 't west-eynde van Amelant loopt een Rif af 2 mijlen in Zee / geheeten Bozn-rif / dat is op de buyten zijde heel stepl / komt dat niet nader als op 12 vadem / upt den oosten komende / mach men dat niet onder-zeylen / dan op 7 vadem / daer by langhs zeylende / loopt men geen klupt-worp daer buyten heen.

Bozn-rif.

Die 't Amelander-gat in wil zeylen / brenght de Caep op 't oost-eynde van der Schelling / staende recht over de Toren van Hoorn / die sullen dan van u zijn zuyd zuydwest of een wepnigh westelijcker / loopt daer op aen tot dat de Caep op Amelant en de Toren van Holm over een zijn / verlaet dan d'eerste mercken / en zeylt op de tweede ton aen / soo sult ghy d'uytterste ton vinden / die leyt een stuck binnen de uytterste punct van Bozn-rif / komende upt den westen / loopt by de Strant van der Schellingh langs op sestehalf vadem met laegh water / sult niet missen de voorsz. uytterste ton op 't lijf te zeylen / de Toren en Kaep op Amelant sullen ock over een komen / en van u staen oost een wepnigh zuydelijcker. By der Schellingh op 4 vadem langhs komende / sult ghy de Rogge-dieps-gronden niet onder-zeylen / daer tegens over leyt d'eerste ton aen de zuyd-zijde van Bozn-rif / loopt daer bezuyden heen / de Toren en Caep over een houdende / tot voorby de tweede ton / leggende neffens 't west-eynde van Camper-sant. 't Vaer-water tusschen dese twee tonnen is 5 en 6 vadem.

Rogge-dieps-gronden.

Camper-zant.

Voorby de tweede ton brenght de Toren een eynde benoorden de Caep / en dan om de Plaet te schouwen / moet men oost noordoost na de derde ton op Gerrits-Honden / aen de Plaet leggen twee witte tonnen / d'eerste tegen over de voorsz. derde zwarte ton / d'ander tegen over de vierde zwarte ton / van de derde omtrent zuyd-oost verschepden / laet alle de zwarte aen baghboort / en de witte aen stuurboort / en gaet soo tusschen beyden deur / aen de noord-kant is de Plaet tamelijck black / men mach die op 't Loot aen doen / let wel op een voor-ebbe / die valt seer sterck dwers over dat gat noord noordwest over Bozn-rif in Zee. Tusschen de tweede en derde ton in 't vaer-water is 't 8 a 9 vadem diep / tusschen de derde en de voorsz. Plaet 7 vadem / voorby de vierde ton zijn beyde de wallen schor / en 't vaer-water diep 8/9/10 en 12 vadem / voort zuyd zuyd-oost tot den Toren van Hoelem / over de zuyd-hoeck van Amelant komt daer de Schuyten leggen / soo suldy in de Bocht komen / daer is 't aen de zuyd-wal black en goet setten / op 5 / 6 vadem / de noord-wal is heel schor. Om het inwaert te zeylen na de Horsen / gaet van de Bocht oost noord-oost by de wal langhs op 5 a 6 vadem / tot dat Heyn-ooms kamer / een root pannen Huys / een hant-spaeck lenghde benoorden of beoosten Hoelemer Kerck komt / setter daer op 5 a 6 vadem / sult daer leggen op goede grondt voor alle winden beschut / daer gaet wepnigh strooms / in dat vaerwater is het 12 vadem / de noord-wal is heel schor.

Om in de Horsen te zeylen / soo gaet oost noord-oost upt de Bocht langhs de zuyd-zijde op 5 a 6 vadem / soo langh als Heyn-ooms kamer (zijnde een roodt pannen Huys) komt / een spaeck lenghde benoorden of beoosten Hoelems Kerck / daer kondt ghy anckeren op 5 a 6 vadem / leggende bevrijdt voor alle winden / is goede gront / en daer gaet wepnigh Ty / in 't rechte vaerwater is 't 12 vadem diep / de noord-kant is heel stepl / dese voorsz diepte is met leegh water gelijck in 't Vlie.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tot Amsterdam maeckt hoogh water een zuydweste en noord-ooste Maen / tot Hoorn / Enckhuysen en Urck een noorden en zuyden Maen.

Tusschen Kreupel-zant en de Krepl een noorden ten westen en zuyden ten oosten Maen / op 't Vriesche en Wieringer Black een noord-weste en zuyd-ooste Maen. In 't Vlie en Amelander-gat maeckt hoogh water een zuyd-ooste en noord-weste Maen. De vloet valt voor 't Vlie dwers over de gronden om de oost / tot by na half Vloedt / eerse het Boomkens-gat in treckt. Desgelijcks de ebbe ter contrarie valt om de west dwers over de gronden tot by na half ebbe / eerse recht upt 't gat valt. De achter-vloet draept met de voor-ebbe om / en vallen langhs Vlielant en Stoztemelck upt / dan de voorvloet loopt Stoztemelck recht in.

Van diepten ontrent dese plaetse.

De Eylanden Vlielant / der Schellingh en Texel mach men sien op 15 a 16 vadem.

Neffens der Schellingh is de gront wit zant.

De Schorre-gronden of Pieter-zant en Bozn-rif zijn buyten heel stepl / dicht daer by is het 12 a 13 vadem diep.

Amelandt mach men sien op 12 vadem / de diepte van 13 en 14 vadem loopt verre t'zeewaert af / sulcks dat men op 15 vadem niet en mach sien.

Strec-

Streckingen en Courssen.

Pieter-sant ofte schorre gronden en Bozn-rik leggen verschepden n. o. ten oosten en z. w. ten westen 3 mijlen.
Van 't Vlie tot het noozdoost-eynde van de Bzeeveerthien is de cours west noozdwest 6 mijlen.
Van het Vlie tot Tinbup of Nykasteel is de cours west noozdwest 66 mijlen.
Van het Vlie tot Hitlandt is de cours noozdwest ten noozden wel soo noozdelijck 118 mijlen.
Van het Vlie tot Faperhil n. w. ten noozden 118 mijlen.
Van 't Vlie tot Schuptenes is de cours noozden en noozden ten westen tusschen beyden omtrent 83 mijlen.
Van het Vlie tot der Neus noozden ten oosten wat oostelijcker omtrent 63 mijlen.
Van 'tVlie tot op 't Rif op 16 vadem noozden ten oosten wel soo oostelijck 49 mijlen.
Van 't Vlie tot Boevenbergen is de cours noozd noozdoost of een wepnigh oostelijcker 51 mijlen.
Van 't Vlie tot Linkopper ofte Numerdiep noozd noozdoost of een wepnigh oostelijcker omtrent 43 mijlen.
Van 't Vlie tot het Eylandt Silt / aen de Jutse kust is de cours noozdoost 34 mijlen.
Van Bozn-rik tot der Neus is de cours noozden ten oosten of een wepnigh noozdelijcker 61 mijlen.
Van Bozn-rik tot Hepligelant noozdoost ten oosten wel soo oostelijck omtrent 22 mijlen.
Van Bozn-rik tot Wzanger-oogh is de cours oost noozdoost 20 mijlen.
Van Bozn-rik tot de Wester-Ems 6 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Dus vertoont der Schelling als men daer by langs zeylt / omtrent anderhalf mijl van Lant.



Dus vertoont Vlieland als men omtrent anderhalf mijl dwars daer af is.



Amelant vertoont aldus / als men omtrent anderhalf mijl dwars daer af is.

De Tweede Vertooninge,

Zijnde

Van de Scholbalgh / Lauwers / Schille / beyde de Eemsen / de Weser / Elve / en de Eyder / oock andere Zee-gaten tusschen beyden.

Schiermonick-oogh.

SChiermonick-oogh leyt van Amelandt verscheyden oost noozdoost twee kleyne mijlen / is een leegh slecht Eylandeken / een groote mijle langh / daer en is niet kennelijcks op / als twee Kapen met een witte Duyn op 't west-eynde / anders zijn 't al zwarte Duynen of Heuvelen / en leegh / doch hooger als op het oost-eynde / vermenght met wit / het oost-eynde heeft een blacke strant / met leege ruyge Duynkens. Die twee Kapen die op 't west-eynde over een bzengende / en daer op aen-loopende / vint men de uytterste ton / die buyten 't gat leyt in Zee op 7 vadem. Dickwils leggen twee / en oock wel dzie tonnen in 't gat / laet die aen stuurboozt / loopt daer beoosten heenen / daer binnen zijnde / vint ghy baeckens oock aen de oost-wal / die volght men tot Oostmerhoozn / daer mooght ghy 't setten. De streckingen als oock de diepten veranderen in dat gat dickwils / oock in wepnig tijds / alsoo dat wy daer niet sekers af konnen schzijven.

Dzie mijlen oost noozdoost van Schiermonick-oogh leyt het Eylant Kottum / en tusschen beyden een kleyn Eylantken den Bosch / booz eenige Jaren waren (dooz 't beplanten met Helm) eenige kleyne Duynkens daer op ghegroeyt / maer zijn nu weder wech gespoelt / en loopt de Zee met hooge vloeden daer heel over heen / tusschen die Eylanden / te weten / den Bosch en Schiermonick-oogh plagh een gat in te gaen redelijck diep / genaemt de Lauwers / dat nu meest toegewozpen is / dooz de boozsz. strant van den Bosch / die aengewassen is heel tot aen 't Oogh / soo dat'er maer een engh Killeken tegenwoozdigh is / beoosten den Bosch gaet de Schille in / oock veranderlijck / somtijdts diep / somtijts ondiep / nu dus / dan soo instreckende / sulcks dat wy daer niet af schzijven komen dat seker is.

Kottum

't Eylant Kottum is een kleyn Eylandeken / een mijl lang en kenbaer / seer hoogh en steyl is 't west-eynde / en boozts Duynigh leegh lant. Twee kapen staen aen 't oost-eynde / de grootste staet op 't oost-eynde op de strant / de ander staet aen de zuyd-kant van Duyn. Daer staen twee Huysen / een op 't west-eynde / d'ander midden in 't Lant in de leeghte.

Een groote halve mijl van Kottum leyt 't Eylant Bozckum een kenbaer Eylant / langh anderhalf mijl / als men uyt der Zee komt / doet het hem gemeenlijck in dzien op / gelijck of 't dzie Eylanden waren / komende uyt den westen doet'et hem in vieren op / want 't water tot dzie plaetsen daer deur loopt met hooge vloeden. Den E. Kaet van Embden heeft een hoogen dicken Toren doen setten op 't west-eynde / die men sien kan verre in Zee / bewesten aen dien Toren staet een leeg Herckjen / van 't west-eynde schiet een Rif af / een groot stuck in Zee / 't Bozckumer-Rif genaemt / daer bezuyden / tusschen Bozckum en Kottum loopt de Wester-Ems in / 't alderbeste gat dat op dese kusten gelegen is.

Bozckum.

De Olde ofte Wester-Ems.

SOo set de Kapen op Kottum over een / die sullen dan staen zuydoost wel soo oostelijck uyt der Zee komende / zeylt daer bzy op aen / soo sult ghy de uytterste ton vinden / dan sult ghy de Toren van Bozckum oost wel soo zuydelijck van u hebben / en 't west-eynde van Kottum zuydoost ten zuyden / en leyt op de steert van de Geltsacks-plaet / is een witte ton met een vaentje / leydt op 6 vadem met leegh water / is getekent in de Caert met letter A.

Geltsacks-plaet.

Van de eerste tot de tweede / is de cours zuydoost ten zuyden / is getekent met letter B, is de eerste zwarte ton op 7 vadem aen de zuydwal / laet dese ton in 't inzeylen aen stuurboozt leggen / en de witte aen baghboozt / dan hebt ghy van dese boozsz. zwarte ton / den Toren op Bozckum oost en de Kapen op Kottum zuydoost ten oosten van u. Van de eerste zwarte ton tot de tweede / derde en vierde tonne met letter C D E is de cours oost ten zuyden. Uyt den westen komende neffens de Lauwers ofte Bossant / soo houdt de slag van de wal op 5 vadem / tot dat ghy daer boozby zijt / zeylt dan bzy oost aen / soo sult ghy binnen Geltsacks-plaet dooz loopen op 5 / 4 en 3 vadem / daer na op 8 vadem / en komen alsoo by de vierde zwarte ton / en leyt op 4 vadem.

Bozckumer-rif.

Het Bozckumer-rif is van buyten aen / ende op 't eynde black: Als de Kapen op Kottum zuydoost van u staen /

soo kondt ghy over 't Sif henen. Sult soo op de steert van het Sif met laegh water niet min als 7 ellen waters hebben/ want het is black en breedt / aen de binne-kant is het heel schor en stepl/ en schiet met een Inham ofte Bocht in/maer men mach 't wel aen looden.

Van de vierde ton tot in de bocht van Gottum/is de cours oost zuyd-oost / is geteken met F, en lept op 7 vadem / van dese tot de hooge Plaets tonne is de selste zwarte tonne gheteken G, en lept op 7 vadem / als mede voort tot de Huyberts tonne H, is de cours oost ten zuyden / als de Caep op de zuyd-zijde ende de Toren over een komen / die staen zuyd zuyd-west van malkander / soo zijt ghy neven de uytterste Huyberts-ton/gaet dan oost zuyd-oost aen/ tot de binnenste Huyberts-tonne I, lept mede als de eerste Huyberts-ton op 6 vadem/ aen de west-kant van dese tonnen hebt ghy Huyberts Plaet / die nu van Huyberts-zant af-geschepden is/ ende men mach hem onder-zeylen met laegh water / is in't vaerwater 12/13 ende 14 vadem waters / van de binnenste Huyberts-tonne I, tot de ton voor 't Wat/genaemt Steven Jansz. ton K, is de cours zuydoost/en lept op 8 vadem/verby de ton op Huyberts-plaet komende / moet men wat af-wijken/van Borkum en Miewensteert te schuwen/ die van de Wolden of zuyd-eynde van Borkum af schiet / die mach men op 5 vadem onderzeylen / als men in 't vaerwater wil.

Huyberts-ton.

Steven Jansz. ton.

Miewensteert.

Westwaert van Steven Jansz. ton staen vijf Bakens/ daer bezuyden gaet het Wat in/noorden ten oosten omtrent van Steven Jansz ton/soo ver als de binnenste Huybertston van Steven Jansz ton lept / schiet mede een Uythoeck ofte Sif upt/ Kansel genaemt/ maer men mach 't onderzeylen op 5 vadem/ de mercken van dit Gack/ ende om de steert ofte Kansel te schouwen / zijn dese: Op 't zuyd-eynde van Borkum leggen twee Duynkens / ghenoemt de Wolden/ houdt den Toren van Borkum aen de west-kant van de Duynkens / soo suldy de Kansel niet bezeylen / in dit Gack is 't diep 9 en 8 vadem.

Kansel.

Van Steven Jansz ton tot Doecke ton L, is de cours oost zuyd-oost/daer vint ghy bezuyden van dese ton een baken M, Kupte-baken genaemt / de ton lept op 5 vadem / ende in't vaerwater is 't diep 3 vadem/de vloet valt seer sterck achter dese ton/ Doecke-gat in / daer men op verdacht moet zijn. Van Doecke-ton tot de Camper-ton is de cours oost zuyd-oost / gheteken met N, van daer naer de tonne van Eems-hoorn O, is de cours zuyd-oost/leggen beyde op 5 vadem/midden in 't vaerwater is 't diep 7 vadem/de mercken van de ton van Eems-hoorn zijn dese: Als 't Kloosster van den Dam (een platte Kerck) komt over een met Holwijrde/ soo hebt ghy de lenghte van de ton / dan staen dese mercken omtrent zuyden ten westen van u / van de ton aen Eems-hoorn zuyd-oost streckende / vint ghy aen de zuydwal 5 Bakens / zeylt daer al om / van daer aen de Groeninger-dijck zuyd zuyd-west / tot dat ghy de Kerck van Uytwijrde en het Kloosster van den Dam in een hebt / loopt de kant van Delfzijl dan naest/want Doecke-ton verby wesende/meugdy de west-wal voort looden tot Otterdum toe op 5/6/7 vadem / en komt die oock niet nader / want die is vry stepl / de oostwal in het opzeylen mach men hier onder loden op 6 vadem/ achter een Plaet genaemt de Hondt/ een hard zant/ en bet inwaert lept noch een ander Plaet gheheeten de Paep/ oock een hard zant/ loopt tusschen beyden een Killetje door: maer de west-wal is weeck en Kley-grout tot Otterdum toe/ men moet al de west-wal houden / ende volgen de Bakens die daer langs de kant staen/dat Gack strekt zuyd zuyd-west en zuyden ten westen/ende alsoo in de Bocht om/ zuyd zuyd-oost / ende by Groeninger-landt zuyd-oost.

Kupte-baken.

Merken van Eems-hoorner ton.

De Oster-Eems.

SOo loopt op de gronden van Borkum op 5 vadem / en set de Toren op Borkum met de nieuwe Kaep (daer onlanghs geset) over een / dan sullen sy zuyden van u staen/ ofte upt de West komende / soo houdt de Toren op Juyst/ oost ende oost ten noorden van u / soo vindt ghy de eerste ton ofte buytenste ton op 5 vadem / van de buytenste tot de tweede is de cours oost ten noorden / van de tweede tot de derde oost zuyd-oost/ leggen al op 5 vadem/ in 't vaerwater is 't eerst 5/6/8 en 10 vadem diep.

Het eynde van 't Juyster-rif/ tusschen de buyten ende de tweede ton / is aen de binne-kant soo heel schor ofte stepl/ dat men niet looden en mach / maer het innewaert van de tweede tonne is 't black / van daer mach men 't bequamelijck looden.

De derde ton leydt op de punct van de Brouwers Plaet aen de oost-zijde van Borkum die men onder-zeylen mach/ de steert is aen de noord-zijde heel schor / van de derde ton zeylt noch al oost zuyd-oost aen / tot dat ghy komt neven 't Baken op de Hooge-hoorn / daer is een goede Reede op 5/6/ ofte 7 vadem / ende goet te leggen voor zuydelijcke wint/ dan met een vloet moet men wel oost ende wel soo noordelijck aen gaen/om niet binnen de punt van de voorsz Brouwers Plaet te komen / 't Juyster-rif is binnewaert van de tweede ton oft black / soo dat men op 5 a 6 vadem looden mach; als ghy een weynigh beoosten die derde ton zijt/soo gaet zuyd-oost aen / de Oster-Eems is daer neffens wijdt ende breedt / het oost-eynde van Borkum is black / dan men moet 't Loot niet spareu / als men met een diep-gaende Schip daer upt ofte in zeylt / ende soo met een zuyd-ooste cours komt ghy aen de Koninghs-plaet / daer op de punct ofte steert een ton leydt / ende op de Plaet een Baken / dese ton ende Baken laet men aen stuurboort leggen. Tot Norden in Oost-Vriesland staen twee Torens dicht by den anderen / waer van de eene plomp ende grof is/ ende d'ander laegh ende smal: als dese Torens komen met het noordeynde van Bandt (een kleyn Eylandeken op 't Wat) nevens malkander/ dan hebt ghy de ton op Koninghs-plaet/ dat zijn goede langhs-mercken / en als Juyster-tooren komt noord noord-oost van u / dat zijn goede dwers-mercken van de selve tonne.

Brouwers-plaet.

Koninghs-plaet.

Van de ton op de Koninghs-plaet tot de ton op de Westerbalg/ is de cours zuyd-oost tot der tijt dat gy beyde Kaepen op Bandt over een hebt / dan is de ton zuyd zuyd-west van u: van de eerste ton op de Westerbalgh tot de tweede/ is de cours al zuyd zuyd-west / gelijck de gantsche Westerbalgh is / gy kond niet misdoen als gy beyde de Kaepen die op Bandt staen over een houdt/ staende om de Balgh upt te loopen / maer op 't laetst een weynigh westelijcker. Van de Balgh-baken naer de Baken op Eems-hoorn / is de cours zuyden en noorden / van dese Bakens 't Gaetjen door te zeylen voort tot de Knock / is de cours zuyd zuyd-oost van daer naer Loeger-hoorn / oost.

Langeroogh lept oost noord-oost een mijlken van Baltrum / is twee groote mijlen langh/ de strant van buyten is heel schoon/ 't heeft drie of vier Duynen wit/ daer aen kentmen 't / die leggen van 't west-eynde tot omtrent midden het landeken/zijn boven plat/ de Akumij gaet tusschen dit Eylant en Baltrum in / 't is geen gat voor groote Schepen/ daer leggen twee tonnen in / het streckt by de strant van dit Eylant upt / noord-oost en daer na wat oostelijcker / maer daer is niet veel sekerheyt / 't verloopt dickwils.

Langeroogh.

Akumij.

Oost noord-oost omtrent een half mijle van Langeroogh leyt het Eylantken Spijckeroog / een kleyn mijlken lang/ 't heeft niet sonders daer aen dat men 't soude kennen/ maer is een nollig heuvelig zwart lant / tusschen dit Eylant en Langeroogh gaet d'Ossenbalgh in. Wrangeroogh leydt een half mijlken beoosten Spijckeroogh / is een groote mijl langh/ een wit Eylant/op 't west-eynde staet een groote dicke Tooren met twee spitsen / alwaer 's nachts op gebuurt wort / op 't oost-eynde leggen hooge witte Duynen. Als de spitsen van de voorsz. Tooren over een staen / dan is men by de uytter ton van de Weser / die Tooren mach men heel verre in Zee sien. Tusschen dit Eylandt en Spijckeroogh gaet de Harrel in/ omtrent zuyd zuyd-oost/ maer men kanse niet vertrouwen / want sy is veranderlijck.

Spijckeroog.

Ossenbalgh. Wrangeroogh.

Harrel.

De Akumij en Harrel beyden werden betont/ doch evenwel zijn 't maer gaten voor kleyne schepen / gelijck alle andere gelegen tusschen de Oster-Eems en de Wester.

Het landt streckt van Horn-rif tot Wrangeroogh oost noord-oost / en west zuyd-west 19 of 20 mijlen.

Om in de wester Weser oft Jaa te zeylen/ met een zuyden wint/ houdt na de strant van Wrangeroogh tot op 4 vadem / maer de wint west zijnde / blijft op 5 vadem / en loopt so by de strant van Wrangeroogh / een groot stuck binnen

of

Duytsche mylen 15 in een graadt
Engelsse en Franse mylen 20 in een graedt

Dollart
Reyde
Otterdum
Farmsum
Appingedam
Delfzyl
Wirdum
Hoogwerda
Leens
Noorthuysen
Umpteda
Bierum
Spyck
Nyelandt
Vythuysen
Warsum
Warsum buyren
Loegen
Knock
Bet
Wymelsum
Larrelt
Emden
Rysum
OOST-FRIESLANDT.
GROENINGER SANDT.
Eems horn
Pilsum
Griet zyl
Schuyte sant
Lee sant
Norden
Ysschendorp
Bandt
Ranssel
Drooge gat
Ruyt sant
't Watt
Watt Baeck
Huyberts sant
Borckum
Oude
Gelsticker plaet
Oosster Eems
Inyfil
Buyse
Norderney

Zee-kaert van
DE EEMSEN,
als De Oude ofte Wester Eems,
en
De Oosster Eems.

Sommige namen op de Eems met letters

A	de Wolden	V	't Schilt
B	de nieuwe Caep op Borckom	W	de Inwig
C	Baecke op de hooge hoern	X	Norder
D	de Wester Eems	Y	Borckumer
E	de Butiers balge	Z	Tuyster
F	't Vooren diep	+	Ton op
G	Memer balge	a	Reyder
H	de Wester balge	b	de Patt
I	de Bandt balge	c	de Hont
K	de Leye	d	Pilsumer
L	de Bremer balge	e	de Swynt
M	't Gatjen	f	de Conincx
N	Doecke gat	g	Coopers
O	't Watt	h	Memer
P	Huybers balge	i	Rysumer
Q	de Haecks	k	Brouwers
R	Legers gat	l	Huybers
S	Steert voor Legers gat	m	de Alten
T	de Bree balge		

Namen van sommighe plaetsen in het Vlie met letters aengewesen.

a. 't Robbe gat
b. Speck hoeck
c. Noord Ietting
d. Voorde Sloot
e. de Ietting

FRIESLANDT.
Harlingen
Swarte balgh
Schuyte Sandt
Keeshoeck
Mandrock Jeerts plaet
Grind
Tuyster stroom
Sparens balk
Lange Sandt
Vlie
Krabsant
Deplaet
Rosyne plaet
Stortemelck
Wester booms gat
DER SCHELLING.
Hoorn
Caap
Midlands
Amelander gat
Caap
Vierhoet
Oosster booms gat
Schiert groeden
West droege sant
VLIELANDT.

Duytsche mylen 15 in een Graadt.
Spaansche mylen 17½ in een graadt.
Engelsse en Franse mylen 20 in een graadt.

Zee-kaert van
't VLIE,
als mede een gedeelte van
't Amelander gat.

Zee-kaert van de EEMS, ELVE, Weser, Eyder en de Hever. als mede hoe de selvige gaten van Heylige-landt gelegen syn.

Namen sommiger plaetsen op de Jaade en Weser met letters aengeteeckent.

a. De Steenbalgh
b. Bakens van 't Wadt
c. 1 Ton aen 't Rode sant
d. 2 Ton aen 't Rode sant
e. Molen ton
f. Ton op 't Coes
g. Mellem tonne
h. Ton op Bollensyl
i. Bakens op Bollensyl
k. Eerste ton op 't Vlack
l. Met Vlack
m. Ton op 't Vlack.

Op de Elve
a. De Schorton
b. Coolton
c. Witte ton op de nieuwe gronden
d. Hoecton
e. Ros ton
f. Witte ton op de Steert van Roomaerder plaet
g. 2 de Tonnen op Pelgroms sant.

Op de Eyder
k. de uyterste Eyder ton
l. Ton op de Hont
m. Baken op de Hont
n. Yseren Hendrick
o. o Bakens op den Yseren Hendrick
p. de Pep na de Elve
q. Hoedemer sant
r. Eylandeken Bulhoofden
s. Baken op de Hulck

Namen sommiger plaetsen op beyde de Eemsen met letters geteeckent.

a. Geltsackx plaet
b. de Misnoen steert
c. de Wolden
d. de nieuwe Caap op Borckom
e. Borckumer riff
f. Huybers plaet
g. Brouwers plaet
h. Baack op de hoge hoek
Coopers sant
Coninex plaet
Pissmer Watt
Juffer riff
de Hont
de Paap
Nesser lant
Reyder sant

Namen sommiger plaetsen op de Scholbalgh, Lauwers en Schille.

a. 't Hoge sant
b. de Peerdemarckt
c. de Knockebalgh
d. Symons sant
e. Bosch Sant
f. 't Schilt
g. Legers gat
h. Steert voor Legers gat

Dollart
Reyde
Ter munte
Otterdum
Farmsum
Appinge dam
Groeninger Landt.
Lens
Emden
Knock
Nieuwesyls Bolwerck
Delfzyl
Woyerde
Hoboyerde
Bierum
Spyck
Vmpteda
Nylandt
Vothusen
Warsum
Moorhuysen
FRIES LANDT.
Oostmerhorn
Reysum
Pissum
Groix zyl
Schuyte sant
Los sant
Rauwel
't Walt
Schermaak eyl
Beseh
Norden
Ysschendorp
Wester broeck
Bande
Borckum
Wester Eems
Oester Eems
Noorderhoster gat
Noorderhoster oost
Juyst
Norderney
Baltrum
Nitchsyl
De Noorp
KEYDIN GER LANT
Blixum
't Veer
Nyer zyl
Groote Tosens
Lutgewarden
Hoeck zyl
Hormer zyl
Souncke zyl
Garmsyl
Wardumer zyl
De Hooghe
Wedwaert
Wech
Minsen
Op 't
Missehwaerde
Teutel
Oldenbroeck
Groin
Ruysenbuttel
Pelgroms sant
Ton in 't Ros
Nieuwe werck
Kinder balck
Nieuwe wercks gronden
Sieberen
Zaar
Noorder bracbalg
Oester Til
De wyser
Middel sant
Vogel sandt
Noorder Elf
Noorder gronden
Vlackte vande Noorder gronden
Mildorp
HOLSATIA
Oldenwordé
Buysen
Zuyder pyp
Noorder pyp
Zuydtdyck
Ditmars
Nissing buren
Noordt dyc
Blauoort
Stert of vlacte van Blauoort
Schelvers hoeck
Heylige lant
De Eyder
Schelper zyl
Nieuwe gronden
Oude Landtdiep
Tatingen
Ees
Kating
S. Peter
Tonningen
EYDER
Suyder hoofden
Harrehseck
Gardingen
Oester-Meyer
Hulum
Suydt balgh
De Quade
Hever
Hadstedt
STEDT

Duytsche mylen 15 in een graadt.
Spaansche mylen 17½ in een graadt.
Engelsf. en Franse mylen 20 in een graadt.

5



of voorby de voetstrant van Wzangeroog/ soo bekomdy de eerste ton op 5 vadem/ zijnde leegh water/ dan is de Menser Kerk zuyden van u. Hier neffens is het rode zant seer schoz/ laet dat aen baghboozt / de ton aen stuurboozt inkomende. Van de zuydwal komt hier by dese ton een steert afschieten/ dat is de binnenste hoek van de Steenbalg/die kammen op vierdehalf vadem onderzeplen / de eerste op de punct van de voozsz. steert. De Steenbalg gaet beoosten Wzangeroogh in / de zuydzijde daer van is schoz / maer de noozdzijde is black/die kan men loden. In dese Balg is 't met leeg water 5 ellen diep / van de eerste tot de tweede en de derde tonne is de cours oost / de tweede lept op derdehalf vadem / de derde dat is de Jaa-ton lept op 3 vadem / op den dzumpel van de Plaet/ ghenaemt de Hooge wegh. Tusschen de eerste en de derde ton krijght men wel tweemael diepte van 5 a 6 vadem / en dan weder 2 of derdehalf vadem.

Om van de Jaa op de Weser te komen/ zeylt by de derde ton over de Dzumpel van de hooge weg/ oost noozdoost aen/ met leegh water is op de voozsz. Dzumpel by de derde ton niet meer als vijftehalf el / daer over zijnde isser weder meer diepte / dan zydy in de Weser / de Ebbe valt seer stijf noozd noozdwest de Jaa uyt / en de Vloedt ter contrarie seer hard innewaert / soo dat men met stilachtigh weder over stroom niet kan geraken/ daer moet men wel op letten in 't kabelen op u stroomen. Die de Jaa voozt op wil zeylen / moet de voozsz. derde ton aen baghboozt laten / en gaen dan meest zuyden op na Hoznmerscheel / by den Dijck komende is de Jaa heel breedt / daer neffens buyten de voozsz. Dijck staet een baken of twee/ vooz schepen die over 't Wat willen/ wilt ghy voozder de Jaa op/ soo houdt de westwal/ tot neffens de Kerck sonder Toren/ die by den Dijck staet/ verlaet dan de Westwal om de Aenten of Jeppe-plaet die van 't Veer af gaet langhs de Westwal/ en somtijts droogh valt/ de Westwal streckt wepnigh zuydelijcker als zuyd-oost.

Een zuyden en noozden Maen maeckt hoogh water op de Jaa / met een gemeen gety vloepter derdehalf vadem op en neder.

De Weser.

WIlt gy op de Weser zeylen/ so komt 't eylant Wzangeroogh niet nader dan 7 vadem / op 7 vadem zijnde / soo verlaet de wal / en komt noozden aen op 11 vadem/ daer vindy de eerste tonne buyten in 't diep van de Weser op de steert van 't Goode zant / leggende op 7 vadem / Menser Kerck plat sonder Toren staende in Wzouwkens-landt/ is dan zuyd zuyd-oost van u / by d'eerste ton zijnde / en 't westeynde van Wzangeroogh zuyd zuydwest van u zijnde / soo loopt ghy over den steert van 't Goode zant op 5 vadem/ van de uytter tonne tot de tweede / derde / vierde en vijfde/ is de cours recht oost / leggen alle op 7 vadem / het Goode zant naest/ de tweede ton lept op Menser Kerck noozden ten westen / de derde recht noozden / de vierde noozden ten oosten / en de vijfde noozd noozd-oost / de vijfde is de ton op 't Hooft ghenaemt / die kent men aen een stenge een halve vaem langh met een witte knoop daer op/ staende op de vijfde ton. Daer over lept een witte ton / aen de witte gronden / tusschen alle de voozsz. tonnen moet men wel Eye gissen/ de Vloet valt upt den noozdwesten over het Goode zant/ en de Ebbe recht anders / 't diep neffens de voozsz. tonnen is 11 vadem / maer neffens de ton op het Hooft 5 vadem met laegh water. Recht vooz de Weser lept de Middelplaet/ de binnenste kant begint recht benoozden de ton op 't Hooft/ by de witte gronden / en streckt langhs backs tot de derde ton van buyten aen te rekenen/ is aen beyde zijden black om op 't loot aen te doen / aen de west-zijde van de voozsz. Plaet lept een witte ton / omtrent zuyden en noozden verschepden van Menser Kerck / laet die aen baghboozt in komende. Die van de ton op 't Hooft beoosten dese Plaet upt na de Elve wil zeylen / die lodet by de witte gronden op 4 a 5 vadem tot al heel in Zee. De cours van de tonne op het Hooft (om de Weser op te zeylen) tot de seste tonne/ is zuydoost en noozd-west / dan is Menser Kerck van u zuyd-west ten zuyden / daer omtrent is 't vaerwater 26 vadem diep/ van dese ton tot de sevende / de Wapper-ton of de Zuydwester ton genaemt / om dat Menser Kerck zuyd-west daer af lept. De Jaa-ton lept ontrent zuyden of zuyden ten westen van dese tonne / van de Wapper-tonne (de tonne op 't cours ock genaemt) tot de Mellem ton / is de cours ock zuyd-oost / die kan men op 6 vadem onder zeylen. Dan is Menser Kerck van u zuydwest ten westen/ van de Mellem-ton tot de ton op Bollenzijl is zuyd-oost wel soo oostelijck/ kabelt wel u Stroom/ want de Vloedt valt geweldigh de west-wal in. Langhwozder Kerck lept recht zuyden ten oosten van de ton op Bollen-zijl / daer tegen over op de punct van de zwarte gronden lept een witte ton / en die macht men met half vloedt niet nader komen als vijftehalf vadem/ men kan die punct op 4 vadem onder zeylen / in't in komen. Van dese ton op Bollen-zijl tot des selfs Baken is de cours zuydoost ten zuyden of zuyd zuydoost/ Langwozder Kerk lept ontrent zuyden van 't voozsz. baken/ men laet dat aan stuurboozt als men in komt. Daer is goede Keede binnen dat baken vooz een westelijcke wint/ van de bakens op Bollen-zijl tot d'eerste ton op 't Black/ is de cours zuydoost tot een eynde beneden 't baken / en dan o. z. o. als ghy dooz de Klockgaten meught sien van Langwozder Toren/ dan zijt ghy by d'eerste ton / dan is Langwozder Kerck ontrent zuyd zuydwest van u/ van dese ton tot de tweede/ is de cours oost zuyd-oost. Tusschen dese twee tonnen staen ijf bakens aen baghboozt op de zwarte gronden. Van de tweede ton op 't Black tot het Meylandt is de cours zuyd-oost ten zuyden. Nevens Wadnis of het Meylandt komende/ gaet dan dicht by de groene wal langhs / tot binnen Bkrem / daer is goede Keede vooz groote Schepen.

Tonop Bollenzijl.

Op de Jaa ende Weser maeckt een zuyden en noozden Maen het hooghste water / het vloepter derdehalf vadem op en neder. Beoosten de Weser leggen de Zuyd-gronden van de Elve / daer gaen twee diepe Balgen in / diep 10/12 a 13 vadem / de Til of Bzeebalgen genaemt / de Westerschel lept soo verre uptwaert / dat men 't Nieuwe-werck van daer qualijck sien kan.

Zuydgronden

Komdy beoosten de Weser op de zuyder gronden / en vint u verlegen / soo zeylt de zuyd-gronden op 4 / 5 a 6 vadem aen / maer niet nader/ want sy zijn schoz/ so ghy by de gronden langhs loopende / op de selve coûrs 8/9/10 a 12 vadem steeck-gront krijght/ soo is dat de Bzeebalgh of Wester-til/ neemt dan de slagh aen wat zijde ghy wilt / en loodet by de gronden om op 4 a 5 vadem/ soo kont ghy onder de zanden luwt en goede Keede vinden/ en vooz alle winden mogen beschut leggen. De Wester-til strekt o. z. o. in/ by de noozdwal is 't diepste / aen de zuydwal mach men in 't uytzeylen geen steerten onderzeylen/ maer in 't in zeylen wel/ het inkomende strektse zuydelijcker op/ daer zijn verscheydde Balgen en Canalen daermen dooz zeylen mag vooz die daer bedzeven zijn.

Westertil.

Tusschen de Wester-til en den Hondt-balgh / loopt de Ooster-til of Bzeebalgh diep 7 vadem / den oostelijcksten hoeck/ genaemt Schoz-hozn/ meught ghy komende uit den westen / op 7 vadem onderzeylen / sy streckt eerst oost zuyd-oost in/ maer een wepnig binnewaert oostelijcker. Kiest wat wal ghy wilt/ binnen komende/ sult daer luwte krijgen van de zanden vooz alle winden / op 't drooghste is het 7 vadem diep. Bewesten de Schoz-ton of Schoz-hozn lept de Hont-balgh / die daer in wil met kleyne Schepen / om over het Wadt in de Weser te zeylen / moet by de Schoz-ton zijnde/ zuyd zuyd-oost aen. Buyten is dese Balgh tamelijck wijt/ houd de cours tot by de bakens/ laet de selve aen stuurboozt leggen. Men mach die Schoz-hozn van buyten aen wel in looden / maer niet de west-wal / daer by leggen Platen / die men kan onderzeylen van buyten aen op 9 vadem / men mach gantsch niet aen de Schoz-hozn misdoen.

Oostertil.

Hondtbalgh.

Heiligelant (alwaer nu's nachts gebuurt wozt tot behulp van den Zee-barenden) lept van de buytenste ton in de Weser noozden/ wel so oostelijck. By daeg en goet gesicht kan men Hepligelandt by de ton op 't Hooft op de Weser sien. Die 't Hepligelant upt den westen komende/ eerst begint te sien / verneemt een hooge rootachtige steyle hoeck boven heel plat. Die nu so upt den westen komende onder Hepligelant wil setten/ loopt 't selve lant aen op 10 of 12 vadem / na de zuydhoeck toe zeylende en 't lant genakende / sult gy een klip gewaer worden/ gelijk zijnde een smallen toren/ (dicht by 't hoogelant) genaemt de Monick: is by na soo hoog als het

Hepligelandt.

Monick.

Middelplaet.

het hooge lant / een derdepart van een mijle: omtrent zuyd zuydoost van die klippen leit een steen onder water op 7 vadem / soo ghy op 8 a 9 vadem blijft soo loopt ghy buyten dese steen om / als de Monnick bedeckt wordt van 't ander lant / zydy neffens dese steen / de voorsz. Monnick een hantspaeck lenghde buyten het ander landt komende / is daer goet setten op 10/a 11 vadem / de gront is schoon en suyver / ten waer van Wracken vangebleven Schepen of verloren Anckers / die daer veel zijn / daer zydy beschut voor eenen west zuydwelte / noordwesten en noorden wint. 't Kilkken dat van de hoeck afschiet daer de Monick by staet / kanmen op 3 vadem loden / oock kanmen op 5 vadem van de wal / de voornoemde steen mis loopen / te weten tusschen den steen en 't Kilkken deur. Maer dieper op 7 vadem loopende / sult de steen op 't lijf zeylen / op 8 a 9 vadem kondy niet misdoen.

Kilip onder water.

Heyligelant heeft aen de noord-zijde een quaet Kil twee derdendeelen van een mijl in Zee schietende / daerom men de noord-zijde niet nader kan komen als 9 a 10 vadem.

Die benoorden Heyligelant om begeert / en so verre komt dat het oost-eynde van Heyligelandt zuyden en zuyden ten oosten van u komt / mach dan wel na Scholvaers-hoeck toe zeylen / die is black / en mach men 5/6 en 7 vadem loden / wildy op 8 vadem daer af loopen / soo blijft ghy 2 mijlen van de wal / 't rechte vaerwater is tusschen Hever en Heyligelandt niet meer als 9 a 10 vadem diep / komende om de hoeck by de Reede / zijnde Scholvaers-hoeck noord-oost / en 't Kilk zuyd-west van u / daer is 't goet setten op 5 vadem.

Scholvaers-hoeck.

Scholvaers-hoeck daer de Zuyd-haven binnen leydt / streckt hem van 't hooge landt omtrent oost in / van 't buytenste eynde van Scholvaers-hoeck streckt een banck 3 vadem tot den hoeck toe daer den Monnick staet / daer binnen is 't seer goet leggen voor Schepen die niet diep en gaen / dat heet de Zuyd-haven.

Een noord noord-ooste en zuyd zuyd-weste Mane maekt het hooghste water.

De Elve.

Omtrent 5½ mijl zuyd-oost ten oosten van Heyligelant leyt de uytterste tonne van de Elve / de Schor-tonne genaemt / aen de uytterste punct van de nieuwe Werckgronden / aen de zuyd-zijde van de Elve. Aen de noord-zijde leggen de noorder gronden die noord-west verre blackachtigh zeewaert strecken / Vogel-zant 't zuyd-eynde der noorder gronden loopt oock van de voorsz. ton west ten noorden / met een smalle steert klaer hart zant / omtrent een half mijl breet / hoe verder van de wal hoe dieper / derdehalf mijl van de voorsz ton daer op omtrent 11 vadem / als men noorden van de Schor-ton aen zeylt / komt men daer over op 3 a 3½ vadem / maer 't diept haelt weder af op 5/7/8 a 10 vadem weke grondt / dat is in de Kil van de Noord-Elve.

Noord-Elve.

Bezuyden dat voorsz. Vogel-zant in 't rechte vaerwater en de Elve (uyt den westen komende) is 't oock weeckachtige gront / en 14 a 13 vadem diep / zuydwaert daer van tegen de zuyder-gronden over / is de grondt heel hard en de gronden seer steyl / men mach die niet nader komen (bysonder by doncker weder) als op 11 a 12 vadem / soo men die nader komt / mach men Wester-til oft zuyder Zeebalg onder-zeylen / die loopt zuyd op in de gronden te niet. Als men (uyt de westen) na d'Elve zeylt / vindt men tusschen Heyligelandt en de Weser / en daer omtrent een stuck oostwaert diepte van 20 vadem / tot dat men komt stijf ten halven de Schor-ton van Heyligelant af te rekenen / dan begint het te drogen van 18 op 16 en 14 vadem / by de Schorton is maer 12 vadem waters.

By nacht of doncker weder de schorre gronden langhs komende met een zuydelijcke windt op 12 a 13 vadem / en oost ten noorden aengaende / ontmoet men de blackte van Nieuwe-wercks gronden benoorden de Hontbolgh op 8 en 7 vadem / daer moet ghy u Ancker vallen laten / ende het licht of dagh verwachten / dan zydy omtrent de Schorton / met noordelijcke winden moet men verder van de zuydwal op de voorsz blackte op 11 en 12 vadem setten. By de voorsz smalle steert / die van Vogel-zant af-schiet / gaet een groote Sleneck in de noorder gronden / 't welck men de Noorder-Elve noemt / is soo wijdt voor aen / dat men ruym genoegh daer in laveeren mach / maer achter wordtse enger / en ten laetsten looptse op niet / haer eynde nemende by na tegen de witte ton die op d'Elve leydt / op de steert van de nieuwe gronden / is gelijck de rechte Elve 13 en 12 vadem diep / weke gront / van buiten inwaert meer als ten halven / by doncker gebeurt het dickwils dat de Schepen daer in geraken (meynende in de rechte Elve te wesen) met groot perijckel / bysonder met west noord-weste winden daer weder uyt geraken / want sy moeten daer weder te rugge uyt. Van Heyligelant oost zuyd-oost aen zeylende / vint ghy 12 en 13 vadem / een mijl daer af zijnde / 't witte Kilk uyt het gesicht verliesende / dan krijght men een eenparige diepte van 13 vadem oock weke gronden tot binnen de Noorder-Elve. Als men bevindt dat men daer in verballen is / mach men (als 't Nieuwe-werck wepnigh zuydelijcker als zuyd-oost ten zuyden van u is) over de steert van Vogel-zant heen op 5 vadem / en komen soo tegen de Schor-ton op de Elve.

Noorder-Elve.

Die by doncker van de Reede van Heyligelant t'zeyl wil gaen / set sijn cours zuydoost ten oosten / loopt alsoo over de steert van Vogel-zant op 7 en 8 vadem / en hartachtig zantgrondt / dan een wepnigh zuydelijcker weder loopende / krijgt gy weder 12 en 13 vadem weeckachtige gront / dat is 't Daer-water of diep van de Elve tusschen de Schorregronden en Vogel-zant / zuydelijcker loopende / krijgt men weder harde gronden van de zuyder-gronden / die zijn heel steyl en hart / als men daer op 11 vadem is / moet men die wederom afwijcken tot op 12 of 13 vadem / en alsoo na de Schor-ton / tot de blackte van de Nieuwe-werck gronden / en verwachten alsoo licht of dagh.

Van Heyligelant by daegh komende / krijgende in 't gesicht 't Nieuwe-werck / brengt dat met de C. die op 't Nieuwe-werck staet over een / en gaet daer op aen / soo sult gy de Schor-tonne op 't lijf loopen / die leyt op Schor-hoorn op 10 of 11 vadem. Van de voorsz. Schor-ton tot Kool-ton / dat is de tweede ton / is de cours recht oost / die leyt op 8 vadem. Op 't Nieuwe-werck staen 3 boeren huysen / 't middelste daer van en de toorens van 't Nieuwe-werck komen over een als men by de tweede komt / de cours van dese ton tot de derde is oost ten noorden wel soo oostelijck / naest oost ten noorden / en leyt op 6 vadem. Van dese tot de vierde ton is de cours oost ten noorden op 5 vadem. Tusschen dese tonnen (recht binnen de derde) gaet een diepe Balgh in die nieuwe gronden / streckt o.z.o. de Kinderbalg genaemt / voor aen isse wijt / en 9 vadem diep met half vloet / in 't laeste looptse te niet komende by de zuyd-gronden langs loopen / kan men lichtelijck daer in geraken / de derde ton leyt daerom een wepnigh te meer van de zuyd-wal af / om die Balg beter te missen tusschen de derde en vierde ton / op de noord-zijde van 't diep leyt een witte ton op 3 vadem / op de steert van de Nieuwe-gronden / die mach men van buyten komende onderzeylen / laet die aen baghboort / maer de zwarte aen stuurboort.

Kinder balg.

Nieuwe gronden.

't Nieuwe-werk leyt van de voorsz. witte ton zuyd zuydwest verschepden / beoosten de voorsz. ton is de noord-wal heel schor. De vijfde ton leyt van dese verschepden recht oost / en leyt op vierdehalf of 4 vadem / de sesste ton / dat is / de Hoeck-ton / oock recht oost verschepden van de vijfde / en leyt op 6 vadem in 't Daer-water / benoorden dese voorsz. zwarte tonne / van de Kool-ton tot de Hoeck-ton 6 en 7 vadem. Op het Eylandt van 't Nieuwe-werck is Anno 1631. een baeck geset / zijnde neffens die Hoeck-ton / siet men dat baken met de tooren op 't Nieuwe-werck over een zuydwest ten zuyden. Van de Hoeck-ton tot de ton in 't Gos / is de cours zuydoost / die leyt op 7 of 8 vadem / als 't Gosbaken aen 't torentken van Groon of Groen komt / dan is men by de ton / halfweghs de Hoeck-ton en de ton in 't Gos / leyt noch een ton aen de zuyd-wal / die is daer tusschen beyden heel schor. Oost zuydoost van de Hoeck-ton tegen de ton in 't Gos over / wepnigh bet innewaert / leyt een witte ton op de steert van Hoomarl-plaet / die kan men onder-zeylen als men uytten westen komt op 4 of 5 vadem / 't scherp toorentken van Woord komt bewesten Oldenbroeck / 't welck een Kerck is met twee spitsen op een tooren / dan zijn deselve zuyden van u 3 van daer inwaert kan men Hoomarl-plaet op 6 vadem looden sonder misdoen / anders is die van buyten aen heel schor. Van 't Gos-baken tot

Noorder Elve.

Bunse-

Bzunsbuttel zijn 4 mijl/ tusschen de ton in 't Oos/en de ton op Koomarl-plaet begint een zant/leggende midden langs 't Vaer-water/ontrent anderhalf mijl lanck/genaemt Pelgrims-zant/ daer op is doorgaens maer 2 vadem waters/ daer op leggen 3 zwarte tonnen / en aen de nooxd-wal daer te neffens 2 witte / zeylt daer tusschen door / benooxden 't zant langs/daer vooxby zijnde/komt gy op 't black/ daer leggen noch 2 tonnen / die men in 't op-zeylen oock aen stuurboort moet laten/eer men tot Bzunsbuttel komt. Alle diepten hier voren gedacht/zijn gerekent op half vloet.

Van Bzunsbuttel tot de ton op Hals-hoxn of Vzyburger-zant is de cours oost en oost ten nooxden/by het nooxdlant langhs/van Saltes-hoxn tot de ton tegens de Steur/ oost ten zuyden/ en oost zuydoost / van de Steur tot de ton op Gzinger-oozts-zant / zuydoost / en zuydoost ten oosten/ die leyt tegens Bijlen-burg/meer als half in 't diep. Tusschen dese tonne en de ton op de Steur / leydt noch een ton in 't Vaer-water. Van de ton van Gzinger-oozt tot de ton op Strader-zant / zuydoost ten zuyden / en zuyd zuydoost/ dese ton laet men aen stuur-boozt. Van Strader-zant tot Willems-vliet of de ton op de Lup / is 't zuydoost en zuydoost ten zuyden / en van daer tot de ton oost zuydoost / van daer tot de ton op Hanebal / is de cours oost en west / van Hanebal tot de ton van Blanckenes-zant / oost en oost ten nooxden / men hout die ton over een groote Boom/en loopt soo by 't Nooxd-lant langs / tot dat men de ton vooxby is. Van Blanckenes-zandt tot de ton in de Bocht/is de cours oost zuydoost / en van daer tot Eeckhout oost ten nooxden/ in de rechte Hille / aldaer is 't 3 a 4 vadem diep / daer leggen de groote Schepen om te laden en lossen.

De Eyder.

De Eyder.

VYf kleyne mijlen benooxden d'Elve leyt d'Eyder/met veel uytstekende dzooghten verre buyten Lant/ vooxnamelijck aen de zuyd-zijde / aen de nooxd-zijde van 't diep by 't Lant van Eyderstee langs / leyt een zant/ de Bzeederugge of Nieuwe-gronden ghenaemt / aen de zuyd-zijde van de Eyder leggen Blau-ooxt/den Yseren Hendzick/den Hont/en Heckelant. Bezuyden den Yseren Hendzick gaet noch een diep in/genaemt de Nooxd-pijp/ daer kan men in zeylen/ en by de Hont weder op de Eyder uyt komen. Seven zwarte tonnen leggen op d'Eyder aen de zuydzijde van 't diep/die moet ghy alle aen stuurboozt laten/en een aen de nooxd-wal die men moet aen bagboozt laten / de uyter ton leyt van de Schooz-ton recht nooxden verschepden/ en van Heyligelant een weynigh nooxdelijcker als oost 5 a 6 mijlen/ als men met een ooste ganck op 't lant aen komt / wooxt men op 't Landt van Eyder-stee benooxden d'Eyder gewaer / een scherpe Toren / tamelijck hoogh / Gardingen genaemt/bzengt die aen de zuyd-kant van de Duynkens/ die aen de nooxdzijde van d'Eyder leggen/de Zuyderhoofden genaemt / sal als dan die Toren van u staen nooxdoost ten oosten/of weynig oostelijcker/ daer op aen gaende/ sult gy de uyter ton op 't lijf loopen / als dan de scherpe Toren van Wesling-buren/in 't lant van Ditmarssen een weynig zuydelijcker als oost van u komt / soo hebt ghy de lenghte van de vooxsz. ton. Sint Pieters kerck staende op de Eyder-stee bewesten Gardingen / niet verre van de Zee-kant/ sal dan nooxd nooxdoost van u zijn/met dusdanigen ganck aen-komende op de vooxsz. mercken van Gardingen en de Zuyder-hoofden / loopt men over de vlackte van Blauooxt die men de steert van de Hont plach te noemen / de selve streckt van Blau-ooxt of by na ten halven Heyligelant/ uyt den nooxden komende bzenght Wesling-buuren oost/ of weynigh zuydelijcker van u / zeylt daer op aen / tot dat Gardingen aen de zuyder-hoofden komt / of S. Pieters kerck nooxd nooxdoost van u/ so kont gy oock de uyterste ton niet missen. Van dese ton tot de tweede / derde en vierde/is de cours al oost zuydoost / de tweede leyt op 3 vadem een elle minder/met laegh water/daer is 't gat dzooghste/ de derde op 4 vadem/ de vierde op 5 vadem/ de derde en vierde van buyten leggen aen de nooxdzijde van Blauooxt/ aen de zuydzijde van 't diep. Laet die alle aen stuurboozt in zeylende/van de vierde tot de vijfde is de cours oost wel soo nooxdelijck/ die leyt neffens de Hont/aen een punct die van Hecke-zant af streckt/die men van buyten komende onderzeylen kan / daerom laet die aen stuurboozt/ en loopt daer benooxden langs. Tusschen dese ton en de vierde/leyt noch een ton aen de nooxd-zijde van 't diep op de zuyder-punct van de Nieuwe-gronden / die laet men aen bagboozt / en loopt daer bezuyden om. Van de ton op de Hont tot de seste is de cours nooxd nooxdoost/en 2 vadem diep. Van de seste tot de sevende nooxdoost ten nooxden/en het diep't welk benooxden de tonnen langs gaet 3 vadem. De leste ton vooxby zijnde / volght vooxt de Baeckens die aen de nooxd-wal staen tot aen den Hulck/ gaet daer dicht bezuyden of bedoosten heen / om een steert te schouwen die van de oost-wal af komt / die men in een doode Balgh onderzeylen kan.

Van de Hulck tot Schulper-zijl is de cours oost zuydoost/ in dat rack staen de Baeckens aen de zuyd-wal op de Ballast-plaet/ daer moet men benooxden by langs loopen. Van Schulper-zijl tot Tonningen is de cours nooxd nooxdoost. Vooz Tonningen is de Eyder op 't dzoogste/en met laeg water niet dieper als anderhalf vadem. Van daer na Frederick-stadt is diepte genoegh. De diepte zijn alle te verstaen met leegh water / die hier te voren gedacht zijn. Van Tonningen nà Wollersum streckt de Eyder vooxt nooxdoost ten oosten. Van Wollersum na Harebleck nooxd nooxdwest. Van Harebleck na Seymers-bode nooxdoost. Van Seymers-bode na Nyen-zijle oost zuydoost. Van Nyen-zijle na den Nyen-veere zuyden.

Tonningen.

Frederickstadt.

Tusschen de vierde en vijfde ton staen 2 Bakens / een weynigh bezuyden de vooxsz. 2 tonnen/'t westelijkste op de oosthoeck van Blau-ooxt of Yseren Hendzick/'t oostelijckste op de steert van den Hont / tusschen die 2 Bakens gaet een diepten zuydoost of zuydoost ten oosten deur / daer kan men by de Bakens op deur zeylen / den Yseren Hendzick aen stuurboozt latende tot in 't eynde van de Nooxd-pijp/ die daer van west in Zee streckt. De Nooxd-pijp kan men looden uyt der Zee by de zuydwal in/op 3 en 4 vadem/ tot aen de Bakens/en daer by om nooxdwest of wat westelijcker op na de Eyder. Ook kan men by de vooxsz. zuydwal langhs loopen tot om het Baken op Hoedener-zant / en vooxt tusschen 't klein Eylandeken Bulhoofden en Buysen/ de Bakens op Hoedener-zant langs/ met veel kromten en boghten zuydwaert aen / en komen ten laetsten ontrent nooxdoost van 't Nieuwe-werck op de oude Elve uyt/ dat is niet wel te bevaren / als van de gene die daer heel bedzeven is. By de nooxd-wal van de Eyder dicht bezuyden de Duynkens de Zuyder-hoofden genaemt / loopt ook noch een Lant-diep oost en oost ten nooxden in / en het komt by de Hulck uyt op de Eyder / maer dat is vooz klepne Schepen / daer blijft maer 5 voet waters.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Vooz de Scholbalgh / de Lauwers / en de Schille/ ook vooz de Wester-Ems maeckt een zuydoost en nooxdweste Maen hoogh water.

Vooz Embden en Delfzijl / een nooxden of nooxden ten oosten en zuyden ofte zuyden ten westen Maen.

In de Ooster-Ems ende Boxckumer-balgh een zuyd zuydoostе en nooxd nooxdweste Maen.

Vooz de gaten tusschen de Ooster-Ems en de Weser/ een zuyden en zuyden ten oosten / en een nooxden en nooxden ten westen Maen.

In 't Vaer-Water tusschen 't Vlie en de Elve / komt de vooz-vloet uyt de Nooxd-zee / en dzaept allengskens met de Son om / vallende het halve getij langhs de wal oost nooxdoost en de ebbe west zuydwest.

Vooz de Weser en Elve/ ook in de Eyder maeckt hoogh water / een zuyden en nooxden Maen. De vloet komt daer uyt den nooxdwesten / en de ebbe uyt den zuydoosten / en vallen seer sterck over die uytsteeckende gronden.

Onder Heyligelandt maeckt hoogh water een nooxd nooxdoosten en zuyd zuydweste Maen.

Van Diepten omtrent dese Plaetsen.

Schiermonickoogh mach men sien op 12 a 13 vadem/ 3 groote mijlen buyten Lant.

Hottum en Bozckum mach men sien op 14 en 15 vadem.

Neffens Bozckum is de grondt grof roodt zant / met sommigh zwart daer onder.

Jupst mach men op 13 vadem sien / twee mijlen buyten 't landt is 't 12 vadem diep.

Buys en Noozdernp mach men van de Companje sien op 12 en 13 vadem.

Baltrum / Langeroogh en Wzangeroogh / mach men sien op 14 en 15 vadem.

Neffens Butjadigerlandt / Eydigerlandt en Ditmarssen / leggen de gronden soo verre buyten landt / dat men de Kusten niet en kan sien / of men moet in de Mars klimmen.

Om Heyligelandt is 't diep 7 / 8 en 9 vadem / te weten aen de binne-kant / maer aen de West-zijde 15 / 16 / 18 / en ock 19 vadem / op sulcke diepte mach men van bewesten 't landt van Heyligelandt sien.

Streckingen en Coursen.

Dese Kust langhs dese Eylanden / streckt oost noozd-oost en west zuydwest

Van Bozckumer-rif tot Wzangeroog / o. n. o. 12 mijlen.
Van de Ooster-Ems ofte Jupster-rif tot de Schoz-ton oost noozdoost 15 mijlen.
Van de Emse tot Flamburger-hooft / west wel soo noozdelijck 58 mijlen.
Van de Emse tot Boevenberg noozden ten oosten 42 mijl.
Van de Emse tot Heyligelandt is de cours noozdoost ten oosten en noozdoost 15 mijlen.
Van Wzangeroogh tot het Nieuwe-werck oost noozdoost omtrent 6 mijlen.
Van de Uytter-ton op de Elve tot de Eyder n. 5 of 6 mijlen.
Van Langeroog tot Heyligelant n.n.o. omtrent 8 mijlen.
Heyligelant en de Uytter-ton in de Weser / leggen verscheyden / noozden wel so oostelijck / en zuyden wel so westelick / de ton op 't Hooft in de Weser en Heyligelant leggen verscheyden / noozden ten westen en zuiden ten oosten 6 mijl.
De Schoz-ton of Nieuwe-werck en Heyligelandt leggen verscheyden omtrent zuydoost wel soo oostelijck / noozdwest wel soo westelijck 6 mijlen.
De Uytter-ton in de Eyder en Heyligelandt leggen verscheyden / west ten zuyden / weynigh zuydelijcker / en oost ten noozden wel soo noozdelijck omtrent 5 mijlen.
Van Heyligelandt tot de Holmen booz Jarnmyen west zuydwest wat westelijcker 54 mijlen.
Van Heyligelandt tot Flamburger-hooft west / wel soo westelijck 65 mijlen.
Van Heyligelant tot Nykasteel w. wel so noozdelick 83 m.
Van Heyligelandt tot het Liet in Schotland / west ten noozden wel soo noozdelijck 95 mijlen.
Van Heyligelandt tot Boerkenes noozdwest wel soo westelijck / omtrent 96 mijlen.
Van Heyligelandt tot Hanghlip in Hitlandt / noozdwest ten noozden / wel soo westelijck 123 mijlen.
Van Heyligelant tot Boevenbergen noozden ten w. 31 m.
Van Heyligelant tot de Hoozn of Doodeberg / nooz. 20 m.
Van Heyligelandt tot Knuyts-diep / of Lijpper-diep / noozden ten oosten / wel soo oostelijck 16 mijlen.
Van Heyligelandt tot het Diep van Silt ofte List / noozden ten oosten 12 mijlen.
Van Heyligelant tot Ameren of Smal-diep noozd noozdoost / wat oostelijcker 7 mijlen.
Van Heyligelandt tot de buytenste ton in de Hever noozdoost 6 mijlen.
Bp klaer gesicht siet men Heyligelant bp de buytenste ton in de Hever.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Dusbertoont Schiermonickoogh anderhalf mijl dwers van u.

Dus vertoonen Bozkum en Hottum als men daer bp langhs zeylt / anderhalf mijl buyten Landt.



Dus vertoont het Eylandt Jupst ontrent anderhalf mijl daer bp langhs zeylende.

Dus vertoonen d'Eylanden Noozdernp en Buys / anderhalf mijl dwers van u zijnde.



Dus is Baltrum gedaen / anderhalf mijl buyten Lant zijnde.

Dus is Langeroogh gedaen / anderhalf mijl daer bp langhs zeylende.

Dus vertoont Spijckeroog / anderhalf mijl daer bp langhs varende.



Dus is Wzangeroog gedaen / anderhalf mijle dwers van u.

Heyligelant noozdoost ten oosten 4 mijlen van u vertoont aldus.

Heyligelant noozden ten oosten van u vertoont aldus.

Dus vertoont 't Nieuwe-werck komende booz d'Elve.

De Derde Vertooninge,

Zijnde

De Kusten van de West en Oost-zijde van Jutlandt:

Mitsgaders de Belt / tot boozby Talandt en Langelandt tot aen Barts / en Beun.

DJe van 't Nieuwe-werck ofte Schoz-ton na de Hever wil zeylen / sette zijn cours noozden 8 mijlen / ontrent half wege komende sult gy ontmoeten 't boozsz. zant Blaeu-oozt / op 2 a 3 vadem. Om niet op de gronden te raken / die verre buyten het Lant uytstrecken / moet men in dit Baer-water op de stroomen wel acht nemen / de booz-vloet valt' er seer stijf dwers over de gronden te Landewaert / de ebbe ter contrarie.

Die van Heyligelant na de Hever zeylen wil / moet noozdoost aen gaen / wel soo oostelijck / na de wint en stroom is / en loopen

Zee-Caart van de West en Oost zyde van JUTLANDT, als mede DE BELT

Mitsgaders de Zee-kusten van Holster, Mekelenborg, en de Eylanden van Lalant, Falster en Meun.

JUTLANDT

ZEELANDT

FUINEN

LALANDT

HOLSTERLANDT

Lesou
Haselin
Syro
Grimste
Samsø
Hals
Marthals
Hagerby
Zeeburg
Robbeknuyt
Werlum
Kettorp
Oester hoeck
Orum
Holmen
Limmebuy
Westersyl
Bremerbergen
Frayemund
Swartsburgh
Ringsyen
Hevsburg
Numer
Ringsyer diep
Jutsche Riff
Arhusen
Horsens
Randersan
Ebeltad
Kal
Ryssen
Phanø
Sil
Lem
Ribe
Tondern
Footebel
Husum
Butloot
Nyborg
Odensee
Cartemunde
Assens
Sonderborg
Aschen
Alsen
Flensborgh
Apenrade
Hadderslev
Kolding
Middelfart
Meun
Falster
Werdenborgh
Nestvelt
Schoufloer
Rodens
Kallenborgh
Aesthon
Maschou
Femeren
Petershorn
Colberger Heyde
Lange Iant
Barts
Robbenes
Rostick
Ter munde
Ouwevaer
Boechhoogh
Poellandt
Wismer
Groote Cruysoort
Cleyne Cruysoort
Heiligerhaven
Hogevacht
Rentzum
Lubeck
Kyl
Eckelsfoer
Eyderstrom
Nubel
Rucloster
Gesters Rif
Stubuy

Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graad.

loopen de gronden aen op 6 vadem / dan suldy een scherp en redelijck hoogh Toorentken gewaer worden / ghenaemt Pijlworm / die moet ghy noordoost ten noorden van u brengen / een Mast lenghde bezuyden het zuyderste Boe-huys op 't Eylandeken Nubal / hout die so staende / en zeylt daer op aen / so suldy vinden de uytterste tonne / gaet noordoost en noordoost ten oosten aen / van de uytterste ton tot de tweede / daer zijnde sal Pijlworm-tooren noord noordoost van u staen / van de tweede gaet voort inwaert noordoost ten oosten / vorder inkomende / suldy 2 Bakens aen stuerboort vinden / op een droogh zant / de Quade genaemt / daer tegen over komt de Noord-balgh / in de rechte Hever / van 't eerste / tot het tweede / en derde Baken / is de cours oost ten noorden / zeylt al by de Bakens heen / de selve aen stuerboort latende. Daer benoorden tusschen het eerste en derde Baken ist vol Zanden en Platen daer men achter zeylen mach. By het derde Baken komt de Zuyder-balgh in de Hever; van 't derde Baken tot de twee andere Baeckens / is de cours noordoost ten oosten / daer voor-by zijnde / komt men by het Groenelant aen stuerboort / daer is een vierkant diep / ruym en wijt / van daer kondy mits waters zeylen tot Hoesem aen de Brugge / of daer ontrent over al setten waer men wil. Hoesem.

De Hever is bupten aen de noord-wal schor / daerom [illegible]udt de zuyd-wal tot binnen de Bakens / in 't gat is met halt oloet derdehalf vadem waters / 't is seer black bupten 't gat. Bupten de Hever een goet stuck / leydt oock een Banck / daer men op letten moet als men daer in wil zeylen. Een zuyden en noorden Maen maeckt daer hoogh water

Bupten de voorsz. banck de Quade / gaet de Zuyd-balgh in / op 't Eylandeken Uytto aen / en daer benoorden by langhs / het is van bupten tot Uytto een groote mijl te zeylen. Van Uytto voort streckt die noordoost ten noorden in / en komt by het derde Baken op de Hever upt.

Benoorden de Hever streckt de Noord-balgh in / ontrent oost ten noorden / of west ten zuyden van Pijlworm / recht op 't voorsz. Eylandeken Nubal aen / laet dat aen baghboort / loopt daer by langs / en komt so tegen het voorsz. droog zant (de Quade) op de Hever. Oock kondy de Noord-balgh / in komende van 't Eylant Nubal / noordwaert op-zeylen / tot aen 't eynde van de strant / tot neffens een platte Kerck / en daer setten achter de drooghten / dat is een diepe Balgh.

Smalle-diep.

Smalle-diep.

BEnoorden de Hever 2 a 3 mijlen leyt dat Smalle-diep. Die van Heyligelant daer na toe wil zeylē / moet noordoost ten noorden de gronden aen loopen / ontrent west ten noorden van Pijlworm / 't zuyd-eynde van Ameren sal als dan ontrent noorden van u wesen / houdt dan na de zuydwal / en loodet daer by om / daer moogdy niet aen misdoen: de gront gaet verre bupten 't landt black op. Daer leggen aen de noord-zijde veel zanden / drooghten en upt-hoecken / die men kan onder-zeylen / daerom zeylt by de zuyd-wal langs noordē ten oosten / noord noordoost / en noordoost ten noorden in / sult so een droogte oft barning vinden / laet die aen baghboort / of ghy sult in een Doode-balg loopen / daer in 't eerste seven vadem diepte is / maer ten laetsten looptse te niet / men mach by die voorschreven droogte oock by 't Loot langhs loopen / tot dat men daer binnen komt / neffens het Zuyd-eynde van Ameren zijnde / kan men de noord-wal noch onder-zeylen / achter een schaer die van het Wad van Vooren afschiet / houdt daerom de zuyd-wal / tot dat ghy tegens het Eylant Vooren komt.

Roode-diep.

Roode-diep.

UYt der zee of van benoorden komende / en willende in't Roode of Silter-diep zeylen / loopt het Eylandt van Ameren in 't gesichte. Ontrent midden op Ameren leyt een witte ronde Bergh / een weynigh hooger dan de andere heubels in een leege slechte valeye / stelt die noordoost van u / en dan loopt daer op aen / tot binnen het Rif dat van Voortrap afschiet / 't welck gemeenlijck Ameren-boxn genaemt wort / soo en meughdy daer aen niet misdoen / sult dan op de punct van het Rif niet min als 3 vadem waters hebben / binnen 't selve Rif 11 / 12 of 13 vadem waters / gaet soo tot het noord-eynde van Ameren noorden ten oosten van u is / loopt dan op 't noord-eynde van Ameren aen / tot binnen 't drooge zant / daer kondy (waer't u belieft) setten / of so verre ghy wilt inzeylen en looden al by het Rif langs. De strant van Ameren is schoon sonder steerten / die men kan onderzeylen. Als de voorsz. Bergh van Ameren oost noordoost van u is / en daer op aen zeylt / loopt ghy 't voorsz. Rif van Silt te na / de Bergh is dan oock in tween gedeelt / de noorderste is dan de kleynste. Ameren-Boxn.

Om van Heyligelant komende / in het Roode of Silter-diep te zeylen / soo brenght het noord-eynde van Ameren noorden ten oosten van u / tot dat ghy tusschen Ameren en hit Rif van Silt in komt / loopt dan by de strant van Ameren in tot om den noord-hoeck van Ameren en soo langhs om oost / tot dat Ameren zuyden en zuyd-zuydwest van u leyt / verder om oost en kondy dit gat niet in-zeylen / dan komt men tegens het Eylandt van Vooren / noordwaert mach men tusschen Vooren en Silt heen loopen / heel tot voor List. In Silter-diep is op 't droogste drie vadem waters / daer over zijnde / wort het weder 8 / 9 / 10 en 12 vadem. Daer leggen twee Reven of quade zanden / het eene ontrent west zuydwest van Ameren / droogh boven water / dat is seer verre black / te weten op 3 / 4 en 5 vadem / van de Jutten wort 't Boxn of Ameren-Boxn geheeten / hoe wel dat'et aen Ameren niet vast en is / want 't Roode-diep gaet daer deur tusschen beyden in / het en is oock aen de Voortraps / of dat zuyd-eynde van Silt niet vast / hoewel dat het daer afkomt schieten / daer tusschen gaet een diep in Zee van anderhalf vadem / daer de Visschers dagelicx upt varen om te Visschen / principalijck die van het Eylandt Vooren / dit is 't uytterste zant aen dese Kust gelegen: die dit vaer-water veel gebruycken / soo op Kijppen of de quartieren daer ontrent / zijn seer verbaert voor dit Ameren-boxn / als sy van Heyligelandt af komen / sy vinden dese Drooghte ontrent west zuydwest van Ameren / van 't zuyd-eynde van Ameren schiet het andere Zant af ontrent zuyden ende zuyden ten westen in Zee / langhs 't Lant / dat wert oock van veelen de Boxn ofte Ameren-Boxn ghenaemt. Die van Heyligelandt af komt / en om de noord wil wesen / en derf niet seer vreesen voor dese drooghten / sy schiet meest by 't landt upt.

De Haven van List.

De Haven van List.

BEnoorden Silder-diep / ontrent 5 mijlen / leyt de haven van List / loopende benoorden het Eylant Silt in. Om daer in te zeylen als men van bezuyden komt / loopt so lange om de noord op 6 a 7 vadem / tot dat ghy een kleyn Eylandeken (binnen lants) siet bupten den hoeck / daer op staet een Huys / Jurtmans-huys ghenaemt / als dat Huys een mans lenghde bupten den hoeck van List komt / gaet dan oost ten zuyden / en oost zuydoost in / houdende die mercken alsoo staende / tot dat ghy binnen den hoeck van List zijt / wijckt dan om den hoeck zuydwaert op / en set'et voor des Vooghts-huys / daer is 't 9 a 10 vadem diep.

Haef-zant.

Bupten in 't gat leyt een Plaet of Zant / genaemt Haef-zant / laet dat aen baghboort als ghy in komt / het is van bupten aen seer black / bequaem om te looden / als men van benoorden komt. Om dat te schouwen / upt den noorden komende / wijckt so verre van de wal / dat het Rootklif bupten de Duynen komt / of dat ghy dat ruym in sien meught / dan mooghdy wel over Haef-zant met een Schip dat niet seer diep en gaet; van ghelijcken als ghy upt het gat van List komt ende om de noord wilt / zeylt soo verre upt / dat ghy het klif sien kondt / soo meught ghy dan over dit voornoemde Zant / dat streckt van het zuyd-eynde van Rem af / een goet stuck in Zee.

Barlingh-zant. Kust ofte Kusting.

Aen de zuyd-zijde van 't gat van List leggen noch twee zanden / gestreckt langhs de wal / niet seer verre bupten de strant / het innerste of noordelijckste is geheeten Barlingh-zant / het uytterste Kust of Kusting / dat streckt om de zuyd / tot by na neffens het Roode-klif / het Lant-diep gaet in tusschen dese zanden en de strant van Silt. Die van bezuyden komende / daer wil in zeylen / soeckt by tijdts de strant van List aen / ontrent 't Roode-klif / om de Kusts wille / die van 't noord-eynde van List af streckt weynigh bupten de strant. Als ghy de slag van de wal hebt / ende een stuck binnen dat Roode-klif komt / ontmoet men een blackte van de wal / die

moet ghy wat schouwen / dan meught ghy die wel looden / houdt al de voet-strant / daer kondy niet aen misdoen. Van de binnen-hoeck van List schiet oock een Rifken af / daer moet ghy u voor wachten. Binnen den innersten hoeck van List komende meughdy setten waer 't u goet dunckt.

Om na Lutke Tonderen te zeylen / soo laet dat zant dat bezuyden Jure-zant lept aen stuurboort / en loopt tusschen beyden deur. Die na Hoelem ofte Silt wil zeylen over Watte / moet dat zant aen baghboort laten. Op Vooren staen twee of drie Boomen / houdt die over de Westersche Kerck of Tooren / en loopt alsoo na Vooren toe.

Tusschen de Kust en Barling-zant gaet een schoon diep gat deur / 't Nieuwe-diep genaemt / recht bezuyden Hoock-zant heen / dat is een drooghte / leggende t'Zeewaert van Kust en Barlingh-zant. Om dat Nieuwe-diep in te zeylen set het witte Kilf of Silt oost en oost ten noorden van u / en loopt daer op aen / sult soo in 't Nieuwe-diep tusschen die twee Bancken heen loopen / latende Hoock-zant / of de Maber aen baghboort van u / gaet soo by Kust heen / maer en komt die oock niet naerder als op 4 vadem / tot dat ghy in 't Lant-diep komt / dan de drooghte van de wal krijgende / loopt voort by de Voet-strant langhs inwaert aen / als in de Beschrijvinge van 't Lant-diep is verhaelt.

Hoock-zant.

Noch een Landt-diepken gaet'er tusschen Haef-zant of Haes-zant en 't Eylant Kem in / van ontrent anderhalf vadem waters / het Eylant Kem is 2 groote mijlen langh / buyten seer black / sulcks dat men 't Landt op 6 of 7 vadem nauwlijcks sien mach.

Buyten 't Eylandt van Silt ontrent 6 mijlen lept noch een Banck langhs de wal van 8 of 9 vadem / 't is ontrent anderhalf mijl langh / tusschen dese Banck en het Eylant is 't 13 vadem diep / op 9 vadem buyten het Eylandt van Silt zijnde / dan lept Hepligelant ontrent zuyden van u.

Banck in Zee.

Knuyts / of Kijper-diep.

WIldy van 't Gat van List na Knuyts of Kijper-diep / soo set u cours noorden en zuyden ontrent 5 mijlen / maer Kijper-diep lept van Hepligelant noorden wel soo westelijck verscheyden.

Die van bezuyden komt / en wil in Knuyts of Kijper-diep zeylen / die loopt by 't blacke van Kem ende Manu om / na het zuyd-eynde van Phanu toe / genaemt Zuyder-hooft of Zuyder-hoogte / soo sult ghy op een droog zant twee Kapen sien / een stuck weegs bezuyden Zuyder-hooft / brengt die een weynig door malkanderen / te weten de binnenste of langhste / een weynigh / of een handspaeck lenghde benoorden de noortste of uytterste / dan sullense oost noordoost van u zijn / zeylt daer dan so op aen / sult so vinden de uytterste ton / leggende aen de noordwal op 4 vadem / in 't gat olde Kijper-diep genaemt / laet die ton aen baghboort / en gaet voort inwaert oost ten noorden / oost / en oost ten zuyden / na de tweede ton / daer loopt men oock bezuyden om / want daer te neffens komt een blackte van de noordwal af schoon van de uyter Kaep na de tweede ton toe / schouwt die / en houdt de slagh van de zuydwal / Coer-zant genaemt / en loopt op 't loot eerst oost ten noorden / daer na oost / ten lesten oost ten zuyden daer by in / daer suldy niet minder vinden als 10 voet water / met leegh water daer binnen ist wederom 6 / 7 / 8 vadem. De kapen gepasseert zijnde / so loeft dan noordwaert op / om 't zant daer de kapen op staen / daer kondy dan waer 't u gelieft setten. 't Is daer wijt en breet / oock diep en schor / men kan daer geen quaet doen. De Kijper Schepen wachten daer op de wint / die uytwaert willen. 't Is ontrent 7 vadem achter 't Eylandt Manu-diep / daer loopt men oock te Keede / men kan van daer het diep na Kijpen opvaren / maer heel tot Kijpen niet met groote Schepen / loopt dicht by Kijpen ten eynde. Sulex datter een drooghen hals tusschen beyden is / daer niet meer als 3 ellen diepten en is. Men kan oock achter Kem om zeylen na Jurzant met kleyne schepen / daer is ontrent 7 voet waters met laegh water.

Knuyts of Kijperdiep.

Coer-zant.

Om Kijper-diep in te zeylen / als ghy uyt den noorden komt / loopt na 't zuyd-eynde van Phanu / tot ghy de voorsz. Kapen gewaer wert / en doet dan als vooren geleert is. Dit is het beste / gaet niet met hoogh weder / want 't is buyten verre black en nau / maer als ghy 't gevaet hebt / mooghdy beyde de wallen wel sien barnen alst yet wat koelt. Een noord noordoostse en zuyd zuydwestse Maen maeckt daer hoogh water.

Noordoostten noorden van 't noord-eynde van Phanu lept een Berghsken / genaemt Luysbergh / een weynigh daer benoorden lept een lange slechte zant-bergh / genaemt Langelegh / van daer streckt het Lant na Zuyder-zijd toe / west noordwest en oost zuydoost.

Luysbergh. Langelegh.

't Gzouwe-diep.

't Gzouwe-diep.

't Gzouwe-diep gaet tusschen den noord-hoeck van Phanu en Langelegh in. Die daer in begeert te zeylen / komende uyt den zuyden / moet langs het lant Phanu heen loopen / by het noord-eynde om / (dat is verre black) als ghy wat dieper water krijgt / suldy 2 a 4 heubelen sien ontrent noordoost van u op 't hooge lant / Holm of Buynum genaemt / met een plomp Torentjen. Brenght dat Kercken een kabel lengde benoorden de heubelen / gaet dan noordoost in / en houdt de zuyd-wal tot binnen dat droge zant dat van Phanu af schiet / genaemt Smeur-zant / doch de wallen zijn black van buyten / Smeur-zant ghepasseert zijnde / gaet dan over na de Wildtjck / en setter daer neder tot dat ghy 't leeghste water hebt / dan kondy na Hartingen zeylen / en gaen te voet na Wart of Woert / leggende 6 of 7 mijlen in 't Landt / de Kivier is seer krom / op de welcke Edelmans-gaerden leggen.

Smeur-zant.

Wart.

Een noord noordoostse en zuyd zuydwestse Mane maeckt daer het hooghste water / en 't vloeyter met een dageliycks Tye ontrent 6 voet op en neder.

Ontrent 3 mijlen noordwest ten noorden van Phanu / lept Schelling-kroegh / tusschen beyden lept Zuyder-zijd / een Kivierken 8 of 9 voeten diep. 't Lant tusschen Langelegh en Zuyder-zijd is hompeligh lant / Duynachtig met Helm bewassen / op Zuyder-zijd te lande komende / en niet konnende inkomen / soo soecket landt van Langelegh / daer meughdy op aen loopen sonder vreesen / houdende op derdehalf vadem / so meugdy dese Kroegh niet mis zeylen / want ghy meught dit lant van Langeleg of tot binnen de Kroeg loden op derdehalf vadem / maer op drie of vierdhalf vadem houdende / suldy het droge zant mis loopen / buyten de voorsz. Kroeg om / Schellingh-kroegh streckt meest noordwest in / men lepdt daer binnen voor alle winden beschut.

Schellingh-kroegh. Zuyder-zijd.

Uyt den noorden komende / en willende in dese Haven of Kroege wesen / loopt by Drooghzant om / op 3 vadem / by het binnenste hoeckje van 't Droge zant / daer schiet een steertje af / maer men kan wel sien / en hem daer van wachten / by het oost-eynde van dat zant komende / loeft daer by om tot in dese Kroeg / en setter daer op 2 vadem en een voet / hier is 't wijt / men mach'er wel laveren. Een noord noordoostse en zuyd zuydwestse Maen / maeckt hier 't hooghste water / hoe men verder om de noord komt aen Jutlant / hoe daer meerder stroom gaet / en minder op en neder vloeyt.

Doo

Den Dooden-berg een hompel van een Duyn die alleen lept / lept aen 't voorsz. Drooge zant aen 't Noord-eynde / daer wat af zijnde / lept hy onder het ander lant / dat men hem niet sien en kan / dan bezuyden of benoorden komende / kan men hem sien. 't Is al een schoone strant van den Dooden-bergh / tot aen 't zuyd-eynde van 't Drooge zant / men mach daer by om loden / uyt den noorden komende / en luwte krijgen voor een noordweste of westelijcke wint.

Den Horn benoorden den Dooden-berg / tusschen Zuyder-zijd en Welter-zijd maeckt een Horn van 't landt / daer bezuyden strekt de kust west noordwest en oost zuydoost na 't Gzouwe-diep / daer benoorden / noorden en zuyden na Welter-zijd / 't welck een Dorp is / leggende tusschen den Blauwenberg en den Horn. Ontrent desen hoeck of Horn / loopt een lange Banck west zuydwest in zee / ontrent 9 mijlen / genaemt Keeks-horn / by sommige Duyvels-horn genaemt / die lept op sommige plaetsen geheel droog / voornamelijck 5 a 6 mijlen van de wal / daer die niet dieper is dan derdehalf of scherp 3 vadem. Een Schip daer op zeylende kan men schaers van lant sien / by 't lant is hy op 't diepste / te weten ontrent 4 vadem. Alhier van benoorden komende met een diep-gaende Schip moet men wel in acht nemen / dat hy op de noordwest-zijde heel schor is / ja soodanig / dat men

Dooberg.

Keeks-horn.

men den eenen woxp 22/den anderen woxp 15 vadem/ en de derde woxp maer 3 vadem heft. Benoozden Reefs-hoxn te lande komende / kan men op 6 a 7 vadem by de wal langs laden/ tot by den boozsz. Hoxn/ men sal dan noch een dxoog Dellpl. Rif binden van 't lant af lopende/den Upl genaemt/ 't welck op de nooxd-zijde seer schoz is / van benoozden komende/ komt het niet nader als 7 vadem. Daer bezuyden begint Reefs-hoxn van de wal af te lopen/ daer is een smalle bank/ daer sult gy niet minder als 3 vadem binden/tot 2 a 3 woxpen toe / na dat'et vooxt gaet/ dan krijght men terstont weder 5 vadem/ loodet vooxt by dat dxooge zant om/ daer men begeert te wesen. Naer sommiger opinie/ begint Doggers-zant van dese banck. 's Morgens vroegh upt Rinckoppers-diep t'zepl gaende met een zuyd-westen gangh en eenen goeden nooxd-oosten wint / dan is men omtrent Deeldag noch op 9 vadem: waer upt niet qualijck en schijnt / dat Doggers-zant zijn begin aen dese banck soude hebben.

Om hier omtrent 't lant te kennen: omtrent 3 mijlen benoozden den boozsz. Hoxn / lepdt een hooge Bergh een wepnigh van de strant (geheeten den Blaeuwen-bergh) gaende aen beyde zijden slecht neder / is wat zwarter als het ander lant met Helm bewassen. Bezuyden desen Blaeuwen-bergh lept dat Visschers-doxp Wester-zijd / tusschen dat Doxp en den Hoxn lepdt een zwarte hompel / oock een Edelmans hups / anders is 't altemael heuvelachtigh lant.

Rinckopper-diep.

Benoozden den boozsz. Blaeuwen-bergh leggen 3 a 4 leege Blencken / en by het gat van Numen noch twee groote witte Zant-bergen dicht by den anderen. Benoozden dese Zant-bergen loopt dat gat van Numen in. Tusschen dit gat en Dooden-bergh streckt 't lant meest zuyden en nooxden/ontrent 5 mijlen/al t'samen schoone strant/van Rinc-kopper-diep. dese boozsz. Rust is het kennelijckste den boozsz. Blauwen-bergh en die 2 boozsz. Blencken of Duynen. Om in Rinckopper-diep of 't gat van Numen te zeplen / lepdet by het lant van Wester-zijds langs op 6 of 7 vadem / tot dat ghy komt tot de twee boozsz. groote witte Duynen/ dan sult gy op de zuyd-kant van 't gat sien op een leegh landt 2 kapen/ daer op elck een tonne staet: Bzenght die over een/ ghy sult die tonnen dan nooxden of nooxden ten oosten van u vinden te staen / zeylt daer op aen/ ghy sult een tonne binden by soo verre die gelept is. Recht voox 't gat van Numen lept een Gladde-jaep. Zant-plaet/ genaemt Gladde-jaep / om het zuyd-gat in te zeplen / soo laet die Plaet aen baghboxt / en loopt dicht by de zuyd-wal of Voet-strant in (daer die boozsz. Blenken op leggen) op de kapen aen/mocht daer aen niet misdoen/loopt vxy op 't loot daer by in / dat is het sekerste soo by de strant in te zeplen/als men op 't loden wel past. Gladde-jaep voox by zijnde / loopt dan na de nooxd-wal toe/ daer meught ghy by om zeplen/soo dicht als ghy wilt/het is een legen slechten hoeck/heel schoon en seer schox/ binnen desen hoeck komende mooght ghy 't setten waer ghy wilt. Dit gat streckt van buyten meest nooxden en nooxden ten oosten / tot binnen de Gladde-jaep / dan wat oostelijcker na de booxnoemde hoeck toe. Het is een wel bestroomt gat om dat'er soo grooten Haf of Voert binnen lept/ 't vloept'er wepnigh op en neder / niet meer als derdehalf voet / met een dagelijcks getye. Een zuydwest en nooxdooste Maen maeckt daer 't hooghste water. Benoozden Gladde-jaep loopt noch een gat in / daer en is niet meer dan 4 ellen waters.

Binnen het gat van Numen is 't vooxt Loots-mans water/dan schepen die niet diep en gaen / mogen wel op zeplen/ bysonder met een leegh water. Het diep loopt by de strant van Rumit langhs / daer by houdende en mach men niet misdoen/so haest als men daer afwijckt mach men de steerten of Scharen onderzeplen / die van 't Watt afstrecken na 't lant van Rumit: daerom loopt so lang by de boozsz strant langs / tot dat een Rexrken met een plompe Toren (omtrent oost van u/tegen het hooge lant van den Holm) aen de zuyd-kant van 't hooge lant komt / dan zijt ghy binnen de steerten ende upt-zanden / verlaet dan de strant en gaet nooxdoost en nooxdoost ten nooxden in/ tot dat een ronde heuvel komt dicht bezuyden of recht over een blau Rexrken op 't hooge lant van den Holm. Gaet dan vooxt nooxdoost ten oosten in tot dat 't boozsz. blauwe Rexrken komt over een Edelmans hups beneden dicht aen 't water in 't leege lant. Zeylt dan nooxden en allenexkens nooxden ten oosten aen tot booz Rinckoppen/ 't is daer ruym en bxeet / 'e rechte diep twee vadem en een elle. Rinckoppe en 't gat van Numen leggen van malkanderen 3 mijlen.

Benoozden Rinckoppen gaet een Rivierken in 't lant/daer twee Stedekens 5 a 6 mijlen in het landt op leggen / 't eene Hoftobzo / en 't ander Hupsbup genaemt.

Een half mijl bezuyden Boevenberg gaet noch een gaetken upt de Zee innewaert / genaemt Trosmont / daer staen Trosmont. twee Masten/die houdt men over een/en soo loopt men 't in/ daer binnen lepdt een Dozpken genaemt Trosmont / men mach van daer over 't Watt na Rinckoppen zeplen.

Dit gaetken en is voox geen gat te rekenen / woxt somtijts toegewoxpen / en somtijts mogen daer weder Schuyten of Krapers / en kleyne Schepen upt en in. Van Rinckopper-diep of het gat van Numen tot Boevenberg streckt het lant meest nooxden ten zuyden 8 mijlen / is tusschen beyden over al een schoone strant met witte Duynen/ met Helm bewassen. Daer by langs zeylende / mach men dat blauwe binnen-lant van Rinckoppen/Holms genaemt/over dit lant heenen sien.

Tusschen Boevenbergh en den Reefs-hoxn leggen sommige Bancken van 7/ 8 en 9 vadem / oock die dieper zijn.

Boevenbergh is een lange slechte Bergh / in 't midden Boeven-bergh. staet een hooge ronde Heuvel of Bergh / daer op staet een Rexrck met een Toren / komende dwers op Boevenbergen te lande / vertoont het sich aen 3 Bergen/ de middelste is de hooghste / daer op staet de boozsz. Rexrck met een stompe Toren / op beyde zijden van die Bergh staen noch andere Rexrcken/maer die en zijn soo hoogh niet / men mach 't lant sien op 13 en 14 vadem. De gront is grof root zant met sommige kleyne steenkens daer in.

Boevenbergen oost nooxdoost van u zijnde/ vertoont het sich als een langhachtige Bergh in 't midden met een wepnigh dals / aen 't nooxden met een Rexrck / oock aen 't zuyden met een Rexrck / noch een Bergh daer benoozden.

Van Boevenbergen tot de Holmen/streckt het lant nooxd nooxdoost 7 a 8 mijlen / tusschen beyden is een Inwijck/ zwart heuvelachtigh Duyn-lant met Helm bewassen / hier en daer staet een plomp Torentjen in 't lant. Omtrent 4 mijlen van 't lant lept een Banck van 10 vadem / dan die en duurt niet langh of men krijght weder dieper water.

Tusschen Boevenbergen en de Holmen / streckt 't groote 't Rif. Jutsche Rif west in zee / daer over loopende op 12 a 13 vadem/ lept als dan der Neus van u nooxdwest ten nooxden 18 mijlen / op 17 vadem daer over loopende / mach men 't lant sien / aen de nooxd-kant is 't grof zant / aen de zuyd-zijde steenachtigh als Erten en Boonen/ van dit Rif loopende kan men nooxdwest/nooxdwest ten nooxden / en nooxdwest/ en eyndelijck nooxden ten westen / tot een groot stuck booxby Hitland / en dan wederom west zuydwest en zuydwest ten westen tot voox-by S. Kilda / nooxdwest van Schotlant/ het welck men de Kimmen heet. West nooxdwest van Kimmen. Boevenbergen ontrent 6 mijlen / ist 16 vadem diep / grof steenachtigh zant / 8 mijlen van landt ist 20 vadem diep grof steenachtigh zant gelijck als Erten.

Ontrent 22 mijlen zuydwest ten westen van Boevenbergen ist 25 vadem root en swart zantgront / dat is gront van Doggers-zant.

De Holms is een slechte hoeck / aen de nooxdoost-zijde Holms. schox neder-gaende / midden op den Bergh staet een vierkante Rexrck sonder Tooren. Als dat hooghste van 't lant zuyd zuydoost van u is / en men het nooxd-eynde effen sien mach / so ist 15 vadem diep / grof zant met steenkens daer onder. Nooxdoost oft wel soo oostelijck twee mijlen van de nooxd-hoeck van de Holmen af / te weten tusschen de nooxd-hoeck van de Holmen / en den Oster-hoeck leydt een Steen-banck / in manieren als de Trindel van Lesou/ daer is niet meer als 12 voet waters / twee-derden-deelen waters blijven ontrent tusschen die Steen-banck en de nooxd-hoeck van de Holmen / en het ander derdendeel tusschen den Oster-hoeck en de boozsz. Steen-banck / verschepden Schepen zijnder op gebleven / de boozsz. Oster-

hoeck / leydt ontrent drie mijlen beoosten de Holms / is ock een hooghe schorre hoeck / als de Holms. Neffens de oosterschе hoeck schiet een Rif af een halk mijl in Zee / dat mach men op 7 vadem om lodden. Eenighe seggen dat men tusschen dat Rif en dat lant deur mach zeylen.

Kobbeknupt leydt noordoost van de Holmen 7 mijlen / bewesten Kobbeknupt in den Inwijck / na den oosterschen hoeck. Kobbeknupt naest staen 5 Kercken met stompe toorens / daer leggen ock noch twee blauwe landen tusschen den ooster-hoeck en Kobbeknupt in den Inwijck / men siet ock een ghespleten dupn / eer men tot Kobbeknupt komt / daer ist al black strant / een afwaterken gaet beoosten de Holmen in / genaemt Misdorp. Recht bewesten dat witte klif van Kobbeknupt / gaet een Rivierken in / daer een Stedeken op leyt / Werlom genaemt.

Kobbe-knupt. Kobbeknupt is een hooge ronde Berg / recht op 't hooge staet een kerck met een scherpe toren. Oostwaert van desen hoeck is een groote Inwijck na Hart-hals toe. Neffens Kobbeknupt ist verre black / op 15 vadem diepte zijnde / is men 2 mijlen van de wal. Ontrent 3 mijlen van de wal / leyt een banck van 9 vadem / streckende langhs de wal. Neffens Kobbeknupt leyt een steen ontrent een mijl van 't landt.

Hart-hals. Drie mijlen noordoost ten oosten van Kobbeknupt leyt Hart-hals / tusschen beyden staet een plompe Tooren naest aen Kobbeknupt. Men kan daer het hooge lant van Laklou / over dat hooge lant henen sien.

Hart-hals is een langhe slechte Bergh / aen 't oost-eynde wat schor / neffens Hart-hals leydt een drooghe of steenachtige gront ontrent een quartier mijls van de wal / waer op (soo men seyt) wel schepen gebleven zijn / dan wert weynigh bezeylt.

Schagen. Van Hart-hals tot Schagen gaet aen oost noordoost 6 mijlen. 't Lant beoosten Hart-hals / is al t'samen dupnig en heuvelachtigh lant / men kan 't hooge lant van Laklou over dit lant henen sien / langs dese Zee-kusten en vint men geen so lange slechte Bergen / als Boevenbergen / de Holms / Hart-hals ende Kobbeknupt. Een stuck binnen den hoeck van Schagen staet een platte Kerck met een plompe Tooren / genaemt Out Schagen / die selve zuyd zuydoost van u zijnde / so loopter een rugsken op black van de wal af / wijckt daer wat van de wal af / anders ist al schorre strant tusschen Hart-hals en Schagen / doch men mach dit zandeken wel omlooden op 5 en 4 vadem / so na als men wil.

Op 't uptterste van Schagen staet een Vuer-baken / als een kaep aen te sien / als de Kerck zuydwest ten westen van u is / soo zijn de Vuer-boeten en den Tooren over een / dan zydy neffens het Rif van Schagen / dat streckt hem van den hoeck af / oost noordoost en oost ten noorden / een groote halk mijl in Zee.

Die van bewesten komt / en by 't lant langs om 't Rif wil zeylen / moet wel op sijn looden passen / mach de slach van de wal nemen so na hy wil / na dat de wint is / op 8 / 7 / 6 / 5 / 4 en ock wel op 3 vadem sonder misdoen / behoeft niet te schroomen / als hy maer wel op sijn loot past / met een zuydwesте wint magment omzeylen op 3 of 4 vadem. Als men de Vuer-boet krijgt aen de oost-kant van de Huysen van Schagen / dan komt men tegen de west-kant van 't Rif / als de Vuer-boet en de Kerck over een zijn / dan is men aen de oost-kant van 't Rif. Als de Vuer-boet komt ontrent ten halven de Huysen / de west-kant naest / dan zydy recht op de punct van 't Rif / de diepte die men dan heeft / die sal men wel behouden sonder drooger te werden / 't zy dat men noordwest of zuydwest heen zeylt.

Van bezuyden komende mach men 't Rif niet looden / 't is aen de zuyd-kant schorachtigh en steyl / 't is niet geraden dat nader te komen als op 12 / 13 vadem / besonder by nacht of doncker weder.

De mercken om aen dit Rif niet te misdoen / zijn dese uyt den westen komende.

Mercken van Schager-Rif. Als de oude Kerck en 't Vuer-baken over een zijn / dan komdy op de west-kant van 't Rif / van bezuyden of van beoosten komende / als de oude Kerck in 't zuyd-eynde van 't Dorp komt / so komt ghy op de zuyd-kant van 't Rif. Als de Tooren ende Vuer-baken zuydwest ten westen van u zijn / so zijnse over een / dan zydy neffens dat Rif / als de toorен of vuer-baecken west zuydwest en west ten zuyden van u is / so zydy binnen 't Rif / by nacht kannen dit by 't Compas peylen / en also weten ofmen binnen of buyten dat rif is / als de Vuer-stoocker wel vuert. Op beyde zijden van 't Rif kan men 't letten / so dat men ock kan ruymen op 7 of 8 vadem. Sommighe / seggen dat men tusschen 't Rif en 't lant ock door sourde mogen alst noot doet / op derdehalf vadem.

Tusschen Schagen en Maesterlandt of Noordwegen ist al steeck-gront / hoe naerder Noordwegen hoe dieper water / als men uyt de Sond komt en in 't baer-water is en dan op 18 / 21 / 22 vadem geen gront werpt / dat is een teecken dat men om Schager-rif is.

Stroom tusschen de Belt. Als men uyt den westen om Schagen komt / en na de Sont of Belt wil / moet men op de stroom goede acht nemen / die gemeenlijck uyt de Belt na Noordwegen toe-valt / besonder als de windt / een wijle oost / of noordoost gewayt heeft / en kan een Schip by doncker weder onder Noordwegen by zeyl eerment gissen soude. 't Is gebeurt dat een schip met stilte komende zuydwest van 't Schager-rif in 8 uren drijf / op twee mijlen onder 't lant van Noordoosten / ontrent 4 mijlen bewesten Maesterlandt / so grooten stroom schoot noordoost-waert by 't Rif langs / dit gebeurt selden / maer is seer op te letten om goede gissinge te maken.

Om van Schagen in de Belt te zeylen.

Om van Schagen in de Belt te zeylen. VAn Schagen tot Zee-buy / is de cours zuyden ten westen wel so zuydelijck 5 mijlen / en op die diepte 5 vadem waters / de kleyne Helmen leggen hier tusschen beyden twee mijlen van Zee-buy / en 3 mijl van Schagen. Die de Belt in wil zeylen laet die aen stuerboort / en gaet zuyden ten westen / wel so zuydelijck aen / tot ontrent Zee-buy / tusschen de Helmen en 't vaste Lant kan men ock deur-zeylen na Zee-buy / daer vint men op 't minste 3 vadem waters / maer buyten de Helmen tusschen het noord-eynde van Lezou / is 't 10 vadem diep / en ontrent 3 mijl wijt / al t'samen steeck-gront.

Alle gelegenthеyt van de Helmen en Lezou / is by de vertooninge van 't Schager-Gack breeder beschreven. Veele Dwael-gronden leggen tusschen Lezou en Zee-buy daer maer 3 / 4 / 5 / en 6 vadem waters is / en alsulcke blackte isser wel binnen of bezuyden Zee-buy / maer de rechte Kille tusschen de dwael-gronden van Lezou en de blackten van Zee-buy deur / is 7 / 8 vadem diep.

Tusschen de kleyne Helmen en Zee-buy het vaste Landt nader als Lezou leggen meer dwaelgronden / daer maer 10 / 11 en tot sommige plaetsen 12 voeten waters is. Maer 8 a 9 voeten diep-gaende / behoeft men daer voor niet te schroomen / ghy kondt by noot door de kleyne Holms loopen.

Om Aelburger-diep in te zeylen.

Om Aelburger-diep in te zeylen. VAn Zee-buy tot Aelburgher-diep is de cours zuyden ten westen 5 mijlen / op de noord-zijde van 't gat staet eenen plompen Toren / genaemt Hals / in 't gat leyt een tonne / op 't zuydlant staen twee kapen / brengt die over een / daer op suldy de Ton binden / 't gat streckt eerst west ten zuyden in / ontrent een kabel lengde / slaet dan noordwest ten westen op recht na Hals toe / en loopt by de noordwal in tot neffens Hals / van de zuyd-hoeck van 't landt schiet een blackte af / die moet men schouwen / neffens Hals zijnde gaet men zuydwest ten westen na de bocht / in de kromte moet men de noord-wal wat schouwen / dan weder noordwest ten westen by de noord-zijde langs tot de tweede kromte toe / dan zuyd zuydwest / daer na west zuydwest tot de stadt toe / voor in 't gat by de Tonne is 't twee vadem diep. Dan om daer in te zeylen is 't best dat men een Lootsman neemt. By de zuydwal gaet ock een diepken in / van drie en vierdehalf elle. De stadt Aelburgh leyt drie mijlen de Kiviere op in 't lant / ock leggen bewesten langs dese kusten sommige bancken / daer moet men dat lant wat schouwen.

Als men van de Helmen na Stevens-hooft zeylt / tusschen de dwael-gronden en de blackten van Zee-buy deur / soo ontmoet men een blacke gront ontrent ten halven Stevens-hooft en Zee-buy / van vijf / ses en seven vadem. Dese drooghte is genaemt Sweteringh / leyt ontrent twee mijlen beoosten Aelburger-diep / de kille daer tusschen beyden is ontrent thien of elf vadem diep. Sweteringh.

Van

Van Aelburger-diep tot Halelin is de cours omtrent zuydoost ten oosten weynigh oostelijcker 15 mijlen.

Van Aelburger-diep tot Stevenshooft/is de cours zuydoost ten zuyden/ontrent 7 mijlen/daer tusschen beyden lept het lant in een groote inwijck/ daer de twee stedekens Mariacker en Sandersen in leggen/ Mariacker lept van Aelburger-diep zuyden en zuyden ten westen 3 mijlen/en van Stevens-hooft 4 mijlen. Tusschen Mariacker en Stevens-hooft lept de riviere van Sandersen/ die loopt krom om/ verre in't landt tot het stedeken Schandelburgh toe.

By't Bosje van Mariacker loopt een rif van't lant af/ en streckt hem dicht aen Stevens-hooft/ langhs't lant is in't begin 12 voet/ en wordt tot 3 a 4 vadem schoon zantgrondt/ binnen't rif is't 6½ en 7 vadem steeck-gront/ een weynigh buyten Stevens-hooft is't rudsigh of steenachtige grondt/ maer dicht aen landt is zant-grondt.

Van Stevens-hooft tot Halelin is de cours oost zuydoost 10 mijlen. Halelin is buyten om al vol buyten/ reven en gronden. Breeder beschrijvinge van Halelin en Anout/ vindy in de vertooninge van't Schager-rack.

Bezuyden Stevens-hooft lept een Stedeken genaemt Orunt-buy/daer leggen de Halck-gronden over de riviere van Grimsont in een inwijck/ dat is een zant van 2 a 3 voeten waters/ maer niet verre daer af is't 10 vadem diep/ men machse op 4 vadem met het loot aendoen. Men kan de Grimsont op zeylen naer Grimstee toe/ dat is een laedplaetse voor Boepers.

Van Stevens-hooft tot de groote Helm is de cours zuyden/ en zuyden ten westen ontrent 5 mijlen. Het lant streckt van Stevens-hooft tot den hoeck van Ebeltud zuyden ten westen. Ebeltud is een Stedeken/ leggende neffens den grooten Helm lantwaert in. Tusschen den grooten Helm en Jutlant is't diep 6 a 7 vadem/ by de hoeck van Ebeltud en Stevens-hooft is't 8/ 9 a 10 vadem. De groote Helm heeft 2 reven/ een op de noordoost-zijde en't ander op de zuydwest-zijde.

Van Stevens-hooft tot Siero is de cours zuyd-oost ten zuyden/ en zuyd zuydoost 6 mijlen/ daer tusschen beyden verschepden droogten leggen van 3 a 4 vadem/ maer Stevens-hooft naest van de zuydoost-hoeck van Siero/ strekt een rif af na Kulnes toe/is aen de oostkant heel stepl en steenig/men mach daer wel dicht by langs loopen op 8 a 10 vadem. Als men weynigh meer als een schyp lenghde daer af blijft: een stuck van't rif daer benoorden is't goet leggen voor zuydelijcke winden op 5/6/7 ofte 10 vadem/ blacke schoone en opgaende zant-grondt: voort noordwaert en rondom mach men't setten/ behalven aen't zuyd-eynde.

Van den grooten Helm tot Wero is de cours zuyden ontrent 3 mijlen/ 't is daer 4 en 5 vadem diep.

Van Wero loopt een droogte af tot aen Kayholm/ ook om de Eylandekens Samps/ is't al vol drooge gronden/ die loopen af tot aen het groote Eylant van Sampso.

Van den grooten Helm tot aen't Eylant Sampso ist z. z. w. en 3 of 4 mijlen van't noordeynde van Sampso schiet een rifken af noorden in zee/daer moet men dicht by om loden/om in de Rede van Sampso te komen/ alsmen daer by wil setten. Daer op de Rede ist 10 vadem diep/ daer is men onder de Swane-gronden voor alle winden beschut.

Van het zuyd-eynde van Ebeltud tot Aerhuysen is de cours west ten zuyden en west zuydwest 4 mijlen/ 't is daer al 2 en 3 vadem diep. Die voor Aerhuysen op de Rede wil setten/ brenght den grooten Toren in het midden tusschen de twee andere spitsen/ daer is de beste grondt en goede Rede/ op 3/4 of 5 vadem. Bezuyden Aerhuysen gaet de Wedersont in/ tusschen Jutlant en Sampso/ die daer in zeylen wil/ die moet daer wel ervaren zijn/ 't is'er vol reven ende ondiepten. Men mach ook dat vaerwater by nachte niet gebruycken/ om alle de zanden en droogten wille/ by dage moet men ook wel neerstigh toesien/ en het loot niet sparen/doch men kan't over al setté en rede make.

Van den grooten Helm komende/ en willende door Wedersont zeylen/ soo laet men't Eylant Tons en de Swane-gronden aen baghboort/ loopende voort al by de Jutse Kust-langhs/ op 2 of 3 vadem tot voorby Horsens of het Eylant Endelau. Tusschen Endelau en het vaste landt is het naeu water/ streckende van de Wedersont deur de Swane-gronden zuyden deur/ het is aen beyde zijden droogh/ en maer een kil om deur te varen. Swanegronden.

Als men van Melbersont komt/ en deur de Wedersont wil zeylen/ so is't beter by de Jutsche kust langs te loopen tot neffens de riviere van Horssens: daer moet men dan wat van af wijcken/en zeylen op het Eylant Tons aen/ soo looptmen tusschen de noorder en zuyder-gronden deur/ latende't Eylandt Tons aen stuurboort. Als men voor by Tons is/ sal men dicht by de noord-hoeck van Sampso uytlopen/na't lant van Ebeltud toe/'t is altemael eenderley cours van Horsens tot Tons/ voort tot Sampso ende den hoeck van Ebeltud/ te weten noordoost ten oosten en zuydwest ten westen 6 mijlen. Van Horssens af Endelau tot de Melbersont is de cours zuyden ten westen 5 mijlen. De Melbersont is diep 20 en 25 vadem/seer krom in te komen/gaet tusschen Fuynen en Jutlant in/beyde hooge landen. Van't Eylant Ebelo tot de Melbersont is de cours zuyd zuydwest een weynigh zuydelijcker vier groote mijlen. Melbersont. Ebelo.

Van de reede van Sampso tot Ebelo is de cours zuyden ten westen 4 mijlen/ van't zuyd-eynde van Sampso tot Ebelo is de cours zuydwest ten zuyden 3 mijlen.

Van Sampso tot Koems is de cours zuydoost ten oosten 4 mijlen. Koems.

De noordwest-kust van Fuynen streckt zuydwest ende zuydwest ten westen 6 mijlen/ het Eylandeken Ebelo lept een groote mijl van de selve af/ recht voor Bouwens/ doch men mach tusschen dit Eylant en Fuynen niet deur. Bezuyden't Eylant lept een grooten steen onder water/ tusschen desen steen en het Eylant is de reede voor Bouwens/ op 8 a 9 vadem. Reede voor Bouwens.

Tusschen Siero en Wero lept een boos rif/ langh en breedt/ hem streckende verder dan ten halven Siero: als men tusschen de twee voors. Eylanden door loopen wil boven Kusseneese/ soo moet men de twee deelen waters laten leggen aen de zijde van Wero/ en gaen zuyden ten westen aen na Koems/ dat is 7 mijlen.

Dit rif is Haters-rif genaemt/ zijnde aen de oost-kant heel hart en steenachtigh/ van Boltsack af komende sal men't Eylant Wero dicht aen loopen om dat rif te schouwen/ het Canael tusschen het rif en Wero is niet wijdt/ en drie en vierdehalf vadem diep. Haters-rif.

Komende van Koems of Kolnes om door Werosont te zeylen/ soo brenght den grooten Helm aen de oost-kant van Wero/ en houdt die soo staende/ en zeylt daer op aen/ soo kondy aen Haters-rif niet misdoen.

Tusschen Siero en Haters-rif/ en wat zuydelijcker/ is de grout heel oneffen/ van 5/6/7/8 en 9 vadem. Aen de zuyd-zijde van Haters-rif is't goet setten voor noordelijcke winden op 6 a 7 vadem.

Siero lept van Kolnes verschepden/ noord noordoost ontrent 4 mijlen.

Van de hoeck van Kolnes loopt een rifken af t'zeewaert van de haeck/ daer beoosten tusschen Kolnes en Halelin streckt een rif af/ wel anderhalf mijl in Zee/ dat lept op't eynde droogh/ en is daer by heel stepl/ dicht by't eynde heen is't 8 vadem diep.

Van Kolnes tot Spro is't zuyden en zuyden ten oosten 7 mijlen. Tusschen Kolnes en Spro lept Callenbergh/ dat ook een laet-plaetse is/ en ontrent 2 mijlen bezuyden Callenberg streckt een blackte langs de kust/ontrent twee derdendeel van een mijle van de wal/ van 5 vadem diepte. Callenbergh.

Men moet mede de zuyd-hoeck van Callenbergh schouwen/ want daer schiet een rif af een half mijl in Zee/ soo doet'er mede benoorden een lange blackte langhs de wal/ maer niet diep Zee-waert/ tusschen Callenbergh en Kolnes is't goet leggen voor oostelijcke winden.

Van't oost-eynde van Spro loopt een steenigh rifken af/ en daer tegen over van't lant komt een blackte afschieten/ tusschen beyden is't 4 a 5 vadem diep.

Aen de zuyd-zijde van Spro is't mede heel buyl wel een half mijl buyten de wal.

Maer achter of nevens Spro lept Casseur een schoone haven/daer men aen de kay leggende het goet in het Schip dragen laet. Casseur

Tus-

Tusschen Spzo en Calleur is 't 40/ 50/ 60 vadem diep/ maer midden in 't vaerwater leggen eenige bancken van 5 a 6 vadem water/ maer kleen / soo dat men stracks van de grondt af is.

Van Spzo tot Langelandt is de cours zuyden en zuyden ten oosten verschepden 3 mijlen.

Die beoosten Wero langhs komt door het Canael tusschen Wero ende Haters-rif na Goems wil zeylen / die ga recht zuyden aen/ soo sal hy omtrent een vierendeel van een mijl beoosten de Boltsack heen loopen / en recht beoosten Goems verballen. Delgelijks die van Goems oft een wepnig daer beoosten recht noozden aengaet/ die verbalt tusschen Goems en Haters-rif recht in het vaerwater. Tusschen Goems en Fupnen mach men door loopen op twee vadem/ maer met groote Schepen en mach men daer niet deur.

Van 't noozd-eynde van Fupnen schiet een rifken af omtrent een quartier van een mijl in Zee.

Omtrent een mijl oost ten noozden van Goems lept een dzooghte van 3/ 4 en 5 vadem / die is stepl / en dzooght soo schielijck op / dat pemandt daer van niet wetende / en met het loot bindende / daer van wel verschzicken soude.

Bezuyden Goems in 't lant Fupnen lept een Stedeken om te laden / Cartemonde genaemt. 't Gat gaet van beoosten in/ en is aen de west-zijde black/ daer en leggen geen tonnen in 't gat/ en is niet meer water als 5/ 6/ of somtijts 7 voet.

Cartemonde.

Van Goems tot Spzo is de cours zuydoost omtrent 4 mijlen. Tusschen Spzo en Knuptshoofd is 't diep 12 en 13 vadem. Maer tussen Goems en Spzo is 't diep 10/11 vadem.

Spzo.

Recht bezuyden Nybozgh om den hoeck van Knuptshoofd in Fupnen/lept de Haven van Nybozg/als men om den hoeck is / loopt men recht op de Stadt aen / omtrent noozdwest/ 't isser 6 en 7 vadem diep / men lept daer met de schepen aen de Kay / en later in dzagen Scheeps-ladinge.

Nybozg

Van Knuptshoofd tot Langelant is de cours zuydoost 3 mijlen / dan laet men Spzo aen baghboozt leggen. Van 't zuydwest-eynde van Spzo schiet een rifken af / dat moet men schouwen.

Aen 't noozd-eynde van Langelant leggen de Eplandekens van Frissel/ die zijn rondtomme heel vupl.

Frissel.

Van Knuptshoofd tot het Eplant Tassingh is de cours zuyden en zuyden ten oosten 3 mijlen / men laet alsoo de Frissel aen de slinkerhant leggen/en loopt tusschen de Frissel en Fupnen door. Wilt ghy tot Swinbozgh wesen / soo gaet van de Frissel na 't zuydoost eynde van Fupnen zuyd zuydwest aen/u sal ontmoeten een Eplandeken daer moogt ghy aen beyde zijden aen loopen/ tusschen Tassingh en dat Eplandeken deur / of ghy meught by 't lant van Fupnen langhs lopen/tot dat ghy komt aen't stedeken van Swinbozgh tegens het Eplant van Tassingen over. Tegen over de hoek van Fupnen lept een eplandeken genaemt Olms/ dan moet ghy west-waert op slaen. Men mach oock wel aen d'ander zijde van Tassing om loopen/ en laten het Eplant Ar met de vuple gronden die tusschen Ar en het zuydoost-eynde van Fupnen leggen/aen baghboozt van u blijven/ 't en is op die gronden niet dieper als 6 voeten. Als ghy nu by het Eplandeken Olms of by de zuydoost-hoeck van Fupnen komt / soo moet ghy (als voren gesept) west op slaen / om de hoeck van Fupnen na Wobozgh toe. Op de zuyd-zijde van dese boozsz. gronden gaet oock een diep deur / 't welck west tusschen de gronden en het Eplant Ar deur gaet / op dit Eplant Ar lept een Stedeken genaemt Coping: dese vuyle grondt is langh 2 mijlen / en het Eplant Ar oock 2 mijlen langh / strecken beyde oost en west. Het Munneke Eplandt lept ten eynde van dese gronden boor Wobozgh/ het heeft twee sieven/ 't eene komt van het zuydoost-eynde en schiet oost in Zee / 't ander komt van de noozd-hoeck / en streckt noozd-oost in Zee.

Olms.

Coping.

Munnick.

Als ghy benoozden dese gronden/te weten tusschen Fupnen en dese gronden deur zeylt na Wobozg toe/ soo ontmoet ghy oock dese boozsz. Munnick/met noch een Eplandeken of twee/die laet aen de slincker hant leggen/ en loopt al by't lant van Fupnen langs ontrent west/tot den hoek van Alskens toe/die is van de zuyd-oost-hoeck verschepden 4 mijl.

Alskens. Areu en Coreu.

Van de oosthoeck van Alskens tot de Eplandekens Toreu en Areu is de cours west ten noozden en west noozdwest 2 mijlen / dese 2 Eplandekens leggen tegen malkanderen over/ het een aen Jutlandt/ en 't ander aen Fupnen/ men loopt daer tusschen twee sieven door / die tegen malkanderen komen loopen / 't is daer diep 4 en 5 vadem.

Benoozden of bewesten Areu lept de boert van Hadderslen / streckt omtrent west ten zuyden in/ 2 mijlen in't lant daer lept Hadderslen.

Hadderslen.

Van Areu oft Toreu tot Melversont is de cours noozd noozdwest 4 mijl/ die loopt men daer van bezuyden in eerst westwaert na de Boert van Holdingen / een wijde Boert/ die een mijle in 't lant gaet/als men door de Melversont wil wesen laet men die aen de slinkerhant leggen/ en gaet oostwaert op na het stedeken de Melver/daer men dan weder in 't kromme komt. De Melversont gaet noozdwaert upt met een groote kromte/en men komt also op 't bzeede water weder upt benoozden Fumen/ gelijk hier te voren gesept is.

Holdingen.

Men mach oock van Areu of de Aelsche boert in zeylen/ zuyd zuydwest heen na Apenrade / en alsoo achter dat Eylant Aelsens om tot in de Boert van Flensbozgh.

Apenrade.

De Melversont en 't Eplandeken Areu leggen verschepden zuyd zuyd-oost en noozd noozd-west.

Om van Areu of de Melversont de Aelsche boert upt te zeylen / soo gaet van Areu of Toreu naer de Goen oost ten zuyden 2 mijlen/ voozt tusschen het Eylant Fupnen door/ dat is/ te weten benoozden de Goen heen / want men mach daer bezuyden niet om: de Goen is een quaet ondiep Rif/ komende van Aelsen afschieten / daer het aen vast lept / dat buytenste eynde lept dzoogh gelijck Anouter-rif. Van de Goen tot Ar of Kopingh is de cours oost ten zuyden 4 mijl.

Goen.

Van 't zuydoost-eynde van Aelst komt een groot Rif af schieten naer Ar toe/ ghenaemt het Poolse Rif/ men moet tusschen Ar ende dat Rif deur loopen / latende twee deelen waters aen de Aelse zijde / en een deel na Ar toe / en loopen alsoo op 't zuyd-eynde van Langelant aen / tot dat men tegen Kopingh komt. Van Ar tot het zuyd-eynde van Langelandt is de cours oost zuyd-oost 3 mijlen. Ende van het Poolse Rif tot het zuyd-eynde van Langelandt is de cours west ten zuyden 5 mijlen.

Poolse Rif.

Men mach tusschen Langelandt en Ar deur loopen om de noozd / en komen by Nybozgh weder in de Belt: het is van 't zuyd-eynde van Langelandt noozden ten westen 5 mijlen. Tassingh mach men aen beyde zijden om zeylen/ en laten Ar en die vuple gronden ter zijden leggen/ten is op die gronden niet dieper als 6 voeten.

Tassing

Tusschen de boozsz. gronden en Fupnen mach men oock deur loopen in de Aelsche boert na de Eplandekens van Areu en Toreu / als hier booren gesept is.

Van't Eplandeken Areu tot Apenrade is de cours zuyden ten westen 4 mijlen/de boert van Apenrade is een open wijde boert/daer op lept dat boozsz stedeken van Apenrade.

Boert van Apenrade

Van de Riviere van Apenrade tot de kromte van Sonderbozgh / (die tusschen 't Eplant Alsen en 't vaste landt in gaet) is de cours oost 2 mijlen/daer mach men deur zeylen/ achter dat Eplant van Aelsen om na Sonderbozgh toe/en voozt tot in de boert van Flensbozgh. Tusschen het Eylant en 't vaste lant is 't heel nau en krom / maer komende op de boert van Flensbozgh soo wozt het wijder en bzeder.

De boert van Flensbozgh gaet tusschen Sonderbozgh en Holsterlant in/is een wijde boert. Die daer in zeylen wil/ die moet hem wel wachten boor de Holsterse zijde / als men tusschen beyden de landen begint te komen/en lopen langs het lant van Aelst in: want van Rubel of Holsterlant strecken de Kalckgronden af ten halven het diep. Dese Boert streckt west ten zuyden in / tot dat men komt boor de Rivier. Daer lept boor aen de Rivier een Eplandeken aen de rechterhant / daer moet men beoosten in loopen / en gaen al west ten zuyden en west/tot dat men komt binnen de kromte van de Rivier of boert/dan gaet men wederom zuydwest op / men siet dan de Stadt Flensbozgh boor hem leggen.

Boert van Flensbozgh

Kalckgronden

Bezuyden de Boert van Flensbozgh leggen noch drie Boerden of Rivieren daer groote Schepen in mogen / te weten / de Slye / Nilhof-boert / en de Boert van Kiel / het Landt streckt van Flensbozgh af tot Kiel zuyd zuyd-oost of wat oostelijcker 5 mijlen.

Dan

Slepe. Van Sonderborgh tot de Slepe is de cours z. o. ten oosten 3 mijl/ dat is een wijde diepe voert/ streckende eerst ontrent w. in/ en als men binnen is/ soo loopt voor-by Sleeswijck ontrent z. w. ten westen/ daer komen oock veel groote schepen upt. De stadt Gottorp lept oock op dese Riviere.

Nilhof-voert. Tusschen de Slepe en de Kiel lept Nilhof-voert/ daer lept een stedeken op/ genaemt Eeckelenfoord.

Kiel. De voert van Kiel is een wijde voert/ streckt ontrent zuydwest in/ men mach daer oock met groote Schepen in:

Van Kiel tot het west-eynde van Femeren is 't oost ten noorden ontrent 6 mijlen.

Van het Poolse Rif na Femeren (over de Kolbergerheyde) is de cours oost zuydoost 10 of 11 mijlen/ maer van het zuyd-eynde van Langelant tot Femeren is 't zuydoost ten oosten 6 mijlen.

Femeren. Het Canael tusschen Femeren ende Lalandt is 5/ 6 vadem diep. Men mach rontom Femeren zeylen/ 't is daer al blacke gront: Tusschen Femeren en Holsterlant mach men deur loopen op 4 of 5 ellen/ daer op lept een Stedeken ghenaemt Heyligher-haven/ daer men 't setten mach met black-gaende schepen/ om Tarwe of Gerst te laden.

Heyliger-Haven. Van 't Eylant Femeren tot Gester-Rif is de cours oost ten noorden ontrent 7 mijlen. Maer van Femeren tot de Trave van Lubeck is 't zuyd zuydwest 8 mijlen. Daer gaet een goet diep in voor groote Schepen/ is diep op de banck 6 ellen waters.

Daer is oock een groote inwijck ende een goede Haven/ daer men voor alle winden (uptgenomen een noordoosten noordt noordoosten wint) seker leggen mach. Van de Trave van Lubeck tot Gester-rif/ is de cours noordoost en zuydwest ontrent 14 mijlen.

Diep van Wismar. Van de Trave van Lubeck tot het Diep van Wismar is de cours eerst noordoost ten oosten/ daer na oost noordoost/ daer gaet een schoon diep in voor alderlepe Schepen.

Om in 't diep van Wismar te zeylen/ soo set den Tooren om 't zuyd-lant zuyden van u/ en zeylt so in/ tot dat de Toren staende op 't oost-lant by dat Oosterssche Huys/ komt aen de 5 ofte 6 Huysen/ by die Huysen staen wat Boomen by een/ van dat oost-lant komt een Rifken afloopen/ streckende noordwest ten noorden van 't oost-landt af/ als die Tooren komt aen die huysen/ soo gaet zuyd zuydoost in/ in dat diep is 6 ellen water. In de Somer legghen daer 2 tonnen in 't gat/ de eene op de steert van 't Zant/ dat van 't oost-lant afkomt loopen/ en d'ander op de blacke gront/ men loopt daer tusschen beyden deur. Dit diep van Wismar lept van Femeren verschepden/ zuyd zuydoost ontrent 5 of 6 mijlen. Maer van Wismar tot Gester-rif is de cours noordoost 9 of 10 mijlen.

Rostok. Ontrent zuyden van Gester-rif lept Rostock/ daer gaet oock een goet diep in van 5 ellen/ 't is daer seer black/ men mach 't aen beyde zijde met de plecht gaerde in tasten. Wismar en Rostock leggen ontrent 6 of 7 mijlen verschepden.

Robbenes. Een stuck beoosten Rostock lept een hoogh lant/ Robbenes genaemt/ daer van schiet een groot Rif of blacke t'zeewaert naer Gester-rif toe/ het is tusschen Gester rif ende die blackte niet dieper als 12 of 13 vadem: komt men Gester-rif naest/ soo droogh tet terstont op/ maer komt men dese blacke naest/ soo wort het allencxkens drooger. Gesterrif (als vooren is gelept) is een droogh Rif/ en loopt wel 2 mijlen in Zee.

Berts. Beoosten dese voorsz. blackte lept Berts/ daer gaet een diep in van 3 ellen/ aen de west-hoeck streckt een Rif af/ dat moet men schouwen.

Golberzont. 't Eylant Langelant is ontrent 6 mijl lang/ streckt zuyden ende noorden/ daer beoosten tegen over lept de Golberzont/ streckende benoorden Lalant in/ al geheel op tot Nestbelt ende Wordenborgh toe/ ende komt in de Gzoen-sont/ ende in dat Wolbe-gat weder in de Oost-zee. Voor de Golber-zont leggen 3 Eylandekens/ het eene aen de punct van Lalant/ is genaemt Wedero/ en isser oock met een Rif aen vast/ so dat men daer niet tusschen deur mach zeylen. Daer benoorden loopt men in de Golver-zond/ latende dat selve aen stuerboort: de ander twee leggen benoorden 't voorsz. eylant Wedero/ 't eene is genaemt Arnis/ 't andere Ooms.

Wedero. Arnis. Ooms. Ooms is een kleyn slecht Eylandeken/ maer Arnis is het grootste/ dat lept Zeelant naest/ en is vol geboomte. Van 't Eylandt Ooms streckt een Rif af zuydwest t'Zeewaert/ dat wel een mijl langh is/ en op 't eynde black/ dat mach men op 't loot over-loopen.

Als men de Golver-zont in wil zeylen/ soo laet men dese twee Eylanden aen baghboort leggen. Het Eylandt Lalant heeft op de west-hoeck tegen 't zuyd-eynde van Langelant over/ een Rif of Hacke/ streckende van Lalant af wel ten halven over de Belt: om dat te schouwen/ moet men op een vierendeel van een mijl beoosten Langelandt langhs loopen/ of als ghy de twee deelen waters laet aen Lalants zijde/ en 't ander derdendeel aen de zijde van Langelant/ soo en suldy dat oock niet bezeylen. Rif van Lalant.

Als men upt den zuyden komende de Belt in wil/ en dat dan de Tooren van Malkou die op Lalant staet noordoost ten oosten van u komt te staen/ soo zijt ghy dan dat Rif gepasseert/ en lept als bezuyden u. Het is hier in dit Canael tusschen Lalant ende het zuyd-eynde van Langelant/ 5/ 6 en 7 vadem diep.

Van 't zuyd-eynde van Langelant tot Femeren/ is de cours zuydoost en z. o. ten oosten verschepden 5 mijlen.

Als men nu van Langelant af komt/ ende het Rif of de Hake van Lalant gepasseert is/ soo streckt daer de zuydkust van Lalant oost en west: daer by langs lept een Zant/ dat voort het Roode-zant genaemt/ en streckt tot voor Golber-zont/ die tusschen Lalant en Gester in loopt. Roode-zant.

Benoorden dit Zant is een Reede van 7/ 8 ende 9 ellen waters/ voor de Stedekens Aelholm ende Roobuy/ daer men Noten en Gerste ladet. Aelholm en Roobuy.

Tusschen Lalant ende Gester/ neffens dit Roode-zandt (als gelept is) loopt de Golver-zondt in/ die mach men aldaer in loopen/ en komen in de Belt weder upt/ dan in dit gat is wepnigh diepte/ daer lept een Steen-banck binnen dwers over het gat: Het stedeken Nykopen lept op 't Eylant Falster/ een mijle binnen Gester. Nykopen

Van Gestro schiet Gester-rif af/ wel 2 mijlen in Zee/ is heel droogh. Gester-rif.

Beoosten Gester-rif lept een eylant Bout geheeten/ 't is daer ontrent al black water/ te weten 3 en 4 vadem. Bout

Beoosten Bout gaet de Gzoen-zont in/ voor-by 't Stedeken Stupbe-kupp/ en komt benoorden Lalant weder in de Belt upt. De Gzoen-zond streckt ontrent west en west ten noorden op 3 vadem/ daer lept een drooghte aen de slincker-hant van 't gat ghenaemt de Tolck/ die moet men schouwen/ daer beoosten moet men in/ men mach by 't lant van Meun in/ op 7 of 8 ellen/ dat voorsz. Stedeken Stupbekupp lept ontrent een mijl binnewaert. Gzoen-Sont. Tolck. Stupbekupp.

Van Gester-rif tot Meun is de cours noord noordoost 6 mijlen/ maer van Bout tot Meun is 't noordoost ontrent 5 mijlen.

Van de Golver-zondt naer Meun lept dat Lant in een Inwijck/ men mach daer Reede maecken voor een noordoosten/ noordwesten en westen wint/ op 5 of 6 vadem. Die upt de Sondt komt/ en bezuyden Meun wil wesen/ die mach Meun soo na komen als hy wil/ en loeven by den hoeck west-waerts op/ en setten 't daer waer 't hem belieft op 5 of 6 vadem.

Aen de noord-zijde van Meun mach men 't oock setten op 6 vadem/ achter een Rifken dat van den noord-hoeck af schiet/ voor een oosten/ zuyden/ zuydwesten en westen wint/ 't is daer over al black en goede gront. Meun.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In de Pijp/ Eyder en Hever/ maeckt een zuyden en noorden Maen 't hooghste water/ de vloet komt daer upt den noordoosten/ en de ebbe upt den zuydoosten/ en loopen soo over de noord-gronden.

In 't diep van List of Silt/ maeckt een zuyden ende noorden Maen 't hooghste water/ de vloet komt daer upt den noordwesten/ en valt seer wepnigh langhs het landt/ de ebbe ter contrarie.

In Knuyts-diep maeckt een zuyd zuydweste en noord noordweste Mane 't hooghste water: De vloet komt hier oock upt den noordwesten/ en valt maer een groot quartier langhs 't Landt/ de ebbe ter contrarie.

In de Haven van Zuyder-zijdt / 't Grouwe-diep / en Schellingh-kroegh maeckt een zuyd zuydweste / en nooꝛd nooꝛdooste Maen 't hooghste water / de Vloet komt daer oock upt den nooꝛdwesten / en valt over Reef-hooꝛn na de Jutsche eylanden / de ebbe wederom ter contrarie van het lant na de Nooꝛd-zee.

Van de diepten ontrent dese plaetsen.

De gronden van de Heber en de Bancken van 't Smalle-diep bupten strant en de Eyder-stee / leggen wel anderhalf mijl bupten de kusten van 't Landt.

Tusschen Heyligelandt en Ameren of Strant is 't 10 ofte 11 vadem diep / op sulcke diepte mach men beyde de Landen sien / als men boven in 't wand klimt. Strant kent men by de toren van Piel-wooꝛm / staende op 't zuyd-eynde van 't lant: op 't Eylant Strant staen meer Kercken ende Tooꝛnen / dan geen soo kenbaer als Piel-wooꝛm / Ameren is een groote mijl lang / heeft al leege Duynen met helm bewassen.

Het eylant Silt mach men sien op 10 vadem: op dit Eylant (het nooꝛd-eynde naest) lept een hoogh schoꝛ root klif / aen beyde zijden schupns neergaende / op de zuyd-zijde van 't klif staet een platte Kerck met een leegh klock-huys / en daer beoosten noch een Kerck met een hooghen dicken tooren / Heydom genaemt / 't nooꝛd-eynde van 't landt wert List / 't zuyd-eynde Vooꝛtrap genaemt.

Streckingen en Coursen.

Van de Eyder tot Heber streckt het lant nooꝛd nooꝛdwest ende zuyd zuydoost 4 mijlen.
Van de Heber of het zuyd-eynde van Strant tot 't zuyd-eynde van Ameren nooꝛd nooꝛdwest 4 mijlen.
Twee mijlen Nooꝛden van Ameren leydt Silt / is ontrent vier mijlen lanck / en streckt zuyden ten oosten en nooꝛden ten westen.
Van het nooꝛd-eynde van Silt / genaemt List / tot het zuyd-eynde van Rim of Rem is 't nooꝛdoost en zuydwest een mijl / Rem is langh derdehalf mijl / streckt meest zuyden en nooꝛden. Van 't nooꝛd-eynde van Rem tot het zuyd-eynde van Manu is 't nooꝛdoost en zuydwest 1 mijl / men mach 't niet wel in 't gesichte bekomen om de gronden en groote blackten die daer neffens t'Zeewaert strecken.
Manu en Phanu leggen ontrent anderhalf mijl van malkanderen. Manu is ontrent een half mijl lang. Phanu ontrent derdehalf of vyer mijlen / en streckt van Phanu na Knupts-diep zuyd zuydoost en nooꝛd nooꝛdwest. Dit Eylandt heeft oock een schoone strant / dat nooꝛd-eynde na 't Grouwe-diep / is seer black.
Van Phanu tot den Doodenbergh is 't ontrent vyre mijlen / daer tusschen leggen de Havenen van 't Grouwe-diep en Schellingh-kroegh.
Van de Doodenbergh of de Hooꝛn tot het gat van Numen of Rinckopper-diep nooꝛden ten westen 6 mijlen.
Van Rinckopper-diep of 't gat van Numen tot Boevenbergen nooꝛden ten westen 8 mijlen.
Van den Doodenbergh tot Boevenbergen streckt het lant van Jutlant n. ten westen en zuyden ten oosten 14 mijl.
Van Boevenbergen tot de Holms nooꝛd nooꝛdoost 7 mijl.
Van Holms tot Robbe-knupt nooꝛdoost 7 mijlen.
Van Robbe-knupt tot Harts-hals / n. o. ten oosten 3 mijl.
Van Harts-hals tot Schagen oost nooꝛdoost 6 mijlen.
Van Schagen tot Lezou / zuyd zuydoost 6 mijlen.
Van Schagen tot de kleyne Helmen / zuyden 3 mijlen.
Van Schagen tot Zee-buy / zuyden ten westen / wel soo zuydelijck 5 mijlen.
Van de Helmen tot Zee-buy west ten zuyden 2 mijlen.
Van Zee-buy tot Aelburger-diep / zuyden ten westen 7 m.
Van Aelburger-diep tot Mariacker zuyden en zuyden ten westen 3 mijlen.
Van Aelburger-diep tot Stevenshooft z. o. ten zuyden 7 m.
Van Aelburgerdiep tot Haselin z. o. ten oosten 15 mijlen.
Van Stevens-hooft tot Haselin oost zuydoost 10 mijlen.
Van Stevens-hooft tot den grooten Helm / zuyden ten westen omtrent 5 mijlen.
Van Stevens-hooft tot den hoeck van Ebeltud / zuyd zuydwest seste half mijl.
Van Stevenos-hooft tot Spro zuydoost ten zuyden ende zuyd zuydoost 6 mijlen.
Van de groote Helm tot Wero zuyd zuydoost 3 mijlen.
Van de groote Helm tot Sampso z. w. ten zuyden 3 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Ebeltud tot Aerhupsen west ten zuyden / en west zuydwest 4 mijlen.
Van de Reede van Sampso tot Ebelo z. ten westen 4 m.
Van 't zuyd-eynde van Sampso tot 't Eylant Ebelo is de cours ontrent zuydwest ten zuyden 3 mijlen.
De nooꝛdwest-kust van Fuynen streckt z. w. ten w. 6 m.
Van Ebelo tot Melverzont is de cours zuyd zuyd-west wat zuydelijcker 4 mijlen.
Van Endelou tot Melverzont zuyden ten westen 5 mijl.
Van Sampso tot Roems zuydoost ten oosten 4 mijlen.
Van Spro Rosnes zuyd zuydwest 4 mijlen.
Van bewesten Spro tot Roems zuyden ten westen en zuyd zuydwest 7 mijlen.
Van Wero tot Bultsack zuyden ten westen 4 mijlen.
Van Wero tot Romps zuyden ten oosten 6 mijlen.
Van Romps tot Knupts-hooft zuyden ten oosten en zuyd zuydoost 4 mijlen.
Van Knupts-hooft tot Langelant zuydoost 3 mijlen.
Van Knupts-hooft tot Tasingh zuyden en zuyden ten oosten 3 mijlen.
Van 't zuydoost-eynde van Fuynen tot den oosthoeck van Alkens west en west ten nooꝛden 4 mijlen.
Van de hoeck van Alkens tot de Eylandekens van Toren en Areu west ten nooꝛden en west nooꝛdwest 2 mijlen.
Van Areu tot Melverzont nooꝛd nooꝛdwest 4 mijlen.
Van de hoeck van Rosnes tot Spro zuyden en zuyden ten oosten 7 mijlen.
Van Rosnes tot Casluer zuyd zuydoost 7 mijlen.
Van Spro tot Langelant / zuyden en zuyden ten oost. 3 m.
Van 't nooꝛd-eynde van Langelant tot het zuyd-eynde zuyden 6 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Langelant tot 't Eylandt Ar is de cours west nooꝛdwest 3 mijlen.
Van 't Eylant Ar of Hopingh tot de Roen is de cours west ten nooꝛden 4 mijlen.
Van de Roen tot 't Eylandeken Aren west nooꝛdwest 2 m.
Van Aren tot Apenrade zuyden ten westen 4 mijlen.
Van de riviere van Apenrade tot de Enghte van Sonderbooꝛgh oost 2 mijlen.
Van Sonderbooꝛgh tot Slye zuydoost ten oosten 3 mijl.
Van 't zuyd-eynde van Langhelandt tot Femeren is de cours zuydoost en zuydoost ten oosten 6 mijlen.
Van Heyligelandt tot de Eyder oost ten nooꝛden en west ten zuyden 5 mijlen.
Van Heyligelandt tot de buytenste ton in de Heber nooꝛd-oost en zuydwest 6 mijlen.
Men kan leggen by de uytterste ton in de Heber / en sien Heyligelant met goet gesicht.
Van Heyligelant tot Ameren of Smalle-diep / n. n. o. wel soo oostelijck / en zuyd zuydwest wel soo westelijck 8 mijl.
Van Heyligelant tot dat diep van Silt of List nooꝛden ten oosten 14 mijlen.
Van Heyligelant tot Knupts-diep of Rijper-diep / nooꝛden ende nooꝛden ten oosten 18 mijlen
Van Heyligelant tot de Hooꝛn of Doodenbergh nooꝛden en zuyden 23 mijlen.
Van 't Knupts-diep of 't Eylandt Phanu tot 't Vlie zuyd-west ten zuyden 38 mijlen.
Van 't Eylant Silt tot 't Vlie nooꝛdoost en z. w. 35 mijlen.
Van Rinckopper of Numer-diep tot het Vlie zuyd zuyd-west ofte een weynigh westelijcker ontrent 44 mijlen.
Van Boeverbergen langs Jutlant buyten de gronden tot de Elve / of de uytterste tonne z. ten o. ontrent 36 mijlen.
Van Boevenbergen tot Heyligelant zuyden ten oosten wel soo zuydelijck ontrent 32 mijlen.
Van Boevenbergen tot 't Vlie of Booꝛrik z. z. w. 51 m.
Van Boevenbergen tot 't Booꝛlant z. w. ten z. 88 of 90 m.
Van Boevenbergen tot de Holmen booꝛ Jarmuyen zuyd-west 70 mijlen.
Van Boevenbergen tot Flamburger-hooft west zuyd-west een weynigh zuydelijcker 76 mijlen

Van

Van Boevenbergen tot Scharenburgh west zuydwest een weynigh zuydelijcker 76 mijlen.
Van Boevenbergen tot de Rivier van Nieuw-kasteel of Tinbuy / west ten zuyden ontrent 80 mijlen.
Van Boevenbergen tot Boeckenes w. ten n. 80 mijlen.
Van Boevenbergen tot der Neus n. w. ten noorden 18 m.
Van 't Rif op 16 vadem tot 't Vlie zuyden ten westen 48 m.
Van het Rif op 18 vadem / tot de Hoofden of Calis zuyd zuydwest ontrent 90 mijlen.
Van de Holms tot der Neus noordwest 14 of 15 mijlen.
Van de Holms tot Vlecker noordwest ten noorden 14 m.
Van de Holms tot Mardou noorden 20 mijlen.
Van de Holms tot Lange-zondt n. ten o. 26 of 27 mijlen.
Van de Holms tot Farder noord noordoost 30 mijlen.
Van Schagen tot Tinbuy west zuydwest 103 mijlen.
Van Schagen tot der Neus west 24 mijlen.
Van Schagen tot Vlecker west ten noorden 19 of 20 mijl.
Van Schagen tot Kieperwijck west ten noorden en west noordwest 18 mijlen.
Van Schagen tot Mardou n. w. ten westen 16 mijlen.
Van Schagen tot Langesondt noordwest ten noorden of een weynigh noordelijcker 17 mijlen.
Van Schagen tot Fardero noorden ten westen 17 mijlen.
Van Schagen tot Ottrom noorden ten oosten wat oostelijcker 19 mijlen.
Van Schagen tot Maelterlant oost noordoost 9 mijlen.
Van Schagen tot Nydingh oost ten zuyden 11 of 12 mijl.
Van Schagen tot Waerl-berghen is de cours oost zuydoost 14 of 15 mijlen.
Van Schagen tot de Trindel zuydoost 6 mijlen.
Van Schagen tot buyten de Trindel om / zuydoost ten oosten 6 mijlen.
Van Schaghen tot Lezou of het noord-eynde van 't Rif zuyd zuydoost 6 mijlen.
Van het Poolse Rif leggende aen 't Eylandt Aelst tot Femeren is de cours oost zuydoost 10 of 11 mijlen.
Van Slepe tot Kiel zuydoost 3 mijlen.
Van Kiel tot Femeren is de cours oost ten noorden 6 mijl.
Van Femeren tot de Trave van Lubeck / z. z. w. 7 of 8 m.
Van de Trave van Lubeck tot Wismer-diep / is de cours eerst noordoost ten oosten / daer na oost noordoost t'samen 7 mijlen.
Van Rostock tot Robbenes is de cours noordoost 4 mijl.
Van Robbenes tot Bozn-bosch noordoost ten oosten 5 m.
Van Femeren tot Wismer-diep zuyd zuydoost 5 mijlen.
Van Femeren tot Rostock oost zuydoost 6 of 7 mijlen.
Van Femeren tot Gelter-rif oost ten noorden 7 mijlen.
Van de Trave van Lubeck tot Gelter-rif n. o. 14 mijlen.
Van Wismer-diep tot Gelter-rif noord n. o. 9 of 10 mijl.
Van Rostock tot Gelter-rif is de cours noorden 5 of 6 m.
Van Gelter-rif tot Dozn-bosch oost 7 mijlen.
Van Gelter tot Meun noordoost 5 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.



Dus verthoont het Lant van Eyderste benoorden de Eyder.



Dus verthoont het Eylant Ameren.



Dus is het Eylant Silt gedaen als men daer booz-by zeylt.



Dus vertoont het lant van Zuyder-zijdt / bezuyden de Dooden-bergh.



Dus is het lant gedaen tusschen de Hozn of Dooden-bergh ende het gat van Numen.



Dus doet hem 't lant op tusschen de Holmen ende Schagen / als men daer by langs zeylt.



Dus vertoont 't lant tusschen Boeven-bergen en de Holms / alsmen daer by langhs zeylt 2 mijl van lant.



Aldus vertoont het lant en de Kerck van Aelst twee mijlen en een half beoosten Aelburger-diep.



Alsmen na Lubeck zeylt tusschen 't lant van Krupsoozt en Holsterlant heen / soo is 't aen weer-zijden aldus.



Aldus is de Kust van Mekelenbozgh gedaen tusschen Krups-oozt en Dozn-Bosch of de Jelle / als men daer by langhs zeylt een mijle buyten lant.

De Vierde Vertooninge,

Zijnde

Het Schager-Rack / van de Pater-Nosters tot Kol / en voorts voor de Sondt tot Fallerbon / als mede de Sondt in 't groot.

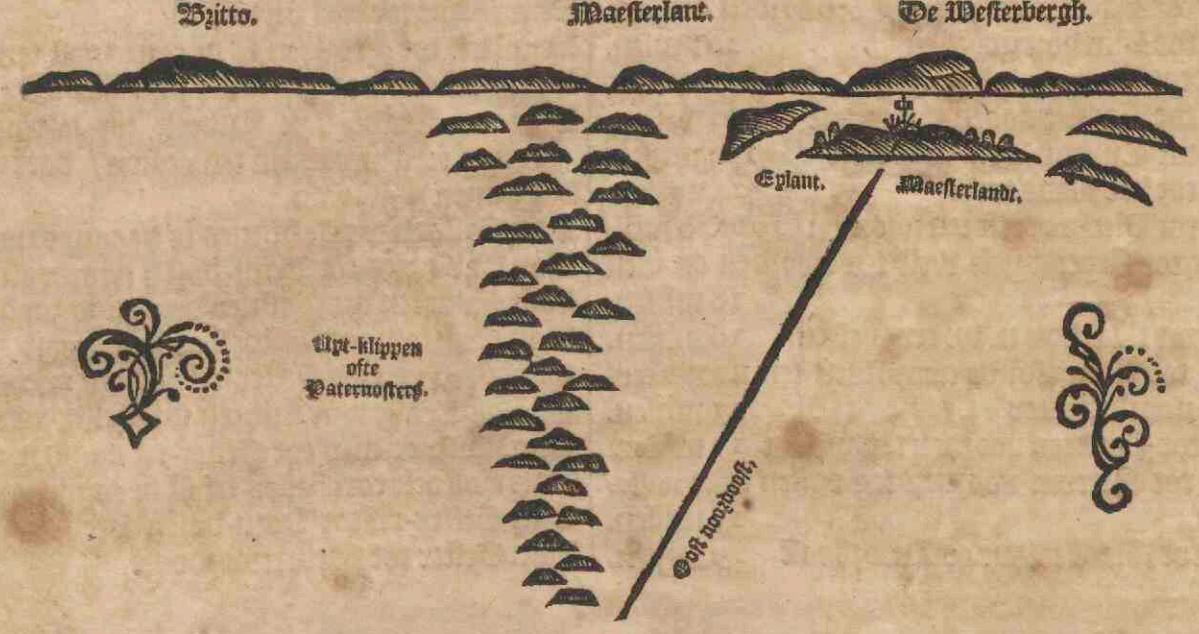

Maesterlant. BEnoorden Maesterlant leyt een groote rye klippen / die Paternosters genaemt worden / die verre t'Zee-waert upt-strecken / daer achter / te weten: aen de zuyd-zijde gaet een wijde Voert te landewaert in / daer aen leyt een groote hooge en ronde klip of bergh / genaemt Bzitto / bezuyden de Voert leyt Maesterlant.

Die van Schagen na Maesterlandt wil zeylen / die moet oost noordoost aengaen / soo sal hy de voorsz. bergh Bzitto in 't gesicht krijgen / die sal hy oost noordoost van hem setten / en daer op aen zeylen / tot dat hy komt by 't Pater-Noster / die moet hy laten aen baghboort / en zeylen daer by langs / als oost noordoost / en oost ten noorden aen / soo sal hy het eylandt van Maesterlandt in 't gesicht loopen / daer op staet een grooten steenen Warder / daer somtijdts een mast met een ton op staet / en somtijdts niet. Men mach aen beyde zijden van 't Eylant soo wel benoorden als bezuyden om loopen / is de wint van den westen of zuydwesten / soo loopt men best het Wester of Noorder gat in / of is de wint van den zuyden of zuydoosten / soo is 't best het Zuyder-gat in te loopen. 't Noorder-gat streckt by de zuyd-kant meest oost ten zuyden / en oost zuydoost in / maer 't Zuyder-gat oost en oost ten noorden. Alsmen binnen het Eylant komt / soo zeylt men daer by om / tot voor het Stedeken / dat siet men dan voor hem leggen. Daer set men 't met een Ancker t'Zee-waert voor upt / en maeckt een Ton achter upt aen de Kap vast / leggende alsoo met het achter-schip aen de wal. Recht midden in 't Zuyder-gat leyt een klip boven water / daer mach men aen beyde zijden omzeylen / maer binnen die klip leyt een blinde klip onder water / en daer bezuyden ook een groote Gudse / maer een weynigh meer uytwaert als de gene die boven water leyt. Noch leyter een blinde klip onder water aen 't Eylant op de noord-zijde van de voorsz. klip / die boven water leydt / voor de welcke men sich wachten moet. Daer is over al goede Anker-gront. Van daer kan men binnen de klippen deur zeylen na Kalf-zont / Bahuys en Nileus.

Kalf-zont. Ontrent 3 mijlen van Maesterlant / leyt Kalf-zont / die daer upt der zee komende / in wil zeylen / die loopt bezuyden een groote klip langhs / daer een Warder op staet: Aen de zuyd-zijde van 't gat zijn 't al groote klippen / maer aen de noord-zijde al kleyne. Als men binnen de klippen komt / om den hoeck van 't Noordlant / daer kan men op 15 ofte 16 vadem setten op goede Ancker-gront. Van Kalf-zondt loopt men voort na Bahuys / en men laet dan Connel aen de stincker-handt leggen. Ook kan men van Kalf-zondt binnen de Kuppen deur na de Kivier van Nileus zeylen.

Zuyd zuydoost 3 mijlen van Kalf-zondt leyt dat Eylant Winneu / daer bezuyden gaet dat gat van Nileus of Gottenburg in / een ruyme wijde voert / streckende noord noordoost in / op 8 / 9 en 10 vadem. Laet Winneu aen baghboort / en loopt tusschen den hoeck van 't vaste Lant genaemt Kelderhooft / en 't Eylant kleyn Denemarken in / en voort by 't vaste lant aen de zuyd-zijde langs tot voor-by Elf horgh by Gottenburgh / 't is daer overal schoon zonder buyten die niet hinderen mogen. Winneu. Nileus. Gottenburgh.

Men mach ook benoorden Winneu daer in zeylen / laet dan Winneu / en noch sommige lange klippen aen stuerboort / en het ruyge Eylandt of kleyn Denemarcken aen baghboort / en voort by de hoeck van 't vaste lant / aen de zuyd-zijde in / als gezeydt is.

Male-zont. Zuyd zuydoost twee mijlen van Winneu / leydt Male-zont en Consback. Male-zont is ront / en men kan op 7 of 8 vadem daer om zeylen / daer onder is ook goede steede / twee kabels lenghde west noordwest van Male-zont / leyt een blinde klip onder water / en noch een gelijcke water / een Boogh-schoot van 't landt / daer staet een warder op.

Consback. De Haven van Consback / leydt van Male-zont oost noordoost / daer staen twee groote Warders elck op een klip by 't lant / daer tusschen streckt de Haven in / die Haven is diep 10 vadem / schoon en goede Ancker-gront / om de leege hoeck komende / siet men Consback noord-waert van hem leggen.

Om in Consback te zeylen / meught hy dicht by de noord-hoek in loopen / en voort recht noorden in / aen de oost-zijde leggen sommige groote klippen / hoogh genoegh boven water / die laet men al aen stuerboort / dicht by de west-wal is 't best en schoon / hoe nader de wal / hoe beter men mach over al by de west-wal setten / op thien / twaelf ende veertthien vadem.

Van Male-zont zuydwest / en zuydwest ten westen / een groote mijl zee-waert / leydt de buyte en seer schadelijcke Nyngh of Nydingh: 't Landt op Nyng is ontrent een half mijl langh. Het Rif aen 't noord-eynde loopt tot ontrent een mijl aen 't landt van Noordoosten / en is een half mijl breet / heel oneffen en scherpe steenen / op sommige plaetsen acht / seven / vijf ende vier voeten waters. De steert die zuydtwaert afschiet is smal en loopt van 't landt van Noordoosten ofte ontrent twee mijlen. Daer op is vijf / vier / en drie voeten waters. Buyten Nynger-rif anderhalf mijl noord-west heen / blijft men al op ses ende seven vadem. Men mach tusschen Nydingh en Male-zondt / ofte het vaste landt genoegh deur zeylen / dan 't is daer al black water.

Van

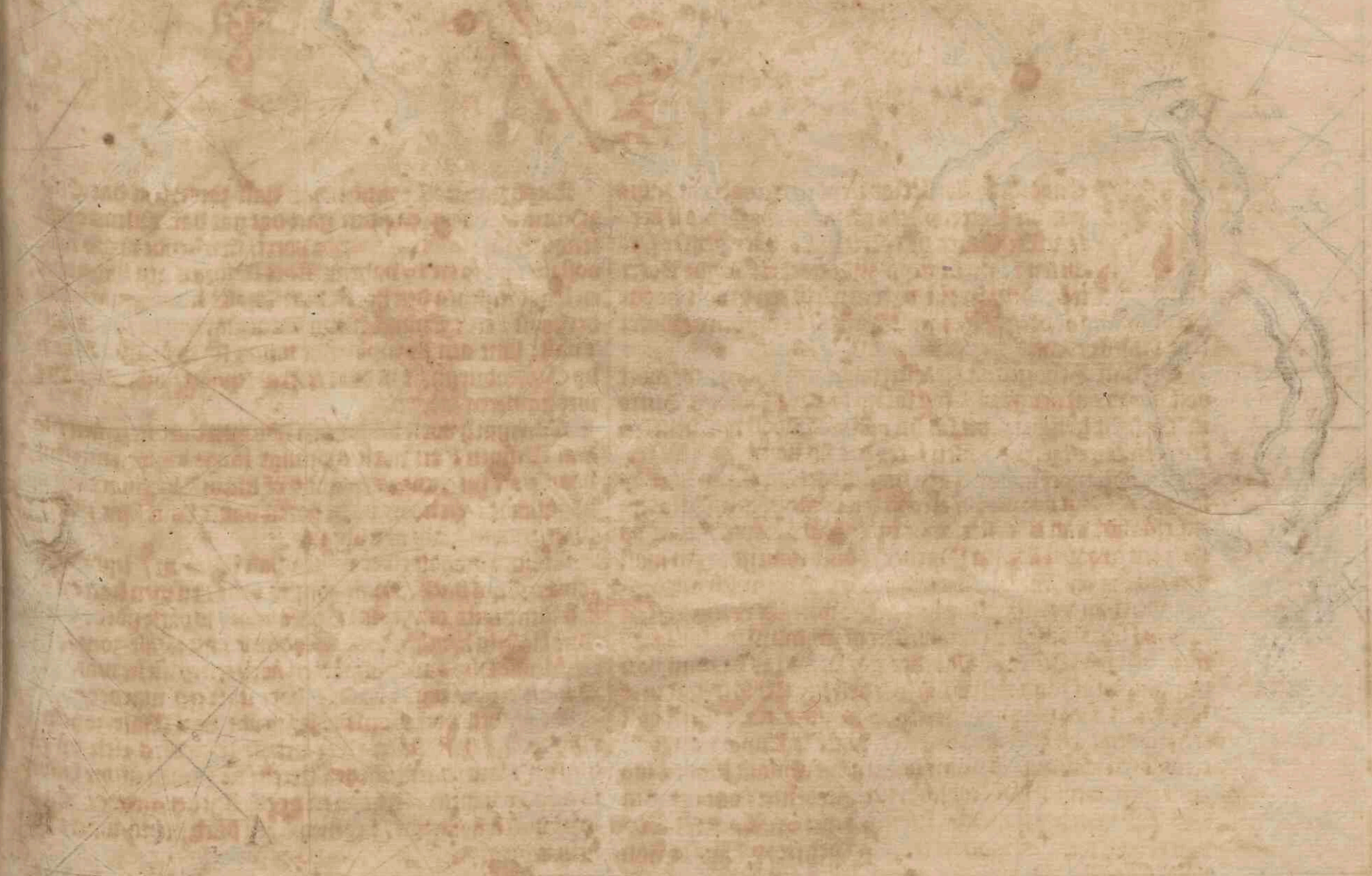


Pas-kaert van
'T SCHAGER RACK,
van de Pater-nosters aen Kol
als mede DE SONDT.
Oock hoe dese Landen van
Schagen gelegen syn.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engels. en Franse mylen 20 in een graadt
HALANT.
'T SANT TE SCHONEN.
ZEE LANDT.
SWEDEN.
Maestrant
Waersbergen
Kol
Kopergrond 12 voet diep
Lesou
Ween
Southolm
Draker
Coppenhaven
Elsenborgh
Landskroon
Helmste
Valckenborgh
Tuylo
Swedero
Anout
Lauys gronden
Haselin
Nicopen
Roskild
Roskildi fioerd
Ysenfioerd
Drelborgh
Kuyck
Schoner ofte Oude Valsterbon
Noort vliet
Zuyd vliet
Ton op Draker
Middel grout
Reef sol
Het Bosch
Lappesandt
Swyne hoeden
Dwaelgronden
Trindel
Hugerby
Schagen
Zeebuy
Laeclou
Cleyne Holmen
Grasholm
Holms
Dee
Elsborch
Gottenburgh
Bahuis
Kongel
Monstersont
Consback
Nyng
Pater-nosters
Maelsont
Gat van Bahuis
Gat van Maelsont
Gat van Monstersont
Zuyder gat van Maesterlant
Noorder gat van Maesterlant
DE SONDT
met alle syn gelegentheyt
in 't Groot.
Elboge ofte Malmuyen
Barsebeeck
Elsenborgh
Ween
Ton op Casper Caniel
Ton op Draker
Schoner ofte Oude Valsterbon
Zuyd vliet
Noord vliet
Visscher
Middel grout
Reef sol
Coppenhaven
Schoeckhoeft
Spital
Elsenburgh
Swyne hoeden
Lappesandt
Het Bosch
Kopergrond 12 voet diep
Lesou
Dwaelgronden
Cleyne Holmen
Grasholm
Holms
Dee
Schagen
Zeebuy
Laeclou
Hugerby
JUTLANDT
SCHAGER RACK
De Sondt
twee Duytsche Mylen
7

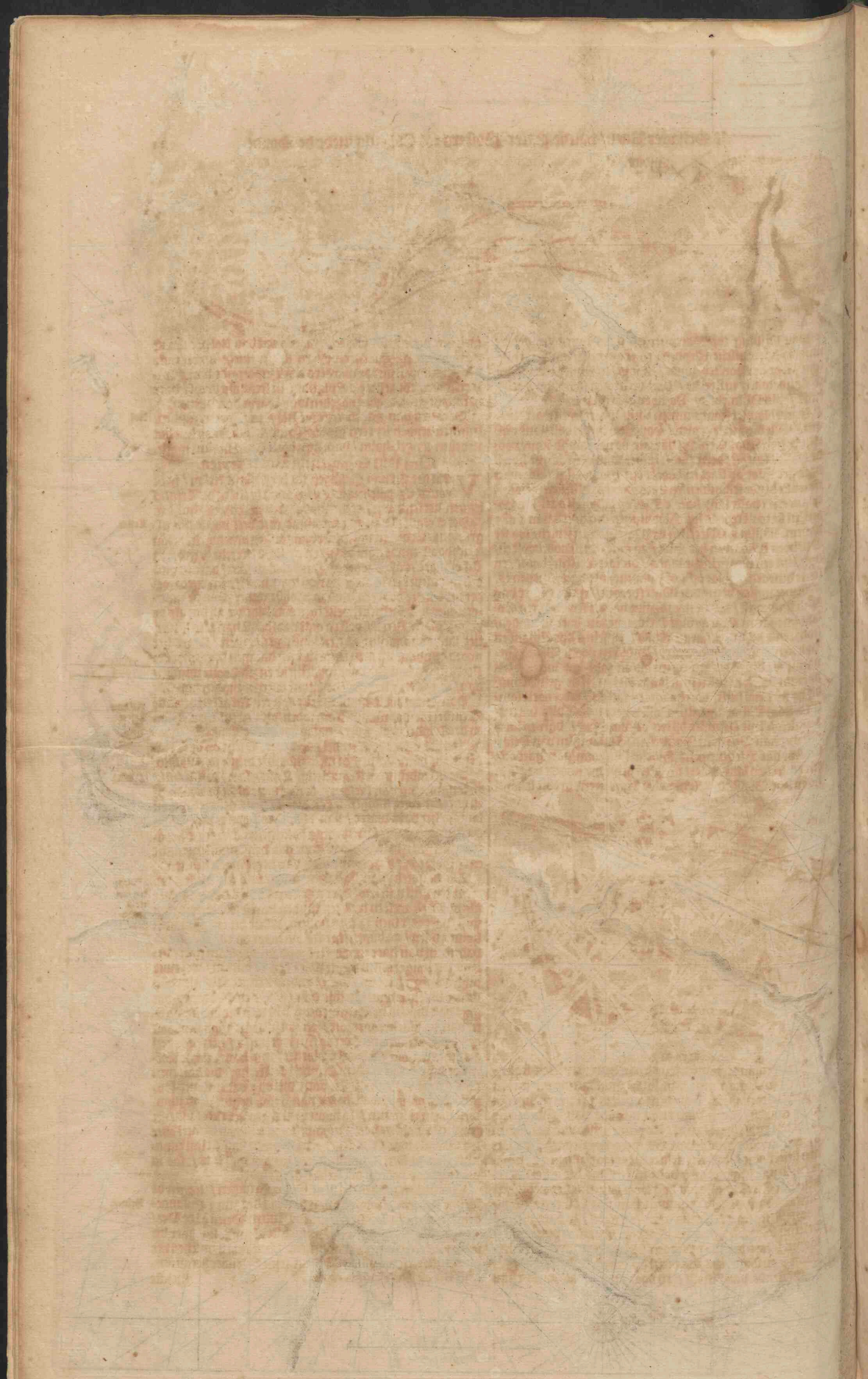

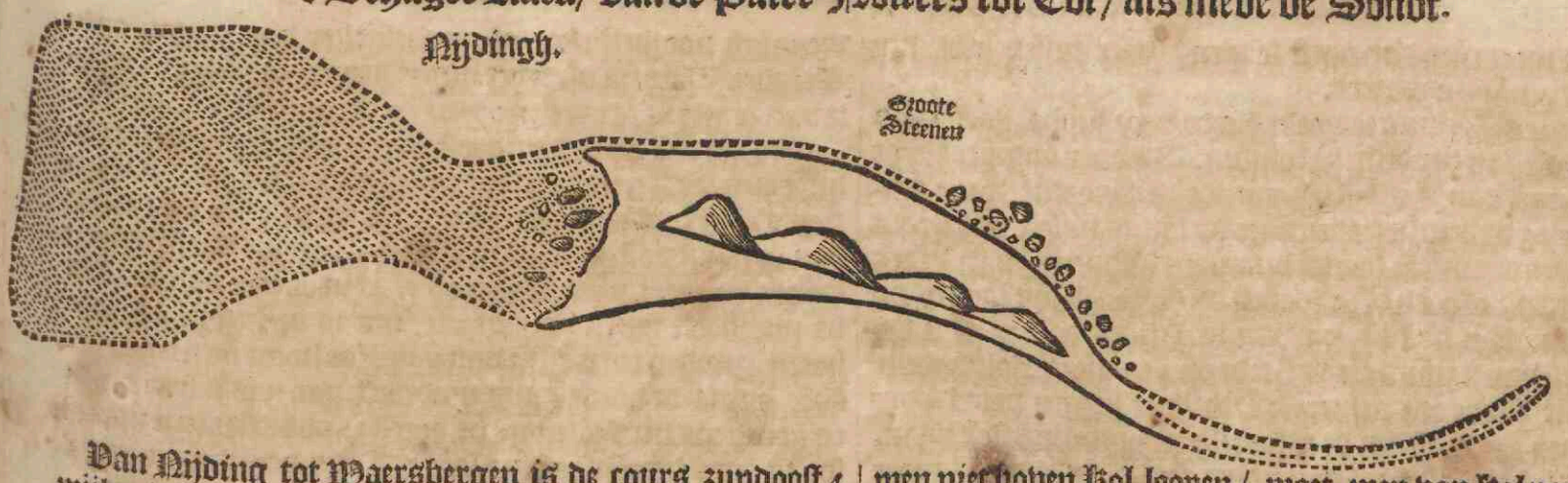

Van Nijding tot Waersbergen is de cours zuydoost 4 mijlen / daer tusschen beyden (twee mijlen bezuyden Malesont) lept de Monster-zondt / dat is een Rivier of voert die te Landewaert in streckt / daer op leggen sommige Stedekens / als Vlijmedes / Hoyne en Golewaer.

Monsterzont.

Waersbergen.

Van Monster-zont 2 mijlen zuyd-waert lept Waersbergen. Om daer in te zeylen / loopt men by het oost-landt in. Aen de hoeck van 't eylant dat aen de noordwest-kant voor de Haven lept / lept een Rudse onder water / en van de hoeck daer het Slot op staet lept ock een blinde Klip / die moet men alle beyde schouwen / en mits waters (tusschen 't voorsz eylant en 't vaste lant daer 't Slot op de hoeck staet) in loopen / en setten 't tegens het Slot binnen den hoeck van 4 of 5 vadem. Wildy na Mercken in Waersbergen zeylen / soo set Outhoep benoorden het Slot / en gaet noord noordoost in / daer lept een klip gelijcke water / die laet aen stuerboort / en setter beneden 't Slot op 4 of 5 vadem / als voorschreven is.

Dalckenburgh.

Twee mijlen bezuyden Waersbergen / lept de Rivier van Dalckenborgh / aen de noord-zijde van de selve lept een Eylant ghenaemt Muriptinge / twee mijlen daer bezuyden / lept een Eylant genaemt Tullo / tusschen dat Eylant en Dalckenborgh te landewaert / lept een hooge Bergh / genaemt Haver / wit aen te sien als oft zant-lant was: 't zeevarende volck noemen hem jonge Kol / om de gelijckenisse die hy met Kol heeft / van hoogte en fatsoen / wert ock somtijts voor Kol aengesien. Oost-waert van Tullo ontrent 2 mijlen / lept Helmstee op een af-waterken / daer en konnen niet dan Boots en Boepers in. Twee mijlen van Helmstee lept dat Stedeken ofte Slotken Laholm / daer gaet ook een rivierken lant-waert in. Een mijle westwaert van Laholm lept Bosstad / dese plaetsen leggē in een groote inwijk

Helmstee.

Laholm.

Turko.

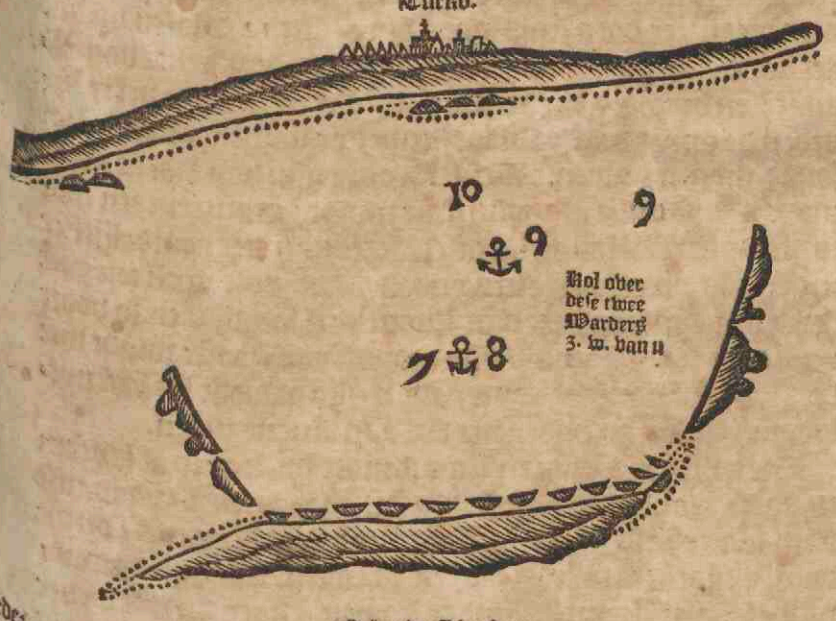

Swedereur.

Eylandt Swedero.

Dat Eylandt Swedereur lept bewesten Bos-stadt 2 mijlen / daer kan men van beyde zijden achter om loopen om Reede te maken. Van benoorden is 't ruym en wijt om in te komen / doch van 't noord-eynde van Swedereur loopt een rudsich rif ken af / loopende benoorden de klippen die aen 't noord-eynde van Swedero heen leggen / die laet aen stuerboort / en setter achter het eylant tusschen de groote en kleyne klippen / op 7 vadem beneffens het witte Rercxken van Turko / also dat de groote Klip met de twee Warders aen 't zuydeynde zuydwest van u is / en Kol over die voorsz. Klip staet / daer is 't best te leggen / en daer zijt ghy beschut voor alle winden. Om daer bezuyden weder upt te loopen / laet die twee Klippen met de Warders aen stuerboort / en loopt daer vry dicht by om na Kol toe.

Komende van Anout / en door zuydelijcke winden kan men niet boven Kol loopen / moet men van Kol noordoost ten noorden na Swedereur / en loopen dicht by die twee voorsz. klippen met de warders aen 't zuydeynde van Swedereur om / tot achter 't Eylandt / en setter als voorsz. daer is weecke gront. Een noorden wint waeyt daer open in.

De cours van Swedereur tot Kol / is z. w. ten zuyden / tusschen beyden lept een groote Inwijck / daer op lept dat stedeken Engel-holm / daer men ock Reede maken mach.

Kol.

Om van Schagen na Kol te zeylen.

Van het Rif van Schagen tot het Eylant Lesou / is de cours z. z. oost / maer de punct van 't Rif en de Trindel leggen verschepden / recht zuydoost en noordwest 6 mijlen.

Het Eylant Lesou is rontomme met veel vuyle dwaelgronden / Reven en upt-schiet van zanden omcingelt. Van 't zuydoost-eynde daer de Kerck op staet / streckt so grooten Rif of blackte af / dat het op 2 mijlen van lant / daer bezuyden niet dieper en is als 2 vadem / daer mach men Reede onder maecken / voor een zuyd zuydoostе wint. Van de zuydwest-hoeck / delselijer streckt so groote blackte af / dat als de voorsz. platte Kerck / oost en oost noordoost van u is / men het landt op 2 mijlen niet en mach genaecken. Maer het noord-eynde mach men so na komen dat men daer onder te Reede mach komen / voor zuydelijcke en zuydoostе winden / op 3 / 4 / 5 / 6 en 7 vadem / de Kerck ontrent zuyden van u.

Lesou.

Rif van Lesou.

Van 't noordoost-eynde streckt ook een Rif af / recht na de Trindel toe / dat magmen om loden / alsmen tusschen Lesou en de Trindel deur zeylt / dat is hoe nader Lesou hoe dooger / en hoe nader de Trindel hoe dieper. Dicht by de Trindel aen de binne-kant / of west-zijde is 't diep 5 en 6 vadem.

Trindel.

De Trindel is een steenachtige Zant-plaet / dzie-kantig en langwerpig van fatsoen / is niet meer als 4 voeten diep / en ontrent twee morgen-lants groot / lept gestreckt meest langhs het vaer-water / van 't noordoost-eynde van Lesou verschepden n. o. of een weynig oosteliycker ontrent 2 groote mijlen / aen de noord-oost-zijde van de Trindel lept altijt een groote ton / daer aen men die van verre mach kennen.

Als de hoeck van Schagen noordwest ten westen ontrent een mijl van u is / daer is 't diep 17 a 18 vadem / maer als de hoeck west en west ten zuyden van u lept ontrent een mijl / daer is 't diep 34 a 35 vadem. Maer die om Schagen komt zeylen / en buyten het Rif om loopt op 10 / 11 / ofte 12 vadem / en van daer zuydoost of zuyd zuydoost aen gaet / behout een lange wijl al diepte van 15 en 16 vadem / wel twee mijlen weegs / eer hy 20 of 25 vadem krijgt. Als men dan weder blacker water krijgt van 10 / 8 / 7 en 6 vadem / dat gaet dan binnen de Trindel deur. Als men die voorsz. diepte van de blackte ontmoet / en noch voort zuyd zuydoost aen zeylt / so moet men wel op sijn loot passen / het selfde veel gebruycken om die voorsz. blackte / die van 't noordoost-eynde van Lesou na den Trindel toe streckt / die kan men (als gesept is) op 5 / 4 / en ock wel op 3 vadem over-loopen. Als de noordoost-hoeck van Lesou begint zuyd zuydwest van u te komen / so komt men tegen het Rif of blackte aen / maer als de hoeck zuydwest van u is dan is men over het dzoogste van 't Rif. Als het west-eynde van Lesou zuydwest / en de Kerck zuydwest ten zuyden van u is / soo is men ontrent neffens de ton van de Trindel.

Diepten ontrent Schagen.

Dzie mijlen zuyden ten westen van Schagen / leggen de kleyne Helmen / niet verre van de wal / dat zijn 3 Eylandekens / het zuydelijckste noemen de Jutten Dzien of de Dee / 't middelste Holms / en 't noordelijckste Grasholm / daer by lept noch een kleyn Eylandeken. Men mach tusschen het zuydelijcke en het middelste deur zeylen / maer het zuydelijckste

Helms.

lijckste moet men dan naest loopen / daer tusschen beyden deur is 4 vadem waters.

Onder de Helmen is goede Reede/voor zuydoostе en zuyd zuydoostе / en zuydelijcke winden. Die daer onder te Reede wil lopen/(van Schagen komende) die moet de strant aenlopen op 3 vadem/ en lopen daer by langs tusschen de strant en de Helmen in/tot dat hy binnen de klippen is/daer mach men setten / of ook deur loopen by de voetstrant langhs op 3 vadem. Als de klippen van de Helms oost en oost ten noorden van u zijn/daer is Reede op 4 en vierdehalf vadem. De beste Reede om achter de Helms te leggen voor klepne Schepen / is tusschen de middelste en zuydelijckste Eplandekens/ het vaste lant wat nader als de Eplanden / maer voor groote Schepen is 't best te leggen by de Crabholm.

Die soo verre niet binnen de Helmen wil leggen die mach 't ook wel uyterlijck setten onder 't hooge lant van Laclou / also dat Helmen zuydoost van hem zijn op 4/ 5/ 6/ of 7 vadem/ daer is 't ook seer goet leggen voor zuyde en zuyd zuydoostе winden op schoone grondt van kley / wit en zwart zant.

Tusschen Schagen en de Helmen is 't diep in 't vaer-water 18/16 en 15 vadem. Tusschen de Helmen en 't vaste lant is op 't minste 3 vadem water. Als men komt van benoorden tusschen beyden deur tot op 't zuyd-eynde van de klippen / soo loopter een Rifken van de Helmen af na de strant toe / daer de groote steenen leggen / genaemt Boutser-rif/ maer op 3 vadem houdende mach men aen dit Rifken niet misdoen: Men mach by dat zuyd-eynde wel weder uytloopen na zee-buy toe / so dat men rontom de Helmen mach zeylen met Schepen die niet seer diep en gaen.

Tusschen de Helmen en Lezou/een goet stuk vande Helms ist 20 en 25 vadem diep steeck-gront / maer oost van de Helmen 1 mijl/ leggen sommige steenen of drooghten daer men hem van wachten moet. Bewesten Lesou-leggen de dwaelgronden / benoorden het voorsz. rif dat van de zuydwesthoek van Lezou (daer de platte Kerck op staet) af streckt/die zijn seer oneffen / van 3/ 4/ 5/ en 6 vadem diep. Van dese en meer andere vlackten / leest de beschrijvinge van de Beldt.

Dwaelgronden.

Ontrent een mijl noord noordoost van 't westeynde van Lezou / zuyd zuydoost wel soo zuydelijck van de punct van Schagen / en oost zuydoost van de klepne Helmen / daer leggen 2 of 3 klepne leege Eylandekens / ofte Kudsen weynigh boven water / tusschen die Holmkens en de Helmen is 't 20 vadem / maer tusschen de Holmkens en Lezou 5 vadem diep / daer benoorden is 't verre vlack / 4 en 5 vadem diep Zandt-gront.

Klippen tusschen Lezou en de Holms.

Om by nacht van de Helms of van 't hooge lant Laclou af te zeylen na Lezou / met een zuydwestе of zuyd zuydwestе wint / soo zeylt niet hooger om die voorsz. Eylandekens en drooghten wille/als zuydoost ten oosten / met die cours sult ghy die drooghten of vlackten (streckende om de noord van die voorsz. Holmkens) over-lopen op 6 of 7 vadem/daer na wort het weder dieper / 9/ 10 en 12 vadem / gaet dan oost zuydoost aen soo lange tot het oosteynde van Lezou zuydwest van u is. Als dat oost-eynde begint zuyden ten westen van u te komen / soo komt gy tegen de vlackte aen/ die van 't noordoost-eynde van Lezou na de Trindel streckt / het drooght van 14/ 12/ en 10 vadem / tot op 8/ 6/ en 4/ ook wel tot 3 vadem / soo ghy Lezou wat na zijt / die 3 vadem duert al een goede wijle / dan wort het weder dieper / 4/ 6/ 10 en 15 vadem / en voort heel diep. Als het voorsz. noordoost-eynde van Lezou zuydwest van u is / dan zijt ghy voy van die vlackte. De Helmen en de Trindel leggen verscheyden oost ten zuyden / en west ten noorden 5 mijlen.

Om binnen de Trindel te zeylen.

Alsmen van Schagen komt met een zuydwestе of west zuydwestе wint / en dat men binnen de Trindel (dat is tusschen de Trindel en Lezou) wil deur zeylen/ ist best dat men sulcken cours gaet / dat men zuydoost ten zuyden mach behouden/so loopt men ontrent mitswaters heen/ tusschen de Trindel en de voorsz rudse of lege klipkens deur (die noord noordwest van de noordhoeck van Lezou ende zuyd zuydoost van de punct van Schager-rif leggen.) Op 't diepste in dit vaer-water tusschen Schagen en Lezou is 23 en 24 vadem / daer over zijnde komt men tegen een banck van 8/ 7/ en 6/ ook wel op 5 vadem/ dan is men ontrent recht west/ weynigh noordelijcker of zuydelijcker van de ton op de Trindel. Daer na wort het weder dieper / so men in 't rechte vaerwater is / te weten: 7/ 8/ 10/ en ook wel 12 vadem.

Om het Rif op de noordoost-hoeck van Lezou niet te onderzeylen / is 't goet dan wat oostelijcker te loopen / te weten zuydoost of zuydoost ten oosten / tot tegen 't voorsz. Rif dat van de noordoost-hoeck van Lezou af streckt/ dat mag men looden/en daer by om loopen op 5/ 4/ en ook 3 vadem. Als de noordoost-hoeck van Lezou (dat is de heuvelachtighe hoeck) zuyden ten westen van u is / soo komt men tegen het Rif / en als de hoeck zuyd zuydwest van u is / soo is men recht neffens het Rif/ maer de hoeck zuydwest van u zijnde/ soo is men het Rif ghepasseert: Daer voor-by zijnde na Anout toe/ wert het diep 30/ 35/ en ook wel 40 vadem.

Die by nacht ontrent de Trindel komt/moet sijn loot stadig gebruycken op de buytenste zijde/dat is aen de oost-zijde vande Trindel/ en magmen die by nacht niet nader komen als 9 of 10 vadem/dan is men daer niet verre van. Als men dicht buyten de Trindel langs zeylt/ by klaer weder en dat men buyten op de barck-houten van 't schip gaet staen met de voeten by 't water/dan mag men Lezou effen sien/so men dan by klaer weder / soo buyten op 't Schip staende Lezou niet en mach sien/ als men ontrent neffens de Trindel is/ so loopt men wijt en verre genoegh buyten de Trindel heen.

Diepte tusschen Anout en Lezou.

De Trindel en het Rif van Anout legghen verscheyden noordwest / en zuydoost / of sommige seggen zuyd zuydoost en noord noordwest 7 of 8 mijlen. Tusschen Anout en Lezou in 't vaerwater ist diep 25 vadem/ maer daer bewesten/ te weten regt tusschen de Eplanden Anout en Lezou is 't al vlack water / van 7 en 8 vadem / men mach daer over de vlackten heen / tusschen Anout en Lezou tot in de Belt. Anout is op de westzijde heel vupl/en verre daer af Zeewaert leggen veel oneffen dwael-gronden van 2/ 3/ en 4 vadem.

Als ghy met een westelijcke wint / van Lezou na Anout wilt zeilen over de vlakte van Lezou/loopt op 3 of 4 vadem/ ghy en derft niet oostelijcker aen zeylen / als zuydoost ten oosten/ al is het schoon by nacht/het sal met sulken wint en cours Anout ghenoegh mis zeylen. Als ghy dan gist de lenghde van 't Rif te hebben/ gaet dan voort zuyd zuydoost/ en zuyden ten oosten/om boven Kol te zeylen. Dan by dag of als ghy van u sien meught/ niet leger als zuyd zuydoost. Als men van de voorsz. punct van Lezou af zeylt na Anout/ met een zuydwestе of west zuydwestе windt als voorsz. is/ ende gistingh maeckt by nacht te komen by Anout / so kan men niet beter doen / als gaen 8/ 10/ ofte 12 Glasen na dat het koelt / zuyd zuydoost aen tot tegen de vlackte van Anout / en verwachten den dag / op dat men niet te verre beneden de punct van 't Rif loopende/te qualijcker boven Kol soude mogen komen. Desgelijck als ghy van Kol af komt met een zuydwestе of zuydelijcke windt / en ontrent een half mijl buyten Kol langs loopt/en derft ghy niet noordelijcker zeylen als noordwest ten noorden / dat zeylt ook een goet stuck beneden de punct van Anouts-rif langhs/ en so voort na Lezou toe. Maer als ghy met een noordoostе windt uyt de Sondt of van Kol komt / moet ghy al dicht by Kol uytloopen / sult ghy boven het Rif van Anout zeylen.

Die tusschen Lezou en Anout moet by-leggen of laveren en na de Sondt wil / die houdt hem aen de west-zijde van 't vaer-water / als hy een mijl of twee boven Lezou is / op die voorsz. vlackten van 4/ 5/ 6/ en 7 vadem. Als ghy dan op 1 mijl of 2 aen Anout begint te komen / daer wert 't weder dieper en oneffen / den eenen wort wel een vadem dieper als d'ander. Als men die oneffen gront begint te krijgen van 16/ 20/ en ook wel 30 vadem / dan is Anout noch ontrent twee mijlen zuyden van u; by Anout komende/wort het heel oneffen / dan 30/ dan haelt weder 15/ 17/ en ook 20 vadem.

Wilt ghy upt den zuyden / om 't Rif van Anout komende na Lezou zeylen / met een zuydwestе wint / so en gaet niet westelijcker als noordwest / soo ghy westelijcker aen gaet/ het zy west noordwest / of noordwest ten westen / soo komt ghy haelt op de vlackte tusschen Anout en Lezou / en sult binden eerst 10/ en dan 6/ 5/ en 4 vadem. Als ghy met de noordwestе ganck Lezou in 't gesicht begint te krijgen/dan lepdt het hoogh/ dan is het west-eynde ontrent west noordwest / en het noordoost-eynde / daer dat Rif af streckt

ontrent

ontrent noozd noozdwelt van u. Als gy so na Lezou komt/ dat ghy met klaer weder het oost-eynde upt de Mars moogt sien/ ontrent noozdwelt van u/ daer is't 30/ 32 a 34 vadem diep/dat duert so lange tot dat die boozsz. oost-hoek zupdwelt van u is; maer als de hoeck zupd zupdwelt van u is/dan zijt ghy recht neffens of op de punct/ of op 't dzoogh-ste van 't Rif/ daer loopt ghy dan over op 3/4 a 5 vadem/ als die boozsz. hoeck zupden ten westen van u komt/ dan zydy 't Rif gepasseert.

Diepten by Anout.

Tusschen Anout en Waersbergen/ in 't vaerwater / is 't diep 21/22 en 23 vadem/daer tusschen beyden leyt ook een Banck van 10/ 12/ 14 en 16 vadem. Als de noozderste hooge Bergh van Waersberge noozdoost van u is / dan is de punct van Anouts-Rif zupdwelt van u; maer als die Berg noozdoost ten oosten van u is / en dat ghy Noozwegen wat nader zijt als 't Rif / dan zydy op die Banck. Als ghy by nacht daer op komt / soo gaet zupden of zupden ten oosten aen/ na dat de wint is / soo krijght ghy weder dieper water. Daer leydt noch een Banck tusschen 't Rif van Anout en Valckenbozgh / 't selve streckt tot Halant toe / die is op sommige plaetsen niet dieper als 8 vadem. Als de punct van 't Rif ontrent zupden ten oosten/ en 't hoogh van Anout ontrent zupden ten westen van u zijn 3 mijlen / daer leydt ook een Banck van 14 of 15 vadem.

't Rif van Anout.

Het Rif van Anout streckt van de noozdoost-hoeck van Anout of ontrent oost noozdoost een groote mijl in Zee / leyt op 't eynde dzoogh boven water / en is uytnemende schoz en steyl. De noozd-kant / alsmen upt den westen of noozden komt / kan men looden / en loopen daer by langhs op 17 of 18 vadem / maer upt den zupden komende en mach men 't geensins op 't loot genaecken / want aen de zupd-kant dicht aen 't Rif is't 30 en 35 vadem diep.

Reede onder Anouts Rif.

Aen de noozdkant van 't Rif mach men tot veel plaetsen setten op 10/11/12/ en 13 vadem. Als ghy setter op 11/12/ of 13 vadem / alsoo dat de Vuerboet z. o. ten zupden/ en het hoog van Anout (te weten 't west-eynde) ontrent zupdwelt ten westen van u is/soo leyt dan 't uytterste eynde van 't Rif oost ten noozden van u/daer is 't heel goet leggen booz oost-zupdoostе / zupdoostе / zupden / en zupd zupdwestе winden. Als ghy van daer t'zeyl gaet/en na de Sont wilt/so moogdy vzy sonder schzoomen / 't zy by nacht of doncker weder by 't Rif langhs loopen op 16/ 17 of 18 vadem / tot het eynde toezop sulke diepte houdende/en kondy daer aen niet misdoen. By 't eynde komende wozt het 24 en 25 vadem diep.

Diepten tusschen Anouts Rif en de Sondt.

Maer als ghy op de punct komt / en zupdoost begint aen te gaen / soo hebdy terstondt dicht aen 't Rif geen gront op 30 en 35 vadem.

Het Rif van Anout en Hol leggen verschepden van den anderen zupdoost en noozdwelt ontrent 8 mijlen / by klaer weder mach men Hol en Anout beyde gemackelijck van beneden sien/als men tusschen beyden is. Om van 't Rif na de Sondt te zeylen met een west zupdwestе wint / en behoefdy niet hooger aen te zeylen / met een wel bezeylt Schip / als zupd zupdoost/met sulcken cours suldy hoog genoeg boven Hol zeylen / komende tegen de kust van Zeelant/ die moogdy looden op 14/ 12/ 10/ en 8 vadem. Tusschen Anout en Zeelant in't vaerwater is't 18 en 20 vadem diep. Tusschen Anout en Zeelant 15 en 16 vadem; maer in 't vaerwater tusschen Anout en Hol is't diep/ 20/ 21/ 22/ en 23 vadem.

Verscheyde Banken.

Daer bezupden of bewesten is't vlacker/te weten/19/18/ ook wel 14/ 13 en 12 vadem/na dat men westelijck komt; maer na Noozwegen toe is 't dieper/te weten/ 24/ 25/ 28/en ook 30 vadem/daer upt men merken mach/ of om de Noozweeghse zijde naest / beoosten 't vaerwater of om de west is.

Ontrent noozdwelt van Hol 3 mijlen / en zupdoost ten oosten van Anout / daer leyt een Banck van 9/ 10/ en 12 vadem / ontrent oost ten zupden van Anout soo verre dat men 't niet wel van beneden / maer upt de Mars wel sien mach; en noozdwelt van Hol / daer leydt ook een Banck van 16 vadem grof zant-gront / als oft rif-gront waer.

Lupsgronden.

Zupden ten oosten ontrent 6 mijlen / van de punct van Anouts-rif / zupdoost ten zupden van 't zupd-eynde van Anout/en west ten noozden van Hol ontrent 4 mijl leggen de Lups-gronden/daer op en is niet meer water als 8 voet.

Die van Anouter-rif af komende na de Sondt wil / en niet zupdelijcker en gaet als zupdoost die en sal dese gronden niet onderzeylen / maer met een zupden ten oosten cours soude hy daer verballen. Die upt de Sondt komende na Anout wil / soude met een west noozdwestе gauck van de Sondt af die selve ook onderzeylen / daerom die met een scherpe wint van Anout na de Sondt/ of van de Sondt na Anout wil / die zy daer op verdacht.

Haselin.

Het Eylant Haselin / leydt verschepden van Anouts-rif zupden 8 mijlen / en van Hol zupdwelt ten westen 6 mijlen/ dat is aen de noozdzijde of buytenkant heel buyl vol reven en ondiepten; maer aen de zupd-zijde of binnenkant / na Zeelandt toe is 't redelijck schoon / soo dat men daer Reede maecken mach. Van 't oost-eynde van Haselin streckt een Rif af noozd noozdoost/ en noozdwelt ten noozden na Noozwegen toe wel twee mijlen in zee / tot op een mijl na aen de Lups-gronden/ die met zupdelijcke of noozdelijcke winden hier moet laveren / en wat verre west-waert in die wijck loopt/ die moet wel toesien en hem daer booz wachten; want alsoo 't daer ontrent heel ongelijck is van diepten en oneffen gronden / soo en kan men die niet wel op 't loot aendoen / maer de Kust van Zeelant mach men op 6 of 7 vadem op 't loot genaecken.

Diepten in Schager-rak.

Soo ghy by lange donckere nachten/ of Mist weder in't Schager Rack quaemt te moeten laveren / soo neemt acht op dit navolgende: Zijt ghy tusschen Schagen en Lezou/ soo meught ghy u vzpelijck om zupd of west houden / maer u loot veel gebzupcken; ontrent de Helms en Schagen meught ghy de wal genaken/tot op 10/ 12/ of 15 vadem eer ghy behoeft te wenden: Zijt ghy na u gissing neffens Lezou / daer meught ghy tot op 10 of 15 vadem by komen: Maer soo ghy zijt tusschen Lezou en Anout / daer meught ghy op de blackte loopen/tot op 5/6/7/8/ of 10 vadem. Zijt ghy tusschen Anout / Haselin en Hol / daer meught ghy de zupd-wal aenloopen tot op 15 / 16 vadem / maer tusschen Haselin en Zeelant op 10 of 12 vadem. Het is in alle manieren geraden liever hem te houden aen de zupd-wal als na de Noozweeghse zijde / maer men moet wel op sijn loot passen / en 't selve veel gebzupcken.

Haselin.

Van Hol tot 't Eylant Haselin is't zupdwelt ten westen 6 mijlen / men mach tusschen Haselin / en Zeelandt deurzeylen tot in de Veldt / de kust van Zeelandt is een schoone strant / bewesten Kroonenburgh by 't Visschers Dozp daer leyt een Banck die men meynt met een Rif aen 't vaste lant valt is / leydt een kleyne half mijl van landt / is op de Banck twee vadem / en dicht aen lant 4 vadem waters/ als mede een stuck bewesten Haselin / loopt 'er een Rifken af t'zeewaert dat men schouwen moet.

Hoskildsioert.

Oost zupdoost van Haselin gaet een groote wijde Voert in 't lant/ die buyten in 't begin wel een mijl wijt is/ daer ist goet setten booz een noozdoostе wint op 5 of 6 vadem. Dese Voert deylt hem te landewaert in dzien; de eerste of oostelijckste/genaemt Hoskildsioerd/streckt in 't lant zupden en zupden ten westen wel 4 of 5 mijlen; de tweede na Ysselby en Holbeck / is binnen wel 2 mijlen wijt / en in 't midden leyt een groot Eylant. De derde streckt na Dzaeer-holm/ ook wel 4 mijlen zupdwelt / en noozdoost / gelijck de Zeekust na de Velt doet. De kust van Zeelant tusschen Haselin en de Sond is een schoone kust/ uytgesept de Banck tegen ober Visschers Dozp / men mach op 't landt daer by langhs zeylen op 6 en 7 vadem / maer by nacht en komt die niet nader als 12 of 13 vadem / want tot sommige plaetsen is 't schoz /en dzoogt haestig op. Daer dat nieuwe Kerckken staet/daer neffens ist veer af vlak/ 3/4 vadem/en bewesten 't Bosch/dat bewesten Lappezant is/mach men op 4 vad. by de wal komen sonder mis doen / maer tegen Lappezant komende/ moetmen verder van de wal af houden op 7 of 8 vadem / of men soude achter de punt van Lappezant geraken.

Ysselboert.

Lappezant.

Lappezant leydt ontrent 't vierendeel van een mijl benoozden Elseneur of 't Slot van de Sond/ aen de westzijde van 't vaerwater gestreckt langhs de kust van Zeelandt. Om Lappezant te schouwen / soo neemt acht op dese mercken: daer staet een Huys bewesten de Koninck-meulen / bewesten 't Slot Kroonenburgh / houdt de Schoozsteen van dat Huys bewesten de Gevel van de Koninck-meulen / soo meughdy geen quaet aen Lappezant doen / loopt daer by

langs

langs op 6/7/8 vadem / soo lange tot dat het oost-eynde van 't Eylandt Ween / komt een wepnigh buyten het Slot van de Sondt / houdt dat soo staende / en zeylt soo op 6 of 7 vadem wyp dicht by 't Slot langhs / alles wat u hinderen mach meughdy wel groen deur 't water sien leggen.

Om achter Lappe-zant te setten.

Wilt ghy uyt de Sondt ruymen / en achter Lappe-zant setten / soo zeylt te neffens het voorsz. Koninck-huys de Kom ofte Koninck-meulen genaemt / also dat die ontrent zuyden of zuyden ten westen oft zuyden ten oosten van u staet / setter daer op 6/7 oft 8 vadem / daer ist goet leggen uyt de Stroom en zantgront / maer wilt ghy 't setten op 12/13 of 14 vadem / daer ist steeck-gront / en daer gaet stercke stroom met zuydelicke of zuydoostе wint / maer gy lecht daer beter op 't ruym / om weder inwaert te zeylen / of 't gebiel dat de wint haestigh uytschoot ten noordwesten. 't Is gebeurt dat daer een geset hadde wat beoosten de Koninck-meulen of 6 of 7 vadem / de wint schoot in der nacht ten noordwesten / als sy het Anker lichten / biel 't Schip na lant toe / en eer sy 't voor de wint om kregen / liepen op 3 vadem over de punt van Lappe-zant.

Van Kol tot Elzeneur of de Sont / is de cours zuydoost / en zuydoost ten zuyden 3 of 4 mijlen. Ontrent ten halven tusschen Kol en Elzenborgh / leggen de Swijne-boeden / en dat zijn een deel buyle Rudsen en blinde klippen / die een goet stuck van Landt t' Zee-waert strecken. Als ghy van Kol komende na de Sont zeylt / soo houdt dat Eylant Ween bedeckt achter het Slot Kroonenburgh / soo en moogdy die voorsz. Swijne-boeden niet onder-zeylen. Als ghy dan gist die gepasseert te zijn / soo loopt voorts midswaters in / om Lappe-zant te mijden / of so gy 't oost-eynde van Ween dan weder brengt recht buyten 't Slot / of op 7 of 8 vadem van de Zeelantsche zijde houdt / en meugdy aen Lappe-zant niet misdoen. Binnen 't Slot komende / daer meugdy 't setten waer dattet u belieft. De schepen in 't gemeen setten 't al by 't Lant langs heel tot bezuyden Elzeneur / daer ist diep 15 en 16 vadem / maer met een zuydoostе windt is daer quaet leggen. Na het Eylant Ween toe leydt een banck van 8 en 9 vadem / daer is 't beter leggen / dan is wat verre van lant.

Swijne-boeden.

Om Lappe-zant te schouwen.

Om uyt de Sont na Kol te zeylen.

Als ghy uyt de Sondt na Kol wilt zeylen / en ten eynde Lappe-zant komt / soo gaet / noordwest ten westen om de Swijne-boeden te schouwen / tot dat Kol noord noordoost van u is / gaet dan wyp noordwest ten noorden / of noord noordwest na de wint is / want met een noordoosten wint moet ghy al wyp dicht by Kol uytloopen / noord noordwest heen / om boven het Rif van Anout en Aesou te zeylen.

Om na Elboge of Malmuyen / en Lants-Kroon te zeylen.

WIlt ghy uyt de Sont na Elboge / of Malmuyen zeylen / so gaet van Ween zuydoost / en zuydoost ten zuyden / so sultdy den Toren of de Stad voor u sien leggen / zeylt daer recht na toe / 't is in dat vaerwater meest 7 of 8 vadem diep / als ghy binnen de Sout-holmen komt / drooght het haestigh op / van de 7 vadem op 5 / maer voor de Stadt is 't black water / daer meugdy 't setten op 3/4 of 5 vadem so gy wilt / meugt ook aen 't eynde van 't Hooft leggen op 3 vadem / daer is 't goet leggen / maer met een noordwesте wint is daer quade Reede / die waeyt daer open in.

Om bezuyden de Sout-holms weder uyt te loopen / na Valsterboen / ofte Steden / soo wacht u voor de Sout-holmen / die zijn rondom vuyl / van het noord-eynde schiet een Rifken af wyp wat verre: op de oost-zijde aen 't zuyd-eynde loopt 't seer verre black af. Daer leyt ook de Noord-vliet / dat is een steene Rif onder water / maer men mach wel groen sien leggen / die sult ghy aen de Sout-holmsche zijde / te weten aen stuerboort van u laten leggen / maer de Zuyd-vliet die neffens oude Valsterboen leyt / sult ghy aen baghboort leggen laten / en loopen also daer tusschen beyde deur / 't is in dat vaer-water op het droogхste 4 vadem diep. Als ghy van Malmuyen af komt / en dat den Tooren van Koppen-haven komt aen het zuyd-eynde van de Sout-holms / dan zydy voor-by de Noord-vliet. Als men dit deur zeylt / moet men hem wel wachten voor dese voorsz. gronden.

Noord-vliet.

Zuyd-vliet.

Men mach ook dit wel uyt-loopen / by de Strandt van Schoonen langhs / latende beyde de Noord-vliet / en Zuyd-vliet aen stuerboort leggen / en die strant looden op 4 ofte 5 vadem / gelijck dat Rif van Valsterboen.

Die in Lants-kroon wil zeylen / moet weten datter een droogхte voor 't gat leydt / daer moet men bezuyden om in loopen: daer staet een Kerckken aen de noord-zijde voor aen / ende een Edelmans Huys wat bet lantwaert in / brenght die Kerck over dat Huys / soo zydy van de droogхte bevryd / zeylt dan in / op den hoeck aen / en setter op drie vadem.

Benoorden Oude Valsterboen gaet een diep in / genaemt Hul of Hulwater / is een diep gat voor gemeene schepen / gaet op 3 en 4 vadem / meest noordoost in / men mach by de Voet-strant van oude Valsterboen in looden / op 3 vadem / latende Out Valsterboen aen de rechter-hant / 't isser ruym en breet.

Hul water.

Hoe men uyt de Sondt door den Droogen / ende in het Reefs-hol sal zeylen.

DJe uyt den Sont na den Droogen wil zeylen / ga zuyden ten oosten aen / of hy mach by dat Bosch langhs looden op 5 of 6 vadem / soo en sal hy de Noorder-tonne niet mis zeylen / want die leyt op 5 of 6 vadem aen 't noord-eynde van de Middel-gront / beoosten de tonne is 't diep 7 vadem / maer in het rechte Vaer-water neffens dese tonne is 't 9 of 10 vadem diep / de mercken van dese tonne zijn / als dat eynd van 't Bosch west zuydwest van u is / dan zydy neffens de Noorder-tonne / en dan stater een plompe Tooren / een mop stuck bezuyden dat bosch: ook komen daer drie Heuvelen aen de noord-kant van de Stadt / dat zijn al mercken van de Noorder-ton.

Doot der Ton.

Van de noorder-ton tot de Middelton is de cours zuyden ten oosten. Als men by de Middelton komt / dan komt de zuyderste Meulen bezuyden aen de stadt Koppen-haven / en den plompen Tooren komt op een Hant-spaeck lenghde aen den spitsen Tooren / dat zijn de mercken van de Middel-ton / of de tweede ton in den Droogen / 't is daer diep 8 ofte 9 vadem.

Middel-ton.

Van de twede tot de derde / en voort tot de ton op Casper-Caniel / is de cours zuyden ten oosten. 't Witte Slot komt dan ober den spitsen toren: dat zijn de mercken van de vierde ton of ton op Casper-Caniel: de derde leyt aen 't zuyd-eynde van Middel-gront / ten is daer niet seer wijt / maer schor aen beyde Landen / het diep daer neffens is 7 of 8 vadem. Als men daer laveren moet / soo moet men wenden / soo haest ailt begint te droogen / soo wel aen d'een zijde als aen d'ander.

Derde Ton.

Ton op Casper-Caniel.

De vierde ton leyt aen het noord-eynde van Draker / op 't Vlacke / daer tegen over leyt een Steen boven water / geheeten de Visscher / oost ten noorden van de ton / men mach aldaer de Sout-holm wel looden / want het is daer black water / tusschen de derde en dese vierde ton / komt een gat van Koppen-haven uyt-loopen / dat men Casper-Caniel noemt / of het Koninck-diep.

Vier-de Visscher.

Van de vierde tonne of Casper-Caniel tot Draker-rif / is de cours zuyden en zuyden ten oosten / het lant van Draker mooghdy looden op drie / vier en vijftehalf vadem.

Het Rif van Drake leyt een goet stuck weeghs buyten Draker / het streckt by-kans een mijle Oost-waert in Zee. De mercken van de tonne op Draker-rif zijn dese: Als den Tooren van Koppen-haven komt bezuyden Draker aen het Bosch / soo zydy neffens de tonne. Het droogхste water dat ghy ontmoet / tusschen dese tonne op Draker-rif ende de voorsz. vierde tonne / is 5 vadem min een elle.

Rif van Draker.

Om by nacht door den Droogen te zeylen / soo gaet van 't Eylant Ween zuyden en zuyden ten westen / soo lange tot dat ghy neffens den hoeck van 't Bosch komt / op 4 vadem / houdt dan wat van de wal af / en gaet zuydoost ten oosten aen / tot dat gy komt op 7 vadem / dan voort zuyd zuydoost tot dat ghy over de Middel-gront zijt / de eerste of noorderlijckste ton als voorsz. is / leydt op 5 of 6 vadem. Maer ghy meucht daer bewesten op 3 of 4 vadem wel over / houdt dan wat af / tot dat ghy komt op 8/9 of 10 en 11 vadem / en zeylt dan voort zuyden na Casper-Caniel / daer wert het te met drooger / te weten ontrent 8 vadem. Neffens Draker ist oneffen om te looden / d'eene woryp 5 / d'ander 4 vadem / maer gaet u cours / ten ware ghy wist dat ghy d'eene wal van Draker ofte Sout-holms nader waert als d'ander. Van Draker wert het weder 6 en 7 vadem diep. Recht zuydoost van Draker ontrent een goet half mijl / leydt een steen

Dzie

dzie voet onder water / en is ontrent twee roeden in 't vierkant groot / daer Coznelis Jansz. Buysman upt de Streeck 1628 in September met het Schip op geweest is.

Om naer Reef-sol ofte Koppenhaven te zeylen.

Om na het Reef-sol te zeylen.

WAndy na Reef-sol op Koppenhaven zeylen/ komende van benoozdē upt de Sont/so loopt bewestē de noozder ton een stuck heen/ om de Plaet of Middelgront (die bewesten de tonne in den Dzoogen lept) te mijden/ die is op 't noozd-eynde niet dieper als 12/ en aen 't zuyd-eynde 8/ 9/ en tot sommige plaetsen 10 voeten diep / al harde steenige en rudsige gront / hout de slagh van de wal aen de westzijde op 2/ 3/ of 4 vadem / soo diep ghy wilt / tot Koppenhaven toe/ aen die zijde moogdy niet misdoen / 't is daer ruym en wijt/ streckt zuyden ten westen in/ in 't midden tusschen de wal en de middel-gront is 't 5/ 6/ en 7 vadem diep. Soo ghy daer moest laveren/ soo komt de middel-gront niet nader als vier vadem/ maer de west-wal mooghdy op 't loot aen doen/ soo na als 't u belieft. Van 't noozdeynde van 't Eylant Dzaker/ loopt een Rif noozdwaert af/ op de punct van dat Rif leydt een ton/die men noemt de ton in 't Reef-sol/laet die aen bagboozt / en loopt tot booz de Stadt en setter daer.

Ton in 't Reef-sol.

Komende upt den zuyden / en begeert na Reef-sol te zeylen / soo loopt beoosten de boozsz. 4 ton (genaemt de ton op Casper Camel) heen/loopt daer dicht by om/en gaet noozdwest aen tot in het Koninckx-diep / na de ton in 't Reef-sol toe / die leggen van een verschepden / recht noozdwest en zuydoost. Ghy sult dan recht booz upt in 't noozdwest oock sien te landewaert in / een plompen Toren recht over een groot Huys ofte Spitael dat dicht op de Zee-kant staet/ houdt die soo over een / en gaet daer op aen / soo suldy recht midts waters in loopen / het is daer in het vaer-water diep vijf / ses / seven en acht vadem. Dit Koninckx-diep is al wat oneffen van gront: daerom past wel op u loot / en komt de noozd-wal dat is de middel-gront niet te na / die is heel vuyl en rudsigh/ van de zuyd-wal (ontrent ten halven tusschen die twee boozsz. tonnen) streckt een dzooghte af/ soo dat ghy den eenen wozp hebt vijf of ses / en d'ander wel dzie vadem.

In 't Reef-sol by de ton komende / die op de punct van 't noozder Rif van Dzaker leydt / laet die aen baghboozt / en loopt daer by om / zuyden aen / na Koppenhaven toe. De mercken van dese ton zijn dese: daer lept een ronde heuvel of groote steen / ontrent een halve mijl te landewaert in/ als die recht oost van u is / dan komt die oock over een plompe Toren / die ontrent een mijl te landewaert in staet / dan zuyd neffens de ton ofte de punct van 't boozsz. Rif. Dese merken zijn dienstigh by tijden als de ton daer niet en lept. Een wepnigh benoozden de ton leggen de groote Schepen/ die op de wint leggen op vijf of ses vadem / daer is goede ancker-gront.

Van de ton op Dzaker-Rif na Hupck / is de cours zuydwest 4 groote mijlen / maer na het Rif van Valsterboen ofte Steden / is 't zuyden/ en zuyden ten westen vier mijlen / in't vaer-water tusschen Dzaker en Valsterboen / is 't diep ses 7/ 8 vadem / dan tusschen Valsterboen en Steden 10 of 12/ en 13 vadem / maer by Steden diepst.

Onder Steden mach men 't setten / soo daer bezuyden booz noozdelijcke/ als daer benoozden booz zuydelijcke winden. Wilt ghy 't setten booz noozdelijcke winden / soo loopt tusschen Steden en Meun/ een goet stuck in de wijck/ alsoo dat de schozre hoeck van Steden ontrent noozd noozdoost van u leydt / set het daer op 8 of 9 vadem / ghy sult beschut leggen booz noozden en noozdweste winden. Maer wildy 't setten booz een zuyden of zuydweste wint / soo set het benoozden Steden / alsoo dat de zuydoost-hoeck zeyden ten oosten/ of zuyd zuydoost/ en de noozdwest hoeck noozdwest/ of west noozdwest van u is / daer is goet leggen op seven vadem/ de gront is daer kleyn / wit en zwart zant. Wildy van daer t'zepl gaen na den Dzoogen / soo gaet niet noozdelicker als noozdoost / soo lange tot dat ghy komt by 't Rif van Dzaker / loopt dan daer by om op 5 vadem.

Benoozden Steden loopt de Kust van Zeelandt in een groote inwijck na Hupck / 't is daer west-waert vlack water van 5/ 6/ 7 vadem / en goede Ancker gront / men mach daer over al setten.

Het Rif van Valsterboen streckt ontrent zuydwest een groote mijle t'Zee-waert/ is een vuyl/ steenigh/ en rudsigh Rif / op 't eynde lept een ton / op 4 of 5 vadem mach men 't op 't loot omloopen / met kleyne ofte vlack-gaende Schepen / men houdt booz een merck van dit Rif / dat als de Toren van Valsterboen / en het Slot over een komen / dat men dan is neffens de punct van 't Rif. Meerken.

Die van benoozden komt / en om Valsterboen wil zeylen met een noozdelijcke of noozdoostе wint / en dat wat na om 't Rif wil nemen / en op 5 of 6 vadem komt / die moet wel wacker op sijn loot passen: Als oude Valsterboener-kerck komt ten halven het Slot en de Kerck van Valsterboen/ dan komt 't quaetste en dzooghste van 't Rif noch aen / dat duert tot dat oude Valsterboener-kerck komt beoosten de Hupsen van Valsterboen / eer is men het Rif niet gepasseert. Soo men vzoeger sonde willen daer by om loeven / met een diep-gaende Schip / sonde men groot perijckel loopen: tegen 't Rif komende / heeft men met eenen wozp 5 en 4/ en kozts daer na 3 vadem/ al harde steenachtige gront. Daer om is 't best met een Schip dat 6 of 7 ellen diep gaet / dit Rif niet nader te komen als op 6 of 7 vadem.

Soo ghy van oosten komende / om Valsterboen wilt zeylen / ende met een noozdoostе wint langs de wal loopt op 6 of 7 vadem / en Valsterboen ontrent noozden ofte noozd noozdoost van u is/ soo dzoogt het seer haest op 2 of derdehalf vadem. Daerom houd u verder van de wal/ op 10 of 12 vadem/ tot dat 't Slot eerst noozdoost of noozdoost ten noozden van u is / of dat oude Valsterboener-kerck komt half wegen het Slot van Valsterboen / en de Valsterboener-kerck/ dan meugt ghy 't Rif van beoosten niet onder-zeylen / maer op 5 vadem daer by om lopen / dan moet ghy wel op u loot passen. Maer soo ghy het Rif wilt aensoecken op 4 of 5 vadem / als oude Valsterboener-kerck komt aen het oost-eynde van Valsterboen / ghy sult groot perijckel lopen om aen de gront te geraken.

Als men binnen 't Rif komt/ mach men op 4 vadem by de kust van Schoonen langs loopen / sonder misdoen.

Van Meun tot Steden / is de cours noozdwest een noozden 3 mijlen: daer tusschen beyden gaet de Wolf-zont / of dat Wolve-gat in / dat loopt booz-by Werdenbozgh ende Nest-vel / booz de Golver-zondt in de Veldt upt.

Meun en Valsterboen leggen verschepden / noozden ten oosten en zuyden ten westen 4 mijlen.

Vallen van Stroomen in dese Vaer-waters.

In 't Schager Rack tusschen Maester-landt en Waerlbergen/ gaet de stroom meest al met de wint/ en 't ravelt daer somtijts op sommige plaetsen als ofter dzoogten waren/ die kan men by stil weder bevinden / als men een loot op de grondt laet sincken.

By Schagen komt de stroom gemeynlijck / of den meesten tijdt de Velt upt vallen / na 't landt van Noozdoosten toe / besonder als de wint een wijl upt den oosten / of noozdoosten heeft gewaept / en loopt by Noozwegen langs om de Noozd. Yemant komende van Anout af / willende by nacht na Schagen zeylen met een westelijcke wint / of komende van bewesten / om Schagen met een zuydelijcke windt / willende na de Sont / die kan booz dese stroom met der haest onder Noozwegen wesen / eer dat hy 't sonde vermoeden. Leest hier van breeder booz in de Beschrijvinge der stroomen van de Veldt.

In dit Vaer-water tusschen Schagen en de Sondt / en boozt in / ende booz de Sont tot om Valsterboen is 't hoognoodig dat een Stuerman of Schipper dapper op mercke/ en hem niet en verslape / om de menighvuldige periculen (soo van dzoogten en reven aldaer gelegen) te mogen ontgaen: die gene die op 't beste bedreven is / sal daer genoegh te doen hebben.

Booz de Sondt en den Dzoogen / loopt de stroom gemeynlijck met de wint / maer wel 't meeste van de tijdt om de noozd / als 'er een harden oosten wint booz handen is / of als 't upt den oosten gewaept heeft / dan stroomt het al noozdwaerts upt.

Hoe dese plaetsen van malkanderen verscheyden zijn.

Van het west-eynde van Pater-noster / tot Maester-landt / is de cours oost noordoost 2 mijlen.
Van Maesterlant tot Winnen / zuydoost 4 mijlen.
Van Winnen tot Malezondt / zuyd zuydoost 2 mijlen.
Van Malezont tot Waersbergen zuyd zuydoost 4 mijlen.
Van Waersbergen tot Tuylo zuydoost 4 mijlen.
Van Tuylo tot Laholm zuydoost ten oosten 4 mijlen.
Van Laholm tot den hoeck van Tuerko / achter Swederen / is de Cours west zuydwest 2 mijlen.
Van Tuerko tot Engelholm zuydoost 3 mijlen.
Van Engelholm tot Kol / west 4 mijlen.
Van Maesterlant tot Nijdingh zuyd zuydoost 6 of 7 mijl.
Van Malezont tot Nijdingh / is de cours zuydwest en zuydwest ten westen een groote mijl.
Van Nijdingh tot Waersbergen zuydoost 4 mijlen.
Van Waersbergen tot Kol zuyden ten oosten 9 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Swederoe tot Kol / zuydwest 3 m.
Van de Pater-Nosters tot Schagen / z. w. ten westen 9 m.
Van 't rif van Schagen tot Maesterlant / o. n. o. 10 mijlen.
Van 't rif van Schagen tot Nijdingh / z. o. ten z. 11 mijl.
Van 't rif van Schagen tot Waersbergen / is de Cours oost zuydoost 15 mijlen.
Van 't rif van Schagen tot Kol / buyten de Trindel heen / zuyden 23 mijlen.

Van 't Rif van Schagen tot Lezou / zuyd zuydoost 6 mijl.
Van 't Rif van Schagen tot de Trindel / zuydoost 6 mijl.
Van de Trindel tot Anouter-rif zuydoost ofte wat zuydelijcker 8 mijlen.
Van Anouter-rif tot Kol / zuydoost 8 mijlen.
Van Anouter-rif tot Haselin / zuyden ruym 8 mijlen.
Van Kol tot Haselin / zuydwest ten westen 6 mijlen.
Van Kol tot Elseneur / is de cours zuydoost / en zuydoost ten zuyden 3 of 4 mijlen.
Van Lappezant tot Ween / zuyd zuydoost 2 mijlen.
Van Elseneur tot de noorder-ton / in den Oroogen / zuyden ten oosten ontrent 5 mijlen.
Van Elseneur tot Lands-kroon / oost zuydoost 3 mijlen.
Van Ween tot Malmuyen / is de Cours zuydoost ten zuyden / en zuydoost 5 mijlen.
Van Malmuyen tot Geefs-zol / west 4 mijlen.
Van Malmuyen tot Steden / z. w. wel so zuydelijck 8 mijl.
Van de Ton op Oraker-rif tot Buyck / zuydwest 4 mijlen.
Van de Ton op Oraker-rif / tot Steden / is de cours zuyden ten westen 4 groote mijlen.
Van de Ton op Oraker / of Oraker-rif / tot de ton op Valsterboens-rif / is de cours 4 mijlen.
Van Meun tot Steden / noordwest ten noorden 3 mijlen.
Van Meun tot Valsterboen noorden ten oosten 4 mijlen.
Van Meun tot de Ton op Valsterboener-rif / noorden ten oosten 3 of 4 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.



Aldus verthoont hem 't lant tusschen Maersterlant en Waersbergen.


Aldus verthoont het lant van Waersbergen / als men van Anout na de Sont daer voor-by zeylt.


Aldus doet hem Anout op / als men van Lezou af komt.


Aldus doet hem Lezou op / als men van Schagen daer na toe komt.


Aldus is Zeelant gedaen / als men van Anout komende na de Zont zeylt.



Aldus is Schoonen gedaen van Kol af / tot Valsterboen / als men door den Oroogen zeylt.

De Vijfde Verthooninge,

Zijnde

De Kusten van Noordwegen / van de Pater-Nosters tot der Neus.

Pater-noster.

HArmens-hoofk en 't West-eynde van de klippen die men Pater-nosters noemt / leggen verscheyden noorden ten westen / wat westelijcker / en zuyden ten oosten / wat oostelijcker 4 mijlen / daer bezuyden zeylt men in Maesterlant. Op de Kust tusschen Farder en Maesterlandt is meest over al goede Anckergront op 35 en 40 vadem.

Harmens-hoofk.

Van Harmens-hoofk tot Zuyderwijer-holm / is de cours noorden ten westen 4 mijlen / tusschen beyden leydt Booghschaer / maer 2 mijlen bezuyden Harmen-zondt / leyt Kerck-zondt / dat is een groote Rivier die verre te lantwaert in streckt.

Noorder wijcks-holm.

Zuyder wijcks-holm.

Bezuyden Ottrom leggen Noorderwijer-holm / en de Zuyderwijer-holm / twee groote Eylanden op een groote Voert / die verre en diep lantwaert op streckt / daer op leggen verre lantwaert in veel stedekens / als Oltburgh / Oldewat / Aleroes / en Oragens / van daer komen veel vette waren. Aker-zont leyt van Zuyderwijer-holm / verscheyden noordwest ten westen 4 mijlen.

Het Eylant Aker-zont / dat mach men rontom zeylen / daer benoorden leyt een groote Inwijck of Voert / te landewaert in streckende / geheeten Ottrom.

Beoosten Gras-wijck / ook tusschen de Susters en Aker-zondt leyt Schip-hil / dat is een Haven daer men Sparren / en andere vette waren ladet.

Van Aker-zont tot de Susters / west ten noorden drie mijlen / tusschen beyden leydt Gras-wijck binnen de Susters: van Gras-wijck tot Farder is de cours oost noordoost 6 mijlen. Die daer in wil / late de scherpe hoeck aen baghboort / binnen leydt een ronde klip daer men aen beyde zijden om zeylen kan / daer is goede Ancker-gront. Noorden van dese klip leydt een groote Inwijck / bequaem om met

De Zee kusten van NOORWEGEN van Der Neus tot aen de Pater nosster Oock hoe de selve Landen van Jutlant gelegen zyn

Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaensche mylen 17½ in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt

NOORWEGEN

Drommels
Bergh benoorden de Drómmels
t Hoogh lant van Spanger
Omgekeerde Boot
Der Neus
Vlecker
Maerdou
De Noy van Maerdou
Het Eylant Trom
Tromsondt
Olde Hilsondt
Ostersondt
Ringsondt
Kopersvyck
Kamersondt
Wolfsondt
Hammersondt
Blindsoots Eylant
Eylant van Maerdou
Eylant van Kamersondt
Eylant van Wolfsondt
Eylant van Vlecker
Oster gat van Vlecker
Wester gat van Vlecker
Oosterdiep
Wester diep
Wester gat
Oosterdiep van Olde Hilsondt
Wester diep van Olde Hilsondt
Eylant van Olde Hilsondt
Eylant van Kamersondt
Eylant van Wolfsondt
Eylant van Maerdou
Eylant van Kopersvyck
Eylant van Ringsondt
Eylant van Ostersondt
Eylant van Vlecker
Oster gat van Vlecker
Wester gat van Vlecker
De Heyligen
Sparrib
Kalf
Koe
De Cloef van Koe en Kalf
Schaefsondt
Oster gat
Wester gat
Heyligsondt
Heyligen
Noordbreefter water hoofd
Kadaers
De Hes
De Buy
Brakenesse
Akershuys
Holmsondt
t Soen water
Copervyck
Stuthil
Kalbyn
t Mans water
Pórsse gronden
Commis hoven
Abbesoort
Oosterdiep
Laervyck
Marckhoot
Vogle heck
Tromberen
Mosckhoot
Baest
Monicke Eylant
Rege
Essenge
Graswyck
De Susters
Farder
Seyram
Storynge
De Nyste
Oude Langesondt
Eylant van Oosterdiep
De Baers
t Gat van Oosterdiep
Tessersondt
Ansloo
De Boden
Sandhil
Westsee
Mossendt
Schip hil
Akersondt
Otrum
Noorderwyckx holm
Suyderwyckx holm
Distelberg
Lange berg
Boogh schaer
Harmenshoofd
Harmensondt
Kercksondt
Schagen
Pater nesster
Wierhm
Rodbekamp
Hoyerh
JUTLAND
N.
8

met groote Schepen op de windt te leggen: binnen leydt oock een rondtachtige Klip. Op 't west-landt loopt men langs/ dat streckt eerst noorden in/ en om 't Eylant noord noordoost/ men laet dat Eylandt aen stuurboort/ en loopt noord noordwest by dat West-landt in.

Bast. Van de Susters tot Bast/ is de cours noordwest vier mijlen. Achter de Susters/ bezuyden den hoeck van Soge/ lept de haven van Elsang/ van Farder verschepden noordoost ten oosten 4 mijlen. Als men van Farder afloopt binnen de Kudsen deur/ die binnen de Susters leggen tot tegens het lant aen/ daer vindt men een groote graeuwe klip/ die laet men aen bagghboort leggen/ en de kleyne Kudsen die daer binnen leggen aen stuurboort/ en soo voort by het West-landt om/ soo opent hem dan het gat/ dat is nau/ en binnen is 't black water en weecke gront.

Soge. Van Bast tot Soge is de cours oost ten noorden ontrent 2 mijlen. Aen 't oosteynde van Soge mach men 't setten/ daer is een slechte strant/ tusschen het Balk en Soge mach men deurloopen/ maer die onder Fleto zijn wil/ soo loopt men tusschen de twee kleyne Kudsen deur.

Soen-water. Als men van Bast of Farder/ na 't Soen-water zeylt/ soo ontmoet men een rooden hoeck tusschen het Soen-water en de Kooperwijck. Die in 't Soen-water wil wesen/ loopt daer beoosten heen/ maer die in de Kooperwijck begeert te wesen/ moet daer bewesten heen wijcken/ ende die aen stuurboort laten leggen. Als men dan binnen de Lammeren komt/ soo wert men een Kercken gewaer op 't west-lant/ daer is de Laed-plaetse van de Kooperwijck. Men mach van daer oock voort op zeylen tot Bzakenesse toe. Aen de noord- ofte oost-zijde lept Holm-zont.

Bzake-nesse. Holm-sont.

Soen-water. Farder. Van het eylant Farder/ tot het Soen-water is de cours noorden wat oostelijcker/ maer tot Bast noorden een weynigh westelijcker. Het Soen-water streckt meest noorden in/ daer op leggen veel Havenen en Laed-plaetsen/ meest al aen de rechte handt in 't inkomen. Ten eersten komt Wosson ót een Inwijck/ die oostwaert opgaet. Daer na komt Wijck-stee/ dat is een Inwijck achter een Eylandt/ daer na Schiphil een Zant-bay/ een seer goede Reede: dat gaet soo al voort noord-waert op tot Ansloo toe/ dan keert het hem zuyd-waert op tot in de Bodem.

Wijck-stee. Schip-hil. Farder. Van Farder tot Laerwijck is de cours west zuydwest 3 mijlen. Daer tusschen beyde lept een stedeken Tonsbergen/ in een groote Inwijck. Van Bast tot het Eylant Farder is de cours zuyden een weynigh oostelijcker omtrent 4 mijlen/ daer tusschen beyden lept een duyflen hoeck. Bezuyden Bast lept Marcken-boet/ en die Inwijck van Afko/ maer benoorden Bast lept Lou-zont.

Laer-wijck. De Laerwijck is een groote wijde Voert/ daer veel Inwijcken en Laed-plaetsen zijn/ daer men leggen mach en vueren-hout ladet. Van den oost-hoeck streckt een groote rije klippen af/ een goet stuck weeghs zuydoost ten oosten in zee/ en beloopen bykans de halve Inwijck/ genaemt de Laerwijckse Swijnen/ daer moet men hem wachten. Binnen in dese Voert is't vlak water en droog/ so dat daer verre binnewaert geen groote Schepen vlot mogen leggen.

Stavange. Een mijl beoosten de Nesse/ of oost-hoeck van Langezont lept Stavange/ dat zijn sommige uytklippen/ daer men van beyde zijden mach achter zeylen/ daer beoosten lept de Voert van Laerwijck.

Nesse. Om in de Nesse te zeylen/ dat is aen de noord-zijde achter de oostelijcke hoeck van Langezont/ soo loopt men tusschen de groote Klip daer de Warder op staet/ en het landt van oude Langezont deur/ latende de voorsz. Klip aen stuurboort en soo voort om dat rupge Eylant in de Nesse/ die lept achter een cingelachtige strant/ men lept daer onder een cingel van klippen/ als root zant/ daer leggen oock sommige kleyne Kudsen neffens de cingel. Dit is een goede bequame haven en licht om in te komen. 't Is daer 24 en 25 vadem diep.

Langezont. De Langezont is een van de schoonste Havens van Noorwegen/ lept verschepden van Jofferlandt noord noordoost een groote mijl/ voor oude Langezont lept een hooge ronde Klip/ daer een groote ronde Warder op staet/ tot kennis van dese Haven. Koninck-haven dat is het zuydelijckste ofte westelijckste gat van de Langezont/ gaet tusschen de westelijckste rupge hoeck/ en het Koninck-eylant in/ men loopt dan beoosten (de Baerse die bande voorsz rupge hoeck af lept) heen. In de Bocht van Langezont is Anckergront 50/ 60/ en 70 vadem/ en 10 vadem by de Baerse. Om dat in te zeylen loopt men al mits waters in/ en setter in Koninck-haven op 28 en 30 vadem.

Om van Westkiel binnen 't Jofferlandt deur te zeylen/ streckt de Voert door 't naeuwe eerst/ noordoost en noordoost ten noorden/ daer na o.n.o. en daer na weder n. o. dan komt men op een plaets daer de Voert wat wijder is/ daer lept een blinde die moet men aen stuurboort laten/ en kiesen de noord-wal/ daer voorby zijnde/ komt men weder in een heel naeuwe Voert/ die streckt meest noordoost deur (is tot sommige plaetsen soo naeuw/ dat de noncken van de Kae bykans aen de klippen raken.) Door dat naeu zijnde/ gaet men noordoost ten oosten/ en oost noordoost/ tot dat men komt neffens de Langezondt/ daer mach men dan noord noordwest inzeylen/ of aen Zee zeylen soo men wil. Achter 't Jofferlant mach men 't oock setten op 15 en 20 vadem. Reede achter Jofferlandt.

Van de Baerse tot de noordelijckste klippen van 't Jofferlant/ dat is de zuydelijckste ofte westelijckste hoeck van Langezont/ is de cours zuyd zuydwest een groote mijl. Gaende zuyd zuydwest van buyten de Baerse/ soo vindt ghy een derdepart water na Jofferlandt toe/ een blinde die ghy heel onder water siet omtrent 7 voet. Tusschen de Baerse en 't Jofferlandt leggen twee havens/ Oostkiel en Abbefoort/ daer zeylt men in beoosten de Uytklippen van 't Jofferlandt. Van die voorsz. noordelickste Uytklippen van 't Jofferlandt tot Oostkiel is 't noordwest omtrent 1 mijl; maer tot Abbefoort noord noordwest/ en noorden ten westen oock 1 mijl. Men mach (uyt den zuyden of van Westkiel komende) binnen Jofferlant deur zeylen tot in Oostkiel ende Abbefoort. Baerse. Westkiel.

Als men komt tegen de Westkiel/ soo siet men te landewaert drie hooge Bergen/ oock het hooge landt van Langezondt noord-waert van hem leggen/ dat is altemael seer kenbaer landt/ die 't eens siet en daer op let/ sal 't daer na weder komende/ wel kennen.

Een mijl bewesten West-kiel lept de haven Santvoort/ daer recht beoosten leydt Jofferlandt. Om in West-kiel te zeylen laet men alle die groote klippen/ die van 't Jofferlandt af strecken/ aen stuurboort/ en alle de voorsz. kleyne Kudsen van Santvoort/ oock een witte Holm daer een Stengh op staet aen bagghboort/ en loopt eerst noord-west/ daer na noord noord-west/ en ten laetsten noorden in/ tot om de west-hoeck/ daer na wijckt men noord-west op/ aen de noord-zijde van de Eylanden die binnen de Haven leggen/ daer is een Bosse ofte af-vallende Water/ daer set men 't op 20 of 25 vadem. Santvoort. Jofferlandt.

Neffens Santvoort lept een banck in Zee/ die is tot sommige plaetsen niet dieper als 3 of 4 vadem/ en streckt oost-waert tot neffens West-kiel.

Om in Santvoort te zeylen laet men alle de kleyne Kudsen aen stuurboort/ en loopt alsoo by 't lant langhs tot binnen de lange Holmen die aen bagghboort blijven/ en soo recht de Wijck in. Dit is een schoone Haven/ men komter van beoosten in. Longen lept een groote mijl bewesten Santvoort.

Als men is voor Orefoort en Longen/ soo leggen de Dronnels ontrent west noord-west van u. Merckken van Orefoort en Longen. Longen.

Voor Longen lept een ront Eylandeken of Klip/ aen de oostzijde van de Haven/ daer op staet een Mast met een Ton op een Warder. Om daer in te zeylen/ moet men dicht by dat lant daer de Warder met de ton op staet in loopen dicht by de ton heen/ maer daer staet een hant aen stuurboort van het gat/ die wijst aen/ dat daer neffens een blinde Klip onder water lept/ daer moet men wat van de wal af wijcken. Daer binnen zijnde mach men oost-waert weder in Zee loopen/ en komen op de Voert van Santvoort upt.

Ontrent een mijl bewesten Longen/ leydt de Haven van Orefoort/ dat is een groote wijde Voert/ streckende eerst buyten tusschen de Klippen noorden in/ voor aen bewesten het gat lept een lange Klip/ die laet men aen bagghboort/ en een stuck weegs voor by de lange Klip lept een blinde Klip onder water/ die laet men aen stuurboort/ en loopt al noor- Orefoort.

den aen tot de west-hoeck van 't lant / daer neffens leyt ook een blinde die men schouwen moet. Als men dan binnen de west-hoeck komt / soo moet men noordwest en noordwest ten noorden innewaert zeylen / en setten 't aen de noord-zijde van de Haven / daer is 't ruym en wijt met veel inwijckery / daer men over al setten mach op 20 a 25 vadem.

De Haven van Maerdou.

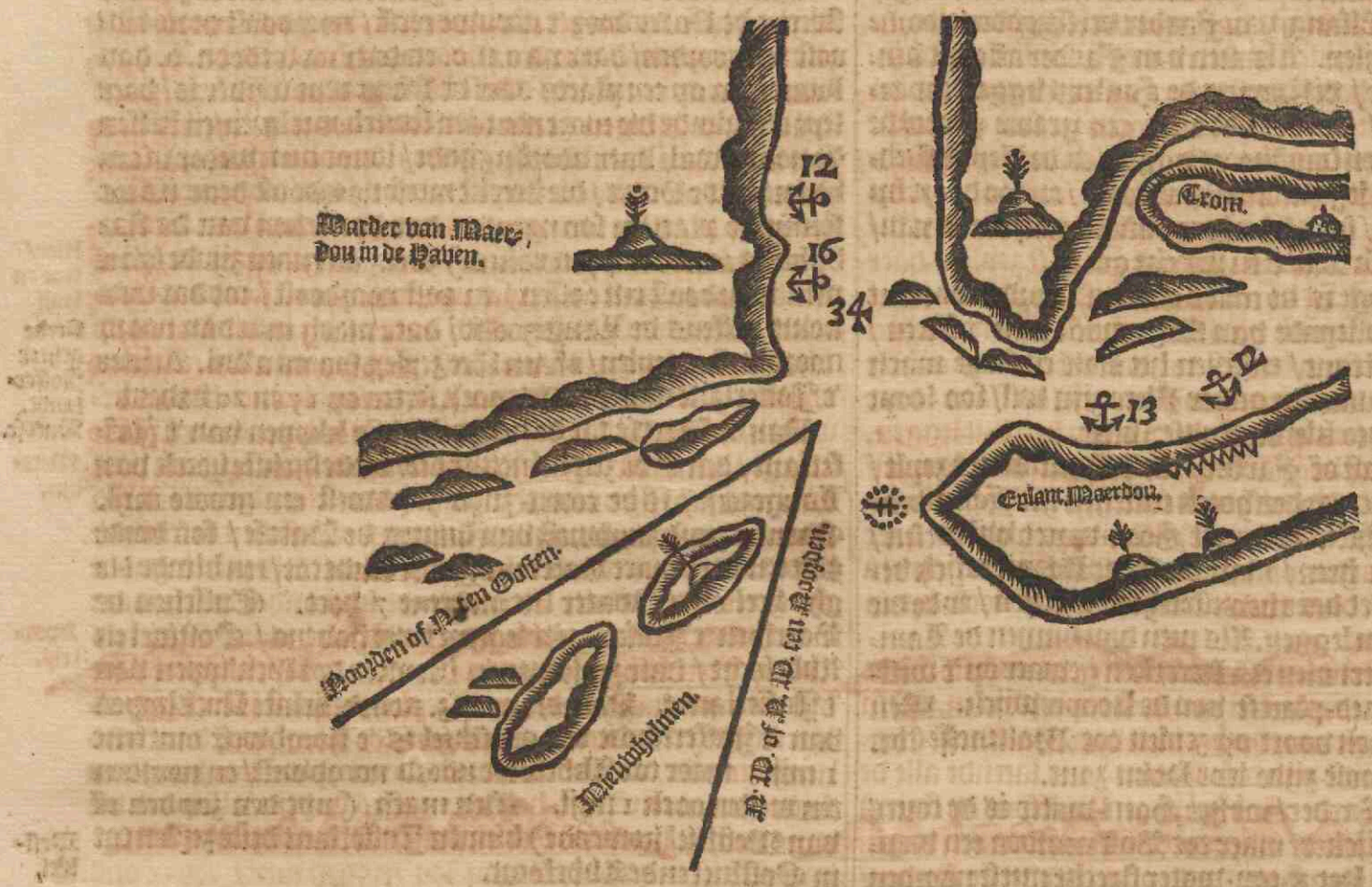

Tromzont. Ontrent een mijle bewesten Orekoort gaet de Tromzont in / een schoone Voert: Voor in 't in komen staen op de oost ofte noord-kant 2 Warders op een hooge bergh / daer moet men by in zeylen / en daer neffens mach men 't oock setten: Men mach van daer voort in zeylen achter het Eylandt van Trom en 't landt van Maerdou in / tot in de Voert van Maerdou.

Bewesten Tromsont leydt Maerdou / tusschen beyden leydt een wit Kercksken op de Zee-kant / een half mijl beoosten Maerdou.

Merken in Maerdou. Als de Dzommels noordwest en noordwest ten noorden van u zijn / dan zijt ghy recht neffens Maerdou / soo ghy soo op de Dzommels upt'er Zee aenloopt / sult ghy recht op Maerdou vervallen / dat is een seker merck om te weten of men neffens Maerdou / of daer beoosten ofte westen is / maer als men dicht voor het Landt of voor het gat is / mach men de Dzommels niet sien / om dat sy van het voor-landt dan bedeckt zijn. Onder het Eylandt te setten daer is het blackste water / maer met een noordwestе of noord noordwestе wint en is 't niet soo goet van daer te komen / als upt de Haven / maer met een oostelijcke wint is 't beter van daer t'zeyl te komen / en in zee te geraken.

't Oster-gat van Maerdou. Het Oster-gat streckt west zuydwest in / daer leydt een blinde klip aen de rechter hant als men in zeylt / daerom moet men dicht by het Eylandt in loopen. 't En is daer in 't gat niet dieper als 3 vadem / maer binnen komende wert het weder dieper / men set't daer onder 't Eylant op 12 of 13 vadem / of men loopt west-waert op de Voert als voorsz.

Om binnen de Mieuwe-holmen deur / in Maerdou te zeylen. Met scherpe wint of anders mach men op dit wester-gat van Maerdou in zeylen / bewesten de Mieuwe-holmen in / aldus: Bewesten de zuyderste Mieuwe-holmen / niet verre daer af leggen 2 kleyne klipkens eben boven water / en wat wijder daer af noch 2 klippen die wat grooter zijn / daer tusschen beyden loopt men mits waters deur / latende de 2 kleyne aen stuurboort / en de 2 groote aen baghboort leggen / dat gat streckt meest noorden en noorden ten oosten deur. Ten eynde de Mieuwe-holmen komende / mach men noordoost-waert zeylen achter Maerdou / of west-waert in de Haven als voorsz. is / upt dese Haven gaet by tijden van wat strooms / en de westelijcke winden boegen dit gat tusschen die hooge wallen gemeenlijck upt / daerom die met een westelijcke windt hier in wil komen / moet wel op sijn hoede wesen / en sijn Mars-zeyls laten staen / of zoude lichtelijck de Haven niet konnen krijgen / maer tegen danck daer upt drijven.

Neffens het west-eynde van 't Eylandt Maerdou leydt een blinde klip onder water / daer moet men hem van wachten / als men aldus beoosten de Mieuwe-holmen in zeylt. Binnen de voorsz. west-hoeck van 't Eylant Maerdou komende / mach men noordoost-waert op daer achter loopen / en setten 't op 12 a 13 vadem / of noord noordwest-waert op in de Voert zeylen / en daer setten aen de west-zijde op 16 / 14 a 12 vadem / na dat men verre daer in zeylt / voor in de Voert of Haven is 't 34 vadem diep.

Het Eylant Maerdou staet boven op al vol boomen / en daer rontom zijn 't al kale klippen. Aen elcke zijde van 't Eylant gaet een gat in. Het wester-gat gaet bewesten dat Eylandt / en het Oster-gat daer beoosten in. Om het Wester-gat in te zeylen / soo laet men de Mieuwe-holmen (dat zijn een deel klippen en Eylanden bewesten 't Eylandt Maerdou) aen baghboort / en het Eylant aen stuurboort / en loopen soo tusschen beyden noordwest ten noorden in / maer met een zuydwestе wint moet men al noordwest aen zeylen. Op de noordelijcke Mieuweholm staet een Warder.

Bewesten Maerdou loopt men in Kerck-zont / en noch een half mijl oostelijcker leyt de Haven van Helnes. Op 't Eylandt Helnes staen 2 Warders / daer nevens is 't seer diep / maer na het Kercxken is 't dzooger / te weten ontrent 30 vadem. De Uyt-klippen daer ontrent zijn al root van koleur. Aen de west-zijde van het gat leyt een blinde klip onder water / genaemt Boenagel / op 't lant staen 2 stengen / als die over een komen is men neffens de Boenagel / die 2 voorsz. stengen staen op een graeuwen Holm / laet die aen stuurboort / en gaet soo al innewaert aen / het is daer hoog lant / en de Dzommels leggen van daer noord noordwest te landewaert in. Men mach daer binnen de klippen deur tot in Mardou zeylen.

Kercksont. Helnes

Bewesten 't Eylandt Helnes / leyt Hamersont / streckende noord noordoost in. Aen de west-zijde van 't gat leyt een blinde klip die men schouwen moet / en zeylen dicht by het Eylant langs dat aen de oost-zijde van 't gat leyt / en setten 't achter het Eylant neffens de Warder / op 30 vadem.

Hamersont.

Het oster-gat streckt beoosten dat Eylant n. w. en z. o. in en upt / op de west-zijde leyt een klip met een Warder.

Bes-

Oude Hilsont.

Blintsont.

Bewesten Hamersont leydt oude Hilsont / maer aen de hoeck van de west-zijde van oude Hilsont leyt dat Eylant Blintsont / daer beoosten leggen veel groote Klippen / met 2 ofte 3 Warders daer op. Om in oude Hilsont te zeylen / loopt men beoosten Blintsont met de Klippen die daer aen leggen / heen / die latende aen baghboort / en de voorsz groote Klippen of Holmen met de Warders al t'samen aen stuurboort / by het west-landt in / daer zijn verscheyden schoone voerden / daermen in zeilen en setten mach / sonder misdoen. Men mach om den hoeck westwaert op wijcken en zeylen tusschen de Eylanden deur / dat men geen zee sien en mach.

Bewesten oude Hilsont leyt Wolfsont / daer voor leggen twee groote Eylanden die vertoonen haer aen hooge grauwe Klippen / met 3 ofte 4 Warderen daer op / daer men die aen bekent. Wolfsont is een nau gat om in te zeylen / daer staen twee Masten of Stengen op het west-lant / daer moet men dicht by in / latende die aen baghboort / en een deel Klepne Klippen aen stuurboort / tot dat men komt achter het groote Eylant / daer de groote Warders op staen / daer mach men 't setten / ende voor alle winden beschut leggen. Men mach van daer voort binnen de Klippen deur loopen / ende komen by de oude Hilsont weder uyt in Zee / of men mach ock dat ooster-gat van Wolfsont uyt loopen / daer staet een groote Warder op 't gat aen de west-zijde / op een ronde hooge Klip / daer mach men by uyt of ock by in zeylen waer men wil.

Keyerwijck.

Bewesten Wolfsont leyt Keyerwijck / een ruyme wijde Voert / streckende noorden en noorden ten westen in. Om daer in te zeylen loopt men by het lant van Wolfsont (leggende aen de oost-zijde van dese Haven) in / latende alle de Klippen ock (daer de Stengen van Wolfsont op staen) aen stuurboort / en alle de Klippen van Gantsont aen baghboort / tot dat men komt ten eynde of achter in de Haven / dan wijckt men westwaert op om den hoeck / en setten daer / dat is een goede Haven voor Schepen die om de west begeeren te wesen 2 mijlen bewesten Keyerwijck / leyt Vlecker.

Oostergat.

Ende als men is neffens het Oosten-gat van Vlecker / soo leyt recht dwars te landewaert van u een hoge ronde berg / die men noemt het omgekeerde Boot / die steeckt uyt boven alle landen daer ontrent / en uytten westen komende tegens Vlecker / vertoonen haer drie hooge binnen-landen / die allencxkens na de Sommels toe te niet schijnen te gaen.

Het Oosten-gat van Vlecker gaet tusschen het Eylandt Vlecker en de hoeck van Gantsont w.n.w.in / als men daer voor komt / mach men de Bosse open in sien. Om daer in te zeylen / so laetmen al de zwarte klippen neffens de hoek van Gantsont aen stuurboort / en de groote grauwe Klippen met 't Eylandeken daer de Warders op staen aen baghboort / als men dan komt by de voornoemde Dievenholm / loopt men daer bewesten in de Zantbay / en setten als voorsz. is.

Vlecker Westergat van Vleckereur.

Men mach van beyde zijden / so van bewesten als van beoosten dat Eylant in de Haven van Vleckereur zeylen. Het Westergat streckt in noord noordoost. Als men van Heyligesont afkomt / so mach men tot de voert open in sien / men zeylt by de Uytscharen van Heylige-sont langs tot binnen het Eylant Vlecker / en wijckt dan westwaert na 't lant tot binnen Dievholm daer de galge op staet / en setten by 't westlant op 15 / 16 a 20 vadem / men brengt daer een anker voor uyt / en achter uyt maeckt men een tou op het Lant aen de klippen vast. Men mach van daer weer beoosten dat eylant Vlecker het Oostergat uyt oost noordoost in zee lopen / men laet dan het eylandeken met de Warders dat aen 't oosteynde van 't eylant Vlecker leyt met alle de groote klippen daer by / aen stuurboort / en alle de zwarte Holmen aen baghoort.

Heyligesont.

Van Vlecker tot der Neus is de cours zuyd zuydwest 6 mijlen / ende tot het Eylant Heylige-sont west zuydwest 2 mijlen / daer op staen twee groote Warders / men zeylt bewesten dat Eylandt in / by Gebe langhs / 't welck is een groote hooge zwarte klippe die 't merck is om 't landt aen te berkennen / men laet hem aen baghboort in 't in-zeylen / tot dat men daer binnen is / men setten dan onder dat voorschreven Eylandt. Daer te neffens loopt een groote Voert te landewaert in / daer men in zeylen mach / en daer veel Schepen laden. Daer bewesten leyt een Haven / genaemt Scheersont of Wester-rijsen / om daer in te zeylen laet men

Scheersont.

Sparrels westwaert aen de sincker hant / en alle de groote Holmen of Sudsen aen stuurboort oostwaert / en loopt soo innewaerts tot in de Haven.

Bewesten Scheersont leyt der Neus / (dat is de zuydelijcke punt van Noorwegen aen de Noord-zee) westwaert streckt de kust een stuck weeghs by het landt van Leest langhs / west noordwest / maer daer beoosten (buyten de Klippen heen tot by het Eylandt Vlecker) oost noord-oost omtrent 8 mijlen / van daer voort noordoost tot de Langesont omtrent 12 mijlen. Dese Kust is al van enckele hooge steyle steene Bergen (ende daer buyten met menighte van Steenklippen ende Sudsen beset) wonderlijck om sien / maer heeft veel schoone diepe Havens / met seer goede Ancker-grondt / daer men groote menighte van Hout ladet.

Kloof / Koe en Kalf.

d'Eerste Haven beoosten der Neus is genaemt de Kloof ofte de Koe en Kalf (na twee uytnemende en kenbare Heuvelen / d'een wat grooter als d'ander / die in die Haven op 't hooge lant leggen / en van onse Schippers alsoo genoemt worden.) Die in dese Haven wil zeylen / komende van bewesten / sal een stuk beoosten der Neus ontmoeten een groote klip genaemt Meteliju / met een Warder daer op / daer voor by zijnde / sal hy binden een ander uyt-klip / daer ock een Warder op staet / genaemt Sparrels. Tusschen dese beyde klippen loopt men in dese haven de Kloof. Als men tegen de Sparrels komt / daer leit een blinde klip onder water / daer men hem voor wachten moet. Een stuck binnen Sparrels leyt noch een klip in 't vaerwater / maer boven water / die laet men aen bagboort / soo in zeylende opent hem 't gat allencxkens / en soo komt men tegens de Kloof aen; daer binnen komende / wijckt men west-waert op om den hoeck / en setten daer in een Zant-bay op 15 of 16 vadem / alsoo dat die twee voorsz. Heuvelen Koe en Kalf noord-oost van u staen.

Meteliju.

Sparrels.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Hoewel dat 't water aen dese Kusten van Noorwegen op en neder valt / so en houd het nochtans geen seker gety: daer gaet op sommige tijden des Jaers / en voornamelijck des voor-jaers sulcken stijven stroom om de West langs Noorwegen / dat een Schip met een zuyd-westen storm by leggende / niet en sal neder-drijven als 't zeyl voeren mach. Hoe naerder by 't Landt onder Noorwegen hoe daer harder stroom gaet. Dese stroom komt vallen uyt de Belt / tegen het Landt van Noord-oosten aen / en draept soo by de Kust van Noorwegen langhs uyt na de Noord-zee. Leest daer van breeder in de beschrijvinge van de Belt. Van de Stadt Dronten en daer benoorden / houdt het gety en reguleert sich na de Maen / gelijck op andere plaetsen.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van het west-eynd van de Pater-Nosters tot Hermens Hoeft / noorden ten westen wat westelijcker 4 mijlen.
Van Hermens-hoeft tot Zuyderwijer-holm noorden ten westen 5 mijlen.
Van Zuyderwijer-holm tot Aker-zont is de cours zuyd-oost ten oosten 5 mijlen.
Van Aker-zont tot de Susters west ten noorden 3 mijlen.
Van de Susters tot Bast noord-west 4 mijlen.
Van de Roode-hoeck tot Bast zuyd zuyd-west 3 mijlen.
Van de Koper-wijck tot Bast zuyden ten oosten 3 mijlen.
Van het Soen-water tot Farder zuyden of wel soo westelijck 6 mijlen.
Van Bast tot Farder z. een weynigh oostelijker 4 mijlen.
Van 't Munnicke-Eylandt of Roghe tot Farder zuyd zuyd-west ontrent 4 mijlen.
Van Farder tot Laerwijck west zuyd-west 3 mijlen.
Van het Eylant Farder tot Lange-zont w. z. w. 6 mijlen.
Van Joffer-lant tot Vlecker zuyd-west 14 mijlen.
Van Lange-zont tot 't Joffer-lant z. z. w. een groote mijl.
Van Oolter-rijsen tot Maerdou zuyd zuyd-west 2 mijlen.
Van 't Joffer-Lant tot Maerdou zuyd-west 6 mijlen.
Van Maerdou tot Wolf-zont of Keyer-wijck w. z. w. 6 m.
Van Maerdou tot Blind-zont zuyd-west 4 mijlen.
Van Blind-zont tot Wolf-zont zuyd-west 2 mijlen.
Van Wolf-zont tot Vlecker w. z. w. en z. w. ten w. 2 mijlen.

Van Sleperwijck of Wolf-zondt tot der Neus west zuydwest 8 mijlen.
Van Vlecker tot der Neus west zuydwest 6 mijlen.
Van Schare-zont tot der Neus west zuydwest 2 mijlen.
Van der Neus tot Schagen oost 24 mijlen.
Van der Neus tot Holmen in Jutlant is de cours zuydoost 14 a 15 mijlen.
Van der Neus tot Boeven-bergen z. o. ten z. 18 mijlen.
Van der Neus tot Heyligelant / is de cours zuyden ten oosten / en zuydoost 50 mijlen.
Van der Neus tot de Eems z. wel soo oostelijck 54 mijlen.
Van der Neus tot Boyn-rif zuyden ten westen / wel soo zuydelijck 61 mijlen.
Van der Neus tot Texel of Marsdiep z. ten w. 70 mijlen.
Van der Neus tot Walcheren zuyden ten westen 94 mijlē.
Van der Neus tot de Hoofden is de cours zuyd zuydwest een wepnigh westelijcker. 107 mijlen.
Van der Neus tot de Holmen voor Jarmuyden zuyd zuydwest / een wepnigh westelijcker 78 mijlen.
Van der Neus tot Flamburgerhoofd zuydwest 75 mijlen.
Van der Neus tot Scharenburgh zuydwest 74 mijlen.
Van der Neus tot de Riviere van Nykasteel zuydwest ten westen wel soo westelijck 78 mijlen.
Van der Neus tot het Liet in Schotlandt west zuydwest een wepnigh westelijcker 77 mijlen.
Van der Neus tot Boeckenes west een wepnigh noordelijcker 66 a 68 mijlen.
Van der Neus tot Faxer-hil west noordwest 70 mijlen.
Van der Neus tot Hitlandt is de cours noordwest ten westen 75 mijlen.
Van de Vlook / of Koe en Kalf tot Schagen is de cours oost ten zuyden wel soo oostelijck 23 mijlen.
Van Vlecker tot de Holms in Jutlant z. o. ten z. 14 mijlen.
Van Vlecker tot Schagen oost ten zuyden 19 of 20 mijlen.
Van Sleperwijck tot Schagen o. ten z. en o. z. o. 18 mijlen.
Van Maerdou tot de Holms is de cours zuyden 18 mijlen.
Van Maerdou tot Schagen / is de cours zuyd-oost ten oosten 15 of 16 mijlen.

Hooghten.

Na 't ghetuygenisse van de Lees-kaerten soude de Hoeck van der Neus leggen op 57 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Aldus vertoont de Koe en 't Kalf 3 of 4 mijlen noorden ten oosten van u zijnde.

Aldus vertoont de Koe en 't Kalf als men upt den westen komende daer beneffens is.



Aldus is der Neus gedaen 3 of 4 mijlen west van u zijnde.

Der Neus.

Aldus vertoont hem 't landt beoosten Lange-zont / als men omtrent 4 mijlen van lant upt den westen daer by langhs zeylt.

't Lant van Spanger.



Aldus vertoont 't Landt van Noorwegen tusschen der Neus en Vlecker / als men omtrent 4 mijlen daer af is.



Het Landt tusschen Vleckereur en Maerdou of de Ozommels vertoont aldus als men upt den westen komende / daer by langhs zeylt.



Aldus vertoont 't Landt tusschen Maerdou en Lange-zont / als men omtrent Longen is 4 mijlen bupten Landt.

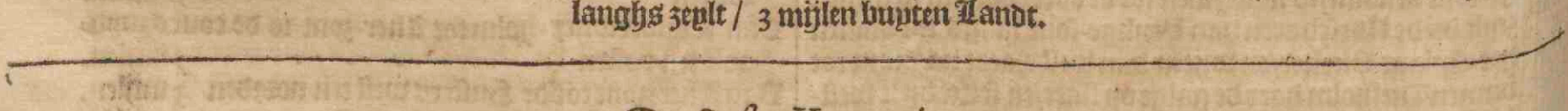

Aldus is 't Landt van noordoosten gedaen / tusschen Zuyder-wijcks-holm en Maelterlandt / als men daer by langhs zeylt / 3 mijlen bupten Landt.

De Seste Vertooninge,

Zijnde

De Kusten van Noorwegen / tusschen der Neus ende Schuytenes.

Der Neus.

EEn wepnigh bewesten den hoeck van der Neus / leggen twee Havens / nieuw en out Silloe of Sillen / sommige noemen dit een Haven (ghelijck men 't oock noemen mach) en onderscheyden 't met een Ooster- en Wester-gat: want men kan van d'een in d'ander met Schupten varen binnen de klippen deur / maer niet met groote Schepen.

Nieuw Silloe.

Om in 't Ooster-gat of in nieuw Silloe te zeylen / moet men hem wachten voor de Bisschops-boeden / dat zijn een deel upt-klippen wepnigh bewesten den hoeck van der Neus / recht midden voor dese Voert / laet die aen baghboort / en zeylt al by 't Lant van der Neus in tot een stuck binnen de voorsz. Bisschops-boeden: Daer sult ghy dan noch een blinde klip vinden / die moet ghy schouwen / loopt daer benoorden om / en wijckt dan west-waert op / achter het Eylandt van nieu Silloe / en set 'et daer tegens de witte Berck binnen de voorsz. klip.

Bisschops Boeden.

Oud Silloe.

Om in 't Wester-gat of out Silloe te zeylen / so loopt bewesten

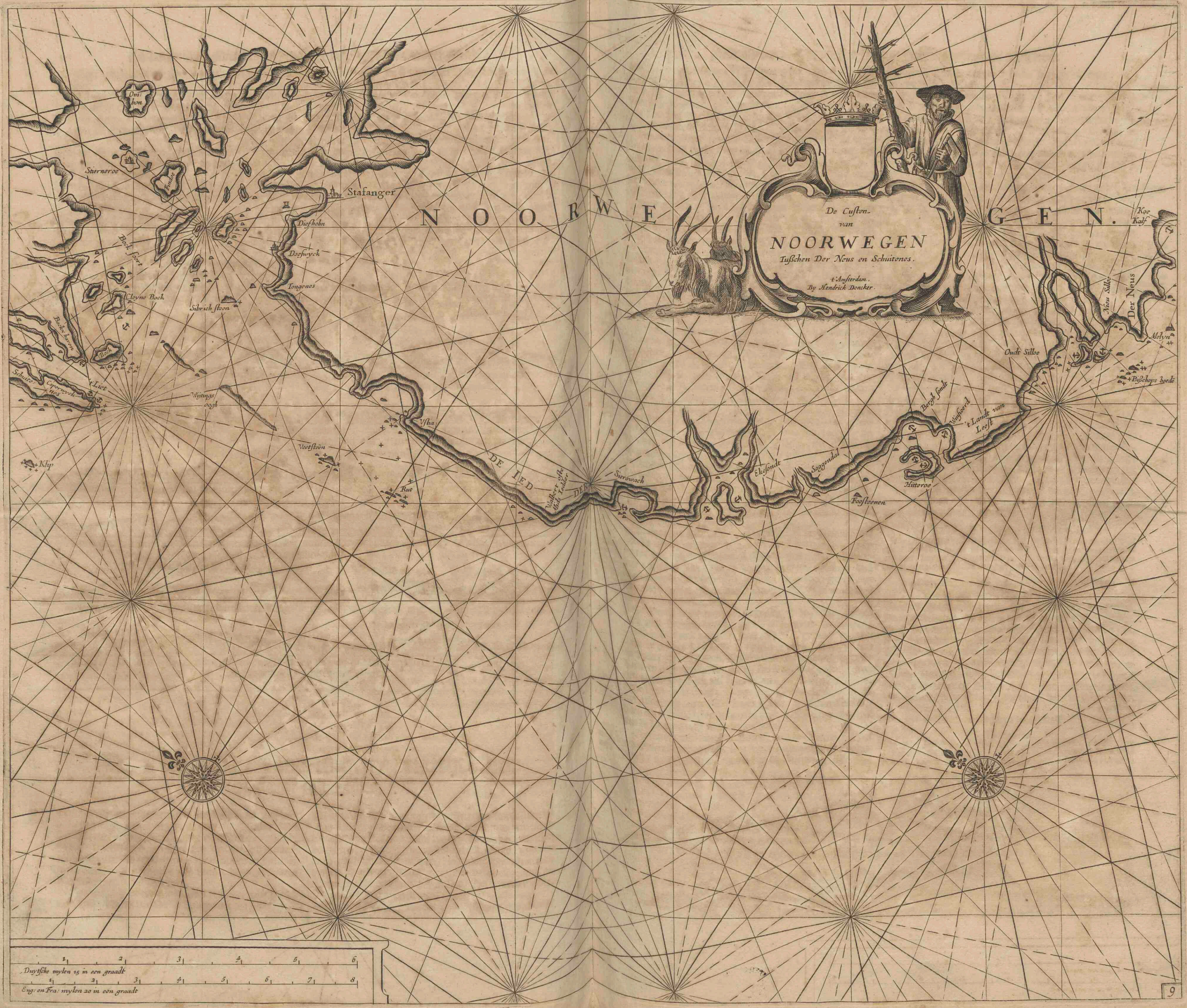
De Custen
van
NOORWEGEN
Tußchen Der Neus en Schuitenes.
t'Amsterdam.
By Hendrick Doncker.
NOORWEGEN.
Stafanger
Stierneroe
Diefholm
Doefwyck
Tongenes
Cleyne Bock
Sibrich steen
Wijtings oogh
Voetsteen
Rut
Klip
Vstia
DE IED
DER
Sierowach
Ekesondt
Soggendal
Foesteenen
Hitteroe
Bergh sondt
Winfoerd
't Landt van Leest
Oudt Silloe
Der Neus
Melyn
Koe Kalf
Bißchops boede
Duytsche mylen 15 in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt

't Lant te Leest.

westen de upt-Klippen en Bisschops-boeden om / en zeylt op 't zuyd-eynde van 't lant te Leest aen / daer by komende / loopt daer by langhs oostwaert aen / maer wacht u voor sommige klippen / die van 't binnenste Eylant af leggen aen stuerboort / daer binnen zijnde / set het tegen het Eylant waer dattet u belieft.

Hitteren.

Van der Neus tot het Eylandt Hitteroe of Hitteren streckt de kust langhs het lant van Leest / west noordwest 4 mijlen. Bezuyden of bewesten dat Eylandt zeylt men in de haven van Winfoert / die streckt noordoost in / maer daer benoorden loopt men in Bergh-zont / oost noordoost tusschen dat Eylandt en het Lant in.

Winfoert. Bergh-zont.

In dat Eylandt is ock een goede Haven / daer moet men van Benoorden in zeylen / 't is een gat dat niet seer wijdt is / als men daer binnen komt / wijckt men oostwaert of zuydwaert op en settet aldaer.

Soggendal.

Twee mijlen benoorden Hitteroe leydt een Haven / ghenaemt Soggen-dal / daer leydt een Holm voor / daer binnen mach men 't setten / 't is een goede Reede voor de gene die om de Zuyd begeert te wesen. Daer tusschen beyde / niet verre buyten 't Lant legghen twee upt klippen langhs wal / geheeten de Fock-steenen / den eenen leyt een weynigh meer t'Zee als den anderen.

Ekezandt.

Een mijl benoorden Soggen-dael / leydt Ekesont / daer voor leydt een Eylandt / daer men van beyde zijden mach inzeylen / het Zuyder-gat streckt noordoost in / daer binnen komende / set men 't aen de noord-zijde van de Haven in een inwijck / daer is de beste Reede op 8 of 9 vadem. Het noorder-gat streckt oostelijck in / daer binnen zijnde mach men het tot verscheyde plaetsen setten.

Sierowach.

Een mijle benoorden Ekezont leyt een Haven / genaemt Sierowach. Om daer in te zeylen / komende van benoorden / soo loopt op de Zuyderste Zant-bay aen / tot dicht by de wal / soo doet hem dat gat op / Loeft dicht by de oostzijde langhs / tot by de noorderwal / loopt dan daer by om zuydwaert op en upt de west-hoeck / daer neffens leyt een Blinde twaelf voeten onder water / daer binnen zijnde / laet het Ancker vallen op 7 ofte 8 vadem / en brenght een touw aen de west-wal / daer leghdy voor alle Winden beschut. Dit is een goede Haven voor die om de Noord begeert te zijn.

Walbert of Mids-jedder.

Benoorden Sierowach leydt het landt de Jedder / dat streckt van Sierowach eerst noordwest ten noorden 2 mijlen tot den hoeck Walbert of Mids-jedder / en voort noorden noch 4 mijlen / dat is altemael een heel schoone Kust sonder eenige buyten oft Havens / behalven geheel aen het noord-eynde / daer van loopt een Rifken af noordwest in Zee na de Beesteen toe.

Beesteen.

De Beesteen is een groote Klip / leggende ontrent anderhalf mijl buyten landt / van Mids-jedder verschevden noord noordwest 4 mijlen / daer tusschen beyden een groote mijl bezuyden de Beesteen leggen sommige leege zwarte Klippen / geheeten Kut. Allmen van Mids-jedder zeylt na Beesteen noord noordwest aen / soo doet hem de Beesteen op geheel rondt gelijck een roock Hop / en soo zeylende soude lichtelijck op de voorsz. Klippe van Kut verballen / maer een weynigh meer t'Zeewaert zijnde / verthoont de Beesteen een weynigh langer aen de west-zijde / dan mach men aen de Klippen van Kut niet misdoen.

Kut.

Ontrent 2 mijl noord noordwest van de Beesteen / leydt een Eylant daer een Kerck op staet / genaemt Wijttinghsoogh / maer noord noordoost van de Beesteen 3 mijlen leyt een ander Eylandt voor de voert van Stavanger / ghenaemt Sybrichsteen.

Wijttingh-soogh.

Sybrichsteen.

Wilt ghy in Stavanger zeylen / komende van bezuyden / so zeylt tusschen de Beesteen en 't Meylant deur / latende ock de voorsz. Kudse / Kut genaemt / aen stuerboort leggen / maer wacht u wel voor dat steen-rif ken / dat van het noord-eynde van de Jedder af streckt / zeylt soo innewaert / tot dat de Beesteen zuydwest van u leydt / dan gaet noordoost in / na den hoeck van Tongenes / dat is een lange hoeck en laegh lant / aen de zuyd-zijde van de voert.

Tongenes.

Als ghy nu van de Beesteen na Tongenes toe zeylt / soo sultdy sien dat Eylandt Sybrichsteen voor de voert / dat hem in tween op doet / dat laet aen baghboort / en zeylt by den hoeck van Tongenes in / maer daer leydt een klippe noord-waert van den hoeck af / zeylt tusschen de klippe en den hoeck deur ontrent oost en oost zuydoost in / tot Doeswijck / als ghy binnen het Slot van Doeswijck zijt / daer mooghdy 't setten. Maer wilt ghy voort zeylen voor het Stedeken van Stavanger / soo laet de Diefholm aen stuerboort / en zeylt zuydoost en zuyd zuydoost in / tot voor het Stedeken / en settet daer waer ghy begeert.

Doeswijck.

Stavanger.

Maer als ghy van benoorden komt en na Stavanger wilt zeylen / soo loopt tusschen de Beesteen ende Wijttingsoogh deur / en gaet dan noordoost aen na Sybrichsteen en de hoeck van Tongenes / en doet voort als boven is geleert.

Schuptenes.

Van de Beesteen tot Schuptenes is de Cours noord noordwest 4 mijl / maer van Schuptenes tot Sybrichsteen tusschen Wijttings-oogh deur is de Cours oost 4 mijlen.

Uytziers

Drie mijlen west en west ten noorden t'zee-waert van Schuptenes / daer leggen de klippen de Uytziers genoemt. Ontrent noord noordoost 26 mijlen / van Schuptenes leyt een banck die men meent dat aen ofte ten minsten dicht by Doggers-zant streckt / worpen 't eerst op 18 vadem / en ontrent 14 mijlen zuyden ten westen gezeylt hebbende / bevonden 38 of 39 vadem / en noch 4 mijlen over de selvige cours geloopen hebbende / hadden 24 en 25 vadem / en noch 7 mijlen op dito cours / vonden 23 vadem fijn zant-gront / en daer naer hadden 24 en 25 vadem / dit selvige is bevonden door Gaeltje Jans / de oude Stuerman van Stavaren / komende van Schuptenes.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen dese Kusten van Noorwegen van der Neus af tot voor-by Bergen af / tot Stadt toe / wast en valt het water / maer houdt geen seker Getij / maer van daer na Dronten en daer benoorden houdt het Getij / en reguleert hem naer de Maen / gelijck op andere plaetsen.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen liggen.

Van der Neus tot Hitteroe / is de cours w. n. w. 4 mijlen.
Van Hitteroe tot Ekezont is de cours noordwest 3 mijlen.
Van Ekezont tot Sierowach noordwest ten noorden 1 m.
Van Sierowach tot Mids-Jedder n. w. ten noorden 2 m.
Van Mids-Jedder tot Kut / is de cours n. n. w 3 mijlen.
Van Kut tot de Beesten noorden ten westen anderhalf m.
Van de Beesteen tot Sybrichsteen noord noordoost 3 mijl.
Van de Beesteen tot Schuptenes noord noordwest 4 mijl.
Van Sybrichsteen tot Schuptenes binnen Wijttinghs-oogh deur / west 4 mijlen.
Van der Neus tot de Uytziers noordwest 22 mijlen.

Hooghten.

Na 't getuygenisse van de Lees-Kaerten / soude de hoeck van der Neus leggen op de hooghte van 57 graden 30 minuten.
't Zuyd-eynde van 't Eylant Schuptenes op 58 graden 34 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.



Aldus is het lant van de Jedder gedaen / als 't noordoost vier mijlen van u is.



Aldus verthoont het lant van de Jedder als 't oost noordoost 4 of 5 mijlen van u is.

De

De Sevende Verthooninge,

Zijnde

Hoe men 't Liet van Bergen op sal zeylen.

TUsschen Schuptenes en den Bock gaet 't Liet van Berghen in / Schuptenes is ontrent drie mijlen lanck / aen het zuyd-eynde leggen sommige blinde klippen en buyten / wildy die mijden (uyt der Zee komende) soo houdt het hooge van Bock een weynigh buyten den hoeck van Schuptenes / soo en suldy die niet bezeylen / maer soo ghy Bock bzenght dicht by ost aen de hoeck van Schuptenes / en soo daer op aen zeylt / om dicht by de hoeck van Schuptenes om te loopen / ghy sult gewisselijck op de voorsz. blinden en buylen zeylen.

Van 't zuyd-eynde van Schuptenes streckt dat Liet eerst in noozden en noozden ten westen anderhalf mijl tot het groote Warder / dat is een Reede soo genaemt / na 4 groote Warders / die daer te neffens op 't landt van Schuptenes staen / tot kennisse van die Reede / daer leggen ghemeenlijck de schepen op de windt te wachten / soo die noozdwaert als die zuyd-waert begeeren te wesen / 't is daer seer goet leggen op 5/6/7/8 vadem / soo wel voor zuydelijcke als noozdelijcke winden / men mach 't ook setten benoozden de Warders om een hoeck / op 5/6/8/10/12 vadem / daer leydt men voor zuydelijcke winden beschut.

't Groot Warder.

Weynigh bezuyden de Warders leydt een inwijck / genaemt de Hoperwijck / daer binnen is ook een goede Haven / voor die om oost wil wesen / en met een westelijcke wint begeert t'zeyl te gaen met een oostelijcke of noozdelijcke wint is 't daer quaet ruymen of uyt te komen. Voor aen in dese Wijck leyt een blinde klip / geheeten de Hopernagel / daer op staet altijt een groote stock / daer by die goet te schouwen is.

Hoperwijck.

Hopernagel.

Voor aen de zuyd-hoeck van Schuptenes aen de oostzijde / is noch een inwijckxken of 2 / daer men 't setten mach.

Recht benoozden Bock aen de oost-zijde van 't Liet is ook een inwijck / genaemt Bocks-haven / daer men te Reede mach loopen. Alle dese Reeden / als ook de Hoperwijck zijn bequaem voor de gene die uyt den zuyden komende / by faute van windt het groot Warder niet konnen krijgen. Een weynigh zuydelijcker als de Hoper-wijck aen de oost-zijde van 't Liet benoozden Bock / streckt een boert noozden te landewaert in / die doet hem als men uyt den zuyden komt veel wijder en schoonder op als het rechte vaerwater / soo dat die gene die daer niet wel bedzeven is / niet anders soude meynen of dat was 't rechte Canael / en soo lichtelijck een verkeerde weg op slaen. Daerom is 't voorbaer en noodigh dicht by Schuptenes langhs te zeylen / en van de west-wal niet te schepden tot neffens de Hoperwijck / dan is men binnen den hoeck van die voorsz. boert.

Bocks-haven.

Ontrent een groote half mijl benoozden het groote Warder leydt Notou / daer staet een wit Kercxken en sommige huysen / daer neffens in de Wijck is 't ook goet setten voor noozdelijcke winden / en goede Reede voor die om de noozd wil wesen. Delgelijcks is 't goet setten benoozden den hoek van Notou voor de gene die om de zuyd begeert te wesen. By na aen het noozd-eynde van Schuptenes / is noch een Reede / genaemt Sichstroom / daer 't ook goet leggen is.

Notou.

Sichstroom.

Aen't noozd-eynde van Schuptenes leydt een groote Holm / als men het Liet op of afvaert kan men daer tusschen beyden door in zee sien. Aen die Holm is ook een goede Reede achter een klip of Holmken / genaemt Wybrants-oogh / daer is het goet setten voor alle winden.

Wijbrants-oogh.

Tusschen de voorsz. Holm en 't vaste landt zeylt men door een heel naeu gat / dat weynigh meer als een Schips lenghde wijdt is. Aen de oost-kant / dat is aen de zijde van 't vaste Landt daer leydt een Gudsken oft blinde klip / daerom moet men dicht by de west-zijde / dat is / dicht by de Holm langhs zeylen om dat voorsz. Gudsken te mijden.

Van Wijbrants-oogh over de Bommel tot de Block / gaet aen noozd noozdwest / maer eerst wat westelijcker / ontrent anderhalf mijl / daer tusschen beyden is 't aen de west-zijde al gebroken lant / groote en kleyne Holmen. Ontrent ten halven tusschen beyden gaet een gat in zee / daer men veel in en uyt zeylt / is schoon / ruym en wijt. Die dat uytloopen wil / komende van benoozden / wert dat lichtelijck gewaer als hy ontrent een half mijl voor-by de Block is. Aen de west-zijde leggen 2 groote Holmen die uytsteeckende groot zijn / laet die aen bagbboozt / en loopt daer by zuyd zuydwest uyt in zee.

De Bommel.

Die uyt der zee dit in loopen wil / die sal als hy ten eynde Schuptenes komt / veel kleyne Holmen sien / die moet hy al voor-by zeylen / tot dat hy die voorschreven twee groote Holmen in 't gesichte krijght / en daer by in zeylen / latende de selve aen stuerboozt / soo sal hy dan een stuck bezuyden de Block of Longh-holm op 't Liet komen.

De Blokken.

De Block zijn twee klippen / legghende seer na ghelijcke water / die laet men aen bagbboozt in 't op-zeylen / en loopt dicht by de oost-wal langhs / tusschen de Block en Longh-holm deur. Longh-holm leydt een weynigh voor-by de Block / daer achter is een goede haven daer 't goet leggen is. Recht daer benoozden leggen noch twee Holmkens / daer neffens leydt een blinde die men mijden moet.

Longh-Holm.

Van de Blok voozt over de Bommel is 't noch anderhalf mijl / eerst noozden / daer na noozd noozdoost / al by 't lant van Bommel-hooft langhs / 't zuyd-eynde van dat lant is een hooge steyle hoeck / genaemt Bommel-hooft / daer bezuyden loopt een gat west zuydwest in Zee / genaemt Bommel-zont. Dit gat is van buyten goet te kennen.

Bommel-zonde.

Het landt van Bommel-hooft is ontrent drie mijlen langh / en het eerste lange Eylant benoozden Schuptenes / is altemael laegh flecht lant / behalven aen dat zuyd-eynde / dat is so steylen hoeck / als of 't met een bijl recht af-gehouwen was. Ontrent te midden tusschen beyden eynde van dit Eylandt (aen de zee-kant) leydt ook een seer hooge ronde bergh / ghenaemt Sick / van fatsoen by na als een Suycker-broodt of mans hoet / steeckt veer boven alle dat laege lant uyt / die mach men gemackelijck by beyde de eynden van dit Eylant sien en noch veerder / 't is daer aen seer goet te kennen. Om dit voorsz. gat in te zeylen van uyt der zee / bzenght men dien steylen hoeck van Bommel-hooft oost noozdoost of wat noozdelijcker van hem / en zeylt alsoo voor by een groote menighte kleyne Holmen en klippen / die men aen stuerboozt laet / dicht by de voorsz. hoeck in en om noozdwaert aen / latende de voorsz. hoeck aen bagbboozt.

Sick.

Bommel-hooft.

Recht om den hoeck van Bommel-hooft aen de binnekant leyt een haven / genaemt Bommel-haven / daer leyt een klip voor de mont / met noch een blinde tusschen die klip ende de noozd-hoeck van de haven. Om daer in te zeylen moet men van bezuyden die klip in-komen / tusschen de zuyd-hoeck en de voorsz. klip in / latende de klip aen stuerboozt van hem / soo haelt men binnen de haven komt / laet men het ancker vallen / 't is daer binnen ruym en wijt / en men leyt voor alle winden daer beschut.

Bommel-haven.

Ten eynden de Bommel / leyt Munster-haven in 't lant van Bommel-hooft aen de west-zijde van Liet / recht om den hoeck. Dat is een goede haven voor de gene die om de zuyd wil / en door contrarie wint niet voort kan / daer staet een wit kercxken / daer set men 't neffens op 10 of 12 vadem.

Munster-haven.

Van Munster-haven tot Beuls-haven / is 't noozden een vierendeel mijls / daer is 't ook goet setten voor zuydelijcke winden / voort is het noozden wel soo oostelijck tot Folgerreede / daer beneden leyt een Eylandeken / daer achter of neffens aen d'een of d'ander zijde mach men 't setten voor alle winden. Men mach daer ook rondom zeylen / en aen beyde zijden in en uyt loopen soo men wil.

Beulshaven.

Folgerreede.

Van Munster-haven tot Bremer-holm streckt het Liet noozden wel so oostelijck ontrent anderhalf mijl / daer deelt hem het Liet in tween / te weten / in het Oude en Nieuwe-

Bremerdiepholm.

Liet /

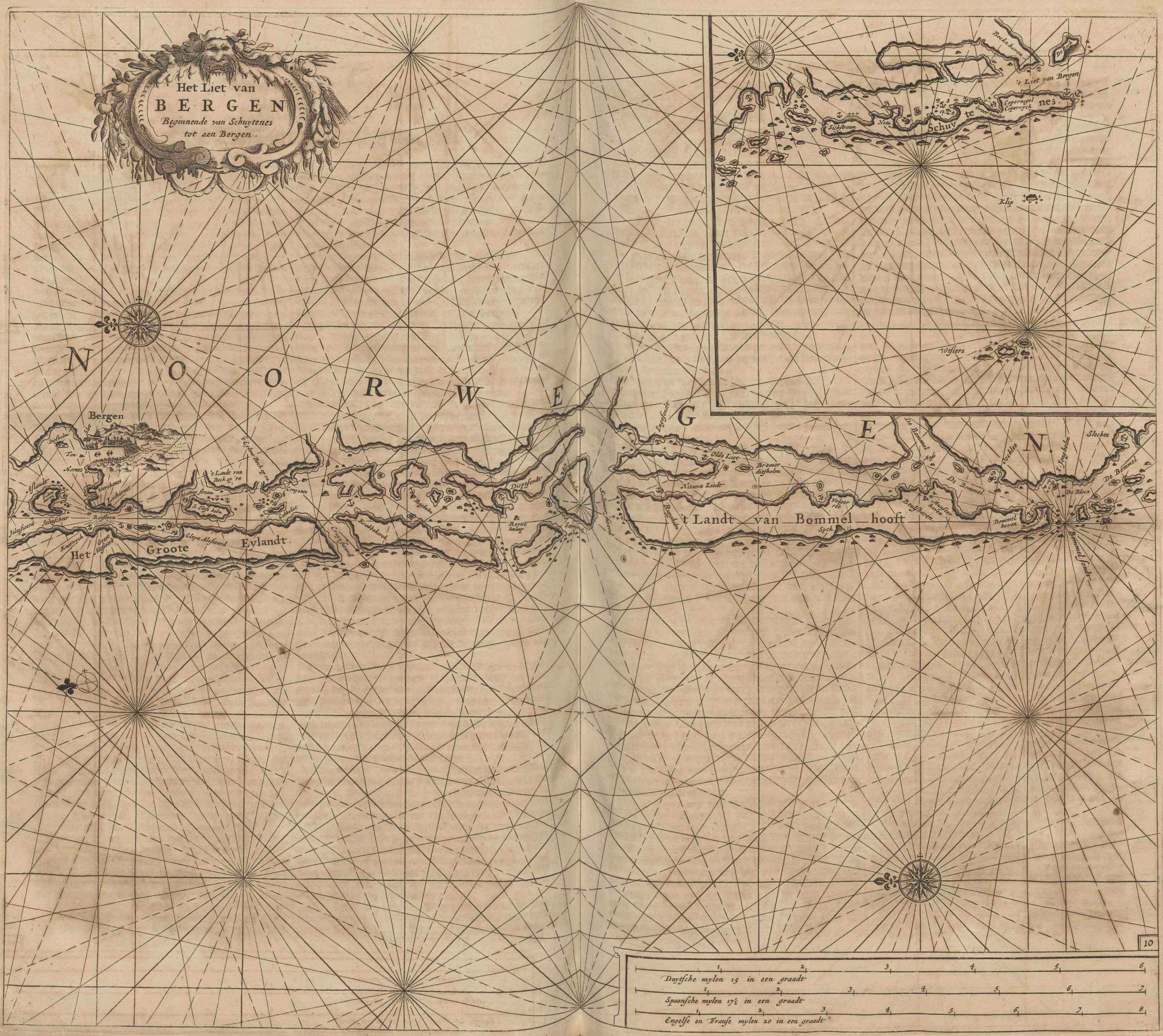
Het Liet van
BERGEN
Beginnende van Schuytenes
tot aen Bergen.
NOORWEGEN
Bergen
Het Groote Eylandt.
't Landt van Bommel hooft
Schuytenes
Klip
Wisiers
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt

Liet / het Oude Liet gaet beoosten Bzemer-holm en het Eylandt dat daer benoozden lepdt deur / maer het Nieuwe Liet daer bewesten heen.

Het Oude Liet is niet wel te bezeylen / vooz de gene die daer niet wel bedzeven is / groote schepen die 12 of 13 voeten diep gaen / en mogen daer oock niet deur. Stijf ten halven van Bzemer-holm in't enge van't Oude Liet / lepdt een Dzumpel daer niet meer water op is als 13 of 14 voet / daer recht benoozden lept een inwijck aen de oost-wal / genaemt Inge-sont / daer't goet setten is / oock lept daer een inwijck aen de west-zijde ten halven die voozschzeven dzoogte en Bzemer-holm / daer men't oock setten mach.

Het nieuwe Liet is rupm en diep ghenoegh. Neffens Bzemer-holm in 't baer-water de west-zijde naest / lept een blinde klip / daer men hem van wachten moet. Om die te mijden moet men acht nemen op 't Eylandeken vooz Folger-ree / soo men dat houdt dat mach men sien bupten den noozd-hoeck van Folger-ree / dan kan men die blinde niet bezeylen / maer soo men dat Eylandeken bzenght achter de voozschzeven hoeck / soo dat men't niet sien en kan / sal men die op 't lijf zeylen sonder missen. Hier op moet men in't op en af zeylen wel letten.

Te midden in't Nieuwe Liet lept Kupge-holm / daer lept men met de schepen aen twee ringen vast / d'eene is op 't Eylandeken / en d'ander op de hoeck daer benoozden / daer bzenght men touwen aen.

Van't Nieuwe Liet tot de hoeck van Koot-holm is't noozd noozdoost een half mijl / daer tusschen beyden gaet de Soltmer-fioert west zupdwest in Zee / dat is een schoon rupm en wijt gat. Aen de zupd-zijde leggen sommige blinden / maer als men mids-waters upt loopt / mach men daer aen niet misdoen.

Van upt der Zee kent men dese Soltmer-fioert aen de voozsz. hooge en kennelijcke ronde bergh Sijck / die lept anderhalf mijl daer bezupden / ontrent ten halven / tusschen dit gat en Bommel-fioert. 't Lant aen de zupd-zijde van Soltmer-fioert na Sijck toe / zijn al kleene witte klippen / laet die aen stuurboozt / en loopt soo mids-waters oost noozdoost in / soo kan men aen de voozsz. blinde klippen die aen de zupdzijde van dit gat leggen / geen quaet. Daer lept oock een blinde bupten vooz dit gat in Zee / aen de zupdzijde een weynigh van de noozd-hoeck van 't landt van Bommel-hooft af / met zeelijcke en harde winden barnt de Zee daer geweldigh op / maer hy lept wel 5 of 6 vadem onder water. Als men hier binnen komt / heeft men Koot-holm aen baghboozt / daer by loopt men noozdoost heen tot om den voozsz. hoeck.

Van den hoeck van Koot-holm na't Nauwe / is't noozden / en dooz dat nauwe n. n.w. en n. ten westen stijf een half mijl / in dat nauwe is't soo enge dat men effen daer deur laveren mach / aen de west-zijde van't Nau lept een Holmken / daer neffens is goede ancker-gront op 13 en 14 vadem.

Van het Nauwe tot de Keyne-knaep is de cours noozdwest ten noozden anderhalf mijl / dat is een kleyne Holm sonder boomen / rondom schoon / daer mach men aen beyde zijden om zeylen / neffens de Keyne-knaep aen de oost-wal lept Diepe-sont / een goede Haven vooz die om de zupd begeeren te wesen / heeft vooz aen een nauw gat / daer oock niet meer als 3 vadem diepte en is / maer binnen is't daer rupm en wijt / 21 vadem diep. Bewesten de Keyne-knaep heen is't wijtste / daer beoosten om lept een hoeck / daer neffens lept een Holmken af / men mach tusschen dien hoeck en dat Holmken deur zeylen.

Van de Keyne-knaep tot Bagh-holm is de cours noozden ten oosten stijf een mijl / daer tusschen beyden leggen sommige Eylanden en Holmen / die moet men alle aen stuurboozt laten leggen / men mach daer tot verscheyden plaetsen dooz die Holmen en daer achter om zeylen / en komen ten laetsten weder by Bagh-holm op het Liet / maer dat en is niet te doen dan vooz de gene die daer sonderlingh bedzeven is: men soude lichtelijck achter die Eylanden soo verdoolen / dat men niet weten soude hoe men weder te recht soude komen: aen de oost zijde van Balgh-holm mach men't setten / maer van 't noozd-eynde schiet een steen-rifken af / daer moet men hem vooz wachten.

Van Bag-holm tot Krabbe-kerck / is't noozden ontrent twee-derden-deelen van een mijl / dat is een tamelijcke haven vooz zupdelijcke winden / maer klepn / daer mogen niet meer als twee ofte dzie schepen leggen. Krabbe-kerck.

Van Krabbe-kerck tot Bock op Kae / is't noozden wel soo oostelijck een klepne mijl / daer tusschen beyden loopt de Krups-boert west zupdwest en zupdwest ten westen in zee / dat is van upt der zee een kennelijcke haven / aen 3 bergen (by na als de Dzommels aen de oost-zijde van Noozwegen / maer niet soo hooge) die daer te neffens in't lant leggen / werden oock van sommige de Noozd-dzommels genaemt / als die noozdoost ofte daer ontrent van u zijn / dan zydy open vooz de Krups-fioert / vooz het gat lept een Holm / de zupd-zijde naest / daer van strecken een deel rudsen t'zee-waert / het wijtste en rupmste is daer benoozden heen. Men mach oock wel beoosten de Holm tusschen die en het lant deur zeylen / dan daer is het naeu / doch schoon en klaer sonder eenige bupten; als men daer binnen is / gaet men voozt oost noozdoost en noozdoost ten oosten inwaert aen / en verbalt alsoo op het Liet tegens Krupsnes een weynigh bezupden Bock op Kae. Noozd-dzommels.

Bock op Kae is een Eylandeken / daer men aen beyde zijden mach om zeylen / daer bewesten heen is het gemeenste baer-water en oock diepst. Als men daer beoosten om zeylt / en aen 't noozd-eynde van Bock komt / daer is't heel naeu / en daer recht in't baer-water (de oost wal wat nader als Bock) lept een blinde klip / daer staet altijt een stock op / om die te mijden / laet men die aen stuerboozt / en loopt daer bewesten heen / tusschen die klip en de Bock en is het niet dieper als 16 voeten / recht bewesten neffens Bock lept noch een Eylant / daer neffens mach men't oock setten op Bock-liet. Bewesten dat Eylant gaet dat Kobbe-liet deur / dat zeylt men deur by scherpe windt / ofte als men laveren moet om dat het wijder is / als aen een van beyde zijden van Bock op Kae. Bock op Kae. Kobbe-liet.

Van Bock na de Wattingh-stroom is 't noozden een mijl / daer mach men geen quaet zeylen / als men niet op het lant zeylt / want daer leggen geen bupten / behalven aen de west-wal lept een blinde klip dicht by lant / daer met laegh water ontrent 10 voeten water op blijft. Op het eynde van de Watting-stroom is de cours noozdwest ontrent een Goteling-schoot / of een vierendeel van een mijl / dan komt men neffens klepn Alefioert / dat is een Haven aen de west-wal / daer goet setten is / soo vooz een noozden als zupden wint / achter een hooge ronde Holm / daer lept men beschut / van daer tot den Seesteen is't noozden ontrent anderhalf mijl / daer tusschen beyden aen de west-wal lept groote Alefioert / dat is oock een haven beyde vooz noozdelijcke en zupdelijcke winden / daer te neffens is't baer-water ontrent 2 musket-schooten wijt. De See-steen is een klip onder water leggende neffens den hoeck / daer twee hooge Bergen staen die men de Aethoreus noemt / dat zijn twee hooge spitse Heubelen / die men verre sien mach / als men dat Liet op ofte afvaert. Op de Seesteen staet altijt een stock / om die daer dooz te mogen schouwen / men mach oock daer beoosten / heen zeylen / maer daer bewesten is't wijdste en het rechte baer-water / daer neffens aen de west-wal lept Knoz-wijck / een Haven daer men oock Reede maken mach. Wattingh-stroom. Klepn Alefioert. See-steen. Groot Alefioert. Aethoreus. Knoz-wijck.

Van de Seesteen tot Werkenes is de cours oost noozdoost ontrent een vierendeel mijls / het Eylant Aflant laet men dan aen baghboozt noozd-waert van hem leggen / daer aen leggen noch 2 Havens daer men te Reede mach loopen / den eenen genoemt Struys-havens / en d'ander Schooz-holm. Bewesten Aflant mach men zeylen na Jeltefioert en daer upt loopen ontrent noozdwest in Zee. Werkenes. Struis-haven. Schooz-holm. Jeltefioert.

Als men upt der Zee tot Jeltefioert in komt / soo komt men bewesten Aflant tegen de Seesteen op't Liet.

Aen de zupdhoeck van Aflant lept Jelte-schaer / een klepne ronde Holm / daer op staet een groote pstere Ring / als men het Liet op komt / en by stilte perijckel lijdt van de stroomen om de Noozd gedzeven te werden vooz by Aflant / dan bzenght men met de schupt een tou daer aen vast / men mach rondom die voozsz. klip zwaepen sonder perijckel. Jelte-schaer.

Van Werckenes tot Hoznes is't oost een kozt verlaet / daer by komende siet men de Stadt van Bergen vooz hem leg- Hoznes.

leggen / men set het daer voor in de Wage / op elf / twaelf ofte derthien vadem.

Benoorden Allant leyt het Eylant Harle / dat is ontrent 4 mijlen langh / daer mach men als men uyt den noorden komt aen beyde zijden om loopen / en komen alsoo in de Wage van Bergen. De Harlefioert gaet ontrent noorden ten westen en noord noordwest tusschen Allant en het lant van Harle uyt.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Schuytenes tot Bommels-hooft noord noordwest wel soo noordelijck 5 mijlen.
Van Bommels-hooft tot Krups-foort n. n. west 7 mijlen.
Van Krups-foort tot Harle noordwest 10 mijlen.
Van Schuytenes tot Uytsiers / west en w. ten n. 3 mijlen.
Van de Uytsiers tot Jeltefoort ofte de Waghe van Bergen noorden ten westen 20 mijlen.
Van Schuytenes tot het Vlie zuyden ten oosten wel soo zuydelijck 82 mijlen.
Van Schuytenes tot het Tessel zuyden en zuyden ten oosten 85 mijlen.
Van Schuytenes tot Walcheren zuyden 106 of 108 m.
Van Schuytenes tot de Holms voor Jarmuyen zuyden ten westen ofte wat westelijcker 85 of 86 mijlen.
Van Schuytenes tot Flamburger-hooft / zuydwest ten zuyden 78 ofte 80 mijlen.
Van Schuytenes tot Tin-buy is de Cours z.w. 75 mijlen.
Van Schuytenes tot Boeckenes / west ten zuyden wel soo zuydelijck. 54 mijlen.
Van Schuytenes tot Hitlandt / west ten noorden / en west noordwest 54 mijlen.
Van Schuytenes tot het noord-eynde van Hitlant / west noordwest 60 mijlen.
Van de Uytsiers tot 't Vlie / zuyden ten oosten 80 mijlen.
Van de Uytsiers tot de klippen Uytweer / noorden ten westen 32 mijlen.
Van Jeltefioert ofte de Wage van Berghen tot Hitlandt west 46 mijlen.
Van Jeltefioert ofte de Waghe van Bergen tot het noord-eynde van Hitlant / west en west ten noorden 46 mijlen.

Hooghten.

De Wage van Bergen leydt op 60 graten 6 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.



Aldus doet de Bock op / alsmen bezuyden Schuytenes is voor dat Liet.



Aldus is den Bergh Sijck gedaen / alsmen benoorden Schuytenes is.

De Achtste Verthooninge,

Zijnde

De Kusten van Noorwegen / tusschen Jeltefioert en de hooge Hoeck van Horzel.

VAn Jeltefioert of de Wage van Bergen tot Olde / streckt de kust noord noordwest en noorden ten westen / ontrent 12 mijlen / dat is al gebroken lant / met menighte van klippen / daer men binnen deur zeylen mach / de Noortsche Jachten komen van Stadt af al binnen dat gebroken lant en klippen deur / achter het Eylant Harle heen / tot Bergen toe: ontrent vierdehalf mijl bezuyden Olde / leyt een groote rye klippen / streckende 2 oft 3 mijlen buyten d'andere klippen / dwers van de Wal t'Zee-waert gheheeten de Uytweeren / tusschen die en Olde / leydt een goede Haven / geheeten Zuydfoort / daer leggen 2 Eylanden voor daer men tusschen beyden in loopt tot binnen de Haven.

Uyt. weeren.

Olde. Olde is een hooge klip / leggende alleen / een stuck van lant en van de andere klippen by 't lant verscheyden / maer heeft sommige kleyne klippen om hem leggen / oock streckter een rye klippen van af / wyt een goet stuck zuydwest in Zee: ontrent noordwest en noordwest ten noorden van Olde / legghen 2 rye klippen / daer van sommige onder / en sommige boven water leggen. Alsmen benoorden ofte bezuyden Olde is / doet het hem op met een groote Zadel aen twee Heuvelen / en aen beyde zijden ront nedergaende / maer dwars ofte westwaert daer van zijnde / leydt het aen een hooge ronde heuvel / by-na als Kol. Men mach uyt den zuyden komende / beoosten achter Olde om / noordoost tot Olde-zont in loopen / en komen benoorden Olde weder uyt.

Rijn. Benoorden Olde-zont 3 mijl / leyt Rijn / oock een groote klip / daer men rondom zeylen mach / doet hem op met twee scherpe heuvelen / by-na als een Hoe-klaeuw of Bisschops-Mijter / tusschen Rijn en Olde gaet een groote voert in in 't lant / daer op leggen twee stedekens / Waldyes en Efterdal / noordwest ten westen van Rijn / leggen 3 ofte 4 klippen / en noch sommige klippen onder en sommige boven water.

Waldyes en Efterdal.

Twee of 3 mijlen benoorden Rijn / leyt Oznael / oock een groote klip / die vertoont aen een groote hooge ronde berg / 2 mijlen of derdehalf daer benoorden / leydt de zuyd-hoeck van Stadt. Maer Oznael en Olde legghen verscheyden ontrent noorden en zuyden 5 ofte 6 mijlen.

Oznael.

Tusschen Oznael en de zuyd-hoeck van Stadt / gaet een groote wijde Voert in / van daer mach men binnen door 't gebroken lant zuyd-waert na Bergen varen. Weynigh binnen de zuyd-hoeck van Stadt / is een Inwijck / daer men te Reede mach loopen neffens een Zee-hoede / en beschut leggen voor een weste wint.

Het landt van Stadt streckt van de zuyd-hoeck / tot de noord-hoeck / noord noordoost en zuyd zuydwest / is een vaste ongebroken kust / doch met veel kleyne klippen dicht aen de wal bezaeyt / maer geene daer men achter om zeylen mach / om eenigh beschut voor de zee te hebben. De Noortsche Jachten van alle plaetsen daer benoorden / ja al die van de Noord-kaep afkomen / konnen al de kust van Noorwegen tot Bergen toe bezeylen binnen de klippen deur / behalven neffens dit landt van Stadt / daer moetense buyten om door de Zee loopen.

Noord hoeck van Stadt.

Tusschen die twee voorsz. hoecken / zijn noch twee Havenkens / daer men te Reede mach loopen / dan zijn weynigh ofte niet by de Hollanders bekent.

Havens aen Stadt.

Benoorden Stadt streckt het landt met veel Eylanden tot de Zee-zont noordoost 6 mijlen. Ontrent ten halven leydt een Eylandeken of groote klip / gheheeten Swijnoe (dat is Varckens Eylant) een mijl van lant buyten de ander Eylanden van Flowach. Alsmen dicht by de noord-hoeck van Stadt is / en noordoost aengaet / loopt men binnen dat Eylandeken Swijnoe deur / maer met een noordoost ten noorden gangh daer buyten om.

Swijnoe.

Die na Roems-dael / ofte op de Boerden van Sudmer wil wesen / moet de Zee-zont in loopen / die gaet ten eynden de Eylanden van Flowach / oost en oost ten zuyden in / 't uytterste van die Eylanden is geheeten Hessen. Ten

Zee-zont.

eynden

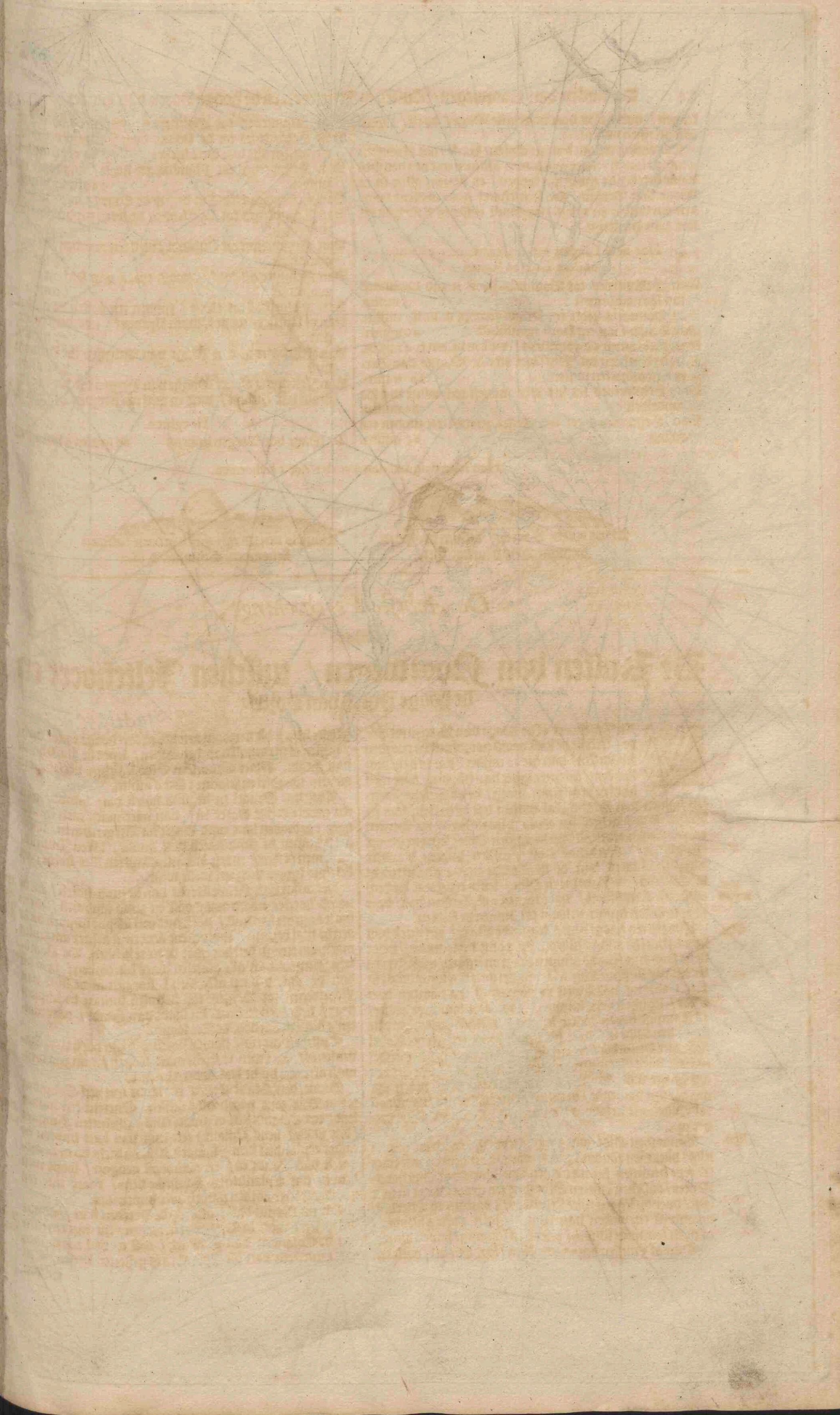

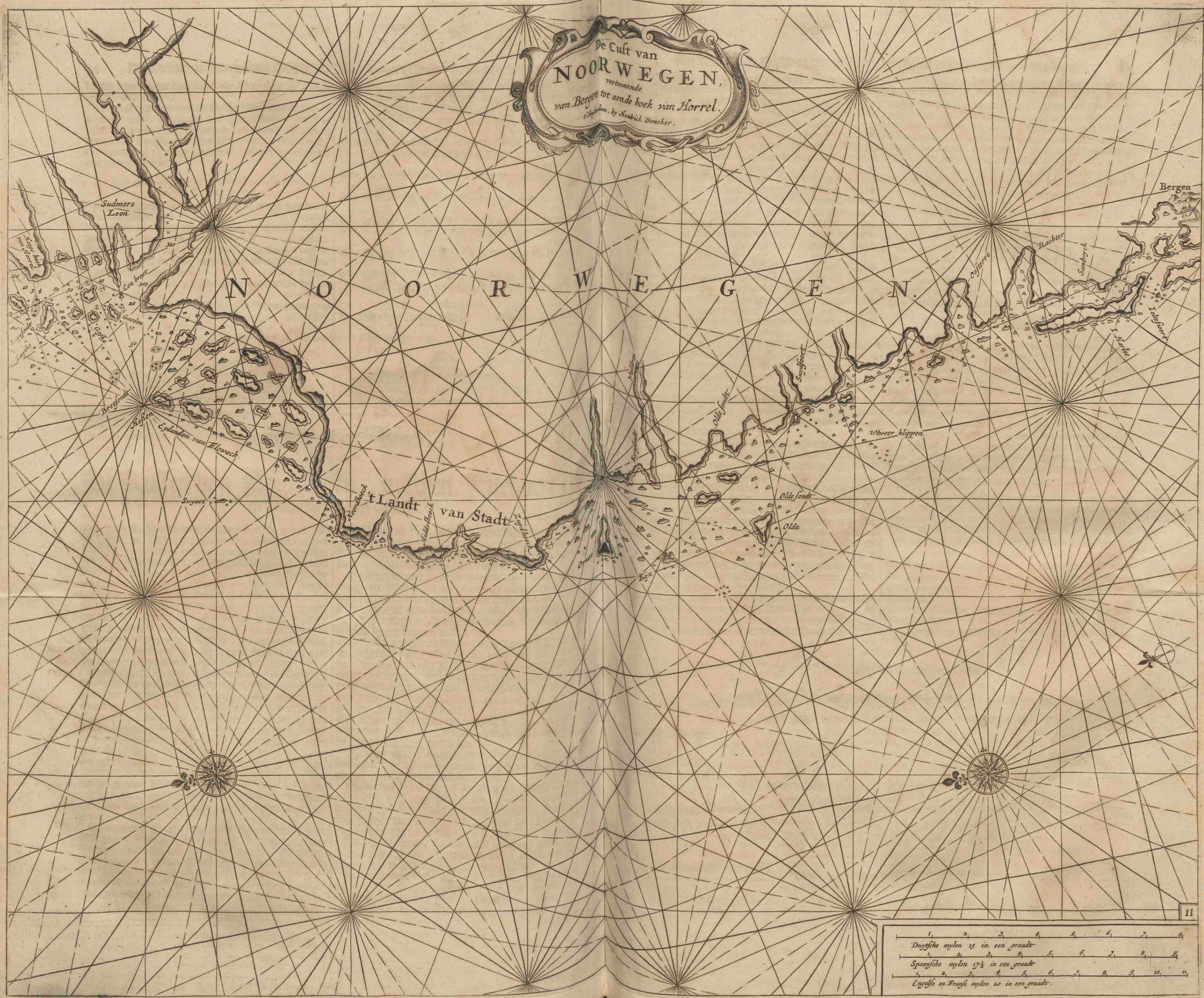
De Cust van
NOORWEGEN,
vertoonende
van Bergen tot aende hoek van Horrel.
t'Amsterdam, by Hendrick Doncker.
NOORWEGEN.
Sudmers Leen
Hooge hoek van Horrel
Cox broot
Goedeu
Geske
Breesondt
Heßen
Eylanden van Flowach
Swynoe
Noordhoeck
't Landt van Stadt
Middelhoeck
Zuydhoeck
Kynsondt
Olde sondt
Suydsoort
Wtweer klippen
Olde sondt
Olde
Kyn
Oosterre
Rachter
Sandwyck
Bergen
Teltesioert
I. Harlee
11
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaensche mylen 17½ in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt.

Goedeu.

eynden die voorsz. Eylanden komende / sult ghy oost van u ontrent 2 mijlen sien een groot hoogh kort Eylant / geheeten Goedeu / of van sommige Gotschezant / en recht daer bezuyden wat inwaert / een groote zwarte klip / van fatsoen als een roock Hop / ofte by na als een Suycker-broot / wert van 't Scheeps-volck genoemt het Rock-broot: zeylt daer recht op aen / dan brenght die voorsz. klip niet aen of onder dat Eylant / maer houtdse by daer buyten af / of ghy soud sekerlijck op de voorsz. blinde klippen zeylen / die aen de noord-zijde van de Breesont onder water leggen. Om de selve blinden aen de noord-zijde van de Breesont te schouwen / is dit ook een goet merck / als de noord-hoeck van Stadt komt te schuylen achter het noorderste Eyland van de Eylanden van Flowach / soo komt men tegen de dzoogte / soo lange men de voorsz. noord-hoeck mach sien ruym buyten dat Eylant / is men by van de klippen / t'schuylgaende is men aen de klippe.

Van het Eylant Goedeu of Gotschezant / loopt ook een Rif ken zuyd-waert ofte zuydoost-waert daer af / by dat Eylant komende loopt by dat Rif ken om / tusschen dat en de voorsz. zwarte klip in / en settet recht binnen dat Rif ken onder Goedeu / loopt niet verre daer binnen / om een blinde te mijden / die wat meer inwaert leyt / niet verre van lant / daer staen twee kleyne Warderkens op de wal / een weynigh binnen 't Rif ken / tot kennisse van de Reede. Achter of benoorden Goedeu / leyt het Eylandeken Gelske / daer op staet een Kercxken aen de zuyd-zijde / daer neffens mach men 't ook wel setten op 8 of 10 vadem schoone gront.

Recht binnen Goedeu aen de oost-zijde van Gelske / leyt een ander Eylant grooter als Gelske / geheeten Walderoe / aen beyde zijden van de zuydoost-hoeck van dat Eylant mach men 't setten op goede schoone gront / en beschut leggen voor alle winden.

Van neffens Gelske en Walderoe / streckt een groote menighte klippen / noordwest soo verre in Zee / dat men komende met een noordoostе gangh / buyten by Swijnoe langhs verre daer binnen soude verballen.

Die uyt den noorden komt / mach bewesten by die klippen langhs na Goedeu zeylen / en laten die voorsz. blinden leggen aen de noord-zijde van de Breesont aen stuurboort van hem / en lopen by den hoeck van Goedeu om als voren.

Ook mach men benoorden Goedeu / te weten / tusschen Goedeu en Gelske in loopen / en setten 't binnen Gelske ofte onder Walderoe / maer 't en is niet heel wel te doen dan voor de gene die daer heel wel bedreven is. Daer leggen veel klippen en blinden / daer men hem voor wachten moet. Tot de Breesont in / is het best en sekerste.

Om van Walderoe na Roems-dael te loopen / gaet noordwaert aen by het groote Eylant Lupcko langs / 't is in dat baer-water 10 / 20 / 40 / 60 / en 80 vadem / maer effen voor by Lupcko loopt een Steen-rif / dwers over het baer-water tegen den hoeck van 't vaste Landt aen: Men moet daer te neffens van de Eylanden aen baghboort af wijcken / en tamelijck dicht by dien hoeck van dat voorsz. Steen-rif / te weten / op 3 vadem of daer ontrent / daer over zijnde wert het weder seer diep / van 10 / 20 / terstont 100 en 200 vadem / loopt al by het landt aen stuurboort / en by dicht daer by langhs / en laet alle Eylanden aen baghboort leggen / ghy sult soo in de Rivier van Roems-dael verballen.

Zuydoost-waert van 't voorsz. Eylandt Goedeu ofte Gotschezant / gaet een groote diepe Rivier te landewaert in / Honigh-dal / en meer andere Laed-plaetsen.

Hoe dese Landen van malkanderen, ende van andere Landen leggen.

Van Jeltefioert of de wage van Bergen / tot de klippen van Uytweer / n. n. w. en n. ten westen ontrent 8 of 9 mijlen.
Van de Uytweer klippen tot Olde / noord noordwest / en noorden ten westen 3 of 4 mijlen.
Van Olde tot Rijn / n. ten oosten / en n. noordoost 3 mijlen.
Van Olde tot Oznael n. en noorden ten oosten 5 of 6 mijlen.
Van Oznael tot de Zuyd-hoeck van Stadt / noord noordoost derdehalf mijl.
Van de Zuyd-hoeck van Stadt tot de Noorder-hoeck / noord noordoost 6 mijlen.
Van de Noord-hoeck van Stadt tot Swijnoe of Swijnoost / noordoost en noordoost ten noorden 3 mijlen.
Van Swijn-oost tot het uytterste van Flowach / ofte de Breesont / noordoost ten oosten 3 mijlen.
Van de Noord-hoeck van Stadt tot het Eylant Hessen ofte Breesont noordoost 6 mijlen.
Van Hessen tot Goedeu oost en oost ten zuyden 2 mijlen.
Van Swijneu buyten de Roems-daelsche Scharen / na Roede is de cours noordoost ten noorden en noordoost.
Van Stadt tot 't noord-eynde van Hitlant w. z. w. 50 m.
Van Stadt tot de oost-hoeck van Vlant w. n. w. 150. m.
Van Stadt tot Groenlandt noordwest ontrent 250 mijlen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tusschen Bergen en Stadt wast en valt het water / maer 't en houdt geen seker Gety / een zuyd zuydwestе ende noord noordoostе Maen maeckt daer meest vol Zee.
Tusschen Stadt / Lupck-zont en Boe maeckt hoogh water een zuyd zuydwestе / en noord noordoostе Maen.

Hooghten.

De Wage van Bergen leyt op	60 graden 6 minuten.
De Uytweer-klippen leggen op	60 graden 56 minuten.
Het Eylant Rijn op	61 graden 30 minuten.
Stadt op	62 graden.
Breesont of 't Eylant Goeden op	62 graden 50 minuten.
Lupck-zont op	63 graden 6 minuten.
De Stoppels en Boeden op	63 graden 48 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Het landt ontrent Noordfioert en Zuydfioert / als 't oost ten zuyden van u leyt.

Dus verthoonen de Eylanden Oznael / Rijn / en Olde / bezuyden de Stadt.

Als de zuyd-hoeck van Stadt / noordoost ten noorden van u leyt / verthoont die en 't Lant van daer zuyd-waert achter Oznael / Rijn / en Olde / gelijck in de volgende Figuer wert afgebeelt.

Het landt ontrent Olde.

Dit is 't verbolgh van de voorgaende Figuur.



Als den hoeck van Stadt zupd zupdoost 5es mijlen van u lept / verthoont die aldus.



Als Stadt zupd zupdoost van u is / en Goeden oost 3 mijlen / dan verthoont 'c Lant tusschen Stadt en Bzeelont/ gelijck in dese en navolgende Figuer afgebeelt is / men is dan op en vooz de Bzeelont.



Dit is 't verbolgh van de voozgaende Figuer na Stadt toe.



Dit is de verthooninge van 't Eplant Lupcko als 't oost ten noozden van u is.



Dus verthoont het Eplant Goeden oost van u zijnde.

De Negenste Verthooninge,

Zijnde

Hoe men 't Liet van Dzonten op zeylen sal.

Luco. BEnoozden of noozdoost-waert van Gelke / leggen (onder andere menigte van klippen en kleyne Eplandekens) 5 groote Eplanden/het eerste geheeten Luco/is een hoog Eplant/gelijck ook het tweede : tusschen die twee / gaet een gat ontrent zupdoost in / geheeten Lupck-sont. Op het derde / geheeten Harmsoe / lept ook een hoogh gebergte/ maer is aen beyde eynden leegachtigh : het 4 en kleynste geheeten Lemsoe ofte het lage Eplandt / verthoont sich aen 2 ofte aen 3 lage Heubelen. Het bijfde geheeten Flemsoe ofte het Hoef-eplandt / is een groot en laegh Eplant / maer schijnt upt der Zee kleyn aen te sien / dooz dien daer maer een Heubel op lept / niet seer groot / en van fatsoen als de Hoef van een Boeper / op het west-eynde hooghst. Binnen de oosthoeck van dat Eplandt is een goede Reede in een bocht/ daer men beschut mach leggen vooz alle winden.

Lupck-sont. Harmsoe. Lemsoe. Flemsoe. Hoef-eplant.

Benoozden ofte beoosten Flemsoe / of het Hoef-Eplant/ gaet een gat in / geheeten Nogwe-hoert/ streckende oost ten zupden in / dat mach men in-loopen na Hoems-dael.

Buyten dese voozsz. Eplanden van Luco af tot Boede toe / lept een groote menighte upt klippen / groote en kleyne / genaemt de Hoemsdaelsche Scharen.

Hoemsdaelsche Scharen.

Oost-waert van 't Hoef-eplant ofte Flemsoe / lept onder ander klippen een Eplandeken / het Eplandt Lever / daer mach men aen beyde zijden om zeplen / 't zy dat men van Hoems-dael na Beere-sondt ofte Boe upt-vaert / ofte van Boe of Beere-sondt inwaert wesen / en binnen de voozsz. Eplanden deur loopen wil.

Beere-sont. Boe.

Beere-sondt is een Haven / binnen sommighe klippen recht bezupden ofte bewesten den hoeck van Boe / 't is daer goet leggen / maer niet goet in te komen sonder Lootsman ofte pemant die daer wel bedzeven is.

Boede is een upt-hoeck / met een Hals ofte smalle streeck lants / aen 't vaste lant vast / daer bezupden langhs mach men inwaert loopen / en zupd-waert op na Beere-sondt ofte aen de noozd-zijde achter Boe in een Inwijck te Reede loopen / by sommige Huysen daer men beschut mach leggen vooz een weste windt.

Van Boe tot Stemmes-hest / streckt de kust ontrent noozdoost 2 kleyne mijlen / daer tusschen beyden ontrent ten halven / leggen menighte van kleyne leege zwarte upt-klippen / als gesept / langs de wal / geheeten de Stoppels : tusschen die en 't vaste landt en mach men niet met groote Schepen deur zeplen sonder groot perijckel / de Noozdsche Jachten loopen daer achter om / setten 't oock daer binnen achter een Holm / die in groote een weynigh van de andere upt steeckt/en ontrent te midden in de Stoppels of het vaste landt wat naerder lept / geheeten de Eer-holm. Alle de Eylanden tusschen Beere-sondt / of Flowach en Boe / behooren onder Hoems-dael.

Stoppels.

Van Stadt tot Stemmes-hest of Stemmelnes / is de Cours bupten de Eplanden langhs / noozdoost ten noozden ontrent twintigh mijlen.

Stemmes-hest.

Stemmes-hest is een hooge kenbare hoeck / doet hem op als men die upt den zupden of westen komende / in 't gesicht krijght aen 2 Heubelen / daer neffens gaet dat Liet in met verschepde gaten / ontrent een Gotelingh-scheut van dien hoek lept een zwarte ronde klip geheel alleen/niet seer groot/ geheeten den zwarten Os / tusschen die en den hoeck gaet een gat (na de voozsz. klip oock den zwarten Os genoemt) noozdoost ten oosten in / is niet seer wijt / en op 't dzooghste 4 of 5 vadem met leegh water diep/hoe naerder aen den Os hoe dieper / en hoe naerder 't vaste lant hoe dzooger water/ recht binnen de klip (den zwarten Os) lept een andere groote klip ofte Eplant / bleeck van coleur / geheeten Wit-holm / die laet men in-zeplende oock aen baghboozt / men mach tusschen die en den zwarten Os niet deur zeplen / van d'een tot d'ander is 't vol klippen en blinden.

Zwarten Os. Wit-holm.

Een weynigh binnen ofte ten eynde Wit-holm lept een blinde klip / die moet men oock aen baghboozt laten. By stil weder ofte slecht water kan men die niet wel sien / maer als 't pet wat koelt kan men die aen 't barnen merken. Aen stuerboozt binnen Wit-holm lept een ontallijcke menigte klippen / als gesept / langhs de wal / in die klippen een weynigh binnen beoosten den hoeck van Stemmes-hest lept Smeer-holm / een Eplant / daer men achter te Reede mach loopen / en vooz alle winden beschut leggen / behalven met ooste en noozdooste winden / die waepen daer open in / met sulcke winden kan men daer oock niet upt komen / noch met zupd zupdooste / zupden / zupd zupdweste en zupdweste winden / kan men daer oock niet in komen / men moet van benoozden daer in zeplen tot achter het Eplant / in 't gat (dat is niet boven een Kabel lenghde wijt / en 8 of 10 vadem diep) lept een kleyn rondt klipken / ontrent een vadem boven met hoogh water / daer mach men aen beyde zijden om loopen.

Blinde. Smeer-holm.

Noozd noozdwest ontrent een half mijl van den zwarten Os / lept noch een grooter en breeder / maer leger klip / geheeten de Vogel / die lept met hoogh-water weynigh boven / maer met een Spzingh loopt de Zee daer over heen.

De Vogel.

Tusschen die en den zwarten Os / schijnt noch een ruym en wit gat in te strecken / van daer tusschen beyden is 't vol blinden en duyfen onder water / by slecht water en is 't geensins geraden dat in te loopen / maer met hoog weder ofte hol water / en dat men niet beter mocht / sonde men op 't breken en barnen van 't water daer in mogen loopen.

Een

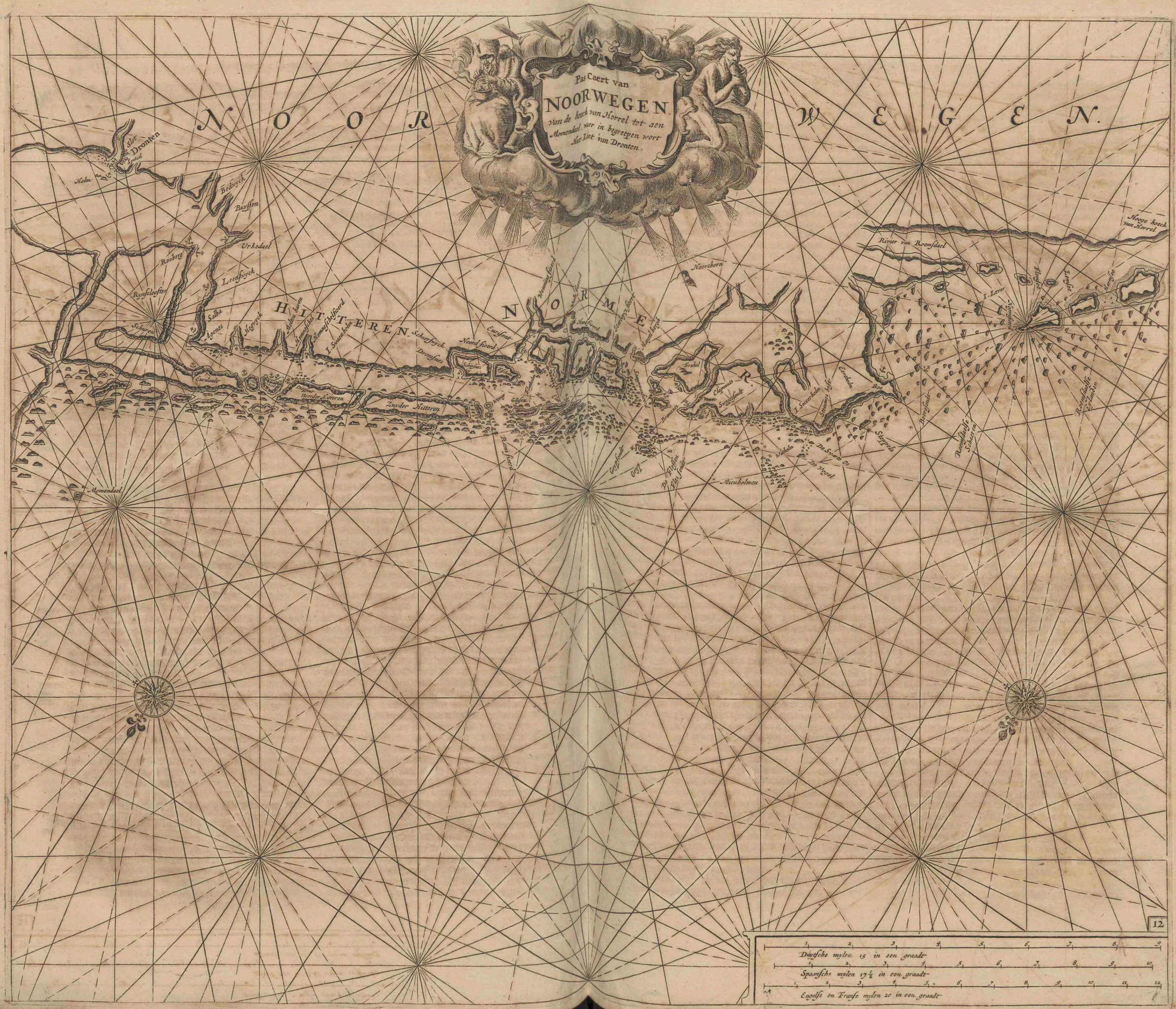
Pas Caert van
NOORWEGEN,
van de hoeck van Horrel tot aen
Momendael, waer in begreepen wort
Het Liet van Dronten.
NOOR
WEGEN.
Slot Dronten
Holm
Bodwyck
Buyssen
Urkedael
Leenswyck
Salba
Agenes
Schuren
HITTEREN
Schaerswyck
Dromsnes
Noord sioerd
Eurisont
NORME
Noorthorn
Frehol
Clapmuts
Zuyder Hitteren
Noorder Hitteren
Momendael
Mieuholmen
De Vogel
Stoppels
Rivier van Roemsdael
Hooge hoeck van Horrel
I. Lever
Roemsdaelse Schaeren
Roemsdaelse Eylanden
12
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt

Een groote half mijl noozd noozdwest van de Vogel/leggen noch sommige klippen streckende om de oost / geheeten de Mieuw-holmen / tusschen die en de boozsz. klip de Vogel gaet een ruym en wijt gat in/heel schoon sonder eenige builen / dat (na de klip) ook de Vogel genoemt wert / al wat daer hinderen mach/kan men sien. De mercken om dat gat upt der Zee te vatten / zijn twee seer kennelijcke bergen / die van daer oost en oost ten noozden te landewaert in leggen/ de westelijckste is een leeghachtige Heubel en rondachtigh van fatsoen / by na als een platachtige Hoet / geheeten de Klap-muts. De oostelijckste is een hooge steyle spitse Bergh / boven aen d'een zijde met een Kerf als een Trap/ geheeten Mangel-bergh / als die over een zijn / dan zijnse ontrent oost en oost ten noozden van u / en dan is men ook recht open vooz dat gat / om daer in te zeylen / houdt die boozsz. twee bergen over een / en zeylt daer oost en oost ten noozden op aen / ofte (als ghy binnen de Vogel komt) wat oostelijcker / alsoo dat ghy de boozsz. bergen een wepnigh op baghboozt vooz upt hebt / tot tegen 't vaste lant/ dan boozt oost noozdoost by de wal langhs / soo ghy na Dzonten wilt / tot dat Eylandeken Edou ofte Oedoe.

Mieu-holmen.

Klap-muts en Mangel-bergh.

Ontrent een mijl binnen de Vogel leggen 2 klippen / de westelijckste is hoogh en rondachtigh / d'ander is leegh en ook rondt/ en lept oostelijcker van d'eerste na lant toe/men loopt met de boozsz. cours oost en oost ten noozden van d'Vogel af / ontrent een Gotelingh-schoot bezuyden die twee klippen heen. Ten halven tusschen die en de Vogel (doch die twee klippen naest) leggen twee blinden / die laet men met de selve cours ook aen baghboozt / men siet die altijt bzanden / 't en zy by heel slecht water.

Twee Blinden.

Tusschen die twee boozsz. Klippen en de Mieu-holmen mach men ook deur zeylen / te weten / benoozden die klippen heen tot op het Liet / latende die twee klippen aen baghboozt / en de Mieu-holmen aen stuerboozt.

Om benoozden de Mieu-holmen langhs op 't Liet te komen.

Benoozden de Mieu-holmen en de twee boozsz. klippen langhs/ is ook een gat daer men dooz zeylen mach tot op 't Liet / men laet die twee klippen zuyd-waert aen stuerboozt/ en sommige andere klippen daer benoozden aen baghboozt van hem leggen / en komen soo ook op het Liet.

Een kleyne of twee-derde-parten van een mijl / binnen die twee boozsz. klippen lept een groote blinde klip / recht midden in 't vaerwater/ die altijt bzant/ en met leegh water boven komt / daer mach men aen beyde zijden om. Van die blinde tot Swegge-zont is de cours oost en oost ten noozden een kleyne mijl / maer de Vogel of den zwarten Os en Swegge-zont / zijn verschepden ontrent derdehalf mijl.

Swegge-zont.

Swegge-zont is een kleyne haven achter 3 groote klippen met een Eylandeken van een quartier mijls langh daer beoosten aen/als men daer by langhs zeylt/ pet wat van de wal zijnde/en kan men dat Eylant van 't vaste lant niet onderschepden / maer het schijnt al geheel lant te zijn/ die daer niet heel wel bedzeven is/kan 't niet eer bekennen een Eylant te zijn / vooz dat hy dicht daer by komt / om daer achter te loopen. Men mach beoosten dat Eylant ofte bewesten in Swegge-zont zeylen / na dat het aen de wint te pas komt.

Bewesten Swegge-zont ofte die dzie boozsz. klippen/ aen 't west-eynde van 't boozsz. Eylandeken lept een groote menighte klippen en rudsen. Om het wester-gat in te zeylen/ laet men die alle aen stuerboozt / en men loopt tusschen die en de 3 boozsz. klippen in: ten eynde die 3 klippen komende/ moet men daer bezuyden by om loeven/ noozdoost-waert of noozd-waert op / en setten 't daer achter op 7 ofte 8 vadem/ daer lept men beschut vooz alle winden / dan met een stozm upt den westen kan de zee daer bzy wat deur rollen; men mach ook vooz der achter de klippen inzeylen / tot achter 't boozsz. Eylandeken in een kleyn naeu inwijerken/daer lept men op derdehalf ofte dzie vadem / ook vooz alle winden beschut. In dese Haven Swegge-zont / leggen de Schepen gemeenlijck op de wint en wachten. Die om de west begeert te wesen / mach bezuyden die dzie boozsz. klippen upt loopen / en die om de oost wil / mach tusschen 't lant en het Eylant deur zeylen noozdwaert upt / maer dat gat is heel naeu / en niet boven 2 vadem diep.

Bzemsnes.

Een half mijl beoosten Swegge-zont / lept het gat van Bzemsnes/ een kleyn quartier mijls daer binnen/aen stuerboozt staet een kercxken met sommige huysen/dat wert men achter een hoeck gewaer / als men wat inwaert komt/daer woont de Vooght van Noozmer Leen / men plach daer te moeten komen setten en vertollen / dan nu woont des Koninckx Tollenaer daer tegen over / in kleyn Foossen / soo dat men nu ter tijt / oft daer / of in kleyn Foossen mach loopen om te vertollen / na dat het te pas komt.

Om vooz Bzemsnes te setten / neemt acht op twee Zeeboeden / die neffens het Kercxken op de water-kant staen/ neffens de innerste is de beste steede/ ook de beste gront/laet u ancker daer vallen op 20/15/8 of 10 vadem / dat is na by de wal / want de gront is daer seer stepl opgaende/ en maeckt u met een kabel-tou aen de Zee-boeden vast / daer lept men vooz alle winden beschut / men mach ook nergens daer ontrent anckeren als op die boozsz. plaets / vooz de groote diepten en heel steyle gronden.

Kleyn Foossen.

Kleyn Foossen ofte Foossont / is een enge Haven / leggende noozdwaert tegen over Bzemsnes tusschen twee landen. Op dese twee plaetsen leggen de Schepen gemeenlijck op de wint en wachten: die om de oost willen vooz Bzemsnes / die om de west willen in kleyn Foossen.

Men mach ook van Foossen oost-waert tusschen die boozsz. landen deur zeylen / en komen in Stangwijerkioerde weder op 't ruym in 't Liet van Dzonten / dan 't is een heel naeu gat / en niet wel om doen vooz de gene die daer niet heel wel bedzeven is.

Flessont Flessen.

West noozdwest van 't gat van Bzemsnes / gaet een gat deur de klippen / geheeten Flessont / na dzie ronde klippen genaemt de Flessen / die bupten de oost kant van dat gat op een ry leggen / en daer aen seer kennelijck is / recht binnen de dzie Flessen lept een groote zwarte platte klip / by ofte in 't gat van Bzemsnes zijnde / lept die west noozdwest ofte wat noozdelijcker van u. Om van daer dat gat upt te loopen / zeylt recht op de boozsz. zwarte platte klip aen / en loopt daer bezuyden bzy dicht by heen / latende die ende Flessen aen stuerboozt / benoozden die platte klip en de Flessen / is 't vol Kudsen en blinden / ghy sult dan twee andere ronde klippen / die ontrent een Gotelingh schoot oost noozdoost ofte noozdoost ten oosten van malkanderen leggen / aen baghboozt van u laten / bupten de Flessen komende / sult ghy bupten alle klippen zijn / dan een stuck daer bewesten lept een groote rye klippen / streckende west noozdwest een goet stuck in zee / daer meugdy west noozdwest by langhs loopen tot het eynde / ofte bupten de Flessen komende / wat noozdelijcker u cours stellen / om met der haest Zee te winnen / in dat boozsz. gat is niet bupls dat hinderen mach / dan dat men siet. Van bupten kent men dat gat aen de boozsz. dzie Flessen.

Frekol.

De mercken om Flessont upt der Zee te vinden / zijn 2 hooge Bergen / d'eene geheeten Frekol / lept op een Eylant zuydoostwaert niet verre van Bzemsnes / d'andere geheeten Noozd-hozn lept verre te landewaert in. Frekol is een bergh met 2 heubelen / daer van is de zuydelijckste de kleynste en laeghste. Noozd-hozn is veel hooger bergh/ boven spits / en lept altijt wit van sneeuw bedeckt / als dese bergh en de boozsz. zuydelijckste heubel van Frekol over een staen (dan zijnse zuydoost ten zuyden van u) en dat men daer op aen zeylt / sal men sonder missen recht open vooz Flessont verballen / 't is een gat van kozt verlaet / en seer gerijffelijck / gelijck ook Gzijp-zont / vooz de gene die van Dzonten/ Edou / of eenige ander plaets / op 't Liet komende / vooz de nacht de gaten van de zwarten Os / ofte Vogel niet konnen bezeylen / om daer in Zee te loopen.

Noozd-Hozn.

Ontrent een vierendeel mijls / beoosten Bzemsnes leydt Stangwijerkioerde / een ruyme wijde boert / aen de oosthoeck lept een groote menighte klippen / daer binnen lept een Haven geheeten Hamer-zont / daer en is niet in te komen dan met een Lootsman / of men moest daer sonderlingh wel bedzeven zijn.

Stangwijerkioerde.

Hamer-zont.

Een vierendeel mijls binnen de boozsz. hoeck aen de noozd-zijde van Stanghwijerkioerde / leggen twee Laedplaetsen / Joriaen-wagh en Linwagh / men loopt daer achter sommige klippen noozdwaert in / dan 't is oock Lootsman water.

Joriaes-wagh.

Linwagh.

Zuydoost-waert van Joriaen-wagh / mach men ver-

re te landewaert in zeylen / op veel verschepden Boerden / als Stangwijckfioert / Schaelwijckfioert / Noordfioerd / Walfioerd / Wenning-fioert / en meer andere. Op het lant van Joriaen-wagh lepdt't hooge geberghte van Toester aen twee bergen / daer beoosten op't naeste lant / lept het gebergte van Stadt-buy / ock aen twee bergen hooger als Toester / dese bergen van Toester en Stadt-buy / als men uyt de west komt langhs het Liet / leggen recht achter malkanderen / en schijnen dan niet meer als een Berg te zijn / maer daer neffens zijnde op't Liet of in zee / verthoont elck aen tween / dat is te samen vier seer hooge bergen / en werden gemeenlijck met malkander sonder onderschept Toester-Poester geheeten.

Toester Poester.

Tusschen Toester en Stadt-buy loopt een naeuwe Voert deur / tot op't Noord-fioerd / geheeten Sool-sont / beoosten Stadt-buy loopt noch een Voert deur / tot op't Noord-fioert / geheeten Emmer-sont / daer binnen aen de noord-zijde dicht by de Noord-fioert / is een Laed-plaetse daer men goede deelen ladet.

Sool-zont.

Emmer-zont.

Een quartier mijls op't Liedt beoosten Emmer-sondt loopt noch een voert in / voor aen wijt en breet / binnewaert deelt die aen tween / daer in zeylende laet men Vis-holm en het Geele Eylant aen bagbooyt / en een klipachtig Eylant / geheeten het Blacke Eylandt / met veel Holmen aen stuurbooyt. 't Geele Eylant is niet wel van't vaste lant te onderschepden / voor de gene die daer niet wel bekent is / het eynde van de Noord-fioert loopt daer achter om / en maeckt dat tot een Eylandt / de Nooytse Jachten loopen veel daer achter om / bezuyden't Blacke Eylandt lept een Holm / geheeten Flaet-holm of Black-holm / daer tusschen beyden ist goet setten op 10 of 12 vadem / en beschut voor alle winden / door dese Fioerd loopt men in Eurzont / een Laedplaetse / gelegen aen de Noord-fioert / daer staet een Hercxken aen de west-zijde van't Black eylant / tusschen de Holm is ock een goede haven / daer men op 3 / 4 of 5 vadem mach leggen / is niet wijdt / dan schoon. Beoosten het Geele Eylant lept het hooge lant van Dzomsnes / van daer oostwaert voorts het Liet op na Dzonten ofte Agenes is het meest al heel lant / en niet soo gebroken als daer bewesten.

Het Geele Eylant

Black-holm.

Eur-zont.

Dzomsnes.

Neffens de klippen van Hamer-sondt (leggende aen de Oost-kant van Stangwijck-fioert) lept een schoon gat / geheeten Gzijp-sont / een van de beste gaten / om van uyt der Zee op't Liet te komen / is ontrent een vierendeel mijls wijt / en gaet recht beoosten Gzijp in.

Gzijp.

Gzijp is een kleyn ront Eylandeken / leggende van de Vogel verschepden noordoost ten oosten ontrent 5 mijlen / daer op woonen veel Visschers / die van daer t'Zee varen visschen op verschepden Bancken van 40 / 50 / 70 / 80 / en 100 vadem: 3 / 4 / 5 / 6 / en sommige 8 mijlen buyten lant / die sy op mercken van de wal weten te vinden. Aen de noordzijde van Gzijp leggen niet dan 2 of 3 klippen dicht aen de wal / eenige seggen dat daer ontrent Ancker-gront is op 12 vadem / aen de zuyd ofte west-zijde is't vol klippen en Ruysen / dan leggen meest al boven water / ontrent ten halven tusschen Gzijp en de 3 Flessen / een stuck buyten alle andere klippen lept een blinde weynigh onder water / die buyten die klippen langhs loopt / mach daer op voordacht zijn: om Gzijp-zont uyt der Zee te batten / soo brenght dat hoogh geberghte van Toester-Poester / oost zuydoost van u / en zeylt daer op aen / ghy sult niet missen het Eylandt Gzijp in't gesicht te loopen / dat is licht uyt de andere klippen te kennen / aen de menigte van visschers huyskens / die daer op / en op geen andere Eylandekens noch klippen daer ontrent en staen / laet dat Eylandt aen stuurbooyt / en gaet eerst oost zuydoost op Toester aen / 't Eylandt Gzijp voor-by zijnde / brenght Toester een paer streken op bagbooyt voor uyt / en gaet soo zuydoost in / sult dan tusschen Hamer-zont en Toester op't Liedt komen. Van daer tot het Eylandeken Edou zijn ontrent 3 mijlen / onghevaerlijck 2 mijlen daer bewesten / ofte een mijl beoosten Gzijpzont / op het Liet lept noch een blinde klip seer na gelijcke water by-na midden in't vaer-water de noord-zijde naeckt / men siet de zee daer altijdt opbreken en barnen / laet die aen bagbooyt / en loopt daer bezuyden om / daer is't ruymst / men mach ter noodt ock daer benoorden tusschen die ende de andere Klippen deur / dan het is daer naeuw.

Gzijp-zont.

Edou.

Edou ofte Edoe is een leeghachtigh slecht Eylandeken / een kleyne mijl langh / en heel smal dat is het eerste lant aen bagbooyt op't Liet daer men beschut af heeft van de zee / daer bewesten is't niet dan gebroken landt / klippen ende Ruysen / daer de zee tusschen deur rolt / niet verre van't west-eynde / op de zuyd-zijde van Edou staet een wit Hercxken / daer neffens of weynigh daer beoosten mach men't setten op 8 / 9 ofte 10 vadem. De wal is steyl opgaende gront: Soo men die genaeckt tot op vier vadem / ismen terstont vast / doch de gront is sacht. Alsmen uyt den westen komende / daer setten wil / moet men by't west-eynde van't Eylant komende / gestadigh met het Loot na de Ancker-gront uyt-tasten / soo haelt men die voelt / het Ancker laten vallen neffens dat voorsz. witte Hercxken / oft een weynigh daer beoosten / also dat het Hercxken komt te staen over de huysen: Alsmen het Ancker laet vallen op 10 vadem / en na't landt zwaeyende / het Tou uyt-viert / het Schip sal dan komen te leggen op 6 vadem / 't Liet is daer te neffens ontrent een half mijl wijt.

Op't oost-eynde van Edou is noch een Haventje / geheeten Kuron / en is soo kleyn datter niet meer als 2 ofte 3 schepen mogen leggen. Daer lept een zwart klipken niet verre van de wal / men loopt tusschen dat klipken en het Eylant in / en setten't tusschen beyden / men lept daer voor alle winden beschut / dan de gront en isser niet schoon.

Kuron.

Aen't oost-eynde van Edou lept noch een langhachtigh Eylant / geheeten Glaseu. Daer beoosten loopt een groote wijde Voert in zee / gheheeten Kamskioerde / doch is by weynigen bekent / met noordelijcke winden loopt de Zee daer deur met groote rollingen en depningen op't Liet.

Glaseu. Kamskioert.

Van Kamskioerde oost-waert lept dat landt van Hittereu twee groote lange Eylanden / noorder Hittereu / en zuyder Hittereu / te samen ontrent 5 mijlen langh / alsoo dat de gene die daer neffens't Liet op zeylt / niet anders kan mercken of hy zeylt tusschen twee vaste landen in. Aen het zuyd-eynde ofte west-eynde van Hittereu / dat is / aen de oost-kant van Kamskioerde leggen twee Holmen / geheeten Werop / daer mach men tusschen beyden in zeylen / en setten op goede witte sant gront / men mach ock voort tusschen de Holmen deur zeylen tot binnen op't Liet / men laet dan een blinde klip aen stuurbooyt / neffens de zuydelijckste Holm leggen.

't Lant van Hittereu.

Werop.

Van het Eylandt Edou tot het hooge landt (ofte den hoeck) van Dzomsnes / is verschepden noordoost ten oosten / en oost noordoost ontrent derdehalf mijl / bewesten dien hoeck / te weten / tusschen dien hoeck en't lant / daer bewesten / geheeten Schipnes / lept een Haven / geheeten Schaerswijck / voor in't in komen van de Haven ontrent midtswaters / doch Schipnes wel soo na als Dzomsnes / lept een blinde klip / die met leegh water droogh valt / daer mach men aen beyde zijden om / recht binnen den hoeck aen de zuyd-zijde staet een Boeren-huys / daer neffens set men't op 5 / 6 / ofte 7 vadem / schoone opgaende gront / die men aen looden mach / dese Haven lept ontrent een mijl meer oost-waert als Kamskioerde / aen de zuyd-zijde van't Liet / bequaem om Reede te maecken voor de ghene die de nacht beloopt / bewesten dese voorsz. Haven Schaerswijck langhs het lant van Schipnes / leggen veel klippen by de wal / sommige onder en sommige boven water / daerom moet men daer de zuyd wal wat schouwen / maer de noordwal langhs Hittereu is heel schoon: 't Liet is daer ontrent breet / ende wel een groote half mijl wijt.

Dzomsnes.

Schaerswijck. Schipnes.

Ontrent vier mijlen beoosten Schaerswijck / aen de noord-zijde van't Liet / leggen de twee Eylanden van Leren / te weten Noorder en Zuyder Leren / zijn t'samen ontrent een half mijl langh; 't Liet streckt daer tusschen beyden oost noordoost ende noordoost ten oosten.

Leren.

Aen de Zuyder Leren is een Inwijck / daer een ronde klip voor lept / maeckende daer binnen een schoone Haven / geheeten de Haven van Leren / de beste van't ganesche Liet: Jan Geurtsz. Boogaert van Amsterdam / heeft op sijn eygen kosten / tot gherijf voor de Schepen die daer moghen komen / op de voorseyde ronde klip een groote Vlere Ringh doen maken / men setter beoosten ofte bewesten

sten de voorsz. klip waer dat men wil / op 6/7 ofte 8 vadem/ en brenght een kabel-tou aen de voorsz. ringh / hoe men verder in de bocht tusschen de klip en het lant in loopt/ hoe 't dzooger is / dan al schoone suyvere gront.

Reede onder Noorder Leren.

Op het noord-eynde van noorder Leren / is ook een plaets / daer goede Ancker-grondt is / bequaem om Reede te maken.

Moltou haven.

Tegen over de Haven van Leren leyt noch een haven/geheeten Moltou / daer de schepen des Herfst-daegs dickwils setten / om met een oosten windt t'zeyl te gaen / om dat men van Leren met oostelijcke winden qualijck t'zeyl geraken kan / een kleyne mijl bezuyden of bewesten dese havens van Leren en Moltou / aen de zuyd-wal leydt een Holm/ daer een Warder op staet / geheeten Swaen-holm / daer mach men rondom zeylen/ achter die Holm is 't goet setten/ soo wel voor die om oost als om west begeert te wesen / op vier of vijf vadem schoone zant-gront.

Swaenholm.

De zuyt-zijde van 't Liet / van Schaers-wijck af / heel tot Heghwijck / dat is een mijl of anderhalf bewesten den hoeck van Agenes / is meest schoon / met weynigh buyten. Maer van Heghwijck voort tot Agenes / is de kust buyt en rudsigh / de noord-zijde langs Hittereu is ook redelijck schoon / behalve aen 't noord-eynde leggen sommige klippen / geheeten de Teerlingen / die strecken een stuck van de wal zuyd-waert in 't Liet. Een weynigh beoosten Hemneschel / tegen over Hemneschel (een hoere Garde op een hoogh lant) daer is 't Liet op 't naeuste/ en niet meer als een half vierendeel mijls wijt.

De Teerlingen. Hemneschel.

Hemneschoerd. Hemneschoerd leyt tegen over het noord-eynde van Hittereu / is een Inwijck daer veel Sagen staen / ende menighte van goede Deelen gesneden en geladen worden.

Benoorden of beoosten de Teerlingen/aen 't noord-eynde van Hittereu/tusschen Hittereu en Leren in/leyt een haven/ geheeten Diepsondt / de Noortse Jachten uyt den zuyden komende / loopen daer in / achter Leren heen om de Noord.

Van Leren tot den hoeck van Agenes / aen de zuyd-zijde ofte tot Eurilant aen de noord-zijde/streckt het Liet noch voort O. N. O. en noordoost ten oosten 2 groote mijlen.

Agenes.

Agenes is de noordelijckste hoeck van 't Liet / daer moet men by om als men na Dzonten wil.

Tusschen noorder Leren en Eurilant leggen twee Eylanden / het zuydelijckste heet Foossen / 't noordelijckste Garten / bezuyden Foossen langhs mach men deur zeylen tot in Zee / maer niet sonder Loots-man.

Foossen. Garten.

Om van Leren na Agenes te zeylen / loopt by de noord-wal langhs/die is de schoonste/ die zuyd-wal is buyl. Een kabel-lenghde ofte anderhalf bewesten den hoeck Agenes leyt een blinde klip / niet verre van de wal. Om die en andere buylen meer te schouwen/ soo houdt by de noord-wal langhs / maer wacht u in geene bochten ofte inwijcken te loopen / soo lange tot dat ghy de Huysen op Agenes kondt sien / zeylt dan daer na toe / soo en sult gy aen de zuyd-wal geen buylen onder zeylen. Aen de hoeck van Agenes is ook een groote pseren ringh / om de Schepen aen te meeren. 't Is daer diep en steyle afgaende buyle gront. Om daer te setten moet men wyp dicht by de wal wesen / eer men gront kan vinden / dan maeckt men voort met een tou aen de voorsz. ringh vast / dicht aen de wal is 't ontrent 5 ofte 6 vadem diep / buyle gront.

Eurilant.

Aen de noord-zijde van 't Liet / tegen over de hoeck van Agenes leydt Eurilant/ een black schoon groen landt/ daer op staet een wit Hercksken / ontrent een vierendeel mijls van de wal af te landewaert / by na als 't Hercksken van Edou / daer neffens is een goede reede / schoone black opgaende zant en kley gront; men set daer neffens d'eerste Zeeboet / op 7/8 of 9 vadem goede kley gront / op 16/17/ ofte 18 vadem leydt men verre van de wal / by faute van goede windt / oft dat men om Agenes niet en kan komen / ofte van de nacht beloopen wort / set men 't daer gemeenlijck. By Agenes loopt altijdt groote stercke stroom uyt om de west / ende door dien de landen van daer zuyd-waert aen weder-zijden heel hoogh zijn / en de windt zuydelijck zijnde / daer tusschen beyden altijdt om de noord uyt-boecht / en mach men daer in 't op-zeylen met laveren niet winnen / maer in het af-zeylen mach men deur de stroom met laveren groot voordeel doen.

Recht om de hoeck van Agenes aen stuerboort is een groote Inwijck geheeten Salva / daer is een goede ancker-gront en goet setten / dan met noordelijcke winden is 't moeyelijck daer uyt te komen voor de gene die om de west ofte uyt-waert begeert te wesen. Salva.

Van Agenes tot den hoeck Hoobergh / streckt dat Liet zuyd zuydoost twee groote mijlen / ontrent ten halven ofte wat meer aen de west-zijde leydt noch een Inwijck / geheeten Lens-wijck / daer men Reede mach maken.

Hoobergh is een blackachtige hoeck/ bezooten of benoorden om dien hoeck is goede Reede op 6 ofte 7 vadem/ een goet stuck van de wal / bewesten den hoeck / wert ook veel geset van de Noordsche Jachten / maer de gront en isser niet schoon / daer over is een onbequame reede voor groote schepen. Hoobergh. Reede.

Tegen over Hoobergh leggen verscheyde Inwijcken en Havens / als Urkedael / Bursen / Bodwijck / en meer andere / daer veel Deelen gesneden ende geladen worden. Urkedal. Bursen. Bodwijck.

Van Hoobergh tot den Holm van Dzonten is de cours oost twee mijlen / als men een weynigh voor by Hoobergh is / wert men die haest gewaer tegen 't hooge landt aen beoosten Dzonten. 't Is daer tusschen beyden wijt en breet. Van den hoeck Hoobergh streckt het landt noordelijck op/ soo verre dat men het water tot sommige plaetsen qualijck mach over sien. By de Holm komende / men mach aen beyde zijden om / daer achter zeylen : men brenght den Holm noord-waert van hem / en setten 't daer bezuyden op 6/7 of 8 vadem / na dat men dicht aen of verre daer van leyt / daer is schoone kley gront : Den Holm en de Elf ofte Rivier van Dzonten / leggen verscheyden noorden en zuyden ontrent een Goteling-schoot / daer tusschen beyden is over al goede ancker-gront / en diepten van twintigh en een-en-twintigh vadem.

Ontrent een Boogh-scheut noordoost van de Holm leggen twee blinde klippen / die met leegh water boven komen / soo wanneer die effen onder vloeyen / dan mach men met een Schip / dat 11 voeten diep gaet / over het dzoogste van het gat tot binnen de Elf zeylen.

De Elve van Dzonten in te zeylen is Loots-mans water / daer staen gemeenlijck 2 ofte 3 masten tot Bakens / dan daer is geen vaste rekeninge / noch gissinge na te maken/ sy werden dickwils verstelt : somtijts staense aen de oost-zijde / somtijts aen de west zijde / ook somtijts aen beyde zijden : een schip lengde of twee binnen de bakens komende / komt men aen een Singelachtige hoeck aen stuerboort/ daer loeft men by op / tot aen de Kap / in 't gat valt het met Springh-stroom by na dzoogh / dan binnen is 't dieper.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Van Stadt tot Dzonten maeckt hoogh water een zuyden ten oosten / en noorden ten westen Maen / met een Springh valt het anderhalf vadem op en neder / met een dagelijcks getij schaers een vadem.

De Stroomen en loopen daer niet langs het lant / maer de vloet valt dwers tegen het lant aen / ende d'ebbe ter contrarie dwers van de wal t'Zee-waert.

Streckingen en Coursen.

Van Stemmes-hest tot Grijp n. o. ten oosten 5 mijlen.
Van Grijp tot d'Eylanden van Momendael n. o. 14 mijl.
Van Grijp tot Hepligelant / noord noordoost / en noordoost ten noorden 20 mijlen.
Van Grijp tot Sult noorden en noorden ten oosten 48 mijl.
Van Grijp tot het noord-eynde van Hitland zuydwest ten westen 88 mijlen.
Van Grijp tot het zuyd-eynde van Fero w. z. w. 125 mijl.
Van Grijp tot d'oost-hoeck van Yslant west en west ten noorden 175 mijlen.

Hooghten.

De Eylanden Wit-holm ende Smeer-holm leggen op 63 graden 54 minuten.
Het Eylant Grijp op 64 graden.
De Stadt Dzonten op 64 graden 34 minuten.

Hoe

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.



Dus verthoont den hoeck van Stemmes-hest of Heynk.



Dus verthoonen de Eylanden van Koems-dael / als het middelste van de drie hooghste ende het westelijckste zuydoost van u is / ontrent twee mijlen.



De Eylanden Koems-dael.

Dus verthoont 't lant tusschen Stemmes-hest en Vreesont / als men buyten by de Koemdaelse Eylanden en Scharen langhs zeylt.



Dese twee Figuren behooren by de ✠✠ aen malkanderen.



Het lant van Grijp / westwaert ofte zuydwaert na Stemmes-hest / verthoont als dese twee Figuren hier boven / als men daer by langhs zeylt / vijf mijlen buyten lant.

De Thiende Verthooninge,

Zijnde

De Oost-Kust van Engelandt / van de Riviere van Londen tot Welles.

Om op de Rivier van Londen te zeylen.

DOor tweederley wegen mach men de Rivier van Londen bezeylen / van bezuyden by 't Voorlant langhs / en van benoorden by de Naes heen. Wilt ghy van bezuyden daer in zeylen / soo moet ghy voor eerst het Voorlandt schouwen / het is daer nekens wy verre van de wal black / wyenght het Voorlandt oock niet zuydelijcker van u als zuydwest / om niet tegen de noord-gronden aen te loopen / die streckende verre t'Zeewaert. By 't landt komende / loopt daer by langhs / maer en komt dat so na niet / dat ghy het spits van de Toren van Marigat achter 't lant upt u gesicht verliest / of ghy komt de wal te na / maer so ghy so verre van de wal blijft dat ghy de voorsz. Toren boven 't hooge lant kont sien / of effen in 't gesicht houdt / soo en kondy slaen de zuyd-gronden niet misdoen / komende nekens Marigat / dan zijt ghy de voorsz. blackten ofte zuyd-gronden gepasseert / loopt dan wy na de wal toe / en op twee kabel-lengden daer by langhs / om de noord-gronden te schouwen / die strecken verre om de zuyd na 't lant toe / zeylt so al by de wal langs / west aen / tot dat de Koo-kolbers / dat zijn 2 Torens op een kerck / ober een komen / soo sult ghy de eerste ton op de Lassen in 't gesicht loopen / die leydt op die voorsz. mercken van de Koo-kolbers / daer by zijnde / kondy de andere ton oock sien / die leyt gelijck de eerste oock aen de noord-wal / en daer teghen ober aen de zuyd-wal staet een baken / daer moet men tusschen beyden deur zeylen / latende de ton aen stuurboort / en 't baken daer tegen ober aen baghboort / van daer mach men met kleyne ofte ondiepgaende / maer niet met diepgaende schepen / met hoogh water over de Swaluwe heen loopen / west noordwest aen na Schapoye / want 't is daer black water / met diepgaende Schepen moet men door 't Visschers-diep na Blancktepl. Men mach van Marigat af oock wel met kleyne schepen op 't loot by de wal langs zeylen met een hoogh water heel tot Schapoye / maer men moet dat langs zeylende / 't getij kabelen / want de vloet valt seer sterck in de Swaluwe / en de ebbe ter contrarie daer sterck upt. By Schapoye komende / loopt op twee kabellengden daer by langs om die steert van de Spangiaert te schouwen / tot dat ghy voor-by Quinenborgh zijt / wijckt dan van de zuyd-wal af om de Loer oft Roor te schouwen / dat is een zant dat van de zuyd-hoeck van de Rivier komt af-schieten een goet stuck om de oost / op 't uytterste daer van staet altijdt een baken daer aen men die bekennen mach / loopt daer benoorden heen / dat latende aen baghboort / en voort mits waters 't Zee-rack in / om de gronden die van de noord-wal af streckende te schouwen / gaet soo voort inwaert aen na Grave-zant toe.

Koo-kolbers.

De Spanjaert. Loer.

Met diepgaende schepen langhs het voor-landt op de Teemse te zeylen / moet men (als men de tonnen op de Lassen gepasseert is) door het Visschers-diep zeylen na Blacktepl / dat streckt van de tweede ton op de Lassen na de eerste ton in 't Visschers-diep / noordwest en noordwest ten weesten / die leyt op de noordkant van 't zant dat men de Spangiaert noemt / dese twee tonnen leggen een groot stuck van malkander / van de ton op de Lassen af-zeylende / is 't een goet stuck weegs al black water / so dat men met hoog water daer over loopen moet / maer de ton op de Spangiaert genaeckende / word het te met dieper water. Die dit wil over zeylen moet sijn getij wel kabelen / de vloet valt daer by na dwers over 't diep zuydwest-waert heen / ende de ebbe ter contrarie / de tweede ton in het Visschers-diep is genaemt de ton op Hoofleads / die laet men aen stuurboort / en de ton op de Spangiaert aen baghboort / men komt daer voor-by zijnde / tegen Blacktepl bezuyden het Schoubaken in 't rechte diep / de oost-hoeck van Schapoye sal dan ontrent zuyden van u leggen.

Visschers-diep.

De Spangiaert.

Van

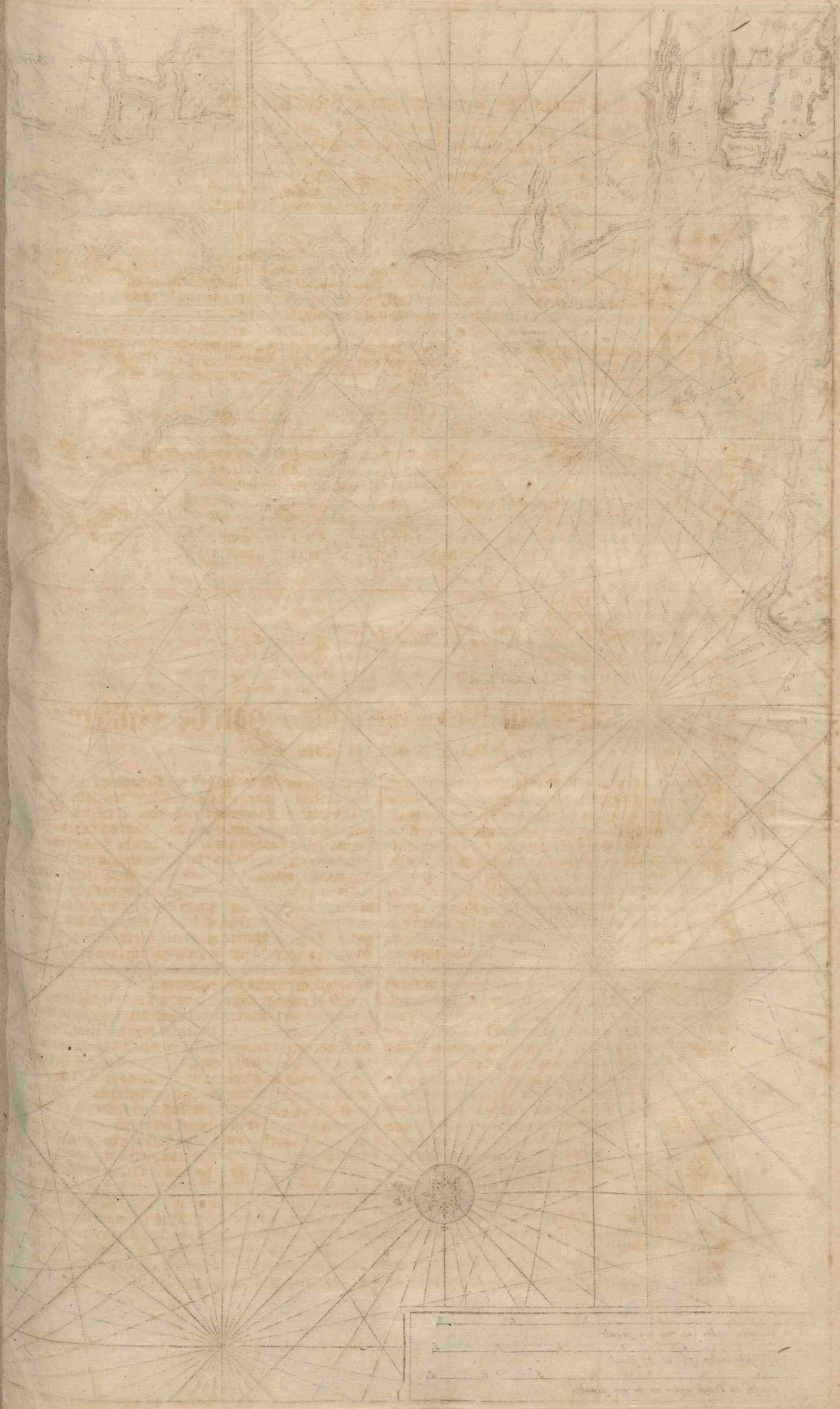

Pas Caart van ENGELANDT van 't Voorlandt tot aen Blakeney waer in te sien is de mont van de Teems.

De Rivier van LONDON.

Duytsche mylen 15 in een graadt.
Spaensche mylen 17½ in een graadt.
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt.

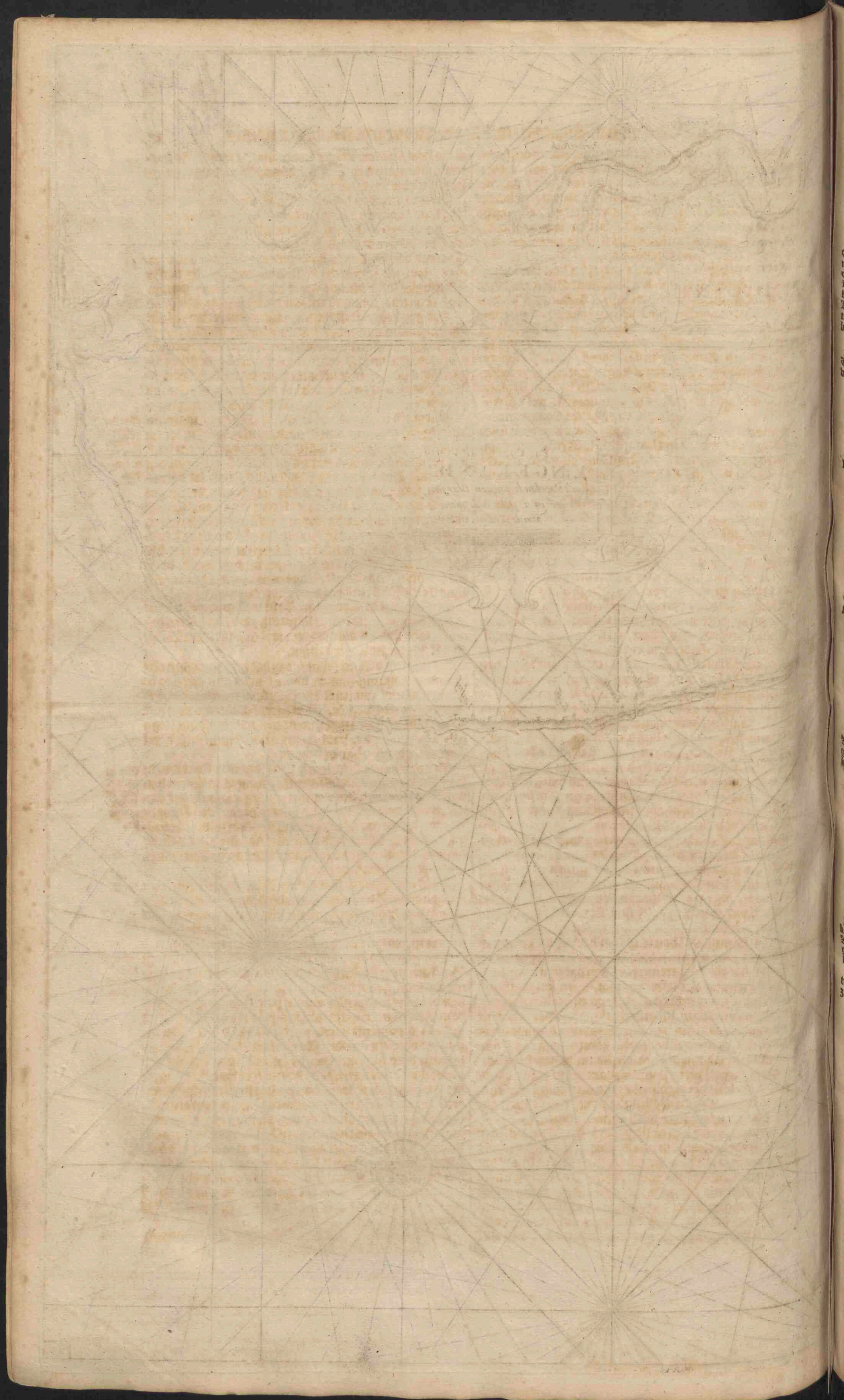

Van 't Schou-baken is de cours zupdwest tot den hoeck van Blacktepl/ daer loopt een haeck af die men upt den nooꝛden komende/ mach onder-zeplen/ op 5 ofte 6 vadem/ maer soo ghy u van de wal houdt op 7 vadem/ en kondy daer niet achter zeplen: van Blacktepl tot het baken op de Nooꝛ is de cours west zupdwest/ laet dat aen baghbooꝛt als vooren gesept is/ en loopt vooꝛt tusschen beyden midts-waters de Rivier in na Gravelant.

Om in de Rivier van Londen te zeplen van benooꝛden/ moet men de kusten aensoecken benooꝛden Oxfooꝛdnes/ dat is benooꝛden alle zanden/ daer leggen Aelburgh/ Dupnwits/ Walderwijck/ Souwls/ en Kovehit/ by de onse Kaffi genoemt/ alle tusschen Oxfooꝛdnesse en Leptstaf: Kaffi is een scherpe toren/ gelijck oock Leptstaf/ maer Souwls/ Walderwijck/ Aelburgh/ en Oxfooꝛdnes/ zijn al stompe torens/ Souwls en Dupnwits leggen beyde op de hooghte/ daer tusschen beyde is een Valey/ daer in siet men Walderwijck/ als men daer neffens is. Dupnwits is wel't kennelijckste van alle die vooꝛsz. plaetsen/ heeft 2 stompe torens/ en aen beyde zijden sommige boomen/ daer bezupden lept Aelburg/ dat is oock seer kennelijck/heeft een hooge stompe toren met 3 meulens/ de 2 staen benooꝛden/ en de derde bezupden Aelburgh/ als men daer neffens is/ maer zupdwaert zeplende/ komense ten laetsten alle 3 daer bezupden/ 't lant bupten Aelburg en daer bezupden is heel leegh black singelachtig lant/ tusschen Aelburg en Dupnwits/ ontrent ten halven tusschen beyden lept een Bosch dat is aen beyde eynden hoogh/ en in 't midden leeg met een Zael/ dat siet men gemeenlijck eerst/ als men daer ontrent te lande komt/ en is wel't kennelijckste om die kust te verkennen/ 't landt daer bupten en om de zupd is heel leegh black singelachtigh lant. Ontrent anderhalf mijl bezupden Aelbooꝛgh lept Oxfooꝛdnes/ daer tusschen beyden staen oock 2 bosschen boomen/ die verthoonen haer van verre als kasteelen/ ofte Toorens/ Oxfooꝛdnes is een stompe Tooren/ met een dick of breet Kasteel/ oock met een dicke stompe Tooren/ byna van katsoen als de Tooren van Harop/ van bovenen oock geklooft met gaten daer in als Klock gaten.

Vooꝛ Dupnwits mach men setten/ daer is 't goet leggen op 8 of 9 vad. weeckachtige gront/vooꝛ Aelburg in zee is de beste reede van die geheele kust daer ontrent op 6 en 7 vad.

West van Aelburgh ontrent anderhalf mijl/ lept Abrekknock ofte Aelburger-knock/ dat is een zant dat met leegh water niet dieper en is als 7 of 8 voet/ men mach dat rondom looden op 5 vadem/ maer ten is niet geraden dat nader te komen/ met Zeelijcke winden wooꝛt men daer genoeg gewaer aen het barnen en breecken der Zee/ maer met landelijcke ofte westelijcke winden en mop weder en breeckter de Zee niet op: met een Ebbe die daer om de nooꝛd loopt/ ravelt het gemeenlijck daer seer op/ gelijck op meest alle de bancken van Engelant/ niet eygentlijck op de bancken/ maer daer tegen/ want op 't drooghste ofte midden van de bancken is altijdt het slechtste water/ gelijck men dat over al bevint.

Als Aelburgh west van u is/ en de twee Toorens van Oxfooꝛdnes over een zijn/ daer sult ghy Aelburger-knock binden/ dat zijn seeckere mercken van dat zant.

De Wijttingh ofte Wijtting-zant is een langhachtigh smal Zant/ lept neffens Oxfooꝛdnes en het singelachtige lant bezupden Aelburgh/ gestreckt langhs waer/ maer het zupd-eynde lept verder van lant als het nooꝛd-eynde. Daer is met leegh water niet boven 6 of 7 voeten water op/ men zeplt gemeenlijck upt den nooꝛden komende daer bewesten/ dat is tusschen 't lant en Wijtting-zant deur/ na de Naes/ men mach oock daer beoosten langhs heen zeplen/ tusschen Wijttingh-zant en de Oostelijcke punct van de Hoert ofte Hoer-zant (dat sommige 't Gat noemen) deur.

Het nooꝛd-eynde van de Wijttingh/ streckt tot dicht aen de wal/ lept verschepden van de Toorens van Oxfooꝛdnes zupdoost ten zupden/ is soo uptnemende stepl en schooꝛ/ dat ghy den eenen wooꝛp sult hebben negen/ d'ander wooꝛp daer aen vijf vadem/ dan zydy niet meer als een Schip lengde daer af/ eer ghy weder werpen kond zydy daer tegen aen/ alsmen met het vooꝛ-schip daer tegen aen sit/ is 't achter 5 of 6 vadem diep/ langhs de binnekant is 't oock over al soo stepl/ datmen 't niet looden mach/ maer op de buytenste zijde mach men op vijf vadem op 't loot daer by langs loopen tot binnen de zanden.

Upt den nooꝛden komende/ willende binnen de Wijtting deur/ moet men dicht by de wal langhs loopen/ en by den hoeck van dt Singel bezupden Aelbooꝛgh/ zupdwest om/ tot binnen de nooꝛd-hoeck van de Wijttingh. Als de Toorens van Oxfooꝛdnes nooꝛdwest ten nooꝛden van u komen/ dan zijt ghy recht neffens de nooꝛd-punct van de Wijttingh/ daer binnen zijnde gaet wederom zupdelijcker/ te weten/ zupdwest ten zupden na Basels-klif.

Soo ghy bezupden Wijtting-zant mocht verballen/ ofte upt den zupden komende/ daer benooꝛden wilt in-zeplen/ soo brenght de Torens van Oxfooꝛdnes west nooꝛdwest ofte nooꝛdwest ten westen/ maer vooꝛ al niet nooꝛdelijcker als nooꝛdwest van u/ en zeplt daer op aen tot tegen de Singelstrant/ loopt dan daer vooꝛt by in/ als vooꝛsz. is/ soo sult ghy verre genoegh benooꝛden de Wijttingh heen loopen.

Om beoosten de Wijtting in te loopen.

Wilt ghy beoosten ofte bezupden de Wijttingh in zeplen/ brenght de Toorens van Oxfooꝛdnes n. n. w. of n. w. ten nooꝛden/ ofte nooꝛdwest van u/ en zeplt daer op aen/ tot dat het Bosch boomen dat op de naeste hoeck bezupden Basels klif staet/ komt aen Basels klif/ dan sal dat ontrent w. z. w. van u staen/ houdt dat vooꝛsz. Bosch aen de zupd-kant van het Klif/ en zeplt daer vry op aen/ soo sult ghy recht in 't baer-water loopen/ tusschen de Wijtting en de steert van Hoer-zant in/ maer soo ghy die vooꝛsz. boomen/ meer als een hant-spaeck lenghde bupten dat Klif brenght/ ghy sult niet missen tegen de punt van de Hoert aen te loopen/ dat vooꝛsz. Bos boomen is seer kennelijck/ want daer ontrent en staen geen ander boomen.

Ofte brenght de Toren van Basel west zupdwest van u/ en zeplt daer op aen tot tegen Wijtting-zant/ op 5 ofte 6 vadem/ ende lept het daer soo op 't loot in/ tot tegen Basel/ oft dat ghy dieper water krijght.

Als ghy tegen Basel komt/ 't zy dat ghy benooꝛden ofte bezupden Wijtting-zant in komt/ moet ghy wat van de wal af houden/ om een Kifken ofte smal steertken dat neffens Basels-klif van de wal af schiet/ dat moet men met diepgaende Schepen wat schouwen/ daer blijft met laegh water niet meer als 2 vadem/ men kan 't gemeenlijck wel sien dooꝛ 't ravelen van de stroom.

Om in een gat deur de Hoert te zeplen.

Men mach oock bezupden 't Kib/ dat is de steert van de Hoer ofte Hoer-zant aldus in zeplen/ brenght de Toren van Basel nooꝛd nooꝛdwest/ ofte wepnigh nooꝛdelijcker van u/ en zeplt daer op aen/ ghy sult soo benooꝛden of deur de Hoerte/ tot een gat inloopen/ van 8 vadem diepte/ de oostwal aldaer is schooꝛ/ komt die niet naerder als 8 vadem/ maer by de west-wal meughdy op 't loot by de Hoert langs om loopen tot binnen de zanden.

Basel.

Basel ofte Bandzy soo de Engelse dat noemen/ heeft een hooge stompe Toren/ lept wat te landewaert achter 't Klif/ alsmen van benooꝛden komt siet men Basel benooꝛden ofte bewesten het klif/ maer men verzeplt het heel daer achter/ soo dat het ten laetsten daer bezupden weder upt komt.

Om in Harwits te zeplen.

Wilt ghy vooꝛ-by Basel zijnde na Harwits/ soo brenge Basel aen dien steplen hoeck bezupden Basel daer de boomen op staen/houdt die mercken so staende/ en loopt soo by de wal langs tot dat ghy over de punct van de Singel zijt/ de mercken daer van zijn twee hooge boomen te landewaert in/ als die ontrent nooꝛd nooꝛdwest van u zijn/ dan komen die over een met den Tooren van Harwits/ dan zydy recht over de punct van de Singel/ dan krijght ghy dieper water/ te weten/ 4/ 5 vadem/ of wat meer/ tegen het hooghste water loopt dan by den hoeck om innewaert aen/ het gat streckt recht nooꝛden in/ maer vooꝛ aen midden in 't gat lept een blinde steenige Gudsige gront/ die moet men schouwen/ men mach 'er aen beyde zijden by d'een ofte d'ander wal om/ maer by de Oost-wal langhs is 't best/ daer binnen zijnde mach men geen quaet zeplen als men niet bottelijck op de wal zeplt/ men mach daer over al setten waer men wil/ vooꝛ het Stedeken op 5/6/7 vadem/ men mach oock wel veer achter in de wijck varen/ 't is daer over al schoon.

Het Vaer-water tusschen Oxfooꝛdnes ofte Wijttingh-

zant en de Naes/ streckt meest zuydwest ten zuyden/ is diep 6/ 7 en 8 vadem/ met laveren mach men de wal aenloopen op 5 en 4 vadem/ maer dicht by de zanden is 't dieper/ te weten 8/ 9 ende 10 vadem/ hoe naerder de zanden hoe dieper water.

De Naes. Maer om van Basel na de Naes te zeylen/ soo neemt acht op den Tooren van Basel/ als die komt op een Windboom lenghde na aen 't zuyd-eynde van 't Slif/ soo houdt die so staende/ soo lange tot dat het Huys op de Naes komt over de twee Ackers die tegen 't hooge van 't lant aen leggen/ ofte over een zwart Hooft (op de kant van de Zee) komt/ zeylt dan daer op aen/ tot dat de Tooren van Harwits noozd noozdwest van u komt in 't valeyken van een roodt Slif/ verlaet dan die eerste mercken/ houdt den Toren van Harwits in dat valeyken/ en gaet zuyd zuydoost aen/ tot aen de derde hoeck van de Naes komt buyten de twee andere hoecken/ ghy sult soo tusschen de Naes ende de Hoert deur loopen/ daer en blijft met leegh water niet meer als 8/ 10/ en tot sommige plaetsen 12 voeten water/ 't en is daerom niet geraden dit deur te loopen/ 't en zy dat het ten minsten een quartier gevloeyt heeft/ oft met een diepgaende Schip met half vloet/ 't is daer seer oneffen van gront/ rudsigh en steenigh/ den hoeck van de Naes is heel steenigh/ buyl en oneffen/ hoe nader de wal neffens dien hoeck hoe ondieper/ maer hoe nader de zanden hoe dieper.

Als dan de derde hoeck van de Naes komt buyten de twee andere hoecken of 't ander lant/ en dat 't weder begint af te diepen/ te weten/ 4 ofte 5 vadem/ gaet dan zuydwest wel soo zuydelijck/ ofte zuydwest ten zuyden/ na de ton op Lange-zant. Neffens de Naes is Lange-zant heel schoz/ soo dat het niet wel op 't loot is aen te doen vooz de geene die daer niet wel bedzeven is/ maer wat zuydelijcker mach men op 4 en vierdehalf vadem daer by langhs lopen tot dat men de Ton op Lange-zant in 't gesicht krijght/ de noozdwal bezuyden de Naes is ook black/ daer mach men ook op het loot by langhs loopen sonder hinderen. Lange-zant.

Tonnen op Lange-zant ende de Spiets. De Ton op Lange-zant leyt op derdehalf vadem met half Vloet/ die laet men aen baghboozt/ en de Ton op de Spiets aen stuurboozt/ die leyt een weynig dzooger/ en leggen ontrent zuyden ten oosten/ en noozden ten westen een Mulquet-schoot van malkander/ de Cours tusschen beyde de tonnen/ is zuyd zuydoost/ en noozd noozdwest/ maer men moet syn getyt wel kabelen/ het zy dat men met een vloet of met een ebbe daer deur loopt/ op de Spiets tusschen die twee Tonnen is met half vloet stijf vierdehalf vadem/ of by de 4 vadem in het rechte Silleken/ recht bezuyden de Ton op de Spiets staen 2 masten boven water van een gebleven Schip/ dat goede mercken zijn. Over de Spiets zijnde/ is de cours na Witakers baken/ zuyd zuydwest. Ontrent ten halven tusschen beyden/ staen noch twee masten aen de west-zijde/ en tegen over die masten leydt een Middelplaet/ daer een Ton op leydt aen de west-zijde/ het Baerwater is bewesten de Middel-plaet heen/ tusschen die voorschreven Ton en de Masten deur. Spiets. Witakers Baken. Middelplaet.

Benoozden die voorsz. Middel-plaet/ gaet een gat by de zuyd-zijde van Lange-zant uyt/ dat men uyt en ook in zeylen mach/ geheeten het Koninckx-diep. Soo ghy van Witakers baken komt/ voor-by Middel-plaet/ soo verre dat ghy de Tonnen van Lange-zant of de Spiets in 't gesicht krijght/ gaet dan wy oost noozd oost/ en noozdoost ten oosten na de zee toe/ ofte op 't loot by Lange-zant langhs/ maer soo ghy bezuyden de Middel-plaet soud willen na Zee loopen/ ghy soud met een oost noozdoostе gangh achter een haeck van de Muys verballen. Dit Koninckx-diep is een gereet gat/ en wozt meest by alle Schepen gebruyckt om uyt te loopen. Koninckx-diep.

Om het Koninckx-diep in te zeylen. Om dit gat in te loopen van uyt der Zee/ soo brengt den hoeck van de Naes n. w. van u/ zeylt daer op aen/ tot dat ghy tegen Goemfliet oft Lange-zant aen komt op 5 vadem; gaet dan daer by langhs ontrent west zuydwest en zuydwest ten westen in/ en houdt de slagh van Lange-zant/ ghy sult niet missen de Ton op de Spietse/ en de voorschreven Masten daer bezuyden in 't gesicht te loopen.

Het Schoubaken. Van Witakers baken na 't Schou-baken is de cours z. zuydwest wel soo westelijck/ neffens 't Schou-baken komende/ soo leyt de oost-hoeck van Schapoye ontrent zuyden van u/ van 't Schou-baken is de cours voozt zuydwest tot den hoeck van Blackteyl/ daer loopt een hoeck af/ die men uyt den noozden komende mach onder-zeylen/ maer soo ghy van de wal blijft op 7 vadem/ en kondy daer aen niet misdoen/ maer op 5 vadem loopt men daer binnen/ diergelijcken hoeck is oock recht bezuyden 't Schou-baken/ die men uyt den zuyden komende mach onder-zeylen. Blackteyl. De Hoek.

Van Blackteyl tot het Baken op de Nooz oft Loer/ is de cours west zuydwest/ de Loer is een zant/ streckende van de zuyd-hoeck van 't vaste lant aen de Rivier verre om de oost/ daerom laet dit baken aen baghboozt/ en gaet voozt west aen midswaters/ tusschen beyde landen de Rivier in/ als hier vooz in de Beschrijvinge van het Vlissingers-diep is geseyt.

Van Aelbozgh vooz by Dupnwits tot Kaffi/ streckt de kust noozden ten oosten wel soo oostelijck/ en zuyden ten westen/ ofte wel soo westelijck 4 mijlen/ maer den Kaffi tot Leytstaf noozden en zuyden 2 mijlen.

Tusschen Dupnwits en Kaffi leydt de Haven van Souwl/ dat is een kleyn ondiep Rivierken/ een weynigh binnen deylt het hem in drien/ op de noozdelijckste arm leyt Souwls/ op de middelste Walderwijck/ op de zuydelijckste Dupnwits. Souwl. Dupnwits. Kaffi.

Kaffi heeft een hoogen spitsen Toren/ daer neffens leyt een Banck/ niet verre van lant/ die valt met laeg water by na drooghy/ dan met half vloet mach men tusschen die en 't lant deur zeylen op 3 vadem/ op de buyten kant is hy seer schoz/ soo dat men die niet nader mach komen als 9 of 10 vadem.

Als de Toren van Ees of Eestou w. n. w. van u is/ soo zydy bezuyden die banck/ en als de Toren van Kaffi zuydwest ten westen van u is/ soo zydy daer benoozden. Leytstaf.

Twee mijlen benoozden Kaffi leyt Leytstaf/ en noch twee mijlen of derdehalf daer benoozden leyt Jarmuyen. De Toren van Leytstaf is een spitse hooge Toren/ staet een groote mulquet-schoot meer te landewaert in als de Huysen/ soo dat men den Toren aen beyde zijden van de Huysen mach bezeylen/ van Leytstaf af beginnen de banken ofte holmen van Jarmuyen/ en strecken om de noozd voor by Jarmuyen/ al heel tot neffens Winterduyn/ daer deur gaen verscheyde gaten ende Canalen/ daer men deur zeylen mach op verscheyden mercken/ vooz de gene die daer bekent is/ men mach binnen de Bancken deur zeylen/ van Leytstaf heel tot vooz by Winterduyn. Een binnen de banken van Jarmuyen te komen.

Wilt ghy van by Leytstaf binnen de bancken deur loopen/ soo neemt acht op de Yper-boeden die neffens Leytstaf staen/ dat zijn twee witte Huyskens/ 't eene staet beneden op de Singel aen de zee kant/ en 't binnenste op een kleyn Heuvelken wat meer te landewaert in/ als men uyt den zuyden komt/ vertoonen haer die benoozden de Stadt/ maer komen ten laetsten daer neffens/ des nachts wert daer altijt op gevyert/ om ook by nacht daer in te zeylen: brenght die voorsz. Yper-boeden noozdwest ten noozden/ of wel so noozdelijck van u/ en zeylt daer vzp op aen/ 't zy by nacht ofte by daeg/ de Kerck van Leyt-staf komt van bezuyden de Stad over een Lants-huys by de water-kant/ als ghy tegen het gat komt/ daer is met leegh water niet meer als 3 vadem diepte/ houd die voorsz. Yper-boeden al over een/ ofte brenght de binnenste liever een weynigh benoozden de uytterste/ om te schouwen een Plaetjen dat-aen de zuyd-zijde van 't diep leyt/ maer het gat is redelijck wijt/ loopt tot tegen de stranr aen op derdehalf of 2 vadem/ soo na als ghy wilt of meugt/ en gaet dan noozd-waert by de wal op/ ghy sult dan een weynigh om de Noozd gezeylt zijnde/ een blackte ontmoeten/ daer met leegh water minder als twee vadem diepte blijft/ met geladen Schepen moet men 't vooz die blackte setten/ en 't hoogh water verwachten/ het bloeyt daer ontrent 8 voeten op en neder. Soo haest ghy over die blackte zijt/ wozdt het 5/ 6/ en 7 vadem diep/ wijckt dan na de wal/ en zeylt daer na toe/ soo komt ghy vooz de Vzouwerye/ daer is de reede daer men 't set op 4/ 5 of 6 vadem/ van daer noozd-waert na Jarmuyen langhs de wal is 't over al goet anckeren en goede gront.

Ontrent het vierendeel van een mijl ofte wat meer bezuyden

Haven van Jarmuyen.

zuyden de Stadt Jarmuyen is de Haven van Jarmuyen / heeft twee houte hoofden / daer zeylt men tusschen beyden in / tegen 't hooghste water / als het sterckste van de vloet verloopen is / met half vloet is het periculeus / om de stercke stroomen / die souden u lichtelijck in de bocht tegen de wal aen leyden tegen u danck / 't is oock best by 't zuyder hooft langhs in te loopen / daer is 't diepst.

Reede voor Jarmuyen.

Tot Jarmuyen op de Reede set men 't gemeenlijck benoorden de Haven / recht neffens de Stadt op 5 / 6 / 7 / of 8 vadem / hoe men naerder de landen is / hoe dieper water men heeft / maer al goet zant / en steecli-gront.

Wilt ghy op de Reede van Jarmuyen zeylen / door de Holmen / soo set dat scherpe Torenken dat benoorden Jarmuyen in 't lant staet / over het vreede Kasteel / soo set de meulen aen de noord-kant van de Stadt: houdt die mercken soo staende / en gaet soo west noordwest in / ghy sult in dat gat niet minder water vinden als 8 of 9 vadem / met half vloet: dit gat is genaemt S. Nicolaes-gat / aen de noordzijde is het diepste / daer binnen zijnde is de Reede recht voor de Stadt / op 5 en 6 vadem.

S. Nicolaes-gat.

Neffens ofte tegen over de Haven van Jarmuyen gaet oock een gat deur de Holmen / om daer deur te zeylen komende uyt den zuyden / soo set Zuyd-hoen over de noordkant van de Haven / de groote Boom tusschen Noord-hoen / ende dat platte Huysken ofte Slotken / zeylt daer op aen / en houdt die mercken alsoo staende / tot dat ghy binnen de Holmen zijt / daer binnen leyt een plaet aen de rechter-hant recht benoorden de Haven / geheeten Middelgront / daer mach men aen beyde zijden omme te landewaert tot op 5 vadem / maer na de Holmen / of daer beoosten om op 8 en 9 vadem.

Van Jarmuyen tot Winterdijn / strecht de kust noorden ten westen en noord noordwest twee mijlen.

Wilt ghy van Jarmuyen voort binnen de Bancken deur zeylen om de noord / zeylt al by 't lant langhs / en houdt de slagh van de wal op 5 / 6 / ofte 7 vadem / tot dat ghy de 2 Vyer-boeden / die recht benoorden Reson staen / over een hebt / zeylt dan recht daer op aen / het zy by daegh ofte by nacht / by nacht wort daer op gevyert / ghy sult soo over een vlachte loopen tusschen twee tonnen deur / die elck op een steert van een zandt leggen / zeylt vrymoedigh op die voorsz. Vyer-boeden tot weder tegen de wal aen / op 5 of 6 vadem by de wal komende / loopt daer by langhs / en houdt de slach daer van / als te vooren heel tot Winterdijn toe.

't Rif by Winterdijn.

Neffens Winter-dijn loopt een quaet Rif af / daer het periculeus is by nacht om te zeylen / soo men 't wat te na wil nemen / dat is op 't eynde soo steyl dat men op 3 ofte derdehalf vadem geen Schip lenghde daer af is / maer als men uyt den zuyden komende / hem houdt op 6 of 7 vadem / kan men dat niet bezeylen / bezuyden dat Rif op 't lant staet een Vyer-toren die seer kennelijck is met een Vyer-baken / oock noch een kleyn wit Huysken / als die over een komen is men neffens de punt.

Benoorden dat Rif op het landt staen twee witte Vyer-boeden daer men des nachts op vyert / om dit Rif te schouwen / als men neffens de punt komt / soo zijn dese oock over een / soo dat dese voor dwers-mercken ende andere daer bezuyden voor langhs-mercken strecken / voor de gene die uyt den zuyden daer om wil zeylen / uyt den noorden komende langhs de wal op 5 ofte 6 vadem / tot by die Vyer-boeden / op de noord zijde moet men wat van de wal af houden / eer die over een komen / of men soude tegen 't Rif aenloopen / als die over een zijn / dan staense zuydwest ten westen van u / en als de hooge vier-boed bezuyden Winter-dijn zuydwest wel soo westelijck van u komt / dan zydy neffens de punt van 't Rif.

Men mach oock niet verre buyten dat Rif om loopen / of men soude lichtelijck tegen de gronden daer beoosten aen geraecken / besonder als men van benoorden komt / want t en is daer tusschen beyden niet wijdt.

Van Winter-dijn tot Haesberger-oort strecht dese kust noordwest twee mijlen / tusschen Haesbergh en het Admiraels Huys staet een verballen Toren op de strant / als men die en den Toren van Haesbergh over een houdt / komende uyt den noorden / soo loopt men oock recht op de punt van het voorsz. Rif.

Dese mijlen buyten landt leyt Winter-dijner-zant / het zuyd-eynde leyt ontrent oost / en het noord-eynde / noord noordoost van Winter-dijn verschepden.

Neffens 't Admiraels Huys niet verre van de wal leydt oock een plaetjen daer geen Schip over mach / dan als men 't op 6 of 7 vadem houdt / en kan men dat niet bezeylen / men mach oock op twee vadem tusschen de plaet en 't lant deur loopen.

Van Haesbergh tot Krammer / strecht de kust voort noordwest ten westen en west noordwest derdehalf mijl op 3 mijlen.

Het landt strecht van Krammer tot Vlaerdingen / eerst west noordwest en west ten noorden / daer na west en west ten zuyden 7 of 8 mijlen / van Krammer tot Blakeney is 't 2 of 3 mijlen. Tot Blakeney staet een hoogen Toren die men verre over 't lant heen sien mach / als die komt aen het kleyn Torenken / soo hebt ghy de eerste ton van 't gat / die leyt aen het zuyd-eynde van de Pol / dat is een zant aen de west-zijde van 't gat van Blakeney / gaet van die eerste ton na de andere / en daer by langhs tot binnen de haven / dat is een Tyt-haven daer men met laegh water droogh sit.

Blakeney.

Pol en Peper.

Dese mijlen bewesten Blakeney leyt Welles / daer tusschen beyden leyt de voorsz. droogte genaemt de Pol ende de Peyper / 't is daer verre in Zee black / aen 't west-eynde van de droogte gaet het diep van Wels in / de Baeckens daer men by langhs moet zeylen staen al by de Peyper langhs / als Hoebzom zuyd zuydoost van u staet / dan zijt gy bewesten de Peyper / daer neffens is goede Reede op 6 vadem. Wels leyt dan zuydoost van u / en de boomen staen dan oock over den Toren / men mach dan de Havens van Wels open in zeylen by de voorsz. Bakens langhs

Wels.

Van diepten en drooghten ontrent dese plaetsen, en op wat diepten men lant sien mach.

Vier of 5 mijlen noorden ten oosten en noord noordoost van het Voor-lant ofte Marigat leyt een Banck / genaemt Vinters-knock / daer op is 3 vadem waters / daer by zijnde mach men 't lant effen van beneden sien / 4 mijlen noordoost van dese Banck / is 't 20 vadem diep / noordoost ten noorden van't Voorlant 7 of 8 mijl / en ontrent oost van de Maes 6 mijlen in Zee / leyt een banck / geheeten de Galper / van 5 / 6 / ende 7 vadem diepte.

De West-Hoek is een steenige gront / leyt tusschen de Hoert en Lange-zant / daer op is niet meer als twee vadem waters met half vloet / buyten dat zant van Harwits 4 mijlen van de Maes is 't diep 20 en 22 vadem / daer zijnde mach men 't lant sien.

Tegens Ozefordnes mach men 't lant sien van beneden op 22 vadem.

Vier of 5 mijlen buyten Leyt-staf en Jarmuyen zuydoost ten oosten in Zee / is 't diep 27 en 28 vadem / daer mach men 't lant sien.

Dzie mijlen oost ten zuyden van 't lant buyten de Holmen van Jarmuyen leyt een banck geheeten Nieuwe-zant / is niet dieper als 2 vadem.

Oost noordoost stijf 5 mijlen van lant neffens Jarmuyen is 't 15 vadem diep / de gront ros en grof zant / met kleyne ronde steenkens / daer zijnde / mach men 't lant effen van beneden sien.

Tegens Winter-dijn en Krammer in Zee 5 of 6 mijlen van lant / is 't 18 en 19 vadem diep / en daer mach men het lant sien.

Winter-dijner zant leydt 3 ofte 4 mijlen van lant / noordoost van Winter-dijn.

Noordoost / en noordoost ten noorden van Krammer leydt een banck / daer met half vloet niet meer water op en blijft als 4 vadem / van daer mach men 't lant passelijck sien.

Noorden ten oosten van Blakeney leydt een banck / daer met half vloet niet meer water op en blijft als 5 vadem / op 18 vadem mach men 't lant sien / van daer na den hoeck van Kapelle is 't black ontrent noord noordwest / en noorden ten westen van Winter-dijner zant leyt de banck van Krammer vier mijlen buyten de kust.

Wat Maen op dese plaetsen hoogh water maeckt.

Aen 't Voorlant maeckt hoogh water een noorden en zuyden / maer binnen de Teems een zuyden ten oosten Maen.

Voor de Teemse tot Harwits en Ozefordnes een zuyd zuydooste Maen.

Tot Leytstaf en Jarmuyen maekt hoog water een zuyd zuydooste maen.

Buyten de bancken van Jarmuyen en voor Krammer / maeckt vol Zee een zuydooste Maen.

Tusschen de Bancken van Harwits en de Holmen van Jarmuyen / valt de vloet zuyden / en de ebbe noorden.

Tusschen de Bancken van Winter-dijn en Krammer valt de vloet zuyd zuydoost / en de ebbe noord noordwest.

Voor Krammer maeckt een zuydooste Maen 't hooghste water / tot Blakeney en Wels een oost / en weste Maen.

Van 't vallen en loopen der Stroomen ontrent dese voorsz. plaetsen.

Van 't Voorlant valt de vloet na de Hoo-kolvers en over de bracken west zuydwest en west ten zuyden.

Buyten Goepngh om na Vinters-knock toe / valt de vloet noorden ten westen en west noordwest / daer komt de vloet daer tegen oock van benoorden / en ontmoeten malkander by Galper met seer groote rabelingen en geruysch / daer van dese Banck ook de Galper genoemt wordt / en valt west-waert in de zanden en gaten / oock oost-waert na Vlaenderen.

Tusschen 't Voorlant en Ozefordnes valt de stroom buyten de zanden zuyden ten oosten / en zuyd zuydoost.

Als men benoorden de Galper is / soo kan men geen ebbe teecknen dan die langhs Engelant om de Noord gaet / de stroomen vallen daer heen al langhs de kusten / bezuyden de Galper gaet de ebbe ter contrarie om de zuyd / en de vloet om de noord.

Van Blakeney tot Flamburger-hooft valt de vloet zuydoost / en de ebbe noordwest.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van 't Voorlant tot het noord-eynde van Goyngh / is de cours zuyden ten oosten	1 mijl.
Van 't Voorlant tot Vinter-knock n. o. ten oosten en o. n. o.	3 of 4 mijlen.
Van daer tot Ozefordnes noorden	9 mijlen.
Van 't Voorlant tot de Galper noordoost ten noorden	7 mijlen.
Van de Galper tot Ozefordnes noord noordwest	7 of 8 mijlen.
Van Ozefordnes tot de Maes zuydwest	6 mijlen.
Van Ozefordnes of Abze tot Leytstaf zuyden en noorden	6 of 7 mijlen.
Van Abze tot Abzeknock oost zuydoost	een groote mijl.
Van Krammer tot Blankenep west noordwest	2 of 3 mijlen.
Van Blankenep tot Barnum binnen 't zant door / west	5 mijlen.
Van 't Voorlant tot de Wielingen / is de cours oost wel soo noordelijck ontrent	19 mijlen.
Van 't Voorlant tot de Mase / is de cours oost noordoost / of wat oostelijcker ontrent	24 mijlen.
Van 't Voorlant tot Texel of Marsdiep n. o. wat oosteljcker	35 mijlen.
Van de Maes ofte Harwits tot de Mase oost	23 mijlen.
Van Ozefordnes tot Texel oost noordoost	28 mijlen.
Van Jarmuyen ofte Leytstaf tot Walcheren of de Wielingen z. o.	24 mijl.
Van den hoeck van Krammer of Schilt tot het Texel / oost	30 mijlen.

Hooghten.

Het Voorlant leyt op	51 graden 30 minuten.
Ozefordnes leyt op	52 graden 14 minuten.
Jarmuyen leyt op	52 graden 48 minuten.



De Elfde Verthooninge,

Zijnde

De Kusten van Engelant en Schotlant / tusschen Welles en Koggen Eylandt.

TUsschen Wels en Boznum lept een banck / daer mach men achter rijden op 5 of 6 vadem / met half vloet is daer niet meer als 2 vadem waters.

Boznum.

Die in Boznum wil wesen moet met hoogh water daer in / men set den Toren over dat zwarte Hups / en zeylt soo by de bakens in / die laet men aen baghboozt: Dit zijn al Ty-havens.

Kapelle.

Van Boznum tot Kapelle / is de Cours / west zuydwest 2 mijlen / daer benoozden lept de Sonck / dat is een zant dat met leegh water droogh valt / men mach aen beyde zijden van de Sonck om zeylen na Lint.

De Sonck. Oostergat van Lint.

Om het Oosten-gat van Lint in te zeylen / soo zeylt beoosten de Sonck omme / en brenght dat bos boomen over den hoeck van Sitsem of Suytsom en Kapelle oost van u / gaet dan zuydoost ten zuyden in / soo sult ghy vinden de eerste ton / dan zuyden ten westen en zuyd zuydwest in / ende altemet westelijcker tot om de hoeck / de tonnen en de bakens sullen u de weg wijsen: als men om de hoeck komt / so mach men



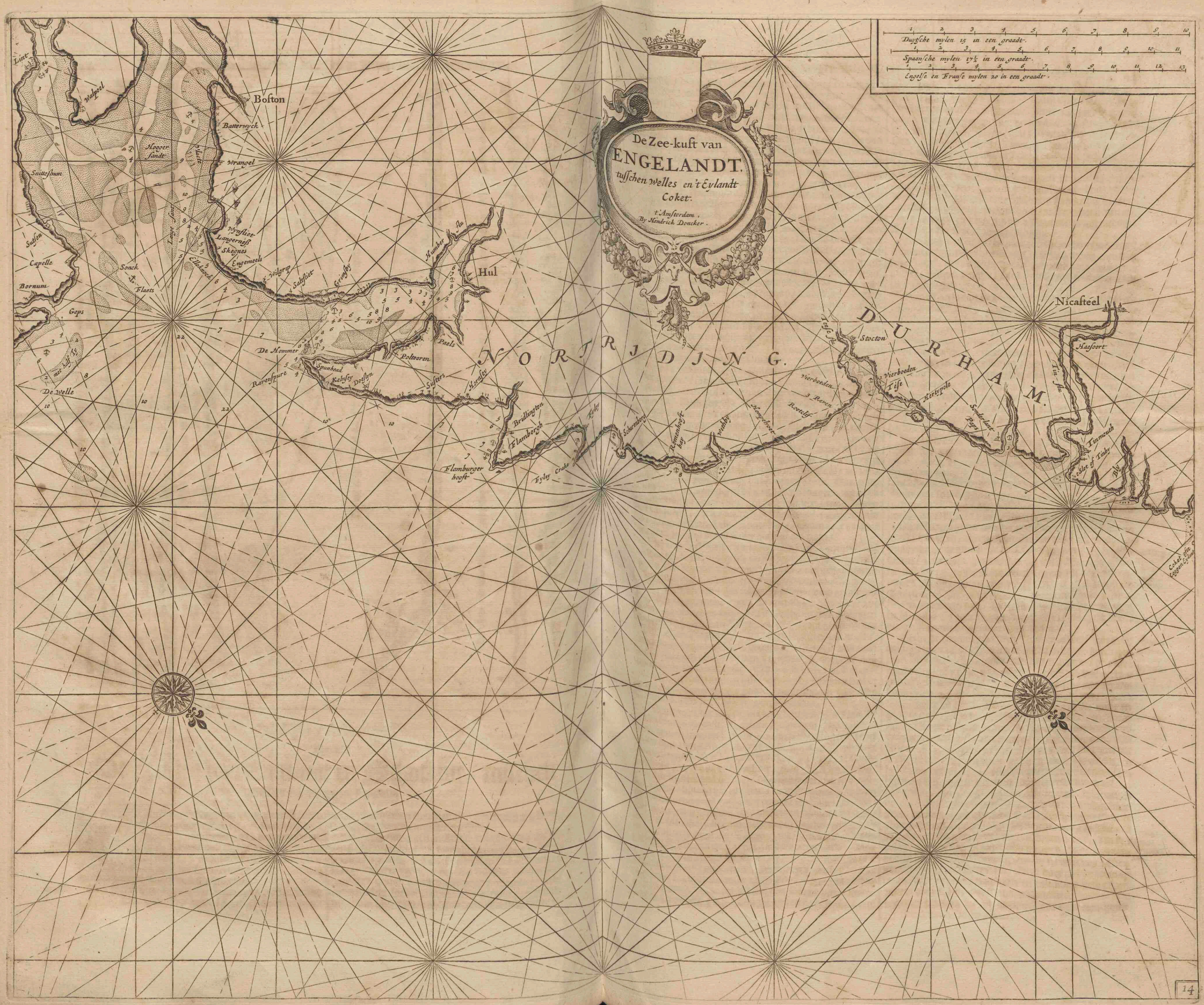
De Zee-kust van
ENGELANDT,
tusschen Welles en 't Eylandt
Coket.
t'Amsterdam,
By Hendrick Doncker.
Duytsche mylen 15 in een graadt.
Spaansche mylen 17½ in een graadt.
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt.
Boston
Hul
Nicasteel
NORTRIDING.
DURHAM.
Walpoel
Batterwyck
Wrangel
Hooger sandt
Snitteshum
Sutsen
Capelle
Bornum
Geps
Sonck
Flaets
De Welle
Wynfliet
Langerness
Skegnes
Engemeels
Wilgrip
Saltfliet
Grimsby
Humber flu
De Hommer
Ravenspure
Spunhead
Kelnsey
Doeslyn
Poltooren
Paels
Susters
Hornsey
Bridlington
Flamborgh
Flamburger hooft
Fyley
Fyley Crake
Scharnborg
Romenhooft bay
Withby
Hompehoet
Rootclif
Reven
Vierboeden
Teese flu
Stocton
Vierboeden
Tise
Hertypole
Sonderlant
Paps
Tin flu
Haesoort
Tinmouth
Slot of Tinby
Bly
Coket of te Eggen Eylandt

men door de zanden lopen in het noorder-gat / en zeylen by dat selfde weder upt in zee / by de tonnen en mercken daer van zijnde. Dit noorder-gat streckt in Zee noordoost ende noordoost ten oosten / en is seer wel betont ende bebaken.

Westergat van Lint.

Men mach ock wel bewesten de Sonck in zeylen / te weten / zupden ten oosten tot d'eerste tonne / ende voort van de tonnen by de bakens langs tot Lint voor de Stede. Als men upt den oosten komt / mach men 't wel by 't lant langs binnen de Sonck deur loopen dicht by de Kapelle heenen / en voort zupden ten westen na de voorsz. eerste ton toe.

Bostons-diep.

Om van Krammer ofte Blakeney na Bostons-diep te zeylen / so gaet west ten noorden aen / tot tegens het lant tusschen de Hommer en Lagernesse. Van de Sonck streckt een lange Bank by de Engelsche genoemt de Flaets / noorden in Zee een mijl / die valt met leegwater tot verschepden plaetsen droog. Men loopt met de voorsz. west ten noorden ganck / als men by Krammer oft Blackeney een wepnigh buyten 't lant is / buyten of benoorden dese Banck heen / met hoogh water mach men daer wel over / de gront aen de oost-kant gaet black en eenparigh op / loopt daer vpselijck tegen aen tot op 4 of 3 vadem sonder schroomen / die sijn loot gevrupckt mach daer aen niet misdoen / maer aen de binnen-kant / dat is aen de west-zijde is die heel steyl / soo haest ghy over 't droogste zijt krijghdy heel schielijck diep water / en goede zant-gront / 't is daer achter ofte binnen goet rijden voor oostelijcke winden.

De Flaets.

Om in Bostons diep te zeylen.

Om in Bostons-diep te zeylen binnen de Knock ofte Elleknock deur / so hout de slach van de wal op 4 of 5 vadem / soo lange / tot den Hoeck van Lagernesse west noordwest van u is. Tusschen de wal en Elleknock blijft met leegh water 5 vadem / in 't midden van de Hille / maer Elleknock valt met leegh water droog / als dan Lagernes west noordwest van u is / gaet dan zupdoost aen tusschen Elleknock en de blackte / die van de wal bewesten Lagernes af-schiet deur / tot dat ghy weder diepte krijght van 6 of 7 vadem / in dat overlagh blijft met leegh water niet meer als 2 vadem / dan 't vloept daer ontrent 3 vadem op en neder. Daer over zijnde gaet dan zupdwest aen tusschen Langer-zant en de blackte van de wal heen / 't is daer tusschen beyden diep 9 en 10 vadem / men mach beyde de wallen / soo de blackte van 't lant af streckt als Langer-zant / looden op 5 vadem / dan de blackte is wat steylder als Langer-zant.

Elleknock.

Langer-zant.

Om buyten Elleknock in Bostons-diep te zeylen / komende als voorsz. is tegen 't west-lant aen / soo neemt acht op de 2 Torens van Engelmeels / by de Engelsche genaemt Ingoldmeales / staende een stuck benoorden Lagernes / brenght die over een / soo sullense ontrent noord noordwest van u staen / houdt die over een / en gaet zupd zupdoost aen tot dat de boomen op den hoeck bewesten Lagernes komen / buyten den hoeck van Lagernes / soo loopt ghy tusschen Elleknock en Dogshid / dat is een drooghte buyten Elleknock deur / als die voorsz. boomen een spaeck lengde voor by ofte beoosten den hoeck van Lagernes komen / gaet dan zupdwest aen / soo loopt ghy tusschen Elleknock en Langer-zant recht het diep in / en sult soo tusschen Elleknock en de punt van Langer-zant 5 vadem diepte vinden / voor by Elleknock wert het 8 / 9 / en 10 vadem diep.

Engelmeels.

Dogshid.

Wilt ghy upt der zee / en niet by 't lant langs / als voorsz. in Bostons-diep zeylen : soo brenght die voorsz. boomen een hand-spaeck lenghde buyten den hoeck van Lagernes / die sullen dan van u staen ontrent west zupdwest / zeylt daer soo op aen tot dat het hooge lant (achter Lagernes of Wijn-Fliet) begint te komen effen buyten den hoeck van Lagernes / die sullen dan van u zijn wel soo noordelijck als west / dan zijt ghy binnen de punt van Langer-zant / of daer staen drie Hupskens aen de zee-kant ontrent ten halven tusschen Lagernes en d'Engelmeels / als die noordwest van u komen / en die voorsz. boomen buyten den hoeck / dan zijt ghy ock binnen de punt van Langer-zant / gaet dan zupdwest tusschen Elleknock en Langer-zant als voorsz. is.

Een wepnigh voor by Lagernes lept een drooghte ofte plaet ontrent in 't midden in 't vaer-water / doch Langer-zant naest / als die boomen op de hoeck bezupden Wijn-Fliet komen / in het tweede dal ofte Valeye van 't hooge lant achter Wijn-Fliet / dan zijt ghy recht beneffens dese drooghte / geert daerom d'een of d'ander wal / liever na de blackte toe / daer is 't wijdste / houdt vry de slach van de blackte en loopt daer al zupdwest heen / tot dat den Toren van Bolton komt over den Toren van Butterwijck / dat is ock een plompe Toren (maer kleynder als die van Bolton) staende in een bos boomen / daer neffens loopt de blackte met een punt wat af / daer voor by zijnde / gaet west zupdwest aen / al by de voorsz. blackte langhs / tot dat de grooten Toren van Bolton komt over de tweede Meulen / daer is 't goet setten / aen de west-wal op 5 vadem met leeg water / die met leegh water dan komt / moet het setten en verwachten zijn getij tot half vloet toe / eer mach men niet van daer voort zeylen / ghy en sult dan ock noch niet meer als 2 vadem op het drooghste vinden.

Butterwijck.

Van daer streckt het diep by de bakens langhs ontrent zupden tot het derde baken / dat voor by zijnde / dan west zupdwest / te met westelijcker en noordelijcker / maer loopt al by de bakens langhs / die latende aen stuurboort / ten laetsten noorden aen / tot de Rivier in.

Op de hoeck van de Rivier staet een Huys / dat is een Schaep-stal / eer men daer by komt schijnt het of 'er geen openinge en is / door dien 't al slecht / en effen groen lant is / loopt daer voor by al by 't lant langs / daer voor by zijnde opent hem de Rivier selver / binnen de hoecken komende / loopt men tusschen 2 dijcken een mijl op / tot voor de Stadt / in de Rivier is 't met half vloet over al diep genoegh. Als men dan komt een wepnigh binnen de huysen van de Stad aen baghboort / daer moet men 't ancker laten vallen / en wachten tot dat het water aen 't vallen is / dan heeft men noch vloet genoegh / om aen de Kay te drijven / daer maeckt men 't met een tou vast / 't begint daer niet te ebben voor dat het water al 3 voeten is gevallen.

Een oosse en weste Maen maeckt in Bostons-diep het hooghste water / maer voor de Stadt / een oost ten zupden en o. z. o. Maen. Die van Bolton komt / en 't diep wil upt zeylen met een hoogh water / die neemt acht op 't voorsz. hooge lant binnen Lagernes / als dat komt achter den hoeck van Lagernes / so mach hy vrypelijk sijn cours setten derwaerts hy begeert te wesen / 't zy oost-waert / noordoost-waert ofte noord-waert daer is niet dat hem hinderen mach.

Van Lagernes tot de Hommer is 't ontrent vijf mijlen meest benoorden / daer tusschen beyden ontrent een mijl bezupden de Hommer / leydt een Plaets genoemt Soutvliet-haven / een wepnigh benoorden een spitse Tooren / geheeten Wilgrip / neffens dat voorsz. Soutvliet-haven ontrent 't vierendeel van een mijl van de wal / leydt een Banck ofte Zant-plaet / niet seer groot / die met laegh water seer na droogh valt / men moet daer buyten om loopen en laten die na lant toe van hem leggen / doch ter noodt mach men ock daer binnen deur zeylen.

Plaets op Soutvliet-haven.

Om in de Hommer te zeylen / komende van benoorden / soo zeylt by de wal langs / en loopt by de noord-hoeck om / maer by de hoeck komende / moet men wat van de wal af houden op 4 of 5 vadem / om een steertken te schouwen dat van de hoeck af streckt / daer om zijnde loopt op het Eylandeken aen / dat recht bewesten de voorsz. noord-hoeck lept. Soo ghy van bezupden komende na de Hommer begeert te zeylen / soo brenght de Pol-toren / dat is een hooge spitse Tooren / staende aen de oost-zijde van Hommer / een wepnigh bewesten de noord-hoeck van de Hommer oft over dat voorsz. Eylandeken / en zeylt daer op aen tot tegen dat Eylandeken / daer by komende laet dat aen stuurboort / en loopt daer dicht by in / om te schouwen een groot zant / geheeten de Bul / dat van de west-wal af streckt by na tot aen dat Eylandeken / als ghy dan binnen dat Eylandeken komt / soo brenght die twee bakens die op dat Eylandeken staen / over een / houdt die soo staende / en zeylt so westwaert aen na Gruys-by toe / ghy laet dan de ton op de Bul aen baghboort leggen / en loopt daer benoorden heen / 't is in dat vaer-water 7 / 8 vadem diep / ghy meugt de Bul niet nader komen als 6 vadem / voor Gruns-by set men 't op 3 ofte 4 vadem met leegh water / het vloept daer wel 3 vadem op en neder / een west zupdweste en oost noordoste Maen maeckt voor de Hommer het hooghste water.

Om in de Hommer te zeylen.

Vierde voor Gruys-by.

Achter het voorsz. Eylandeken / aen de noord-hoeck

van de Hommer / mach men't ſetten op 3 ofte 4 vadem / daer leggen gemeenlijck ſchepen die uptwaert willen / en op windt wachten.

Van Grunsby voort inwaert na Hul / is de cours weſt noordweſt tot het eynde van de Banck ofte Ballaſt-plaet / die laet men aen de noord-zijde leggen. Aen de zuyd-zijde leyt oock een plaetjen / daer ſtaet gemeenlijck een Baken op / dat laet men aen baghboort / en loopen daer benoorden heen / daer voor-by zijnde mach men by de zuyd-wal langs loopen op 3 vadem / 't vaer-water aldaer is 4 / 5 / 6 / en neffens 't voorſz. baken 8 en 10 vadem. Alsmen komt ten eynden de banck / moet men by de hoeck aen de zuyd-zijde weſt-waert om wijcken / maer daer loopt een vlackte af / die moet men ſchouwen. Een weynigh om dien hoeck zijnde ſiet men de
Hul. ſtadt Hul voor hem leggen / men ſettet daer voor op 6 / 7 of 8 vadem / een ooſte en weſte Maen maeckt voor Hul vol zee.

Die 't op de Ballaſt-plaet ſetten wil / die brengt de plompe tooren die een weynigh benoorden ofte beooſten Hul ſtaet aen de hoeck van Pael / en houdt die ſoo ſtaende tot dat ghy aen de plaet komt / daer is 't beſt om daer op te ſetten.

Van de noord-hoeck van de Hommer / by de Engelſche
Flamburger-hooft. geheeten Spurnhead / tot Flamburger-hooft / is de cours N. N. W. 7 mijlen / daer tuſſchen beyden is 't vlack water van 6 / 7 / en 8 vadem diep. Flamburger-hooft heeft veel witte plecken en krijt-bergen / beſonder om de noord-zijde na Fyley / Flamburgh heeft een Hooft ofte Pier. Een mijl daer beweſten aen de zuyd-zijde leydt een Stedeken / ge-
Berlingh-Ton. naemt Berling-ton / dat heeft oock een Pier. Men mach daer in de Bay ofte Inwijck ſetten op 6 ofte 7 vadem.
Fyley. Twee mijlen beweſten Flamburger-hooft leydt Fyley in een ronde Bay / bezuyden een uytſtekende-hoeck / heeft een Pier ofte Hooft daer men achter legghen mach / maer 't valt daer met leegh water droogh / buyten het hooft van
Fyley-Krake. Fyley leyt een ſteen onder water / geheeten Fyley-Krake / tuſſchen die en de Pier mach men met een Schip van hondert laſt wel vlot leggen op 5 vadem met leegh water / en beſchut hebben voor een noordooſten en ooſten wint.

Van den hoeck van Fyley tot Scharenborgh is 't noord-
Scharenborgh weſt ten weſten twee mijlen / Scharenborgh heeft twee Pieren ofte Hoofden / daer men met hoog water van bezuyden mach achter loopen / maer met leegh water valt het daer mede droogh / men komt daer van bezuyden in.

Van Scharenborgh ſtreckt de kuſt voor-by Robben-
Robbenhooftsbay. hooft-Bry en Witbuy een ſtuck weegs / meeſt noordweſt / maer voorby Witbuy ontvalt hem 't Landt weſt noord-weſt / en te met noch weſtelijcker na de Teeſe / Robbenhooft-Bay is een goede Reede voor een zuyd zuydweſten ende weſten windt / men leydt daer op 7 oft 8 vadem.

Witbuy Wit-buy is een Ty-haven / die met leegh water droogh valt / aen de ooſt-zijde van de haven loopt een ſteen-rif af / daer men hem voor wachten moet / om daer in te zeylen moet men tuſſchen twee Bakens in loopen / tot dat men komt tuſſchen beyde Landen / en ſetten 't daer.

Een half mijl noorden van Witbuy leydt een Steen / die by leegh water 6 voeten waters heeft.

Van Witbuy tot de Teeſe ſtreckt de kuſt meeſt w. n. w. en w. ten noorden ontrent 5 mijl / daer tuſſchen beyden leg-
Hompelboet. gen Hompel-boet en Root-klif / Hompel-boet is een hooge berg leggende aen de Zee-kant / ontrent 3 mijl beooſten de Teeſe / Root-klip leydt ontrent ten halven tuſſchen Hompel-boet en de Teeſe / is een klif van heel roode aerde / dat als de Son daer tegen ſchijnt / is het aen te ſien als root laken / die beyde zijn kennelijcke tekens om deſe kuſt daer aen te kennen / dicht bezuyden 't gat van de Teeſe leggen 3 Reden / die ſtrecken ontrent een half mijl o. n. o. in zee / zijn heel vuyl en ſteenig / en vallen met leeg water droog / op de noord-zijde zijn ſe heel vlack / ſoo dat men op 5 / 6 / 7 vadem daer by om looden mach / maer van bezuyden ſo ſteyl / dat men daer tegen aen komende / en worpende 13 en 14 vadem / daer op ſoude weſen / eer men de tweedemael ſoude konnen werpen.

Hartepole. Een groote mijl benoorden de Teeſe leyt Hartepole / op een uytſtekende hoeck byna als een eylant / om daer te ſetten loopt men bezuyden 't ſtedeken / achter een hooft in een Inwijck tot tegen 't ſtedeken / daer ſit men met 't Gety droog.

Ontrent ten halven tuſſchen Hartepol en de Teeſe loopt ook een ſteenrif dwers van de wal by een ſtuck in zee / komt dat niet nader als 5 of 6 vad. daer ſtaet een meulen benoorden de ſtad Hartepol / ſo gy die houdt beweſten Hartepol aen 't ſtedeken / ſo en kondy dat voorſz rif niet bezeylen / maer ſo gy de voorſz. meulen brengt een weynig daer beweſten van de ſtadt / ſoo dat ghy tuſſchen de Meulen en de ſtadt ruym meught door ſien / gy ſult ſo niet miſſen op dat rif te zeylen.

Om in de Teeſe te zeylen / komende van benoorden / ſoo neemt acht op deſe nabeſchreven mercken: Een goet ſtuck weegs benoorden Hartepol recht bezuyden 't Sonderlant / een weynigh te landewaert in leggen in 't hooge lant 2 ſeer kennelijcke uytmuntende heuvelen by malkanderen / van ſatſoen als vrouwen borſten / geheeten de Paps / houdt die twee heuvelen effen buyten den hoeck van Hartepole / die ſullen dan van u ſtaen. n. w. ten noorden / en zeylt ſo zuyd-waert aen ghy ſult ſoo voor de Teeſe vervallen / en de uyt-ſteeckende zanden die voor 't gat van de Teeſe leggen / (en ontrent een half mijl in de Teeſe ſtrecken) niet bezeylen.

Om in de Teeſe te zeylen.

Paps.

Aen beyde zijden / ſoo benoorden als bezuyden de Teeſe / ſtaen 2 witte huyskens tot Yper-boeden / ſoo ghy uyt den noorden komt en die in 't geſicht krijght / ſo brenght eerſt de twee zuydelijckſte over een / die ſullen dan van u ſtaen zuyden ten ooſten / zeylt daer op aen / tot dat de andere die benoorden de Teeſe ſtaen / oock over een komen / verlaet dan die bezuyden de Teeſe / en zeylt op die daer benoorden ſtaen aen / ſo ſult gy midswaters 't gat in loopen / daer en is op de Brumpel op 't droogſt met leeg water niet meer als 5 voet / maer 't vloeyter met een dagelijcks Ty ſtijf twee vadem op en neder. Een zuydweſte Maen maeckt daer vol zee. Soo ghy uyt den zuyden komende in de Teeſe wil zeylen / ſoo brenght de binnenſte van de 2 Yper-boeden die benoorden 't gat ſtaen / ten minſten een handt-ſpaeck lenghde van een Wind-boom benoorden d'ander / en loopt ſoo weſt-waert daer na toe tot dat de 2 Yper-boeden bezuyden 't gat over een zijn / zeylt dan daer op aen / als geſeyt is / tot dat de 2 benoorden het gat over een komen / als ghy die over een hebt / ſoo loopt daer op aen / tot tegen de noord-wal / en vaert daer dicht by langs. Als ghy dan ſoo verre in komt voor-by de eerſte Yper-boet / te weten dat ghy Hartepol meught ſien tuſſchen die twee Yper-boeden / daer meugdy het ſetten op 3 / 4 / ofte 5 / vadem / ofte als Hartepol komt tuſſchen de voorſz. Yper-boeden / gaet dan zuyd zuydweſt tot tegen de zuyd-wal / daer is het oock goet ſetten.

Voort is het Loots-mans water na Stock-ton toe / want daer binnen verloopen de diepten menighmael / en wel in korten tijt / 3 / 4 ofte vijfmael op een Somer / die met noordelijcke winden en bloedt dit wil in-zeylen / moet ſijn getyt wel kabelen / want de vloet valt ſterck zuydwaert over de gronden / en ſoude daer door lichtelijck achter de banck bezuyden de ton die op de punct van de banck leydt / gevoert werden.

Om het Nieuwe-gat in te zeylen.

Behalven dit voorſz. Gat loopter noch een gat deur de gronden die van de noord-hoeck van de Teeſe af-ſtrecken. Om daer in te zeylen / ſoo neemt acht op de twee hooge landen te landewaert in bezuyden de Teeſe / brenght die op een ſpaeck lenghde aen een / ofte brenght de Paps aen de weſt-kant van Hartepol / dan ſullen oock die voorſz. twee hooge landen op een hant-ſpaeck lenghde na aen malkander komen / zeylt daer op aen / ſoo ſult ghy dat nieuwe gat recht in loopen / door dat voorſz. zant heen / en komen tegen de Ton op de zanden / aen de zuyd-zijde van het diep / weder in 't rechte vaer-water / als ghy dan weder dieper water krijght / ofte de 2 Yper-boeden aen de noord-zijde over een hebt / gaet dan daer na toe / en vaert als voorſz. is.

Sonderlant.

Ontrent vijf mijl benoorden de Teeſe leyt de Riviere van Sonderlant weynigh benoorden de Paps / 't welck kennelijcke mercken zijn om 't lant daer ontrent te bekennen. Als de Paps z. zuydweſt van u zijn / en dat ghy ontrent een vierendeel mijl van lant zijt / dan zijt ghy recht voor de Rivier van Sonderlant / de gront is daer ontrent redelijck ſchoon / maer wat ſteenachtigh / men mach 't daer ſetten op 4 / 5 / en 6 vadem. Aen beyde zijden / ſoo aen de zuyd-hoeck als noord-hoeck van de Riviere is 't ſteenachtig. Aen de noord-hoeck ſtaet een baken in 't water / daer moet men op een kleyn ſchip lengde by in loopen / daer voor by zijnde / krijght

krijght men dieper water / te weten anderhalfen 2 vadem met leegh water / maer op de drumpel en blijft niet meer als 3 voet / met een gemeen springh en hoogh water / is daer ontrent derdehalf vadem ofte wepnigh meer: na dese voorsz. eerste diepte van anderhalf ofte 2 vadem / ontmoet men weder een steenen Vloer ontrent 3 Schip lenghde breedt / daer op is't met hoog water ontrent 11 of 12 voeten diep / na dat de getyen loopen / daer over zijnde wert het weder dieper. Een wepnigh daer voor by is een engde / daer qualijck een langh Schip soude konnen zwaepen / daer binnen is het wijdt genoegh / en over al goede ancker-gront.

Van de Teese tot Tinmuth of Tinbuy is de cours noord noordwest 6 of 7 mijl. Twee kleyne mijlen bezuyden Tinbuy lept den hoeck van Sonder-lant / maer dicht bezuyden Tinbuy gaet de Rivier van Nykasteel in. Van den hoeck van Tinbuy schiet een Steen-rif af / daer moet men by in zeylen / dat latende aen stuurboort. De mercken om in dese Rivier te zeylen / zijn twee Vyer-torens / of Vyer-boeden die op de noordwal staen / set die over een / ofte de innerste (dat is de hooghste) een wepnigh benoorden de uytterste of laeghste / en zeylt daer soo op aen by 't voorsz. Steen-rif aen de noord-zijde langhs / ghy sult soo op 't drooghste hebben 2 vadem met half vloet / een zuydweste Maen maeckt daer vol Zee / de zuyd-wal is black / daer mach men met de plecht-gaerde by in leyden / voor Schepen die niet diep en gaen / op vijf ellen met half vloet. Als ghy binnen komt / soo loopt al by de noord-wal langhs tot voor by het Steedeken Tinbuy / slaet dan over na d'ander wal / tot voor de kromte / daer streckt de Rivier weder wepnigh noordwaert op / daer na weder zuyd-waert na Haesoort / en daer by om na de Stadt Nykasteel. Vijf of 6 mijlen benoorden Tinbuy lept het Koggen Eylant / by de Engelschen genaemt Koket. Daer tusschen beyden ontrent ten halven lept een Rivier / geheeten Vly / daer de Francoysen veel varen om kolen te halen / van de noord-hoeck van de Rivier loopt een Steen-rif ofte een groote Gotelingh-schoot ontrent zuydoost in Zee / maer de zuyd-kant en de kust daer bezuyden is heel schoon en zand-strant. Op de zuyd-hoeck staen twee bakens / wilt ghy daer in zeylen / soo brenght die over een / en zeylt daer op aen / soo en meughdy aen het voorsz. Rif van de noord-hoeck niet misdoen / als ghy dan komt by ofte neffens 't uytterste van de twee voorsz. baeckens / sult daer by noch een kleynder baken gewaer worden / dat staet op een kleyn Steen-rif dat van de zuydpunt afschiet / laet dat aen baghboort en loopt daer dicht benoorden om inwaert aen / het voorsz. Rif aen de noordkant blijft met hoogh water een stuck van lant / ook by springh-stroom boven water / daer achter is een bocht daer is't goet leggen voor een noorden ofte noordoostе windt / en daer blijft met leegh water twee vadem diepte. In de mont van de Rivier is het op een dagelijcks gety en hoogh water ontrent 2 vadem diep ofte wat meer / en 't vloept'er twee vadem op en neder / soo dattet met leegh water seer na geheel droogh valt.

Vly.

Het Koggen Eylant.

Het Koggen Eylant is een heel kleyn Eylandeken / en niet hoogh / lept ontrent een kleyn half mijl van lant / men mach daer achter te Reede loopen / voor een ooste / zuyden en zuydooste wint / maer de wint benoorden't oost komende / maeckt daer een sobere Reede / want men moet daer leggen tusschen 't Eylant en 't vaste lant / daer men van een noorden wint geen beschut heeft. Aen de zuyd-zijde van 't Eylant is de gront vuyl / en een wepnigh bezuyden het Eylant loopt een vuyl Steen-rif van de wal af / tot neffens of voor by 't Eylant. Die uyt den zuyden komt / moet het Kasteel van Zamburgh houden buyten 't Eylant / ofte soude niet missen op de punt van dat voorsz. Rif te zeylen.

Tusschen dat Rif en het Eylant is 't oock heel naen / soo dat een Man staende by heel leegh water op de klippen van dat Rif / by na met een steen soude mogen werpen tot aen 't Eylant. Om daer in te zeylen soo neemt acht op de na beschreven mercken. Daer staet een huys op de Zee-kant dat is een Sout-keet / en noch een Kasteel wat meer te landewaert in / dat doet hem hoogh op / brenght die over een soo sullense dan wat noordelijcker als west van u staen / en loopt daer recht op aen / ghy sult soo recht midswaters tusschen beyden in loopen: daer binnen komende / wijckt achter 't Eylandt / en setter daer op 5 of 6 vadem. Ontrent dat Eylant loopen noch veel verscheyden Rivierkens in het lant / maer vallen meest met leegh water droogh.

Op wat diepten men dese voorsz. Landen mach sien.

Benoorden de Hommer aen Hul mach men 't lant sien op 25 vadem.
Flamburger-hooft mach men sien op 35 vadem.
Scharenburgh mach men sien van beneden op 45 vadem.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tot Blakeney / Wels / Borum en Lint / een ooste en weste Maen.
Voor de Hommer van Hul een o. noordooste en west zuydweste Maen.
Van Blakeney tot Flamburger-hooft valt de vloet z. o. en d'ebbe n. w.
Tot Flamburgh en Filey in de Pier maeckt vol zee een w. z. w. Maen.
Tot Scharenburgh en Robben-hoofts Bay / een z. w. en n. o. Maen.
In de Teese en tot Hartepol ook een z. w. en noordooste Maen.
Voor de Rivier van Nykasteel maeckt ook een zuydweste en noordooste Maen het hooghste water.
Tegen Flamburger-hooft / Scharenborgh / de Teese / ook neffens de Rivier van Nykasteel valt de vloet zuydoost / en de ebbe noordwest.
Benoorden de Teese valt de vloet langhs het landt zuyd zuydoost / en van de Teese tot Scharenborgh zuydoost ten ooste.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Borum tot Kapelle west zuydwest	2 mijlen.
Van Kapelle tot Ellekuock ofte de noordhoeck van Bostons-diep / is de cours noordwest ten noorden	4 mijlen.
Van daer tot de noord-hoeck van Krammer noorden / en noorden ten westen	5 mijlen.
Van de noord-hoeck van Hommer tot Flamburger-hooft n. n. w.	7. mijlen.
Van den hoeck tot Krammer of Schilt tot het Texel / oost	37 mijlen.
Van de noord-hoeck van de Hommer tot 't Texel o. ten z. en o. z. o.	45 mijl.
Van Flamburger-hooft tot Filey noordwest ten westen	2 mijlen.
Van Filey tot Scharenborgh noordwest ten westen	2 mijlen.
Van Scharenborgh tot Witbuy noordwest	4 mijlen.
Van Witbuy tot de Teese is de cours eerst west noordwest / daer na west ten noorden	5 mijlen.
Van de Teese tot Tinbuy noord noordwest	6 of 7 mijlen.
Van Witbuy tot Tinbuy is de cours noordwest en zuydoost	12 mijlen.
Van Tinbuy tot het Koggen Eylant noord noordwest	6 of 7 mijlen.

Hooghten deser voorsz. plaetsen.

De oost-hoeck van de Hommer van Hul op	53 graden 35 minuten.
Flamburger-hooft lept op	54 graden 5 minuten.
Scharenborgh op	54 graden 12 minuten.
Tinbuy of de Rivier van Nykasteel lept op de hooghte van	55 gr. 10 minut.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.



Aldus is 't landt gedaen tusschen Tinbuy ende de Bergen van Hompel-boet en Noot-klif bezuyden de Teese / als men daer by langhs zeylt.



Aldus is 't lant gedaen tusschen de Teese en Flamburger-hooft / als men daer voor by langhs zeylt.



Aldus vertoont het lant tusschen Tinbuy en Koggen Eylant.

De

De Twaelffste Vertooninge,

Zijnde

De Kusten van Engelant en Schotlant / tusschen Koggen Eylandt en d'Orcades.

De Schaffen.

VAn het Koggen Eylandt tot de Schaffen is de cours noord noordwest 6 of 7 mijl. De Schaffen dat zijn hooge Eylanden en klippen recht beoosten Bamburgh / streckende wel twee mijlen van Lant noord-oost in Zee / daer recht benoorden leyt dat Heylige Eylant.

Heylige Eylant.

Bezuyden ofte bewesten 't Heylige Eylant is een Inwijck daer men beschut mach leggen by na voor alle winden / tegens het Slot is de beste Reede / men mach daer ook van bezuyden in komen tusschen de Schaffen en 't vaste landt deur.

Tusschen de Schaffen en het Heylige Eylant leggen twee blinde klippen / die met leegh water seer na gelijcke water komen / de westelijckste na 't Heylige Eylant heet den Gout-steen / de oostelijckste by de Schaffen heet de Ploegh: om die te mijden / als men tusschen de Schaffen en het Heylige Eylant wil deur zeylen / 't zy dat men komt upt den zuyden of upt den noorden / soo brenght den Toren van Deuckenburgh over 't Slot van Bamburgh / en hout die soo staende / soo sult ghy daer tusschen beyden deur loopen / dat gat streckt alsoo noordoost en zuydwest deur. Van het uytterste eynde van de Schaffen tot S. Abbenhooft is de cours noordwest ten westen 5 of 6 mijlen.

Gout-steen.

De Ploegh.

S. Abbenhooft.

Benoorden S. Abben-hooft loopt men na Liet en na Edenborgh in Schotlant.

De Bas.

S. Abben-hooft en het Eylant de Bas leggen berscheyden van malkanderen oost zuydoost en west noordwest twee mijlen / maer het Eylant May leyt van S. Abben-hooft noord ontrent twee mijlen / de cours daer tusschen beyden deur benoorden de Bas langhs / is west ten noorden wel soo westelijck. May en Bas leggen van malkanderen z. w. en n. o. de Bas is een hooge ronde klip rondom schoon / men mach ook daer bezuyden om loopen / maer wert selden gedaen / 't gemeene vaerwater is daer benoorden heen: het Eylant May is grooter / rondom heel steyl / maer aen de oost-zijde vuyl / daer moet men op verdacht zijn. Tusschen S. Abben-hooft en de Bas is 't meest al een schoone kust / doch sonder ancker-grout.

't Eylant May.

Heyn-kief.

Van benoorden de Bas tot Heyn-kief is de cours west en west ten noorden ontrent 4 mijlen / daer tusschen beyden is 't langhs de kust al meest vuyl met veel klippen en Eylandekens / daer tot sommige plaetsen Reede is / dan niet te gebruycken / dan voor die daer wel bedreven is / werden by de Hollanders niet gebruyckt. Heyn-kief is een langhachtigh smal Eylant / leggende gestreckt zuyden en noorden. Tusschen Heyn-kief en 't Lant daer bezuyden is 't heel steenigh en rudsigh / soo dat men ook met hoogh water daer niet mach tusschen deur zeylen / met leegh water valt het daer tusschen beyden heel droogh.

Liet of Zee-ton.

Van de noord-hoeck van Heyn-kief tot Liet ofte Zee-ton is de cours zuydwest een mijl / voor Zee-ton leydt men op de Reede op 2 / 3 / ofte derdehalf vadem / 4 en 5 vadem is 't diepste / al schoone gront / daer zijn twee hoecken daer mach men 't met hoogh water tusschen in halen / en leggen soo aen de Kay / maer het valt daer met het getij droogh.

Edenburgh.

Van 't noord-eynde van Heyn-kief tot de Rivière van Edenburgh is 't west zuydwest twee mijlen / om van Heyn-kief na Edenburgh te zeylen / moet men eerst wat zuydelijcker zeylen / om te schouwen een groote menighte klippen een stuck benoorden Zee-ton t'Zee-waert / daer men bezuyden langhs moet loopen / de Rivier van Edenburgh is ondiep / men mach daer niet in zeylen voor half vloet / een west zuydwelcke ende oost noordoostse Maen maeckt daer vol Zee.

Die van Heym-kief beerder inwaert wil op zeylen / moet benoorden die voorsz. klippen heen loopen / en wel voor hem sien / 't is daer aen weder-zijden vol klippen / en menigte van blinden. In het nauwe voor Queens-feer leyt een Eylandeken / daer moet men bezuyden om / aen 't noorden is 't met een steen-banck (daer men met leegh water over gaen mach) aen 't vaste lant vast / maer daer bezuyden is 't diep genoegh ook met leegh water / daer binnen leyt Korijn en meer andere laed-plaetsen daer men menigte van kool ladet.

Queens Feer.

Recht benoorden bupten dat voorsz Eylant van Queens-feer aen de noord-zijde is goede reede op 2 / 3 / ofte 4 vadem / na dat men verre van de wal leyt / desgelijcks beoosten den hoeck benoorden Heyn-kief is ook goede Reede onder de noord-wal / op die plaetsen is 't goet leggen voor noordelijcke en westelijcke winden.

Een mijl bewesten van het Eylant May / leyt den hoeck van Fifnes / van daer tot Donde is 't noord noordwest vier mijlen / Donde is een goede haven / gaet tusschen 2 hooge Landen / daer binnen set men voor het Stedeken / meer binnewaert op de Rivier leyt noch een Stadt / geheeten S. Jans / daer mach men hoogh water aen komen.

Fifnes. Donde. Sint Jans.

Tusschen den hoeck van Fifnes en Donde leyt noch den Inwijck van S. Andries / daer is goede Reede voor een westen wint.

S. Andries.

Ontrent oost zuydoost van de Rivier Donde 3 mijlen in Zee leyt een blinde klip / genaemt het Schaep / die van Liet om de noord wil wesen of langhs dese kust wil zeylen / moet daer op verdacht wesen.

Schaep.

Vijf mijlen benoorden Donde leyt Monros / een goede haven / men zeylt daer eerst midswaters in / daer na wijckt men noord-waerts op en settet voor de Stadt.

Monros.

Tegen over Monros leggen drie Heuvels / uytstekende bupten 't ander lant / brenght de middelste en 't hupsjen op de strant over een / houdt dat soo staende / want ghy bent in 't rechte / alsoo daer aen weer-zijden van de mont van de haven een blinde leyt.

Tusschen Donde en Monros leyt een upt-hoeck genaemt Koot-hooft / ontrent een groote mijl bezuyden Monros / daer staet een hoogen Toren op 't lant geheeten Abrock.

Koot-hooft.

Steen-bay.

Van Monros tot Steen-bay ofte de Torre is de cours noordoost ten noorden 3 mijlen / dat is een diepe inham / en een goede Haven voor die om de zuyd begeert te wesen / daer men met veel Schepen wel beschut mach leggen. Twee mijlen daer benoorden leyt Aberdijn / in dat gat is 't in het in komen 3 vadem diep / de west-hoeck is wat vuyl / daer om moet men by het Oost-lant in loopen tot binnen de Haven / en setten 't voor de Stadt op 4 of 5 vadem / noordwaert op is een groote wijck / maer is aen beyde zijden droogh / daer gaet een killeken deur na out Aberdijn toe / is een verfallen Stedeken.

Aberdijn.

Dwers van de wal by Aberdijn / een Engelsche mijl in Zee / leyt een Rif op 8 / 9 en 10 vadem.

Van Aberdijn tot Boerkenes / is de cours noord noordoost 9 of 10 mijlen / tusschen beyden leyt een Ty-haven: Boerkenes is een hoogen bergh en leyt op de zuyd-zijde van de hoeck / benoorden Boerkenes leyt een Inwijck als een haven / genaemt Spy ofte Spylaert / daer recht voor de wal leyt een zant / genaemt Rattenburgh / daer men hem wel voor wachten moet / als men upt den noorden komt: van daer streckt dat lant west en west zuydwest tot de Haven van Rosse ofte Lubernes.

Boerkenes.

Benoorden Rosse leyt een upt-hoeck / geheeten Capo Terbato recht in den Inham / tusschen Catenes en Boerkenes / van Boerkenes verschepden ontrent 16 mijlen / in desen Inwijck leggen veel havenen ende voerden / die diep genoegh zijn om met groote Schepen in te komen.

Capo Terbato.

Het is van daer tot Catenes 11 mijlen noordoost ten noorden / Catenes leyt van Boerkenes noordwest ende noordwest ten noorden sestien mijlen / van Boerkenes tot dat uytterste van Orkenes is het noorden ende noor-

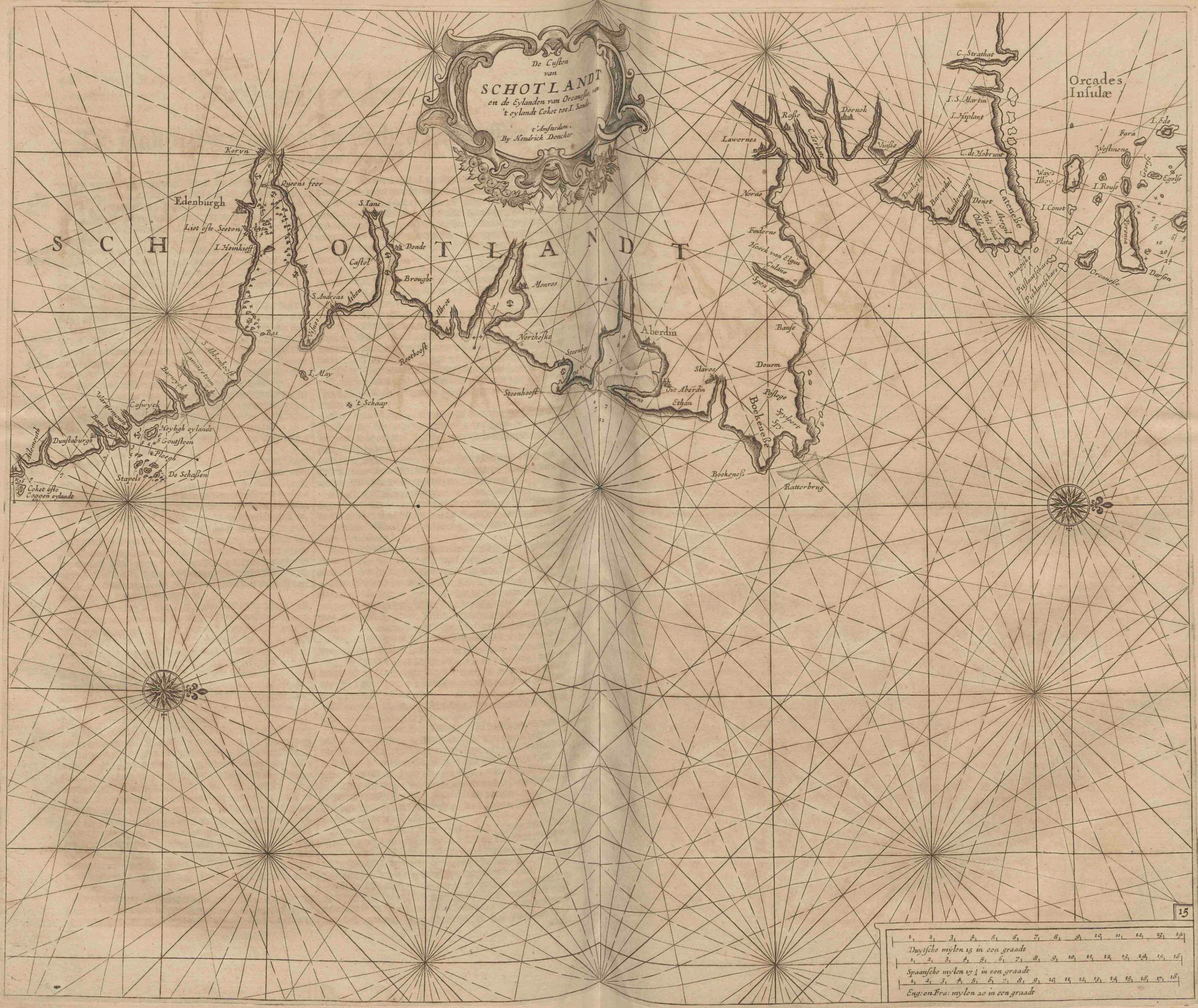
De Custen
van
SCHOTLANDT
en de Eylanden van Orcanesse, van
't eylandt Coket tot I. Sande.
t'Amsterdam,
By Hendrick Doncker.
SCHOTLANDT
Orcades
Insulæ
Edenburgh
Koryn
Queens feer
Liet oste Seeton
I. Heinkieff
S. Ians
Donde
Castel
Brought
S. Andreas
Athen
Bas
Monros
Northeske
Steenbay
Aberdin
Steenhoost
Rootshoost
I. May
't Schaap
Coswyck
Heyligh eylandt
Goutsteen
Ploegh
Stapels
De Schaßen
Dunstaburgh
Coket oste
Coggen eylandt
Lawernes
Roße
Dornok
Vuiße
Norne
Finderne
Hoeck van Elgin
Culane
Spea fl.
Banse
Douem
Slavos
Out Aberdin
Ethan
Poslege
Spyloort
Spy
Boekeneße
Boekeneß
Ratterbrug
C. Strathat
I. S. Martin
I. Hiplant
C. de Hobrunt
Dunketh
Barradul
Mandenpaupes
Denet
Catenesse
Abergil
Nois hoed
Olde wyck
Dungiske
Pitslautschare
Pichlantschare
Ways
Ilhoy
I. Conet
Plata
Orcanesse
Fara
Westmene
I. Ede
Egelse
I. Rouse
Darson
Porenia
15
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17 ½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt

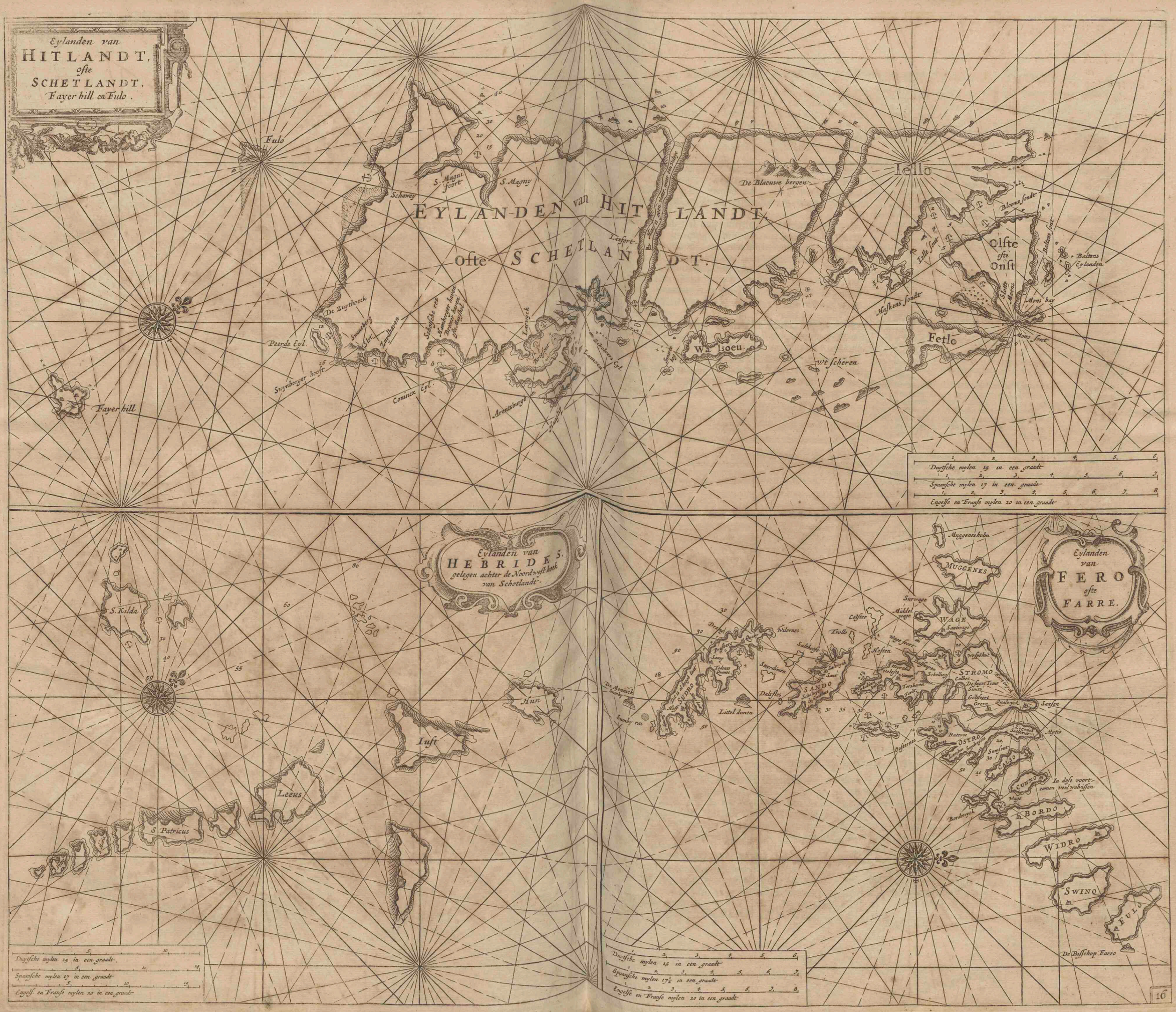
Eylanden van
HITLANDT,
ofte
SCHETLANDT,
Fayer hill en Fulo.
Fulo
Schawey
S. Magni foort
S. Magny
EYLANDEN van HITLANDT,
ofte SCHETLANDT.
De Blaeuwe bergen
Iello
Olste ofte Onst
Baltens Eylanden
Mons bay
Mons sont
Fetlo
Haskens sondt
Wt scheren
Wa lsoeu
De Zuythoeck
Peerde Eyl.
Swynborger hooft
Fayer hill
Coninex Eyl.
Arentsburgh
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17 in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt
Eylanden van
HEBRIDES,
gelegen achter de Noordwest hoek
van Schotlandt.
S. Kilda
Hun
Iust
Leeus
S. Patricus
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17 in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt
Eylanden van
FERO
ofte
FARRE.
Muggenes holm
MUGGENES
WAGE
STROMO
SANDO
SUDRO
OSTRO
CALSO
CUNNO
BORDO
WIDRO
SWINO
FULO
De Bisschop Farro
In dese voort comen veel walvissen
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt

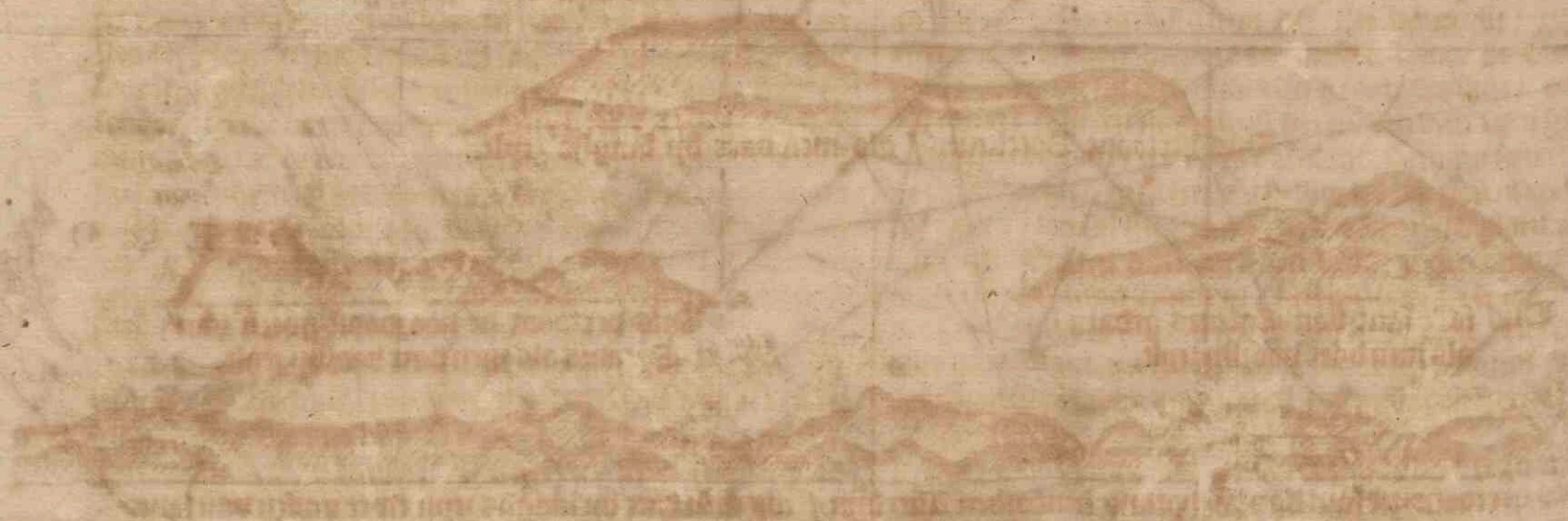

noozden ten westen en noozd noozdwest 24 ofte 25 mijlen.

Eylanden Orcades.

De Orcades zijn 31 Eylanden in 't getal / eerst Waepts ofte Elhop / dat leyt naest aen Schotlant 4 mijlen om den hoeck. Ontrent noozd noozdoost van den hoeck van Katenes af / leggen twee Eylandekens / Pits / en Pichlantsschare / men mach daer tusschen Ilhoep ende Schotlandt deur loopen na westen toe.

Heynda. Platta.

Daer benoozden leydt een Eylandt / genaemt Heynda / met noch een Eylant / Platta genaemt / benoozden Platta legget Maeplant ofte Pomona / aen de noozd-zijde van dit groote Eylandt zijn alle die Havenen daer de Schepen aen komen.

Kabunsa.

Op de oost-zijde van dit groote Eylandt leydt een ander Eylant / genaemt Kabunsa / daer benoozden leydt een ander Eylandt op de noozdoost-hoeck van het groote Eylandt: men mach ook dat dooz-loopen na Papewester / ende laten Sanda aen stuurboozt leggen.

Papewester. Sanda. Fara.

Dicht aen Papewester leydt Fara / daer bezuyden is Sirza / beoosten Sirza en Fara leggen twee Eylanden / in het midden van alle die Eylanden / genaemt Eda ende Chapnosa.

Stronsa.

Sanda leyt benoozden alle dese Eylanden / maer Papa en Stronsa leggen bezuyden Sando / beoosten Stronsa leyt een Eylant / genaemt Kuskela / dat is het alderoosterste Eylant / 't noozderste is genaemt Gonalse ofte Nozdernanse.

Acht ofte negen mijlen noozdwest van 't groote Eylant leggen twee Scharen / d'eene onder water / d'ander boven / die upt den westen komt moet hem daer booz wachten.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen dese kusten tusschen Tinbup en S. Abben-hooft maeckt hoogh water een zuydweste en noozdoostе Maen.

Tot Liedt ofte Tee-ton in de Haven maeckt vol Tee een zuydwest en westen Maen.

De vloet valt langhs dese kusten zuyd zuydoost / en de ebbe n. n. west.

Tot Oykanes en Boeckenes maeckt hoogh water een zuydweste en noozdoostе Maen.

De Vloeden komen achter Schotlant om / upt den westen / tusschen Faperhil en Oykanesse deur / en maken daer ontrent met een zuydweste en noozdoostе Maen vol Zee.

Van Boeckenes valt de vloet zuyden langhs de kust na Liet / en de ebbe ter contrarie noozden.

In dese Trabeis 't diep 40/ 50/ 60/ vad. op 45 en 50 vad. mach men 't lant sien. In dit vaer-water wert des Somers den booz-Hatingh gevangen.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van de Schassen tot Barwijck west noozdwest	2 groote mijlen.
Van Barwijck tot S. Abben-hooft noozd noozdwest	4 mijlen.
Van de Schassen tot S. Abben-hooft noozdwest ten westen	50 mijlen.
Van S. Abben-hooft tot de Bas west noozdwest	2 mijlen.
Van de Bas tot Heynkieft west en west ten noozden	4 mijlen.
Van S. Abben-hooft tot 't Eylant Map / noozden	2 mijlen.
Van S. Abben-hooft tot Fisnes noozdwest ten noozden	3 groote mijlen.
Van Fisnes tot Bonde noozd noozdwest	4 mijlen.
Van Tinbup tot Schuptenes noozdoost	75 mijlen.
Van Tinbup tot der Neus noozdoost ten o. wel soo oostelijck	78 mijlen.
Van Tinbup tot Schagen oost noozdoost	103 mijlen.
Van Tinbup tot Heyligelant oost ten zuyden wel soo oostelijck	83 mijlen.
Van Visnes tot Steen-bay noozden ten oosten	12 mijlen.
Van Noot-hooft tot Monros noozdwest	3 mijlen.
Van Monros tot Steen-bay noozdoost ten noozden	3 mijlen.
Van Steen-bay tot Boeckenes n. n. oost wel soo noozdelijck	12 mijlen.
Van Aberdijn tot Boeckenes noozd noozdoost	9 mijlen.
Van Boeckenes tot Phploozt ofte Sploozt noozd noozdwest	2 mijlen.
Van Phploozt tot den hoeck van Elgijn west	8 mijlen.
Van den hoeck van Elgijn tot de Haven van Hosse ofte de Lubernes west ten zuyden wel soo zuydelijck	5 mijlen.
Van Cabo de Terbata tot Cantenes noozdoost ten noozden	11 mijlen.
Van Catenes tot Ilhop west noozdwest	4 mijlen.
Van Boeckenes tot Catenes noozdwest en noozdwest ten noozden	16 mijl.
Van Boeckenes tot de Oycanesse / noozden ten westen	20 mijlen.
Van Boeckenes tot Hanghlip of het zuyd-eynde van Hitland noozden wat oostelijcker	38 mijlen.
Van Boeckenes tot Schuptenes o. ten n. wat noozdelijcker	54 mijlen.
Van Boeckenes tot der Neus oost wel soo zuydelijck	66 of 68 mijlen.
Van Boeckenes tot Boeven-bergen in Jutland o. ten zuyden	79 mijlen.
Van Boeckenes tot Heyligelant zuydoost ten oosten	69 mijlen.
Van Boeckenes tot het Texel zuydoost wel soo zuydelijck	105 mijlen.
Van Boeckenes tot de Holmen van Jarmupen zuyd zuydoost	81 mijlen.
Van Aberdijn tot de Holmen voor Jarmupen zuydoost ten z.	75 mijlen.

Hooghten.

Abben-hooft in Schotlant op	56 graden 12 minuten.
Boeckenes leyt op de hooghte van	57 graden 56 minuten.
Catenes op	58 graden 40 minuten.
Het grootste Eylant van de Oycanes leyt op	59 graden 8 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Dus vertoont Boeckenes / als men daer by langhs zeylt.



Dus is 't lant van Catenes gedaen / als men daer voozby zeylt.



Dus vertoont de noozdoost-hoeck van Oycanes als men daer voozby zeylt.



Dus vertoont het lant van Schotlant benoozden Aberdijn / als men daer by langhs zeylt twee mijlen van lant.

De Dertiende Vertooninge,

Zijnde

De Zee-Kusten van Faperhil / Hitlant / en de omleggende Eylanden; Als mede d'Eylanden Fero / en sommige Eylanden achter de Noozdwest-hoeck van Schotlant.

Faperhil.

HEt Eylant Faperhil leyt van de oost-hoeck van Oycanes verschepden noozdoost / en van Boeckenes noozden ten westen / ontrent 28 mijlen. Aen de west-zijde van Faperhil is tot sommige plaetsen buyte gront / maer op de zuydoost-zijde is goede ancker-gront / daer mach men over al setten.

Fulo.

Fulo leyt van Faperhil noozdwest ten noozden / 8 mijlen / daer tusschen beyden leyt de zuydelijckste hoeck van Hitlant / van Faperhil verschepden / n. noozdoost / en noozden ten oosten 5 of 6 mijlen / en van Fulo oost ten z. 3 mijlen.

Aen de zuydoost-kant van Fulo / dwers van de wal streckt een Rif ontrent anderhalf mijl in Zee.

De zuydwest-hoeck van Hitlant / te weten van de zuydelijckste hoeck tot de noozdwest-hoeck / streckt noozdwest ten noozden 5 of 6 mijlen. Aen de selve zuydwest-zijde tegen over het Eylant Fulo / leyt een Sant-bay daer men 't setten mach / maer aen de oost-zijde van de Bay is het wat buyl. Van die noozdwest of west-hoeck af / naer het noozdeynde streckt het lant van Hitlant noozdoost en zuydwest 13 of 14 mijlen.

Twee mijlen benoozden de voorsz. west-hoeck leyt een Haven van Sint Magnus / dat is een wijde Voert / daer binnen is goede ancker-gront en 16 ofte 17 vadem diepte / na dat men verre in 't lant is. Op de noozd-zijde leyt een hooge Klip / daer loopt men bezuyden in / en op de zuyd-

S. Magnus.

zijde leggen 2 of 3 klippen / die moet men aen stuurboort laten / alsmen daer in zeylen wil.

Hanghlip.

Recht beoosten om de Zuyd-hoeck van Hitlant / leydt een schoone zant-bay / daer men't setten mach op 12 of 13 vadem. Van daer tot Hanghlip is de cours noordoost wel soo oostelijck 7 of 8 mijlen.

Hamburger-haven.

Tusschen Hanghlip ende de zuyd-hoeck leyt een Eylant daer men aen beyde zijden om zeylen mach / daer achter leyt Hamburger-haven ofte de Schotse-haven / is een Laedplaetse voor de Hamburgers ende Schotten / dese Haven wert ook Bremer-haven genoemt. Daer leydt noch een hooge steyle hoeck bezuyden Hanghlip / daer bezuyden loopt men in de Bree-zondt / de principaelste haven van geheel Hitlandt / die is diep ende heeft schoone gront / men leydt daer beschut voor alle winden.

Bree-zont.

Van de Bree-zont streckt een voert door't landt / noordwaert heen / die komt in de Voert daer benoorden weder upt / en maeckt so een Eylant van het lant daer den hoogen Bergh Hanglip op leyt / als men van benoorden / dat is benoorden Hanglip / daer in wil zeylen / moet men by de zuydwal naest daer in loopen / en die by tijts geeren. In dat gat tusschen beyde Landen leggen twee Eylanden ofte Klippen / de grootste leyt de noord-wal / en de kleynste de zuydwal naest / daer tusschen beyden leyt noch een blinde klip / die komt met laegh water boven / en met hoogh water kan men die aen't barnen bekennen / als men dit in zeylen wil moet men de voorsz. grootste klip met die blinden aen stuurboort / en de kleynste klippe aen baghboort laten / op het dooghste is daer vierdehalf vadem water.

Binnen dese Haven legghen noch twee Havens aen de noord-hoeck / die in't lant strecken / daer goet leggen is.

Als men van dese voorsz. Haven binnen deur wil zeylen na de Bree-zont / ontmoet men schaers ten halven een klip daer een Rif af-streckt na de west-wal / daer neffens moet men dicht by de west-wal langhs loopen / om dat voorsz. Rif te schouwen.

Benoorden Hanghlip streckt dat landt van Hitlandt noorden / noorden ten ooste / en noord noordoost / ten laetsten noorden / en men mach tot sommige plaetsen door Hitlant henen zeylen / besonder benoorden Walsoen / daer een schoone wijde voert noordwest deur streckt / daer is tot sommige plaetsen goede Ancker-gront te vinden voor de gene die daer bekent en bedreven is. Van Hanghlip tot de noordoost-hoeck van Hitlant is de cours noord noordoost 8 mijlen / daer leggen sommige Upt-klippen / de Upt-scheeren genaemt. Van daer voort tot de noord-hoeck van Hitlant is de cours noorden ontrent 3 mijlen.

Upt-scheeren.

Recht om de oost-hoeck gaet een schoone Haven / genaemt Bloem-zont / zuydwest in. Aen de west-zijde leyt een lange klip / daer moet men beoosten in zeylen / en setten't recht binnen de Haven / het is daer binnen al schoone Sant-gront / en goet leggen. Bloem-zont streckt eerst (als geseyt is) zuyd zuydwest / daer na zuyden en zuyden ten oosten in / aen beyde zijden is goede Ancker-gront / men mach daer heel deur zeylen / en komen deur Jelle-zondt weder in Zee ontrent het Eylandt Fetlo.

Bloem-zont.

Van d'Eylanden Fero.

Namen der Eylanden van Fero.

DE grootste ende voornaemste Eylanden van Fero / zijn 12 in getale: als Suydro / Sando / Moggenes / Wage / Stromo / Ostro / Calso / Cuno / Bordo / Wijdro / Swijno / en Fulo. De kleyne Eylanden van Fero zijn 10 / als Luttel-dijmen / Stoer-dijmen / Schuyro / Dals-fles / Hesten / Trollo / Colster / Moggenes-holm / de Monnick / en de Bisschop: behalven dese zijnder noch sommige klippen en kleyne Eylandekens / tot 6 ofte 7 in't getal.

Suydro.

Het Zuydelijckste groote Eylant / genaemt Suydro / streckt meest zuydoost ende noordwest ontrent 5 of 6 mijlen / aen't zuydoost-eynde van dit Eylant leyt een hooge klip / genaemt de Monnick ofte Sombry / naer de naem van de eerste ofte zuydelijckste Haven in Suydro. Tusschen de Monnick en het zuydoost-eynde van't Eylandt Suydro is een Gas ofte Welle / die men schouwen moet / besonder met Springh-stroom.

Monnick. Sombry.

Op de west-zijde van het Eylandt Suydro en zijn geen Havens om eenige Schepen te bergen / maer is altemael hoogh schor lant. Aen de noord-zijde zijn veele Havenen daer men in zeylen ende Schepen bergen mach / als Somzont ofte Hest / Hof-wijck / Bro-by / Quael-by / ofte Kane / al wijde voerden ofte Havenen. Een Boer ofte Loots-man kan u daer over al na begeeren inbrengen.

Van het noordwest eynde van Suydro tot Moggenes-holm het Westersche en uptterste Eylant van Fero / is de cours noordwest ten noorden / en noord noordwest ontrent 6 of 7 mijlen.

Moggenes-holm.

Aen't oost-eynde van Moggenes-holm / leyt Moggenes / daer beoosten leyt dat Eylant Wage / beoosten Wage gaet een schoone Voert upt den zuyden in / van het Eylant Zando af om Hesten ende het Eylant Holster / want dese Eylanden mach men aen beyde zijden om loopen / ende laten dat groote Eylant Stromo aen de oost-zijde / ende komen alsoo in de Wage: midden in de Voert van Wage / gaet een Haven oost-waert op in't groote Eylandt van Stromo / daer in mach men't setten op 10 of 12 vadem / maer de Voert is wel 20 vadem diep.

Moggenes. Wage.

Moggenes ende het noordoost-eynde van Fero leggen verscheyden / oost noordoost of een weynigh noordelijcker ende west zuydwest ontrent 11 mijlen / daer tusschen beyden leggen 10 Eylanden / en tusschen elck Eylant is een schoone wijde diepe Voert / waer van de vierde van Moggenes af genaemt is Som-zont / alle dese Voerden strecken meest noord noordwest ende zuyd zuydoost door het lant / en op alle dese Eylanden staen Kercken / uytgenomen op Ostra / 't welck nochtans een groot Eylant is.

Som-zont.

Van het zuyd-oost-eynde van Suydro tot Schal-hooft ofte het zuydoost-eynde van't Eylant Sando / is de cours noorden ten westen ontrent 4 mijlen. Tusschen Suydro ende Sando leggen de Eylandekens Luttel-dijmen / Stoer-dijmen / Schayo ende Dalsles.

Schal-hooft. Luttel-dijmen. Stoer-dijmen.

Van Schal-hooft tot binnen het Eylant Mulso (leggende voor Stromo) is de cours noorden ten oosten 3 mijlen / daer mach men over al setten waer men wil / op 20 / 30 of 40 vadem: soo pemant upt der Zee komende / een goede Reede ofte Haven begeert te soecken onder de Eylanden van Fero / die sal dat middelste groote Eylant / genaemt Stromo / n.w. en noordwest ten westen van hem houden / soo sal hy dan midden op het Eylant Stromo sien een hooge steyle bergh / geheten Schellinck / daer op moet hy dan toe zeylen / soo sal hy ontmoeten dat voorsz. Eylant Mulso / een leegh Eylant daer men aen beyde zijden omme mach / maer aen het zuyd-eynde is't best om daer in te loopen / onder dit Eylant is over al goede ancker-gront. Recht tegen over dit Eylant aen het groote Eylant leyt Torshaven / de principaelste Haven van Fero / daer alle den handel is van koopmanschap.

Stromo. Schellinck.

Torshaven.

Van Torshaven ofte het Eylant Mulso / tot dat noordoost-eynde van Fero / is de cours noordoost en noordoost ten oosten ontrent 9 ofte 10 mijlen / daer tusschen beyden leggen 7 Eylanden / en tusschen elck Eylant / als geseyt is / gaet een wijde Voert deur / t'lant ontrent noordwest / noordwest ten noorden ende noord noordwest deur / streckende. Het noord-eynde van Fero is ontrent 3 mijlen breet / ende streckt noordwest ende zuydoost / is geheeten Fulo / daer neffens leyt de Bisschop.

Fulo. De Bisschop.

Die in Som-zont begeert te zeylen van Mulso af / gaet noordoost ten noorden aen 2 mijlen / na den hoeck van Bordenes toe / dan noordwest op van Bordnes af / soo sal hy een Kerck gewaer worden op het Eylant Kalso / die moet men laten aen stuurboort / en gaen voort west noordwest in / tot in de Bocht van't Eylant Ostro / en setten't daer op 17 ofte 18 vadem.

Dese Eylanden van Fero leggen in een drie-hoeck / het is van't zuydoost-eynde van Sudro tot Fulo ofte het noord-eynde van Fero noord noordoost ende zuyd zuydwest verscheyden 16 mijlen.

Van d'Eylanden achter de noordwest-hoeck van Schotlant.

VAn Schotlant west-waert benoorden Yrlant leggen veel Eylanden / van welcke wy eenige hier sullen beschry-

schrijven / met soo veel beschept als tot noch toe daer van bekent is.

Namen der Eylanden.

De namen van de principaelste Eylanden daer gelegen zijn dese/ Areu/ Jla/ Jona/ Mulla/ Bzagedul/ Hum/ Just/ Leeus/ S. Patricius/ S. Maria/ S. Colane/ S. Petous/ Epth / ende S. Kilda. Dit zijn de grootste / noch zijnder sommige kleyne Eylandekens: als Kona/ Cheut/ Trauta/ Fladde/ Gzand Melul / Petit Melul / Stalpan/ Cannay/ Kum / Egge / Mule / Cinte / Carndenburgh / Gzonsay/ S. Karbo / Lismondt / Swinoy/ Machare / Gegay / Carap / en Naversay. Alle dese Eylanden leggen ende behooren onder Schotlant / ende zijn die by de Weroldt-beschrijveren Insule Hebzides genoemt wozden.

Barre of Kona.

Het Eylandt Barre of Kona is het noozdelijckste Eylant achter Schotlandt gelegen / leyt van Fulo verscheyden ontrent west zuydwest acht-en-twintigh mijlen / 't leyt by twee andere kleyne Eylandekens / ontrent een groote mijl van malkanderen.

De Eylanden van Leeus zijn van Kona verscheyden zuydwest 12 ofte 13 mijlen / en van het noozd-eynde van Leeus tot S. Kilda is 't zuydwest ten westen 12 mijlen.

Sint Kilda.

Aen de oost-zijde van S. Kilda is een goede Reede voor eenen westen en noozdwesten wint / dit Eylant leydt by de andere Eylandekens / daer van de twee niet seer groot en zijn / op 't selve dat bewesten leyt mach men sommige Huysen sien staen / en dese twee Eylandekens leggen 8 mijlen bewesten 't groote Eylant van Leeus / op de kusten van Leeus leggen noch twee rijen groote Rotsen / als of 't Eylandekens waren / van malkanderen / zuyden ende noozden wel soo oostelijck / ontrent 5 of 6 mijlen.

Leeus.

De zuyderste leggen by 3 Eylandekens / maer de noozderste leggen by acht kleyne Eylandekens / oft klippen.

Het Eylant van Leeus is in veel stucken gedeylt dooz de welcke men tot veel ende verscheyden plaetsen zeylen mach. Leeus met sijne Eylanden streckt zuyd zuydwest en zuyden ten westen ontrent 22 mijlen.

Maer aen de oost-zijde gaet een wijde voert deur / van 4 of 5 mijlen: Men zeylt dicht by het Eylant van Leeus in / ontrent zuyd zuydwest / tot booz by 't Eylant Cheut.

Epkts.

Van daer streckt de voert tusschen 't groote Eylant Bzagadul en Leeus dooz / zuyden en zuyden ten westen / na 't west-eynde van Leeus toe / genaemt de Epkts / dan laet men Mulla ende Jla met veele andere verscheyden Eylanden aen de stincker-hant. Jona / Jla / Mulla / en Bzahedul zijn 4 van de grootste Eylanden / die aen de west-kust van Schotlandt gelegen zijn / en leggen dicht by 't vaste lant / dan daer zijn veel Havenen en voerden / soo dat men daer over al mach in ende rondom zeylen.

Op den noozdwest-hoeck van Hlant leggen oock sommige Eylanden / daer men al tusschen deur en rondomme zeylen mach.

Tusschen Kona ende Orcanesse leggen oock sommige Eylanden / daer men oock al tusschen deur ende rondomme zeylen mach.

Die aen dese Eylanden verbalt / die zy wel op sijn hoede / want het meeste deel van dien bewoont wozt / van wilde en wreede menschen.

In Leeus ende de Eylanden daer ontrent / maeckt een zuydweste en noozdooste Maen het hooghste water / desgelijcks oock buyten de noozd-hoeck van Schotlant.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In Hitlandt binnen de voerden en Havenen maeckt vol Zee / een zuyd zuydweste en noozd noozdooste Maen / de vloet loopt daer om de oost / en de ebbe om de west / besonder aen 't zuyd-eynde en noozd-eynde van Hitlant / en vallen soo dwers deur de voerden en havenen.

In de Eylanden van Fero maeckt het hooghste water een noozden en zuyden Maen.

Onder dese Eylanden van Fero gaen seer harde stroomen / met groote bzaepingen / de vloedt komt daer upt den westen en west noozdwesten / en de ebbe upt den oosten en oost zuydoosten / en vallen soo deur de Eylanden heen / daer moet men sijn getp na reeckenen / als men van het eene Eylant na het ander varen wil / daer zijn twee Wellen ofte Mael-stroomen / de eene aen het zuyd-eynde van Sudzoy / en d'ander een mijl binnen Schal-hooft aen Qualsnes.

Hoe wel de stroomen deur dese Eylanden so sterck lopen / soo bloept 't daer nochtans geen twee ellen op en neder.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Fayerhil tot de noozdoost-hoeck van Orcanes zuydwest 7 of 8 mijlen.
Van Fayerhil tot het zuyd-eynde van Hitlant zuyd zuydwest / en zuyden ten westen 5 of 6 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Hitlandt tot het Eylant Kona west zuydwest 35 mijlen.
Van 't noozd-eynde van Hitlandt tot de klippen van Kookol west zuydwest 95 of 96 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Hitlandt tot Fero west noozdwest en noozdwest ten westen 46 mijlen.
Van 't noozd-eynde van Hitlandt tot het zuyd-eynde van Fero / west en west ten noozden 44 mijlen.
Van Hitlandt tot de oost-hoeck van Hlandt is de cours noozdwest ten westen / ontrent 98 mijlen.
Van het noozd-eynde van Hitlandt tot Gzijp noozdoost ten oosten 87 mijlen.
Van Hitlandt tot Stadt oost noozdoost 50 mijlen.
Van Fero tot Kona zuyden ten oosten 34 of 35 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Fero tot Kookol / zuydwest wel soo westelijck 64 mijlen.
Van Kona tot Leeus is de cours zuydwest 12 mijlen.
Van het noozd-eynde van Leeus tot Sint Kilda / zuydwest 12 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Leeus / tot de noozdwest-hoeck van Hlant / is de cours zuyd zuydwest ontrent 20 mijlen.
Van S. Kilda tot het noozd-eynde van Hitlant / noozdoost ten oosten 70 mijlen.

Hooghten.

Het zuyd-eynde van Hitlant leyt op 60 graden.
Het noozd-eynde van Hitlant leyt op 60 graden 55 minut.
Het zuyd-eynde van Fero leyt op 61 graden 20 minuten.
Het noozd-eynde op 62 graden 8 minuten.
De Eylanden van Kona leggen op 58 graden 25 minuten.
Het noozd-eynde van der Leeus leyt op 58 graden 25 min.
De klippe Kookol leyt op 58 graden 20 minuten.
De noozdwest-hoeck van Schotlandt leydt op 58 graden 48 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

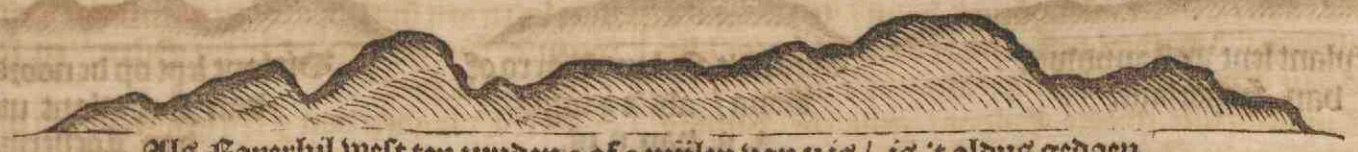

Als Fayerhil west ten zuyden 2 of 3 mijlen van u is / is 't aldus gedaen.



Als Fayerhil west van u is / en dat ghy Hitlant in het noozdwesten van u siet / soo is 't aldus gedaen.



Als Fayerhil zuydoost en zuydoost ten oosten 2 of 3 mijlen van u is / is 't aldus gedaen.



Als Fayer-hil noordwest en noordwest ten westen tusschen beyden van u af is ontrent 4. mijlen / verthoont 't aldus.



Fayer-hil 4. mijlen zuydwest ten westen van u / thoont aldus.



Als Fulo noord noordoost 3 mijlen van u leyt / is 't aldus gedaen.



Als ghy de zuydoost-hoeck van Hitlant west noordwest van u hebt / soo verthoont hem 't landt / gelijck in dese en de twee navolgende Figuren te sien is / de AA en BB aen malkander.



Dit is 't vervolgh van de voorgaende Figuer.



Dese is noch 't vervolgh van de voorgaende Figuer.

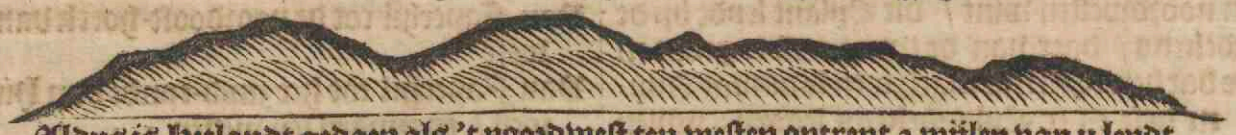

Aldus is Hitlandt gedaen als 't noordwest ten westen ontrent 3 mijlen van u leydt.

Wyemer-haven. Hoeck van Wee-zont. Hanghlip.



Aldus is Hitlant gedaen tusschen Hanghlip en Hamburger-haven.



Aldus verthoont 't landt benoorden de Haven van Wee-zont / Hanghlip noordwest van u zijnde.



Vier mijlen benoorden Hanghlip / is 't landt aldus gedaen / als men ontrent een mijl daer af is / Hitlant loopt daer in een groote bocht / met veel Eylanden.



Aldus doet hem Hanghlip op / als 't noordwest van u is / 6 mijlen.



Als 't noord-eynde van Hitlant zuydoost ten oosten van u is / is 't aldus gedaen.



Aldus vertoont S. Hilduyn als men ontrent 4. mijlen z. w. daer van is.



Alst Eylant Leeus 6 mijlen oost van u leydt / is 't aldus gedaen / en men is dan binnen Sint Hilda.



Dit Eylant leyt oock op de kust van Leeus.



Sint Hilda is aldus gedaen alst zuydwest van u is / 6 mijlen.



Aldus is S. Hilda gedaen alst noord noordoost van u is / 4 mijlen.



Sint Hilda zuydwest ten westen / 4 mijlen van u zijnde / is 't aldus gedaen.



Aldus is Fulo gedaen / 4 mijlen zuyden van u zijnde.



Dit Eylant leyt west zuydwest van Schotlant.



Dus is 't Eylant Barro of Mona / als 't 3 mijl z. z. o. van u is.



Dit land leyt op de noordwest-hoeck van Schotlant niet veer van Aocherme.



De Zuyd-punt van Fero west noordwest van u 4 mijlen / vertoont hem aldus.



De Zuyd-punt van Fero noordwest 5 mijlen van u / vertoont hem aldus.

Kerste

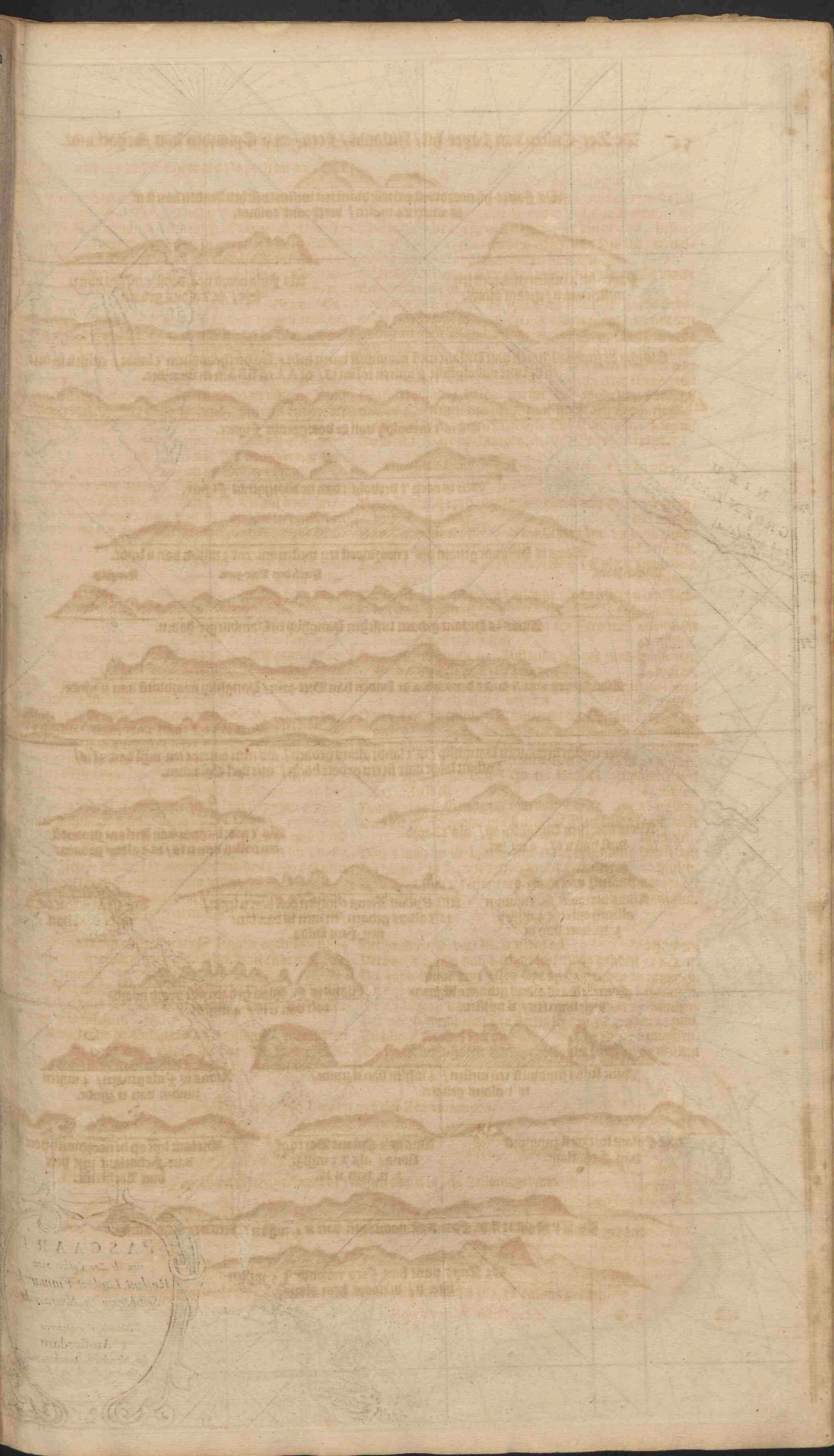

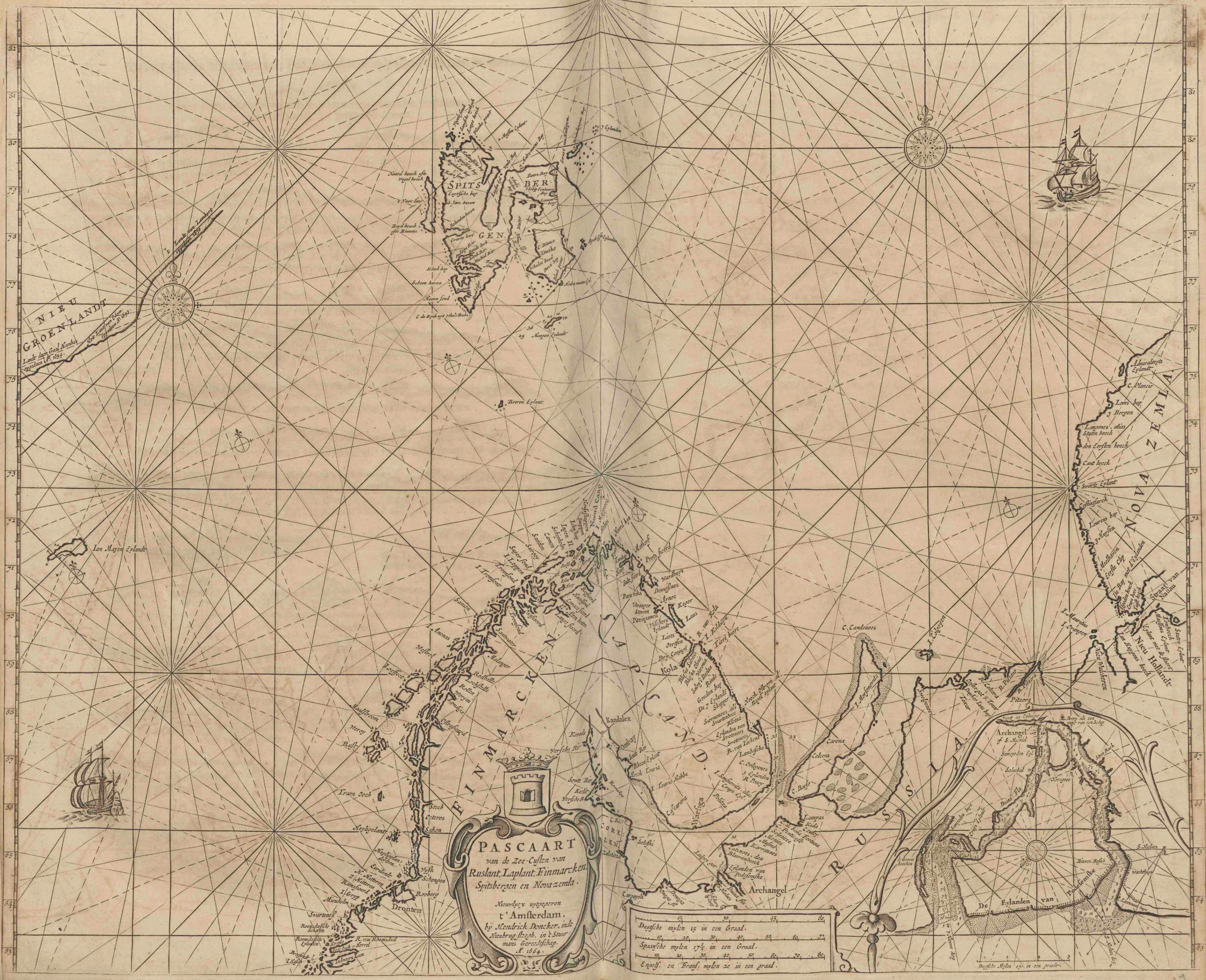
PASCAART
van de Zee-Custen van
Ruslant, Laplant, Finmarcken,
Spitsbergen en Nova-zemla.
Nieuwlyck uytgegeven
t'Amsterdam,
bij Hendrick Doncker, inde
Nieubrug steegh, in 't Stuur-
mans Gereedtschap.
A°. 1664.
Duytsche mylen 15 in een Graad.
Spaansche mylen 17½ in een Graad.
Engels. en Frans. mylen 20 in een graad.
NIEU GROENLANDT
SPITS BERGEN
FINMARCKEN
CAPCAND.
RUSSIA
NOVA ZEMLA
Nieu Hollandt
Archangel
Kola
Kandalex
Dronten
Ian Mayen Eylandt
Beeren Eylant
Archangel of S. Michiel
De Eylanden van Podesemske
Duytsche Mylen 15 in een graadt.

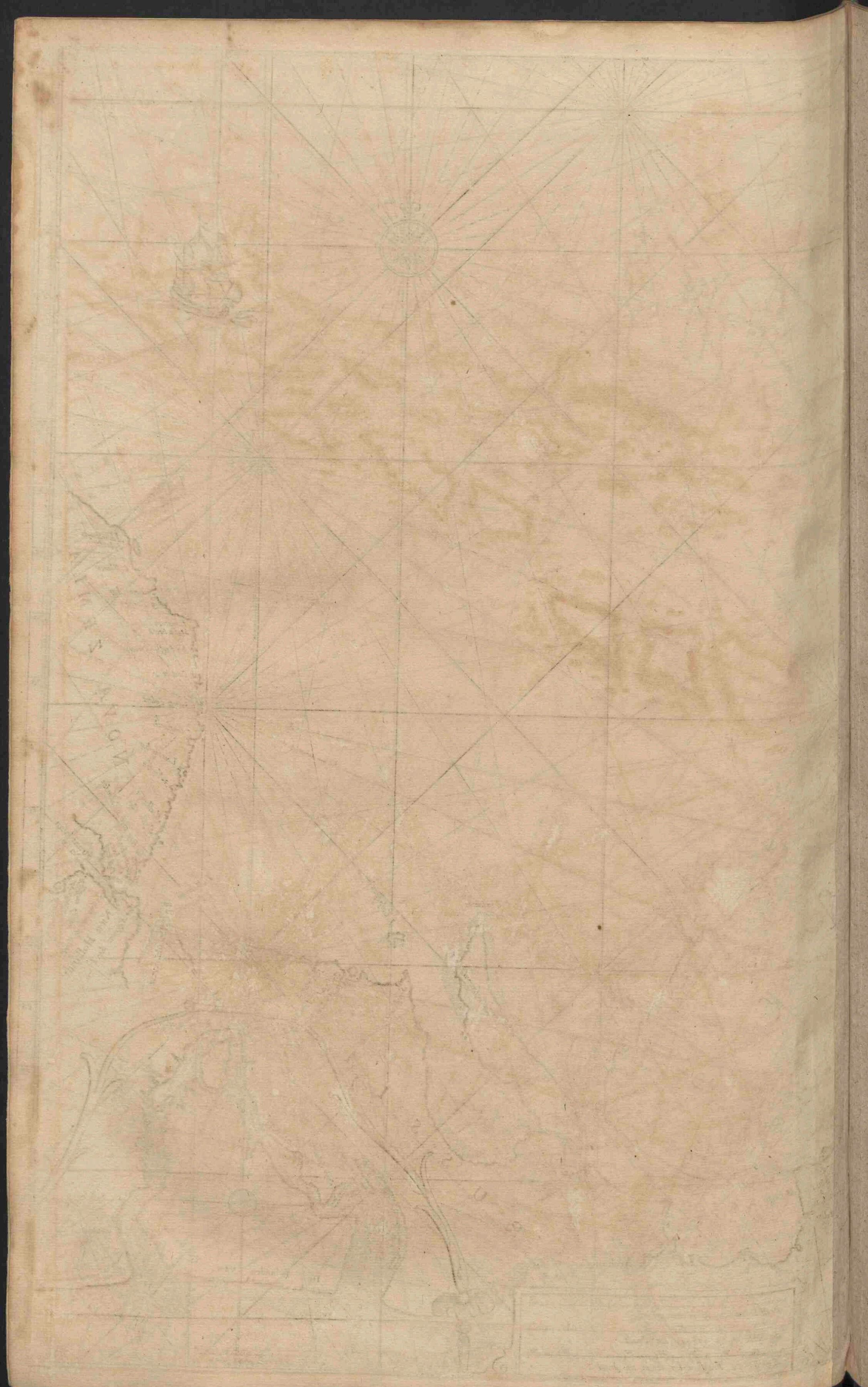



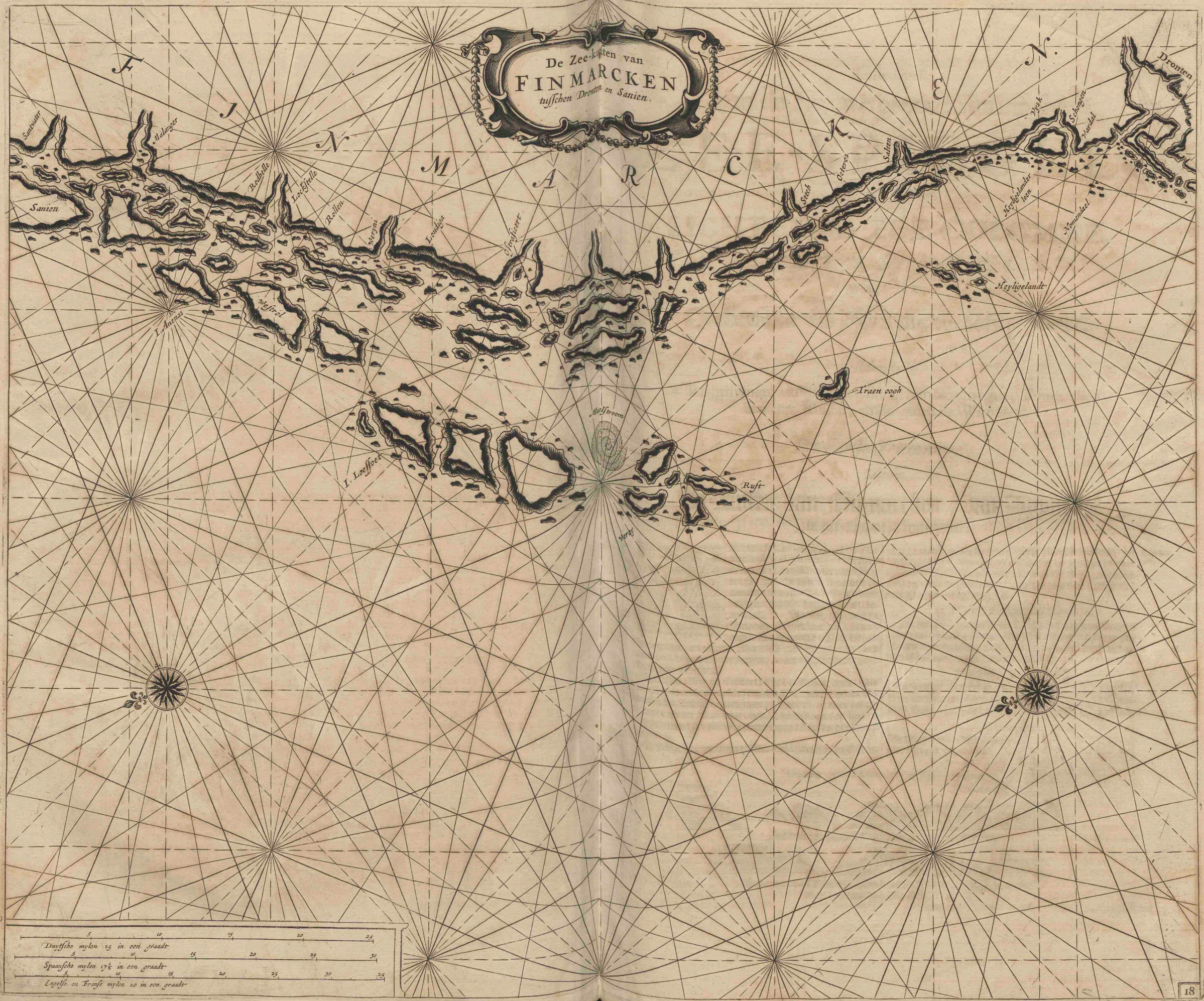
De Zee-kusten van
FINMARCKEN
tusschen Dronten en Sanien.
F I N M A R C K E N.
Santwater
Malanger
Sanien
Rodhelle
Lockstelle
Rollen
Weryni
Londiga
Ostrasicert
Westrol
I. Anenas
I. Loessoet
Maelstroom
Ruft
Weray
Stech
Octeros
Salten
Vysk
Schongen
Wardal
Dronten
Heyligelander leen
Nomendael
Heyligelandt
Traen oogh
5 10 15 20 25
Duytsche mylen 15 in een graadt
5 10 15 20 25 30
Spaansche mylen 17½ in een graadt
5 10 15 20 25 30 25
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt

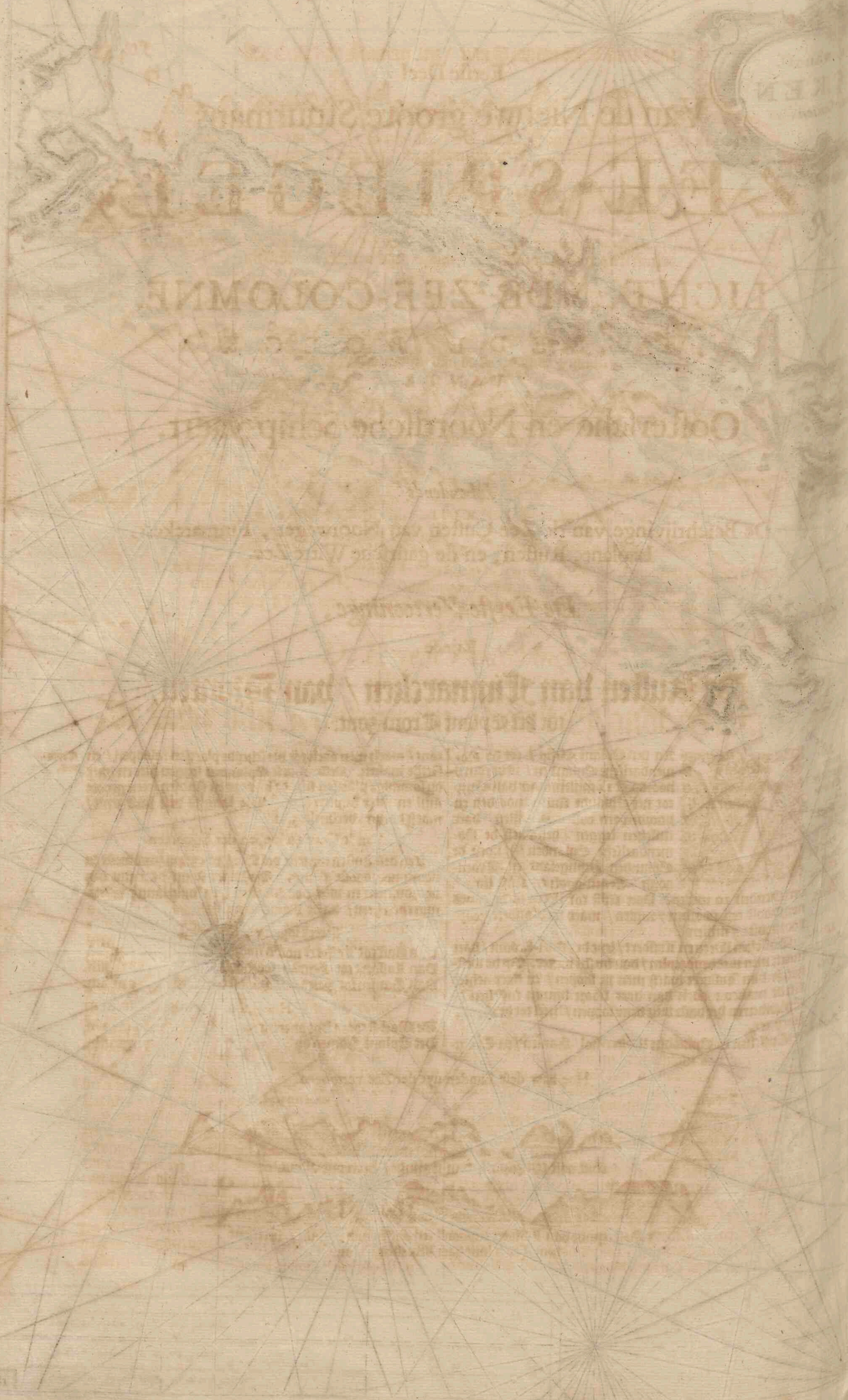

Eerſte Deel

Van de Nieuwe groote Stuurmans

ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

TWEEDE BOECK

VAN DE

Ooſterſche en Noordſche Schip-vaert.

Inhoudende

De Beſchrijvinge van de Zee-Cuſten van Noorwegen, Finmarcken, Laplant, Ruſſen, en de gantſche Witte Zee.

De Eerſte Vertooninge,

Zijnde

De Kusten van Finmarcken / van Dronten / tot het Eylant Trom-sont.

Van het Eylant Gzijp / tot de Nomendaelſche Eylanden / is de cours noordoost 14 mijlen / maer van Gzijp tot het Eylandt Kust / noorden en noorden ten ooſten 48 mijlen / daer tuſſchen leggen (behalven de Nomendaelſche Eylanden /) noch de Eylanden Hepligelant en Traen-oogh. Traen-oogh en Kust leggen verſcheyden 10 mijlen. Van Kust tot Wero is de cours noordoost ten noorden 7 mijlen / maer tot Loffoert noord noordoost 25 mijlen.

Nomendaelſche Eylanden.

Kust.

Hepligelandt.

Traen-oogh.

Wero.

Tuſſchen Wero en Loffoert / lept de Mael-ſtroom / daer mach men niet deur zeylen / dan by ſtil water. By de weſthoeck van Loffoert mach men in loopen / en daer achter Reede maken: oock van daer voort binnen tuſſchen de Eylanden en het vaſte lant deur loopen / heel tot de Noordkaep toe.

Mael-ſtroom.

Loffoert.

Tuſſchen de Eylanden Weſter-hol / Sanien / en Trom-sont / mach men oock tot verſcheyde plaetſen inloopen / en Reede maken. Neffens deſe Eylanden leggen hier en daer op ſommige plaetſen blinde klippen en Rudſen / een groote mijl en meer buyten lant. Die langhs deſe kust zeylt / mach daer op verdacht zijn. Trom-sont.

Sanien.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen deſe kuſten maeckt vol Zee / een zuyd zuydweſte en noord noordooſte Maen. De Vloet komt daer uyt den noordweſten en weſt noordweſten / en valt langhs Finmarcken heen / na de Noord-kaep.

Streckingen en Courſſen.

Van Kust tot Loffoert noord noordoost	25 mijlen.
Van Loffoert tot Sanien noordoost	28 mijlen.
Van Sanien tot Sürop noordoost ten ooſten	32 mijlen.

Hooghten.

De Mael-ſtroom lept ontrent op	68 graden.
Het Eylant Sanien op	70 graden.

Hoe haer deſe Landen uyt der Zee vertoonen.

Loffoert.

Oost ten zuyden.



Kust oost ten zuyden van u zijnde / vertoont aldus.



't Oost-eynde van Loffoert zuydoost ten ooſten van u zijnde / vertoont hem (en 't lant daer bewesten) aldus.



Als ghy twee mijlen van de wal zijt / soo zijn al de ses Eylanden hoogh als 't lant in de Straet / maer als het zuydoost van u is / ses of seven mijlen / soo vertoont het aldus.



Als Loffoert oost zuydoost / en Gust 't uytterste van alle de Eylanden zuyd zuydoost van u is / soo vertoont het hem / en 't lant tusschen beyden / als in dese twee Figuren te sien is.



Dit is 't vervolgh van de voorgaende Figuur.



't Oost-eynde van Wester-hol vertoont aldus / als men daer by langhs zeylt / ontrent 5 mijlen daer af zijnde.



Dese twee Figuren behooren by de Krupskens aen malkander.



Dus vertoont 't Eylant van Sanien als de twee hooge bergen op 't Oost-eynde zuydoost ten zuyden / en den hoeck met de kerk zuyden ten westen van u zijn drie mijl / als de voorsz. twee hooge Bergen op 't oost-eynde zuyden van u zijn / dan zijn die recht over malkanderen.

De Tweede Vertooninge,

Zijnde

De Kust van Finmarcken / van 't Eylandt Sanien / of Trom-zont tot Kijn of de Noord-kaep.

Van 't Eylant van Trom-zont tot Suroy is het oost noordoost 11 of 12 mijlen. In Superweer en in Mefioert leggen de gantsche Somer over Schepen / en dat zijn de eenige Laedplaetsen van Suroy. Beoosten 't Eylandt Trom-zont gaet de Trom-zont in / tusschen de Eylanden Fogelde en Skerfeu / als men daer in zeylt laet men de Eylanden Loppen en Loppen-kalf aen baghboort bupten d'andere Eylanden leggen / daer binnen zijn verschepden Eylanden / Inwijcken / en Voerden / daer men in zeylen / ende de Reede soecken mach / als Orefioert / Biurfioerde / en meer andere.

Tusschen Loppen en Suroy zeylt men door Superzont en Stierner-zont / in de Rivier van Altenbotten / daer tusschen laet men dan aen stuurboort Muisfioert / Arefioert / en Langefioert. Aen baghboort by de west hoeck van Suroy om / aen het lant van Suroy leyt een Haven / daer by oock een Visschers Dorp / beyde geheeten Haeswijck / Suroy is ontrent 8 mijlen langh / streckt op de buyten zijde oost noordoost / ende 't is aen 't west-eynde hoogh / en aen 't oost-eynde laegh.

Seven of 8 mijlen beoosten het Eylant Trom-zont / ontrent 2 mijlen buyten lant / leyt eenen steenen droogte / wepnigh onder water. Jan Huygen van Linschooten sijn tweede Reyse na Nova Sembla in 't Jaer 1595 / zeylde met sijn Schip daer op by schoon weder en slecht water / dat 't hout daer de Steven mede gevoert was / aen spaenderen daer afstiet / doch 't schip draeyde na sommige stooten met de stercke stroom daer af. 't Is te vermoeden dat daer meer leggen dan men sien kan / ofte tot noch toe ontdeckt zijn.

Ontrent 5 mijlen oost ten noorden van 't oost-eynde van Suroy / leyt dat Eylant Ingen / daer tusschen leggen noch Reefs-holm en Schip-holm / kleyne Eylandekens / daer men aen beyde zijden om mach aen zeylen / tot achter Ingen ofte Suroy.

Als men tusschen Suroy en Ingen in komt / soo leyt dwers van Suroy of na het ander lant een goede Haven / geheeten Hamer-feest. Wepnigh het inwaert leggen twee hooge Holmen / en daer tegen over een Reede / geheeten Slechtenes. Tusschen Hamer-feest en Slechtenes / eer dat men Slechtenes krijght / leydt een Inwijck aen het lant van Suroy / daer is goede Reede op 25 of 30 vadem / dicht by de wal. Een wepnigh voor by die Holmen aen het landt van Suroy / tegen over de Rivier van Alten / is een goede Reede / geheeten Goeshoop / een schoone Zant-bay.

Tusschen Ingen ende de Noord-kaep / of het Eylant Maggeren leyt Helmskup / een Eylant daer men rondom zeylen mach / dat heeft aen de noordwest-zijde een Inwijck / geheeten Ackefioerd / daer men Reede mach maken voor zuydelijcke en oostelijcke winden / aen de zuydoost-zijde is een Bay / geheeten Knaerwijck / daer men te Reede mach loopen / en beschut leggen voor westelijcke en noordelijcke winden.

De Noord-kaep is de noordelijckste hoeck van 't Eylant Maggeren / daer recht bewesten leggen de Eylandekens van Stappen. Aen de zuyd-zijde van Maggeren / effen om den oost-hoeck leyt Reelwijck / een goede Haven. Aen de selve zuydoost zijde / by de zuydelijcke hoeck van Maggeren / leyt een Eylandeken / geheeten Altens-oulen / de Voert tusschen dat Eylandeken en 't landt van Maggeren

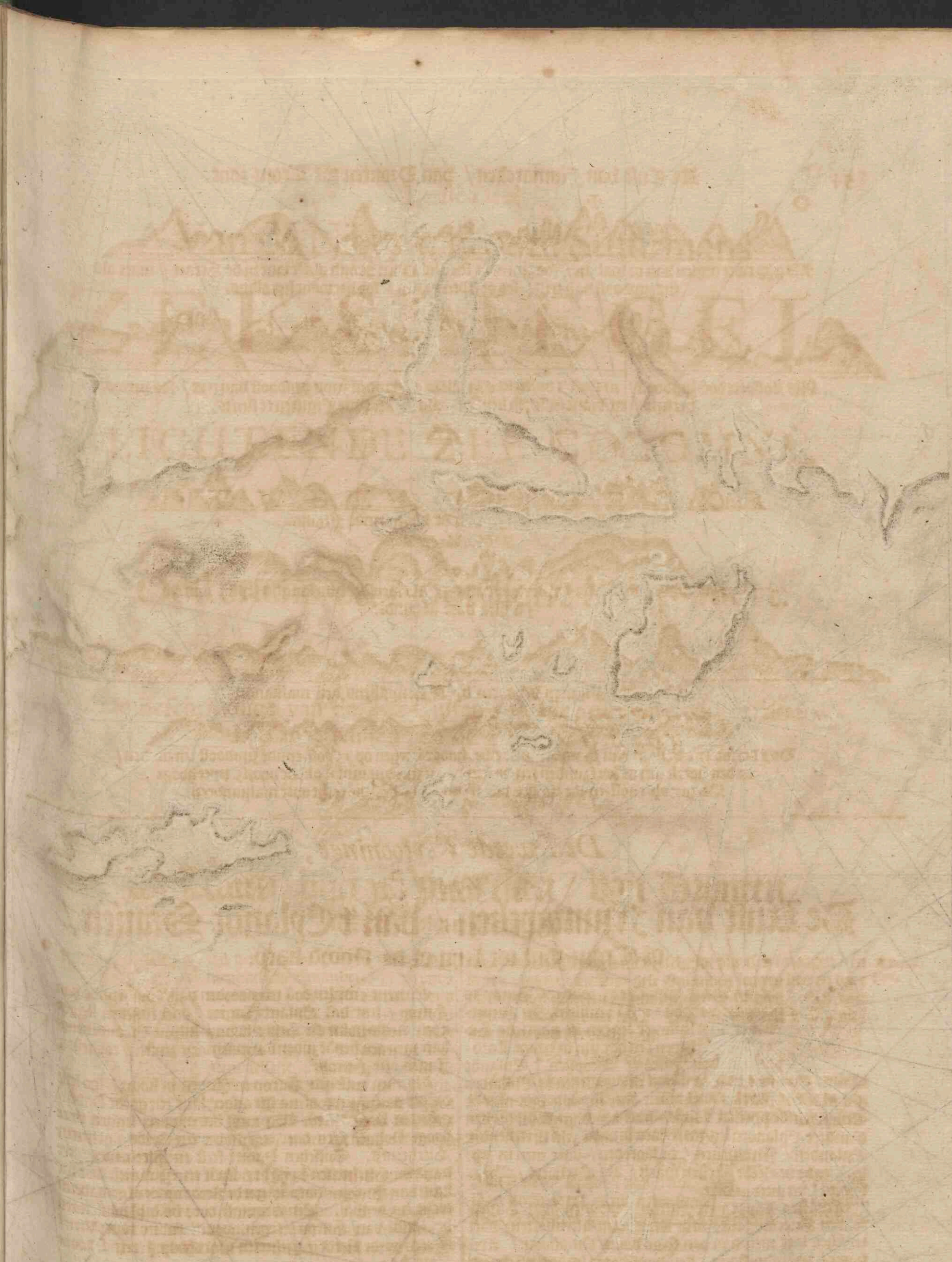

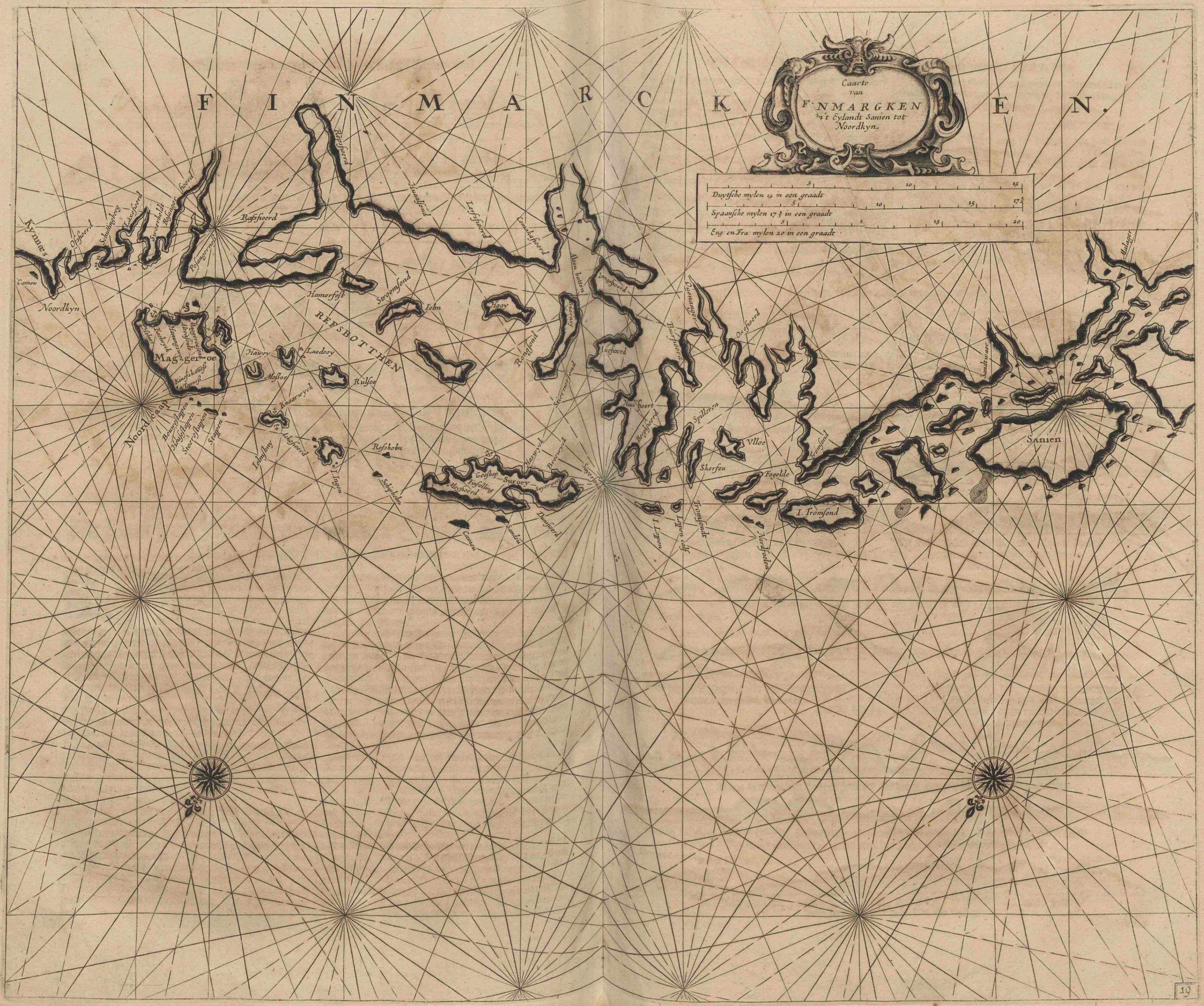

Caarte
van
FINMARGKEN
in't Eylandt Sanien tot
Noordkyn.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17 ½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt
FINMARCKEN.
Kynnaes
Camen
Noordkyn
Ofsfioerd
Schuttingberg
Laxefioerd
Swoerholdt
Rosanger fioerd
Posangerneß
Rafsfioerd
Repsfioerd
Hamerfest
Stroomsond
Ielm
Hooy
REFSBOTTHEN
Maggeroe
Hawey
Laedoey
Moßoe
Rulsoe
Knaarwyck
Noordcaap
Bouwestapen
Stoerestapen
Stapen
Lelmsluy
Ackefioerd
Refsholm
Schipholm
I. Ingen
Gooshop
Suroey
Finfelling
Meyfioerd
Haswyck
Breewyck
Suyersond
Dunsfioerd
Sandeu
Cameu
Rongsond
Stiernersond
Alten botten
Langefioerd
Lerfsfioerd
Comakafioerd
Ixefioerd
Nuisfioert
Berghfioerd
Spilleren
Vlloe
Skerfeu
Fogelde
I. Tromsond
Tromsondt
I. Loppen
Loppen calf
Nordfoelen
Oxefioerd
Quenanger
Sandewaer
Malager
Sanien

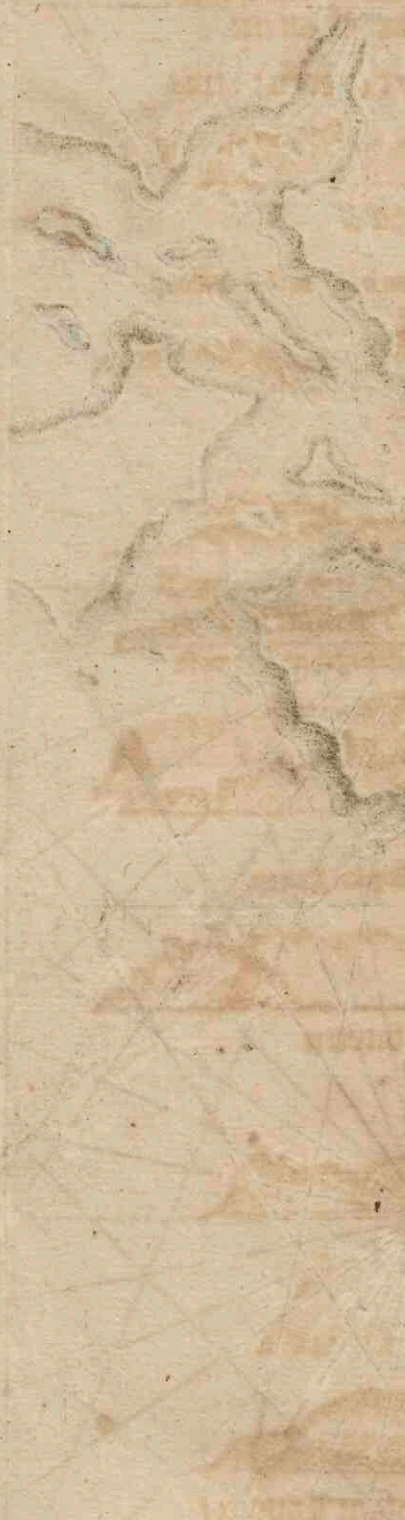

ren / heet Waggeren-zont / daer is goede Reede / en beschut meest voor alle winden.

Men mach deur Super-zont bewesten Surop in loopen achter Surop / Ingen / Helmshup / en meer andere Eylanden daer bezupden / deur verschepde gaten bezupden Waggeren langs / en komen tusschen de Noord-kaep ende Noord-kijn weder in Zee.

Van de Noord-kaep west-waert streckt de kust langs de Eylanden west ten zupden ontrent 28 mijlen / van daer voort west-waert ontvaltse zupdelijcker.

Van't Gety en loopen der Stroomen.

Tusschen Surop en de Rivier van Alten maeckt hoogh water een zupdwest ten westen / ende noordoost ten oosten Maen.

Aen de Noord-kaep een zupd zupdweste en noord noordooste Maen.

Bewesten de Noord-kaep komen de Stroomen upt den noordwesten / en west noordwesten / en vallen langs Finmarcken heen na de Noord-kaep.

Streckingen en Courssen.

Van't Eylant Trom-zont tot 't west-eynde van Surop oost noordoost wat noordelijcker 11 of 12 mijlen.
Van't oost-eynde van Surop tot Ingen is de cours oost ten noorden 5 mijlen.
Van Helmshup tot de Noord-kaep is de cours oost ten noorden 5 mijlen.
Van de Noord-kaep tot Noord-kijn is de cours oost ten zupden 9 of 10 mijlen.

Hooghten.

De Noord-kaep lept op de hooghte van 71 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

Als de hoeck met het Krups west zupdwest van u is / vertoont aldus.



Noordfoelen en't lant daer bewesten aen is aldus gedaen / als dese hoeck met dit krups ‡ zupdwest ten westen van u is.

Als Zupder-foelen z. w. ten zupden van u is 3 mijlen / is't aldus gedaen.



Het lant bewesten Foelen zupdwest ten zupden van u zijnde / vertoont aldus.



Noordfoelen zupden ten westen van u zijnde 3 mijlen / is't aldus gedaen.

Schipholm.

Eylant bupten Surop.



Dus vertoont Surop als men daer by langhs zeylt 4 mijlen daer af.

Als Schip-holm zupdoost / en't Eylant bupten Surop ontrent 3 mijlen van u zijn / vertoont hem aldus.



Dus vertoont het Eylant Ingen / als't oost zupdoost 3 mijlen van u is.

Reede van Ingen. Hoogen Bergh.



Dus vertoont Ingen / als dese Bergh een mijl zupden ten oosten van u is.

Desen Bergh / leggende op't Eylant Lappen / siet men over Surop / als men langs Surop zeylt van't noord-eynde na het zupd-eynde.

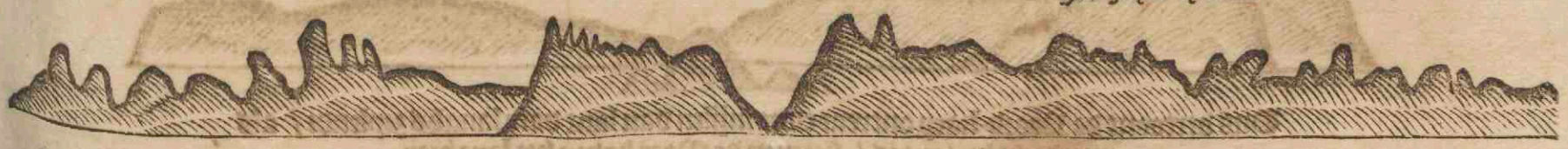

Aldus is't lant van Lappen gedaen / als het zupden ten westen van u lept 4 mijlen.



Dus is't Eylant Lappen gedaen / zupden ten oosten 4 mijlen van u zijnde.

Aldus is Lappen gedaen / als het zupdwest ten zupden van u is / 4 mijlen.

Zupden ten oosten.



Als Ingen ontrent 3 mijlen zupden dwars van u lept / is het aldus gedaen / Schipholm lept dan van u zupden ten westen.

Dus

Langen Bergh.

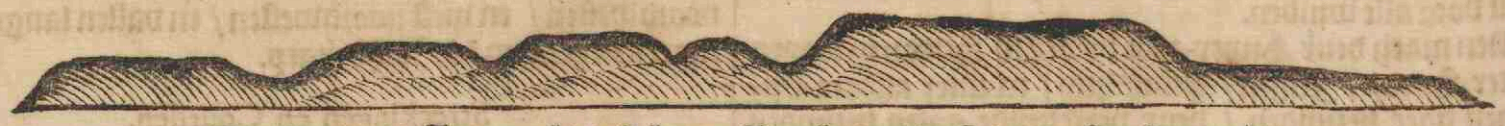

Dus vertoont Ingen als deſe lange Bergh zupdweſt ten weſten van u is.



Als Helmſey zupden okte wat weſtelijcker ontrent 2 mijlen van u is / is 't aldus gedaen.



Als Helmſey ontrent 4 mijlen zupden en zupden ten weſten van u is / is 't aldus gedaen.



Helmſey zupdweſt van u 5 mijlen / is het aldus gedaen.

Zupd zupdweſt.



Dus vertoont Helmſey / dzie mijlen daer af zijnde / als de platte Bergh zupd zupdweſt van u is.



Dus vertoont het Eylant Stappen / als 't 3 of 4 mijlen zupd zupdweſt van u is.



Dus vertoont Stappen als 't vier ofte vijf mijlen zupdweſt van u is.

Noord-kaep zupdooſt ten ooſten.



Het ooſt-eynde van Stappen vertoont hem aldus / als men daer by langhs zeylt.

De Moer met de Dochters zupdooſt ten zupden.



Dus vertoont de Noord-kaep / daer by langhs zeylende / de hoecken van u zijnde / als daer boven geteeckent ſtaet.

Noord-kaep.



Stappen.
Moer met de Dochters.

De Noord-kaep zupden ten ooſten van u zijnde / vertoont aldus.



Als de Moer met de Dochters ooſt zupdooſt van u is / vertoont het lant aldus.

Als de Noord-kaep zupdooſt / en de Moer met de Dochters zupd zupdooſt van u zijn / vertoonenſe aldus.



Dus vertoont de Noord-kaep ontrent twee mijlen van lant daer langhs zeylende / als men dicht by lant is / ſiet men de Moer boven het lant heen.

Noord-kijn.

Moer met de Dochters.



Dus vertoont de Noord-kaep / als de Moer met de Dochters zupd zupdweſt dzie mijlen van u is / de Noord-kijn leyt dan zupd zupdooſt van u / als hier afgebeelt is.

Zupdweſt ten zupden. Zupdweſt. Zupdweſt ten weſten.



Dus vertoont de Noord-kaep / de hoecken van u zijnde / als daer boven geteeckent ſtaet / de Moer mach men dan van den oberloop eſſen boven water ſien doppen.

Dus

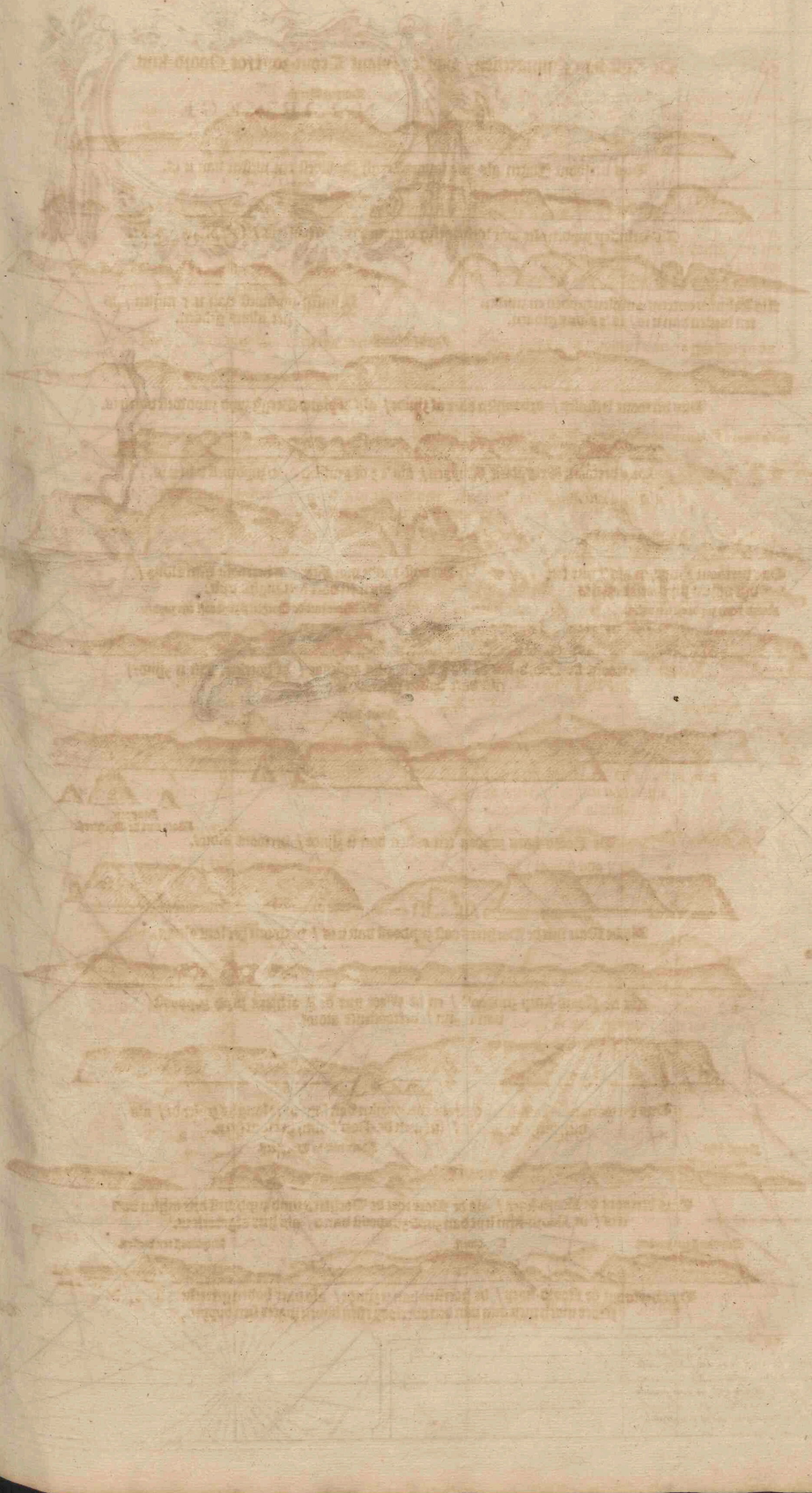

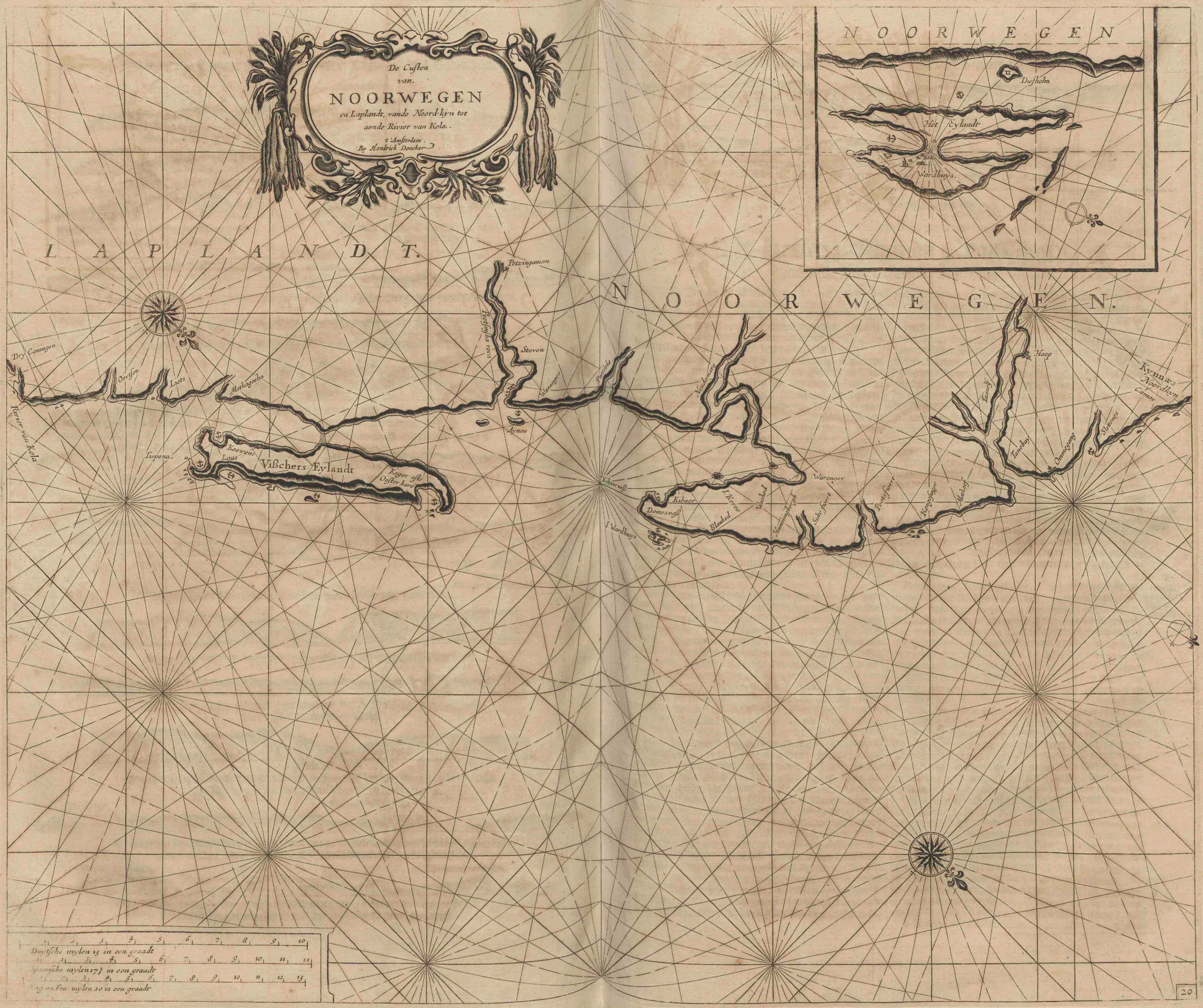
De Custen
van
NOORWEGEN
en Laplandt, vande Noord-kyn tot
aende Rivier van Kola.
t'Amsterdam.
By Hendrick Doncker
NOORWEGEN
Diefholm
Het Eylandt
Wardhuys.
LAPLANDT.
NOORWEGEN.
Petzingamon
Stoven
Aynoe
Dry Coningen
Oertsen
Liets
Motkagoeba
Rivier van Kola
Tiepena
Koewens
Laus
Vißchers Eylandt
Kegor ofte
Ooster have
Kibaer
Domesneß
Blanhed
I Wardhuys
Waronger
Hoop
Kynnæs
Noordkyn
Camoe
Slettenes
Omnegang
Tanebay
Pooksfoert
Kongsfoert
Matkorf
Sulzfoert
Hammingbergh
Washed
I Keroe
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt

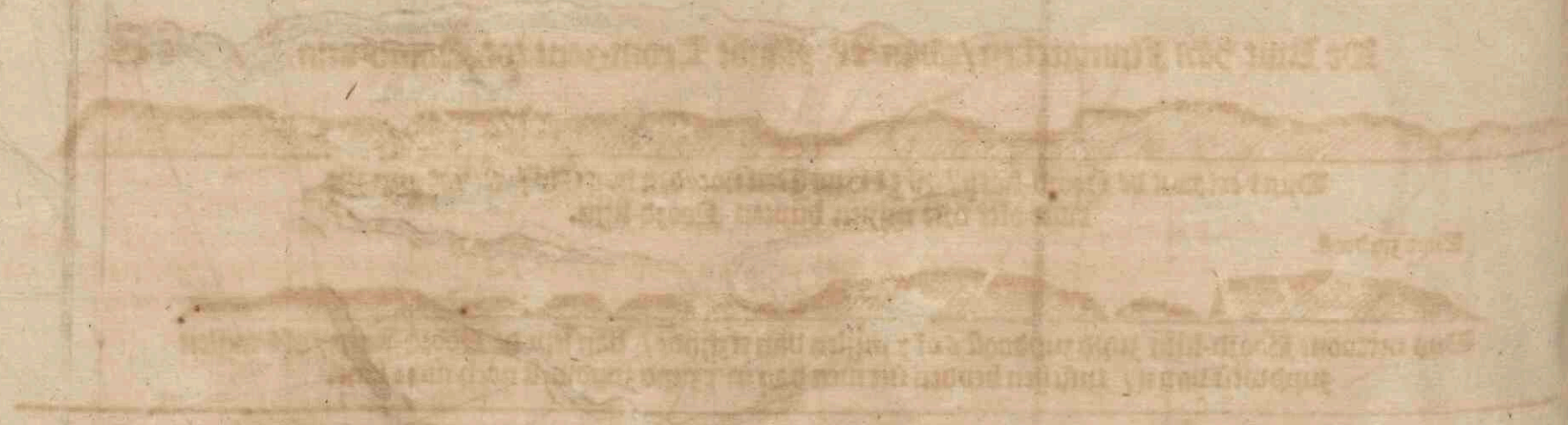



Dus vertoont de Noord-kaep / als die west ten noorden van u is / en dat ghy zijt twee ofte drie mijlen buyten Noord-kijn.

Zuyd zuydoost.



Dus vertoont Noord-kijn zuyd zuydoost 6 of 7 mijlen van u zijnde / dan leyt de Noord-kaep 7 of 8 mijlen zuydwest van u / tusschen beyden siet men dan in 't zuyd zuydwest noch meer lant.

De Derde Vertooninge,

Zijnde

De Zee-Kusten tusschen de Noord-Kaep / ofte Noord-Kijn tot de Rivier van Kola.

TIen mijlen of daer ontrent / oost ten zuyden van de Noord-kaep / leyt Noord-kijn. Van Noord-kijn tot Tanebay is 't oost zuydoost acht mijlen / daer tusschen beyden is 't al een schoone Kust / sonder buyten ofte Eylsen / een hoogh steyl afgebickt landt / sonder eenige strant.

Noord-kijn.

Als men voor by Noord-kijn komt zeylen na Tanebay / soo ontmoet men eerst den hoeck van Slechtenes / een slechte uytstekende hoeck / seer goet om kennen / daer na Ommega een Visschers Dorp / staende aen de Zeekant / daer recht beoosten gaet de Tanebay in / dat is een groote diepe Rivier / die eerst zuyden / daer na zuydwest verre te landewaert instreckt / en in tween hem verdeelt / is voor aen de mondt wel twee mijlen of meer wijdt / en over al seer diep / die in de Tanebay begeert te wesen / die moet al by de west-wal inloopen / en daer langhs / om dat men aen de west-wal moet leggen / aen de oost-zijde is geen Reede of plaetse daer men anckeren mach. Aen de voorsz. west-zijde zijn veel hoecken en Inwijcken / aen te sien / als oft men daer achter soude te Reede loopen / maer men moet die al voorby zeylen / soo lange tot men aen de selve west-wal een ronde Bergh siet / daer een Warder op staet / daer recht voorby staen sommige Visschers Huysen / op een leege Heuvel / te neffens die Huysen loopt een leege blacke hoeck van 't landt af / achter dien hoeck moet men loopen / en setten 't voor die Huysen met een ancker t'Zee / en een kabeltou aen 't landt vast.

Tanebay.

Recht beoosten Tanebay leyt den hoeck / en dat landt van Matkorf / van daer na Wardhuys streckt de Kust zuydoost ten oosten / zuydoost / en meest zuydoost ten zuyden 12 mijlen / daer tusschen heeft men veel hoogh slecht landt. Ten halven tusschen beyden / doch Wardhuys naest / leyt een hooge Heuvel op 't hooge landt / aen te sien als een Kasteel of Landt-huys / seer kennelijck / daer nekens dicht by landt zijnde / schijnt het of daer beneffens een groote Voert is / daer men soude mogen inzeylen. Wardhuys zijn drie Eylandekens / met noch sommige kleyne klippen daer by / het zuydelijckste is het grootste van de drie dat voort alleen bewoont / daer op is een Dorp van ontrent 300 Noordsche Huysen / met een Kasteel / is ontrent een half mijl langh / leyt een vierendeel mijls van landt af / gestreckt gelijck de Kust / meest zuyden en noorden / daer tusschen beyden is het over al diep water. Aen de zuyd-zijde van dit Eylant streckt een Haven ofte groote Bay in / ontrent ten halven het landt / desgelijcks oock een van benoorden / soo dat de twee Inwijcken malkanderen soo na komen dat 'er niet meer als een smalle Singel-strant blijft / ontrent een steen-worp breedt / deelende alsoo dat Eylandt by na in tween / het oostelijckste deel is het kortste en hooghste / het westelijckste het langhste in de streckinge. Dicht op de strant / aen de oost-zijde van de zuyder Haven / leyt het Kasteel / daer benoorden op de voorsz. Singel-strant en om de Bay staen de Huyskens. In de zuyder Bay is het goet leggen / maer de beste Reede is tusschen het vaste landt en het Eylant / ontrent ten halven aen de zijde van het Eylandt neffens een zant-bay tegens het Slot / daer is goede ancker-gront op 10 of 12 vadem / men leyt daer beschut voor alle winden / behalven voor noorde en zuyde winden / die waepen daer recht deur / doch men heeft eenigh beschut van sommige hoecken van het Eylant / men mach sonder schroomen soo uyt den zuyden als noorden / daer tusschen inkomen / 't is voor al schoon en klaer / dan die uyt den noorden komt / moet die Holm daer de galgh op staet nader loopen als het Eylant / om dat het daer neffens het Eylant een wepnigh vuyl is. Ontrent een Gotelingh-schoot noord-waert van dat grootste / leggen de twee kleynste / dicht by een / schijnen van verre een Eylant te zijn / zijn t'samen geen vierendeel mijl langh / maer hoogh en steenrotsigh aen te sien / daer leggen noch twee of drie klippen by. Aen dese Kust gelijck aen de Noord-kaep maeckt hoog water een noordoostse en zuydweste Maen.

Van Wardhuys tot den hoeck van Kegor ofte het Visschers Eylant is de cours zuydoost ten zuyden 7 ofte 8 mijlen / daer tusschen beyden is een groote Inwijck / daer verscheyden Boerden en Rivieren zijn / onder andere de Rivier Pitsingh / dat is een groote schoone en ruyme Rivier daer men met groote Schepen mach inkomen / een goet stuck binnen de Rivier is goede Reede / daer wort veel Salm gevangen ende geladen / dan daer en vallen anders geen besondere waren. Zuyd zuydwest van de hoeck van Kegor leggen twee Eylanden / daer bezuyden loopt men in Munnicke-voort.

De Rivier Pitsingh.

Kegor is een schoone Haven / leggende aen het noordepnde van het Visschers Eylandt / wepnigh binnen den hoeck / daer leggen twee ofte drie klippen aen de noordhoeck van de Haven / en noch een blinde midden in het gat / men moet die blinde met d'ander klippen aen stuurboort van hem laten / en loopen by de zuyd-wal in / en wijcken dan achter de voorsz. klippen / en setten het daer op 7 ofte 8 vadem / het gat streckt zuydwest in / het is daer soo goet leggen als in eenige Havens daer ontrent op de Kust. De Deenen noemen dese Haven Oosser Haven / daer plach de Stapel te wesen van de Visch / daer elck moet komen koopen / daer van heet noch dat Eylandt daer Kegor aen leyt / het Visschers Eylant / het en is eygentlijck geen Eylant / maer seer na / is met een soo smallen hals aen het vaste lant vast / dat met gemeen hoogh water onder loopt / soo dat het sich dan een Eylandt maeckt; de Russen die van Kildupn ofte de Rivier van Kool komende na de Rivier Pitsingh willen wesen / achter dit lant heen varen / en haer schupten over dien smallen hals heen halen / om niet buyten om te varen.

Kegor of Visschers Eylant.

Van Kegor tot Laus is de cours langs de wal zuydoost ten zuyden wel soo oostelijck 7 of 8 mijlen / dat is een eenparige rechte Kust sonder hoecken ofte Inwijcken al voor by Laus / tot Tiepena toe / maer de zuydhoeck van Laus streckt een wepnigh upt / daer op staen twee Warders / benoorden de hoeck is een Haven van Laus / een schoone Zand-bay / daer seer goet leggen is / voor de zuydelijcke ofte oostelijcke / maer niet voor noordelijcke winden. De winden tusschen het noordwest en noordoost waepen daer open in / en maken daer seer hol water / men leyt daer op twaelf / 10 / en 8 vadem na dat men verre inloopt / hoe

Reede aen Wardhuys.

verder hoe drooger/maer al schoone opgaende zant-gront: van Laus een wepnigh na Kegor toe/ leydt een Eylandeken / daer achter is 't goet setten voor oostelijcke windt / op schoone zant-gront / dan 't isser wat enge.

Tiepena. Van Laus tot Tiepena is 't een groote halfmijl / aen de hoeck liggen sommige klipkens / dan men kanse niet sien/ ten zy dat men daer dicht by is/Tiepena is een schoone Haven / als men van benoorden komt moet men soo verre om de zuyd loopen by de wal langhs / tot dat men open daer in siet / en zeylen als dan daer midtswaters in / als men uyt den zuyden komt opent het gat hem selve / daer binnen komende moet men noordwaert op wijcken en daer setten/ men leyt daer beschut voor alle winden / daer zijn geen duyvlen die u mogen hinderen ofte deeren / maer 't is 'er over al suyver en schoone zandt-gront.

Recht om den hoeck bezuyden Tiepena / dat is aen de zuydwest-zijde van 't Visschers Eylandt / is noch een schoone Haven daer men te Reede mach loopen / geheeten Hoewens.

Hoewens. Van Laus tot de Rivier van Kola / is de cours zuyden ten oosten en z. zuydoost ontrent 8 mijlen / maer Kildupn en Laus leggen verschepden z. o. ten zuyden wel soo oostelijk/ en noordwest ten noorden wel soo westelijck oock 8 mijlen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen de Noord-kaep maeckt hoogh water een zuydwesse Maen.

Tegens de Tanebay maeckt hoogh water een zuydwesse Maen.

Tot Wardhuys maeckt hoogh water een zuydwesse ende noordoosse Maen.

Alle de voorsz. Kusten maeckt een noordoosse / en zuydwesse Maen 't hooghste water.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van de Noord-kaep tot de Noord-kijn is de cours oost ten zuyden 8 of 9 mijlen.

Van de Noord-kijn tot de Tanebay is de cours oost zuydoost 7 of 8 mijlen.

Van de Tanebay ofte Matkorf / tot Wardhuys is de cours zuydoost ten oosten / zuydoost / en zuydoost ten zuyden 12 mijlen.

Van Wardhuys tot den hoeck van Kegor zuydoost ende zuydoost ten zuyden 7 of 8 mijlen.

Van Kegor tot Laus zuydoost ten zuyden wel soo oostelijck 7 of 8 mijlen.

Van Laus tot de Rivier van Kool / zuyden ten oosten en zuyd zuydoost 8 mijlen.

Van Laus tot Kildupn is de cours zuydoost ten zuyden wel soo oostelijck 8 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

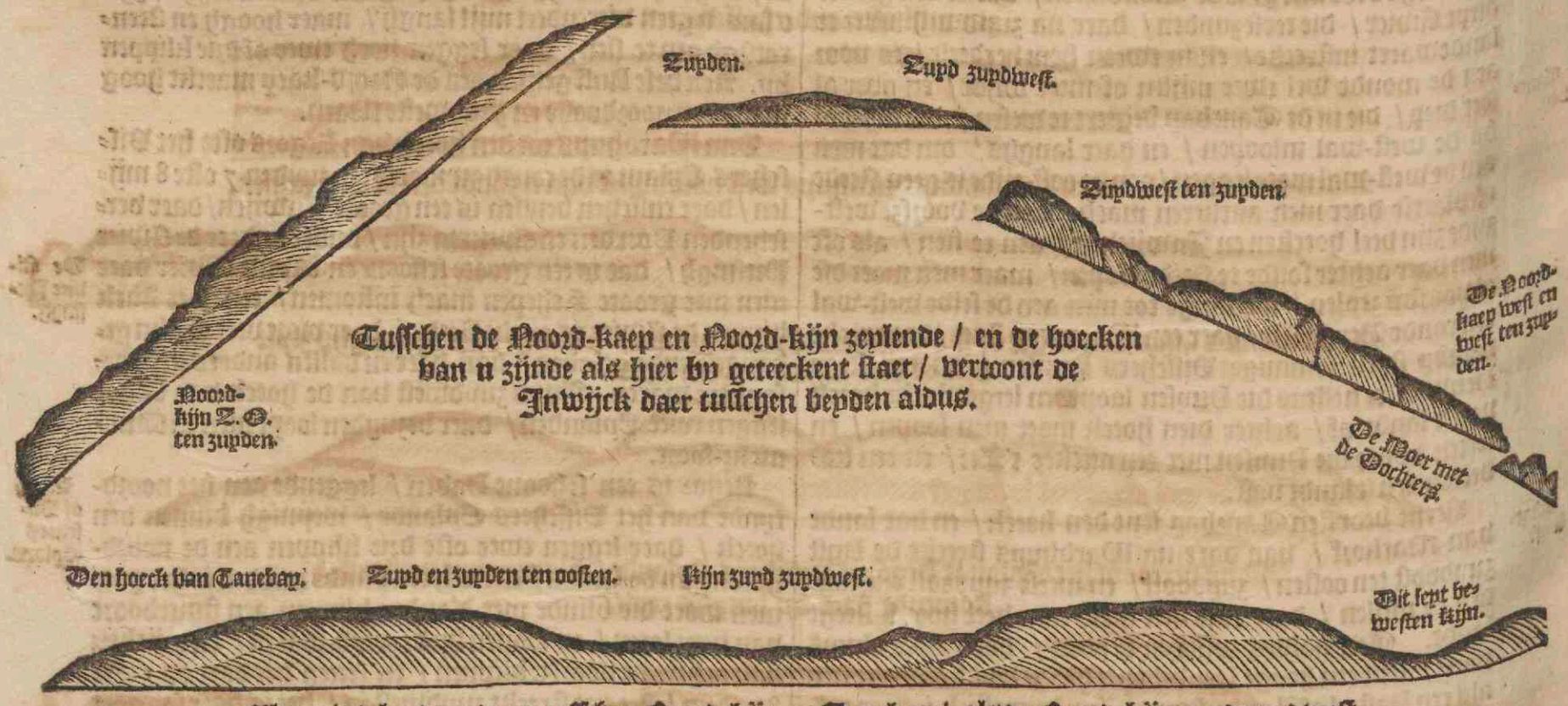

Tusschen de Noord-kaep en Noord-kijn zeylende / en de hoecken van u zijnde als hier by geteeckent staet / vertoont de Inwijck daer tusschen beyden aldus.

Aldus is 't landt gedaen tusschen Noord-kijn en Tanebay / als de Noord-kijn zuyd zuydwest ses mijlen / ende den hoeck van Tanebay zuyden ten oosten van u is.



Aldus vertoont hem Kijn / als die Bergh daer het krupsken by staet zuyd zuydwest van u is ontrent twee mijlen.



Als dese Bergh met het kruys zuyden ten westen van u is / ende ghy ontrent twee mijlen van de wal zijt / soo vertoont hem de Noord-kijn aldus.



Aldus vertoont het landt tusschen Kijn en Tanebay / als men daer by langhs zeylt / vijf ofte ses mijlen buyten landt / Kijn zuydwest ten westen van u zijnde.

Aldus

Tanebay.



Aldus doet hem de Tanebay op als men van Kijn af komt dicht by 't landt langhs / men siet dese twee hoecken tegen het hooge binnen-landt aen / de oost-hoeck doet hem op by na als Noort-landt. De west-hoeck vertoont eerst schuyn / maer als men allenghskens neffens de Voert komt / soo wordt hy mede schor.

Matkorf. Tanebay. Kijn.



Als Matkorf dwars van u is / vertoont dat en 't landt daer benoorden na Kijn aldus.

Tanebay. Kijn.



Aldus is 't landt beoosten Tanebay als men daer by langhs zeylt / twee mijlen buyten landt.

Wardhuys. 't Landt benoorden Wardhuys.



Dus vertoont het Eylant Wardhuys als 't zuyden van u leydt twee ofte drie mijlen.

't Eylandt Wardhuys. 't Vaste Landt.



Aldus is 't Eylandt Wardhuys en 't landt daer benoorden gedaen / als 't zuyd zuydwest een mijl ofte anderhalf van u is.



Aldus vertoont 't landt en 't Eylandt Wardhuys west noordwest van u zijnde drie of vier mijlen.



Aldus is 't landt van Kegor of het Visschers Eylant gedaen / als men daer by langhs zeylt drie of vier mijlen buyten landt.



Aldus vertoont het Eylandt Kegor of Visschers Eylandt / als men uyt den westen komende daer by langhs zeylt.

't Eylandt Kilduyn.

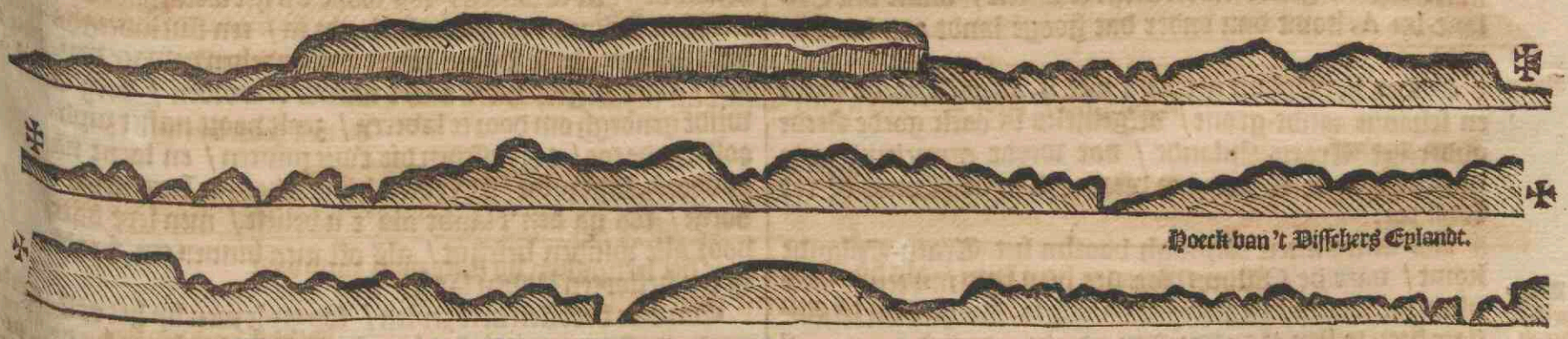

Hoeck van 't Visschers Eylandt.

Aldus vertoont het Eylant Kilduyn en 't landt daer benoorden in den Inwijck na 't Visschers Eylant / als men daer tusschen beyden is / vijf of ses mijlen van Kilduyn ontrent zuyden of zuydwest van u zijnde.

De Vierde Vertooninge,

Zijnde

De Zee-Kusten van Laplant / tusschen de Riviere Kola / en de Eylanden van Swetenoes.

De Rivier van Kool.

OM op de Rivier van Kool ofte Kola te zeylen/ soo gaet van Laus ofte het zuyd-eynde van 't Visschers Eylant na de Rivier toe / zuyd zuydoost en zuyden ten oosten / loopt by het hooge landt van Podenwolck om / soo sal hem dan de Rivier seer wijt openen. Als men by de hoeck van Laus is / mach men het Eylandt Kildupn ende de Riviere van Kool ofte het landt daer by sien / tusschen Laus ende de Rivier van Kool is ook een groote Inwijck / als ghy nu in de mont van de Rivier zijt / soo streckt die eerst in zuyden ten westen / daer na zuyd zuydwest na dat Eylandt toe / dat in de Kaerte van dese Riviere met A geteyckent staet / dan te met zuydwest ten zuyden / voorby het Eylant geteyckent met B, na het Traen-eylant toe / dan zuydwest ten westen / en te met om den hoeck west ten zuyden / daer na west in na Duybels-hoeck / daer tegen over leyt de Witte-steen / die leyt op 't landt / daer neffens is goede Reede / van daer weder west ten zuyden / west zuydwest / zuydwest / en zuyd zuydwest naer Kool toe.

Reede in de Rivier.

Als ghy op de Riviere komt / en daer Reede wilt soecken / soo houdt by de west-wal langs / een stuckjen binnen zijnde / suldy sien een kleyn Eylandeken leggen dicht by de wal / van daer een stuck voort om de hooge hoeck / is een bocht ofte Inwijck / en in die bocht een Zant-bay daer men een Schip mach bergen sonder ancker ofte tou / dat is een schoone Zandt-bay daer men heel in mach loopen / by de noord-zijde langhs is 't al vijf vadem diep een schoone zandt-grondt / men loopt daer tusschen de twee hoecken in / maer daer leydt een zwarte klip in 't naeuwe tusschen bey de wallen / die laet men aen stuurboort leggen / binnen die Steen is 't 3 en 2 vadem diep / tot tegen de strant aen / daer binnen is 't schoon groen veld. Recht buyten de Bay leggen twee Eylanden / daer van is het buytenste ofte oostelijckste het kleynste: als men in 't opzeylen van de Rivier voorby dese twee voorsz. Eylandekens komt / ontrent ten halven het Eylant geteyckent A, daer is ook goede Reede aen de west-wal / ghy sult daer sien op 't hooge drie Warders / genaemt de drie Koningen / daer neffens is Reede. Als men een stuck voorby dat Eylant A is / en mach men de Rivier niet meer open sien / maer schijnt geslooten en dicht te wesen / want dat Eylant by A, komt dan onder dat hooge landt aen de oost-zijde.

Reede.

Drie Koningen.

Reede.

Onder het Eylant geteken met B, is ook goede Reede en schoone zandt-gront / desgelijcks is ook goede Reede onder het Traen-Eylandt / dat werdt gereeckent voor de helft van de Rivier / te weten: van de Mondt af tot Kool toe.

Als men nu een weynigh voorby het Traen-Eylandt komt / daer de C staet / soo siet men voor uyt een zwarte blaeuwe Bergh / geheeten de Duybels-Bergh / het schijnt daer heen te sien als of de Rivier dicht ende geslooten was / by stuurboorts-zijde is 't best langhs gezeylt / daer heeft men meest al gront / dicht by landt zijn veel bochten / hoeckjens en Inhaummen / die niet alle te beschrijven zijn. Aen de ander zijde en komt men soo gemeenlijck niet / of het geschiet by faute / daer schijnen ook veel Bayen en Reeden / ende ook wel eenige by-rivierkens te zijn. Als men nu voorby de Duybels-bergh komt daer de D staet / voorby de Witte-steen / soo mach men de Klinck-bergh sien aen de west-zijde / en bykans al tot Kool toe. Als men de Klinck-bergh sien mach / daer is al gront by de west-wal om te setten / daer zijn dan aen weder-zijden geen buyten / maer als men soo verre inkomt ter plaetse daer de letter E geteeckent staet / daer moet men de west-wal wat schouwen / om een buyken dat van de wal afschiet / ende houden wy midswaters / tot dat men tegen de Klinckbergh komt / daer moet men weder dicht by langhs: in het midden van het baer-water leyt een Eylant van Rudsen / dat met hoogh water onder is / daer moet men wel op letten / van de Klinck-bergh naer het Robben Eylant toe / zeylt al by de west-wal langhs. Het Robben Eylandt leyt ook met hoogh water onder / dan als 't onder is / soo set 't et neffens de verbarnde boomkens: neffens het Robben Eylandt leyt een seer grooten steen / op de Vattingh van het geberghte / siet daer neerstigh naer uyt / ende blijft daer buyten ofte daer benoorden / te weten: een boogh-schent / daer is de Reede / daer meughdy het setten by de wal / soo droogh als 't u belieft / het is daer goet leggen / en men begint aldaer Kool by het huys heen te sien.

Rudsen.

Robben-Eylant.

Tusschen het Eylant Kildupn en de Rivier van Kola / de Rivier wat nader als 't Eylant / leyt een Haven / geheeten Bliesna Silensi: dat is te seggen het naeste Silensi / men zeylt daer by een ronde roodachtige heuvel in / daer binnen komende / wijckt men west-waert op / alsoo dat de Haven geheel toe is / en dat men geen Zee sien mach / men mach 't daer setten soo diep of droogh als men wil / het is daer over al suyver / en witte zandt-grondt / en daer by slijckigh en sacht / men mach daer ook sonder schroomen tegen de wal aen in het slijck zeylen / ende alsoo een Schip bergen sonder ancker ofte touwen.

Bliesna Silensi.

Het Eylant Kildupn is ontrent twee mijlen langh / en een mijl breet / leyt gestreckt langs het landt / west noordwest / en oost zuydoost / gelijck ook het Canael tusschen het baste landt en het Eylant / dat is tot sommige plaetsen ontrent een half mijl wijdt / en tot sommige plaetsen enger / maer over al seer diep en schoon. Ontrent te middewegen / doch het oost-eynde naest / is aen het Eylandt een schoone beslooten Reede / tusschen twee uytstekende hoecken / die na het baste landt toestrecken / men leyt daer onder het Eylant dicht aen de wal / voor de Lapsche hutten onder de oostelijckste punt / dat is een lage slechte hoeck / op twaelf / dertien ofte veertien vadem zandt-grondt / zuydelijcker werdt het seer diep / hebt haest vijftigh ende tseftigh vadem.

Kildupn.

Wilt ghy onder Kildupn te Reede loopen / komende van benoorden ofte bewesten / soo loopt by het west-eynde om / tusschen Kildupn en het baste landt in / een stuckweeghs daer inkomende suldy een rondt Eylandeken gewaer worden / daer begint het Canael naeuw te worden / doch is wijdt genoegh om door te laveren / zeylt voort na het zuydoost-eynde toe / tot tusschen die twee punten / en loopt na de voorsz. lage punt / set 't daer binnen voor de Hutten in de bocht / soo na aen 't landt als 't u belieft / men leyt daer voor alle winden beschut / als oft men binnen een Stadt in een beslooten Haven lagh.

Om van bewesten in te zeylen.

Om van beoosten in te zeylen / soo zeylt men by het oost-eynde west-waert in / soo langh tot dat ghy komt by de voorsz. lege hoeck van het Eylandt / wijckt dan noord-waert daer by om / en loopt in de voorsz. bocht / tot voor de Hutten / set 't daer op 12 / 13 of 14 vadem / dat is de principaelste Reede.

Aen 't noord- ofte oost-eynde van Kildupn / tusschen het baste landt en het Eylandt / daer is noch een seer goede Reede / op 8 / 10 of 12 vadem / daer men voor alle winden beschut mach leggen / daer ontrent is aen het Eylant een goede Water-plaets / het water komt daer van de hooghte afloopen / daer mach men neffens gaen leggen / ende scheppen de Vaten / in de Schuyt leggende / vol.

Men mach 't ook onder het baste landt setten / tusschen het naeuwe en de Reede van Kildupn / ter plaetsen daer in de Kaert het Ancker geteeckent staet.

Aen

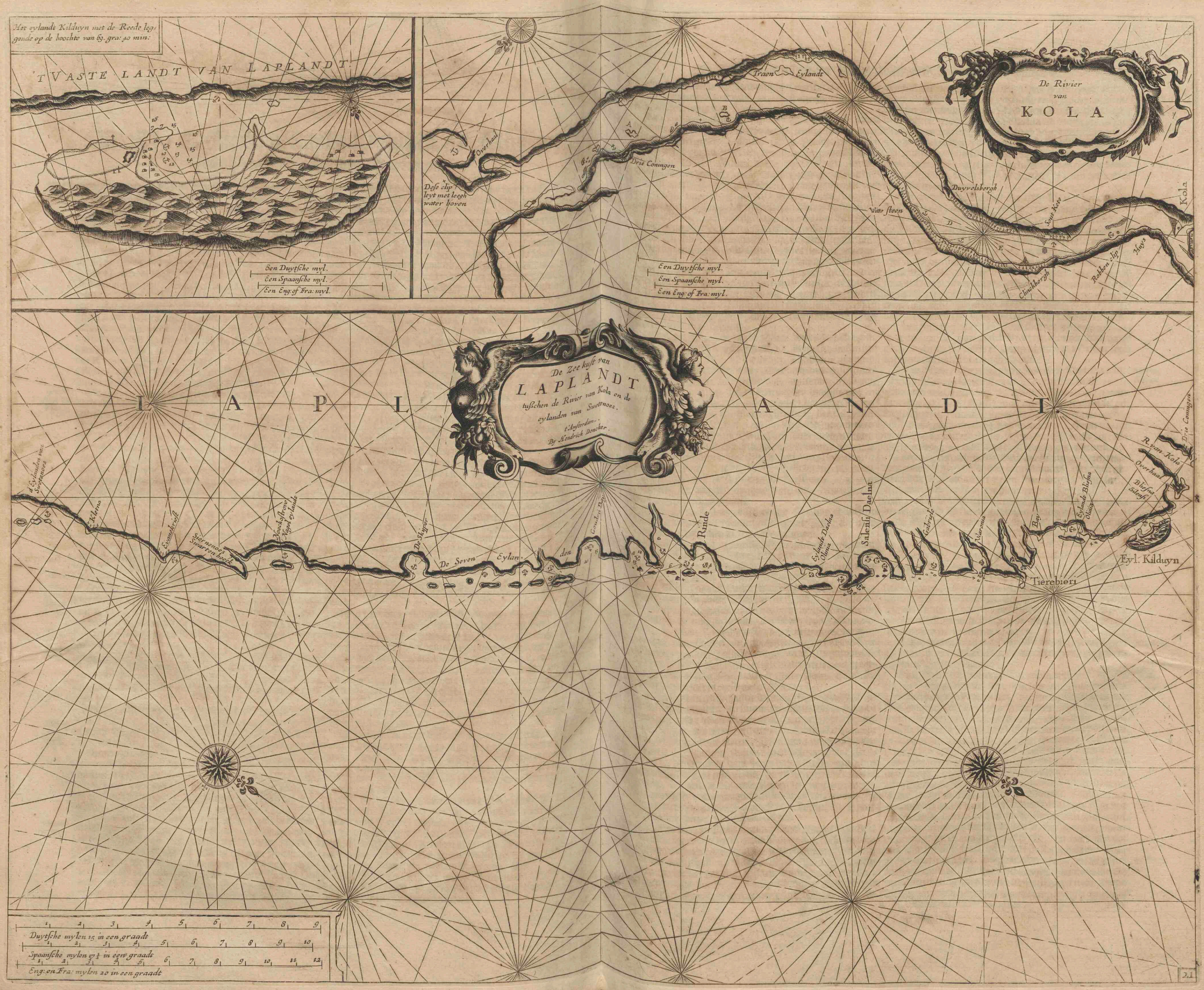
Het eylandt Kilduyn met de Reede leggende op de hoochte van 69. gra: 40 min:
'TVASTE LANDT VAN LAPLANDT.
Een Duytsche myl.
Een Spaansche myl.
Een Eng: of Fra: myl.
De Rivier van KOLA
Traen Eylandt
Overhaal
Drie Coningen
Dese clip leyt met leegh water boven
Duyvelsbergh
Witte steen
Sout Kete
Kola
Robben clip
Huys
Clinckbergh
Een Duytsche myl.
Een Spaansche myl.
Een Eng: of Fra: myl.
De Zee kust van LAPLANDT tusschen de Rivier van Kola en de eylanden van Swetenoes.
t'Amsterdam.
By Hendrick Doncker.
L A P L A N D T.
Kletna
Evanekriest
Siornenoes Swarton hoeck
Noockstrove Nagel eylandt
De Skyper
De Seven Eylanden
Gouden Bay
Rinde
Eylandt Daelna Olinia
Salensi Daelna
Gabriele
Maronia
Bay
Eylandt Bliesna Olinia
Bliesna Silensi
Overhaal
R. van Kola
Drie Coningen
Eyl. Kilduyn
Tierebieri
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt

Aen 't oost-eynde van Kilduyn leyt noch een Visschers Dorp / geheeten Kammen / aen een hooge hoeck / die de Engelschen noemen de Sacrifice-point.

Van't Eylant Kilduyn tot den hoeck van Tieribiery is't zuydoost en zuydoost ten oosten ontrent 4 mijlen / daer tusschen is een groote Inwijck. In de Inwijck een groote mijl van Kilduyn leydt een hoogh en dry groot Eylant / geheeten Bliesna Olinje / dat is het naeste ofte heynste Olinje / daer achter aen 't vaste lant / het zuyd-eynde van het Eylant naest / is een goede Reede / daer bequamelijck 3 of 4 Schepen mogen leggen / daer leyt een ronde bergh of hooge heuvel op 't vaste lant / die boven alle andere heuvelen uyt-steeckt / en seer kennelijck is / daer op staet een groot hoogh krups van twee krupssen boven malkanderen / daer benoorden leyt een blacke hoeck / daer neffens leggen sommige klippen langhs de wal heen / die met hoogh water onder leggen. Aen 't zuyd-eynde van't Eylandt Olinje een weynigh van Lant / leyt een klip byna gelijck 't water / dan men mach die altijt wel sien aen't barnen en breken van't water / benoorden 't Eylant ontrent het vierendeel van een mijl / leydt een klip niet verre van landt / en daer van t'Zeewaert noch een Blinde / daer men met laegh water niet wel over mach.

Bliesna Olinje.

Die van benoorden achter Olinje wil te Reede loopen / moet een goet stuck beoosten de voorsz. klippe benoorden het Eylant heen loopen / om die voorsz. Blinde te schouwen / achter het Eylandt komende / wert men die voorschreven ronde heuvel gewaer met het krups / men moet het krups niet voor-by loopen / maer laten dat aen baghboort / en zeylen daer dicht by in / om de voorsz. klippen te mijden / die van de blacke noord-hoeck af strecken / den hoeck met het krups is heel schoon / en soo stepl dat men met een Schip sonder hinder tegen de wal aen soude mogen leggen.

Die uyt den zuyden op dese Reede wel komen / loopt by de kust langs / die is heel schoon / tot voor-by de voorsz. hoeck met 't krups / en wijckt daer dicht by om / als voorschreven is / men set 'et binnen die hoeck op 6 / 7 / 5 / 4 / en 3 vadem / soo diep of droogh als men wil / daer en mach geen slagh van water gaen.

Ontrent ten halven tusschen het Eylandt Olinje en Tieribiery is noch een Haven ofte groote Inwijck / daer men voor alle winden beschut mach leggen.

Tieribiery.

Tieribiery is een groote Rivier en af-water / daer een groote Salmvangst is / daer mach men met groote schepen in zeylen / en daer binnen ober al setten waer dat men wil / op goede Zant-gront / strecht meest zuyd-waert / en daer na westelijcker in / de oostelijckste hoeck strecht wat meer t'Zeewaert uyt als de ander / so dat die een Inwijk maeckt / daer men Reede onder maken mach voor een noordwesten wint.

Waronia.

Anderhalf mijl bezuyden Tieribiery leydt Waronia / dat is een groote Zant-bay of Haven / die voor aen de mont is enge / maer binnen een wijde Voert is / daer is oock een af-water daer veel Salm gevangen wert. Binnen in dese Bay is 't over al goet setten / black water en schoone gront. Voor de mont van dese Haven leggen 3 kleyne Eylandekens / daer achter is oock goede Reede.

Babyle.

Anderhalf ofte twee mijlen bezuyden Waronia leyt Babyle / een Ty-haven / die binnen droogh valt / soo dat men met leegh water droogh daer over gaen mach / 't vloeyt daer 12 voeten op en neder / een zuyd zuydweste Maen maeckt aen dese kust hoogh water. In de mont van dese Haven leggen dry Eylanden / twee aen de noord-kant / dat zijn de laeghste / en een aen de zuyd-kant / dat is het hooghste / dat zuydelijckste moet men naest loopen als men daer in wil zeylen. Binnen de Eylanden komende / moet men noordwaert achter de twee noordelijckste Eylanden wijcken / en setten daer aen de noord-kant van de Haven / 't is daer 7 / 8 vadem diep / ende schoone gront.

Daelna Salensi.

Ontrent een mijl daer bezuyden leydt Salensi Daelna / dat is te seggen het verste Salensi / maer daer tusschen beyden recht benoorden Salensi leyt noch een groote Inwijck / die wel anderhalf mijl te landewaert in streckt / ende ontrent soo wijdt is als het Ty voor Amsterdam / daer souden menighte van Schepen mogen leggen / 't is 'er ruym en wijt / en ober al goede Ancker-gront. Een weynigh benoorden desen Inwijck leydt een hooghachtigh Eylandt ofte groote klip / daer mach men achter om zeylen / te weten tusschen die klippen en het Landt deur / maer geen Reede daer achter maken. Salensi Daelna is een groote wijde Bay / daer voor leggen 3 Eylanden / die zijn in 't aensien graeuw van coleur als het vaste Landt. Benoorden die Eylanden op de hoeck van de Bay staen dry groote Warders / en een weynigh bezuyden de Eylanden aen het vaste Landt leyt een steyle Bergh / aen welcke mercken dese Bay seer goet te kennen is.

Daelna Salensi.

Wilt ghy in dese Bay zeylen / komende van benoorden langhs de wal voor-by de voorsz. groote Inwijck / recht benoorden dese Bay / so neemt acht op de voorsz. groote Warders / laet die aen stuurboort / en zeylt daer dicht by in / tusschen dien hoeck en d'Eylanden deur / eerst west zuydwest een stuck inwaert aen / daer na zuydelijcker tot achter de Eylanden / en set het daer op 5 / 6 / ofte 7 vadem. Men mach oock veerder zuyd-waert in de Bay zeylen / soo diep als men wil / het is daer over al schoon / als men voor het gat komt schijnt het heel naeuw en enge de wesen / maer het is ruym genoegh. Bezuyden die Eylanden is oock een gat / dat heel naeuw is / doch ter noot mach men daer uyt zeylen. Het zuydelijcke Eylandt dat is daer de Visschers op woonen / is aen 't noordelijckste met een dry ooghte vast / daer met hoogh water 10 ofte 11 voeten water op is / maer met leegh water mach men daer niet over.

Daelna Olinje.

Twee kleyne mijlen bezuyden Salensi leyt dat Eylandt Daelna Olinje / dat is te seggen het uytterste Olinje / is een Eylant / byna van fatsoen als Bliesna Olinje / aen 't noordeynde hoogh / aen 't zuyd-eynde leeger / en op 't eynde heel stepl / 't heeft in 't midden (doch het zuyden by wat naerder als het noorden) een leege Valey / daer de Zee met hoogh water byna over heen loopt. Achter dat Eylandt / niet aen 't Eylandt / maer aen 't vaste landt zijn goede Reeden.

Van't noorden achter dat Eylant te komen is 't een ruym wijt en seer diep gat / sonder eenige buyten / maer wilt ghy van bezuyden daer achter zeylen / soo moet ghy dicht by het Eylandt in loopen / om te mijden een buyl steenigh Rif / dat van 't vaste Lant af streckt ten halven het Eylant / en soo droogh dat het by springh-stroom met leegh water droogh valt. Ontrent ten halven het Eylant / 't zuyd-eynde naest / is een uytsteeckende hoeck van 't vaste lant na 't Eylandt toe / daer benoorden set men 't op 6 / 7 / oft 8 vadem.

Als men van benoorden in komt / mach men so haest als men binnen de hoecken komt / dicht om de hoeck van het vaste Landt noord-waert om loeven in een Inwijck / en setten 't daer op 8 / 6 / 5 / ofte 4 vadem / na dat men verre in zeylt / 't is daer seer goet leggen. Op dese Reeden aen 't vaste Landt is 't al schoon en black opgaende grondt / maer aen't Eylant is 't diep en de gront heel stepl opgaende / daerom daer niet goet setten is.

Tusschen dit Eylandt Daelna Olinje en Salensi leggen 3 kleyne zwarte Eylandekens / daer seer goede Reede achter is op 8 / 7 / en 6 vadem.

Van Daelna Olinje tot Kinde zijn 4 mijlen / Kinde is een seer schoone Haven / daer voor leggen 4 Eylandekens / daer men achter te Reede loopt / achter die Eylanden heeft dese Haven twee Bayen ofte Inwijcken / op de hoeck tusschen die twee staet een groot Krups / de zuydelijckste Inwijck is verre de grootste / daer in komt oock een Rivier ofte af-water / daer men Salm vanght. Het middelste Eylant (dat is het noordelijckste op een na) is het grootste ende hooghste / daer op staet een groote Warder / het noordelijckste is langhachtigh en smal / ende soo leegh dat de Zee by hoogh water een groot stuck van weder-zijden daer op loopt / en soo dat Eylandt kleynder maeckt. Tusschen dat Eylant en 't vaste Lant / ofte de noord-wal van 't gat leyt een blinde klip / die moet men in 't inkomen aen baghboort laten / en lopen dicht by 't Maylant in / dat gat is soo naeu / dat men 't niet en mach in-zeylen ofte men moet een ruym wint hebben / met leegh water blijft daer niet meer als 9 of 10 voeten diepte. Bezuyden dat groote Eylandt leyt noch een Eylant / dat mateliyck hoogh en het zuydelijckste van allen is / tusschen dat ende de hoeck van 't vaste Landt streckt dat zuyder-gat in / dat is ruym en diep genoegh / maer

Kinde.

maer als men dat in zeylt / moet men het Eylant naest loopen om een blinde Klip te mijden / die aen die voorsz. hoeck van 't vaste Landt leyt. Dese gaten / soo van bezuyden als van benoorden strecken beyde langs de Wallen in / als men dan binnen de Eylanden komt / mach men 't daer over al setten waer men wil / 't isser ruym en wijt / over al schoon en klaer. Men set 't gemeenlijck achter het grootste Eylandt / neffens het groote Warder / ook wel achter het noordelijckste Eylant op 5 / 4 ofte 3 vadem / daer is 't seer goet leggen / maer met een zuydooste Wint rolt het een weynigh / doch daer en kan geen slagh van water gaen.

Verre in de zuydelijckste Bay by na voor de Rivier / leyt een klip / maer boven water / buyten het grootste en 't zuydelijckste Eylant / leyt noch een kleyn rontachtigh Eylandeken of groote klip / men mach tusschen dat zuyderste en grootste Eylandt / benoorden dat voorsz. kleyne ronde Eylandeken heen / uyt en in zeylen / dat is / men laet 't zuyderste Eylant met dat buytenste kleyne ronde Eylandeken beyde aen stuurboort / en 't grootste Eylandt met het Warder aen bagh boort / als men uyt zeylt / dat is een heel naeu gat / maer heel schoon en klaer / soo dat men daer niet en heeft te schouwen als alleen een kleyn blint klipjen / dat leyt aen 't noordeynde van 't uytterste kleyne ronde Eylandeken / en valt met leegh water droogh / evenwel en is 't niet geraden te gebruycken / ten ware by noot dat men 't niet beteren mocht.

Die in dese Haven begeert te wesen / moet al dicht by de wal langhs loopen / om de voorsz. Eylanden in 't gesicht te krijgen / want door dien het binnen-lant hooger is / soo leggen de Eylanden onder 't lant datmense qualijck kan sien als men net wat van de wal is.

Een half mijl bezuyden Kinde is noch een groote Inwijck ofte Haven / daer voor leggen twee hooge Eylandekens / op 't noordelijckste staet een groot kruys / men mach aen beyde zijden van dese Eylandekens om ook tusschen beyden deur daer binnen loopen / en setten 't daer waer men wil op vijftien / twaelf / acht / of vijf vadem diep ofte droog / na dat men verre in zeylt / en leggen daer voor alle Winden beschut / dan als de wint sterck uyt der Zee dwers op de wal is / kan 't daer binnen wat rollen / maer daer en kan geen slach van water gaen die hinderen kan. Een weynigh benoorden dese Haven leyt een leeg langh Eylant dicht aen de wal / daer men dese gewesten ook aen bekennen mach / tusschen dat voorsz. Eylant en 't vaste Landt mach men deur zeylen sonder misdoen.

Van dese Haven tot de seven Eylanden zijn drie groote mijlen. Recht benoorden aen 't eynde van de seven Eylanden leyt een schoone groote Zant-bay / daer 't ook goet setten is voor zuydelijcke en zuydooste winden / maer oostelijcke winden niet / met een Zeelijcke ofte noordooste windt is daer quaet leggen / want daer voor en isser geen beschut / men settet daer op 20 / 15 ofte 12 vadem / na dat men van de wal leyt. De Kussen noemen dese Bay de gouden Bay / om dat de strant van root zant is.

De gouden Bay.

De seven Eylanden leggen alle gestreckt langhs de wal / 't eerste ofte noordelijcke is verre het grootste van allen / een hoog Eylant. De vier noordelijckste volgen dicht aen malkanderen / en leggen ontrent het vierde part van een mijl ofte een Gotelingh scheut min of meer van landt af / soo dat men daer tusschen deur zeylen mach. Het vijfde is een kleyn rondt Eylandt / en leydt naerder aen 't landt / daer mach men niet binnen deur loopen / dat is met een droogte van Rudsen en Klippen / daer van sommige onder en sommige bover water leggen aen 't landt vast. De twee zuydelijckste leggen een goet stuck bezuyden dat vijfde / tusschen die en 't vaste Landt mach men ook deur zeylen / men mach ook tusschen dese Eylanden selve over al deur loopen in en uyt / behalven tusschen het tweede en derde van benoorden af te tellen / daer tusschen beyden is 't buyl. Tusschen dese seven Eylanden en 't vaste Landt gaet een stijve Stroom / soo van vloet als van ebbe / daer men wel op letten moet.

Seven Eylanden.

Tusschen het noordelijckste en het vaste lant is een goede Reede / neffens het zuyd-eynde van 't Eylant aen 't vaste landt daer is een schoone zant-bay / met een af water / daer veel Salm te vangen is / dan wert daer niet gepleeght.

't Eerste Eylant.

Recht benoorden de zant-bay leyt een kleyn Eylandeken / tusschen 't groot Eylant en de Kust / men set het bezuyden dat Eylandeken / neffens de zandt-bay op 7 / 6 / 5 en 4 vadem / soo droogh als men wil / daer is een seer effene zandt-gront / soo gelijck opgaende ofte geschaeft waer. Tegen over de voorsz. Bay mach men aen de zuyd-hoeck van 't Eylant Reede maken neffens een Inwijckxken / men brengt daer een kabeltou aen landt / en een ancker t'Zeewaert op 19 vadem / daer leyt men wat meer uyt de stroom / als in de Bay daer tegen over. Tusschen dit groot Eylant en de Kust is ontrent de twee derde-parten van 't water na 't vaste landt toe blacke opgaende gront / en het ander derde-part na 't Eylandt toe diep / hoe naerder het Eylandt hoe dieper / tot 18 en 19 vadem. Ontrent ten halven tusschen dat voorsz. kleyn Eylandeken en de noord-hoeck van 't grootste Eylant staen aen 't vaste landt sommige Lapsche Huyskens of een Dorpken.

Tweede en derde Eylant.

Tusschen het tweede en derde Eylant / ok meest neffens het tweede van benoorden af te tellen / leyt noch een Dorpken / daer neffens is een Bay daer men 't setten mach op 10 en 12 vadem al schoone zandt-gront / dan met een zuydooste windt wil 't daer wy wat rollen / maer met noordelijcke winden is 't daer seer goet leggen.

't Vierde Eylant.

Neffens het vierde Eylant aen 't vaste landt is noch een Inwijck ofte Zandt-bay daer ook Reede is op seven ofte 8 vadem voor een noordweste ofte noorden windt / maer met een oosten wint is 't daer quaet leggen / die waept daer open in / tusschen het vierde en vijfde Eylant deur.

De Schipper.

Recht ten eynde de seven Eylanden is een groote Inwijck / die de Kussen de Schipper noemen / die is voor aen het inkomen naeuw / maer van binnen redelijck ruym en wijdt / daer binnen is goede Reede op 12 / 8 / en 4 vadem schoone opgaende zandt-gront / maer met een noordooste windt is 't daer quaet leggen / die waept daer black in.

Steynes noeck.

Ontrent 7 mijlen bezuyden de seven Eylanden / leyt een hoeck geheeten Steynenoes / dat is te seggen zwarte hoeck / wert alsoo genoemt om dat hy heel zwart in 't aensien is / daer binnewaert is 't landt hoogh / en gaet laeghachtigh na desen hoeck nederwaert / by na als Swetenoes / beneffens desen hoeck begint het landt van gedaente te veranderen / daer benoorden is de kust al hoogh / maer daer bezuyden al laegh en effen landt / soo dat men daer uyt bekennen mach / als men neffens dese Kusten zeylt / of men is benoorden ofte bezuyden dese zwarte hoeck. Recht benoorden desen hoeck leyt een hoogh en groot Eylandt een kleyn half mijl langh / dat noemen de Kussen Noock Ostrove / dat is het Nagel Eylandt / daer achter is seer goede Reede / men moet van bezuyden daer inloopen / van benoorden mach men daer niet achter komen. Het noord-eynde is met een banck ofte zandt-streeck / die meestendeel boven water leyt aen 't vaste landt vast / men mach daer soo veer achter zeylen als men wil / en setten 't op 10 / 8 / 6 of 4 vadem / hoe veerder dat men in zeylt hoe drooger dat 't is / 't is daer seer goet leggen / en voor alle winden beschut.

Noock Ostrove.

Evanekrist.

Van Steynenoes ofte den zwarten hoeck / tot Evanekrist is 't zuyd zuydoost 3 of 4 mijlen / dat is een hoeck met veel krupssen / daer onder mach men goede Reede maken voor zuydelijcke winden.

Kletna.

Van Evanekrist tot Kletna zijn noch 2 ofte 3 mijlen / dat is een hoeck daer ook veel krupssen op staen / streckt een weynigh uyt / dan niet soo veel als Evanekrist / men mach daer achter ook Reede maecken voor zuydelijcke / maer niet voor Zeelijcke winden.

Eylanden van Jockena.

Van desen hoeck tot de Eylanden van Swetenoes ofte Jockena is 't anderhalf mijl.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tot Kildupn maeckt het hooghste water een oost zuydooste Maen.

Aen de seven Eylanden maeckt hoogh water een zuydooste Maen.

Tot Swetenoes maeckt hoogh water een zuyden ende noorden Maen.

Langhs dese Kusten beoosten de Noord-kaep komen de stroo-

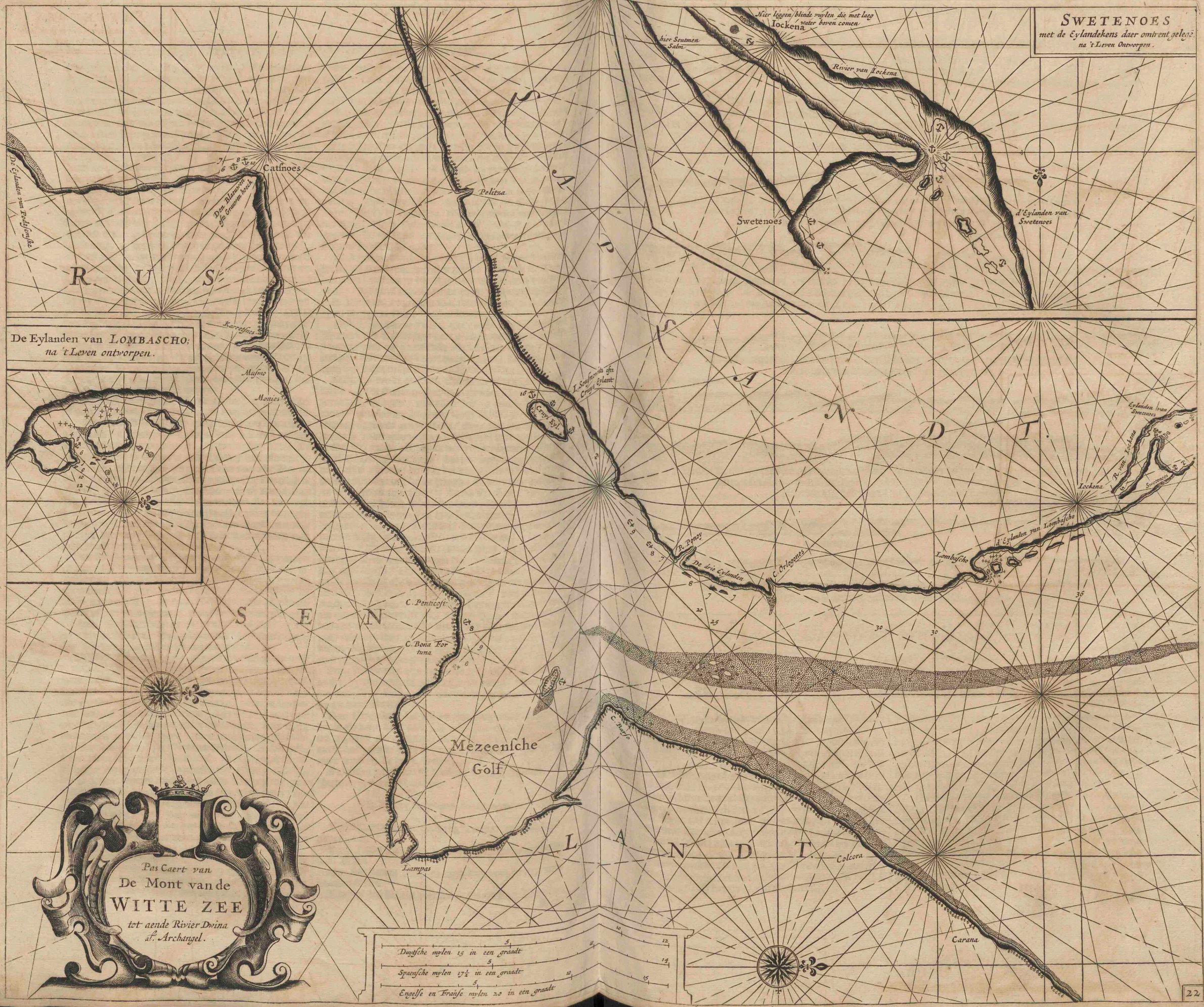
SWETENOES
met de Eylandekens daer omtrent gelegē
na 't Leven Ontworpen.
Hier leggen blinde vuylen die met laeg water boven comen
Iockena
hier Soutmen Salm
Rivier van Iockena
Swetenoes
d'Eylanden van Swetenoes
Catsnoes
Den Blaeuwen ofte Grauwen hoeck
De Eylanden van Podesemske
R U S
Pelitza
Karretsnes
Musmo
Monies
L. Sousnowits ofte Cruys Eylant
Cruys Eyl.
C. Penticost
C. Bona Fortuna
Mezeensche Golf
Lampas
C. Barso
Colcora
Carana
Iockena
R. van Iockena
Swetenoes
Eylanden van Swetenoes
Lombascho
d'Eylanden van Lombascho
C. Orlogones
De drie Eylanden
R. Ponoy
S E N
L A N D T.
De Eylanden van LOMBASCHO;
na 't Leven ontworpen.
Pas Caert van
De Mont van de
WITTE ZEE
tot aende Rivier Dwina
af. Archangel.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaensche mylen 17½ in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt

stroomen uyt den noordwesten en noord noordwesten / ende loopen alsoo langhs de Custen van Laplandt tot Oslogenes toe.

Hoe dese Landen van malkanderen leggen.

Van Kildupn tot de hoeck van Tieribierp zuydoost ende zuydoost ten oosten 4 mijlen.

Van den hoeck van Tieribierp tot de seven Eylanden / zuydoost ten zuyden 14 mijlen.

Van Tieribierp tot Swetenoes streckt de Kust zuydoost ten zuyden 30 mijlen.

Hooghten.

Het Eylandt Kildupn leyt op 69 graden 40 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.



Aldus is Kildupn gedaen / als de schor-hoeck zuyden ten oosten / ende de Rivier van Kool zuyd zuydwest van u leydt / ontrent 4 mijlen / het landt bewesten Kildupn is seer heuvelachtigh / en de Rivier doet hem seer wijt open / als hier afgebeelt staet.



Aldus vertoont 't Eylandt Kildupn / als de west-hoeck zuydwest ten zuyden / en de oost-hoeck zuyden ten westen wel soo westelijck van u leydt. De Rivier van Kola leydt dan van u zuydwest ten westen / 't vaste landt dat men oostwaert sien mach leyt dan z. o. ten z. wel soo zuydelijck van 't lant / Laus mach men dan oock noch in 't noordwesten sien.



Aldus vertoont het landt oost-waert van Kildupn / als 't zuyd-eynde ofte oost-eynde van Kildupn west ten noorden twee mijlen van u is.



't Landt Kildupn en Tieribierp vertoonen aldus / als men daer by langhs zeylt drie mijlen van landt / ontrent ten halven tusschen beyden Tieribierp naest / gelijck in dese twee Figuren hier boven afgebeelt staet / de A A aen malkanderen.



Aldus is 't landt van Tieribierp gedaen / als men drie ofte vier mijlen daer af zijnde / en acht of negen mijlen van Kildupn daer by langhs zeylt.

De Vijfde Vertooninge,

Zijnde

De Kust van de Mondt van de Witte Zee.

De Eylanden van Swetenoes/ ofte Jockena.

DE Eylanden van Swetenoes ofte Jockena zijn ses in 't getal / daer van leggen de vijf gestreckt langhs de wal ontrent anderhalf mijl weeghs / het seste leyt binnen de ander / nekkens het zuydelijckste van de vijf. De drie noordelijckste leggen by malkanderen / als oock de twee zuydelijckste van de drie andere afgeschepden / het alder-noordelijckste van dese Eylanden van Jockena leyt verschepden van de hoeck van Swetenoes recht west 2 mijlen / daer achter is goede Reede nekkens het zuyd-eynde op 5 en 6 vadem. Den hoeck van Swetenoes is een blacke uytsteeckende hoeck / daer bewesten ten eynden die voorsz. Eylanden gaet de Rivière Jockena in / daer is een groote Salm-vanghst. Als men by Swetenoes is / mach men wepnigh beschept van dese Eylanden sien / om dat het vaste landt veel hooger is als de Eylanden.

Swetenoes.

Die uyt den noorden komt en in Jockena wil wesen / moet dicht by de wal langhs loopen / om dese Eylanden in 't gesicht te krijgen / door vier verschepden wegen mach men door dese Eylanden zeylen in de Rivier van Jockena: Ten eersten van benoorden komende mach men by de wal langhs tusschen de wal ende de Eylanden (die men dan alle aen baghboort laet) deur / tot in de Rivier zeylen. Om in de Rivier Jockena te zeylen.

De tweede passagie streckt tusschen die drie noordelijckste ende de twee zuydelijckste Eylanden deur / dat is een wijt / breet en diep / oock het beste gat van allen / leyt zuydwest en zuydwest ten westen van den hoeck van Swetenoes / streckt meest zuyden in / men moet de zuydelijckste Eylanden naest loopen als men daer in zeylt / om een blinde Klips wille / die een stuck van 't derde Eylandt af / in dit gat leyt / met hoogh water mach men daer over / maer met laegh water niet.

Bin-

Binnen dese Eplanden komende/wert men het seste Eplant dat binnen de twee zupdelijckste lept / gewaer / daer loopt men by om/ dat latende aen baghboozt. Als men dan een wepnigh voozby dat binnenste Eplandt is / komt men tegen de hooge hoeck / en zeylt voozt midtswaters tusschen beyde landen in / daer wert het black water / te weten 5/ 4/ 3 tot derdehalf vadem toe / dan men mach sonder schzoomen mitswaters in zeylen / al heen tot Lapsche Hupsen toe / daer de Salm-vanghst is / en setten 't daer ook in 't midden van de Rivier / daer ontrent leggen eenige blinde Klippen / die met leegh water boven komen / daer moet men vooz toe sien.

Om rechte kennisse te hebben van dit gat / so neemt acht op de hooge hoeck / die aen de west-hoeck vande Rivier binnen de Eplanden lept / als die is achter het vierde Eplandt van benoozden af te rekenen / en den hoeck van Swetenoes noozdoost / en noozdoost ten oosten van u / dan zydy recht open okte neffens het voozsz. gat.

Tusschen de twee zupdelijckste Eplanden gaet ook een redelijck wijt gat deur / daer men in zeylen kan / en komen soo tegen het binnenste Eplandt aen / daer men aen beyde zijden om zeylen mach.

Tusschen de Eplanden en 't vaste landt mach men ook deur zeylen / maer dat is een heel naeuw gat / men zeylt daer deur als of men tusschen twee Dijcken langhs een Sloot in zeylde.

Ter noot of als men verlegen was / soude men ook tusschen het noozdelijckste Eplant / en het tweede mogen deur zeylen / by hoogh water / desgelijcks ook tusschen het tweede ende de derde / maer als men eenighsins beter mach is 't niet geraden.

Tot verschepden plaetsen binnen dese Eplanden mach men 't setten. Tusschen de twee zupdelijckste Eplanden en het binnenste Eplandt mach men Reede maken / daer men vooz alle Winden beschut / en vooz Vsgangen upter Zee bewaert lept / binnen het binnenste Eplant mach men 't ook setten / daer tegen ober wat meer inwaert / over de steyle hoeck. Vooz aen in de Rivier aen de west-wal is een Bay of Inwijck / daer men in zeylen en setten mach / soo na aen de wal als men wil/op 6/ 5/ 4/ en 3 vadem weke steeck-gront/ daer lept men beschermt vooz alle Vsgangen. Men mach 't ook setten aen de oost-zijde / recht neffens de steyle hoeck/ dan men lept daer niet bewaert vooz Vs dat upt de Rivier komt. Het Getij alhier onder dese Eplanden komt met het Getij van Swetenoes meest over een / het bloeyter met springh-stroom by de derdehalf vadem op en neder.

Achter den hoeck van Swetenoes mach men in den Inwijck loopen / en setten 't daer vooz een noozden / noozdoosten en oosten windt / daer is schoone grondt.

Van Swetenoes tot Lombatcho streckt de Kust zupd zupdoost 10 mijlen. Onder Lombatcho mach men ook te Reede loopen / dan ten isser niet seer goet leggen / besonder met groote Schepen/ de gront is daer niet schoon/en als de wint upt ter Zee komt dijnt het daer geweldigh in. De gelegenthept van dese Reede staet in de Kaerte in 't groot afgebeelt / met de diepten daer by gestelt / na hoogh water en Doot-stroom / het water valt en wast daer wel twee vadem op en neder / en met Spzing-stroom wepnigh min als dzie okte derdehalf vadem. Binnen den hoeck okte in de Bocht van Lombatcho mach men niet setten / daer en blijft niet over 3 voeten water / en de gront isser steenigh en vupl. Benoozden Lombatcho leggen vijf Eplanden / langhs de Cust gestreckt / by na ten halven tot Swetenoes.

Twee mijlen bezupden Lombatcho / leydt een zwarte steyle hoeck/tot daer toe streckt de kust van Lombatcho af/ noch zupd zupdoost / maer van dien hoeck tot Ozlogenes is de cours zupden 7 mijlen / daer tusschen beyden en is geen plaetse daer men Reede maecken mach / maer al een heele Kust / schoon en steyl. Van den hoeck Ozlogenes streckt een Steen-rif af / een Gotelingh-schoot in Zee / dat valt met leegh water een groot stuck weeghs dzoogh / daer moet men hem vooz wachten.

Ozlogenes.

Steen-rif.

Van Ozlogenes tot de Rivier Ponop / zijn vier mijlen/ daer tusschen beyden leggen de dzie Eplanden. Eerst van Ozlogenes tot de twee eerste Eplanden / is de cours zuyden 2 mijlen / van daer tot Ponop zupdwest ten zupden 2 mijlen. Een half mijl benoozden Ponop leydt het derde van de 3 Eplanden / soo dat de twee en het derde ontrent anderhalf mijl verschepden leggen. Dese Eplanden zijn veel lager als het vaste landt / soo datse qualijck ofte niet te sien en zijn / ten zy men by de wal is / men mach daer te neffens de wal genaken / 7 vadem sonder misdoen.

Dzie Eplanden.

Te neffens dese 3 Eplanden en Ponop / is de Mondt van de witte Zee / op 't naeuste ontrent 3 mijlen / dwers van de dzie Eplanden t'Zeewaert midden in de mondt / leydt een dzoogte die heel oneffen en steenig is / en tot sommige plaetsen met leeg water dzoog boven water komt / leyt gestreckt zupden en noozden / eerst noozd-waert langhs de Cust / ten laetsten noozd noozdwest tot neffens Lombatcho / doch is dat heen diep genoegh 15 en 16 vadem. Ontrent zupdoost van Ponop is 't op 't dzooghste 7 vadem diep. Men mach ook beoosten dese dzooghte heen zeylen tot in de witte Zee/ maer 't is daer black water/ oneffen en seer ondiep/het rechte vaer-water is daer bewesten heen / en diep 25 vadem.

Dzoogte in de Mondt van de Witte Zee.

Ponop is een Rivier / daer blijft met leegh water niet meer als 10 voeten / het bloeyter met Spzing-stroom dzie vadem op en neder / en met een dagelijer Ty 15 voet.

Van de 3 Eplanden tot het Eplandt Soulnowits / dat men het krups Eplandt noemt / is de cours zupdwest ten zupden / ofte soo eenige willen / zupdwest 10 klepne mijlen/ of van Ponop 8 mijlen. Langhs dese Kust mach men over al setten op 8 en 9 vadem / en by contrarie winden de Getyen stoppen / daer gaen harde Stroomen / besonder des Vooz-jaers van een Ebbe.

Tusschen de 3 Eplanden en het Krups Eplandt / leydt een hoeck daer ook 3 Krupssen op staen / by malkanderen/ die wert dickwils vooz het Krups Eplant aengesien / dan is vzy wat klepnder in 't gesicht/alsmen dien hoeck gewaer wozt verthoont hy hem als of 'er een Schip vooz 't lant lach met doozgeschooten stengen. Het rechte Krups Eplandt heeft op 't noozd-epnde twee Krupssen / en op 't zupd-epnde dzie/ upt alle dese mercken zijn die goet te onderschepden.

Reede achter 't Krups Eplant.

Achter het Krups Eplant mach men Reede maecken op 6 en 7 vadem / men mach soo van benoozden als bezupden daer achter zeylen / 't is daer over al schoon en klaer / men set dat het groote Krups / oost noozdoost van hem staet/ daer is de rechte Reede.

Zupdoost ten zupden van de dzie Eplanden en Ponop/ aen de Russche zijde / daer gaet de Mezeensche Golfe in/ daer een groote Rivier inkomt / daer men op varen mach/ na Kida en Kolmogro/ noch een ander daer de Stadt Slowoda op lept.

Mezeensche Golfe.

Zupdoost van Ponop lept een Eplandeken vooz in de Mezeensche Golfe / daer mach men Reede onder maecken vooz westelijcke en zupdwestse winden.

De zupd-hoeck van dese Golfe is een leege Zandt-strant al met boomen bewossen / daer mach men ook setten by de wal heen/ maer dicht by 't lant/ als men wat van de wal af lept op 9 vadem / daer is de gront vupl / van daer langs de wal na de blaeuwen hoeck toe / is 't al een schoone strant.

Van het Krups Eplandt tot den Blaeuwen ofte Gzaeuwen hoeck is de cours zupdwest 15 mijlen / in dit Vaerwater in de Mondt van de Witte Zee gaen somtijts groote stercke stroomen / besonder des Vooz-jaers / dooz de geweldige afwateren van het smelten des Sneeuws / dat van alle kanten op de Witte Zee valt / en dooz dese enghte na de Zee loopt / met groote dzaepingen en geweldige ravelingen / het gebeurt somtijts dat de Stroomen daer soo geweldigh om de west na de Zee loopen / dat men by een redelijcke koelte met volle zeylen niet meer als het Getij kan stoppen / daer moet men op letten.

Stroomen in de mont van de Witte Zee.

Onder den Gzaeuwen hoeck mach men 't setten aen de zupd-zijde op 10/ 8/ of 7 vadem / daer is 't goet leggen vooz oostelijcke winden / noozdoostse windt is Hoeckjens wint/ de gront is daer redelijck goet / doch de zupberste niet / van de Gzaeuwe-hoeck oost-waert na de Mezeensche Golfe / is de Cust al schoon Zant-strant / met sommige Bancken van derdehalf en dzie vadem langhs de wal niet verre buyten landt / daer by tijden te Stroomen met groote ravelingen ober valt.

Gzaeuwen hoeck.

Van

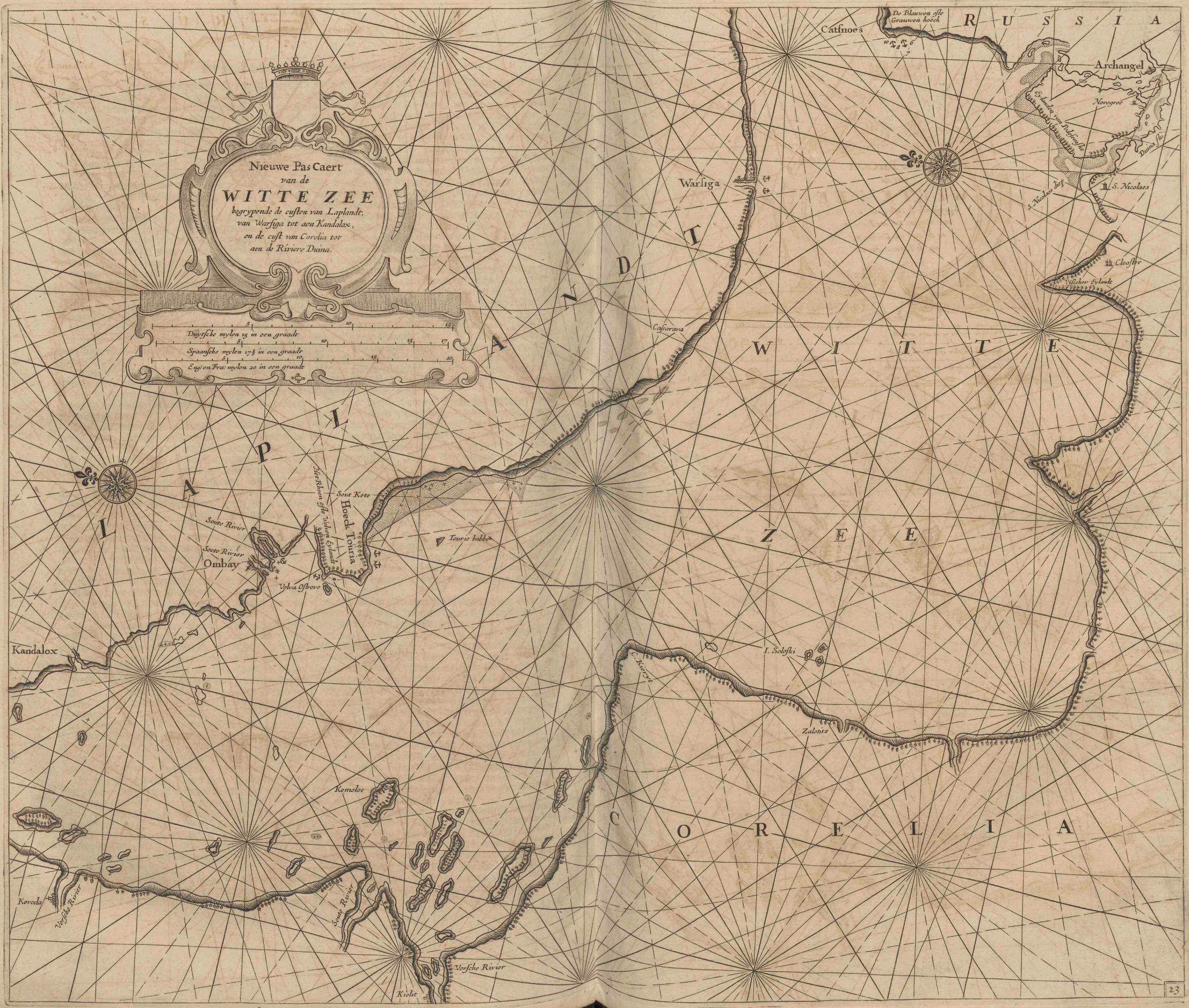
Nieuwe Pas Caert
van de
WITTE ZEE
begrypende de custen van Laplandt,
van Warsiga tot aen Kandalox,
en de cust van Corelia tot
aen de Riviere Duina.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt
LAPLANDT
WITTE ZEE
CORELIA
RUSSIA
Catsnoes
De Blauwen oste Grauwen hoeck
Archangel
Novogroe
Eylanden van Podesemske
Duina flu.
S. Nicolaes
S. Nicolaes diep
Warsiga
Cascarava
Clooster
Visscher Eylandt
Sout Kete
Hoeck Touria
Het Rheen oste Wolven Eylandt
Soute Rivier
Soete Rivier
Ombay
Volva Ostrovo
Tourie babbe
Kandalox
I. Solofski
C. Kiorzyt
Zalotitz
Kemeloe
Kovoda
Versche Rivier
Soute Rivier
Versche Rivier
Kielit

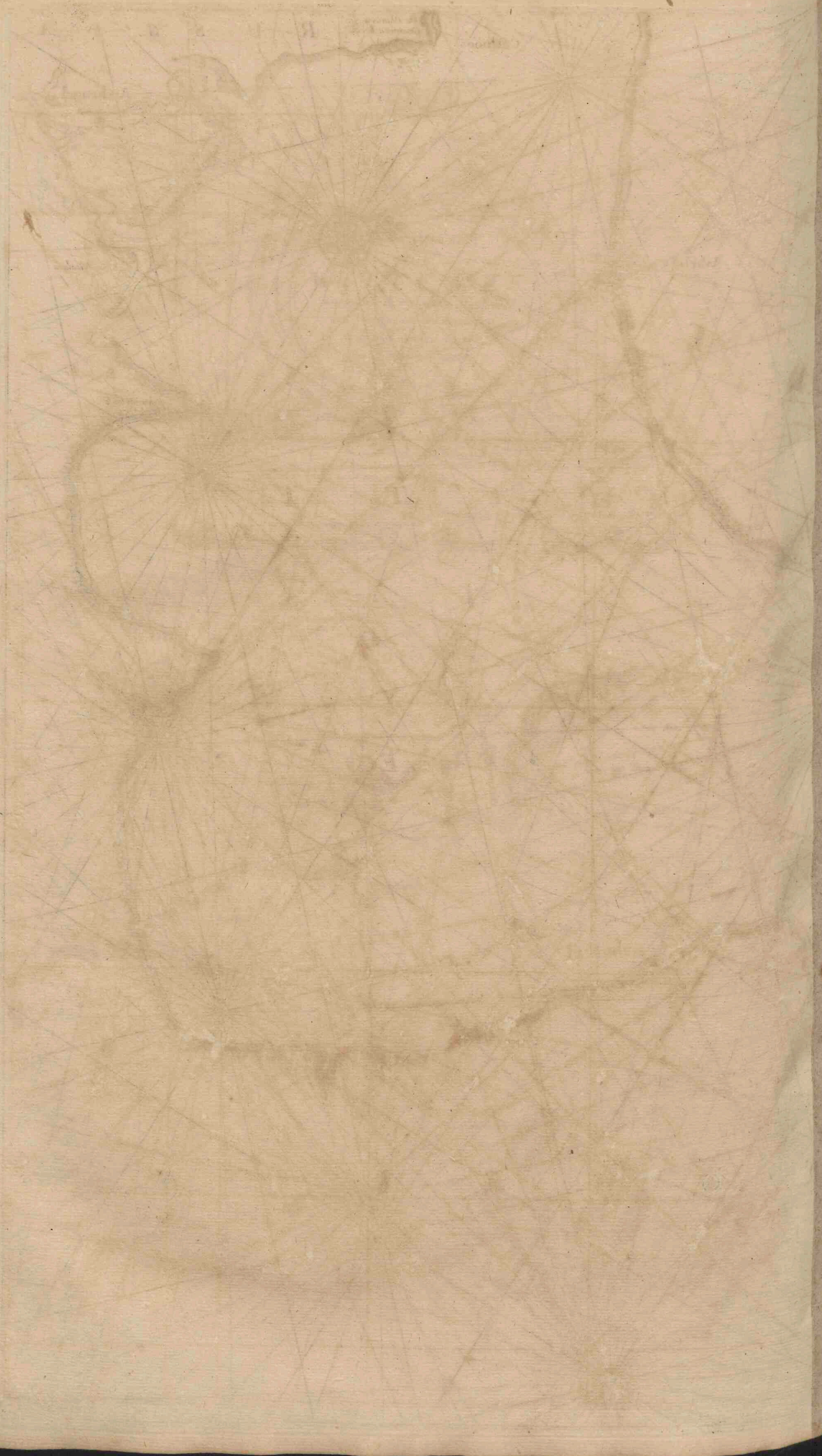

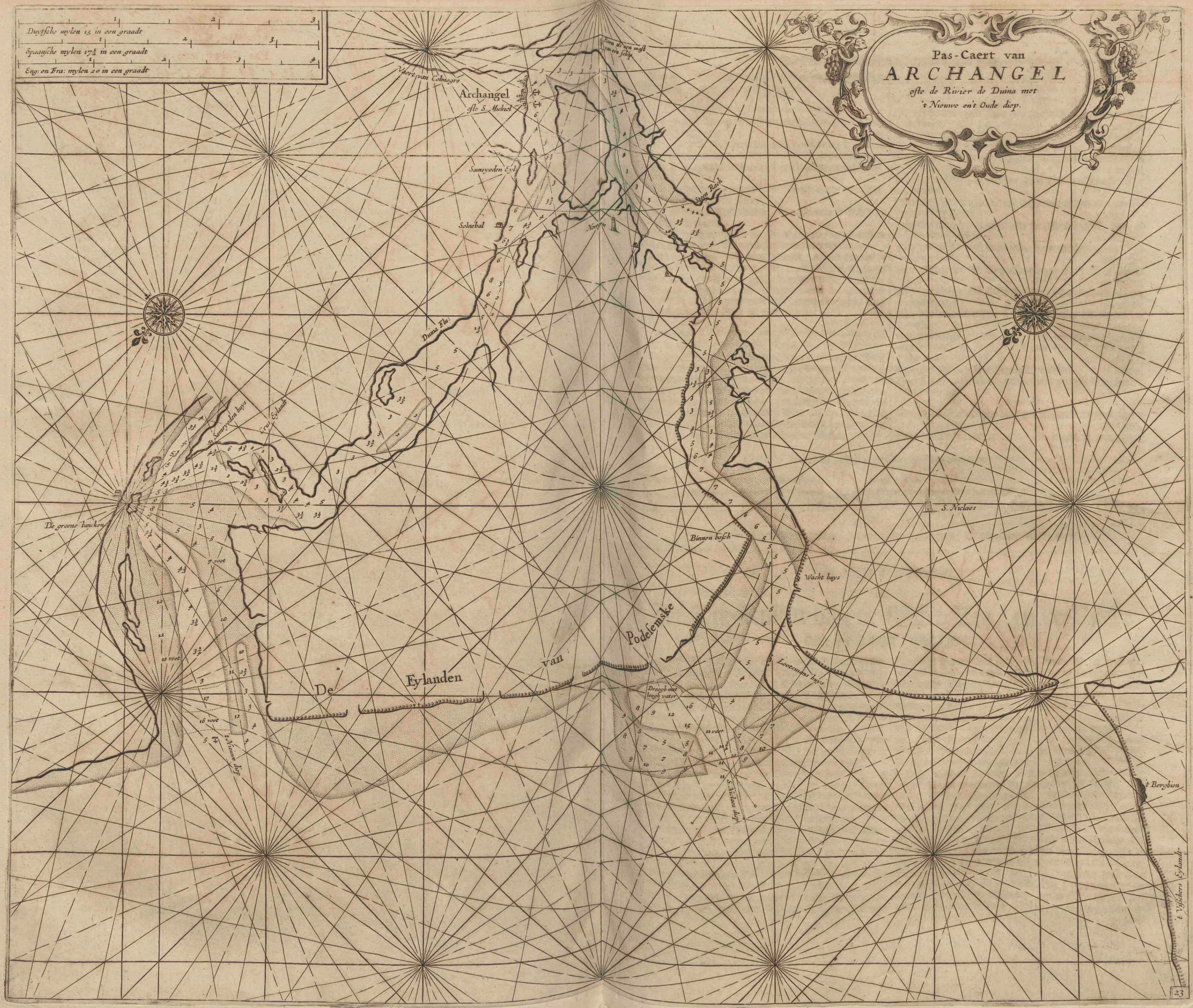
Pas-Caert van
ARCHANGEL
ofte de Rivier de Duina met
't Nieuwe en't Oude diep.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt
Archangel
ofte S. Michiel
Vaert van Colmogro
Sameyoden Eyl:
Solnebal
Duina Flu:
Sameyoden huys
Crus Eylandt
De groene bancken
De Eylanden van Podesemske
Binnen bosch
Wacht huys
S. Niclaes
Lootsmans huys
Droogh met leegh water
't Nieuwe diep
S. Niclaes diep
't Berghien
't Visschers Eylandt
23

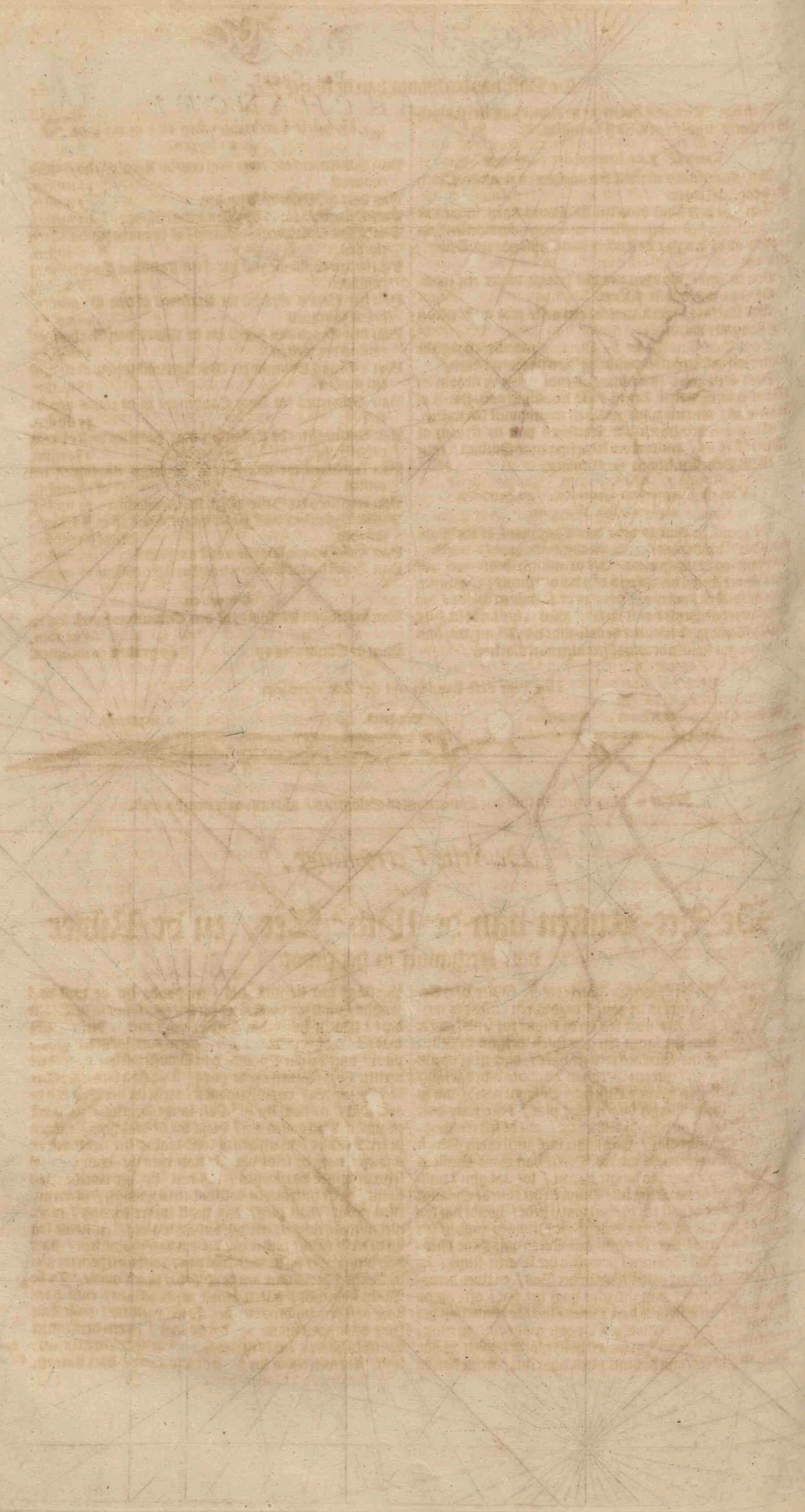

Van den Blaeuwen-hoeck tot de Rivier van Archangel/ is de cours zuyden ten westen 12 mijlen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen Swetenoes maeckt een zuyden en noorden Maen het hooghste water.

Langhs dese Kust beoosten de Noord-kaep komen de stroomen uyt den noordwesten / en noord noordwesten / en loopen alsoo langhs de Kusten van Laplandt tot Oylogenes toe.

Aen de drie Eylanden maeckt hoogh water een zuydweste ende noordooste Maen.

Aen Katsnoes-hoeck maeckt een oofte ende weste Maen dat hooghste water.

Voor Podessemsche en S. Nicolaes maeckt 't hooghste water een oost ten zuyden ende west ten noorden Maen.

Van Oylogenes en de drie Eylanden valt de stroom de Mont van de Witte Zee in / na den Graeuwen-hoeck of Katsnoes / ontrent zuyd zuydwest en zuydwest ten westen.

Maer om den hoeck van Katsnoes valt de stroom de Witte Zee in / een deel na Warsiga ende Ombay / ende oock na Podessemsche en S. Nicolaes.

Van de Diepten en Gronden, soo beoosten als bewesten Waygats.

De gantsche Kust langhs van Candenoes af tot Waygats toe / vindt men een blacke opgaende gront / meestendeel zant- en steeck-grondt. Die in mistigh weder moet zeylen / moet weten dat hy op 8 of 9 vadem diepte / 3/ 4 mijlen van de kust is / maer als 't 30/ 35 of 40 vadem wordt / soo is hy verre genoegh van 't landt / alsoo is het mede langhs Nova Zembla / oock over de oost-zijde van Waygats/ dan voor het gat komende wordt het altemael blacker.

Hoe dese Landen strecken en van malkanderen leggen.

Van Swetenoes tot twee mijl voorby Lambatscho / zuyd zuydoost 12 mijlen.
Van daer tot Oylogenes zuyden 7 mijlen.
Van Oylogenes tot de drie Eylanden zuyden 2 mijlen.
Van de drie Eylanden tot Ponoy / is de cours zuydwest ten zuyden 2 mijlen.
Van de drie Eylanden tot het Cruys Eylant Soulnawits zuydwest 15 mijlen.
Van het Cruys Eylant tot Katsnoes of den Graeuwen-hoeck zuydwest 15 mijlen.
Van den Graeuwen-hoeck tot de Rivier van Archangel/ zuyden ten westen 10 mijlen.
Van 't Cruys Eylandt tot Warsiga west zuydwest en west ten zuyden 18 mijlen.
Van Oylogenes tot Kaep Candenoes is de cours noordoost 35 mijlen.
Van Katsnoes tot de Eylanden van Solofky west of wat zuydelijcker 28 mijlen.
Van Katsnoes tot Warsiga is de cours noordwest ten westen 12 of 13 mijlen.
Van Katsnoes tot Polongi / n. w. ten noorden 17 mijlen.
Van de Eylanden van Solofky tot Ombay in Laplandt noorden 24 of 25 mijlen.
Van Solofky tot Warsiga oost noordoost 24 mijlen.
Van Solofky tot Polongi noordoost ten oosten 38 mijlen.

Hooghten.

Den hoeck van Katsnoes/ of den Graeuwen-hoeck leyt op 65 graden.
Kaep de Candenoes op 69 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Aldus is 't landt gedaen tusschen Swetenoes en Oylogenes / als men daer voorby zeylt.

De Seste Vertooninge,

Zijnde

De Zee-Kusten van de Witte Zee / en de Rivier van Archangel in het groot.

VAn de Blaeuwe-hoeck tot de Rivier van Archangel is de cours zuyden ten westen 12 mijlen. Als men soo na de Rivier toe zeylt / wert men het landt een goet stuck weeghs bewesten Sint Nicolaes eerst gewaer / doet hem op als een lange streeck / met een Bergh in 't midden van dat lant/ maer de west-hoeck van 't Visschers Eylandt naest / dat is een kennelijcke Bergh boven wat plat / daer naer doet hem meer landt op naer de Rivier toe / als of het een rondachtigh Eylandt was / soo dat het is of men in een Fuyck zeylt / daer naer wordt men de Toren van Sint Nicolaes gewaer / zeylt daer soo langh op aen / tot dat ghy 't midden tusschen de noordelijckste Duyn en het tweede Eylandt van de Rivier of oost ten zuyden van u hebt / houdt dat soo staende tot dat de Toren van Sint Nicolaes zuyden ten oosten van u is / dan siet ghy den Toren van Sint Nicolaes over 't Bos Boomen / bewesten het Wacht-huys / en hebt een derde-part oostelijck van het Bos / en twee-derde-parten westelijck / dan zijt ghy voor het gat / ofte op de Duympel / en ghy hebt dan 't noordelijckste eynde van het binnen Bos van 't eerste Eylandt oost zuydoost / en zuydoost ten oosten van u / dit merck moet ghy verzeylen tot dat ghy langhs Kaep na de witte pleck kunt sien / neemt dan de overslagh aen de west-wal / en houdt by de west-wal langhs / zuyd zuydoost aen / tot dat ghy komt in de Bocht daer 't Wacht-huys staet / maer loopt niet te dicht aen de wal / want het is daer black / tegen over loopt een groote punt / van 't eerste Eylandt van Podessemsche / daer staet veeltijts een Baken op de punt / staet dan van daer over oost ten zuyden / en oost zuydoost / recht na het Bos aen de oost-wal / en voor by het Oost-landt langhs / zuydoost en zuydoost ten oosten aen / dicht by de wal heen / tot aen de eerste Rivier / want aen de west-wal is het seer black en ondiep / door de selve blackte kan men by noodt ende by scherpe windt doorloopen / als men by het tweede Bos komt / heeft men aen de oostwal een openingh / is een oneffen gront / dan diep / dan haelt weder droogh / maer niet min als twee en een halfvadem waters / en komt soo by de eerste Rivier weder uyt die aen baghboort leyt / staet dan weder over na de west-wal zuyd zuydwest heen tot aen de Bocht / het is daer aen de oost-wal black water. In de Bocht komende / gaet dan oost zuydoost aen / ende daer naer oost ten zuyden naer het Steen-rack toe / zeylt dan twee derdendeel water aen baghboort / en een derdendeel aen stuurboort / het is in het Steen-rack oneffen en heuvelingh. Als men tegen het Steen-rack komt / daer staet een Steen-Rack.

Visschers Hupsken op de west-wal by het Rivierken dat op 't noord-eynde ofte west-eynde van het Steen-rack in het landt loopt / neffens dat voorsz. Hupsken leydt een groote Steen onder water / daer men aen beyde zijden om zeylen mach / ontrent midden in 't baer-water / men zeylt gemeynlijck daer bewesten om by de west-wal langhs / gelijck oock deur het Steen-rack / daer is het diep genoegh / en tot sommige plaetsen weerachtige gront / maer de oost-wal is vol steenen. Als men voorby de Tonnen is / moet men weder wat van de wal houden. Daer plach een Eylandeken te leggen ten eynde het Steen-rack / dat is voor sommige weynigh Jaren / door 't Ys heel weeh geschoven. Deur het Steen-rack zijnde / is de cours eerst zuydoost / daer na zuydoost ten zuyden tot in de bocht: daer na gaet oost zuydoost aen / en houdt noch aen de west-wal / tot dat ghy de Stadt Archangel siet / zeylt dan recht daer naer toe / maer schouwt den hoeck aen baghboort / die is black en vuyl.

Archangel.

Om de rechte Reede voor de Rivier te vinden / soo brengt S. Nicolaes over het Bos Boomen dat aen de west-wal staet / dat de twee derde-parten oostelijck zijn / ende een derde-part westelijck. Dan't Lodges-gat / ofte S. Nicolaes-diep / tot aen 't Nieuwe-diep / is de cours noordoost 5 of 6 mijlen. Voorder van de gelegenthept van het Nieuwe-diep is als noch geen groote sekerhept van te schrijven.

Van Archangel de Riviere op te varen naer Colmogero / is ontrent 9 of 10 mijlen meest zuydoost / maer de Rivier loopt opwaert met veel kromten en bochten.

S. Nicolaes.

Van het gat van Podessemsche of van de Rivier van Archangel tot de Reede van Sint Nicolaes is het 3 mijlen. Daer staet een baecken aen het eynde van't Eylant daer het Engels hups op staet / bewesten dat baecken is de Reede voor de Engelsche Schepen op 6 en 7 vadem / na dat men na ofte verre van de wal leyt. De Engelsche Rivier streekt daer oost noordoost ende noordoost ten oosten in / voorby het Klooster van S. Nicolaes / maer is soo droge dat'er geen Schepen in en mogen / men moet daer buyten met Lodges laden.

Engelse Rivier.

Ontrent zuydwest / en zuydwest ten westen van het gat van de Rivier van Archangel / leyt het Soute Eylandt / daer op staet een Klooster / en is aen het vaste landt vast. Het landt streckt van daer af tot de Capo de Onega west ten noorden.

Warsiga.

Van het Krups-Eylandt na Warsiga is de cours west zuydwest / en west ten zuyden ontrent 18 mijlen. Warsiga is een Dorp ofte Vleck / leggende aen een Rivier / daer een Salm-vanghst is / die noord-waert te landewaert in streckt / men mach met de Schepen niet binnen de Rivier komen / daer is niet meer als 8 of 9 voeten waters / maer moeten buyten op de Reede voor de Riviere blijven / daer is schoone zandt-gront sonder eenige vuylen / soo dat men sonder perijckel daer setten mach / soo na ofte verre van de wal als men wil. Dese Rivier (als men langhs dese kust komt zeylen) kent men aen drie hooge Heuvelen die boven alle andere uytsteecken / zijn byna van katsoen als de drie Bergen benessens Bayone in Galissen / daer benoorden zijn witte Zandt-duynen met Boomen daer op. Recht bewesten die drie voorsz. Heuvelen gaet de Rivier in.

Om van Warsiga na Ombay te zeylen / is de cours by de kust langhs een weynigh west en west ten noorden / dan west noordwest / daer naer het meeste noordwest na den hoeck van Touria / 27 of 28 mijlen. Ontrent ten halven / Warsiga wel soo na als Touria / leyt aen de kust een hooge kale Bergh / daer neffens en daer bewesten leggen sommige Bancken / daer men hem voor wachten moet.

Hoeck van Touria.

Den hoeck van Touria is een hooge steyle hoeck / vol geboomte / beoosten de hoeck ontvalt hem het landt in een groote Inwijck verre om de oost heen. Ontrent vier mijlen beoosten den hoeck van Touria leyt een Klip / een goet stuck van landt / die niet seer groot / maer seer kennelijck is / vertoont van verre als of'er een groote Aep op sat / dese Klip noemen de Russen Tourie Babbe / dat is te seggen Beste-moer / van de hoeck. Achter die Klip in die voorsz. Inwijck is het al black water / oneffen en vuyle grondt / daer men niet setten noch Reede maken mach / maer beoosten den hoeck Touria mach men setten voor westelijcke en noordelijcke winden / wat benoorden den hoeck in de bocht daer is het black / maer by den hoeck is het diep / daer moet men dicht by lande setten.

Tourie Babbe.

Volna Ostrove.

Bewesten den hoeck leyt dat Eylandt Volna Ostrove / by de Duytschen genoemt het Steen-Eylandt. Van de hoeck Touria tot dat Eylandt is de cours noord noordwest anderhalf mijl.

Tusschen dat Eylandt en het landt van Touria / leydt noch een Eylandeken / tusschen die beyde Eylanden mach men met een Schip ter noot deur zeylen / dan 't is 'er heel naeuw / aen de noordoost-hoeck van Ostrove is Reede op 30 vadem / dan leyt men met het Schip / als 't na het Eylandt gekeert leyt / op 8 vadem / soo seer steyl en opgaende is daer de gront.

Soute Rivier.

Van Volna Ostrove ofte het Steen-Eylant na de Gouba / (dat is de Soute Rivier daer men ladet / leggende een half mijl beoosten Ombay) is de cours n. noordoost 2 mijlen / die streckt noorden en noorden ten oosten in / is niet seer wijdt / maer diep / voor aen is 't in 't midden 24 en 25 vadem / veer binnewaert 5 en 6 vadem diep / dan daer is het vuyl / men set'et gemeenlijck een half mijl Rivier-waert in / aen de oost-wal / met een ancker midden in de Rivier / op 16 of 18 vadem / en met een touw aen landt / met alle winden is het daer goet leggen / behalven met een zuyd zuydweste windt / die waept daer open in.

Ombay

Ontrent een half mijl daer bewesten leyt de Versche Rivier van Ombay / die is soo ondiep en vuyl dat men met geen Schepen daer in kan / ten waer met kleyne / de Russen en begeeren die daer oock niet / om haer Salmvanghst niet te bederven / daer wert groote menighte van Salm gevangen / die wert met schuyten van daer na de Soute Rivier gevoert aen de groote Schepen.

Kandaler. Kierickarick. Kargapol.

Van daer streckt de kust een stuck weegs west zuydwest / en daer na noordwest-waert op na de Kandaler.

Daer ontrent leggen noch meer Laed-plaetsen daer men Salm vanght / als Kierickarick en Kargapol / dat leyt zuydwest van Ombay aen de Kooreelsche zijde.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van den Graeuwen-hoeck tot 't gat van Archangel / zuyden ten westen	10 mijlen.
Van het gat van Archangel tot het Sout Eylant zuydwest wel soo westelijck	5 mijlen.
Van het Sout Eylant tot de Caep Onega west / en west ten noorden	13 of 14 mijlen.
Van Caep de Onega tot de Eylanden van Solof kp noordwest ten westen	15 mijlen.
Van het Krups-Eylant tot Warsiga west zuydwest / en west ten zuyden	18 mijlen.
Van Warsiga na den hoeck van Touria west / west ten noorden / west noordwest en noordwest	28 mijlen.
Van den hoeck Touria tot Volna Ostrove is de cours noord noordwest	anderhalf mijl.
Van Volna Ostrove tot Gouba beoosten Ombay / noord noordoost	2 mijlen.
Van Ombay tot Kandaler / noordwest ten westen	10 mijl.
Van Katsnoes tot de Eylanden van Solof kp / west wat zuydelijcker	28 mijlen.
Van Katsnoes tot Warsiga / n. w. ten westen	12 of 13 mijl.
Van Katsnoes tot Polongy / noordwest ten noorden	17 mijlen.
Van de Eylanden van Solof kp tot Ombay in Laplandt / is de cours noorden	24 of 25 mijlen.
Van Solof kp tot Warsiga oost noordoost	24 mijlen.
Van Solof kp tot Polongy n. o. ten oosten	38 mijlen.

Hooghten.

Sint Nicolaes ofte de Rivier van Archangel op	64 graden	30 minuten.
Het Eylant van Solof kp op	65 graden	8 minuten.
Ombay op	66 graden	50 minuten.

Eerste

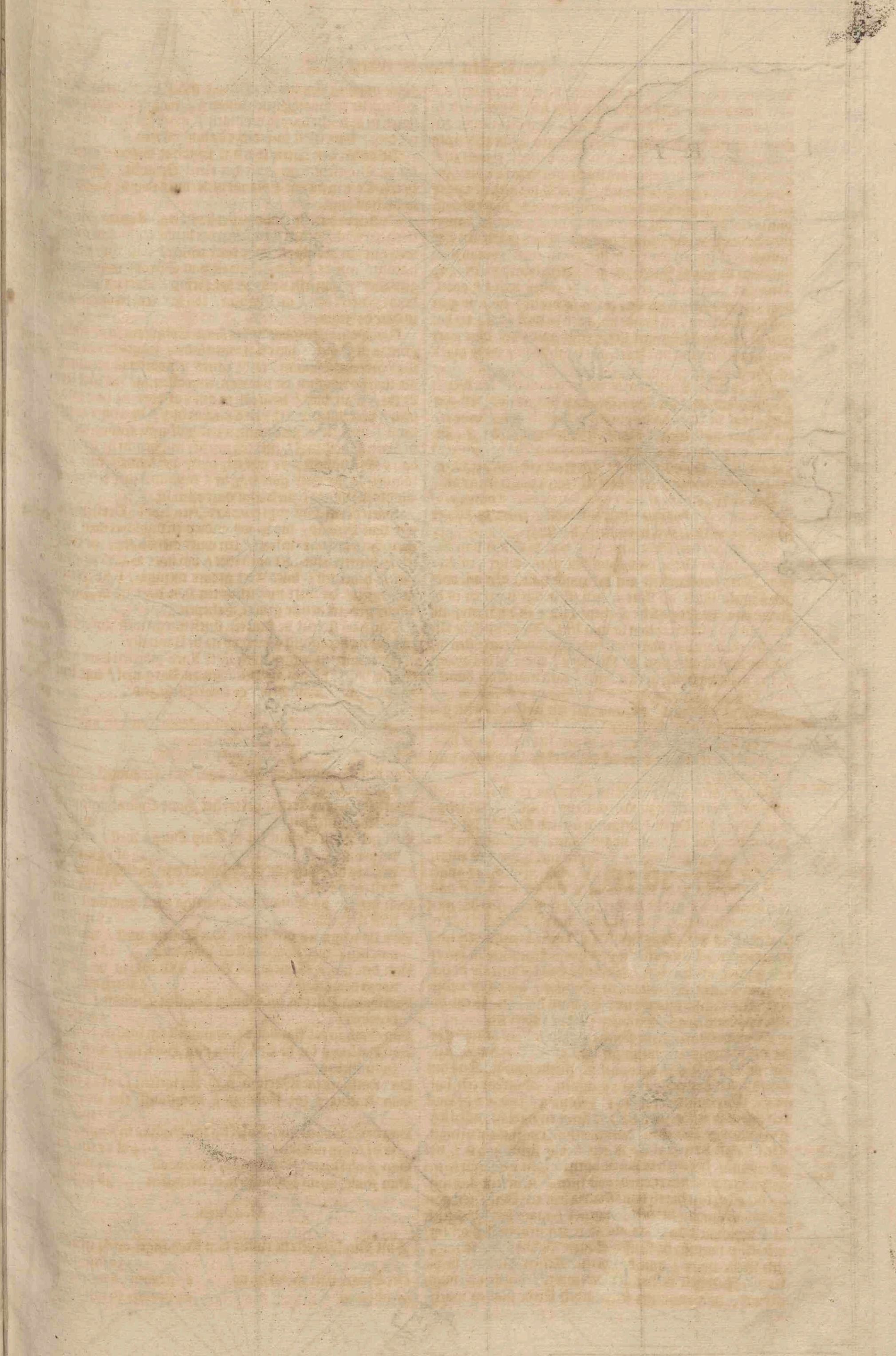

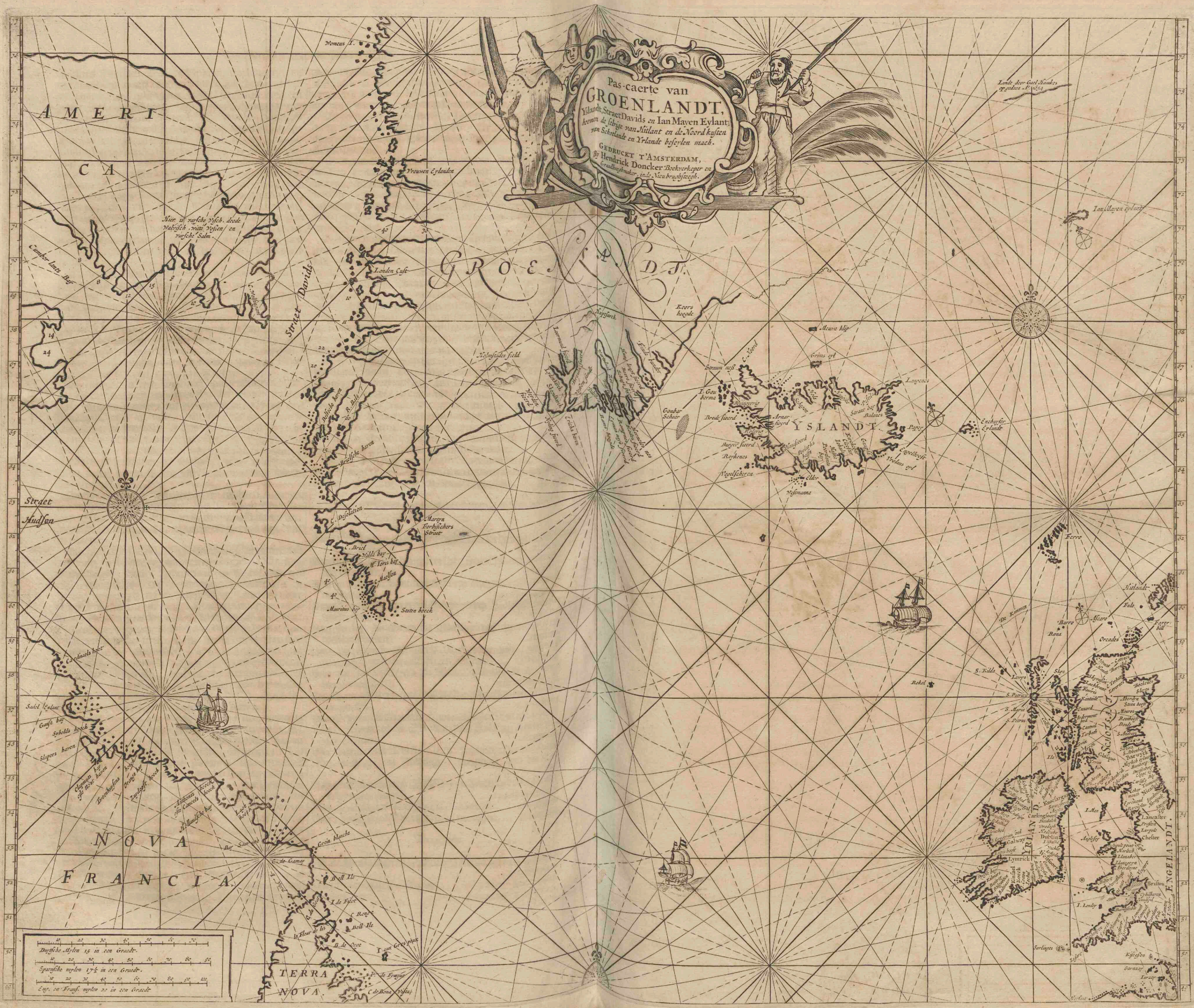
Pas-caerte van
GROENLANDT,
Yslandt, Straet Davids en Ian Mayen Eylant;
hoemen de selvige van Hitlant en de Noord kusten
van Schotlandt en Yrlandt beseylen mach.
GEDRUCKT T'AMSTERDAM,
By Hendrick Doncker Boekverkoper en
Graadbooghmaker, inde Nieubrughsteegh.
AMERICA
GROENLANDT
Straet Davids
Straet Hudson
NOVA FRANCIA
TERRA NOVA
YSLANDT
YRLANDT
ENGELANDT
Duytsche Mylen 15 in een Graedt.
Spaensche mylen 17½ in een Graedt.
Eng. en Frans. mylen 20 in een Graedt.

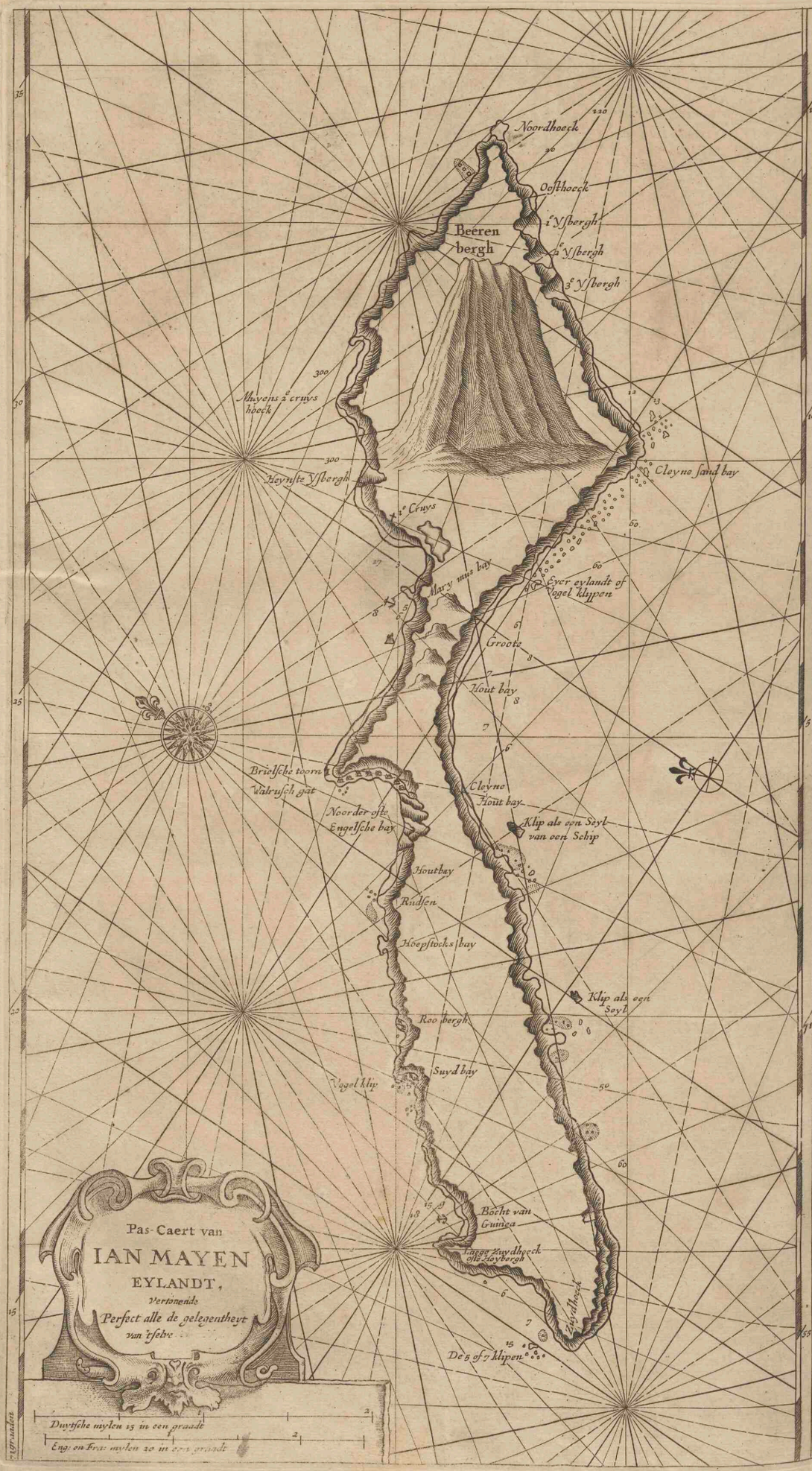
Pas-Caert van
IAN MAYEN
EYLANDT,
Vertonende
Perfect alle de gelegentheyt
van 't selve
Noordhoeck
Oosthoeck
Beeren bergh
Muyens 2e cruys hoeck
Heynste Ysbergh
Cleyne sand bay
Mary mus bay
Eyer eylandt of Vogel klippen
Groote
Hout bay
Brielsche toorn
Walrusch gat
Noorder ofte Engelsche bay
Cleyne Hout bay
Klip als een Seyl van een Schip
Houtbay
Rudsen
Hoepstocks bay
Klip als een Seyl
Roo bergh
Suyd bay
Vogel klip
Bocht van Guinea
Zuydhoeck
De 5 of 7 klipen
Duytsche mylen 15 in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt


Pas Caert van
SPITSBERGEN,
Nieuwlyx verbetert.
t'Amsterdam,
By Hendrick Doncker.
Amsterdamsche Eyl.
Deensche Eyl.
Zuyder gat
Moffen Eylandt
Eylanden
Noordhoeck
Vogelhoeck
Voorlandt
Engelsche bay
S. Ians haven
Behouden haven
Zuydhoeck of Kynnae
Groene haven
Ondiepe R.
Koude berb
Clock R.
Michiels Rivier
Clock bay
Sardam mer R.
Schoonhav.
Hoorn sondt
C. de Kyck uyt Whale backs
SPITSBERGEN
Wyde bay
Beere bay
Wyhe Iansz Water
C. Blanco
Dusko
Whales haad
Deye bay
Blackpoint
Ryck Isse eylanden
Halvenaens eyl.
Hoopen Eylandt
Beeren Eylandt
Noord Caap
I. Tromsondt
Duytsche mylen 15 in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt

Eerſte Deel

Van de Nieuwe groote Stuurmans

ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

DERDE BOECK

VAN DE

Ooſterſche en Noordſche Schip-vaert.

Inhoudende

De Beſchrijvinge van Yſlandt, Groenlandt, ofte de Straet Davids, als mede de gelegentheyt van Jan Mayen Eylant, en Spits-bergen, voorders de ſtreckinge van Candenoes Ooſt-waerts aen door het Waygat, tot de Tartariſche ofte Ys-Zee.

De Eerſte Vertooninge,

Zijnde

De gelegentheyt tuſſchen Hitlandt ende Yſlandt / en van daer na de Straet Davids / of de hoeck van Oudt Groenlant / nu genaemt Staten-hoeck.

Hoe men van Hitlandt na Yſlandt ſal zeylen.

VAn deſe Landen ofte uyt het Terel tot Hitlandt / is de cours den gemeene Zee-baerders genoegh bekent: maer als men van Hitlandt naer Yſlandt wil zeylen / ſoo is de cours van het zuyd-eynde van Hitlandt na de zuydweſt-hoeck van Yſlandt / loopende voorbij de Eylanden van Weſt-Mana latende die aen ſtuurboort / is de cours weſt noordweſt een halve ſtreeck weſtelijcker / en ooſt zuydooſt / een halve ſtreeck ooſtelijcker 195 duytſche mijlen.

Van de zuydweſt-hoeck van Yſlandt komende / ſoo loopt men langhs de wal recht noorden aen / ontrent vijf mijlen tot het Rif van Kepkenes / ende dan voorts ooſt zuydooſt aen langhs het landt heenen na de Haven van Hanifioert / deſe Haven van Hanifioert kan men niet bekennen voor dat ghy ten eynde van de Voert komt / ſoo dat men meynt dat'er geen Haven en is / maer als men ſoo lange zeylt langhs de wal / tot dat men een blinde Klip midswaters ſiet / en een kleyn Eylandeken daer een Huys op ſtaet / dan opent hem de Bay daer de Reede is / men mach aen beyde zijden van deſe blinde Klip om zeylen / maer benoorden is het ruymer dan aen de zuyd-zijde / ende loopt ſoo lange inwaerts dat ghy nevens het Huys komt / daer is de principaelſte Reede ende ſeer goede ancker-grondt / op vier / vijf ofte oock dzie badem / hier leyt men beſchut meeſt voor alle winden / maer weſt ende weſt noordweſt is hier de quaetſte windt / doch geen noot / vermits de Rudſen die aen de noord-wal haer wat van de wal afſtrecken: hier is oock goet water halen dicht by het Schip aen de Noord-wal / alwaer een afwateringe afloopt tuſſchen het geberghte deur: oock zijn hier de Inwoonders goetaerdigh en brengen Viſch / Rouſſen ende andere ſnuyſteringe aen boort / voor kleyne prijs / maer ſy hebben lieber linnen dan gelt / maer Brandewijn is haer alderbegeerighſte. Schapen / Melck / ende Vleeſch is hier oock te bekomen voor andere Waren of Gelt.

Vinde Klip.

Reede en ancker-grondt.

Ontrent dzie mijlen benoorden Hanifioert komen verſcheydene Rivieren die in Zee loopen en warm zijn / ja ſy zijn te landewaert in ſoo heet / dat men daer een ſtuck Vleeſch in kan gaer maecken / als men het Vleeſch aen een Piecke met een touweken hangen laet; en na de Zee-kant toe zijn de voorſz. wateren matelijck warm / dat men daer in baden ofte zwemmen mach.

Voorts die van de zuydweſt-hoeck van Yſlandt naer Fretum Davids willen / die moeten haer cours weſt ten zuyden wel ſoo zuydelijck ſetten / om het lant binnen den hoeck aen te doen / het welcke men gewaer wort als men 6 of 8 mijlen van 't landt komt / ſoo wort men eerſt het Ys gewaer / ende als men het Ys heeft / ſoo meught ghy oock het landt ſien / dit Ys is hier geſtadighlijcken het gantſche Jaer deur / daerom ſoo men ſijn cours ten eerſten van Yſlandt ſtelde wat zuydelicker als voorſz. is / men ſoude de Kaep mis loopen / daerom als men binnen den hoeck het

De Straete Davids.

Landt ende Ys gewaer wordt / soo moet ghy al by het Ys langhs zeylen / ende volgen dat Ys / dat sal u leyden om den hoeck in de voorsz. Straet.

Den hoeck van de Straet leyt even op 60 graden benoorden de Linie / want het Ys streckt hem alsoo de Wal is / ende als men bezuyden het Ys komt / ontrent 59 graden 25 ofte 30 minuten / somtijdts wat zuydelijcker en somtijdts wat noordelijcker / soo sal het Ys wederom noord noordwest strecken / gelijck de wal binnen de Straet-waert in is / tot op de hooghte van 63 graden / dan streckt de wal recht noorden tot over de 66 graden ende 30 minuten / ende dan komt men tegen het naeuwe van de rechte Straet / ontrent 30 mijlen wijdt / tot op de hooghte van 71 graden 30 minuten / dan krijght men een groote ruyme Zee noordwest opgaende / ende al voorts noord-waert rondom na 't oosten toeloopende / ende dan weder zuydwaert tot de voorsz. enghte.

Dese Zee loopt soo verre noord-waerts tot 79 graden / maer is achter dicht en vast landt / met Inwijcken en Rivieren / daer een groote menighte van Ys sich veeltijdts onthoudt / dat allengskens met groote afwateringe deur het naeuwe van de Straet in de Noord-zee komt drijven / langhs beyde Kusten heen tot in Terra Nova toe / en in de groote Bay van Sint Laurens / achter en bewesten Terra Nova in.

Terra Nova.

De Inwoonders van dit landt aen beyde zijden van de Straet / zijn al te samen Heydenen ende Wilde Menschen / en men moet haer schoon semblant niet gelooven. Al wat sy u vermangelen willen / langen sy op haer Riem / daer sy haer Kanoe mede voort roeyen / sy en vertrouwen niemandt / daerom zijn sy oock niet te betrouwen / men moet hem wel wachten van aen landt te loopen / ten zy dat ghy wel op u hoede zijt met een goet Musquet / want sy vragen niet veel na een Sabel / (want men komtse soo na niet /) maer sy konnen u treffen met hare Bogen ende Slingers / maer als sy sien dat'er een ter neder geveldt wort met een Musquet / soo loopen de anderen te landewaert in het Geberghte / daer sy haer onthouden.

Dit Landt van Oudt Groenlandt benoorden Vlandt streckende zuyd-waert tot de Cape ofte Staten-hoeck / en dan om de hoeck voorsz. langhs het Fretum Davids ende in de groote binnen Zee rondom / is het altemael vast lant / ende is het selve landt aen America vast / tot benoorden ende noordoost van Vlandt af / soo het anders niet aen Spits-bergen vast en is / het welck ick geloove / vermits de stroomen langhs Spits-bergen uyt den noorden komen / gelijck men op de hooghte van drie-en-tachtentigh graden bespeurt / alwaer dat alle de Ebbe om de Noord loopen / dacrom soude te vermoeden zijn / dat daer een doorgangh om de Noord moet wesen / dan is als noch onbekent.

Om 't Landt te verkennen.

De zuydoost Kust van Groenlandt kan men sien / als men daer ses ofte acht mijlen van is / en dan is men tegen het Ys aen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

De Stroomen komen uyt den noorden van Spits-bergen en soo voorts langhs Groenlandt.

De Ebbe loopt op 83 graden om de noord / en de Vloeden om de zuyd.

Streckingen en Courssen.

Van 't zuyd-eynde van Hitlant tot de zuydwest-hoeck van Vlandt / west noordwest een halve streeck westelijcker 195 mijlen.
Van de zuydwest-hoeck van Vlandt tot het Kif van Kepkenes noorden 5 mijlen.
Van 't Kif van Kepkenes tot de Haven van Hanekoert oost zuydoost 12 mijlen.
Van de zuydwest-hoeck van Vlandt tot Staten-hoeck west zuydwest wel soo westelijck 186 mijlen.

Hooghten.

De Kaep van Oudt Groenlandt ofte Staten-hoeck leydt op 60 graden.
De zuydwest-hoeck van Vlant leyt op 64 grad. 5 minut.
De Mont van de Straet Davids leyt op 71 graden.

De Tweede Vertooninge,

Zijnde

De Beschrijvinge van Jan Mayen Eylandt,

HEt Jan Mayen Eylandt leyt van Hitlandt noorden ten westen / op 't wijsen van het gemeen Hollandts Compas / of soo eenige willen / noorden ende noorden ten westen ter halver streeck / maer gemeenlijck sullen de Schepen wat westelijcker zeylen / om dat sy liever bewesten als beoosten verballen: alsoo sy op de Keeringh aen de westzijde moeten wesen / ofte anders soo sy beoosten verballen en benoorden om moeten / soo vinden sy aen de noord-zijde groote stilte ofte dwarlingh van windt / die seer schielijck en by horten over de Beeren-bergh komt vallen.

Op 't Voor-Jaer soo vint men aen de oost-zijde het minste Ys. De Zee aen de noord-zijde / die men nopt over tien mijlen ruym ofte schoon van Ys vindt / die leyt op 't Voor-Jaer gestopt met Ys.

De Windt waeyt daer meest uyt den zuydwesten / meer als van eenigh ander streeck.

In de zuyd-bay maeckt een zuyd zuydoostе ende noord noordweste Maen op het gemeen Compas volle Zee / de Vloet komt daer uyt den zuyden / ende gaet om de noord / de Ebbe ter contrarie.

Op den eersten Augusti (aen het noord-eynde van het voorsz. Eylant) gingh de Son in 't noorden ten oosten op het laeghst met het half lijf onder / ende het half lijf boven den Horisont / den laetsten July bleef hy noch beneden.

De Beeren-bergh.

Het noord-eynde van het Eylandt is een seer hoogen Bergh / de Beeren-bergh genaemt / die hem van het noorden aen tween klooft / ende van het oosten ofte westen als een ronden Bergh vertoont / loopende allerwegen met sijn Voort aen de water-kant / behalven de noordoost-hoeck die verder uytschiet.

De drie Ys-bergen.

Die noordoost-hoeck is een rudsige hoeck / laegh ten aensien het hooge landt / van daer af een half mijl om de zuyd is de wal noch al rudsigh langhs der Zee / onder rolligh ende stepl / ende ondiep / een Gatelingh-schoot van de wal is het 20 vadem diep / van daer af om de zuyd is een kleyne Voet-strant van kleyne Singel-strant / daer men tot op sommige plaetsen de Chaloup wel soude konnen op-halen / wel een mijl langh om de zuyd.

In ofte op de Voet-strant leggen drie Ys-bergen / die stepl tot op 't water neder gaen / dese zijn gemaeckt van het Sneeuw-water dat daer van 't hooghste van den Bergh Somers af komt / de twee leggen het noord-eynde van de strant naest.

Van daer verder om de zuyd is de wal een vierendeel mijls (of schaers soo veel) rudsigh en stepl / gelijck als aen het noord-eynd / van daer voort heeft men weder Voet-strant van de voorsz. Singel / daer men tot eenige plaetsen oock

oock soude konnen de Chaloup op-halen / dese duert een half mijl.

Daer na heeft men de zuydoost-hoeck van de Beerenbergh die is sandigh / en van sulcke steylte als de voorsz. klippige wal / alwaer men niet op en soude konnen komen / en is op sommige plaetsen hooger / op sommige lager / ongelijck / in het gemeen 25 of 30 vadem upt't water aen de Zee-kant / binnen gaet het altemet schuyn tegen de Beeren-bergh op.

Van dien hoeck leggen eenige Klippen los van't lant af / daer veel gevogelte op houdt / alwaer men met de kleene Sloepen om en weder kan roepen / even om den hoeck leggen van gelijcken een deel Holmen of Klippen buyten de Wal / die een Haven maecken / binnen met een kleyne zantbay / daer men seer bequamelijck Sloepen kan op-halen / men is daer beslooten voor de zee / daer is altijt slecht water / als 't dat 't buyten een storm waeyt. Van buyten en kan men dese havening niet kennen / want sy hem niet en openbaert voor men binnen de Klippen is / van dese Klippen west-waert / een kleyne mijl / is de wal steyl / klippigh / wel soo black tegen den bergh opgaende / als voorgaende / doch niet soo hoogh / en langhs de Zee met veel scherpe rudsen bestropt / buyten van landt af noch al diep / soo wel nessens de stranden als nessens de steyle wal / soo dat men een musquet-schoot van landt op t'seftig vadem diepte / (en koyt daer buyten) van de gront af is.

Een deel Holmen of Klippen. Zandt-Bay.

Ende voor-by dese steyle strandt komt een blacke strant van zwart zant een mijl lang / waer nevens men een Gotelingh-schoot van de Wal 6 vadem diep zwarte zantgront vint / dese strant voyt de groote Hout-bay genaemt / van wegen dat men daer veel oudt vermelemt hout vindt / daer nevens landwaert in leggen verschepden blacke Bergen van zwarte aert en weynigh steen / dit is op't smalste van't Landt / boven op dese Bergen soude men 't volck aen weder zijden konnen toe roepen.

De groote Hout-Bay.

De zwarte Bergh.

Bewesten ten eynde dese groote Hout-bay / alwaer't Landt begint zuydwest ten zuyden te strecken / vint men weer een steenige wal / eenderley als boven / ontrent een ofte anderhalf Gotelingh-schoot weeghs / daer naer vindt men weder een blackte (de kleyne Hout-bay genaemt) met blacke strandt gelijck als de voorgaende.

De kleyne Hout-Bay.

Een vierendeel mijls t'Zee / nessens 't zuyd-eynde van de kleyne Hout-bay / leyt een Klip / gelijck een Schip met Mars-zeyls daer op / daer ontrent is 't al black water.

Een Klip gelijck een Schip met Mars-zeyls daer op. 't Beeren-gat.

Bezuyden de voorsz. kleyne Hout-bay leggen een deel klippen en rudsen in Zee / nessens een steyle klippige wal / tusschen welcke buyten Klippen een gaetjen zuyd zuydoost aen / t'zee gaet / 't Beeren gat genaemt / al waer binnen vier vadem steenige gront is / daer souden wel Schepen in moghen / maer daer en is geen Ancker-gront / noch bequaemheyt om te maeren.

Anderhalf mijl zuydwest ten zuyden van de boven-genoemde Klip / die de ghelijckenis heeft van een zeylende Schip / daer leyt een andere Klip van de selve gedaente / niet so spits als de noorderste / niet boven een Gotelingh-schoot van Landt: daer nessens leggen by Landt eenige Klippen / (daer hem veel gevogelte op houdt /) die een weynigh uythoecks maken / tusschen dit en het Beere-gat / is de Wal rudsig en klippigh / altemet hier en daer een seer kleyne voet-strant / die nieuwers bequaem en is om Chaloupen op te halen / ende daer nessens begint het Landt zuyd-waert hoger en steeniger te worden / 't is voyt van de voorsz uythoeck om zuydwest al klippigh en steenigh Landt / by zee / en t'Landewaert in hooge Bergen en Klippen / hier ende daer soude men by noot mogen een Chaloup op de voet van de Bergen halen / schaers een halve mijl verder leggen weder een deel Klippen by de wal / van waer het af om de zuyd steyl tot op het water neder gaet / de Zee heeft langhs 't lant diepte van vijftigh ofte sestigh vadem een Gotelingschoot van landt.

Steen.

Ontrent vier mijlen zuyden ten oosten van de Zuyd- ofte West-hoeck / leydt een Steen / die op 't droogste elf voet water heeft / ende is groot ontrent een Steen-werp in 't vierkant.

Lucas Bouwensz. van Delffs-Haven heeft met slecht water sijn roer daer op af-gestoten / daer gaet veel rabeling van stroom.

Van die voorsz. steen af noordoost een groote halve mijl / is doorgaens een kuylige gront / daer men met de eene werp 7 vadem / ende met d'andere werp 35 vadem heeft / onder en over van dese steen na landt / gaet de gront vlack af tot ses-en-dertig vadem en dieper / een Gotelingschoot van de Wal is't tachtentigh vadem weke kley-gront / de gront om ende by de steen is zandigh.

Klaes Dircksz Seyn van Wijck / schreef dat Anno 1616 daer elf of twaelf mijlen zuyd zuydoost van de zuyd-hoeck van het Eylandt diepte was van 35 en 36 vadem / zwart mulachtigh zant / met kleyne steentjens.

Jan Sybrantsz. Pael-man schrijft van de zuydoosthoeck ontrent twee mijlen in Zee / zuydoost van de Hoeck hadden wy klippige gront / ons Maet hadde eens 60 ende ick hadde maer dertigh vadem / soo dattet daer heel ongelijck is.

Ontrent noordwest een quartier van een mijl / van de zuyd-hoeck leyt een Klip / seer hooge boven het water / met noch eenige andere Klipjens by hem / die men gemeenelijck de seven of vijf klippen noemt / daer men ruymm binnen deur mach als het van den noorden is / daer leyt by landt een holmken effen boven water.

De seven of de vijf klippen. Holmken.

By dese vijf of seven Klippen drooght het geraden op van 30 tot 5 vadem tot dicht by de wal.

Van de Zuyd-wal noord noordwest een kleyne mijle weeghs heeft het landt een uythoeck / de Laege Zuydhoeck genaemt / die aen strant laegh is / alwaer de Sloepen op leggen op de wacht.

De lage zuydhoeck.

Tusschen de zuyd-hoeck ende die selvige hoeck maeckt het landt wyt wat bochts / de wal heeft lagen strant / seer bequaem om de Sloepen op te halen / in de bocht is het zant-gront / diep 6 en 7 vadem.

Tusschen desen hoeck ende de zuyd-hoeck leggen oock eenige rudsjens boven en onder water. Van de rudsige hoeck wijckt het landt oost-waert op met bochten / twee Gotelingh-schooten weeghs tot in een Inwijck / (voyt genaemt gemeenlijck) de Bocht van Guinea.

De Bocht van Guinea. Zuyd-Bay.

Van de voorsz. Bocht noordoost ten noorden / een half mijl / daer vint men dan de Zuyd-bay / een kleyn bochtjen / daer wyt wat strants plach te wesen / ende het was een plaets al waer eenige Jaren voorleden tien Tenten tot Traen-neeringh hebben gestaen / daer van in de Wintertijdt van het selvige Jaer dese Tenten van de Kamer van Amsterdam met dertien Chaloupen / Vaten / en Traenbacken / als oock mede de gantsche strandt is weeh gespoelt / ende des Somers is de Aerde met groote arbeyt af-gehouwen ende weeh gedolven / om soo wat blackte te maecken / ende zijn daer wederom op nieuws twee Tenten (voor oorde van de Kamer van Amsterdam) geset.

Voor dese Bay is zwarte zant-gront van ontrent negen tot vijfthien / en voorts tot achthien vadem / en op vijf-en-twintigh en dertigh vadem scherpe steenige gront / en dan wederom een Gotelingh-schoot in Zee / is het wederom tachtentigh vadem weecke grondt.

Tusschen de Bocht van Guinea ende de zuyd-Bay / daer is de Wal heel steyl / ende seer Steenigh / ende oock mede seer klippigh / als men leyt op vijfthien vadem voor de voorsz. zuyd-bay / dan soo siet men tusschen de Vogelklip / ende het Landt deur.

De Vogel-klip. Rooden Bergh.

Van de Vogel-klip twee Gotelings-schooten weeghs / daer leydt een kleyn klipjen in een Bocht / daer nessens op het Landt leydt een Rooden-bergh; aen de noord-hoeck van dat voorsz. Bochtjen / daer is een Voet-strandt om 4 ofte 5 Sloepen te setten.

Van de Zuyd-bay noordoost ontrent een mijle weeghs / daer soo vint men een kleyn hoeckjen / daer men door een Poort ofte Gat van het gebergyte kan door-roepen / en dan komt men in een Kom ofte Kolck / daer ontrent een ruymte is om voor twintigh Chaloupen te leggen / en is seer bequaem om de Walvisch-vangst te wachten / die wert by de Zee-luyden genaemt de Hoepstocks-bay.

Kom ofte Kolck. De Hoepstocks-Bay.

De Noord-West-Hoeck.

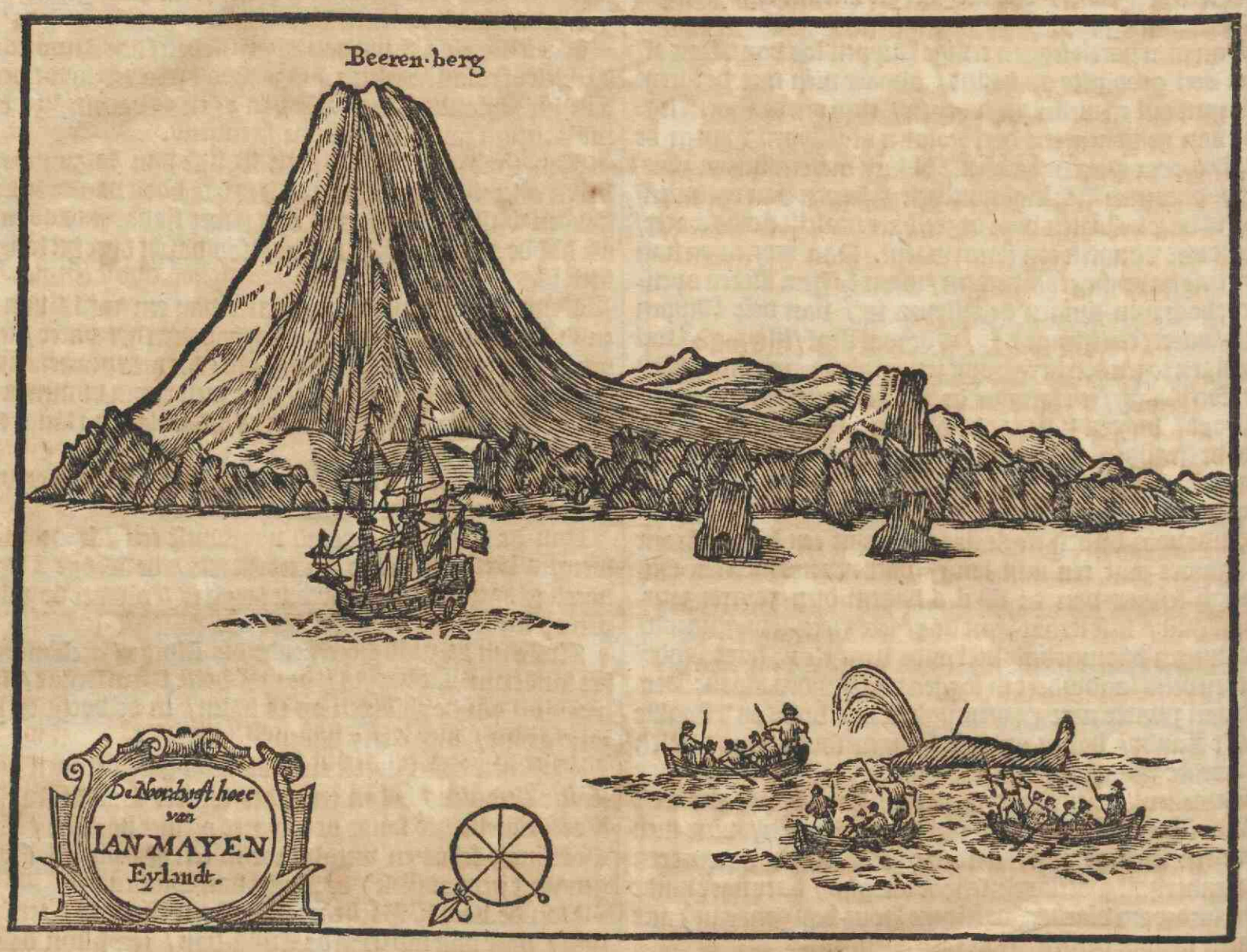

Van de voorsz. Hoepstocks-Bay een groote Gotelingsschoot weeghs / daer vint men een hoeck daer eenige Klippen van af-leggen / (die de Kudsen werden genoemt /) ende van daer tot den voorsz. Hooden-bergh / daer is de Wal meest al Klippigh ende Steenigh.

Kudsen.

Van de voorschreven Kudsen ontrent noordoost ten noorden / een mijle weeghs / daer leydt een Uyt-hoeck / gemeenlijck het Walrusch-gat genaemt / daer den Bielschen Tooren tegen oft buyten aen staet / daer tusschen beyden maeckt het Landt een groote inbocht / die gemeenlijck de Noord-bay genaemt wordt / ende het is de voornaemste plaets voor de Traen-neeringh / die tot noch toe besocht is.

Het Walrusch gat. Noord-Bay.

Van de Kudsen een vierdepart van een mijle weeghs wat Bochtwaerts in / daer is een blackte / die de Hout-bay genaemt wert / ten eynde van de voorsz. blackte / daer vint men hoogh Landt / en heel tot op het water neder / ontrent een kleyne vierdepart van een mijle gedurende / van daer tot den hoeck van't Walrusch-gat is een blacke Strant / alwaer alle de Tenten en Ketels van de Kamers van Hollandt en Zeelandt staen / dese Bocht heeft een blacke zantgrondt / daer de Schepen op mogen leggen ten Ancker / op vijfthien ofte sesthien vadem / in de Bay een Gotelingschoot van Landt. In de Voor-Somer soo leggen de Schepen wel dicht in de voorschreven Bay op acht en negen vadem.

De Hout Bay.

Van den Bielschen Tooren soo streckt het Landt oostwaert op / ende heeft ontrent een mijl blacke strandt / die seer bequaem is om Chaloupen op de wacht te houden. De voorsz. hoeck van het Walrusch-gat is seer hoogh en steyl aen de Zee / ten eynde van de voorsz. mijl / vint men wederom al Klippigh en steyl lant / sonder strant / (dat waerdigh is om te beschrijven) daer neffens een Gotelinghs-schoot van de wal leydt een steen als een Tooren.

Ten eynde van dit voorsz. steyl Landt / kort voor-by de Tooren / daer vint men een kleyne Inwijck / die de Mary-Mus-bay genoemt wert / om dier oorsaecke wil / (als dat de Eerbare Mary-mus van Rotterdam daer een Schip gesonden heeft /) dat aldaer eerst de Traen-neeringe gedaen heeft / daer is seer goede Ancker-gront / op 5 / 6 / 7 ende 8 vadem / een gotelingh schoot in Zee / ende 't is daer seer verre black in Zee / oock is de Strant seer bequaem om Visch te kenteren ofte Traen te zieden / (ende alles wat tot die Traen-neeringhe van noode soude mogen zijn.)

De Mary-Mus Bay.

Een wepnigh te landewaert in is een Poeltje / daer versch water is / daer men wel visch vanght / heeft een blacke voor-strant / daer men een Sloep over kan halen / om in het voorsz. Poeltje te komen.

Van de Oost-hoeck van Mary-Mus-Bay / schiet een voet van het geberghte uyt het Landt in Zee / seer steyl ende hoogh aen de West-strant.

Van den voorsz. Berghs-voet / is de cours noordoost ten noorden een vierendeel mijls / daer vint men een blacke strant / daer wel eer een Krups op een Graf gestaen heeft / tusschen beyden maeckt het Lant een groote inbocht / (dat onder ofte dicht aen de wal een steenige gront heeft /) de wal in sich selfs is black en een Zant-strant / aldaer men tot veel plaetsen bequaemheyt soude konnen vinden om de neeringe te doen.

Nek-

Neffens dese voorsz. Bay heeft men ontrent twee musquet-schooten van landt negen vadem Waters / al black en af-diepende tot seventhien vadem / ende dan ontrent drie musquet-schooten van landt is goede fijne Singhel zant-grondt / doch op vijf-en-twintigh / dertigh ende tot vijftigh vadem buyle ende steenige grondt / ende dat soo verre in Zee dat men beyde de hoecken van het voorsz. landt sien mach / maer een half mijle weeghs van landt gaet dese steenige gront om de west-zijde heen / ende dan dicht by de Wal daer men de gront siet / is 't wederom nickel steen.

Van het Krups tot den naesten Ys-bergh / is 't over al meest een blacke Zant-strant / ende op sommige plaetsen oock eenige Steen-Rudsige strant / die wijdt is ontrent een halve mijle / en het is daer op sommige plaetsen seer bequaem om Chaloupen op de wacht te leggen / maer de grondt begint daer diep ende scherp te worden / en onbequaem om Schepen te leggen.

Van de noordwest-hoeck om de oost / is een steyle steenige Wal / een vierdepart van een mijl langh / daer men dan een kleyn Baytjen vint om bequamelijck een ketel te setten / om Traen te zieden / maer alsoo het daer neffens ten Gotelingh-schoot wel 300 vadem diep is / soo is 't daer onbequaem om met Schepen te leggen.

Van daer soo streckt de Wal wederom een groote half mijl weeghs Oost-waert op / alwaer men ten eynde zijnde ten Baytjen vint / daer men bequamelijck een ketel soude konnen setten / en Chaloupen op de wacht houden / maer het is buyten een Gotelingh-schoot weeghs van Landt / over de drie hondert vadem diep.

Van daer af tot aen den Noord-hoeck / het welck een half mijle weeghs is / soo is 't Lant aen de Zee-kant steenigh ende Rudsigh / ende oock mede seer steyl.

Somtijts leyt het Ys benoorden 't Eylandt soo na / dat / als men van daer na Spits-bergen wil / wel eerst veertigh / vijf-en-veertigh / ende vijftigh mijlen moet oost aen houden eer men noordelijcker kan aen-zeylen / ende is wederom mede al-te-met benoorden 't Eylandt sulcken ruymen Zee / dat men wel vijf-en-veertigh ende vijftigh mijlen recht noorden van het Eylandt kan zijn tot op de hoogte van 75 graden noorder breedte / eer men Ys ghewaer wordt.

By klaer en helder weder kan men de Beeren-Bergh dertigh mijlen sien / nu ter tijdt wert de Vis-neeringe soo veel aen 't Eylandt niet gepleeght als voor desen / soo dat de Vis hem nu Noordelijcker houdt.

Aen Jan Mayen Eylandt is de variatie anderhalf streeck Noord-wesketingh.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In de zuyd-bay maeckt een zuyd zuydoostе ende noord noord noordweste Maen op 't gemeen Hollandts Compas 't hooghste water / de Vloet komt daer uyt den zuyden / en gaet om de noord / en de Ebbe ter contrarie.

Streckingen en Courssen.

Van Hitlandt tot Jan Mayen Eylandt / noorden en noorden ten westen / ter halver streeck 160 mijlen.
Van 't noord-eynde van Jan Mayen Eylandt / tot de Noord-Caep oost wel soo noordelijck / maer heel weynigh 170 mijlen.
Van 't noord-eynde van Jan Mayen Eylant / tot de zuydelijckste punct van Spits-bergen / west noordwest / een halve streeck noordelijcker 165 mijlen
Van 't zuyd eynde van Jan Mayen Eylandt / tot het Eylandt Grijp / op 't Liet van Groenten noordwest een weynigh noordelijcker 147 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Jan Mayen Eylandt tot Langenes / de noordoost-hoeck van Yslandt / zuydwest een halve streeck westelijcker 111 mijlen.
Van de Noord-hoeck tot de Zuyd-hoeck noordoost en noordoost ten oosten 9 mijlen.
Van de Noord-hoeck tot de Zuydoost-hoeck of klepne Zant-bay noordoost ten noorden ende noord noordoost derdehalf mijl.
Van de klepne Zant-bay tot het Eyer Eylandt ofte 't begin van de groote Hout-bay / oost ten zuyden 1½ mijl.
Van 't Eyer Eylandt tot de eerste Klip als een zeyl van een Schip zuydwest ten westen 1½ mijl.
Van de eerste Klip tot de tweede Klip als een zeyl van een Schip west ten zuyden schaers 1½ mijl.
Van de tweede Klip tot de zuyd-hoeck zuydwest 2½ mijl.
Van de zuyd-hoeck tot de vijf Klippen noordwest ½ mijl.
Van de zuyd-hoeck tot de laege zuyd-hoeck ofte Hoybergh noorden 1 mijl.
Van de Hoy-bergh tot de Zuyd-bay noordoost 1½ mijl.
Van de Vogel-klip tot de Hoopstack-bay noordoost 1 mijl.
Van de Vogel-klip tot de Rudsen is de cours noordoost schaers anderhalf mijl.
Van de Rudsen tot de Zielsche Tooren noordoost ten noorden 1 mijl.
Van de Zielsche Tooren tot Mary-mus-bay oost ten noorden 1½ mijl.
Van Mary-mus-bay tot Mupens tweede Krups-hoeck noordoost anderhalf mijl.
Van Mupens Krups-hoeck tot de noord-hoeck is de cours oost derdehalf mijl.

Hooghten.

De Noord-hoeck lept op de hooghte van 71 graden 23 minuten.
De Zuyd-hoeck lept op de hooghte van 71 graden.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



De blacke Straut.

Aldus vertoont hem de Beeren-bergh / als hy noorden twee mijlen van u is.

Aldus



Aldus verthoont hem de Beeren-Bergh / als hy welk twee mijlen van u is.



Aldus vertoont hem de Beeren-Bergh / als hy zuyden twee mijlen van u is.

De Derde Vertooninge,

Zijnde

De gelegentheydt van 't Beeren-Eylandt / 't Hoopen-Eylandt / als mede van geheel Spits-Bergen / soo veel als die tot noch toe benoorden ende beoosten bekent is.

't Beeren-Eylant.

Spitsb.

KOmende van de Noord-kaep tot het Beeren-Eylandt / soo streckt de cours noord noordwest en noordwest ten noorden ontrent 54 a 55 mijlen / Spitsb. leydt dan recht noord noordwest van 't Beeren-Eylant. (Aen de voorsz. Noord-kaep zijn Menschen die 70 a 80 jaren out zijn / die van al haer leven geen Broot gegeten hebben / maer onderhouwen haer al met Vis en Vleesch.)

In de Voor-tijt seggen de Inwoonders van de Noord-kaep van Finmarcken / dat in de Bay aldaer geen Ys komt / soo datse daer meest haer kost winnen met Visschen / en dan die te droogen.

Het Beeren-Eylandt is tamelijck hoogh / men kan 't in ses uuren wel om-roepen / men kan aen de noordwest-kant op drie mijlen na aen landt gront werpen / en dat op veertigh vadem / en dan drooght 't al met graden op na landt tot tot vijftien vadem / ende dan zijt ghy een Gotelingh-schoot van de wal.

Op 't Beeren-Eylandt is schoone verversinge / al was men daer met hondert Schepen / ock wast daer krape Sla dat daer geweldigh verkraept en verversicht / ock zijnder menighte van Gevogelte / men vint 'er ock Kolen om te vranden gelijck Schotsche Kolen.

Aen de noordoost-kant leydt een Baeytjen / daer kan men beschut leggen achter een Eylandtjen / daer men hoeckjes wint heeft / van oost zuydoost tot west zuydwest / die winden waepen daer open in (voor andere winden leyt men beschut /) aen de zuyd-zijde kan men in loopen van dat voorsz. Baytjen / en aen de noordzijde is 't vast aen een groot Eylandt / daer men met een Sloep mooytjes door kan / anders zijn daer geen Bochten ofte Inhammen / daer men met storm in mach om een Schip te bergen / maer daer is rondtom Ancker-gront / doch men moet in openbare Zee leggen / en het is een ruyple gront / ende daer gaet een geweldige Zee / soo dat het niet geraden is / by storm daer te setten / de vloeden komen gemeenelijck uyt den zuydwesten / en gaen om de noordoost / een zuydweste en noordooste Maen maeckt het hooghste water / en vloeyter gemeenelijck vier voet op en neder. Mede soo vanght men aldaer by tijden goeden Cabeljau en Schelvis aen het Beeren-Eylandt.

De Oost-Kust van Spits-bergen.

't Hoopen Eylant.

VAn het Beeren-Eylandt na Hoopen-Eylandt / is de cours noordoost ten noorden na gissinge twee-en-dertigh mijlen / het Eylandt is ontrent langh 7 ofte 8 mijlen / 't is smal landt / boven 3 Musquet-schooten niet breet / en streckt oost noordoost en west zuydwest / aen beyde de kanten / soo wel aen de zuyd-zijde als aen de noord-zijde / maer aen de noord-zijde is ober al goede Ancker-gront / het geheele Eylandt langhs / op twintig vadem / een groote half mijl van lant op 't zuydwest-eynde ende het noordoost-eynde hebt ghy vlackte / daer de Walrussen gemeenlijck op komen / anders is het Eylandt over al steyl en schor / maer aen de zuyd-zijde is het over al rudsigh en klippigh / ende onbequaem om te Anckeren / daer men hem voor wachten moet / doch men kan wel een half mijl by lant langs zeylen / sonder yet te misdoen / maer op het Eylandt is niet te halen dat tot eenige verversching dient.

Daer zijnder die in 't oost noordoost 24 mijlen van 't Hoopen-Eylandt geweest zijn / en geen landt vernomen hebben / maer vonden heel zwaer Ys / en daer was geen gront by te komen.

Het Hoopen-Eylandt doet hem op in vijf heuvelen / het noordoost-eynde is 't hooghste.

Aen 't noordoost-eynde van 't Hoopen-Eylandt / is een vlackte wel een vierendeel mijls in 't vierkant / daer machtigh veel Walrussen hen onthouden / soo dat de vlackte als

temet vol leydt / daer houden hem ock een groote menighte van Lommen / Meeuwen / en andere Zee-vogels / dat de Lucht qualijck te bekennen is / soo dat 't Landt genoegh te verkennen is aen 't gaen en komen van de Vogelen : die daer af en aen vliegen om haer Jongen te voeden / als 't in de Bzoep-tijdt is.

Van de noozdoost-hoeck van Hoopen-Eylandt na de Black-poinct / soo is de cours noozden ten westen thien mijlen weeghs / eer men aen Black-poinct komt aen de zuydoost-zijde / daer leydt het vol lage Eylanden / die men wel tot tsestigh toe (in de Mars) tellen kan / doch daer leggender soo veel oftse gezaept waren / ende dat al langhs de Kust / soo verre men oogen kan / ende dat in 't noozdoosten op / als ock mede in 't west noozdwest / soo men gist het hem daer is streckende / al Steenen ende Klippen.

Black-poinct. Als Black-poinct noozden ten oosten vier mijlen van u is / hebt ghy een hoogh Eylantje / ten aensien van de andere Eylanden daer gelegen / een groote Musquet-schoot daer bezuyden zijnde / so leyt men op dertigh vadem steek-gront / ende is een steyle op-gaende grondt / daer men een Schips lenghde t'Zee-waert 60 vadem waters heeft / binnen de voozsz. Eylanden na het vaste landt toe / siet men wederom open in Zee / daer de Eylanden soo dicht niet en leggen.

Ontrent een mijltjen oost-waert op / van dat voozsz. hooge Eylant / leggen veel Blinden in Zee buyten die lage Eylanden / daer geen Ancker-gront te bekomen is / daer de zee geweldigh op barnt met hoogh water / doch daer gaet wepnigh strooms.

Aen de noozdoost-hoeck van Hoopen-Eylandt gaet een stercke stroom / also hart als in Texel / de vloet komt upt den west zuydwesten / en valt langhs het landt heen. Een zuydzuydwesten Maen maeckt aldaer het hooghste water. Op die voozsz. Eylanden is niet te bekomen / dat men tot noch toe weet / maer is al steenigh laegh landt / ock kan men de voozsz. Eylanden niet verre sien. Maer Black-poinct is een heel hoogh lant / dat men van Hoopen-Eylant wel kan sien met klaer weder / in dat gewelte is 't geweldig mistig / en men siet er by tijden in 5 ofte 6 dagen geen Sonne schijnen / maer al dicke mist en koude.

Van Black-poinct / soo streckt de Kust oost-waert aen noozdoost op / soo verre men beoogen kan / na Wijbben Jansz. water toe west noozdwest / doch die gantsche Kust is al met Uyt-klippen ende Eylanden beset / de stroom komt upt den zuydwesten by de Kaep de Kijck-uyt beoosten upe loopen / en streckt sich noozdoost op na Wijbben Jansz. water toe.

't Is qualijck beoosten de Caep de Kijck-uyt aen te doen / om dat het Ys beoosten van Nova Zembla af komt / en streckt hem al langs de Kust (als oft vast landt waer) gelijck een banck / soo dat men daer qualijck door kan.

De West-Kust van Spits-Bergen.

VAn 't Beeren-Eylandt tot Caep de Kijck-uyt of de zuyd-hoeck van Spits-berghen / is de cours noozd noozdoost wel soo westelijck / ontrent 28 mijlen.

Zuydoost van de Caep de Kijck-uyt streckt een Steenrif af vier mijlen in Zee / op sommige plaetsen als 'er hol water gaet kan men de klippen sien branden / ock mach men dicht by 't landt tusschen het Rif ende het Landt deur / maer het is seer gevaerlijck.

Van Caep de Kijck-uyt tot 't zuyd-eynde van 't Voozlant is de cours noozd noozdwest ses-en-twintigh of seven-en-twintigh mijlen / tusschen beyden leggen Hoozn-zont / Klock-bay of Bel-zont / ende Ys-zont.

Van Caep de Kijck-uyt tot Hoozn-zont / is de cours noozd noozdwest ses mijlen / is tusschen beyden rudsigh en buyl.

Hoozn-zont. De Hoozn-zont is een ruyme Bay / en men leydt 'er beschut vooz alle winden / de Engelschen hebben haer Tenten daer staen / en komen daer alle jaren om te Visschen.

Tusschen Hoozn-zont en Klock-Rivier / (by sommige genaemt Bel-zont) streckt de Kust noozden ten westen / en noozd noozdwest / al by de voozsz. Kust is 't lant rudsigh en buyl / en met veel kleyne Eylandekens en Klippen beset.

In dese Belzont leggen verscheyden Rivieren en Havens / en aen de noozd-kant een wepnigh binnen den hoeck leydt Willem van Muyens haven / (wert also genaemt / alsoo de voozsz. Willem van Muyen / daer wel eer gevischt heeft) ontrent noozdoost op / so streckt een voert opwaerts in 't lant / die de Ondiepe Rivier genaemt wozt / waer op de Houdeherberge leyt / daer hebben wel eertijts tenten gestaen / wat zuydelijcker leydt Michiel Kinder Rivier / en dan noch wat zuydelijck van de voozschreven Rivier / daer soo leyt de Sardammer-Rivier / die selvige loopt vyp wat Landewaert in. Willem van Muyens Haven. De Ondiepe Rivier.

Westelijck van de Sardammer-Rivier / ofte de Klock-Bay in zeylende / een wepnigh om de zuyd-hoeck / daer soo leyt een schoone Inbocht die om sijn bequaemheyts wille / de Schoone haven wert genaemt / daer een heele schoone Reede is / en men soude in tijdt van noodt daer een Schip konnen bergen sonder Ancker ofte Tou / 't is een schoone slibberige gront. De Schoone Haven.

Van de Klock-bay tot de Ys-zondt / streckt de Kust noch al noozden ten westen / en noozd noozdwest / daer is 't tusschen beyden al rudsigh en / buyl doorgaens met Klippen en dicht by Lant sonder eenige Bochten ofte Inhammen / doch een wepnigh om de Zuyd-hoeck van de Bay komende / heeft men de groene Herberge / daer is een heele goede Reede / en men mach het daer setten / soo na aen de wal als men wil / ende dat op acht / en thien ofte twaelf vadem waters / 't Is daer doorgaens een schoone blacke opgaende gront / en men leyt daer beschut vooz alle winden.

Een wepnig om de noozd-hoeck komende / daer is de behouden Haven / die is streckende noozdwaert op / en een vierendeel van een mijl op zeylende / daer is een goede Reede / dat wert de Behouden Haven genaemt / de gront isser steyl / maer een schoone gront / daer mach men 't Ancker laten vallen / op dertigh vadem / en vertuyen met een Touw aen Landt vast / t'Zee-waert / men leydt 'er beschut vooz alle winden. De Behouden Haven.

Voozts Oost-waert op / soo streckt de voert soo verre landewaert in datter noyt Sloep ten eynde geweest is / en wert genoemt de Ys-zont / alsoo het Ys in de Na-somer daer lange blijft leggen / doch als men de noozd-wal een wepnigh schouwt / soo en zijnder geen buyten daer men vooz te vreesen heeft.

De Ys-zont is een wijde Voert om op te komen / en wanneer men in de Hoozn-zont ofte Behouden-haven / of Ys-zont is / moet men wel verdacht zijn als 't Ys upt den zuyden komt / dat men niet langh stal moet houden / maer sijn ancker lichten / souden anders daer in beset wozden / dat men daer qualijck souden uptkomen / voornamelijck in 't na-jaer. De Ys-zont.

Als men dit wat opvaert / daer zijn veel Eyheen te vangen / ock is 'er een groote menighte van Gevogelte aen de Klippen / (die daer in leggen /) en daer haer jongen opvoeden / al langhs de kant heen / soo dat van dat gevogelte sulken mest oft dreck komt / dat op ofte aen de voozsz. Klippen / groote groente maeckt / en onder anderen ock wast een seker krupt / dat daer Sla genoemt wert / en is gelijck Lepelbladen / ('t welck aldaer groote verversinge maeckt) en ock goede smaeck als Sla heeft.

Van de Ys-zondt / tot de zuyd-hoeck van 't Voozlandt / streckt de Kust noozdwest / doch de zuyd-hoeck is een wepnigh buyl / die moet men schouwen / daer loopt een Rifjen af een vierendeel mijls in zee / dat streckt meest zuydwest van 't Landt. Het Voozlandt streckt zuyden en noozden van de zuyd-hoeck tot de noozd-hoeck oft de Vogel-hoeck vijfthien of sesthien mijlen / anderhalf mijl benoozden de zuyd-hoeck van het Voozlant leggen twee Eylandekens een Gotelingsschoot van malkanderen / als mede een kleyne Gotelingsschoot van de wal / daer duysenden van Vogelen op zijn / als Ganssen / Bergh-eynden / ock zijnder menighte van Eyers te bekomen / een groote mijl daer benoozden streckt een Rif af van klare en heldere witte Steenen van de wal / daer heel groote onder loopen tot anderhalf mijl van de wal / 3 mijlen benoozden 't Persch Rif leyt een kleyn Eylantje / dicht onder de wal / daer mede veel gevogelt sich onthout / en Eyers te bekomen zijn / ende is tusschen beyden tamelijck schoon / maer aen de wal zijn eenige Klippen daer men hem vooz wachten moet.

De Hollantsche ofte Mourits-Bay.



Om de Noord-hoeck van't Noorlant / tusschen het vaste landt in / daer is goede Reede / daer men 't setten mach op twintigh / achthien / vijfthien / thien en vier vadem / na dat men daer verre in is / doch het Noorlandt naest.

Kruys-Bay. De Engelsche Bay.

Aen het vaste landt leydt de Kruys-bay / en dan voorts zuydelijck tusschen het Noorlandt in / daer leyt de Engelsche Bay / alwaer de Engelsche komen visschen.

Van de Vogel-hoeck ofte de noord-hoeck van het Noorlandt tot het Deens Eylandt / is de cours noordoost ten noorden ontrent negen mijlen / daer-en-tusschen leyt Madaleenen-bay daer goede Reede is / aen de zuyd-hoeck van de Bay / doch is hoogh ende steyl Landt / ende men set't daer een weynigh binnen de Zuyd-hoeck / doch men mach daer wel verder in zeylen / en setten't aen de noord-wal / daer is over al goede gront op vijfthien / twintigh / vijf-en-twintigh vadem.

Madaleene-Bay.

De Noord-hoeck van de Madeleene-bay is de zuyd-hoeck van de Engelsche-Bay / die rudsigh en vuyl is / en seer periculeus om in te zeylen / voor de gene die daer niet wel bedreven is.

Van de Madeleene-Bay tot de Kobbe-Bay / is de cours noord noordoost en zuyd zuydwest twee mijlen / daer tusschen beyden leyt een Eylantjen / doch laegh / dat by de Engelsche Uyt-kijck genaemt wert / waer van een Kijsen in Zee streckt een Gotelingh-schoot langh / is rudsigh / men soude tusschen de voorsz. Rudsen konnen door loopen / maer met groot perijckel.

Engelsche Uyt-kijck.

Van de Kobbe-bay (dewelcke op het Deensche Eylandt leydt / tot de Zuyd-bay / soo is de cours noord noordoost ontrent een half mijl / men loopt een weynigh benoorden de Zuyd-hoeck van de Zuyd-Bay de Bay in / doch in het inkomen van de Zuyd-Bay moet men de noord-wal wat schouwen / want hy is wat vuyl / binnen komende / mooght ghy de noord-wal wel nader komen / en setten op thien / vijfthien / sesthien ofte twintigh vadem suyvere grondt / en men leydt'er beschut voor alle winden.

Van de Noord-hoeck van de Zuyd-bay leggen 4 Eylandekens / waer van het buytenste het grootste is / van het westelijckste van dese vier voorsz. Eylandekens / tot Maurits-bay ofte de Hollantsche-bay / is de cours oost noordoost een vierdepart van een mijl / men kander geen quaet / als men de Klippen mis zeylt / anders is 't een schoone kust / men mach'er onder twee hoecken van de voorseyde Bay goede Reede maken / een Gotelingh-schoot ofte twee van de wal / waer het u belieft / en dat op vijfthien / achthien en twintigh vadem / als men een weynigh zuyd zuydoost in zeylt / kan men de Hollandtsche Scheepen sien / die voor de tenten aldaer te Reede leggen / als men daer na toe zeylt mach men de Zuyd-wal niet naerder komen als op seven vadem / dan soo komt men eerst aen de Amsterdamsche tenten / daer mach men met de Scheepen tegen de Wal aen setten / by noodt van groote Ysgangh / en maken een Tou aen het landt vast / en daer seker leggen voor alle winden / daer na volgen de tenten van de Kamers van Middelburgh en Vlissingen / als mede oock de Deensche en andere / doch van de westelijckste Tent soo schiet een Kik af / daer men niet na toe mach zeylen / en loopt meest het geheele gat over / dan kan men de Zuyd-bay open uyt-sien / bezuyden het voorschreven Kik leggen verschreyden Eylantjens / daer veel Steenen onder water leggen / men soude daer tusschen beyden wel deur zeylen / om door de Zuyd-bay in zee te loopen / maer het moeste eerst met Tonnen af-gebaeckent zijn / en het is een kort verlaet: van de westelijckste tenten tot de Zuyd-Bay uyt / is ontrent een mijle / en wert geheeten het Amsterdamsche Eylandt / alwaer de Tenten van de Kamer van Amsterdam op staen. De plaets daer de Tenten op staen / is een strant / en ontrent een kleyne Musquet-schoot breet / daer achter een binnen-water ofte stil-staende kil loopt.

't Amsterdamsche Eylant.

Oost zuydoost ende oost ten noorden van de Amsterdamsche Tenten / leggen twee Ys-Bergen / dicht op de Water-kant / het Ys dat valt'er somtijts met sulcke groote stucken af / dat de Scheepen daer af bewegen die voor de Tenten leggen / het landt binnen de Bay aen het vaste lant is heel hoogh ende steyl / als mede op het Amsterdamsche ende Deensche Eylant / maer niet soo hoogh.

Aen

Aen de zuyd-hoeck van de Hollandtsche Bay leydt een kleyn Eylandtje heel dicht aen de wal / geheeten het Duyvels Eylandt / dat behoeft men niet te schroomen / want men mach daer dicht by langhs zeylen / van de selvige hoeck tot de Vogelsangh / soo is de cours oost noordoost een groote mijle / de Vogelsangh dat is een Eylant / rondom schoon / men kan aen beyde zijden Reede maken / soo wel aen de Hollandtsche Bay / als aen de ander zijde. Oost zuydoost een groote Gotelingh-schoot daer leyt het Eylant met de kloof / wert alsoo genaemt door de gespleten Bergh / diese aen de Zee-kant heeft / en leydt tusschen de Vogelsangh en 't voorsz. Eylandt / maer aen de Vogelsangh is een heel goede Reede.

Duyvels Eylant.

't Eylandt met de kloof.

Tusschen die voorsz. Eylanden ende 't vaste landt leggen verscheyden Eylanden / die door de groote menighte / de Archepelliga genoemt werden / in die voorsz. Eylanden zijn verscheyden Reeden te maken / voor die gene die daer wel bedreven is / maer aen 't vaste landt niet.

Archepelliga.

Van 't Eylandt met de kloof tot het Eylandt de Zeeusche Uyt-kijck genaemt / soo is de cours zuydoost ten oosten ontrent een half mijl / alwaer men tusschen beyden ontmoet een kleyn rondt Eylandeken / genoemt 't Ganse Eylandt / alwaer dat men tusschen het Eylandt ende de Zeeusche kijck-uyt door moet zeylen / en houden 't Ganse Eylandt Zee-waert van u een Gotelingh-schoot / voor aen het Zeeusche Eylandt kan men goede Reede maecken / en leggen op 20 ende 15 vadem goede ancker-gront.

De Zeeusche Uyt-kijck. 't Ganse Eylant.

Tusschen de Zeeusche Uyt-kijck en de Moniers-bay eyndight de Voert / die tusschen de Eylanden ende 't vaste landt door loopt / men kan daer door de Hollandtsche Bay loopen / maer het is niet geraden voor die gene die daer niet wel bedreven is.

Moniers-Bay.

Van de Zeeusche Uyt-kijck tot Moniers-bay / soo is de cours zuydoost een half mijl / en 't is een wijde Voert wel een vierendeel van een mijl breedt / en heeft een Haven aen de zuyd-kant / de Eyer-haven genaemt / Moniers-bay is geen Bay om in te zeylen / is rudsigh / vuyl en klippigh / en werdt weynigh besocht.

d'Eyer-Haven.

Men heeft beoosten de Zeeusche Uyt-kijck veel stilte met een zuydweste windt / die men in de na-Somer daer heeft / en in de voor-Somer veel noordelijcke winden / schoon of men in zee goede koelte gehadt heeft / en hoe verder om de oost hoe slimmer / de Vloet komt langhs de kust uyt den zuyden en gaet om de noord / en duurt wel acht uuren / dat de ebbe geen vier uuren en duurt / en dat de geheele kust langhs. Al dat Ys dat uyt den oosten van Nova Zembla komt met een harde ooste windt / komt al langhs de kust by de Caep de Uyt-kijck al noorden aen dringen / tot in de Hollandtsche Bay / soo dat de Schepen groote moeyte hebben / om daer van ontslagen te werden / en 't geschiet gemeenlijck als men in 't Voor-jaer veel ooste winden heeft / dan wordt het gedrongen bewesten de Caep de Uyt-kijck / aldaer 't Ys leyt en zwiert / en wordt met de Vloedt uyt den zuyden gedreeven langhs de kust tot tegen het Voorlandt aen / soo dat alle de Bayen vol gedrongen werden / ende gaet al langhs de kust noord-waert aen / niet wetende waer dat het eyndelijck belandt.

Van Moniers-bay tot de Koo-bay / streckt de kust al oost zuydoost vier mijlen / en 't is over al vuyl ende klippigh / dicht aen de Moniers-bay is het laegh / ende black / het landt begint allenghskens op te hoogen naer de Koo-bay / de oost-hoeck van de Moniers-bay wordt de lage hoeck genoemt.

Koo-bay.

Van de Koo-bay tot Kheene-veldt / soo streckt de cours al oost zuydoost vijf mijlen / en de kust is niet suyver / doch men kan noch ancker-gront soecken op twintigh ende achtien vadem / langhs 't Kheene-veldt heen / maer 't is geen schoone gront.

't Kheene-veldt.

Het Kheene-veldt is laegh slecht landt / op 't midden leyt een rondt Berghjen / ende als dat Berghjen van 't zuyden tot het zuydwesten is / dan heeft men langhs het Kheene-veldt ancker-grondt als geseyt is.

Beoosten 't Kheene-veldt loopt een groote ruyme Voert / is de Oost-wijck genaemt / daer als noch niemandt ten eynde geweest is / ende loopt heel verre te landewaert in / welcke Voert wel drie mijlen wijdt is / op de oost-hoeck van de Oosser-wijck heeft men de Graeuwen-hoeck / en leydt van 't Kheene-veldt zuydoost drie mijlen als geseyt is. 't Kheene-veldt leyt van het uytterste van de Eylanden oost zuydoost thien mijlen. Noordoost ten noorden vier mijlen van het Kheene-veldt / leyt het Moffen Eylandt / daer veel Walrussen op houden.

Van de Graeuwen-hoeck met een zuydoosten gangh zeylt men tegen het Zuyd-Oosterlandt aen / over een Bay wel vier mijlen wijdt / welcke Bay zuyden en zuyd zuydwest in loopt.

Graeuwen-hoeck.

Dat Oosterlandt loopt oost noordoost op / sonder te weten hoe verre / ende is slecht effen landt / redelijck hoogh / maer is een ongelijck landt van aert / als Spits-bergen / soo dat men sustineert dat 'et wel mochte een Eylandt zijn.

't Oosterlandt is mede een Eylant / naer aller meeninge / maer 't landt streckt al oost noordoost op / sonder dat men als noch 't eynde weet.

De gantsche west-kust van Spits-bergen / is doorgaens hoogh gehackelt landt.

De miswijsinge of Variatie aen Spits-bergen / is tweeen-twintigh graden noord-westeringh / als de Son is zuyd zuydwest soo isse op 't hooghste na 't gemeene Hollandtsche Compas.

In 't voor-Jaer heeft men meest oostelijcke winden / en in 't na-Jaer meest al zuydelijcke.

Aen Spits-bergen aen de west kust waept de windt in het voor-Jaer meest uyt den oosten en noordoosten / ende in 't na-Jaer oock meest zuydelijcke winden.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

't Getye en houdt geen seeckere regel aen de west-kust van Spits-bergen / maer met een springh maeckt een noordooste ende zuydweste Maen het hooghste water / en het vloeyter dan met een dagelijcks Ty vijf voeten / en met een springh ses voeten.

Aen 't Beeren Eylant maeckt een zuydweste ende noordooste Maen het hooghste water / de Vloeden komen gemeenelijck uyt den z. westen ende gaen om de noordoosten.

Aen de noordoost-hoeck van Hoopen Eylandt / maeckt een zuyd zuydweste ende noord noordooste Maen het hooghste water / die gaet soo hart als in Texel / komt uyt den west zuydwesten ende valt langhs 't landt heen / aen de Caep de Uyt-kijck komt de stroom uyt den zuydwesten / en gaet om de noordoosten na Wijbbe Jansz. water.

Men heeft beoosten de Zeeusche Uyt-kijck de stroom uyt den zuyden / en gaet om de noord / de Vloeden duren wel acht uuren daer de Ebbe geen vier uuren en duurt.

Van de Diepten.

Aen de noordwest-kant van 't Beeren Eylandt kan men gront werpen op 40 vadem / ende droogt na graden tot 15 vadem op een Gotelingh-schoot na aen landt.

Streckingen en Courssen.

Van de Noord-kaep tot 't Beeren Eylandt noord noordwest / en noordwest ten westen — 54 of 55 mijlen.
Van Suron tot het Beeren Eylandt is de cours noord noordwest — 50 mijlen.
Van 't Beeren Eylandt tot Hoopen Eylandt noordoost ten noorden — 32 mijlen.
Van de zuydwest- tot de noordoost-hoeck van het Hoopen Eylandt oost noordoost — 8 mijlen.
Van de noordoost-hoeck van 't Hoopen Eylant tot Blackpoinct noorden ten westen — 10 mijlen.
Van 't Beeren Eylant tot Caep de Kijck-uyt noord noordwest wel soo westelijck — 28 mijlen.
Van Caep de Kijck-uyt tot 't zuyd-eynde van het Voorlant noord noordwest — 26 of 27 mijlen.
Van Caep de Kijck-uyt tot Hoorn-zondt noord noordwest — 6 mijlen.
Van Hoorn-zondt tot de Bel-zondt noorden ten westen en noord noordwest — 7 mijlen.
Van de Belzont tot de Ys-zont is de cours noorden ten westen — 11 mijlen.
Van 't zuyd-eynd tot 't noord-eynd van 't Voorlant noorden — 15 ofte 16 mijlen.

Van de noord-hoeck van 't Noorlant tot 't Deensch Eylandt noordoost ten noorden 9 mijlen.
Van Maghdelene-bay tot Kobbe-bay is de cours noord noordoost 2 mijlen.
Van Kobbe-bay tot de zuyd-bay is de cours noord noordoost een half mijl.
Van Duybels Eylandt tot de Vogel-sangh oost noordoost een groote mijl.
Van de Vogel-sangh tot de Zeeusche Uyt-kijck zuydoost ten oosten een groote mijl.
Van de Zeeusche Uyt-kijck tot Moniers-bay is de cours zuydoost een half mijl.
Van Moniers-bay tot de Koo-bay is de cours oost zuydoost 4 mijlen.
Van de Koo-bay tot Kheenevelt is de cours oost zuydoost 5 mijlen.
Van de Zeeusche Uyt-kijck tot Kheenevelt is de cours oost zuydoost 10 mijlen.
Van Kheenevelt tot de Graeuwe-hoeck is de cours zuydoost 3 mijlen.
Van Kheenevelt tot het Mossen-Eylandt noordoost ten noorden 4 mijlen.

Hooghten.

't Beeren-Eylandt leyt op vier-en-tseventig graden en een half.
Caep de Kijck-uyt leyt op ses-en-tseventigh graden ses-en-dertigh minuten.
De Noord-hoeck van 't Noorlandt leyt op negen-en-tseventigh graden twintigh minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Aldus vertoont hem de Koo-bay / als het ronde Berghsken zuyden van u is.



Aldus vertoont hem Hoopen Eylandt / als men daer noordoost / noord en noordwest van is.

De Vierde Vertooninge,

Zijnde

De Beschrijvinge van Oxlogenes en Kaep de Candenoes tot aen de West-Kust van Nova Zembla / en 't Waygat.

Candenoes.

Oxlogenes en Kaep Candenoes leggen verscheyden noordoost ende zuydwest 35 mijlen. De hoeck van Candenoes is seer kennelijck / daer staen vijf groote Krupcen op tot tekens / als men daer op verhalt kan men seer wel bemercken / dat het landt hem onthalt aen de eene zijde / na het z. w. aen de Witte Zee toe / en zuydoost naer de ander zijde.

Ontrent thien mijlen beoosten de Cabo de Candenoes / Moyso-nowits. leyt een Eylandt geheeten Moysonowits / daer beoosten gaet een groote Inwijck in 't Lant / maer het is seer black water / met veel ondiepten ende dwael-gronden. Het is voor desen gebeurt dat eenige Schepen hier in verzeylden / meynende datse de mont van de witte Zee in liepen / want het meeste met de streckinge ende ock met de hooghte over een komt met de witte Zee / maer het is goet aen 't landt te bekennen ende te onderscheyden / want de Russche Kust beoosten Candenoes is altemael een Duynigh landt / en een blacke strant / en de Kust van Laplant hoogh en Bergigh. In dese Inwijck gaet een Kiviere door 't lant / daer men met Lodges deur kan komen in de Witte Zee.

Neffens dese Inwijck ontrent twintigh mijlen oost en Col-gopa. oost ten zuyden van Candenoes leyt dat Eylant van Colgopa / is thien mijlen langh / men mach daer rondom zeylen: maer op de zuyd-zijde loopt een groot Rif langhs het lant: Die uyt den Oosten komt / die moet dat schouwen / want het is aen het west-eynde van het Eylandt vast. Op dit Eylandt houden groote menighte van Ganssen / die des Somers geheel kael zijn sonder eenige vederen / die sitten en broeden op een Ey / dat sy onder haer stuyt hebben leggen / en broeden alsoo haer jongen uyt / die zijn daer met alsulcke menighte dat de Rudsen daer komen met hare Lodges aen landt / ende jagen de Ganssen met stocken / soo veel en overvloedigh in haer Jachten ofte Lodges / dat sy die in Tonnen Souten met menighten.

Van Candenoes tot het Eylant Tussara is 't oost zuydoost 32 mijlen / daer tusschen beyden gaet die voorsz. Inwijck in. Bewesten Tussara leydt de hoeck van Swelgenoes. Van Tussara tot de Kivier van Colcova / is de cours oost vijf mijlen / dat is een goede Kivier / diep zijnde twaelf voeten / daer en is anders geen handel / dan dat de Russen daer komen van Colmogro ende Sint Niclaes met Lodges om haer lieder Waren aldaer te vermangelen om Pelterijen. Tussara. Swelgenoes. Colcova.

Vijf mijlen beoosten de Kivier van Colcova leydt de Kivier van Pitsana / daer en is maer ses voeten waters / en is een onbekende plaetse / daer recht bewesten leydt een drooghte die men schouwen moet: Olivier Brunel in sijn Reyse van Nova Zembla is daer aen de gront geweest. Pitsana

Ontrent thien mijlen beoosten Pitsana leydt de Kivier van Pitsora / die streckt by de Oost-hoeck in / zuyd zuydoost / ende heeft ses ellen waters / het landt is daer leegh rode Pitsora.

ende Duynachtigh / op de west-kant staet een Pack-huys met sommige Krupeen. Als men binnen de Rivier komt / soo wijckt men west-waert op na 't Pack-huys toe / en set daer op drie en vier vadem / daer is een groot Haf of binnen-water.

De oost-zijde van de Rivier moet men schouwen / die is vol zanden en bancken. Het Stedeken van Pitsora lept ontrent 26 duytsche mijlen in het landt / daer is overvloet van veel kostelijcke Pelterpen ende Cristallen.

Oltgijn. Tusschen Pitsora ende Waygats lept Oltgijn / en buyten op het lant leggen twee Klippen ofte Eylandekens / het een genoemt Oxangien / ende het ander Graef Maurits / daer mach men onder setten op ses ofte seven vadem. Van 't zuyderste komt een Rif ken af schieten / dan men mach 't looden op drie vadem. Beoosten ende bewesten dese twee Eylandekens is een groote Inwijck / ende is black water / het landt loopt daer in 't ronde naer de hoeck van Pitsora / altemael in een Inwijck / van Pitsora af tot Waygats toe. Het is van Pitsora tot Waygats noordoost ten oosten 24 mijlen.

Waygats. Waygats / dat men oock de Strate van Nassouwen noemt / is een enghte daer men deur zeylen mach tot in de Tartarische Zee / streckt eerst ontrent oost / daer naer noordoost deur / ontrent 6 ofte 7 mijlen / ontrent ten halven lept een Eylandt / daer men aen beyde zijden om zeylen mach. Een weynigh binnen den hoeck aen de Noord-zijde Traen-bay. is een schoone Bay daer men in zeylen mach / soo diep als men wil / op vijf / vier / en drie vadem goede steeck-gront / by de oost-wal langhs is 't diepste water / men lept daer beschut voor alle winden ende Ys-gangen. Door dese enghde ofte Strate is tot twee verschepden tijden versocht om een wegh te openen ende te vinden / om benoorden Tartarien heen te geraecken tot de Rijcke Koninckrijcken van Cathy ende China / ende soo voort naer de Molucquen / maer vergeefs / overmits het geweldige Ys / 't welck daer het geheele Jaer deur blijft / ende nimmermeer smelt / deur de geduryge Koude.

Oby. Van het oost-eynde der Strate Waygats tot de Inwijck van Oby / is 't oost zuydoost / ende zuydoost ten oosten 30 mijlen. Daer beoosten streckt dat landt voort noordoost noch 30 mijlen / tot de twee Noorder Rivieren / ende dan noch alsoo voort noordoost heenen / maer hoe verre / is noch onbekent.

Nova Zembla. De west-kust van Nova Zembla streckt van Waygats af noord-waert tot Conskintzarck noordwest ontrent 40 mijlen. Daer benoorden ontbalt het hem ontrent noorden ten oosten tot den hoeck van Langenes ofte den Staten-hoeck / en voort noord noordoost / noordoost ende oost noordoost na de Eylanden van Orangien / het noordelijckste van Nova Zembla / op de hooghte van 77 graden en een halk.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Beoosten Candenoes naer het Eylandt van Colgoyen valt de stroom oost ende oost ten zuyden / als oock langhs het selve Eylandt / ende van Colgoyen naer Waygats valt de stroom oost en west. Langs Nova Zembla draeyen de stroomen met de Maen om / langhs Ruslandt komen die tusschen Candenoes ende Pitsora upt den westen ende west noordwesten / ende vallen alsoo langhs Ruslandt.

De stroomen naer Waygats toe / komen van Colgoyen ende Nova Zembla / ende vallen met den anderen oost ten noorden door de Straet van Waygats naer de Riviere van Oby / soo dat de ebben en vloeden de Gaten van Waygats open houden / datse veeltijts sonder Ys zijn / ofte ten minsten maer met Ys dat aen schollen drijft. Maer beoosten Waygats komen de vloeden upt den noordoosten / ende vallen alsoo in de Oby / en in de Straet van Nassouwen. Dat water wast 'er ende valt 'er / maer houdt geen seecker gety.

Van de Diepten en Gronden, soo beoosten als bewesten Waygats.

De gantsche Kust langhs van Candenoes af tot Waygats toe / vint men een black opgaende gront / meestendeel zant en steeck-gront. Die in mistigh weder moet zeylen / moet weten dat hy op acht ofte negen vadem diepte / drie / vier mijlen van de Kust is / maer als 't 30 / 35 / of 40 vadem wort / soo is hy verre genoegh van het landt / alsoo is het mede langhs Nova Zembla / oock over de oost-zijde van Waygats / dan voor het Gat komende wort het altemael blacker.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Oxlogenes tot Kaep Candenoes is de cours noordoost 35 mijlen
Van Candenoes tot het Eylandt Colgoye is de cours oost ten zuyden 20 mijlen.
Van Candenoes tot Swelgenoes / is de cours zuydoost ten oosten 22 mijlen.
Van Candenoes tot het Eylandt Morsonowits is de cours zuydoost 10 mijlen.
Van Candenoes tot Tussara is het oost zuydoost 32 mijlen.
Van Tussara tot Colcova is het oost 5 mijlen.
Van Colcova tot Pitsana is het oost ten noorden 5 mijlen.
Van Pitsana / tot Pitsora / is de cours oost ende oost ten noorden 10 mijlen.
Van Pitsora tot Waygats is de cours ontrent noordoost ten oosten 10 of 12 mijlen.
Van Catsnoes tot de Eylanden van Solof by west ofte wat zuydelijcker 28 mijlen.
Van Catsnoes tot Warsiga is de cours noordwest ten westen 12 ofte 13 mijlen.
Van Catsnoes tot Polongy / is de cours noordwest ten noorden 17 mijlen.
Van de Eylanden van Solof by tot Ombay in Laplandt noorden 24 ofte 25 mijlen.
Van Solof by tot Warsiga oost noordoost 24 mijlen.
Van Solof by tot Polongy noordoost ten oosten 38 mijlen.
Van Candenoes tot Constintzarck in Nova Zembla noordoost ten oosten ontrent 46 mijlen.
Van 't oost-eynde van Colgoyen tot Waygats / is de cours oost 45 mijlen.
Van Pitsora tot het oost-eynde van Colgoya west noordwest 32 mijlen.
Van 't lage Landt tot de Stroom-bay is de cours oost en west 4 mijlen.
Van de Stroom-bay tot Ys-havens-hoeck is de cours oost ten noorden 3 mijlen.
Van de Ys-havens-hoeck tot de Eylandts-hoeck is de cours oost noordoost 5 mijlen.
Van de Eylandts-hoeck tot het Vlissinger-hooft / is de cours noordoost ten oosten 3 mijlen.
Van het Vlissinger-hooft tot de Hooft-hoeck / is de cours noordoost 4 mijlen.
Van de Hooft-hoeck tot den hoeck van Begeerten zuyd ende noord 6 mijlen.
Van den hoeck van Begeerte tot de Eylanden van Orangien noordwest 8 mijlen.
Van de Eylanden van Orangien tot de Ys-hoeck / is de cours west ende west ten zuyden 5 mijlen.
Van de Ys-hoeck tot Capo de Troost west ende west ten zuyden 25 mijlen.
Van Capo de Troost tot Capo de Nassau west ten noorden 10 mijlen.
Van Capo de Nassau tot het oost-eynde van het Krups Eylandt west ten noorden 8 mijlen.
Van het oost-eynde van 't Krups Eylandt tot Willems Eylandt west ten zuyden 3 mijlen.
Van Willems Eylandt tot den Swarten-hoeck west zuydwest 6 mijlen.
Van den Swarten-hoeck tot het oost-eynde van het Admiralitepts Eylandt west zuydwest 7 mijlen.
Van de oost-hoeck tot de west-hoeck van het Admiralitepts Eylandt west zuydwest 5 mijlen.
Van de west-hoeck van het Admiralitepts Eylandt tot Capo de Plancio zuydwest ten westen 10 mijlen.
Van Capo de Plancio tot Loms-bay is de cours west zuydwest 8 mijlen.
Van Loms-bay tot de Staten-hoeck / is de cours west zuydwest 10 mijlen.
Van de Staten-hoeck tot Langenes zuydwest ten zuyden 14 mijlen.
Van Langenes tot Capo de Cant is de cours zuydwest ten zuyden 6 mijlen.
Van Capo de Cant tot de hoeck met de zwarte Klip zuyden ten westen 4 mijlen.
Van de hoeck met de zwarte Klip / tot het zwarte Eylandt zuyd zuydoost 3 mijlen.
Van het zwarte Eylandt tot Costintzarch is de cours oost en west 2 mijlen.
Van Costintzarch tot de Krups-hoeck / is de cours zuyd zuydoost 5 mijlen.
Van de Krups-hoeck tot Sint Laurens-bay is de cours zuydoost 6 mijlen.
Van Sint Laurens-bay tot Meel-haven / is de cours zuyd zuydoost 6 mijlen.
Van de Meel-haven tot de twee Eylanden / zuyd zuydoost 16 mijlen.

Hooghten.

Caep de Candenoes op 69 graden 30 minuten.
I. Colgoya op 69 graden 10 minuten.
De Rivieren van Colcova / Pitsana / en Pitsora leggen op 68 graden 40 minuten.
Waygats of de Straet van Nassou / lept op 69 graden 43 minuten.
De Noordelijckste hoeck van Nova Zembla / lept op 77 graden 30 minuten.

Vojagie na het Way-gat in 't Jaer 1669, gedaen by *Jacob Jelmersen Kock*, als Admirael, voerende het Schip de Koning van Sweden, en sijn Broeder *Cornelis Jelmersen*, het Schip het Wapen van Sweden, als Vice-Admirael, met noch *Alke Rabinsen*, op 't Galjoot de Winthont, als Schout by Nacht, beschreven van *Klaes Jansen Urck*, *Stuurman*, van dese Vojagie, woonende op Broeckerhaven, daer uyt dat dit een kort verhael is.

DEn 19 May gaende van Cessel t'zeyl / en bingen eenige Walvissen en Walrussen / komen den 9 July ontrent de Noordt-caep. Den 14 benoorden Kandenoes. Den 22 sagen 't Eylandt Kolgopen / het was laegh en duynachtigh / maer wel soo hoogh als de Kuste van Pitsora / en hadden veel Ys. Den 29 July komen neven Petsana; dit is alle laegh en duynachtigh Landt / als de Kuste van Hollandt.

Den 31 July komen neven 't Gat van Petsana / senden een Sloep uyt / en binden van de Oost-kant een Rif uyt loopen / alsoo datmen van de West-hoeck moet inloopen / 't welck is een hooge steyle hoeck / daer een wit krupsstaet / en daer vondense eenige doodt-beenderen van Menschen leggen / met eenige voetstappen van Menschen en Beesten.

Den 3 Augustij komen nevens de hoeck van Pitsora / gaen den 5 aen 't Landt / en vernemen dat de Vloeden uyt 't West komen / en de Ebben uyt het Oost. Den 7 is Alke Rabinsen, Commandeur van 't Galjoot met Sloep en Volck verongeluckt / want met het vangen van Walrussen is de Sloep omgehaelt / 's anderdaeghs den 8 Augustij 's morgens ten 2 uuren / had ons Volck van beyde Schepen gesocht na het verdroncken Volck van 't Galjoot / en sagen een van de Maets uyt het water springen / en ginck stracks weer na de grondt: 's nachts liepense inde Bocht tusschen Orangien en Pitsora / hadden 14 en 10 baem water in de Bocht.

Den 9 is Cornelis Jelmersen Kock, met het Schip de Koning van Sweden van ons afgegaen na Archangel / om aldaer vracht te soecken. Den 10 met donder en reegen sagen d'Eylanden Orangien / en Mauritius / lept op 69-35. Op dit Eylandt Maurits hadden se 8 Reenen gevangen / en het Landt is soo hoogh als de dijck by de stadt Enckhuysen / maer van binnen is dit Eylandt met eenige leeghten / staende vol bars water / en daer is niet veel gewas op / het is 3 mijl in 't ronde / met eenige uyt-hoecken en punten: van 't binnenste Eylandt Orangien streckt een Rif noordwaert ontrent ten halven aen 't Eylandt Maurits / maer die op sijn loot past / en hoeft dit niet te vreesen.

Den 12 Augustij 's avondts quam een Russe Lodgie by haer ten Ancker / het Volck onderrechten haer dat sy 't Eylandt Maurits noemden Delgo / en Orangien Matske: en seyden datter in meenighte van jaren soo veel Ys niet en hadde geweest als in dit jaer 1669 / want het Ys lagh heel tot het Eylandt Kolgopen toe: dese Russen verhaelden ooch van eenige silver Bergen / en meer aenmerckelijcke saken die niet alle verhaelt en staen / want eenige hadden daer wel 50 mael geweest / en ooch datmen 't onder het Eylandt Maurits ten Ancker moste setten / daer de krupsen staen; sy seyden datse met haer 16 Lodgies daer waren gekomen uyt de Witte-Zee / eenige gingen na de Kuste van Noba Sembla / en eenige na de Way-gat om Salm te vangen / en onderrechten de Russen haer mede / dat wanneer het water wos aen Maurits / dat de stroom dan uyt den noord-oosten quam / en alsoo eerst langs de Kust van Noba Sembla heen vallen na het Eylandt Maurits toe / alsoo dat de stroom met de Maen in 'tront dryft / en de stroom gaet daer wel soo hart als booz de Stadt Enkhuysen met spyinghtye.

Den 13 Augustij lagen noch aen Maurits aen de Z.O. hoeck / alsoo datse de N.O. hoeck N. N. W. van haer hadden op 9 baem mope kley-grondt: daer zijn meenighte van Reenen op dit Eylandt. Bevonden oock met 2 dagen na de volle Maen / dat het Tye uyt den N. W. quam met Z. O. Sou / alsoo dat de vloet ten 8 uuren 40 min. begon / en het eynde ontrent ten 3 uuren na middagh / en ontrent de middagh quam de stroom uyt den N. O.

Den 14 komt de Commandeur aen Boozt met eenige Speck van de Russen gekracht: die ooch seyden datse aen de Kuste van Noba Sembla bleven tot in October / en sy waren van Ombay na het binnenste aen de Witte-zee / achter de Lapse Kust: en als sy haer Lodgie moften leggen laten / booz 't geweldigh Ys uyt 't Way-gat / dan haddense twee Maenden tijdts om op haer plaetse te komen / repsende over Landt. En tusschen de Z. W. hoeck van Noba Sembla / en de tweede hoeck welcke genoemt wozdt de Afgodenhoeck; de Bay tussen dese twee hoecken genaemt de Bay met de Eylanden / dese Bay seyden de Russen dat heel booz liep tot in de Tartarisen See / welcke doozt-tocht sy het Way-gat noemden: gelijck dit ooch afgebeelt wozdt in de Landt-globen en Bladt-kaerten van Petrus Hærius. De Walrussen schietense met een Harpoen / daer een bat aen vast is / 't welck sy dan over boozt smijten / en laten haer eerst moe arbeyden / en dan lensen sy die doodt / die ouense met 2 of 3 Walrussen gelijck / seyden ooch datmen tusschen 't Eylandt Orangien en Walcheren niet booz en moeht / en ooch dat op 't Eylandt Maurits veel Walrussen quamen in Augustus als 'er geen Ys en was. Na de middagh gingense van Mauritius / met haer ooch de Russe Lodgie / en komen des nachts achter de Afgoden-hoeck ten Ancker in de Bay met d'Eylandt wijf en een half baem goede Ancker-grondt / en de stroom liep Oostwaert de Straet in / van 's morgens ten 7 uuren tot namiddagh ten een uur / en dat soo snel als in Cessel met een spyinghtye / op den 15 dat was vier dagen na de volle Maen.

Den 16 voerense met drie Sloepen aen d'Afgoden-hoeck / zijnde een steyle hoeck / ten aensien van 't ander landt / op dese hoeck vondense wel 60 gehouwen beelden leggen / die soo uyt den rouwen gehouwen waren / maer nochtans dat men 't sien konde dat het satsoen na Beelden geleeck / en sy lagen met het hooft verheven na het noozdt-oost / sy vonden daer ooch een kleyn Ys-sleetje by / met veel Reenen of Hartshoorens die heel langh waren / en daer by ooch een kleyn doosjen daer eenige kleyne blauwe steentjes in waren / vermoeden daer uyt dat de Samojeden daer somtijts ten offer quamen / en hare Afgoden aenbaden. De onse gingen van daer wel een mijl landtwaert in / om eenige Samojeden te sien / maer sy en vernamen niet / alsoo datse weder keerden na hare Sloepen / en vonden doen een Jolle leggen / met vier Riemen daer in: doen voerense met de Sloepen aen de zuydt-wal / altwaerse daeghs te vooren ooch geweest hadden / ontrent een mijle voosten Jan Huygens-hoeck / om 't Volck genoemt Samojeden te sien / maer vonden niet / ten lesten sagen sy een / die landtwaert in liep / en d'onse keerden weer na 't vyer / datse daer aengelept hadden / en boozt na de Sloepen / en juyst doense met hare Sloepen van 't landt af waren / doen stonden 'er wel 7 of 8 op het Landt / maer de onse roepden wegh booz vreese (alhoewel datse wenchten om na haer toe te komen) de onse en betrouden haer niet. Maer nu hier weer gekomen zijnde / bingense een Walrus / daer zy de huyt en speck affsneden / en lieten de romp dzijven tegen de straut aen / en de Samojeden vindende desen Romp / staken hare handen om hooge / en waren verblijt / als offe een grooten buyt gevonden hadden / gingen daer mede landtwaert in om te eeten.

En onse Volck daer na aen Landt komende / om haer te spreecken / gingen doen wel een mijl te landtwaert in / sagen daer schoon langh gras staen / als in Hollandt / met eenige witte bloemen / sagen daer eenige Veldt-vinchen / en ooch eenige Hanebollen staen die sy aten / en vonden vleesooch staen by meenighte daer sy van aten: het Landt is boven wat moerassigh / weech-achtigh / en nu ontrent een mijle landtwaert in zijnde / en sagen geen gewach van Menschen / keerden derhalven (bedroefst zijnde) weer na onse Sloepen / om datse geen Menschen konden te spreken komen.

Den 17 's morgens gingen uyt de Bay bewesten d'Afgoden-hoeck om de Straet te passeeren / ontrent de Straet ten halven of wat meerder wesende / isser soo veel Ys tegen gekomen / dat sy 't aen de zuydt-wal mosten setten / en waren doen op 2 mijl na booz de Straet / en sagen van boven aen de stenge dat de Tartarise See vol Ys was / en dat soo veer als men met klaer weer sien konde. De Russen hadden ooch geseyt dat het Ys in 't begin van September heel veech wesen soude / 't welck by haer niet gelooft wozde / en dat om de meenighte van Ys datse daer in de Tartarise See sagen / en alsoo 't in begin van October weer begon te vriesen / soo dacht het haer geen kans te wesen om tot China en veerder te raken.

Des abondts ten 8 uuren vracht de Galjoot-Sloep acht Samojeden aen boozt / die hare Cente of Huysken aen de zuydt-wal hadden staen / ontrent drie mijlen vooosten Jan Huygens-hoeck / in de eerste groote inbocht / te weten twee heel oude Vrouwen / en een Man met drie Kinderen: dese seyden dat aen de noozdt-kant ooch Samojeden woonden binnen d'Afgoden-hoeck / op 't Eylandt Waygats; ooch waren de Samojeden met haer 9 Persoonen in dese Cente sterck / en dese Cente was van eenige staven gevecht / en van buyten met Reenen Vellen bekleet; sy hadden daer eenige planckjes van binnen op d'aerde gelept / daer sy Reene Vellen op leyden in plaets van haer bedden en deeckens: en sy waren zwart van hayr / en bruyn van tronnie / ooch wat plat van aengesicht / rat van leden / stijf in 't loopen: de Man hadde boven wat kneels / onder heel kael sonder baert / wy vertrouwden dat sy 't onder alles uytpiochten / en dat haer manier van 't landt was. Sy hebben twee Wijven / en houden haer alle by malkanderen die van een geslachte zijn / in een hutjen: sy geneerden haer met Reenen en Veeren te schieten / en meer ander wilt goet / die sy anders niet en schoten als met Pijl en Boogh / en het vleys aten sy op / en de vellen verkochtense aen de Russen: tegen de Winter trockense alle te samen landt-waert in / en dat in d'eene Bosschagie of d'ander na Tartaria. Sy werden gevraeght / of sy ooch aen de Russen Godt geloofden / sy seyden neen; en of sy dan niet aen een Godt geloofden: sy leyden haer handen te samen / met een inwendige genegenthept tot Godt / en met een medogent gesicht / en sloegen haer oogen op na den Hemel / en spraken / sonden wy niet aen Godt gelooben / ja gewis loben wy aen de groote Godt. Sy konnen lesen noch schrijben / en sy scheenen heel onnosel te wesen / alsoo dochten wy datse van Godt niet souden geweten hebben. Sy seyden datse haer leven geen stercke dranck gedroncken hadden / en haer wozde Vroodt met Kaes te eeten gegeven / met goet Bier en Jenever met Pruymen / daer sy alle van aten als of sy in ses dagen niet geeten en hadden / want nopt en haddense sulcke spijs / of dranck van haer leven geproest: hare kledinge was alle van Reene-Vellen / de Kock en Hoedt was van een stuck / haer Vroock en Roussen waren bysonder / maer van Reene-Vellen gemaeckt / en sy hadden geen hemt aen / als eene nekelt rockje met een vroock van Reene-Vellen gemaeckt / doch hadden geen schoenen aen haer voeten / en het Landt was weerachtigh met gras van ontrent een voet lang op sommige plaetsen: sy hadden een Segen van ontrent 50 vamen langh / daer sy Harders mede vingen: en seyden ooch dat wanneer de Russen haer mede in den Oozlogh wilden hebben / datse hem dan dienen mosten. Dese Man seyde dat hy de Overste was van alle de Samojeden / die aen de zuydt-kant van de Straet Nassau / en daer ontrent waren.

Den 18 Augustij 's morgens ten 2 uuren vrachtense de Samojeden weer aen Lant / en doen sy in de Sloepen waren / spogense met malkander / want sy en mochten niet tegen de stercke dranck / en doen sy aen 't Landt in haer Centen quamen / wildense geen ander in haer Centen hebben / als onse Meester die goet Rus konde spreecken / sy sagen twee van de Mans vrouwen in de Cente / waer van de eene in de kraem lach / en sy deckten haer onder en boven met Reene-vellen: sy konden met hare Vogen op een duyt schieten / sy souden een van onse Volck (door den dronck) geschoten hebben / maer onse meester daer by staende / greep de pijlen met de handt / en belette alsoo het schieten: sy zijn dom van verstant / waer door dat wy na eenige dingen vragende / weynigh beschept verkregen. De Samojeden zijn gemeen van gewas / sy konnen loopen als of een Paert was / en hebben kleyne Sleetjes / daer hebbense twee Reenen in plaets van Paerden voor / daer sy mee over 't Landt jagen konnen / dat voozt gaet naest aen 't vliegen: de Reenen zijn soo groot als een gemeen Hollandts paert / en wanneer sy met de Reenen op de jacht zijn geweest / soo spannen sy die uyt / en laten haer soo in 't wilde loopen / en als sy haer dan weer van doen hebben / soo roepense haer / en sy komen terstondt by haer om te gebruycken na haer wille.

Den selfden voormiddagh ten 10 uuren quamen haer noch eens de Russen aen boozt / daerse eenige Koopmanschap mee deden / en wierden met eenige Harders verveert / die de Russen gebangen hadden / en quamen dien avondt noch buyten de Straet Nassau / om na huys te gaen.

Den 19 Augustij vingen noch een Walvis / maer mosten hem ten deele noch laten vrijven om de harde O. Z. O. wint / en sonden noch al meer gevangen hebben indien 't holle water haer niet belet en hadde / dewijle datse genoegh te doen hadden om benoozden 't Eylandt Maurits te komen. Den 26 Augustus sagense de Lapse Kust: Den 13 September aen Suroy en Tromsont. Den 20 nevens 't Landt-stadt in Noozwegen. Den 25 November na datse met het op-zeylen na Bergen in Noozwegen / en ooch in dese Stadt Bergen wel twee Maenden getoeft hadden / komen den 2 December in Cessel.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Dit wozdt genoegh in de See-boecken verhaelt / en ooch nu bevonden / als dat de Vloet van 't Eylandt Kolgopen / en boozt langhs de Kuste van Kolkova / Petsana / Pitsora / en boozt een stuck weeghs na Maurits toe oost valt: en aen de oost-kant van Maurits bevonden dat de Vloet komt uyt den Noozden / en ontrent half Cy wesende / komt de Vloet uyt den Noozd-oosten. De Stroomen in 't West-eynde van 't Way-gat / die komen uyt het oost / het welcke de Vloeden zijn / die vreemden aen de zuyd-wal eerst booz: en in tegendeel de Stroomen die uyt de West komen / die vreecken aen de Noozd-wal eerst booz / en loopen alsoo met groot gewelt tegen malkander / en dat noch met meerder kracht als een harde Ooste of weste wint is.

Van de diepten en gronden bewesten 't Way-gat.

Voor de gene die na 't Way-gat of de Strate van Nassou willen gaen / die ist geraden om het Eylandt Kolgopen aen te soecken / en de Kuste van Petsane en Pitsora te houden / en dan voozt het Eylandt Maurits aen te soecken / en boozt na 't Way-gat: het welck alle op het loot kan aengesocht wozden / gelijck dit ooch in de See-boecken / getupght wordt. Omtrent het midden van Kolgopen lach van haer 3 mijl ten zuyden / en geseylt W. ten noozden 4 of 5 mijl / hadden 23 en 27 baem / roode stuecken van schulpen als roode steentjes / en noch W. ten N. 2 of 3 mijl hadden diepten 27 en 30 baem root sant-gront: het Eylandt kan men sien met redelijck klaer weer op 33 of 34 baem. Neven de Rivière van Pitsane / hadden diepten van 15 en 16 baem hart sant / zijnde 5 mijl van 't Landt: en op 12 en 13 baem is men een of 2 mijl buyten 't Landt.

Omtrent Pitsora wesende op 14 baem / soo kan men het Landt sien met redelijck klaer weer / maer als men op 22 baem is / soo is men ontrent 6 of 7 mijl buyten 't Landt / en op 27 baem / dan is men 8 of 9 mijl buyten 't Landt. Voozt ontrent 8 of 9 mijl West-waert van 't Eylandt Maurits / men bevindt 24 of 23 baem / en tot 3 of 4 mijl 17 en 16 baem. De diepten vooosten 't Eylandt Maurits als men 3 mijlen daer vooosten is / bevondense 12 / 14 en 15 baem steeck grondt / en dit was het diepste dat men in dit vaerwater met een O. N. O. coers bekomt. Achter de Afgoden-hoeck voor de Bay met d'Eylanden kanmen het setten op 4 / 5 / 6 of 7 baem na begeeren: maer uyt West komende / men heeft hem te wachten voor 2 of 3 Eylandtjes / die van de noozd-wal afloopen eermen aen de Afgoden-hoeck komt / leggende ontrent anderhalf mijl daer bewesten / en als men dese Eylanden een derde mijl laet leggen aen bachboozt / soo bekomt men een santachtigh Rif / daer het 5 en 6 baem diep is / en dit gepasseert wesende / soo kan men sien een inbocht daer men in zeylen mach / en daer setten na 't begeeren / een goede Bay om te leggen. Ooch uyt de West komende om 't Way-gat inte zeylen / men heeft hem te wachten voor Jan Huygens-hoeck / want daer loopen 3 Eylandjes af N. W. aen / daer van het buytenste een kleyn Rifken afloopt. Om dan voozt de Straet in te zeylen / en boozt na de Tartarise See / soo houdt midts waters heen / af eerst Oost aen tot voorby de Krups-hoeck / daer neven 2 of 3 Eylanden af strecken / het buytenste is het kleynste daer een Krups op staet / en daer loopt ooch een kleyn rifken af dat men mijden moet: en hier tegen over aen de zuydt-wal lept mede een Eylandt daer een kleyn Rifken afloopt zeewaert / en midden in 't vaerwater heeft men 12 / 13 en 14 baem water: in de heele Straet door kan men het setten aen beyde kanten op 5 / 6 / 7 en 8 baem na begeeren / want de heele Straet door is ancker-grondt.

Hoe de Landen strecken, en van malkander leggen.

Van het Eylandt Kolgopen (het west-eynde) tot de hoeck van Swelgenoes is de coers Z. Z. O. en N. N. W. 9 of 10 mijlen.
Van 't Oost-eynde van Kolgopen tot Corar is de coers Z. O. ten Z. en N. W. ten noozden ontrent. 9 mijlen.
Van de hoeck van Swelgenoes tot het Eylandt Corar is de coers ontrent Oost ten Noozden. 12 of 13 mijlen.
Van Cussara tot Kolkova is de coers Oost. 5 mijlen.
Van Kolkova tot Pitsane is de coers O. ten N. 5 mijlen.
Van Pitsane tot Pitsora is de coers O. ten N. 10 mijlen.
Van de hoeck Pitsora tot het Eylandt Maurits N. O. ten O. 16 mijlen.
Van 't Eylandt Maurits tot Jan Huygens-hoeck O. ten N. 8 mijlen.
Van Maurits tot d'Afgoden-hoeck O. ten N. of O. N. O. 2 en een half mijl.
Van de hoeck Pitsora tot het Way-gat O. ten N. en O. N. O. 24 en een half mijl.
Van de Oost-hoeck van Kolgopen tot de hoeck van Pitsora is de coers oost. 31 mijlen.
Van de Oost-hoeck van Kolgopen tot het Eylandt Maurits is de coers Oost ten Noozden. 43 of 44 mijlen.
Van de Afgoden-hoeck tot de Eylanden van de Krups-hoeck is de coers Oost ten Zuyden ontrent. 3 mijlen.
Van de Krups-hoeck tot de Twist-hoeck N. O. 4 mijlen.

EYNDE.


Pas-Caart van de
OOST ZEE
Verthoonende
Alle de ghelegentheyt tusschen
't Eylandt Rugen en Wyborg.
Nieuwlycx uytgegeven
T'AMSTERDAM,
By Hendrick Doncker Boekverkoper en Graadbooghmaker, inde Nieuwbrugh-steech, In 't Stuurmans Gereedschap
Duytsche Mylen 15 voor een Graadt.
Spaansche Mylen 17½ voor een Graadt.
Engels. en Franse Mylen 20 in een Graadt.
Duytsche Mylen 15 voor een Graadt.
OOST FINLANDT
SWEDEN
DENEMARKEN
POMEREN
PRUYSSEN
COERLAND
LYFLANT
Stockholm
Noordt bodem
Wyborg
Ruslandt
Narva
Revel
Dagerort
OESEL
Parnout
Der Winda
Ryga
Melving
Dantzigk
Der Memel
Coningsbergen
Coersch Haff
Pautzker wyck
Rygshoost
Bornholm
Calmer
Stetin
Straelsund
Rugen
Wilbuy
Gotland
Oeland
Coperstein
Salf onreyn
Faro sondt
Noordt oorden
Zuyder Oorden
Frisch Haff
Duytsche Mylen 15 voor een Graadt.


De Custen van
DENEMARCKEN
en SWEDEN,
van Valsterbon tot Schenckenes;
als mede de Custen van
POMEREN,
van 't Eylandt Rugen
tot Rygshooft.
T'AMSTERDAM,
By Hendrick Doncker Boekverkooper en Graadbooghmaker,
in de Nieuwbrugh-steegh, In 't Stuurmans gereedschap.
DENEMARCKEN.
SWEDEN.
SCHOONEN
CASSUBEN.
POMEREN.
Schenckenes
Calmer
't Slot
Steensoe
Hosmes gront
Bercker haven
Christianopolis
't Zuyd einde van Oelandt.
Capel op Zuyder oorden
Zuyder oorden
Gotlandt
Eleholm
Selsborgh
Boere kerck
Vervallen Casteel
Ahuys
Bosch
Hanneu
Malqueren
Groen Eylandt
de Uytleggers
Der klippen
Somerhaven
Santhamer
Goesbeer
Oud Valsterbon
Valsterbon
Drelborgh
Bleycker
Eertholm
Born-
holm
Brouwers Rif
Meun
Doornbosch
Iasmont
RU-
GEN
Berg en Putbus
Barts
Straelsund
Gryps walde
Wolgast
Slot
Nollim
Camin
Friesse Haff
Kolbergen
Coslin
De wipper
Ruwolde
Garshooft
Ter Stolp
Reefcol
Lyba
Wolsacken
Sernevisse
Ryghooft
26
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaensche mylen 17½ in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt

Eerſte Deel

Van de Nieuwe groote Lootsmans ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

VIERDE BOECK

VAN DE

Ooſterſche en Noordſche Schip-vaert.

Inhoudende

De Beſchrijvinge van de gantſche Ooſt-Zee.

De Eerſte Vertooninge,

VAN DE

Zee-Kuſten van Valſterboen tot Schenckenes/

en van 't Eylandt Rugen tot Rijghs-hooft.

Elburg.

HOe men op het Rif van Valſterboen ſal zeylen / is hier voor verhaelt. De Kuſt van Valſterboen ooſt-waert ſtreckt meeſt ooſt ten noorden / wel ſoo noordelijck. Eerſt van Valſterboen tot Elburgh zijn 2 groote mijlen. Wilt ghy het voor Elburgh ſetten / ſoo brenght het Klooſter en de Kerck op een vadem ofte anderhalf na by malkander / en zeylt daer op na de Stadt toe / daer by meught ghy 't ſetten op vier / drie ofte derdehalf vadem.

Van der Elburgh tot Uyt-ſtede zijn vijf ofte ſes mijlen. Daer tuſſchen beyden ontrent twee mijlen beooſten der Elburgh / en vier mijlen beweſten Uyt-ſtee is een Oord daer een drooghte afſtreckt / komt die niet nader als acht ofte negen vadem. Uyt-ſtee lept in een bocht / en heeft een hooge ſpitſe Toren. Wilt ghy daer weſen / ſoo brenght den Toren noorden van u / en zeylt dan daer op aen na de ſtrant toe / daer ſtaet een root pannen Huyſken beooſten de brugh / brenght dat Huyſken en het eynde van de brugh over een / zeylt daer op aen / en loopt beweſten de brugh / ſet 't daer op drie vadem of een elle min / daer is ſchoone zant-gront. Als ghy uyt den weſten komt / en die voorſz. drooghte gepaſſeert zijt / ſoo meughdy bry by de wal langhs loopen op vierdehalf vadem ſonder ſchroomen.

Uytſtee.

Twee mijlen beooſten Uyt-ſtee lept een hooge hoeck / geheeten Goeſſebeer / van daer tot Zant-hamer is een mijl.

Goeſſebeer.

Van den hoeck van Goeſſebeer loopt een groote blackte af / verre t'Zeewaert / ſtreckt by de Kuſt langhs tot by Zant-hamer toe / men mach die looden op 6 / 8 en 10 vadem ſoo men wil. Als ghy op tien vadem overloopt / dan lept het noord-eynde van Bornholm / ontrent ooſt ten zuyden van u / en de hoeck van Zant-hamer noord. Onder de Zant-hamer is 't goet ſetten voor een weſten / weſt zuydweſten / weſt noordweſten en noordweſten windt / op vijf ofte ſes vadem. Men mach uyt den noordooſten komende / met een noordweſten windt by deſe Kuſt langs loopen / op ſeven / acht / negen ofte twaelf vadem / al voorby Goesbeer / om Bornholm te ſchouwen.

Zant-hamer.

De hoeck van Goesbeer en 't noord-eynde van Bornholm leggen van den anderen verſchepden noordweſt ten weſten / en zuydooſt ten ooſten ontrent 4 mijlen / maer Uyt-ſtee en het voorſz. noord-eynde van Bornholm weſt noordweſt / en ooſt zuydooſt ſes mijlen.

Om van Valſterboen te zeylen benoorden Bornholm om / ſoo gaet ooſt aen / ſoo ſult ghy de hoeck en blackte van Goesbeer noch na genoegh bezeylen / komt die niet nader als 7 ofte 8 vadem / maer van Valſterboen te zeylen bezuyden Bornholm / is de cours ooſt ten zuyden en ooſt zuydooſt 16 of 17 mijlen.

Het Eylandt Bornholm is rondom ſchoon / behalven aen de zuydooſt hoeck / daer loopt een duyl rif af / geheeten Brouwers-rif / dat moet men ſchouwen. Op de noordooſt-zijde mach men op 't loot daer by langhs loopen ſonder mis doen / op 12 en 13 vadem / en langhs de zuydweſt-zijde / op acht en negen vadem.

Bornholm.

Rondom Bornholm mach men 't ſetten tot verſchepden plaetſen / als voor Rottum / daer benoorden voor het Slot neffens Santwijck / Suaner en Ner.

Reede onder Bornholm.

Voor het Dorp tuſſchen Rottum en het Slot dat op de noordweſt-hoeck ſtaet is 't goet ſetten voor een ooſte ofte noordooſte windt / op 13 / 14 ende 15 vadem / dan niet al te ſchoone gront.

Rottum.

Neffens het Slot is 't goet leggen voor een ooſt noordooſte / ooſte en ooſt zuydooſte windt op 18 en 20 / ook 14 en 15 vadem zant-gront / dan nader aen de wal is de gront niet ſeer ſchoon / hoe nader aen de wal hoe duyſter gront.

Sant-wijck.

Onder de noordweſt-hoeck voor Santwijck is 't goet ſetten / voor zuydweſte windt / en men mach die hoeck wel

bry

byp na komen. Van den noordwest-hoeck tot den anderen hoeck / streckt de wal oost zuydoost ende west noordwest.

Ner. Aen de oost-zijde is het ock goet setten voor Suaner en Ner / maer voor Ner en is het niet al te schoon. By Ner loopt een Kilcken van de wal dat aen beyde zijden stepl is / maer soo men het niet nader komt als op thien vadem / kan men daer aen niet mis doen: benoorden Ner leyt ock een groote Klip. Die voor Ner setten wil / die sette alsoo / dat de plompe Toren die boven Ner staet / tusschen het west / en west ten zuyden van hem sta / en dat de noordhoeck noorden ten westen / en de zuyd-hoeck zuyd zuydwest van hem is / daer is 't 22 vadem diep / en schoone zantgront. Tot veel ander plaetsen is het anders steenachtige en gruysige gront. Met zuydweste en weste windt heeft men daer een Opper-wal.

Eertholm. De Eertholms leggen verschepden van het noord-eynde van Boznholm / oost ten noorden en west ten zuyden / twee en een halve mijle / en van het zuydoost-eynde zuyden en noorden vier mijlen. In de Eertholms is een Havenken / dan overmits het niet en werdt gebruyckt / is het onbekent.

Tusschen de noord-hoeck van Boznholm / en de hoeck van Sant-hamer / doch Boznholm naest / leydt een Drooghte van Boznholm. drooghte van ses vadem / daer somtijdts eenige Visschers op leggen visschen / is niet seer groot / maer harde steenige gront.

Van Sant-hamer streckt de Kust noord noord oost en noorden ten oosten een groote mijl tot Somer-haven / dat is een ronde Bay / daer binnen is seer goede ancker-gront. Van daer streckt de Kust ontrent noorden vijf mijlen tot Ahuys toe.

Ahuys. Van de noord-hoeck van Boznholm tot Ahuys is de cours noorden wel soo westelijck tien of elf mijlen. Maer tot Hanneu noorden ten oosten tusschen tien of elf mijlen.

Ahuys leydt op een af-water ofte Kivier / daer somtijts voor de Stadt tien of elf / en somtijdts ock niet meer als vier of vijf voeten water is / na dat 'er water van boven af komt / daer op is een schoone Visscherp / daer des Somers menighte van goede Ael wert gevangen. Beoosten de Mondt van de Kiviere loopt een steenige blackte van de wal af / en bezuyden de Kivier een vuyl steenigh Kif / recht van de wal af by de voorsz. blackte langhs / soo na dat 'et een gat tusschen de voorsz. blackte ende dat Kif in streckt / dat men noemt het Ooster-gat. Deur dat voorschreven Kif streckt een gat tot in dat Ooster-gat / tegen die blackte aen / dat werdt genoemt het Zuyder-gat. Wilt ghy dat Zuyder-gat in zeylen / komende upt den zuyden / soo loopt de west-wal bezuyden Ahuys aen / tot op vijf of ses vadem / soo sult ghy op de noord-wal noorden ten westen / of wel soo westelijck van u sien een Caep ofte Baken / staende een weynigh van de strant / te landewaert in / van fatsoen als een Meulen sonder vleugelen / brenght dit Baecken aen de west-kant van de hooge Bergh / die wat meer te landewaert in leydt / te weten / even in het af-gaen van 't hooghste van de Bergh / houdt die mercken soo staende / en zeylt daer op aen / tot dat Ahuys komt over de Boom die daer staet aen dat noordeynde van dat Bos / ofte dat de witte Boere Kerck komt benoorden de Huysken van Ahuys / gaet dan noordwest aen / of brenght die voorschreven witte Boere Kerck in een Valepken / weynigh benoorden een oudt verhallen Kasteel / (daer noch eenigh Muur-werck af staet / op de noord-zijde van de Kivier) en zeylt soo aen / tot dat Ahuys komt te staen in het midden van de Kivier of af-water / set 'et daer op derdehalf of drie vadem / daer is de Steede / daer en kan geen slagh van water gaen. In dit Zuyder-gat is het twee / derderhalf en somtijdts ock wel drie vadem diep.

Oostergat van Ahuys. Om het Oosten-gat in te zeylen / komende upt den zuyden / soo houdt op ses of seven vadem / en loopt soo na de noord-wal toe / soo loopt ghy buyten het Kif (dat bezuyden het gat van de west-wal af streckt) heen / tot dat Ahuys recht west van u staet / dan komt 'er een groote Boom aen de noord-zijde van het Bos dat op de west-wal staet / houdt dat soo staende / en loopt daer op aen / tot dat de voorschreven Boere Kerck komt aen dat voorsz. oude stuck muurs van 't verhallen Kasteel / dan daer op aen als voorsz. is. Of loopt op de eerste mercken / tot op een Gotelingh-schoot na aen de west-wal / en wijckt dan na de noord-wal op / tot dat Ahuys komt in 't midden van de Kivier / en set 'et daer als geseyt is.

Hanneu. Hanneu is een hoogh rondt Eylandeken / daer men rondom zeylen mach / daer onder is goede Steede voor zuyden en zuydooste winden. Achter Hanneu loopt een kleyn Kivierken op na Selsbergh / dan dient alleenlijck voor kleyne Scheepkens of Krayers die niet diep en gaen.

Boetekol. Wilt ghy van Hanneu na Boetekol zeylen / komende bewesten Hanneu om / soo gaet noord noord oost aen / na Vries-holm toe / en beoosten om komende / gaet noorden ten westen aen / met sulcken cours sult ghy de Vries-holm wel in het gesicht loopen / ontrent een Gotelingh-schoot noordoost ten noorden van Hanneu / leydt een kleyn zwart Klipjen / Malqueren geheeten / en noorden van Malqueren leydt noch soo een Klipjen / geheeten de zwarte Scheer / ontrent anderhalf mijl van malkanderen / aen beyde dese Klipjens kan men aen beyde de zijden om zeylen / soo naer als men wil.

Noord noordwest van Hanneu leydt een Steen-banck / de Tasse-gronden geheeten / soo ghy bewesten Hanneu om komt / en loopt niet westelijcker als noorden aen / soo sult ghy aen de Tasse-gronden geen schade doen.

Wilt ghy het Wester-gat in loopen / soo loopt dicht beoosten de zwarte Scheer heen / daer by komende / sult ghy noch drie kleyne Klipjens sien op een ry leggen / die van Vries-holm af schieten / die laet aen stuurboort / en loopt daer dicht by in / en voort om de Vries-holm na de Huysen toe / laet daer u ancker vallen / op vier ofte vijfthalf vadem: maer wilt ghy het Oosten-gat in zeylen / soo laet de drie Klipjens aen bagbboort / en zeylt dicht beoosten de Vries-holm in.

Een weynigh van de zwarte Scheer / seggen de Vetnen / leyt een blinde Klip onder water / maer daer is noch wel seftien voeten water op / anders kan men geen quaet zeylen / in beyde de Gaten / als men voor oogen sien kan.

Van Ahuys tot Der Klippen is de cours oost ten zuyden negen of thien mijlen / daer tusschen beyden leggen verschepden Stedekens / als Eleholm en Kottenbuy / daer men het voor setten mach / op ses / seven en acht vadem goede ancker-gront / en meer andere Havens / dan weynigh of niet by onse Hollanders bekent. Neffens Kottenbuy leydt een Klip / een stuck van landt / geheeten Malqueren / daer mach men onder ock te Steede loopen / is een Klip / leydt ontrent een halve mijl van Hanneu. Eleholm. Kottenbuy.

Der Klippen. Van de noord-hoeck van Boznholm tot Der Klippen is de cours noordoost wat noordelijcker twaelf of derthien mijlen / maer van de hoeck van Zand-hamer oost noordoost wel soo oostelijck derthien mijlen. Soo ghy dicht by de noord-hoeck van Boznholm langhs loopt.

Der Klippen zijn sommige kleyne Klippen by een / daer men rondom zeylen / maer geen Steede onder maken mach / leggen twee ofte drie mijlen van 't vaste landt verschepden / zijn kleynder als de Eerd-holms. Een mijl ofte anderhalf daer benoorden leyt het Vrouwen ofte groene Eylandt / by sommige dat Kupge Eylandt / ock de Uytleggers genoemt: is niet soo seer gebroken in hem selven als Der Klippen en ock veel grooter / daer af leggen sommige Klippen t'Zeewaerts / daer bewesten is het al met meenighte van Klippen en blinde Gudsen tot aen 't landt toe vast / men mach daer achter om tusschen beyden deur zeylen / maer dat kan niemant doen of hy moest daer sonderlinghe wel bedreven wesen / en dan noch niet sonder groot perijckel. Daer bezuyden is ock tot sommige plaetsen Steede te vinden / maer niet dan voor de gene die daer seer wel bekent is / ebenwel met groot gevaer / overmits de menighte van blinden en scherpe gronden. De oost-kant van de Uytleggers leggen verschepden van Der Klippen noorden ten oosten.

Oelant. Het zuyd-eynde van Oelant is een scherpe hoeck / leydt van

leydt van Der Klippen verscheyden oost en west ontrent 7 mijlen / 't is daer neffens tusschen het vaste Landt en die voorsz. zuyd-hoeck van Oelant ontrent drie mijlen wijt / daer tusschen beyden gaet de Calmer-zont in.

Om op de Calmer-zont te zeylen / soo gaet van Der Klippen of van de uyt-leggers n. o. ten oosten aen / soo loopt ghy tusschen Oelant en 't vaste lant in / op 14 vadem / zeylt daer tusschen beyden mits-waters in / n. n. o. aen / beyde de Wallen zijn daer heel vuyl / dan als ghy die niet nader komt als op 7 vadem / en meughdy daer aen geen quaet doen noch hinder van hebben. Van Der Klippen tot Calmer zijn 11 of 12 mijlen / daer tusschen beyden ontrent ten halven / noordwest van Zuyder-oorden / de zuydelijcke punct van Oelant / leyt de Stadt Chzistianopel op een Eylandeken / onlanghs daer gebouwt van sijn Majestevt van Denemarcken / en na sijn naem also genoemt. Daer neffens plach een Stedeken op 't vaste lant te legghen / gheheeten Oeverschaer / is nu een met Chzistianopel. Daer neffens streckt een steenigh Rif / ontrent een derdendeel van een mijl van de wal af / zuydoost in Zee / komt dat niet naerder als op thien vadem.

Chzistianopel.

Oeverschaer.

Tot Chzistianopel is een Haven aen de oost-zijde / daer van streckt een Rif noordoost-waert in Zee / daerom die daer in wil zeylen / moet van benoorden daer in komen / om dat Rif te schouwen.

Benoorden Chzistianopel na Calmer toe / is 't aen beyde zijden / soo aen 't vaste landt als aen de zijde van Oelandt al vol Klippen en Vuylen / doch beyde wallen mach men looden: te midden tusschen beyden in 't Vaer-water is 't diep thien en twaelf vadem / al steeck-gront / Bezuyden Chzistianopel ist dieper / maer daer benoorden na Calmer werdt het te met drooger.

Berkerhaven.

Twee mijl benoorden Chzistianopel leyt Berker-haven / daer haelt men eycken Balcken / het is daer binnen goet leggen / maer seer quaet om daer in of uyt te komen / om de menighte van de blinde Klippen / en andere vuylen / die daer voor leggen / ontrent een half mijl van de wal af t'zeewaert.

Hofmesgront.

Ontrent een mijl benoorden Bercker-haven leydt Hofmes-gront dat is een seer quaet vuyl / streckt wat meer van de wal t'Zee-waert als de ander Klippen die langhs de wal leggen / daer moet men hem voor wachten.

Steenhoe.

Ontrent een mijl bezuyden / en 2 mijlen benoorden Hofmes-gront leydt een Hoeck / gheheeten Steenhoe / dat is een hooghachtige ruyge en seer vuyle hoeck / een half mijl lanck / streckt tot op een half mijl na aen de Stadt / daer bewesten loopt een groote Inwijck in / daer goet leggen is / ook voor veel schepen / maer 't is daer niet in te komen om de menighvuldige vuylen / ten zy met wel bedzeven Loots-luyden / op de West-zijde teghen over den hoeck staet een wit Huys. Des Conings van Denemarckens Scheeps Armade lag daer in de tijt van de laetste Belegeringe van Kalmer.

Als men soo verre inwaert komt / dat men 't zuyd-eynde van Oelant uyt het gesicht verliest / dan krijgt men 't Slot van Kalmer in 't ghesicht / zeylt daer na toe / maer schout de Wallen als voorseyt. Het Slot heeft 4 groote Torens / als de twee oostelijckste van de vier over een komen / dan is dat Slot ontrent noordwest van u / dan komt ghy by de Grimschaer / dat is een kennelijcke klip / daer op staet een Stengh met een Ton daer boven op / die leyt de west-wal veel nader als Oelant / als ghy die in 't gesicht krijght / so zeylt daer na toe. Neffens die Grimschaer of Ton-holm / leydt een blinde Klip ontrent een Kabel-lengh de daer af / en een wepnigh Oostelijcker / daer op en is niet meer als vijf voet waters. Het Vaer-water is tusschen dese blinde Klip en de Grimschaer deur / ontrent noordoost ten noorden / zeylt dicht by de Grimschaer langhs / die latende aen baghboort / soo blijft die voorschreven blinde aen stuurboort van u.

Slot van Kalmer.

Grimschaer.

Wepnigh voor-by die voorsz. blinde en Grimschaer zijnde / komt ghy dan tegen 't west-eynde van een lange smalle klip aen / die om de Oost verre na Oelant toe streckt / en by na gelijcke water / leydt tot sommige plaetsen wepnigh boven / en tot sommighe plaetsen loopt de Zee daer over heen / wijckt dan een wepnigh noordelijck op / en loopt by den hoeck van die klip om / daer voorby zijnde ontmoet ghy aen baghboort een leege Kudse / daer een steertken noord-waert af-schiet / daer op staet een Brick of Baeckentgen / zeylt daer by langhs / een wepnigh daer voor-by zijnde / dan sal de Stadt w. z. w. van u leggen / laet dan u ancker vallen op 5 of 6 vadem / daer is de rechte Reede. Soo ghy wat noordelijck op de Reede komt leggen / moet ghy toesien dat ghy u wacht voor een blinde Klip / die niet meer als 11 of 12 voeten onder water leyt. De mercken van die blinde zijn dese: als de Meulens op de Mulholm over een zijn met de Meulen die aen de noord-zijde buyten de Stadt staet / dan is men neffens de voorsz. blinde: aen weder-zijden daer van / soo daer benoorden als bezuyden / ist diep ghenoegh. Met meest alle winden is 't daer goet leggen / maer een noorden ten oosten wint is de quaetste / die waeyt daer open in. Met Schepen die niet dieper gaen / als ses of seven voet / mach men voor de Stadt aen de Brugge komen leggen.

Blinde klip.

Men mach ook bewesten de Grimschaer / dat is tusschen de Grimschaer en 't lant deur zeylen / met Schepen die niet diep en gaen / maer die 't doen sal / moet daer wel bekent en bedzeven zijn / want het is daer al vol Klippen en Blinden.

Van 't Zuyd-eynde van Oelandt / gheheeten Zuyder-oorden / streckt een groot quaet Rif af / wel een groote mijl in Zee / daer ist 7 en 8 vadem diep / als de Kapel op Zuyder-oorden noordwest een mijl van u is / daer is 't diep thien en elf vadem / men magh 't voorsz. Rif om looden op acht ofte negen vadem / maer naerder is 't niet geraden als men 't hebben kan en voor-by mach.

't Rif van Zuyder-oorden.

Een half mijl benoorden de stadt Kalmer / te weten recht benoorden den Reede / leyt een Eylandt geheeten Skalleu / dat laet men aen stuurboort / als men van Kalmer noordwaert begeert te wesen / 't is redelijck schoon op de west-zijde / maer van de Sweedtsche zijde daer neffens over / komt een groot Steen-rif af strecken / tot by-na aen dat Eylandt. Op dat Rif staet gemeenlijck een Brick / niet te min is 't voor een die daer niet wel bedzeven is periculeus / dat deur of over die blackte te zeylen / 't is ook Loots-mans water.

Skalleu.

Drie mijlen benoorden Kalmer aen de Sweedtsche zijde / leyt een uyt-steeckende hoeck / geheeten Schenckenes / ofte Skeggenes / daer neffens leyt een kleyn Eylandeken gheheeten de Backer / tusschen desen hoeck en Skalleu is 't heel oneffen van diepten.

Skeggenes.

De Backer.

De oost-kust van Oelandt is een schoone kust / streckt noord noordoost en zuyd zuydwest.

Van 't Eylant Rugen.

Twee ofte drie mijl beoosten Berts gaet de Jelle in / daer loopt men in naer Mee-zont of Strael-zont / daer is niet meer als ses voeten waters. In de Jelle legghen drie tonnen / die laet men aen stuerboort / daer voorby oost-waert aen / naer het Baecken op de Jelle / daer loeft men by om / en zeylt na de Middel-plaet / die laet men ook aen stuurboort / en voort zuyden ten oosten naer Strael-zont toe / binnen 't gat is 't ses en seven ellen diep.

Berts.

Jelle.

Bewesten het Eylandt Rugen zeylt men de Jelle op na Strael-zont.

Om van Strael-zont langhs de Jelle uyt-waert te zeylen / soo gaet noorden en noorden ten westen aen / daer leydt een middel-gront / daer staet somtijdts een Baecken op / en somtijdts niet / laet die aen baghboort: daer voor-by zijnde zeylt na den hoeck daer het Bos op staet / also dat de Stadt komt achter het Bos / ghy sult dan sien een uytsteeckende hooghe Boom / brenght die over den plompsten Tooren / en houdt die soo een wijl staende / gaende al noorden en noorden ten westen aen na het Baecken op de Jel. Als ghy daer by om loeft west aen / soo neemt acht op twee Boomen die op de Oost-wal een stuck in 't landt staen / brenght die een Scheeps lenghde buyten de hooghste Boom / die op de wal staet / en loeft om het Baken na de Ton toe. In 't gat legghen drie Tonnen / die moet ghy uyt-zeylende alle aen baghboort / maer in zeylende alle aen stuurboort laten. Ten is in 't gat niet dieper als 6 en 7 voet / daer buyten is 't oock al verre black water.

Om de Jelle uyt te zeylen.

Het Eylant Rugen heeft vier uytstekende hoecken daer men tot verschepden plaetsen Reede onder mach maecken / als Dooznbosch / Witmont / Jasmont / en 't Peert.

Dooznbosch. Den hoeck van Dooznbosch / leyt van de Jelle verschepden / noozden ten westen anderhalf mijl / is hoogh lant / met een steyle hoeck: Men mach daer onder reede maken vooz noozdooste / ooste en zuydooste winden / dit is goet vooz Schepen die uyt ofte in de Oost-Zee willen.

Wilt ghy 't daer setten / soo settet op drie / vier of vijf vadem / alsoo dat de steyle hoeck noozd noozdoost van u staet / of dat de Kerck ober de hoeck staet / of waer dattet u daer ontrent belieft of te pas komt / 't is daer over al black water en schoone zant-gront.

Van Dooznbosch tot Bozn-holm is de Cours n. o. ten oosten 13 of 14 mijlen / maer Dooznbosch en Valsterboens Rif leggen verschepden n. n. w. en zuyd zuydoost elk mijl.

't NIEUWE-DIEP.

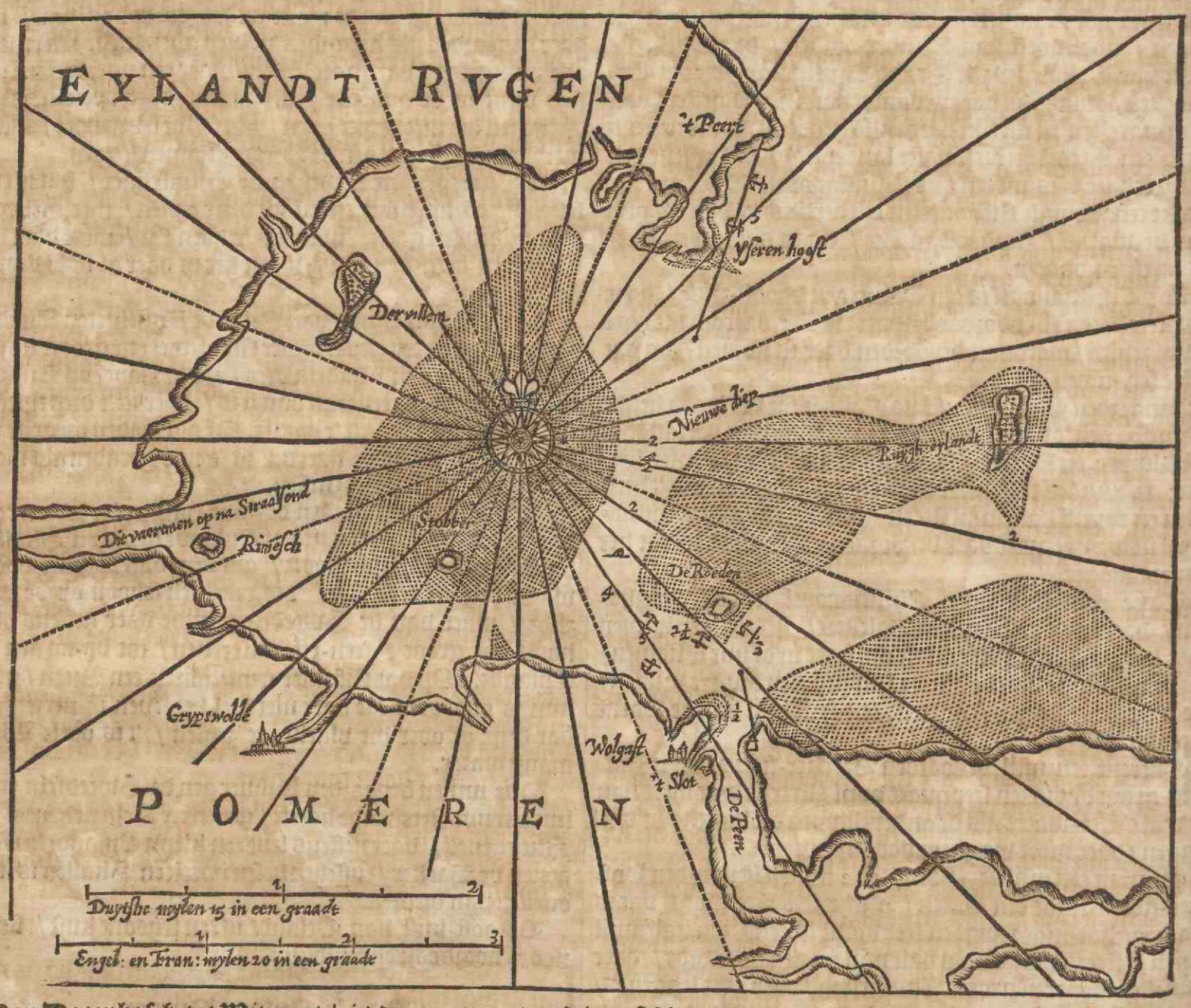

Van Dooznbosch tot Witmont / is de cours noozdoost ten oosten drie mijlen / daer tusschen beyden gaet een groote Inwijck in / daer mach men by Witmont langhs in loopen / en daer Reede maecken op 5 of 6 vadem / vooz zuydweste / zuyden / en oock vooz een oosten wint.

Reede onder Witmont. Wilt ghy onder Witmont Reede soecken vooz westelijcke winden / en by den hoeck om loopen / komende uyt den westen / so en komt den hoeck niet nader als 7 of 8 vadem / daer schiet een oneffe blackte af / die men schouwen moet / om den hoeck zijnde / settet daer op 12 / 13 ofte 14 vadem / dat is ontrent een mijl van landt / naerder aen de wal op 7 / 8 ofte 10 vadem / en is de gront niet schoon / op 12 vadem hebdy grof zant / op 13 ofte 14 vadem steeck-gront / weeckachtigh / soo dat men by harde winden de Anckers / behoeft te schoepen / men leydt daer oock beschut vooz een westen ende zuyden wint.

Reede onder Jasmont. Jasmont leydt van Witmont verschepden / oost zuydoost twee mijlen.

Wilt ghy onder Jasmont setten / vooz een Westen ofte west noozdwesten wint / soo zeylt so verre om den hoeck dat die noozd noozdwest of wel so noozdelijck van u komt / om den hoeck komende / sult ghy in het zuydwest / ofte wel soo Westelijck van u sien een kleyn dicht Boschken Boomen / op een slechten Bergh / en aen elcken kant van dat Boschken een spits Toorenken / noch een groote Boom gelijck oft een Meulen was sonder vleughels / als die Boomen zuydwest ten westen van u komt / set daer op 9 of 10 vadem / daer is tamelijcke grondt / na de gront daer is / by de hoeck van 't lant ist ontrent derthien vadem diep.

Of brengt de noozd-hoeck noozdwest / en de ander hoeck zuydwest ten zuyden van u / en settet daer op 10 of elf vadem / daer is goede steeck-gront maer en duurt niet lang / so haest als ghy de steeck-gront verneemt moet ghy 't Ancker vallen laten / want de grondt is daer tot veel plaetsen niet schoon / of ghy moet verre om beyde de hoecken zeylen / daer leghdy beschut oock vooz een noozdwesten en noozden wint / op 10 / 11 / ofte 12 vadem goede steeck-gront.

Van Jasmont tot 't Swijn / zuydoost ten zuyden buyten 't Rugh Eylant om.

't Peert. Het Peert (dat men oock noemt den grooten Bock op Jasmont) is een koppel boomen ofte twee / en is een uytstekende hoeck met twee hoecken / daer tusschen beyden is een schoone Zand-bay / daer 't goet legghen is op vier en vijf vadem schoone gront.

Buyten de hoeck van 't Peert leyt een Rif van Steenen in zee / en streckt wel de helfte verder als van 't Yser-hooft.

Jasmont en 't Peert leggen verschepden zuyd zuydoost en noozd noozdwest drie of vier mijlen.

Om in't Nieuwe-diep te zeylen. Bezuyden 't Peert gaet dat Nieuwe-diep in / daer men deur na Statijn vaert.

Ontrent een mijl zuyden wel so westelijck van 't Peert / leydt een hoeck geheeten het Yseren-hooft / daer streckt een kleyn Rifken af / daerom moet men een stuck buyten dien hoeck heen lopen / een wepnigh vooz-by dien hoeck zijnde / kanmen de buytenste Ton van 't Nieuwe-diep sien / daer in leggen twee Tonnen midden in 't diep / soo dat men aen beyde zijden van de Tonnen mach langhs zeylen / maer met diepgaende Schepen moet men dicht beoosten de tonnen

nen heen / daer is eygentlijck het alderdiepste. Op de buytenste ton ist op het dzooghste / daer is de Dzumpel/gemeenlijck ist daer elf voet water of een wepnigh meer als twaelftehalf / en somtijdts oock wel 12 voeten / maer in 't midden van 't gat is 't gemeen al 12 voet / en somtijdts meer.

Op 't Peert leggen dzie hooge heuvelen de westelijckste van die is de grootste / een groote ronde heuvel / als men die hout recht buyten het Yseren-hooft / en dan zuyd zuydwest aen loopt / soo en mach men geen quaet zeylen / schoon of'er geen Tonnen in 't gat en lagen.

Als men over de Dzumpel komt / wert het weder 4 en 5 vadem diep / wepnig daer over zijnde / moet men zuydoost aen gaen na 't gat de Peen toe / met sulcken cours laet men het Eylant van de Hoeden stijf 2 kabel lenghden aen baghboozt leggen / 't is daer over al goet Anckeren. De Hoeden.

Tegen over Gzijps-walde / leydt een kleyn Eylandt Stobber genaemt / daer men ten naesten by rondom zeylen mach / naer sommiger meynen / soo mach men daer rontom zeylen.

Tusschen Gzijps-walde en Wolgast / leydt een Rif ken dwars van de wal af en streckt heen naer Stobber toe.

Wilt ghy in de Peen zeylen / ghy sult (dus zeylende) recht booz-uyt aen de Oost-zijde van de Peen twee hoecken gewaer wozden / houd de oostelijckste een hant-spaeck lenghde buyten de heynste ofte westelijckste (om te mijden een steenachtige blackte die van de west-hoek van de Peen af loopt) tot dat ghy booz de Peen komt. Op de oost-wal staen twee Bakens / bzenght die over een / en loopt soo binnen de Peen / die streckt eerst zuydwest in / maer in het inkomen en is daer niet meer als 6 of sevendehalf voet waters.

Reede onder de Hoeden.

Wilt ghy 't setten onder het Eylant de Hoeden / soo weest berdacht op een Rif ken dat van de Hoeden zuyd-waert na 't vaste landt af streckt / setter of daer bewesten of daer beoosten / na dat de wint is / op 3 ofte 2½ vadem / so dzoogh of diep alst u belieft. Daer is de gemeene Reede booz de Schepen.

Kuypgh Eylant.

Het Kuypge Eylandt leydt van de Hoeden verschepden noozdoost ten oosten ontrent twee mijlen.

Om beoosten de Hoeden uyt te zeylen.

Van de Hoeden ontrent oost noozdoost streckt oock een gat een wepnigh bezuyden 't Kuypge Eylandt in Zee / dat is goet om uyt te loopen by westelicke winden / alsmen 't Nieuwe-diep niet en mach uyt komen / oock booz de gene die na Dantzick ofte oost-waert begeert te wesen. Van 't Kuypge Eylandt streckt een Rif ken zuyd-waert af / dat moet men schouwen en tusschen dat en de blackte / die van de wal af streckt / deur loopen / daer neffens is de dzumpel of 't dzoogste van dit gat / en niet min als 11 of 12 voeten waters / dat is een kozt verlaet / daer over krijgt men terstont dieper water. Dit gat is Loots-mans water / op 't Eylant de Hoeden woonen Lootsluyden die de Schepen daer uyt bzengen.

Tusschen 't Kuypgh-Eylandt en Colijn leggen eenige Bancken / ontrent twee mijl van de wal / op 4 of 5 vadem / en daer over zijnde / heeft men dieper water / en krijght men 8 of 9 vadem tot 't opgaende van 't Landt.

't Swin.

De Kust van Pomeren streckt van het Nieuwe-Diep tot Kolsbergen / oost en west ontrent 12 of 13 mijlen.

Camin.

Daer tusschen beyden leggen noch twee gaten / 't Swin en 't gat van Camin. Het Swin leydt 5 mijl oost-waert van 't Nieuwe-diep / dat loopt met een Kivierken deur tot op 't Haf / recht tegen over de Kivier van Stetijn. Camin leydt 4 mijl broosten 't Swin / op 't oost-eynde van 't Stetijnsche Haf / dat gat gaet ook met een Kivier deur tot op 't Haf.

Banck.

Dzie of vier mijlen buyten 't Landt / als Jasmont west noozdwest of daer ontrent / het Peert west zuydwest / en het Kuypge Eylant zuyd van u zijn / daer leydt een Banck van 7 vadem / op d'een placts wat min op d'ander wat meerder / tusschen die en 't landt na Jasmont toe wozt het weder 13 / 14 / en 15 vadem diep / maer beoosten 't Nieuwe-Diep by de Kust van Pomeren langhs is 't al black water / van 4 / 5 / 6 en 7 vadem / soo verre in Zee / dat als men 't landt van Swin effen sien mach / daer is 't niet dieper als 7 of 8 vadem : buyten kenning van lant is het 12 en 13 vadem diep.

't Nieuwe-diep.

Het Nieuwe-Diep en Kolbergen / leggen verschepden oost ten noozden en west ten zuyden 12 en 13 mijlen.

Kolbergen.

Het gat van Kolbergen zeylt men tusschen twee Kisten ofte Hoofden in / tot booz de Stadt. Binnen in de Kivier recht tegen over de Stadt leyt een Put of Bozne / die alle Contrepen daer ontrent Sout kan geven / van water dat sy zieden / nochtans is het water van de Kivier soo versch als Melck / want het is een af-waterken.

De Kust van Pomeren streckt van Kolbergen tot Garshooft oost noozdoost ende west zuydwest ontrent 10 mijlen / tusschen die beyden leggen noch twee gaten / te weten Colijn en Kuwolde.

Colijn. Kuwolde.

Het gat van Colijn leydt van Kolbergen verschepden oost noozdoost twee mijlen. Ende van Colijn tot Kuwolde is de cours oost noozdoost dzie mijlen. In het gat van Kuwolde of in het Kivierken de Wipper genaemt / mach wel een tamelijck Schip in. Het is van Kuwolde tot Garshooft noozdoost ten oosten dzie mijlen.

Het lant streckt van Gars-hooft tot Rijgs-hooft oost en oost ten noozden 14 of 15 mijlen / tusschen beyden leggen de gaten van Stolp / Lyba ende Sernebisses.

Der Stolp.

Recht beoosten Gars-hooft leydt het gat van de Stolp / dat is een Kivier / alsoo genoemt als de Stadt / die tot de selve Stadt loopt / alleen booz kleyne Schepen / hoe wel datter oock wel tamelijck groote laden.

Reefcol.

Van Gzas-hooft tot Reefcol is 't al witte strant / leggen verschepden oost ten noozden dzie mijlen. Reefcol is eenen ronden hoogen Bergh / seer kennelijck als men van Boznholm af komt. Van Reefcol tot Lyba is 't 5 mijlen.

Lyba. Sernesse.

Lyba leyt op een groote Kiviere de Osse genoemt. Van Lyba tot Sernebisse of Sernesse zijn vier mijlen / tusschen beyden leggen de 3 Wolfacken / het welcke 3 zwarte Stobbelkens van Boomen zijn / by de welcke dit eylant seer wel te kennen is / recht beoosten dese 3 heuvelkens / leydt eenen langen Bergh / die als men uyt den westen komt aen het west-eynde in 3 ofte 4 heuvelkens hem verdeylt toont. Vijf of ses mijlen beoosten de Wolfacken volght dat hooge lant van Rijghs-hooft dat is seer schoz op de water-kant. Tusschen Rijghs-hooft en Reefcol / is 't al een witte strant / en 't landt meest met boomen bewassen.

Serneisse.

Sterneisse ofte Sernebisse is een stedeken / leggende op een af-waterken dat met een Kivierken in Zee loopt / maer binnen verdeylt het hem een groot water. Het is van Serneisse tot Rijghs-hooft dzie mijlen.

Rijghs-hooft mach men om looden op 15 en 20 vadem : men mach 't oock onder Rijghs-hooft wel setten / daer is beter gront als onder Heel. Al de Pomersche strant is langhs de Zee-kant boven met boomen al zwart beset.

Gronden en Diepten.

IN 't Vaer-water / benoozden Bozнholm langhs na Rijge ist diep tusschen Oelant en Bozнholm 35 / 36 en 38 vadem / maer komende tegens Oelant / alsoo dat het zuyd-eynde noozdwest ten noozden / noozdwest / en noozdwest ten westen van u komt 4 of 5 mijlen / daer vint men seer oneffen gronden. Zuydoost van Zuyder-oozden 4 of 5 mijlen / zijn gronden van 9 / 10 / 12 en 16 vadem / op de 9 en 10 vadem steeck-gront datter niet aen 't loot en blijft / maer op de 14 of 15 vadem is 't grof root en zwart steen-zant-gront / by na als grutten. Nader aen Oelandt is het weder dieper water / verder van landt is 't oock dieper / maer al oneffen van gront / 't zuyd-eynde van Oelant ontrent noozd noozdwest van u 6 mijlen / daer sommtijts weder 20 / 14 en oock wel 10 en 9 vadem op 't dzooghste diep / al steenige gront / dat 'er niet aen 't loot blijft / maer op 20 en 25 vadem grof / root / zwart / steenigh zant. Die met een noozdelijcke windt over dese boozsz. dzooghten van 10 / 11 / 12 vadem zeylt / en na Bozнholm wil / ga west zuydwest aen om Bozнholm mis te zeylen / so hy gissingh maeckt om by nacht daer tegen te komen / de Bleeckesche zijde mach men bzpliick op 't loot aen loopen op 17 en 18 vadem. De hoeck van de Zant-hamer loopt verre black af / als hier vooren gesept is / daer mach men by om looden op 7 en 8 vadem.

Tusschen de Klippen en Oelant in 't vaer-water na Gotlandt is 't diep 38 / 39 vadem / slijckige steeck-gront.

Als Zuyder-oozden noozd noozdwest wel soo noozdelijck een mijl van u is / daer is 't 13 vadem diep.

Als het Kapelleken op Zuyder-oozden west noozdwest van u is twee mijlen / daer is 't 30 en 31 vadem diep.

Als Zuyder-oozden west van u leydt twee mijlen / daer is 't diep 27 / 28 en 29 vadem.

Tusschen Valsterboen en Bornholm is 't 30/35 vadem diep in 't vaer-water / dan als men by Valsterboen begint te komen daer is 't blacker water / van 14 en 16 vadem.

Als ghy upt den westen komende / by de zuyd-zijde van Born-holm oost zuydoost ontrent een mijl bupten Landt langhs zeylt / en dat het oost-eynde van Born-holm oost wel soo zuydelijck ontrent twee mijlen van u is / daer is 't diep 7// 8 vadem grove bleecke Sant-gront / dat duurt tot dat het voorsz. oost-eynde oost en oost ten noorden ontrent een groote mijl van u is / al op eenderley diepte / maer alst oost noordoost van u komt is 't 15 vadem diep / kleyn zwartachtigh zant-gront.

Dzie ofte vier mijlen van Bornholm / als het oost-eynde (daer Brouwers-Rif af loopt) ontrent oost noordoost ofte noordoost ten oosten / en het noord-eynde ontrent noorden of noorden ten oosten van u is / daer leydt een banck van seven / 8 ofte 9 vadem / streckt noordwest en zuydoost meer als een mijl lanck / 't zuydelijckste eynde leyt ontrent zuydwest van 't oost-eynde van Bornholm. Die by nacht dese banck gemoet / kan eenige giffinge daer upt maken om sijn cours na te stellen / 't zy dat hy of oost-waert na Reefcol of na Valsterboen begeert te wesen.

Ontrent 2 mijlen o. z. oost van 't voorsz. oost-eynde van Bornholm (te weten de leege zant-hoeck daer Brouwers-rif af streckt / daer ist 24/25 vadem diep / steenachtige gront.

Ontrent dzie mijlen oost wel soo noordelijck ofte oost ten noorden van Meun leydt een Banck van 11 en 12 vadem / die duurt van daer met een noordwest ten westen cours tot dat Meun west zuydwest ofte zuydwest ten westen van u komt / daer werdt het weder 18/ 19 ende 20 vadem diep / steeck-gront. Valsterboen sal dan noord-noordwest / ende Steden west noordwest van u zijn / met die selfde noordwest ten westen cours boort-gaende / krijght ghy dan te met weder blacker water / te weten / 16/ 15 vadem / en dicht by Steden 14/ 13 en 12 vadem. Die van Witmont ofte Jasmont komt na de Sont / ende dzie mijlen bupten Meun heen loopt / die loopt over dese voorsz. banck heen / die by nacht hem daer op vindt / 't is een goet merck om giffinge na te maecken.

Tusschen Bornholm en de Kust van Pomeren in het vaerwater tusschen beyden / als men Bornholm sien mach / is 't 26 vadem diep / maer soo verre om zuyd dat men de Pomersche Kust mach sien / daer is 't 7 en 8 vadem diep / maer bupten kenningh van lant 12 en 13 vadem. Langhs al de Pomersche kust / tusschen het Nieuwe-Diep en Gars-hooft is al black water. Maer na Reefcol en Rijghs-hooft is 't by de Kust langhs 20/ 22 en oock 25 vadem diep.

Tusschen Kols-bergen en Gars-hooft is 't al een blacke effen strant en gront / sonder eenige banken. In 't vaer-water tusschen Bornholm en Reefcol is 't 27 en 28 vadem diep / maer verre daer benoorden is 't wel 35 en 38 vadem diep.

Noordwest van Reefcol 3 of 4 mijlen van landt / leyt een banck van 9/10 en 11 vadem / als gy van Bornholm komt / en Reefcol z. o. ten oosten van u komt / soo komt gy op dese banck / en eyndight als Reefcol zuyden ten oosten van u is.

Van dese voorsz. Banck na Bornholm toe / is 't diep vijf-en-twintigh / dertig en ses-en-dertigh vadem steeck-gront. Ontrent 2 mijlen oost van Bornholm / is het 40 vadem diep / steeck-gront / maer na Reefcol toe wert het dzooger.

Is 't dat ghy dickwils 't loot werpt langhs de kust zeylende / ghy sult noch meer bancken vinden.

Men mach by nacht of doneker weder / by dese kust bzylijck langhs zeylen / op 8/ 10/ 12 vadem van Reefcol af tot om Rijghs-hooft / neffens Rijghs-hooft is 't veer black / en gront als Rif-gront. Dooz-by of om Rijghs-hooft komende wert het heel diep.

Als Rijghs-hooft zuyd zuydwest van u is ontrent ten mijl / daer is 't dertigh vadem diep / maer heel oneffen en banckigh / de gront wit grof zant.

Rijghs-hooft zuydoost van u / is het 28 vadem diep / met roode steenige gront / by na als oft Reef-zant waer.

Rijghs-hooft west van u daer is 't 16 vadem diep en witte zant-gront.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Valsterboen tot Elburgh oost	3 mijlen.
Van Elburgh tot Uptstee oost	8 mijlen.
Van Uptstee tot Goessebeer o. n. o.	2 mijlen.
Van Goessebeer tot Zant-hamer n. o.	2 mijlen.
Van Valsterboen benoorden Bornholm oost	15 mijlen.
Maer bezuyden Bornholm oost ten zuyden en o. z. o.	17 mijlen.
Van Uptstee tot de noord-hoeck van Bornholm z. o. ten oosten	7 mijlen.
Van Meun tot Bornholm o. en o. ten noorden	16 mijlen.
Van Steden tot het noord-eynde van Bornholm oost	18 mijlen.
Van den hoeck van Zant-hamer tot Somer-haven is de cours noordoost en noordoost	2½ mijl.
Van Somer-haven tot Ahups noorden	5 mijlen.
Van Ahups tot Hannen oost	5 mijlen.
Van Hannen tot Der Klippen is de cours oost ten zuyden	6 mijlen.
Van der Klippen tot de Uytleggers / noorden ten oosten	1 mijl.
Van de Uytleggers tot Chzistianopel is de cours n.o. ten oosten	8 of 9 mijlen.
Van Der Klippen tot Kalmer / eerst noorden ten oosten / n. n. o.	12 mijlen.
Van Kalmer tot Schenckenes n. n. oost	5 mijlen.
Van Der Klippen tot Zuyder-oozden / het zuyd-eynde van Oelant / is de cours oost	7 of 8 mijlen.
Van Zant-hamer tot Der Klippen o. n. o. wel soo oostelijck	12 of 13 mijlen.
Van Zuyder-oozden tot Reefcol zuyden ten oosten	18 mijlen.
Van Zuyder-oozden tot Rijghs-hooft z. oost	21 mijlen.
Van Zuyder-oozden tot Koninghsberger-diep z. o. ten oosten	36 mijlen.
Van Zuyder-oozden tot der Memel o. ten zuyden	36 mijlen.
Van Zuyder-oozden tot Sevenbergen oost	36 mijlen.
Van Zuyder-oozden tot der Winda o. ten noorden en o. n. o.	45 mijlen.
Van Zuyder-oozden tot het zuyd-eynde van Gotlandt / o. n. o. en n. o. ten oosten	17 of 18 mijlen.
Van Zuyder-oozden tot de groote Karel n. o. wat noordelijcker	21 mijlen.
Van Valsterboen tot Witmont z. o.	11 of 12 mijlen.
Van Valsterboen tot Dooznbosch / is de cours z. z. o.	10 of 11 mijlen.
Van Meun tot Witmont z. o. ten oosten	9 of 10 mijlen.
Van Meun tot Dooznbosch z. o.	7 mijlen.
Van de Jelle tot den hoeck van Dooznbosch / is de cours noorden	1½ mijl.
Van Dooznbosch tot Witmont / is de cours n. o. ten oosten	3 mijlen.
Van Witmont tot Jasmont o. z. o.	2 mijlen.
Van Jasmont tot het Peert z. z. o.	3 of 4 mijlen.
Van Witmont tot het noord-eynde van Bornholm n. o. ten o.	11 mijlen.
Tot het Zuyd-eynde is de cours oost ten noorden en o. n. o.	10 mijlen.
Van Jasmont tot het zuyd-eynde van Bornholm n. o. ten o.	10 mijlen.
Van 't Peert tot het zuyd-eynde van Bornholm n. n. o.	11 mijlen.
Van Jasmont tot Kamijn o. z. o. wel soo zuydelijck	13 mijlen.
Van 't Nieuwe-diep tot Kols-bergen o. en o. ten noorden	12 of 13 mijlen.
Van Kamijn tot Kols-bergen o. n. o.	5 mijlen.
Van Kols-bergen tot Koslijn o. n. o.	2 mijlen.
Van Koslijn tot Kuwolde n. o. ten oosten	4 mijlen.
Van Kuwolde tot Gars-hooft n. o. ten oosten	3 mijlen.
Van Gars-hooft tot Reefcol o. n. o.	3 mijlen.
Van Reefcol tot Lyba o. ten noorden	6 mijlen.
Van Lyba tot Sernevisse o. ten noorden	4 mijlen.
Van Sernevisse tot Rijghs-hooft is de cours o. en o. ten noorden	3 mijlen.
Van Kols-bergen tot Gars-hooft is de cours n. o. ten oosten	10 mijlen.
Van Reefcol tot Rijghs-hooft is de cours o. en o. ten noorden	12 of 13 mijl.

Hoe meest alle de voornaemste hoecken en Plaetsen der Oost-zee van Bornholm verscheyden leggen.

Van 't zuyd-eynde van Bornholm tot het Swin zuyden wat westelijcker	11 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Bornholm tot Kolbergen z. o. ten zuyden	12 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Bornholm tot Reefcol is de cours o. ten z.	18 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Bornholm tot de Eertholms noorden	4 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm of van de Eertholms tot Rijghs-hooft / is de cours o. en o. ten zuyden	30 mijlen.
Van Bornholm tot der Memel oost	48 mijlen.
Van Bornholm tot der Lyba / is de cours oost ten noorden wel soo noordelijck	50 of 52 mijlen.
Van Bornholm tot der Winda o. n. o.	60 mijlen.
Van Bornholm tot Houbozgh of het zuyd-eynde van Gotlant n. o. ten oosten	38 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot Zuyder-oozden / het zuyd-eynde van Oelant / n. o. ten oosten wel soo oostelijck	18 mijlen.
Van 't Zuyd-eynde van Bornholm tot Zuyder-oozden n. o. wel soo noordelijck	18 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot Der Klippen of Uytklippen n. o. wat noordelijcker	13 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot Hanno is de cours noorden ten oosten	10 of 11 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot Ahups noorden ten westen wel soo noordelijck	11 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot Zant-hamer n. w.	5 of 6 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot den hoeck van Goesbeer n. w. ten westen	4 mijlen.
Van de Noord-hoeck van Bornholm tot Uptstede w. n. w.	7 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Bornholm vertoont aldus als men upt den westen komt.



't Zuyd-eynde van Oelandt vertoont aldus / als 't dwars van u is.

d'Eert-



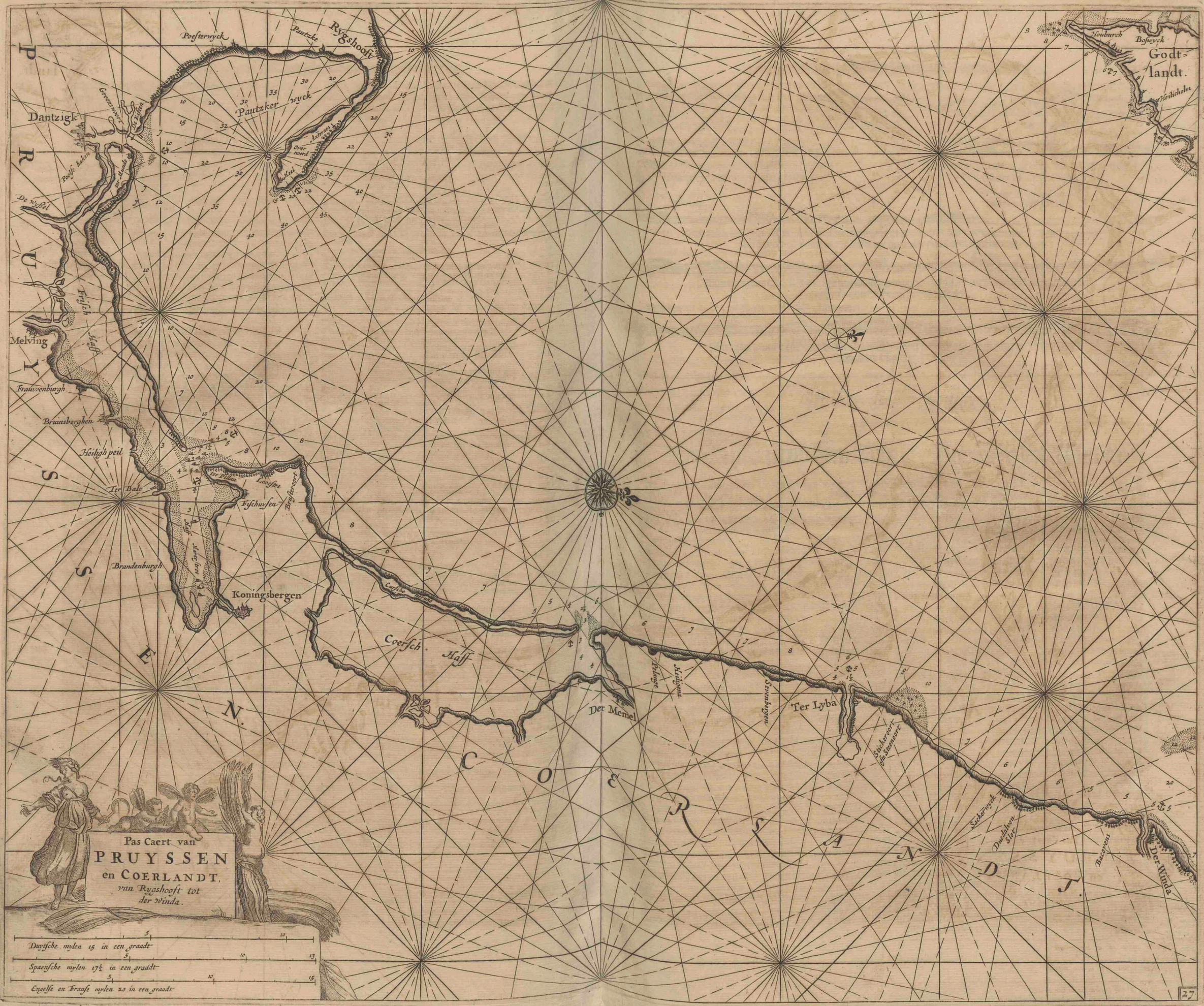
Pas Caert van
PRUYSSEN
en COERLANDT,
van Rygshooft tot
der Winda.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaensche mylen 17½ in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt
PRUYSSEN.
COERLANDT.
Dantzigk
Melving
Frauwenburgh
Bruinsberghen
Heiligh peil
Ter Baly
Brandenburgh
Koningsbergen
Fischuysen
Coersch Haff
Der Memel
Ter Lyba
Der Winda
Godtlandt.
Houburch
Boswyck
Heilicholm
Poesterwyck
Pautzke
Rygshooft
Pautzker wyck
Frisch Haff
Sackerwyck
Bacovens
27

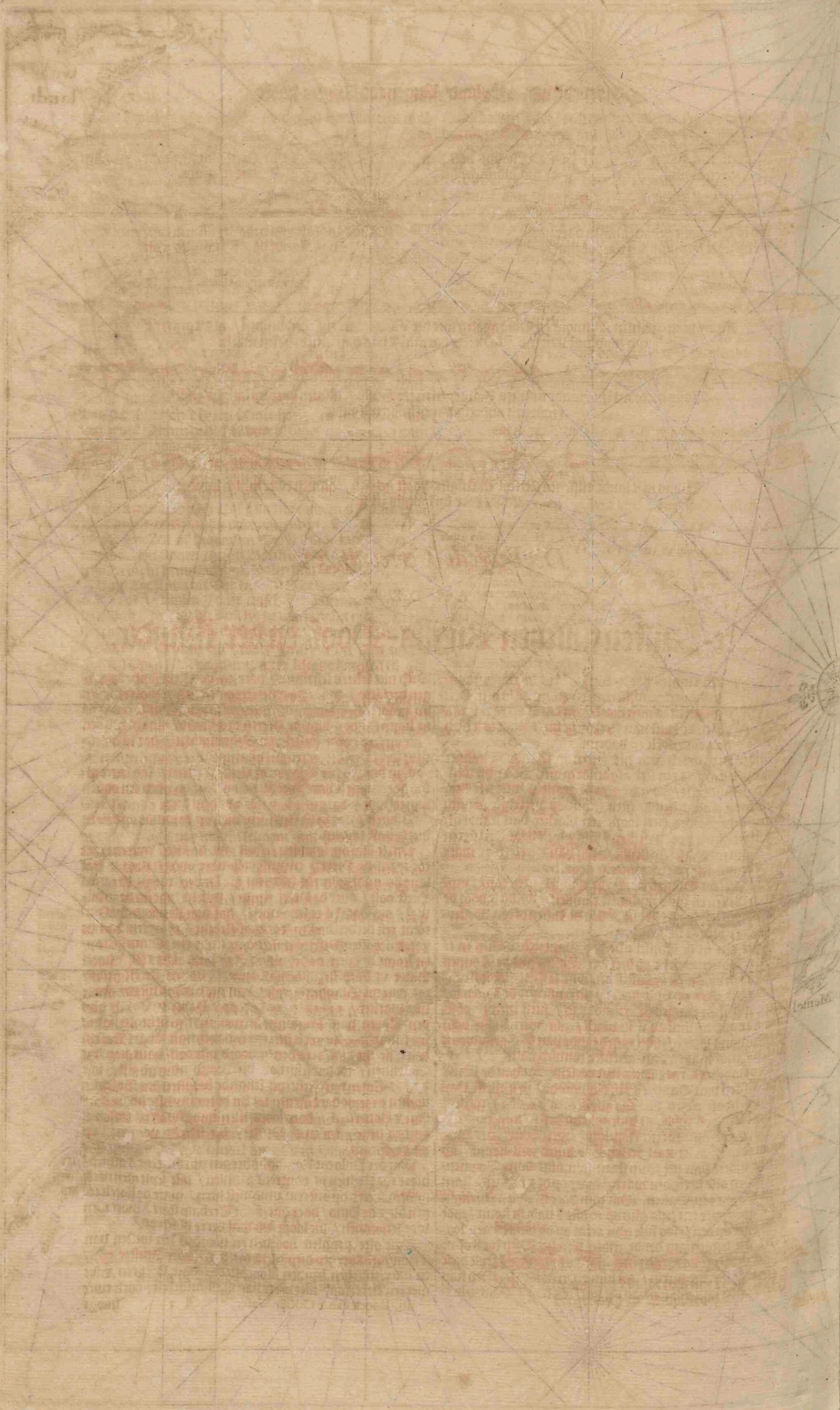



d'Eertholms n. n. o. van u zijnde / toonen aldus.



De Eertholms ooft van u / zijn aldus gedaen.



Aldus zijn de Eertholms gedaen / noorden van u zijnde.



Aldus is Witmont gedaen alsmen daer voor-by zeylt / twee mijlen daer af zijnde.



Aldus is Jaſmont gedaen / alsmen twee mijlen van Landt daer by langhs zeylt.

Witmont.

Hier neffens is een groote Inwijck een mijl lanck.

Doornboſch.



Aldus vertoont hem Witmont en Doornboſch met het Landt daer tuſſchen beyden / als 't ontrent zuyd zuydweſt van u is / ſoo verre dat men 't pas van beneden ſien mach.



Aldus vertoont het Landt tuſſchen Kolbergen en ter Stolp / alsmen daer by langhs zeylt / ontrent anderhalf mijl buyten Landt.

Rijghs-hooft. Wolſacken. Reefcol.



Aldus is 't landt tuſſchen Reefcol en Rijghs-hooft gedaen / alsmen twee mijlen buyten Landt daer by langhs zeylt.

De Tweede Vertooninge,

VAN DE

Zee-Kusten tuſſchen Rijghs-Hooft en der Winda.

VAn Rijghs-hooft tot Heel is de cours zuyd-ooſt 6 ofte 7 mijlen verſcheyden. Als men Heel genaeckt is men haelt op gront of op 30 vadem. Aen de Kust van Heel dicht by 't Lant is 't diep 24 ende oock 30 vadem.

Reede onder Heel.

Onder Heel mach men het ſetten op 16 ende 20 vadem dicht by 't Lant / is een ſeer afgaende gront. Soo ghy wey-nigh van landt zijt / ſoo gaet ghy de gront af / niet ſeer ver-re buyten 't Landt hebdy geen gront op veertigh vadem. Een mijl benoorden Heel loopt een blackte van Landt af / daer moet ghy u voor wachten / als ghy 't voor Heel ſetten wilt / ghy meughtet by beyde zijden van Heel ſetten / maer aen de binnenſte zijde is 't weecke gront.

Van Heel tot Dantzick voor de Wijſſel / is de cours zuy-den ten weſten en zuyd zuydweſt 4 mijlen / wildy 't voor de Wijſſel ſetten / ſoo ſet het beweſten de Kisten of dat Weſter-hooft op 10 ofte 12 vadem.

Dantzicker-diep.

Maer om in de Wijſſel ofte het Dantzicker Diep in te zeylen / ſoo neemt acht op die twee Maſten met de Tonnen daer boven op / die op de Kisten ofte op 't Weſter-hooft ſtaen / ſet die over een / en zeylt daer op aen tuſſchen de Kisten in / maer als men binnen Termunde is / kiest men de ooſt-wal / want de weſt-wal is black / als men komt voor Bootsmans Black / moet men de zijde van de Goenswoort kiesen / ende maken daer aen vier touwen vaſt.

Het Koninerberger-Diep leyt verſcheyden van de Wijſ-ſel of Kisten van Dantzick / o. ten noorden 10 mijlen. Van Rijghs-hooft o. z. o. wel ſoo zuydelijck 14 of 15 mijlen / en van Heel ooſt zuydooſt wat ooſtelijcker 10 mijlen.

Koningsberger-Diep.

Van de Wijſſel tot het Koningsberger-Diep / en aldaer benoorden is 't altemael een ſchoone witte zant-ſtrant / op beyde zijden van het Diep ſtaen ſommige doorre Boomen / aen te ſien offe verbrant waren / maer op de zuyd-zijde ſtaen twee Capen ofte Baken. Wilt ghy daer in zeylen / brenght die Capen over een / als ghy op 10 ofte 8 vadem komt / ende zeylt daer op aen / ſoo ſult ghy recht op de tonnen aen loo-pen / die leggen aen beyde zijden van het Diep tot 8 of 10 in het getal / te weten aen elck zijde 4 of 5 tonnen / zeylt daer recht tuſſchen beyden in / tot binnen in de Ketel. Men kan van de ſtreckingen / ſoo van dit gat / als van 't Dantzicker-Diep niet ſekers ſchrijven / daer pemant hem ſoude op mo-gen verlaten / want voor het ſtroomen der af wateren / en by groote Ys-gangen veranderenſe menighmael / en wel in korten tijdt / dan de Heeren des landts aldaer hebben daer op ſeer goede toeſicht en Ordonnantie / dat ſy die al-tijdt wel laten betonnen en bebakenen.

Om buyten het Diep op de Reede te ſetten / ſoo ſettet al-ſoo dat de hoeck van Loockſtede ontrent noorden ten ooſten van u leydt / daer is 't 8 / 9 en 10 vadem diep.

Binnen 't gat in de Ketel leyt men op de windt op drie en vierdehalf vadem.

Om 't Haf op te zeylen / gaet uyt de Ketel ontrent ooſt tot tegen de Heert / en zuydooſt daer over / voor 't Haf langhs midtswaerts heen tot het Haverſtroo is de cours meeſt ooſt / over de Heert zijnde / wijckt wat na de zuyd-wal / om dat Rif te ſchouwen / dat van de noord-wal ontrent een derden deel in 't Haf af ſtreckt / te weten van de hoeck beooſten Viſch-huyſen daer leydt een Tonneken op / en komt dat niet nader als 12 of 13 voet. Het rechte vaer-water is daer bezuyden 14 ende 15 voeten ſteeck-gront / tot ontrent Brandenburgh / van daer voort werdt het te met blacker / 12 / 11 / en 10 voet op 't Haverſtro. Als ghy den Toren van Koninghsbergen in 't geſicht krijght / ſoo ſuldy daer by oock ſien een rondachtigh zwart Boſch-ken / houdt de Toren aen de noord ofte ooſt-kant van dat Boſchken / tot dat ghy voor by Brandenburgh zijt / laet dan de Toren een Scheeps-lenghde beooſten dat Boſchjen komen en zeylt daer op aen tot by de tonnen ofte boomkens van 't Haverſtro / daer loopt men midtswaters tuſſchen beyden deur / tot in de Pregel / die ſtreckt noordooſt op na de Stadt.

Van der Pillo tot Koninghsbergen zijn ontrent 6 mijlen / maer tot Melven is 't ontrent 7 mijlen / dat zeylt men oock midtswaters op ontrent zuydweſt heen / maer de hoeck te-gen over de Pillo / daer dat Slot Terbalp ſtaet / moet men wat ſchouwen / die loopt by wat verre black af. Melven.

Drie ofte 4 mijlen noorden en noorden ten weſten van 't Koninghsberger-diep / leyt den hoeck van Brunſter-oort / en daer tuſſchen beyden Loockſtede / daer ſtaet een Slot met een Kercke op / niet verre van malkanderen / oock twee

hooge heubelen ofte bergen / en 't landt daer ontrent is al met boomen beset.

Der Memel. Van Bzukeroozt tot het gat van der Memel / is de cours noozdoost ten noozden 12 ofte 13 mijlen / 't is daer tusschen beyden een schoone strant / en 't landt lept in een groote Inwijck. Het gat van der Memel streckt noozdoost en noozdoost ten oosten in / en is 2 vadem diep / daer binnen komt men op een groot Haf. Men mach west-waerts om den hoeck loopen / en setten 't waer men wil.

Van der Memel tot Hepligena streckt de kust noozden ten oosten dzie mijlen.

Van Hepligena tot den hoeck van Sevenbergen noozden ten oosten vier mijlen / dat is heubelachtigh en berghachtigh landt.

Ter Lyba. Dzie of vier mijlen noozden ten oosten van Sevenbergen lept ter Lyba. Daer gaet een Rivierken in 't landt / maer daer en mogen geen Schepen in / heeft niet meer als 3 ellen waters. Aen de Noozd-kant van dese Rivier staet een Edelmans-huys of Slot met een Torenken op het midden / het noozd-eynde van 't Huys is met hout / en het zuyd-eynde met roode pannen gedeckt / daer bezuyden of beoosten staen noch sommige huysen oock met pannen gedeckt / tusschen twee Bosschen in te sien. Wilt ghy Ter Lyba op de Reede setten / soo set het een wepnigh bezuyden het Dozp / alsoo dat het voozsz. Edelmans-huys met het Torenken oost ten noozden van u staet op 4; of 5 vadem min een el / daer is de beste gront en Reede die daer ontrent is. Uyt der Zee komende beoosten of benoozden Ter Lyba te lande / soo siet men daer een zwartachtigh Bosch te landewaert in / en de huysen in een heubelachtigh Valey van Duynen.

Van Ter Lyba tot Der Winda is de cours noozd noozdoost 12 of 13 mijlen / daer tusschen beyden is 't byp wat bochtigh / soo dat die Kust by de wal langhs niet soo recht streckt / besonder 3 of 4 mijlen bezuyden Der Winda / daer ontvalt het hem in een groote Inwijck die men noemt Sackerwijck / en voozt met meer kleyne bochten en Inwijcken na Ter Lyba toe.

Sackerwijck.

Steenoozt. Ontrent 3 mijlen benoozden Ter Lyba lept een hoeck / geheeten Stickeroozt of Steenoozt / daer neffens is 't heel black / soo dat 'et een goet stuck van landt niet dieper is als 9 / 10 en 12 vadem / al steenige oneffen gront. Desen oozt moet men hem vooz wachten en niet te na komen. Een Horens-man zeylde wat te na aen dese blackte / geraeckt op een onbekende steen en verlooz sijn Schip. Daer benoozden na Der Winda toe / neffens Sackerwijck is 't al schoone gront en veer black / tot veel plaetsen een goet stuck van lant niet dieper als 6 en 7 vadem schoone zant-gront / bequaem om te setten / als men met een noozdoostе windt aldaer by lept / en met laveren niet kan winnen. Maer soo men 't onder zeyl houdt / mach men met laveren de wal over al op 4 of 5 vadem sonder schzoomen genaken.

Kennisse van Coerlant. Om dese Kusten van Coerlant te kennen / soo merckt op dese na beschzeven uytmuntende plaetsen.

Back-Obens. Tot Der Winda staet een Slot met dzie Torens / dat is boven met roode pannen gedeckt en onder wit. Ontrent een mijl bezuyden Der Winda lept de Back-obens / dat is naest Domelnes wel het kennelijckste landt van Coerlant / doet hem eerst op als men het landt begint te sien aen een witte Zant-bergh boven op al met boomen. Maer als men soo na de wal komt dat men het ander landt oock siet / dan doet hem meer heubelachtigh landt op / soo dat hy dan niet soo wel te kennen is.

Ontrent dzie mijlen daer bezuyden in Sackerwijck / lept noch een heubel of bergh vol boomen met sommige kleyne heubelkens daer beoosten / als men neffens Der Winda is / mach men die effen sien ten halven de mars / maer niet wel van beneden. Dese heubel werdt van sommige genoemt Duckdalven Slot / en lept meest alleen / het landt soo daer bezuyden als benoozden is meest al effen en slecht landt. Duckdalvens Slot.

Ontrent vijf mijlen daer bezuyden die voozsz. heubelen vier ofte vierdehalf mijlen benoozden Ter Lyba / leggen noch twee uytstekende heubelen dicht by malkanderen / het landt daer bezuyden na Ter Lyba is van verre aen te sien (als men neffens dese twee heubelen of wat daer benoozden is) als of 't al gebzoken landt was / daer te neffens ontrent vier mijlen van landt / of als men 't landt even van beneden sien mach is 't 30 vadem diep.

Banck voor Der Winda. Als men ontrent Der Winda begint te komen op twee of derdehalf mijl van landt / daer lept een banck van 12 / 13 en 14 vadem / sommige seggen dat west ten noozden van Der Winda op die banck niet meer als 5 of 6 vadem waters soude wesen / is ontrent een half mijl bzeedt / tusschen de banck en 't landt een mijl bupten de wal is 't weder 20 en 24 vadem diep.

Een half mijl bupten de Back-obens streckt een Rif zuyd zuydwest in Zee / men kan 't by daegh om looden op 7 en 8 vadem / maer by nacht niet.

Wilt ghy vooz Der Winda setten / soo bzenght dat voozsz. Slot ontrent oost zuydoost van u / dan komt dat meest achter 't hooge landt / en settet op vijf vadem aen de wal / daer is de beste Reede.

Van de Diepten en Gronden ontrent dese Kusten.

Tusschen Heel ende Rijghs-hooft / doch Heel naest / daer is 't 33 vadem diep / ende de gront is aldaer wit zant.

Tot Heel op de Reede is 't 25 vadem diep / de gront zwart zant en afgaende tot 30 en 40 vadem.

Tusschen Heel en Koninghsbergen is 't seer diep / tegens Heel komende is 't schoz / maer naer Koninghsbergen ende de Nerungh toe / gaet het eenpaerlijck en eendzachtigh black op.

Tusschen Loockstede ende Sevenbergen in Coerlant is 't oock al een blacke opgaende gront / men mach 't landt daer sien op 30 en 32 vadem.

Streckingen en Coursen.

Van Rijghs-hooft tot Arternes zupdoost	3 mijlen.
Van Arternes tot Vernoozden zupdoost ontrent	3 mijlen.
Van Vernoozden tot Heel zupd zupdoost	1 mijl.
Van Heel tot Dantzick zupden ten westen en z. z. w.	4 mijlen.
Van de Risten van Dantzick tot het gat van Koninghsbergen oost ten noozden	10 of 11 mijlen.
Van het Koninghsberger-diep tot den hoeck van Bzuster-oozt noozd en noozden ten westen	3 of 4 mijlen.
Van Bzuster-oozt tot het gat van der Memel n. o. ten n.	12 of 13 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Koninghsberger-diep oost zupdoost wat zupdelijcker	14 of 15 mijlen.
Van Heel tot Koninghsberger-diep oost z. o. wat oostelijcker	10 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot der Memel oost n. o. wel soo oostelijck	23 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Sevenbergen / is de cours noozdoost ten oosten	25 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Der Winda noozdoost	40 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Dageroozt / is de cours n. o. ten o.	60 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Oostergaerde noozden ten oosten	34 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Houbozgh / 't zupd-eynde van Gotlant n.	26 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot het zupd-eynde van Gelant n. w.	21 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Hannoe is de cours noozdwest ten westen / en west noozdwest	32 of 33 mijlen.
Van Koninghsberger-diep tot Houbozgh het zupd-eynde van Gotlandt noozd noozdwest	36 mijlen.
Van Koninghsberger-diep tot Zupder-oozden het zupd-eynde van Gelant / is de cours noozdwest wel soo westelijck	36 mijlen.
Van der Memel tot Houbozgh noozdwest	28 mijlen.
Van der Memel tot Hepligena noozden ten oosten	3 mijlen.
Van Hepligena tot den hoeck van Sevenbergen / n. ten o.	4 mijlen.
Van Sevenbergen tot Ter Lyba / is de cours n. ten oosten	3 of 4 mijlen.
Van Ter Lyba tot der Winda / is de cours n. n. o.	12 of 13 mijlen.
Van der Memel tot Bzusteroozt / is de cours z. w. ten z.	12 of 13 mijlen.
Van der Memel tot Dantzick zupdwest	24 mijlen.
Van der Memel tot Rijghs-hooft w. z. w. wel soo westelijck	22 mijlen.
Van der Memel tot de Eertholms of 't noozd-eynde van Boznholm west	48 mijlen.
Van Sevenbergen tot Rijghs-hooft is de cours z. w. ten w.	25 mijlen.
Van Sevenbergen tot Zupder-oozden west	36 mijlen.
Van Der Winda tot Rijghs-hooft zupdwest	40 mijlen.
Van Der Winda tot Boznholm west zupdwest	60 mijlen.
Van Der Winda tot Houbozgh / west wel soo zupdelijck	28 mijlen.
Van Der Winda tot Oostergaerde / west ten noozden	22 mijlen.
Van Der Winda tot Gotschezant n. w.	23 of 24 mijlen.
Van Der Winda tot Dageroozt noozden wat oostelijcker	25 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Aldus is 't landt gedaen tusschen Rijghshooft en Heel.



Aldus vertoont hem 't landt tusschen Koninghsberger-diep en Bzusteroozt.

Aldus

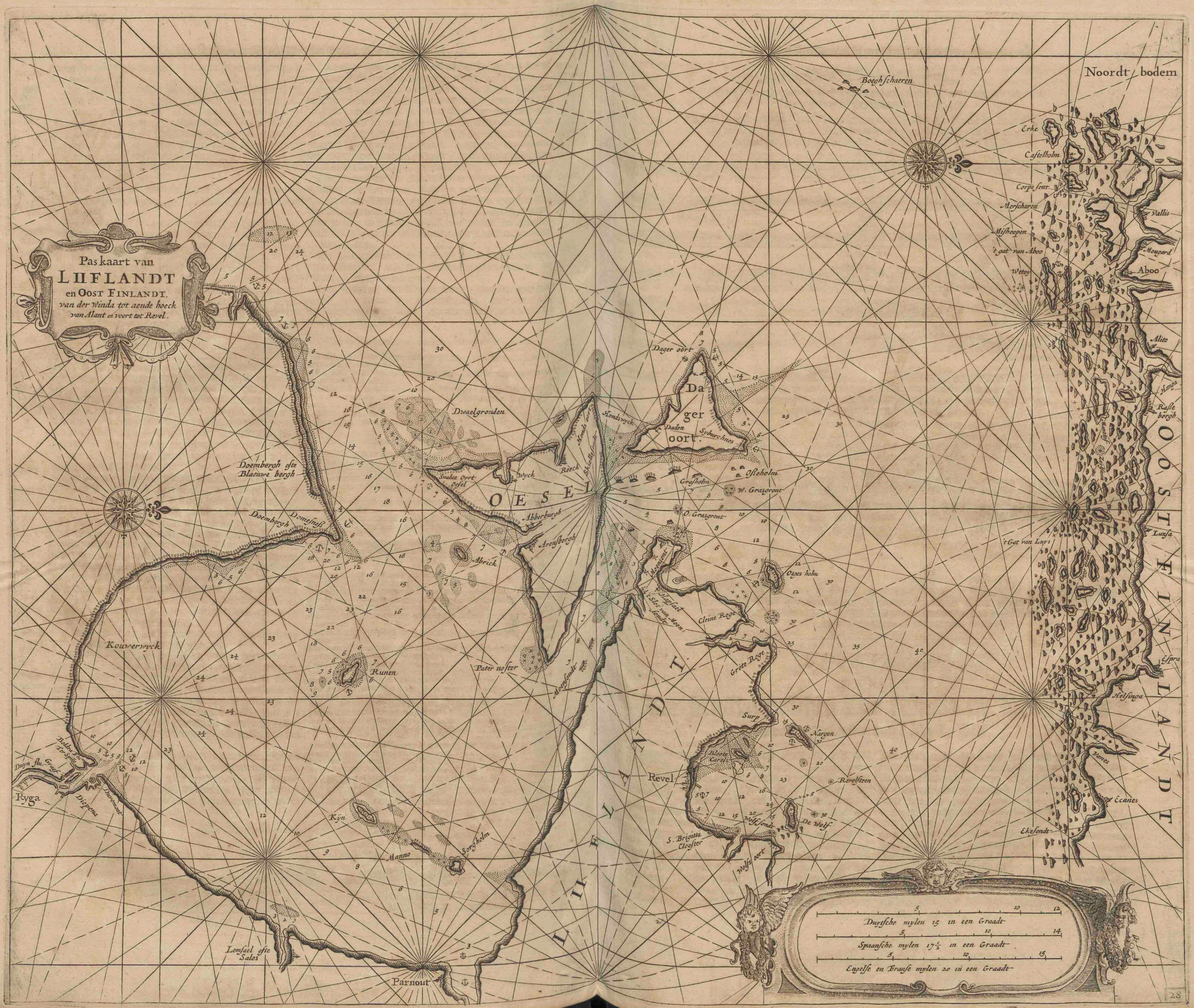
Pas kaart van
LIIFLANDT
en OOST FINLANDT,
van der Winda tot aende hoeck
van Alant en voort tot Revel.
Noordt bodem
Boeghschaeren
Erke
Castelholm
Corpe sont
Merscharen
Mishoopen
't gat van Aboo
Wttoy
Rangma
Vallis
Mougard
Aboo
Alito
Hanga
Rasse borgh
Luxsa
't Gat van Luys
Espra
Helsinga
Vanes
Ecanes
Ekesondt
OOST FINLANDT
Dager oort
Da
ger
oort.
Daden
Syburchnes
Hondswyck
Dwaelgronden
Doembergh ofte
Blaeuwe bergh
Doembergh
Domesness
Swalue Oort
Oesel
Wyck
Reeck
Skiollesondt
OESEL
Abberburgh
Arensborgh
Abrick
Grasholm
Osseholm
W. Grasgront
O. Grasgront
Otges holm
Moensont
Cleine Roge
Grote Roge
Surp
Nargen
Revelsteen
Revel
De Wolf
Wolfsondt
Wolfs oort
S. Brigitta
Clooster
Kouwerwyck
Runen
Pater noster
Moensondt
Kyn
Manno
Sorgholm
Ryga
Diepena
Duyn flu.
Lemsael ofte
Sales
Parnout
LIIFLANDT
Duytsche mylen 15 in een Graadt
Spaansche mylen 17½ in een Graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een Graadt

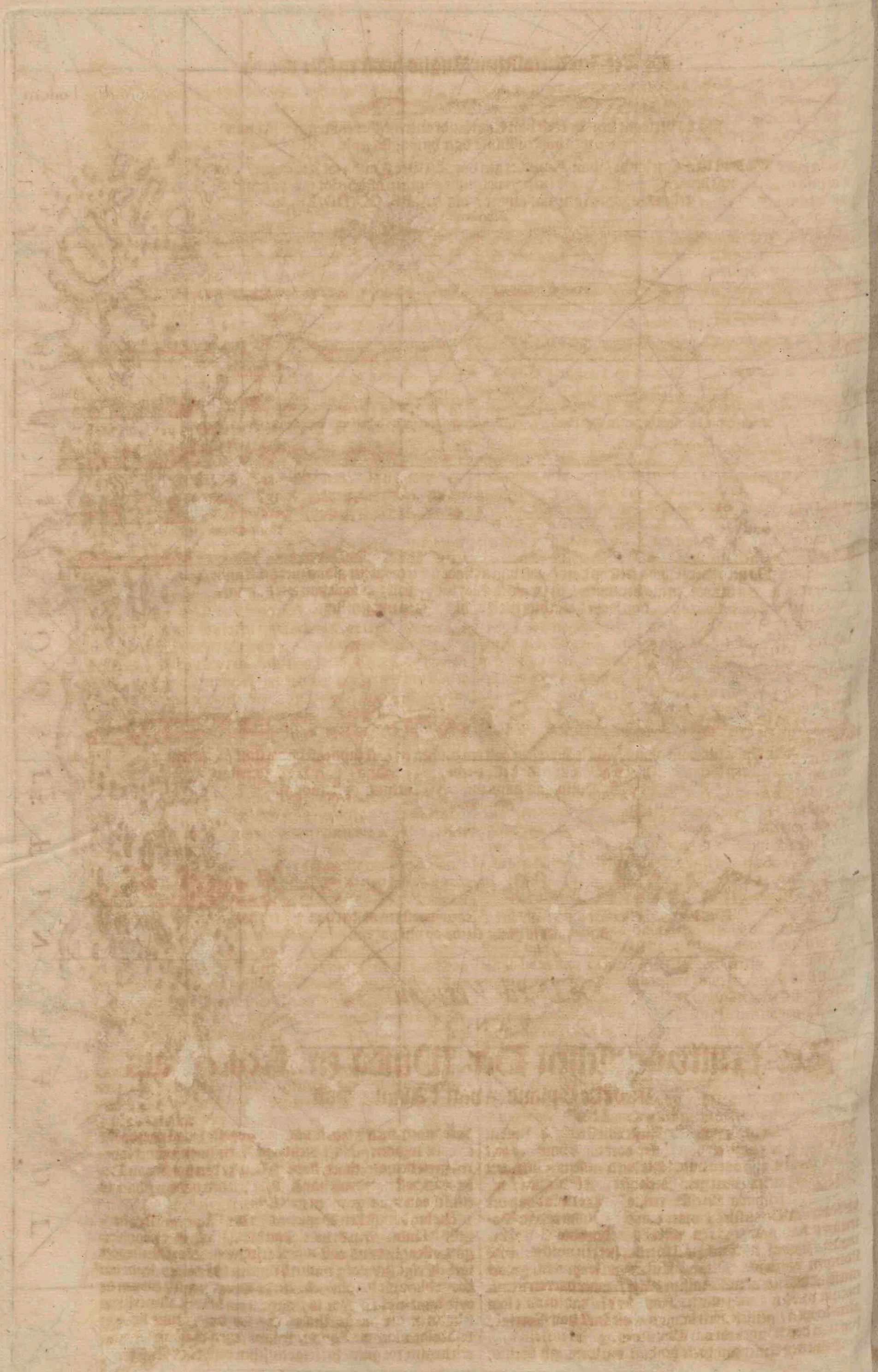



Aldus vertoont hem de Kust van Courlandt ontrent Sevenbergen / als men een mijl buyten Landt daer by langhs zeylt.

De Kust van Coerlandt / van Sevenbergen voor-by Der Winda tot Luseroort / vertoont upt der Zee / gelijck in dese ses naervolgende Figuren afgebeeldt is / de gelijcke tekens behooren aen malkander / als AA, BB, CC, DD, EE, &c.

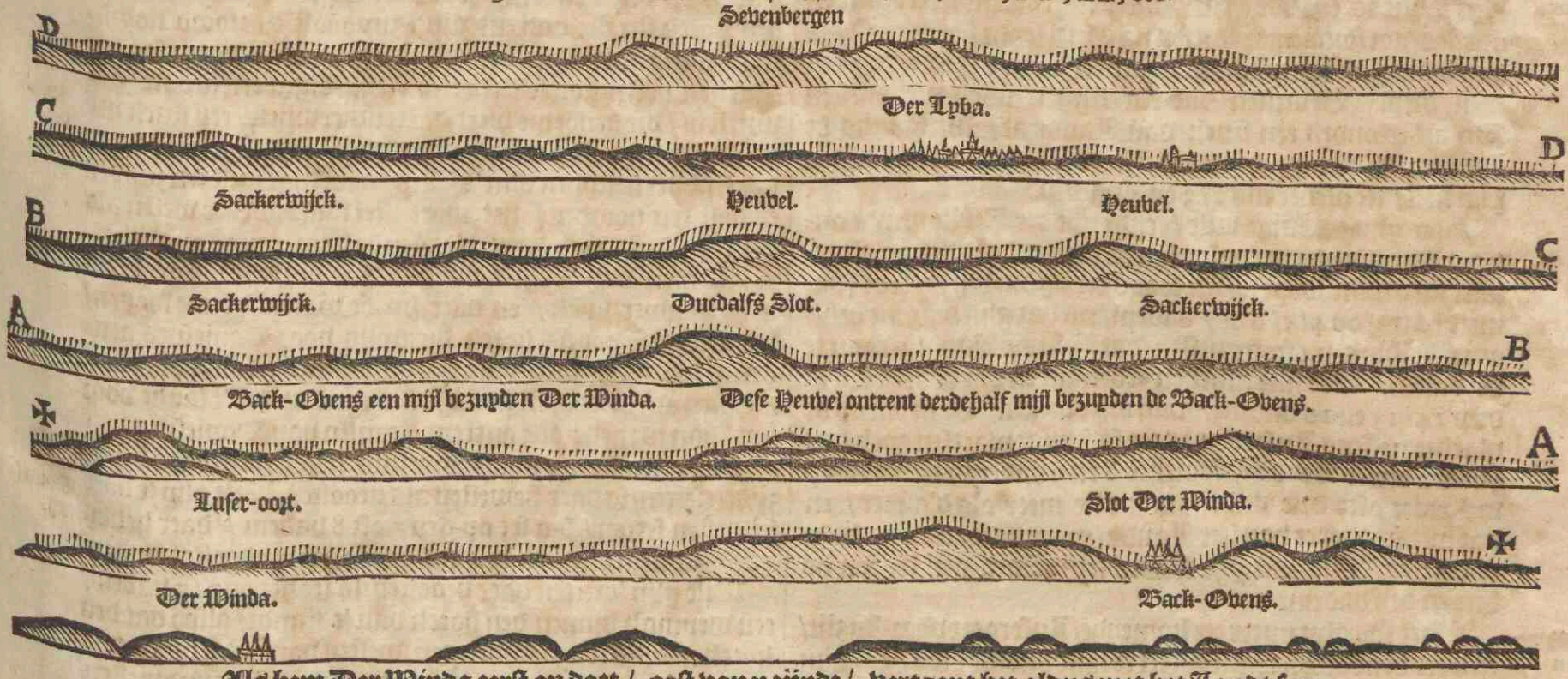

Als hem Der Winda eerst op doet / oost van u zijnde / vertoont het aldus met het Landt soo benoorden als bezuyden / maer als 't Slot begint oost zuydoost van u te komen / dan loopt het achter het Landt dat men niet sien kan.



Der Lyba vertoont aldus / als 't Kercxken oost ten zuyden en oost zuydoost van u staet / omtrent een klepne mijl van u af / daer is de beste Reede / op 5 vadem / daer benoorden staet een Slot ofte Edelmans-huys met een Toorenken op 't midden.



Der Winda vertoont aldus / als het Slot zuydoost ten oosten van u is een half mijl / daer is goede Reede op vijf vadem.

De Derde Vertooninge,

VAN DE

Zee-Kusten tusschen Der Winda en Revel / als mede de Eylanden van 't Alants-Haft.

VAn der Winda tot Luseroort streckt de Kust n. o. 3 mijl / en van Luser-oort tot Domesnes oost n. o. 9 of 10 mijl. Als men neffens Luser-oort is kan men geen hoeck ofte oort bekennen / het schijnt al een effen rechte Kust te wesen van der Winda na Domesnes / maer van der Winda of van Domesnes komende / en een mijl of twee daer beoosten of bewesten zijnde / kan men wel sien dat het een uytsteeckende stompen hoeck is. Neffens Luseroort loopt een groote oneffen blackte af wel 2 mijlen t'Zee / maer daer en is niet voor te vreesen / men mach die op 4 / 5 of 6 vadem op 't loot over-loopen / gelijck oock langhs al die Kust van Coerlant byy van der Winda tot om Domesnes.

Bewesten Luseroort heeft het lant een wepnigh bochts / daer mach men 't setten voor noordoosten / oost noordooste en ooste winden / als 't dicht koelt / en dat men met laveren geen voordeel mach doen. Men set den hoeck van Luser-oort oost noordoost van hem / op seven vadem / daer is een schoone zant-gront en goet leggen.

Het landt tusschen Domesnes en der Winda is seer kennelijck landt. Aen de hoeck van der Winda is 't hoogh en gaet allenghskens oost-waert schijnt neder tot Luseroort toe. Desgelijcx 2 of 3 mijlen bewesten Domesnes leydt een hooge blaeuwe bergh / geheeten de Doembergh / die aen de oost-kant steyl en schor is / en gaet om de west allencxkens schuyn neder tot by Luseroort / soo datter twee hooghe dubbelde blaeuwe Landen schuyn tegen malkanderen in een leeghte toe gaen / het leege tusschen beyden is Luseroort.

Den

Den hoeck van Domesnes selve is leegh Duynlandt / en streckt ontrent 2 mijlen beoosten den voorschreven Doembergh upt / maer al dat Landt is vol met boomen beset.

Rif van Oesel. Het Zuyd-eynde van Oesel leyt van den hoeck van Domesnes verschepden / noordwest ten noorden ontrent drie mijlen / daer loopt een groot Rif af / ontrent zuyd zuydwest in Zee / na de vlakte van Luseroort toe / geheeten Swaluerort / dat is een boos Rif / wel 2 mijl langh / seer hart en oneffen / tot sommige plaetsen na Oesel leydt het droogh boven water / tot sommige andere plaetsen is 't 1 / 2 / 2½ en 3 vadem diep. Bewesten dat Rif leggen noch veel oneffen Dwael-gronden een stuck van Landt af / die langhs de Kust van Oesel om de noord strecken / zijnde tot sommige plaetsen niet dieper als 2 / 3 en 4 vadem.

Swaluerort.

Soo ghy na Kijge wilt / ende upt der Zee komende ontrent Der Winda verhalt / soo en verlaet de Kust van Coerlant niet / maer loopt op het loot daer by om wy heel tot Domesnes toe / op 4 / 5 / 6 of 7 vadem / na dat ghy de wint hebt / om niet buyten ofte bewesten dat Rif van Swaluerort te verhallen. De Kille tusschen Coerlant en dat voorsz. Rif is diep 14 / 15 en 16 vadem / dan wy oneffen. De gront op de vlackte neffens Luseroort is tot sommige plaetsen oock heel oneffen om te Looden / somtijts 8 en 9 vadem / d'eene werp wel twee ofte drie vadem min ofte meer als d'ander / en dat niet seer verre van het Landt / maer daer en is niet voor te vreesen / ghy meught sonder schroomen aen loopen op vier en vijf vadem.

Merckten om Swaluerort te schouwen.

Maer soo ghy upter zee komende / Luseroort voor-by zijt / en daer benoorden tegen Oesel te lande komt / soo hebt ghy diep water / want niet verre bewesten buyten Swaluerort is 't 30 vadem diep. So ghy Oesel en Coerlant meught sien / en dat de Doembergh oost zuydoost ofte zuydoost ten oosten van u is / soo loopt zuydoost aen tot tegen Coerlant / om Swaluerort te schouwen / en voort op 't loot daer by langhs na Domesnes toe / als voorsz. is. Ofte als ghy den Doembergh oost zuydoost van u hebt / soo hout die so van u staende / en zeylt daer op aen / so sult ghy sonder hinder over de steert of d'uytterste vlackte van Swaluerort heen loopen / het drooght seer haestigh en schielijck op van 30 op 15 en 9 vadem / maer soo ghy de Oost-kant van den Doembergh niet zuydelijcker van u brenght als oost zuydoost en zuydoost ten oosten / so en sal u geen leet van de Dwael-gronden noch Swaluerort ontmoeten / ghy sult dus wel 2 mijlen langh zeylen over de Dwael-gronden en Swaluerort heen / over seer oneffen gronden / den eenen worp wel 12 / den anderen 9 / oock wel 7 en 6 vadem / maer gaet wy sonder schroomen u cours / als de binne-kant ofte oost-kant van 't zuyd-eynde van Oesel noorden en noorden ten oosten van u komt / soo zijt ghy over 't Rif / en binnen alle buylen die u hinderen mogen / als ghy dan 13 of 14 vadem krijght / soo zeylt sonder schroomen na Domesnes toe.

Oft gebeurde dat ghy met een noordwesten wint benoorden Der Winda ofte Luseroort verviel / en de Kust van Coerlant niet na en dorst komen / soo en hout niet bet t' Zee / dan dat de Oost-hoeck van Doembergh oost zuydoost van u is / als ghy dan de oost-kant van de zuyd-hoeck van Oesel noord noordoost van u brenght / soo sult ghy op 7 vadem over Swaluerort heen loopen. Tusschen Oesel en Coerlant is 't 16 en 17 vadem diep. Als Domesnes zuydoost ten oosten en de zuyd-hoeck van Oesel noordwest ten noorden van u zijn / en dat ghy die beyde ontrent even na zijt / daer is het 18 vadem diep.

Rif van Domesnes.

Van den hoeck van Domesnes loopt oock een Rif af noordoost ten noorden of een weynigh noordelijcker 1 groote mijl in Zee / dat is aen de oost-kant heel steyl / maer aen de west-kant wat vlacker. Als men uptten westen komt en na Kijge wilt / mach men op 't loot daer by om loopen op 5 / 6 / 7 / 8 / 9 en 10 vadem / soo na als men wil / doch na dat de windt en 't weder is. Ick weet dat sommige dat hebben omgeloot op vier en vijftehalf vadem / maer die 't soo wat na wil om loopen / die moet wel dapper op sijn loot passen / en dat niet laten rusten. Niet seer wijdt van 't Rif aen de west-zijde is 't 12 en 13 vadem diep. Als de hoek van Domesnes / daer de dorre Boomen op staen / z. zuydwest van u komt / soo komt ghy tegen de west-kant van het Rif aen / als die hoeck zuydwest ten zuyden van u is / soo zuyd recht neffens de punt / maer als die zuydwest en zuydwest ten westen van u is / soo zuyd om het Rif / en meught dan wy zuydoost aen gaen na Kijge toe. Domesnes en het diep van Kijga leggen verschepden / zuydoost wel soo zuydelijck / en noordwest wel soo noordelijck 15 mijlen.

Ontrent ses mijlen beoosten ofte bezuyden Domesnes loopt noch een Rifken van een hoeck af / dat mach men om looden op 5 en 6 vadem. 't Landt tusschen Domesnes en den hoeck streckt ontrent zuyd zuydoost en noord noordwest / maer daer bezuyden ontvalt het na 't zuyden / soo dat tusschen desen hoeck en het diep van Kijge een groote Inwijck is / die genoemt wert de Kouwerwijck / een stuck bezuyden desen hoeck in de wijck / leydt sommigh hoog lant / dat leyt verschepden van 't Diep van Kijge west ten zuyden en oost ten noorden / het moet heel klaer weder wesen als men dat sien mach / geset leggende voor 't gat van Kijge.

Kouwerwijck.

Als men van Kijge komende wat om de zuyd geraeckt in de Kouwerwijck / en daer by de wal komt upt loopen / soo wert dese voorsz. hoeck dickwils voor Domesnes aengesien / om dat men daer buyten dan geen lant siet / dan als men om den hoeck komt / siet men weder 't landt voor upt / dan is men noch ontrent 6 mijlen van Domesnes.

Reede onder Domesnes.

Onder de hoeck van Domesnes mach men 't aen beyde zijden setten / so daer bewesten als beoosten. Wilt ghy 't daer bewesten setten / soo set op 6 en 7 oft 8 vadem / daer hebdy goede zant-gront / en beschut voor o. en zuydoostе winden.

Wilt ghy 't setten daer beoosten / so set het op 6 / 7 vadem / een weynigh binnen den hoeck van 't Landt / alsoo dat den hoeck noorden en noorden ten westen van u staet / daer is goede zant-gront / en goet leggen voor een zuyd zuydwesten / westen / noordwesten en noord noordwesten wint. De punct van 't Rif leyt dan van u ontrent noord noordoost een groote mijl. Wilt ghy verder van de Wal setten / alsoo dat den hoeck van Domesnes n. w. of n. w. ten noorden van u is / daer is 't 18 en 20 vadem diep en weecke gront.

Soo ghy van Kijge af tegen 't Rif van Domesnes komende daer om wilt zeylen / soo moet ghy ruym ghenoegh daer buyten om loopen / ofte soo ghy het wat na wilt nemen / wel dapper op u loot passen / het is (als gheseyt is) aen de oost-zijde wy steyl / met een noordwesten gangh (die loopt recht dwars in 't rif) suldy d'eene worp hebben 12 / 9 of 8 / en d'ander worp daer aen / 4 of 3 vadem / so sy binnen de punct verbalt. Maer soo ghy onder Domesnes te Reede hebt gheweest / en van daer t' zeyl gaet / en wilt om het Rif zeylen / soo meughdy 't beter op 't Loot om loopen. Gaet van daer n. n o. en n. o. ten noorden / dat loopt meest langhs 't Rif heen. Als den hoeck van Nes ontrent west van u komt / soo wert het te met wat vlacker / ghy meught het so op 5 / 6 of 7 vadem om Looden / dan meught u loot niet sparen / maer moet dickwils na de gront upt tasten. Met een noordwesten cours en komt dat niet naerder als 9 / 10 ofte 12 vadem. Als den hoeck van Nes zuydwest van u komt / dan komdy aen de Oost-kant van 't Rif / als die zuydwest ten zuyden van u is / zydy recht neffens de Punt / maer zuyd zuydwest van u / dan zydy om het Rif / gaet dan west zuydwest ofte zuydelijcker na Coerlandt / en loopt op vijf / ses of seven vadem (na dat de Wint is) daer by langhs na Luseroort toe.

Soo ghy van Kijge zeylt met een ooste of noordooste wint / en by nacht om het Rif sult zeylen / so set u cours alsoo dat ghy seeckerlijck ghenoegh benoorden of buyten het Rif heen loopt / en houdt die cours tot dat ghy tegen de Gronden van Abrick ofte Oesel komt op vijfthien of seslhien vadem / dan sult ghy sonder twijffel het Rif gepasseert zijn / gaet dan een wijl zuydwest aen / tot dat ghy gist den hoeck van Domesnes zuydoost of wat oostelijcker van u te zijn / soeckt dan de Kust van Coerlant aen op 't Loot / en loopt daer by langs / op 4 / 5 / 6 of 7 vadem / als voorschreven is.

Kuynen.

Oost ten noorden wel soo oostelijck / ses mijlen / van Domesnes / leydt dat Eylandt Kuynen / daer mach men op het Loot rontom zeylen op ses of seven vadem. Langhs de geheele zuydwest zijde ist al buyle en scherpe rudsige grondt / komt daer de wal niet naerder als ses vadem. Zuyd zuydoost ontrent een half mijl van de zuyd-hoeck leydt een kleyn Plaetken daer het niet dieper op is als drie ellen / daer heeft eens een sijn roer op afgestoten. Het leydt tusschen de seven en acht vadem diepte. Om dat te mijden / soo neemt daer on-

ontrent de slagh van de wal op 5 oft 6 vadem / soo loopt ghy daer tusschen ende 't Landt deur / oft soo ghy op 8 of 9 vadem houdt / soo loopt ghy daer buyten om.

Reede onder Kupnen.

Wilt ghy onder Kupnen setten voor een zuyd zuydweste/ zuydweste of west zuydweste windt / soo loopt om de zuydoost-hoeck tot aen de oost-zijde / daer is een klepn Inwijckxken daer eenige huyskens staen met een Kapel / die kan men sien als men wat na by de wal komt / settet daer neffens op 5 vadem / alsoo dat de Kapel zuydwest van u staet / daer is de beste Reede onder Kupnen / schoone zant-gront / dan als 't dicht koelt wilt daer wy wat rollen. Tot andere plaetsen is 't niet seer schoon.

Van Kupnen streckt aen de zuyd-zijde een Rif af / zuyd zuydoost ontrent een half mijl in Zee / en aen de oost-zijde noord noordwest mede een half mijl in Zee.

Het vaer-water tusschen Kupnen en Domesnes is diep 22 vadem / en tusschen Kupnen en Duynemont 23 / 24 vadem.

Van Kupnen tot het diep van Kijge / is 't z. z. o. 11 mijl. Voor 't Diep van de Duyn meughdy 't setten op 10 vadem / 't zy daer bezuyden ofte benoorden waer het u belieft.

't Gat van Kijge.

Het gat van de Rivier van Ky / is Loots-mans water / so wel in 't op- als af zeylen. Hoe men daer in- oft uyt sal zeylen is niet mogelijck soo te beschrijven dat yemant hem daer op soude mogen verlaten / want door 't dagelijcks stroomen / en bysonder by sommige geweldige verloopen van af-water en stercke Ysgangen / verloopen die diepten en ondiepten hier menighmael / daer een yegelijck die hier begeert te wesen / op verdacht zy.

Lemsael.

Van het diep van Kijge tot Parnout is de cours noordoost ten noorden 18 mijlen / daer tusschen beyden ontrent 10 of 11 mijl van Kijge leydt een stedeken / geheeten Lemsael of Sales / daer gaet een diepken in van 4 ellen waters. Voor dat diep leyt een Banck daer men van beyde zijden mach om zeylen / en daer achter komen / daer is 't 3 vadem diep.

Rijn.

Het Eylant Rijn leyt van Sales verschepen noordwest ten westen 5 groote mijlen / Van Kupnen oost ten noorden en oost 9 mijlen / en van het gat van Kijge noorden ten oosten ontrent 11 mijlen. 't Is een leegh Eylandeken ontrent 2 mijlen lang / heeft rondom meest vuyle gront. Tusschen Rijn en de Kust van Lijflant is 't wijt 3 mijlen / en het rechte Diep daer tusschen beyden 8 of 9 vadem diep.

Abzick.

Noordwest 6 mijlen van Kupnen / en noorden ten oosten 5 mijlen van Domesnes leyt Abzick / dat is een klepn Eylandeken / is rondom vuyl met steenige scherpe gront / leydt een groote mijl verschepen van de Kust van Oesel.

Dwaelgronden.

Tusschen Kupnen en Abzick / maer Abzick naest / leggen veel oneffen dwael-gronden van 3 / 4 en 5 vadem. Abzick en 't zuyd-eynde van Oesel leggen verschepen o. n. o. wel soo noordelijck / en zuydwest wel soo zuydelijck ontrent 4 mijl.

Reede onder Oesel.

Onder de zuyd-hoeck van Oesel aen de oost-zijde is een goede reede voor westelijcke Winden. Wilt ghy 't daer setten / soo set op 8 of 7 vadem / alsoo dat de witte Kerck die een stuck binnen de zuydelijckste hoeck staet / west ten zuyden van u staet / daer is goede steeck-gront / en sult beschut leggen voor een west en west zuydweste windt. De gront is daer heel effen en black / als ghy de 7 vadem krijght en na Landt toe zeylt / het blijft langh eenderley diepte van 7 vadem tot by dicht aen de wal eer het drooger wert. Het daer by de oost kust van Oesel langhs al blacke grondt / van 3 / 4 en 5 vadem.

Arentsbergh.

Om van 't zuyd-eynde van Oesel te zeylen na Arentsbergh binnen Abzick deur / soo moet men 2 deelen Waters laten aen baghboort na Oesel / en een deel aen stuurboort na Abzick / daer heeft men ontrent 7 vadem waters en steeck-gront. Na de Kust van Oesel is 't vol oneffen dwael-gronden / aen Abzick kan men aen de west-zijde niet lichtelijck misdoen.

Arents-bergh leydt van 't zuyd-eynde van Oesel verschepen noordoost 6 mijlen / maer van 't Eylandt Abzick noord noordwest 3 ofte 4 mijlen. Op de west-zijde van Oesel streckt de Kust van 't zuyd-eynde af na Hontsoort met verscheyden inwijcken / ontrent noord noordwest en zuyd zuydoost 9 mijlen / daer tusschen beyden leggen twee Laed-plaetsen / als Wijcke en Reecke. Langhs dese west-kust van Oesel leggen seer veel oneffen en vuyle gronden / daer men hem voor te wachten heeft.

Voor Wijck leyt een Eylandt van ontrent een half mijl groot / is rondom vuyl / en is een half mijl van de wal af. Aen de hoeck van Hontsoort leyt een Rif van 2 mijl groot / streckt hem recht van de hoeck af in zee / o. en w. daer en is niet meer dan 3 / 4 / 5 en 6 voet water op. Op de hoeck van Hontsoort aen de noord-zijde komt een bosch boomen / die men eenige mijlen kan in zee sien. Hontsoort den n. w. hoeck van Oesel / en den hoeck van Dageroort leggen verschepden / n. n. w. en z. z. o. ontrent 6 mijl. Daer tusschen beyden is een groote inwijck / daer loopt oock een gat deur / maer 't is soo droog en ondiep / datter geen Schepen deur en mogen / en over al scherpe oneffen gront.

Tooren van Dageroort.

Op Dageroort staet een hoogen Tooren die den E. Raet der Stadt Revel daer heeft doen bouwen / om het Landt daer by te verkennen / die mach men over weder-zijden van Dageroort verre in Zee sien / ook over 't lant heen verre in die voorz. inwijck.

Onder den hoeck aen de zuyd-zijde van Dageroort is 't goet leggen voor noorde en noordoostse winden / en schoone zant-gront / men mach by den hoeck van Dageroort om looden op 7 of 8 vadem / aen de noord-zijde van den hoeck is goede Reede voor zuydelijcke winden.

Van Dageroort tot Sybrichsnes streckt de Kust oost noordoost 5 mijlen. Daer tusschen beyden (te weten 2 mijlen van Dageroort / en 3 mijlen van Sybrichsnes) streckt een blacke afgaende gront dwers van Lant noordwest in Zee wel 4 of 5 mijlen / byna in maniere als 't groote Jutsche Rif / is eerst van 3 / 4 / 5 / 6 en 7 vadem diep / en wert altemet dieper tot na de Finsche Scheeren / daer 't ten laetsten te niet loopt.

Ontrent 2 mijlen buyten lant van Dageroort / noorden en noorden ten oosten van den hoogen Tooren / daer leyt een blinde klip die seer steyl is / daer niet meer als 10 voet waters op is: Een Olaner-man heeft daer op gestoten / ginck niet dieper als twaelftehalf voet / terstont na de stoot wierp hy 't loot / en vont vijf vadem diepte. De Toren van Dageroort was doen van hem zuyden / en zuyden ten westen.

Sybrichsnes.

Sybrichsnes is een uyt-hoeck met twee hoecken / daer van elck een Rif af-schiet / tusschen die twee Reven is een schoone blacke Zant-gront daer men 't setten mach soo na aen de wal als men wil / op 6 / 5 ofte 4 vadem.

Een wepnigh bewesten de westelijckste hoeck van Sybrichsnes niet verre van lant / leydt een drooghte onder water / ontrent soo groot als een Schip / daer 't niet dieper op en is als twaelf voet.

Van Sybrichsnes tot Oetgens-holm / oost ten noorden 5 mijlen / daer tusschen beyden gaet de Meun-zont in.

West zuyd-west en oost noordoost / een halve of 3 quart mijls van de wal / aen de oost-hoeck van Oetgens-holm leyt een blinde klip onder water / alwaer in't Jaer 1642. een Harlinger-man op gebleven is.

Bezuyden Oetgens-holm gaet een groote inwijck in 't lant / daer in leyt een Eylant / en daer achter een Stedeken / geheeten Haepsal / daer mach men 't setten waer men wil. Op de zuydwest-kant van dese Inwijck loopt een groote drooghte of Steen-Rif af / wel een mijl in zee / dat seer breet is / daer mach men 't by in leyden naer Meun-zont toe.

Offe-holm.

Van Sybrichnes tot de Osse-holm en Gras-holm / is de cours z. z. o. 3 of 4 mijlen / de Gras-holm zijn 2 groene Eylandekens / en de Osse-holm leyt ontrent een mijl bewesten de Gras-holm / daer men rondom zeylen en setten mach: Ontrent een klepne mijl noorden en noorden ten oosten van de Osse-holm / leydt een Landt-loose gront / die moet men schouwen / genaemt de Wester-Gras-gront / daer zijn twee ondiepten die men de Gras-gront noemt / de ander Gras-grondt die men de Oosterse noemt / leydt tegen over de Gras-holm na 't Rif van Haepsal toe / daer op en is niet meer als 5 voeten water. Die in de Meun-zont zeylen wil / moet hem daer voor wachten.

Gras holm.

Gras-gronden.

Meun-zont.

Die van Oetsens-holm af door de Meun-zont zeylen wil / sal aen-gaen zuyd zuydwest tot de Gras-holm / en zeylt daer dicht by in / om de Gras-gront die Oost-waert daer tegen over leydt te mijden. Van de Gras-holm tot den hoeck van Oesel daer de groote Boom op staet / is de cours zuyden ten oosten 4 mijlen. Van de Gras-holm naer Oesel toe leggen 4 Eylandekens / elcks ontrent een klepne mijl van malkanderen. Als men van Gras-holm naer Oesel toe zeylt / zeylt men by dese Eylandekens langhs / la-

tende die ontrent twee ofte drie kabels lenghden aen stuurboort leggen / tot dat men komt aen het landt van Oesel / teghen over den grooten Boom / het is in dat Vaer-water vijf vadem diep.

't Slot van Meun-zont. Als men so zeylende voor-by de Gras-gront komt / so gemoet men aen baghboort een Eylant / daer benoorden gaet het diep in / naer het Slot van Meun-zondt / op drie vadem / het werdt dan altemet blacker / want het is daer al vol zanden. Bezuyden het selve Eylandt gaet noch een diep in / dat mach men deur zeylen tot het eynde van Oesel toe / men laet als dan die twee Eylandekens by 't zuyd-eynde van Oesel aen stuurboort leggen.

Maer het rechte en beste diep gaet van de voorsz. groote Boom by het Landt van Oesel langhs / dat is drie en vier vadem diep / ten laetsten wert het ses / seven en acht vadem / langhs zeylende / laet men die twee voorschreven Eylandekens by het eynde van Oesel aen baghboort legghen. Van den grooten Boom tot het eerste Eylandeken is de Cours oost zuydoost vier mijlen / daer naer van het eerste Eylandeken tot het tweede zuydoost / en voort naer 't eynde van Oesel oost ten zuyden.

Vater-Noster. Van dat eynde of noordoost-hoeck van Oesel / loopt een bupl Rif af / een groot half mijl in Zee / genaemt het Pater-Noster dat moet men schouwen.

Van dese noordoost-hoeck van Oesel na Parnout / streckt de kust van Lijflandt oost zuydoost en west noordwest.

Als men om dien hoeck komt / mach men op de Rijghse Zee of Inham zeylen waer men wil / west ten noorden na Arentsbergh / zuydwest of wel soo westelijck na Abrick / zuyden wel soo oostelijck na Rupnen / zuydoost ten zuyden na Rijn / ofte waer men wil. De gelegenthept van Rijn is hier beschreven.

Manno. Van Rijn na Manno en Sorcholm al tot Parnout toe / is de cours noordoost ten noorden 6 mijlen. Neffens Manno en Sorcholm. Sorcholm / is 't tusschen Koerlant en die Eylanden 5 en 6 vadem diep / en langs Koerlant altemael een schoone strant.

Parnout. Parnout leydt in een groote Inwijck / het is daer op de Reede 3 en 4 vadem diep. Om daer te Anckeren / soo set dat den Toren van Parnout noord noordoost van u staet / daer is de beste Reede.

Oost noordoost wel soo noordelijck een groote mijl van Oetgens-holm leyt een Klip of Steen met een groote blackte rontom / daer men hem voor wachten moet met geladen Schepen / voornamentlijck alst hart Weer is / daer is boven 13 / 14 of 15 voet waters niet op / soo men daer naeuw op let / soo kent men de voorsz. Steen aen de bleeckte van 't water. Als Oetgens-holm z. w. ten w. van u is / dan kent men geen quaet aen de selvige Steen doen / als men anderhalf ofte twee mijlen van Oetgens-holm is / mach men sijn cours naer Revel toe setten.

Oetgens-holm. Oetgens-holm en Sybrichsnes leggen verschepden oost ten noorden en west ten zuyden 5 mijlen. Rontom Oetgens-holm mach men zeylen / en ook daer achter setten voor noordelijcke en noordwestse winden / op 6 ofte 7 vadem / maer men moet wel acht op de voorseyde blinde klip houden.

Groote Roge. Van Oetgens-holm tot groote Roge / is de cours oost 3 mijlen / daer tusschen beyden een weynigh bezuyden het Vaer-water leydt een drooghte effen boven water / men mach daer rondom zeylen / doch niet seer na daer by komen / want die is rondom rudsigh en steenigh. Groote Roge is een upt-hoeck met 2 of 3 witte Krijt-bergen / en daer door seer kennelijck.

Klepne Roge. Tusschen desen hoeck en Oetgens-holm / en wat zuydelijcker leyt een ander hoeck / geheeten klepne Roge / tusschen die en groote Roge gaet een wijde Voert Landewaert in / van 6 en 7 vadem diepte / maer wert in 't eynde droogh. 't Is daer ontrent al schoone gront en goet om setten.

Van groote Roge na het Eylandt Nargen / is de cours oost wel soo noordelijck vier mijlen.

Als men van groote Roge na Nargen zeylt / vint men 3 mijlen beoosten groote Rooge / noch een hoeck met 2 witte Krijt plecken / genaemt Surp / tusschen die en groote Roge ontvalt hem 't landt zuyd-waert met een groote Inwijck. Surp. Wilt ghy na Revel / soo zeylt by dien hoeck van Surp langs na Nargen toe / dat latende aen baghboort van u / al ontrent oost aen / tot 't zuyd-eynde van Nargen. Daer by zijnde / gaet dan oost zuydoost aen een groote mijl / soo komt ghy by het eynde van 't Rif / dat van de bloote Karels af streckt / komt dat niet naerder als op 6 vadem. Als het Slot van Revel komt bupten de Karels / zeylt dan recht na het Hooft van Revel toe / tot aen de oost-zijde / laet daer u Ancker vallen / kort dan met het voor-Schip ofte achter-Schip aen 't Hooft / en maeckt u aen 4 Touwen vast / om de noorde en noord noordwestse winden wille / die waepen daer black en open in / maeckende een leeger wal / soo dat het somtijts met sulcke winden daer wyp wat rolt.

Rif van de Karels. Revel.

Oost ontrent drie mijlen van 't zuyd-eynde van Nargen leydt dat Eylandt de Wolf / is ontrent een mijl langh.

Noord n. w. en noordwest ten noorden twee klepne mijlen van 't west-eynde van dat Eylandt de Wolf / en n. o. en n. o. ten oosten van 't noord-eynde van Nargen leydt een klip onder water / genaemt de Revel-steen / hoe-wel daer niet meer water op en is als 3 ofte 4 voeten / soo is des Somerdaeghs by schoon weder daer dickwils soo slechten water dattet daer op niet en barnt / is ook heel schor / soo dat men op 't Loot die niet naerder mach komen als op 12 vadem. De mercken om de plaetsen van dese Revel-steen te kennen / zijn dese: als 't noordoost-eynde van Nargen zuydwest en zuydwest ten westen van u is / en den hoogen Tooren van Revel een Wind-boom lenghde ofte weynigh meer bewesten het west-eynde van 't Eylandt de Wolf / dan zijt ghy recht neffens dese Steen: de Tooren van Revel is dan ook recht zuyden van u: Maer als den Revelschen Tooren komt aen de Wolf / en dat ghy om de oost wilt / soo zijt ghy seeckerlick dese Revel-steen gepasseert / een goet stuck daer brooken.

Revel-steen. De Wolf.

Van 't west-eynde van 't Eylant de Wolf streckt een Rif af noordelijck in Zee / ontrent het vierendeel van een mijl na de Revel-steen toe / op 't eynde van dat Rif leggen 5 of 6 Klippen weynigh boven water. Soo ghy van Revel komt noorden ten westen aen voor-by de Wolf / soo neemt acht op den hoeck van Surp / als die komt effen aen 't zuyd-eynde van 't Eylandt Nargen / soo sult ghy ook effen hebben de lenghde van dat voorsz. Rif / soo ghy dan aen stuurboort uyt siet / en niet seer verre bewesten de Wolf heen gezeylt zijt / ghy sult die voorsz. Steenen leggende op 't eynde van 't Rif / neffens u sien leggen / meught daer benoorden by om loopen op 5 vadem sonder misdoen.

Groote by Nargen. Tusschen Nargen en de Wolf leydt noch een Steenige drooghte / die wyp breet is / maer Nargen veel naerder als de Wolf / leyt verschepden van de Zuyd-hoeck van Nargen ontrent noordoost / en van de Noord-hoeck oost zuydoost. Daerom soo ghy de zuyd-hoeck van Nargen ontrent z. w. of zuydwest ten zuyden / en de voorsz. noord-hoeck w. n. w. van u brenght / en dat de Wolf dan wyp leydt van 't vaste landt af / ghy sult niet missen op dese drooghte te verballen.

Nargen. Nargen mach men rondom zeylen / ook daer onder setten voor noordelijcke en westelijcke winden / op thien / twaelf / veertien en achtien vadem.

Van Nargen tot het Eylandt Wranger is de cours oost bijf mijlen.

Van de Finlantsche Kust / tusschen het Alantsche Haf van Elsenbos.

Alantsche Haf. TUsschen Ure ofte Boskel aen de Sweetsche Kust / en de Eylanden van Alandt / gaet dat Alandtsche Haf in / dat men de Noord-bodem noemt / dat streckt so verre noordwaert in Finlant op / dat een Schip met goede voortgangh dat in bijf dagen nauwelijcken soude konnen ten eynde zeylen. Op 't uptterste van dese Noord-bodem leydt de stadt Tooren / daer schept het hem van Sweden in Finlandt.

Ercke. Coype. Aen de uptterste Scharen van Finlandt aen 't Alandtsche Haf leggen drie Eylanden / Ercke / Castel-holm en Coype. Ercke is het alderwestelijckste en uptterlijckste / van daer gaet de Coypesondt noordoost in / neffens Castelholm en Coype langs. Coype leydt binnen het andere Eylandt / en van Coype mach men overslaen in 't Liedt van Abbo / dat van Uptop af komt loopen. Men mach ook dit gat op-zeylen achter Liplandt om / en komen alsoo in de Noord-bodem upt.

Uptop. Uptop is een groot Eylandt / daer op staet een groote mast met een Ton tot een Baken / leyt van 't Eylant Coype verschepden / oost en west ontrent 6 mijlen. Aen de west-

zijde

zijde van Uyttop gaet dat Liet van Abbo op / streckt eerst noozden en noozden ten oosten in / ontrent 2 of 3 mijlen / dan komt men tegens een groot Eylant aen. Langs dat groote Eylandt streckt het dan voozt noozdoost tot de Doert van Abbo toe. Abbo lept ten eynden dat voozsz. groote Eylant. Dit Liet loopt oost-waert op al tusschen de Klippen deur / ontrent 10 mijlen / daer binnen lept een klip onder water / dat een Magneet of Zeyl-steen is / oock schijnt de grondt daer te wesen van Zeylsteenige kracht / want als men daer omtrent komt en houden de Compassen geen streeck / maer loopen en draepen sonder regel / tot dat men wel een mijl daer voor-by is / dan beginnense weder recht te wijsen. Van daer streckt het al oost en oost ten zuyden tusschen de Klippen deur / tot dat Kupge Eylandt toe / daer bewesten loopt dat gat van Luys in Zee. Als men daer te neffens in Zee is / mach men het Landt van Kevel sien. 't Is daer tusschen beyde / te weten / tusschen de Uytscharen en Nargen of 't landt daer ontrent 8 mijlen.

Abbo.

Magneet.

Luys.

De Uytscharen van Luys en 't gat van Uyttop leggen verschepden oost en west ontrent 17 mijlen / hoe-wel het daer tusschen beyden al gebzoken landt en vol klippen is / soo zijn daer nochtans geen havens noch gaten bequaem om met Schepen in te komen.

Van Luys buyten de Scharen om na 't gat van Elsenbos / is de cours oost 12 of 13 mijlen / maer Nargen en het gat van Elsenbos leggen verschepden noozdoost ten noozden en zuydwest ten zuyden ontrent twaelf mijlen.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Der Winda na Luseroozt noozdoost	3 mijlen.
Van Luseroozt tot Domesnes o. n. o.	9 of 10 mijlen.
Van Domesnes tot Kupnen o. ten noozden wel soo oostelijck	6 mijlen.
Van Kupnen tot Duynemont of 't gat van Kpge / z. z. o.	11 mijlen.
Van Domesnes tot Kpge of Duynemont is de cours z. o.	15 mijlen.
Van Duynemont tot Lemsael of Sales is de cours n. o.	10 of 11 mijl.
Van Duynemont of 't gat van Kpge tot het Eylandt Kijn / is de cours noozden ten oosten	10 of 11 mijlen.
Van Kupnen tot het Eylandt Kijn oost ten noozden en oost	9 mijlen.
Van Domesnes tot het zuyd-eynde ofte de Kreede van Oesel / is de cours noozdwest ten noozden	5 mijlen.
Van Domesnes tot Abzick noozden ten oosten	5 mijlen.
Van Kupnen tot Abzick noozdwest	6 mijlen.
Van het zuyd-eynde van Oesel tot Arentsbergh noozdoost	6 mijlen.
Van Luseroozt tot Houbozgh west ten zuyden wel soo westelijck	30 mijlen.
Van Luseroozt tot den hoeck van Alandt of de Eylanden noozden ten westen wel soo westelijck	40 mijlen.
Van de zuyd-hoeck van Oesel tot Hontsoozt n. n. west	9 of 10 mijlen.
Van Hontsoozt tot de hoeck van Dageroozt n. n. w.	6 mijlen.
Van Dageroozt tot Spbzichsnes o. n. o.	5 mijlen.
Van Spbzichsnes tot de Osseholm en Gzasholm z. z. oost 3 of	4 mijlen.
Van de Gzasholm tot den grooten Boom op Oesel zuyden	5 mijlen.
Van de noozdoost-hoeck van Oesel tot Parnout o. z. o. ontrent	15 mijlen.
Van Arentsbozgh tot de n. o. hoeck van Oesel o. ten z.	6 of 7 mijlen.
Van Abzick tot de n. o. hoeck van Oesel n. o. wel soo oostelijck	7 of 8 mijlen.
Van Kupnen tot het n. o. eynde van Oesel n. wel soo westelijck	10 mijlen.
Van Lemsael tot Parnout noozden ten oosten	8 mijlen.
Van Dageroozt tot Kijghs-hooft is de cours z. w. ten zuyden	60 mijlen.
Van Dageroozt tot Oostergaerde is de cours z. w. ten w.	29 mijlen.
Van Dageroozt tot Gotsche-zant is de cours w. zuydwest	20 mijlen.
Van Dageroozt tot Boeghschaer is de cours n. w. ten westen	14 mijlen.
Van Dageroozt tot den hoeck van Alandt ofte de Eylanden noozdwest ten noozden	20 mijlen.
Van Spbzichsnes tot Oetgensholm is de cours oost ten noozden	5 mijlen.
Van Oetgensholm tot groote Koge oost	3 mijlen.
Van groot Koge tot Surp oost	3 mijlen.
Van Koge tot Nargen is de cours oost een wepnigh noozdelijcker	4 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Nargen tot het Eylandt de Wolf oost	3 mijlen.
Van Kevel tot de Wolf noozden wel soo oostelijck	4 mijlen.
Van Oetgensholm tot de Uytscharen van Luys n. ten oost.	11 of 12 mijlen.
Van Spbzichsnes tot het gat van Abo of Uyttop n. w. ten n.	15 of 16 mijlen.
Van Uyttop tot Erke het uytterste Eylandt van Alandt west	6 mijlen.
Van Uyttop of Abo tot het gat van Luys is de cours oost	17 mijlen.
Van Luys na 't gat van Elsenbos / oost	12 of 13 mijlen.
Van Nargen tot het gat van Abo is de cours w. n. w.	24 of 25 mijlen.
Van Nargen tot het gat van Elsenbos n. o. ten noozden	12 mijlen.
Van Nargen tot de Uytscharen van Luys n. w. ten noozden	10 mijlen.
Van 't gat van Abo tot Boeghschaer z. w. wat zuydelijcker	12 mijlen.
Van het Eylandt de Wolf tot Wzanger / oost ten zuyden	2 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Aldus is Coerlandt van gedaente tusschen Luseroozt en Domesnes alsmen daer by langhs zeylt.



Dus vertoont de Kust van Coerlandt van Domesnes voor-by der Winda en de Back-ovens na der Lyba toe.



Als men om Domesnes zeylt is Oesel aldus gedaen.



Het Eylandt Kupnen als men daer voor-by zeylt is aldus van gedaente.



't Eylandeken Abzick.



Kupnen.



Aldus is Coerlandt gedaen beoosten Domesnes.

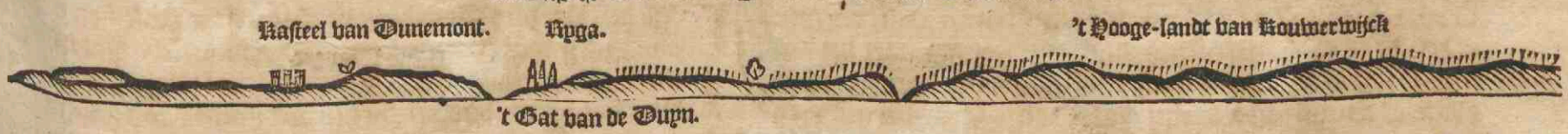

Als men tegen het gat van de Duyn de Kivier van Kp aen komt / vertoont hem 't landt aen weder-zijden daer van aldus.



Als Dageroozt noozd noozdoost dzie mijlen van u is / vertoont het aldus.



Dageroozt noozdoost van u zijnde 2 of 3 mijlen / is 't aldus gedaen.



Dus is Dageroozt van gedaente als den Tooren oost ten zuyden / en de noozdelijckste hoeck oost van u is 3 mijlen / men mach 't dan by klaer weder effen van beneden sien.



Als den Toren op Dageroort zuydoost ten zuyden/ en 't landt daer beoosten zuydoost van u is 3 mijlen/ vertoont het aldus.

Sybrichsnes.

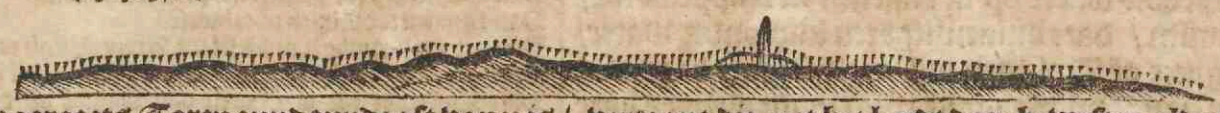

Als Dageroorts Toren zuyd zuydoost van u is/ vertoont die met het landt daer bewesten aldus.

Sybrichsnes.



Aldus is 't landt gedaen van Dageroort na Sybrichsnes.

Hooge Bergh.



Aldus is Sybrichsnes gedaen als de hooge Bergh 3 mijlen zuyd zuydwest van u is/ daer is't 35 en 36 vadem diep.

Gevel.



Aldus vertoont Gevel buyten de Wolf als men by de Gevelsteen is.

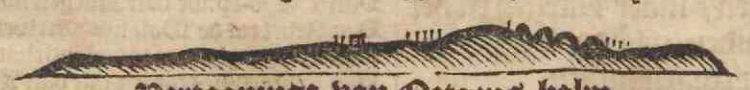

Vertooninge van Oetgens-holm.

De Vierde Vertooninge,

VAN DE

Zee-kusten tusschen Wolf/ en 't uytterste van de Oost-Zee.

Wranger.

HEt Eylandt Wranger leydt verscheyden van Nargen oost 5 of 6 mijlen/ en twee mijlen oost ten zuyden van de Wolf.

Onder Wranger is op beyde zijden goede Reede en goede ancker-gront/ besonder aen de zuyd-zijde daer 't wyp wat in wijcks heeft/ daer mach men het setten tusschen die twee hoecken op 10/ 12 ofte 14 vadem/ na dat het te pas komt/ en beschut leggen voor een noordooste en ooste/ ook voor een noordweste en weste windt. Rondom Wranger mach men zeylen/ maer van sommige hoeckjens als aen de twee zuyd-hoecken/ en van de noord-hoeck strecken eenighe Rifkens af/ daer moet men hem voor wachten en wel op sijn loot passen/ als men daer by om zeylen wil.

Groot en Kleyn Wranger.



Horyschaer.

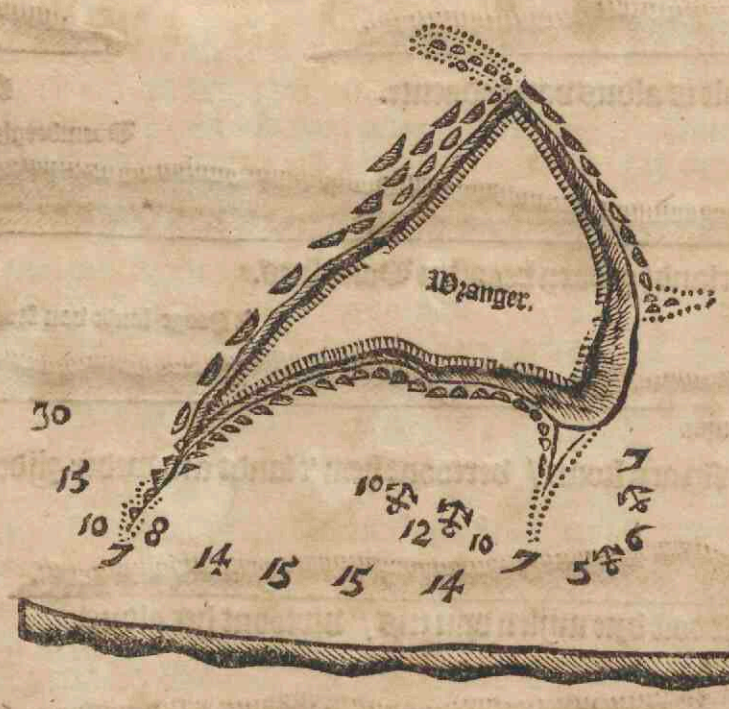

Kleyn Wranger.

Ontrent het vierendeel van een mijl van Wrangher leyt kleyn Wranger/ een smal langhachtigh Eylandeken/ gestreckt omtrent noordwest en zuydoost/ dat is rudsigh ende vuyl besonder aen de noordoost-zijde. Van de zuydoost-hoeck loopt ook een rudsigh Rif af/ daer men hem voor wachten moet. Aen de zuydwest-zijde is 't goet setten voor noordoostе en oostе winden/ setter daer achter/ also dat de zuydoost-hoeck ontrent oost van u staet/ daer is't goet leggen voor noordoostе en oostе winden.

Van de noordoost-hoeck loopt ook een Rifken af/ dat meughdy om looden/ op vier/ vijf of ses vadem/ na dat ghy diep gaet/ als ghy (upt den noorden komende/ ofte benoorden dat Eylandt omme) daer achter te Reede wilt loopen.

Ontrent

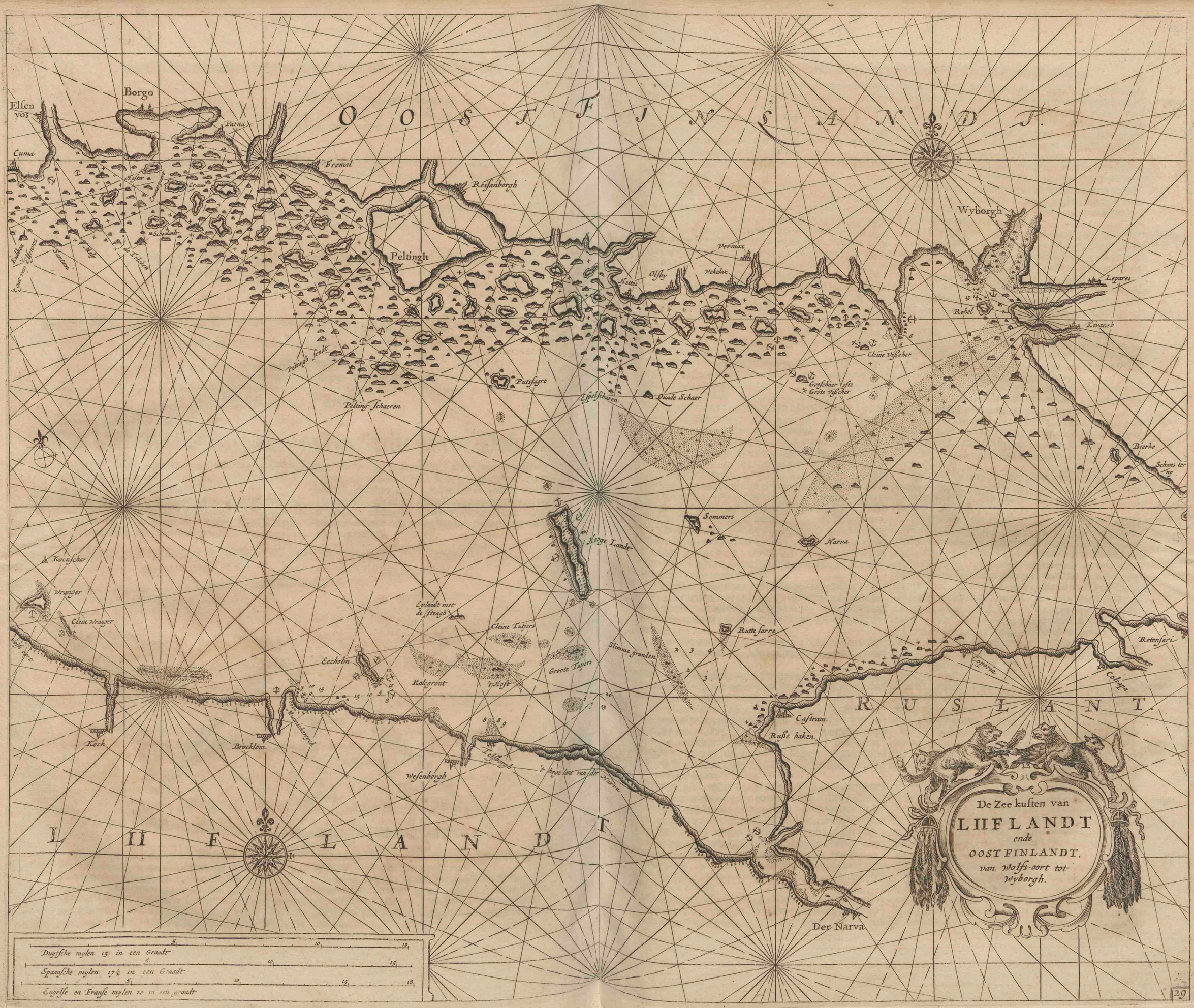

De Zee kusten van
LIIFLANDT
ende
OOST FINLANDT,
van Wolfs-oort tot
Wyborgh.
OOST FINLANDT.
LIIFLANDT.
RUSLANT.
Borgo
Elsen vos
Cuma
Parna
Fromal
Reisanborgh
Peltingh
Wyborgh
Lepares
Rohel
Kivaneb
Vermax
Vekelax
Olsby
Hettes
Cleine Vißcher
Goeschaer ofte Gröte vißcher
Putsfagre
Espelscharen
Ouade Schaer
Pelting schaeren
Peltingh sondt
Bierko
Schans ter ny
Sommers
Narva
Hooge Landt
Kockschar
Wranger
Clein Wranger
Eylandt met de stengh
Cleine Tutjers
Groote Tutjers
Slimme gronden
Rutte sarre
Retensari
Coporia
Colcapa
Eecholm
Kalcgront
't Hoft
Castram
Ruße haken
Kock
Brocklom
Wesenborgh
Telsborgh
't hoge lant van der Narva
Der Narva
Duytsche mylen 15 in een Graadt
Spaansche mylen 17½ in een Graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt

Ontrent een mijl noorden van 't oost-eynde van Wzanger / en twee klepne mijlen noorden ten westen van klepne Wzanger lepdt een Eylandeken dat van sommige Kupcken / maer in 't gemeen de Kocrschaer wert genaemt / dat is een klepne kale klip / met een Warder daer op / men mach aen beyde zijden daer om zeylen / lepdt van de Wolf verschepden noordoost ten oosten twee mijlen.

Kocr-schaer.

Van Wzanger tot Eeckholm is de cours oost ten zuyden 10 of 11 mijlen.

Twee mijlen bewesten de Eeckholm lept een uythoeck / daer beoosten aen is een Inwijck geheeten de Munnickewijck / daer is 't goet setten voor zuydweste en weste winden / op 8 / 10 ofte 12 vadem. Tusschen desen hoeck van de Munnickewijck en Wzanger legghen drie langhachtige Eylandekens gestreckt langhs de kust van Lijstant / ontrent een half mijl van de wal / zijn seer rudsigh en meest niet dan klippen / daer moet men hem van wachten / anders is de kust daer tusschen beyden schoon.

Munnicke-wijck.

Het Eylant Eeckholm is rondom schoon / lept gestreckt omtrent noordwest en zuydoost / het doet hem op aen beyde eynden hoogh / en in 't midden met een Valey of leeghte. Onder Eeckholm is 't goet setten aen de noordoost-zijde voor weste ende zuydweste winden op twintigh / twee-en-twintigh en vijf-en-twintigh vadem / en aen de zuydwest-zijde voor oostelijcke winden.

Eeck-holm.

Vier mijlen beoosten Eeck-holm lepdt dat Slot Telsburgh / daer te neffens streckt een drooghte van de wal af / dan die mach men om looden op 8 of 9 vadem. Van daer voort streckt de kust meest oost zuydoost tot de Reede van Der Narva ontrent 12 mijlen / is altemael schoon sonder Duylen / soo dat men oock by nacht op 8 oft 9 vadem daer by langhs mach zeylen sonder schroomen.

Telsburgh.

Noord-waert van dese kust in 't vaer-water tusschen Eeckholm en het Eylandt Hoogelandt / leggen de Kalckgronden / Hoften / klepne en groote Tutjers / alle met seer boose sorgelijcke duylen / klippen ende ondiepten. Eeckholm en Hoogelandt leggen verschepden oost noordoost en west zuydwest / ontrent seven of acht mijlen. Ontrent anderhalf ofte twee mijlen oost van Eeckholm / en oock anderhalf mijl van 't vaste landt / leggen de Kalck-gronden / dat zijn duylen by-na twee mijlen langh onder water / en strecken west-waert / west noordwest in Zee / en oost-waert tot by na aen de Reven van de Hoften. Eenige seggen datse daer aen vast zijn / soo dat men daer niet tusschen deur soude mogen zeylen.

Kalck-gron-den.

Hoften.

De Hoften lepdt zuyd zuydwest van Hoogelandt / ontrent 4 of 5 mijlen / is een langh smal Eylandt rondom duyl met twee duyle uytsteeckende reven / het eene streckt een stuck om d'oost / het ander om de west tot aen de Kalckgronden.

Noord-waert van de Hoften leggen de klepne Tutjers / en twee mijl beoosten de klepne Tutjers leggen de groote Tutjers.

Kleyne Tutjers

De klepne Tutjers zijn 2 Eylandekens / niet hoog / maer rondom rudsigh / rewigh en duyl / leggen verschepden van Hoogelandt zuydwest ten zuyden ontrent derdehalf mijl.

Groote Tutjers

De groote Tutjers leggen van de klepne Tutjers verschenden oost twee mijlen / en van Hoogelandt zuyden oock 2 mijlen / daer af streckt oock een groot steenigh Rif westwaert na de klepne Tutjers toe / oock lepdt'er tusschen de klepne en groote Tutjers een Rye klippen daer men hem van wachten moet / als men daer tusschen beyden soude willen deur zeylen.

Zuyden ten oosten ontrent twee mijlen van de groote Tutjers lepdt een drooghte van vijf vadem. Die bezuyden dese voorsz. Eylanden en drooghten na der Narve wil zeylen / mach hier op verdacht wesen / lepdt ontrent 3 mijlen beoosten Telsborgh anderhalf of twee mijlen van de wal.

Drooghten.

Tusschen de groote Tutjers en Hoogelandt lepdt een drooghte daer niet meer waters op en is als 6 voeten.

Zuydoost een groote half mijl van 't zuyd-eynde van Hoogelandt / lepdt noch een drooghte van anderhalf ofte twee vadem diepte.

Eylant met de Steng.

Benoorden alle dese voorsz. klippige Eylandekens en duyle drooghten lept een Eylandeken daer een Stengh op staet / om dat selve daer aen te kennen en te onderschepden van de andere duyle Eylandekens / dat meughdy redelijck na komen / doch niet al te na / is oock wat klippigh en rudsigh / dan niet verre af / lepdt verschepden van de klepne Tutjers / west ten noorden en west noordwest ontrent twee mijlen / van het Eylandt Hoogelandt zuydwest ten westen stijf drie mijlen / maer van Wzangher ofte de Kocr-schaer oost wat zuydelijcker 14 of 15 mijlen.

Die van Wzanger afna Der Narve wil zeylen benoorden dese voorsz. gronden langhs / en dat Eylandeken met de Stengh in 't gesicht krijght / kan daer na eenige gissinge maecken om syn cours te stellen / dan ten is niet geraden deur dese voorsz. drooghten te zeylen / ten ware voor de ghene die daer heel wel bedreven is.

Het Eylant Hoogelant is ontrent derdehalf mijl langh / en geen mijl breet / lepdt gheltreckt zuyd zuydoost en noord noordwest. Als men uyt den westen komt / doet het hem op aen drie hooge Heuvelen / soo hoogh in 't aensien als Hol in 't Schager-Kack / aen 't noord-eynde op d'oost-zijde staet het al vol geboomte. Een wepnigh om de noord-hoeck aen de oost-zijde is een Inwijcken neffens een Boeren huys / daer is schoone grondt en goedt legghen voor westelijcke en zuydweste winden / een stuck weeghs daer bezuyden / niet seer verre van de wal / lept een groote steen boven water. Aen 't noord-eynde ist oock goet leggen voor een zuydooste wint. Langhs de zuydwest-zijde mach men het oock over al setten / op selfthien / seventhien of achtthien vadem / dicht by het landt voor ooste en noordooste winden.

Hoogelandt.

Van de zuydwest-zijde van Hoogelandt na de Reede van Der Narve is de cours zuydoost ontrent 12 mijlen / dan loopt men tusschen Hoogelandt en de Tutjers deur.

Desgelijcks als men van de Reede van der Narve noordwest aen zeylt / soo loopt men tusschen de Tutjers en Hoogelandt heen / maer men moet wel voor hem sien / en hem wachten van de voorschreven drooghten die daer tusschen beyden leggen.

Het landt van Der Narve bekent men aen drie hooge bergen / leggende een mijl bewesten ofte bezuyden de Reede / en noch een mijl daer bewesten staen sommige huysskens op 't hooge landt.

De Narve.

De Stadt van Der Narve lepdt op een Rivière ontrent 2 mijlen te landewaert in. Om daer in te zeylen / men plach acht te nemen op een langhachtige bergh / die aen de zuydzijde binnen 't gat lepdt en aen 't oost-eynde wat steylachtigh neder gaet / met eenige hooge boomen daer beoosten / men brocht dan de houten Tooren van Der Narve benoorden de voorsz. boomen / en liep daer soo op in. Als de Oostersche van die drie voorsz. bergen / een mijl bewesten het gat quam over een heubelken dat aen de water-kant lepdt / dan was men op de Drumpel van 't gat / daer was op 't droogste 5 ellen waters / en zeylde men voort de Rivier op: Dat plagh voor sommige jaren alsoo te wesen / dan is mogelijck sedert dien tijdt min ofte meer verandert gelijck menighmael op suleke af-wateren gebeurt.

Van de Reede van Der Narve tot de Kusse haecken / is de cours noorden ten westen 4 mijlen / die strecken met veel klippen een goet stuck van de wal af. Den hoeck daer neffens wort genaemt den hoeck van Castran na een Stedeken (alsoo genoemt) daer gelegen.

Kusse haken.

Van de Kusse haken noorden 4 mijlen / lept een Eylandeken geheeten Rette Sarre / daer van loopt een Rif zuyden in Zee. Van dat Eylandt tot de Sommers is de cours noorden ten westen wat westelijcker 3 of 4 mijlen.

Rette Sarre.

Oost zuydoost en zuydoost ten oosten van Hoogelant / en 2 mijlen van de Kusse haken lepdt noch een drooghte geheeten de Slimme gronden / is langh en smal gestreckt noord noordwest en zuyd zuydoost: met harde winden siet men die tot 4 of 5 plaetsen branden. Als die west van u is ontrent een half mijl / daer is 2 vadem diep tot 3 / 4 / 5 en 6 vadem toe / oneffen gront / sommige klippen en rudsen daer van leggen oock boven water.

Slimme gron-den.

Van de Kusse-haken tot de Rodehel is de cours noordoost ten noorden ontrent achtthien mijlen / daer tusschen beyden aen de Kusse zijde loopen noch verschepden Rivieren in 't lant / maer daer en is geen Vaert. Het landt aldaer lept in een groote bocht / streckt eerst van de Kusse-haken tot de Rivière van Nioa ofte Oraschaeck / oost noordoost ontrent

10 mijlen / daer schept Kullant van Finlant / door een groot Lack of binnewater / geheeten de Ladingh.

De Ladingh.

Het stercke Kasteel van Noetenborgh lept daer oock op een Rivier / die upt de Lijflantsche of Oost-zee streckt tot in de voorsz. Ladingh. Voort streckt dat lant noord noordoost en noorden ten westen ontrent 10 mijl tot de Goodehel toe.

Om van Revel na Wyborgh te zeylen.

VAn recht benoorden de Hoerschaer na Hoogelandt / is de cours oost 17 mijl / met sulcken cours loopt men daer recht benoorden langhs. Men mach aen beyde zijden om Hoogelant zeylen / maer daer benoorden heen is 't reehte vaer-water voor die na Wyborgh begeert te wesen. Een half mijl noorden ten westen van Hoogelant lept een blinde klip onder water / om die te schouwen moet men dichte by Hoogelant langhs zeylen. De voorder gelegenthept van Hoogelant is hier vooren beschreven.

Van Hoogelant tot de Sommers is de cours oost vijf of ses mijlen.

Sommers.

De Sommers is een klip ofte kleyn Eylandeken by na als de Eerts-holm / doet hem op aen 3 heuvelen. Een weynigh daer beoosten leggen eenige klippen boven water. Men mach aen beyde zijden van Sommers om zeylen / oock tusschen Sommers en die voorschreven klippen daer beoosten deur / maer daer benoorden om is 't rechte vaer-water / men mach oock niet verre daer benoorden langhs loopen / want een kleyn half mijlken daer benoorden is 't heel bupl en vol kleyne klippen / sommige boven en sommige onder water.

Goeschaer of groote Vischer.

Van de Sommers tot de Goeschaer is de cours noordoost ten noorden 5 mijlen. De Goeschaer / die oock van sommige wert genoemt de groote Visscher / is een langhachtigh en laegh gebroken Eylant van 7 klippen / daerom die oock den Seven-klip geheeten wert / lept niet verre van 't Lant / soo dat men die niet in 't gesicht krijght / voor dat men niet verre daer van is / doet hem op als mense eerst gewaer wert aen 4 heuvelen / als oft 4 leege Eylandekens waren: Men laet die een half mijlken aen baghboort leggen / om een blinde klip te schouwen / die een groote Gotelingh-schoot zupd zupdoost daer af lept. Als 't water niet heel slecht is / maer pet wat dijnt / mach men die aen 't barmen van 't water bekennen. Men mach oock wel benoorden die blinde klip / te weten / tusschen die blinde ende de Goeschaer deur loopen / dan moet men al tamelijck dicht by Goeschaer langhs. Als die noordwest ten noorden van u is / dan zijt ghy de voorsz. blinde klip gepasseert / het zy dat ghy daer benoorden ofte bezupden heen loopt.

Noordwest ten noorden achter de groote Visscher / is een goede Haven tusschen de klippen in / daer men in tijdt van noot of by Ys-ganck bevrijt is / op de zupd-hoeck staet een Warder daer 't wel aen te kennen is.

Kleyne visscher.

Van de Goeschaer ofte groote Visscher tot de kleyne Visscher / is de cours noordoost ten oosten 3 kleyne mijlkens. De kleyne Visscher is een kale ronde klip / lept niet verre van Landt / als men daer by komt is hy goet upt de andere klippen te kennen / om datter geen soo verre van lant alleen leggen / men mach 'er aen beyde zijden om zeylen / dan daer bezupden heen is 't rechte vaer-water. Ontrent een Gotelingh-schoot zupdoost of zupdoost ten oosten van dese kleyne Visscher / lept een swarte klip met de punct boven water ghelegen / maer is door een harde Ys-drift voor eenige Jaren af-gedreven / soo dat hy nu redelijck diep onder water lept / dese Steen moet men aen stuurboort laten / en loopen tusschen die en de Visscher deur.

Die hier ontrent laveren moet / en komt die steen niet seer na / want men houdt dat daer by meer klippen onder water leggen.

Beyde de Visschers zijn anders rondom schoon / soo dat men daer onder oock reede maken mach.

Cozsnes

Van de kleyne Visscher tot de hoeck Cozsnes / die de Lubsschen Kruysoort noemen / is de cours oost noordoost wel soo oostelijck een kleyne mijl. Cozsnes is een leegen afgaende hoeck van 't vaste Landt / niet al te schoon / die laet men aen baghboort. Bewesten Cozsnes leggen twee Eylandekens dicht aen het Landt. Neffens den hoeck lept een klip ofte steen by na als een Jol / daer mach men by om loopen op vijftehalf vadem / maer niet nader. Aen d'oostzijde van die hoeck mach men het setten voor westelijcke winden op 5 of 6 vadem.

Omtrent anderhalf mijl dwers van Cozsnes af / leggen seer veel klippen / sommige een vadem / sommige een half vadem / en sommige meer ofte min onder water. Men mach hem niet buyten 't gemeene vaer-water begeven / dan met seer groot gevaer en perijckel. Ten is niet mogelijck te beschrijven al de oneffen gronden / de groote menighte van klippen en rudsige dyooghten / die daer ontrent gelegen zijn.

Goodehel.

Van Cozsnes tot het Eylandt de Goodehel is de cours noordoost ten oosten ontrent derdehalf mijl. Goodehel is een groot ruygh Eylandt / met een Sael in 't midden / dat moet men aen stuurboort laten leggen. De noord-hoeck is een Goode hoeck / daer staen lange stocken op over eynde / gelijck een Warder in Noorwegen / daer moet men dicht by heen / ofte men loopt mids-water in / na dattet te pas komt / maer men mach niet dicht by de noord-hoeck daer tegen over (die onse Schippers noemen Jan Lammersz. hoeck) komen / om een steenigh en stepl Rif ken dat daer af streckt / doch men mach op 't Loot daer by om looden op 7 of 8 vadem / maer niet nader komen / het rechte vaer-water daer tusschen beyden is veertien ende vijftien vadem diep.

Tusschen den hoeck van Cozsnes en Goodehel / is 't niet sonder perijckel te laveren / voor al moet men hem wachten verre om de zupd te loopen / maer om de noord na 't vaste Landt is 't redelijck schoon. Het is daer in 't vaer-water 15 vadem diep / steeck-gront.

Om dit voorsz. gat of de noord-hoeck van de Goodehel niet te missen / soo neemt merck achter upt aen de kleyne Visscher / brengt die effen buyten aen den hoeck van Cozsnes / en houdt die soo staende / zeylende na de Goodehel / ghy sult niet missen recht voor het gat te verballen. Dit is een seker merck daer men op betrouwen mach / soo men wat bezuyden het voorsz. gat verbalt / kan men geen openinge sien / maer schijnt al heel en vast Landt te zijn / soo dat men daer (onbedreven zijnde) wel verbylsteren soude / maer om de noord zeylende openbaert hem het gat.

Als gy nu binnen de voorsz. hoeck van de Good[illegible]zijt / meughdy daer allerwegen setten waer het u belieft / en halen een Lootsman van Landt / die u opbrenght tot de Stadt Wyborgh. 't Is daer binnen 15 vadem diep / ende goede steeck-gront.

Wilt ghy (binnen de Goodehel gekomen zijnde) op zeylen na Wyborgh / soo gaet oost ten zuyden aen / een Gotelingh-schoot / tot een swarte hoeck / die laet ontrent twee Kabel-lengde aen baghboort / want het is daer niet schoon. By desen swarten hoeck voor-by zijnde / gaet dan noordoost ofte oost noordoost aen een half mijl / soo komt ghy tegen een groote witte Zant-bay aen / maer eer ghy by die Zant-bay komt ontmoet u een Rudse met een graeuwe Steen als een ton op de Vliestroom / laet die voorschreven Rudse aen stuurboort / en die graeuwe steen aen baghboort / en loopt midtswaters tusschen beyden deur / het is daer drie vadem diep. Ten is niet geraden daer op te zeylen / voor die daer niet meer is geweest / maer 't is best recht binnen Goodehel te setten / en met een Lootsman hem te laten opbrengen.

De Kusten van Finlant / tusschen Elsenbos en Wyborgh.

HEt gat van Elsenbos lept van Nargen ofte de Wolf verschepden n. o. ten noorden en z. w. ten zuyden ontrent 12 mijlen / van Wranger zuyden en noorden.

Op de West-zijde van 't gat lept een hooge ronde klip daer een mast ofte Warder op staet / genaemt Kubben / daer tegen over op d'ander zijde van 't gat lept een lange klip ofte Eylandt / geheeten Santam / en een kleyn half mijlken beoosten Kubben / lept noch een groote ronde klip / Melp genaemt. Dese 3 klippen zijn de kennelijckste mercken van dit voorsz. gat.

Kubben

Santam Melp

Tusschen Kubben en Santam streckt dat gat van daer noordoost in / tot dat men binnen de klippen is / daer na noord noordoost en noorden ten oosten / tot voor de Rivier van

Elsenbos. van Elsenbos / daer mach men het tusschen de Klippen setten / op goede ancker-gront.

Daer loopt ock een Liet binnen de Klippen deur / daer men langhs zeylen / ende weder by Putsfare in Zee mach komen / dat loopt seer krom om / met veel bochten / maer 't is Lootsmans water.

Bozgen. Wilt ghy na Bozgen zeylen / soo loopt een kleyne mijl beoosten de voorsz. Klippe Melp / daer sult ghy vinden twee hooge kale Klippen / genaemt de Tolcken / loopt daer tusschen beyden in / dan de oosterschе naest / die is dicht aen schoon en reyn / en leyt wat verder t'zee / als de westelijckste. West noordwest van dese oostelijckste hooge Klip / leyt een kleyne Kuds boven water / die laet aen baghboozt. Als ghy nu by dese oosterschе Klip zijt / die ghy aen stuurboozt van u laet leggen / soo gaet noozd noordoost aen na Schoelant / dat is een rupgh Eylandt / daer veel kale hoecken af-leggen / laet die alle met dat Eylandt ock aen stuurboozt / dan loopt al dicht by die kale hoecken langhs. Als ghy daer voorby zijt / gaet noordoost ten noozden wel soo oostelijck / soo sult ghy sien noch twee kale Klippen / de oostelijckste van de groote als een Schip / heel stepl en vry hoogh / maer de westelijckste is kleyn / daer loopt tusschen beyden in: de Voert is genaemt Kramer-poozt. Als ghy daer binnen zijt / gaet dan voozt noozden ten oosten in / dan ontmoet ghy terstont een groot Eylandt / geheeten Kramer / laet dat aen stuurboozt / soo loopt ghy recht op een ander groot Eylandt aen / genaemt de Hester / laet dat aen baghboozt / en set tusschen die twee Eylanden Kramer ende Hester / daer is goede ancker-gront.

Kramer-poozt. Kramer. De Hester.

Van 't Gat van Elsenbos tot Peltinghzont is de cours oost z. o. 10 of 11 mijl. Peltinghzont streckt noozdoost in: men leyt daer binnen een grooten hoop Uytscharen vooz alle winden beschutz men mach van daer binnen de Scharen deur zeylen / over al daer men begeert te wesen / als men een goet bedzeven Lootsman heeft.

Peltingh-zont.

Van Peltingh-scharen tot Putsfagre is 't ses mijlen. Putsfagre is een groote Klip ofte Eylandt / leggende van Hoogelandt verschepden noozd noordwest 4 of 5 mijlen. Ontrent een mijl zuyden van dit Eylandt Putsfagre leydt een blinde Klip die men schouwen moet. De gene die binnen de Scharen deur wil zeylen / die neemt van Putsfagre een Lootsman / die brenght hem deur de Klippen daer hy begeert te wesen: men mach daer over al in loopen / en binnen de Scharen of Klippen is meest over al goede ancker-gront.

Putsfagre.

Van Putsfagre tot de Espel-scharen is de cours oost vijf mijlen / dat zijn een groote hoop Uytscharen / recht daer beoosten leyt een groote Klip / geheeten Quade Schare / daer mach men rondom zeylen.

Espel-scharen.

Van Espel-scharen tot de Goe-schaer is de cours oost wat noozdelijcker acht mijlen. Die / en de gelegenthept van daer oost-waert / is hier vooz beschzeven.

Goe-schaer.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen gelegen zijn.

Van de Wolf tot de Rocks-schaer oost ten noozden	2 mijlen.
Van Wolf tot aen de Pelting-schaer oost noozdoost	15 mijlen.
Van Wolf tot Wzanger oost ten zupden	2 mijlen.
Van de Rocks-schaer tot het oost-eynde van Wzanger z. ten o.	1 mijl.
Van Rocks-schaer tot kleyn Wzanger z. z. o.	2 kleyne mijlen.
Van Wzanger tot Eeckholm oost ten zupden	10 of 11 mijlen.
Van Eeckholm tot het Slot Telsbozgh is de cours o. z. o.	4 mijlen.
Van Telbozgh tot de Reede van Der Narve o. z. o.	12 mijlen.
Van de Reede van der Narve tot de Russe haecken n. ten westen	4 mijlen.
Van de Russe haecken tot de Rivier Niva of Oreschack o. n. o.	16 of 17 mijl.
Van Oreschack tot de Roodehel is de cours west n. w.	11 of 12 mijlen.
Van Roodehel tot Scharsternp zupdoost	7 mijlen.
Van de Russe haecken tot de Roodehel n. o. ten noozden	17 mijlen.
Van de Russe haecken tot het Eylant Rette Sarre noozden	4 mijlen.
Van Rette Sarre tot de Sommers n. ten w. wat westelijcker	3 of 4 mijl.
Van Eeckholm tot het Eylant Hoogelant oost n. o.	7 of 8 mijlen.
Van de west-zijde van Hoogelant tot de reede van Der Narve zupdoost ten zupden en zupdoost	12 mijlen.
Van Hoogelant tot de kleyne Tutjers zupdwest ten zupden	2 mijlen.
Van Hoogelant tot de groote Tutjers zupden	2 mijlen.
Van 't Eylant met de Stengh tot de kleyne Tutjers oost ten zupden en oost zupdoost	2 mijlen.
Van de Rocrschaer tot het Eylandt met de Stengh / is de cours oost ten zupden	13 of 14 mijlen.
Van 't Eylant met de Stengh tot Hoogelant n. o. ten oosten	3 of 4 mijl.
Van de Rocrschaer tot Hoogelant oost	17 mijlen.
Van Hoogelant tot de Sommers oost	5 of 6 mijlen.
Van de Sommers tot de Goeschaer of groote Visscher / noozdoost ten noozden wel soo oostelijck	5 mijlen.
Van de groote Visscher tot de kleyne Visscher / is de cours noozdoost ten oosten	twee mijl en een half.
Van de kleyne Visscher tot Cozsnes / o. n. o. wel soo oostelijck een kleyne m.	
Van Cozsnes tot de Roodehel noozdoost ten oosten	der dehalf mijl.
Van het gat van Elsenbos tot Peltingsont o. z. o.	10 of 11 mijlen.
Van Peltingsont tot Putsfagre oost	6 mijlen.
Van Putsfagre tot de Espelscharen	5 mijlen.
Van de Espelscharen tot de Goeschaer ofte groote Visscher / wel soo noozdelijck	7 of 8 mijlen.
Van Eeckholm tot Elsenbos n. w. ten noozden wel soo westelijck	17 m.
Van Hoogelandt tot Peltingh-scharen n. w. ten westen	7 mijlen.
Van Hoogelandt tot Putsfagre is de cours. n n. w.	4 of 5 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Het Eylandt Wzanger vertoont aldus / als 't zupdoost ten oosten van u is / twee mijlen.

Noozdwest-hoeck. Midlants. Zupdoost-hoeck.



Aldus vertoont Eeckholm als men upt den westen komt / en dat 't oostwaert van u leydt.

Zupdoost-hoeck. Noozdwest-hoeck.

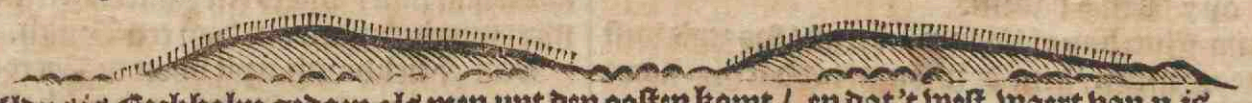

Aldus is Eeckholm gedaen als men upt den oosten komt / en dat 't west-waert van u is.



Aldus is 't Eylandt de Hoften gedaen / als men daer bezupden by de Lijflandtsche Kust langhs zeylt.



De kleyne Tutjers zijn aldus gedaen als die noozdwaert van u leggen.

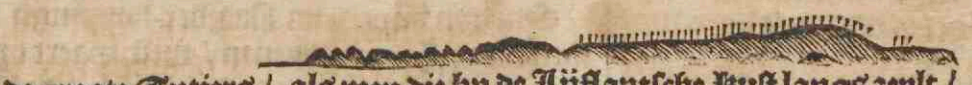

Aldus vertoonen de groote Tutjers / als men die by de Lijflantsche Kust langs zeylt / en datse noozdwaert van u leggen.



Aldus is 't Landt gedaen beoosten het gat van Der Narve / als men van 't Hooge-landt af komende daer ontrent komt.



Aldus is 't Landt gedaen beoosten Der Narve / als men van 't Hooge-Landt af komt.



Aldus vertoont het Eylandt Hooge-Landt / als men 't upt den westen komende / gewaer wozdt.

De

De Vijfde Vertooninge,

VAN DE

Zee-kusten van Sweden / tusschen Oelandt en Stockholm / als mede d'Eylanden van Oelant en Gotlant / en 't Liet van Stockholm in 't groot / en 't Gat van Uttoy.

Bozckholm. Koopingh-wijck.

OMtrent anderhalf mijl noozdelijcker als Calmer / aen Oelant leyt Bozckholm / daer recht benoozden leydt Coppinghwijck / daer men veel Sarcken en Steenen ladet / met een noozdelijcke windt is 't daer quaet leggen.

Noozdwest ofte wel soo westelijck van Bozckholm ontrent derdehalf mijl aen de Sweedtsche zijde leyt een haven in de klippen daer men balcken ladet / daer benoozden noozdwest ten noozden van Bozckholm verscheyden / leyt Munsteraes / dat is een goede Haven / oock booz heel groote Schepen.

Munsteraas.

Sweedsche Jonfer.

Van Calmer tot de Sweedtsche Jonfer / is de cours n.n. o. 7 of 8 mijlen / dat is een ronde klip en seer hoogh / men mach die een goet stuck / (beoosten Oelant zijnde) over Oelant heen sien / en is niet seer groot / maer rontom schoon / soo dat men het aen alle zijden daer onder mach setten op 18 en 19 badem / maer obermits hy niet breet is / kan 't met stercke winden daer onder bzy wat rollen.

Van de Sweedtsche Jonfer tot 't gat van Westerwijck of Silbuy is de cours n. n. w. wel soo noozdelijck 6 mijlen / maer van Noozderoozden het noozd-eynde van Oelant n. w. 7 mijlen. Het gat van Westerwijck en Silbuy heet Idesont / na een groote klip leggende aen de noozdzijde van dat gat / geheeten Idhoe / daer van af strecken veel blinden en klippen wel 2 mijlen t'Zeewaert / die werden genaemt de Idebancken. Die van 't noozd-eynde van Oelant wil na de Barsondt / en booz scherpe wint een wepnigh om de west geraeckt buyten het rechte baer-water / moet wel letten en booz hem sien om daer niet in te geraken.

Idesont.

Idebancken.

't Gat van Westerwijck.

Om het gat van Westerwijck te kennen / sult ghy sien een hooge kale klip / bzenght die noozdwest van u / en zeylt daer op aen / soo sult ghy recht daer booz verballen / sult oock dan gewaer werden een andere kale klip / daer een Visschers boedt op staet / en noch een ander daer bezuyden met een Stengh / zeylt tusschen die beyde klippen in / het gat streckt noozdwest en noozdwest ten noozden in / daer binnen komende / meughdy zeylen booz de klippen heen / waer dat ghy begeert te wesen / na Silbuy / Stier-holm / Fluer-buy / Vrouwenbergh / Westerwijck noozd-waert op na Schelsuyz en ander plaetsen meer / 't is daer schoone gront / en diep / 12 / 15 / 18 en 20 badem.

Silbuy.

Wilt ghy tot Silbuy wesen / soo zeylt noozd-waert ofte oost-waert op tot booz die Stadt / en settet daer midden in de klippen / op 7 / 8 en 9 badem.

Wilt ghy na Fluerbuy of Vrouwenbergh / soo zeylt west en west ten noozden aen / deur de klippen / tot dat ghy komt tegens 't vaste lant / ghy meught het daer setten booz Fluerbuy / ofte noozdwest op zeylen / tusschen het Eylandt van Vrouwenbergh en 't vaste landt / en setten 't daer op 12 badem: meught oock dat deur loopen tot in de Westerwijck.

Fluerbuy.

Westerwijck.

Westerwijck leyt van Silbuy verscheyden binnen de klippen deur west en west ten noozden / het is daer in 't baer-water 15 en 16 badem diep.

Schelsuyz.

Van Silbuy tot Schelsuyz is 't noozden ten westen bijf mijlen / al binnen de klippen deur. Schelsuyz is een goede Haven / daer leyt een klip in 't gat / daer mach men aen beyde zijden omloopen / en setten 't booz de stadt.

Hongsbay. Groene Eylant.

Beoosten Schelsuyz leyt de Hontsbay / en dat groene eylant / daer is 't oock goet te anckeren. Men mach van Silbuy daer by langhs loopen tot de Boert van Zuyder-koppen en Noozd-koppen.

Van 't gat van Westerwijck tot de Barsondt streckt de Kust by de Scharen langhs / noozden ten oosten 7 mijlen. Maer van 't noozd-eynde van Oelandt tot de Barsondt is de cours noozden ten westen 12 mijlen / gaet niet westelijcker / om niet in de blinde gronden van de Idebancken te geraecken.

Het noozd-eynde van Oelandt loopt wat verre black af / soo ghy dicht by Oelandt uytloopt / en noozden aen zeylt / loopt ghy verre ghenoegh buyten de Idebancken heen / en sult soo ontrent een half mijl ken bezuyden de Barsont verballen / tegens een deel laege uytklippen / het schijnt van verre booz de menighte van klippen en Holmen by een al vast landt te zijn / maer daer by komende is 't al gebzoken. Ghy sult daer oock sien een Eylandt daer een gat neffens schijnt te wesen / maer ghy moet meer om de noozd wesen / loopt al by de Kust langhs op seven vadem / soo lange dat ghy hooge uytklippen booz uyt siet / dat sullen zijn de Heerescharen / die zijn seer buyl / en strecken van de noozd-hoeck van het gat een goet stuck oost zuydoost in Zee / die moet ghy alle aen stuerboozt laten / en loopen daer by langhs na het gat: Als ghy uytter Zee komt soo wacht u wel benoozden het gat te verballen / om niet in die booz sz. Heerscharen te geraken. Booz 't gat komende sult ghy sien twee Boerden of ingaghen / de zuydelijckste schijnt de wijtste en schoonste / maer de noozdelijckste is verre de beste / streckt noozd noozdwest in. Aen de noozd-zijde van 't gat leyt een groote klip met een Baecken daer op / en wat meer noozd-waert vertoont een ronde Bergh / by alle welcke mercken dat gat seer goet te kennen is. Als ghy recht booz het noozder-gat zijt / en daer open in siet / zeylt dan noozd noozdwest in / binnen komende ontrent een Goteling-scheut / sult ghy aen baghboozt sien twee kleyne leeghe Eylandekens / settet daer binnen aen ancker / op 17 of 18 badem / daer moet ghy een Loots-man huren om u op te bzengen / 't zy na Zuyderkoppen of Noozderkoppen / daer ghy begeert te wesen / 't is Loots-mans water. Het is van daer tot Zuyderkoppen ontrent 8 / maer tot Noozdkoppen 14 mijlen. Booz in de Boerdt is oock goede ancker-gront op 10 badem. Binnen in de Boert is 't ruym en wijdt / en overal goet anckeren / op 18 en twintigh badem.

Barsont.

Heerscharen.

Ontrent een vierendeel mijls binnen de Boerdt laet men in 't op zeylen de Talder-zondt aen baghboozt / daer en is niet meer als 6 of seven voeten waters / van daer wijcktmen noozd-waert op / en noozdoost noch een half mijl / dan weder west ten zuyden ontrent 1½ mijl / daer naer west noozdwest een mijl tot Harholm / dat is een Edelmans-huys met een Meulen. Van Harholm tot Stickbozgh is het booz west anderhalf mijl / dat is een Kasteel op een Eylandeken daer moet men bezuyden om booz een Bzugh.

Talder-zont.

Harholm.

Stickbozgh.

Van Stickbozgh zeylt booz de Boert op / en laet meest al de Holmkens die ghy siet aen baghboozt / behalven een of twee effen boben Stickbozgh / laet die aen stuerboozt. Ontrent anderhalf mijl booz by Stickbozgh leydt een Edelmans-huys / genaemt Mem / daer is de plaetse daer men ladet / een half mijl van de Zuyderkoppingh.

Om van buyten na Noozder-koppingh te zeylen / loopt men by de Swartboden in / west-waert op na Schenes en Bzaburgh en boozt na de Bzawijck / de Boert van Noozder-koppingh / ofte men mach die Barzont binnen de klippen deur op de Bzawijck komen na Noozder-koppingh / dan en is niet te doen sonder Loots-man / booz de ghene die daer niet heel wel bedzeven is / 't is Loots-mans water.

Bzawijck.

Van 't noozd-eynde van Oelant tot het gat van Nykoppingh by de Heveringh / is de cours recht noozden / ontrent 13 of 14 mijlen / dan soo ghy dicht by 't eynde van Oelant langhs loopt / suldy een wepnigh bewesten de Heveringh verballen. De Heveringh is een groote roodachtighe kale klip / daer 3 ofte 4 Visschers Boeden op staen / daer plach booz desen een Ton op een mast daer op te staen / die men verre

De Heveringh.

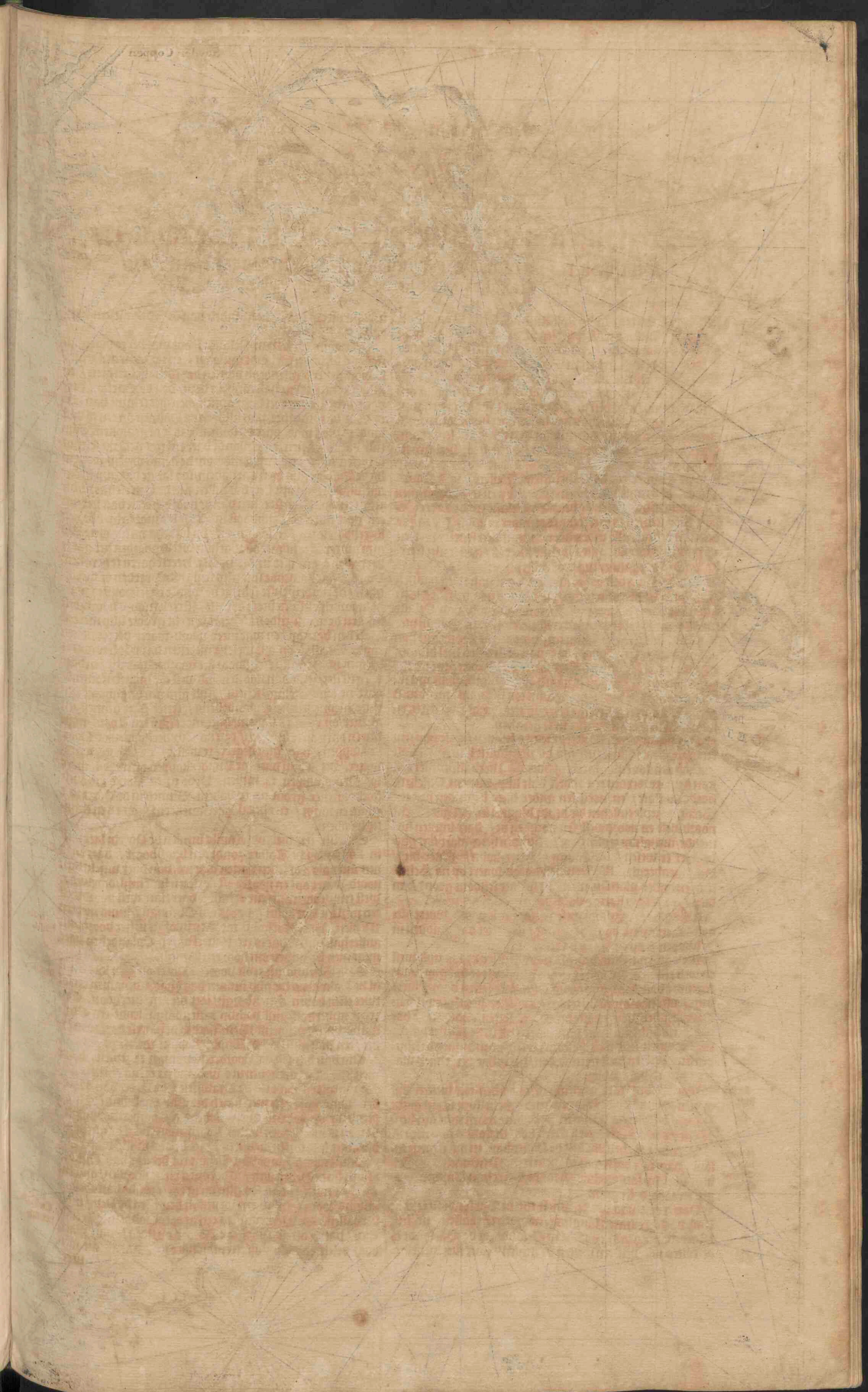

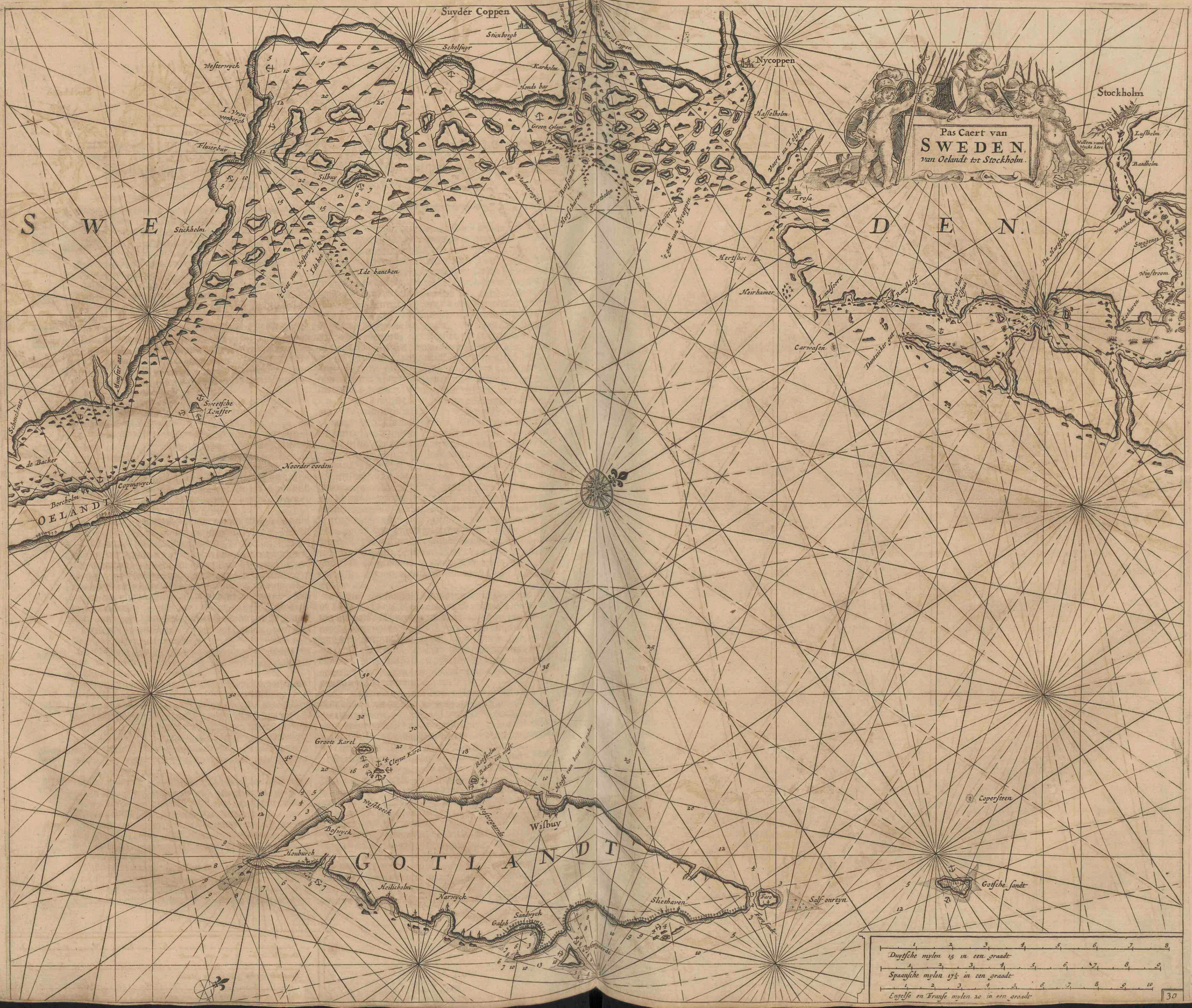
Pas Caert van
SWEDEN,
van Oelandt tot Stockholm.
Suyder Coppen
Nycoppen
Stockholm
S W E
D E N.
G O T L A N D T
OELANDT
Westerwyck
Fluierbuy
Stickholm
Silbuy
Ide bancken
Hasselholm
Trosa
Hertshoc
Heirhamer
Carwasen
Landsoort
Ramskloof
Raedholm
Lustholm
Steggenes
Winstroom
Sweetsche Louffer
de Backer
Noorder oorden
Copingwyck
Borcholm
Groote Karel
Cleyne Karel
Westhoeck
Boswyck
Wisbuy
Houburch
Heilicholm
Narwyck
Galgh
Sandwyck
Sliethaven
Faro
Salf onreyn
Copersteen
Gotsche sandt
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt

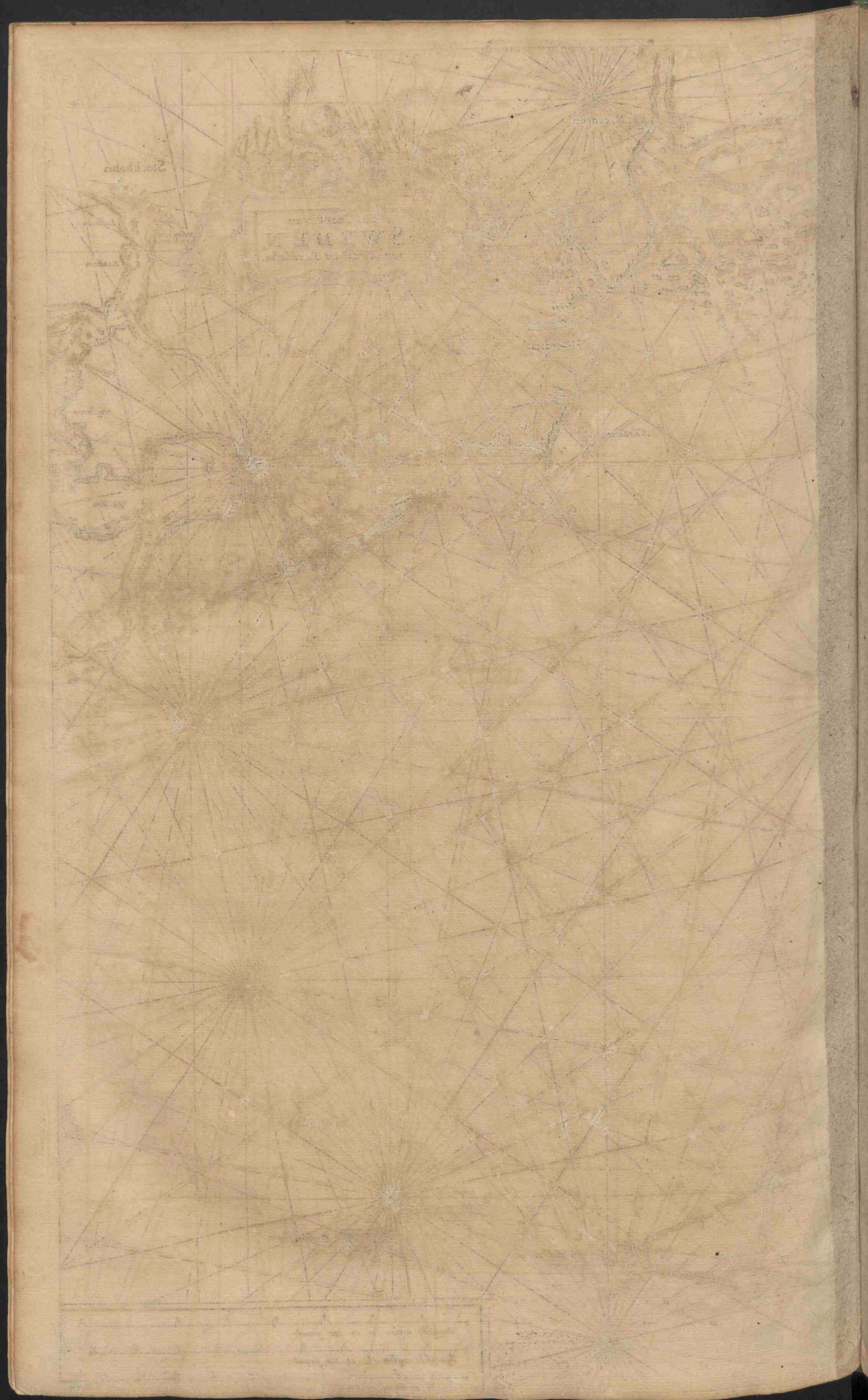

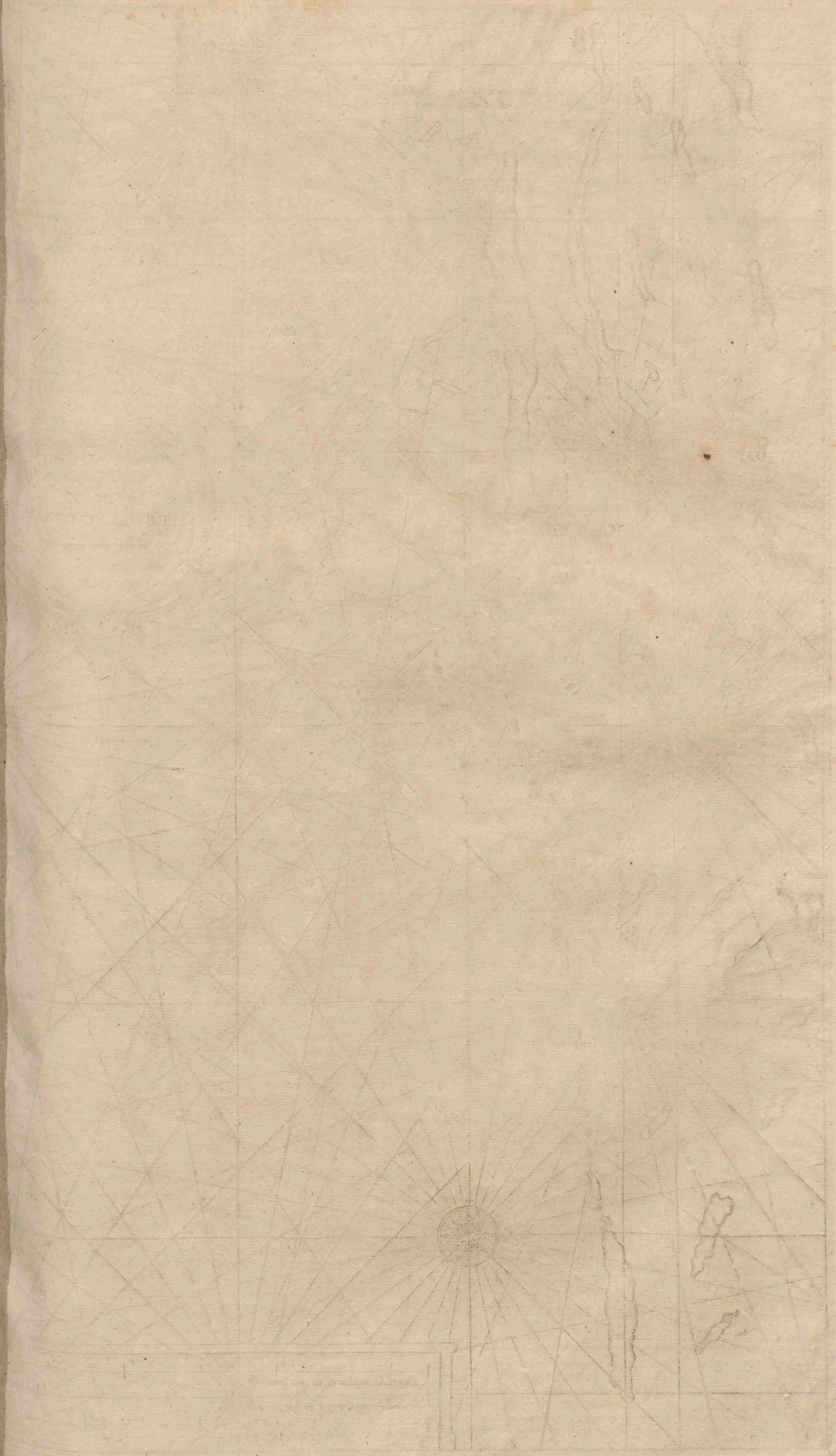

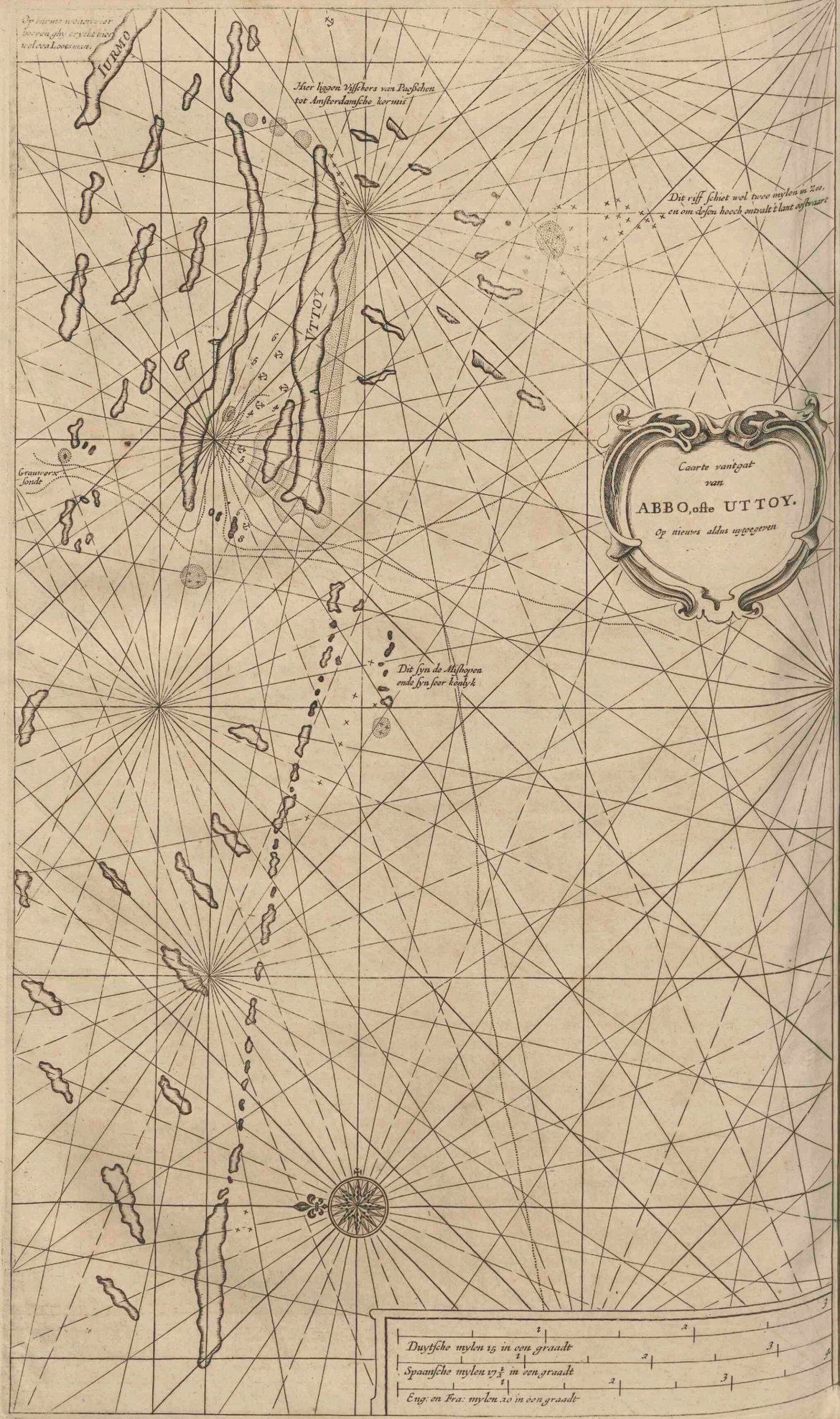
Caarte van't gat
van
ABBO, ofte UTTOY.
Op nieuws aldus uytgegeven
Hier liggen Visschers van Paeßchen
tot Amsterdamsche kermis
Dit riff schiet wel twee mylen in Zee,
en om desen hoech ontvalt 't lant oostwaart
Dit syn de Mishopen
ende syn seer kenlyk
Grauwerx sondt
IURMO
UTTOY
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt


Caarte
van't
STOCHOMSE
LIET.
t'Amsterdam
By Hendrick Doncker.
Stocholm
Lustholm
Raadholm
Muysholm
Westerrack
Teerboodem
Willem van de Wycks kerck
Conincx haven
Wacxholm
Stocsond
Seuge
Buy van Duerhaven
Dit heen vaertmen na de Noordbodem
Winstroom
Berc: haven
Drayboom
Cruyshaven
Koehaven
Koehaven
De Hartstock
Clapmuts
Eylandt Steendeur
Soutsack
Groote Daler
Daler
Raedholm
Rootholm
Hooge landt van Elsnas
Elsnas
Rookoe
Meulen
Middelsteen
Schaeropen
Gomberchsteen
Landsoort
Wigsteen
Iouge Carwasen
Carwasen
Heirhamer
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt

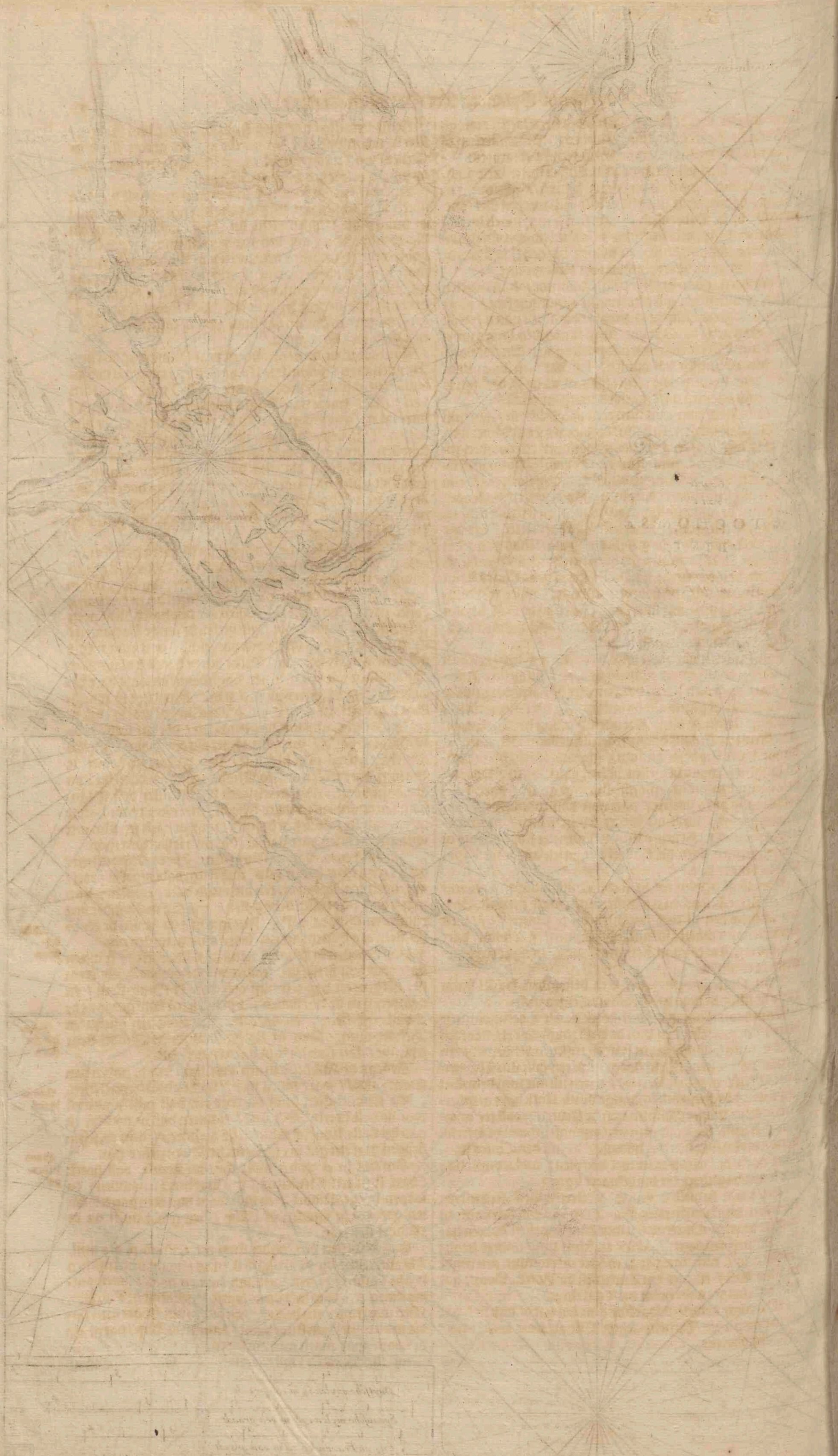

verre in Zee mocht sien / maer die is in de laetste oorlogh tusschen de Koninghen van Sweden en Denemarcken af genomen / nu en staet daer niet op als eenige Warders.

Twee mijlen bewesten de Hevering te weten west zuydwest daer van / legghen die voorsz. klippen / ghenaemt de Swart-bodem / dat zijn groote klippen / werden wel somtijdts voor de Heveringh aengheseen / men mach by dese Swart-bodem ook in zeplen en loopen binnen Orelen en de andere klippen deur / en komen by den hoeck van de Hommelwijck op de rechte Voert na Nykopping. Swart-bodem.

Voor het gat van de Heveringh komende / kan men ten eersten qualijck een gat ofte eenighe openinghe sien / maer bzenght de groote klip de Hevering noordwest van u / zeylt daer soo op aen / en loopt daer dicht benoorden langs inne-waert aen. In 't in zeplen suldp twee gaten sien / 't noordelijckste is binnen vol buyplen / soo dat men daer niet en mach deur komen. Het rechte gat neffens de Heveringh is soo naeuw dat men daer qualijck mach laveeren.

Van de Hevering zeylt men eerst noordwest in / een mijl oft anderhalf tot aen een holm / die laet aen stuurboort / daer by zeylt men om / en gaet voort noordwest ten noorden inwaert aen. Een wepnigh binnen de voorsz. Holm neffens den hoeck van de Hommelwijck sult ghy noch een Holm binden aen stuurboort / daer meughdy bewesten om loopen tot binnen de andere klippen en holmen / en setten 't daer op 3 vadem steeck-gront: maer wilt ghy daer setten / so moet ghy 't west-eyndt van de groote Holm wat schouwen / om een blinde die effen buyten het hoeckjen van die klip af leyt. Van die voorsz. Steede na Hassel-holm is de Cours voort noch al noordwest ten noorden inwaert / maer met diepgaende Schepen moet men voor 't gat van de Hassel-holm anckeren. Van de Heveringh tot de Hassel-holm ist te samen ontrent twee oft drie mijlen. Hommelwijck. Hassel-holm.

Van Hassel-holm voort opwaert deur 't Steenrack / en ist niet dieper als 9 voet / ghy moet ook (wildy met Schepen daer op-zeylen) eerst de steene ofte blinden met de boot af bakenen / of ghy soudt somtijdts op 7 voet diepte wel op sommige steenen zeylen. Het naeuwste van het Steenrack is neffens een Eylant dat men aen stuurboort laet / daer een blinde van af leydt in 't nauw; ghy moet dicht by de blinde langhs / want bewesten ist heel black water. Voor by dese steenige gront krijght ghy slijckige gront / daer 't niet dieper en is als 6 voeten / daer over komende by de Stadt Nykoppingh / wert het weder 8 voeten diep / maer steenige gront. De Schepen leggen buyten de stadt neffens de boeden teghen over het Kasteel / 't welck aen de west-zijde van de Rivier leyt. Steenrack. Nykopping.

Van Hassel-holm tot de stadt Nykoppingh ist ontrent een mijl / eerst noorden ten westen op / en daer na west. Voor een onbedzeven ist niet doenlijck op te zeylen / 't is ook Loots-mans water / so haest ghy binnen 't gat komt / daer kondy een Loots-man krijghen / die u bzenght daer ghy begeert te wesen.

Van Nykoppingh mach men benoorden Hassel-holm deur de klippen heen na Trosa en Telgen zeylen

Lantsoort (dat is de west-hoeck van 't Stockholmsche Liet) leyt verschepden van de Heveringh oost ten noorden 5 of 6 mijlen. Ontrent ten halven tusschen beyden leyt een groote en seer kennelijcke hooge klip / een goet stuck buyten lant alleen / geheeten Hertsoe / en een kleyne mijl bewesten Lantsoort leggen noch sommige buyle Uytklippen / geheeten de Heyz-hamer. Alsmen van de Hevering oost ten noorden aen zeylt / soo loopt men een wepnigh buyten de Hertsoe heen / die latende aen baghboort. Met sulcken Cours kanmen ook de Heyz-hamer niet bezeylen / die laet men dan ook aen baghboort te landewaert leggen. Lantsoort. Hertsoe. Heyz-hamer.

Het landt bewesten Lantsoort streckt west ofte west ten noorden met verschepden Holmen en Havens daer men in zeylen mach. Ontrent een mijl daer bewesten leyt een haven binnen een lagen holm / tusschen twee andere leeghe holmen in / men maeckt hem daer met touwen aen beyde wallen vast / en met een Ancker in die Voert. Voor 't gat leyt een hooge ronde holm die 't gat sluyt.

Wepnigh bewesten Hartsoe gaet een gat of diep in / dat mach men met Jachten achter Elsnab deur loopen naer Stockholm toe.

Recht bewesten dat diep leydt de Voert van Telgen / streckt noordwest in / by na tot aen het groote Lack de Meller / op 't eynde van die Voert leyt Telgen / maer voor op die Voert leyt het Stedeken Trosa.

Ontrent het vierendeel van een mijl zuydwest van den hoeck van Lantsoort leggen twee klippen gelijcke water / en binnen die klippen dicht by Lantsoort leydt noch een blinde klip. Die (uyt den zuyden komende) na Stockholm wil / en bewesten den hoeck van Lantsoort verbalt / moet hem daer voor wachten / men mach binnen die twee klippen (leggende gelijcks water) te weten tusschen die en de voorsz. blinde deur zeylen / ook (so de Loots-luyden seggen) mach men binnen de blinde / dat is tusschen de blinde en 't vaste lant deur zeylen.

Lantsoort en de noord-hoeck van Oelant legghen verschepden zuyd zuydwest wel so zuydelijck / en noord noordoost / een wepnigh noordelijcker 17 of 18 mijl. Soo men van 't noord-eynde van Oelant noord noordoost aen zeylt / men sal op Lantsoort ofte een wepnigh daer beoosten verballen. 't Is beter wat daer bewesten te verballen als daer beoosten / bewesten ist lant kennelijcker als de klippen daer beoosten. Daerom als ghy van het noord-eynde van Oelant wilt zeylen na Stock-holm / bysonder by doncker weder / gaet wat noordelijcker als noord noordoost / of noorden ten oosten aen / soo sult ghy die voorsz. kennelijcke klip Hertsoe in 't gesicht loopen.

Het Stock-holmsche Liet gaet by de hoeck van Lantsoort n. o. in. Ontrent een mijl oost van de hoeck legghen sommige zwarte klippen / sommige onder / sommige boven water / geheeten de Karwasen. Tusschen die en den hoeck (ontrent eens soo na de Karwasen als den hoeck) leyt noch een zwarte klip niet groot / gheheeten de jonge Karwasen / tusschen die klip en den hoeck van Lants-oort zeylt men 't gat van Stock-holm in. Dicht aen de hoeck leyt noch een Eylandeken dat laet men aen baghboort / en loopt daer beoosten by langs. Een mijl n. o. van de hoeck leyt de Wighsteen / gestreckt z. o. of o. z. o. dwars van de wal af / dat is een langachtige klip met drie heubelen / de twee westelijckste zijn de grootste / vertoonen haer als een Sadel: De oostelijckste heubel is de kleynste / daer op staet een gemetselt Kaepjen / daer zeylt men beoosten by langs / en laten die klip aen baghboort. Men mach ook wel bewesten dese Wighsteen om zeylen / is rondom schoon / maer aen de west-zijde is 't naeuwste / tusschen die en 't lant leyt ook een klip met noch een steentjen daer van af / dat men schouwen moet.

Een mijl n. o. van de Wigh-steen leyt de Middelsteen / dat is een groote hooge klip / met een groote klook of zadel / met noch een Holmken een wepnigh daer bewesten: men mach daer niet tussen deur zeylen / zijn aen malkander met rudsen en klippen vast. Men laet in 't op-zeylen de Middel-steen aen stuurboort / en loopt daer bewesten om. Middelsteen.

Van beoosten de Wighsteen na de Middelsteen / te weten daer bewesten heen / is de cours noord noordoost. Ontrent het derdendeel van een mijl oost van de Wigh-steen / en noorden van de Karwasen / leyt noch een klip genaemt de Gombergh-steen / en daer beoosten noch een gheheeten Schaer-open. Van de Wigh-steen na de Middel-steen zeylende / laet men die beyde aen stuurboort. Gombergh-steen.

Neffens de Middelsteen aen 't westlant leyt de haven van Kams-kloof / daer mach men 't binnen de klippen setten. Kams-kloof.

De Middel-steen leydt ontrent een half mijl zuydwest van de oost-hoeck van 't Liet / te weten van de oost-hoeck van het vaste Lant of Sweetsche Scharen / daer tusschen beyden gaet een gat in / genaemt het Dantzicker-gat. Dantzicker-gat.

Om dat in te zeylen moet men die voorsz. oost-hoeck (daer staet een Meulen op) bzy wat verre schouwen / en loopen by de Middel-steen in / want van dien hoeck loopt een groote rye Rudsen af t' Zee / een groot stuck na de Middel-steen toe.

Van bewesten de Middel-steen tot Elsnab n. o. 2 mijl. Als men voor-by de Middel-steen is / komt men tusschen beyde landen in / een wepnigh binnen de oost-hoeck ontmoetmen een klip in 't daer-water / genaemt de Koo Koe. Men mach daer aen beyde zijden om zeylen / maer men laet die gemeenlijck aen stuurboort / binnen die klip / dat is aen de noord-zijde mach men anckeren.

Elsnab

Elsnab is een haven achter twee Eylandekens daer des Koninghs Oorloghs Schepen gemeenlijck legghen op de windt wachten/als die in Zee willen/'t is daer seer goet leggen als men by contrarie winden niet op ofte af en kan komen. Men kan daer van benoorden en oock van bezuyden in en uyt komen / tot seer groot gherijf. Van bezuyden komende / kan men over het zuydelijckste Eylandeken de Masten sien van de schepen die daer achter leggen. Om daer achter te zeylen / loopt by de zuyd-hoeck van het Eylandt Elsnab daer achter om / ghy laet dan een zwart klipken aen de zuyd-zijde van het gat aen baghboort leggen. Tusschen de twee Eylandekens van Elsnab loopt oock een gat deur / daer men met Boeyers en kleyne / maer met geen groote Schepen deur mach.

Koot-holm.

Van neffens Elsnab is de Cours boort inwaert aen / noord noordoost ontrent anderhalf mijl tot de Koot-holm dat is een groote roode ronde klip / vol met boomen bewossen / daer beoosten leyt noch een kleynder kale klip / het baerwater is daer tusschen beyden deur / en ontrent een Musquet-schoot wijdt. In dat naeuwe is over al goede Ancker-gront.

Van het Noord-eynde van de Koot-holm / streckt een groote rye klippen en Holmen af / tot aen de Oost-wal van het Liet / daer moet men deur zeylen. Als ghy tusschen de Koot-holm en de voorsz. kale klippen daer beoosten deur zeylt / gaet dan noch ontrent een vierendeel mijls voort noord noordoost aen / tot dat ghy komt neffens het vierde gat van de Koot-holm af te tellen / dat benoorden de Koot-holm deur die voorsz. rye holmen deur streckt / ghenoemt

Sint Jans Gat.

S. Jans gat / streckt deur ontrent noord noordwest of wel soo noordelijck / het is een kort verlaet / loopt daer deur.

Kaed-holm.

Deur S. Jans Gat zijnde / gaet weder noord noordoost ontrent een vierendeel mijls tot de Kaed-holm / dat is een lange klip / daer op staen drie Tonnen op stengen / die laet ghy aen baghboort / en loopt daer beoosten heen. Van de noord-hoeck van die Kaed-holm loopt een kikken ofte vuyltken af dat moet men schouwen.

Groote Daler.

Van de Kaed-holm na de groote Daler / is de cours n. w. ten noorden / dat is een Haven aen de west-zijde van 't Liet / daer leyt een Kerck-hof binnen aen het Landt daer het verslagen Poolsche volck van de laetste Poolsche Oorlogh / begraven leydt. Neffens dat Kerck-hof is een Sandt-bay daer is goede Ancker-grondt / gheljck in die voorsz. Haven over al is. Aen de noord-hoeck van de Haven de groote Daler / leyt een blinde klip dicht by Landt / geheeten de Soutsack.

Sout-sack.

/ daer en is niet meer als negen voeten waters.

Kleyne Daler.

Van de groote Daler is de Cours voort noordoost een half mijl tot de kleyne Daler / dat is een hooge steyle klip / de hooghste die men op 't gantsche Liet onder alle Scharen vint / loopt daer bewesten heen / en laet die aen stuerboort. Daer tegen over aen de w. zijde leyt noch een andere klip / die men oock de Daler noemt / daer bewesten / te weten tusschen die klip en 't vaste Landt is oock een openinge daer men deur zeylen mach.

De Hart-stick.

Streckt binnen die voorsz. klip aen 't weste Landt gaet de Hartstick in / dat is een voert die streckt eerst west ten noorden in / een stuck weeghs / en na noordwest / en komt benoorden Wacr-holm by Koninex-haven op 't Liet. De Kon. Majestept heeft daer voor aen sommige schepen doen sincken / soo dat men met groote schepen daer niet en mach deur varen / dan alleenlijck met kleyne Jachten.

Steen-deur.

Van de kleyne Daler is de Cours noord noordwest ontrent een half mijl tot Steen-deur / een groot Eylandt / dat moet men aen stuurboort laten / en loopen daer dicht by langhs / ghy sult soo een ronde klip zuyd-waert daer tegen over aen baghboort laten / en zeylen daer tusschen beyden deur / dat gat streckt noordwest deur. Aen 't west-eynde van 't groote Eylandt Steen-deur leyt een kleyne zwarte klip / daer loopt men by om / weder oost-waert aen.

Hoe-haven.

Van Steen-deur na Hoe-haven is de cours oost noordoost anderhalf mijl / ofte twee kleyne mijlen / dat is een klip leggende in de wijde Voert / laet die aen stuurboort / en zeylt daer bewesten heen by 't West-landt langs tot Berck-haven toe. Tusschen beyden ontrent ten halven leydt een Haven genaemt de Krups-haven / daer is 't goet leggen voor een weste en noordweste wint.

Berck-haven.

Berck-haven leydt van Hoe-haven verscheyden n. o. ten noorden ontrent anderhalf mijl / dat is een haven tusschen twee Eylanden daer 't goet setten is voor alle winden / soo wel voor de gene die van Stockholm komende / na de noord-bodem / als af-waert begeeren te zeylen na Landsoort / daer is (gelijck tot meest alle plaetsen tusschen de Scharen) goede kleygront. Komende van Hoe-haven / willende na Stockholm / laet men dese twee Eylanden van Berck-haven aen stuurboort / en loopen tusschen die en den hoeck van 't vaste Landt om.

Duer-haven.

Van het enge tusschen Berck-haven en de voorsz. hoeck na Duer-haven is de cours noordwest ontrent een half mijl. Aen de zuydwest-zijde van dat baer-water neffens den hoeck tegen over Duer-haven leggen 2 blinden / aen elcke zijde van den hoeck een / d'een aen de noordwest-zijde en d'ander aen de zuydoost-zijde / in 't gemeen staet op elck van die een Boomken tot een Baken.

Dzap-boom.

Van den hoeck van Duer-haven na de Dzap-boom is de cours zuydwest ten westen wel soo westelijck oock ontrent een half mijl / het heet oock Duer-haven van den hoeck af binnen de Holmen tot voor de Bay / daer langhs en oock binnen de holmen is 't over al goet leggen: de kleyne holmkens die in 't gat van de Dzap-boom leggen / moet ghy aen stuurboort van u laten.

Wind-stroom.

Van de Dzap-boom na de Wind-stroom / is de cours eerst noorden en noorden ten westen tot ontrent half wegen / daer sult ghy vinden een Eylandeken met een Boomken / laet dat aen baghboort / en gaet van daer voort noord noordwest tot de Wint-stroom. In de Wint-stroom is 't goet setten by de wal / behalven in 't noord-eynde van die Stroom / daer en is geen Ancker-gront. Van de Dzap-boom tot de Wint-stroom is 't ontrent een mijle weeghs.

De Seugh.

Van de Windt-stroom na de Seugh is de cours west noordwest een kleyn half mijlken / dat is een Singel ofte steen-banck gelijcke water / loopt daer benoorden heen / en laet die aen baghboort.

Scheg-gen.

Van de Seuge na Scheggen is de cours west ten noorden een mijl / loopt daer by de zuyd-wal langhs. Tegens Scheggen komende / sult ghy sien op de hoek van de zuyd-wal een ront boomken / tegens over dat boomken wat meer noordelijcker als mits-waters / leyt een blinde klip / om die te schouwen / moet men de zuyd-wal naest loopen. Het kak van Scheggen strekt west en west ten zuyden deur / ontrent een vierendeel mijls / 't is naeuw / maer heeft allerwegen ancker-gront.

Steck-zont.

Van Scheggen is de cours west zuydwest een vierendeel mijls tot Steck-zondt / ofte west na Koninex-diep / de Eylandekens aen stuurboort als men na Steck-zont zeylt zijn rontom schoon / soo dat men daer aen alle zijden by om mach.

Dicht aen Steck-zondt komende / vindt men een blinde / wepnigh bezuyden het baer-water. De Steck-zont streckt zuyd zuydwest deur / is een kort verlaet / ontrent een Kabel lenghde langh.

Wack-holm.

Van Steck-zondt na Wacks-holm is het voort zuydwest wel soo westelijck ontrent het vierendeel van een mijl. Op Wacks-holm staet een Koninghs-slot / daer werden alle Schepen (het zy op of af-gaen) gevisiteert / het gat daer neffens is soo na toe gepaelt / dat men 't met een Boom kan stuyten.

Wester-rack.

Van Wacks-holm na het Wester-rack is de cours west zuydwest / en door 't Wester-rack zuydwest. Van daer voort west na Eeldam / dat is een heel naeuw gat / wepnigh meer als een Schips lenghde wijt. Van Eeldam is de cours west tot Mupsholm / dat is ontrent een mijl van Wacr-holm / men laet de hooge rupge Mupsholm aen stuurboort / en loopt daer bezuyden by langhs.

Eeldam

Mups-holm.

Konink-haven.

Van de Mupsholm tot Honincks-haven is het een mijl west en west ten noorden al by zuyd-lant langhs.

Stock-holm.

Van Koninex-haven na de Stadt Stockholm / is de cours noordwest en noordwest ten westen oock een mijl weeghs by de wal langs. Voor de Stadt komende meugdy 't setten daer 't u belieft.

Die te leegh verbalt ofte by eenige andere ongelegentheydt niet en kan by Landtsoort op het Stockholmsche Liet komen / die mach meerder noordwaert door verscheyden

den gaten in zeylen. Onder anderen isser een daer men in zeylen mach/en komen by de groote Daler op 't Liet. En de ander gaet'er in by de Sweetsche Zanden / daer door komt men by een Berck-haven op het Liet. De kennisse van dat gat is een seer hooge Holm/ met een ander die niet soo hoog is daer bezuyden by / tusschen die beyde Holmen gaet dat gat in / is seer nau in 't in-komen / niet boven 2 Schips lenghden wijt. Soo haest men binnen die Holmen komt mach men by de leeghste / dat is de zuydelijckste / om wijcken / en setten het daer achter op seer goede ancker-gront.

Van de Reede in de Sweetsche Zanden / gaet die Voert op eerst ontrent noordwest ten noorden/ en noordwest 4 mijlen weeghs tot aen Bercker-haven / op 't Stock-holmsche Liet. Dit is een seer goet gat / soo wel om in / als uyt te zeylen / maer om dat het van buyten in te komen niet seer licht te kennen is / wert het selden in gezeylt.

Bezuyden of bewesten die 2 voorsz. Holmen aen het in komen van dat gat is het al leegh Landt / soo ghy uyt den zuyden komt / en by dat leege Lant langs loopt / soo lange tot dat ghy het hooge Lant begint te krijgen / sult ghy oock dese 2 voorsz. heuvelen in 't gesicht loopen. Ontrent een mijl t'Zeewaert daer van leggen 3 ofte 4 kleyne Klippen / om daer in te zeylen laet men die aen stuurboort / maer in het uyt-zeylen aen bagghboort.

Van de Eylanden Oelandt en Gotlandt.

VAn 't zuyd-eynde van Oelant/tot het zuyd-eynde van Gotlandt is de cours oost noordoost / of noordoost ten oosten 17 ofte 18 mijlen / maer tot de Karels noordoost wat noordelijcker 20 mijlen. De Cours langhs het vaerwater om van 't zuyd-eynde van Oelandt tusschen Oelandt en Gotlandt deur te zeylen / is noordoost ten noorden.

Het Eylandt Oelandt is achtthien mijlen langh / en een groote mijl breet/ als men daer by langs zeylt telt men daer op achtthien Toorens die al plomp zijn: de oost-kust is een schoone kust / streckt noord noordoost en zuyd zuydwest/ maer ontrent 5 ofte 6 mijlen bezuyden het noord-eynde/ daer schiet een Rif ken dwars van het landt af / een groote half mijl in Zee / dat moet men schouwen / daer by gaet een havenken in / daer tamelijcke Schepen in mogen / anders en heeft Oelandt geene Havenen.

Als mede zuydoost van Caspel / welck 2 Toorens heeft/ anderhalf mijl buyten de wal / leydt een blinde klip / langwerpigh langhs 't lant / een Schip breet en lanck / leydt ontrent 10 voet onder water / en by een westelijcke windt wel 12 voeten naer 't water hoogh is / Schipper Pieter Gerrebrantsz. heefter sijn Schip op verloren.

Van 't zuyd-eynde van Gotlandt loopt een buyl Steen-Rif af / een groot stuck in Zee / op 7/ 8/ 9 vadem mach men op 't Loot daer by om loopen.

De Karels zijn twee kleyne hooge Eylandekens gelegen aen de west-zijde van Gotlandt noorden ten westen ontrent 5 mijlen / van de zuyd-punct van Gotlandt / en oost en west van malkanderen ontrent een half mijl/het grootste heet de groote Karel / leydt een groote mijl van het Lant/ het kleynste de kleyne Karel / leydt ontrent een half mijl van de wal. Als men uyt den zuyden komt doet hem de groote Karel op aen 2 heuvelen / de kleyne Karel aen een heuvel en naerder aen 't Landt. Onder de kleyne Karel is rondom goede Reede / op 8/ 9 en 10 vadem / is rondomme reyn en schoon sonder buyten. Tusschen die en 't Landt setmen 't op 6 of 7 vadem / daer is het goet leggen voor alle winden/ soo wel voor die om de oost als om de West begeert te wesen. Die by noorden Gotlandt is / en een Vlegger krijght/ mach 't ook onder de groote Karel setten / maer onder de kleyne is verre de beste Reede. Onder de groote Karel mach men 't setten aen de west en oost-zijde / maer aen de noord en zuyd-zijde is die buyl / komt die daeromme by nacht niet nader als op 11 of 12 vadem.

Groote Karel. Kleyne Karel.

Tusschen de beyde Karels is 't 13 en 14 vadem diep.

Ontrent ten halven tusschen de Karels en 't zuyd-eynde van Gotlandt / zuyd zuydoost van de Karel leyt de Haven Boswijk/daer neffens loopt een Rif aen de noord-zijde van de wal een groot stuck in Zee / komt dat niet nader als 7 of 8 vadem. Als men neffens de voorsz. Zuyd-hoeck is ontrent een half mijl van landt / en benoorden Gotlandt heen wil zeylen / moet men niet noordelijcker als noordwest aen zeylen / soo om dat Rif van Boswijck te schouwen / als om boven de Karels te zeylen.

Bos-wijck.

Neffens West-hoeck zijnde een kleyne mijl benoorden Boswijck / streckt een Rif dwars van de wal een half mijl in Zee.

Twee of drie mijlen noordoost van de Karel / leyt dat Eylandt Reef-holm/daer neffens loopt men in Westergaerde/ men mach daer rondom zeylen en setten. Wepnigh daer benoorden leyt de hooge noordwest-hoeck van Gotlandt. Reef-holm.

Twee mijlen benoorden die hooge hoeck leydt de Stadt Wis-buy ontrent 5 mijlen n. o. van de Karel. Men plach van oude tijden daer achter een groot Hooft of Kiste leggen.

Wis-buy is eertijts een vermaerde Koop-stadt geweest/ daer groote Koop-handel plach gedreven te werden/ dan is nu door Godes gehengenisse gantsch vervallen en tot niet geworden. De Hense Steden hebben daer lange tijdt haer stapel en af-slagh gehouden. De oude Water-Rechten zijn daer gemaeckt / ook de oude vermaerde Lees-kaert / men siet daer noch hedensdaeghs veel oude vervallen huysen/ van kostelijcke Marmer en gehouwen steenen / waer uyt men ten deele mercken en oordeelen kan / hoedanigh haer treffelijckheyt is geweest. Wis-buy.

Van Wis-buy streckt de kust voort n. o. na 't eynde van Gotlandt ontrent 7 mijlen. Maer van de Karel tot Gotscheslandt is de cours noordoost 16 mijlen / dat is een Eylandeken daer geen volck op en woont/en staet vol geboomte: men mach daer rondom zeylen/en heeft een witte strant. Van de noordwest-hoeck schiet een Rif ken af / desgelijcks een van de zuyd-hoeck een goet stuck t'Zee na 't noord-eynde van Gotlandt. Aen alle zijden van Gotscheslandt mach men 't setten op 6/ 7/ 8/ 9/ 10 en 12 vadem / al schoone en goede Ancker-grondt / maer die voorsz. Reden moet men schouwen. Het leyt noord noordoost 5 mijlen verscheyden van Faro / 't noord-eynde van Gotlandt / als men daer onder te Reede leyt mach men Gotlandt niet sien. Gotscheszandt.

De Koper-steen leydt van Gotsche-sant verscheyden noordwest ten westen 2 groote mijlen. Koper-steen.

Op 't zuyd-eynde van d'oost-zijde van Gotlandt staet een hooge Toren / geheeten Houborgh / daer 't zuyd-eynde van Gotlandt ook Houborgh na genoemt wert. Daer by gaet een Rivierken in / daer voor mach men 't setten op 6 of 7 vadem. Houborgh.

Vier mijlen noordoost van de voorsz. zuyd-hoeck leydt Heyligh-holm/ dat is een goede Haven / maer overmits die wepnigh is bevaren / soo is die ook wepnigh bekent. Heyligh-holm.

Anderhalf mijl beoosten Heyligh-holm leydt de Haven Narwijck / op de oost-zijde van die Haven leydt een lange klip / daer moet men by in loopen / en laten een andere scherpe klip aen bagghboort / binnen de Haven set men 't daer op 4 of 5 vadem. Narwyck.

Twee mijlen daer beoosten leydt Sand-wijck / dat is een goede Haven voor een weste / noordweste / noorden / oosten / en zuydoosten windt/ streckt ontrent noorden in / een zuyden windt waeyt daer open in / aen de oost-hoeck / dat is een leege kale hoeck / leydt een Holm die aen 't Landt vast is / daer op staet een Warder / van die hoeck loopt een kleyn Zantrif ken af / dat mach men op 5 of 6 vadem omloopen. Binnen aen die Holm is een Bzugh van Masten / die een wepnigh van de wal af-streckt. Wilt ghy daer in de Haven setten / soo loopt by de oost-wal langhs / tot binnen die Bzugh / en settet daer de oost-wal naest / alsoo dat die voorsz. oost-hoeck zuydoost of zuydoost ten zuyden van u staet / op vier / vijftehalf ofte vijf vadem / daer is schoone kley-zant-gront / en seer goet leggen/ voor weste / en noorde / en ooste winden. Sand-wijck.

Een mijl beoosten Sant-wijck leydt dat Eylandt van Oostergaerde/ ontrent ten halven tusschen beyden de eynden van Gotlandt noordoost van de zuydwest-hoeck / dat is een Eylandt sonder boomen. Onder dat Eylandt is seer goede Reede voor alle winden / soo wel voor de gene die om oost / als die om west begeert te wesen. Uyt de west komende / of van Sant-wijck by 't Landt langhs / dan is de noordwest-hoeck (dat is een hooge kale graeuwe hoeck) verborgen achter een hoeck van 't vaste Landt van Gotlandt / soo dat het van verre geen Eylandt en schijnt / maer daer by komende opent het hem / dat men ruym genoegh daer tusschen door mach sien: zeylt daer tusschen beyden mits waters in / het isser schoon en klaer / maer wat oneffen van gront / te weten 8/ 10/ 12 en 14 vadem/ dan behoeft niet te schroomen. Wilt ghy daer onder setten voor noordoostе of ooste winden / soo set daer tusschen het landt / en het Eylandt / alsoo dat de voorsz. kale graeuwe noordwest-hoeck noorden / en de zuydelijcke oost van u staet / op 9 ofte 10 vadem. Ofte wilt ghy setten voor een zuyden / en zuydwesten of westen windt / soo loopt het innewaert by dien voorsz. kaleu graeuwen hoeck om / brenght die zuyd zuydwest van u / en settet daer op seven/ acht/ negen of thien vadem / daer is schoone gront van kleyn wit en zwart zant. Oostergaerde.

Recht benoorden het Eylandt is een groote inwijck aen Gotlandt / daer mach men het ook setten op seven en acht vadem / voor westelijcke winden.

Soo ghy benoorden Oostergaerde wilt in of uyt zeylen / soo komt het Eylandt niet seer na / van de oost-hoeck streckt een Rif af verre in Zee/ dat is een goet half mijl buyten landt niet dieper als derdehalf vadem/ steenigh en seer oneffen / is te vermoeden dat het naerder aen landt noch ondieper en buyler is. Van de zuydoost-zijde loopt ook een blackte af/ een goet stuck t'Zeewaert / tot sommige plaetsen niet dieper als 3/ 4 en 5 vadem / ook heel oneffen / daer men hem voor wachten moet.

Dzie

Dzie mijlen noozden ten oosten van Oostergaerde lept een Haven geheeten Sliet of Sliethaven / strecht noozden en noozden ten westen in / achter sommighe Eylandekens / daer is 't goet legghen vooz oostelijcke / westelijcken en noozde winden. Op een van de noozdelijckste Eylandekens staet een verfallen Kerck. Men komt daer van bezuyden by de wal langhs in. Van daer tot Farosondt strecht de Kust noozden ten westen twee mijlen.

Farosondt mach men loopen op 2 en 3 vadem waters / daer staet een Kerck met een plompe Toren op het landt. Van 't noozd-eynde van de Farosondt strecht een duyl booz Oif een groote mijl of anderhalf in zee / geheeten Salf-oncrepn / daer moet men hem wel van wachten als men benoozden Gotlandt wil om loopen.

Van Farosondt tot Gotsche-zant is de cours n. n. o. ontrent 5 mijlen.

Van diepten en gronden omtrent Gotlandt en Oelant.

TUsschen de zuyd-eynden van Oelandt en Gotlandt / in 't vaer-water is het oneffen om looden / somtijts heeft men 22 / 23 en somtijts weder 28 / 29 / 30 vadem / al zwarte gruysige gront / somtijdts steenen soo groot als erwitten zwarteerdigh.

Als Houbozgh n. n. o. 5 mijlen van u is / daer is 't 15 vadem diep / steenige gront / van daer noozdoost aen / twee mijlen / daer is het 20 vadem diep / gruysige steenige gront. Seer naer ontrent die plaetsen soo verre van Landt dat men Gotlandt niet sien mach / zijn bancken daer het niet dieper is als 12 vadem. Diergelijcke oneffen gronden zijn ock neffens 't zuyd-eynde van Oelandt / als in 't voozgaende is gesept / maer tusschen beyden is dieper water. Soo ghy in 't vaer-water van Kp na Bozgholm komt tusschen de zuyd-eynden van Gotlandt en Oelandt / en by leggen moet als ghy zijt op de 10 ofte 12 vadem / en dan na Oelandt toe zeylt / sult ghy dieper water krijgen.

Soo ghy by-leght tusschen Oelandt en Reefkol / en dat Reefkol zuyd zuydoost en zuyden ten oosten van u komt / soo verre buyten 't Landt / dat ghy dat niet sien kondt / soo krijght ghy ock diergelijcke oneffenheden van 10 / 12 vadem / root grof steen-zant / en ock wel zwartachtigh grof zant-steen-gront: zydy Oelant naest / ghy krijght op de 10 of 12 vadem putten in 't Smeer / soo dat het schijnt dat die gronden van Oelandt overloopen tot aen of Reefkol. Diergelijcke gronden en oneffenheden schijnen ock van het zuyd-eynde van Gotlandt over Zee te strecken / na Kijghs-hooft: want als het zuyd-eynde van Gotlandt ontrent noozden van u komt / al is het 10 of 12 mijlen van u / sult ghy diepte vinden van 16 / 20 vadem steeck-gront / gelijck van Oelandt / maer soo Gotlandt oostelijcker of westelijcker van u is / hebt ghy dieper water.

Als ghy zijt ontrent een mijl bewesten de zuydwest-hoeck van Gotlandt / alsoo dat die z. o. of oost z. o. van u is ontrent een mijl / soo leggen die Karels ontrent noozden van u / die kont ghy by klaer weder pas sien / daer ontrent is het black water by wat van de wal af. Als de westhoeck of steyle hoeck ontrent noozden van u is / wepnigh bezosten ofte bewesten / daer is 't 10 / 12 / 14 / 16 ende 18 vadem diep / een groot stuck van Landt / maer als die hoeck noozdoost / oost noozdoost of oost van u komt / daer is 't over de veertigh vadem diep.

Tusschen de zuydwest-hoeck van Gotlandt en de noozd-hoeck van Oelandt is 't ock heel diep / soo dat men met 40 vadem daer geen gront werpt.

Als men n. w. en n. w. ten n. ontrent 2 mijlen van Houbozgh is / daer hebdy groot root steen-zant en zwarte-steenen daer in soo groot als bonen.

Tusschen Gotlandt en de Sweetsche-scharen in 't vaer-water is 't diep 34 / 36 / 38 / dicht by Gotlandt 25 vadem.

Als de Toren van Houbozgh west noozdwest van u is / soo verre dat ghy die van de Companje sien meught / daer is 't 30 en 31 vadem diep / maer noozd noozdwest van u wozt het blacker / 25 en 26 vadem.

Tusschen Houbozgh en Oostergaerde lept een Banck van 24 vadem grof root zant / soo verre buyten landt dat men 't landt uyt de Mars niet en mach sien. Daer beoosten leydt noch een Banck van 14 vadem graen en wit zant / als men daer over is heeft men geen gront op 40 vadem.

Twee mijlen buyten het landt bewesten Oostergaerde / daer is 't diep ontrent 31 vadem steeck-grondt.

Die van Bozgholm booz-by Oelandt na Oostergaerde zeylt / die spoert sijn Loot niet / maer taste dickwils upt na dese voozs. Bancken en gronden / men kan daer byp wat gissinge na maken.

Soo ghy gissinge mocht maken by nacht op Gotlandt aen te komen op de zuydoost-zijde en geen goet gesicht en hebt / soo komt het Landt ontrent het noozd-eynde of zuyd-eynde ock by Oostergaerde niet naerder als op 20 en 24 vadem / soo kondy by nacht niet misdoen. By daegh mooghdy na genoegh komen tot veel plaetsen / op 7 / 8 of 10 vadem.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Houbozgh tot Oostergaerde noozdoost	9 of 10 mijlen.
Van Oostergaerde tot Farozont noozden ten oosten	5 mijlen.
Van Farozont tot Gotsgezant n. n. o. en noozden ten o.	4 of 5 mijlen.
Van Houbozgh tot de Karels noozd noozdwest	5 mijlen.
Van de Karels tot Wisbuy noozdoost	5 mijlen.
Van de Karels tot Gotsgezant noozdoost	16 mijlen.
Van Houbozgh tot het noozd-eynde van Oelandt n. w.	10 of 11 mijlen.
Van de Karels tot de Sweedtsche Jonchzouw w. ten n.	10 mijlen.
Van de Karels tot het gat van Stockholm n. wel soo westelijck	17 mijl.
Van de Karels tot Boechschaer n. o. wel soo noozdelijck	35 mijlen.
Van Gotsgezant tot Boechschaer noozdoost ten noozden wel soo noozdelijck	15 of 16 mijlen.
Van Gotsgezant tot de zuyd-hoeck van 't Alantsche Haf / noozden ten oosten	25 of 26 mijlen.
Van Gotsgezant tot Upttop noozdoost ten oosten	27 mijlen.
Van Gotsgezant tot Dageroozt oost noozdoost	20 mijlen.
Van Gotsgezant tot Derwinda zuydoost	23 of 24 mijlen.
Van Oostergaerde tot Dageroozt noozdoost ten oosten	29 mijlen.
Van Oostergaerde tot Derwinda oost ten zuyden	22 mijlen.
Van Oostergaerde tot Koninckxberger-Diep z. ten o.	38 of 39 mijlen.
Van Oostergaerde tot Kijghs-hooft zuyden ten westen	34 mijlen.
Van Houbozgh tot Hondtsoozt o. n. o. en n. o. ten oosten	37 mijlen.
Van Houbozgh tot Luseroozt o. ten n. wel soo oostelijck	30 mijlen.
Van Houbozgh tot Derwinda oost wel soo noozdelijck	28 mijlen.
Van Houbozgh tot der Memel zuydoost	28 mijlen.
Van Houbozgh tot Koninckxberger-Diep zuyd zuydoost	36 mijlen.
Van Houbozgh tot Kijghs-hooft zuyden	26 mijlen.
Van 't noozd-eynde van Gotlandt tot Derwinda oost zuydoost wel soo zuydelijck	22 mijlen.
Van Scheggenes tot de Sweetsche Jonfer n. n. o.	5 mijlen.
Van de Sweetsche Jonfer tot Idezont het het gat van Westerwijck ofte Silbuy noozden ten westen wel soo westelijck	6 mijlen.
Van de Sweetsche Jonfer Noozder-oozden het noozd-eynde van Oelant oost ten noozden	2 of 3 mijlen.
Van Noozder-oozden tot het gat van Westerwijck n. w.	7 mijlen.
Van Noozder-oozden tot de Barzondt noozden ten w.	11 of 12 mijlen.
Van Noozder-oozden tot de Heveringh of 't gat van Nykoppingh / noozden	13 of 14 mijlen.
Van Noozder-oozden tot Hartsoe / noozden ten oosten	15 of 16 mijlen.
Van Noozder-oozden tot Landtsoozt noozd noozdoost wel soo noozdelijck	16 of 17 mijlen.
Van de Heveringh tot Lantsoozt / oost ten noozden	5 of 6 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

West-hoeck. Houbozgh.



Dus vertoont de west-hoeck of noozdwest-hoeck van Gotlandt / als men uyt den zuyden komt.



Als Gotschezant van u is twee mijlen / vertoont het aldus.



Aldus is 't Landt recht bewesten Oostergaerde gedaen / als die hoeck een groote mijl west van u is / daer is 't diep 24 en 25 vadem steeck-gront.



Oostergaerde een mijl west van u zijnde / is 't aldus gedaen / daer is 't 25 vadem diep.

Eynde van 't Ooster-water.

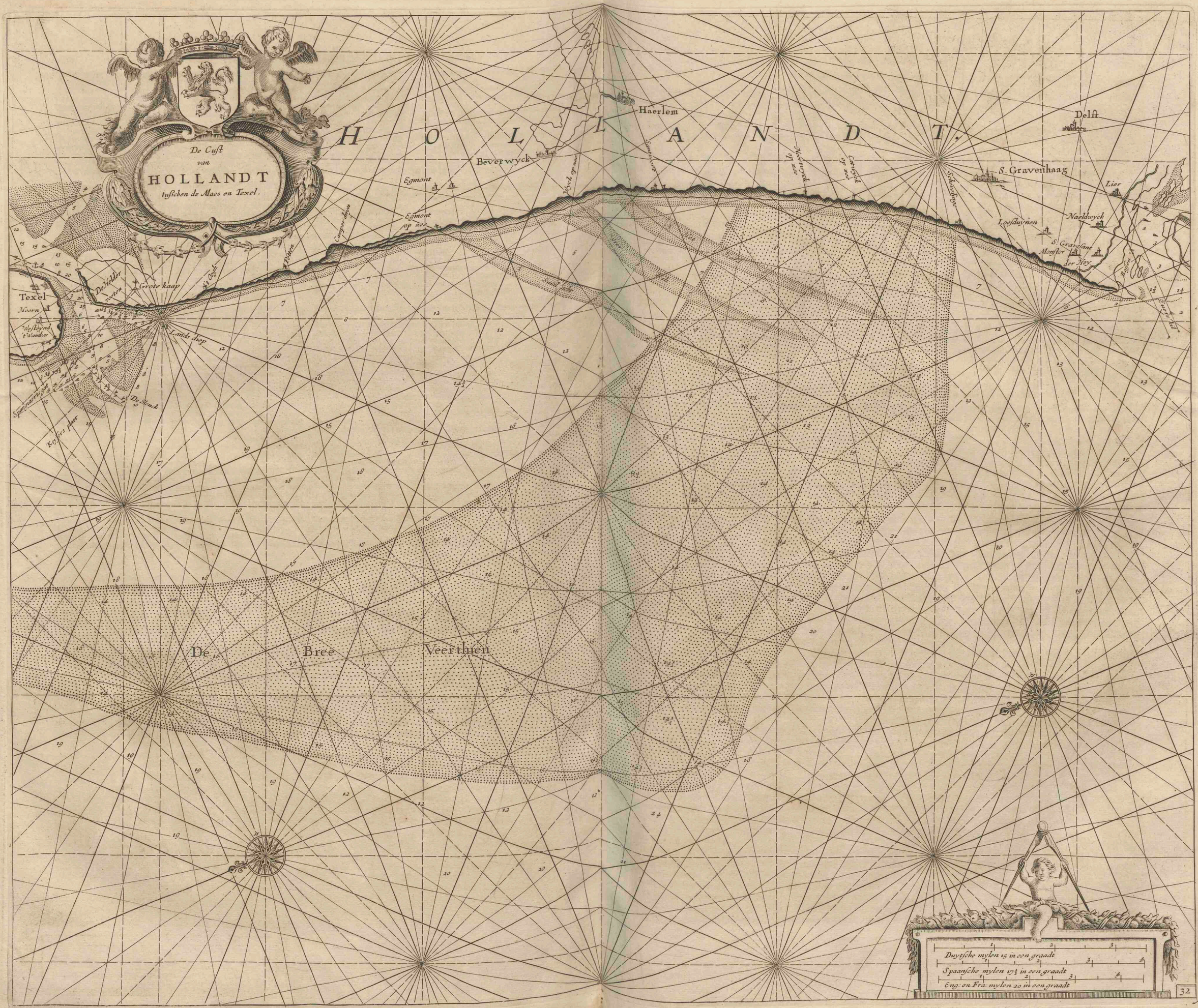
De Cust
van
HOLLANDT
tusschen de Maes en Texel.
H O L L A N D T.
Haerlem
Delft
Beverwyck
Egmont
Egmont op zee
S. Gravenhaag
Lier
Naeldwyck
Loosduynen
S. Gravesant
Monster
der Hey
Texel
Hoorn
Grote kaap
Lands diep
De Slenck
De Bree Veerthien
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt
32

34

TWEEDE DEEL

Van de Nieuwe groote Stuurmans-

ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

'tEERSTE BOECK

VAN DE

WESTERSCHE SCHIP-VAERT.

Inhoudende

De Beschrijvinge der Zee-Kusten van Hollant, Zeelant en Vlaenderen, van Texel tot de Hoofden.

De Eerste Vertooninge,

Waer in zijn:

De Texel-Stroom en de Gaten van Texel.

Pampus.

DJe van Amsterdam wil zeylen na het Val van Urck / zeylt midts-waters na Ty-ooxt / en van daer over Pampus met een diep-gaende Schip / (dijk ellen ofte meer diep gaende) houdende de Kerck van Marcken buyten 't landt van Vdam / ghenaemt Schijfeldoecks-haven / tot dat de Tooren van Zuyder-wou vooz by Kinniger-buurt komt / dat zijn de Huysen half-wegh / tusschen Schijfeldoecks-haven ende Durgerdam / gaet dan landewaert oost / tot dat de Nieuwe Kerck t'Amsterdam omtrent Durgerdam komt / houdt die soo tot dat de Weesper Kerck vooxby 't Huys te Muyden is / soodanigh dat die Muyden weynigh nader staet als het Huys te Muyden / hout Weesp alsoo / tot dat Edam komt buyten het oost-eynde van Marken. In dit Vaer-water is 't een half elle dieper dan of men recht deur zeylde.

Maer om Muyder-zant te schouwen / placht men de Huysen / die op Ty-ooxt plachten te staen / te bzengen bezuyden de Heyliger-stee tot Amsterdam / daer kan men wat gissinge na maken / dat zijn goede langhs-mercken / als Monickendam is omtrent het west-eynde van Schijfeldoecks-haven / en dat Huys te Muyden tusschen Weesp en de Kerck te Muyden / dan is men neffens Muyder-zant. Om recht deur over Pampus te zeylen / sal men Diemer-tooren over of omtrent den hoeck van Ty-ooxt houden / soo langh ghy Ty-ooxt sien meught / dat is een recht langhs-merck om over Pampus te zeylen.

Houtribbe.

Komende neffens het oost-eynde van Marcken / moet men nooxdoost aen / of wel soo oostelijck / na't Val van Urk / dat zijn 5 mijlen. Op een mijl weeghs by Urck komende / ontmoet men een hart Zandt / de Hout-ribbe / streckende zuydoost en nooxdwest dwars over 't Vaer-water / daer is niet meer waters op / als op 't Vlack van Wieringen ofte Vrieslant / men kan daer op ock geen dieper water vinden als recht deur. Als Enkhuysen nooxdwest en nooxdwest ten westen van u leyt / dan zijt ghy op de Hout-ribbe. Eer men tegen 't Zandt komt / kan men des nachts 't vuur op Urck sien. Als Urck of 't vuur nooxdelijcker als nooxdoost van u is / ende dat ghy dzooghte krijght / dat 's buyten twijffel van de Hout-ribbe / want soo meught ghy 't Enchuyser-zant niet bezeylen. Uyt den zuyden komende zijt ghy niet eer om Enchuyser-zant / dan als de Kerck op Urck buyten de Buurt-huysen komt / die is dan oost ten zuyden ende oost zuydoost van u / soo ghy dan nooxdwest ten westen ofte west nooxdwest aen gaet / sult ghy dicht by de kant van 't Zandt langhs loopen.

Met een diep-gaende Schip moet men de Kerck bzy wat deur de Huysen bzengen / tot datse oost zuydoost van u staet / dan mach men nooxdwest ten westen aen gaen / ofte soo men Medenblick buyten den hoeck van de Ven houdt / soo kan men geen zant noch dzooghte bezeylen. Als mede soo ghy / uyt den nooxden komende / Urck niet oostelijcker als oost zuydoost van u bzenght / soo meught ghy aen 't Enchuyser-zandt ock niet misdoen. Van Urck na de Tonnen op de Kreupel en Hof-stede is de cours nooxdwest ten westen / daer mede loopt men tot aen de zuyder-Ton op het Wieringer Vlack. In 't laveeren mach men Medenblick wel een weynigh binnen den hoeck van de Ven bzengen / maer Medenblick daer buyten zijnde is men recht in 't Vaer-water.

Merckken van Enchuyser-zandt.

Cusschen Urck en de Tonnen op de Hof-stede / nooxdoost wel soo oostelijck van Enchuyser Tooren / leydt een plaetken van hart Zandt / streckende na 't eynde van Enchuyser-zant / is niet dieper als 't Vriesche Vlack / daer beoosten om is het diepste water / maer bewesten (by sommige het Katte-gat genoemt) is men eerder om de hooge Hooren ofte Enchuyser-zandt / en is goet vooz Schepen die niet diep en gaen.

Merckken van de Ton op de Hof-stede en Kreupel.

De dwers-mercken van de Tonnen / beyde op de Kreupel en Hof-stede / zijn Gzoote-bzoeck en Hem / twee scherpe Toorens / recht over malkanderen / en Warns is een scherp Toorentjen in Vriesiandt / aen de zuyd-kant van 't Lilf van

Staveren / dan hebt ghy de lengte van dese tonnen/die elck op drie vadem leggen/ d'eene aen de oost-wal/d'ander aen de west-wal/op de steert van de Kreupel. 't Vaer-water is daer 5 vadem min een elle steeck-grondt / als de Tooren te Medenblick komt benoorden 't Huys te Medenblick / soo verre als 't Huys breet is / soo zijt ghy 't Kreupel-zant gepasseert: Kreupl. Gaet dan na de Tonne op de Kreupl noordwest en noordwest ten noorden aen / na dat de windt of stroom is / het Vaer-water is daer schaers 5 vadem diep. Tegen de Kreupl in 't uyt-zeplen / of om de Kreupl in 't in-zeplen / dat is recht binnen de Kreupl aen de noord-wal / langhs klar / leydt (na de Zuyd-kreupl. Ton op de Hof-stede) een hart zant op de Plaet / de Zuydkreupl genoemt / met leegh water is daer niet meer dan ses ellen waters / tusschen de Banck en de noord-wal is 't 3 vadem diep/ weke gront/ en daer bezuyden of bewesten 4 en een half vadem. Als Mirnes / een plomp Torenken in Vriesland / komt over een langh Lant-huys bezuyden 't Klif van Staveren/dan komt ghy recht neffens dat voorsz. plaetken.

Mercken van de Kreupl. De Mercken van de Tonne op de Kreupl zijn de scherpe Torens van Twisk over de Boren-molen bewesten Medenblick / en dat plomp Torenken van Mirnes / aen de zuydkant of oost-kant van 't Klif. 't Vaer-water is daer diep vijftehalf vadem / en vijf vadem steeck-gront / de Ton leydt op 4 vadem/ als 't noodt doet mach men wel een kabels-lengh de daer benoosten om.

Mercken van 't Baken op Kreupel zant. Van de Ton op de Kreupel/die op 't oost-eynde van Kreupel-zant leydt op 3 vadem/ tot het Baken op Kreupel-zant is de cours noordwest ten westen en noordwest. Als Lutkebroeck / een kleyn spits Toorenken / komt aen Hem (ook een spitse Tooren) dan is men neffens dat Baken. Van 't Baken op de Kreupel tot de Zuyder-ton op 't Wieringer black/ is de cours noordwest ten westen / of west noordwest na dat de windt of stroom is / die leydt met hoogh water en dagelijcks Tij op 13 voeten en een half/ de mercken daer van zijn dese: Groote-broeck komt tusschen twee Hoy-bergen / benoosten de 5 Water-molens / die benoosten Warvers-hooft staen/ dat is een langhs-merck in 't zuyden/ Twisck/ een scherpe Tooren bewesten Medenblick / komt over Almer-dorp/ daer plach een plomp Toorenken te wesen/ maer is neder gevallen/ daer over nu soo kennelijck niet/ dat was een recht dwars-merck. Op Wieringen staet een Caep/ brenght de Oost-lander Tooren / dat is een plompe Tooren op Wieringen/ tegen over de Caep / en zeylt daer op aen/ ghy sult recht op de Ton verhallen. By de Ton zijnde/ West-lander Kerck komt dan over Cleverste / en acht Meulens benoosten Medenblick recht buyten het Bolwerck van de Stadt. Om het diepste van 't Black te treffen/ komende van de Kreupel / soo neemt acht op de voorsz. mercken: indien Twisck eerder komt aen Almer-dorp / als Clever-stee aen de West-lander Kerck/ soo zijt ghy Bree-zant of de gronden aen stuurboort te na / dat zijn gewisse mercken om over het Black te zeylen als daer geen Tonnen leggen / benoosten de Ton langhs is 't diepste water. Wilt ghy voor het Wieringer Black setten / soo en komt het Black niet nader / dan als Twisck komt een wennigh bewesten Opper-does/of ten halven Opper-does en Almer-dorp.

Mercken van de Zuyder-ton op het Black.

Om over de Gammels te zeylen na Medenblik. Om van de voorsz. Zuyder-ton over de Gammels na Medenblick te zeylen / soo brenght de westelijckste Water-molen van achten/die benoosten Medenblick staen/een Windboom lenghde buyten ofte benoosten het Bolwerck van de Stadt / en zeylt daer by sonder schroomen op aen / tot dat ghy komt op de Reede daer de Schepen gemeenlijck leggen/ ofsoo ghy in de Haven begeert te wesen/ soo zeylt recht op Noorder-hooft aen / daer en is niet dat u hinderen mach. Maer soo ghy over de Gammels moet laveeren / en dat u Schip dieper gaet als elf voet / soo loopt niet langer om de west / dan als die voorsz. Water-molen komt by na of op een handt-spaeck aen het voorsz. Bolwerck / soo dat men daer noch ruym door sien mach / wendt dan / en loopt om oost / soo lange als Groote-broeck komt in de vijf Water-molens (die benoosten Warvers-hooft staen) of daer benoosten aen / ghy en sult soo niet misdoen / want het is daer wijdt en breet.

Om over de Gam- Soo ghy / uyt het Vlie komende / over de Gammels na Medenblick begeert te wesen / soo brenght de Opperdoesertooren over de westelijckste Water-molen van vijven / die bewesten Medenblick staen / en loopt daer op aen / soo lange dat de westelijckste Water-molen van achten / benoosten Medenblick / komt te staen een wind-boom lenghde buyten het Bolwerck / als hier voor noch eens gesept is. Dese mercken dus hebbende / en dat het duyster woort / soo gaet zuyden en zuyden ten oosten aen / na dat de windt of stroom is/ghy sult niet konnen misdoen/noch de Stadt missen. In dit voorsz. Vaer-water is niet minder diepte als op het Wieringer-black / en al steeck-grondt.

Als Twisker Tooren is over de westelijckste Water-molen op een na van de vijf/ die bewesten Medenblick staen/ en Groote-broeck in de buurt Huysen / benoosten de vijf Water-molens aen de Oosterdijck / soo zijt ghy op 13 voet van de noordwest punt van de Kreupel/ en de steert van de Kreupel gepasseert. Op de voorsz. mercken en 13 voet leydt een drie-been / en aen de voorsz. west-wal leggen 3 drif-bakens op 12 voet / dan komt die westersche water-molen van de acht / die benoosten Medenblick staen / omtrent een spaeck lenghde van het Bolwerck van de Stadt. Dan om het diepste water te hebben en seker te gaen / soo reguleert u na de voorsz. mercken / te weten van Opperdoeser Tooren over de westelijckste Water-molen van die bewesten Medenblick staen / ghy sult soo niet minder water hebben als op het Wieringer-black.

Om over 't Wieringer Black te zeylen Van de Zuyder-ton na de tweede ofte Middel-ton / is de cours noordwest ende noordwest ten noorden / dan om het diepste water te treffen / gaet eerst noordwest / soo lange tot dat Ypele-hover Kerck komt over de Water-molen / genaemt de Bol-meulen / dan voort noordwest ten noorden: Als de Boren-molen op Wieringen komt in 't Glop van den Oever / dan hebt ghy de lenghde van de tweede Ton / die leydt op het west- ofte zuyd-eynde van een Plaetken / ghenaemt de Kepel / het Vaer-water is daer bewesten heen / en met leegh water stijft twee vadem / met hoogh water schaers 3 vadem diep. Aen de west-zijde van 't Vaer-water/ tusschen de Zuyder-ton ende de Middel-ton / de Middel-ton naest/ leyt een hart Zandt / geheeten de Seugh of de oude Seugh/ is aen de oost-kant heel schor en stepl/dat mach men in 't opzeplen achter een hoeck ofte steert onder-zeplen / daer bewesten loopt noch een steert om de noord / een groot stuck na de noordoostse Ton. Op de uytterste ofte noordelijckste punt / geheeten Seugh-oort / staet altijt een Baken. Op Wieringen op den Oever staen twee Tonnen / Caepkens/ het een op het noord-eynde van den Oever / 't ander op het Hooft / zijn soo klein dat mense qualijck sien kan / als ghy van de Zuyder-ton af komt na de Middel-ton / soo houdt die niet over een / soo ghy die over een brenght / soo zijt ghy heel dicht aen de Zuyd-wal / en sult de oude Seugh eken konnen mis loopen / maer hout de zuydelijckste een wepnigh bewesten de noordelijckste / dan sult ghy langhs het rechte Vaer-water loopen/en aen de oude Seugh niet konnen misdoen / die mercken moet ghy / by de Middel-ton komende/ verlaten / en dan niet langer gebruycken.

Van de Middel-ton tot de Noorder-ton/is de cours noordnoordwest / neffens de noorder-ton komende / soo komt de Oost-lander Kerck en de Boren-meulen beyde over een kapelleken met roode pannen gedeckt / dat op den Oever staet/ daer neffens staet oock het voorsz. Baken op Seughoort. By de Noorder-ton is 't schaers 3 vadem diep met hoogh water / het Vaer-water is daer bewesten langs. Als ghy by de Noorder-ton komt/so blijft noch al by de voorsz. n.noordwest cours/ tot dat d'Oost-lander Kerck komt benoorden de Wierdijck van den Oever / dan zijt ghy het Plaetken / dat by de noorder-ton leyt / gepasseert / als dan de Oost-lander Kerck van de Wierdijck komt / gaet dan noorden en noorden ten oosten aen na de Nes / in dat Vaer-water is 't ruym en breet / de west-wal geheel tot de Nes toe is heel black/daer mach men niet aen misdoen/ maer by by langhs loopen/al was 't schoon een leger wal/maer de oost-wal is stepl/besonder wat uytterlijck na Jaep-vaer toe. Als de groote Caep op Wieringen een goede Schips-lenghde staet benoosten de Huysen op den Oever / dan is men wel te wege en recht in 't Vaer-water tusschen de Noorder-ton en de Nes. Als Ypel- de Nes.
hooft en Stru over een zijn / daer is de Reede daer men loft en


De TEXEL Stroom met de gaten van't Marsdiep.
Medenblick
Enckhuysen
Wieringen
TEXEL.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Engel: en Fra: mylen 20 in een graadt


Caarte van DE MASE Ende het Goereesche gat.
t'Amstelredam, By Hendrick Doncker.
Rotterdam
Delfshaven
Schiedam
Vlaerdingen
Delft
TLANDT VAN PUTTEN.
TLANDT VAN VOOREN.
Den Briel
Wets Vooren
Goeree
t'Landt van Goeree.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt

en ladet / men set'et daer ontrent te midden in 't baerwater op 4 vadem / hoe nader de oost-wal hoe dieper. Jaepbaer is een steert-zant ofte plaet aen de oostwal vast die men af zeplende mach onderzeplen / maer besonder in 't opzeplen / op 6 ofte 7 vadem / daer lept een zwarte ton. Op de hoek van de Nes tegen over Jaepbaer lept een witte ton / die leggen beyde op 3 ofte vierdehalf vadem / des winters als de tonnen worden opgenomen / soo wert in plaetse van de witte ton een baken op de Nes geset. Van de Nes tot Vogel-zant is de cours meest noordwest / daerom als ghy de ton ofte het baken op de Nes hebt / gaet dan westelijcker / noord noordwest / en noordwest ten noorden en noordwest tot het baken op Vogel-zant / de west-wal mach men looden op 6 en 7 vadem / de Mercken van dat Gack zijn de Meulen van ooster-eynd (dat is een buurt huysen op 't oost-eynt van Texel) en de Kaep die op den Dijck staet / over een / dan zijdy mitswaters in 't Diep / dat is 10 / 11 / 12 vadem / als de Meulen een stuck bezuyden of bewesten de Kaep staet / dan zydy by de zuyd-wal / die is seer stepl / dat ghy met laveren die niet nader meught komen als op 8 oft 9 vadem / maer voorby Vogel-zant werdt die blacker / en de oost-wal heel stepl. Soo haest ghy gevoelt dat het begint te droogen / moet ghy wenden / soud anders terstont tegen de oost-wal wesen.

Jaep-baer.

Vogel-zant.

Van het baken op Vogel-zant is de cours west noordwest tot de ton op Burgh-zandt / die lept op de straet van de Schaer / de mercken daer van zijn het Eyerlant / effen aen de oost-hoeck van 't eplant Texel / en de Kerk van de Hoorn op Texel aen Zuyd-haffel / dat is een drommel huysen benoorden de Schans / ofte als gy om Vogel zant komt / soo houdt de voorsz. Kaep en Meulen over een / tot dat den Hoorn voorsz. komt aen oft door Zuyd-haffel / loopt dan daer op aen / als dan Eyerlandt komt effen aen den Oost-hoeck van Texel / dan hebt ghy oock de lengde van de Ton op Burgzant / gy meugt den Hoorn wel een stuck benoorden Zuydhaffel brengen / maer geensins daer bezuyden / soud anders tegen de zuyd-wal aen geraken. Om van daer te zeplen na de Hoopvaerders Reede / soo houdt den Hoorn aen Zuydhaffel / en zeplt daer op aen / tot tegen Texel op de Reede / en set'et daer waer 't u goet dunckt / voor Ooster-eynd is 't best voor klepne schepen / daer is 't black water / en gaet weynig stroom / maer de meeste Schepen setten 't voor de Geest.

Burgh-zandt.

Hoop-vaer-ders Reede.

Op de hoeck van den Bos lept een witte ton / op drie vadem aen de West-hoeck van de Balch / die laet men aen stuurboort / en loopt daer beoosten om in de Balch voort by de bakens langhs na de Wieringen toe / de bakens alle moet men oock aen stuurboort laten. Den Bos.

Om van de Helder op te zeplen na 't Wieringer Black / soo gaet noordoost ofte wat oostelijcker / na dat de wint ofte stroom is / of op 8 of 9 vadem by Texel langhs / tot dat den Hoorn komt benoorden Zuyd-haffel / maer wacht u van de Wieringer zijde / die is daer soo stepl / dat ghy den eenen voet soudt hebben 12 of 13 vadem / en tegen de wal wesen / eer ghy noch eens soudt mogen 't loodt werpen.

Als dan den Hoorn komt benoorden Zuyd-haffel / soo houd die soo staende / en zeplt daer op na Vogel-zant / als het Eyerlandt komt effen buyten den Oost-hoeck van Texel dan hebdy de lenghde van de ton op Burgh-zant / die lept aen de zuydwal op de punct van een staert die men op 5 of 6 vadem mach onderzeplen. Van die ton op Burgh-zant / is 't oost zuydoost tot het baken op Vogel-zant / maer zeplt op de voorschreven Mercken van de Hoorn en Zuyd-haffel / soo lange tot dat ghy de Kaep op Texel en de Meulen van 't Ooster-eynd over een hebt / houdt die dan over een / verlatende de eerste Mercken / en zeplt soo tot de ton ofte baken op de Nes / soo loopt ghy midtswaters in 't baer-water / dat is 10 / 11 en 12 vadem diep / soo ghy de Meulen brenght een stuck bewesten de Kaep / soo sult ghy dicht by de zuydwal zijn / die is soo stepl / dat ghy met laveren die niet nader meught komen als op 8 of 9 vadem ; om de Nes komende / gaet dan zuyden ende zuyden ten westen na de ton op 't Black. Burgh-zant. Do Nes.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Op 't Wieringer Black maeckt vol Zee een zuydoostе en noordweste Maen.

Voor Texel op de Hoopvaerders Reede / een oost zuydoost / en west noordweste Maen.

Hooghten.

Het Marsdiep lept op 53 graden / zeplt uyt de Noord Zee / op sulcke hooghte zijnde / oost aen / sult recht daer op verballen.

De Tweede Vertooninge,

Waer in is:

De Hollantsche Kust / van Texel tot de Maes / als

mede de Gaten van Texel / de Maes en 't Goereesche gat.

Om uyt het Texel te zeplen.

OM van de Hoopvaerders Reede uyt het Texel te zeplen / soo gaet eerst zuydwest ofte wel soo westelijck na de Helder / ofte loopt by de Texelsche zijde langhs op 9 of 10 vadem / tot by de Helder / en daer dicht by de wal uyt west aen / en te met wat noordelijcker / tot dat de Kapen op Huysduynen over een / ofte de grootste door de kleynste te weten daer bewesten komt / gaet dan noord noordwest / noordelijcker oft westelijcker na dat de wint ofte stroom is / tot tegen de noordwal op vijf of ses vadem / en loopt daer byp by uyt tot heel in Zee.

Als de Tooren van west-eyndt (die men de Westen ofte het Wambus noemt / oost noordoost van u komt / of weynigh oostelijcker / soo hebt ghy de lenghde van Kaep en Toorens-ton / dat is de innerste ton van Spangiaerts-gat / die sult ghy aen baghboort gewaer worden / daer benoorden leggen noch drie Tonnen / alle langhs de oost-kant van de Keysers-plaet seer op een cours / (te weten noord noordwest of een weynigh noordelijcker) die moet men uyt-zeplende alle aen bagboort laten. De uytterste ton lept van de vierde verschepden / noorden wel soo oostelijck / op de punt van de Keysers-plaet / op 22 voet met leegh water / men mach daer bewesten heen lopen / maer niet verre / want de Keysers-plaet is aen de oost-kant tot het buytenste eynde toe heel stepl / maer de oostwal van 't diep is black / als ghy neffens die voorsz. uytterste ton komt / dan lept de Hooger-kerck recht oost n. oost van u / en Kaep op Huysduynen zijn over een.

Om het Spanjaerts-Gat te vatten / komende uyt den noorden soo brenght de Kapen op Huysduynen over een / of een weynig door malkander / te weten de Looper / dat is de zuydelijckste en grootste / een weynig beoosten de ander / dan sullen sz. zuydoost van u staen / zeplt daer soo op aen / ghy sult de uytterste ton op 't lijf of in 't gesicht zeplen / die lept als gesept is op de punt van de Keysersplaet / op 22 voet met leegh water. De Hooger-kerck als ghy by de ton komt sal recht o. n. o. van u leggen. Daerom soo ghy uyt den westen of zuyden komt / soo brengt die Kerck niet noordelijcker als o. n. o. maer liever een weynig oostelicker van u / en zeplt dan daer op aen / tot dat de kapen over een komen / of gy soud lichtelijck op de Keysers-plaet verballen / die is van buyten op de noordkant heel stepl / men mach bewesten de uytterste ton heen lopen / maer niet veer / daer beoosten langs is 't ruymer en wijder. Van de eerste ofte uytterste ton tot de tweede is de cours zuyden / wel soo westelijck / en van daer tot de derde en vierde en vijfde / dat is de ton van Kaep en Tooren / is de cours al meest eenderley / z. z. o. of wel soo zuydelijck / de tonnen alle leggen aen de westwal / men mach by noodt daer bewesten heen zeplen maer niet verre / want de west-

Om het Spanjaerts-gat in te zeplen.

west-wal is soo heel steyl / dat soo een groot Schip met de steven daer tegen aen lagh / 't soude voor niet meer als drie voet / en neffens de groote mast wel drie vadem diep zijn / maer de oost-wal is black / daer mach men 't op 't loot by langhs loopen heel tot binnen de Tonnen. De Ton op de steert dat is de innerste Ton van de Slenck / leydt van de Ton op Caep en Tooren verschepden / zuyden ten westen en zuyd zuydwest / maer de Helder zuydoost. Men mach van de ton op Caep en Tooren recht op de Helder toe zeylen sonder misdoen / ofte na de Ton op de steert / en van daer by de zuyd-wal langs / die is ook heel steyl ofte recht na de Helder toe / na dat 't aen de wint ofte stroom te pas komt. De voor-vloet valt seer sterck noord noordoost over de gronden na het Spangiaerts-gat tot half-vloet / en de voor-ebbe ter contrarie zuyd zuydoost tot half ebbe / de Helder en de Ton op de steert leggen verschepden oost zuydoost / en zuydoost ten oosten. By de Helder komende / loopt daer dicht by langhs / om te schouwen een steert die van Geest-zant afschiet / die men uyt 'er Zee komende mach onderzeylen / en daer leyt een Ton op / die moet men aen baghboort laten. Voorby de Helder zijnde / gaet noordoost ofte wat oostelijcker / ofte by de Tesselsche zijde langhs op 8 ofte 9 vadem nae de Hoopvaerders Reede / de Wieringher zijde is heel steyl.

Vallen van de Stroomen.

't Lant-diep.

Om het Lant-diep uyt te zeylen / soo loopt op een boogh-scheut by de voet-strant van Hupsduynen langhs / en by de Hoofden om / ghy sult de innerste Ton niet missen / die leyt op de drumpel / de west-wal naest / op 17 voeten met hoogh / ende 13 voeten met laegh water / die ondiepte of 't drumpel en is niet over 2 Schips-lenghden breet / daer over / ook daer binnen is 't diep genoeg. Neffens die Ton loopt een steertken van de wal af na die ton toe / daerom loopt dicht by de ton langhs / en laet die aen stuerboort van u in 't uytzeylen. Behalven die ton / leggen noch drie Tonnen in 't Lant-diep / men laet die alle t'Zeewaert leggen / en loopt tusschen die en de wal deur / voorby de vierde tonne komende / is men alle drooghten voorby / set dan u cours derwaerts ghy begeert te wesen.

Om 't Lant-diep van buyten te vatten / komende uyt der Zee / soo neemt de slagh van de wal op vijfthalf vadem / en loopt so by 't lant langs / ghy sult de uytterste Ton op 't lijf zeylen / en komt de wal soo doende niet nader / oft ghy soudt de steert van Ariaen Bergers Kille onderzeylen / die schiet bezuyden de zuyd-duyn van de wal af t'zeewaert. Oft soo ghy met een open wint uyt der Zee komt / soo set en houdt de groote Caep op Hupsduynen over Dirck-ooms duyn / dat is een ronde duyn / recht bezuyden de Kijck-duyn / maer niet soo hoogh / en zeylt daer op aen / ghy sult niet missen de uytterste Ton te ontmoeten / die leyt met leegh water op vijfthalf vadem / de west-wal ofte Zuyder-haken naest / laet die aen baghboort / en loopt daer beoosten heen / tusschen die en de wal deur / 't strekt meest noordoost ten noordoost ten noorden in / ghy meugt daer niet lichtelijck quaet doen aen gheen van beyde zijden / als ghy u maer van de wal wacht. Neffens de Kijck-duyn / of daer bezuyden komende wijckt men een wepnigh van de wal af / om een blackte te mijden / die daer omtrent wat van de wal af streckt. By de tweede Ton komende / dan komt de meulen benoorden den Kijck-duyn / en by de derde komt de meulen en Kane Melen hups over een / die legghen beyde op 5 vadem met leegh water. Van de derde tot de inner-Ton is 't noordoost ten oosten / loopt daer dicht beoosten heen om het voorsz. steertken te schouwen / dat daer neffens van de wal af streckt voort op een boogh-schoot by de Hoofden om / en langhs de strant / by de Helder heen.

Ariaen Burgers Kille.

Gelegentheit van Texel.

Texel is een langh slecht Eylandt / daer op staen vier Kercken / de westelijckste met een lange spitze Tooren / heet west-eynd ofte S. Jans / wert by de Lootsluyden genaemt de Westen of het Wambus. Bezuyden die staet noch een spitse Toren / genaemt den Hoorn. De derde heet de Burg / staet wat noordelijker als de twee voorsz. De vierde 't Oog ofte Koog / is de alder-noordelijckste sonder Tooren / met blauwe Leyen gedeckt.

Eyerlant.

Het Eyerlant leyt dicht beoosten ofte benoorden Terel / en daer aen vast / als 't wat hoog vloeyt wort het door de Zee van Texel afgescheyden en tot een Eylant gemaeckt / uyt der Zee vertoont het als een leegh slecht Eylandeken met klepne heuvelkens / daer staet niet op als twee hupskens.

Hupsduynen.

Hupsduynen is een korte hoeck lant / met sommige witte duynen / daer van de grootste en hoogste genoemt wort de Kijckduyn / of Kijckersduyn / de naest daer bezuyden aen / heet Dirckooms-duyn / voort zuyd-waert loopense allengskens black af / en heel tot niet in een blacke slechte strant / op 't oost-eynde geheeten de Helder / leyt ook een wepnigh Duyns / tusschen de Helder en de Kijckduyn is 't meest black strant met een wepnigh Duyns als een Dijck / daer op ontrent ten halven tusschen beyden / staet de klepne ofte uytterste Caep / de groote Caep staet landewaert / in 't west van de Kijckduyn.

Hupsduynen ofte het Marsdiep en de Maes leggen verschepden zuyd zuydwest wel soo zuydelijck / ende noord noordoost wel soo noordelijk / ontrent 18 mijlen weegs. Van Hupsduynen tot Petten streckt de Cust zuyden ten westen 3 mijl / Petten heeft een klepn Kercken met een toornken / en daer ontrent siet men noch twee scherpe Toornkens in 't Noorder-lant / effen bezuyden Petten leyt het Honts-bosch / een mijle bezuyden Petten leyt Kamperduyn / het kennelijkste lant daer ontrent / het noord-eynde is een schorre hooge witte blenk die schuyn neder gaet / het zuyderste deel is grau ende ruygh met Helm bewassen / daer bezuyden leggen veel rupge nollen ofte duynen / daer somtijdts een wit blenckjen onder loopt / soo dat het seer kenbaer is.

Petten.

Van Petten tot Egmont op Zee / is twee groote mijlen. Egmont op Zee is ook seer kennelijk / heeft eenen dicken plompen Tooren die staet als een zeyl in duyn. Een wepnigh daer bezuyden siet men Egmont Binnen / met twee hooge Torens op de Abdye aen malkanderen / waer van de eene spits ende de andere / te weten de noordelijckste plomp is / de eene spits is onlanghs afgevallen. Recht benoorden de Abdye staet noch een Tooren van de Kerck / op de oude Mueren / die en is niet soo hoogh als die op d'Abdye staen. Op de gantsche Cust van Hollandt is geen plaetse soo kenbaer als dese. Van Egmont op Zee tot Wijck op Zee zijn twee mijl / dat is ook een plompe Tooren / als men neffens Wijck op Zee is / siet men daer recht benoorden Beverwijck / eenen hoogen dicken en spitsen Tooren / behalven die siet men noch tusschen Egmont ende Wijck op Zee / Castricom en meer andere scherpe Toorens.

Egmont op Zee.

Wijck op Zee.

Van Wijck op Zee tot Sandtvoort is twee groote mijlen. Sandtvoort heeft een scherpe Toren met een hooge Vuurboet / daer recht bezuyden in 't swarte duyn die ook als een Toren vertoont. Benoorden Sandvoort leyt een hooghe witte duyn / daer siet men Haerlem over heen / een hooge vierkante Kruys-kerck met een hooge spitse Toren midden op de Kerck / daer benoorden noch een lange smalle Tooren / geheeten Baeckenesser Tooren / daer te neffens heeft de Cust van Hollandt een groote Inwijck.

Sandtvoort.

Van Sandtvoort tot Noord-wijck op Zee zijn twee groote mijlen / dat is een plompe Toren / en daer benefens een Vuurboet.

Noordwijck op Zee.

Benoorden Noordwijck op Zee siet men Noordwijck binnen / een plompe Tooren daer een kapken op staet / niet hoogh / op 't midden van de Kerck staet een smal Toornken.

Katwijck op Zee.

Van Noordwijck tot Katwijck op Zee is 't een mijl / ook een plompe Tooren / deselve is eertijdts scherp gheweest / daer bezuyden staet een hooge Vuurboet als een Toren aen te sien / men mach daer ontrent in 't lant ook sien (als men niet verre van lant is) Katwijck op den Rhijn / Rhijnsburgh ende Valckenburgh al spitse Torens. Van Katwijck tot Schevelinghen sijn drie klepne ofte twee groote mijlen. 't Choor van de Schevelinger Kerck is wat hooger als de Kerck selver / op een maniere als de Haeghsche Kerck / recht bezuyden die Kerck staet ook een Vuurboet. Ontrent een half mijl te Landewaert in siet men de Haeghsche Kerck: die is seer kennelijck / 't Choor is hooger dan het ander deel van de Kerck. De Haeghsche Tooren siet men verre boven alle andere Landen heen.

Schevelinge.

Haege.

Van Schevelingen tot der Heyde is 't twee mijl / ende van daer voort tot Grave-Sandt / ofte de Noordt-kant van de Mase / een mijl. Der Heyde is een Dorp sonder Tooren / maer een wepnigh binnen den Duyn staet een plompe Tooren / geheeten Monster. Grave-Sandt is een hooge scherpe

Heyde.

scherpe Tooren / seer kennelijck / staet aen de noozd-kant van de Mase. Den bziel is een grove plompe Tooren aen de zuyd-kant van de Mase. Dese gantsche kust van Hollandt van Hupsduynen tot de Mase is altemael een schoone strant / die men soo na mach komen als men wil / op vier en vijf vadem.

Den Bziel.

Van de Mase.

DE Mase is nu ter tijdt maer een wijde oft bzeede blackte / met wepnigh veranderingh van diepte / en die men op sijn windt bezeylt.

Als de windt zuydelijck is (past op de oude mercken / dat is komende upt der zee) eer ghy de Kapen kondt sien / soo set den Tooren van den Bziel (dat is een dicke stompe Toren) sonder eenigh spits of scherpte / oost zuydoost van u / of wat oostelijcker ofte zuydelijcker na dat ghy de Kapen in 't gesicht krijght / bzenght die over een / en loopt daer op aen / ofte soo ghy den Bzielschen Tooren een spaeck lenghde bzenght benoozden den Tooren van Oosterbooren / en daer op aenloopt / ghy sult sonder missen de uptterste Ton in 't gesicht loopen / die lept met laegh water op dzie vadem.

Om de Maes in te zeylen met een zuydelijcke windt.

Van de uptterste ton tot de tweede en derde ton / zeylt men noch op de kapen aen. De tweede ton lept op 13 / en de derde op 11 voet / daer neffens zijnde / komt de tooren van Goeree een wepnig op de voet-strant van 't lant van den Bziel. De vierde ton lept van de derde noch al seer op de selve cours op de kapen aen / doch een wepnigh zuydelijcker tusschen dese Tonnen is het dzoogste van de Maes ontrent 10 voeten / by de vierde ton begint 't weder te diepen / so dat 'et daer ontrent elf voeten diep is met een gemeen laegh water / maer met een zuydelijcke of zuydoostе wint loopt het wel lager. Van buyten aen tot de vierde ton / is 't ruym en bzeet / so dat men daer wel een goede gangh water gaen mach. Neffens den Hepdijck of het Innerbaken is't bzy nauwer. De vijfde ton lept van de vierde verschepden oost noozdoost / en noozdoost ten oosten. Van de vierde tot de vijfde ton bezuyden de Tonnen langs / in 't rechte baerwater is't diep 13 / 15 / 16 en 17 voeten / en neffens de vijfde ton 5 vadem. De sesse ton lept van de vijfde oost ten noozden op 12 voet / daer bezuyden langs ist 5 / 6 vadem diep / en wozt genaemt de Put. Even verby de sesse ton komende / soo komt Maeslans-sluys en de Tooren van Vlaerdingen ober een / houdt die soo staen en loopt daer op aen / soo lange / tot dat ghy het oude hooft van den Bziel in het nieuwe hooft krijght / dan loopt men al na het Bzielse landt en voozt langhs de zuyd-wal tot vooz den Bziel / daer ghy het setten meught. Die hooger de Maes op wil / loopt noch al langhs de zuyd-wal tot dat hy de Nieuwe sluys gepasseert is / kiest dan weder de Noozd-wal. Van 't oost-eynde van Rosenburgh loopt een steert af / die men upt den westen komende mach onderzeylen. Soo ghy den Tooren van den Bziel / als ghy de hoofden van Swartewal gepasseert zijt / niet en bzenght buyten ofte benoozden die hoofden / maer daer bezuyden houd / so en kondt ghy die niet onderzeylen / maer sult daer ruym bezuyden heen loopen. Recht beoosten Heenvliet gaet de oude Maes in / de vloedt valt daer seer sterck in / daer moet men op letten / om niet op 't Terwezant verlept te werden / dat is een groote zant-plaets leggende vooz aen midden in de oude Maes / die valt met laegh water een groot stuck dzoogh / en strekt met een lange smalle punt west-waert in de Maes. Om die te mijden / soo neemt acht op een bos boomen / staende aen de zuyd-wal / wepnigh beoosten de oude Maes / houd den Rotterdamsen toren benoozden dat bosch / so sultdy dat Terwezant niet bezeylen / maer soo ghy dien Tooren laet komen bezuyden dat voozsz. bosch / gy sult gewisselijck op de voozsz. steert komen te geraken. Benoozden het Terwezant gaet een diep in / dat men op mach zeylen in de oude Maes na Dozdzecht toe / daer in leggen ook twee Tonnen / die daer in wil loopen / loopt op de voozsz. mercken van de Rotterdamsen tooren en 't bos boomen aen / so lange tot dat den toren van den Bziel komt aen een pannen-huys / dat op de zuyd-kant van 't oost-eynde van Rosenburgh staet / en houd dat soo staende soo sal hy de ton niet missen. Voozby de oude Maes zijnde / zeylt men mits waters voozby Vlaerdingen tot de 5 Sluysen toe / van daer moet men de zuyd-wal kiesen / en dicht daer by langhs loopen / tot over een klepne dzooghte ofte bancxken / daer met laegh water elf ofte twaelftehalf voet waters is / hoe naerder aen de zuyd-wal hoe dieper / strecckende dwars over de Maes / soo haelt ghy dat gepasseert zijt / soo gaet dan recht na het Schiedamse hooft toe / daer hebdy het diepste water.

d'Oude Maes.

Terwezant.

Wilt ghy na Delfshaven / soo houd (voozby Schiedam zijnde) de slagh van de noozd-wal / en loopt daer by langs tot booz de haven / en setter daer. Maer soo ghy na Rotterdam wilt wesen / so loopt by de noozd-wal langs / so lange / tot dat Ouwerschie en 't huys van Spanjen over een komen / staet dan over / ofte een wepnigh eerder na de zuyd-wal / en daer by langs / ofte bzenght den tooren van Vlaerdingen / als gy 't hooft van Schiedam gepasseert zijt / over het derde huys op het Schiedamse hooft / en houd dat soo staende / so lange tot dat de meulen en 't hooft van Charlois (daer een klepn bosken boomen op staet) over een komen / gy sult soo een klepn dzoog platken / dat omtrent ten halven Schiedam en Delfshaven lept / aen baghboozt laten / en bezuyden de dzooghte neffens de haven heen loopen. Op dat voozsz. plattken blijft niet meer als seven / en op de dzooghte neffens de haven twee en dzie voeten waters / en zijn beyde heel stepl. Als de voozsz. meulen en 't hooft van Charlois over een komen / soo houd die soo staende / tot dat ghy neffens het nieuwe hooft van Rotterdam komt / zeylt dan na de Stadt toe / en daer dicht by langhs tusschen de Stadt en de Plaet in / daer mach men 't setten.

Delfshaven.

Maer als men met een noozdelijcke wind de Mase in wil / houdt men den opper-wal om 't slechtste en diepste water te hebben / want by de noozdwal een diepjen in gaet daer stijf een voet water meer is als neben de Tonnen hier boven beschzeven / en dit wozt genaemt Everskil. Om dit te vatten / bzengt men het uptter-baken in den Bziel / en houd men dat soo staende / tot dat men twee bossen boomen aen de noozdzijde oost van hem krijgt / dat is omtrent een goteling schoot benoozden de uptter-ton / het noozdelijckste bosjen in den Delfsen toren bzengende / soo is men aen de noozd-zijde van Everskil / en het zuyder-bosjen aen de Lier is men aen de zuyd-zijde van Everskil / dan houdt men soo lange tusschen beyden tot dat men den Bzielsen Toren tusschen beyden de bakens krijght (dan is men recht tegen de Hompel) dan loopt men weder naer het Bzielse landt / tot in de Put of het boven beschzeven zuyder-gat.

Om de Maes in te zeylen met een noozdelijcke windt.

't Goereesche-gat.

TUsschen 't landt van den Bziel en Goeree / gaen oock twee gaten in / het noozdelijckste heet het Quacrdiep / is niet booz groote / maer alleen booz Smacken en klepne schepen / het ander is het Goereesche-gat. Tusschen die twee gaten lept een groote Plaet / genaemt de Hinder / die met leegh water niet meer als 5 / 6 en 7 voeten diep is. Daer benoozden gaet het Quacrdiep / en daer bezuyden het Goereesche-gat in.

Quacrdiep.

Om het Quacr-diep te vatten / komende upt den westen / soo houd den Toren van den Bziel oost van u / en loopt daer op aen / tot dat een groot Landt-huys dat men alleen siet staen / recht binnen den hoeck van de Quacke komt / aen de zuydelijckste duynen van 't landt den Bziel / die sullen dan omtrent zuydoost van u staen / houdt dat dan soo staende / en loopt daer op aen / tot dat Oostvoozn komt aen de westelijckste oft zuydelijckste duynen / loopt dan wat zuydelijcker by de strandt in / tot dat Goeree beoosten ofte binnen de duynen komt / dan sult ghy den oost-hoeck van de Hinder (die de Loots-luyden den Buyen noemen) gepasseert zijn / loopt dan na Goeree toe / ofte oostwaert na Hellevloet-sluys / daer ghy begeert te wesen.

Om het Goereesche-gat in te zeylen / soo bzengt den tooren van Goeree en de Caep op het landt van Goeree ober een / die sullen dan oost ten zuyden en oost zuydoost van u staen / ofte soo ghy de Caep niet sien mengt / soo bzengt den Tooren oost ten zuyden of oost zuydoost van u / na dat ghy de wint hebt / zeylt daer op aen / tot dicht tegen de strandt aen / en op een klupt wozp daer by langs / al oost ten noozden en oost aen / soolangh / tot dat het landt hem zuydelijcker ontvalt / daer neffens loopt een steertken van de wal af / dat

Goereesche gat.

men van binnen / maer niet van bupten kan onderzeplen / daer moet men wat verder van de wal afhouden / daer voor-by zijnde / locht men weder na de wal ofte Haven van Goeree toe / en setter daer neffens / ofte soo ghy na Hellevoet-slups wilt loopen / soo set de meulen die bewesten Goeree staet / een weynig bewesten den Tooren van Goeree / houdt die soo staende / en zeplt na Hellevoet-slups / ghy sult de Plaet tegen over ofte bezupden Hellevoet-slups niet mogen bezeplen / soo ghy by scherpe zupdelijcke wint de Kaep en Tooren niet kondt over een brengen / ghy meught de Tooren wel oost zupdoost / ofte een groote windboom lenghde benoorden de Kaep brengen / en soo tot tegen de strant aen loopen / ghy sult so over de steert van de Hinder loopen op 14 / 15 voeten met leegh water / maer als de Kaep en Tooren over een zijn / zuldy niet min als 19 / 20 voeten hebben / over de steert van den Hinder komende in 't rechte diep / is 't 6 / 7 en 8 vadem diep / hoe nader de strant hoe dieper water.

Recht binnen de Kaep oft meest daer neffens is 't naulte van 't gat / meer innewaert werdt het wijder / aen de noordzijde na den Hinder / is 't een opgaende grondt / maer de zupdwal / langhs de strant heen / is 't heel stepl.

NOTA.

Alle dese voorsz. diepten / (zijn hier / als oock in de Kaerte) gestelt na het leeghste water op een dagelijcks Tp / en het vloept daer ses voet op en neder.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Op 't Wieringer Vlack maeckt vol Zee een zupd-ooste en n. w. Maen.

Voor Texel op de Koopvaerders Reede een oost zupd-oost en west noordweste Maen.

Bupten de gronden oft drooghten van Texel / maeckt een ooste en weste Maen 't hooghste water / en in het gat een oost ten zupden en west ten noorden Maen / maer de vloedt gaet noch vp wat leeger in. Desgelijcx loopt de eb oock langer upt / als tot het leeghste water. Met een zupde of wel soo westelijcke Maen begint het op het strant en op de drooghten te rijsen.

De voor-vloet met de achter-ebbe upt het Texel / verballen met malkanderen noord noordoost dwers over de gronden en gaten / en recht het Spanjaers gat upt / tot half vloedt toe / en ter contrarie de voor-ebbe met d'achter-vloedt vallen recht tot het Spanjaers gat in / zupd zupdoost over de zupd-gronden / en dwers over de Slenck en andere gaten / tot half eb. Een weynigh voor half vloedt loopt de vloedt het gat in / ende voor half eb trecktse recht het gat upt / daerom die dese gaten bezeplt / die kabelt sijn stroom wel / daer is veel aen gheleghen. Bupten voor de gaten in zee draept de stroom met de Son om: alsoo dat als een Schip bupten gaets geset lagh / en noch daer noch schaed' van dijninghen hadde / het soude weynigh stil water hebben.

In de Noord-zee valt de stroom in 't ronde meer als het halve gety / op de Bzee-beertien draeptse met de Son ofte Maen om: en valt maer een quartier recht langhs de zee. Vp de Kusten van Hollandt en Zeelandt / valt de stroom al hupberts na 't landt / maer in 't midden van 't gety langs der zee / en 't leste van 't gety zeewaerts na 't westen ofte noorden.

Tusschen 't Marsdiep en de Maes in 't vaerwater komt de voorvloet upt de Noord-zee / en draept met de Maen om: vallende na 't landt noordoost en noordoost ten noorden.

De Visschers van de Maes seggen / dat men bupten gesichte van landt zijnde / vp stil weder aen 't draepen van 't gety / kan mercken of men bezupden oft benoorden de Maes is / een stuck bezupden de Maes / draept de achtervloet tegen de Son / benoorden de Maes met de Son / tot in het laetst / dan tegen de wal aen / seggen oock / dat men langhs de Hollandtsche Kust na de Maes toe in 't laveeren geen voordeel van eb heeft / 't zp men bupten gesicht van 't landt is / om dat daer geen ebben vp 't landt gaen / de winde bezupden west zijnde.

Voor de Mase maeckt hoogh water een zupdwest ten westen en noordoost ten oosten Maen.

Den Vziel een zupdwest en zupdwest ten zupden en noordoost en noordoost ten noorden Maen.

Voor de oude Mase een zupdweste en noordooste Maen.

Voor Rotterdam een z. w. ten westen / en noordoost ten oosten Maen.

Voor Oordrecht en west zupdweste Maen.

In 't Goereese-gat ende voor Goeree een zupdwest ten zupden en zupd zupdweste Maen.

Voor Hellevoet-slups een zupdwest ten zupden Maen.

Tusschen het Mars-diep en de Mase in 't vaerwater komt de voor-vloedt upt de Noort-Zee / en draept te met noordoost en noordoost ten noorden na landt toe.

In Zee neffens dese Landen / bupten gesichte van landt / is een streeck ofte anderhalf later vol Zee / hoe verder van landt hoe later.

Niet seer lange na dat de vloet bupten de Maes begint te gaen begint se oock de Maes in te gaen / maer de achter-vloedt valt seer sterck in / desgelijcks oock in 't Goereesche-gat. Dicht voor de gaten by 't landt draept het getp met de Son om / alsoo dat wanneer de achter-vloet de gaten in valt / keert die zupdwaert / en wert weder een gaende ebbe / de achter-ebbe valt weder dwars tot de gaten upt t'Zeewaert.

Van de diepten, als mede van de gronden omtrent dese plaetsen.

Vier ofte vijf mijlen bupten Tessel / lept de Bzee-veertien / streckende met een smalle steert van daer noordoost tot omtrent noorden van Texel en noordwest van 't Vlie / zupd-waert loopt die met de oost-zijde tegen Katwijck ofte Schevelingen / maer met de west-zijde wel 8 oft 9 mijlen / dwars van Noordtwijck en Katwijck t'Zeewaert / is een banck / meest van 14 vadem diep / op sommige plaetsen wat min oft meer. Tusschen die en het landt is 't weder 18 en 19 / en om noord 20 vadem diep. Als men omtrent het Tessel ofte Vlie daer over komt / en weder tegen het landt op sestien ofte seventien vadem / soo begint men het landt te sien. Bzee-veertien.

Van de Kust van Hollandt loopen drie smalle bancken oft ribben van de wal af zupd-waert in Zee / zijn vp landt bzeetachtigh en ondiep / en loopen aen de eynden spits en diep af / de eerste noemen de Visschers de Smal-acht / begint een weynigh bezupden Egmont-op-Zee / de tweede de Vptte-Rib / neffens Wijck-op-Zee / de derde en zupdelijckste het Hardt / recht benoorden Santvoort. Smal-acht.

De hooge Tooren van Hollant en west-Vriesiant / als Egmont-Binnen / Wijck-op-Zee / Santvoort en meer andere / siet men een als de dupnen vier mijlen bupten landt op 14 ofte 15 vadem / dat is op 't zupd-eynde van de Bzee-veertien / maer Kamper-dupn en de dupnen neffens Haerlem siet men eer als sommige Toorens / de Toorens langhs de Kust zijn meest al plomp / behalven de Beverwijck / Schevelingen en Santvoort.

Voor de Mase en Goeree mach men 't landt sien op 14 en 15 vadem.

Streckinge en Courssen.

Van Tessel tot de Maes zupd zupdwest	18 mijlen.
Van Tessel tot de Hoofden zupdwest wel soo zupdelijck	39 mijlen.
Van Tessel oft Mars-diep tot Calis-Clif zupdwest ten zupden	39 mijlen.
Van Tessel tot het noord-Voorlandt zupdwest wat westelijcker	35 mijlen.
Van Tessel tot Ostfordnes west zupdwest	28 mijlen.
Van Tessel tot Jarmupen west en west ten zupden	25 mijlen.
Van Tessel tot Schilt oft Kramper west	30 mijlen.
Van Tessel ofte Marsdiep tot Flamburger-hoofd / west noordwest	45 m.
Van 't Marsdiep tot 't Liet in Schotlandt noordwest ten westen wel soo noordelijck	78 mijlen.
Van 't Marsdiep tot Nieuw-kasteel w. noordwest wel soo noordelijck	62 m.
Van Tessel tot Boeckenes noordwest en noordwest ten noorden	91 m.
Van 't Marsdiep tot Aberdupn noordwest wel soo noordelijck	89 mijlen.
Van Marsdiep tot 't Liedt van Bergen in noorwegen noorden	83 mijlen.
Van 't Marsdiep tot 't noord-eynde van Pitlandt n. n. west	123 mijlen.
Van verbalt men omtrent 4 mijlen beoosten 't landt.	
Van 't Marsdiep tot der Meuse noorden ten oosten	70 mijlen.
Van de Mase tot Goeree tot Voeveren zupdwest ten westen wel soo westelijck	25 mijlen.
Van de Maes tot 't noord-Voorlandt w. z. west wel soo westelijck	24 m.
Van de Maes tot de Maes op de Rivier van Londen / is de cours west	23 mijlen.
Van de Maes tot Pitlandt noord noordwest	136 mijlen.

Hooghten.

Het Marsdiep lept op 53 graden / zeplt upt de Noord-Zee / op sulcke hooghte zijnde / oost aen / sult recht daer op verballen.

De noord-kant van de Maes lept op 52 graden.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Dese


De cust
van
ZEELANDT,
bevatende de gaten van
de Wielingen, ter Veere,
Ziericzee, Brouwershavē,
Goeree, en de Maes.
t'Amsterdam.
By Hendrick Doncker.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt
Duvelandt
Den Briel
't Landt van Vooren
De Maes
Goeree
t'Landt van Goeree
Bommenee
Brouwershaven
Ziericzee
t'Landt van Cats
Orisandt
Kotgeen
Westkerck
Armuyden
Ter Veer
Middelburg
Vlissingen
Cadsand
VLAENDEREN.
WALCHEREN.
Oostcapel
Domburg
Buyens kerck
Westcapel
Caloet
Noorder Raßen
Rifgens
Steen Diep
De Put
De West Put
Dronge Raen
Raen
Nauwe gat
Den Hekelag
Bot Kille
Oost gat
Room Pot
Poelvoet
Colme plaet
Cats
Molißant
Draischer
Sommerare
Kerckwerve
Nieuwerkerck
Osse steert
Boebomen
Straaskercke
Norwelle
Koukercke
Haemste
Burch
Renisse
West Schouwen
Springer meest altyt droog
Lamvestsant
Wagenbaen
Blenck of Wolfsack
Nieuwe hoorn
Hellevoet Sluys
Hellevoet
Quack
Recange
Oostvoorn
Nolle
Outdorp
Slous
Retten
Oost Souburg
West Souburg
Nolle
Coukercke
Eter
Diefshoeck
Beekercke
Breskens
Groede
S. Lambert
Naßau
Orange
De Bamaert, dat een sandt aan alle canten steyl en loopt by naest droogte
de Koel
't Land diep
Oster Raßen
Dewleo
Schoone Velde
Smalle
Goto
St. Bruck
Oost de Bank
Oost de Bank
Steen Bank
Steen Bank



Dese twee Figuuren behooren by de AA aen malkanderen.



Als Gravesant zuydoost ten zuyden van u is / een half mijl buyten landt zijnde / dan vertoont de kust van Hollandt benoorden de Maes / als in de twee Figuuren hier boven afgebeelt is.



Als men open voor de Maes is / vertoont het landt daer benoorden aldus.



Dese twee Figuuren behooren aen een.



Als men open voor de Maes is / noordwest ten westen van den Briel / dan vertoont het landt bezuyden de Maes als in de twee Figuuren hier boven.



Dese twee volgende Figuuren behooren hier aen / by de AA en BB aen een.



Als men voor het Goereesche Gat is / omtrent een mijl buyten landt / dan vertoont het landt aen weder-zijden daer van / als in de drie Figuuren hier boven afgebeelt staet.



Dese twee Figuuren behooren aen malkander / by de Brupskens aen een.

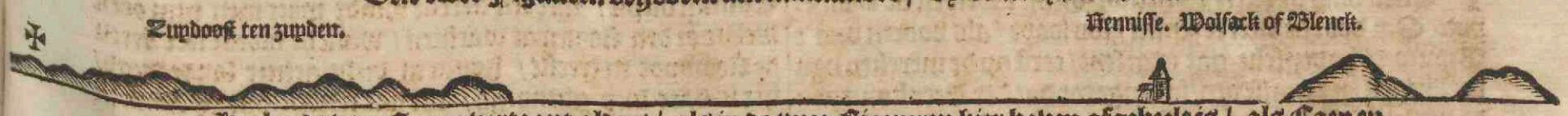

Het landt van Goeree vertoont aldus / als in de twee Figuuren hier boven afgebeelt is / als Caep en Tooren aen een komen / en dat men een groote mijl buyten landt is.

De Derde Vertooninge,

Waer in zijn:

Al de Zee-Gaten / tusschen de Maes en de Wielingen /

als van Brouwers-haven / Zierick-zee / Der Veer en de Wielingen.

DE ghelegenthept van de Maes en het Goereesche gat / is ghenoeghsaem in de voorgaende vertooninge beschreven / tusschen 't landt van Goeree en Schouwen / gaen oock twee gaten in / het noordelijckste hiet de Kevitsen / is alleen voor kleyne Schepen / het zuydelijckste voor groote Schepen / heet het Brouwershavense-gat / daer tusschen beyden leydt een groot droogh Zandt / geheeten de Spyringer / dat vloeyt niet onder dan met seer hooge vloeden. Om de Kevitsen te vatten / soo brenght de Tooren van Zierickzee zuydoost ten zuyden / of een weynigh zuydelijcker van u / ghy sult dan op 't landt van Schouwen / omtrent de Zierickzeesche Tooren / een Bosch Boomen gewaer worden / brenght dat en de voorsz. Tooren van Zierickzee over een / en loopt daer op aen tegen het Zandt / soo droogh of soo na als ghy wilt of kondt / ghy loopt soo ruym genoegh bewesten het west-hooft heen. Als ghy binnen het west-hooft komt tegen het Zandt aen de zuyd-zijde / gaet dan by het voorsz. drooge Zandt / Spyringer / oostwaert over / ten eynde het drooge Zant / loopt daer noch een punt over af onder water / daer moet men na uyt tasten / die gepasseert zijnde / loopt dan recht op Brouwershaven aen / na uytwijsen van de Kaert / 't is in dit gat op 't drooghste 10 voeten diep.

Kevitsen.

't Brouwershavense-gat.

BRouwershaven is een bequame Zee-stadt / hebbende soo uytnemende wel gelegen inkomen of Zee-gat (genaemt het Helmer-gat / met een deurgaende diepte tot aen zijn Haven toe / en een treffelijcke Reede voor de alder-grootste Schepen die men vint) als eenige Stadt in Hollandt of Zeelandt / gelijck het heden ten dage noch is en heeft / volgens het gene de Magistraet aldaer van de alder-ervarenste Schippers en Visschers / het selve Gat dagelijcks frequenterende noch hebben ondervonden in de maent April 1650. als wanneer deselve diepten soo buyten als binnen / by hen luyden ter presentie van de voorsz. Gecommitteerde / zeylende met het loodt zijn afgepeylt / en voor hare ordre pertinentelijck doen aenschryven als volght.

Te

Te weten: by aldien yemandt van oosten ofte van westen upt der zee komt / wesende voor 't selve gat / op omtrent tien vademen water / de Kapen van het landt van Schouwen voorschreven over een hebbende / ende begeerende aldaer in te loopen / die moet sijn cours houden / en zeylen oost zuydoost in / soo lange tot hy den Tooren van Kemisse / wesende een scherpachtigen Tooren / brenght broosten het oostwaerste groote witte zant / genaemt de Wollesack / gelegen op den oever van Schouwen voorsz. Den selven Tooren oostwaerts dicht aen 't selve zant staende / hebbende op de hoogte gelijck een man / dan mach men op den selven cours in loopen tot dichte by 't strange toe / ende sal in 't inkomen deurgaens vinden vijf en vijf en een halven vadem waters / en binnen zijnde op het droogste vier vadem / alles op leegh water / en op de leeghste ebben / den Oever van 't landt hebbende / zijnde een weynigh westwaerts van Kemisse voorsz. sal aldaer een Scheere vinden / streckende van de strange af / alwaer een tonne met een steert op lept / welcke Scheere hy in het inzeylen moet houden zuydwaerts. Die gepasseert wesende / mach hy voorts op 't landt in loopen nevens de Oever van 't lant / tot aen 't hooft van Brouwers-haven toe.

Maer in geballe yemandt omtrent ofte voor het voorsz. Brouwershavense Gat zijnde / op tien vademen waters / ende de Kapen van het landt van Schouwen over een hebbende als voorsz. is / ende van daer na het Goereesche Gat wilde zeylen / of aldaer in loopen / die moet / om benoorden den Oester te loopen / ende de Hompels te mijden (welcke Hompels seer periculeuse ondiepten zijn / leggende noordwest af aen Spyringers plate / hebbende aen de noord-zijde een punt / genaemt Gerrits-hil / aen 't noordwesten heel stepl) sonder kaillieren sijnen cours houden / ende zeylen noorden ten oosten / soo lange tot hy den Toren van Goereede voorsz. heeft benoorden de Heet-werk / welcke Tooren deurgaens aen zee moet blijven / welverstaende dat hy den voornoemden Oester en de Hompels niet nader mach komen als op acht vademen waters.

De Keel / 't Nieuwe-diep / 't Velt / en de Kroompot.

NA Zierickzee mach men loopen door verschepde Gaten / door de Keel / 't Nieuwe-diep / 't Velt en de Kroompot. Om door de Keel te zeylen / soo loopt / als vooren van 't Brouwershavensche-gat is geseyt / eerst op de mercken van de Blenck en Kemisse aen / so lange tot dat der Veer komt aen de westelijckste hoeck van Schouwen / genaemt het Hoot / houdt die over een of aen een / en loopt daer op aen tot tegen de strant en daer voort by langhs / ghy sult soo in de Keel op 't drooghste vinden 18 en 19 voet / en tegen den hoeck van 't Hoot komende 4 / 5 vadem. Tusschen het Hoot en 't Nieuwe-zandt / dat valt op 't oost-eynde tot sommige plaetsen droog / loopt al by de strant van Schouwen langhs / tot neffens de zuydelijckste Caep van Schouwen / wijckt dan wat van de wal na de Banjaert om een schaer te mijden / die van Schouwen af treckt / die men / van buyten komende / mach onder-zeylen. Daer lept een Ton op de punt / daer aen is die licht te vernemen / daer voorby zijnde / loopt al by de wal langhs heen tot Zierickzee. Een stuck binnen de Ton op de punt van de schaer / is kortelijck noch een Tonneken gelept / voor de gene die dat upt wil zeylen / om niet van brooken op die voorsz. Schaer te zeylen.

't Nieuwe-diep

Om het Nieuwe-diep in te zeylen / soo neemt acht op twee steenen Vuur-boeden / staende dicht bezuyden de voorsz. Capen van 't Brouwerhavense-gat / set de binnenste een hantspaeck lenghde bezuyden de buytenste / en loopt dan daer op aen / ghy sult soo tusschen de Hille en 't Nieuwe-zant in loopen op 16 / 17 / 18 voeten / gaet al op die voorsz. mercken aen tot tegen de strandt / dan komt ghy in de Keel / soo ghy die Vuur-boeden over een brenght en daer op aen zeylt / ghy sult soo over de steert van de Hille loopen op 11 en 12 voeten. De Hille is een blackachtigh zant / dat men aen de zuyd-zijde op 't loot mach genaken / maer het Nieuwe-zant is heel stepl / daer breeckt de zee geweldigh op. Als gy dan tegen de strant in de Keel komt / soo loopt by de strant langhs inwaert aen / als in de beschrijvinge van de Keel is geseyt.

Het Velt.

Om het Velt in te zeylen / so neemt acht op dese na beschreven mercken. By na op 't zuydelijckste eynde van Schouwen staet een Toren alleen in 't veldt met een Caep daer op / geheeten West-Schouwen. Brenght die Toren een windtboom lenghde bezuyden de voorsz. zuydelijckste Caep van West-Schouwen / en loopt daer op aen / ghy sult soo tusschen het Nieuwe-zandt en de Banjaert deur loopen / en op 't drooghste vinden (neffens de uytterste punt van 't Nieuwezandt) 12 / 14 voeten diep / daer voorby zijnde werdt het 15 / 16 / 18 / tegen de strant 20 voeten diep. By de strant komende / loopt daer by langhs heel tot Zierickzee toe / als hier voor van de Keel en 't Nieuwe-diep is geseydt. Als ghy dit gat in loopt / moet ghy u wel wachten voor den Banjaert / die is op de noord-zijde heel stepl / dicht daer aen is 't 3 / 4 / en 5 vadem / maer neffens de voorsz. strant die van Schouwen af streckt 6 en 7 vadem diep. 't Nieuwe-zant is aen de zuyd-zijde redelijck black / dat men 't aentasten mach.

Het Veer-gat.

DJe het Veer-gat in wil zeylen / komende upt der zee / houdt Middelburg een schips-lengde bewesten Oost-Cappel / dit is noch van noord Cats / ende hoytgeen sijnde / soo houdt het altoos een schips-lenghde zuydelijcker als Cats / want de Torens mogen over malkanderen niet komen sonder den Banjaert te naer te komen / waer van men sich moet wachten / want de voor-vloedt valt dwers over den Banjaert heen / welck is een stepl schor en heel periculeus zandt.

Om het Veer-gat upt te zeylen / soo neemt acht op den gebangen Toren / die en mooght ghy niet benoorden den Toren / die aen 't Hooft staet / brengen / of soudt op de Plaet raken / die tegen over het Leber-huys leght / want voor het Leber-huys is 't heel nauw / en daer loopt een streke door / daer het Getyt sterck door valt soo wel de ebbe als de vloedt / de ebbe naer Schouwen en de vloedt na Walcheren / hoytgeen moet ghy altoos een schips-lenghde zuydelijcker als Cats houden / soo komt ghy aen de eerste Ton / gaet soo van Ton op Ton / tot de derde en laetste toe / aen het landt van Walcheren meught ghy geen quaet doen / omtrent de Polder lept een Plaetken / genaemt de Schotsman / van daer lept een Ton op tot waerschouwinge / het is bezuyden de Tonnen diepst / met een stercke windt moet men hem oock wel voor den Kroompot wachten / want de vloedt seer sterck de Kroompot in treckt / houdt al dicht achter lande wegh / het is daer diep ghenoegh / tot dat Middelburgh komt in Oost-cappel / gaet dan west noordwest in zee tot buyten den Steen-banck. Komende upt den westen / ende begeert het Veer-gat in te wesen / soo brenght Domburgh brooksten het wacht-huys van Domburgh / om de Querens te mijden / houdt dan op het lant aen / 't is aen de wal schoon en diep / en mooght soo na loopen als ghy selver begeert / dese Querens die leggen binnen het Keuteel / en is met leegh water 4 vadem diep / ofte soo ghy van Vlissingen / de Botkille ofte het Visschers-gat upt komt / of den Duerlop / of anderssins upt den westen / soo doet de wal soo na niet aen / als ghy het wacht-huys van Domburgh niet siet / of let op het Beseld van West-hoven / en op Oost-cappel / als ghy tusschen West-hoven en Oost-cappel door sien komt / soo zijt ghy bey van de Querens / geert dan de wal bey / tusschen dese Querens en het lant / daer loopt noch een lant-diep / maer is seer nauw: ghy moet soo na de wal loopen / dat de landt-zee schier aen u breeckt / 't en is niet gheraden met ghemeene Schepen hier door te loopen / 't en ware door hoogh-dringende noot: want dese Querens seer hardt zijn.

Die dese landen aen doen wil / spare sijn loodt niet: want door de verschepdenheyt der gronden sal hy konnen gewaer werden / waer omtrent hy verballen sal / al is 't dat hy buyten 's landts gesichte is.

Maze. Soo yemandt voor de Mase komt te verballen / die sal daer lange blackte gemoeten / diep 13 en 14 vadem: als de Mase zuydoost en zuydoost ten oosten van u is / en drooght langhsaem op / ja by een halve voet teffens.

Goeree. Soo ghy voor Goeree komt te verballen / soo sult gy geen Bancken gemoeten / maer eenige overballen met groote ravelinge / dan zijn by diep 13 en 14 vadem / en dan is Goeree zuydoost en z. o. ten oosten van u. Schouwen op sijn over-

rechts

rechts dat is Geniſſe beoosten de Blenck / en de Carp oost van u / en dan zydy open voor het Brouwers-havenſche gat / ende oock van de Keele na Zierick-zee. Uyt der zee komende / en hier vervallende / so ſuldy de Steenbanck gemoeten op 6 vadem / daer doorzydy verſekert / dat ghy Schouwen op ſijn averechts hebt / daer benoorden ſuldy geen bancken gemoeten / en weſtelijcker ſuldy het dzooger gemoeten.

Uyt der Zee komende en dat ghy komt te vervallen dat Middelburgh in Oost-kappel of een wepnigh daer beoosten of daer bewesten is / daer ſuldy dzy bancken gemoeten / eerſt gemoet ghy Bzee-banck / daer ſuldy niet minder dan 10 vadem water vinden / maer binnen daer aen is het weder diep 20 vadem : deſe Bzee-banck lept omtrent een mijle van Steenbanck t'zeewaerts / de tweede is Oosterbanck en is daer diep 6 en 7 vadem / en de lepdt tuſſchen Bzee-banck en Steenbanck / doch Bzee-banck naeſt / en ſtreckt langhs deſe heele Kuſt / en binnen daer aen is het weder diep 17 en 18 vadem.

Mede wel een halve mijle binnen-waert / daer gemoet ghy Steenbanck / daer ſuldy niet meer als dzie vadem waters vinden / en binnen daer aen is het weder diep / tien en elf vadem.

West-kappel. Uyt der zee komende op West-kappel te vervallen / ende West-kappel zupdoost en zupdoost ten ooſten van u is / daer ſuldy oock deſe dzy voorſz. bancken gemoeten / eerſt Bzee-banck / die is daer diep 6 / 7 / en 8 vadem / en binnen daer aen weder 17 en 18 vadem diep. De tweede is Oosterbanck die is daer 6 of 7 vadem diep / maer binnen daer aen is het weer diep 24 en 25 vadem / en daer gemoet ghy Steenbanck / soo ſtepl dat hy niet aen te looden is : want met een wozp 12 vadem / ſult met de andere wozp 2 vadem hebben / en 13 / 14 en 15 voet waters / hier is het op 't alderdzooghſte / dan ſtaet Middelburgh bewesten Domburgh in het Koggen-bzoot / en is oock op het ſchozſte oft ſteplſte / over Steenbanck zijnde / en binnen daer aen komende / aldaer ſuldy weder vinden 21 en 22 vadem / als West-kappel zupden ten ooſten en zupd zupdoost van u ſtaet / soo kond ghy geen quaet aen de Steenbanck doen / en loopt daer beoosten om / en West-kappel oost zupdoost van u / soo meught ghy mede aen Steenbanck niet misdoen / en ghy loopt'er bewesten om / maer soo ghy West-kappel zupdoost van u bzochte / so ſoud ghy daer midden op zeplen. Zeelandt mach men ſien van de Companje op 16 / 17 vadem / tegen Walcheren valt een derdepart van de Vloedt na het landt toe / daer na ooſt ten noozden.

Komende uyt der zee te vervallen als Bovens-kercke bewesten of aen de Kercke van West-kappel ſtaet / daer ſuldy altijt harde grondt ontmoeten en Kas op Kaſſe / op 13 en 14 vadem tot dat ghy tegen de Kaen aen komt / d'eerſte ſteeck-gront die ghy gewaer wozt is dicht aen de Kaen / Middelburgh aen de Duyn ofte ter halver wegen den Schans en den Duyne / of een duyn of twee innewaerts / daer ſuldy over al effen ſteeck-grondt vinden tot de Kaen toe.

Bzugge. Bzugge bewesten de Staker ofte in Liswegen komende / daer hebdy al harde gront tot op 8 ende 9 vadem / daer komdy in het ſchoone veldt / daer de Zeeuſche Viſſchers viſſen / en is al ſteeck-grondt.

Bzugge in Liswegen komende uyt der zee / soo ſuldy de Keven daer gemoeten / diep 8 ende 9 vadem / daer tuſſchen een wepnigh onderſchepdt / maer altijdt harde grondt tot aen de ſmalle banck toe / daer ſuldy niet meer dan 5 vadem waters vinden / ſy is geheel ſmal / en soo ſuldy in de Oostweele vervallen / deſe ſmalle banck ſtreckt ſich van den Kaen van de weſt-kant af / gelijck de Splete doet / en deſe Oost-weele is het vatten van de Splete.

Viſſchers-gat.

Boyens Kercke. OM het Viſſchers-gat in te zeplen / bzengt Bovens-kercke aen 't ooſt-epnde van den nieuwen deijk / soo zydy in 't rechte diep / ghy moogt West-kappel wel bzengen in 't ooſt-epnde van den nieuwen Dijck / maer dan moogh dy oock niet noozdelijcker komen om van de Querens vzy te blijven / Bovens-kercke mach aen de Boeren ſchuure niet komen oft ghy ſoudt 't Callo te naer komen / maer Boejens-kercke op een ſchips lengh de aen de Boeren ſchuure niet nader : want Callo is heel ſchoz en ſtepl / deſe Boeren ſchuure ſtaet omtrent een ſchips lengde beoosten West-kappel. Als de Vloet begint te gaen in zee / soo hebdy in dit Viſſchers-gat een voor-ebbe / ende als de ebbe in zee recht begint te gaen / dan is in dit Viſſchers-gat een voor-vloet / dit gat is wijt en kozt / en diep / al langhs het landt wech tot Vliſſingen toe / soo ghy het Viſſchers-gat of de Botkille in geloopen waert / en de Wint ooſtelijck kreegt / soo loopt naer de Sloeve / die tuſſchen de noozder ende de ooſter Kaſſen deur loopt / het merck daer van is / Oost-kappel in West-kappel / daer kondy alſoo op het loot tot in de Deurlop komen / om alſoo na Vliſſingen te laveeren / hier in deſe Sloeve blijft niet minder met heel leegh water dan 12 voet waters / soo pemant onder Steenbanck ten ancker ligt en moet kappen of van 't ancker ſpillen / die lette wel op het Keuteel op het welcke met heel leegh water niet minder als 4 vadem water blijft / ſoeckt het Keuteel aen / en houdt al den ſlagh van de Keuteel tot dat ghy het Koggen-bzoot gewaer wert / het welcke al meer uyt munt als de Duynen van Domburgh / wijckt van 't lant niet / als ghy de duynen van Domburg z. van u hebt / ofte het Koggen-bzoot zupden ten w. van u / maer houd al dicht langs het lant / soo na als ghy ſelver begeert / om niet te naer de Banjaert te komen / en voozt op 't loot het veer-gat in / al dicht by het lant langhs / 't is daer diep en ſchoon tot dat ghy achter de hoeck komt / indien dat ghy raedtſaem vindt te Cappen / soo wacht tot u getye recht gaet / indien ghy kondt / die voorſz. Keuteel waerſchout u voor de Querens : want de Querens leggen binnen dit Keuteel

Van de Zeeuſche Gaten in de Wielingen.

HEt Canael tuſſchen 't Eylandt Walcheren en Vlaenderen / hebben verſchepden diepten en gaten / daer doz men met groote ſchepen magh in ende uyt zeplen / als Botkille / de Doozlop / de Splete en de Wielingen / werdt gemeenlijck na eene 't voornaemſte der ſelve / met een naem de Wielinge genaemt. De grootſte dzooghten daer deſe voorſz. gaten tuſſchen doozloopen / zijn de Kaſſen / de Kaen / de Engelſche Pol / en de Inner-banck / de Kaſſen leggen by de weſt-zijde van Walcheren langhs / de Kaen daer bewesten aen. De Engelſche Pol tuſſchen die en de Kuſt van Vlaenderen / ſtreckende met een lange ſmalle Kibbe om de weſt / tot neffens ooſt-epnde. De Innerbanck lept tuſſchen het ooſt-epndt van de Engelſche Pol en Calant / die werdt oock de Franſe Pol ofte het Kipt genaemt.

De Kaſſen. De Kaen. De Engelſche Pol. De Franſche Pol.

Deſe Sanden als namelijck den Kaen / den dzoogen Kaen / de Kaſſen / Callo en Querens / eer ghy die komt te genaken / soo vint ghy dzooghte van 4 of 5 vadem / dan zijt ghy noch omtrent een paer gotelinghs-ſchoots bupten eenige Sanden : want deſe Dzumpel bevangt alle deſe voorſz. Sanden / en ſtreckt ſich van Bzugge in Liswegen tot voozby de Querens / soo dat ghy aen u loot deſe opgangh gewaer wert / dan is 't tijt af te houden / en de ſlagh van deſe Dzumpel houdende / kan men des noot zijnde by nacht een ſchip bequamelijck het Veer-gat op het loot inbzengen / en deſe Dzumpel wert met twee verſchepden namen genoemt / van dat de Tooren van Middelburgh komt in West-kappel en daer bewesten / wozdt het Kaen genoemt / ende als men deſe opgangh heeft / soo ſeght men binnen de Kaen te zijn / alhoewel men eygentlijck bupten is ; maer benoozden Middelburgh in West-kappel wozdt de ſelvige dzooghte Keuteel genoemt.

Calla. Querens.

De Botkiel.

DE Kaep een wepnig bzy van de duynen zijnde / is men open voor de Botkiel / of West-kappel een wintboom lenghde benoozden de Molen / soo magh men met een diepgaende ſchip van 12 of 13 voet wel op 't landt aen houden / ghy kondt met leegh water wel over de ſteert van de noozder Kaſſen loopen / maer met een diep-gaende Schip in 't rechte diep te komen / houdt 't Kerckje en de Molen over een.

West-kappel.

Die de Botkiel in zeplen wil / (komende van de noozd) die bzenge Bupens-kercke een klepn ſpits Toorenken tuſſchen West-kappel en de Molen / doch de Molen naeſt / dat is een kozt merck / en een kozt verlaet / loopt daer soo op in / soo gy Bupens-kercke aen de klercken van de Molen bzengt / so heeft men 't diepſte water / maer zijt dicht aen Callo / want

Boyens-kercke.

soo men Bupens-kercke bezupden de Molen brocht/ so sould ghy op de Kassen zeplen / of als Bupens-kercke in de Tooren van West-kappel is / soo soud men op Kallo zeplen / het welcke is een hard Zant/ sonder aen te looden/ is heel stepl/ daerom soo loopt op de boorsz. mercken/soo langh tot dat gy de west-hoeck van Diefs-hoeck bezupden de hoeck van de Dupn van West-kappel siet / so sult gy op Kallo niet zeplen/ loopt dan soo dicht langs de wal in / tot dat ghy Vlissingen benoorden Diefs-hoeck siet / ofte de Toren van Vlissingen in de Schare van Siecken / gaet dan dicht achter't landt heenen / het is daer diep genoegh / want soo ghy de Toren zupdelijcker brocht / soo soudt ghy perijckel lijden om op de Geer te zeplen / en voor de Botkiel is't 24 en 25 vadem diep harde gront / Kas op Kas / en drooght by 3 en 4 vadem tseffens op / tot dat ghy komt op 8 en 9 vadem / daer is't steeckgront / en duurt tot by de Kaen.

Callo.

De Geer.

In dese Pinck-Zee / maeckt een zupd zupdwelte Maen een voor-vloedt / en als de Maen zupden ten westen is / soo gaet de vloet eerst recht in zee.

't Oost-gat of Vlisschers-gat.

OM 't Oost-gat in te zeplen / komende van benoorden / so set West-kappel zupden ten oosten / en zupd zupdoost van u / dan sal West-kappel aen 't rijsen van de dupnen staen / die aen 't derde hooft komen / loopt soo op de mercken aen / tot dat Domburgh komt aen Middelburgh / wijckt dan wat van de wal om de Querens te schouwen / die voor Domburgh leggen / en loopt by de hoofden langhs den dijck / houdt West-kappel niet westelijcker als aen 't rijsen van de dupnen / ofte anders soudt ghy op Callo zeplen / voor't Vlisschers-gat hebt ghy op 16 en 17 vadem sachte grondt / en drooght al langhsaem op.

Querens.

De Deurloy.

DE Deurloy gaet tusschen de droogen Kaen en de Kassen in / op de Kassen en blijft niet meer als 3 ofte 4 voet water / en zijn seer verre black en harde grondt / de drooge Kaen valt wel 4 voet boven water droogh / is aen de noordkant droogh en stepl datse gantsch niet om aen te looden is.

Kassen.

Om de Deurloy in te zeplen / komende van de west ofte noorden / soo brengt West-kappel (op Walcheren) aen de noordkant van de Schans / houd dat so staende/ tot dat het kasteel van Slups komt een klepn scheeps lengde bewesten de oostdupnen van Kasant / dan zijt ghy in de mont van de Deurloy / maer is't dat't kasteel van Slups eer by de dupnen komt dan West-kappel oost noordoost van u / of aen de zupdkant van de Schans / soo soudt ghy de drooge Kaen wel bezeplen / maer brengt u mercken gelijck te pas / en gaet oost in / soo lange tot dat Slups binnen de oost-dupnen van Kasant komt dan zijt ghy binnen / houdt dan oost ten zupden in naer Vlissingen / of de Tooren van Vlissingen in de witte muur / of houdt Middelburgh in de oosterssche dupn van de drie / houdt dat soo staende tot dat de Tooren van Vlissingen in de witte muur komt / en't kasteel van Slups aen S. Lambert / dan hebt ghy de steert van de Banck / zeplt dan daer 't u goet dunckt.

De drooge Kaen lept van Vlissingen west ten noorden / en van West-kappel west zupdwest / als Slups komt tusschen S. Lambert en de oost-dupnen van Casant / soo zijt ghy dwers van de Kassen / de noorderste Kassen streckt van West-kappel aen de Meulen / tot West-kappel aen de Schanse / de oosterssche Kassen liggen van de hoeck van de dupn / een zupden Maen maeckt aldaer 't hooghste water / als oock in alle Zeeusche gaten / en voor Vlissingen een 3. zupdweste Maen.

Die de Deurloy upt wil zeplen / soo gaet west ten noorden van Vlissingen aen / of brengt de toren van Vlissingen in de witte muur / houdt dat soo lang staende tot dat S. Lambert bewesten de Wulpen komt / of dat Slups een kabel lenghte komt aen't rijsen van de oost-dupnen van Casant / houd dan west noordwest of noordwest ten westen aen / om de droge Kaen te schouwen / tot dat het Kasteel van Slups komt een scheeps lengde bupten Casant of de oost-dupnen / houdt dan west en west ten zupden aen / dan staet West-kappel benoorden de Schans / dan zijt ghy de droge Kaen gepasseert / de droge Kaen streckt soo verre west tot dat Brugge komt een kabel lenghte bewesten Heyst. Om de Kassen te schouwen als gy in ofte upt wilt zeplen / soo brengt de Toren van Aerdenburgh bewesten de Tooren van S. Lambert / want als de Toorens ober een zijn / soo soudt ghy op de Kassen zeplen.

Als Vlissingen bezupden de Nolle staet / dan sult ghy de oosten ofte zupder Kassen niet onder-zeplen / ghy moet het Kasteel van Slups niet onder de Dupnen bedecken / want ghy soudt op de droge Kaen zeplen.

De Sloebe.

OM door de Sloebe van de droge Kaen en de natte Kaen door te loopen / komende upt der Zee / soo set West-kappel even beoosten Knocken / zeplt daer soo op aen / tot dat Middelburgh een wepnigh bezupden de Kaep staet / dan zijt ghy in de Spleet.

Soo't gebeurde by donckre weder of tegen den avondt / dat ghy die spleete schreumde upt te loopen / en geern bupten al de bupten waert / soo behoefdy de Sloebe niet te vreesen / want sy is breet en wijdt / van het Kasteel van Slups of aen het voet-sandt van Casants dupnen / meught ghy niet wel komen / en wederom na de west tot dat't Kasteel van Slups komt aen het voet-sant van Vlaenderen / en is op weder-zijden black opgaende harde grondt / in de west-gaten als in de Innerwielinge. Wielingen en spleete loopt de ebbe langh zupdewaert / soo dat de rechte vloet niet boven vier uuren recht gaet / in de voorsz. west-gaten / maeckt een zupdooste Maen de voor-vloet / dat water dat ghy met een zupde Maen niet hebt / dat en suldy niet krijgen.

Of als ghy Middelburgh in 't slop van Southlande hebt / en Brugge in de Staker / so zijt gy opengaets van de Sloebe / 't is een bequaem merck voor de sloebe en Deurloy / maer ghy kondt Middelburgh qualijck aen de oost-kant van het schip brengen / sonder de droge Kaen te na te komen / upter zee komende en beneden de Deurloy verballende om bewesten de droge Kaen te loopen door de voorsz. Sloebe / soo brenght 't Kasteel van Slups ten halven 't gat van Slups / daer sult ghy met leegh water niet minder dan 22 voet vinden / om dit gat van bupten te vatten / soo brenght Brugge in de Staker / of West-kapelle in de Knocke. Want dese mercken komen gelijck ober een / houdt dat soo staende / tot dat West-kappel in Walcheren komt aen de eerste dupne / soo zijt ghy wel te wege in de Spleete.

Om by tijdt van noodt tusschen de noorder en de oosterKassen door te loopen / soo houdt West-kappel over de Molen / en loopt west zupdwest in zee / dan komt ghy tegen de Kaen aen te zeplen / binnen gaets is't twee vadem diep met leegh water.

De Spleet.

OM de Spleet van bewesten in te zeplen soo brenght Brugge een spaeck lenghte bewesten Liswegen / en Wendupn in de Zale / of Blanckenburgh bewesten die Galgescheeren / een dupntjen dat bewesten staet / dan sal Heyst een groote mast lenghte bewesten die hooge dupn staet / is't dat Brugge eerder in Liswegen komt als Wendupne in de Zael / so zijt gy tegen de Kaen / is't dat Wendupne eerder in de Zael komt / of Blanckenburg by de galgescheeren / eer dat Brugge komt in Liswegen / soo zijt ghy tegen de banck / voorder oost komende / dat Brugge aen dat rondt dupntjen komt / dat tusschen de Staker en de hooge dupn van Heyst staet / en West-kappel aen Knocken / soo zijt ghy die Kaen naest / of Liswegen aen de Staker en Brugge aen Heyst / dan zijt ghy de Kaen mede naest / dan sult ghy Middelburgh aen de drie dupnen sien / brenght dan Middelburg in de oosterssche van de drie dupnen / houd dat soo staende tot dat de toren van Vlissingen aen de witte muur komt / die by 't Gast-huys aen de noordkant is / en als't Kasteel van Slups aen S. Lamberts komt / dan hebt ghy de steert van de banck / zeplt dan daer 't u goet dunckt / ofte brenght u mercken recht ober een / soo zijt ghy in 't vatten van de Spleet / gaet dan oost noordoost aen / soo langh als Heyst in 't Glop komt / of als de Bruggelingen ober een zijn / kabelt u stroom wel / en gaet dan noordoost ten oosten / en oost noordoost in / of houd Middelburgh een wepnigh bezupden de Kaep / tot dat Vlissingen in de witte muur komt / zeplt

daer

daer soo op aen / tot dat 't Kasteel van Slups door S. Lambert is / gaet dan wyp na Vlissingen.

Om de Spleet uyt te zeylen / soo gaet van Vlissingen west ten noorden over een vloedt / en west over een ebbe tot dat Vlissingen in de witte muur komt / houdt dat soo staende tot dat de Tooren van Middelburgh aen ofte even bezuyden de Caep komt / houdt dat soo staende en zeylt west zuydwest aen / dan loopt ghy recht in de Spleet / als dan Heyst in 't Glop komt / soo hebt ghy 't drooghste van de banck of Pol op zy / kabelt u stroom wel / de voorvloet met de achter-ebbe vallen naer Vlaenderen / de achter-vloet met de voor-ebbe vallen dwars in Zee / een zuyden en noorder Maen maeckt hier 't hooghste water / als ock in de Wielingen / en dan zijt ghy geen hooger verwachtende. Om de Spleet by doncker weder of by nacht uyt te zeylen / die gaet van Vlissingen west of w. ten noorden aen / past wel op u stroom / is 't dat ghy 't harde van de bank voelt / so loot 't over / tot dat gy sachte krijgt / werpt noch een reys of twee / soo 't sacht blijft / soo gaet west zuydwest aen / met die cours komt ghy uytloopen / is 't een voor-ebbe die brengt u verr' om de noord / is 't een voor-vloet die brenght u verre om de zuyd / maer past wel op u Ty.

Soo ghy Blanckenburg aen de Galgeschaerden brengt / eer dat Brugge in Liswegen komt / soo zijt ghy te verre in na 't landt ende 't Kipt te naer.

Blanckenburgh aen de Galgeschaerden / en West-kappel aen de duynen / soo zydy ten halven in de Spleet.

Brugge in Liswegen en Blanckenburg een half scheeps lenghde bewesten de uytterste Galgeschaerden / soo zijt ghy mede ten halven in de Spleet / en dit is u beste merck / en is wel u naeste dwers-merck dat ghy hebt.

Innerwielingen.

OM de Innerwielingen in te zeylen / soo kan men ten naesten by wel gissinge maken / of men Oostende gepasseert is / doet dan't lant aen / dicht by de Vlaemsche strant langs loopende / tot dat ghy voor Heyst komt / daer sal u de Paerde-marckt gemoeten / houdt dan S. Lambert anderhalf of twee scheeps lenghte benoorden de oost-duynen van Casant: want ghy meught S. Lambert aen de oost-duynen van Casant niet brengen / of ghy sout de Paerde-markt onder-zeylen / daerom soo moet ghy S. Lambert soo staende houden / want het Kipt hier wepnigh is / en is hier passelijck diep / hier blijft op 't minste met leegh water 18 voet waters / volght soo u cours by de Paerde-marckt langhs / het Casteel van Slups komende in ofte binnen de Casants duynen / daer is 't Kipt heel droogh / en blijft niet meer als 7 voet waters / daerom soo brenght Middelburgh beoosten de Diefs-hoeck / houdt dat soo staende; het Casteel van Slups binnen Casanders duynen komende / daer streckt een punt van 't vaste Landt / het Krake-sant genaemt / daerom moet men daer de strandt mijden omtrent een Pistools-schoot / anders hebt ghy niet te schouwen.

Of als men de Wielingen van de west wil in zeylen / soo houdt Wenduyne een wepnigh bewesten Blanckenburgh / houdt dat soo staende / eer dat de Brugge komt aen Liswegen / gaet dan oost ten noorden aen / of Middelburgh brocht beoosten de Diefs-hoeck / en loop daer soo op in.

De Innerwielingen uyt te zeylen / soo set de Tooren van Vlissingen bezuyden 't Stadthuys / en houdt dat soo staende / of Middelburgh beoosten de Diefs-hoeck of daer in / en gaet dan west ten zuyden aen / tot dat Liswegen bewesten Heyst staet / gaet dan u cours. Een zuyden Maen maeckt daer 't hooghste water.

Of als ghy Heyst beoosten 't hooge hebt / dan komt ghy de Paerde-marckt bequaem aen te looden / als men voorby de Stadt van Vlissingen is / en na het vlacke laveeren wil / men neme de Casantsche zijde niet te na / om de vloets wille: want het is daer benoorden wijdt en breedt genoegh; het Krakezant kondt ghy ock wel looden.

De Wielingen.

WIe de Wielingen begeert in te zeylen / brenght de Toren van Wenduynen in een scheer / die beoosten de ronde duyn van Wenduynen staet / houdt dat soo staende tot dat ghy over 't Kip zijt / eer Brugge aen Liswegen komt / soo zijt ghy ten halven in de Wielingen / soo oost noordoost aengaende tot dat Brugge in Liswegen komt / soo brenght Blanckenburgh binnen de innewaertste Galgeschaerden / volgens u voorgaende cours / Brugge aen Heyst en West-cappel aen Knocke / en mooght ghy niet wel komen / of soude te verre om de noord zijn / en de Engelsche Pol te na komen / maer brenght Brugge een mast lenghte beoosten Heyst / en West-cappel aen Knocke / soo hebt ghy de rechte diepte / en zijt als dan ten halven in de Wielingen in 't rechte vaer-water / houdt dan noordoost ten oosten in / of Middelburgh bezuyden de Kaep: een zuyden Maen maeckt het hooghste water. Binnen de Caep leggen drie duyntjes / als ghy Middelburghs grootste Toren / daer in hebt / en de kleynste niet sien en kondt / houdt dat soo staende tot Soute-lande toe / als ghy Middelburgh in dese drie duyntjes hebt / soo zijt ghy mede ten halve in de Wielingen / de Toren van Middelburgh en mach aen de grootste duyn niet geraken / of ghy soudt te verre om de noord zijn / en op de Engelsche Pol geraken / Vlissingen en mach aen 't Stadhuys niet komen / of ghy soudt te verre om de zuyd zijn / en op de Franse Pol geraken / daerom houdt dese voorsz. mercken / soo zijt ghy altoos ten halven de Wielingen / tot dat 't Kasteel van Slups komt beoosten S. Lambert / als dan zijt ghy vry van alle Zanden / Reven ende droogten.

Merckken van de Engelse Pol.

Om de Wielingen uyt te zeylen / soo gaet van Vlissingen west aen / of de Toren in de witte muur / tot dat ghy de Wulpen gepasseert bent / gaet dan west zuydwest aen / voorby Trip / tot dat Slups komt achter de duyne van Cazant / en houdt S. Lambert buyten de duynen van Cazant in 't voet-strantje / maer brenght hem niet aen de duyn / gaet dan west zuydwest aen / tot dat Brugge komt bewesten Liswegen / dan zijt ghy buyten al de Bancken / wijckt dan van de wal af / want 't is daer geheel blanck.

Van de Franse Pol / daer streckt een Kik ken af omtrent west noordwest / daer maer 8 voet waters op blijft / is heel smal / 't Kasteel van Slups een wepnigh bewesten de Cazants duynen komende / daer gemoet ghy dit voorsz. Kikken of een steert / en kan van bewesten onderzeylt worden.

Merckken van de Franse Pol.

Blanckenburg in 't afgaen van de Westerduynen van de schare / en Brugge van beoosten aen Liswege / dan zijt gy in de Wielingen / maer verder oost komende / Brugge in de staker / en Heyst bewesten de hooge duyn / en mede Liswegen aen de staker / en Brugge een wintboom lengte bewesten de hoge duyn van Heyst / als oock Heyst een hantspaeck lenghde bewesten Knocke / dan zijt ghy wel te wege in de Wielingen.

Brugge aen Wenduyne en Liswegen aen Blanckenburgh / dan zijt ghy recht neffens 't zant / dat voor Blanckenburgh lept / als Brugge aen de Schanse is / en Heyst beoosten de Staker / dan zijt ghy recht binnen 't zant.

Liswegen aen Heyst / en Brugge een wint boom lenghte bewesten Knocke zijt mede wel te wege / dan sal de toren van Vlissingen recht wyp benoorden 't Stad-Huys staen / maer als ghy van de oost komt / dan staetse verder noordt / als 't Kasteel van Slups aen S. Lambert is / dan moet die toren wel een wintboom lenghte benoorden 't Stad-Huys / zeylt dan wyp naer Vlissingen.

Als Middelburgh in de Schare is / die een net lenghte benoorden Dijckxhoeck staet / en 't Kasteel van Slups / aen S. Lambert / dan zijt ghy recht in 't vatten van de Wielingen / van oosten Liswegen aen de Staecker en Blanckenburgh in de middelste Duyn van de Galgescharen / dan sult ghy recht op de Banck wesen.

Vlaemsche Kuste.

VLaenderen is een duynachtigh en heuvelachtigh lant / met vele torens langs de kust / streckt meest west zuydwest tot Kalis toe. d'Eerste bewesten het Slups-gat komt een Tooren / en is plomp en dick / genaemt S. Anne. De tweede is Knocke een spitse toren. De derde is West-kappel / en is een plompe tooren met een plomp kapken daer op. De vierde is Heyst / een lange spitse Tooren hooger als Knocke. Tusschen Heyst en Liswegen / doch Liswegen naest / daer lept een Staker / is een duyn met een Zale / van verre beter te kennen als na by / uyt der Zee vertoont hem als een hooghachtigen Molhoop. De vijfde is Liswegen een dicke

Torens op de Vlaemse Kust.

plompe Toren de dickste daer omtrent. Tusschen Liswegen en Blanckenburgh hebt ghy de Galgeschaerden. De seste Blanckenburg is ock een dicke Toren hooger als Liswegen / niet soo dick. De sevenste Vuggelingen zijn 2 hooge spitse Torens te landewaert in / daer na komt de Schans van Blanckenburgh. De achtste is Wendupne een dicke plompe Tooren met een heel kleyn stompje. Tusschen Wendupne en Oostende lept noch een spits Toorenken / geheeten Jan Davids Torenken. De negenste daer na volght de Stad Oostende / en heeft een spits Torenken. Als Blankenbergh oost zuydoost van u is / van daer oostwaert / beginnen u Getyen sterck tegen de Son om te vzaeyen / maer van daer westwaert en suldy geen vzaeyende Getyen meer vinden.

Diepten.

Vzuggen in Lisweghen op 't minste met leegh water blijft 17 voeten water.
Botkil en Deurlop blijft 24 voeten water.
Visschers-Gat 30 voeten water.
Op de Raen 16 voeten water.
Den vzoogen Raen valt vzoogh boven water 4 voeten hoogh.
France Pol blijft 7 voet water.
Paerdemarckt boven water vzoogh 3 voeten hoogh.
Krakezant blijft 5 voeten water.
Ingelse Pol blijft 6 voeten water.
Op de ooster Rassen blijft 3 voeten water.
Op de nooyder Rassen blijft 6 voeten water.
Op de Geer blijft 5 voeten.
Op Calo blijft 5 voeten.
Op de Querens 5 voeten.
Den Banjaert valt op verscheyde plaetsen vzoogh.

Van westen komende en de Raen gemoetende kabelt u stroomen wel / ende de Mane / een zuydweste Maen maeckt een uptvalle / een weste maen maeckt over al een leegh water / dan hebdy het hartste zee-gaende Cye in de gaten / op de 8 of 9 vadem hebt ghy met west zuydweste en west ten zuyden Mane in-zee-gaende Cye / en valt nooydwest in zee / stercker als de Ebbe of Vloet doet / soo dat ghy met een oost nooydooste gangh met een scherpe wint niet innewaert en kondt komen / en streckt dit getye tot het Geer-gat toe / en suilt het vinden op 13 of 14 vadem / hoe nader de Raen of 't lant / hoe stercker tot de Mase toe / maer vooy de Mase gaet geen Ebbe / soo dat als ghy beoosten de Mase verbalt niet kondt laveeren als bupten 't landts gesicht / maer de vloedt gaet recht in / hoe verder om de oost hoe soberder vloet.

Van 't Gety en loopen der stroomen.

Vooy Vzouwers-haven maeckt hoog water een zupd zupdweste en nooyd nooydooste Maen.
In het Vzouwers-havense gat / een zupden ten westen Maen.
Tot der Geer een zupd zupdweste en nooyd nooydooste Maen.
In 't Geer-gat een zupden en nooyden Maen.
Een is niet geraden / besonder met zupdelijcke of zupdweste windt / het Geer-gat in te loopen / vooy dat de vloet half verloopen is: want de achter-ebbe met de vooy-vloet vallen dwers over de Banjaert sterck de Roompot in / na 't landt van Schouwen toe / maer de vloet half verloopen zijnde / dan valtse recht het Geer-gat in / als de Maen zupdoost ofte nooydwest is / dan is het water aldaer al de twee derdendeelen gewassen.
Gelijck hier vooy gesept is van de Maes en 't Goereesche-gat: alsoo ock hier vooy de gaten van Vzouwers-haven en der Geer / vzaept de vloet met de Son om / alsoo dat de achter-vloedt de gaten in valt / daer na zupdwaert om vzaept en werdt een gaende ebbe / maer de achter-ebben vallen recht de gaten upt dwers in zee / en met de vooyvloet dan weder om de nooyd.
Vooy de Wielingen maeckt het hooghste water een zupden ten westen en zupd zupdweste Maen.
Tot Vlissingen en Cammekens een zupd zupdweste Maen.
Tot West-kappel aen 't landt van Walcheren maeckt hoogh water een zupden en nooyden Maen. Als 't water een half ure gevallen is / soo begint de stroom aldaer uptwaert te vallen / en als 't een half uure ghewassen is / in te vallen: maer vooy de Botkil begint die eerst te gaen een ure vooy het leeghste water / dan het valt langh in zee. In de Splete en over de vzooghten / daer omtrent gelegen vzaept het gety tegen de Son om / en valt ten laetsten de gaten in. Een zupden en nooyden Maen maeckt aldaer het hooghste water / de vooy-vloet valt daer over de diepten na landt toe. Als de Maen omtrent oost zupdoost is / ofte dat het water omtrent een paer uren gewassen is / dan begint het te vzaeyen naer 't zupden / eerst zupd zupdwest / voort vooyby het zupden na het oosten tot dat de Maen zupd zupdoost is / dan valt de vloet om de oost.
Als Blanckenbergh omtrent zupdoost ten oosten van u staet / van daer oostwaert vzaept het gety / alsoo tegen de Son aen als gesepdt is / maer van daer westwaert en suldy geen vzaeyende getyden gevinden.
Tegens Zeelandt in 't vaerwater valt een derdendeel van de vloedt na landt / daer na oost ten nooyden. Zeelandt mach men sien van de Compagne op sestien vadem.

Streckingen en Courssen.

Van Vlissingen tot Blanckenbergh meest west zupdwest	7 mijlen.
Van Blanckenbergh tot Oostende zupdwest ten westen anderhalf mijl.	
Van Vlissingen tot het Vooylandt / west wel soo zupdelijck	19 mijlen.
Van de Wielingen tot Doeveren west ten zuyden	20 mijlen.
Van de Wielingen tot Lept-staf of Jarmupen nooydwest.	24 mijlen.

Hooghten.

Vlissingen en Cammekens en de zupd-Kust van Walcheren / leggen seer op 51 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

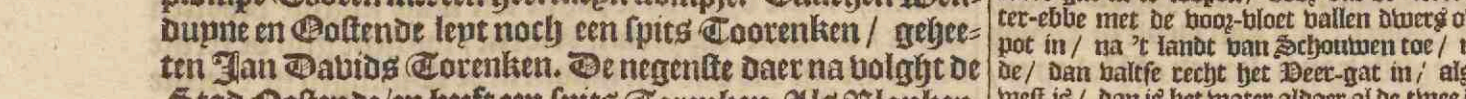

't Landt van Schouwen vertoont aldus / als 't 2 of 3 mijlen van u is.

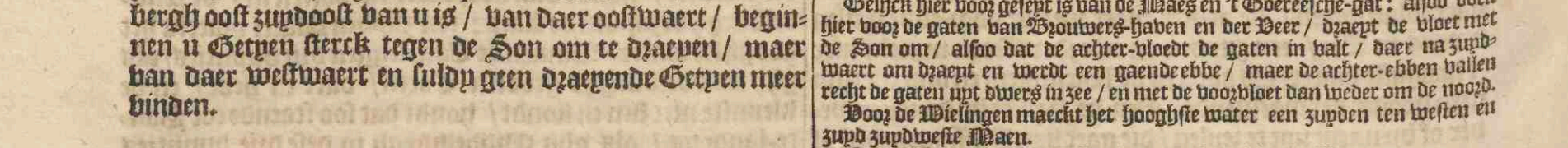

Als men is vooy het Vzouwers-havense gat / vertoont het landt van Schouwen aldus.



Dus vertoont Walcheren als men in de Vooyloy of vooy de Splete is.

Dus vertoont de Kust van Vlaenderen / van Blanckenbergh oostwaert / als men de Wielingen in- of upt-zeylt.

De Vierde Vertooninge,

Waer in zijn:

De Kust van Vlaenderen / van de Wielingen tot de Hoofden / als ock de Kust van Engelandt / van Doeveren tot het Nooyd-Vooylandt.

DIe gelegenthepdt van de Toorens die beoosten Wendupnen staen / zijn in de beschrijvinge van de Zeeusche gaten verklaert.

Tusschen Wendupnen en Blanckenbergh staet noch een Toorenken / geheeten Jan Davids Toorenken. Oostende lept een mijle weeghs bewesten Wackerhout.

Geesen is een spits Torenken te landewaerts van Oostende / Oudenburgh is mede een spits torenken mede te landewaerts van Oostende / beoosten Geese / doch niet soo hoogh. Een

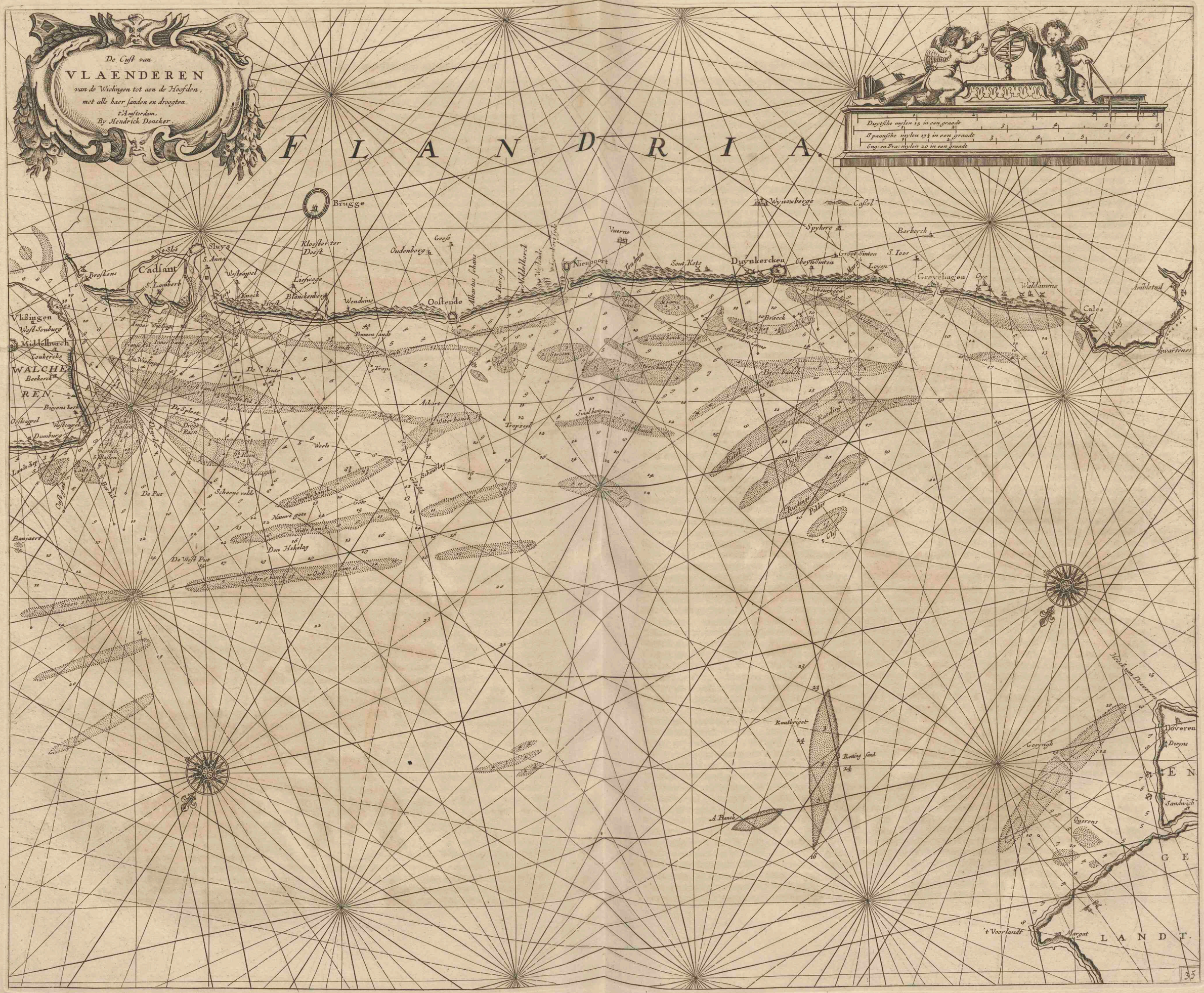
De Cust van
VLAENDEREN
van de Wielingen tot aen de Hoofden,
met alle haer sanden en droogten.
t'Amsterdam,
By Hendrick Doncker.
FLANDRIA.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt
Brugge
Sluys
Cadsant
Vlißingen
Middelburch
WALCHEREN.
Oostende
Nieupoort
Duynkercken
Wynoxberge
Cassel
Spykere
Borborch
Grevelingen
Waldamme
Cales
Ambletzel
Swartenes
Knutbriget
Retting sand
A Banck
Doveren
Duyns
Sandwich
Querens
't Voorlandt
Margat
LANDT.
35

Een half mijl bewesten Oostende lept S. Cathelijne. Een mijl daer bewesten Middel-kerck/een dicke plompachtige hooge Toren. Van Middelkerk tot Nieupoort is 't anderhalf mijl/daer is een plompe Toren met een scherp torenken. Een wepnigh beoosten Nieupoort / lept ons Lieve Vrouwe van Lombardijen/een hooge plompe Toren.

Van Nieupoort tot Vroers / is twee mijlen / van Vroers tot Dupnkercken / drie mijlen. De Houtkoten is een mijle beoosten Dupnkercken. S. Catharina een spits torenken beoosten Dupnkercken. Dupnkercken heeft een hoge plompe toren met een kleyn spits torenken. Wijnorbergen is een hoge spitse toren met een hoge kerck/met noch een spits daer neffens/dicht by malkanderen/te lande van Dupnkercken. Van Dupnkercken tot Gravelingen zijn 3 klepne mijlen / daer tusschen staen dese torens / eerst kleyn Sinte een scherp torenken / groot Sinten een plompe dicke toren / Mardijck een plompe dicke toren/wat westelijcker lept Lopen/bykans als Mardijck en S. Joris / een hooge spitse toren. Gravelingen heeft geen torens / maer daer staen 2 meulens / een op de Oster-poort / d'ander aen 't west-eynd van de stad. Van Gravelingen tot Calis zijn twee klepne mijlen / Calis heeft veel spitse torens / een die boven alle hooge is / ende tusschen beyden legghen dese Dorpen / meest sonder toorens / ten eersten Hooge-pijse en Dasen/ twee plompe torens/noch Valdam een platte kercke met een kleyn spitse op 't midden / dat is de gantsche kennisse van Vlaenderen. De kust van Vlaenderen is langh tusschen Calis en Blanckenberg 18/ ofte soo sommige willen 16 mijlen weeghs / en Blanckenbergh van Vlissingen 7 mijlen. Soo dat van Vlissingen tot Calis is ten minsten 23/ ofte soo sommige seggen 25 ten uptersten.

't Gene hier gesept is van de torens ende mijlen / langhs de Zee-Custen van Vlaenderen / is sonderling dienstigh en noodigh/soo tot 't gene vooren is beschreven van de Wielingen/ als tot de beseplinge van de Havenen van Vlaenderen / maer aldermeest tot kennisse van de Vlaemsche bancken.

Oostende. Om tot Oostende binnen te zeylen / loopt men dicht beoosten de Stadt tot de Haven (genaemt de Geule) in / aen de oost-hoeck van de Haven lept een hooft daer een baecken op staet/men moet dicht by dat hooft in loopen/daer is 't diepst: van de west-zijde/te weten aen de stad/ loopt wat blackte af/ daerom moet men die zijde een schip lenghde of twee schouwen / met laeg water en dagelijr Ty blijft in dit gat 6 voet / en met hoogh water isset 22 voeten water. Recht binnen de Haven mach men anckeren waer men wil/met laegh water lept men daer met een groot schip vlot.

Om voor Oostende te setten komende uyt der zee / soo set Geesen/een spits toorenken te landewaerts in van Oostende gelegen/aen de west-kant van de stadt/soo komt ghy over de upter-banck loopen / daer met laeg water 4 vadem waters op is/loopt so tot dicht voor de stad/of settet als ghy daer een stuck over zijt / maer brengt Geesen niet westelijcker als aen de west-zijde / ghy soudt op een Banck zeylen die bewesten Oostende lept: Oudenburgh aen't oost-eynde van de stadt Oostende/soo loopt ghy de upter-Banck pas mis/Oudenburg is oock een spits torenken te landewaert van Oostende beoosten Geesen / maer niet soo hoogh.

Om bequamelijck voor Oostende te setten buyten 't Rip / soo brengt de Stad zuyd zuydoost van u/so staet Geesen aen 't oost-eynde van de Stadt / en Liswegen een Cabel lengde bewesten Blanckenburgh / settet daer op 12 en 13 vadem / daer is goede grondt / wilt ghy over 't Rip tusschen de bancken en 't Rip / soo brengt Geesen als vooren aen 't oost-eynd van de Stadt / en Liswegen ten halven tusschen de duynen en Blanckenburgh / daer de duynen naest / settet daer / ghy sult er met laegh water 7 vadem baste grondt hebben / en Blanckenburgh een Cabel lengte beoosten die duynen/ dan staet Wenduyne in 't tweede glop van de Oost / settet daer op 't harde van de banck / sult daer met leeg water 5 vadem hebben / en soo ghy wat meer na de wal toe liept / soudt ghy daer wel dieper water hebben / maer de gront is te weeck dat'er geen anckers houden willen. Geesen als vooren aen't Oost-eynd van Oostende/ en Liswegen ten halven tusschen de Duynen en Blanckenburgh/ soo zijt ghy op 't Rip / sult niet meer als 4/ en vier en half vadem waters hebben / met leeg water/soo Liswegen aen de Duyn is/soo zijt ghy tegen de banck aen / en als hy daer achter is/ soo zijt ghy daer op/ daer blijft met leeg water 4 vadem water / loopt om de oost tot sommige plaetsen vry droog / tot op derdehalf vadem.

Nieupoort. Nieupoort is een Ty-haven / die met leegh water heel droogh valt / met hoogh water op een dagelijcks Ty isser 13 voeten water/ dicht voor 't gat lept een banck / die strecht van beoosten het gat van Nieupoort tot dwars voor 't gat westwaert over / en lept met half vloet droog / met hoog water komt'er niet meer op als 8 voeten water. Die tot Nieupoort wil wesen / moet van bewesten tusschen die voorsz. banck en 't landt in komen / en bezuyden die banck in zeylen/ soo lange tot dat het binnenste baken komt effen deur of beoosten het buytenste / en loopen dan recht daer op aen / en voort midswaters tusschen de Hoofden in : Tusschen de banck en 't landt is aen weder zijden black opgaende gront/ soo dat men de wallen aen weder-zijden mach aen tasten/ maer aen de noort-zijde is de bank schorachtig/digt daer by langs is 't 3 vadem diep. Binnen het gat is 't aen weder-zijden van 't diep met bakens besteken/daer loopt men tusschen deur tot aen de Stadt / die lept ontrent een Kartou-schoot van de Zee-kant / op de 2 groote bakens wordt des nachts gevyert / maer niet langer als van half Vloet tot half Ebbe. Om te zeylen.

Om voor Nieupoort te loopen van de oost/ soo set de toren van Nieupoort aen de eerste hooge Duyn beoosten de stadt/ (gelijck de Tooren van Dupnkercken om 't oost-gat upt te loopen / dan sal de Tooren van Nieupoort zuyden / en zuyden ten westen van u staen/ houdt daer soo op aen / soo loopt ghy tusschen Strooms en Boonelandt door / tot tegen de banck / als ghy daer droogte boelt / soo gaet zuyd zuydwest / en zuydwest ten zuyden aen / tot dat de Tooren van Nieupoort zuydoost van u staet / settet daer op 9 en 10 vadem / 't is daer ruym en breet en goet verschut.

Van Nieupoort tot Dupnkercken / is 't binnen de bancken deur by de wal langhs schoon sonder eenige duyplen oft bancken/ en met leegh water al 15 voeten diep / hoe nader de wal hoe dieper. Neffens het Klooster ten Duynen is 't nauwste / neffens de Vroers banck / die lept niet verre van de wal / daer neffens moet men dicht by de wal langhs.

Braeck. De Braeck lept recht voor Dupnkercken / waer dat men van beoosten en oock van bewesten kan inkomen / om nu van bewesten in de Braeck te loopen / soo set S. Joris aen de Schuur die beoosten Gravelingen staet/houdt dat soo staende / of set de Tooren van Gravelingen / zuyden en zuyden ten oosten van u / zeylt daer soo op aen / tot dat de Tooren van Dupnkercken oost zuydoost van u is / loopt dan vry op de mercken die hier sullen volgen.

Om te zeylen.

Set nu voorts de groote Tooren van Dupnkerken in de witte Blinck / die bewesten de Stadt lept / dan sal hy oost zuydoost van u zijn/ loopt daer soo langh op aen/ tot dat S. Katharina is aen de graeuwe Duyn / die beoosten Duynkercken lept/houdt die mercken soo staende / en loopt soo de Braeck in / als dan kleyn Sinten aen ofte effen beoosten het houte Wambas staet / soo hebt ghy de steert van de Braeck op zy / laet dan 't Torentken van S. Katharina wat oost aenschieten / loopt soo tot voor de Stadt / settet daer op 10 en 11 vadem / ofte laet S. Katharina in de witte Blinck beoosten de graeuwe Duyn komen / en setten 't daer.

Om de Braeck in ofte upt te Laveren / na de oost ofte west/ soo loopt de Braeck niet nader als 8 vadem / want hy is stepl / dan moet ghy 't wenden / komt de Splinter niet nader als 5 vadem / wendet dan mede / als dan kleyn Sinten bewesten 't houte Wambas is / soo zijt ghy bewesten de Braeck / dan meught ghy wel verder t'Zee loopen.

Om van beoosten in ofte upt de Braeck te zeylen/ so set de groote Toren van Dupnkercken aen de eerste hooge graeuwe duyn / die beoosten de Stadt lept / dan sal hy zuydwest ten zuyden van u staen / houdt hem soo staende / en zeylt soo in en upt / maer brenght hem niet in 't glop beoosten de Duyn / om niet op de Cams te zeylen / oock niet bewesten/ om niet op de smalle banck te zeylen / want die is heel stepl/ maer de Cams kondt ghy aen looden.

Om over de vier bancken voor Duynkercken te zeylen/ soo set de groote Toren van Dupnkercken 3. en 3. ten oosten van u / of Wijnorbergen aen de oosterschje die beoosten de Stad staet / hou dat so staende/so meught ghy met een half

vloedt over al de 4 bancken loopen / want daer blijft met leegh water op de Vlaeck 10 ofte 11 voet / op de Vlee-banck 9 voet / op de Terteel of de Ratel 13 voet / ende op de Dijck 21 voet waters / als ghy dese voorsepde mercken volght / soo meught ghy niet misdoen / maer soo ghy Casselbergen bewesten die Stadt vrocht / soo soud ghy qualijck 3 ofte 4 voet waters hebben met leegh water / een zuyd en zuyden ten oosten Maen / maeckt hoogh water aen de Vlaemsche Kust / en op al de bancken / maer de vloet loopt tusschen de bancken tot een zuydweste Maen.

Om tusschen de Vlaeck en Vlee-banck door te loopen / soo ghy uytter zee komt / soo loopt soo lange op de mercken van Wijnocrbergen en Molen / tot dat Gravelingen te weten de Toren aen het hoogh van de oosterse Duyn beoosten Gravelingen komt / houdt dat soo staende / loopt dan zuydwest en zuydwest ten westen aen / als ghy soo wat geloopen hebt / soo laet de Toren wat oost aen schieten / of gy soudt de Vleebank te na komen / gaet dan u cours tot voor Mardijck / settet daer op 8 / 10 en 12 vadem / het is daer ruym en vleet.

Om bewesten de Vlaeck over de bancken in zee te loopen / soo set Wijnocrbergen over het Houte-wambas / die sal dan omtrent zuydoost ten oosten van u staen / houdt dat soo staende tot Mardijck aen groot Cassel komt / houdt dat soo staende / en loopt soo in / daer 't u gelieft.

Om over de Splinter te loopen / soo set Lopen een windboom lenghde bewesten die Meulen en de twee Schupren / die tusschen Mardijck en Lopen staen / soo na by malkander dat men daer pas door kan sien / daer is op de Splinter met half vloedt 5 vadem water / daer binnen komende diept 't kort af / als ghy dan 10 ofte 11 vadem water hebt / meught ghy 't setten / op u loot langhs de strant na de Schupr loopen / aen 't oost-eynde van de Splinter is 't tusschen 't landt ende Splinter niet seer wijt / Kleyn Sinten aen de oost-kant van 't Fort / en Lopen een spaeck lenghde bewesten de Molen / daer lept de Rijpe-Garst een slimme Banck.

Rijpe-Garst. Mardijck.

Om voor Mardijck te setten / soo loopt soo lange op de voorsz. mercken van Duynkercken aen / tot dat Gravelingen aen de west-kant van de oost-duynen die beoosten Gravelingen komt / en Kleyn Sinten aen de oost kant van 't groote Fort en Lopen over de Molen / settet daer op 8 en 10 en 12 vadem / het is daer ruym en vreet als voor-gesept is.

Splinter.

Als Kleyn Sinten aen groot Sinten staet / daer hebt ghy op 't vrooghste van de Splinter / met het leeghste water met een springh-stroom 7 voet waters / met een doodstroom 10 voet water.

Wijnocrbergen een wepnigh bewesten de Koo-hupsen / die bewesten 't groote Fort staen / blijft met leegh water op de Splinter niet meer als 2 en 3 voet waters / en als S. Catharina even bedeckt is aen 't oost-eynde / komt men even binnen de Splinter / en komt van de voorsz. 2 ofte 3 voet op 3 of 4 vadem.

S. Catharina ten halven tusschen die Oosterse Molen van Duynkercken / en het rijsen van de Oosterse Duyn / en Gravelingen aen de oost kant van de westelijcke Duyn / van Gravelingen hebt ghy binnen de Splinter 12 vadem steeck-gront.

Cassel even bewesten de Molen die beoosten Mardijck staet / hebt ghy op de Splinter met leegh water 2 vadem.

Kleyn Sinten / aen groot Cassel mooght ghy over het west-eynde van de Vlaeck loopen / en sult daer met leegh water op hebben 4 vadem.

Lopen aen de drie hupsen / die effen bewesten Mardijck staen / daer is een Slouve in de Splinter / daer men met hoog water over mag om daer voor te setten / so vrengt dat merk / als voorsept is / en S. Catharina tusschen beyde graeuwe Duynen / beoosten Duynkercken / settet daer op 8 vadem / 't is daer vry nau / om dat ghy de Vlaeck begint te vatten.

Vuylbaert.

Groot Sinten / ten halven in 't groot Fort / is mede een Slouve in Vuylbaert / daer men mede met hoogh water over mach om daer voor te setten / soo vrengt eerst dat merck als gesept is te pas / en S. Catharina aen de oostelijckste Duyn beoosten Duynkercken / settet daer / daer is goet leggen en zijt beschut van de Vlaeck.

Tusschen Gravelingen en Calis dwers af / lept mede een Banckjen daer een Schip op vast geseten heeft / en daer is stas op stas / soo dat sommige die niet wel bedreven zijn op de Kust / dickwils meenen dattet de Vlaemse bancken zijn / maer 't diept haest en drooght mede haest / daer aen zijn sy wel te kennen.

Gravelingen.

Gravelingen is ook een Ty-haven / daer men met hoogh water in moet / daer staen twee bakens / die moet men nefens malkanderen houden / en zeplen soo tusschen de hoofden in / aen de oost zijde voor de Haven lept een plaetjen dat moet men schouwen.

Van de Vlaemsche Bancken.

't Zant.

Al de Zanden die tusschen 't gat van Sluys en Calis leggen worden de Vlaemsche bancken genoemt / waer van de eerste is / het Zant / is hart Zant / van de Paerde-marckt op 2 vadem / en streckt hem soo langhs de Kust op 3½ / 3 en 2½ vadem / tot voor by Oostende / daer is bezuyden tusschen het landt en de banck vier en vijftehalf en vijf vadem waters / benoorden is 't rechte vaerwater van de Wielingen / de Kute genaemt / daer is met leegh water 5 / 6 en 7 vadem waters / ontrent anderhalf mijl dwars van Oostende leydt 't Kip / ofte uytterbanck / daer is niet meer als 4 / en vierdehalf vadem waters / op Geese aen 't oosteynde van de Stadt Oostende en Liswegen ten halven tusschen die Duynen en Blanckenburgh / soo zijt ghy op 't Kip.

Kute.

't Kip.

Tusschen 't Kip en 't Landt leggen noch twee kleyne plaetjes / van drie en derdehalf vadem.

Voor Oostende begint een banck / die streckt hem langhs de Kust voor de Haven van Nieupoort / daer is 2 en derdehalf vadem water op / tusschen 't landt en de banck is 't 4 / 5 / 6 en 7 vadem diep.

Boonelandt.

Dwars af benoorden dese banck / lept Boonelant van 2 vadem waters / en op sommige plaetsen anderhalf vadem / daer bewesten / en recht onder Nieupoort / lept de Strooms van twee ende drie vadem.

Strooms.

Beoosten Nieupoort schiet een Kiftken van de wal daer men hem wel voor wachten moet / tusschen Nieupoort en Duynkercken leggen 6 bancken / waer van de Vroers-banck de eerste is / en is drie kantigh / lept neffens Vroers en 't Klooster ten Duynen / en seer dicht by 't lant. Streckt van de wal af ontrent west noordwest een mijl in Zee / men mach tusschen de Vroers-banck en 't landt door loopen / op 4 en 5 vadem met leegh water / maer men loopter gemeenlijck bewesten om / als men langhs Vlaenderen zeylt binnen de Bancken door.

Vroers-banck.

Cams.

De tweede is de Cams / die bewesten Vroers banck lept / die is 3 vadem diep / aen veel Kassen van 2 en 1½ vadem / men mach tusschen 't Landt en dese banck op 7 en 8 vadem / en ook Reede maken voor alle winden.

Noorder Cams.

Soo men benoorden de Cams om de west loopt / soo loopt men tegen de Killen ofte Noorder Cams aen / daer is ½ vadem waters op / lept mede aen veel Kassen die noch minder zijn / daer een wepnigh bewesten hebt ghy de Vlaeck / streckt in een kromte van de noorder Cams tot dicht aen de Splinter voor Duynkercken / soo dat hy pas soo veel westen als beoosten loopt / daer is 1 / 1½ en 1¾ vadem water op / maer op 't west-eynde diept hy / datter met leegh water 3 en 4 vadem op is / binnen de Vlaeck is 't 10 en 11 vadem diep / daer loopt een Sloebe door / van 12 of 10 voeten diep.

De Vlaeck.

Benoorden de Cams en beoosten de noorder Cams / lept de Smalbanck van 2 en 3 vadem water / maer op de steerten is 't wel 4 vadem diep / tusschen de Smalbanck en de Cams is 't ruym en vreet / 't is daer 8 en 9 vadem diep.

Smalbanck.

Steenbanck.

Benoorden de Smalbanck leydt de Steenbanck / die heeft aen de oost-kant een haeck / schiet ten naesten by voor Nieupoort / is aen de west-kant 3 en 4 vadem / en op de zuydelijcke steert van de haeck aen de oost-zijde 3 vadem / aen de noordelijckste steert van de haeck anderhalf vadem diep / aen de noord-kant lept een Kas in de Steenbanck van 3 voet waters / tusschen de Smalbanck en de Steenbanck is 8 en 9 ende 7 vadem waters / is reedelijck vreedt tusschen beyden.

Calbanck.

Calbanck leydt benoorden de Steenbanck / is in 't midden 2 vadem / en op de steert 6 vadem diep / in 't midden van de Calbanck leydt een kleyn banckjen dat heetmen Smalbanckjen / daer maer 3 voet waters op is / tusschen Steenbanck

Smalbanckjen.

banck en Calbanck is 't heel rupm / daer hebt ghy 10/9/8/ ende dan weder 7 vadem waters / streckt hem met de ooststeert naer de uytterbanck toe / de Sloeve tusschen beyden
Crop-zeel. woordt Crop-zeel genoemt / 't welcke het rechte vaerwater is / om tusschen Boonelant en stroom door te loopen / daer in 't vaerwater is 't 12/11/10/9/7/6 tot op 5 vadem toe diep.

Benoorden de Calbanck lepdt noch een groote banck van 8 / 9 / ende 10 vadem / waer op eenige Kallen leggen / van 5 en 6 vadem waters.

Merckten van de Vlaemsche Bancken. Daer leggen noch 5 lange bancken / langhs Vlaenderen / als Grevelingen zuyden en zuyden ten oosten van u is / dan zydy neffens het west-eynde van dese bancken / en als Nieupoort oost ten zuyden van u is / soo zijt ghy neffens 't oost-eynde / sy zijn seer langh / tusschen elck gaet een Canael door / elck van besondere diepte.

Omtrent vijftehalf mijl noorden ten oosten / en noord noordoost van Calis / en n. noordoost van Calis Clif / lepdt de buytenste banck / 't Clif genaemt / is op het droogste omt Klif. trent 8 voet diep / benoorden 't Clif af / t'zeewaerts / is 't 23 en 24 vadem diep / op de zuyd-zijde naer Kuytinge loopt een Canael door / de Polder genoemt / en is wijdt en breedt van 20 / 23 vadem diep.

Kuytting. De tweede is de Kuytinge ghenaemt / lept van Calis noord noordoost / en van Calis Clif noordoost ten noorden omtrent 3¼ mijl / en is daer 5 of 6 vadem diep / op 't zuyd-eynde lepdt een Polder / daer maer anderhalf vadem waters op is / als groot Cassel ober Mardijck komt / dan mach men geen quaet van de Kuytingh / maer Mardijck moet niet weskelijcker komen / of men soude op de voorschreven Polder zeplen / tusschen desen en den derden / gaet een Canael door / van 18 en 20 vadem.

Den Dijck. De derde banck is genaemt den Dijck / lepdt van Calis Clif noordoost anderhalf mijl / is op 't noord-eynde 4 en 5 vadem diep / maer op 't zuyd-eynde 5 / 7 / en 8 vadem / op dese banck lept mede een Polder aen 't zuyd-eynde / maer een vadem diep / Wynoxbergen even beoosten 't groote Fort / soo loopt ghy recht op de Polder aen / dese bancken zijn seer sorgelijck / want de Kuytingh lept bykans in 't vaerwater / tusschen dese bank en de vierde / gaet mede een Kanael door / is benoorden 12 vadem / en verder om de zuyd wordt 9 / 7 vadem / maer is wat sorgelijck door te loopen / want benoorden hebt ghy den Dijck / een weynigh om de zuyd hebt
Katelting. ghy de Katelingh / is 9 vadem 't hooghst / en loopt op 4 vadem en minder / en wat verder om de zuyd soo komt ghy tegen een Polder aen die op de Katelbanck lept / daer maer vier en vijftehalf voet water op is.

Katelbanck. De vierde banck is de Katel-banck genaemt / lepdt van Cales Klif noordoost en noordoost ten oosten drie en een halve mijl / is diep 3 / 4 / 5 / en 6 vadem / op 't zuyd-eynde lepdt mede een drooge Polder 4 of 5 voeten water / met springhstroom vallen dese Polders droogh / tusschen de Katel en den Dijck hebt ghy de Katelingh van 4 / 5 / 7 ende 9 vadem / loopt tot aen den Dijck.

Beoosten de Katel-banck / te weten tusschen die en de Bree-banck / gaet mede een Canael door / is het eynd wijt en breet / en aen 't west-eynde loopt het redelijck smal ofte na toe / is doorgaens van 14 tot 16 vadem waters.

In alle dese Canalen magh men labeeren tusschen de voorschreven bancken / van de eene banck tot den ander / en setter tusschen de bancken waer men wil.

Groot Cassel aen Mardijck / soo meught ghy vry ober den Dijck en de Katel-banck loopen / sonder aen de Polder te misdoen.

Bree-Banck. De vijfde is de Bree-banck / lept van Cales Clif noordoost ten oosten wel so oostelijck / is op het zuyd-eynde 4 / 5 / 7 / en 8 vadem / heeft aen de oost-kant een groote haeck / schiet met de noordelijckste / voorby steenbanck / tot den naeste by Calbanck / en is op 't oost-eynde van 4 tot 3 en 2 en een half / en 2 en anderhalf vadem / de zuyder-steert van de haeck loopt dicht na steenbanck toe / soo dat'er noch een goede passagie is / om met schepen door te lopen / van 12 / 11 / 10 / 9 / 7 / en 6 vadem / op de steert is 't van 2 tot 2½ en een vadem / kleyn Sinten een weynigh bewesten 't groote Fort / soo soudt ghy recht midden op een polder lopen / die op de bree-banck lept / is bykans een mijl langh / als mede die op de Katelbanck is / heeft niet meer als 4 en 3 voet waters doorgaens.

Cusschen de bakens en Bree-banck is 't wijt en breet / en is 14 / 12 / 10 / 9 / 8 / en 7 vadem diep.

De Splinter schiet tusschen het houte Wambas / en de Haven van Duynkercken / van de Vlaemsche Kust af / en loopt soo in Wilbert-zant / na Bree-banck toe / men kan door verscheyden plaetsen door de Splinter heen / gelijck in de beschrijvinge te sien is.

Bewesten de haven van Grevelingen lepdt een banck / ofte vlackte langhs de wal / streckende een goet stuck van lant of t'zeewaert / tot by Calis toe / geheeten het Nieuwlandt / daer mach men by langhs ofte ober loopen / op 5 / 4 / en 3 vadem / na dat men wil.

De Haven van Cales valt met alle getyen heel droogh / Cales. en met hoogh water op een dagelijcx Dy / is daer niet min als drie vadem waters. Om daer in te zeplen / soo houdt de Meulen (staende aen de oost-hoeck van de stadt) recht ober het oosser-hooft / en loopt soo dicht by 't oosser-hooft in / en laet het Kasteel aen de west-zijde van u leggen / van het wester-hooft loopt een Kik ken af / daerom moet men dat mijden. Binnen het Wester-hooft komende / moet men westwaerts op wijcken tot in de Kuyte / en daer met leegh water droogh sitten. Des nachts als 't Gety is / staen daer twee vuuren / daer loopt men op in. Ten is niet geraden dit gat in te komen door het hooghste water / om de geweldige stercke stroom die daer met te vloet in loopt / om de Anckers van de Schepen (die daer binnen leggen) te schouwen. 't Is daer binnen periculeus en quaet leggen / besonder met een noordelijcke windt / die waeyt daer open in.

Dwars van 't Wester-hooft van Calis / lepdt een banck van twee vadem / tusschen 't Hooft ofte Meylant / en de selve banck magh men door-loopen op drie vadem met half vloedt / de banck is 2 vadem diep. Onder Calis Clif aen 't oost-eynde mach men 't setten op thien vadem / maer aen 't west-eynde lept eenen steen ofte klippe onder het water / een Kassen schoot van landt / Calis Clif lept tusschen Calis en Cales. Swartenes. Klif.

De Engelsche Kust van 't Noorlant tot Doeveren / en van Doeveren tot Fierley.

TUsschen Calis en Doeveren midden in 't vaer-water ofte de Franssche zijde wat nader als de Engelsche / lept een smalle banck van drie mijlen lanck / gestreckt ontrent noord noordoost / en zuyd zuydwest langhs het landt van Swartenes / geheeten Brouwe-zandt / van 5 / 6 / 7 en 8 Brouvezant. vadem diepte / en loopt om de zuydt na het landt van Beunen. West ten zuyden van Kalis Klif / en zuydt en zuyden ten oosten van Doeveren / is die op het drooghste met leegh water niet dieper als sesthien / seventhien voet. Aen beyde zijden van dese banck / soo van beoosten als bewesten langhs / is 't 20 / 22 / 23 en 24 vadem diep.

Zuyden ten oosten een halve streeck oostelijcker / twee mijlen van 't Kasteel van Doeveren / lept een kleyne droogte van 3 en een halve vadem.

Voor Doeveren mach men setten voor een noorden en noordwesten windt tegens het Slot ober / op thien vadem is de beste Reede en schoone grondt.

Om in Duyns te zeplen van bezuyden / soo loopt by den hoeck van Doeveren om op twee Kabel lenghden by 't landt langs / setter neffens het middelste Slot / op 7 of 8 vadem.

Tusschen Goeyingh en de Valley in 't landt van Noord-Voorlandt / Kams-gat genaemt / leggen twee gronden ofte bancken / waer af de westelijckste de Querens heeten / en de oosterlijckste de Brakes.

De zuydelijckste punt van Goeyingh en den hoeck van Goeying. Doeveren leggen verscheyden / noordoost en zuydwest: Om van Doeveren binnen Goeyingh deur te zeplen / na het Voorlant / soo gaet noorden ten oosten aen soo lange tot dat de Molen op 't Voorlandt komt aen de west-zijde van de Valeye in 't Voorlandt / gaet dan noch noorden ten oosten en noord noordoost / tot dat het Torenken op het Voorlandt komt aen de oost-kant van de voorschreven Balen / dan suldy benoorden de Querens zijn / het plompe Toorenken / op het landt van Doeveren / komt dan aen ofte recht ober de derde witte Krijt-Bergh / benoorden den hoeck

van

van Doeveren / dat is een recht langs merck / om tusschen de Querens en Goepingh deur te zeplen / soo wel als men van benoorden als van bezuyden komt.

Om van benoorden binnen de Goepingh deur te zeplen / soo komt de Vzake niet nader als op 7 vadem / set den hoeck van Doeveren zuyd zuydwest van u / en zeylt daer op aen / so suldy het beste diep langs loopen. Als dan de molen die op het Voorlandt staet in het Rams-gat ofte de Valey / dan suldy zijn neffens de Vzake / ende als de plompe Tooren komt in 't Rams-gat / suldy benoorden de Vzake zijn. Als men in Duyns lepdt / en dat den Innerhoeck van 't Klif van Doeveren zuyd zuydwest van u lept / dan leggen de Querens noorden ten oosten van u / ende het noord-eynde van Goepingh noordoost.

Het noord-eynde van Goepingh en den hoeck van het Voorlandt / leggen verscheyden zuydoost ten oosten / ende noordwest ten westen een groote mijl. De Querens leggen by 't Voorlandt langhs na Duyns toe.

Om te zeplen tusschen de Vzaeck en de Querens.

Om van benoorden in Duyns door de Vzake en Querens te zeplen / soo stater benoorden 't Zuydt voorlant een Kerk met een stompe Toren / de Kerk is vry wat groot / daer zijn drie Kasteelen op de Strant van Duyns / vzenght de voorsz. Kercke recht in het midden van de twee zuydelijcke Kasteelen / en dan bent gy in 't rechte vaerwater / en in 't midden van de Canael / dat sal u dienen tot een langhs merck / om te loopen door de Vzake en de Querens / de cours is zuyd zuydwest / en soo de windt zuydelijck waer / en dat ghy daer door moest laveren / loopt niet oostelijcker als dat de voorsz. Kerck / komt twee Scheeps lenghde zuydelijcker als 't zuydelijckste Kasteel. Want soo ghy die te samen vzocht / soo soud ghy op de Vzake loopen / mede loopt niet Westelijcker als dat de voorsz. Kerck komt binnen twee Scheeps lenghde van de 3 Casteelen / want so ghyse t'samen vzocht / soud op de Querens loopen / dese mercken dienen om te laveeren door de Querens en de Vzake / 't zy van de noord ofte zuyd. De Vzake is heel steyl / 't is dicht langs de Vzake 5 vadem diep / en in 't midden van 't Canael is 't 15 voet diep met leegh water / alsoo dattet dieper is aen dese zijde van de Vzake als in 't midden van 't Canael / als ghy laveert en loopt om de oost aen de Vzake / als soo haest moet ghy wenden / ofte anders soudt ghy op de Vzake zeplen / de Querne is black / maer niet te min soo haest als ghy het ondieper vint in 't overloopen om de west naer de Querne als 15 voet / soo moet ghy wenden.

Dwars mercken van een steertken zandt leggende van de Goepingh af.

Ontrent een halve mijl van 't noord-eynd van Goepingh naer 't zuyden / lepdt een black steertken ofte scherpte van zant / een groot musket-schoot bewesten Goeping / valt met leegh water een groot stuck droogh / 't welck de Canael tusschen de Vzake en Goepingh heel naeuw maeckt / de dwars-mercken van dit steertken zants zijn dese: boven binnen in 't lant een wepnigh naer 't zuyden van Rams-gat staen 3 of 4 hooge boomen by malkander / wanneer dese boomen komen recht over het zuydelijckste eynde van de Klip / die lepdt een wepnigh naer 't zuyden van Rams-gat / dan zijt ghy dwars van dit Steertken zants / soo haest als ghy daer voorby zijt / hebt ghy meer ruymte om te laveren / en meught verder over na de Goepingh loopen.

Om van Doeveren bupten de Goepingh om na 't Voorlant te zeplen / soo houdt den hoeck bewesten Doeveren bupten den hoeck van de Duyns / en gaet noordoost aen / tot dat 't Voor-landt noordwest ten westen van u is / dan meughdy vry na 't Voorlandt toe loopen / en setten voor Margat / ofte daer 't u best dunckt / dan neffens den Toren daer de Molen by staet is de beste Vzede. Ofte als den hoeck van 't Voorlandt zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden van u lepdt / daer is 't oock goet leggen op 8 of 9 vadem. Tusschen Margat ende Kokolvers mach men 't over al setten op 6 of 7 vadem met half Vloedt. Om bupten Goeping om te zeplen.

Tusschen de Querens en 't Voorlant mach men oock deur loopen na Zand-wijck / daer lept noch een Zant geheeten de Vzickstal / tusschen dat en de Querens als oock tusschen dat en het land / is 't met half Vloet 3 vadem diep. De Querens zijn binnen korten tijdt seer gemindert ende verloopen / soo dat het noord-eynde by na wech is.

Van 't gety en loopen der Stroomen.

Langs de Kust van Vlaenderen aen 't landt maeckt vol Zee een zuyden en noorden Maen.

Inde Vaer-wegh bupten de Vlaemsche bancken in Zee maeckt hoogh water een zuydweste Maen.

Midden in de Hoofden een zuydweste Maen.

Tot Doeveren een zuyden en noorden Maen.

In duyns een zuyd zuydweste Maen.

Aen het Voorlandt een zuyden / als mede een noorden Maen.

Langs de Vlaemsche bancken valt de Voor-vloedt over de bancken na 't landt toe / ontrent het derde part van 't Getp / daer na langhs het landt / maer de achter-vloedt valt noordwaerts langs der zee in 't rechte vaerwater.

Als de Vloet daer neffens in Zee begint te gaen / dan is 't aen landt al half vloedt en 't water ten halven gewassen / soo datmen in alle de gaten op de Vlaemsche Kust met vijf oft ses voeten waters in kan.

Midden deur de hoofden valt de Vloet noordoost ten oosten / en de ebbe zuydwest ten westen.

Van Doeveren tot het Voor-landt / valt de Stroom binnen Goepingh deur / over de Querens noorden en zuyden.

Voor Calez en Swartenes / de Vloet gaet eerst een quartier naer lant toe / en daer naer noord noordoost.

Van de diepten.

Tusschen het Marsdiep en de hoofden in 't rechte vaerwater / is 't 23 en 24 vadem diep. Recht bupten de Vlaemsche bancken 18 / 19 en 20 vadem / maer by de Goepingh ofte ontrent het Voorlandt is 't 26 / 28 / en oock 30 vadem diep / hoe naerder aen Goeping hoe dieper water.

Neffens Goeping zijnde op 28 ofte 29 vadem / en is men geen twee Gotelinghs-schoten daer van.

Om upt het Marsdiep na de Hoofden te zeplen / soo gaet niet anders aen als zuydwest en zuydwest ten zuyden / maer let wel scherp op de stroomen / als ghy dan gist 30 ofte 35 mijlen gezeylt te hebben / soo kiest de Vlaemsche bancken tot op 20 oft 18 vadem / als ghy die gronden seecker zijt / soo gaet zuydwest / en ten lesten zuydwest ten westen aen / soo suldy midden in de Hoofden komen.

Vlaenderen machmen van de Kompagne sien op 16 vadem / dan is men binnen de Punct van de Vlaemsche bancken.

Kales Klif en den hoeck van Doeveren machmen sien als men voor de Hoofden is op 24 vadem.

Streckinge en Courssen.

Van Blanckenbergh tot Oostende zuydwest ten westen	anderhalf mijl.
Van Oostende tot Nieupoort west zuydwest	derdehalf mijl.
Van Nieupoort tot Duynkercken west zuydwest	4 mijlen.
Van Duynkercken tot Gzevelingen west zuydwest	3 mijlen.
Van Gzevelingen tot Kales west zuydwest	3 mijlen.
Van Kales tot Kales Klif zuydwest ten westen	1 mijl.
Upt de Hoofden na 't Rif van Jutlandt noord noordoost	90 mijlen.
Van Kales Klif tot der Neuse in Noordwegen noord noordoost.	108 mijl.
Van Kales Klif tot Swartenes zuydwest	1 groote mijl.

Hooghten.

De Hoofden ende Doeveren leggen op 51 graden 12 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



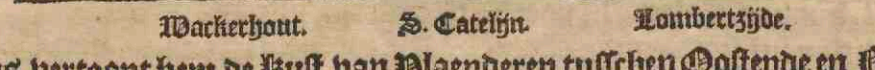

Aldus vertoont hem de Kust van Vlaenderen tusschen Oostende en Nieupoort.



Als men van Duyns na 't Voorlandt loopt / soo is 't aldus gedaen.



Dus vertoont hem Doeveren als men bewesten 't Vrouwe-zant door de hoofden zeylt.



Dus vertoont de Kust van Vlaenderen / tusschen Nieupoort en Cales / als men daer by langhs zeylt.

Tweede

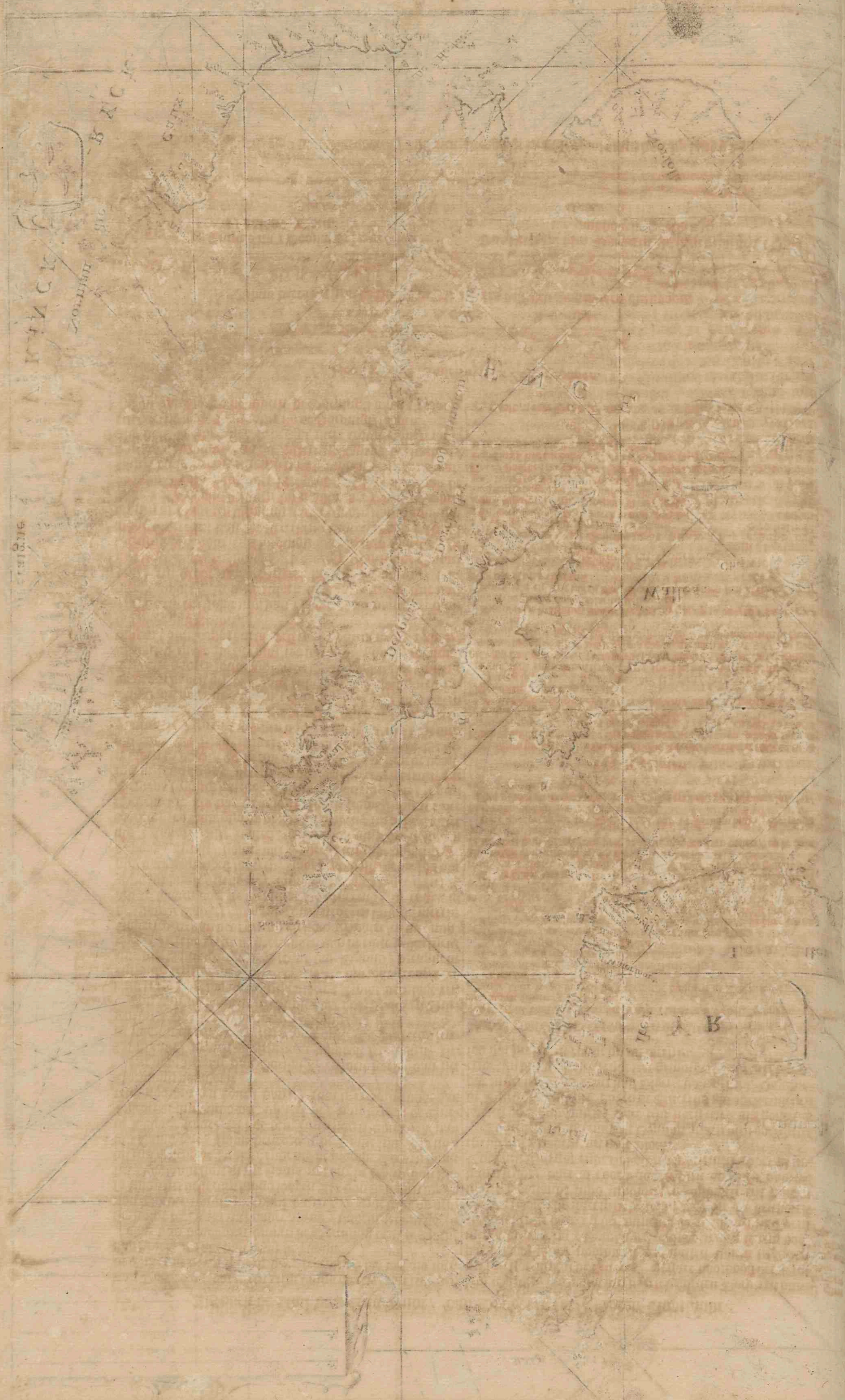


Duytsche Mylen 15 voor een Graadt.
Spaensche Mylen 17½ voor een graadt.
Engels en Franse Mylen 20 voor een graadt.
YRLAND
Connaugh.
Lein ster.
Mounster.
Ulster.
Lewys.
Skye.
Mula
Glasque
SCHOTLANDT.
Orcades Is.
Walles.
Chester
Carlisse
Edenborg
Northumberlant
Nicastel
Durham
Lincolne
Yorcke.
Bristou
Devonia
Dorchester.
Southampton.
Sussex
Kent
Essex.
Norfolk.
Londen
ENGELANDT.
Bretaigne
VRANCKRYCK.
Normandie.
Calix.
Sorlinges
Kinsael
Lymricke
Galloway
Dery
Dublin
Waterfoort
Corn wal
Skillings
PAS-CAART
van
'T CANAAL,
Vertoonende in 't Geheel
Engelandt, Schotlandt, Yrlandt,
en een gedeelte van Vranckryck.
Nieuwlycks uytgegeven
T'AMSTERDAM,
Bij Hendrick Doncker, Boeckverkooper en Graadboogh maecker, In de Nieuwbrugh steech, in 't Stuurmans Gereedtschap.

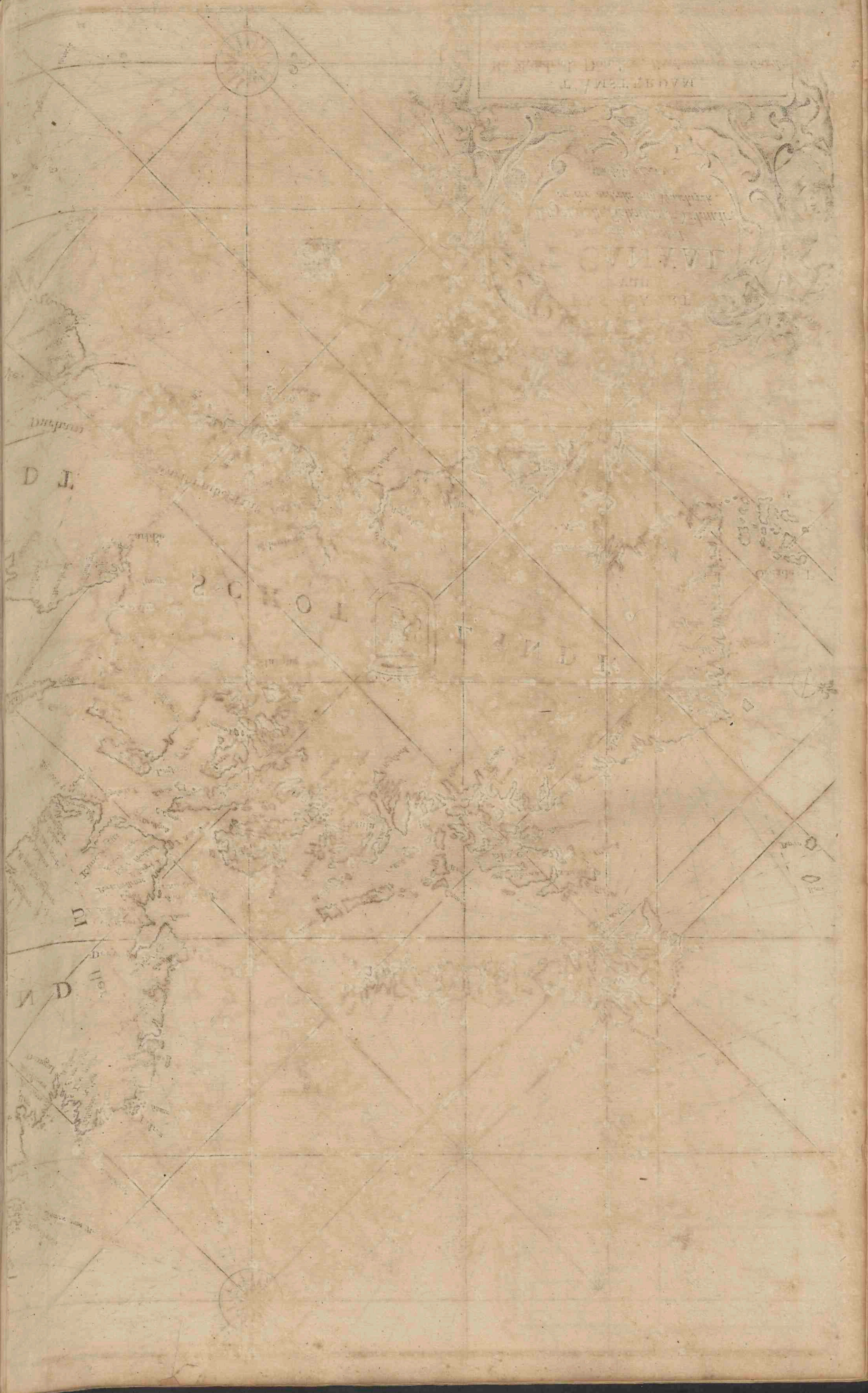
D I.
SCOTLAND
Dumfries

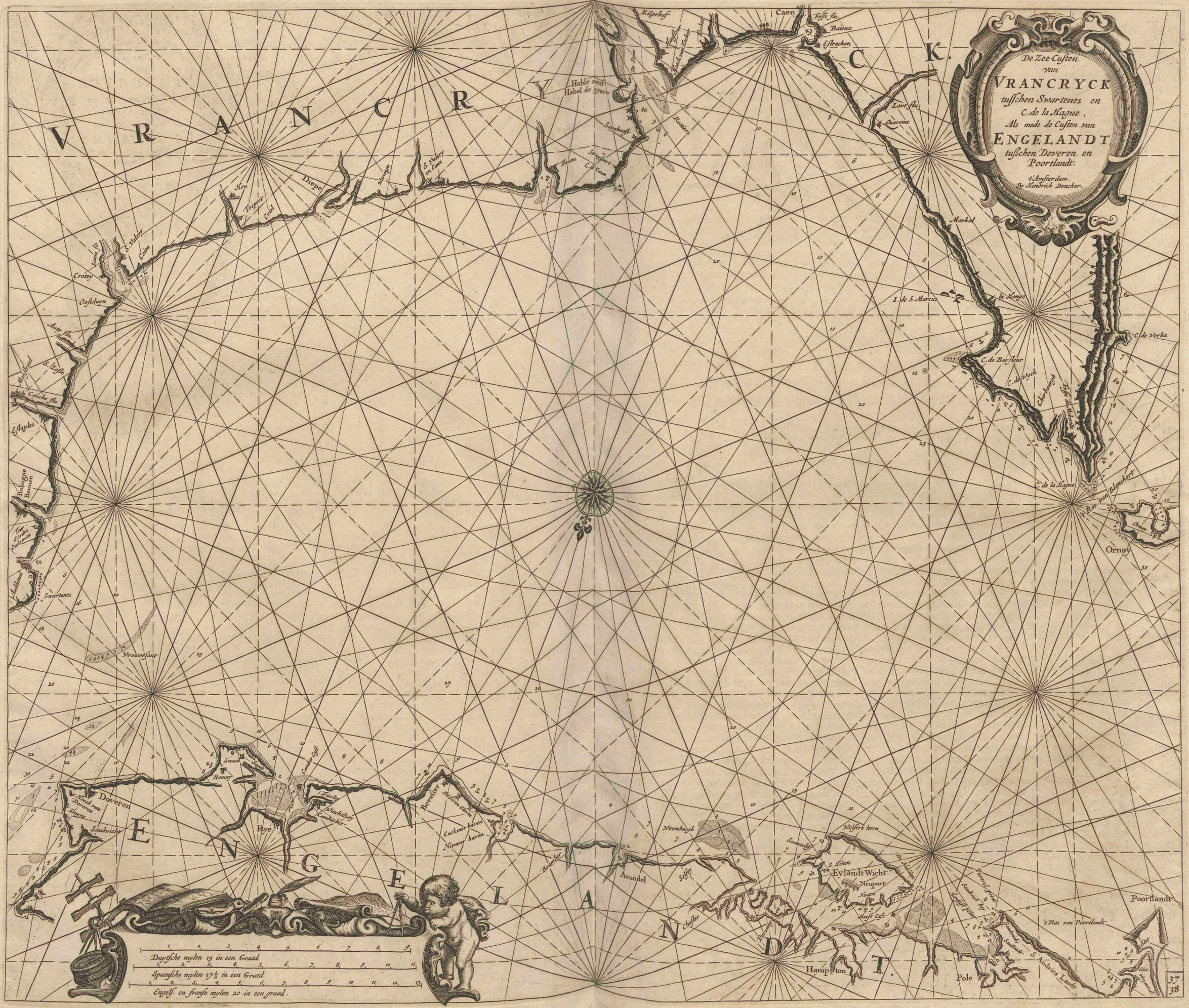
De Zee-Custen
van
VRANCRYCK
tusschen Swartenes en
C. de la Hague,
Als mede de Custen van
ENGELANDT
tusschen Doveren en
Poortlandt.
t'Amsterdam.
By Hendrick Doncker.
VRANCRYCK
ENGELANDT
Caen
Kilgebuf
Hable neuf
Habel de grace
Seynhoofd
Rettiers
Fecam
Strausfort
C. de Caux
Diepe
Heu
Treport
Criel
Warange
S. Valery en Caux
S. Valery
Coiou
Crotoy
Oostduyn
Anty flu.
S. Losse
Monstreul
Cauche flu
Estaples
Boloigne
Beunen
Swartenes
Vrouwesant
Love flu
Ouareme
Markol
I. de S. Marcus
la Honge
C. de Barfleur
C. de Wyck
Chirbourgh
C. de Vorha
C. de la Hague
't Ras van Blanckert
Ornay
Doveren
Sandwicht
Romny
Rye
Fierley
Winckelzey
Camberhet
Bevesier
Cuckmer haven
Nieuwer haven
Bramber
Arundel
Selsey
Weemburgh
Chester
Porsmay
Hampton
Pole
Eylandt Wicht
Neuport
Wolfers horn
S. Helene
Hurst Cast
Poortlandt
't Ras van Poortlandt
S. Andries Landt
Duytsche mylen 15 in een Graad
Spaensche mylen 17½ in een Graed
Engels. en franse mylen 20 in een graad.
37
38



Van de Nieuwe groote Stuurmans-

ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

TWEEDE BOECK

VAN DE

WESTERSCHE SCHIP-VAERT.

Inhoudende

De Beſchryvinge van de Kuſten van Vranckrijck, van Treſport tot Roſcou: En de Kuſten van Engelant, van Fierley Weſt aen tot Engelants-eyndt: 't Canael van Bruſtou: Als mede de Zee-Kuſten van Yrlandt.

De Eerſte Vertooninge,

Waer in zijn:

De Kuſten van Vranckrijck / van Swartenes tot het Eylandt Oznai / en van Doeveren tot Poortlandt.

Swartenes.

OMtrent een groote mijl beweſten Calis Klif leydt Swartenes / een duylen uyt-hoeck / daer neffens leggen veel Klippen en Kudſen langs de wal.

Van Swartenes tot de Rivier van Beunen ſtreckt de Kuſt zuyden ten ooſten derdehalf mijl. Een kleyne mijl bezuyden de Nes ontvalt het landt met wat bocht of Inwijcks / met een ſchoone Zant-bay. In die bocht leyt een Viſſchers Dorp aen de Kuſt / daer neffens in de Zant-bay is ſeer goede Reede voor ooſtelijcke winden / op 5 / 6 / 10 / 15 / en 16 vadem / na dat men verre van lant leyt. Om daer in te ſetten / ſoo brengt men den Toren van 't Dorp over 'tmidden van de Duynen. Deſe plaetſe heet Sint Jans Reede. Een weynig benoorden dat voorſz. Viſſchers Dorp / ſtaet een meulen met noch ſommige huyskens / van daer noordwaert tot Swartenes mach men niet ſetten / de gront is daer langhs duyl en Kudſigh. Bezuyden de Reede na de Rivier van Beunen leggen noch ſommige Gotskens langs de Kuſt / die mach men ook niet ſeer na komen.

Sint Jans Reede.

Op de noord-hoeck van de Rivier van Beunen / ſtaet een hoogen dicken Tooren genaemt La Tour d'ordre, by de Zee-vaerders genoemt den Ouden Man / een kenneliick merck om de Rivier daer by te kennen. Omtrent een quartier mijl benoorden dien Tooren / een kleyn vierendeel mijl van landt / leydt een kleyne blinde klip onder water daer geen Smack over mach.

La Tour d'ordre. Oude Man.

Op de zuyd-hoeck van de Rivier van Beunen ſtaet een ſteenen muur / en daer op ſtaet een groot Baecken van een maſt / daer neffens aen de zuyd-hoeck loopt een Rifken af / dat moet men ſchouwen / en loopen heel dicht by het Hooft langhs / dat aen de noord-hoeck leydt / en kortelijck daer gemaeckt is. Binnen dat Hooft komende / moet men terſtont het ancker laten vallen / en daer ſetten. 't Is een Ty-haven daer men met hoogh water in moet / en met leegh water heel droogh ſit / op de Singel. Buyten voor de Rivier leyt een Banck / daer plach men van bezuyden op 2 / en van benoorden op 3 vadem over heen te mogen loopen / dan wert nu van bezuyden dieper door 't ſchuren van 't water / langs het voorſz. Hooft / dat aen de noord-hoeck gemaeckt is.

Blinde Klip.

Beunen.

Van den Ouden Man ofte de Rivier van Beunen / tot de Somme is de cours zuyden omtrent acht mijlen / daer tuſſchen leggen noch twee Rivieren Cauche en Autp / aen de eerſte leggen Eſtaples en Monſtreul / daer moet men met het hooghſte water mits-waters in / binnen valt het met leegh water over al droogh. De Somme.

Door twee gaten mach men in de Somme zeylen. Van de Ooſt-hoeck / genaemt de Ooſt-duyn / loopt een zandt af dwars voor 't gat. Beweſten dat Rif leyt noch een groote banck / daer tuſſchen gaet het Ooſter-gat in. Om daer in te zeylen brengt S. Valery een kabel-lenghde beweſten de weſt-hoeck van 't gat / genaemt het Oordeel / en loopt daer op in / tot tegen het landt aen den voorſz. weſt-hoeck / en dan daer dicht by langhs / of ſoo haeſt ghy over de banck weder dieper water krijght / dan ooſt-waerts op na de bakens. Van de hoeck van 't Oordeel loopt een rif ken noord-waert af / op 't eynde daer van leydt een ton / die moet men aen ſtuurboort laten / en loopen daer by dicht benoorden om. Van den hoeck 't Oordeel opwaerts / is 't voort al met bakens beſteken / daer loopt men dicht by heen / en laten die alle aen ſtuurboort / heel tot achter den hoeck van S. Valery / daer men 't ſet / en met alle getyen droogh ſit. De Zanden daer binnen loopen ſoo dickwils datſe niet voor altijt te beſchrijven zijn. Om in de Somme te zeylen.

Om het Weſter-gat in te zeylen / komende uyt den ooſten

Om het Westergat inte zeplen.

ofte noozden / moet men by de bancken langhs loopen op 6 ofte 7 vadem / en nader niet / die zijn so steyl / dat men daer tegen aen sittende met 't voozschip achter 3 vadem diepte heeft. Ten eynden de bancken tegen het landt komende / vint men een Ton. Of soo men upt den westen komt / en Crotoy bzenght een kabel lenghden binnen 't Oozdeel / en daer op aen zeylt / vint men die voozsz. buytenste Ton. Behalven die leggen der noch dzie / daer van is die voozsz. aen den hoeck van 't Oozdeel / de vierde en binnenste / men laet die alle aen stuurboozt na landt toe / ende loopt daer benoozden heen.

Dese Gaten en Zanden daer binnen (al voozby S. Valery) vallen met leeg water heen dzoog / selfs de tonnen vallen oock dzoog dat men daer by loopen mach / met half vloet en dagelijcx Ty en is 'er niet meer als twee vadem waters / 't is niet geraden daer in te loopen / voor en al-eer dat twee derdendeelen van de vloet verloopen is. Met dagelijcx Ty vloept het daer 5 en 6 vadem / maer met een spzingh / seven vadem op en neder. Met hoogh water en spzingh mach men met 8 ofte 10 voet over alle Bancken en Zanden heen. Vier mijlen opwaerts lept Abbeville.

Neffens de Somme / is 't verre in Zee black water / 5 / 6 / 7 / 8 / 9 / en 10 vadem / 2 ofte 3 mijlen in zee / die (uptten westen komende) by doncker of mistigh weder hem op sulcken blackte vindt / mach hem wel versekert houden / niet verre van de Somme te wesen.

Van de Oude Man tot Diepen is de cours z. z. w. 13 ofte 14 mijlen / maer van de Somme tot Diepen zuydwest ten westen 6 ofte 7 mijlen. Omtrent ten halven tusschen de Somme en Diepen lept de Rivier van Heu / daer binnen aen de noozd-zijde lept Tresport / oock een Ty-haven / daer men met hoogh water in moet / en met leegh water dzoogh sit.

Tresport.

Diepen.

Aen de oost-kant van de haven van Diepten lept een schare klippen / daer van loopt een Rif ken de Singel af / om de noozd ofte west / bezuyden dit Rif loopt het gat omtrent zuydoost in / 't is seer naeuw en een kozt verlaet / daer in leggen 3 Tonnekens midden in 't Diep / niet boven een steen wozp van malkander / daer mach men aen beyde zijden by heen loopen. Ten eynden de Tonnen komende / loopt men mits waters tusschen de Hoofden in tot achter aen de Stadt / daer maeckt men 't met een touw aen de wal vast. Men mach daer niet in zeylen booz half vloedt / maer niet met half ebbe / met leegh water valt het geheel dzoogh / maer binnen aen de Stadt blijft men vlot / met hoogh water komt daer 3 ofte 4 hooghsten niet meer als vierdehalf vadem water / daer komen altijt Lootsluyden upt om de Schepen in te bzengen.

S. Valery in Caux.

Van Diepen tot S. Valery in Caux / is 't west zuydwest dzie mijlen / dat is oock een Ty-haven / daer men met hoog water in moet / 't is oock een eng gat daer men tusschen twee Hoofden in loopt / daer en is noch zandt noch banck booz dat hinderen mach / daer binnen komende laet men het Ancker vallen / en maeckt hem met een touw aen de wal vast. Die noch Ancker noch Touw heeft / mach (daer binnen komende) tegen de wal aen in de Singel zeylen / en alsoo Schip en goedt sonder schade bergen.

Fecam.

Van S. Valery tot Fecam is 't west zuydwest vier mijlen / dat is een diepe Ty-haven / daer blijft met laegh water wepnigh min als twee vadem waters. Aen de oost-zijde van 't gat lept een Banck of Plaet / men mach met klepne schepen tusschen die en 't landt deur zeylen / en met de slachgaerde in steecken / op 8 en 9 voet by de oost-wal langhs / die is black. Om bewesten die Plaet in te zeylen / soo houdt den Toozn van Fecam buyten het landt of buyten de west-hoeck van de Haven / soo sal die zuyd zuydoost van u staen / loopt op dat merck het gat in / soo blijft dat voozsz. Zant aen baghboozt / en sult met half vloedt in 't gat twee vadem waters hebben / binnen komende tegens het Stedeken / daer meughdy 't setten by 't west-landt op 3 vadem.

Strupsaert.

Van Fecam tot Strupsaert is 't west zuydwest 2 mijlen. Buyten den hoeck van Strupsaert leggen twee hooge scherpe Rotsen. Van daer tot Seynhooft is 't zuyden en zuyden ten westen twee mijlen.

Omtrent noozdwest van Seynhooft lept een Banck daer met leegh water niet meer als derdehalf vadem water op blijft: als de Stadt Hable komt buyten Seynhooft dan is men neffens die banck. Om die te mijden loopt dicht by Seynhooft in / tot binnen den eersten Meulen / setter daer op ses vadem / en verwacht een Lootsman die u in de Haven bzenght.

Hable.

Om in de Rivier van Hoan te zeylen.

Om in de Rivier van Hoan te zeylen / komende upptten noozden ofte oosten / soo loopt het landt benoozden Seynhooft aen boozdt / en daer by langhs / soo lange tot dat de zuyd-kant van de Rivier komt aen den hoeck van Seynhooft / loopt daer by aen / tot dat het landt beoosten Hableneuf komt buyten Hable / zeylt dan na de Haven van Hableneuf toe. Ofte wilt ghy buyten de banck of Rettiers om / soo wijckt soo verre van lant westwaert over / tot dat de Rivier open komt / zeylt dan na den hoeck van Tochet toe / en loopt op 't loot daer by in / daer is met hoogh water dzie / en met leegh water niet meer als een vadem waters. De Rettiers is een Steenbanck / leggende midden in de Rivier de Seyne / streckende na den hoeck van Hontfleur toe / valt met leegh water tot sommige plaetsen dzoogh / met half vloet is 't daer bezuyden dzie vadem / maer daer benoozden twee diep. Als 't landt van Caen buyten den Hoeck van Seynhooft is / en men dan daer op aen zeylt / zuyden aen / soo loopt men daer bewesten of buyten heen. Of als men Strupsaert een spaek lenghden houdt buyten het landt van Seynhooft / soo loopt men oock daer buyten om. Als de Ooster-poozt van Habel komt over het Ooster-hooft en den Oosterschen Meulen / en dat men dan daer op aen zeylt / soo loopt men recht binnen de Rettiers in / men mach dan oock aen de Banck die na Seynhooft toe lept niet misdoen. Tot Habel moet men met hoogh water in / daer binnen sit men met alle getyen dzoogh.

Rettiers.

De Rivieren de Seyne moet men op 't getij in loopen / als 't meeste ofte sterckste van de vloed verloopen is / dan mach men op 't loodt by 't landt langhs zeylen / tot dat men de Rivier van Habel open in sien mach / als dan het Zuyder-Casteel komt over 't Ooster-hooft en de Meulen / loopt dan daer recht op toe / maer 't is best te setten ten halven het Casteel en Seynhooft / en daer een Lootsman te verwachten: soo daer geene af komen / soo zeylt van daer recht op 't Casteel aen / dat op 't Hooft staet / daer is 't diepste water.

Van Habel opwaert na Rouan te varen / is niet wel doenlijck sonder Lootsman / men moet met het Getij booz de eerste travaille of bancken / die strecken van Habel tot Honsfleur zuydoost by het Zuyder-landt langhs / en van daer langhs de noozd-zijde van de Rivier tot Quillebeuf / daer komende is men booz de eerste travaille. Men moet oock wel verdacht zijn / en hem wachten booz den stercken spzink / by de Noormans La Barre genoemt / die alle Getyen met de Vloedt soo geweldigh aen komt / dat Anckers en Touwen genoegh te doen hebben om een Schip te houden. Om die en ander swarigheden meer is 't niet geraden die Rivier op te varen sonder Lootsman.

La Barre.

Twee mijlen bezuyden de Rivier van Rouan lept een Ty-haven / genaemt Tochet / aen de west-kant van 't gat staet een baecken / daer by loopt men in / ofte men mach by de oost-wal met de slachgaerde in tasten.

Tochet.

Zuydwest ofte zuydwest ten zuyden / van den hoeck Seynhooft / omtrent vijf mijlen / leggen veel bancken een goet stuck weeghs in Zee / aen beyde zijden (soo daer beoosten als bewesten om) mach men zeylen in de Fosse van Caen / die streckt meest zuyden in / en lept in een Inwijck.

Fosse van Caen.

Aen de west-zijde lept een Singel / daer men achter setten mach / 't is 'er wijdt en breet / en al zant-strant / het oost-landt is duynigh en verre black op 6 ofte 7 vadem / daer mach men de slachgaerde by in tasten.

Caep de Sierenbergh.

Van Seynhooft tot Caep de Barfleur ofte Caep de Sierenbergh / is de cours west ten noozden veertien mijlen. Omtrent dzie mijlen daer beoosten leggen d'Eylanden van S. Marquet / daer mach men rondom zeylen / dan ten is 'er niet al te schoon.

S. Marques. La Hounge.

Een mijl bewesten de Eylanden van Marques lept la Hounge een plompe Tooren / daer bewesten lept den hoeck van Barfleur / tusschen beyden is een groote Inwijck daer men op ses ofte seven vadem beschut mach leggen / voor een noozd noozdwesten windt. Een noozdoostе windt waept daer open in.

Van de noozd-hoeck ofte Caep de Barfleur (die noozd

noozd

noozdwest van u lept als ghy daer op Reede leght) loopt een banck ofte Rif ken af / doch daer kan wel een Schip over.

Blinde Klip. Noozdoost een groote mijl van die voozsz. hoeck lepdt een steen onder water / daer geen Schepen over en mogen.

Van den Hoeck la Honge ofte Caep de Barfleur tot Sierenburgh is west en w. n. w. 3 mijl / dat is een kleyne Ty-haven. Bewesten den hoeck van Barfleur leggen sommige duplen / als men het hooge landt van Sierenburgh houdt bupten de Caep de Wijck / soo mach men die niet bezeylen.

Caep de Wijck. Booz Caep de Wijck is goede Reede op ses vadem / recht beoosten de twee hooge klippen in een Sandbay.

Booz Sierenburgh leggen sommige klippen ofte Eylandekens / die zijn rondom schoon / daer bewesten lepdt een Ty-haven geheeten de Fosse van Moberille / daer booz leggen aen beyde zijden 4 of 5 hooge klippen / daer loopt men met hoogh water tusschen deur tot binnen de Haven. Een mijl daer bewesten lept Caep de Hague.

Caep de Hague. Twee mijlen west ten noozden van Caep de Hague lept het Eylandt Aldernay of Oznay / tusschen dat gat 't Kas van Blanckenburgh booz.

De Kust van Engelandt.

DEn hoeck van de Singel lept van Doeveren verschepden zupdwest ten westen / 6 mijlen. Aen de oostzijde van de Singel in Komeyns-Bay neffens Komeynen Tooren / is goede Reede booz weste en zupdweste winden.

Reede onder de Singel. Om daer in te setten loopt soo verre in de Bay / dat den hoeck van de Singel zupden en zupden ten westen van u zy / set daer omtrent op 7 of 8 vadem / bewesten den hoeck van de Singel / also dat den hoeck oost ten noozden van u lept / op 7 of 8 vadem / mach men oock setten booz een n. oostе windt.

Kamber-haven. Om in de Kamer ofte Kamber-haven te zeylen / komende upt den westen soo houdt Bevesier bupten den hoeck van Fierlep / en loopt soo na de Singel toe / daer by komende loopt op twee kabel lenghden daer by langhs / tot het eynde van de Singel / wijckt dan westwaert op / en laet de Bakens aen de rechter-hant tot dat ghy komt booz het slot Kamber / dat op de zupd-singel staet / daer meughdy het setten op 4 en 5 vadem / van daer boozts heel tot de stadt Ky is 't al met bakens af gemerckt / die staen by de oost-kant van 't diep langhs op de Darisen die met leegh water dzoogh vallen. In 't opzeylen na Ky moet men alle de bakens aen stuurboozt laten / en loopen daer passelijck dicht by heen.

Reede onder Bevesier. Den hoeck van de Singel en Bevesier leggen verschepden west zupdwest en oost noozdoost 5 mijlen. Bevesier is booz 7 witte kleven het alderkennelijckste lant / dat men ergens siet. Beoosten den hoeck van Bevesier mach men het setten booz westelijcke winden op 6 of 7 vadem / alsoo dat den hoeck zupden en zupden ten westen van u leydt.

De voyder beschrijvinge van Bevesier tot Pooztlandt / woyt in 't tweede in de derde vertooningh verhaelt.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Midden booz de Hoofden valt de vloet noozdoost ten oosten / en de ebbe zupdwest ten westen.

Booz Calis en Swartenes valt de vloet eerst een quartier na 't landt toe / daer na noozd noozdoost.

Tusschen Swartenes en Beunen valt de vloedt noozden ten oosten aen landt / maer bupten in zee noozd noozdoost: Een zupd zupdooste Maen maeckt daer het hooghste water.

Tusschen Beunen / Diepen en booz de Zomme / valt de vloedt eerst een quartier na landt / daer na noozdoost ten oosten / en de ebbe zupdwest ten westen.

Tusschen Diepen en Strupsaert bupten 't landt in de Trave / valt de vloedt noozdoost ten oosten / en d'ebbe zupdwest ten westen.

Tot Hableneuf en de Rivier van Houan / maeckt een zupdooste Maen hoogh water.

Van Strupsaert tot Caen in de Fosse / valt de vloedt zupd zupdwest / en de ebbe noozd noozdoost.

Booz de Haven van Caen / maeckt hoogh water een zupd zupdooste Maen / binnen de Haven een zupden ten oosten Maen.

Tot Markel / la Honge / Barfleur / Sierbozgh en Caep de Hague by lande een zupden ten oosten Maen.

Van Zepn-hooft tot Barfleur valt de vloet by het landt oost ten noozden / en de ebbe west ten zupden / maer in 't Canael bupten 't landt valt de vloedt oost noozdoost en de ebbe west zupdwest.

Aen Caep de Hague by landt maeckt hoogh water een zupden ten oosten Maen.

In 't Kas van Blanckert een noozden ten oosten ende zupden ten westen Maen. De vloet valt booz het Kas noozdoost en de ebbe zupdwest.

Tot Doeveren een zupden en noozden Maen.

Tusschen Doeveren en de Singels / desgelijck tegen de Singel maeckt vol zee een zupd zupdweste Maen.

Van de Singel tot Doeveren valt de vloedt noozdoost ten oosten / en de ebbe zupdwest ten westen.

In 't Canael van Winckel-zee een zupden ten oosten Maen.

Tot Bevesier aen 't lant een zupd zupdoosten en noozd noozdweste Maen.

In de vaerwegh daer neffens een zupden en noozden Maen.

Van Bevesier tot de Singel oost noozdoost ende west zupdwest.

By Bevesier aen 't landt booz de seven Kleven / valt de vloedt oost ten zupden / en de ebbe west ten noozden.

Van Diepten en kenteeckenen neffens dese Landen.

Calis Clif en de hoeck van Doeveren / mach men sien als men daer booz is op 24 vadem.

Bezupden den ouden Man of Tour d'ozdze / lept het hooge landt van Estapheis / dat is seer kennelijck / om dat daer omtrent geen landt soo hoogh is. Als dat noozd noozdoost van u is / en ghy neffens de Somme zijt / daer is diep acht en negen vadem.

Op het landt van de Somme tot Diepen staen veel scherpe Cooren / sommige Meulens en boomen / en heeft langhs de zee al een zant-strandt.

Neffens Diepen mach men het landt sien op 20 en 22 vadem.

Omtrent dzie mijl bupten Strupsaert is 't diep twintigh vadem.

Tusschen Diepen en Zepn-hooft staen oock veel scherpe Cooren / boomen en hupsen op het landt. Strupsaert is alderkennelyckste aen een groote klip die daer neffens lepdt als een hoogen Cooren / daer neffens in de Trave is 't diep sestien en seventien vadem.

Omtrent Caep de Barfleur en Sierburgh dzie mijlen van landt is 't diep dertigh vadem.

Barfleur is een hooge hoeck / beneden op 't witte landt staet een plompe Cooren / twee meulens en sommige hupsiens / daer bewesten is meer wit landt.

Op Caep de Hague staet een Slot met een kleyn Coorentien / een wepnigh daer beoosten staet in 't landt een scherpe Cooren. Twee mijlen daer beoosten lept Sierburgh / met een plompe Cooren.

Tusschen Winckel-zee en Picardie / midden in 't Canael is 't diep 26 en 27 vadem / op sulcke diepte mach men Fierlep en het landt van Doeveren sien.

Bupten Bevesier neffens de seven Kleven is 't diep 28 en 30 vadem.

Streckingen en Courssen.

Van Cales Clif tot Swartenes zupdwest een groote	mijl.
Van Swartenes tot de oude Man zupden	anderhalf mijl.
Van Swartenes tot de Somme zupden	10 mijlen.
Van de Somme tot Crespoyt zupd zupdwest	5 mijlen.
Van de oude Man tot de Somme zupden	8 of 9 mijlen.
Van de oude Man tot Diepen zupd zupdwest	13 of 14 mijlen.
Van de Somme tot Diepen zupdwest ten westen	7 mijlen.
Van Crespoyt tot Diepen zupdwest ten westen	3 mijlen.
Van Diepen tot Fecam west zupdwest	8 mijlen.
Van Fecam tot Strupsaert zupdwest ten westen	2 mijlen.
Van Strupsaert tot Zepn-hooft / is de cours zupd zupdwest	2 mijlen.
Van Zepn-hooft tot Caen in de Fosse is de cours zupdwest ten zupden	6 mijlen.
Van Zepn-hooft tot de Barfleur ofte Sierenburgh west ten noozden	14 mijlen.
Van Swartenes tot Diepen zupden ten westen	16 of 17 mijlen.
Van Swartenes tot Strupsaert ofte de C. de Cour zupdwest ten zupden	22 mijlen.
Van Swartenes tot de Kiskassen is de cours west zupdwest	40 mijlen.
Van Swartenes tot Wicht / west / wel soo zupdelijck	28 mijlen.
Van Swartenes tot Bevesier west	13 mijlen.
Van Diepen tot Wicht / is de cours west noozdwest	28 mijlen.
Van Diepen tot Bevesier noozdwest ten noozden	19 mijlen.
Van Diepen tot Doeveren is de cours noozden	20 mijlen.
Van Zepn-hooft tot Dierdliet oft den hoeck van Sierburgh / west ten noozden	14 mijlen.
Van Zepn-hooft tot Pooztlandt is de cours n. w. ten w.	28 of 29 mijlen.
Van Strupsaert tot het oost-eynde van Wicht / noozdwest wel soo noozdelijck	22 mijlen.
Van Strupsaert tot Bevesier is de cours noozden /	19 of 20 mijlen.
Van Strupsaert tot Fierlep is de cours noozden ten oosten / wat noozdelijcker	22 mijlen.
Van Strupsaert tot den hoeck van Doeveren noozd n. o.	26 mijlen.
Van Caen tot Dierdliet of den Hoeck van Barfleur / noozdwest	12 mijl.
Van Dierdliet tot Caep de Hague west noozdwest	6 mijlen.
Van Doeveren tot de Singels zupdwest ten westen	6 mijlen.
Van de Singels tot Fierlep west zupdwest	2 mijlen.
Van de Singels tot Bevesier west zupdwest	5 mijlen.
Van Fierlep tot Bevesier zupdwest ten westen	4 mijlen.

Hooghten.

De Hoofden en Doeveren leggen op	51 graden 12 minuten.
De Somme lepdt op	50 graden 6 minuten.
De hoeck van Strupsaert op	49 graden 35 minuten.
Bevesier lepdt op	50 graden 50 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

Cales Clif. Tour d'Ordre. Oude Man. 't Landt van Beunen.



Van Cales Clif tot booz by Beunen / vertoont het landt aldus / als men daer by langhs zeylt.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

't Hooge Landt Estaphels noord noordoost. Oost ten zuyden.



Dit onderste is Duynlandt.

Dus vertoont hem 't landt tusschen Estaphels en de Somme / als 't hooge landt noord noordoost van u is.

Somme. Duynlandt. Witte Reijt Kleven.



Dus vertoont 't landt bezuyden de Somme na Diepen.

A



Dese twee Figuren behooren aen een / AA aen malkander

Gzantvalye. Fecan.

A



't Landt tusschen Diepen en Fecam vertoont als de twee Figuren hier boven / als men daer by langhs zeylt / twee mijlen duyten landt.

Seyn-hooft. Strupsaert.



De gedaente van Strupsaert en Seym-hooft / als men daer voorby zeylt.



Dus vertoont het landt van Caen als men dzie mijlen daer af is.

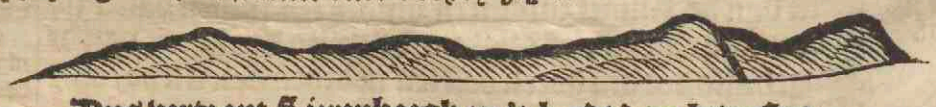

Dus vertwont Sierenborgh en 't landt daer bewesten na C. de Hague / als 't zuydoost 3 mijl van u is.



Dus vertoont Doeveren als men bewesten 't Vzouwezant dooz de Hoofden zeylt.



Dus vertoont Fierlep als men daer by langhs zeylt / dzie mijlen van landt.



Dus vertoont Fierlep als men upt den westen komt.



Bevesier vertoont hem aldus als men upt den westen komt.

De tweede Vertooninge,

Waer in is:

De Kust van Bretaigne / van 't Eylandt Oznay tot het Eylandt van Hey-zandt.

Oznay. 't Vlag van Blanckert.

TWee mijlen west ten noozden van Caep de Hague / leydt het Eylandt Aldernar ofte Oznay / daer tusschen gaet het Gas van Blanckert deur. Aldernar ofte Oznay is omtrent twee mijlen langh / leyt gestreckt oost en west. Het oosteynd' is schoon / daer mach men tamelijck dicht by langhs zeylen / maer het west-eynde is seer duyl / daer leggen sommige Eylandekens dicht aen 't west-eynde / daer voorby zijnde mach men na Jarzey zeylen sonder schzoomen. Bezuyden die vooz Eylandekens aen westeynde schiet een steenrif af / daer binnen is 't aen de zuyd-zijde schoon / behalven aen de zuyd-hoeck die is oock duyl. Die aen't zuyden van Oznay wil setten moet daer op verdacht zijn / en setten het recht beoosten het Ty-haventjen.

Van 't west-eynde van Oznay leyt een groote menighte klippen / west ten noozden / en west noordwest twee groote mijlen in zee. Op 't uytterste of westelijckste eynd' leydt een groote hooge klip met veel andere kleyne klippen daer rondom. Ten halven dese groote klip en Oznay leydt noch een groote klip / maer niet soo hoogh als de voorsz westelijckste / van die strecken menighte van klippen af na de uytterste toe / die vallen met leegh water boven / maer met hoogh water leyt'er veel onder. Dese twee groote klippen werden by de Francoysen les Kasquettes, ende by de Duytschen de Kiskassen genoemt. Dicht by het west-eynde van Oznay na de Kiskassen toe leggen noch twee groote ryen klotzsen en uyt-klippen genaemt de Barroches.

Kiskassen.

Barroches.

Van den oost-hoeck van Oznay / tot het oost-eyndt van Garnzey (bezuyden Oznay om /) is de cours west zuydwest vijf mijlen / maer van de Kiskassen tot het west-eynde van Garnzey zuydwest ten zuyden / vijf mijlen.

Steede onder Garnzey.

Wilt ghy onder Garnzey setten (komende van de Kiskassen) soo loopt op de noordoost-hoeck van Garnzey aen / en soo veel daer beoosten / tot dat ghy het Slot / dat aen de oost-zijde van Garnzey op de klip staet / in 't gesicht krijgt. Ofte soo ghy bewesten de Kiskassen om komt / so gaet zuydoost aen / ofte wat zuydelijcker tot dat de noordoost-hoeck van Garnzey zuyden ten westen van u is / zeylt dan daer na toe / ghy sult het voorsz. Slot op de klip in 't gesicht loopen. Brenght dat ober de zuyd-hoeck van Garnzey / en zeylt daer

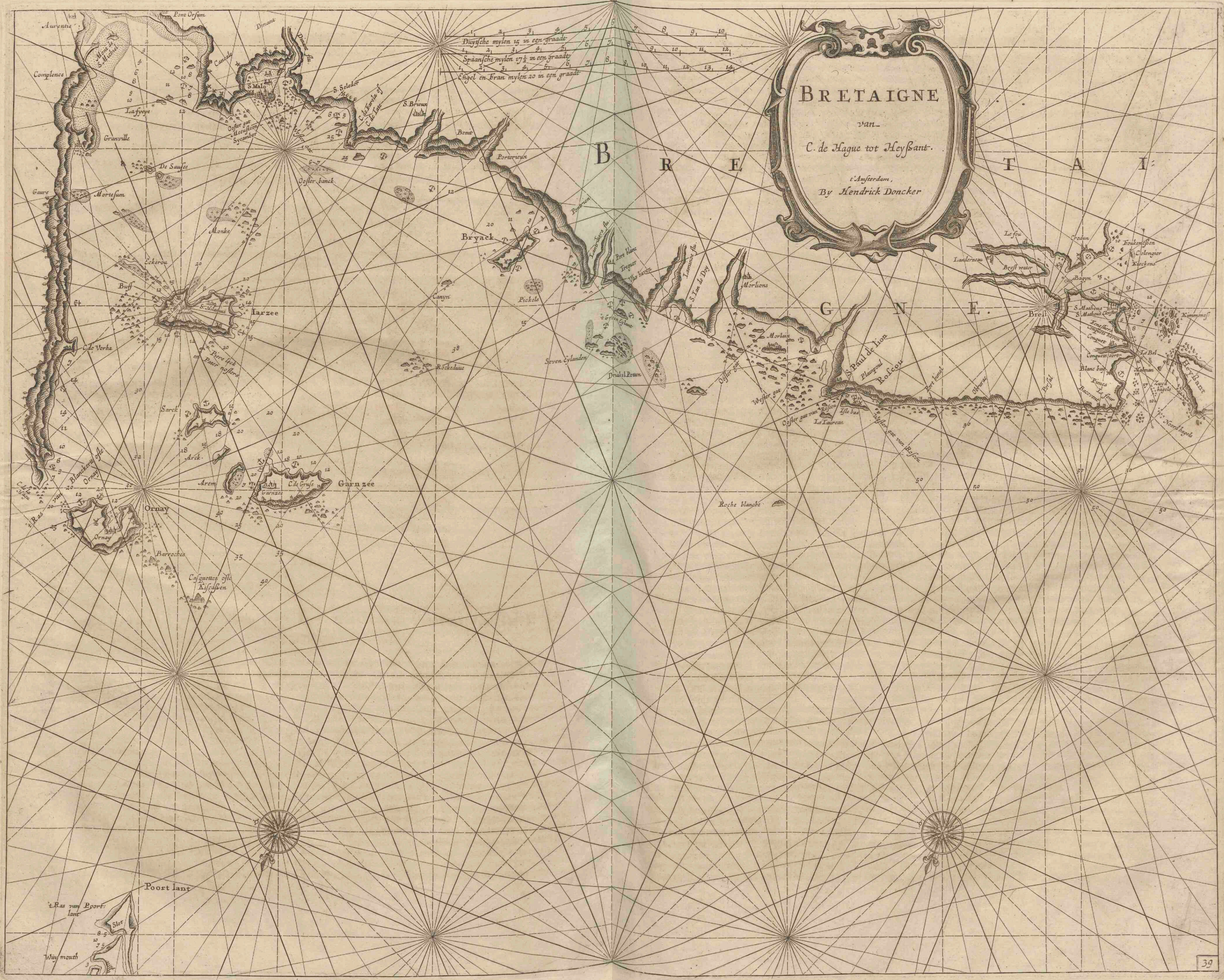
BRETAIGNE
van
C. de Hague tot Heyßant.
t'Amsterdam,
By Hendrick Doncker
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engel en Fran mylen 20 in een graadt
B R E T A I G N E.
Aurentia
Pont Orsum
Complence
Granville
De Sausse
Gaure
Mortesum
Monke
Eckerou
Buff
Iarzee
C. de Vorha
Sarck
Arck
Arem
Garnzee
Ornay
Barroches
Casquettes ofte Kiscaßen
S. Malo
S. Seledor
S. Brieux
Benit
Porterieux
Bryack
Canyn
Pickels
Rockeduue
Seven Eylanden
Driakel Potten
Morlaix
Morlions
S. Paul de Lion
Roscou
Le Taureau
Roche blanche
Brest
Le fou
Landerneau
Brest water
Bagyn
Kimmenes
Le Bel
Heyßant
Noord hagels
Poort lant
't Ras van Poort lant
Slot
Way mouth

daer op aen: tusschen het Eylant Arem oft Harm en Garnzey in/tot by 't voorsz. Slot/ tusschen die Eylanden is 't aen weder-zijden vol Klippen en Gudsen / daer men hem van wachten moet / besonder aen baghboort na Arem toe / by 't Slot komende meught ghy daer bupten ofte binnen setten waer 't u belieft / bupten het Slot op 12/ of 13 vadem / ofte binnen het Slot (dat is tusschen het Slot en Garnzey) op 6 of 7 vadem met leegh water / 't vloept daer 6 of 7 vadem op en neder / daer moet men gissingh op maecken.

Onder de zupd-zijde van Garnzey mach men reede maken voor noordweste / noorde / en noordooste winden. Soo ghy upt den westen ofte van de Kiskassen komt / soo loopt bey dicht by de zupdwest-hoeck (genaemt C. de Gruse) om/ en by de zupd-zijde van 't Eylandt langhs / tot stijf ten halven het landt / settet daer waer 't u goet dunckt / op 18 ofte 19 vadem. Soo de wint na 't zupdwest ofte west zupdwest loopt / soo meught ghy by de zupd-hoeck omloopen / na het voorsz. Slot / en setten 't oft daer bupten / oft daer binnen / als hier voor gesept is. Van de voorsz. zupd-hoeck loopt een steen-rifken af / daer van sommige Klippen boven / en sommige onder water leggen / dat moet men schouwen / als men daer by om zeylt.

Zupden ten westen en zupd zupdwest / omtrent ses mijlen van Garnzey / leydt een groote rye Gudsen / meer als een mijl groot / genaemt Gockeduves. Gockeduves.

Omtrent anderhalf mijl oost van Garnzey / leyt het Eylandt Sarck / daer mach men rondtom setten op 25/ 26 en 27 vadem. Van 't noord-eynde strecken sommige Klippen af / daer van leggen eenige boven / en sommige onder water. Aen 't zupd-eynde leggen ook sommige Klippen / maer alle boven water. Sarck.

Tusschen Garnzey en Sarck leggen noch twee Eylandekens / Arck en Arem of Harm / daer mach men tusschen deur zeylen. Arck en Arem

Het Eylandt Jarzey leyt van Garnzey verschepden zundoost 5 mijlen / rontom dat Eylandt is goede reede tot verschepden plaetsen. Langhs de geheele noord-zijde mach men setten op 10 en 11 vadem. Aen de selve noord-zijde een stuck binnen de west-hoeck leggen sommige groote Klippen bzn wat van de wal af / geheeten de Pater-nosters oft Pierrelegh. Aen de zupdwest-hoeck leggen veel rotsen / die een groot stuck t'zeewaert strecken / daer benoorden / te weten tusschen die en de westelijckste hoeck aen de west-zijde van Jarzey / mach men tot verschepden plaetsen setten op 10/ 11 / of 12 vadem. Aen de zupd zijde van Jarsey is ook goede reede voor een noordweste en west noordweste wint. Aen de oost-zijde leyt S. Catelijnen Bay / daer is ook seer goede reede voor westelijcke winden. Pater-nosters. S. Catelijnen Bay.

Het west-eynde van Jarsey en S. Malo / of het Eylant Sisember voor S. Malo / leggen verschepden zupd zupdoost en noord noordwest 6 of 7 mijlen. Omtrent ten halven tusschen beyden recht in 't vaerwater / leggen by malkander een grooten hoop hooge Klippen / die 5 of 6 mijlen omzeylens in 't ronde begrijpen / genaemt de Mankiers / die strecken verre na Jarsey toe / sommige boven en veel onder water / soo dattet niet sonder groot perijckel is tusschen Jarsey en de Mankiers deur te loopen. Mankiers Klippen.

Als men deur 't Gas van Blanckert na S. Malo wil zeylen / loopt men gemeenlijck tusschen Sarck en Jarsey deur / men mach ook beoosten al d'Eylanden en drooghten by de Kust van Normandyen langhs na S. Malo zeylen/ in maniere als volght.

Als men komt een weynigh voor by de C. Voorha / ontmoet men neffens het Eylandt Jarsey 3 of 4 hooge Klippen / genaemt Le Beuf / men mach daer bewesten om / tusschen die en het Eylandt Jarsey deur / ofte daer beoosten by 't vaste landt heen loopen soo men wil / na het Gat van Moztekaim toe / dat leydt na de Kust van Normandyen zupd zupdoost ses mijlen / van C. de Voorha. Le Beuf.

Tegen over ofte neffens het Gat van Moztekaim / leyt een regel Klippen gestreckt oost en west / meer als een mijl in de lenghde/ geheeten Bufkijn/ op 't oost-eynde leggen die veel boven/en op 't west-eynde meest onder water. Tusschen die en het rif van Moztekaim moet men deur na Granville. Bufkijn.

Tusschen de voorsz. Klippen Beuf en Beuf kijn/leyt noch een groote rye Klippen geheeten Ekeron/ die strecken van de zupdoost-hoeck van Jarsey af na Granville. Alle dese klippen laet men aen stuurboort / en loopt daer beoosten heen. Ekeron.

Van het Gat van Moztekaim tot Granville is de cours zupd zupdoost / en van Beuf kijn zupdoost / drie mijlen.

Caep de Voor-ha en Granville / zijn twee uytsteeckende hoecken / om de zupd-hoeck van Granville leggen 2 of 3 klipkens / daer by loopt men om achter een Pierre ofte Hoeft / daer men met leegh water droogh valt. Tusschen Caep de Hague en Granville siet men op het lant veel hupskens / Meulens en Boomen / als men daer by langhs zeylt. Recht bezupden het Gat van Moztekaim staet een Kerk met twee Toorens / geheeten Quotanse / langhs die geheele Kust is 't over al goet setten op 6 of 7 vadem / besonder / recht bezupden de Caep de Hague. Granville.

Een groote mijl ofte anderhalf West / den hoeck van Granville leyt noch een groote rye Klippen / wel twee mijlen langh / gestreckt oost en west / geheeten la Sausse / by de onse de Zant-zee / tusschen die en den hoeck van Granville moet men deur na Concalle of S. Malo. La Sausse.

Omtrent vier mijlen bezupden Granville in een groote Inwijck / leyt een Eylandeken voor de Rivier van Auranche / omtrent een mijl bupten lande / geheeten Mont de Sint Michiel / daer op leyt een Slot of Stedeken / geheeten S. Michiel / met een hoogen Tooren die men in Zee mach sien. Dese Inwijck is bezupden Granville binnen de Klippen van Concalle seer black opgaende van grondt/ van 13/ 10/ 8/ 6/ en 4 vadem tot een / soo dat met leegh water die Inwijck soo verre droogh valt / dat men van de strant geen Zee noch water sien kan. Mont de S. Michiel.

Van Granville tot den hoeck van Concalle is de cours zupdwest vier mijlen. Van dien hoeck oostwaert leggen drie klippen / daer onder mach men setten op tien vadem. Om na 't Stedeken te zeylen moet men tusschen den hoeck en de voorsz. klippen in loopen / 't is daer tusschen beyden 8 en 9 vaden diep. Voor het Stedeken is 't blacker water. Benoorden het Stedeken leggen noch twee klippen / daer mach men ook onder setten op 5 en 6 vadem. Concalle.

Van de uytterste klippen by de hoeck van Concallo tot voor S. Malo is de cours west en west ten zupden 4 mijlen.

Voor de haven van S. Malo leydt een Eylandt geheeten Sisember / op 't west-eynde staet een Meulen / en op 't oost-eynde een Kerck met sommige hupskens / zijnde een Klooster / het kerckken mach men (uytter zee komende) effen sien maer binnen het Eyland zijnde/siet men 't beter/om dat het staet aen de zupd-zijde van 't Eylant. Een groote goteling-schoot beoosten Sisember leyt een groote hooge klip / geheeten de Meeuw-steen / tusschen die ende Sisember is 't al vol klippen en Gudsen / die met hoog water meest onder leggen. Een kleyn gaetken is daer tusschen beyden / daer de Fransche met kleyne scheepkens weten in te loopen / tusschen de klippen deur / maer voor groote Schepen / of die daer niet heel wel bedreven is / is 't niet te gebruycken. S. Malo. Meeusteen.

Tusschen de Meeu-steen en eenige andere klippen daer beoosten streckt een gat zupden en zupden ten oosten in / geheeten la Congie. Om dat in te zeylen / so loopt dicht beoosten de Meeusteen heen zupdoost ten oosten recht op de Stad aen / soo lange tot dat ghy twee deelen waters na de Meeusteen / en een deel na de stadt hebt / dat is als de Meeu-steen noch eens soo verr' van u is als de stadt / ghy sult dan by de noordwest-hoeck van de stadt sien twee groote klippen omtrent een goteling schoot van de voorsz. hoeck / op elck staet een hupsken / de uytterste dat is de kleynste / genaemt de kleyne Be / de naeste aen de Stadt is de grootste / en heet de groote Be / zeylt daer na toe / en loopt op een kabel lengde daer by om / maer houdt die cours soo lange tot dat het torenken dat recht bezupden de stadt op den hoeck staet / komt over den toren van den Bore/recht beoosten Saledoor/ houdt die over een / en zeylt daer op aen / tot aen 't zupd-eynde van de stadt daer de Meulens staen / ghy sult daer op de klippen gewaer werden twee Bakens / loopt daer met hoogh water tusschen deur / tot achter de stadt aen de oost-zijde / daer sit men met leegh water droogh aen vier touwen / twee aen de Stadt vast / en twee op 't zant. Tusschen die twee voorsz. Bakens bezupden de Stadt en daer omtrent is de grondt la Congie. Kleyne en groote Be.

scherp/rudsigh en klippigh/ daerom moet men hem wachten met leegh water daer te blijven / ofte bevallen / maer daer binnen aen de oost-zijde van de Stadt is schoone zantgrondt / daer mogen de Schepen sitten sonder perijckel.

Recht binnen ofte bezuyden de voorsz. klip de kleyne Be/ mach men setten op vijf en ses vadem met leegh water/alsoo dat den Tooren van Bore komt een weynigh beoosten het Torenken op den hoeck bezuyden de Stadt. Die Reede noemen de Fransen la Ranse / daer Anckert men gemeenlijck eerst / en verwacht hoog water om bezuyden de Stadt om te loopen. Het vloeyt hier tot S. Malo en daer omtrent seven vadem op en neder met dagelijcks Ty. De Reede de la Ranse.

St. MALO.

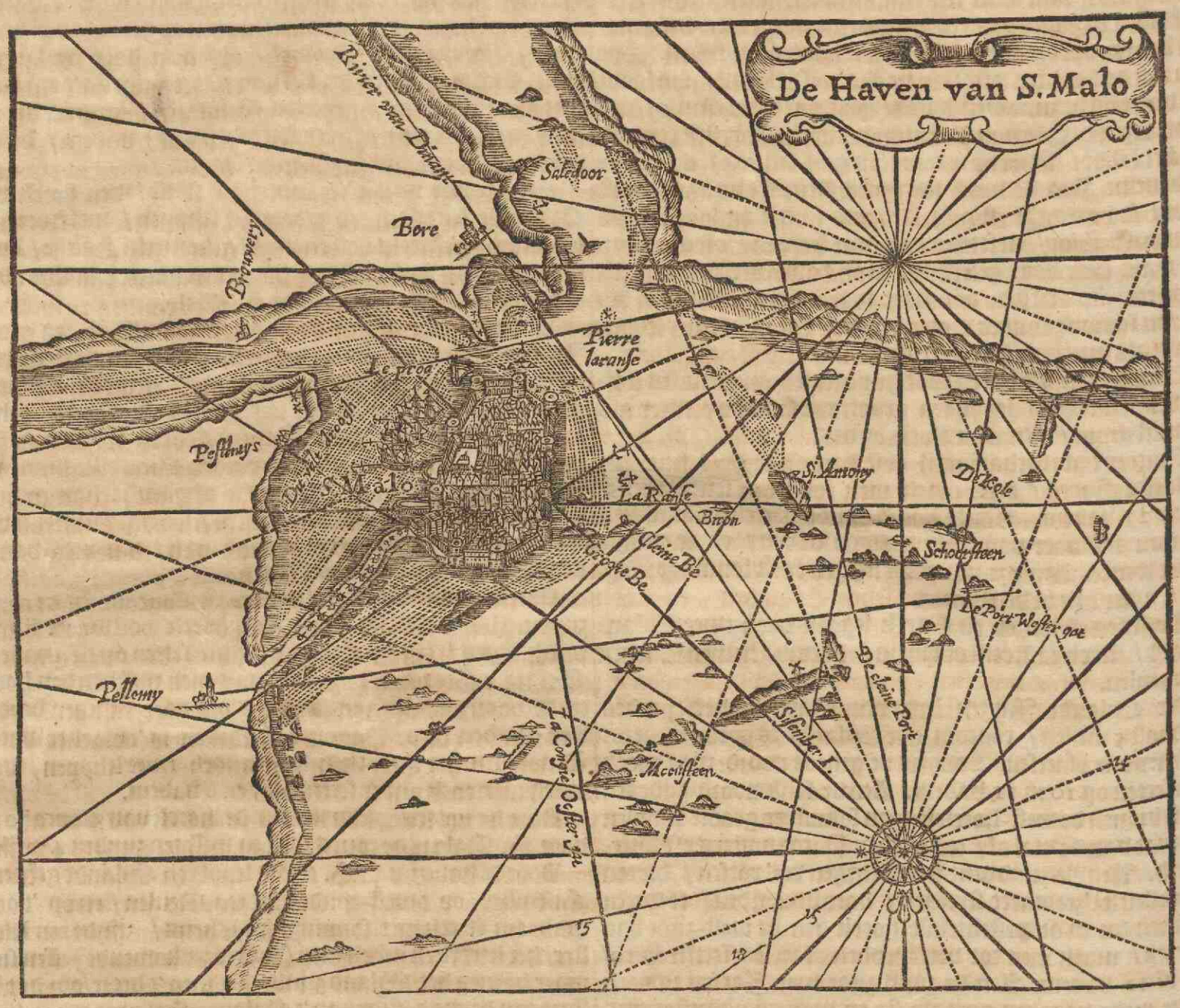

Van het west-eynde van Sisember strecken oock een groot deel klippen westwaert heen / meer als een groote goteling-schoot / ten eynden van dien gaet het wester-gat van S. Malo oost ten noorden in. Om daer in te loopen / soo neemt acht op een spits Toorenken dat een stuck benoorden ofte beoosten S. Malo in 't lant leyt / geheeten Pellemy/ als dat oost ten noorden van u staet/ so sultp daer te neffens aen de wal sien een groote zwarte klip / die van zwarthept uyt steeckt buyten alle andere klippen daer ontrent/en daer deur seer kennelijck is. Brengt die klip en dat voorsz. Torenken over een / en zeylt daer op aen tot neffens 't Eylant Sisember / of dat het Torenken (op den hoeck bezuyden de stadt) komt aen de Tooren van Bore / beoosten Saledoor / zeylt dan na de Reede la Ranse bezuyden de kleyne Be / of soo 't hoogh water is / op de mercken aen / en voort bezuyden de Stadt om / als hier voor geseyt is.

Als men dit Wester-gat in loopt / laet men een hooge klip (geheeten de Schoorsteen) aen stuurboort / met meer andere klippen daer bewesten / die met hoogh water meest al onder vloeyen. Aen de noord-zijde / dat is aen baghboort/ leggen oock veel klippen / daer van veel met hoogh water onder vloeyen / en oock veel boven water blijven.

Noch een zuyder-gat. Noch een zuyder gat streckt by 't lant bezuyden de klip van S. Antoni in/op mercken die men achter uyt siet/ maer ten wert niet gebruyckt dan van kleyne Scheepkens.

Steenbanck. Ontrent ten halven tusschen het Wester-gat van Sint Malo en de Caep de Farelle / leydt een Steenbanck onder water. Een weynigh bewesten de Caep de Farelle leyt een groote klip ghenaemt la Maye. Als men van Caep de Farelle na S. Malo wil zeylen / en dat men die voorsz. klip houdt recht op den hoeck van Farelle / men sal soo sonder missen op de Steenbanck zeylen / maer soo men de klip bedeckt houdt onder of achter dien hoeck / men sal daer bezuyden heen loopen. Ofte soo men die buyten den hoeck houdt/ (soo dat men tusschen die en den hoeck mach deur sien) men sal daer benoorden langhs loopen. De voorsz. klip is een goet werck om de Caep de Farelle te verkennen / men mach tusschen die en de Caep niet door.

Drie mijlen west van S. Malo / leydt een groote Sandbay / daer men voor alle winden mach beschut leggen / men set daer achter een groote klippe neffens een Meulen en sommige Boomen.

Een mijl ofte anderhalf noordwest van die Sandbay leyt de Caep de Farelle / die oock genaemt wert Caep / die Late / na het Casteel la Late dat beoosten dien hoeck staet/ daer is goede Reede voor weste en zuydweste wint. Caep Farelle.

Twee mijlen noordwest van 't gat van S. Malo leyt de Oesterbanck / leydt van la Pierre de la Poyte oost en west wat min als anderhalve France mijl / daer mach men onder rijden op 6 of 7 vadem. Oesterbanck.

Bewesten Caep de Farelle tot het noord-eynde van het Eylandt Briack is de cours west ten noorden 7 of 8 mijlen. Anderhalf mijl van landt west van de Caep / leydt een groote Sype klippen boven water. Tusschen de voorsz. Caep en 't Eylandt Briack leggen de Havens ofte Rivieren van S. Brieux en S. Benit. 't Eylandt Briack.

Het Eylandt Briack is omtrent twee mijlen langh / leyt gestreckt zuyd zuydwest en noord noordoost / als men uyt den Sinte Brieux- en Sinte Benit.

den oosten komt siet men daer op 2 Meulens / en tusschen die een hooge ronde bergh / daer een hupsken op staet. Men mach rontom dit Eylandt zeylen / en aen alle zijden reede maecken waer men wil / hoe wel rontomme hier en daer sommige kleyne klippen leggen / soo is over al goede ancker-gront. Een goet stuck van de noozdoost-hoeck af / leyt een klip / geheeten Sonsse / en aen 't noozd-eynde leyt een regel klippen onder water / daer moet men hem booz wachten.

Een groote mijl west ten zuyden van Briack / twee ofte drie mijlen buyten landt / leggen de uyt-klippen / genaemt Pickels. de Pickels / daer mach men oock rontom zeylen / maer daer beoosten na het vaste landt toe leggen veel blinde klippen.

Pozt blanck. Lautriliers. Sept Isles. Groen-Eylant. Drie mijlen bewesten Briack leyt Pozt Blanck / op een groote Rivier / genaemt Lantriliers. Beoosten dese Haven leggen veel uyt-klippen.

Bewesten Pozt Blanck leggen de Sept Isles / of seven Eylanden van de Pickels verschepden west zuydwest vier mijlen. Een mijl daer bezuyden leyt het groene Eylandt / daer mach men rontom reede maken. Tusschen de 7 Eylanden mach men niet deur zeylen / maer daer bezuyden tusschen die en het groene Eylant / gaet een wijt Canael deur. Van 't oostelijckste Eylandt / streckt een vuyl rif af zuydwaert / op uytterste eynde van dat rif leyt een klip / als een goet merck om dat rif om te zeylen. Noozdwest van 't west-eynde van de seven Eylanden leyt noch een blinde klip / die met laegh water boven komt. Men mach oock van Pozt Blanck by de Kust langhs achter bezuyden het groene Eylandt heen zeylen / en komen daer bewesten weder upt in zee. Van daer noozdwest in zee leggen de Driakel-potten / dat zijn groote vreesselijcke upt-klippen / die wijt en breet verspzept leggen / west zuydwest van de seven Eylanden / en 3 of 4 mijlen buyten landt.

Driakel-potten.

Tusschen de Driakel-potten en de seven Eylanden leyt de Rivier Laminoe bewesten 't groene Eylandt; Om daer in te zeylen moet men hem wachten van de noozdoost-hoeck / die is vuyl.

Rivier Laminoe.

Neffens de seven Eylanden op 't vaste lant staet een Kercke met een hoogen Tooren / genaemt onse Vrouw van de Klaerheydt / daer aen kan men die bekennen.

Neffens de Driakel-potten staet oock een hoogen Tooren / daer aen men bekennen mach daer by te wesen / dan het moet heel klaer weder zijn / eer men daer goet beschept van landt mach sien.

Die by nacht ofte doncker weder van de Voert ofte Heyzant komt / en na S. Malo wil / die en ga met een zuydelijcke wint niet oostelijcker als oost noozdoost / ofte noozdoost ten oosten met een westelijcke wint / soo lange tot dat hy de Driakel-potten op 't zijde heeft. De vloet valt zuydoost achter de Driakel-potten en seven Eylanden / en soude een Schip by nacht lichtelijck daer na toe trecken. By dage of als 'er gesicht is / heeft men geen noot.

Achter de Driakel-potten leyt de Ty-haven van Sint Jan de Doz / twee mijlen bewesten 't groene Eylandt / en twee mijlen beoosten Mozlions. Men mach van daer na Mozlions zeylen dooz de klippen / en setten op vijf / ses badem met leegh water.

Mozlions.

Bewesten de Driakel-potten leyt een groote klip / het Oosser-gat van Mozlions leydt daer af verschepden zuydwest ten zuyden twee mijlen / maer het wester-gat west zuydwest en west ten zuyden 3 of 4 mijlen / dat loopt by een groote lange gehackelde klip in. Dit gat mach men zuyden en zuyden ten westen in zeylen / tot het Slot van Mozlair.

Mozlair.

Om 't Slot zijnde / mach men deur de klippen weder oostwaert aen / en loopen dat Oosser-gat upt / noozd noozdoost en noozden ten oosten in zee / na dat de stroom is / de vloet komt daer upt den noozdwesten.

S. Paul de Lion.

Soo men van Mozlair wil na Mozlions / men mach dooz de klippen oost aen daer na toe zeylen / 't is al gebzoken landt / daer met leegh water vijf vadem diepte blijft.

Wilt ghy na S. Paul de Lion / so loopt op de groote klip met de twee hoozne ofte Zale aen / en daer dicht by langhs / daer vooz by zijnde / kiest het lant / op de strant leyt een Dozp / geheeten Plampol / zeylt daer op aen / en daer by langhs / daer beoosten gaet de Rivier in. Dit zijn al Ty-havens / maer tusschen de klippen van Mozlions en 't Eylandt Bas is 't met laegh water diep genoegh om een Schip te bergen.

Het landt van S. Paul de Lion is dubbelt landt / op de kerck van S. Paul staen twee scherpe Toorens. Het Eylandt Isle de Bas / leyt dwars daer vooz / daer op staen twee staken / van verre aen te sien als Meulens. Op 't oostepynde van dat Eylandt leyt een seer hooge gehackelde klip / als men beoosten die klip is siet men twee scherpe Toorens een stuck van den anderen / dat zijn de Toorens van Plampol. Het slot van Mozlair mach men dan oock sien zuydoost van hem leggen op een hooge klip.

Isle de Bas.

De boozs. uytterste lange gehackelde klip van Mozlair leyt van 't hooge van 't Eylandt Isle de Bas oost en oost ten zuyden 2 of 3 mijlen. Men mach by 't vaste lant langhs / achter en dooz dese klippen zeylen / al tot de seven Eylanden toe / 't zijn al groote Inwijcken / daer toe meest alle plaetsen goede ancker-grondt is.

Noozden en noozden ten oosten 4 mijlen van l'Isle Bas leyt een dangereuse klip / genaemt Roche Blanche / die met leegh water het hooft by na boven steeckt / leyt anders onder water van de Riskassen zuydwest ten westen 20 mijlen / van de seven Eylanden west noozdwest ses mijlen.

Roche Blanche.

Achter Isle de Bas / leyt het Stedeken Roskou / men mach aen beyde zijden van dat Eylandt in zeylen in de Haven van Roskou.

Roskou.

Om het Oosser-gat in te zeylen / moet men als men de Hooge Klip met de Zael ofte twee Hoornen (geheeten le Taureau) gepasseert is / en by 't landt komt / tusschen den oost-hoeck van 't Eylant / en den hoeck van 't vaste landt daer tegen over mits waters in zeylen / 't is in dat gat 7 en 8 vadem diep. Binnen den hoeck van 't Eylandt komende / moet men daer by om loopen west ten zuyden ende west aen / tot omtrent te midde-wegen achter het Eylandt / en setten 't daer op 8 of 9 vadem. Roskou sal dan zuyden en zuyden ten oosten van u leggen.

Als men 't wester-gat wil in zeylen / siet men daer bewesten dicht by 't vaste landt twee groote lange klippen. Van den hoeck van 't vaste landt / recht beoosten de oostelijckste lange klip streckt een rif van 't landt af / dat maeckt de westzijde van 't gat / men moet tusschen dat rif en de west-hoeck van 't Eylandt zuydoost in loopen / en als men binnen den hoeck van Eylandt komt / noozdoost op wijcken / midden onder 't Eylandt / en setten 't daer als geseyt is.

Van het Eylandt Isle de Bas tot de Four (het uytterste of westelijckste eynde van 't vaste lant van Bretaigne) is de cours west zuydwest 9 / en tot Heysant 12 mijlen. Omtrent ten halven tusschen beyde leydt Obbeurack.

Isle de Bas.

Omtrent een mijl noozdwest buyten de klippen van Obbeurack ofte Abbewzack (soo onse Schippers dat noemen) leydt een vije klippen onder water. Die by nacht van de Four ofte na de Four zeylen of labeeren wil die en komt daer omtrent het landt niet nader als op 45 vadem.

Obbeurack.

Een mijl beoosten de Four / leggen langhs de Kust en al heel tot de Four toe veel lange zwarte gehackelde klippen / tot veel plaetsen aen te sien als Dozpen / die werden de Bakovens genoemt / daer achter aen 't vaste landt (dat niet seer hoogh is) siet men (daer by langhs zeylende) veel witte Zant-Bayen / en hier en daer sommige hupskens / daer aen dat vooz's. landt daer omtrent seer kennelijck is.

Le Four. Bakovens.

Le Four en Heyzant leggen verschepden west zuydwest en noozd noozdoost twee mijlen. Heyzant vertoont hem upt der Zee / aen 't zuyd-eynde leegh / en na 't noozd-eynde schuyns op-gaende / op 't midden staet een kleyn plomp Toorenken / aen welcke teyckens het goet te kennen is.

Heyzant.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen Caep de Hague by landt / maeckt hoogh water een zuyden ten oosten Maen.

In 't Ras van Blanckaert een noozden ten oosten en zuyden ten westen Maen.

De vloedt valt dooz 't Ras noozdoost en de ebbe zuydwest.

In de Eylanden maeckt oock een noozden ten oosten en zuyden ten westen Maen vol zee. Men kan daer niet wel de vallinge van Stroomen reeckenen / om datse om de Eylanden verschepden loopen maken / doch meest noozdoost en noozdoost ten noozden. Een quartier van 't getij valt de vloedt dwers in de Riskassen.

In Garnzey maeckt vol zee een noozden ten oosten en zuyden ten westen Maen.

Tot Knocalle en Granville een west noozdweste Maen.

Tot

Tot S. Malo maeckt hoogh water een ooste en weste Maen.

De vloedt valt aldaer het Wester-gat in / en boeght het ooster-gat weder uyt / daer moet men sijn gissinge op maken als men dese gaten wil in zeylen.

Van 't Eylandt Bziack in den Inwijck van Benit / valt de vloedt zuydoost / maer in 't vaerwater oost zuydoost en west noozdwest. Aen d'oostzyde van 't Eylandt Bziack op de Reede zuyd zuydoost. Een oostе en weste Maen maeckt aldaer het hooghste water.

Tusschen de Eylanden Bziack en Garnzey maeckt vol zee een west zuydweste Maen / de vloedt loopt daer oost zuydoost en west noozdwest.

In dat gewest en achter de Riskassen draept het getij gestadigh tegen de Son / soo dat daer nimmermeer stil water is.

Tusschen Sept Isles oste de seven Eylanden en Garnzey in 't vaerwater / maeckt vol zee een west zuydweste Maen.

Tusschen Bziack en de seven Eylanden maeckt vol zee / een ooste ten noozden en west ten zuyden Maen / de vloedt valt daer oost en ooste ten zuyden.

Tusschen de seven Eylanden en de uyt-klippen van Mozlions valt de vloedt zuydoost achter de Dziakel-potten in / na het groene Eylandt / maer in 't vaerwater daer buyten ooste en ooste ten noozden.

Tot Mozlaix en S. Paul maeckt 't hooghste water / een west ten zuyden Maen / maer in 't vaerwater daer neffens / een zuydwest ten westen en west zuydweste Maen.

Aen Isle de Bas maeckt hoogh water een west ten zuyden Maen.

Daer buyten in 't vaerwater valt de vloet oost noozdooste / en de ebbe west zuydwest / desgelijex van daer langhs de Kust van Bzetangie tot de Four oste Heyzandt.

Tot Abbewzack maeckt vol zee een ooste noozdooste en w. z. w. Maen

Buyten Heyzandt maeckt 't hooghste water een west zuydweste / en ooste noozdooste Maen / en binnen de Doort een zuydwest ten westen Maen 't hooghste water.

Van Diepten en teyckens om 't lant te kennen.

Op Caep de Hague staet een Slot met een kleyn Tooren ken / een weynigh daer beoosten staet in 't landt een scherpe Tooren / twee mijlen daer beoosten legdt Sierenburgh met een plompe Tooren.

Het Eylandt Oznai is op 't west-eynde hoogh met een steyle neergaende hoeck / het oost-eynde is berghachtigh of heuvelachtigh / maer leeger als 't west-eynde / men stetter in 't voozby zeylen een Tooren oste twee op / met eenige Meulens. Op de noozd-zijde van 't Eylandt legt een witten bergh als een zant-dupn.

Benoozden de Riskassen twee mijlen van landt is 't diep 35 en 40 vadem.

Tusschen de Riskassen en Garnzey is 't 35 en 40 vadem diep / meest al Steen-grondt.

Noozdwest omtrent dzie mijlen van Garnzey is een put daer 't 80 of 90 vadem diep is / anders is 't daer omtrent 40 vadem.

Tusschen Oznai en Jarzey is 't diep 20 en 25 vadem.

In de Crabe van Jarzey / Hocheduve en het Eylandt Bziack / is 't diep 20 / 25 / en 30 vadem.

Omtrent de Dziakel-potten langhs de Kust is 't 45 en 50 vadem diep / op sulcke diepte mach men daer omtrent het landt sien. By nacht en is 't niet geraden die Kust / en de seven Eylanden naerder te komen als op 45 vadem.

Neffens S. Paul de Lion en Isle Bas 4 mijlen van landt is 't diep 45 vadem.

Tegens Abbewzack 4 mijlen van landt is 't 50 en 55 vadem diep.

De Back-ovens of 't landt van de Four mach men sien op 50 vadem.
Heyzant omtrent zuyden van u zijnde mach men sien op 50 vadem.

Streckingen en Coursen.

Van Caep de Hague tot de uytterste van de Riskassen w. ten n.	7 mijl.
Van de Riskassen tot Bevesier noozdoost ten oosten	27 mijlen.
Van de Riskassen tot Wicht / noozdoost ten noozden	15 mijlen.
Van de Riskassen tot Pooztlandt noozden ten westen	10 mijlen.
Van de Riskassen tot Goutstaert west noozdwest	15 mijlen.
Van de Riskassen tot de Sozrels west wel soo noozdelijck	40 mijlen.
Van Caep de Hague tot Caep de Voozha zuyden ten oosten	5 mijlen.
Van Caep de Voozha tot Granville zuyd zuydoost	7 mijlen.
Van Granville tot Monte S. Michiel zuyd zuydoost	4 mijlen.
Van Granville tot den hoeck van Concalle zuydwest	4 mijlen.
Van den hoeck van Concalle tot het Ooster-gat van S. Malo west ende west ten zuyden	4 mijlen.
Van 't Eylandt Sisember voor S. Malo tot Caep Farelle west	3 of 4 mijl.
Van Caep de Farelle tot het Eylandt Bziack west ten noozden	7 of 8 mijl.
Van 't Eylandt Bziack tot de Pickels west ten zuyden	2 kleyne mijl.
Van de Pickels tot de seven Eylanden west zuydwest	4 mijlen.
Van de seven Eylanden tot de Dziakel-potten west z. w.	2 groote mijlen.
Van de Dziakel-potten tot Isle Bas of westpalen west z. w.	7 mijlen.
Van Isle Bas tot Heyzant west zuydwest	12 mijlen.
Van Caep de Hague tot het west-eynde van Jarzey / tusschen Sarck en Jarsey deur / zuyd zuydwest en zuydwest ten westen	8 mijlen.
Van de Riskassen / tot het west-eynde van Garnzey z. w. ten z.	4 of 5 mijl.
Van Garnzey tot Jarzey zuydoost ten oosten	5 mijlen.
Van Roche Blanche tot Isle Bas zuyden ten westen en zuyden	4 mijlen.
Van Garnzey tot S. Malo zuyd zuydoost	12 mijlen.
Van Roche Blanche tot de Riskassen noozdoost ten oosten	20 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Jarzey tot S. Malo zuyd zuydoost	7 of 8 mijlen.
Van Garnzey tot de klippen van Hocheduves zuyd zuydwest	6 of 7 mijlen.
Van Hocheduves tot de Mankiers oost ten zuyden	7 of 8 mijlen.
Van Hocheduves tot Caep Farelle zuydoost	8 mijlen.
Van Hocheduves tot de klip Camine zuyden en z. ten w.	3 mijlen.
Van Hocheduves tot het Eylandt Bziack zuyden ten westen	4 mijlen.
Van Garnzey tot de seven Eylanden zuydwest	11 of 12 mijlen.
Van de Riskassen tot S. Paul de Lion z. w. wat westelijcker	22 en 23 mijl.
Van de Riskassen tot Four oste Heyzart zuydwest ten westen	34 mijlen.
Van de Riskassen tot Lezart west en west ten noozden	28 en 29 mijlen.
Van Garnzey tot Lezart west ten noozden	28 mijlen.
Van de 7 Eylanden tot Lezart noozdwest ten westen	22 mijlen.
Van de 7 Eylanden tot Goutstaert noozden ten westen wel soo westelijck	18 mijlen.
Van de seven Eylanden tot Pooztlandt noozd noozdoost	24 mijlen.
Van S. Paul de Lyon tot Lezant noozdwest ten noozden	21 mijlen.
Van S. Paul de Lyon tot Goutstaert noozden ten oosten	21 mijlen.
Van S. Paul de Lyon tot Pooztlandt noozdooste ten noozden	29 of 30 mijl.
Van Isle de Bas tot de Fourne west zuydwest	9 mijlen.

Hooghten.

De Riskassen leggen op	49 graden 48 minuten.
De seven Eylanden op	49 graden.
Heyzant legdt op	48 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Dus vertoont Oznai als men daer by langhs zeylt dzie mijlen van Landt.



Dus vertoont Oznai met de Riskassen / als 't zuyd zuydoost van u is 2 of 3 mijlen.



Dus vertoont Oznai en de Riskassen als men daer by langhs zeylt / als Oznai zuydoost 2 of 3 mijlen van u is.



Garnzey oost noozdoost van u zijnde vertoont aldus.



Dus vertoont Garnzey als 't dwars van u is omtrent dzie mijlen.

S. Paul de Lion. Abbewzack. De Four.



Dus vertoont het Landt S. Paul de Lion en de Four / als men daer by langhs zeylt dzie mijlen van Landt.

De Derde Vertooninge,

Waer in is:

De Kust van Engelant / van Bevelier tot Pooztlant.

Nieuwer-haven.

BEwesten den hoeck van Bevelier neffens het west-eynde van de seven Kleven / recht tegens de Singel daer men by langhs loopt in Nieuwer-haven / mach men oock setten op seven / acht ofte negen vadem.

Aen 't west-eynde van de seven Kleven legdt de Rivier van Ruckmer-haven ofte Nieuwer-haven / die heeft 2 gaten / het westelijckste gat streckt by 't west-landt in / maer en is niet te gebruycken dan met kleyne Scheepkens / valt heel draogh / het oostelijckste is gemeenlijck het beste / en streckt noozdwest ten westen in / daer is met hoogh water op een dagelijcks Ty niet meer als seven / en met springh-strooy

stroom veertien of vijftien voeten waters / binnen sit men met alle getyen dzoogh / doch recht vooz het Dozp blijft men blot / daer maeckt men met vier touwen aen twee groene wallen vast. Op dese gaten is qualijck eenige rekeninge te maken / sy houden geen diepten als 't een topsepl upt den zupden waept / werden die dickwils met de Singel heel toe gewozpen / en openen daer na weder van het af-water.

Shorum. Shorum is een Getp-haven / alwaer met spzingh-vloeden ende hooge wateren 18 voet water is / maer met leegh water blijft daer niet boven dzie voet waters / soo dat het vloept op en neder 15 voet met hoogh water / in gemeene Getp is daer 12 voet / en met leegh water dzie voet diepte. 't Stedeken Shorum leght een kleyne Engelsche mijl binnen de Haven; Schepen die maer 8 of 9 voet water diep gaen / leggen met leegh water een wepnigh beneden het Stedeken / of anders leggense over al dzoogh.

Wanneer ghy zeylt van 't oosten van Beachy of Newhaven langhs de wal / ghy kondt open in de Haven sien / aleer ghy dwars daer van komt: maer van 't westen komende / sult ghy daer niet open kunnen in sien / vooz en aleer ghy recht daer vooz komt / om dat de westelijcke punt leght wat veerder upt als de oostelijcke punt; van de westelijcke punt loopt een kleyn steertken af / maer met hoogh water kondt ghy langhs daer over loopen / anders moet ghy in loopen by 't oostelijcke lant. Op de oostelijcke punt staen twee Bakens / de welcke ghy moet d'een in den ander bzengen / en alsoo met de selvige recht in loopen / tot by de noozder-wal; Ende komt alsoo langs in by de voozsz. noozder wal. Tot Shorum werden somtijts veel groote Schepen getimmert / van 150 of 200 lasten.

Arondel. Omtrent ses mijlen bewesten Nieuwer-haven / leydt Arondel / een Ty-haven / daer met half vloet een Schip in mach / men loopt daer by 't west-landt noozdoost in; in 't gat is 't twee / tusschen bey de landen dzie vadem met hoogh water / maer binnen in de Haven blijft met leegh water vier en vijf vadem / daer set men 't vooz het Dozp.

Weembzugh. Vier mijlen west zupdwest van Arondel / en tien mijlen west ten zupden wel soo westelijck van Bevelier / leggen de backen ofte dzooghten van Weembzugh onder water / een groote mijl bupten landt.

Omtrent twee kleyne mijlen oost noozdoost / wat oostelijcker van de zupd-zijde van Weembzugh / en anderhalf mijl van Arondel / leyt een dzooghte van Klippen en Singels / Oost-beroch-had geheeten / is soo groot als een Acker lands / en valt met leegh water en Spzing-ty dzoogh / maer anders soo en komt'et niet boven water / aen de bupten kant is 't heel steyl / d'eene werp sal men hebben 15 vadem / den anderen daer aen ses vadem / en men soude vast sitten eer men weder werpen kan / maer aen de west is 't black / soo dat men het magh aen looden.

Omtrent een mijl noozdwest van dese voozsz. dzooghte / leyt een Blinde / daer op met leegh water niet meer als 5 of 6 voet water blijft. Ten halven Arondel en Selsay loopt een Rif Klippen zupd-waert omtrent een mijl van de wal / de Bogners geheeten / waer af dat sommige Klippen dzoogh vallen met leegh water / maer de uptterste ofte zeelijckste zijn altijdt onder.

Weembzugh. De dzooghten ofte Vancken van Weembzugh leggen omtrent dzie mijlen beoosten Wicht / en strecken een groote mijl bupten 't landt / daer neffens staet een Toren in 't lant als die noozd noozdwest van u is / soo zijt ghy neffens het zupdelijckste van de dzooghte / en als ghy het Swane Rif van Wicht west ten noozden en west noozdwest van u houd / 't zy van den oosten ofte westen komende / soo en meught ghy aen Weembzugh niet misdoen. Men mach op 't loodt op twaelf vadem daer by langhs loopen sonder hinder. Als men van het oost-eynde van Wicht oost ten noozden en oost noozdoost aen zeylt / loopt men op 12 vadem over het oost-eynde heen; die daer wel bekent en bedzeven is / mach oock daer benoozden tusschen 't landt en Weembzugh deur zeylen.

Tusschen Weembzugh ende Poxsmuyen gaet een groote Voert ofte Haven in / daer op leydt een Stedeken / genaemt Chicester. Chicester.

Aen beyde zijden van 't Eylant Wicht / mach men achter Wicht zeylen / en daer te Reede komen / 't zy vooz S. Helena ofte Nieupoozt daer men wil.

Om van beoosten in Wicht te zeylen. Om daer beoosten in te zeylen / soo set dat oosterSlot / beoosten Poxsmuyen / over de Leemkuyl (dat is een witte plecke in 't landt benoozden dat Slot /) en houdt die soo staende / tot dat het Swane-klif komt binnen of onder den noozdoost-hoeck van Wicht. Bzengt dan de Leemkuyl over het oost-eynde van Poxsmuyen / en houd dat soo staende / tot dat het Slot bewesten Poxsmuyen komt aen 't bosch / dus doende en magh men noch Plaet noch Zant bezeylen / en men komt soo te met vooz S. Helene Kerck. Als het Slot van Wicht komt bupten 't Swane-klif / en S. Helene Kerck twee schips-lengden binnen den rooden hoeck / so mach men het Rif aen de hoeck niet bezeylen: Ofte soo ghy de Leemkuyl niet sien en mooght / soo houdt het Slot bewesten het Swane-klif / tot dat S. Helene Kerck een schips-lenghde bupten den hoeck van 't Eylant komt / gaet dan vry noozdwest aen / ghy sult soo het Rif niet bezeylen / set dan den vierkanten Toren tusschen het oost-eynde van Poxsmuyen en het Slot: Als het Slot / bewesten Poxsmuyen / komt aen de oost-kant van 't Bosch / dan magh men / als hier vooz gesept is / noch Plaet noch Zant bezeylen.

Mercken van de Plaet. Als de oosterschе witte Pleck een schips-lengde bewesten het Slot staet / soo is men beoosten het Rif: En als het Swane-klif achter de noozdoost-hoeck van het Eylandt bedeckt werdt / dan is men ook binnen het Rif.

De Mercken van het Plaetken zijn dese / daer staet een vierkante Tooren in 't landt / en een Slot op de waterkant beoosten Poxsmuyen / daer neffens leydt de voozsz. Leemkuyl / als die komt beoosten dat voozsz. Slot / alsoo dat men effen daer tusschen beyden deur magh sien / soo is men op het Plaetken / dat is met leegh water niet dieper als vijf ellen / dan staet het Slot / bewesten Poxsmuyen / aen de west-kant van 't Bosch. Maer als die voozsz. vierkante Tooren komt aen de west-zijde aen de Voet van 't Slot / en het Slot bewesten Poxsmuyen en de west-kant van 't Bosch / daer is 't met leegh water op 't Plaetken diep ses ellen.

Als de vierkante Toren staet tusschen het oost-eynde van Poxsmuyen en het Slot / recht tusschen de Leem-put en de Tooren / en het Slot bewesten Poxsmuyen in de west-kant van 't Bosch / daer is 't met hoogh water 10 vadem diep.

Als St. Helene Kerck zupdwest ten westen van u leydt / soo leyt het zupdoost-eynde van de Plaet noozdoost ten noozden van u / en het west-eynde noozden ten oosten.

Om van bewesten in Wicht te zeylen. Om by het west-eynde van Wicht in te zeylen / soo loopt recht op de Naelden aen / dat zijn hooge spitse scherpe Klippen / als masten / leggende aen 't west-eynde van Wicht / bzengt den innersten hoeck van Wicht / of het Kasteel dat op den Singel tegen over dien hoeck staet / een wepnigh bupten of benoozden de Naelden / zeylt daer op aen / tot dat ghy by de Naelde komt / laet die dan aen stuurboozt van u / en loopt op een kabel-lenghde daer by in / om de Vancken te schouwen / die benoozden de Naelden van de Singel af strecken / van 't west-eynde van Wicht tot by de Naelden.

De Naelden. Tusschen die Vancken en de Naelden is 't niet seer wijt / en met leegh water 5 vadem diep / als ghy dit in zeylt / soo kabelt u stroomen wel; de voozvloedt valt sterck na de Naelden toe / en de ebbe ter contrarie: als ghy dan binnen de Naelde komt / soo wijckt een wepnigh meer van de wal af / na het Slot dat op de Singel staet / om sommige Gudsen te schouwen / die by 't Eylant langs onder water leggen. Binnen het Slot ofte Singel komende / daer is 't wijdt en breedt / laet twee deelen waters aen baghboozdt / en een aen stuurboozdt / zeylt soo tot vooz het Dozp Neuton / en setter daer op 9 of 10 vadem; of loopt vooxt / soo ghy wilt / om de hoeck van Kalver-ooxt / en setter vooz de Haven van Nieupoozt op 10 of 12 vadem / daer is de beste Reede / en best leggen van alle Reeden in Wicht. Het voozsz. Slot op de Singel / en de Haven ofte Reede vooz Nieupoozt / zijn verschepden noozdoost ten oosten en oost noozdoost omtrent twee mijlen.

Peverel-point. Sandwitsbay. Van de Naelden van Wicht west ten zupden omtrent derdehalf mijl / leyt den hoeck van S. Andzies-lant / genaemt Peverel-point / daer van strecken eenige Klipkens om de oost. Recht benoozden dien hoeck is een Bay / genaemt de Bay van Sandwits / daer is goede Reede vooz die om west

begeert te wesen. So ghy upt den westen komende / daer te Kieede wilt loopen / soo neemt de slagh van S. Andries-lant / en loopt by den hoeck op 4 ofte 5 vadem met half vloedt / soo meught ghy aen de voorsz. Klipkens niet misdoen. Om den hoeck komende / wijckt westwaert op na Sandwich. Siecht benoorden Sandwich in de Bay lept een ronde Heuvel / daer neffens / wat te landewaert in / staet een Meulen / brengt die Meulen aen de zuyd-kant van die ronde Heuvel / en zeylt daer op aen / tot op vier of drie vadem / en set 't daer soo diep of droogh als 't u belieft / daer is 't goet leggen voor een zuydweste en zuyd zuydweste wint.

Een kleyne mijl noorden ten oosten van de voorsz. hoeck / recht west van de Naelde van Wicht / lept een ander hoeck / by de Engelsche genaemt de Hamfast-point / daer benoorden lepdt een Stedeken / geheeten Studlandt / daer voor is oock een goede Kieede. Op 't uptterste van dien hoeck is een gat door het Lant / daer men door sien magh / en effen buyten om de punct staet een hooge steyle Klip / gelijck een mast / by na als de Naelde op 't west-eynde van Wicht. Om voor Studlandt te Kieede te loopen / soo zeylt by den tweeden hoeck met het gat of steyle Klip om / op vier of vijf vadem / en gaet west noordwest na Studlandt toe / daer recht bezuyden lept een Valeyken / brengt dat west zuydwest van u / en loopt na de wal / tot op vier ofte vierdehalf vadem / daer is de beste Kieede: daer leggende / kondt ghy dat voorsz. gat in den hoeck sien.

Hamfast-point.

Studlandt.

Een mijl benoorden den voorsz. hoeck met het gat / lepdt de Haven van Poole. Om daer in te zeylen / komende om de voorsz. tweeden hoeck met een steyle Klip / soo gaet noordwest of wat noordelijcker aen / soo sult ghy recht voor upt gewaer werden een hooge platte Bergh / die boven het ander Lant daer omtrent uptsteeckt / houd die tusschen beyde wallen / en loopt daer recht op aen / soo ghy laveeren moet / soo spaert u Loot niet / en loopt niet verder west-waert over / dan dat dien Bergh komt aen 't west-lant / soo haelt hy dat begint te raecken / moet ghy wenden / of soudt terstondt vast sitten: gewent zijnde / loopt oock niet veerder oostwaert over / dan dat die voorsz. hoogen platten Bergh komt aen de oost-duyn / dat is een hooge graeuwe scherpachtige Duyn / leggende aen de oost-zijde. Als ghy dese voorsz. mercken also houd / sult gy in dat Vaerwater met half vloet waters genoeg hebben; daer blijft op 't droogste met het leegste water / 10 en 11 voet / doch 't en vloept 'er niet meer als 5 voet op en neder; Het vloept daer tweemael in een Getij. Een zuydooste en noordweste Maen maeckt daer vol Zee / oock een zuyden ten oosten en noorden ten westen Maen noch eens / dat geschiedt door de Voor-ebbe / die upt Wicht komt. Als gy binnen 't gat komt / gaet dan noord noordoost aen / houdt de Bakens / die aen 't Oost-lant staen / aen stuurboort / en loopt daer vry tamelijck dicht by heen. De wallen zijn aen beyde zijden schor / en het diep en is niet wijt / buyten het diep is 't black; Dit is Lootsmans water.

Poole.

Van 't west-eynde van Wicht tot den hoeck van Pooztlandt / is de cours west ten zuyden acht mijlen / maer van Wolfers-hoorn de zuydelijckste hoeck van Wicht west ten zuyden en west 10 mijlen.

Pooztlandt.

Wilt ghy in Pooztlandt te Kieede loopen / komende upt den westen / soo loopt op twee Cabel-lenghden of een Gotelingh-schoot by den hoeck van Pooztlant om; om den tweeden hoeck komende / soo wijckt west-waert op / tot voor het Slot / en set 't daer op 7 / 8 / 9 / 10 of 11 vadem / alsoo dat den hoeck van Pooztlandt zuyden ten oosten en zuyd zuydoost van u lepdt / daer lepdt men beschut voor een zuyden en zuyden ten oosten wint. Met een zuydweste en zuyd zuydwesten wint / moet men wel verdacht zijn op de geweldige klavelingen van 't Kas van Pooztlandt / die omtrent ten halven Pooztlandt beginnen / en ten halven Sint Andries-landt eyndigen / de gront in dat Kas is oock heel oneffen en banckigh / somtijdts 7 / dan 10 / en oock 15 vadem diep.

Kieede onder Pooztlandt.

Omtrent een mijl benoorden de Kieede van Pooztlandt lepdt een Stedeken geheeten Waymouth / met een Ty-haven / daer voor mach men 't setten op vier of vijf vadem.

Weymouth.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tot Bevesier aen 't Lant een zuyd zuydooste en noord noordweste Maen / in de Vaerwegh daer neffens een zuyden en noorden Maen.

By Bevesier aen 't Landt voor de seven Kleven valt de vloet oost ten zuyden / en de ebbe west ten noorden.

Van Wicht tot Bevesier oost ten noorden ende west ten zuyden.

Tegens Wicht voor Wolfers-hoorn maeckt vol zee een zuyden ten oosten Maen.

Tot S. Helene en Kalver-oort een zuyd zuydooste Maen.

Tot Hampton aen de Kap een zuyden ende noorden Maen.

Binnen de Naelde van Wicht een zuydoost ten zuyden Maen.

Voor de Haven van Poole maeckt hoogh water een zuydoost en noordweste Maen / oock een zuyden ten oosten ende noorden ten westen Maen.

Tegens Pooztlandt in 't Canael een zuyd zuydooste en noord noordweste Maen.

Van Pooztlandt tot Wicht valt de vloet oost ten noorden / ende de ebbe west ten zuyden.

Van de Diepten.

Tusschen Winckel-zee en Picardie / midden in 't Canael / is 't diep 26 en 27 vadem / op sulcke diepte mach men Fierlep en 't Lant van Boeveren sien.

Buyten Bevesier neffens de seven Kleven is 't diep 28 en 30 vadem.

Buyten neffens Wicht is 't diep 38 vadem / op sulcke diepten mach men het Landt sien.

In 't Canael tusschen Pooztlandt en de Kis kassen is 40 vadem diep / als 't klaer weder is mach men het Landt aen beyde zijden sien / hoe men Engelandt naerder is hoe 't drooger is / na de Kis kassen is 't diepste.

Streckingen en Courssen.

Van Bevesier tot Weenbrugh west ten zuyden	10 mijlen.
Van beneffens Weenbrugh op 12 vadem tot Wolfers-hoorn de Zuyd-hoeck van Wicht west zuydwest.	4 mijlen.
Van Bevesier tot Swartenes oost	13 mijlen.
Van Bevesier tot Strupsaert zuyden	19 of 20 mijlen.
Van Bevesier tot de Kiscassen zuydwest ten westen	27 mijlen.
Van Wolfers-hoorn / de zuydelijckste hoeck van Wicht / tot de Naelden van Wicht / west ten noorden en west noordwest	3 mijlen.
Van 't west-eynde ofte de Naelde van Wicht tot den hoeck van S. Andries-landt west	3 mijlen.
Van de Naelde van Wicht tot Pooztlandt west ten zuyden en west zuydwest	8 mijlen.
Van Wicht tot Diepen oost zuydoost.	28 mijlen
Van 't oost-eynde van Wicht tot Strupsaert z.o. wel soo zuydelijck	22 mijlen.
Van Wicht tot de Kiscassen zuydwest ten zuyden	15 mijlen.
Van Pooztlandt tot Seynhooft zuydoost ten oosten	28 of 29 mijlen.
Van Pooztlandt tot de Kiscassen zuyden ten oosten	10 mijlen.

Hooghten.

Wolfers-hoorn / het zuyd-eynd van Wicht lept op	50 graden 36 minuten.
Pooztlandt lept op	50 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Bevesier vertoont hem aldus als men upt den westen komt.



Dus vertoont Bevesier met de seven Kleven / als men / upt den westen komende / daer by langhs zeylt.



Dus vertoont het Eylandt Wicht / als men daer by langhs zeylt / 2 ofte 3 mijlen buyten Landt.

Dus

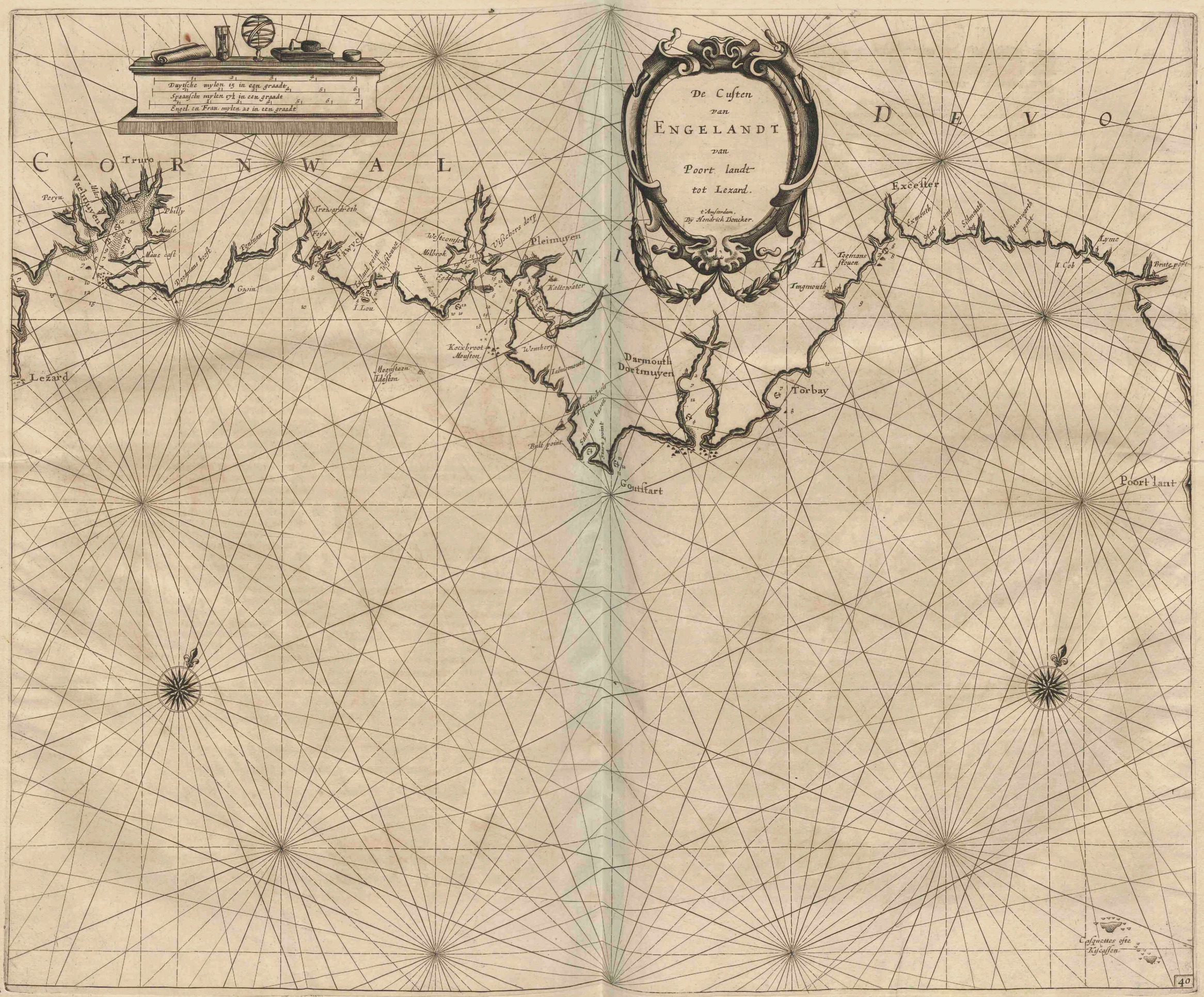
De Custen
van
ENGELANDT
van
Poort landt
tot Lezard.
t'Amsterdam,
By Hendrick Doncker.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engel. en Fran. mylen 20 in een graadt
CORNWAL
DEVO
NIA
Truro
Vaelmuyen
Peryn
Philly
Mause
Maus cast
Doodmans hoofd
Pentuan
Gwin
Trewardreth
Foye
Fawyck
Tailand point
Westlouwe
I. Lou
Westcomser
Millbrok
Rains hoofd
Egdcomb
Visschers dorp
Pleimuyen
Kattewater
Kocxbroot
Mouston
Wemhery
Ialmomouth
Mogustaen
Ideston
Lezard
Darmouth
Dortmuyen
Bult point
Salcomb haven
Start point
Goutstart
Torbay
Tingmouth
Toemans stouen
Excester
Exmouth
Start point
Sidmouth
Beareworth point
Lyme
I. Cob
Brate port
Poort lant
Casquettes ofte
Kiscassen

Pooztlant.



Dus vertoont S. Andzies-lant met Pooztlant daer bewesten / als men beoosten Pooztlant daer by langhs zeylt.

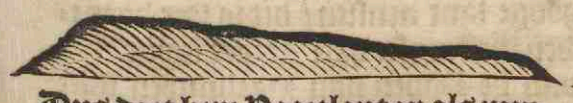

Dus doet hem Pooztlant op als men van bewesten komt.



Dus is Pooztlant gedaen als 't noozden ten westen van u lept 5 mijl.



Dus vertoont Pooztlant als men van beoosten komt.

De vierde Vertooninge.

Waer in is:

De Kust van Engelant / tusschen Pooztlant en Lezart.

VAn Pooztlandt tot Exmouth / is de cours west noozdwest tien mijlen / tusschen beyden lept een Eylandeken dicht by Landt / geheeten Cob. Booz Exmouth mach men Reede maken aen 't zuyd-eynde van de Singel / die booz de Haven lept / op 7 of 8 vadem / alsoo dat de Klippen van Tomanstonen zuyden en zuyden ten oosten van u komen te leggen: daer is goede gront / en beschut booz een zuyden wint.

J. Cob.

Vier mijlen zuyden en zuyden ten westen van Exmouth lept Tozbay / van Pooztlandt verschepden / west en west ten zuyden tien mijlen.

TORBAY.

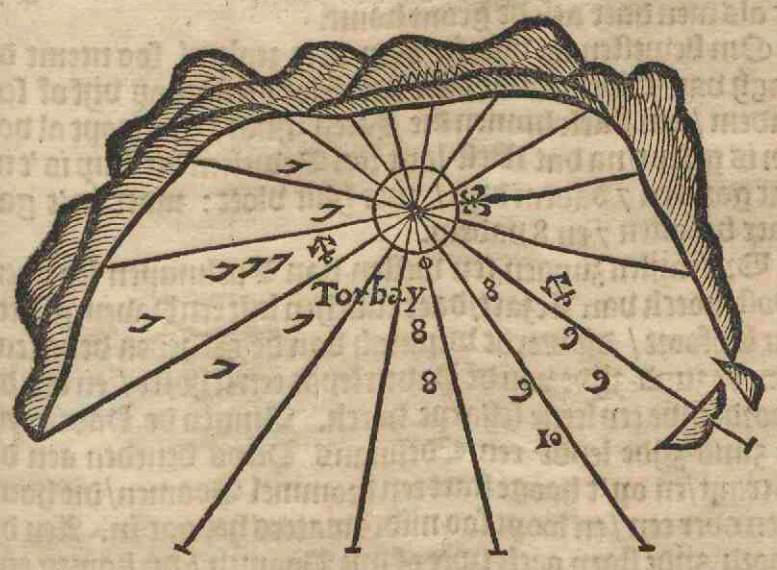

Tozbay.

Om in Tozbay te reede te loopen / soo brengt de west-hoek zuyden ten oosten / en zuyd zuydoost van u / na dat u Schip diep gaet / settet daer op 7 of 8 vadem / ghy sult daer beschut leggen booz zuyd zuydoste en oostelijcker wint / men kan hier oock rede maken booz noozd noozdooste wint en ook oostelijcker / en de Baye vertoont als men daer recht booz is / met twee kleyne Eylandekens aen de noozdoost-zijde aldus.

Doztmuyen.

Twee ofte drie mijlen zuydwaert ofte bewesten Tozbay leydt de Haven van Doztmuyen / die heeft een naeuw gat / streckende tusschen 2 hooge Landen in / op elcke zijde van de Haven staet een Slotken / in tijden van Oozloge plagh men die met een keeten over te spannen; aen de west-zijde staet noch een Kercxken op 't hooge Lant / om daer in te zeylen / komende van Goutstaert ofte van bewesten / soo loopt by het lant daer bewesten langs / soo lang om de oost tot dat de Kap van 't Dozp / dat aen de oost-zijde van de Haven lept / komt midden in 't gat van de Voert / zeylt dan daer op aen tusschen beyden Landen mitswaters in / en weest wel gereet met de Boot / ofte de wint wilde uytdwarrelen om het hooge Lant dat gy dan meugt in boechsaerden. Binnen komende wijkt aen de west-zijde booz de Brouwery / en settet daer op 10 ofte 12 vadem / ofte booz het Dozp aen de oost-zijde daer 't u belieft.

Blinde Klip.

Aen de oost-zijde van de Voert leydt een blinde Klip / de Mercken om die te schouwen zijn dese: beoosten Doztmuyen is een rooden hoeck die aen 't water zwart is. In 't root lept een witte steen / als die witte steen komt over den zwarten hoeck / soo zijt gy neffens die blinde. Maer als ghy de Kap van 't Dozp siet / en doet als booz gheseyt is / soo meught ghy die steen niet bezeylen.

Tusschen Doztmuyen en Goutstaert / Doztmuyen naest / staet een spitse Tooren / redelijck hoogh en wit / geheeten Tackman / dat is een kennelijck teken om de Haven Doztmuyen te verkennen.

Tackman.

Goutstaert lept van Doztmuyen verschepden zuydwest twee groote mijlen. Onder den hoeck van Goutstaert aen de oost-zijde is goede reede booz westelijcke winden / tusschen het Kercxken dat op 't hooge Lant staet / en den hoeck van Goutstaert op tien of elf vadem / alsoo dat den hoeck zuydwest van u lept.

Goutstaert.

Recht beoosten de tweede ofte westelijckste punt van Goutstaert lept een Haven / geheeten Salken of Salkombay. Uyt den westen komende opent die hem selven / de west-kant is hackelachtigh / en de oost-kant gaet schuyns neder. Dicht aen de west-hoeck lept een Klip ofte Rye Gudsen / daerom moet men die wyd wat schouwen / en laten die Klippen aen baghboozt / men kan daer booz al sien barnen wat hinderen mach. Binnen de hoecken komende / kondt ghy aen geen van beyde wallen misdoen.

Salkombay.

Op de Duympel of op 't drooghste van 't gat / blijft met leegh water en springh-stroom niet min als elf voet water / daer binnen is 't weder stijf drie vadem diep.

Bijf mijlen bewesten Goutstaert lept de Haven van Pleymouth. Aen de uytterste oost-hoeck van de Voert lept een hooge ronde Klip / by de Engelsche / Meeustom / en by de Duytsche Hoex-hoodt genaemt / de west-hoeck heet Rams-head of Rams-hooft / daer tusschen gaet de Voert van Pleymuyen noozd noozdoost in / is wijdt en diep.

Pleymouth.

Hoexhoodt.

Recht benoozden Rams-hooft is een schoone Sant-bay / daer men setten mach dicht onder 't Landt / op 9 en 10 vadem. Twee mijlen zuyden van Rams-hooft lept een Klip boven water / die d'Engelschen Idelton / en de Duytschen de Meeuwen-steen noemen. De hoeck van Pleymuyen en die Steen leggen verschepden / zuyden ten westen en zuyd zuydwest omtrent drie mijlen. In de Voert by het Landt van Pleymuyen lept een Eylandeken / dat is met een Rif ofte drooghte aen de west-zijde vast / soo dat men daer beoosten moet heen zeylen / 't zy dat men oost-waert in 't Katte-gat / of westwaert in West-comfer begeert te wesen. Wilt ghy in het Katte-gat wesen / soo loopt tusschen dat Eylant en den hoeck daer beoosten in op Pleymuyen aen / soo lange tot dat ghy het Katte-water aen stuurboozt open siet / gaet dan oost-waert tusschen den hoeck van Pleymuyen en den boozsz. oost-hoeck aen stuurboozt in / latende het meesten-deel des waters aen stuurboozt tot binnen dien hoeck / en settet tegens dat schozre noozd-landt / daer is 't met leegh water en dagelijcks Ty 4 en 5 vadem diep.

Mieuwesteen.

Katte-gat.

Wepnigh beoosten het boozsz. Eylandeken lept een Steen onder water / daer 't met leegh water niet dieper op is als drie vadem; om achter 't Eylant te zeylen mach men beoosten of bewesten die Steen om loopen / na dattet te pas komt. Wilt ghy in de West-comfer / by d'Engelschen geheeten West-colyford zeylen / bewesten de Klip heen / soo neemt de slagh van 't Eylandt op 4 ofte 5 vadem met leegh water / en loopt daer soo by om / tot dat het Visschers-dozp / liggende noozd-waert in 't Landt / komt aen de west-

kant van de Valep aen de noozd-wal / dan zijt ghy tusschen het Eplant en die steen dooz geloopen / en al bewesten de steen. Achter 't Eplandt op 't landt van Plepmouth staet een munt of hepningh / als ghy die epndelinghs aen siet / en de Kerck van 't vooztz. Visschers dozp komt aen de nooztkant van de Valepe / en 't Katte-water open komt / dan loopt ghy over den steen; achter het Eplant mach men 't setten op 12 en 13 vadem.

West-Comfer. Wilt ghy in West-Colifozt / ofte West-Comfer wesen / soo loopt tusschen 't landt van Plepmouth en het Eplandt / en voozts midtswaters tusschen beyde landen in / tot dat het gat van west-Colifozt open is / slaet dan aen de stincker-handt / tot om de West-hoeck / en setten het daer op sestien / vijftien / en twaelf / of tien vadem / in 't naeuwe is 't vijftien / sestien / seventien / en oock wel twintigh vadem diep / en achter het Eplandt acht / negen / tien / en twaelf vadem.

Blinde Klippen. Op de Voert van Plepmouth (niet verre benoozden het Koor-vzoot) leggen twee ofte dzie blinde Klippen / daer met leegh water niet meer als dzie ofte vierdehalf vadem waters op blijft / de mercken daer van zijn dese: Beoosten Plepmuyen staet een Toren met een Meulen / ende bewesten het vooztz. Eplandeken staet een Edelmans Huys / als het Torenken van dat huys komt over den hoeck neffens het Eplandt / en die vooztz. Toren en Meulen beoosten Plepmuyen over een / soo is men op de binnenste steen ofte dzoogte / die is met leegh water vier vadem diep: maer als den hoeck van West-Comfer komt om den hoeck bewesten het Eplant / en de vooztz. Toren en Meulen oock over een / dan is men op de upterste steen / daer op is 't met laegh water en spzingh-stroom vierdehalf vadem diep.

Van Rams-hooft west zuydwest vier mijlen lepdt Fawijck / en daer tusschen aen de kust een Eplandeken / recht beoosten een hoeck / geheeten Tallant-point / neffens West-louwe / ghenaemt S. Michiels-Isle / men mach soo van bewesten als van beoosten daer achter zeylen / dan beoosten is 't wijtste en ruymste / en daer setten op vijf ofte ses vadem.

S. Michiels Isle.

Fawijck. Fawijck is een Dy-haven daer een schip met half vloet in mach / aen de oost-zijde van de Haven staet een kleyn Kercxken met een Toorenken / aen de west-zijde een witte Kerck / wat grooter als dat op 't Oostlandt / met een plompe tooren aen 't west-eynde.

Om in Fawijck te zeylen / soo moet men ten minsten een halve vloet hebben / en loopen dan midtswaters tusschen beyde hoecken in / daer binnen zijnde / kiest dan wat zijde ghy wilt / dan 't meeste water is by het West-lant / tusschen de Staken en den Tooren die op 't West-lant staet. Binnen de Staken komende / als ghy by 't West-lant in komt / soo wijckt dan terstont wat af / en loopt tot bykans midden in de haven / het West-lant naest / tot vooz het dozp dat aen de West-zijde van de haven lept / daer is een diepe put / daer een Schip dat 8 ellen diep gaet / met leegh water mach vlot leggen. In de vooztz. kuyl mogen 3 of 4 Schepen leggen.

Soo ghy by het Oost-lant inkomende / in de vooztz. kuyl ofte Poel begeert te wesen / soo zeylt tot binnen de Staken / wijckt dan van het Oost-lant af / tot dat ghy het West-lant naest komt / om een plaet te schouwen / die by de Oost-wal heen langhs de Haven streckt / en neffens 't eerste huys van 't westersche Dozp begint. Of 't ghebeurde dat ghy 't niet en mocht in strecken / soo laet u ancker vallen buyten de Staken / en kozt met trossen tot binnen de vooztz. Poel.

Ghy meught oock soo verre in zeylen / dat ghy een Muur siet aen de West-zijde van de Haven / daer een Dozp achter lept: een Schips lenghde bezuyden die Muur is 't goet leggen by het Oost-landt / aen vier touwen gemeert / daer mach oock een Schip van acht ellen vlot blijven leggen / ghy meught oock noch voozder in zeylen voozby het glop dat aen de West-zijde lept / daer de Meulen in staet / dan en komt de nooztd-hoeck van 't glop niet te na / daer neffens lept een Kotse onder water / daer voozby zijnde / meughdy 't Schip midtswater topen / daer is 't best leggen vooz diepgaende Schepen.

Doodmans-hooft. Dzie mijlen zuydwest van Fawijck lept den hoeck van Doodmans-hooft / en anderhalf mijl daer bewesten de Haven van Vaelmuyen / den hoeck van Doodmans-hooft is dubbelt lant / met een ronden bergh die na westen schuyns neder gaet / een stuck aen 't west-eynde staet een Meulen met een scherpe Toren / en sommige huysskens op 't lant / een stuk daer bewesten mach men dat Slot van Vaelmuyen op een ronde heubel tegen 't hooge lant aensien / dit is seer kennelijck lant als men uyt den westen ofte van Lezart komt.

Op de west-hoeck van de Haven van Vaelmuyen staet een Kasteel op 't hooge landt / en in 't gat / de west-zijde naest / lept een groote Klip boven water / daer mach men aen beyde zijden om / aen de binnenkant van de oost-hoeck leggen oock eenige Kudsen van de wal af. Om daer in te zeylen beoosten die vooztz. Klip langhs / soo loopt op twee kabellenghden by 't Oost-lant in / latende die vooztz. Kudsen aen stuurboozt / en de groote Klippen aen baghboozt / en soo op 't hooge lant aen / dat aen de west-zijde binnen de Haven lept. Achter in de Haven staet aen 't landt een witte Krijtpleck / oock een bosken Boomen / houdt die ober de nooztd-hoeck van 't vooztz. hooge West-lant / en zeylt daer op aen / tot dat ghy daer by komt / ghy sult soo met half vloet op het dzooghste niet minder waters vinden als vijf vadem / en dat tusschen het vooztz. Slot op de West-hoeck en het Oosterslot dat aen de oost-zijde binnen de Haven daer tegen ober staet / of een weynigh binnen de Kasteelen / als ghy dan by dat vooztz. hooge West-lant komt / soo loopt daer by langs tot aen het nooztd-eynde van het selve / en set't daer op 12 / 13 of 14 vadem. Ghy meught van daer oock ober slaen na het Oost-lant / en setten 't onder of achter de banck / die van 't Oosterslot komt af loopen midden langs de Haven op 6 / 7 of 8 vadem / die banck valt met leegh water bykans dzoogh / en is weecke mozwe grondt / soo dat men in 't slijck sit als men daer aen de gront komt.

Om bewesten de vooztz. Klip in te zeylen / soo neemt de slagh van 't West-landt daer het Slot op staet op vijf of ses vadem / een stuck binnen die Steen zijnde / soo loopt al varen is gesept / na dat West-lant toe. Bewesten die Klip is 't in dat gat 6 en 7 vadem diep / met half vloet: maer in 't gat daer beoosten 7 en 8 vadem.

Dzie mijlen zuyden ten westen van Vaelmuyen lept den Oost-hoeck van Lezart / daer tusschen lept een Haven / geheeten Hilfoozt / die werdt weynigh van de Schepen bevaren. Aen de zuyd-zijde van de Haven lept een schozre / en aen de nooztd-zijde een leege scharpe hoeck. Binnen de Haven aen de zuyd-zijde lept een Edelmans Huys beneden aen de Strant / en op 't hooge staet een dzommel Boomen / die hout men ober een / en loopt soo midtswaters het gat in. Aen de nooztd-zijde staen oock twee of dzie Boomen / die komen een mast-lenghte bewesten een Huysken dat in een witte Zantbap staet / daer mach men oock mits waters op in zeylen / 't is een kozt Liet / binnen komende set men 't op 6 of 7 vadem. Op de zuyd-zijde staet noch een scherpe Toren / en op de nooztd-zijde een Slotken op 't schozre landt.

Lezart heeft dzie uytstekende hoecken / de nooztdelijckste is 't Swarte-hooft geheeten / van dese tot de tweede lept de Kust meest zuydwest ten westen / en voozts tot de derde omtrent west zuydwest / ofte west ten zuyden: van de tweede of middelste hoeck / leggen t'zeewaert een Cabel lenghte sommige Klippen / die de Engelsche de Stags noemen / daer de Zee met leegh water en hardt weder / geweldigh op bzeeckt / en streckt oost en west.

Nooztdwaerts van de nooztdelijckste / ofte oosterlijckste punt van Lezart / tusschen Hilfoozd ende de vooztz. punt leggen eenige Steenrotsen / een groote mijl af van 't landt / geheeten de Manacles / zuyden ten oosten van de Haven van Vaelmuyen / en oost nooztdoost van de vooztz. Blackhead (ofte 't zwarte hooft) waer van veel der selver zijn boven water te sien met laegh water / en eenige daer van oock met hoogh water blijven onbedeckt / tusschen de selvighe ende de Kust / is het seer vuyl en klipachtigh / alsoo dat men sonder groote perijckelen niet en konnen tusschen de selvige deurloopen. Manacles.

Die uyt Vaelmuyen zeylt / en moet west-waert gaen / moet niet zuydelijcker gaen met een Ebbe als zuyd zuydoost ofte zuydoost ten zuyden / soo de wint is / om alsoo klaer te loopen van de vooztz. Klippen.

Van

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In Doztmupen en Tozbay maeckt vol zee een west ten zupden Maen.

Tegens Goutstaert in 't Canael een west noozdweste en oost zupdooste Maen.

Van Goutstaert tot Pooztlandt midden in 't Canael valt de Vloedt oost noozdoost / en de Ebbe west zupdwest.

Neffens Dozt mupen by landt valt de Vloedt noozdoost ten noozden en de Ebbe zupdwest ten zupden.

Neffens Tozbay na Exmouth in den Inham valt de Vloet noozd noozdoost / en de Ebbe zupd zupdwest.

In Plepmupen en Fawijck maeckt het hooghste water een west ten zupden en oost ten noozden Maen.

Tegens Fawijck in 't Canael een oost zupdooste Maen.

Bupten Vaelmupen een oost ten zupden / maer in de Haven van Vaelmupen een oost ten noozden Maen.

Tot Hilfoozt en tot Lezart aen 't Lant / maeckt een oost zupdooste en west noozdweste Maen het hooghste water.

Van Hams-hooft tot Goudtstaert by 't Landt binnen de Ideston ofte Meeusteen valt de Vloedt oost zupdoost / en de Ebbe west noozdwest.

Van Doodmans-hooft tot Hams-hooft valt de Vloedt oost noozdoost / en de Ebbe west zupdwest.

Van Lezart tot Doodmans-hooft noozdoost en zupdwest.

In 't Canael tusschen Lezart en Goudtstaert neffens Fawijck valt de Vloedt oost ten noozden / en de Ebbe west ten zupden.

Van die Diepten.

In 't Canael tusschen Pooztlandt en de Rif kaffen is 40 vadem diep / als 't klaer weder is mach men het Lant aen beyde zijden sien / hoe men Engelant nader is hoe 't dzooger is / na de Rif kaffen is 't diepste.

Goutstaert en het Landt van Dozt mupen mach men beyde sien op 45 vadem.

Als men 't hooge Landt van Plepmupen noozden van hem heeft / mach men 't sien op 50 vadem / dat is hoogh dubbelt Lant / en doet hem eerst op aen twee Bergen. Dat selve hooge binnen-lant loopt van neffens Fawijck af tot Dozt mupen toe.

Doodmans-hooft mach men sien op 42 vadem / van Lezart af tot Goutstaert toe.

Lezart mach men sien op 55 vadem / de gront aldaer is wit en root schelpigh zant.

Streckingen en Courssen.

Van Pooztlant tot S. Paul de Lion zupdwest ten zupden	29 of 30 mijlen.
Van Pooztlant tot Hepzant zupdwest	40 mijlen.
Van Pooztlant tot Exmouth west noozdwest	10 mijlen.
Van Exmouth tot Tozbay / zupden en zupden ten westen	4 mijlen.
Van Tozbay tot Dozt mupen zupdwest	2 mijlen.
Van Dozt mupen tot Goutstaert zupdwest	2 groote mijlen.
Van Pooztlant tot Tozbay west wel soo zupdelijck	10 of 11 mijlen.
Van Pooztlant tot Dozt mupen west ten zupden	12 mijlen.
Van Pooztlant tot Goutstaert west zupdwest wel soo westelijck	14 mijlen.
Van Goutstaert tot de Rif kassen oost zupdoost	15 mijlen.
Van Goutstaert tot de Sept Isles z. ten oosten wel soo oostelijck	18 mijlen.
Van Goutstaert tot S. Paul de Lion zupden ten westen	21 mijlen.
Van Goutstaert tot Hepzant zupdwest ten westen	29 mijlen.
Van Goutstaert tot Hams-hooft is de cours west noozdwest	6 mijlen.
Van Hams-hooft tot Isle Iou west zupdwest	4 mijlen.
Van Isle Iou tot Fawijck west	2 mijlen.
Van Fawijck tot Doodmans-hooft zupdwest	3 mijlen.
Van Doodmans-hooft tot Vaelmupen west ten zupden en w. z. w.	3 mijlen.
Van Vaelmupen tot Lezart zupden ten westen.	3 mijlen.
Van Goutstaert tot de Ideston ofte Meeusteen west ofte een wepnigh oostelijcker	6 mijlen.
Van de Meeusteen tot Hams-hooft noozden	2 mijlen.
Van Hams-hooft tot Doodmans-hooft is de cours w. zupdwest	6 mijlen.
Van Doodmans-hooft tot Lezart zupdwest	5 mijlen.
Van Goutstaert tot Lezart west ten zupden	15 of 16 mijlen.
Van Lezart tot Garnzey oost ten zupden	28 mijlen.
Van Lezart tot de seven Eylanden is de cours z. o. ten oosten	22 mijlen.
Van Lezart tot Hepzant zupden	22 mijlen.
Van Lezart tot Caep de Finisterre zupd zupdwest 115 mijlen /	dan loopt men omtrent vier mijlen bupten de Caep.
Van Lezart tot Teneriffe zupd zupdwest	350 mijlen.
Van Lezart tot Tercera zupdwest ten westen	290 mijlen.

Hooghten.

Goutstaert lept op 50 graden 14 minuten / en na sommiger seggen / lept het noozdelijcker	
Tozbay lept op	50 graden 30 minuten.
Lezart lept op	50 graden.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Dus vertoont het ander Landt bewesten Pooztlandt / als men daer by langhs zeylt.



't Landt tusschen Tozbay en Goutstaert vertoont aldus.

Goutstaert. Dozt mupen. Tozbay.



Dus vertoont het Landt tusschen Tozbay en Goutstaert / als Goutstaert z. w. ten westen van u is.

Goutstaert. Dozt mupen. Tozbay.



Dus vertoont het Landt tusschen Tozbay en Goutstaert / als Goutstaert west zupdwest van u is.

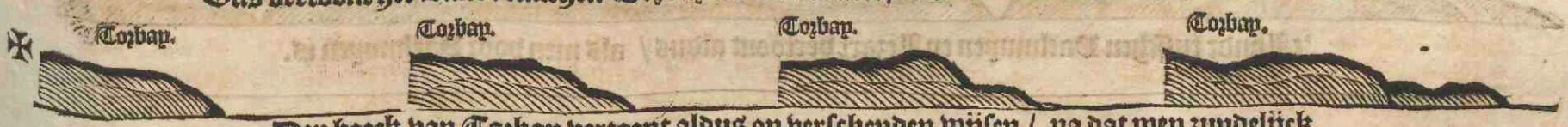

Den hoeck van Tozbay vertoont aldus op verschepden wijsen / na dat men zupdelijck ofte noozdelijck daer af is.

Goutstaert. Dozt mupen.



Dese twee Figuren behooren aen een / beyde Krupsken aen malkanderen.

Tozbay. Apsem.



Dus vertoont Dozt mupen / gelijck in dese twee Figuren afgebeelt is / als men recht daer benefens is / een mijl of twee van Landt / met het Landt aen wederzijden / soo tot Goutstaert als tot Tozbay / en daer benoozden.

Goutstaert.



Dus vertoont Goutstaert noozden van u zijnde / twee mijlen.



Goutstaert noozden vijf mijlen van u / vertoont aldus.

Dese kloof zeylt men toe om de west.

Dese kloof zeylt men toe om de west zeylende.

Goutstaert.



Als Goutstaert noozdoost van u is / is 't aldus gedaen / den hoeck loopt dan black neder.

Salcom of Sachem.

Goutstaert.



Dus vertoont het Landt beoosten de oostelijckste punct van Goutstaert na Salcom of Sachem toe / als men daer by langhs zeylt.

Pleymuyen noozd noozdwest

Goutstaert noozd noozdoost.



Dus vertoont het Landt van Goutstaert / westwaert tot voozby Pleymuyen / als Goutstaert noozd noozdoost omtrent anderhalf mijl / en de voert van Pleymuyen noozd noozdwest vier ofte vijf mijlen van u is.

Korz-hzoodt.

Goutstaert.



Het Landt tusschen Goutstaert en de Voert van Pleymuyen is aldus gedaen / als men daer by langs zeylt.



Dus vertoont het hooge Landt beoosten Pleymuyen.

Bay.



Dus vertoont het Landt van Rams-hooft daer benoozden / als men de Voert van Pleymuyen in zeylt.

Doodmans-hooft.

Rams-hooft.



Als men neffens Doodmans-hooft is dzie mijlen buyten Landt / vertoont dat en 't Landt daer beoosten na Rams-hooft aldus.

Doodmans-hooft als men daer recht booz is.



Dus vertoont het Landt beoosten Vaelmuyen als men daer by langhs zeylt / een mijl buyten Landt.

Lezart. Vaelmuyen. Doodmans-hooft.



Dus vertoont het Landt tusschen Doodmans-hooft en Lezart.



Dus vertoont Lezart als men daer by langhs zeylt.

Lezart. Hilfoozt. Vaelmuyen.



't Landt tusschen Vaelmuyen en Lezart vertoont aldus / als men booz Vaelmuyen is.

De Vijfde Vertooninge,

Zijnde

De Kusten van Engelandt / van Lezart en Engelandts-eyndt / tot Caep de Cozнwal / de Sozrels / en het Canael van Bristou.

Lezart. LEzart is een leegen hoeck / daer sommige klippen afliggen / op 't zuyd-eynde staet een Toren / en op 't hooge na het noozd-eynde staet noch een die scherp is.

Omtrent vier mijlen noozdwest van Lezart lept een groote Inwijck geheeten Mondsbay / aen de west-hoeck van die Bay lept een kleyn Eylandeken / daer op staen twee stompkens / als Warders ofte Bakens. Aen de oost-zijde in de Bay lept een ander hoog Eylandeken / daer een Slot op staet / geheeten S. Michiels Mont. Beoosten dese Bay lept een groote rpe klippen / die een kleyne mijl van de wal t'zeewaert strecken / daer by doncker weder wel op te letten staet. Van daer zuydwaert na Lezart is de Kust al vol met klippen en Rotsen beset / dan die strecken niet soo verre van de wal.

S. Michiels Mondt.

Om in Monts-bay te zeylen / komende van Engelandts-eynd / ofte van Lezart / ende dat ghy bewesten de boozsz. rpe klippen zijt / soo loopt op dat boozsz. Eylandeken met het Slot S. Michiels-mondt aen / soo lange tot dat ghy op een half mijlken daer by komt / wijckt dan westwaert op na de Bay / tot dat ghy dat boozsz. Eylandeken met die twee stompkens aen de west-hoeck ghewaer werdt / laet dat aen baghboozt / en loopt daer benoozden vry dicht by langhs / want het is heel schoon / maer laet het Slot een groot stuck-weegs aen stuurboozt / daer omtrent is 't buyl. Binnen dat Eylandeken aen de west-hoeck komende / suldy daer achter een

Monts bay.

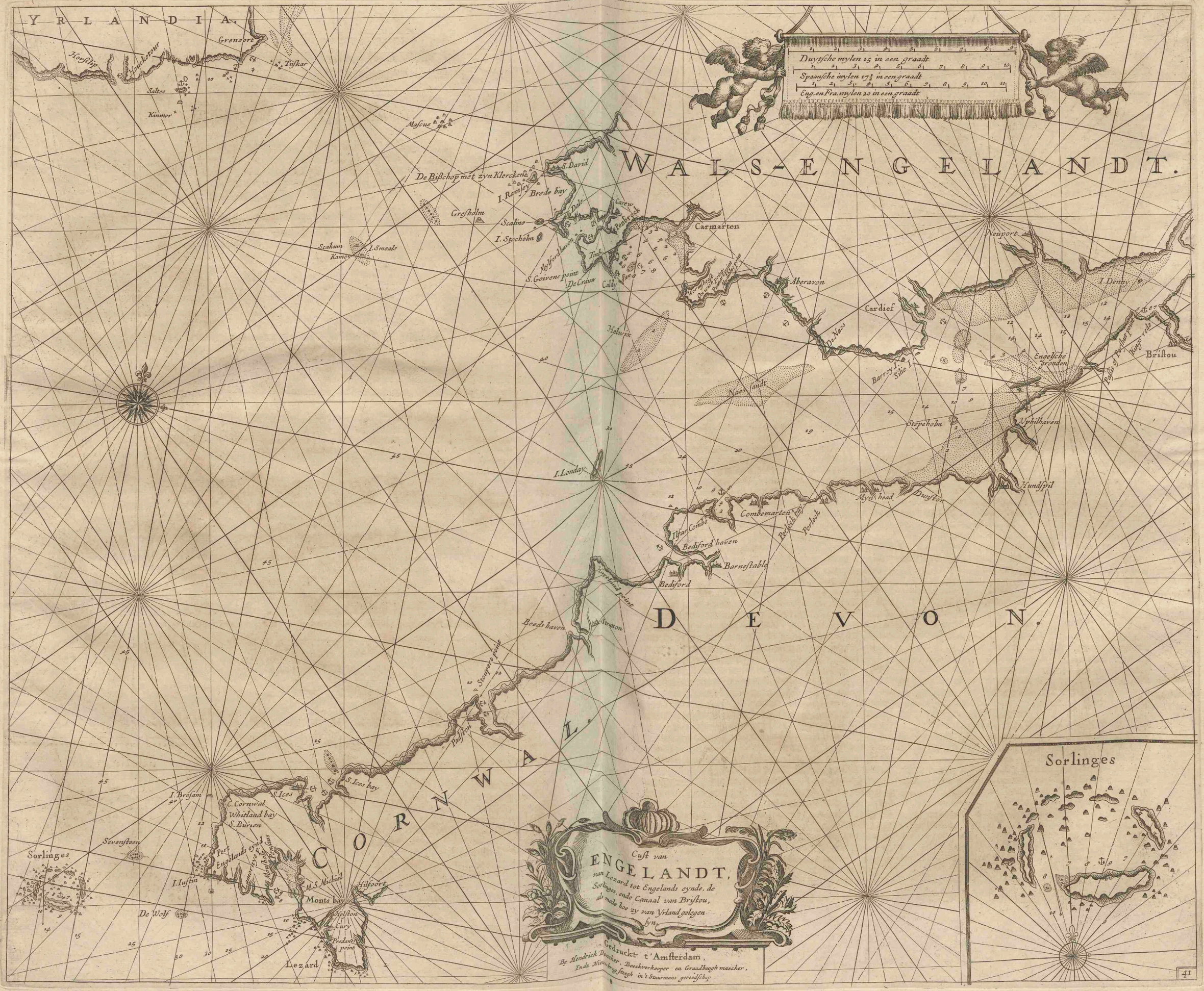

Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng. en Fra. mylen 20 in een graadt
YRLANDIA.
WALS-ENGELANDT.
DEVON.
CORNWAL.
Grenoort
Tuskar
Horsslip
Houckerour
Saltes
Kinmor
Mascus
De Bisschop met zyn Klercken
S. David
I. Ramsey
Brede bay
Gresholm
Scaline
I. Stocholm
Scakum
Kamey
I. Smeals
Mylfordhaven
S. Goivens point
De Crauw
Caldy
Carew
Penbrock
Carmarten
Aberavon
Cardief
De Naes
Helwix
Naes sandt
Neuport
I. Denny
Engelsche gronden
Bristou
Passis of Pershut point
Kings rede
Barrey I.
Silie I.
Stepeholm
Vphilhaven
Hundspil
Dunstor
Myn head
Combemarten
Porlock bay
Porlock
Ilfar Combe
Bediford haven
Barnestable
Bediford
Hartland point
Beeds haven
Stratton
Stoupert point
Padstou
S. Ices bay
S. Ices
I. Bresam
C. Cornwal
Whitland bay
S. Burien
Sevensteen
Sorlinges
Port Engelands eynd
Lamorrye p.
Monsholt
Pensans
I. Iustin
M. S. Michiel
Monts bay
Hilfoort
Helston
Cury
Predaner point
Lezard
De Wolf
Sorlinges
Cust van
ENGELANDT,
van Lezard tot Engelands eynde, de
Sorlinges, ende Canaal van Bristou,
als mede hoe zy van Yrland gelegen
syn.
Gedruckt t'Amsterdam,
By Hendrick Doncker, Boeckverkooper en Graadbooghmaecker,
In de Nieuwbrug steegh in 't Stuurmans gereedschap
41

een groote Zand-bay sien / settet daer op seven of acht vadem. Oost zuydoost en zuydooste winden wapen daer open in / voor alle andere winden leyt men daer beschut.

Engelandts-eyndt. Drie mijlen bewesten Montsbay leyt Engelants-eyndt / van Lezart verscheyden west noordwest 7 of 8 mijlen / omtrent een kleyne mijl zuydoost van Engelants-eyndt / een half mijl buyten Lant leyt een blinde Klip / die met laeg water effen boven komt. Neffens die Steen op 't Lant staet een Kerck / als men die effen sien mach over het Geberghte heen / dan is men neffens de voorsz. Klip / te weten even verre van de wal als de Steen / maer als de Kerck achter het hooge Landt bedeckt is / dat men die niet sien en kan / dan is men nader aen 't Landt als de Klip / of binnen die Klip na Lant toe / en soo loopt men tusschen die en 't Landt deur.

Op Engelandts-eyndt leggen twee ronde Bergen / als men die in 't gesicht krijght siet men op de hoogste een spitse Tooren / wat nader daer by komende / siet men op 't uytterste eynde noch een spitse Tooren in 't lage Lant / daer aen is Engelandts-eyndt redelijck wel te kennen / de grondt is daer omtrent witachtigh zandt / met roodt zandt en schelpen gemenght.

Van Engelandts-eyndt tot Caep de Cornwal ofte het Eylandeken Bresam / streckt de kust meest noorden omtrent vier mijlen.

Klippen van Engelants-eyndt. Aen Engelandts-eyndt leggen sommige Klippen / daer mach men soo van benoorden als van bezuyden achter loopen / en Reede maken op 8 of 9 vadem / van bezuyden daer in te komen is 't naeukt / en tien vadem diep / van benoorden is 't best en ruymste 8 en 9 vadem diep / maer aen de slincker-zijde dicht aen de noord-hoeck van Engelandts-eyndt leyt een blinde Klip / die moet men / daer in zeylende / schouwen.

De Sorlingen of Sorrels leggen van Engelants-eyndt verscheyden west zuydwest ses mijlen / maer west van Lezart 12 of 13 mijlen.

Seven-steen. Tusschen Engelandts-eyndt en de Sorrels leyt de Seven-steen west zuydwest / en west ten zuyden 3 mijlen van Engelants-eyndt / en noordoost ten oosten en oost noordoost twee groote mijlen van de Sorrels / dat is een rye Rotsen die niet boven water komen / maer altijdt branden.

Zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden 2 ofte 3 mijlen van Engelants-eyndt / en 4 mijlen oost van die Sorrels leyt een scherpe Rotse / genaemt de Wolf / die komt met half Getij boven water / en is rondom tamelijck schoon.

De Wolf.

Om in de Sorrels te zeylen. De Sorrels zijn verdeelt in verscheyde Eylanden / langs de west-zijde leggen groote menighte van Klippen en Rotsen / door verscheyden gaten mach men daer binnen komen / dan het zuyder-gat is het beste. Omtrent te midden in dat gat leyt een blinde Klip / daer mach men aen beyde zijden om / maer daer beoosten heen is 't ruymst en best. Om daer in te zeylen / komende uyt den oosten / so loopt by 't Oostlandt langhs op 8 of 9 vadem / ghy sult soo beoosten de voorsz. Steen heen loopen / die leyt neffens een Schans / recht buyten het Slot. De mercken om die Steen te schouwen / zijn twee Klippen / die aen de west-zijde binnen de Haven leggen / d'een (te weten de innerste) is wat grooter als de ander / soo ghy die over een brenght / ofte de noordelijckste een wepnigh beoosten de zuydelijckste of kleynste / alsoo dat ghy daer effen doorsien meught / en dan daer op aen zeylt / ghy sult soo verre genoegh beoosten de Steen heen loopen. Soo ghy uyt den zuyden of westen komende / in de Sorrels wilt wesen / soo loopt na het Oost-lant toe / soo lange tot dat ghy die twee voorsz. Steenen binnen de Haven over een / of effen deur malkanderen hebt / zeylt dan daer op aen / soo loopt ghy / als geseyt is / de voorsz. Blinde / neffens de Heyningh / mis. Aen de binnen-hoeck van 't Eylant aen de oost-zijde van dit zuyder-gat / leyt noch een Blinde daer men hem van wachten moet / om die te schouwen / soo loopt soo lange noord-waert op de mercken van de twee voorsz. Klippen aen / tot dat ghy het Toorenken in de Zand-bay meught sien / loopt dan oost-waert aen na de Bay / en settet daer op acht of negen vadem. Als men de Sorrels op de zuyd-zijde aen komt / siet men een plompe Tooren in de Zand-bay of Valey / en daer bewesten veel Eylandekens en Klippen. De gront tegens de Sorrels is steenachtigh met sommige roode Schelpen.

Van Engelandts-eyndt tot Caep de Cornwal streckt de kust noorden omtrent vier mijlen / maer de Sorrels en de voorsz. Kaep leggen verscheyden zuydwest en noordoost omtrent seven mijlen.

By die Kaep leyt een Eylandeken / ofte Klip / genaemt Bree-zant / tusschen dat en de Kaep mach men deur zeylen. J. Bree-zant.

Van de Kaep de Cornwal tot het Stedeken S. Ives / van onse Schippers genaemt S. Ybes / streckt de kust omtrent oost ten noorden / en oost noordoost 4 of 5 mijlen. S. Ybes leyt op de west-hoeck van een groote Bay / die omtrent anderhalf mijl wijdt is. Aen de oost-hoeck van die Bay leyt een Eylandeken / daer streckt een groote rije Rudsen af / een goet half mijl dwars in Zee / die komen veel met half ebbe boven water. Daerom die van de Kaep Cornwal af komt / en langhs de kust wil zeylen na Stoupert ofte Padstou / moet daer te neffens de wal ten minsten een mijl schouwen / om die voorsz. Rudsen wille. Tusschen dat voorsz. Eylandeken aen de oost-hoeck van de Bay / en het vaste Lant is tot veel plaetsen oock rudsigh en vuyl / soo dat een die daer niet wel bekent is / daer niet mach tusschen deur zeylen / dan met seer groot perijckel. In de Bay van Sint Ybes is aen alle zijden goede zant-gront / daer men over al mach setten / en de wallen soo na komen als men wil. Aen de west-zijde van de Bay / aen 't Stedeken / is een Hooft / daer loopen kleyne Scheepkens achter / om beschut te zijn voor noordelijcke winden / maer groote Schepen en mogen dat niet doen / die setten 't daer neffens op 6 of 7 vadem. S. Ives.

Van S. Ybes tot den hoeck Hartlant-point / is de cours noordoost 13 of 14 mijlen; daer tusschen beyden / omtrent ten halven / leyt den hoeck van Stoupert / daer beoosten leyt Padstou in een Inwijck / daer seer goede Reede is op 7 of 8 vadem. Aen de west-zijde van dien hoeck leyt een blinde Klip onder water / en op den hoeck een groote hooge Rotse; westwaert van dien hoeck / na S. Ybes / zijn veel witte Zand- en Krijt-baepen langhs de wal / daer aen is de Kust daer seer kennelijck. Stoupert. Padstou.

Hartlandt-point is een uytsteeckende hoeck / drie mijlen noorden daer van leyt het Eylant Londay / dat is een lanckwerpigh Eylandt / leyt meest gestreckt noorden ten westen / en zuyden ten oosten. Aen de oost-zijde van dat Eylandt mach men Reede maken voor westelijcke winden op 14 en 15 vadem / maer aen de west-zijde is de gront vuyl. Hartlandt-point.

Beoosten Hartlandt-point / oost zuydoost drie mijlen van het zuyd-eynde van Londay / leyt de Voert van Bedefoort / een Ty-haven / daer veel Schepen in- en uytvaren / wepnigh binnen de mont verdeelt die haer in twee Rivieren / op de westersche aen stuurboort leyt Bedefoert / en op de oosterse aen bachboort een Stedeken / geheeten Barnestable. Bedefoert. Barnestable.

Van den hoeck benoorden Bedefoert-haven / tot Ilfercombe is de cours oost noordoost 3 mijlen / dat is een Haven daer met leeg water 3 of 4 vadem diepte blijft; voor de Haven is oock goede Reede op 8 en 9 vadem / met half Vloet. Ilfercombe.

Acht of negen mijlen beoosten Ilfercombe leggen twee Eylandekens / omtrent anderhalf mijl noorden en zuyden van malkander / genaemt de Holmen / het noordelijckste heet de Flaetholm / het zuydelijckste de Schepholm / ofte Stepe-holm: daer tusschen beyden / de Holmen wat naerder als Ilfercombe / leyt een Stedeken / geheeten Mynhead / daer veel Schepen laden. Flaetholm.

In 't Vaer-water tusschen Ilfercombe en de Holmen / aen de Engelsche zijde / aen d'een zijde / en de Bancken / aen de Walsche zijde / aen d'ander zijde / midden in 't Canael is 't diep 30 / 25 / 20 / 18 / 16 / en 15 vadem / hoe men de Holmen nader komt / hoe 't blacker werdt. Als men van bewesten binnen het Eylandt Londay komt / soo mach men dan het Landt aen beyde zijden sien / te weten van Engelandt in Walles; de Engelsche Kust heel van Kaep de Cornwal af tot de Holmen / is al te mael schoon; maer de Kust van Walles is meest al vuyl en black / van het Eylant Caldy af tot Bristou toe / met veel Bancken / Zanden / en uytstekende Reven. De Holmen en het Eylandt Londay leggen verscheyden west zuydwest en oost noordoost 14 mijlen.

Die van Londay na Bristou wil zeylen / moet by de Engelsche Kust langhs loopen / tot dat hy binnen de hoeck de Maes is / om Naes-zant te schouwen / en dan voort tusschen

Reede onder Stepe-holm.

schen de Holmen deur / latende Stepe-holm aen stuurboort / en de Flaet-holm aen baghboort. Men magh ock met kleyne black-gaende Scheepkens / bezuyden de Stepe-holm om-zeylen / maer 't is daer soo heel black / datter met leegh water niet meer als 2 vadem waters blijft. Onder Stepe-holm mach men setten waer men wil op 4 of 5 vadem.

Die van de Naes af komt / en na Brust wil / moet na de Stepe-holm toe / en daer benoorden by heen loopen / die lepdt van de Naes oost zuydoost omtrent vijf mijlen.

Om tusschen de Holmen deur te zeylen.

Om het rechte en beste Vaer-water tusschen de Holmen deur te zeylen / soo zeylt de zijde van Flaet-holm naest / daer is 't diepste / met een open windt mach men soo na daer by langs zeylen sonder misdoen / dat men met een steen daer op werpen mach. Binnen ofte beoosten de Holmen / komt van het oost-landt een groote droogte af-schieten / streckende met een groote steert om de West / die mach men / upt den westen komende / onder-zeylen. Om die te schouwen / soo set de Flaet-holm / als ghy die gepasseert zijt / zuydwest van u / en houd die so staende / tot dat ghy omtrent een mijl gezeylt sult zijn / neemt dan acht op een kleyn Eylandeken / dat dan aen de oost-wal omtrent dwars van u sal leggen / als 't west-eyndt van 't Eylandt zuydoost van u is / dan zydy neffens de point van 't Rif / dan meughdy ock tusschen de Klip en den hoeck van Cardiek door sien / gaet dan oost noordoost aen / langs de Engelsche gronden / dewelcke blak zijn / so dat men daer by langs looden mach op 3/4/5 vadem / so na als men wil; op 't lant / achter 't Eylant / staet een Kerck met een plompe Toren / als die komt omtrent te midden in het Eylant in een glop / dan sult ghy de Engelsche gronden geheel en al gepasseert zijn / loopt dan byelijck na de Engelsche Kust / en soo dicht daer by langhs als 't u belieft / na Passis of Pors-hut-point toe. Van Flaet-holm tot Passis-point / in 't rechte Vaer-water / is 't diep 14 a 15 vadem / de Walsche zijde moet men schouwen / en hem daer van wachten / die is heel oneffen / en vol schorre steyle Bancken / die tot veel plaetsen met leegh water droogh vallen; men mach die Kust niet nader komen als 12 vadem / want daer na toe-zeylende / heeft men met de eenen worp tien vadem / en eer men weder werpen kan / sit men vast / al heel van Flaet-holm af tot neffens Brust toe.

Meercken van de Engelsche gronden.

Kinghs Reede.

Om den hoeck van Passis-point set men 't op de Kinghs-Reede / dat is tusschen den hoeck en de Rivier van Brust / de Rivier naest / daer is goede Kley-gront op 8 of 9 vadem; die in de Rivier wil wesen / wort van de Lootsluyden daer in gebracht. Men mach van daer ock voort de Kust langhs zeylen / na de Rivier van Sabrina / dat is ock / gelijck de Rivier van Brust / een schoone Rivier om in te loopen.

Om van Brust na Londay te zeylen / soo gaet van Passis-point west zuydwest aen / tot dat de Flaet-holm zuydwest van u komt / of dat de drie Meulens op 't zuyd-landt even verre van malkander staen / te weten / dat die op 't hooge lant in 't midden tusschen die twee andere staet / zeylt dan recht op de Flaet-holm aen / by dicht daer bezuyden langhs; daer voorby zijnde / gaet voort west zuydwest na het Eylandt Londay.

Kardief

Omtrent twee mijlen benoorden Flaetholm / lepdt de Stadt Kardief / in Wals-Engelandt / met een Ty-haven / daer voor is een goede Reede / soo wel voor Schepen die om west / als om oost begeeren te wesen / daer men by na voor alle winden mach beschut leggen; daer beoosten en benoorden leggen veel Zanden ende Bancken / die met leegh water droogh vallen / en alsoo daer beschut maecken / voor noordoosten en oosten winden. Die op de Reede voor Kardief begeert te wesen / komende upt den westen / moet tusschen Flaetholm en den hoeck van Kardief (leggende een stuck bezuyden Kardief) in loopen / en om den hoeck komende / dan noordwaert op / by de wal langhs na de Reede.

Dicht aen de hoeck van Kardief / te weten daer bewesten / leggen twee Eylandekens / het eene den hoeck naest het Silije / het westelijcke Barrey / tusschen Silije en Flaetholm lept een Klip zuydoost ten oosten van den hoeck / die moet men schouwen / als men daer tusschen deur zeylt na de Reede van Kardief. Als 't hoogh water is / soo mach men over al 't gene / dat met half Ebbe daer niet boven komt.

Silije. Barrey.

Omtrent vier mijlen west van den hoeck van Kardief lept de Naes / daer bewesten ontvalt het lant / eerst omtrent noordwest / daer na zuydwest ofte zuydwest ten westen / en maeckt alsoo een groote Inwijck tusschen de Naes en Worms-hooft / daer seer goede Reede is voor weste / noorde / noordooste en ooste winden.

De Naes.

Van de Naes een wepnigh van de wal lepdt een groote Banck / geheeten Naes-zant / die streckt van daer west ten zuyden en west zuydwest stijf 4 mijlen in Zee / van Worms-hooft desgelijcks loopt een Banck die heel steyl is / genaemt Helwicx / omtrent drie mijlen zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden in Zee / die / upt den oosten komende / in de Wijck / tusschen de Naes en Worms-hooft / wil te Reede loopen / moet dicht by de hoeck van de Naes langs loopen / tusschen de Naes en Naes-zant deur / desgelijcks die upt den westen komende / daer begeert te wesen / mach dicht by den hoeck van Worms-hooft ende Helwicx deur loopen / 't is daer tusschen beyden omtrent een vierendeel mijls wijt / die uytter Zee komt / mach tusschen beyden de voorsz. Zanden ofte Bancken in komen / 't is daer wijt en breet.

Naes-zant.

Helwicx.

Worms-hooft is een uytsteeckende hoeck / van verre aen te sien by na als Old-hooft / in Vlant / maer is boven ronder / en gaet na 't noorden schuyns neder / heeft veel witte krijt-plecken / daer door is dat seer kennelijck.

Worms hooft.

Omtrent drie mijlen bewesten Worms-hooft / lepdt het Eylandeken Caldy / daer op staet een witte Tooren / vertoont uytter zee als een wit zeyl / die is daer ghestelt om het landt by te verkennen. Tusschen dit Eylandt en den hoeck van Worms-hooft ontvalt het lant met een groote Inwijck / noordwaert na Carmarten en Tinbuy; in de Inwijck is over al goede Ancker-gront om te setten. Aen alle zijden van het Eylandeken Caldy mach men ock setten / en beschut leggen voor alle winden. Een wepnigh benoorden Caldy lepdt een rye Klippen / geheeten de Wullocx / die beoosten het Eylant om wil zeylen / na Tinbuy / mach dicht daer by om loopen / west-waert op / tusschen het Eylandt en de Blinde deur / die latende aen stuurboort / of hy mach ock beoosten en benoorden die Blinden langhs loopen / die latende aen baghboort / en soo dan ock na Tinbuy / en setten 't daer voor het Stedeken op vijf of ses vadem. Beoosten en benoorden de voorsz. Klippen is 't ock goet setten op 6 / 7 of 8 vadem / 't is daer al schoone gront / en verre black water / men mach ock bewesten het Eylandt Caldy / dat is tusschen het Eylant en den hoeck van 't vaste lant / deur zeylen na Tinbuy / dan 't is daer naeu / doch schoon en diep genoegh.

Caldy.

Wullocx.

De Rivier van Carmarten lepdt van 't Eylandt Caldy verschepden / noordoost ten noorden omtrent drie mijlen / 't gat om daer in te zeylen / streckt oost noordoost in / aen de oost of zuyd-zijde lepdt een groote Banck / die verre van de wal af streckt / en op de buytenkant black af gaet. Om daer in te zeylen / mach men by de oost of noordwal in loopen tot over de Drumpel van 't gat / daer op is met half vloedt omtrent veertien voet waters / over de Drumpel zijnde / werdt het weder vier vadem diep / en daer omtrent / dan mach men voort op 't loot by de zuyd-wal langhs loopen / tot binnen de Rivier.

De Rivier van Carmarten.

Drie ofte vier mijlen bewesten het Eylandt Caldy lepdt S. Goybens-hoeck / de zuyd-hoeck van Wals-Engelant / by sommige genaemt de Witboeck / omtrent een halve Engelsche mijl / zuyd zuydwest van dien hoeck / lept een blinde Klip / genaemt de Krau / daer moet men hem van wachten.

Sint Goybens hoeck.

Krau.

Twee mijlen bewesten S. Goybens-point lept de Haven van Mijl-foort ofte Muylfoort / een rupme wijde Voert / streckende voor aen noordoost in / binnen die hoecken komende / mach men noordwaert / oostwaert en zuydwaert op wijcken / na verschepden plaetsen en Reeden. By de noordhoeck om mach men zeylen na Dale Reede / daer is 't goet leggen op drie en vierdehalf vadem met leegh water. Als men komt recht binnen de zuyd-hoeck in 't open van Mijlfoort-haven / daer lept een Eylandeken of Klip / gelijck de Mieusteen by Pleymuyen / daer een wepnigh voorby zijnde / mach men zuydwaert in een Bay loopen / daer men beschut mach leggen voor alle winden.

Muylfoort-haven.

Wepnigh bewesten Muylfoort-haven legghen twee Eylandekens / het zuydelijckste is het kleynste / genaemt Steckholm / en het noordelijckste Scaline. Omtrent twee mijlen

Steckholm.

Scaline.

mijlen noord noordwest ofte noordwest ten noorden / daer van leydt het Eylandt Kamzey / daer tusschen beyden heeft het Landt een groote Inwijck / gheheeten de Vreede-Bay. Kamzey leydt aen de noord-hoeck / en Scaline aen de zuydhoeck van de Bay / daer in langhs de wal is goede Reede voor noorde / noordooste / ooste en zuydooste winden / op 7/8 en 9 vadem. Op de noord-hoeck van dese Bay leyt een Stedeken / geheeten S. David / daer benoorden streckt de Kust van Walles voort noordoost tot Cardigan.

Vreede-Bay. Kamzey.

Omtrent anderhalf ofte twee mijlen west ten zuyden t'zeewaert van het Eylandt Scaline / en 2 groote mijlen zuydwaert van Kamzey / leyt dat Eylandeken Gras-holm / dat is een ronde schoone Klip / en omtrent 3 mijlen daer af leggen noch 2 duyple Eylandekens / genaemt de Smaels. De gelegenthept daer van leest in de beschrijvinge van Yslandt.

Gras-holm. Smaels

Aen de noordwest-zijde van het Eylandt Kamzey leyt de Bisschop met sijn Klercken / dat zijn Klippen ende Gudsen / streckende noordwaert en zuydwest-waert / van dat Eylandt een goet stuck in Zee. Omtrent 4 mijlen noordwest ofte wel soo noordelijck van Kamzey leydt noch een groote Klip / geheeten Mascus / die is rondom vuyl met veel Blinden. Die omtrent die Gewesten komt te zeylen of by te leggen / moet hem daer voor wachten.

Bisschop met sijn Klercken

Het Eylandt Kamzey / of de noord-hoeck van Walles / en de zuydoost-hoeck van Yslandt leggen verschepden omtrent oost zuydoost en west noordwest 12 mijlen.

Van diepten en mentgerley gronden / voor en in de Canael by de Sorrels / en daer omtrent.

Sorrels

NEgen of tien mijlen west van de Sorrels / ofte wat noordelijcker is't diep 16 vadem / de gront grau waelachtigh / met klepn zwart zant daer onder gemenght / op sommige plaetsen op de selve diepte is wit graeu waelachtig klepn zant / met stucken van dunne witte schelpen daer onder / met een stuckxken of twee als Kaes-korsten; dese gront en kan men met keers-smeer of roet aen't loodt niet op krijgen / maer aen weeck smeer of boter: op dese diepten en hebt ghy nergens soo wasige grondt als daer / daer uyt mach men wyp weten / dat men achter de Sorrels of achter Engelandt is / te weten west van de Sorrels.

Sorrels

West van de Sorrels vijf mijlen / is oock waelachtigh graeuw zant / met twee of drie stuckxkens als Kaes-korsten.

Vijf of ses mijlen zuyd zuydwest van Lezart op 60 vadem / is de gront wit grof met wepnigh root zant / met schulpkens en glimmende witte naeldekens.

Seven of acht mijlen zuyden ten westen van Lezart op 60 vadem / is de grondt geele stucken van schulpen ende graeuwe stucken van weecke platte steenen als korsten van Kaes / met sommige roode stucken van schulpen / sonder eenigh zant daer in.

Lezart.

Zuydwest ten westen van Lezart en zuyd zuydwest van de Sorrels 14 mijlen / is 't diep 78 vadem / de grondt graeuw / geel / root schulp-zant / met roode / geele en blaeuwe stucken van schulpen met krampen / en een stuck ofte twee als Kaes-korst / ofte ghelijck stucken van Oester-schulpen / met noch 2 of 3 glimmende naeldekens / op de hooghte omtrent van 49 graden 30 minuten.

Sorrels

Gout-staert.

Elf ofte 12 mijlen zuydwest ten zuyden van Gout-staert op 57 of 58 vadem / is de grondt stucken van alderhande schulpen ende krampen / met een wepnigh wit geel schulp-zant / met veelderhande steenkens / en graeuwe stuckxkens als korsten van Kaes / met sommige gekertelde / oock niet gekertelde / maer glimmende naeldekens / ende dingerkens als Mapen die in 't Speck zijn.

Gout-staert.

Zuyd zuydwest van Gout-staert 12 mijlen op 53 vadem / is de grondt wit rootachtigh schulp-zant / met stucken van krampen / met roode en graeuwe steenkens.

Zuydwest van Gout-staert 6 mijlen / is het diep veertigh vadem / de grondt graeuw en root schulpigh zant.

Zuyd zuydwest van Gout-staert 10 of 11 mijlen is 't diep 47 vadem / de gront bleeck grusigh zant met langachtige dingerkens en steenkens.

Een groote kenning zuyd zuydoost van Gout-staert is 't diep veertigh vadem / de grondt roodt zandachtigh klep met putten in 't roet.

Zuydwest 8 ofte 10 mijlen van Gout-staert / op 50 vadem is de grondt wit / geel / klepn schulp-zant / met sommige stucken van witte schulpen / met graeuwe ghekertelde / oock glimmende naeldekens. Somma die veel looddet / krijgt veelderley ghedaenten van gronden / en somtijdts veel veranderinge / op wepnigh veranderingen van plaets. Maer die diept ende witte schulpen vint met scheerden ende naelden / 't is seecker dat hy Heyzant naest is / maer vindt hy semelige grondt / ofte zwarte steenkens / gemenght met witte dingerkens / soo is hy de Sorlings naest.

Gout-staert.

Die tegens Heyzandt diept / en vindt klepn wit zandt en schulpkens / en klepne dingerkens waelachtigh ende wit: Heyzandt sal dan noordoost van hem leggen / vindt hy al lanckachtigh dingerkens als naelden / soo sal Heyzant dan zuydoost van hem leggen: Maer is hy niet seker van dese gronden / soo sal hy noordwaert aen gaen / ende soo hy 't dieper vindt / soo is hy ter Seyms waert / wert het dyooger / so is hy in de Canael noordwaert van Heyzandt: Soo hy is tusschen Heyzandt ende de Seyms op 70 vadem / soo sal de grondt zijn klepne steenkens gelijck de aerde / zwart zant / of bevindt hy de grondt groot rootzant / soo moet hy noordwaert aen gaen / tot dat hy de witte zant-grondt / en lange dingerkens vindt / dan mach hy voor gewis houden in de enteringe van de Canael te zijn.

Teeckenen van Heyzant en de Sorrels.

Van't Gety en loopen der Stroomen.

In Monts-bay en aen Engelandts-eyndt maeckt hoogh water een west zuydwesie ende oost noordooste Maen.

In de Sorrels maeckt vol Zee een zuydwest ten weste Maen.

Bupten de Sorrels in 't Canael desgelijcks een z. w. ten westen Maen.

In de Mont van 't Canael een zuydwesie en noordooste Maen.

Van de Sorrels tot Lezart valt de Vloet noordoost / en de Ebbe z. w.

Tusschen Sorrels en Londap valt de Vloet noordoost / en de Ebbe zuydwest.

In de Sorrels maeckt hoogh water een zuydwest ten westen Maen.

Aen de Kust van Engelandt / tusschen de Caep Cornwal en Hartlandtpoint / maeckt hoogh water een west zuydwesie en west ten zuyden Maen.

Tegen het Eylandt Londap een west ten zuyden / maer aen 't Eylant een ooste en weste Maen.

Aen 't Eylandt Londap en aen de Holmen maeckt hoogh water een ooste en weste Maen.

Tot Bristou binnen maeckt vol Zee een westen ten noorden Maen.

Tot Muylsoort-haven maeckt hoogh water een oost ten noorden en west ten zuyden Maen.

In 't Canael van Bristou / tusschen Londap en de Holmen / valt de Vloedt oost noordoost / en de Ebbe west zuydwest.

Binnen de Holmen na Bristou valt de Vloedt noordoost ten oosten / en de Ebbe zuydwest ten westen.

Tusschen Londap ende Muylsoort valt de stroom noordoost en noordoost ten oosten.

Op wat diepte men dese Landen sien mach.

De Sorrels mach men sien aen de zuyd-zijde op 52 vadem / de gront aldaer is steenachtigh / met sommige roode schelpen.

Engelants-eyndt mach men oock sien op 52 vadem.

De Sorrels mach men op de noord-zijde sien op 45 / 46 / en 48 vadem / daer is wasige grondt met sommige steenkens daer onder.

Als men benoorden de Sorrels is / vertoonen die eerst aen twee Eylanden / op het oostelijckste siet men een Cooren of Slotken / beoosten die twee Eylanden siet men noch twee groote heuvelachtige Gudsen / ende daer bewesten drie hooge zwarte Klippen.

West noordwest en west ten noorden / 8 of negen mijlen van de Sorrels / is de gront soo waesigh en weeck / dat men die naeulijcks aen 't loot kan krijgen / daer loopen eenige schulpkens onder.

Tusschen Engelants-eyndt en Londap / in 't Vaer-water / is 't 45 vadem diep / het Landt van Cornwal mach men sien op 44 vadem.

Twee ofte drie mijlen bupten Landt / nessens S. Yves / Stoupert / ofte Padstou / is de grondt scherp en rudsigh / maer dichter by 't Landt is 't zandt-grondt.

Tusschen S. Yves en Hartlants-point zijn veel witte Krijt-bergen langhs de Kust / bysonder neffens Stoupert ofte Padstou / daer aen dese Kust te kennen is.

In 't Canael / tusschen de Holmen en Bristou / is 't diep 12 / 13 en 14 vadem / men mach het Landt aen beyde zijden sien.

Aen Wals-Engelandt / omtrent Muylsoort en daer benoorden / mach men 't Landt sien op 42 en 45 vadem.

Streckingen en Coursen.

Van Lezart tot Engelants-eyndt west noordwest	7 ofte 8 mijlen.
Van Lezart tot de Kiscassen west en west ten noorden	28 en 29 mijlen.
Van Engelants-eyndt tot de Sorrels west zuydwest	6 mijlen.
Van Lezart tot de Wolf is de cours west ten noorden	8 mijlen.
Van Engelants-eyndt tot de Wolf is de cours zuyd zuydwest	2 mijlen.
Van de Wolf tot de Sorrels west	4 mijlen.
Van de Sorrels tot de Kiscassen oost wel soo zuydelijck	40 mijlen.
Van de Sorrels tot Heyzandt is de cours zuydoost ten zuyden en zuyd zuydoost	26 mijlen.
Van de Sorrels tot Caep de Finisterre zuyden ten westen een wepnigh westelijcker	113 mijlen.
Van de Sorrels tot C. Claro in Yslandt noordwest ten westen	34 mijlen.

Van de Sozrels tot Water-foozt noozden ten westen / wel soo noozdelijckt 30 mijlen.
Van de Sozrels tot Caep de Coznwal noozdoost 7 mijlen.
Van Caep de Coznwal tot Sint Yves oost ten noozden 5 mijlen.
Van Sint Yves tot Stoupert point noozdoost ten oosten 7 mijlen.
Van Stoupert tot Yartlant-point noozdoost ten noozden 7 mijlen.
Van Sint Yves tot Yartlant-point noozdoost 14 mijlen.
Van Yartlant-point tot het Eylant Londay noozden 3 mijlen.
Van Caep de Coznwal tot Londay noozdoost en n. o. ten noozden 19 mijlen.
Van Caep de Coznwal tot Mupl-foozt in Wals Engelandt noozd noozdoost 25 of 26 mylen.
Van de Sozrels tot Muplfoozt n. n. o. wel soo oostelijckt 30 of 31 mijlen.
Van Caep de Coznwal tot de Clip Tus kar noozden ten westen / wat noozdelijcker. 30 mijlen.
Van Caep de Coznwal tot Waterfoozt noozd noozdwest 30 mijlen.
Van 't west-eynde van Londay tot Bedefoozt oost zupdoost 4 mijlen.
Van Bedefoozt tot Ilfercombe oost noozdoost 3 mijlen.
Van Londay tot de Holmen oost noozdoost 15 mijlen.

Van de Stepeholm tot de Kivier van Bristou n. o. ten oosten 9 mijlen.
Van de Stepeholm tot de Naes west noozdwest omtrent 5 mijlen.
Van de Naes tot Gopvens-point west wel soo noozdelijckt 13 mijlen.
Van Sint Gopvens-point tot Muplfoozt-haven / noozdwest ten noozden 3 mijlen.
Van het Eylandt Scalie tot Kamzey noozd noozdwest 2 mijlen.
Van Londay tot Muplfoozt noozden ten westen / en n. n. west. 9 of 10 mijl.
Van Muplfoozt tot Caep de Coznwal zupd zupdwest 25 of 26 mijlen.
Van Muplfoozt tot de Sozrels z. z. w. en z. w. ten zupden 30 of 31 mijlen.

Hooghten.

De zupd-kant van de Sozrels leggen op 50 graden of wepnigh meer.
Caep de Coznwal lept op 50 graden 25 minuten.
Londay op 51 graden 13 minuten.
De Holmen leggen op 51 graden 40 minuten.
Muplfoozt op 51 graden 46 minuten.
Het Eylandt Kamzey op 51 graden 54 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Aldus is Lezart gedaen als 't oost ten noozden / vier of vijf mijlen van u is.



Dus vertoont Lezart oost van zijnde / drie of vier mijlen.



Dus vertoont het lant tusschen Lezart en Engelandts-eyndt / als Lezart omtrent oost ten noozden / en Monts-bay noozden van u lept.



Dus vertoont Engelants-eyndt en 't landt daer beoosten / als 't noozd noozdwest / en Monts-bay noozdoost ten noozden en noozd noozdoost van u is / een mijl van landt zijnde.



Engelants-eyndt doet hem dus op / als men uytter zee daer op aen komt.



Engelants-eyndt / oost van u zijnde / vertoont aldus.



Dus vertoont Engelants-eyndt / als het zupdoost ten zupden 5 of 6 mijlen van u lepdt / en de ronde Bergh daer benoozden oost / het leege landt daer tusschen beyden mach men dan effen sien.



Dus vertoonen de Sozrels / oost noozdoost van u zijnde.



Als de Sozrels zupdoost van u zijn / vertoonense aldus.



Als de Sozrels vier of vijf mijlen oost van u zijn / vertoonense aldus /



De Sozrels zupdwest van u zijnde / vertoonen aldus.



Als de Sozrels zupdoost ten oosten van u zijn / zijnse aldus gedaen.



Dus vertoont het landt tusschen Engelants-eyndt en Caep de Coznwal / ofte het Eylandt Bezant / als men achter Engelants-eyndt is.



Dus vertoont de Caep de Coznwal / als die oost ten zupden van u is / soo verre dat men die effen van de Compagne sien mach.

Dus

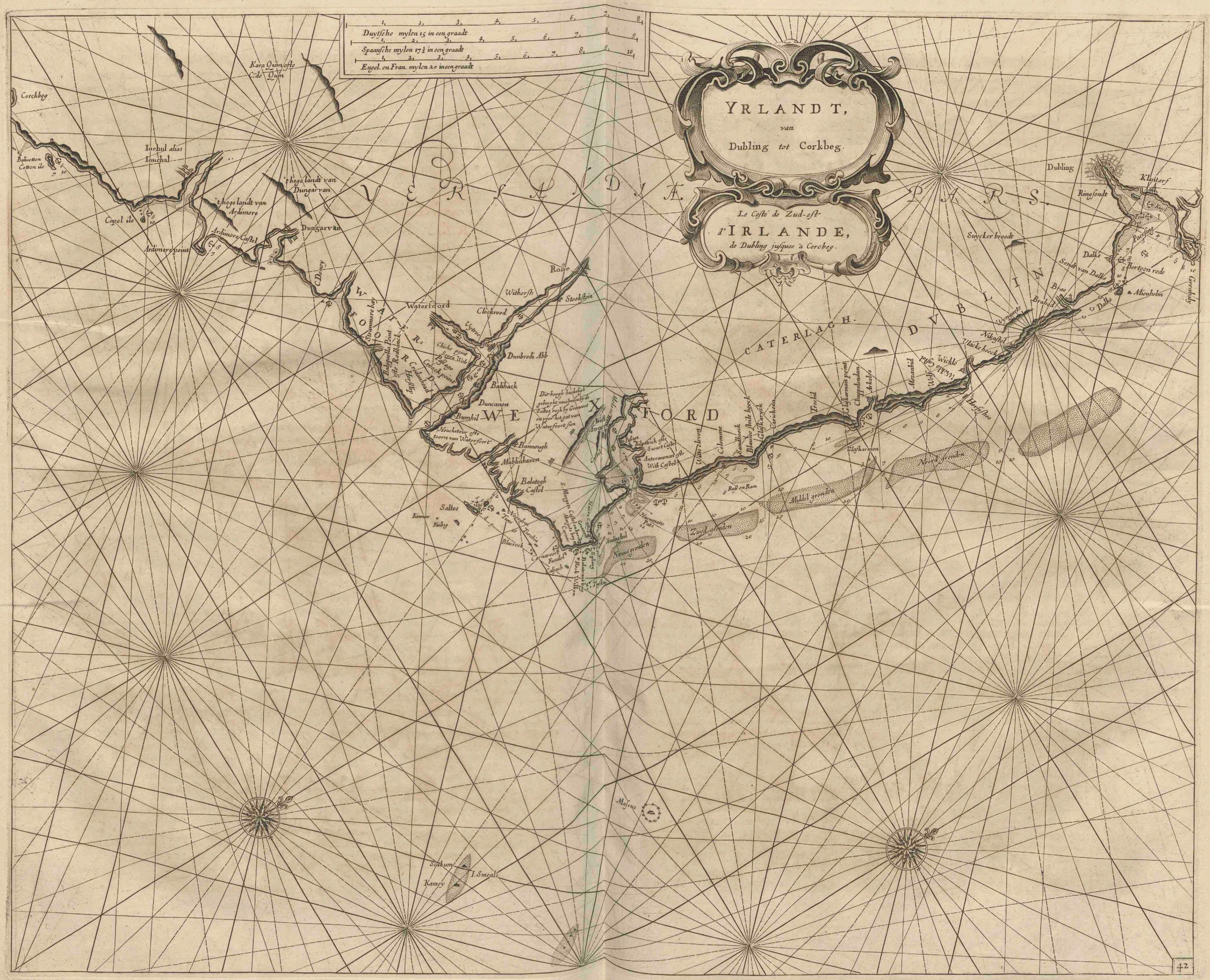

YRLANDT,
van
Dubling tot Corkbeg.
Le Costé de Zud-est
d'IRLANDE,
de Dubling jusques à Corcbeg.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engel. en Fran. mylen 20 in een graadt
Corckbeg
Kara Quin oste C. de Quin
Iochul alias Iouchal
Capel ile
Ardimore point
Ardimore Castel
't hoge landt van Ardimore
't hoge landt van Dungarvan
Dungarvan
C. Donoy
Waterfoord
Withorsh
Clockrood
Stockstein
Dunbredi Abb
Balihack
Duncanon
Bumhil
Houcketour oste toorn van Waterfoort
Bannough
Mablinhaven
Balatogh Castel
Saltes
Kinmor
Blacrock
Carnaroort
Fundel
Calsach
Rose
Dubling
Klantarf
Ringsondt
Suycker broodt
Dalke
Sondt van Dalke
Bertoen rode
Mieuholm
Brae
Brahed
Nikastel
Vlacke hoeck
Wicklo
Wicklo Castel
Mezanhil
Horseshoe
Trochil
Glaskarmen
Noord gronden
Middel gronden
Zuyd gronden
Nieuwe gronden
Ruß en Ram
Hacnmans Pats
Heulingsbed
Splaeg
Tuska
Rock Willem
Balatrans bay
Kilpatrick oste Swart Castel
Anteramman oste With Castel
Colomme
Sandhoeck
Blauwe stoile hoeck
Glaskarsck
Carickoon
Chappeloudan
Arkeloo
Wyngaets
Dit hoogh hackelig geberght machmen by de Saltes oock by Grenoort en voor het gat van Waterfoort sien
Maseus
Seakum
Kamey
I. Smeals
VERLANDIÆ PARS.
WATERFOORD
WEXFORD
CATERLAGH.
DVBLIN



Dus vertoont het Landt tusschen Caep de Coxnwal en S. Yves / als't omtrent dxie mijlen van u is.



Dus vertoont het Landt als men voox of neffens S. Yves is / omtrent vier mijlen bupten Landt.



Bewesten Stoupert vertoont het Landt aldus als men daer langhs zeylt / twee mijlen bupten Landt.



Het Landt beoosten Padstou ofte Stoupert vertoont aldus / als't twee mijlen oost ten zupden van u is.



Het Landt van Stoupert ofte Padstou vertoont aldus / als men daer by langhs zeylt / twee ofte dxie mijlen bupten Landt.



Als't Eylandt Londay nooxden van u is / vertoont het aldus.



Als Londay nooxd nooxdwest van u is / is't aldus gedaen.

't Gat van Ilfraycombe.



Wit-huys.

Dus vertoont Ilfraycombe / als men recht voox't gat is / dicht by Landt.



Arkxidge. Ilfraycombe.

Dus vertoont de kust van Engelandt / tusschen Ilfraycombe en de Holmen / als men daer by langhs zeylt.



De Naes. Hardief. Silye.

Dus vertoont het Landt van Walles / van Hardief na Woxms-hoofd.



Dus vertoont de kust van Walles / tusschen het Eylandt Caldy en Muylfoozt-haven / als het nooxdelijckste n. n. o. en het zuydelijckste o. z. o. van u is / en dat men effen van de Compagnie mach sien.

A Tinbuy. Caldy.





't Landt tusschen Tinbuy en Muylfoozt / is aldus gedaen / als men by't Landt langhs zeylt / gelijck in dese twee Figuren afgebeelt is / by de AA aen malkanderen / 't spits van den Tooren van Tinbuy is heel wit.



't Landt van Muylfoozts-hoeck tot den hoeck van S. Davids-head vertoont als in dese twee Figuren afgebeelt is.



Van Muyl-foozt tot Tinbuy zeylt men by de kust langhs / vier ofte vijf hoecken om / is meest slecht Landt gelijck Duynen. Omtrent twee mijlen bewesten den hoeck van Tinbuy staet een spitse Tooren / met noch twee andere smalle plompe Toorenkens / daer aen is de kust daer omtrent goedt te kennen.

De Seste Vertooninge,

Zijnde

De Zuydoost en Oost-kust van Yslandt / tusschen Coxckbeg en Hedenhoo ofte Hout.

ALs men van Engelandts-eynde tot Waterfoozt zeylt / is de cours nooxd nooxdwest / met sulcken cours verbalt men recht op Waterfoozt. Van de Soxlinghs tot Waterfoozt is 't nooxden ten westen wel soo nooxdelijck dertigh mijlen / daer tusschen beyden is al waeslighe en weeckachtige grondt. Seven ofte acht mijlen bupten landt van Yslandt leydt een Zandbanck van veertigh vadem diepte / daer meesten tijdt de Visschers op leggen visschen / dat is een seecker merck van Lant / als men die verneemt by klaer weder en goet gesicht /

Het Geberghte van Dungarvan.

kan men dan het hoogh Geberghte van Dungarvan sien.

Soo men met een noordwelte cours 43 mijlen zeylt / soo sal men vervallen voor de Rivier van Corckbegh / 't is daer een goet stuck opwaerts in de Rivier met leegh water 7 / 8 en 10 vadem diep.

Slecht bupten om den oost-hoeck staet een vervallen Kasteel op 't leege Landt / en wat meer om oost een vierkante Tooren in een Valey. Een mijl beoosten het gat staet een Tooren op een hooge hoeck dicht aen de water-kant / met 10 of 12 stropen Hupskens daer by. Noch een mijl oostelijcker / neffens een slechten hoeck / lept een lange groene bewossen Klip / op de oost-zijde van dien hoeck staet een plompe Tooren. Voort is 't oostwaert aen al laegh landt tot den hoeck van Jochul toe.

Cotton Isle.

Dzie mijlen beoosten Kurck-haven lept een Eylandt / geheeten Cotton Ille / daer achter mach men te reede loopen voor westelijcke en zuydelijcke winden op 4 / 5 en 6 vadem. Kurck en Jochul ofte Joughol leggen verschepden / oost noordoost en west zuydwest / 5 of 6 mijlen.

Joughol.

De haven van Joughol is een Ty-haven / daer men met hoogh water by het oost-lant in moet / streckt noordwest en noordwest ten noorden in. De west-zijde is een Zant-strant heel tot het Stedeken toe. Omtrent een mijl zuyden ten westen en noorden ten oosten van 't gat van Joughol verschepden / lept een Eylandeken / geheeten Capel Isle / daer onder aen de oost-zijde is goede reede. Die voor Joughol komt met een leeg water / mach onder dat voorsz. Eylant lopen en setten daer / en verwachten een achtervloet / dan isser vier vadem waters op de Banck. Aen de west-hoeck van 't gat lept een Klip binnen 't gat. Omtrent ten halven 't Stedeken lept een Klooster / daer voor mach men 't setten / men mach ook overslaen aen 't oost-lant / en soo voorts de Rivier op lopen / binnen is 't 3 / 4 en vijf vadem diep. Van de oost-zijde komt een regel Klippen aflopen / wel half wegen in 't gat / recht bupten de Klippen is 't met leegh water niet meer als 5 of 6 voet water / maer met hoogh water is 't daer diep genoegh.

Capel Isle.

Ardimore.

Dzie mijlen beoosten Joughol lept Dungarvans-haven / tusschen beyden lept een upthoeck / recht daer beoosten staet een hooge zwarte Toren / genaemt Ardimore / die men wel 3 mijlen in zee mach sien / daer neffens is een Bay / en goede reede voor westelijcke winden op 7 of 8 vadem.

Dungarvan.

Dungarvan is een enge Ty-haven / is voor in de mont vol Klippen / en valt met leegh water dzoogh / men moet met 't hoogste water daer in komen / en tusschen de Klippen deur lopen / streckt noord noordwest / en binnen is 't diep genoeg. Het Stedeken Dungarvan lept op de west-kant van de Haven. Van Dungarvan tot Waterfoort zijn 6 mijlen.

Caep Quijn.

Neffens Dungarvan noord noordwest te landewaert in lept het Geberghte van Sleges / dat men noemt het hooge Geberghte van Dungarvan / ofte Caep de Quijn / ofte Carp Quijn / dat steeckt met dzie uptmuntende Heubelen verre boven alle andere landen / daer omtrent uyt / men mach van daer over weder-zijden langhs een groot deel van de Zuyd-kust van Yslandt in zee sien.

Als men dat Gebergte noord noordwest van hem heeft / en daer op aen zeylt / soo verbalt men recht voor Dungarvan / als men 't noorden van hem heeft / en daer op aen zeylt / verbalt men voor Jochol / noord noordoost verbalt men voor Kurck / maer als men die noordwest van hem set / en daer op aen zeylt / komt men recht voor Waterfoort te lande.

Waterfoort.

De Haven van Waterfoort lept omtrent 4 mijlen bewesten de zuydoost-hoeck van Yslandt / geheeten Carnaroort / de Kuste daer tusschen beyden streckt oost noordoost ende west zuydwest / en vertoont uytter zee te landewaert in met hooge Geberghten / twee en dzie dubbelt boven malkanderen / maer aen de zee-kant is 't al leegh landt / daer men veel plompe Torens op siet / als men daer by langhs zeylt. De oost-hoeck van de Haven is een laeghachtighe klippige hoeck / maer schoon; daer op staet een hooge witte plompe Toren / genoemt de Houcketour / die men verre in zee sien mach / en een kennelijck teecken is om dese Haven aen te verkennen / daer staen noch veel verschepde plompe Toorens langhs de Kust westwaerts / maer dese steeckt bupten alle andere uyt / om dat hy wit ende hooger is als d'ander. De west-hoeck is een hooge ende bupten hoeck / daer loopt een Kikken af zuyd zuydoost in zee / 't gat is wijt en schoon / bupten 11 en 10 vadem diep / in 't gat 7 / en wat het inwaerts ses vadem / streckt noorden en noorden ten westen in. Voor aen dese Rivier binnen den oost-hoeck is 't goet leggen op 4 ofte 5 vadem. Een kleyne mijle binnen gaets lept aen de west-zijde een steyle hoeck / daer neffens begint een dzooghte / streckende noordwaerts langs de wal / tot aen den steylen hoeck van Passagie / en schiet van dien hoeck met een steert na de Oost-wal toe. Passagie is een Dorp / daer men over vaert / leggende aen de west-zijde van de Rivière / een wepnigh benoorden de voorsz. steyley hoeck. Tusschen dat Dorp ende dien hoeck / aen de west-zijde / is een goede reede / seer bequaem soo wel voor die uptwaert als opwaert begeert te wesen. In 't op-zeylen moet men hem wachten voor een Kikken / dat by een Kasteelken (staende op de oost-zijde van de Rivier) van de wal afstreckt schupns over de Rivier uptwaert aen / daer en is met hoogh water niet meer als twee voeten water op / men kan 't sien als men daer op let / 't is ook black dat men het mach looden.

Omtrent een half mijl noordwaert de Rivier op van Passagie / gaet een andere Rivier westwaert op na Waterfoort.

Omtrent ten halven tusschen de Haven van Waterfoort en den hoeck van Carnaroort / leggen twee Eylandekens omtrent een half mijl bupten landt / genaemt de Saltes / het zuydelijckste is het grootste / lept van den Hoeck-toren van Waterfoort verschepden / recht oost twee mijlen / tusschen dese twee Eylanden mach men deur zeylen op 5 / 6 en 7 vadem / maer men moet het kleynste of noordelijckste Eylandeken naest loopen / om eenige blinde Klippen te mijden / die aen 't noord-eynde van 't groote Eylant leggen / en met het leeghste water dzoogh vallen.

De Saltes.

Van het noordelijckste en kleynste Eylandt van de Saltes / na het vaste landt / streckt een Steen-banck ofte Dzumpel af / daer men wel eertijdts by leegh water te voet plagh over te gaen / maer nu over zeylen mach. Om tusschen het vaste lant en de Saltes deur te zeylen / soo laet die twee derdeparten waters aen de zijde na de Eylanden / een derdendeel na 't vaste lant / fult soo op de voorsz. Dzumpel met leegh water omtrent twee vadem diepte hebben.

Kinghbegh.

Omtrent een half mijl bupten het zuydelijckste Eylandt van de Saltes lept een Klip boven water / geheeten Kinghbegh / en zuydwest omtrent soo wijt van die / en zuyden ten westen van 't zuyd-eynde van de Saltes lept een Blinde / geheeten Kinmor / van groote als een Schyp / die komt met half ebbe even boven water / is soo heel steyl dat men met een Schyp daer tegen aen soude mogen leggen / en hebben 14 vadem water / so dat men sonder eenigh hinder daer so dicht by langs mach heen zeylen als men wil / men mach ook als men niet beter mach tusschen Kingbeg en 't grootste eylant van de Saltes deur zeylen / maer daer bupten om ist best en sekerst.

De Frailes.

Beoosten den Klip Kinghbegh / zuydoost van 't grootste Eylant van de Saltes / leggen noch sommige Blinden / genaemt de Frailes / die komen met leegh water boven / daer magh men ook binnen deur zeylen. Noordoost van de Saltes leggen noch twee Klippen / de zuydelijckste heet Tuns / en de noordelijckste de Noord-rock.

Tuns en Noord-rock.

Noord noordoost van 't grootste Eylandt van de Saltes ofte van Kinghbegh / en zuydwest ten zuyden van Carnaroort lept een Klip boven water / geheeten Black-rock / die is rontom schoon en klaer / soo dat men daer by dicht rontom zeylen mach sonder hinder / dan 't vierendeel van een mijl oostwaert daer af lept een Blinde / geheeten de Barrel / daer moet men hem voor wachten.

Black-rock.

Barrel.

Reede onder de Saltes.

Onder de Eylanden van beyde de Saltes magh men reede maken: onder het grootste aen de noordwest-zijde / het noord-eynde naest. Het merck of kennisse van de reede is een zwarte Klip / aen te sien als een omgekeerde Boot / daer neffens moet men setten / op 7 / 8 of 9 vadem / daer is goede zant-gront / en beschut voor een oost zuydoostе / zuydoostе en zuyden windt / een zuydwestе windt waept daer langhs de wal / soo men nader aen de wal set op vijf vadem of daer omtrent / daer is scherpe grondt.

Onder het kleynste Eylandt mach men 't setten aen de oost-zijde / op seven of acht vadem dicht by lant / alsoo dat de noord-

noordhoeck van dat Eylandeken noord noordwest van sich leyt / daer leyt men beschut voor zuydweste/ weste en noordweste winden.

Van den hoeck van Water-foort streckt de wal oostwaert/ benoorden de Saltes heen / oost noordoost tot aen Carnaroort / met veel bochten en inwijcken / en daer neffens is al walsige zwarte zant-gront. Ymant daer bekent zijnde/ soude ter noodt tot verscheyde plaetsen aldaer goede reede konnen binden/ daer en is niet dat hinderen kan als een kleyn duyltjen / wepnigh bewesten Carnaroort dicht by landt.

De duylen by de Saltes te schouwen.

Die upt Waterfoort komende bezuyden de Saltes wil om loopen / moet niet oostelijcker gaen als oost zuydoost om duyten de duylen / de welcke bezuyden de Saltes leggen / heen te loopen / als dan de Saltes noorden van hem zijn/ soo is de cours van daer na de Tus kar recht noordoost ofte wepnigh oostelijcker/ maer om duyten de Tus kar heen te loopen / moet men ten minsten noordoost ten oosten aen gaen / om die mis te zeylen.

Tus kar

De Tus kar is een groote zwarte gladde klip / leyt aen te sien als een omgekeert Schip / maer is omtrent tweemael soo groot / aen de noord-zijde daer van leggen noch twee kleyne klippen onder water. De Tus kar leyt van de hoeck van Gzenoort verscheyden z. o. ten o. en o. z. o. wepnigh min als een mijl van de Saltes / oost noordoost drie groote mijlen van Blackrock / oock oost noordoost twee mijlen/ en van Engelandts-eyndt noorden en noorden ten westen.

Zuydoost ten zuyden omtrent 8 mijlen van de Tus kar/ leggen twee kleyne Eylandekens dicht aen malkanderen/ omtrent drie mijlen van Gzes-holm / geheeten de Smaels/ met hoogh water en spzing-vloet vloeyen die onder water/ het noordelijckste heet Scakum / het zuydelijckste Kamey/ daer loopen twee kiftens af / het eene noord noordwest / en het ander zuyd zuydoost in zee. Tusschen die Smaels en Gzes-holm leyt noch een rye kudsen/ die met leegh water boven komen / 't en is niet sonder merckelijck perijckel / daer tusschen beyden deur te loopen / besonder met stilte / om de stroom/ die loopt daer seer sterck tusschen deur/ een oost zuydoostse Maen maeckt duyten de Smaels het hooghste water.

Smaels

Van de Tus kar oost ten zuyden omtrent ses mijlen / leyt noch een groote klip/ met veel kleyne klippen daer rontom/ geheeten Masens. Die van Engelandts-eyndt komt en na Yzlandt begeert te zeylen / moet daer wel op letten / besonder als hy door westelijcke of noordelijcke winden een wepnigh beoosten het rechte Vaer-water geraeckt.

Masens klip.

Reede onder Karnaroort.

Om onder den hoeck Carnaroort te setten / komende upt den westen / soo wacht u van 't landt niet nader te komen als op ses vadem/ soo lange tot dat ghy den hoogen Bergh/ die bewesten den hoeck leyt / voorby ofte gepasseert zijt / als dan de Meulen een wint-boom lengde om de oost deur is/ soo meught ghy 't setten op 9 vadem / daer is 't seer goet leggen.

Van Carnaroort na S. Margets-bay / streckt de wal voort noordoost een kleyne mijl / die is daer tusschen beyden klippigh en rudsigh / doch de duylen strecken niet seer verre t'zee. Om daer duyten te blijven/ blijft soo verre duyten lant dat ghy het dubbelde binnen-lant meught sien boven het voorste lant uytkijcken/ soo sultdy geen noot hebben/ maer so ghy de wal soo na komt / dat het binnen-lant van het voorste bedeckt wordt / of daer door upt u gesichte gaet / ghy sult dan voorseker op de voorsz. klippen zeylen.

Bey S. Margets op het voorsz. Landt staet een Jentelmans Huys in de Duynen/ als ghy dat met de Meulen/ die binnen staet/ over een hebt / soo meught ghy na de reede loopen/ en laten die klippen/ welcke ten halve in de Bay boven water leggen / of aen stuurboort of aen baghboort van u/ set daer op vijf of ses vadem zant-gront.

Omtrent zuyd zuydoost van S. Margets-Bay in zee/ leyt een blinde klip / die met leegh water droogh leyt/ geheeten Caljach / om die te schouwen let op dese mercken / als gy van Carnaroort af komt/ en Blackrock met 't grootste Eylant van de Saltes over een hebt en houd / en soo noordoostwaert aen zeylt/ sult ghy recht op dese Blinden zeylen. Om daer bezuyden heen te loopen / soo houd Blackrock over een met 't kleynste Eylant van de Saltes/ of om daer benoorden heen te zeylen / soo houdt Blackrock duyten of beoosten het groote Eylant/ so sultdy aen dese blinde niet komen misdoen.

Caljach

Merckken van Caljach

Van Sint Margets-Bay tot de hoeck van Gzenoordt streckt de Kust noordoost een half mijl.

De hoeck van Gzenoort is niet seer hoogh maer steyl / en boven op black/ daer van af streckt een kif omtrent een vierendeel mijls oost ten zuyden in zee / van loutere klippen en kudsen / 't welck met leeg water een goet stuck weegs van 't lant droogh valt. De Schepen die/ upt de zuyd komende/ na Dublin/ of in Westfoort willen wesen/ lopen gemeenlijk tusschen de Tus kar en de voorsz. klippen van Gzenoort in/ om binnen de Zanden of Bancken te komen. Veeltijts loopense eerst in Waterfoort / om een Lootsman te huren die haer op brengt. Voor de gené die sijns selfs Lootsman begeert te wesen / sullen wy beschrijven alle de merken die waer te nemen zijn/ soo om in Gzenoort te zeylen/ als in 't diep of Haven van Westfoort / soo die nu ter tijt zijn / en dit daer by seggen/ dat die niet altijt soo en blijven/ om dat door de vloeden 't gat hoe langer hoe noordelijcker uytstreckt / en oock dieper wert.

Gzenoort.

Kif van Gzenoort.

Hoe haer dit Landt uyt der Zee vertoont.



't Blacke Voorlant van S. Margets Kasteel tot Gzenoort.

Uytter zee komende / op een mijl of twee na by Gzenoort/ soo sult ghy het hoogh hackelige binnen-landt hoogh boven den hoeck van Gzenoort/ die als voorsz. niet seer hoogh maer boven op black is / heen sien. Aen dat voorsz. hooge hackelige binnen-landt kent men het batten van 't gat van Westfoort / soo als men upt den zuyden als upt den oosten komt. Als ghy de hoeck van Gzenoort in 't ghesichte hebt/ so loopt daer recht en vrymoedig op aen / tot dat het voorsz. binnen-lant op 't oogh maer een mans-lenghde boven den hoeck van Gzenoort upt steeckt / na het uytwijsen van dese Figuur / dan zijt ghy noch verre genoegh van de wal / om geen noot te hebben van 't kif aen Gzenoort. Ofte valt dat ghy die wal niet nader en komt als op ses ofte seven vadem / doch ter noodt mach men het kif op vijf ofte vijftehalf vadem aen loopen / maer wacht u oock / dat ghy soo verre daer niet af en wijckt dat ghy meerder als acht ofte negen vadem diepte hebt / anders soudt ghy / en de Banck die benoorden de Tus kar leydt te na komen / die is aen de binnen-kant heel schor / daer op en is niet meer als twaelf voeten waters / en dicht daer aen is 't tien vadem diep.

Als ghy 't voorsz. hackelig Geberghte / als gesept is/ een mans-lengde houd boven 't lant van Gzenoort/ en so noordwaert aen zeylt/ so lange tot dat ghy 't selve Gebergte krijgt duyten of benoorden den steylen hoeck van Gzenoort / soo zydy noch neffens 't kif / en moet dan noch al noordwaert op zeylen / houdende de Meulen/ die naest aen den hoeck van Gzenoort staet / alsoo / dat ghy de kap effen boven het steyle van Gzenoort meught sien / als ghy die soo houdt/ sult ghy aen 't kif niet konnen misdoen. So haest ghy dan een kasteel/ 't welck een wepnigh binnen de strandt staet / siet duyten den hoeck van Gzenoort upt komen/ so meughdy vry op 't loot daer na toe loopen tot in de Bay van Gzenoort.

De voorsz. Meulen staet op het landt van Gzenoort een stuck te landewaert in / die kan oock dienen tot een merck/ soo om de wal als 't voorsz. kif niet te na te komen: want soo ghy het lant soo na niet komt / dat ghy die Meulen upt het gesicht verliest/ maer so verre daer van blijft dat ghy die in 't gesicht houdt/ soo blijft ghy verre genoegh van de wal/

Gzenbay.

en van dat klippigh Rif / als dan de Meulen zuydwest en zuydwest ten zuyden van u komt / soo zijt ghy effen het Rif gepasseert / loopt dan noordwest ten westen en noordwest / na de windt ofte stroom is / tot in de Bay van Gzenoozt.

Of tot een ander merck / zeylt soo lange noozd op / tot dat ghy bewesten Gzenoozt op 't leege Landt een langh zwart Hups siet upt komen / 't welck vertoont als een zwarte Klip op 't lant / dan meught ghy aen-loeben na landt toe op 4 en 5 vadem by 't Rif langhs / en loopen also in / tot dat ghy 6 ofte 7 vadem krijght / stracks daer na sal 't 8 ofte 9 vadem diep werden / maer dan dzooght het allenghskens tegen 't lant op. Soo ghy een rumme windt hebt / soo zeylt soo lange noozdwaert op / tot dat ghy een ander klepn zwart Hupsken siet upt komen bupten den hoeck / zeylt dan daer na toe / ghy sult soo doende geen noodt van 't Rif hebben.

In de Bay is 't heel black water / ghy meught daer soo na aen de wal leggen als 't u belieft / op ses / vijf / vier en ook wel dzie vadem / en kondt daer ook een Lootsman krijgen die u in West-foozt bzenght.

Om van Gzenbay in zee te zeylen.

Om upt de Bay van Gzenoozt te zeylen / meught ghy wel so dicht by de wal upt loopen / dat ghy maer de vleugels van de Meulen boven het Dooz-landt heen meught sien / en loopen soo al oost zuydoost aen by 't Rif langhs na zee toe / of na dat de wint of stroom is / so lange tot dat ghy de kap van de Meulen sien meugt / dan meughdy 't dzagende houden / en te met zuydelijcker aen gaen / so suldy 't Rif wel sien rabelen.

Om na West-foozt te zeylen.

Om upt de Bay van Gzenoozt te zeylen na West-foozt / met een ondiepgaende Schip / soo meughdy bzy by de wal langhs loopen / en zeylen tusschen de Haenmans-pads en 't Soudze deur / dat is een Kille / daer met gemeen hoog water 8 voet / maer met een spzing-ty tien voet water is.

De Haenmans-pads is een dzoogh zandt / 't welck de zuyd-zijde van 't gat van West-foozt maeckt / streckende van 't Soudze af. 't Soudze dat is de zuyd-hoeck van 't baste landt van Westfoozts-haven.

Dzoogte van West-foozt.

Maer soo u Schip dieper gaet / soo moet ghy / upt Gzembay zeylende / bzy wat van Landt afwijcken / om bupten 't Zandt te komen / dat van de Haenmans-pads afschiet / doch moet u ook wachten niet al te verre daer af te wijken / want soo ghy daer bupten komt tot op 10 vadem / ghy sult te na aen de Banck komen die bupten leyt / die is aen de binne-kant heel steyl en schoz / daerom en wijckt niet verder van de wal als op 7 / 8 of 9 vadem / maer wat het noozdwaert komende omtrent Haenmans-pads / dan meught ghy wel op 10 en 11 vadem diepte afwijcken. Haenmans-pads en meught ghy ook niet nader komen als op 7 vadem.

Wilt ghy op de Barre van West-foozt wesen / en de dzooghte van Haenmans-pads schouwen / te weten daer benoozden om / soo neemt acht op dese mercken: Aen de noozd-zijde van 't gat van West-foozt leydt een hooge Bergh met een ronde Heuvel / die boven 't Dooz-landt upt kijckt: en een Kasteelken in de leeghte wepnigh boven de strandt tegen het lant aen te sien / bzenght die ronde Heuvel een wepnigh benoozden dat Kasteelken / en zeylt daer soo op aen / maer en bzenght de Heuvel niet binnen of bezuyden dat Kasteelken / ofte ghy soudt noodt hebben van 't Zandt van Haenmans-pads / ter noot of by scherpe wint soudt ghy die ober malkanderen mogen bzengen / en soo daer op aen zeylen / dan het is best die wat upt malkanderen te houden / te weten: het Kasteelken bezuyden dien Heuvel; of 't gebeurde dat ghy die voozsz. mercken niet wel en mocht sien of onderkennen / soo meught ghy op 't loot by Zandt van Haenmans-pads op 7 vadem om loopen sonder misdoen.

Om dan te weten wanneer ghy berre ghenoegh om de west gezeylt / of Haenmans-pads gepasseert / en open booz 't gat zijt / soo sult ghy in 't zuyd-landt een Kasteelken sien / dat omtrent dzie mijlen te landewaert in binnen de strandt staet / aen 't afgaen van 't hooge Landt van West-foozt / omtrent zuydwest ten westen van u / als dat op die streeck van u is / en dat het staet tusschen die twee noozdelijckste Duynkens / die op de voet-strand op 't Soudze / dat is op de zuyd-wal leggen / soo zijt ghy Haenmans-pads gepasseert / zeylt dan op de merken van dat Kasteelken en de Duynkens aen / ober de Dzumpel of Barre van 't gat / daer is by hoogh water omtrent 16 voeten diepte. Soo haelt ghy de uptterste blackte aen den hoeck van Haenmans-pats gepasseert zijt / sult gy wat na Haenmans-pads toe wijcken / alhoewel die heel steyl is / op dat u de stroom niet en bzengt op de steert van de noozd-gronden / daer de mast op staet / dat is een Fockemast van een schip dat daer gebleven is / en in 't zant gewelt leyt / neffens die Fockemast zijn de noozd-gronden heel schoz en steyl / maer bupten en binnen heel black en opgaende.

In dit gat en op de Barre maeckt een oolte en weste maen dat hoogste water / maer de vloet loopt dan noch een half getp boozby het gat / streckt om de noozd / soo dat / als in 't gat en op de Barre het hooghste water is / so loopen de stroomen noch dwars ober 't gat / daeromme moet men hem so na aen Haenmans-pads houden als gesept is / dat is de oozsaeck dat de steert van Haenmans-pats soo langs so meer noozdelijcker werdt omgewozpen / en dat het gat nu noozdelijcker uptstreckt als 't placht te doen / en noch in toe-komende tijt te verwachten staet / dat het noch meer noozdelijcker sal upt strecken / soo dat de voozsz. mercken / soo te vermoeden is / niet vooz altoos sullen zijn: gelijck als de vloet na 't hoogste water in 't gat noch een half getp of dzie uuren sterck om de noozd loopt / soo loopt de ebbe ook een half getp noch om de zuyd na het leeghste water / doch niet soo sterck als de vloet.

Ober de Dzumpel zijnde sult ghy 3 / vierdehalf / 4 vadem / en in de Kille tusschen de noozd-gronden en Haenmans-pads neffens de mast 5 vadem diepte hebben / loopt al by Haenmans-pads langhs tot tegen de voet-strant aen / en staet dan ober na de noozd-wal / om de gronden te mijden / die bewesten boven 't Soudze leggen / ghy meugt de dzoogte aen de noozd-zijde wel looden op 10 tot 11 voeten / na dat ghy diep gaet. In 't rechte diep van dit overslagh sult ghy met hoogh water 15 voeten diepte hebben.

Het merck van dit overslagh is een wit Kasteelken / dat aen de noozd-zijde van de Haven in de blackte van 't landt staet / als dat komt ober de steyle hoeck van 't innerlijckste Eylandeken / van die twee die aen de noozd-wal leggen / en omtrent een mans lengde hoogh schijnt te wesen / so meugt ghy dan daer bzyelijck noozdwest op aen loopen / tot dat een Kapelleken / staende binnen 't landt en bezuyden Westfoozt / een wepnigh of omtrent een kabel lenghde benoozden 't ander booz-genoemde Kasteelken in 't af-gaen van 't hooge hackelige landt / dat booz merck heeft gedient om ober de Barre te zeylen / komt ober een zwarte Heuvel / die ghy op 't hooge landt een wepnigh bezuyden 't Kasteel van Westfoozt sult sien. Als ghy dese mercken over een hebt / staet dan weder over na het zuydlandt toe op die mercken aen / want dan sult ghy de Zanden van 't Soudze al boven zijn / ende met de gangh ook geen noodt hebben van de steert van 't zant / die van den hoeck van passagie afschiet / 't welck is aen de noozd-zijde / dan is het daer ruym en wijt / soo dat men daer wel mach laveeren / is altemael black water / van 10 en elftehalf voet by hoogh water. Op de voozsz. mercken aen zeylende / sult ghy omtrent een gooteling-schoot bupten het Kasteel van West-foozt aen de zuyd-wal komen / zeylt daer booz by langhs / en houd de slagh van de wal / tot dat ghy binnen 't Kasteel komt / daer meught ghy 't setten / en sult daer omtrent dzie vadem waters binden.

Booz een onbekent Man of die daer onbedzeben is / is 't best aldaer te setten / want booz de Stadt leggen sommige Blinden. Die booz de Stadt begeert te wesen / moet neffens de Kay / ofte 't Hooft van de Merckt / bzy wat van de wal afwijcken / om een Blinde die daer omtrent leydt / en loopen neffens 't west-eynde van de Stadt / en anckeren daer op dzie vadem of daer omtrent.

Bezuyden de Zanden die bewesten ofte boven 't Soudze leggen / gaet de Kille deur / daer meer water is dan in 't overslagh benoozden die Zanden om. 't Merck om dat booz te zeylen / is dat men de hooghste heuvel van 't hoogh hackelige binne-landt (achter Westfoozt) houdt / recht ober het Kasteel van Westfoozt / doch daer en kan sonderlingh niet mede gebozdert wozden met deur te zeylen / dooz dien men ghelijckewel noch ober 't ondiepste heen moet / als men de Zanden van 't Soudze schoon gepasseert is / te weten over de voozsz. diepten van tien en elf voeten.

Om met een diep-gaende Schip upt te zeylen van West-foozt / meught ghy niet dieper laden als thien ofte elftehalf voeten /

voeten / om over de voorsz. blackte te komen / ghy sult dan boven (te weten benoorden) de drooghte / die binnen ofte bewesten 't Soudze lept / om zeplen / en loopen tusschen die drooghte en Soudze in / en setten 't daer / daer sult ghy beschut leggen voor alle winden / behalven met een zuydweste windt hebt ghy wepnigh beschut / sult daeromme u beste Ancker in 't zuydweste upt brengen / en 't ander in 't noordoost / op dat die winden / die upt den zuydwesten over landt komen / u niet op de noord-gronden en setten. Daer aen 't Soudze meught ghy de reft van u last in nemen / 't is omtrent een mijl van de Stadt.

Wilt ghy voor de Barre van West-foort setten / om het Getp te verwachten / soo settet een wepnigh benoorden de Barre / en wijckt wat daer van af / tot op 18 vadem / daer is schoone zant-gront.

By nacht buurt men op 't Soudze met twee Vuuren voor de Visschers / om des nachts by de Haenmans-padts in te komen / die daer op in zeplen wil / moet het hooghste Vuur een wepnigh bezuyden het ander Vuur houden / om de noord-gronden te mijden.

Behalven 't diep by Haenmans-padts langs / hebben de Visschers noch een gaetken / dat dicht by de noord-wal upt loopt / daer met hoogh water omtrent ses voeten diepte is.

Canael door de Banckē neffens West-foort.

Van de Barre van West-foort mach men oost ten zuyden en west ten noorden upt en in / tusschen de Baucken deur in zee / of upt der zee in zeplen / dat is een ruym en wijdt Canael.

Om van de Barre van West-foort binnen de Zanden deur na Dublin te zeplen / soo houdt de slagh van de wal / en loopt daer by langhs / op ses / seven of acht vadem / ghy sult soo omtrent een kabel-lenghde van de wal langs zeplen / die is suyver en schoon sonder eenige vuylen / soo dat pemant / maer een wepnigh kennisse van 't landt hebbende / wel by nacht daer by langhs mach zeplen / alleenlijck moet ghy u wachten niet verder van de wal te loopen / dan op seven ofte acht vadem / om niet tegen de Baucken te geraken / die zijn aen de binne-kant heel schor.

Als ghy omtrent 2 mijlen van de Barre noordwaert zijt gezeylt by de wal langs / sult ghy drie witte plecken of klippen in de Duyn sien / wepnig daer benoorden staet een stuck Muurs / als een pilaer van een Kerck / neffens dese pilaer / een groote Engelsche mijl van de wal / begint een zant / genaemt de Kusch en dese Kam / streckende van daer langs de wal om de noord / men mach daer aen beyde zijden om zeplen / maer 't is best de wal te houden / en daer binnen deur te loopen op 6 of 7 vadem / gelijck gesept is / upt breese van de buytenste Banken / die heel schor zijn / die men ganssch niet loden mach / daerom wort het meest gelaten daer buyten om te zeplen.

Kusch en Kam.

Neffens dese voornoemde Kusch en Kam / heeft de wal by wat inwijcks na de hoeck van Glas-karick toe / als gy dien hoeck hebt / soo zijt ghy 't voorsz. Zant gepasseert.

Hoeck van Glas-karick.

Den hoeck van Glas-karick is een leege hoeck / wepnigh daer benoorden staet een Kasteel.

Canael door de Baucken neffens Glas-karick.

Soo ghy buyten de Baucken / in 't noord-Canael zijnde / binnen de Baucken wilt zijn / soo houdt dat voorsz. Kasteel / soo ghy dat in 't gesicht kond krijgen een wepnigh benoorden die leege hoeck / en loopt brymoedigh daer op aen na het lant toe / sonder voor de gronden te breesen / daer is een goet Canael door de Baucken / sult daer niet minder als 15 of 16 vadem diepte binden / tot dat gy komt op 't droge tegen 't landt aen / dat gat streckt noordwest in.

Om van Glas-karick voort te zeplen na Dubling / loopt al by de wal langs / die is daer brp wat bochtigh / en hout u als vooren op 8 / 7 of 6 vadem. Stijf twee mijlen benoorden Glas-karick lept een Zant een groote halve Engelsche mijl van de wal / genaemt de Glas-karmen / 't is daer tusschen beyden brp oneffen van gront / maer loopt evenwel binnen dat zant deur / en houd de slagh van de wal / maer niet so ver daer af / dat ghy op de tien vadem komt / ghy soudt dan dicht by de Glas-karmen heen zeplen / die is heel stepl / en omtrent twee Engelsche / of een halve Duytsche mijl langh.

Glas-karmen

Een Engelsche mijl benoorden de Glas-karmen lept den hoeck van Arckeloo / by de Engelsche genaemt Arckelohed.

Arckelohed.

Zeplende tusschen Glas-karmen en 't landt deur / kan men noordwaert twee hoecken voor upt sien / te weten Mizanhed / en daer benoorden Wicklohed. So ghy Wicklohed houdt effen binnen den hoeck van Mizanhed / soo en kondy aen de Glas-karmen niet mis doen / maer wilt gy buyten de Glas-karmen om zeplen / so houd Wicklohed een goet stuck buyten het Mizanhed / soo sult ghy daer buyten heen loopen / en daer aen niet misdoen konnen / maer so ghy de hoeck van Wicklohed houd effen buyten aen Mizanhed / ghy sult niet missen op de Glas-karmen te zeplen.

Meschen om de Glas-karmen te schouwen.

Aen de noord-hoeck van Arckelohed lept een kleyn steenigh Kifken heel schor en stepl / daer is meest op te letten als men / upt den noorden komende / zuydwaert heen wil / men mach dat niet nader komen als vijf vadem. Aen de wal leggen sommige Klipkens boven water / als ghy upt den noorden komt / en de Klipkens west noordwest van u zijn / soo zijt ghy daer voorby / te weten bezuyden dat Kifken / en meught dan het landt weder op 't loodt aensoecken / in 't gemeen blijft men wel soo verre van de wal / dat men geen hinder kan hebben van dat voorsz. Kifken.

Kif van Arckelohed.

Aen de noord-zijde van den hoeck van Arckeloo is een schoone Zandt-bay / daer goede anckergrondt / en over al goet setten is / op acht / seven en vijf vadem. In die Bay wordt veel Haringh gevangen.

Bay van Arckeloo.

Omtrent een Engelsche mijl benoorden den hoeck / is de Kivier van Arckeloo / maer heel ondiep / met hoogh water en komt daer niet meer als ses voet waters.

Neffens Arckeloo loopt oock een Canael deur de Baucken in zee. Om upt der zee daer in te zeplen / neemt acht op een ronde Bergh in 't landt / brenght die west noordwest of west ten noorden van u / en zeylt dan daer brymoedigh op in / maer so gy die ronde Bergh west van u brengt / en daer so op aen zeylt / ghy sult op de punt van de noord-gronden zeplen / 't is in dat Canael omtrent seven of acht vadem diep.

Om het Canael neffens Arkelo in te zeplen.

De Kuste van West-foort tot Wickeloo streckt meest noorden ten oosten / wepnigh meer oostelijcker / maer die buyten by de Baucken of Zanden wil langhs loopen / moet niet noordelijcker aen gaen als noord noordoost / om de gronden te schouwen / die leggen omtrent Wickeloo wel twee mijlen van 't landt af / en zuydwaert leggen de zuydgronden schaers een mijl van de wal / daer onlanghs een Stuurman quae giffingh op maeckte / liep buyten de Zanden langhs noorden ten oosten heen / en zeylde neffens Arckeloo achter een steert van het Zant / die upt den noorden zuydwaert afstreckt / en verloor daer 't Schip. Arckelo lagh van haer / doe sy op 't Zandt saten / west ten zuyden.

Omtrent anderhalf mijl benoorden Arckeloo lept Mizanhed / dat is een zwarte hoeck. Tusschen Mizanhed en Arckeloo is 't in 't Baer-water acht en negen vadem diep / 't is ook daer tusschen beyden langhs de heele Kust goet setten en schoone gront.

Mizanhed.

Van Mizanhed tot Wickelohed is 't ook anderhalf mijl / dan dit rack is wel soo kort / als het andere tot Arckelo.

Wicklohed.

Een Engelsche mijl bezuyden den hoeck van Wickelo lept een klipken dicht aen de wal / genaemt de Wolf / dat komt met half Getp boven water. De Visschers boots loopen wel daer binnen deur / maer met Schepen is 't niet doenlijk.

De Wolf.

Recht bezuyden Wicklohed / wat uptterlijcker als den hoeck / lept noch een klippig Zant / genaemt Horseschoe (dat is te seggen Peerts-hoef) brp dicht aen de hoeck omtrent zuyden ten oosten daer van verschepden. Men soude ter noot / als men niet beter mocht / daer binnen deur mogen zeplen / maer 't en is niet geraden voor de geene die daer niet heel wel bedreven is / maer buyten om te lopen is 't best en sekerste / wijckende wat na de diepte toe. Soo men den hoeck van Brahed houd / een wepnigh buyten Wicklohed / soo en kan men daer aen niet misdoen / of soo men het hooge binnen-landt alsoo houdt / dat men 't effen boven het lant van Wickloo kan heen sien / en niet geheel daer achter t'schuyl gaet / soo loopt men daer buyten om op vijf vadem. Den hoeck van Wickloo is stepl en steenigh / met een twee-topt Berghsken / binnen staet een Kapelleken / als men dat kan sien door de zael van de Bergh / soo heeft men de Horse-schoe op 't zp / of men is daer recht neffen.

Horseschoe.

't Dorp van Wickeloo lept benoorden den hoeck in de Bay / daer een Haventjen is / 't welck met hoogh water tien voet diepte heeft.

In

In de Bay is de gront soo gantsch rul en singelachtigh dat de Auckers daer niet en houwen / maer buyten de Bay / wat verre van de wal na de Bancken toe / is de gront wat beter.

Canael dooz de Bancken neffens Wickloo.

Neffens Wickloo is oock een Canael dooz de Bancken : Om dat uyt ofte in te zeylen / soo houdt dat Kasteel van Wickloo / dat ghy dan open van den hoeck meught sien / daer op meught ghy byzelijck in of uyt zeylen.

Veertien Engelsche mijlen / dat is omtrent vierdehalf Duytsche mijl / van Wickloo / leyt den hoeck van Brae / een hooge steyle steenige hoeck / en 't hooghste landt daer omtrent aen de zee-kust.

Tusschen Wickloo en Brae leydt een blacke uyt-hoeck / met een Visschers Dozpjen / genaemt Nykasteel / dat langhs zeylende heeft men vier / vijf en ses vadem diepte / maer van de blacke hoeck na de schozre hoeck van Brae / is 't wel veertien vadem diep. 't Landt streckt daer omtrent noozden en noozden ten westen.

Te landewaert in leydt een hooge Bergh / van fatsoen als een Suycker-brood / dat is de landelijckste van de drie Bergen die men de Wingaerts noemt / als men die dooz malkander en noozdwest van hem brenght / en houdt / soo mach men daer op byz / tusschen de Bancken dooz / in zee loopen / ofte uyt der zee op die mercken binnen de Bancken in komen / dat is een geheel ruym en wijdt Canael.

Dwars van dat voozsz. Suycker-brood / bezuyden Brae / leydt een Banck / die niet dieper en is als vier vadem / heel steenigh en scherp van grondt.

Brahed

Brahed is heel steyl / desgelijcks oock de grondt daer te neffens / men is op tien vadem diepte dichte by de wal. Benoozden den hoeck leydt een Ty-haventjen / daer staen de Huysen / geheeten de Brae / aen de noozd-zijde.

Eylant Dalke.

Van Brahed tot het Eylandt Dalke / leggende aen de zuyd-hoeck van de Bay van Dublin / is de cours noozden ten westen een groote mijl / daer tusschen beyden heeft de wal byz wat inbochts.

Aen de noozdwest-zijde van het Eylandt Dalke leggen sommige Klippen gestreckt langhs het vaste lant / niet verre daer af. Men zeylt binnen het Eylant deur / en laten alle de Klippen met het Eylandt t'zeewaerts leggen.

Sont. van Dalke.

De Voert tusschen 't Eylant Dalke en 't vaste Lant / wert genaemt de Sondt van Dalke / streckt noozd noozdwest en noozden ten westen deur / is seven / acht ende negen vadem diep / men magh 't daer achter 't Eylandt setten / het Lant naest / daer is goede zandt-grondt / ofte wat bet innewaert leydt een ronde Klip 't vaste Landt naest / daer mach men 't met een touw aen valt maken / en een ancker dwars over 't gat / na de andere Klippen toe / om de stroomen wille / want het Getij loopt daer seer sterck deur. Een zuyd zuydoostе en zuyden ten oosten windt waeyt daer open in / maer alsoo 't daer nauw is kan daer geen heel hol water gaen ; met een zuydoostе windt heeft men daer luwt van 't Eylandt / en met een zuyden wint beschut van 't vaste Landt.

Van het Eylant Dalke tot voozby het Dozp Dalke strekt de wal noozdwest ten westen / dooz 't Dozp heeft men wat beschut dooz een zuydoostе wint ; de wint oostelijcker zijnde / leyt men daer open dooz zee. Men leyt daer op 8 of 9 vadem / hoe nader het Eylandt hoe dieper.

Bertoen-reede.

Die plaetse noemen de Engelsche de Bertoen-reede / men mach 't niet westelijcker setten als dooz het Dozp / bewesten het Dozp is de gront buyl en scherp.

Hout ofte Hedenhoo.

De noozd-hoeck van de Bay van Dublin / geheeten Hout of Hedenhoo / is een heel hooge hoeck / schijnt van verre als een Eylandt te zijn / maer is met een smalle en heel leege hals aen 't vaste Lant valt / daer benoozden leggen de Eylanden Yerlants-Ey en Lambey / die mach men bezuyden den hoeck Hout (dooz 't gat van Dublin zijnde) ober dien voozsz. smallen hals heen sien.

Van de Sont van Dalke tot de Barre van Dublin is de cours noozd noozdwest / in dat Vaer-water is 't diep 9 / 8 / 7 / 5 ende 4 vadem / hoe nader de Barre hoe drooger water. Soo op-zeylende / sult ghy de westelijckste Klip / die buyten aen 't Eylant van Dalke leyt / een hantspaeck lenghde open van 't Eylandt of de andere Klippen af houden / ende alsoo dooz 't gat komen / sonder hinder van het Zandt te hebben / ofte ghy meught wat oostelijcker zeylen recht op het leeghe van de noozdwal aen / en op 't loot daer by langs na de Barre toe. Soo ghy uyt den noozden komt meughdy dicht by den hoeck Houdt ofte Hedehoudt op 't loodt om loopen / ende al by de noozd-wal langhs tot dooz 't gat / daer langs is 't diepste water / maer na Dalke toe is 't blacker ; van de zuyd-wal loopt een groote steert Zant af / by na tot tegens de noozd-wal aen / daer benoozden gaet het diep in. Op die steert / een wepnigh binnen de Punt / staet een Baecken van een Mast gemaeckt / by den Engelschen ghenaemt de Paersingh.

Merckten van het zant.

Om dit voozsz. Zant niet te na te komen / uyt den zuyden komende / soo neemt acht op het Eylandeken Yerlants-ey / houd dat alsoo dat ghy 't effen ober 't leege Lant / dicht achter aen het hooge Lant van Hedenhoo of Hout kond sien / soo en meughdy aen dat Zant niet misdoen. Als den Toren van S. Patrix in Dublin / die aen 't lant van Dublin staet / recht ober dat Baken de Paersingh komt / soo zijt ghy noch neffens den hoeck van 't zandt / 't welck byz een stuck benoozden de Paersingh uyt schiet. Om daer boven te zeylen / soo loopt soo veel noozdelijcker / tot dat de Paersingh komt recht ober een Kasteeltjen met 3 Torenkens / 't welck bezuyden de Stadt staet / of als de Paersingh komt tusschen dat voozsz. Kasteelken en de Stadt / dan zijt ghy al boven de punt van 't zandt / gaet dan west ten zuyden in waert aen / tot ober de drumpel / daer is met springh-Ty vijftien ofte achtien voeten waters / maer met leegh water ende dagelijcks Ty niet meer als ses voet / men mach het aen beyde zijden looden. Als ghy ober den Drumpel zijt / soo setter binnen het zant by 't Baken in Poelbegh / daer is 't vier vadem diep met hoogh water. 't Merck van dese Reede is / dat ghy dien voozsz. Bergh als een Suycker-broot / daer hier vooren af ghesepdt is / en een merck verstreckt om het Canael van Wickeloo in te zeylen / brenght ober eenen anderen laeger Bergh / dan zijt ghy op 't beste van de Reede / brenght u beste Ancker in 't zuydwest uyt / tegen de slagh van de zuydweste winden / die daer somtijts seer sterck uyt den zuydwesten ober 't hooge Geheberghte komen stozten / en het ander in 't noozdoost. Met leegh water leggen de zanden daer rontom die Reede droogh.

Reede tot Poelbegh.

Reede neffens Klantarf.

Men mach het oock setten wat meer innewaert aen de noozd-zijde van de Voert neffens een Dozp / geheeten Klantarf / in een poel / daer met leegh water negen en tien voet waters blijft / maer rontom 't Schip (gelijck tot meest alle plaetsen van de Haven) valt het gheheel drooghy / soo dat men daer pas mach zwayen en drayen / men vertopt hem daer in 't zuyd zuydoost en noozd noozdwest. Een zuydoostе en noozdwestе Maen maeckt aldaer het hooghste water.

Soo de Schepen die daer komen yet wat groot zijn / moetense al in Poelbegh blijven leggen / ende dicht booz de Stadt is 't heel black / en valt daer met laegh water heel drooghy. Met een dagelijcks Ty kan men booz de Stadt niet komen met een Schip dat vijf voet diep gaet / maer by een springh met Schepen die 7 ofte 8 voeten diep gaen.

Aen de noozd-zijde van de Kibier / een wepnigh uytterlijcker dan de Stadt / tegen ober Kingsendt / lept een Eylandeken / daer binnen is een bequame plaetse om Schepen schoon te maken.

Merckten om het buyten de Bancken om te zeylen.

De Zanden of Bancken die langhs dese oost-kuste van Yrlandt leggen van de Tuscar af tot Dalke toe / zijn van buyten of op de oost-zijde seer steyl / soo dat men die niet nader mach komen als op 24 en 25 vadem / op twintigh vadem is men heel dicht daer aen / zijn tot sommighe plaetsen niet dieper als een en anderhalf vadem / maer aen het noozd-eynde by Dalke omtrent derdehalf en drie vadem diep / al steenige grondt / en strecken op de buyten zijden langhs noozd noozdoost ende zuyd zuydwest / leggen aen het noozd-eynde omtrent twee mijlen / maer aen 't zuyd-eynde een half mijl van Lant. Wilt ghy in Dublin wesen / en buyten dese Zanden om loopen / soo loopt soo verre om de noozd / tot dat ghy Eylandeken Yerlandts-Ey kondt sien buyten den hoeck van Hedenhoo / loopt dan recht op Hedenhoo aen / soo en sult ghy aen de noozd-gronden niet konnen misdoen.

Van

Van't Gety en loopen der Stroomen.

Tusschen Corckbeg ofte Corck-haven / voorby Waterfoort tot den hoeck van Carnaroort / valt de vloedt langhs het landt oost noordoost / en de ebbe west zuydwest.

Tot Waterfoort maeckt hoogh water een west ten zuyden en oost ten noorden Maen.

Bupten lande in 't Baer-water tusschen de Sorrels en Yslandt / een zuydwest ten westen Maen.

In 't gat van Westfoort een oost en weste Maen.

De vloedt loopt daer noch een half gety na het hoogste water om de noord/ en de ebbe ter contrarie een half gety na het leeghste water om de zuyd/maer niet soo sterck als de vloedt.

Aen de oost-Kusten van Yslandt / bezuyden de Bay van Dublin/maeckt hoogh water een zuyd zuydooste en noord noordweste Maen.

Tot Dublin een zuydooste en noordweste Maen.

De vloet loopt van de Tuskar bupten de Bancken heen tusschen Yslandt en Engelandt noord noordoost / en de ebbe zuyd zuydwest.

Gronden en Diepten.

Tusschen Corck-haven en Waterfoort mach men het landt sien op 45 vadem / het meestendeel van de Zuyd-Kust van Yslandt mach men sien op 35 en 40 vadem/ op 35 vadem is men niet veer bupten lant / en komt daerom Yslandt by nacht niet naerder als op 40 vadem.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Corckbegh of Corckhaven tot Waterfoort de Kust leydt meest oost noordoost 14 of 15 mijlen.
Van Waterfoort tot de Eylanden van Saltes oost / maer daer bezuyden om oost zuydoost 2 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van de Saltes tot Blackrock n. o. ten oosten 2 mijlen.
Van Blackrock tot Carnaroort noordoost 1 mijl/ maer tot Gzenoort 2 mijl.
Van de Saltes tot de Tuskar oost noordoost / maer van bupten de bupten bezuyden de Saltes noordoost en n. o. ten oosten 4 mijlen.
Van Blackrock tot de Talkar oost noordoost 2 mijlen.
Van Gzenoort tot in Gzenbay eerst noordwest ten noorden / en na west noordwest 1 mijl.
Van Gzenbay tot de Barre van Westfoort / noorden en noorden ten westen 1 groote mijl.
Van de Barre tot voor Westfoort is omtrent anderhalf mijl.
Van Waterfoort tot Gzesholm oost ten zuyden 16 mijlen.
Van de Tuskar tot de Kilp Maskus oost ten zuyden 6 mijlen.
Van de Tuskar tot de Smaels-kilppen z. o. ten zuyden omtrent 8 mijlen.
Van de Tuskar tot Engelants-eynde zuyden ten oosten en zuyden 30 mijlen.
Van Waterfoort tot Engelants-eynt zuyd zuydoost / maer tot de Sozlinghs zuyden ten oosten wel soo zuydelijck 30 mijlen.
Van den hoeck van Glaskarick tot den hoeck van Arckelos / noorden ten oosten / stijf 3 mijlen.
Van Arckelohed tot Mezanhed n. ten oosten wel soo oostelijck 2 mijlen.
Van Mezanhed tot den hoeck Wickloo noorden ten oosten wel soo oostelijck anderhalf mijl.
Van Wicklohed tot de blacke hoeck by Nykasteel noorden 2 groote mijlen.
Van Nykasteel tot de hoeck van Bzae / n. en n. ten westen 1 groote mijl.
Van Wicklohed tot Bzahed / n. en n. ten westen 4 mijlen.
Van Bzahed tot het Eylandt van Dalke n. ten westen 1 groote mijl.
Van Dalke tot de Barre van Dublin / n. noordwest 2 kleyne mijlen.
Van de Sont van Dalke tot den hoeck Hout / n. noordoost 2 mijlen.
Die cours loopt bupten den hoeck Hout / Yslandts-ey / Lambey en Rockabil heen.
De Bancken strecken van de Tuskar na 't noorden/noord noordoost en zuyd zuydwest.
Van de Barre van Dublin tot Holyhil in 't Eylandt Anglezey oost ten zuyden 14 mijlen.
Van de Barre tot de Stadt Dublin west zuydwest 2 mijlen.

Hooghten.

Waterfoort of den hoeck-Tooren / leyt op 52 graden of wepnigh meer.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

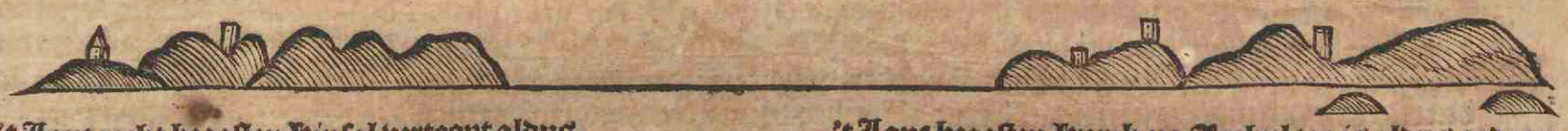

't Lant recht beoosten Kinsal vertoont aldus.

't Lant beoosten Kurck na Jochul toe is aldus gedaen.





Als men beoosten Kurck is / niet verre van Landt / en dat het gat hem begint te openen / soo is 't lant gedaen als dese twee Figuuren vertoonen / by de AA aen malkanderen. By landt zijnde schijnt het hooghachtigh landt / maer veer daer af (als men het hooge binnen-landt by Jochul daer over heen siet) schijnt het laegh te zijn.

Binnen-landt verre in 't landt. Binnen-landt N. ten W.



Dese twee Figuuren behooren by de BB aen een.

Dongarvan.



Als men voor Jochul of daer omtrent is (twee mijl van landt) alsoo dat het hoogh Geberghte van Caep Quijn noorden ten westen van u is / dan vertoont het landt aldus / het binnen-landt is seer hoogh blaeuw landt/ men mach by klaer weder negen of tien mijlen sien.



't Hooge landt van Dongarvan.



Dese twee Figuuren behooren by de CC aen malkanderen / en is de gedaente van 't landt tusschen Kurck en Jochul.

Noord Noordwest.



Het hooge landt van Dongarvan vertoont aldus/ noord noordwest van u zijnde.



Dus vertoont het hooge landt van Dongarvan / als 't westelijckste eynde noordwest van u is.



Dus vertoont hem 't landt omtrent Waterfoort / en daer bewesten / met het Geberghte van C. Quijn ofte Cara Quijn / als men daer tegen te lande komt.



Dus vertoont de Saltes als die 3 of 4 mijlen west en west ten noorden van u zijn.



Dus is 't landt gedaen tusschen de Saltes en den hoeck van Gzenoozt / als Gzenoozt omtrent anderhalf mijl noorden van u is.



De volgende Figuur behoort hier aen de AA aen malkanderen.



Het lant noordwaert van Gzenoozt/ vertoont aldus / als de noordelijckste hoeck / daer het krupsken boven staet / noorden ten westen omtrent 4 mijlen van u is / en Gzenoozt zuydwest ten westen / soo veer dat men 't effen van beneden sien mach. De Tus kar mach men dan oock uyt de Mars sien in 't zuydwest.



Dus vertoont de kust van Yslandt / als 't Supcker-bzoodt noordwest / en den hoeck van Bzahed noordwest ten noorden omtrent vijf mijlen van u is. Als het Supcker-bzoot noordwest ten westen van u komt / dan meught ghy daer op aen / over de noord-gronden deur een Canael loopen / van negen en tien vadem diepte.



Als het Supcker-bzoodt dwers van u is / vertoont dat met het lant daer neffens aldus.



Dus vertoont de kuste van Yslandt / tusschen het Supcker-bzoodt en het Eylant Dalke / gelegen aen de zuyd-hoeck van de Bay van Dublin / als men omtrent Bzahed is / een mijl of anderhalf buyten landt.



Als men uyt den zuyden komt vertoont aldus de Bay van Dublin / met den hoeck Hout / en het Eylandt Lambey daer benoorden.

De Sevende Vertooninge,

Zijnde

De Noordoost-kust van Yslandt / tusschen Hedenhoo

of Hout / en Hoornhed / als oock Schotlandt daer tegen over.

DEn noord-hoeck van de Bay van Dublin / ghenaemt Hout / is rontom schoon / soo dat men rontom anckeren mach / daer benoorden leggen de Eylanden Yslants-ey en Lambey. Yslants-ey (Yslandts-Ey.) is het kleynste / lept tusschen den voorsz. hoeck Hout en Lambey / aen de west-zijde staet een Kapelleken / daer neffens mach men Reede maken. Aen het zuyd-eynde loopt een steenigh Rif af / dat moet men schouwen. Tegen over dat Eylandt / aen 't vaste landt / leydt een Haven voor klepne Schepen / aen een Stedeken / geheeten Maleheal. (Maleheal.) Onder Lambey mach men setten onder de noord-zijde voor een zuydelijcke wint / op 12 / 13 vadem / maer voor een wint uytter zee moet men wijcken aen de west-zijde / neffens een Edelmans huys / en setten 't daer; doch ten isser niet seer goet leggen / overmits het daer altijt geweldigh rolt. (Lambey.)

Omtrent 4 mijlen noordwest ten noorden van Lambey / leydt de Haven van Dzodach / daer tusschen beyden / Lambey naest / dicht by lande leggen de Uytklippen / geheeten de Skeres. Omtrent een halff mijl benoorden Lambey leydt een groote Klip / geheeten Gock a bil / daer mach men aen beyde zijden om loopen. (Dzodach.)

Dzodach heeft een naeuwe kromme Haven / daer 't niet wel in te komen is sonder Lootsman / of yemant die daer wel bedreven is.

Dzie ofte vier mijlen daer benoorden leydt de Haven van Dondalck / die is seer ondiep / en wort weynigh bevaren; met leegh water mach men te voet daer over gaen. (Dondalck.)

Noorden ten westen omtrent acht mijlen van Lambey / vijf mijlen benoorden Dzodach / en twee klepne mijlkens van Dondalck / leydt de Haven van Carlingh-Foort. (Carlingh-Foort.) De Noord-

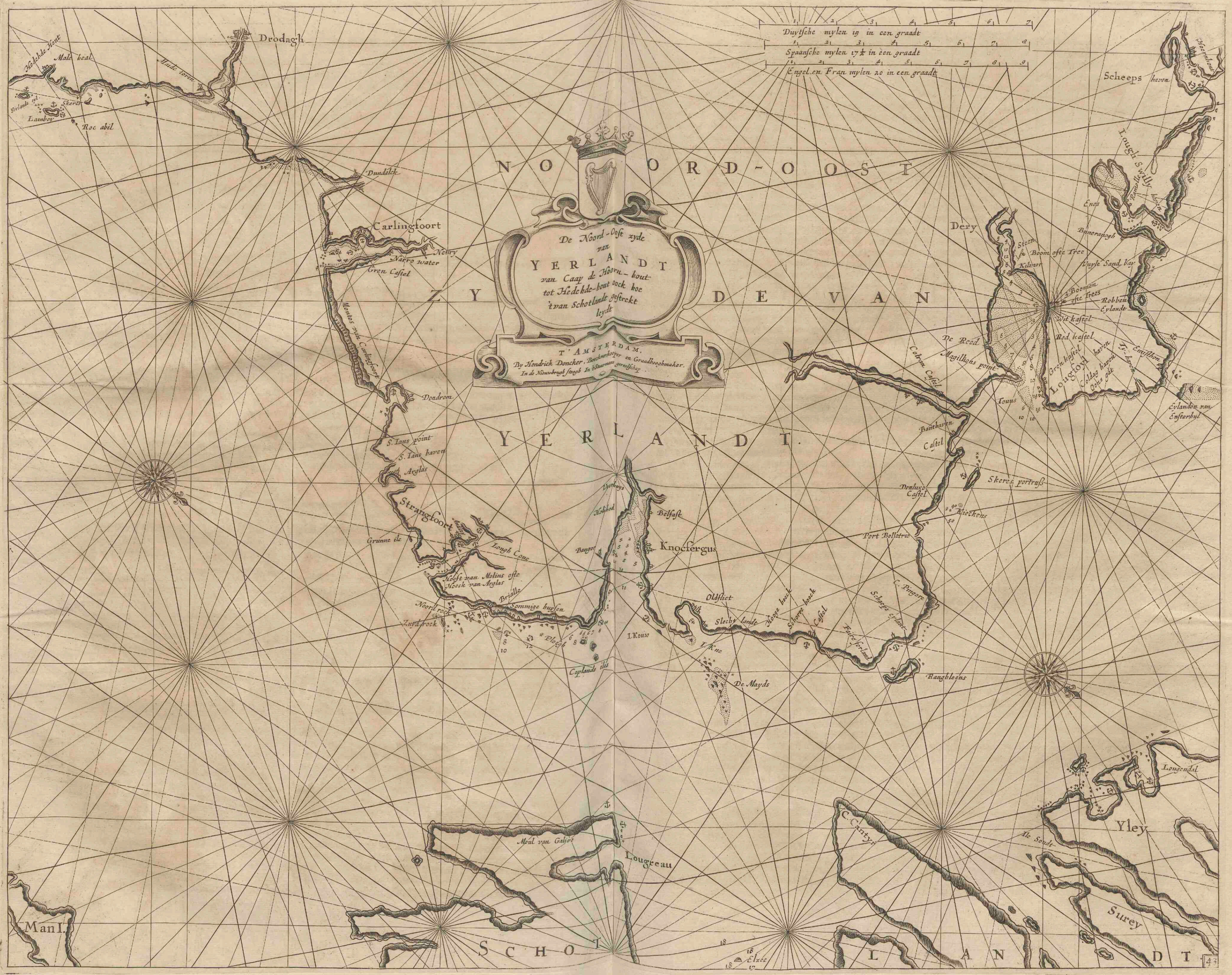

Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engel. en Fran mylen 20 in een graadt
De Noord-Oost zyde van YERLANDT van Caap de Hoorn-hout tot Hedehde-hout oock hoe 't van Schotlandt gestrekt leydt
T'AMSTERDAM.
By Hendrick Doncker, Boeckverkooper en Graadbooghmaker.
In de Nieuwbrugh steegh In 't Stuurmans gereedschap.
NOORD-OOST ZYDE VAN YERLANDT.
Drodagh
Hedehde Hout
Male heal
Maide toren
Skeres
Lambey
Roc abil
Dundalck
Carlingfoort
Nenry
Narro water
Gren Castel
Montes van Carlingfoort
Dondrom
S. Ians point
S. Ians haven
Arglas
Strangfoort
Grunne ile
Longh Cone
Hoeft van Molins ofte Hoeck van Arglas
Brialle
Sommige huysen
Noord rock
Zuyd rock
Ploegh
Coplands iles
Belfast
Knocfergus
Bangor
Oldfliet
Slecht landt
Hooge hoeck
Schorne hoeck
Castel
Faire forland
Schaepe eylant
C. Pingore
Ranghleens
I. Kouw
I. Kne
De Mayds
Dery
Steen
Boom ofte Tree
Kilmor
Boomen ofte Trees
Wit kastel
Rod kastel
Robben Eylandt
Vuyle Sand bay
Enes
Buneranogh
Lough Swilly haven
Scheeps haven
Hoornhout
De Reed
Magilhons point
Colran Castel
Touns
Lougfoyl haven
Coldag haven
Oons gat
Ty-haven
Emisthon
Eylanden van Ensterhyl
Bantbaven
Castel
Skeres portruss
Donluxo Castel
Kieckens
Port Bolletrio
Lougendal
Yley
Ile Soudt
Surey
C. Cantyr
Moul van Galivo
Lougreau
Man I.
SCHOTLANDT
Elzee

Noozd-hoeck van die Havens is wat vupl en rudsachtigh/ dan men mach op 't loot daer by om loopen / de zupd-hoeck is heel vupl met Klippen en Blinden / die moet men schouwen / en loopen by de noozd-wal in. Eenige seggen dat men tusschen die Klippen en de zupd-hoeck mach deur loopen met klepne Schepen / maer 't is niet sonder perijckel; als men binnen de Blinden is / moet men na de zupd-wal toe loopen / en voozt daer by langs heen tot booz het Stedeken Carlingh-Foozt / en setten 't daer op ses / seven ofte acht vadem / soo dzoogh als men wil. Men soude daer in 't stijck mogen zeplen / en een Schip bergen sonder Ancker ofte Touwen. Gzoen-kasteel lepdt aen de noozdoost-zijde van de Haven / een half mijl van Carlingh-Foozt.

Gzoen-kasteel.

Omtrent vijf mijlen noozdoost ofte wel soo oostelijck van Carlingh-Foozt / lept een uptstekende hoeck / genaemt Sint Jans-point / daer tusschen beyden / omtrent ten halven / leggen de Montes van Carlingh-Foozt / een hoogh Gebergte. Van Sint Jans-point loopt een Steen-rif af / daer men hem van wachten moet. Een groote mijl benoozden Sint Jans-point lept Arglas / van daer voozt tot de Haven van Strangh-Foozt is 't dzie klepne mijlkens.

Sint Jans point.

Arglas.

Van de noozd-hoeck van de Haven van Strangh-Foozt schiet een vupl klippigh rif af. Een wepnigh van de zupd-hoeck af lept een blinde klip / die met half ebbe boven water komt. Om in dese Haven te zeplen / moet men die voozsz. Blinde aen baghboozt laten / en loopen daer benoozden om / maer hem wel wachten van 't voozsz. Rif aen de noozd-hoeck. Men mach oock bezupden de voozsz. Blinden tusschen die en den hoeck deur loopen / maer daer benoozden om is 't beste ende ruymste gat. Wat het innewaerts lepdt noch een andere blinde klip aen de noozdoost-zijde / die moet men aen stuurboozt laten als men in zeplt. Als men dan soo verre komt tot Audleys Castle / daer mach men anckeren / of voozt in loopen tot om den hoeck aen baghboozt / en setten 't daer achter.

Omtrent anderhalf mijl benoozden Strangh-Foozt leggen de Klippen Zupd-rock en Noozd-rock.

Van Stranghfoozts-haven noozdwaert streckt de kust boozt noch nooz noozdoost een klepne mijl / tot een hoeck die sommige noemen den hoeck van Arglas / andere de hoeck ofte het Hooft van Molines / van daer voozt ontvalt de kust na de Bay van Knockfergus noozd noozdwest.

Hoeck van Arglas.

Caep de Molines.

By dien voozsz. hoeck van Arglas of Kaep de Molines / te weten: daer benoozden een klepne half mijl leggen twee groote Klippen / de zupdelijckste heet de Zupd-rock / die lept omtrent een half mijl bezupden de noozdelijckste / genaemt de Noozd-rock. Van het zupd-eynde van de Zupd-rock loopt een Steen-rif af / wel een half mijl verre / oock een van de noozdoost-hoeck een groot stuck noozdoost in zee. De Noozd-rock is een groote rye Klippen / die veel met hoogh water onder loopen. Daer loopt oock een vupl rif af na lant toe / soo dat men qualijck tusschen die Klippen en het baste landt mach deur zeplen / ofte men moest daer uptnemende wel bedzeven zijn: Maer tusschen de Noozd-rock en Zupd-rock gaet een schoone wijde Voert deur / daer men tusschen deur laveeren / ende tot veel plaetsen setten mach / is over al goede en klare zandt-grondt / 6 / 7 / en 8 vadem diep.

Zupd-rock.

Noozd-rock.

Van beoosten de Zupd-rock / na de Eplanden aen de oost-hoeck van de Bay van Knockfergus / ghenaemt Hoppen ofte Hoplants-Isles / (van onse Schippers de Koopmans Eplanden) is de cours noozd noozdwest vijf mijlen: want als men van d'oost-zijde van die Eplanden zupdwaert zeplt / loopt men met een zuyd zupdoostе gang ruym ghenoegh bupten de Noozd- en de Zupd-rocks heen. Daer tusschen beyden leggen noch verschepden Eplandekens / Klippen en Blinden / daer men hem booz wachten moet / als men na by die wal komen wil.

Hoplandts-Isles.

De Koplandts-Isles ofte Koopmans Eplanden leggen omtrent een Engelsche mijl van landt / zijn op de bupten-zijde t'zeewaert schoon / maer aen de binnen-zijde loopen daer sommige Reven ende Vuplen af / midts waters daer tusschen deur is 't vijf en ses vadem diep / maer het is best daer bupten om te loopen / 't en waer booz pemant die daer heel wel bedzeven is. De noozd-hoeck van de Bay van Knockfergus lepdt verschepden van de Koplandts-Isles 3 of 4 mijlen noozdwest of wel soo noozdelijck / want met een zupdoostе gangh van die noozd-hoeck na de voozsz. Eplanden dat loopt daer ruym bupten heen.

Bay van Knockfergus.

De Bay van Knockfergus is een groote wijde Voert. Omtrent twee mijlen / die Bay inwaert / west van de Koopmans Eplanden / is de Reede booz Knockfergus; daer is goede Ancker-grondt op dzie en vierdehalf vadem. Wat meer uptwaert na de noozd-hoeck / oock aen de noozd-zijde van de Bay staet een Kasteel / geheeten Mupshils-Kasteel / daer neffens is een Zant-bapken / daer 't seer goet setten is / soo wel booz groote als klepne Schepen / booz noozden en noozdweste windt / maer een zupdweste windt maeckt op dese plaetsen sobere Reede.

Recht benoozden de noozd-hoeck van de Bay van Knockfergus lepdt een Eplandeken / geheeten Rouw / van daer streckt de Kust van Yerlant voozt noozd noozdwest omtrent 7 of 8 mijlen tot het Eplandt Rachleens / daer tusschen beyden leggen de negen Maides ofte negen Maeghden / een mijl bupten landt / ende stijf twee benoozden de Bay van Knockfergus / dat zijn groote Klippen / die wepnigh boven water leggen / ofte leege klippige Eplandekens ende meenighte Klippen daer by onder water / die na 't noozd noozdoost soo veer uptstrecken / dat mense op een groote mijl ofte anderhalf daer niet en mach ghenaecken. Daer loopen eenige Killen deur die Vuplen / daer men ter noodt soude mogen deur zeplen / maer 't en is niet geraden te ondersoecken als men beter mach. Niet seer lange geleden quam een Man by nacht onbekent daer in / hy lieper deur alleen op 't gesicht van 't bzeecken en barnen des waters / en ghenaeckter onbeschadight deur / maer niet sonder groot gevaer. Die van het Faire Fozlant afkomt moet ten minsten zupdoost ten oosten aen gaen / om bupten die voozsz. Vuplen heen te loopen; van de west-zijde loopt oock een steertken Klippen af na landt toe. Voozts is het daer schoon / soo dat men daer binnen deur mach zeplen / dan men mach die Meyden niet nader komen als omtrent ten halven tusschen beyden / maer de Cust soo na als men wil / die is schoon en klaer / met veel Bayen daer men 't over al setten mach; hier en daer legghen noch eenighe Klippen / maer al boven water / daer is niet dat hinderen kan / of men kan het sien.

Rouw-Eplant.

De Maides.

Een groote mijl benoozden de noozd-hoeck van de Bay van Knockfergus / en een half mijl zupd zupdwest van de Meyden / lepdt een Haven / gheheeten Oldbliet. Om die te kennen / als men upt den noozden komt / siet men twee plompe Torenkens / het eene wat hooger / als het ander / gelijck of men een Schip sagh met zepl en fock / sonder mars of top-zepls / die staen op de noozd-zijde van die Bay. Aen de zupd-hoeck lept een klepn ront Eplandeken ofte klip / geheeten de Knie / een kennelijck merck om dese Bay te verkennen / men loopt daer mits waters in. Maer als men upt den zupden komt / en dat Eplandeken Knie in 't ghesicht krijght / loopt men daer dicht by om. Van Oldbliet noozdwaert tot Faire Fozlant is 't voozt een heel schoone kust / daer men dicht by heen mach zeplen byp en onbeschroomt / of men moet verre van landt af loopen / na de Schotse kust / bupten de voozsz. Meyden om.

Oldbliet.

Eplant Knie.

Faire-hed ofte Faire Fozlandt is d'uptterste noozdoost-hoeck van 't baste lant van Yerlant / lept recht bezupden het Eplandt Rachleens / alsoo dat desen hoeck en de oost-hoeck van Rachleens omtrent zupden en noozden van malkanderen leggen.

Faire Fozlant.

By de Rachleens ofte Faire Fozlant / de noozdoost hoeck van Yerlandt / komt Schotlandt en Yerlandt op het naest aen malkanderen. De Rachleens is een Eplandt daer men rontom mach zeplen / het zy daer benoozden ofte bezupden om / soo men wil / na dat het aen de wint of stroom mach te pas komen. Aen de zupdwest-zijde is een schoone Bay / daer het goet leggen is byna voor alle winden.

Als men van bewesten komt / schijnt het bezupden den Rachleens dicht te wesen sonder openingh / overmits de oostelijckste hoeck van Yerlant / Faire Fozlant wat verre achter de Rachleens upt steeckt / maer als men daer tusschen komt doet het hem allenghskens selfs open. Aen beyde zijden zijn de wallen daer black en schoon / soo dat

men daer setten mach waer men wil / 't zy aen de Kust van 't vaste lant van Verlandt op 8 of 9 vadem / ofte in de bocht onder het Eylandt op schoone zandt-grondt.

Tegen over de Kachleens / dicht by't vaste landt / leydt noch een kleyn hooghachtigh Eylandeken / gheheeten het Lams- ofte Schapen-Eylandt / daer bezuyden mach men niet om zeylen / maer tusschen dat en het Eylandt de Kachleens is 't wijt genoegh.

Lams-Eylant.

Van de Kachleens tot de Skeres Poztrusch / is de cours west zuydwest verschepden 5 mijlen. Omtrent anderhalf mijl daer beoosten aen't vaste landt / leydt Pozto Belletrie / een quade Reede voor groote Schepen / de gront is daer vuyl en scherp.

Tusschen Pozto Belletrie en Skeres Poztrusch / de Skeres naest / leggen de Rieckens / dat zijn blinde Klippen / daer men aen beyde zijden mach om zeylen / om achter Skeres Poztrusch te Reede te loopen.

Rieckens.

Skeres Poztrusch.

De Skeres Poztrusch is een klippigh Eylandt / heeft aen de zuyd-zijde een schoone Bay / daer men op 6 / 7 vadem schoone Zandt-grondt beschut mach leggen voor alle winden / behalven voor een oost noordoostе wint / die waeyt daer langhs de wal open in. Om achter dit Eylandt te komen upt den oosten / moet men dicht by't vaste landt langhs loopen / om de voorsz. blinden / de Rieckens / te schouwen / 't is daer over al schoon en klaer; of soo men buyten of benoorden de Rieckens daer achter wil loopen / moet men de oosthoeck van't Eylandt wat schouwen / om een blinde Klip die een weynigh van de oost-hoeck van't Eylandt af leyt. Aen de noordwest-zijde van dese Bay is ook een kleyn engh gat / daer men deur zeylen mach.

Bant-haven.

Recht bewesten Skeres Poztrusch leyt de Bant-haven / daer langhs zeylt op na de nieuwe Stad Colran / dat is een quaet gat om in te komen / soo om het stercke af-water / als om dat het seer ondiep is. Met Schepen die acht voeten diep gaen / moet men ten minsten drie quart van de vloet hebben eer men daer in mach.

Twee mijlen west noordwest van Banthaven / of west ten noorden van Skeres Poztrusch leyt de haven van Lough-Foil / daer voor leydt een groote Zandt-plaet / geheeten de Touns / die van de west-hoeck van de Haven een groot stuck noordwaert van de wal af streckt / als de windt uyt der zee komt / brandt en breeckt de zee daer gheweldigh op. Met kleyne ondiep-gaende Scheepkens mach men met hoogh water bezuyden de Touns in Lough-foil-haven zeylen / tusschen de Touns en de west-hoeck (ghenaemt Magillions-point) in / dan't is daer seer oneffen / en met vol zee komt daer niet boven acht voeten waters / maer bewesten de Touns langhs is 't heel diep. De Touns mach men van buyten om looden op vier vadem.

Lough-foil-haven.

Touns.

Om het gat (dat bewesten de Touns in streckt) te batten upt den oosten ofte by de Touns langhs komende / soo neemt acht op een kleyn Zand-bapken / dat aen de west-zijde effen binnen de noord-hoeck van de Rivier aen het hooge landt leyt / brengt dat by de voorsz. noord-hoeck / alsoo dat ghy dat open sien meught / en zeylt daer op aen tot by het lant: by't lant komende / loopt daer by langs zuydwest aen tot neffens Gzen-kasteel. Soo ghy upt den westen of noorden komt / soo meughdy wy sonder schroomen langs de wal en by den hoeck op't loot om loopen / sonder by de Touns te komen / al wat u hinderen mach meughdy sien. By Gzen-kasteel komende / daer meughdy't setten / alsо dat gy With-kasteel buyten de hoeck van Gzen-kasteel meugt sien / daer suldy achter de Touns beschut leggen voor winden upt'er zee.

Om van Gzen-kasteel op te zeylen / soo loopt op't loot by de west-wal langhs / en schouwt de zandekens die soo hier en daer langhs die zijde leggen / tot dat ghy komt voorby With-kasteel neffens de 3 Boomen / daer is gemeene Reede.

Reede in Lough-foil.

Tusschen Gzen-kasteel en With-kasteel / Gzen-kasteel naest / gaet een Kille of Slenck door de gronden na de oost-wal / die also diep of dieper is als het rechte Vaer-water na With-kasteel. Als men van Gzen-kasteel af komt moet men daer wel op letten / en hem niet veer van de west-wal begeven / om niet in die Slenck te verballen.

Hoe men van de voorsz. Reede voort sal zeylen na de Stadt Dery / kan men upt de Vaerte mercken.

Van Lough-foil-haven tot de Eylandekens Enckterhul / by sommige genoemt Monsterhul / is de cours noordwest 4 of 5 mijlen / dat zijn zwarte Eylandekens of Klippen / niet seer hoogh boven water / leggen recht benoorden de aldernoordelijckste hoeck van Verlant / geheeten Enshon / een hoogh slecht landt / en seer goet te verkennen voor die't eens gesien heeft / ook door sijn gelegenthept. Tusschen die Eylandekens en den hoeck mach men deur zeylen / dan niet sonder groot perijckel voor die daer niet heel bedreven is / om veel buyten die daer tusschen beyden leggen. Anderhalf mijl dwars van Enckterhul in zee loopt een Kuk af / dat men mijden moet / als men daer benoorden om wil zeylen / soo dat men wel 2 mijl zeewaerts houden moet. Onder den hoeck Enckton / aen de west-zijde / mach men Reede maken voor oostelijcke winden / of om't getij te stoppen.

Eylandekens Enckterhul.

Van de Eylandekens Enckterhul tot Lough-Swilly / van eenige genoemt Lockfilie / is de cours zuydwest vier mijlen / dat is een schoone Haven: Om daer in te zeylen moet men de west-zijde schouwen / en by de oost-wal langhs in loopen. 't Lant omtrent Lough-Swilly is het hoogste lant van de gantsche Noord-kust van Verlant / daer aen dat het ook seer goet te kennen is / voor die / upt den noorden komende / daer omtrent verbalt.

Lough-Swilly.

Drie of vier mijlen west zuydwest of wat westelijcker / leydt een ruyme wijde Haven / gheheeten Schaeps-haven / dan is tot sommige plaetsen wat rudsigh / daer binnen mach men beschut leggen voor alle winden. De west-hoeck van die Haven is een uytstekende hoeck / ghenaemt Hoorn-hid / Hoornhooft of Kaep de Hoorn / daer op leyt een Bergh met twee heuvelkens / aen te sien als twee hoornen / daer na wert dien hoeck also genaemt.

schaeps haven.

Hoorn-hid. Kaep de Hoorn.

Aen de west-zijde van dien hoeck mach men ook Reede maecken / en setten het binnen de Klippen voor oostelijcke wint. Tusschen Lough-Swilly en Schaeps-haven leydt noch een Bay daer men anckeren mach / doch de gront is 'er niet heel schoon / daer te neffens / een half mijl buyten lant / leyt een rye Klippen / die met hoog water onder / en met leegh water boven leggen / men mach (als men niet beter mach) tusschen die en't landt deur loopen / maer daer buyten om is 't ruymst en sekerst.

De Kust van Schotlandt.

Longrean.

De Haven ofte Inwijck van Longrean ofte Lokreen in Schotlandt / by den hoeck van Galway / leyt verschepde van Faire Foztlant / de noordoost-hoek van Ylant / oost zuydoost omtrent 10 mijlen / maer de hoeck / geheeten Cantyr / leydt van Loockreen verschepden noordwest en zuydoost 7 mijlen. Daer tusschen beyden gaet een groote wijde Voert noordoost-waert op / gheheeten Dumbritton Fyrth / langhs daer op zeylt men na Glaske in Schotlant.

Dumbritton Fyrth.

Den Inwijck van Loockreen mach men in zeylen / en een goet stuck weeghs wel in laveeren / om daer binnen te setten voor westelijcke winden. Als men de landen aen weder-zijden niet nader komt als op 4 vadem / mach men niet misdoen. Men mach't een stuck inwaerts setten / by de tweede hooge hoeck aen de oost-wal op 10 of 12 vadem.

Omtrent 5 mijlen noorden van de hoeck van Galway / in de voorsz. groote Voert / leyt een hoogh scherp Eylant / rontom schoon / van fatsoen by na als een rock Hoy / genaemt Ailza ofte Elzee / daer mach men bij dicht rontom zeylen / het is daer rontom en dicht by 18 vadem diep.

Elzee Eylandt.

Van Elzee noorden 5 mijlen leydt noch een Eylandeken / dicht aen de oost-zijde van het Eylant groote Arren / geheeten Lamalash of Lamme-Isle / ook rontom schoon / daer mach men rontom zeylen / en onder setten voor alle winden / op 10 / 12 of 13 vadem / te weten tusschen dat Eylant en het groote Eylant van Arren in.

Lamme-Isle.

Noorden ten oosten en noord noordoost / twee groote mijlen van Lamme-Isle / leydt een Eylandt by den hoeck van het vaste landt / genaemt Kommer-Isle / daer beoosten tusschen dat Eylandt en't vaste lant mach men deur zeylen in een schoone Bay / daer men voor alle winden beschut leydt / en van daer voort na Dumbritton of de Rivier van Glaske zeylen. Dat voorsz. Eylant Kommer-Isle leyt van het Eylandt Elzee verschepden omtrent noorden ten oosten.

Kommer-Isle. Bay neffens Kommer-Isle.

Tot

Tot kenniſſe van dat Eylant / als men van Elzee afkomt / of van bezuyden na dat Eylandt toe / ſoo wort men aen de ooſt-zijde van 't vaſte lant / ontrent een groote mijl bezuyden dat Eylant Kommer-Iſle / gewaer een groot Kaſteel / en noch een Kaſteelken een goet ſtuck daer benoorden / dicht op de waterkant / dat ſtaet recht bezuyden het Eylant Commer-Iſle / of de Voert die daer recht beoosten in ſtreckt. Op 't ſelve Eylant ſtaet oock een Kaſteelken dicht aen 't water. Loopt tuſſchen het Eylandt en het vaſte lant omtrent noord noordooſt in / en laet het Eylandt een groote Kabels-lenghde aen baghboort / het vaſte landt aen ſtuurboort / moet ghy meer ſchouwen / om een groot Rif dat daer af ſtreckt na het Eylandt toe / en wat noordwaert aen. Ten eynde dat Rif komende / loopt dan recht na het vaſte landt toe / in die Bay of Voert / en ſet het daer met u Ancker op 10 vadem / neffens een ſteene Huys met een Boomgaert daer by / 't ſal dan omtrent 7 vadem diep zijn achter u ſchip / en vertoyt u daer wel.

Van Commer-Iſle na Glaſke te zeylen

Om upt de Voert van Commer-Iſle op te zeylen na Glaſke / gaet dan eerſt noordweſt ten noorden tot by den hoeck van 't Eylant dat beweſten van u is / en daer by heen noorden aen / te met ooſtelijcker / ten laetſten noordooſt / loopt ſoo al by het ooſt-lant langhs / ſonder daer af te wijcken / ghy ſult niet miſſen voor de Voert van Glaſke te komen. By den hoeck komende / loopt daer by om / eerſt ooſt noordooſt / ooſt / en ooſt ten zuyden / ten laetſten ooſt zuydooſt / al by het zuyd-landt langs / ghy ſult dan een ſtuck voort upt een Kaſteel aen 't zuyd-landt gewaer werden / dicht op de water-kant / met twee Boſchkens Boomen op 't hooge lant / recht ooſt zuydooſt van 't Kaſteel / hout dat voorſz. Kaſteel tuſſchen die twee Boſſchen Boomen / en zeylt daer op aen / ſo ſult ghy recht het diepſte van de Kille langhs loopen / (daer is vijf vadem met hoog / en drie vadem met leegh water.) Van de noord-wal ſtreckt een groote droogte af / die meer als de twee derde-parten van de noord-wal na de zuyd-wal over de Voert ſtreckt / die valt met het laeghſte water droogh / daerom moet men de noord-wal ſchouwen / en by de zuyd-wal langs loopen. Daer ſtaet een witachtigh Kaſteel op de zuyd-wal / daer neffens beginnen de voorſz. Zanden. In de Kille is het ſteeck-grondt / maer na de Zanden is de grondt hardt / daerom als ghy met u loot de hardigheyt ghewaer werdt / dat is een teecken dat ghy die droogten te na komt / zeylt ſoo al voort opwaert na Dunbritton / daer leyt een Eylandeken aen de zuyd-wal / dat is met leegh water aen het landt valt / als ghy daer omtrent twee Kabel-lenghde voor by zijt / ſoo ſettet daer op vijf vadem met hoogh water.

Een zuyden ten weſten Maen maeckt aldaer het hooghſte water.

Tuſſchen Kanghleens en Caep Cantyr in Schotlandt, gaet ſoo ſtercken Gas door / als in 't Gas van Blanckert.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen deſe voorſz. Kuſten maeckt hoogh water een zuyd zuydooſte en noord noordweſte Maen.

De vloet komt hier upt den zuyden en oock upt den noorden / benoorden Yerlandt om / en gemoeten malkanderen omtrent neffens Carlinghfoort / daerſe tegen malkander ſtupten; de ebbe ter contrarie valt benoorden Carlinghfoort na 't noorden / en van daer zuydwaert na 't zuyden.

Aen de Kuſt van Yerlandt van de Zuyd-rock ende Noord-rock tot de Kooplants Iſles maeckt vol Zee een zuyd zuydooſte en noord noordweſte Maen / maer daer benoorden een zuydooſte Maen.

De vloet komt daer upt den weſten / en valt tuſſchen Yerlandt en Schotlant deur / van de C. Cantyr tot de Mul van Galway zuyd zuydooſt / tot aen 't Eylandt Man / daer de vloeden upt den zuyden en noorden malkander ontmoeten. De ebbe ter contrarie valt langhs de Kuſt noord noordweſt / tuſſchen Yerlandt en Schotlandt weſtwaert na de groote Zee.

Tot Egliſtoun in de Voert van Glaſque maeckt vol Zee een zuydweſte Maen.

In de Haven van Longhfoil maeckt vol Zee een ooſt ten zuyden / en weſt ten noorden Maen / de vloet komt daer upt den weſten / en noordweſten.

Aen de Eylanden Eneſterhul en in Schaeps-haven / maeckt vol zee een ooſte en weſte Maen / de vloet komt daer upt den weſten.

Diſtantien, Streckingen en Courſſen.

Met een noord noordooſte courſ loopt men bupten den hoeck Hout / Yerlants-ey / Lambey / en Rock a bil heen.

Van Lambey tot Dzodagh noordweſt ten noorden	4 mijlen.
Van Lambey tot Carlinghs-foort noorden ten weſten	8 mijlen.
Van Carlingh-foort tot S. Jans-point noordooſt	5 mijlen.
Van S. Jans-point tot Strangfoort noordooſt ten noorden	3 of 4 mijlen.
Van Lambey tot de Zuyd-rock noord noordooſt	16 mijlen.
Van de Noord-rock en Zuyd-rock tot de Kooplants ofte Kooplmans-Eylanden / noord noordweſt	5 mijlen.
Van de Kooplmans Eylanden tot de noord-hoeck van de Bay van Knockfergus noordweſt wel ſoo noordelijck	3 of 4 mijlen.
Een mijl daer benoorden leyt de Haven van Oldbliet.	
Van Oldbliet tot de Kachleens binnen de Meyden deur /	noord noordweſt 5 of 6 mijlen.
Van de Kachleens tot Skeres Poytruſh weſt zuydweſt	5 mijlen.
Van Loughfoil tot de Eylanden Eneſterhul noordweſt	4 mijlen.
Van Eneſterhul tot Loug Swilli zuydweſt	4 mijlen.
Van Loug Swilli tot Schaeps-haven weſt zuydweſt wat weſtelijcker	4 mijlen.

Hooghten.

De Eylanden Eneſterhul / aen het noordelijckſte van Yerlandt / leggen op 55 graden 16 minuten.

Hoe haer deſe Landen uyt der Zee vertoonen.



Als men upt den zuyden komt vertoont aldus de Bay van Dublin / met den hoeck Hout / en het Eylant Lambey daer benoorden.



Het Eylant Lambey is aldus / als 't een mijl noordweſt ten noorden van u is.



Dus vertoont het lant recht bezuyden Carling-foort / als die hooge hoeck omtrent vier mijlen noordweſt van u is. Die in Carling-foort wil weſen / moet dicht by de wal in.



Het Landt benoorden Carling-foort vertoont aldus / als de noordelijcke hoeck noorden ten weſten vier of vijf mijlen van u is.



Sint Jans hoeck is aldus gedaen als hy vier mijlen noordweſt van u is.



Dus vertoont den hoeck van Schotlandt / tegen over de Bay van Knockfergus / genaemt Mul van de Galloway / als men daer by langhs zeylt een mijl buyten landt / en dat de noordelijckſte en lage hoeck noordooſt / en de zuydelijckſte zuydooſt van u is. Onder de noord-hoeck is 't aen beyde zijden goet ſetten / op tien of twaelf vadem / voor zuydelijcke en ooſtelijcke winden.



Het Eylant Elzee in de groote Inwijck van Dunbzitton / ber-toont aldus.



't Eylant Lamalasch of Lam-me-Isle/aen de d'oost-zijde van het Eylandt Arren / ver-toont aldus / twee mijlen van u.



Het Eylant Commer-Isle / leggende voor de Voert van Dunbzitton ofte Glaske / doet hem aldus op.



Dus vertoont de C. Cantyr/ als die noordwest ten westen omtrent seven mijlen van u is.



Ile Maen is aldus gedaen / als het vier mijlen zuydoost van u is.

De Achtste Vertooninge,

Waer in is:

De Noordwest-Kust van Yslandt / tusschen Hoornhead en Slynehead.

WEst noordwest omtrent 2 mijlen van Kaep de Hoorn / ofte Hoornhed / lept een Eylandt Tore / daer bezuyden leggen drie Eylanden / geheeten de Eylanden van Balenesse / men mach bezuyden de Tore-Ilandt / te weten tusschen I. Tore en de Eylanden van Balenesse / oock binnen de Klippen deur zeylen.

Tores Isle.

Eylanden van Balenesse.

Van de Torijs / of Eylandt Tore / tot de Eylanden van Aran / is de cours zuydwest 6 ofte 7 mijlen / daer tusschen beyden / niet verre van 't Eylant Aran / leggen sommige hooge Klippen / t'zeewaert schuyns nedergaende / ghenaemt de Staecy van Aran. Langs al de Kust tusschen Hoornhid / en d'Eylanden van Aran is over al goede Ancker-grondt.

Eylanden van Aran.

Staecy van Aran.

Om achter de Eylanden van Aran te setten / komende uyt den noorden / soo loopt by dat groote Eylant langs / dat latende aen stuurboort / tot dat ghy daer binnen zijt / wijckt dan zuydwest-waert op / en setten 't aen de zuydoost-zijde / daer is de Reede. Men mach oock in de Eylanden daer tegen over na 't vaste lant tot verschepden plaetsen anckeren / en voor alle winden beschut leggen.

Op de noordwest-hoeck van Yslandt / een goet stuck te landewaert in / lept een seer hoogen Bergh / van fatsoen by na als een Suycker-broodt / die wert men by klaer weder voor alle andere landen eerst ghewaer / wel 7 mijlen in zee / als dien Bergh oost ten zuyden van u lept / en dan daer op aen zeylt / ghy sult niet missen recht op 't groote Eylant Aran te verhallen.

Van het Eylandt Aran tot den hoeck Telling-hed / by de Iren ghenaemt de C. de Tellingh / is de cours zuyd zuydwest 7 ofte 8 mijlen. Twee ofte drie mijlen benoorden C. de Tellingh lept een Eylandt / geheeten Kaiglene-borne.

Caep de Telling. Telling-hed

By de Caep Tellingh lept een Eylandeken / een klein half mijl van landt / men mach tusschen dat Eylant en de Caep by deur zeylen sonder hinder.

Bezuyden C. de Tellingh / te weten / tusschen de Caep en de Stakes van Brodhaven / lept het landt in een groote bocht / daer veel verschepde goede Havens leggen / als Telling-haven / Kilbeg / Dungal / Baals-haven / Slego / Endrigo en Mope.

Van de C. de Tellingh na Kilbegh / streckt de Kust oost zuydoost omtrent 3 mijlen / daer tusschen anderhalf mijl van de Caep / lept Tellingh-haven / een ronde Bay / met goede zant-gront / daer mogen omtrent 30 Schepen leggen / weste en zuydweste winden waeyen daer open in / voor alle andere windt lept men daer beschut.

Kilbeg.

Kilbeg ofte Kalebeg is oock een schoone ronde Bay / dan is voor aen het in-komen heel enge / als men een wepnigh van de wal is / schijnt het daer al dicht sonder openinge te wesen. Omtrent een half mijl bewesten dese Bay / het vierendeel van een mijl van landt / lept een kleyn Eylandeken dat heel laegh en effen is / aen de beyde eynden slecht nedergaende / dat is een goet merck om dese voorsz. Bay te berkennen. Men mach tusschen dat Eylandeken en 't vaste lant oock deur zeylen / so men wil. Als ghy upt den westen komt / en dat Eylandeken ghepasseert zijt / soo kiest de wal / die is schoon en klaer / ende loopt daer by dicht by heen / tot dat ghy 't open van dese Bay gewaer wort / zeylt daer tusschen beyde wallen in sonder schroomen / daer is niet / so in het gat als binnen in de Bay dat u hinderen mach / so ghy niet op de wal zeylt; daer binnen komende / set waer dat het u belieft op 5 / 6 / 7 of 8 vadem / soo droogh of diep als ghy wilt; aen de noord-zijde binnen de Bay staet een Kasteelken.

Omtrent een mijl meer oostwaert lept noch een Bay binnen sommige Klippen / geheeten Mackzwijns-bay / dan daer is quaet in te komen voor de geene die daer niet bedreven is. Men loopt tusschen de Klippen in / tot dat men daer binnen komt / daer mach men een Schip bergen sonder Ancker of Tou.

Mackzwijns-baye.

Een groote mijl zuydwaert van Kelbegh lept een lange uytsteeckende hoeck / geheeten S. Jans-point. Recht west van dien hoeck / een vierendeel ofte klein half mijlken / lept een groote klip onder water / daer de zee met grooter ghedruys geweldigh op breeckt en stort / tusschen die klip en den hoeck van S. Jans-point mach men bypelijck deur zeylen / 't is daer schoon en klaer.

Sint Jans-point.

Omtrent 2 mijlen beoosten de voorsz. hoeck S. Jans-point / lept de Haven van Dungal / streckende zuydelijck in. Om daer in te zeylen moet men eerst de oost-wal schouwen / die is seer bupl met drooge platen en klippen. Als men komt neffens een Kasteelken dat aen de noord-zijde staet / daer neffens loopt een Kirken van de wal / dat moet men oock schouwen. Om den hoeck van dat Kirken komende / moet men weder na de noord-zijde wijcken / de zuyd-zijde werdt daer black en droogh. Tusschen S. Jans-point en Dungal-haven / langhs de Kust is al goede ancker-gront.

Dungal-haven.

De Haven van Mope heeft voor aen zee een wijde Bay / daer in leggen sommige Klippen. Om daer in te zeylen moet men die alle aen de west-zijde / dat is aen stuurboort / van hem laten / ende loopen na een smal-dupnigh Eylandeken toe / dat heeft aen 't noord-eynde een Kirken / daer moet men bewesten heen / en laten het Eylandeken aen baghboort. Eben binnen dat voorschreven Eylandt lept noch een kleyn rondt groen Eylandeken / dat laet men aen stuurboort / soo haest als men daer neffens komt moet men het Ancker laten ballen / want effen daer voor-by is 't droogh en harde zant-gront. Het grootste Ancker moet men brengen na het voorsz. lange smalle Eylant / en het werp-ancker na het kleyne groene Eylandeken / dat valt daer met leegh wa-

Mope.

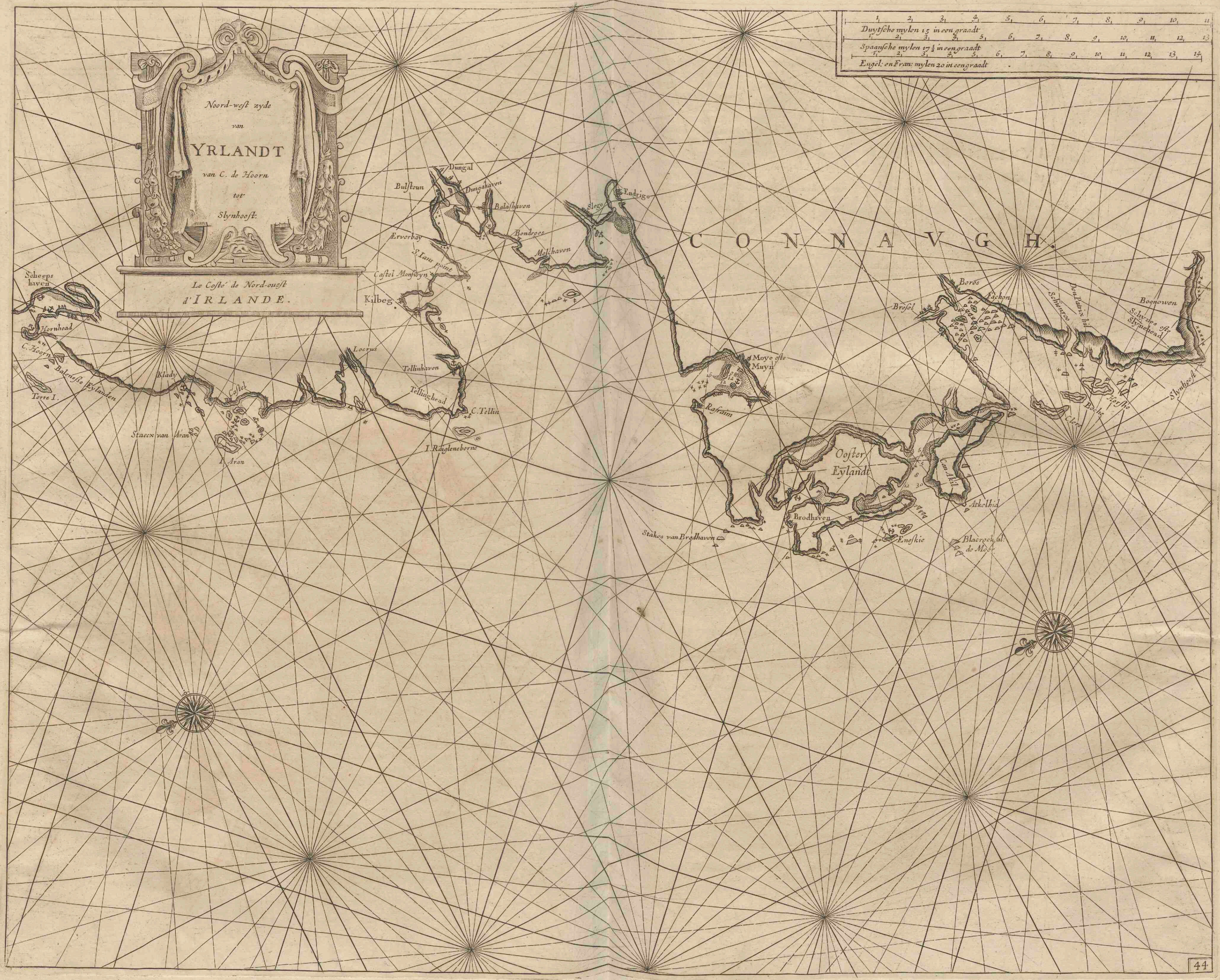
Noord-west zyde
van
YRLANDT
van C. de Hoorn
tot
Slynhoost.
Le Costé de Nord-ouest
d'IRLANDE.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engel: en Fran: mylen 20 in een graadt
CONNAVGH.
Scheeps haven
Hornhead
C. Hoorn
Baleneße Eylanden
Torre I.
Klady
Castel
Staecx van Aran
I. Aran
Locrus
Tellinhaven
Tellinghead
C. Tellin
I. Raigleneborne
Kilbeg
Castel Monsoyn
S. Ians point
Ærverbay
Bulstoun
Dungal
Dungahaven
Balashaven
Bondroes
Melchaven
Slego
Endrigo
Moye oste Muyn
Rafraim
Ooster Eylandt
Brodhaven
Stakes van Brodhaven
Eneskie
Can Akil
Atkelhid
Blacrock al: de Moor
Bores
Brosel
Fachon
Schienroo
Dou Patrix hil
Boonowen
Schynes oste Slynehead
Slynhoost
Horshe
Boche
Clere

water altijdt droogh. Soo men van daer voor 't Stedeken Mupe ofte Mupn wil wesen / moet men daer lichten tot 8 voeten / om tusschen het lange smalle Eylant en de zuyd-gronden deur te komen / daer is met hoogh water en dagelijcks Tp niet meer als 9 voeten water. Over dien hals zijnde / komt men in een Kom ofte Poel / voor het Stedeken Mupn / daer mach men met leegh water vlot leggen. Op de Reede neffens het Eylandeken is het 15 / 16 voet diep.

Staecx van Brod-haven. De Stakes van Brodhaven zijn Uytklippen / leggende noordwaert een mijl ofte anderhalf t'zee / van den hoeck benoorden Brodhaven.

Broad of Breed-haven streckt zuyden ten westen in. In die Voert leggen 3 of 4 Klippen / die moet men aen baghboort laten / en loopen daer bewesten heen / tot binnen de Haven.

Blackrock. Een groote mijl bewesten Brod-haven leydt noch een uyt-hoeck zuydwest van de Stakes verschevden. Van daer streckt de Kust na Blackrock zuyd zuydwest. Blackrock is een groote hooge zwarte Rotse / met meer andere Klippen daer by / leydt van den hoeck verschevden zuyd zuydwest omtrent vijf mijlen / en omtrent een mijl noordwest van den uyt-hoeck van Ackelhid.

Ackelhid. Ackelhid is een hoeck vyy hoogh / doet hem op van verre als een Eylandt / met een groote Zael / daer aen is die seer kennelijck.

Binnen dien hoek leggen noch twee uytmuntende hooge Bergen / die men beneffens den hoeck voor al 't andere lant uyt der zee eerst siet / soo dat den hoeck hem eerst op doet als drie Eylanden. Men mach tusschen Ackelhid en Blackrock deur zeylen / uyt den zuyden komende laet men Ackelhid aen stuurboort / en Blackrock / met de Klippen daer by / aen baghboort t'zeewaert / gaet noord noordoost en noorden ten oosten tusschen beyden deur na den hoeck van Brod-haven / het is daer ruym en wijdt.

Benoorden en beoosten Ackelhid leggen verschevden Havens daer goede Reede is. Recht benoorden Ackelhid mach men oostwaert in loopen / tusschen 't leege lant / daer benoorden aen baghboort / ende 't hooge landt van Ackelhid aen stuurboort / tot heel daer achter / en setten het op 7 / 8 vadem / voor alle winden beschut / men mach van daer weder noordwaert / of achter het landt van Ackelhid om / zuydwaert in zee uyt komen.

Slyne-hooft. Twaelf Penningh. Van Ackelhid tot Slynehid ofte Slyne-hooft (by 't varende Volk Twaelf Penning genoemt / om dat het lant hem op doet aen 12 ronde Heuvelkens) is de cours zuyden ten oosten en zuyden tien mijl. Daer tusschen leggen noch 3 Eylanden voor een groote Inwijck / 't noordelijckste / of naest aen Ackelhid / heet Clere / dat heeft een hooge Bergh aen het noord-eynde heel steyl / en aen 't zuyd-eynde is 't black nedergaende. Het tweede of middelste heet Boche / daer binnen is een Reede voor die om de zuyd begeert te wesen / daer men setten mach op 4 vadem. Het zuydelijckste heet de Horse.

Patricx Hil. Tusschen Ackelhid en Twaelf-Penningh leydt te landewaert in / een seer hooge Bergh als een Suyckerbroot / geheeten S. Patricx-Hil / ofte by sommige Don Patricx / die mach men verre in zee sien / en vertiert langh achter het Voorlant aen de zee / als men noordwaert ofte zuydwaert langs de Kust zeylt. Van Slyne-hooft of Twaelf Penningh tot de Sont van S. Gregorius / voor de Bay van Galloway / is de cours zuydoost 7 mijlen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In alle dese andere voorsz. Havens maeckt hoogh water een oost noordoostse en west zuydwestse Maen. Maer buyten aen landt in zee / een noordoostse en zuydwestse Maen.

Streckingen en Coursen.

Van Caep de Hoorn ofte Hoorn-hid tot het Eylandt Tore w. n. w.	2 mijlen.
Van het Eylandt Tore tot de Eylanden van Aran zuydwest	6 of 7 mijlen.
Van d'Eylanden van Aran tot Telling-hed zuyd zuydwest	7 of 8 mijlen.
Van Caep de Telin ofte Telling-hed tot Kilbeg oost zuydoost	3 mijlen.
Van de Caep de Telin tot de Stakes van Brod-haven z. west	8 of 9 mijlen.
Van den hoeck van Brod-haven tot Blackrock zuyd zuydwest	5 mijlen.
Van Blackrock tot Ackelhid zuydoost	1 mijl.
Van Ackelhid tot Slyne-hooft ofte Twaelf-Penningh zuyden ten oosten en zuyden	10 mijlen.
Van Blackrock tot Kookol noorden ten westen	45 mijlen.

Hooghten.

De Rivier van Galloway leyt op 52 graden 58 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Dese twee Figuuren behooren by de A A aen malkanderen / vertoont de gedaente van 't Landt tusschen Kelbeg en Slego.



Dus vertoont het Landt beoosten de Staecx van Brod-haven na Mope Slego.



Het landt benoorden Blackrock tot de Staecx / en daer bezuyden tot voorby S. Patricx-Hil / vertoont als in dese twee Figuren hier boven afgebeelt staet / als men dwars van Blackrock is.

Dus



Dus vertoont het landt tusschen Blackrock en Ackerhid / als 't oost van u is. Als men meer noordelijcker komt vertieren dese hooge Bergen ook wijdt uyt malkander.



De punt van Blackrock vertoont aldus / als men noordwaert daer af is.

Blackrock.



Dus vertoont de punt van Blackrock / als men daer bezuyden is / men siet dan een spits over de punt / als van een spitse Tooren / maer 't is een hooge spitse Klip / leggende aen de noord-zijde.

Don Patricx of Patricx Hil.



Dus vertoont Sint Patricx Hil als 't zuydoost ten zuyden van u is / niet veer van landt zijnde / daer benoorden aen leggen sommige Eylandekens en Klippen.

S. Patricx Hil.



S. Patricx Hil.



Blackrock.

Dus vertoont de tweede hoeck benoorden Blackrock / leggende op de hooghte van 54 graden en een half.

De Negenste Vertooninge,

Zijnde

De West-Hoecken Zuyd-Kust van Yrlandt / tusschen Slynehead en Corck-haven.

Eylanden van Aron.

VAn Slynehead tot voor de Bay ofte groote Inham van Galloway / is de cours zuydoost 7 mijlen / waer voor leggen drie groote Eylanden / geheeten de Eylanden van Aron / het noordelijckste is het grootste / sy worden bewoont / doch men kan de Toorenkens van buyten niet sien. Het gat / tusschen 't noordelijckste en middelste / heet de Sont van S. Gregorius / die is aen beyde zijden reyn / sonder eenige buyten / soo dat men daer in mach laveren van 't een Eylandt tot het ander / sonder misdoen. De noord-zijde van 't middelste Eylandt is niet dan loutere steyle steene Klippen; als men binnen de Eylanden komt / moet men het middelste wat schouwen / om een Kik ken dat daer af streckt.

S. Gregorius Sont.

Men mach ook benoorden het noordelijckste Eylant zeylen in de groote Bay van Galloway. Desgelijcks mede bezuyden het zuydelijckste / te weten tusschen 't zuydelijckste Eylant en het vaste lant deur / maer dat Eylant is aen het zuyd-eynde buyl / daerom moet men dicht by de zuyd-wal langhs loopen / ofte ten minsten twee derdendeelen water na het Eylandt laten / soo in het in- als uyt-zeylen.

Blackhead.

Een stuck binnen de Eylanden aen de zuyd-zijde leydt een hooge zwarte hoeck / genaemt Blackhead / daer moet men na toe loopen / en daer by langhs in / het sy dat men ofte van bezuyden / ofte door S. Gregorius Sont / ofte van benoorden in komt: want de noord-zijd van de Bay is buyl en rudsigh. omtrent twee mijlen noordoost van Blackhead / leyt een Eylant / geheeten Motton Isle / daer achter aen de oost-zijde moet men setten in een Poel op 5 of 6 vadem. Motton Isle

Voorder en mach men de Rivier noord-waert aen niet op zeylen met Schepen / dan alleen met Schuyten. Een noordoostе en zuydweste Maen maeckt daer vol Zee / en vloeyt in die Inwijck soo sterck / dat de Klippen / die met het leeghste water boven komen / daer mach men met het hooghste water over heen zeylen / met leegh water by springstroom / valt de grondt west zuydwest van Mottons Eylandt wel anderhalf mijl weeghs droogh / meest al klippige en rudsige Grondt.

Lupis-hooft.

Als men van Blackhead na Mottons Eylandt zeylt / moet men hem wachten van de noord-zijde / en meest de zuyd-zijde geeren. Omtrent ten halven tusschen beyden leydt een Plate / de noord-zijde naest / daer moet men bezuyden langhs heen.

Van de Bay van Galloway tot Lupis-hooft / de noordhoeck van de Haven van Limrick / is de cours z. z. west 9 of 10 mijlen. Omtrent ten halven tusschen beyden leydt een Eylandeken dat rontom buyl is / met uytstekende klippige steven t'zeewaert / wel anderhalf mijl buyten 't landt.

Haven van Limrick. Beatrix.

Bezuyden den hoeck van Lupis-hooft gaet de Haven van Limrick in. Drie of vier mijlen O. N. O. binnen de voorsz. hoeck leydt een Eylandt / geheeten Beatrix / daer moet men bezuyden om zeylen / en laten het aen baghboort in 't opzeylen. Aen de oost-zijde van dat Eylandt is een goe-

de


De west custen van
YRLANDT.
van
Corckbeg tot Slynhooft
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engel. en Fran. mylen 20 in een graadt
YERLANDT.
Calloway
Voorstadt
Castel
Mottin Isle
Blachead
Maes
Port Niffadoy
Boonowen
Kronekte
S. Kardis
Slynehead al: Slynhooft
S. Gregorius sont
de Eylanden van Aron
Doenshooft
Liskamer
Carohoske
Bartugras
Seatrix
Kilerdan
Lupis hooft
I. Hogs al: Beeren
Lemryck
Borratti
Clara
I. Quoine
Lonchel
Can Sanan
Corck
Corkbeg
Blackhead
Sandbay
Kynsael
Kay
Oldhead al: Oudhooft
Glendore
Rosse
Somrack
Castelhaven
Mount
Abastroa
Stakes
Killhoa
Baltimoer
Ile Sherke
Rosbren
Penaser
Scholhaven
Long Iland
Limcon
Salmonlap
Balgobben
Abby
Langershaven
Weddy
Bantrey
C. de Clare
Fastne
Crookhaven
Mesanhead
Scheaps hid
Castelen hid
Bierhaven
Blachid
Sermoy
Sond van Dorses
C. Dorses
Kalf
Koe
Bul
Skryst
Wenis
Balesschellogh
Valencia I.
Cleyn Schyllingh
Middel Schyllingh
Groot Schyllingh
Swylyvant moro
Clip als een zeyl
Long Argrum
Kilmare
Donckeryn
Dingle Bay
Dingle loch
3 Susters
Ventry
Castel
C. Sibilla
Sond van Blasques
Enis Morou
Enis Clon
Enis Shree
Horses
Bocken
M. Brandon
C. Miner
Smeryck
I. Rish

de Reede. Op dit Eylandt Seatrix woonen de gezwooren Loots-luyden / als men daer nevens komt / en een ſchoot ſchiet / moetenſe afkomen en u opbzengen. Omtrent ten halven / tuſſchen dat Eylandt en Lupis-hooft / leydt een dzooghte / die moet men ſchouwen / en daer bezuyden langs zeylen. Van het Eylandt Seatrix tot Limrick zijn noch 9 of 10 mijlen; Eerſt van daer 4 of 5 tot het Eylandt Quoine / daer vindt men twee leege Eylanden / daer moet men benoozden langhs dicht bp heen. Van daer o. n. o. na een groote klip / genaemt den grooten Os / voozt zuydooſt na een andere groote klip / geheeten den kleynen Os.

Groote en kleyne Oſſe klippen.

In de Haven booz de Stadt komende / maeckt men 't aen 't Kaſteel vaſt met 3 of 4 touwen / want daer gaet een ſeer ſterck getp / ſoo van vloet als van ebbe. Een ooſt nooz-dooſte Maen maeckt 'er vol zee.

Van de Haven van Limrick of Lupis-hooft / tot de Haven van Smerick / is de cours zuydweſt 5 ofte 6 mijlen / daer tuſſchen leydt de Kuſt met een groote bocht / daer in leggen ſommige Eylandekens / genaemt de Hogs.

Recht beooſten Smerick leydt Brandonhil ofte Sinbzandon / een ſeer hooge Bergh / die boven alle andere landen daer omtrent in hooghten uptſteeckt. Die upt der Zee omtrent die gewelten komt / wozt die Bergh ober alle andere landen eerſt gewaer / en daer dooz lichtelijck verkent. Men mach die 12 / 14 en ſomtijdts 16 mijlen in zee ſien / na datter klaer weder is.

Dzie mijlen weſt zuydweſt van Smerick / een wepnigh van landt af / leggen vier of vijf Eylanden / hooge ronde Bergen en klippen / geheeten de Blaſques / met ſommige Ruoſen en kleyne Eylandekens daer bp. De Doort tuſſchen die en 't vaſte lant heet de Sont van Blaſques / ſtreckt meeſt noozdweſt en zuydooſt deur. Die om de noozd wil weſen / mach aen de zuyd-zijde booz de Sont ſetten / booz weſtelijcke ende noozdelijcke winden / en op geen leeger wal beſet wozden: want ſoo de wint na 't ooſten loopt / mach men ofte deur de Sont ofte bupten de Blaſques om loopen / looptſe na 't weſten ofte daer bezuyden / mach men dooz de Sont loopen / en ſijn repſe bozderen. Daer loopt een ſtercke ſtroom deur / ſoo van vloet als van ebbe / daer moet men giſſingh op maken.

Skellocx of Skillings.

Bezuyden de Blaſques 5 of 6 mijlen / leggen dzie groote klippen / genaemt de Skillings / d'ooſtelijckſte omtrent een mijl / en de weſtelijkſte 2 mijlen bupten lant / als men upt den zuyden komende die eerſt gewaer wert / vertoonen die als zeylen van Schepen. Tuſſchen die Skillings en de Blaſques gaet een groote wijde Inwijck diep te landewaert in / genaemt Dingle-bay / met verſchepde Havens.

Dingle-bay.

Omtrent anderhalf mijl van de Sont van Blaſques / leydt een Haven / geheeten de Ventrie / een groote mijl daer beooſten een andere / geheeten Dingle ofte Dingle Coch / die ſtreckt noozden ten weſten in. Aen de weſt-hoeck leydt een klip / geheeten de Cron / is rontom ſchoon / ſoo dat men aen bepde zijden van die klip mach om zeylen ſonder hinder / met hoogh water bp ſpringh-ſtroom vloept die eſſen onder. Deſe Haven van Dingle en de Skilling leggen verſchepden n. o. ten noozden en zuydweſt ten zuyden 6 mijlen.

De Kron.

Noozdooſt van de Skillings ofte Skellocx / zuydooſt van de Sont van Blaſques / en zuyden ten ooſten van de Ventrie / leyt een Haven aen 't ooſt-eynde van 't Eylant Valentia / geheeten Begeny / die ſtreckt ooſt zuydooſt in / bp den ooſt-hoeck van 't Eylandt moet men wat af wijcken / die is vuyl / en ſtreckt vzp wat veer af. Daer leydt ook een blinde klip aen de zijde van 't Eylandt / daer men hem booz wachten moet. Als men binnen 't gat komt / moet men ooſt ten noozden na de Reede loopen / die is tegen ober een roodt klif dat aen de zuyd-zijde leyt.

Begeny-Haven.

De Skillings en de Caep Doozep leggen verſchepden / noozdweſt en zuydooſt 5 ofte 6 mijlen; daer tuſſchen gaet ook een groote wijde Doort noozdooſt in / daer veel Eylanden / Havens en Reeden in leggen.

Caep Doozep

C. Doozep is een Eylant daer men achter zeylen en Reede maken mach. Om daer in te loopen upt den zuyden / moet men de ooſt-zijde / dat is de zijde van 't vaſte landt / ſchouwen / die is vuyl / en loopen bp de zijde van 't Eylant / langhs tot daer achter / en ſetten 't daer.

Bupten de Caep Doozep leggen dzie groote klippen / de buptenſte ofte weſtelijckſte heet Bul / de middelſte de Koe / en d'ander het Kalf / die zijn rontom ſchoon / ſoo dat men daer rontom tuſſchen deur mach zeylen ſonder ſchzoomen / daer is niet dat hinderen mach of men kan 't ſien.

Bul-koe- en kalf-klippen.

Ooſt zuydooſt en zuydooſt ten ooſten / omtrent ſes mijlen van Caep Doozep / leyt den hoeck Mezanhed ofte Mezanhooft / daer tuſſchen gaet een groote Bay ofte Rivier te landewaert in / met verſchepde Havens en Reeden / geheeten de Bantry.

Mezanhed.

Een groote mijl benoozden Mezanhed leydt een hoeck geheeten dzie Kaſtelhead / daer op ſtaen dzie plompe Torenkens / dan men kanſe qualijck ſien / ten zp dat men bzp dicht bp landt is. Noch een groote mijl noozdelijcker leydt een ſmalle upt-hoeck / geheeten Schaeps-head of Schaeps-hooft. Tuſſchen die twee hoecken gaet een groote wijde Bay in / geheeten Dounames-Bay / daer en is niet te doen noch te halen / maer 't is een bequame plaets om Schepen te bergen / ober al met goede Ancker-grondt.

Dzie Kaſtelhid.

Schaeps-head.

Van Schepſhid tot Bier-haven / is de cours noozden ten weſten / ofte wel ſoo weſtelijck omtrent twee mijlen / die gaet tuſſchen een Eylandt aen de ooſt-zijde en het vaſte landt na de C. Doozep aen de ooſt-zijde in / is omtrent een muſquet-ſchoot wijdt / dat voozſz. Eylant aen d'ooſt-zijde heet Great-Iſle / (dat is groote Eylandt /) ofte het Eylandt van Bier-haven / is omtrent anderhalf mijl langh. Om daer in te zeylen / moet men midts-waters in loopen / booz aen in de Haven is 't ſchoon / ſonder eenige bupten / binnen komende / ſtaet aen baghboozt-zijde een verballen Kaſteelken / daer boozbp leggen twee Kivierkens dicht aen malkander / tuſſchen die Kivierkens ſtaen ſommighe Viſſchers Huyſkens. Men mach wel in de voozſz. Kivierkens zeylen / zijn diep genoegh / maer men ſetter gemeenlijck daer booz / ofte bp 't voozſz. verballen Kaſteelken / of ook noch wel veerder in / 't is 'er ober al goet ſetten en ſchoone gront / behalben te neffens die voozſz. Kivierkens leggen ſommige klippen omtrent mitswaters / die met hoogh water onder / en met leegh water boben leggen / die alleen heeft men daer te ſchouwen / dan men mach 'er aen bepde zijden bp om. Wat verder in de bocht ſtaet noch een Kaſteel / geheeten Out-kaſteel / van daer mach men voozt benoozden Great-Iſle / of het Eylant van Bier-haven / langs zeylen / en komen daer beooſten upt in de Bantry. De Doort benoozden dat Eylandt is ruym / wijt en ſchoon / 13 / 12 en 10 vadem diep. De ooſt-hoeck van 't Eylandt is een ſpitſe ſcherpe hoeck en heel vuyl / daer loopt een ſteenrif af / daer van ſommige klippen onder / en ſommige boven water leggen / ook met het leegſte water / maer de zijde van 't vaſte landt is ſuyver en ſchoon. In dit gat leggen noch twee groote klippen hoogh boven water / maer rontom ſchoon / men mach daer tuſſchen die klippen ofte daer bezuyden / tuſſchen die en 't voozſz. ſteen-rif / ook daer benoozden langhs tuſſchen die en 't vaſte landt deur loopen / ſoo in 't in komen als upt zeylen / daer en is niet bp dat hinderen kan of men kan 't ſien.

Reede in Bier-haven.

Out-kaſteel.

Van Bier-haven tot de noozd-hoeck van 't Eylant Widdy / ſtreckt de Bantry ooſt noozdooſt en noozdooſt ten ooſten vijf of ſes mijlen. Neffens het Eylandt van Bier-haven / midden in 't Baer-water / is 't diep 40 / 36 en 30 vadem / voozbp het Eylandt 15 en 16 vadem / maer veerder in / tegen het Eylant de Widdy / wert het weder 20 en 25 vadem diep. Men mach aen bepde zijden van het Eylandt Widdy (dat omtrent een mijl langh is) om loopen / maer benozden om is 't beſt.

De Widdy.

Om daer benoozden of beooſten om te zeylen / mach men bzp dicht bp de noozd of ooſthoeck om lopen / maer een wepnigh om den hoeck loopt een vuyl ſteen-rif af / een kleyn muſquet-ſchoot van de wal / dat met hoog water onder leyt / maer met halfebb' begint boven te komen / dat alleen heeft men daer te ſchouwen; daer voozbp zijnde mach men 't ober al ſetten. Om dien voozſz. hoeck leggen 2 kleyne Eylandekens neffens het groote; men mach aen bepde zijden / ofte daer binnen of daer bupten bp om loopen / na een wit Edelmans Huys op 't vaſte lant / en ſetten 't daer neffens / op 3 / 4 of 5 vadem / ſoo diep of dzoogh als men wil / na dat men na of veer van de wal wil leggen / 't is daer al ſchoone gront.

Om bezuyden Widdy om te zeylen.

Die bezuyden Widdy wil om zeylen / dient daer wel bedraeven te wesen / 't is tusschen de Widdy en 't lant daer bezuyden tot sommige plaetsen steenigh en vuyl. Van 't westeynde van de Widdy leggen ock sommige Vuylen een stuck t'zeewaert / sommige boven en sommige onder water.

De Abdye.

Bezuyden de Widdy / op 't vaste landt / leyt een Kloosster ofte Abdye / by de Vren de Abdy ghenaemt / daer neffens is de gemeenste steede / en seer goede gront op 4 / 5 ofte 6 vadem / na dat men van landt leydt ; daer benoorden leydt een Eylandeken / in 't midden soo laegh / dat de zee by springhstroom daer over loopt / en dat in tween deelt.

Balgobben.

Een kleyne mijl beoosten de Abdy leydt een Stedeken op een Rivierken / geheeten Balgobben / daer mach men met hoogh water met de Boot op varen / maer met leegh water valt het droogh.

Een groote mijl west noordwest van de oost-hoeck van Widdy / leyt een Haven / geheeten Langerk / als men van de voorsz. hoek daer na toe zeylt / ontmoet men ten halven / regt in dat vaerwater / een groote klip / daer men aen beyde zijden mach om zeylen / doch daer buyten om is 't best. Aen de buytenste zijde is 't schoon en klaer / maer aen de binnenste zijde leggen sommige Vuylen. Die binnen deur wil zeylen dient daer wel bedraeven te wesen. Die voorsz. Haven Langerk streckt noord noordwest in / effen daer binnen / voor aen stuurboorts-zijde / leggen sommige Vuylen / die met leeg water en springstroom boven komen / die moet men schouwen / anders is 't daer binnen over al goet setten / en goede gront / daer is niet meer dat hinderen mach / of men kan 't sien.

Langerf-haven.

Als men by het Eylant de Widdy is / omtrent midden in de Bay / daer mach men het lant buyten het Eylant Bierhaven aen de west-zijde van de Bay niet sien / om dat het daer bewesten heen soo westelijck ontvalt.

Van Melanhed tot Cabo de Cleare is de cours oost ten zuyden verschepden 5 mijlen. Omtrent 2 mijlen binnen of beoosten Melanhed / noordwest van de C. de Cleare leyt een haven / geheeten Kroockhaven. Die / uytten oosten komende / daer in begeert te wesen / loopt by de C. Cleare om / noordwaert daer by op / soo lange tot dat hy benoorden het Eylant van C. Cleare mach deur sien in zee / als deur een gat / en set dan sijn cours west noordwest / houdende dat voorsz. gat benoorden C. de Cleare open / so sal hy recht voor Kroock-haven verballen / die streckt west zuydwest in. Men set het daer voor het Stedeken op drie en derdehalf vadem. Het plagh eertijts daer dieper te wesen / dan is meest door 't ballast werpen bedorven / men mach ock wel uytterlijcker setten als voor 't Stedeken / daer is 't dieper en over al schoone gront.

Kroock-haven.

Twee kleyne mijlen ofte anderhalf mijl west ten zuyden van Cabo de Cleare / leydt een hooge steyle klip alleen in zee / geheeten Fastne / die vertoont / als mense eerst gewaer wert / als een zeyl.

Fastne Klip.

Noorden ten westen / 3 of 4 mijlen van die klip / leyt een Haven / geheeten Schol-haven.

Schol-haven.

Recht beoosten het Eylant van C. de Cleare leydt een ander Eylant / geheeten Il Sherke ofte Baltimoer. Daer beoosten / tusschen dat Eylant en het vaste lant / gaet een Haven in na het voorsz. Eylant / genaemt Baltimoer-haven. Voor in 't inkomen is die engh / maer binnen die enghte is 't ruym en wijdt / daer mach men aen beyde zijden setten waer men wil / en voor alle winden beschut leggen. Aen de west-zijde binnen de Haven leydt een Kloosster / dicht daer voor mach men 't setten op 5 en 6 vadem / midden in de Haven is 't 6 en 7 vadem diep. Een wepnigh benoorden dat voorsz. Kloosster staet een Kasteel op een hoeck. Voor in 't enge van de Haven leyt een blinde klip / de oost-zijde naest / en binnen midden in de Haven leyt een steen / die met hoogh water onder / en met leegh water boven leyt / anders is 't er niet dat hinderen kan. Recht beoosten buyten de Haven leydt noch een klip 6 ofte 7 schips-lenghde van de wal.

Eylant Baltimoer.

Baltimoer-haven.

Om binnen de Eylanden van C. de Cleare deur te zeylen.

Benoorden het Eylant van Il Sherke ofte Baltimoer / mach men westwaert op tusschen Il Sherke en het Eylant Spain deur / en komen soo by Caep de Cleare weder uyt in zee / doch niet dan met kleyne Schepen / en niet sonder perijckel. Tusschen Il Sherke ende Spain is met half vloedt niet meer als 12 ofte 13 voet waters / ende ten vloedt 'er niet meer als 10 voet op ende neder. Tot verschepden andere plaetsen tusschen die Eylanden is 't rudsigh en ondiep / dat binnen deur te varen is niet te doen / sonder daer wel bedraeven te zijn / en dan noch by hoogh water en springh-stroom.

Staecy.

Een kleyne mijl beoosten Baltimoer leggen de Staecy / een vierendeel mijls buyten landt / dat zijn 5 ofte 6 hooge steyle klippen. Als men uyt den oosten by het landt langhs komt / en die eerst gewaer wert / schijnt het niet anders als eenige spitse Torens by een te zijn / men mach tusschen die en 't vaste landt deur zeylen / 't is 'er wijt en braet genoegh.

Kastel-haven.

Noordoost omtrent twee mijlen van die voorsz. Staecy leydt Kastel-haven / daer buyten aen de oost-zijde leydt een Eylandeken / dat laet men in 't in-zeylen aen stuurboort / een ander kleyn black Eylandeken aen baghboort / die leyt soo dicht aen 't lant / dat men met leegh water droogh-voets daer van 't vaste landt mach gaen. Binnen de Haven staet een Kapelleken / als men daer in zeylen wil / loopt men daer op aen / wyp dicht by 't voorsz. Eylandeken aen de oost-zijde langhs / binnen de Kapelle komende / wert men ock een Kasteel gewaer aen de west-zijde ; Tegen over dat Kasteel mach men 't setten op 12 vadem.

Van Kastel-haven na Oldhoofd streckt de Kust meest oost noordoost en west zuydwest / maer C. Cleare en Oldhoofd leggen verschepden oost noordoost en west zuydwest 10 ofte 11 mijlen.

Can Donedody. Klandore.

Omtrent ten halven / tusschen Castel-haven en Oldhoofd / leydt een hoogen hoeck / by de Vren ghenaemt Can Donedody / daer neffens aen de west-zijde is een goede Haven / geheeten Klandore / om daer in te zeylen moet men dicht by dat voorsz. landt aen de oost-zijde langhs loopen / om een rye klippen te schouwen / die aen de west-zijde leyt / en een stuck na de oost-wal toe streckt / daer binnen komende set men het voor een Kasteel / op 5 / 6 of 7 vadem.

Oldhed

Oldhoofd ofte C. de Velho (by de Engelschen Oldhed ghenaemt /) is een hoeck die verre buyten het andere landt met een smalle streeck uytsteeckt / op 't uytterste zuyd-eynde hoogh en schor / als men by 't lant langs komt uytten oosten of westen / en die eerst gewaer wert / schijnt het een Eylant te zijn / op 't hooghste staet een verballen Kasteel met drie Toorens / daer van is de middelste de hooghste. Aen beyde zijden van dese uytstekende hoeck mach men 't setten / soo diep ofte droogh als men wil.

Kinsael.

Omtrent anderhalf mijl noorden ten oosten van dien hoeck / leyt de Haven van Kinsael / streckende noord noordoost in / men mach daer midswaters tusschen bey de landen in zeylen / daer en zijn geen Vuylen voor / noch in 't gat / dan een blinde klip dicht aen de oost-hoeck. Als men van Oldhoofd komt of upt den zuyden / en een verballen Kasteel / dat binnen de Haven aen de oost-zijde staet / houdt effen buyten de binnenste oost-hoeck van de Haven / soo mach men die klip niet bezeylen. Omtrent een half mijl beoosten 't gat leggen twee groote zwarte klippen / d'een wat veerder van de wal als d'ander. Als men upt den oosten komende dicht by den oost-hoeck wil om loopen / en de zuydelijckste (dat is de grootste) houdt recht aen de oost-hoeck / soo loopt men binnen de klip aen de hoeck / dat is tusschen de klip en den hoeck deur / maer soo men de noordelijckste of kleynste houdt een wepnig buyten de voorsz hoeck so lange tot dat 't voorsz. verballen Kasteel komt binnen den binnenste oost-hoeck / soo loopt men daer buyten heen / dan voert midswaters by de oost-wal langs. Recht voor by 't voorsz. verballen kasteel leydt een kasteel aen de west-zijde op een hoeck / daer loopt een blackte af / die moet men schouwen / en daer te neffens dicht langs de oost-wal heen / by dat kasteel om westwaert op na de kap van Kinsael / daer voor mach men 't setten op 8 of 9 vadem / en voor alle winden beschut leggen. De Stadt Kinsael leydt een wepnigh daer benoorden in een Inwijck met weecke modderige gront / die met leegh water een stuck weeghs droogh valt.

Dese mijlen beoosten Kinsael leydt de Haven van Kurck / daer tusschen / een kleyne mijl bewesten Kurck / siet men (langs die kust zeylende) twee steyle Heuvelen als Toorens in 't landt / niet verre van den anderen / dat zijn seer kennelijcke teyckens om die Kust te verkennen. Als men neffens de oostelijckste is kan men 't gat van Kurck sien / dat streckt noord noordwest in / binnen is 't wijdt en breedt / en streckt met een wijde Rivier te landewaert in. Aen d'oost-

zijde

zijde een stuck binnen leydt de hoeck daer een Steen-rif af streckt / dat moet men schouwen. Daer tegen over / aen de west-zijde wat beer inwaert / leydt een ander hoeck met een vervallen Casteel / daer ock een blackte afstreckt / daer benoorden loopt men om na Kurck. Binnen dat Casteel leydt een Cy-havenken in een Zand-bay. Binnen de Haven leyt een Eylandt / daer men rondom zeylen / en aen de zuyd-zijde Reede mach maken. Het is in dese Haven van Kurck met leegh water 7 / 8 en 10 vadem diep.

Recht buyten om den oost-hoeck staet een verballen Casteel op 't leege Landt / en wat meer om oost een vierkante Tooren in een Baley. Een mijl beoosten het gat staet een Tooren op een hooge hoeck dicht aen de waterkant / met 10 of 12 stroyen Huyskens daer by. Noch een mijl oostelijcker / neffens een slechten hoeck / leyt een lange groene bewossen Klip / op de oost-zijde van dien hoeck staet een plon pe Tooren. Voort is het oostwaert aen al laegh Landt / tot den hoeck van Jochul toe.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In alle dese voorsz Havens maeckt hoogh water een oost noordooste en west zuydweste Maen / ofte een streeck later / na datse diep in 't Landt leggen.

Maer buyten de Kust in zee een noordooste en zuydweste Maen.

Aen Mesanhed / C. de Cleare en de Kusten daer beoosten maeckt hoogh water een west zuydweste ende oost noordooste Maen. Binnen de Havens en Gaten een streeck later / te weten: oost ten noorden / en west ten zuyden. Maer in het Canael buyten Landt een noordooste en zuydweste Maen.

Aen dese Zuyd-Kusten van Yzlandt maeckt een oost noordooste ende west zuydweste Maen hoogh water. Binnen de Gaten een streeck later / te weten: een oost ten noorden en west ten zuyden / maer een stuck buyten Lant in Zee een zuydweste en noordooste Maen.

Buyten C. de Cleare by het Lant valt de vloet oost / en de ebbe west / maer beoosten Caep de Cleare oost noordoost en west zuydwest.

Tusschen C. de Cleare / voorby Water-Foort / tot den hoeck van Carnaroort valt de vloedt langhs 't Landt oost noordoost / en de ebbe west zuydwest.

Gronden en Diepten.

Tusschen C. de Cleare en C. Dorsey mach men 't Landt sien op 58 en 60 vadem.

Van C. Cleare oostwaert tot Waterfoort mach men 't Lant sien op 45 vadem. Het meestendeel van de Zuyd-Kust van Yzlandt mach men sien op 35 en 40 vadem / op 35 vadem is men niet verre buyten Lant / en komt daerom Yzlandt by nacht niet nader als op 40 vadem.

Streckingen en Coursen.

Van Sleynehead tot de Bay van Galloway zuydoost	7 mijlen.
Van de Bay van Galloway tot Lupis-hooft / de noord-hoeck van Lemrickhaven / zuyd zuydwest	9 of 10 mijlen.
Van Lupis-hooft tot Smerick zuydwest	5 of 6 mijlen.
Van Smerick tot de Blasques west zuydwest	3 mijlen.
Van Sleyne-hooft tot Bzandonhil zuyden ten westen	15 / 16 of 17 mijlen.
Van de Bay van Galloway tot de Blasques z. w. ten z.	16 of 17 mijlen.
Van de Sond van Blasques tot de Skellocx / ofte Skillinghs / is de cours zuyden	5 mijlen.
Van Dingle-haven tot de Skillings zuydwest ten zuyden	6 mijlen.
Van de Skillings / of Skellocx / tot Caep Dorsey zuydoost	5 of 6 mijlen.
Van C. Dorsey tot Mesanhed o. z. o. en zuydoost ten oosten	6 mijlen.
Van Mesanhed tot Schaepshed noorden	2 groote mijlen.
Van Schaepshed tot Bierhaven / is de cours noorden ten westen / wel soo westelyck	2 mijlen.
Van Mesanhed tot Bierhaven noorden ten westen / stijf	4 mijlen.
Van Bierhaven tot het Eylandt de Widdy / is de cours oost oozdoost en noordoost ten oosten	5 of 6 mijlen.
Van Caep Dorsey tot de Sorrels zuydoost ten oosten	42 mijlen.
Van Caep Dorsey tot Caep de Finisterre / is de cours zuyden ten oosten en zuyden	130 mijlen.
Van Mesanhed tot C. de Cleare oost ten zuyden	5 mijlen.
Van C. Cleare tot Kroockhaven noordwest	4 mijlen.
Van C. Cleare tot C. Veelo ofte Oldhooft oost noordoost	10 mijlen.
Van Caep de Cleare tot Heysant zuydoost	59 mijlen.
Van Caep de Cleare tot Engelants-eyndt oost zuydoost	40 mijlen.
Van Caep de Cleare tot de Sorrels zuydoost ten oosten	33 mijlen.
Van Caep de Cleare tot C. de Finistierre zuyden	130 mijlen.
Van Oldhooft ofte C. de Veel / tot de Haven van Kinsael / is de cours noorden ten oosten	1 groote mijl.
Van Oldhooft of C. de Veel tot Kurck noordoost ten oosten	4 mijlen.
Van Kurck tot Waterfoort streckt de Kust meest oost noordoost.	
Van C. de Veelo tot Engelants-eyndt zuydoost	34 mijlen.

Hooghten.

C. de Cleare leyt op de hooghte van	51 graden 16 minuten.
C. de Veelo ofte Oldhooft leyt op	51 graden 34 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

De Eylanden / als ock 't vaste Landt benoorden ende bezuyden de Bay van Galloway / vertoonen als men in dese vijf volgende Figuren sien kan / als men is recht voor d'Eylanden van Aron / die voor de Bay van Galloway leggen.



Noorden 8 mijlen van u zijnde. Noord noordoost 10 mijlen.

Dese vier volgende Figuren behooren aen de gelijcke tekens aen een.



Noord noordwest 6 mijlen 't vaste Lant benoorden Galloway. Noord 3 mijlen.

Tusschen dese twee Eylanden is 't 20 vadem diep.



De drie Eylanden van Aron voor Galloway.

Gaelhooft noordoost ten oosten. Oost en oost ten noorden 4 mijlen. Oost en oost zuydoost.



Zuydoost ten zuyden 7 mijlen. Zuyd zuydoost 8 mijlen. Zuyden ten oosten 9 mijlen.



Dit is het vervolgh van de drie voorgaende Figuren van A A, BB, CC, aen malkanderen.

Noord noordoost 4 mijlen. Oost 5 mijlen. Oost noordoost 6 mijlen. N. O. ten oosten 8 mijlen van u zijnde.



Aldus doet hem 't Landt op aen de Eylanden / tusschen de Lemrick en Galloway / als men uyt der Zee komt.

Noordoost ten noorden 4 mijlen van u zijnde. Noordoost 4 mijlen. Noordoost ten oosten 5 mijlen.



Als 't middelste van de Eylanden van Aron / die voor Galloway leggen / noordoost vier Duytsche mijlen van u is / soo vertoonen sy haer aldus / dan 't zuydelijckste Eylantjen toont hem dan heel leegh en slecht.

C. Kierp of Brandonhil.



Blasques.



Het lant van C. Kierp of Brandonhil (by sommige genaemt Duyvelsbergh) tot de Blasques / streckende noordoost ten oosten 4 of 5 mijlen / vertoont als dese twee Figuren af-beelden / als den voorsz.
Bergh van Brandonhil oost zuydoost 2 of 3 mijlen van u is.

Eylanden benoorden de Blasques.



Een gat.



Sondt van Blasques.



De Blasques.



Blasques. Blasques.



Zupd zupdoost twee mijlen en een half van u af zijnde.

De Blasques / zuydoost ten zuyden drie mijlen van u af zijnde / vertoont aldus.

Uptklip.

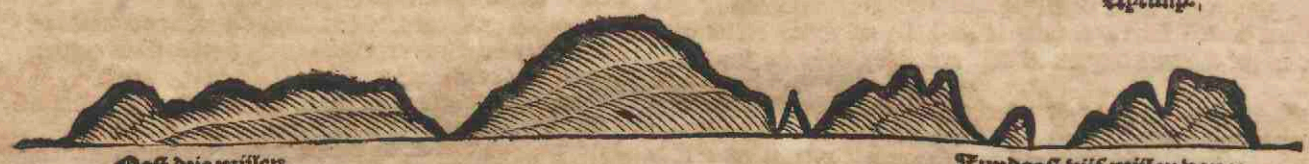

Oost drie mijlen. Zupdoost vijf mijlen van u.

De hooghste klip van de Blasques / twee mijlen oost ten zuyden van u af zijnde / vertoont aldus.

Noord noordwest. 't Landt beoosten neffens de Blasques.



De Blasques. Sondt van Blasques.

De Blasques en 't Landt daer beoosten vertoonen aldus / als men van de Schellinghs af daer na toe zeylt.



Een gat. Al dubbelt gehackelt landt. De Schellinghs.

Dus vertoonen de Schellings met het Lant daer beoosten ofte benoorden aen / als men een stuck benoorden de Schellinghs daer by langhs zeylt.



Als men by de Schellinghs is / soo vertoonen de Eylanden / daer benoorden en beoosten leggende / aldus.

Oost ten noorden twee mijlen. Schellinghs.



Oost zupdoost twee mijlen en een half.

Dus vertoonen de Schellinghs / als men daer oost ten zuyden drie mijl af is.



Dit is een gat.

Dese Eylanden leggen zuydwaert beoosten de Schellinghs / 't Landt van daer oostwaert na C. Dorsey / is al hoogh gebroocken en seer gehackelt landt.



Dit Eylandt leydt tusschen de Schellinghs en Dorsey / dicht by Landt.



Dus vertoont de C. Dorsey / met de klippen Zul / Hoe en Kalf daer buyten / als die zuydwaert van u is.

C. Dorsey. Een gat.



Dese / en de volgende Figuren behooren by de A A aen malkanderen.

Als

A B



Als men beoosten ofte bezuyden de C. Dozsey is / vertoont die als in de twee voozgaende Figuren afgebeelt is. Het oost-eynde by B vertoont byna als de Caep de Cleare oost van u zijnde / maer is een hooger landt.

Caep Dozsey. Heuvelachtigh en seer gehackelt landt. Noozdoost ten oosten.



Dese twee Figuren behooren by de A A aen malkanderen.

Mesanhead. Een wijdt gat / maer daer binnen al gebzoken landt. Oost noozdoost. C. Cleare.

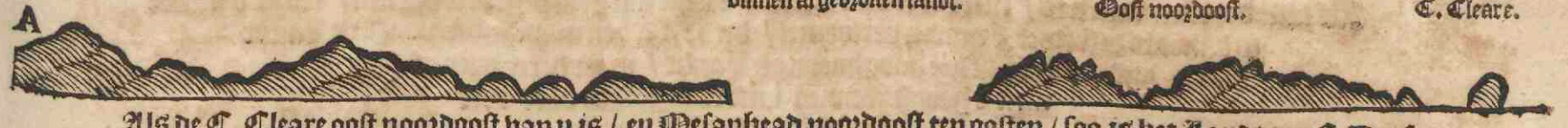

Als de C. Cleare oost noozdoost van u is / en Mesanhead noozdoost ten oosten / soo is het Landt tot C. Dozsey gedaen / als de twee Figuren hier boven vertoonen.

Caep. Dozsey. Mesanhead noozdoost ten oosten.



Als Mesanhead noozdoost ten oosten omtrent anderhalf mijl van u is / vertoont het Lant daer benoozden na de Caep Dozsey aldus. Het Eylandt van C. Cleare kunt ghy dan oock sien oost van u.

Fastney. Caep de Cleare.



Gedaente van de C. Cleare met de klip Fastney.



Klip recht beoosten Baltimoer-haven.

Dit behoozt aen de voozgaende Figuur / de A A aen malkanderen / is't Lant beoosten Baltimoer.

Caep de Cleare.



Aldus vertoont C. de Cleare als die noozden van u is vier mijlen / daer is't 68 vadem diep.



Caep de Cleare vertoont aldus / noozden ten westen van u zijnde.

Caep de Cleare. Spitse Binnen-bergen.



De C. Cleare / noozdwest ses of seven mijlen van u zijnde / is aldus gedaen / soo men dan noozd aen zeylt komt men recht booz Oldhoofd te lant / by de wal komende verliest men het hooge lant / en't schijnt dan al leegh lant te zijn.

Binnen-landt. Binnen-landt. Binnen-landt.



Dit is't verbolg van't voozgaende / de oostelijcke Heuvelen by A zijn de hooge Bergen omtrent Jochul / die mach men qualijck sien als C. de Cleare noozdwest 6 of 7 mijlen van u is / sy leggen verre in't lant / en de wolcken hangen beeltijts daer over.

C. de Cleare. Oldhoofd. Hoeck van Kurck. achter't Eylandt. Binnen-bergh booz Jochul.



Als men booz Oldhead is / twee of anderhalf mijl bupten Landt / dan vertoont het Landt daer bewesten tot C. de Cleare met het Landt daer beoosten aldus.



Als de hoeck van Hossen west ten noozden van u is / vertoont die aldus.



Dus vertoont Oldhoofd / als't west zuydwest een half mijl van u is / dan mach men tot de Haven van Hinsael open in sien.



Als Oldhead of Oldhoofd twee mijlen west van u is / vertoont het hem aldus.

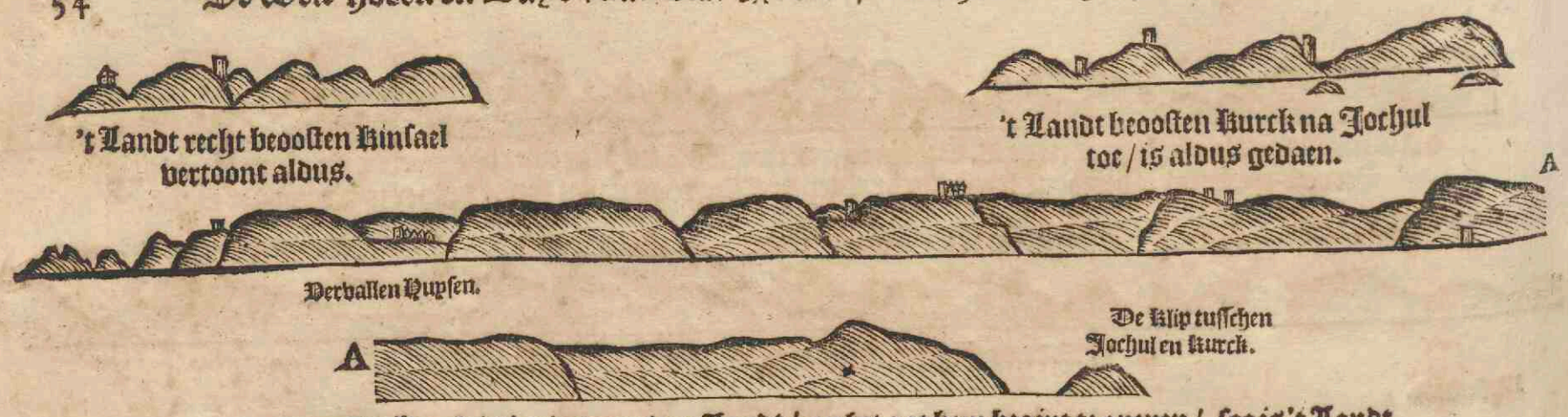

Als men beoosten Kurck is / niet verre van Landt / en het gat hem begint te openen / soo is 't Landt gedaen als dese twee Figuren vertoonen / by de A A aen malkanderen. By 't Landt zijnde / schijnt het hooghachtigh Landt / maer verre daer af (als men 't hoogh Binnen-landt by Jochul daer over heen siet) schijnt het leegh te zijn.

Tweede

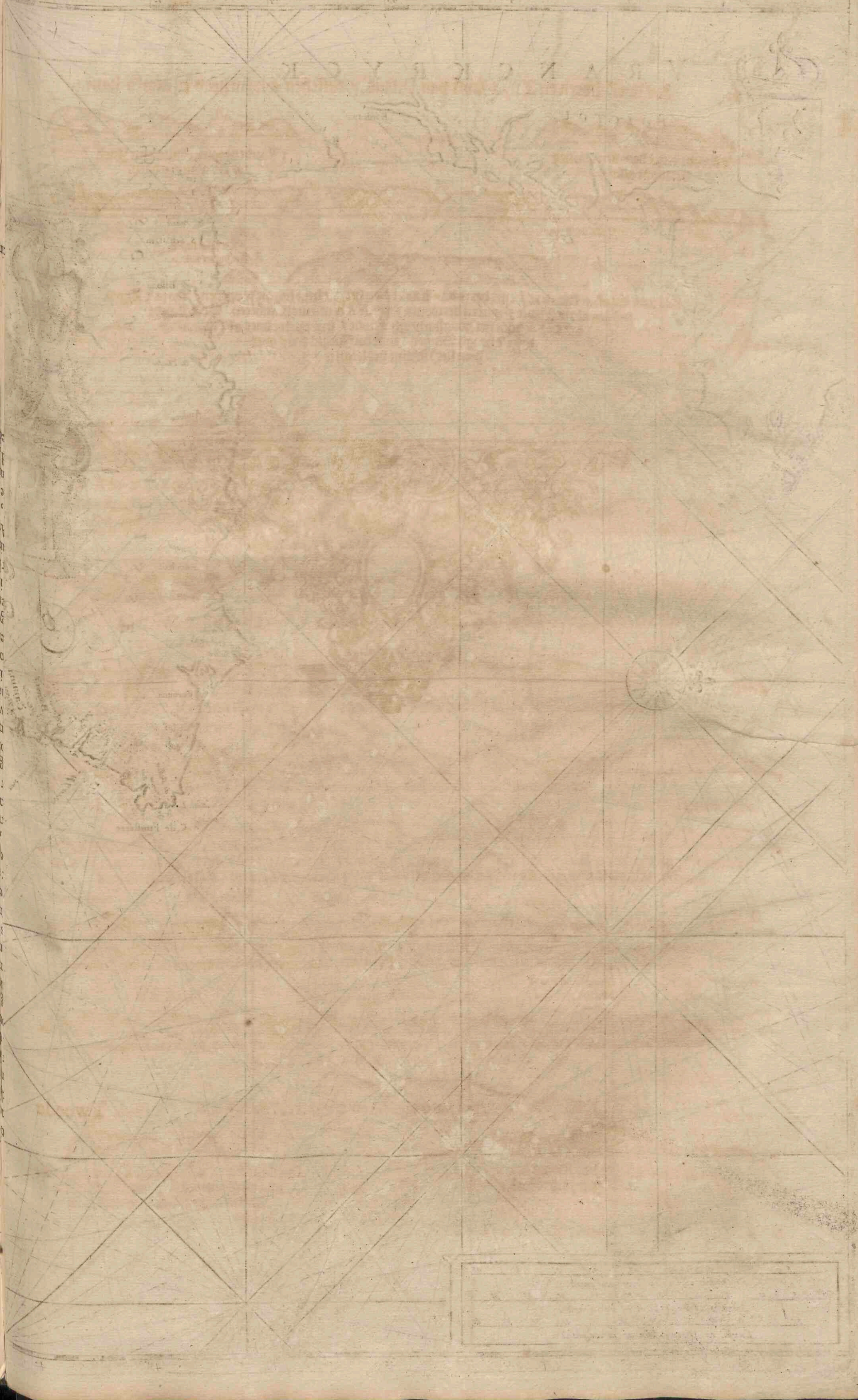

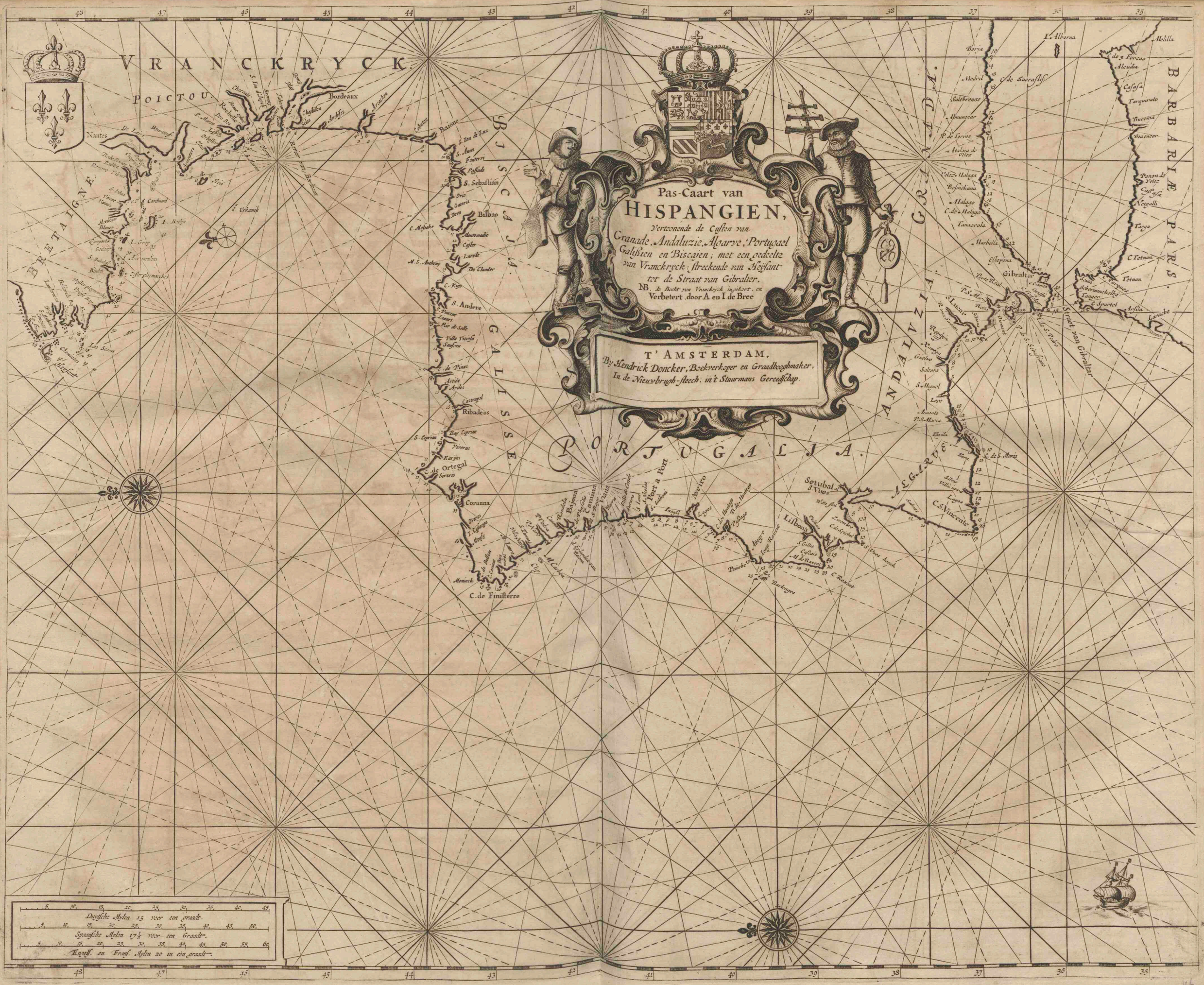
Pas-Caart van
HISPANGIEN,
Vertoonende de Custen van
Granade, Andaluzie, Algarve, Portugael
Galißien en Biscaien; met een gedeelte
van Vranckryck: streckende van Heysant
tot de Straat van Gibralter.
NB. de Bocht van Vranckryck ingekort, en
Verbetert, door A en I de Bree
T' AMSTERDAM,
By Hendrick Doncker, Boekverkoper en Graadbooghmaker,
In de Nieuwbrugh-steech, in 't Stuurmans Gereedschap.
VRANCKRYCK.
POICTOU.
BRETAIGNE.
BISCAJA.
GALISSE.
PORTUGALJA.
ANDALUZIA.
GRANADA.
ALGARVE.
BARBARIÆ PARS.
Straet van Gibralter
Nantes
Bordeaux
Baione
S. Sebastian
Bilbao
S. Andere
Ribadeus
Corunna
C. de Finisterre
Port a Port
Aveiro
Lisbona
Setubal
C. S. Vincente
Gibraltar
Malaga
Tetuan
Duytsche Mylen 15 voor een graadt.
Spaansche Mylen 17½ voor een Graadt.
Engels. en Frans. Mylen 20 in een graadt.

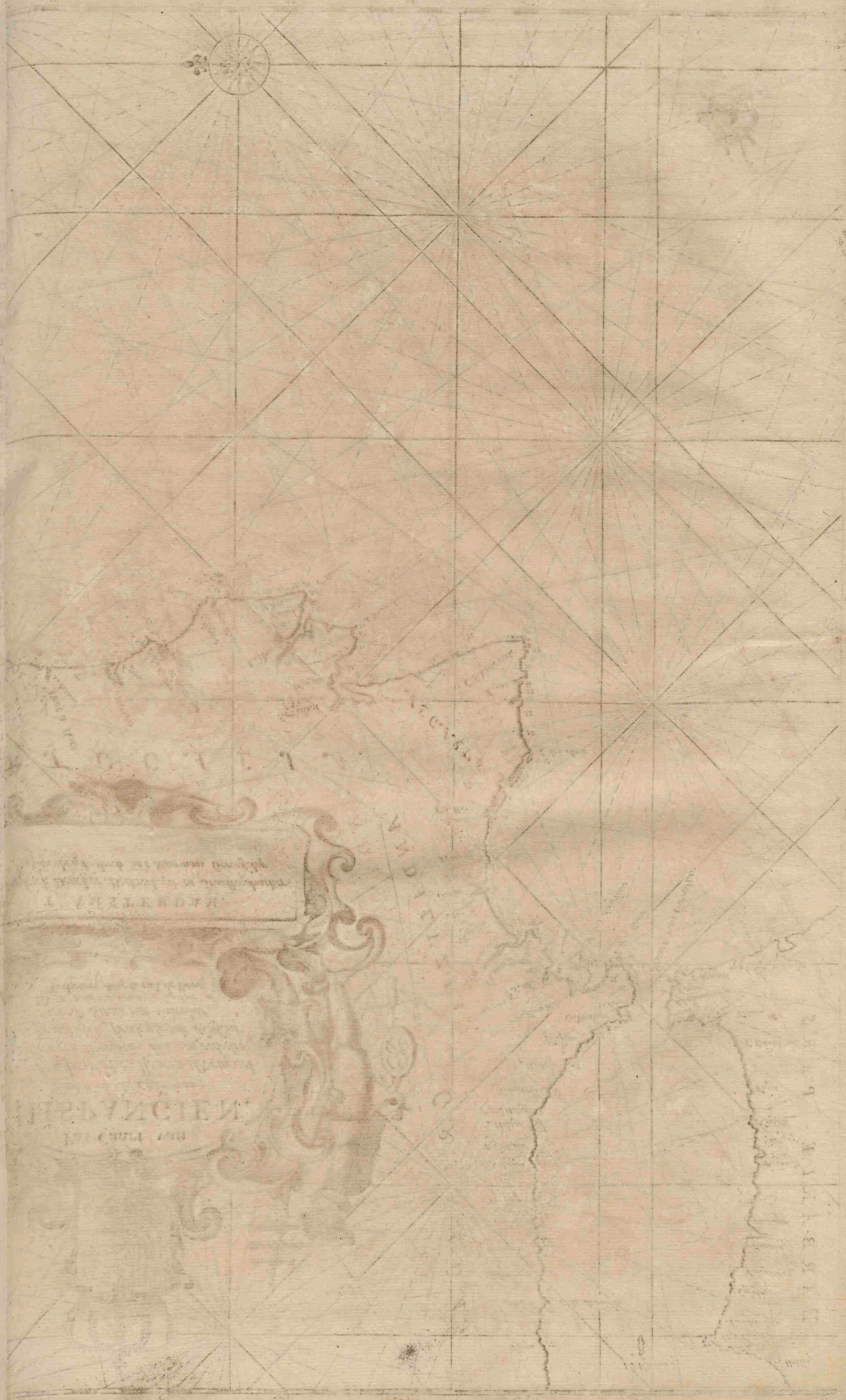

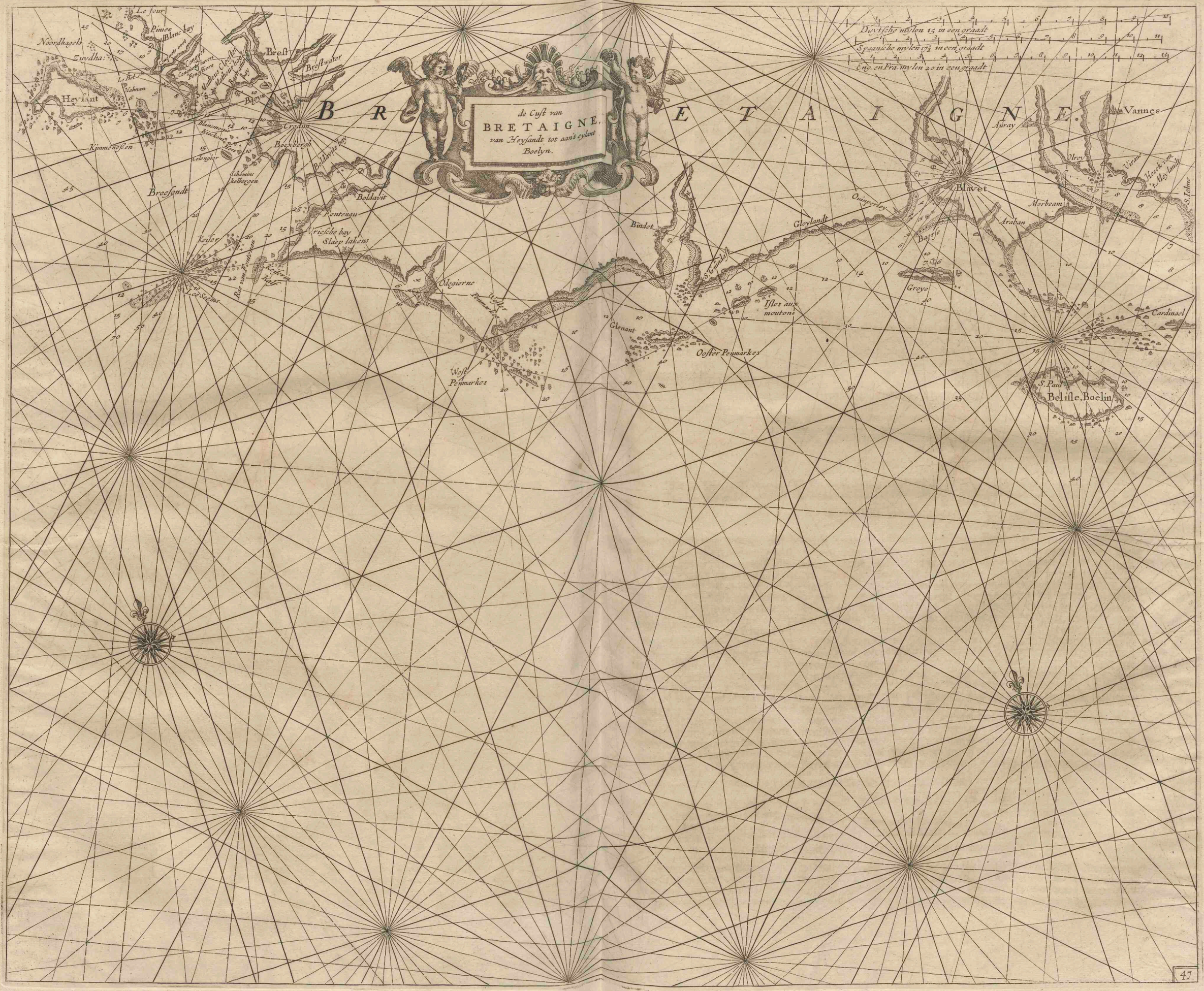
de Cust van
BRETAIGNE,
van Heysandt tot aan't eylant
Boelyn.
B R E T A I G N E.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng. en Fra. mylen 20 in een graadt
Le four
Pimes
Blanc bay
Noordhagels
Zuydha:
Heysant
Kimmeneßen
Breesandt
Brest
Brestwater
Crodun
Boexbergh
Boldavits bay
Boldavit
Fontenau
Vriesche bay
Slaep lakens
Keiser
Les Seems
Odegierne
Wester Penmarkes
West Penmarkes
Glenant
Oester Penmarkes
Bindet
Isles aux moutons
Gloylandt
Ouinperley
Blavet
Bagrse
Groye
Araban
Morbeam
Auray
Vannes
Olrey
Cardinael
S. Paul
Belisle, Boelin
47

Van de Nieuwe groote Stuurmans-

ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

DERDE BOECK

VAN DE

WESTERSCHE SCHIP-VAERT.

Inhoudende

De Beſchrijvinge van Vranckrijck, Biſcayen, Galiſſen, Poortegael, en Algarve, van Heyſſant, tot de Strate van Gibralter.

De Eerſte Vertooninge,

Zijnde

De Kuſt van Vranckrijck/ van Heyſant/ en het Eylandt Boelijn.

Heyſant

DE Four ende Heyſandt leggen verſcheyden / weſt zuydweſt ende ooſt noordooſt / twee mijlen. Heyſandt vertoont hem upt der Zee / aen het zuyd-eynde leegh / en na het noordeynde ſchuyns op-gaende; op het midden ſtaet een kleyn plomp Toorenken / aen welcke Teyckens het goet te kennen is.

Om binnen Heyſant deur te zeylen / is de cours van de Four na S. Mattheus-hoeck zuyd zuydooſt ende zuydooſt ten zuyden drie mijlen. Op de hoeck van de Four leggen twee regels ofte rijen kleyne Rudſen / en daer bezuyden langs de kuſt noch drie andere drobbelen klippen / elck omtrent een quartier mijls van malkanderen / loopt op twee kabel-lengden by die voorſz. Rudſen op den hoeck langhs / dat is de ooſt-zijde of het vaſte landt veel nader als Heyſant.

Hagels. Om de noorder Hagels te ſchouwen / die tuſſchen Heyſant en de voorſz. klippen ofte Back-obens leggen / ofte ſoo ghy S. Mattheus-klooſter houdt in de leege Valeye beooſten Conquets-ooſt / ſo daer op een zeylt / ſoo loopt gy de ooſtzijde naeſt / en midtswaters tuſſchen de buyten en klippen deur / tot neffens Blanck-bay / of by Conquets-ooſt / daer ſtaet een Meulen op 't hooge landt alleen / als die ooſt van u is / ſoo leggen de zuyder-Hagels weſt ten noorden van u / en de noorder-Hagels noordweſt ten weſten / daer is oock een blacke hooghte recht beooſten het Klooſter van S. Mattheus / boven op effen en flecht / gelijck een langh effen huys / als dat komt effen buyten den hoeck van Conquets-ooſt / en de voorſz. Meulen ooſt ten zuyden / en ooſt zuydooſt van u is / ſoo leggen de Noorder-Hagels weſt ten zuyden van u / alſo dat wanneer die voorſz. Meulen ooſtwaert dwers van u is / dan zijn de Hagels oock dwers van u weſtwaert. Als Halman (dat is een hooge klip / leggende aen 't ooſt-eynde van Heyſant) komt over het noordweſt-eynde van de noorderſte Chimineés ofte Kimmineſſen / ſoo is men oock tegen de Hagels.

Blanck-Bay.

Noorder-Hagels.

Halman.

Die van de Four ofte Voert na Bouquet ofte S. Mattheus-hoeck moet laveeren / neemt acht op deſe Mercken: In den hoeck van Conquets-haven of Conquets-ooſt zijn twee Valeyen / een groote dat is de weſtelijckſte / en een kleyne dat is de ooſtelijckſte / in maniere als hier afgebeelt is:

Conquets-ooſt.

Hoe haer dit Landt uyt der Zee vertoont.



Aldus vertoont hem het Lant als men van Conquets-ooſt is.

Als men ooſtwaert over na landt toe loopt / en dat het Klooſter van S. Mattheus komt een wint-boom lenghde beooſten de kleynſte Valeye / na uytwijſen van deſe Figuur / dan is het tijdt te wenden / en als men weſt-waert over na Heyſant loopt / en dat het voorſchreven Klooſter van Sint Mattheus komt wepnigh buyten den hoeck van Conquets-haven / moet men oock wenden / want als het voorſchreven Klooſter komt twee Scheeps-lenghden buyten

ten den noorsz. hoeck / soo is men dicht by de Hagels. De Noorder en Zuyder Hagels leggen omtrent een Gotelingschoot van den anderen verschepden.

Twee of drie kabel-lenghden dwers van den hoeck van Conquets-haven ofte Conquets-oort t'zeewaert leydt een blinde klip / die met spring-stroom boven water komt / geheten Le Bel / of de Bellaert. Om die te schouwen / komende uyt den noorden / of van Le Four / en op de voorsz. mercken (van S. Mattheus Klooster in de grootste Valey van Conquets-oort) gekomen zijnde / tot dichte by Conquets-oort / soo loopt daer dicht by om / op een kabel-lenghde daer by langhs / ofte houdt het Klooster van S. Mattheus effen buyten aen den hoeck van Conquets-oort / en daer soo op een kabel-lenghde / als geseyt is / dicht by om / soo laet ghy de Bellaert een Tou-lenghde of twee aen stuurboort van u / en meught daer aen niet misdoen.

Bellaert.

Als het kleyne kercksken op den hoeck van Conquets-oort oost van u is / dan is de Bellaert west recht dwers van u / ofte als de zuydelijckste Huysen van Conquet beginnen buyten ofte aen den hoeck van Conquet te komen / soo hebt ghy oock de Bellaert op zijde / west en west ten zuyden van u een kleyne Gotelingh-schoot.

Wilt ghy in Conquets-haven zeylen / soo loopt op een Tou-lengde / als voorsz. is / by den hoeck om / tot dat ghy de Haven open siet / dan komt ghy tegen de Finistiers / dat zijn klippen die omtrent een tou-lenghde van 't oost-landt van Conquets-haven af leggen onder water; om die te schouwen loopt by de noord-wal langhs tot binnen de Haven.

Conquets-haven.

Finistiers.

Blanck-Moines.

Tusschen de Finistiers en de Blanck Moines (dat zijn de klippen neffens S. Mattheus-hoeck) is een goede Reede onder het Klooster van S. Mattheus / soo voor de gene die om noord als om Zuyd begeert te wesen. Wilt ghy op dese Reede wesen / komende van Conquets-oort / soo loopt op de Blanck Moines aen / tot dat 'et Klooster van S. Mattheus oost zuydoost van u is / zeylt dan daer na toe / tot voor het Klooster / en set het daer op ses of seven vadem.

Omtrent een mijl beoosten Sint Mattheus-hoeck na Brestou toe / leydt een blinde klip omtrent een halve Gotelingh-schoot van de noord-wal. Wilt ghy in Brest-water zeylen / soo gaet van S. Mattheus-hoeck oost ten zuyden en oost zuydoost aen / en houdt het noord-eynde van de zuyderste Kimmenesse / buyten S. Mattheus-hoeck / soo lange tot dat de Meulen op 't noord-landt benoorden de Boomen komt / dan zeylt ghy bezuyden die voorsz. klip heen / en meught soo daer aen niet misdoen / maer soo ghy dat zuyd-eynde van de Kimmenesse brenght by of aen S. Mattheus-hoeck / ghy sult niet missen daer op te zeylen.

Om benoorden de voorsz. klip heen te zeylen / soo loopt van S. Mattheus-hoeck by het noord-landt langhs / en houdt de zuyderste Kimmenes bedeckt achter de groote Rotse die van S. Mattheus-hoeck af leydt / en zeylt soo op de west-hoeck van Bartrams-bay aen / tot dat de voorsz. Meulen / staende op het noord-landt / komt noordwest ten noorden / en de Boomen n. n. w. van u staen / dan sult ghy zijn voorby de voorsz. Steen / maer daer bezuyden heen te loopen is 't best en ruymst. Om voort na Brestou te zeylen (voorby die voorsz. Steen zijnde) soo loopt voort op twee kabel-lenghde by de noord-wal langhs. Recht binnen de oost-hoeck van Krodum Klaes-duynen leydt een rye klippen / omtrent mits-water in de mondt van Brestou-water / die met leegh water boven / en met hoog water onder leggen / geheeten de Bagijne / men mach daer aen beyde zijden heen loopen / maer daer benoorden heen is het best; als de zuyd-hoeck van Brestou-water komt over den hoeck van Krodum / soo zijt ghy neffens de voorsz. Bagijn / die leyt omtrent twee kabel-lenghden von de noord-wal / loopt daer benoorden heen / als dan Brestou komt buyten den hoeck / zeylt dan daer op toe / men set het daer met een ancker t'zee op 8 ofte 9 vadem / en met een tou te landewaert aen een Boom vast. Als men binnen de Bagijn komt / mach men oost-waert ofte zuyd-waert op wijcken / voor de Rivier van Laderneau ofte Lesou / en set het daer tegens 't zuyd-landt op 10 / 12 of 13 vadem / voor 't Stedeken out Krodupn. Brestou-water / ofte de Rivier van Landerneau / streckt meest oost noordoost in / en is Loots-mans water / die daer begeert te wesen mach een Loots-man nemen / die hem daer binnen brenght daer hy begeert te wesen / het vloeyt daer met een dagelijcks Getij drie vadem op en neder; een zuydwest ten westen en noordoost ten oosten Maen maeckt daer dal zee.

Blanck-Moines.

Bagijn.

Le Fou.

Soo ghy binnen Brestou komt setten / soo moet gy voor Ancker-gelt betalen tien stuyvers / daer voor krijght ghy een briefken van vryheyt. Of 't gebeurde dat ghy u Schip verloor op Bretaignien / ghy soudt daer mede u goederen mogen aen tasten / anders zijnse onvry.

Bartrams-bay leydt omtrent twee mijlen beoosten Sint Mattheus-hoeck / een kleyne mijl voorby die voorsz. blinde klip / daer is 't goet setten voor een noorden en noordoosten windt / op tien en elf vadem.

Bartrams-Bay.

Tegen over Bartrams-bay leydt Krodum ofte Klaes-duynen / van S. Mattheus-hoeck verschepden zuydoost twee mijlen is een groote inwijck. Om van S. Mattheus-hoeck na Krodun te zeylen / soo houdt de zuyderste Kimmenes effen buyten de Blancq Moines / (dat zijn de Rudsen buyten S. Mattheus-hoeck) en gaet oost ten zuyden en oost zuydoost aen / tot dat ghy komt voor de Bay / en daer open in sien meught / ghy sult dan een Kapelleken ofte Kercxken sien staen op een Singel / loopt daer op aen / en omtrent op 6 / 7 / 8 of 9 en 10 vadem / daer is de beste Reede.

Krodun

De Chiminees ofte Kimmenessen zijn die klippen die daer leggen zuydwaert van Heysant / en westwaert van Sint Mattheus-hoeck. Tusschen die en Heysant loopt een gat noordoost en zuydwest deur / dat is redelijck ruym ende breet / en diep genoegh / daer blijft met leegh water 6 en 7 vadem water. Die (uytten noorden komende) om de vloet niet en mach boven Heysant en de Kimmenessen zeylen / mach dit deur loopen / ofte die uytter zee by noordelijcke winden niet en mach boven Heysant zeylen / mach met een vloet dit in loopen / en soo sijn reyse goet maken / als men mitswaters tusschen beyde landen dit in of uyt loopt / mach men niet misdoen.

Kimmenessen.

Van Sint Mattheus-hoeck na het Kas van Foutenay / ofte de Keyser en Keyserin / is de cours zuyden ten oosten 4 mijlen / daer tusschen beyden leggen verschepden klippen / daer men hem voor wachten moet / als de Henne met de Kieckens / de Collengier / de Foukenesse / Scheminckelbergen en meer andere.

Henne. Kieckens.

De Henne met de Kieckens / en de middelste Foukenesse leggen van S. Mattheus-hoeck verschepden / zuydoost ten oosten een groote mijl: maer de Collengier van Sint Mattheus-hoeck zuyd zuydoost ook een groote mijl.

Foukenesse.

De Fouckenessen legghen van de west-hoeck van Krodupn omtrent west zuydwest een vierendeels mijls. De innerste ofte zuyderste Fouckenesse leydt van de noorderste zuyd zuydoost omtrent een half mijl / ofte twee Gotelingh-schooten / en van Krodupn zuydwest ten zuyden / die vloeyt met hoogh water onder. Noord noordoost / een kabel-lengde daer af / leyt noch een blinde klip / die met leegh water effen boven komt. Bewesten de noorderste Fouckenesse leyt noch een blinde / die ook met leegh water effen boven komt.

Zuyderste Foukenesse.

De Henne leydt van de Fouckenesse west zuydwest omtrent twee kabel-lenghden / of een Gotelingh-schoot / is een ronde scherpe klip / daer 't rondom diep en schoon is / op ses en seven vadem. De Kieckens zijn twee scherpe Heuvelkens ofte stompkens / die met leegh water effen boven komen / en leggen omtrent een Basse-scheut noord noordwest van de Henne / en west van de noorderste Fouckenessen.

De Henne. Kieckens.

De Scheminckelbergen leggen bezuyden de Fouckenessen / daer mach men tusschen deur loopen op 10 vadem / na de hoeck van Krodupn / daer is ook goede Reede en Ancker-grondt.

Scheminckelbergen.

Wilt ghy van Sint Mattheus-hoeck zeylen na het Kas van Foutenay / soo gaet zuyden ten oosten aen / en brenght de Meulen van Finistiers / die op den oost-hoeck van Conquets-haven staet / over den hoeck van S. Mattheus recht bewesten het Klooster / en houdt die soo staende / soo lange ghy die sien meught / ghy sult so aen de voorsz. klippen geen quaet mogen bezeylen / als ghy dan by de Keyser en Keyserin komt / soo schout voor eerst de Keyser / om een deel blinde klippen / die aen de oostzijde onder water daer af streecken. Van de zuydwest zijde van de Keyserin loopt een dupl steen-

rif

Kalf. rik af / genaemt het Kalf / daer valt de stroom seer stijf over / met seer groote ravelingen. Dit gat van 't Gas van Fontenay streckt tusschen de Keyser en de Keyserin deur zuyd zuydwest en noord noordoost. Die 't wil door zeylen moet op sijn Getij wel letten / en de stroom wel kavelen / want die loopt meest dwers over dit Gas / soo dat het met een zuydweste wint / en een uytval of ebbe / ook by stilte / seer sorgelijck is in dat gat te komen.

't Gat van Fontenay.

Seyms. Een wepnigh bezuyden de Keyser leyt het oost-eynde van de Seyms / en strecken van daer wel twee groote mijlen west noordwest in zee. Een mijl noordwest van de west-hoeck van de Seyms / leydt een blinde Klip / die men schouwen moet / en west zuydwest / omtrent anderhalf mijl van de Seyms / leydt een regel Klippen als een Banck / daer 't niet dieper op en is als 7 vadem / maer tusschen die Kudsen en de Seyms is 't 50 vadem diep.

Bzesont Tusschen de Seymse en Heylant streckt de Bzesont in / oost noordoost na S. Mattheus-hoeck / en van S. Mattheus-hoeck west zuydwest vier mijlen na zee

Bziesche Bay. Beoosten Fontenay of de Keyserin leyt de Bzieschе-bay / daer mach men 't setten voor een zuydoosten en oosten wint / op goede Ancker-gront.

Boldavids-bay. Beoosten de Bzieschе-bay leyt Boldavids-bay / een wijde diepe Boert / streckende oost noordoost te landewaert in. Aen de oost-zijde van die Haven leggen twee Eylandekens of Klippen / daer mach men rondom setten / en voor alle winden beschut leggen.

Van 't Gas van Fontenay tot de Westerpleymarkes / is de cours zuydoost wat oostelijcker 7 mijlen / daer tusschen

Oudejarne. beyde leyt Oudejarne / een goede Haven / omtrent 4 mijlen oost zuydoost van Fontenay / dwars voor het gat / aldaer leyt een Banck / daer men aen beyde zijden mach om loopen op 6 vadem. De zuyd-hoeck van dese Haven is black / loopt daerom by de noord-hoeck langhs in / daer en is met leegh water niet min als 3 vadem diepte. Van Oudejarne tot de West-pleymarckes is 't zuydoost ten zuyden.

Wilt ghy setten voor Poorte Kapstand / soo set het op 12 of 13 vadem voor 't Dorpken / dat op 't hooge lant staet / omtrent ten halven tusschen den hoeck van het Gas en de groote Zandt-bay van Oudejarne / daer dat scherpe Torenken staet / den hoeck van 't Gas sal dan van u leggen omtrent noord noordwest / en sult soo een goet half mijl van lant leggen / verder van de wal is 't rudsigh en buyle gront / soo sommige seggen. Eenige zijn nochtans daer by nachte ten Ancker gekomen / 2 of 3 mijlen van de wal / op 25 vadem / maer en hebben geen schade geleden / noch aen Ancker noch Touwen.

Het west-eynde van de Seyms en de Wester-pleymarckes / leggen verscheyden zuydoost wel soo zuydelijck / en noordoost wel soo noordelijck omtrent tien mijlen.

Slaep-lakens. De kennisse van 't lant / tusschen Fontenay en Oudejarne / zijn twee ronde Bergen / die men de Slaep-lakens noemt / daer bewesten staen twee Meulens / 't is een seer gehackelden hoeck / en voor 't voorsz. seer kennelijck / men mach die buyten de Seymse sien op 55 vadem.

Van Oudejarne tot de Wester-pleymarkes / streckt de Kust zuydoost ten zuyden vier mijlen.

De West-pleymarkes zijn seer kennelijck voor die eenmael die gesien heeft / op 't zuydoost-eynde staet een dicke plompe Toren / daer een wepnigh bewesten staet een scherpe Toren / en noch wat oostelijcker / tegen 't hooge lant aen / staet een Dorp / aen te sien als een Slot / op de oost-kant daer van staet een plompe Tooren / en daer dicht aen landt leggen twee groote Kotsen.

Westen-pley-markes De Wester-pleymarckes strecken van 't vaste lant af wel een mijl zuydoost in zee. Om daer in te zeylen moet men van beoosten daer in komen / en loopen by de strant van 't vaste lant langhs / latende alle Klippen aen de slincker-hant / tot dat men komt by een groote Kots of Klip / die moet men aen stuurboort laten / en lopen daer bezuyden om / daer voor-by zijnde wijckt men daer achter noordwest-waert op / en setten 't daer recht binnen op 3 vadem met leegh water / daer leggende mach men geen zee sien / dan met hoogh water rolt het daer seer door de Klippen heen. Men mach van daer met hoog water zuydoost aen door de Klippen in zee loopen / dan men moet wel voor hem sien / 't is daer vol Blinden en Kudsen. Buyten de voorsz. groote Klip / in 't inkomen van die Haven / is 't wel 10 vadem diep / soo dat men by noot daer wel een groot Schip soude mogen bergen.

Oosters pleymarckes Glenant. Van de Wester-pleymarckes tot de Oosters-pleymarckes of Glenant / is de cours oost zuydoost / met sulcken cours loopt men daer bezuyden heen. Achter de Oost-pleymarkes leydt een Haven / geheeten Bindet / aen de oost-hoeck van die Haven is 't vol Kudsen. Om daer in te zeylen let op dese merken: Daer staen twee Meulens verre in 't lant / brengt de oostelijckste van die twee over een Slotken / dat op een hoeck binnen de Haven staet / en loopt daer op aen noordoost en noordoost ten oosten in / soo en meugt gy aen geen van beyde wallen mis doen / binnen komende set het nessens de Stadt.

Bindet.

Gloylant. Een mijl zuydwest van Gloylant ofte Glelant / van de Nederlanders de Oosters-pleymarckes genaemt / leyt een groote Kotse onder water / doch is goet te mercken / overmits de zee daer altijt op breeckt / soo wel binnen als buyten dese Klip is het veertigh vadem diep. Als men van de Wester-pleymarckes afkomt met een oost zuydoostе gangh soo loopt men ruym genoegh daer bezuyden heen.

Motton-Eylanden. Omtrent 2 mijlen beoosten Glenant / leggen de Eylanden van Motton / by de Francoysen genaemt Isles aux Moutons, men mach tusschen die en 't vaste lant deur zeylen na Gzoy of Blavet / ook daer achter setten op 10 of 12 vadem / tusschen 't lant en de voorsz. Eylanden / die zijn op de noord-zijde schoon.

Tusschen het Eylant Motton en Glenant leyt een Kotse / om die te schouwen (voor die daer tusschen beyden wil deur zeylen) moet men een derdendeel waters na Glenant / en de andere twee derdendeelen na Motton laten / soo mach men sonder schroomen dat deur loopen.

Gzoy. Van Motton tot het Eylandt Gzoy is de cours oost ten zuyden / buyten op Gzoy staen drie of vier Meulens / het oost-eynde gaet steyl / ende het west-eynde schuyn en black neder / daer aen is 't goet te kennen. Onder Gzoy is het goet setten voor een zuydweste windt / op ses of seven vadem / onder de noordoost-hoeck is ook goede Reede voor een west zuydweste en noordweste wint / daer is een schoone Ancker-grondt. Aen 't zuydoost-eynde loopt een buyl Rif af / daer moet men hem van wachten.

Blavet. Achter 't Eylandt Gzoy leyt de Haven van Blavet / die streckt omtrent noordoost in op 4 en 5 vadem. Op de west-kant van dese Haven staet een hooge scherpe Toren / geheten Quimperley. Van de oost-hoeck loopt een groot Steen-rif af / geheeten de Baers / daer binnen / aen de oost-zijde van 't gat / leggen 2 Blinden / ook aen de west-zijde een klip met een gat / die met half water boven komt / daer men hem wel van wachten moet in 't inkomen / men loopt by 't west-landt langs in / om die voorsz. Blinde en Buylen te schouwen. De mercken om daer in te zeylen zijn dese: Daer leyt een Eylandeken binnen midden in de Haven / dat men daer buyten sien mach / beoosten dat Eylandeken op 't vaste landt leydt een Kloosster / brengt dat Kloosster recht aen de oost-hoeck van de Haven die binnen de Baers leyt / zeylt daer soo op aen / tot tegen de oost-hoeck binnen de Baers / en loopt daer by om; daer binnen zijnde is 't wijt en breet / ghy meugt daer setten voor 't voorsz. Eylandeken op 5 en 6 vadem / daer is 't met leegh water 3 of 4 vadem diep / of men loopt gemeeneljck by den hoeck tot in 't slijck.

Boelijn kennisse van Boelijn Van de Wester-pleymarckes tot Boelijn / van de Francoysen genaemt Bel Isle, is de cours oost zuydoost 16 mijlen / maer van Gzoy tot Boelijn is 't zuydoost ten oosten 4 mijlen. Boelijn heeft aen 't noordwest-eynde een schorren upt-hoeck / met een groote Zadel / daer omtrent staen ook eenige Huyskens / en 't eynde gaet heel schor neder.

Als Boelijn noord noordoost van u leydt / doet hem het oost-eynde op aen drie stucken / het westelijckste daer van is een groote Klip / die bloeyt by heel hoogh water bynaonder / aen 't oost-eynde deelt hem ook een groote Klip af / aen dese voorsz. mercken is 't redelijck wel te kennen / men mach Boelijn van upt der zee sien op 55 vadem. Aen de zuyd-zijde leggen veel Klippen af / en kleyne Eylandekens.

Reede onder Boelijn Wilt ghy onder Boelijn Reede soecken / soo moet ghy het noordwest-eynde schouwen / daer van af leydt een blinde

klip een goet stuck van 't landt onder water: daer binnen zijnde / soo zeylt op twee tou-lengden by 't lant langhs / op een Bassen-schoot na by den noozd-hoeck om / tot dat ghy komt booz het Dozp met het scherpe Toorenken / geheeten S. Pauls / daer staet een Slot op den hoeck / bewesten het boozsz. Toorenken / set'et binnen dien hoeck op 9 of 10 vadem / daer sult ghy beschut leggen booz een zupden / zupdwesten en noozdwesten wint; soo hy noozdelijcker waept moet ghy ruymen / en loopen booz het oost-eynde (dat is omtrent een half mijl breet) en set'et daer op 10 of 11 vadem. Dit Eylandt strecht omtrent zupdoost en noozdwest / na dat de windt waept wijckt men daer van d'eene kaede op d'ander / het is daer over al goet leggen.

Cardinael. Achter het Eylant Boelijn / te weten tusschen Boelijn en 't baste lant leggen veel Eylandekens / daer men tot verschepde plaetsen mach deur zeylen na de Rivieren van Vannes of Mozbeam / Roche Bernard / en de Riviere van Nantes / genaemt de Loire. Van dese Eylanden zijn dzie de boznaemste / het oostelijckste heet de Cardinael / de oost-hoeck daer van / en de oost-hoeck van Boelijn / leggen van malkanderen recht oost ten noozden en west ten zupden omtrent 3 mijlen. Het middelste werdt van sommige oock de Kardinael genaemt / of met het oosterschc te samen de Kardinaels / dat heeft een goede Haven op de noozd-zijde / gaende by een groote klip in. Van de noozdwest-hoeck van het Zant-banck. noozderste of westelijckste loopt een Zant-strant tot aen het baste landt tegen den hoeck tusschen Blavet en Mozbeam aen / soo dat men daer niet mach tusschen deur zeylen / maer die bloept met hoogh water meest onder / maer met leegh water lepdt die meest boven water / met leegh water mach men te voet daer over gaen van 't Eylant aen 't baste landt.

Die upt den westen komt en na Mozbeam / Roche Bernard / ofte andere plaetsen daer omtrent wil wesen / moet daer bezupden om loopen / en soo hy niet bezupden Boelijn wil om zeylen / mach hy tusschen dat noozderste en middelste Eylant deur zeylen / oock wel tusschen Boelijn en de boozsz. Eylanden deur loopen / beoosten de Kardinael om. Het Kanael daer tusschen beyden is omtrent een mijl wijt en schoon / strecht oost zupdoost en zupdoost ten oosten deur / men mach by de Kardinaels langhs loopen / 't zy by nacht of by dage / op 8 / 9 en 10 vadem / al schoone zant-gront.

Om tusschen het westersche (dat met de strandt aen het noozd-eynde tot aen 't baste lant vast is) en het middelste Eylandt deur te zeylen / is de cours van 't noozdwest-eynde van Boelijn oost noozdoost. Een wepnigh van 't oost-eynde van 't boozsz. westersche Eylandt lept een groote ronde klip / die moet men aen baghboozt laten / en loopen op 2 of 3 toulenghden daer by heen / men laet dan soo een groote menigte klippen / sommige onder / en sommige boven water / aen stuurboozt t'zeewaert leggen na de andere Eylanden toe / die moet men beerder als die boozsz. groote klip schouwen; Mozbeam. van dat boozsz. gat na de Rivier van Mozbeam of S. Jolme is de cours noozdoost ofte noozdoost ten oosten / of so ghy beoosten die Kardinael om loopt / en na Mozbeam wilt / soo gaet van de oost-hoeck van de Kardinael eerst noozdwest en noozd noozdwest / ghy sult soo in dat Baer-water 8 en 9 vadem diepte hebben / gaet dan al te met noozdelijcker op den hoeck aen die bewesten S. Jolme lept / daer loopt een Steen-rif af bpna een half mijl in zee / dat moet men aen stuurboozt laten / en loopen daer bewesten tusschen dat Rif en een Eylandeken in / dat oost zupdoost van de west-hoeck verschepden lepdt / en met rudsen en klippen aen die boozsz. west-hoeck vast is / soo dat men daer niet bewesten langhs of tusschen deur mach zeylen / soo haelt ghy daer binnen zijt soo schout de west-hoeck / en loopt by de oost-wal langhs / die is black / en strecht van de Toren van S. Jolme tot de Rivier van Vannes noozdwest en zupdoost / maer booz al soo kabelt in dit gat wel u stroom / want die valt soo sterck in de Rivier van Vannes en daer upt / dat men met een ebbe daer niet en mach in zeylen al waept het een storm / desgelijcks gheschiet oock ter contrarie van een bloet / daerom moet men met stil water daer in zeylen. Aen de middelpunt / daer hem de Rivier in tween deelt (waer van d'eene loopt na Vannes / en d'ander na Aurap) leggen veel klippen / het meeste deel onder water / die laet men aen stuurboozt als men na Mozbeam ofte Aurap / en aen baghboozt als men na Vannes wil wesen. Als ghy soo veer inwaert komt / dat den Toren van Mozbeam west van u is / set het daer midden in de Haven op 9 vadem / soo lepdt Aurap het binnenste Torenken noozd noozdwest van u / en dat ander Toorenken noozden ten oosten / maer den hoeck van het Maplandt oost zupdoost. De west-wal daer te neffens is heel steyl / maer slijckigh en weeck / men mach daer aen geen quaet doen / al zeylde men schoon daer tegen aen.

De oost-hoeck van de Kardinalen / en het gat van de Haven van Mozbeam / leggen verschepden / noozd noozdwest en zupd zupdoost.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Bupten Heysant maeckt het hooghste water een west zupdweste en oost noozdoostc Maen / en binnen de Voert een zupdwest ten w. Maen. Aen S. Mattheus-hoeck maeckt een zupdweste en noozdoostc Maen het hooghste water.

In de Bzee-zont / tusschen Heysant en de Sepms / maeckt het hooghste water een west zupdweste en oost noozdoostc Maen. De vloet valt seer stijf op Heysant / en daer bezupden doez de Chimenees ofte Kunmenessen dwars over de Voert na de Back-ovens. Desgelijcks tot de Bzee-zont in na Bzust toe. Oock by S. Mattheus-hoeck heen na de Back-ovens met seer groote ravelingen. Die om Heysant komt zeylen / moet sijn gissinge daer na maken.

In het Kas van Fontenay maeckt vol zee een zupdwest ten zupden ende noozdoost ten noozden Maen. De vloedt valt seer stijf tusschen de Keyser deur Hupberts na de Keyserin toe / met seer groote ravelingen over het Kalf (dat is het Steen-rif dat van de Keyserin af strecht) en van daer booxt noozden en noozden ten westen inwaert na S. Mattheus-hoeck / daer staet seer op te letten by stilte / om niet van de stroom verlept te werden. Maer stozm upt den noozden of zupden / is 't niet sonder perijckel in dit gat te komen / bysonder met een ebbe of uytval.

Aen dese Kusten van Bzitaignien en de Eylanden daer omtrent maeckt dat hooghste water een zupdweste en noozdoostc Maen / maer binnen in de Havenen / Rivieren / Wijken en Bayen een z. west ten westen en n. o. ten oosten Maen of een streeck later / na dat de Havens ofte Rivieren diep in het landt strecken. Men reeckent daer geen vallen of loopen der stroomen / want de vloet komt door 't zwellen des grooten Oceaens recht tegen de Kusten / en loopt alsoo alleen tot de gaten in / de ebbe ter contratie gaet dwars van de wal na zee / wanneer die weder daelt / soo dat men daer geen cours van stroom en kan mercken / ten waer een wepnigh door of om eenige hoecken van Eylanden.

Van diepten en menigerly gronden / voor / en in de Canael by Heysant / en daer omtrent.

ZUydwest ten zupden van de Sepms 5 mijlen / is 't diep 72 vadem / de gront vaelachtigh wit grof zant / als gewreven kleyne steenkens / met kleyne stucken van krampen en schelpen / met graeuwe platte steentjens en witte glimmende naeldekens / zeylt van daer noozden en noozdden ten oosten / soo verbalt ghy wel te wege om Heysant. Sepms.

Omtrent anderhalf mijl zupdwest van de Sepms is 't diep 52 vadem / de gront aldaer wit / geel / rung / lanckachtig zant / met wepnig roode kleyne schelpzandekens / en met veel graeuwe ghekertelde en sommige kleyne witte glimmende puntjens of naeldekens; soo men daer vint 70 of 80 vadem / men soude oordeelen goet Canael gront te wesen.

West zupdwest van de Sepms / soo verre van 't lant dat men de Slaep-lakens effen van de Companje sien mach / op goet gesicht / is 't diep 54 vadem / de grondt root / geel / wit / ende zwarte stucken als kaes-korsten / met een wepnigh grof / root zant daer onder.

West ten zupden 6 ofte 7 mijlen van de Sepms op 65 vadem / is de grondt wit / geel / met een wepnigh root / kleyn schelp-zant / met sommige stucken van schelpen ende krampen / met seer groot / met veel wit heel laeghachtigh zandt / en kleyne witte puntjens van naelden / gelijck als men in de Canael werpt.

Vijf mijlen zupdwest van Heysant af daer omtrent / dat Heysant. men

men van de Companje effen sien mach / op goet gesight / op 70 vadem / daer is de gront wit / geel / grof zant / met sommige stucken van krampen / eenige stucken van witte dunne schelpen / met eenige grauwe platte gehackelde steenen.

Zuydwest ten westen van Heysant / omtrent 14 ofte 15 mijlen / op 78 of 80 vadem / is de gront wit / geel grof zant / met glimmende naeldekens / met witte stucken van krampen / en grauwe / geele / platte steenen / en stuckxkens als van oester-schelpen. West ten zuyden van Heysant 16 mijlen / op 68 vadem / is de gront root / geel / zwart / met eenige weynige witte ronde zandekens daer onder / als schulp-zant / maer op 80 vadem / 16 mijlen west ten zuyden van Heysant / is de gront geel en schulpigh / met sommige grauwe gekertelde naeldekens / als eynde van smalle rogge.

Op 80 vadem / 18 mijlen van Heysant west ten zuyden / vint men ruygh / rulachtigh zant / met veelderhande schelpen / root / wit / geel en grauw / met stucken van krampen.

Van Heysant west 12 of 13 mijlen op 75 vadem / is de gront wit / geel / grof zant / met stucken van witte / dunne schelpen / en grauwe stucken van krampen / als van oester-schelpen / met witte glimmende naeldekens.

Ses of 7 mijl van Heysant is 't diep 70 vadem / de gront root / geel / wit en grauw schulp-zant / met roode / geele en zwarte stucken van schulpen / en kleyne / roode / geele en zwarte grauwe steenkens / met eenige witte naeldekens.

Ses-en-dertigh mijlen west ten noorden van Heysant / en west zuydwest 38 mijlen van Lesart ofte daer omtrent / is 't diep 95 vadem / de gront root / geel en zwart zant / met witte / kleyne / ronde schelp-zandekens / en sommige kleyne stucken van schelpen en krampen / met eenige stucken van dunne schelpen.

Vijf-en-twintigh mijlen west ten noorden van Heysant / en 20 mijlen zuydwest ten zuyden van de Sorrels / op 95 vadem is de gront graeuw / root / geel / met zwarte zandekens daer onder / met donckere roode en witte geele stucken van schulpen. Somma graeuw root schulp-zant. Oost noordoostе cours van dese gront af is de beste / het is omtrent op de hooghte van 49 graden.

Achtien mijlen west of west ten noorden van Heysant / en zuyden ten westen van de Sorrels 16 mijlen / op 80 vadem / daer is de gront witte / graeuwe / roode / geele / kleyne schulp-zandekens / met kleyne / roode / witte stucken van schulpkens / aen te sien als gewreven Mostert-zaet / op de hooghte van 49 graden.

Vijf of ses mijlen west en west ten noorden van Heysant / op 68 en 70 vadem / daer is de gront wit / geel / kleyn schulp-zant / met veel graeuwe gekertelde naeldekens daer onder.

Omtrent 23 mijlen wel soo noordelijck van Heysandt / op 90 vadem / is de gront kleyn / wit / ruygh / lanckachtigh zant / met een weynigh root en geel daer onder / en sommige glimmende naeldekens / met twee of drie stucken van witte / graeuwe schelpen. Als men van daer noordoost ten noorden aen gaet tot op 55 vadem / daer is de gront geel / wit / grof schulp-zant / met witte stucken van schulpen / dan mach men de Sorrels sien 7 of 8 mijlen noordwaert / of wat westelijcker van hem leggen.

Lesart. West noordwest van Heysant 16 mijlen / en zuydwest ten zuyden van Lesart 20 mijlen / op 80 vadem / is de grondt graeuw / root / schulpig zant / aen 't loot komt ock een stuckxken of twee van witte of graeuwe krampen / met geele en roode stucken van schulpen / ock wel stucken van Holiken.

Seven mijlen noordwest ten noorden van Heysant / is de gront wit / geel ruygh schulp-zant / met grauwe / gekertelde en glimmende naeldekens / daer komen ock wel aen 't loot dingskens als stropkens / als men van daer noordoost aen gaet / soo verbalt men op Goutskaert.

Vijftien mijlen noordwest ten noorden van Heysant / en 12 mijlen zuydwest wel soo zuydelijck van Lezart / op 68 vadem / is de gront wit geel / root / kleyne ronde zandekens / en sommige witte glimmende naeldekens / met een graeuw ghekertelt naeldeken of twee / en ock 2 of 3 stuckxkens van witte schulpkens.

Veertien mijlen noord noordwest van Heysant / en 9 of 10 mijlen zuyd zuydwest van Lesart / is 't 68 vadem diep / de gront is daer alderhande hackelde steenen / graeuw / root en zwart / met roode stucken van schulpen / en sommige graeuwe gekertelde naeldekens.

Veertien mijlen noord noordwest van Heysant / en zuydwaert van Lesart / is 't diep 62 vadem / de grondt is wit / rulachtigh schulp-zant / met witte en graeuwe / gekertelde naeldekens / met witte stucken van schulpen / en twee of drie stucken van schulpen / en twee of drie steenkens daer onder.

Van diepten omtrent dese plaetsen, en op wat diepten men 't Landt mach sien.

De Baeck-ovens / ofte het Landt de Four mach met sien op 50 vadem.
Heysant / zuyden van u zijnde / mach men op 50 vadem sien.
Zuydwest van Heysant 4 of 5 mijlen / is 't diep 75 vadem / en dan mach men 't Landt van de Campanje sien.
In de Bzeesont is 't diep 45 vadem.
Weynigh buyten de Sepms / omtrent een mijl / is 't diep 50 vadem. Men mach de Sepms en 't Slaep-laken sien op 60 en 65 vadem.
Tusschen Heysant ende Sepms in de baer-wegh is 't diep 55 vadem.
Tegens de Oester- en Wester-plepmarckes mach men het Landt sien op 55 en 60 vadem.
Boelijn mach men sien van beneden op 55 / maer onder de Mars op 60 vadem.

Streckingen en Courssen.

Van de Four tot Sint Mattheus-hoeck zuyd zuydoost en zuydoost ten zuyden	3 mijlen.
Van Sint Mattheus-hoeck tot Krodupn of Klaesdupn o. z. o.	2 mijlen.
Van S. Mattheus-hoeck tot het Ras van Fontenay of na de Kepser zuyden ten oosten	4 mijlen.
Van Heysant tot Noortlant noordoost	40 mijlen.
Van Heysant tot Goutskaert noordoost ten oosten	29 mijlen.
Van Heysant tot Lezart noorden	22 mijlen.
Van Heysant tot de Sorrels noordwest ten noorden en n. n. w.	26 mijlen.
Van Heysant tot Caep de Cleare / in Vlandt / noordwest	59 mijlen.
Van Heysant tot het Eylant S. Michiel zuydwest ten westen	270 mijlen.
Van Heysant tot C. de Finisterre zuyd zuydwest wel soo westelijck	92 mijlen.
Van Heysant tot Cizarga zuyd zuydwest	84 mijlen.
Van Heysant tot C. de Prior zuyd zuydwest	80 mijlen.
Van Heysant tot Caep de Pinas zuyden	70 mijlen.
Van Heysant tot Laredo zuyd zuydoost	83 mijlen.
Als men van Heysant zuyden ten oosten aen gaet / soo loopt men recht buyten de Sepmsen.	
Van het Ras van Fontenay tot de Wester-plepmarckes zuydoost wat oostelijcker	7 mijlen.
Van Fontenay tot Oudesarne oost zuydoost	5 mijlen.
Van Oudesarne tot de Wester-plepmarckes zuydoost ten zuyden	4 mijlen.
Van 't west-eynde van de Sepms tot de Wester-plepmarckes oost zuydoost wel soo zuydelijck	10 mijlen.
Van de Sepms tot de Krage van Oleron zuydoost ten oosten	51 mijlen.
Van de Sepms tot Bayonne in Vranckrijck z. o. wat zuydelijcker	77 mijlen.
Van de Sepms tot S. Sebastiaen zuydoost ten zuyden	77 mijlen.
Van de Sepms tot Bilbau zuyd zuydoost wel soo oostelijck	72 mijlen.
Van de Sepms tot S. Andreo zuyd zuydoost	72 mijlen.
Van de Sepms tot Caep de Pinas of Cores zuyden	60 mijlen.
Van de Sepms tot Ribadeus zuyden ten westen	67 mijlen.
Van de Sepms tot C. de Ortegael z. zuydwest wel soo zuydelijck	63 mijlen.
Van de Sepms tot C. de Finesterre z. w. ten z. wel soo zuydelijck	84 mijlen.
Van de Sepms tot de Sorrels noord noordwest	34 mijlen.
Van de Wester-plepmarckes tot de Oester-plepmarckes / is de cours oost zuydoost	5 mijlen.
Van Glenant ofte Gloplant tot Grop oost en west	7 mijlen.
Van 't oost-eynde van Grop tot het west-eynde van Boelijn / is de cours zuydoost ten oosten	4 mijlen.
Van Glenant of Gloplant tot Boelijn z. o. ten o. wat oostel.	9 of 10 mijlen.
Van 't noordwest-eynde van Boelijn tot het zuydoost-eynde / is de cours zuydoost ten oosten	3 of 4 mijlen.
Van de Wester-plepmarckes tot Boelijn oost zuydoost	16 mijlen.
Van 't oost-eynde van Boelijn tot het oost-eynde van de Kardinael oost ten noorden	3 mijlen.
Van de oost-hoeck van de Kardinael tot het gat van Morbeam noord noordwest	3 mijlen.
Van de Wester-plepmarckes tot Biverus zuyd zuydwest	63 mijlen.
Van de Wester-plepmarckes tot Cysarga zuydwest ten zuyden	77 mijlen.
Van Grop tot Biverus zuydwest ten zuyden	98 mijlen.
Van Grop tot Caep de Finisterre zuydwest	62 mijlen.

Hooghten.

Heysant leyt op	48 graden 30 minuten.
De Sepms leyt op	47 graden 58 minuten.
Boelijn leyt op	47 graden 5 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Als Heysant drie mijlen zuyden ten westen van u is / is 't aldus gedaen.



Heylant / twee mijlen zuyden ten oosten van u / is aldus gedaen.



Heylant / zuyden ten oosten drie mijlen van u / vertoont aldus.



Aldus vertoont Heylant zuydoost van u zijnde 3 mijlen.



Heylant / twee mijlen oost van u zijnde / is aldus gedaen.



Aldus vertoonen de Slaep-lakens met de Wester-pleymarckes / als men daer by langhs zeylt / en datse omtrent drie mijlen dwars van u zijn.



Heylant / oost ten zuyden en oost zuydoost twee of drie mijlen van u / is aldus gedaen.



Aldus vertoont Heylant als 't drie of vier mijlen oost ten zuyden van u is.



Als Heylant drie mijlen oost van u is / is 't aldus gedaen.



Heylant / vier mijlen oost noordoost van u / is aldus gedaen.



Heylant / oost noordoost twee mijlen van u zijnde / vertoont aldus.



Heylant n. o. ten oosten van u zijnde / soo veer als men effen van beneden sien mach / doet hem aldus op.



Als Heylant noord noordoost van u is / vertoont het aldus.



Heylant / noordoost ten oosten twee of drie mijlen / vertoont aldus.



Dus vertoont het Landt tusschen de Wester- en Oster-pleymarckes / als 't noordoost ten oosten 4 of 5 mijlen van u is. Desen Bergh is seer kenbaer / steeckt een hooghte upt buyten al het Landt daer omtrent.
De Wester-pleymarckes zijn dan noord noordwest drie of vier mijlen van u.



Dus vertoont het Landt van d'Oster-pleymarckes / als men daer voorby zeylt.



't Landt beoosten Gloylant of Glenant vertoont aldus / als men daer by langhs zeylt.



Gzoy / o. n. o. 4 mijlen van u zijnde / vertoont aldus.



Gzoy n. o. van u zijnde / vertoont het aldus.



Als Gzoy n. n. o. van u is 3 mijlen / soo vertoont het aldus.

Aldus vertoont de west-hoeck van Gzoy / als die twee of drie mijlen noordoost van u is.



Aldus is Boelijn gedaen als 't noordwest-eynde oost van u is omtrent 3 mijlen.

Als Boelijn noordoost van u is drie mijlen / vertoont het aldus.



Als de noordwest-hoeck van Boelijn oost ten noorden van u is drie mijlen / en de zuydoost-hoeck oost ten zuyden en o. z. o. soo vertoont het aldus / als men daer na toe zeylt / en 't Landt meer genaeckt / soo werden de stucken / die aen 't noordwest-eynde daer van afleggen / ten laetsten aen Boelijn vast.

De


De Custen van
POICTOU, XAINTONGE
En een gedeelt van Bretaign^e van
Boelyn tot aen de Rivier
van Bourdeaux.
BRETAIGNE.
POICTOU.
XAINTONGE.
De Rivier Loire
Lanan
Roche Bernard
S. Nahare
Asserat
Pierre mou
Bonges
De Grave
Noumonster
Armentiers
Bosch
Picquelier
Le four
Cardinael
Boelyn
Heis
Port Maran
Rochelle
Plom
Lusson
Orbestiers
Abdie
Groote Baers
Cleyne Baers
Les Portes
Le Filieu
Les Baleines
Ile de Ré
Chauveau
Laverdin
Brandt Eylandt
Banjaert
Oleron I.
Oleron
Crago
Marennes
Sales
Brouage
Heers
Royan
Noorder Esels
Zuyder esels
Rivier van Bourdeaux
Clippen van Rokede ofte Vrkanie
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt

De Tweede Vertooninge,

Zijnde

De Kust van Poictou en Xantoigne / tusschen Boelijn en de Rivier van Bordeaux.

VAn den oost-hoeck van de Kardinael tot de Rivier van Roche Bernard/ is de cours recht noordoost / daer lepdt een klepn Eplandeken omtrent ten halven tusschen de Kardinael en de voorsz. Rivier / of eerder nader de Kardinael als de Rivier / (want als men by de Rivier is / kan men dat voorsz. Eplandeken effen sien) men loopt met de voorsz. cours dan n. o. dicht bewesten dat Eplandeken heen / en verbalt alsoo een weynigh benoorden de Rivier / loopt dan op een kabel-lenghde by de wal langhs daer na toe / tot dat de Rivier hem selfs opent / zeylt daer midtswaters in / en schout de klippen die aen de oost-wal leggen. Binnen de klippen komende / mach men daer setten / ofte aen stuurboort tegen de wal aen zeylen / en soo sonder Ancker of Tou Schip en goet bergen / voor die verlegen mocht wesen. By leeg water op een dagelijks Ty is'er omtrent 11 / by een spzingh 9 voet water. Met een dagelijcks Ty vloept het daer omtrent een vadem / maer met een spzingh twee vadem op en neder. Het gat streckt oost ten zupden in. Een weynigh beoosten de mont van de Rivier lept een groote klip / die met hoogh water onder vloept.

Die van de Rivier van Nantes komende/na Roche Bernard wil wesen/en daer tusschen beyden niet heel wel bedzeven is / loopt soo ver t'zeewaert na de Kardinael toe / (als hy bewesten de Four is) tot dat hy bupten 't voorsz. Eplandeken (leggende ten halven tusschen de Kardinael en de Rivier van Roche Bernard) om loopt / soo gaet hy seker van alle Buplen / men mach dicht daer bewesten by heen zeylen / maer daer beoosten leggen veel klippen en dzooghten. Die daer beoosten ofte benoorden heen wil zeylen / moet omtrent twee derdeparten waters laten na het Eplandt/ en een derdepart te landewaert / en soo daer tusschen deur loopen / maer wel upt sien.

Kroos-wyck. Tusschen de Rivier van Roche Barnard en Nantes/ lepdt Outdupnen / Kroisil ofte Krooswijck / en Poelgem. Krooswijk heeft 2 hoecken/ achter de noordwest-hoeck lept het groote Dorp of bleck van Krooswijck/ dat heeft een dicke Tooren / en daer is een groote Inwijck als een Haven/ daer men op 5/6 en 7 vadem te rede mach lopen/ daer bewesten staet noch een platte Kerck op 't hooge lant. 't Lant van Outdupnen lept recht benoorden die Kerck. Poelgem is een Dorp beoosten Krooswijck/ met een hooge scherpe Tooren.

Outdupnen. Poelgem.

Omtrent anderhalf mijl van landt / zupdwest ten zupden van Krooswijck/en w. ten n. wel soo noordelijck van de oost-hoeck van Poelgem / lept een groote Banck / genaemt de Four / die op sommige plaetsen met leegh water dzoogh valt / lept van Boelijn verschenden omtrent oost / en streckt op haer langhste zundwest en noordoost.

Om op de Rivier van Nantes te zeylen. Wilt ghy van Boelijn na de Rivier van Nantes zeylen/ soo gaet van 't oost-eynde van de Kardinael/ of van de oostelijcke Uyt-klippen van de Kardinael / recht oost noordoost aen na de west-punt van Krooswijck / om boven de voorsz Four te zeylen / soo lange tot dat het begint te dzagen / en dat de scherpe Tooren van Poelgem komt tegen 't hooghste van de oost-hoeck van Krooswijck/soo loopt ghy benoorden de voorsz. Banck heen/gaet dan o. z. o. of na dat de wint is o. ten z en o. z. o. aen / na de klip met het gat / geheeten Pierre Percé, maer en komt alsoo 't landt een stuck weeghs bewesten Poelgem niet seer met leegh water / want 't en is daer langs niet schoon. Tusschen de Four en de hoek van Krooswijck is in 't Vaer-water 8/9 en 10 vadem diep.

Pierre Perce.

Van den hoeck van Poelgem oostwaert leggen sommige Eplandekens en klippen die heel vuyl zijn / en komt die of de wal daer omtrent niet seer na / of't gebiel dat ghy hier most laveeren / want by leegh water vallen daer veel klippen dzoogh. Als gy komt by de klip met het gat/so loopt daer benoorden heen / en by dicht by in / dit latende aen stuurboort van u / om de buplen te schouwen / die van den hoeck van Poelgem na dese klip toe strecken. Dicht by de klip langhs is 't vier vadem diep. Voorby de klip met het gat zijnde / soo loopt al by de noord-wal langhs na S. Nazare / op 3 en 4 vadem met leegh water / maer ghy moet u wachten van een klippige hoeck / een stuck bewesten S. Nazare/ de merken daer by zijn dese: Daer staet een Meulen op 't hooge landt / wat verre te landewaert in / als die komt over een boeren Huys / dat om leeg by de Rivier staet / dan zijt ghy neffens de klippen; daer voorby zijnde / hout noch de noord-wal / en loopt daer by langs / tot achter den hoeck van S. Nazare / en set het daer op 6 of 7 vadem: Midden in de Rivier / tusschen de voorsz. klip met het gat en S. Nazare / lept een rye klippen / geheeten Les Porceaux, die komen met half Ty boven water. Om die / en noch meer andere Buplen / op de Rivier leggende / moet ghy al by de noord-wal langhs loopen als voorsz.

S. Nazare.

Les Porceaux.

Een stuck binnen S. Nazare op 't noord-landt staet een scherpen Toren / als die bupten 't zupd-landt komt / dan mengt ghy aen de voorsz. klippen niet misdoen / loopt daer benoorden om; een weynigh daer beoosten leydt noch een dzoogte met Rotsen / daer men met groote Schepen beoosten om loopen mach / 't is daer seer black water tot aen den hoeck / binnen den hoeck zijnde mach men 't setten / als gesept is / op 6 of 7 vadem. Beoosten S. Nazare leggen noch twee Dorpen / tusschen dese Dorpen is 't seer black en steengront / daer moet men de zupd-wal kiesen / maer als men ten halven dat oostelijckste Dorp is / soo mach men wel op den hoeck van 't Dorp aen zeylen / tot dat men daer voorby is / maer tegen 't oostelijckste Dorp / aen de zupd-zijde op den hoeck / lept een banck Pijnbuf genaemt / die streckt wel ten halven in de Rivier / doch men kan tusschen den hoeck en dese banck deur loopen op 5 of 6 vadem / dit is de Reede voor Schepen die ter zeewaerts willen wesen.

Pijnbuf

Een mijl bet inwaerts/ midden in de Rivier/ leggen twee Steen-banken in 't Vaer-water. Tot Perlerin is de Laedtplaetse 2 mijlen van Nantes/ daer 't goet af komt met Lodges na de Schepen toe/ dan van Nazare tot Nantes of Perlerin is 't Loots-mans water/ die men gemeenlijck in neemt by den boven-genoemden scherpen Toren van S. Nazareth genaemt/ daer men (als men daer binnen is) setten mach op 10 of 12 vadem / en een Loots-man verwachten.

Perlerin

Om van S. Nazareth in zee te loopen / bezupden de klip met het gat heen / soo loopt eerst by de noord-wal langhs/ als gesept is / tot dat ghy komt bupten den tweeden hoeck van de Rivier / wijckt dan van 't noord-lant af midden in de Rivier / en zeylt een groot stuck weeghs bezupden Pierre-perse om / als ghy dan de klip / die noordwaert van Pierre-perse leydt / bupten de hoeck sien meugt / daer is 't diep vier vadem en een half / ende als Pierre-perse noord noordwest en noorden ten westen van u is / soo komt ghy tegens de klip / daer krijght ghy dieper water / te weten 5/ 6/ en ten laetsten 7 vadem / maer als ghy komt in de Trabe van Pitqueliers / soo krijght ghy 10 of 12 vadem waters.

S. Nazare.

Voor de Rivière van Nantes leggen veel bancken / dan met halve vloet mach men daer over / de zupd-hoeck van de Rivière van Nantes leydt van de noord-hoeck noord noordwest en zupd zupdoost 3 mijlen / daer bezupden loopt dit landt in een grooten Inwijck / en daer loopt men in de Bay. Dese oneffen bancken in de Rivier van Nantes zijn seer ongelijck / somtijts worpt men 15 vadem / stracks daer na maer 7 of 8 vadem.

Bancken voor de Loire.

Maer om van Boelijn ofte Bel Isle na de Bay ofte Armentiers te zeylen / soo gaet oost zupdoost aen / tot dat ghy het Klooster van Armentiers siet beoosten die Boomen

Armentiers.

die te landewaerts in over 't selve Klooster staen / soo gaet oost en oost ten noorden aen / soo lange tot dat het Klooster komt binnen het Slot van Armentiers / soo zijt ghy binnen de Moncke lege : Gaet dan weder oost zuydoost tot dat ghy binnen de Kilp van Pieremen zijt / daer meught ghy aen beyde zijden omme / ende als ghy de Grave open sien meught / dan meugt ghy 't setten op seven of acht vadem / en varen aen landt om een Loots-man te halen / 't is Loots-mans water. Van Boelijn ofte Bel Isle tot Armentiers is de cours oost zuydoost omtrent negen ofte tien mijlen verschepden.

Pierremen.

Van Armentiers tot Heps is het zuyden ten oosten / ende zuyd zuydoost stijf 5 mijlen / en van Boelijn tot Heps z. o. wel soo oostelijck 12 mijlen. Het Eylant van Pickeliers lept recht op de hoeck van Armentiers. Tusschen Armentiers ende Pickeliers en Heps is 't een oneffen Vaer-water met veele ondiepten ende bancken van 4 / 5 / 6 en 7 vadem. Op Heps staet een spitse Tooren / en sommige Hupskens en Meulens / daer aen het seer wel te kennen is.

Pickeliers.

Heps.

Het is in 't Vaer-water / tusschen Heps en Boelijn / 35 en 40 vadem / maer als men binnen 't Vaer-water is / soo is het maer 25 vadem diep.

Onder Heps en is niet al te goede Reede / het rolter altijt / als of het water onder het Eylant deur quam / op het noord-eynde is 't black water ; de Reede is / als de Kerck-Toren zuydwest van u is / op 8 of 9 vadem / noch men lept daer niet beschut als voor een zuydwesten ende west zuydwesten wint / en het rabelt daer altijt seer.

Van Heps tot de Kiliaers / of 't Eylant van S. Martin / is de cours oost zuydoost 9 ofte 10 mijlen / tusschen beyde lept de Vaerse van Ollonne. Wat aengaet Ollonne / ordinaris by de Zee-varende luyden also genaemt / dat zijn twee Dorpen / dewelcke door de Haven van den ander geschepden zijn / waer van dat 'et eene / 't grootste / door de Inwoonderen wort ghenaemt Les Sables d'Ollonne / aen de oostzijde van de Haven ; 't ander Dorp / en het kleynste / werdt genaemt La Chaume d'Ollonne / of S. Nicolaes de La Chaume / leggende aen de west-zijde van de Haven.

Vaerse van Ollonne.

Les Sables de Ollonne.

S. Nicolaes de La Chaume.

Afbeeldinge van OLLONNE.

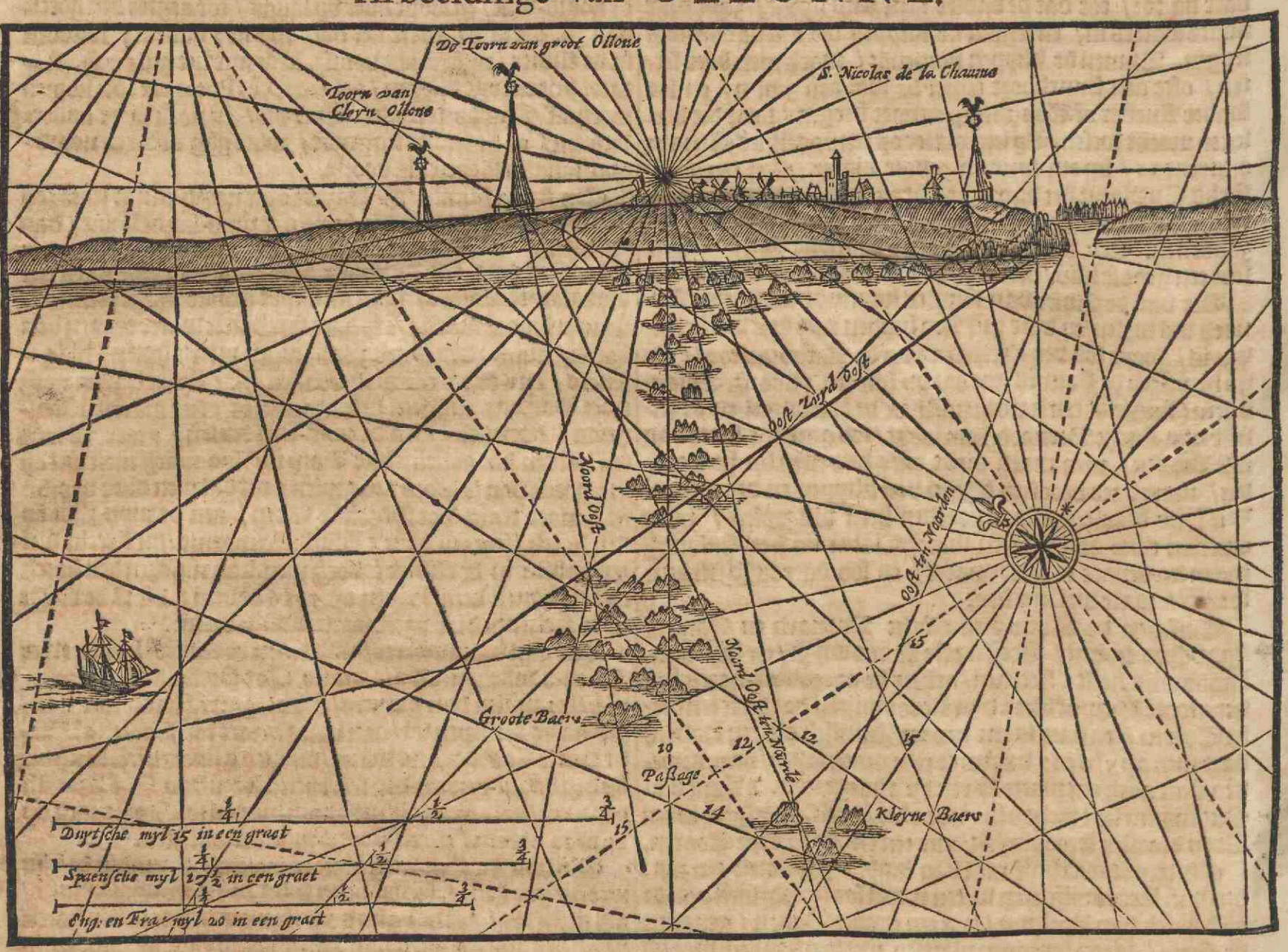

Eygentlijck Ollonne / ende waer van dese twee Dorpen van la Chaume en Les Sables d'Ollonne / de name van Ollonne ghekregen heeft / dat lept ¾ mijl landewaert in / wort genaemt grant of groot Ollonne / 't welck een spitsen hoogen Tooren heeft / waer by dat noch een kleyn Toorenken staet / waer van het Dorp kleyn Ollonne heet / en zijnde dese Toren en Torenken het sekerste merck en kenteken van Ollonne / als men upt der Zee komt / oock so dienense seer bequamelijck tot merken om de Baersen te schouwen / als in 't beschrijven van de Baersen gesegt sal worden ; dese twee Toorens worden in 't Frans genoemt les Montiers. Nu aengaende de Haven van Ollonne / dat is een Ty-haven / en lept het Dorp la Chaume veel zeelijcker met een uptstekende punt / als Les Sables d'Ollonne doet : op welcke punt een vierkant Kercxken staet met een spits Toorenken / dat men S. Nicolaes noemt / en daerom het Dorp oock S. Nicolaes de la Chaume wort genoemt.

Groot Ollonne.

Kleyn Ollonne.

Les Montiers.

Nu tusschen dit Kercxken en 't Kasteel / dat innelijcker staet aen de selfde zijde / soo lept 'er een Zant-plaet of Banck van 't landt af / streckende tot een stuckweeghs voor de Haven / en alsoo de Haven noorden ten westen en zuyden ten oosten lept / soo moet men / om de voorsz. Plaet te schouwen / en de Kil of Cheual te binden / na de zijde van les Sables over loopen / en zeylen dan / om in te loopen / noordwest aen / tot dat men binnen de Zant-plaet is / en dicht onder het Kasteel / als dan soo mach men den rechten cours wel in gaen / maer men moet oock wel letten dat men in 't overloopen naer les Sables niet te verre loopt / van vreese dat men in het in-zeylen oock de punt van les Sables niet en raeckt / die mede verre uptstreckt.

De Vaersen van Ollonne wort genaemt by de Ollonnoisen les Barges / dat is geseght de Vaersen / om dat 'er twee zijn / een groote en een kleyne / en zijn Rotz-steenen / die met leegh water boven zijn / en leggen omtrent een Canon schoot van malkanderen van dupsent pondt / daer een gat ofte door-gangh tusschen beyden is / van 10 en 12 vadem / leggende noorden en zuyden van malkanderen / de groote Vaerse lept de noordelijckste ende landelijckste / en be-

Vaersen van Ollonne.

begrijpt in 't ronde omtrent soo veel plaets/als men met een Musquet tweemael over schieten mach.

Klepne Baers. De klepne Baerse / dat zijn drie hoofden van Rotsen die op een rechte drie-sprongh leggen / doch begrijpen wepnigh plaets.

Groote Baers. De groote Baerse leydt van de noordelijckste hoeck en de punt van la Chaumme / daer 't Kercxken S. Niclaes staet/ ofte de hoeck van de Haven oost zuydoost en west noordwest/ omtrent een mijl / en leyt van de Toren van groot Ollonne/ die best kan gesien werden als men 't lant van die zijde van de Baersen aen doet/ en tot een kenteken dient/ met 't klepn Torenken dat 'er by staet (als in de beschrijvinge van Ollonne geseght) noordoost en zuydwest / en leydt van 't landt af omtrent drie quart mijls / en is doorgaens meest Rodsen en Rudsen tot aen 'tlant toe/soo daer tusschen dito Baerse en 't landt nauwlijcks een doorgangh is / als met groot perijckel / en niet te wagen staet dat door te zeylen / hoe wel dat 'er verschepde Schepen door gezeylt zijn / 't is meer gelucks als wijsheyt / want de rechte passagie daer men door moet is soo naeu/engh en onseker/ dat 'er geen mercken op te maken zijn / ock en derven de Piloten van Ollonne daer geen Schepen door brengen / daer zijn ock de meeste Schepen gebleven / die dien wegh hebben willen kiesen. Belangende de klepne Baerse / die leydt van de punt ofte Haven daer 't Kercxken staet / oost ten noorden en west ten zuyden een mijl / en leydt van de Toren van groot Ollonne noordoost ten noorden / ende zuydwest ten zuyden / en is tusschen dese en de groote Baerse een goede passagie / sonder duyplen/ en als voor geseght is'er waters genoegh / en gaet de cours tusschen beyden door recht op de Haven aen / voorder soo mach men / by nacht uyt der Zee komende / de Baerse niet nader komen als op 15 vadem / want op de voet van de de Baerse 14 vadem is.

Om in de Riliaets te zeylen. Item/ de zuyd-punt van Heys en de Baerse leggen zuydoost ten oosten en noordoost ten westen / en is omtrent 6 mijlen van den anderen; om van de Baerse de Riliaets in te zeylen / soo is de cours oost zuydoost.

Van Ollonne tot de Riliaets streckt de Kust meest oost zuydoost drie of vier mijlen. Om in de Riliaets te zeylen/ dat is benoorden het Eylant van S. Marten heen / tusschen dat voorsz. Eylant 't en vaste lant van Poictou in / soo gaet wat noordelijcker als midts waters / ofte laet de twee derdendeelen waters na S. Martens Eylandt / en een derdendeel na het vaste lant. By 't Eylant van S. Marten langs is 't oneffen en banckigh/ komt het vaste landt ock niet seer na / want daer leggen ock sommige bancken af/ doch men kanse loden. Gaet als voorsz. is innewaert aen / tot dat de Kerck van S. Marten zuyd zuydwest van u is / dan sult ghy zijn voorby de Banck die noorden van S. Marten af leyt/en een stuck bewesten S. Marten van de wal af streckt/ dat is een harden schorren Steen-banck / die haestigh op drooght. Om die te schouwen / als ghy moet laveeren met een oostelijcke of noordoostе wint/soo brengt het Torenken van Hars niet in het Dorp van Loy / maer als het Torenken van Hars komt aen 't eerste ofte noordelijckste Huys van Loy / soo moet ghy wenden/want dan komt ghy tegen de banck / die houdt met leegh water omtrent een vadem diepte / en met hoogh water omtrent vier vadem. Als het voorsz. Torenken van Hars komt tegen een Meulen / die aen het zuyd-eynde van Loy staet / soo zijt ghy binnen de banck / te weten tusschen de banck en S. Martijn. Als S. Martijn z. w. ten w. en z. z. w. van u komt/dan meught ghy dry over het eynd van de banck na S. Martijn toe zeylen / ghy sult daer met leegh water en springh-stroom binden wel 3 vadem / ofte 16/ 17 voet / ock een worp of twee maer 12 voet/dan is 't al steeck-gront/gelijck ock voor S. Martijn / maer de bancken zijn hardt / en met springh-stroom blijft daer wepnigh water op. Voor S. Martijn meught ghy 't setten op 4/5/ of 6 vadem.

Om voor S. Martijn te zeylen. Om voor S. Martijn te setten/ soo set alsoo dat ghy open tot de Haven in kont sien/en dat den hoeck van 't Kloosster en den Bos een paer wint-boomen lenghde van malkander staen/daer is 't met springh-stroom en leegh water vierdehalf vadem / maer met hoogh water sevendehalf vadem diep.

Als men de Riliaets in zeylt als voorsz. so is 't 12/11 en 10 vadem diep / maer soo veer komende dat de Tooren van S. Martijn begint zuydwest van u te staen / daer wert het te met drooger / en meugt dan wel na het Eylant toe wijsken op 5 en 4 vadem/ het drooght dan schielijck op / en wert van 10 met 'er haest 5 en 4 vadem.

Wilt ghy met een diep-gaende Schip over de banck die van het Kloosster af streckt / soo verbeyt soo langh tot dat 'er half vloet is / want met leegh water en blijft daer niet meer op als drie vadem of een elle meer. Als 't wat ghevloet is/ soo mach men met een groot Schip daer wel over. Als het Toorenken van Tussou komt aen 't noord-eynde van het Eylant Ureck of Tyvalenes / soo is men op het droogste van de banck / maer als 't Toorenken komt over 't zuyd-eynde van dat Eylandeken / dan begint het weder te diepen. De mercken om het diepste water te houden / als ghy over de banck loopt / zijn dese: Houdt den grooten Tooren van Rochelle een spaeck-lengde bezuyden dat Bos Boomen dat op de noorderste hooghte staet / ende loopt soo over de banck / 't is daer al steeck-grondt.

Wilt ghy voor 't Kloosster onder de banck setten / soo loopt op 6 of 7 vadem / en setten daer.

Maer wilt ghy onder S. Marten niet setten / maer voort na het Brant-Eylandt / soo brenght dat voorsz. Toorenken van Tussou over het Huysken dat op het Eylandeken Ureck staet / en houdt dat soo staende / soo en meught ghy aen de Laverdijn niet misdoen.

Laverdijn. De Laverdijn is een rye Rudsen / te samen omtrent een musquet-schoot langh / die omtrent een quartier mijls van de oost-hoeck van S. Martens Eylandt af leydt / en op een springh met leegh water boven komt. Tusschen die en het Eylandt van S. Marten mach men deur zeylen / daer is diepte genoegh. De mercken van de Laverdijn zijn dese: Als men / de Riliaets in komende / tusschen Sint Martens Eylandt en den Bos deur zeylt / en den grooten Toren van Rochel komt te sien essen buyten den hoeck van den Bos/ soo is men recht neffens de Laverdijn / die leydt dan zuydwest van u / 't en is daer tusschen beyden niet seer wijdt. Of als den voorsz. Tooren van Rochelle staet essen buyten den hoeck van den Bos / en de noord-hoeck van de Plom een scheeps-lenghde buyten de zuyd-hoeck (dat is de noord-hoeck van den Bos) dan is men recht op de Laverdijn/ daerom als Rochelle komt een scheeps-lenghde bezuyden den Bos/(als men de Riliaets in komt) dan is men de Laverdijn gepasseert / en men mach by zuydoost en zuydoost ten zuyden aen gaen/ na het Brant-Eylandt.

Porthus. Porthus is een wijdt en breet gat / streckende tusschen S. Martens Eylandt en Oleron deur / leydt van Heys verschepden zuydoost ten oosten omtrent 11 mijlen. Wilt ghy Porthus in zeylen / soo loopt tusschen beyde landen oost zuydoost in / maer Sint Martens Eylant by wat nader/ om de krage van Oleron te schouwen / dat is een vuyl Steen-rif aen het noord-eynde van Oleron / komt dat by nachte niet nader als op 12 of 13 vadem.

Als ghy dan komt by 't oost-eynde van Sint Martens Eylant / en na Rochelle / of onder den Bos setten wilt / soo brengt den grooten Toren van Rochelle een scheeps-lengde buyten den Bos / so en meugt gy aen de Laverdijn niet misdoen. Onder den Bos set men op 5 of 6 vadem steeck-gront/ alsoo dat den hoeck noorden van u leydt. Of wilt ghy te reede loopen onder de Abdye ofte Kloosster van Sint Martens Eylant / soo loopt op de voorsz. mercken / soo lange tot dat het voorsz. Kloosster komt buyten de zuyd-hoeck van 't selve Eylandt / zeylt dan daer op aen / soo laet ghy de Laverdijn verre genoegh aen baghboort van u. By 't Kloosster komende / set het daer recht beoosten op 5/6 of 7 vadem/ daer is de reede voor Schepen die uyt willen wesen.

Brant-Eylant. Als ghy Porthus in zeylt/ en na 't Brant-Eylant begeert te wesen / soo loopt / als voorsz. is / tot by 't oost-eynde van S. Martens Eylandt: van daer is de cours zuydoost ten oosten / of van den Bos zuyden en zuyden ten oosten / ofte met westelijcke wint zuyden ten westen / na dat Eylant.

Als ghy soo na dat Brant-Eylant zeylt / dat den Toren van Voorn ofte de Four komt over het Brandt-Eylandt/ daer meught ghy u ballast over boort werpen / het is daer 12 vadem diep.

Soo

Soo ghy van den Bos na het Brandt-Eylandt met een zuydelijcke wint / ofte van 't Brandt-Eylandt na den Bos moet laveeren / soo en komt het lant van Rochel niet te na / daer leggen verscheyden drooge / steenige bancken / een stuck weeghs van de wal langhs het landt / daer men hem van wachten moet. Als Rochel bedeckt wert van de zuyd-hoeck die tegen over de Krieck leydt / daer leydt een Steen-banck daer geen vadem water op en blijft.

Wilt gy op de Rivière van Saranten zeylen / soo loopt bezuyden het Brandt-Eylandt om / men mach 'er ock wel benoorden om zeylen / en zeylt by den Toren van Boorn ofte Four in. Met leegh water valt dese Rivière droogh / wel drie mijlen in 't landt.

Om van het Brant-Eylandt na Brouage te zeylen / soo zeylt zuyd zuydoost aen / en houdt het Torenken van Heers bewesten het Bosch / so lange tot dat den Toren van Boorn ofte le Four komt over 't root pannen Hupsken / dat op de zuyd-zijde van de Rivière van Saranten staet / zeylt dan zuydoost en altemet zuydoost ten ooften in / tot dat Front / een Dorp dat op de strant leydt / benoorden Soubise komt / als dan Soubise komt binnen 't voorsz. Dorp / en de Meulen boven 't Dorp / so sult gy zijn tegen den hoek van de Oester-banck: gaet dan al zuydoost ten zuyden / en set dat uytterste Toorenken van Heers over de uytterste Zant-plecke / daer de galge by staet / houdt die soo staende / en zeylt zuyd zuydoost in / als dan 't Torenken van Heers komt aen den oost-kant van de Valepe die in 't Bosch is / so hout dat scherpe Torenken recht over den oost-kant van de Valepe van 't Bosch / ende zeylt alsoo binnen de Krieck ofte Rivière van Brouage. Tot Brouage en plach niet een Huys te staen / daer 't nu een stercke krape Stadt is / binnen 70 of 80 jaren herwaerts soo geworden zijnde.

Oester-banck.

Banjaert.

De Banjaert leydt langs het lant van Oleron / en streckt tot binnen dat Brandt-Eylandt / met leegh water komtse boven / en de staert streckt verre om de noord / soo gy van de Krieck uytwaert aen moetse laveeren na het Brandt-Eylant toe / soo en brenght den Toren van Rochelle niet buyten het Brant-Eylant / voor en al eer ghy daer neffens zijt / om de Banjaerts wille / soo en sult ghy daer aen niet misdoen.

Aen 't zuyd-eynde van Oleron / tusschen Oleron en 't lant daer bezuyden / is noch een gat / daer men in en uyt mach zeylen / geheeten de Mammesont / diep genoegh voor groote Schepen / streckt van uyt der zee oost ten noorden in / het is een slim gat / want van elcken hoeck loopt een Rif af / tot by na aen malkanderen met de punten / de zuyd-punt is heel breet en black; de wint uyt den westen waepende / kan men qualijck een gat sien / het barnt dan over 't heele gat heen / de kille in 't midden is 6 / 7 en 8 vadem diep / men moet wel toe sien niet dwars te geraken / of men is het Schip quijt; Daer binnen komende / loopt 'er een Rivier de Sudzes zuydoost op na Sales toe / daer men Sout ladet / en wordt na de Rivier Suddzes Sout genaemt / daer voorby aen den anderen hoeck van de Mammesont / leydt een Plate / daer men benoorden om loopt / op dese mercken: Men houdt de Meulen / die op het lant van Oleron staet / over de Bomen / en soo loopt men benoorden de Plate om: daer is de Reede voor die op Oleron of Olderdon Sout wil laden.

Mammesont.

Maer wil men binnen deur weder uyt wesen / soo sal men so lange om oost zeylen / tot dat Sales komt over de Bomen die binnen Merven staen / om de Steert of het Rif dat van Oleron af schiet te schouwen: als Sales komt over de Bomen / zeylt dan noorden ten westen aen na het Brandt-Eylant / maer brenght Hertogh Karels Tooren bezuyden het Brandt-Eylandt / om den Banjaert niet te onder-zeylen. Als 't Torenken van Heers aen 't Bosch komt / hout het dan soo staende / tot dat Rochelle over den noord-kant van het brandende Eylandt komt / zeylt dan dat Pyrthus uyt. Daer schiet ock een Rif van S. Martens Eylants west-eynde af / dat men schouwen moet.

Rif aen Sint Martens Eylant.

Omtrent zuyden ofte wepnigh westelijcker / tien mijlen van het Eylandt Heys / zuydwest ten westen in 't Eylandt S. Martijn / en west noordwest of wel soo noordelijck van de Rivière van Bordeaux / leggen de Klippen van Rokedon of Rochebon / van sommige genaemt Arkamis / in forme van een drie-hoeck. De zuydelijckste van de drie dat is de drooghste / daer op blijft met leegh water omtrent 2 vadem diepte / aen de zuydwest-zijde is de gront zwarte steenkens / aen de noordoost-zijde wit zant / maer men machse op het loot niet genaken noch aen-dicpen.

Klippen van Rochebon.

Een wepnigh westwaert / niet verre van de voorsz. Klippen / leyt noch een andere Klip / daer met leegh water 5 vadem water op is / doch met een stoym breeckt de zee daer geweldigh op met groote stortinge.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen dese Kusten en Eylanden maeckt hoogh water een zuydwesте en noordooste Maen / maer binnen de Havens en Rivieren een streeck later / na dat die verre te landewaert in streecken.

Van diepten neffens dese Landen om die te kennen.

Boelijn mach men van beneden sien op 55 vadem / en onder de Mars op 60 vadem.

Bupten Heys is 't 35 vadem diep / en men mach als dan 't landt van beneden sien / als 't klaer weder is kan men 't sien op 60 vadem.

West zuydwest van Heys omtrent 7 mijlen sult ghy vinden 45 ofte 46 vadem / de grondt klepn grups van singel / als groot / grof zant / heel scherp upt den rooden siende.

't Landt van Olone mach men van beneden sien op 25 en 30 vadem.

S. Martens Eylandt en 't noorp-eynde van Oleron mach men sien op 28 en 30 vadem. Als men S. Martens Eylandt in 't gesight krijght / soo siet men daer op eenen hoogen Tooren met een hoogh Huys / en op de strant een Meulen / met vier of vijf hooge Dupnen. Op Oleron siet men eenen hoogen spitsen Tooren op eenen rooden hoeck / daer men sommige Boomen over siet staen / ende bezuyden is 't tot twee ofte drie steden ghehackelde Dupn.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Boelijn tot de Rivier van Bordeaux z. o. wat zuydelijcker	35 mijlen.
Van Boelijn tot S. Sebastiaen z. z. o. wel soo zuydelijck	56 mijlen.
Van Boelijn tot S. Andreo zuyden	54 mijlen.
Van Boelijn tot C. de Pinas of Cores z. z. w. wat westelijcker	57 mijlen.
Van Boelijn tot C. de Ortegael zuydwest	66 mijlen.
Van Boelijn tot C. de Finisterre z. w. een wepnigh westelijcker	91 mijlen.
Van de oost-hoeck van de Kardinalen tot Krooswijck o. n. o.	5 mijlen.
Van de hoeck van Krooswijck tot Piere Perce o. z. o.	3 groote mijlen.
Van de Kardinael tot Outdupnen o. n. o.	5 mijlen.
Van de noord-hoeck van de Rivière van Nantes tot de Picquelierg zuyd zuydwest	5 mijlen.
Van Pierremen tot Armentiers west zuydwest	2 mijlen.
Van Armentiers ofte Pickeliers tot het west-eynde van Heys zuyden ten ooften en z. z. o. stijf	5 mijlen.
Van 't oost-eynde van Boelijn tot Heys z. o. wel soo oostelijck	12 mijlen.
Van Heys tot de Baerse van Olone z. o. ten ooften	6 mijlen.
Van de Baerse in de Killaets / is de cours oost zuydoost.	
Van Heys tot de Killaets of S. Martens Eylandt o. z. o.	9 of 10 mijlen.
Van Heys tot Caep de Pinas zuydwest ten zuyden	56 mijlen.
Van Heys tot Caep de Ortegael z. w. ten westen	70 mijlen.
Van Heys tot Sint Martens Eylandt of de Killaets / is de cours oost zuydoost	9 of 10 mijlen.
Van Heys tot Pyrthus ofte de Krage van Oleron / is de cours zuydoost ten ooften	11 of 12 mijlen.
Van S. Martens Eylant tot de Toren van Cordan of de Rivière van Bordeaux zuyd zuydoost	12 mijlen.
Van de Krage van Oleron tot den Tooren Cordan / zuyd zuydoost / ende zuyden ten ooften	10 of 11 mijlen.
Van S. Martens Eylandt tot Cabo de Pinas / zuydwest wat westelijcker	60 mijlen.
Van S. Martens Eylandt tot Ortegal / is de cours west zuydwest wel soo zuydelijck	74 mijlen.

Hooghten.

Het Eylandt Heys op	46 graden 48 minuten.
Het midden van S. Martens Eylandt op	46 graden 26 minuten.
De noord-hoeck van Oleron op	46 graden 18 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Heys zuydoost ten zuyden van u zijnde / soo verre als men het van de Companje kien mach / soo vertoont het upt de Marsse aldus.



Heys noordoost van u zijnde / soo is 't aldus gedaen.

Aldus



Aldus vertoont het Eylandt van Heys/ als men daer by langhs zeylt/ 2 mijlen daer af zijnde.



Heys oost zuydoost van u zijnde / en de Tooren van de Campanje stende / vertoont aldus / en men is dan op 31 vadem diepte.



Aldus vertoont het Landt van Poictou / tusschen Heys en het Eylandt van S. Martijn / als men daer by langhs zeylt / drie mijlen buyten Landt.



De Kust streckt zuyd zuydoost.

Aldus vertoont het west-eynde van 't Eylant van S. Martijn.



Dit is 't vervolgh van de voorgaende Figuur / van 't west-eynde van S. Martens Eylandt / en vertoont aldus / als den Tooren oost ten zuyden van u is twee of drie mijlen / die Kust streckt hier oost zuydoost ende west noordwest.



Als S. Martens Eylant noorden ten oosten van u is / vertoont het aldus.



Als den Tooren op 't Eylant S. Marten o. z. o. drie mijlen van u is / soo vertoont het Landt aldus.

Als men Porthus in of uyt zeylt/ is S. Martens Eylant aldus gedaen.



Als den Tooren op 't Eylant S. Marten oost zuydoost drie mijlen van u is / soo vertoont het Lant aldus.



Aldus vertoont de zuyd-zijde van S. Martens Eylandt / als den Tooren ofte west-eynde noorden/ en het oost-eynde noordoost van u is twee of drie mijlen.



De west-hoeck van Oleron of Olderon vertoont aldus / als die oost van u is twee mijlen / daer omtrent is 't 20 vadem diep.



Olderon of Oleron vertoont hem aldus / als men die Boomen benoorden den Tooren heeft / die is dan zuydoost van u.



Als men voor Porthus is / omtrent twee mijlen van Landt / dan is Oleron of Olderon aldus gedaen.

Het Landt tusschen Olderon en de Riviere van Bozdeaux / vertoont (als men daer by langhs zeylt) gelijck in dese vijf volgende Figuuren afgebeelt staen / de gelijcke letteren behooren aen malkanderen / als de AA, BB, CC, DD.

Eylant Olderon.

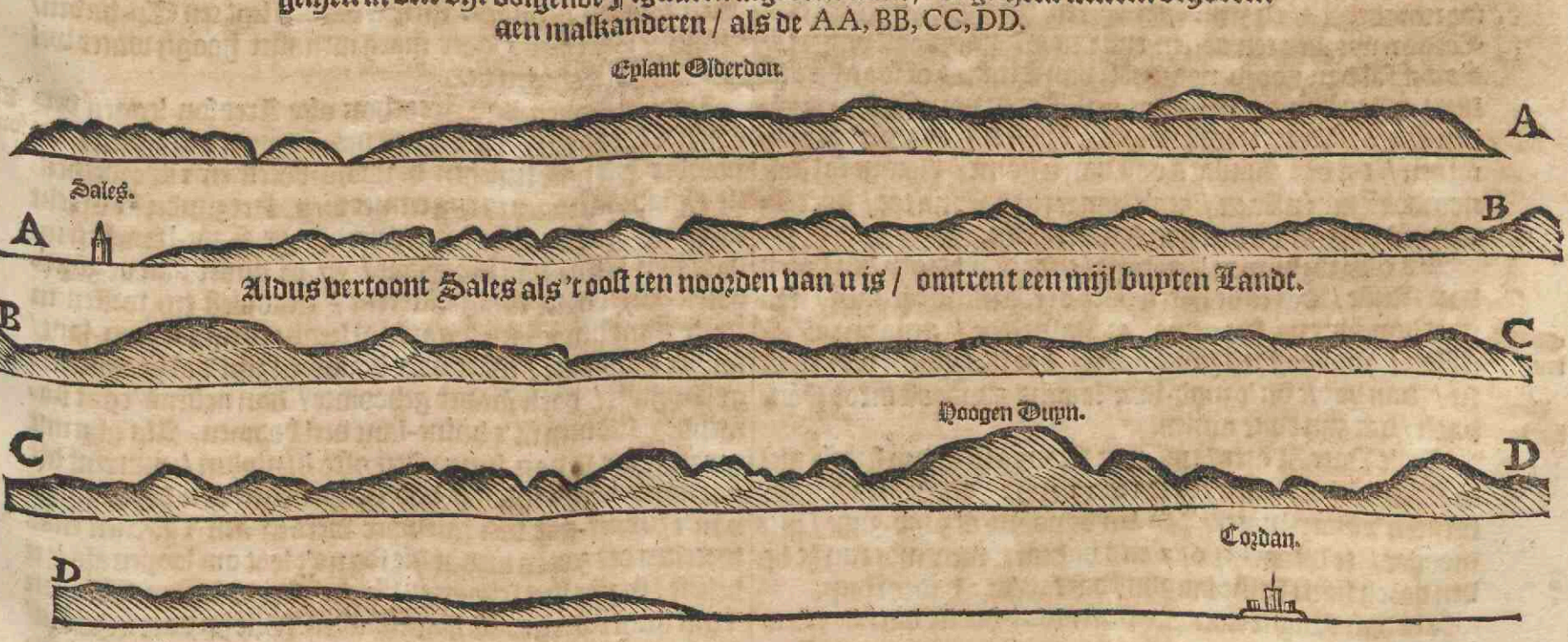

De Derde Vertooninge,

Zijnde

De Beschrijvinge van de Rivier van Bordeaux; als mede van de selvige tot S. Sebastiaen ofte Koninck-Reede

VAn de Krage van Oleron tot de Tooren van Cordaen / ofte de mont van de Rivier van Bordeaux / gheheeten de Garonne / streckt het landt zuydoost / en zuyden ten oosten 10 mijlen.

Benoorden de mont van de Rivier leggen vijf of ses hooge witte Duynen / maer daer bezuyden is het laeghachtigh landt / zwarte Duynkens met helm bewassen.

Van den Toren Cordan af noordwaert na de hooge Duynen op 't noord-lant toe / streckt een zant-banck / geheeten de Monages of Monassen / daer mach men aen de west-zijde by heen op 7 vadem om loden / maer op 't noord-eynde is die heel schor / en niet verre daer af is 't 20 vadem diep. Monages.

Van de noord-hoeck van de Rivier loopt een zandt af zuydwaert / geheeten de noorder Ezels / en daer bezuyden lept noch een / geheeten de zuyder Ezels / maer zijn nu heel kleen / datse naesten by verlopen zijn / soo dat men daer niet grootelijcks behoeft voor te vreesen / daer tusschen beyden deur en ook daer bezuyden langhs zeylt men op de Rivier. Noorder en Zuyder Ezels.

Wilt ghy in de Rivier zeylen / komende upt den noorden / so meught gy by de wal langs lopen / op 12 / 13 vadem / tot dat de Tooren van Cordan zuydoost ten oosten van u staet / loopt dan daer recht op aen / tusschen de noorder- en zuyder-Ezels deur / tot dat de hooge witte Duyn / op de noord-hoeck van de Rivier / noord noordoost van u staet / men mach soo upt den noorden komende / by de noorder-Ezels op 't loot ook om loopen / tot dat den Toren zuyd zuydoost / en zuydoost ten oosten van u komt / gaet dan na de Tooren toe / en als die voorsz. hooge Duyn noord noordoost ofte noordoost ten noorden van u komt / zeylt dan daer op aen / tot dat ghy de slagh van 't landt hebt / loopt dan daer by langhs inne-waert na Missie toe / dat is de hoeck met al de Meulens. Missie.

Als gy dus na de hoge Duyn toe zeylt / en dat de Toren van Soulack komt een groote vadem benoorden de Tooren van Cordan / en 't Molenken van Koian / in 't Bosch by Koian / dan zijt ghy ook de Monages gepasseert / en meught sonder schroomen oost aen recht na Koian toe zeylen / maer kavelt wel u stroom / de vloet valt dwars over de Ezels na de Tooren van Cordan toe / en de ebbe ter contrarie. In dit voorsz. gat tusschen d'Ezels deur blijft met leeg water 3 vadem water op de drumpel. Koian.

Om bezuyden de Ezels langhs / in de Rivier te zeylen / komende van benoorden (dat is het beste gat) soo doet aldus: Brenght den Toren van Soulack oost van u / of wel soo noordelijck / en zeylt daer op aen / tot dat den Toren van Cordan noorden ten oosten ende noord noordoost van u is / Koian sal dan noord noordoost van u staen / of soo ghy upt den zuyden komt / so brengt den Toren van Cordan noorden ten oosten en noord noordoost van u / en zeylt daer soo op aen / tot dat Soulack oost van u komt / Koiane sal dan noordoost van u staen / zeylt dan recht daer na toe / daer by komende / zeylt na den hoeck van Missie.

Als ghy nu binnen 't gat zijt / ende komt tegen den hoeck van Missie / dat is de hoeck daer de Meulens op staen / soo gaet dan over na het gebroken Kasteel toe / genaemt Chastillon / zuydoost ten zuyden aen / dat is 6 mijlen van Missie / dan voort by 't zuyd-lant langhs zuydoost in tot Pouliack / dat zijn twee mijlen. Chastillon. Pouliack.

In 't Baer-water / tussen de Monages en den hoeck met de Meulens of Missie / is 't 10 / 11 en 12 vadem diep / maer hupten 't Baer-water / 't zy aen de noord- of zuyd-zijde / is 't drooger / te weten / 5 / 6 / 7 en 8 vadem / men moet dicht by den hoeck van Missie langhs / daer is 't 22 vadem diep.

Als dan Koiane komt aen den west-hoeck daer de Meulens op staen / houdt dat soo staende / en gaet zuydoost ten zuyden na Chastillon toe / het is in dese Trave meest al 5 vadem diep / dan aen de noord- of zuyd-kant genakende is 't drooger / en aen de noord-zijde is 't vol zanden / daer men ook wel deur mach zeylen / die daer bekent is.

Van Chastillon tot Pouliack is 't zuydoost 2 mijlen / de cours als te voren / en 't is daer diep 4 / 5 / 6 en 7 vadem. Pouliack.

Tegens Pouliack midden in de Riviere lept een Eylandeken / daer beoosten moet men om loopen recht op Blay aen / maer daer moet men met getij over / want het is daer met leegh water maer een vadem diep.

Als ghy voor Pouliack zijt / ende na Bleye wilt zeylen / soo laet het water eerst een uur wassen / dan meught gy met een Schip / dat 9 of 10 voeten diep gaet / wel over. De merken / om langs het diepste water in dat rack te zeylen / zijn dese: Daer staet een Meulen ten halven tusschen Blay ende Kioche de ton / houdt die buyten de nieuwe muragie van Blay / soo sult gy de diepste kille treffen. Voor Blay wert het weder 3 en 4 vadem diep / loopt dan by 't noord-landt unt / op 3 / 4 en 5 vadem. Als ghy voor de Rivier komt / die oostwaert op streckt / genaemt Dordoigne / soo zeylt eerst op 't midden van 't tweede Eylandt aen / laet dat eerst aen stuurboort / en gaet daer passelijck by langhs / tot dat ghy nefkens of voorby de galgh zijt / die op den oost-hoeck van de Riviere staet. Dan weder by het noord-landt langhs tot de vier Hupskens. Van daer moet ghy over-slaen na den hoogen Tooren van Dublot (by de onse Dubekot ghenoemt) daer neffens komende moet ghy terstont weder oost-waert over na de bocht by Lermond / in dat over-slaen loopt men tusschen een Steen-banck aen baghboort / en een drooge Sandt-plaet aen stuurboort deur / over een Banck / geheeten 't Pas / dat is het droogste van al de Rivier / daer en blijft 't Pas met leegh water niet meer als acht voeten. Aen de oost-zijde komende over het Pas / gaet dan voort by de oost-wal langhs tot voorby Lermond / zeylt dan weder over na de west-zijde op de Hupsen van Chartoise aen / en dan voort al by de west-wal langhs tot voor de Stadt Bordeaux / in dat kromme tusschen Lermond en Chatroise is 't 5 / 6 en 7 vadem diep / voor de Stadt 4 of 5 vadem. 't Pas

Als men de Rivier van Bordeaux upt wil zeylen / so sal men tot Royanen vertoeven / verwachtende goet weder ende een Voor-ebbe / ende loopt daer mede upt; in 't upt-lopen houdt den hoogen Duyn noord noordoost van u / soo lange tot den Tooren van Cordan zuydoost ten oosten van u is / dan meugt ghy noordwest ten westen door d'Ezels in zee zeylen.

Van Cordan ofte de Rivier van Bordeaux tot Arrachon streckt de Kust zuyden ende noorden 15 mijlen / is al blanck Duynigh landt / daer tusschen beyden lept een Ty-haven / genaemt Anchises / daer mach men met hoogh water wel met groote Schepen in.

Voor de Haven van Arrachon ofte Arcason leggen verschepde droogten / daer mach men bezuyden in zeylen / het noorder-gat gaet tusschen de noord-hoeck en 't noordelijckste Eylant in / maer is eng en niet diep. Het zuyderste streckt by de zuyder-hoeck tusschen twee drooge Sant-bancken in / daer van d'eene van het Sant / en de ander van de zuyd-hoeck van 't vaste landt afstreckt / zuydwest ten westen in zee. 't Lant benoorden 't gat is al leeghachtigh Duyn-lant / sonder geboomte / maer daer bezuyden zijn 't al hoogachtige Duynen / ook sonder geboomte / dan neffens 't gat komende / siet men in 't binne-lant veel boomen. Als ghy upt der zee / het zy van benoorden ofte bezuyden / omtrent dit gat komt / ghy sult die voorsz. Bancken aen beyde zijden van 't zuyder-gat wel ghewaer werden aen 't barnen ende breecken der zee / en meugt die soo na't loot om loopen als 't u belieft / sy zijn heel schoon en blanck. Op de Duynen binnen 't gat staen twee groote hoge Masten. Wilt gy daer in zeylen / soo brengt die 2 masten over een / soo sullense noordoost ten oosten van u staen / houdt die over een / en zeylt daer op aen / Arca-son.

ghy

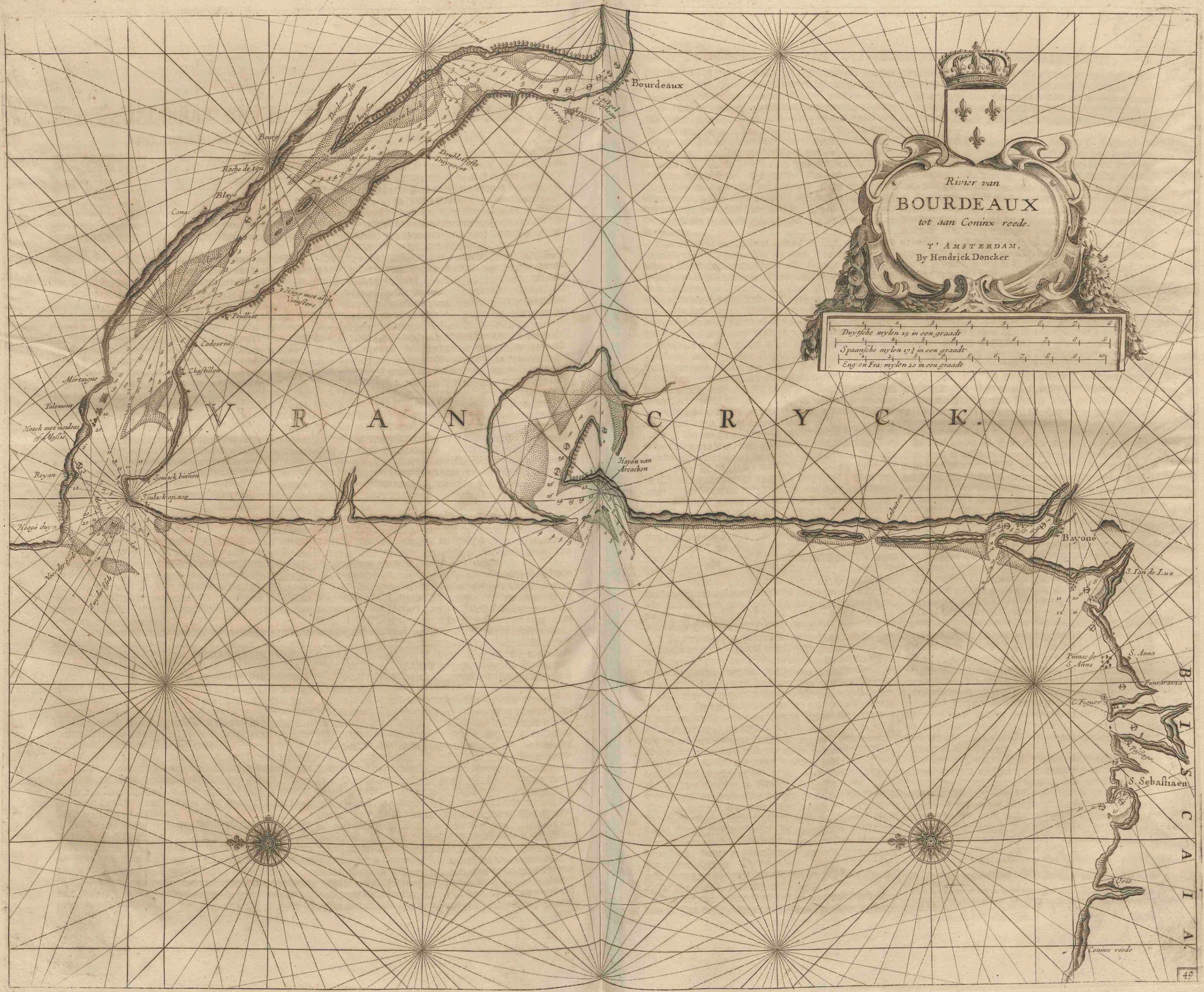
Rivier van
BOURDEAUX
tot aan Coninx reede.
T' AMSTERDAM,
By Hendrick Doncker.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt
Bourdeaux
Bourg
Roche de tou
Blaye
Conac
Poulliac
Cadourne
Chastillon
Mortaigne
Talemont
Royan
Soulack binnen
Soulack op zee
Hoogè duyn
Cordan
Haven van Arcachon
Cabuton
Bayone
S. Ian de Luz
S. Anna
Funtaravia
C. Figuer
S. Sebastiaen
Orio
Coninx reede
V R A N C R Y C K.
B I S C A I A.
49

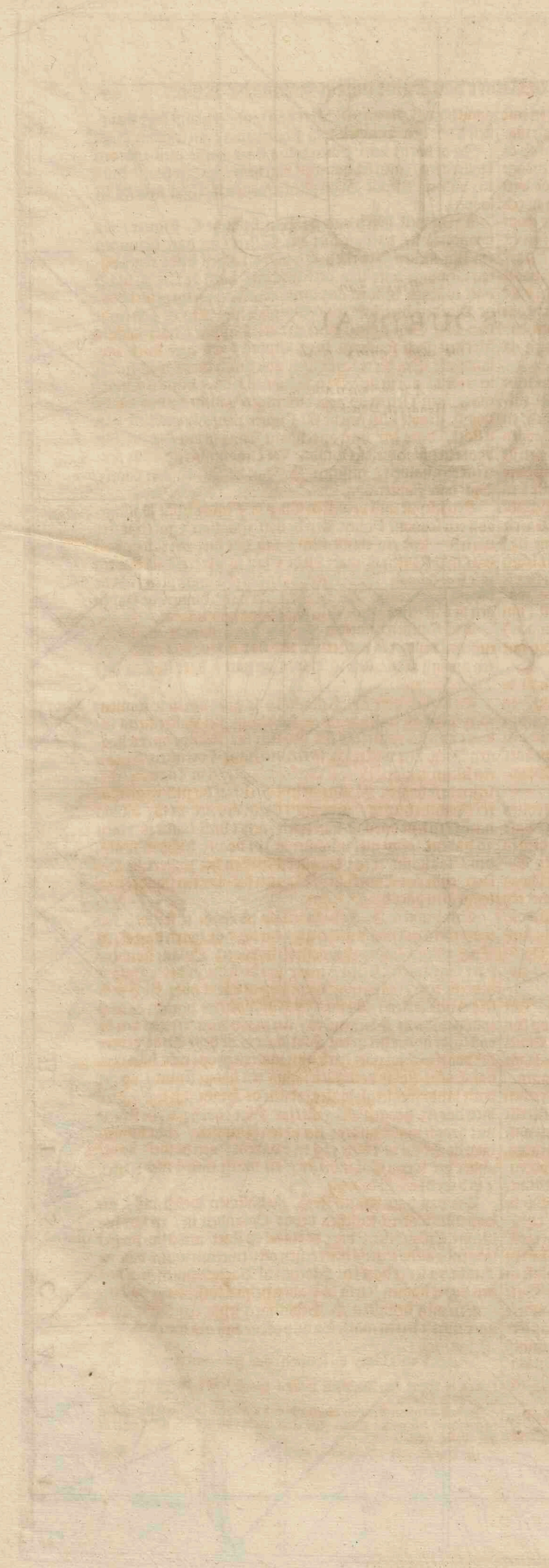

Om in de Haven van Arcason te zeplen,

ghy sult soo tusschen de 2 voorsz. Bancken in zeplen / en met leegh water niet minder als 2 vadem / maer met hoogh water 5 / sestehalf en 6 vadem water vinden / gaet soo al op de merken aen / tot binnen de Eylanden / en ten eynden 't droogh zant aen bachboort. Daer binnen ten eynden zijnde loeft daer by om / en gaet dan noorden aen tot aen den hoeck die ghy aen stuurboort sult sien / maer schout die / daer loopt een steert af / 't en is in dat stack niet min als 10 / 11 en 12 vadem diep. Om dien hoek of ten eynden komende / daer meught ghy dan voort wel dicht by 't landt aen stuurboort langhs zeplen / dat streckt oost zuydoost / of ghy meugt daer setten op 16 / 15 / 12 en 10 vadem / ofte het innewaerts om den tweeden hoeck op 2 en 3 vadem. Tegen over den eersten hoeck aen de noord-zijde valt het seer verre droogh na binnen toe.

Bayone.

Van Arcason tot Bayone streckt de Kust zuyden ende noorden 12 of 13 mijlen. Het gat van Bayone streckt tusschen 2 slechte stranden oost zuydoost / en oost ten zuyden / en somtijts oostelijcker of noordelijcker in / door het verloopen en veranderen der Zanden voor 't gat. Op 't landt / aen de zuyd-zijde van het gat / staen 2 Masten / die houdt men over een / of de innerste een weynigh benoorden de uytersste / en loopen soo over de Baersse of Drumpel / tot tegen de zuydhoeck / en dan daer voort by langhs. Op die voorsz. Baersse of Drumpel is met hoogh water en springh-stroom stijf 3 vadem / met dagelijcks Gety derdehalf / maer met leegh water niet meer als drie voet water. Als men om den hoeck komt moet men zuydwaert op zeplen / omtrent mits-waters langhs de Riviere / ofte liever de west-zijde naest (om sommige Duplen / die aen de oost-zijde leggen / te mijden) en setten 't voor de Stadt op 4 / 5 ofte 6 vadem. Dit gat en dese Rivière is Loots-mans water.

Recht binnen dit gat streckt aen de noord-zijde van de Rivier een groot Haf / van 5 mijl lang / noordwaert op / en valt by Cabziton in zee; langs dat Haf plegen de Schepen op te zeplen na Bayone / maer is nu op 't zuyd-eynde aen de Rivier van Bayone by na geheel toe gepaelt / alsoo daer maer kleyne Barcken door konnen / om 't gat van Bayone te beter met scheuren des waters diep te houden.

S. Jan de Luz.

Van 't gat van Bayone tot S. Jan de Luz is de cours zuyden ten westen 3 mijlen / daer is een schoone Bay / daer men leggen mach op 5 / 6 / 7 of 8 vadem / na dat men diep in leyt / schoone Zant-grondt / ten eynden de Bay is een Ty-havenken / daer op leyt de Stad aen de west-zijde. Met hoog water en dagelijcks Gety komt daer 9 voet / maer met een springh 12 voet water / met leegh water valt het heel droog / soo dat men droogs voets daer over mach gaen. Recht binnen de west-hoeck van de Bay is noch een kleyne Dock / daer een voet waters meer komt als in het voorsz. Ty-haven / maer valt met leegh water mede heel droogh.

't Is perieuleus in hart weder in de Bay van S. Jan de Luz in te loopen / om dat de heftige bare niet altijt op sijn ordinaris tijt komt / doch als men op de reede voor de Rivière niet en mach blijven / soo mach men lopen achter de Kape Neuve zuydwaert / daer de Terra Neuf-vaerders leggen.

Dese Bay is seer goet te kennen uyt dese nabeschreven mercken: Sy leyt recht in de bocht / daer beoosten streckt 't lant noorden ten oosten na Bayone / en daer bewesten ontvalt het zuydwest ten westen en zuydwest na Fonterabia. Op de oost-hoeck van de Bay staet een witte Vuur-toren / die men verre sien kan / besonder als de Son daer op schijnt / dan blinckt die seer wit tegen 't ander landt uyt. Op de west-hoeck staet een plat wit Huys / een weynigh op 't hooge / en daer bewesten de Bay is 't op de Zee-kant graeu / lepachtigh lant / ook is den hoogen Bergh van S. Jan de Luz / een goet merck om dese Bay te verkennen / die blijft in 't zeplen een stuck oostwaert of aen bachboort leggen: Dese voorsz. Bergh van S. Jan de Luz munt buyten alle andere Bergen daer omtrent van hooghte uyt / is daer door seer kennelijck / boven op platachtigh / als in de opdoeningen hier achter afgebeelt: Op dien voorsz. Bergh staet een Kapelle / van daer kan men sien in 4 Koninghrijcken / Vranckrijck / Spangien / Navarre en Arragon.

Pingnons van S. Anna.

Omtrent twee mijlen zuydwest en zuydwest ten westen van S. Jan de Luz / leggen de Klippen / genaemt de Pingnons van S. Anna niet verre van lant / een mijl daer bewesten leydt den Inwijck van Fonterabia / een schoone Bay.

In de bocht van Fonterabia staet aen de west-zijde een Kasteeltjen / men set dat west van hem / en laet dan 't Ancker vallen. Kleyne Scheepkens mogen wel heel in de bocht loopen.

Aen de west-hoeck van de Bay leydt de C. Figuer / een hooge hoeck / daer op staet een Kasteel / en daer bezuyden een Kapelleken. Aen de hoeck van die Caep leydt een klip / een weynigh daer van verschevden / doch de Zee en mach daer tusschen beyden niet deur loopen / dan by geheel hooge Vloeden breeckt se een weynigh deur. Aen de oost-zijde van dese Bay leggen twee groote Klippen / daer neffens strecken noch sommige leege klippen / een goet stuck van landt af. Om die te schouwen moet men by de west-hoeck in zeplen / om in dese Bay te komen / daer binnen zijnde / mach men 't setten op acht ofte negen vadem / alsoo dat de voorsz. groote klip aen de C. Figuer noord noordwest van u staet / daer leyt men op schoone Zant-gront / en beschut voor een noordwesten windt. De Kroonenbergh leydt omtrent ten halven / tusschen S. Jan de Luz en dese voorsz. Bay van Fonterabia.

Kroonenburgh.

Een kleyne mijl bewesten Caep de Figuer leydt Passage / ook een schoone Haven. Aen de oost-zijde van 't gat / dat seer naen is / leyt een ronde klip / soo dat met een ebbe quaet daer in te komen is / maer by de Vloet is 't beter / daer buyten is 't heel schoon / sonder eenige duyplen ofte ondiepten / als de voorsz. ronde klip. De Stadt leydt recht binnen de Haven aen de oost-zijde / daer men voor leydt op 7 vadem.

Passage

Twee mijlen bewesten Passage leydt Sint Sebastiaen / tusschen beyden is noch een Zant-bay in een Inwijck / daer een droogh Rivierken in 't landt op gaet / daer komen veel Barcquen in.

Sint Sebastiaen.

De Haven van S. Sebastiaen is goet om in te komen / men loopt 'er tusschen twee Slotkens ofte Kasteelkens in / waer van het oosterschе het grootste is / staende op een hoogen Berg. Het westerschе is een vierkant Torenken / leyt op een kleyn Eylandeken of Rotse / in 't zeplen in 't nauwe / tusschen dese voorsz. Slotkens / leyt een klip / die met leegh water 6 vadem diep is / ende als 't stormt uyt der zee is / altoos barnt / sy leyt dat oost-lant naest / aen 't west-landt is 't diep 10 vadem. Om nu (inkomende) de voorsz. klippen te mijden / soo komt 'er een Kloosster beoosten het westerschе Eylant / ende een Toorenken / als men die over een houdt / dan loopt men daer beoosten om.

Om buyten S. Sebastiaen op de Reede te setten / soo moet men den hoogen Bergh / die op den hoeck van C. de Figuer leyt / buyten het oosterschе voorsz. Eylant houden / daer mach men 't setten / maer soo de selve onder 't Eylant bedeckt valt / soo en mach men 't op de Reede voor S. Sebastiaen niet setten: als men door het nauwe binnen de klip ende voorby de Slotkens is / soo mach men 't setten aen de oost-zijde onder het groot Slot / daer is de beste Reede / achter het voorsz. Slot gaet een kleyn waterken op: men kan van dat Oosser-slot te voet gaen langs een hooge strant / op het vaste landt met leegh water tot aen de Stadt (die leyt achter dien voorsz. hoogen Berg met het Slot) doch gaet de strant met hoogh water onder: het is een Inwijck / ende binnen voor de Stadt is 't diep 5 / 6 en 7 vadem / aen de west-kant / onder het kleyn Eylandeken / en mach men 't niet setten / 't is daer black en droogh.

Die van daer voorts in S. Sebastiaen wesen wil / die loop mits waters tusschen beyde Eylanden in / en laet het kleyne Eylandeken / daer de Kapel op staet / aen stuurboort / loopende alsoo tegens den eersten ofte tweeden muur van de Stadt / en set'et daer; de Sloepen of Barken sullen hem wel aen boort komen / en in de Haven helpen tusschen de muren.

Een mijl bewesten S. Sebastiaen leydt een Zant-bay / daer men 't setten mach soo diep of droogh als men wil.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen de Rivier van Bordeaux maeckt hoogh water een zuydweste en noordweste Maen.

In de Haven van Arcason maeckt hoogh water een zuydwest ten westen en noordoost ten oosten Maen. De vloet treckt omtrent een uur langer in als 't water wast.

Aen de Kusten van Biscayen en bindt men geen loopen van stroomen / maer een zuydooste en noordweste Maen maeckt daer over al aen de Kusten het hooghste watet / en binnen de Rivieren een streeck later.

Op alle plaetsen en voor alle Gaten op de Kusten van Bretaignie / Poicton en Gascoignen / maeckt hoogh water een noordooste en zuydweste Maen. Men reliert daer oock geen vallen van stroomen. Dan de stroomen vallen hier dwars af en aen.

Gronden en Diepten.

Het Landt tegens de Rivier van Bordeaux mach men van de Campanje sien op 30 vadem / de Cooren van Cordan op 27 vadem.

Tusschen Arcason en S. Jan de Luz mach men 't Landt sien op 30 vadem / als men omtrent Bayone is soo siet men Cabziton / Bayone / Bederte en S. Jan de Luz / meest al plompe Coorens.

Voor Passage zijnde mach men oock den hoeck Caep de Figuer sien / en S. Sebastiaen / het Landt lepdt daer in een grooten Inwijck.

Omtrent Caep de Figuer lepdt een hoogen Bergh / die aen 't zuydwest-eynde gantsch steyl is / en seer langhwerpigh schuyn neder-gaende na het noorden. Als men voor S. Sebastiaen is / 5 ofte 6 mijlen buyten Landt / soo is hy langhachtigh / en aen 't west-eynde schor en hol / maer als men dicht by Landt komt / isse seer hoogh en schor.

Als men noch ses mijlen buyten S. Sebastiaen is / soo mach men dat oosterschе of grootste Slot op den hoogen Bergh sien / oock dat kleyn Eylandeken daer bewesten.

Streckingen en Coursen.

Van Cordan tot Arcason zuyden	15 mijlen.
Van Arcason tot Bayone zuyden	12 of 13 mijlen.
Van de Cooren Cordan tot de Caep Pinas west zuydwest wel soo zuydelijck	56 mijlen.
Van Bayone tot S. Jan de Luz zuyden ten westen	3 mijlen.
Van Sint Jan de Luz tot de Pignons van Sint Anna zuydwest ten westen	2 mijlen.
Van S. Jan de Luz tot S. Sebastiaen west	6 mijlen.
Van S. Sebastiaen tot Gateria west noordwest	6 mijlen.
Van Bayone tot de Sepms noordwest wat noordelijcker	77 mijlen.
Van S. Sebastiaen tot Boelijn n. n. w. wel soo noordelijck	56 mijlen.
Van S. Sebastiaen tot de Sepms noordwest ten noorden	77 mijlen.

Hooghten.

Den Cooren van Cordan lepdt op	45 graden 36 minuten.
Arcason op	44 graden 40 minuten.
Bayone lepdt op	44 graden.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Aldus is 't Landt van Arcason gedaen / als 't oost zuydoost van u is / omtrent twee mijlen.



Aldus is Arcason gedaen / als 't noordoost ten oosten van u is / omtrent twee mijlen.



Dus vertoont het Landt omtrent de bocht van S. Jan de Luz / van Cabziton af / tot voorby S. Sebastiaen.



Aldus vertoont S. Sebastiaen als men 't eerst in 't gesicht krijght / vijf mijlen daer af zijnde.



Het voorsz. Landt omtrent de bocht van S. Jan de Luz van benoorden Cabziton tot voorby Fonterabia vertoont aldus / gelijck in dese twee Figuuren afgebeelt is / als men neffens 't gat van Bayone is.

Als de Bergh van S. Jan de Luz zuyden van u is 4 mijlen / soo vertoont het Landt daer beoosten / tot voorby S. Sebastiaen / gelijck in dese 3 volgende Figuuren afgebeelt is / de BB en CC aen malkanderen.

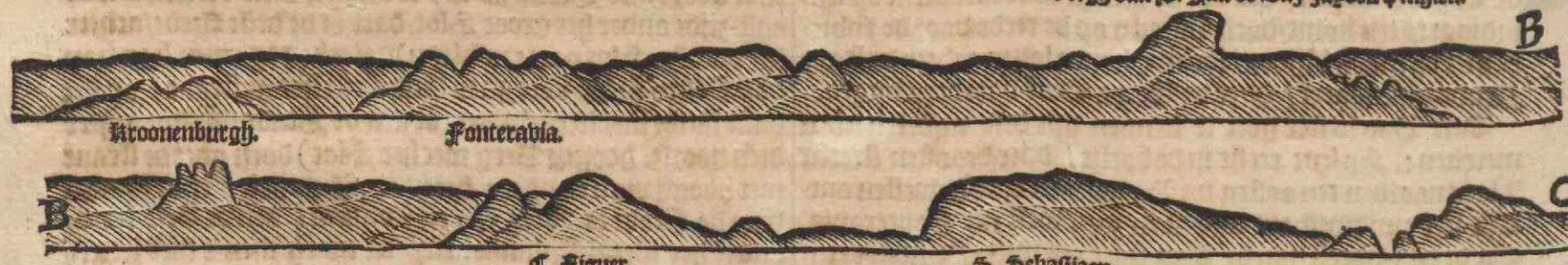



Dit is 't verbolgh van de twee voorgaende Figuuren.



Aldus vertoont het Landt omtrent S. Sebastiaen / als 't vier mijlen van u is.



Passage en S. Sebastiaen zuyd zuydwest van u zijnde / vertoonen aldus.

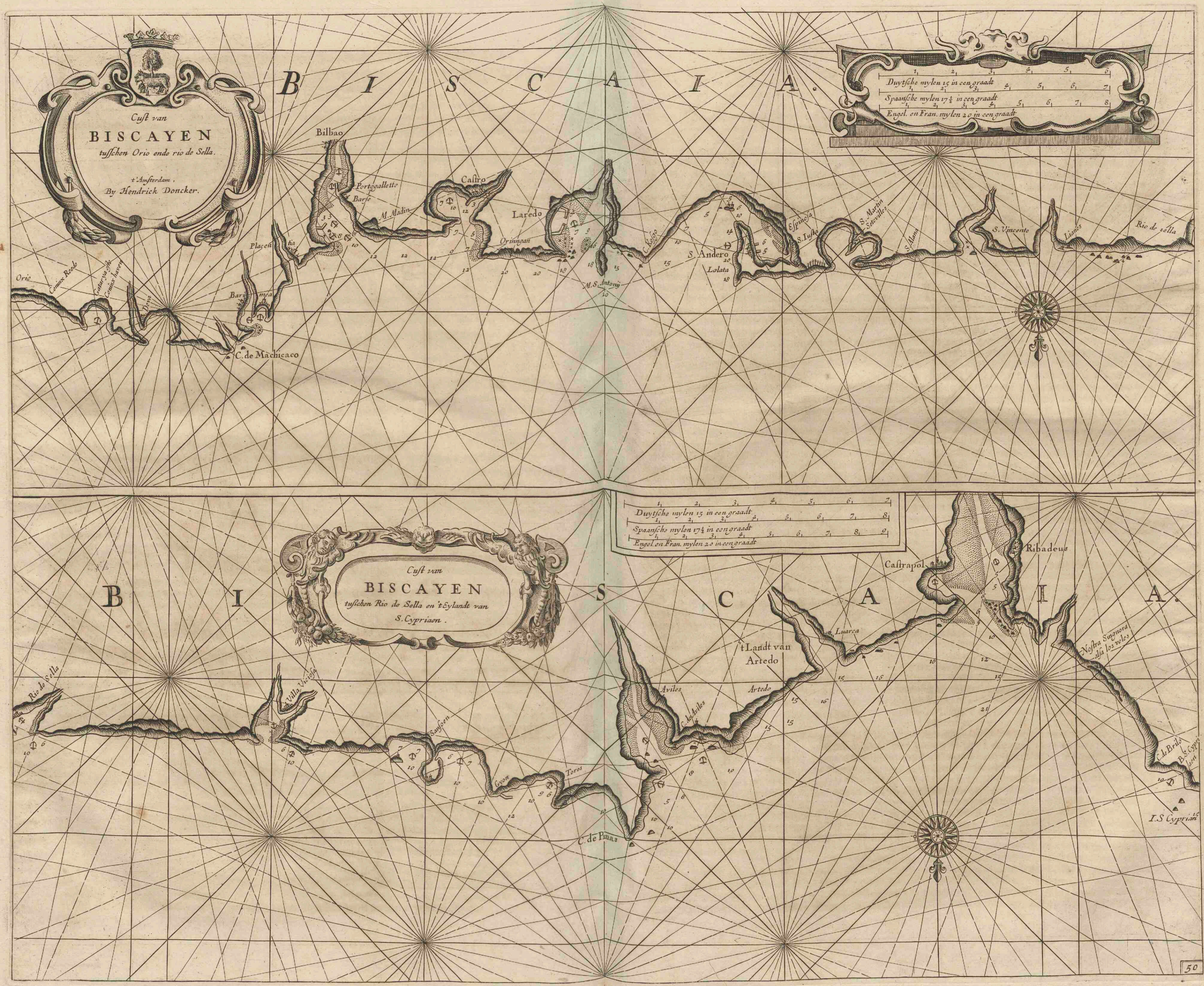
Cust van
BISCAYEN
tusschen Orio ende rio de Sella.
t'Amsterdam,
By Hendrick Doncker.
B I S C A I A.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engel. en Fran. mylen 20 in een graadt
Bilbao
Portogallette
Barse
M. Madin
Castro
Laredo
Orinngan
Placentia
Orio
Coinns Reede
Gatarya esse
Coinns havens
Deva
Barimea
C. de Machicaco
M. S. Antonij
C. Kesso
S. Andero
Lolata
Espinosa
S. Iusta
S. Martin
Setevilles
S. Alana
S. Vincente
Lianes
Rio de sella
Cust van
BISCAYEN
tusschen Rio de Sella en 't Eylandt van
S. Cypriaen.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engel. en Fran. mylen 20 in een graadt
B I S C A I A.
Castrapol
Ribadeus
Luarca
't Landt van
Artedo
Artedo
Aviles
C. de Aviles
Nostra Singnora
alsa los veles
Rio de Sella
Villa Viciosa
Sansoen
Gyon
Tores
C. de Pinas
C. de Brilo
B. S. Cypriaen
I. S. Cypriaen
50

De Vierde Vertooninge,

Waer in is:

De Kust van Biscayen / tusschen Koninghs-Reede en Caep de Oztegael.

Gateria

VAn S. Sebastiaen tot Caep de Massichaco is de cours west noozdwest 10 mijlen / daer tusschen beyden leggen de Reeden / Gateria en Deba.

Gateria leydt van S. Sebastiaen verschepden west ten noozden ende west noozdwest ses mijlen / een schoone ronde Zant-bay / daer goet leggen is booz westelijcke winden / men leydt daer achter de west-hoeck recht booz het Stedeken / op schoone zandtgrondt / een noozden wint is daer hoeckjens windt. Dese Bay wert gemeenlijck Koninghs-haven genaemt.

Koninghshaven.

Langhs de Kuste van Biscayen tusschen S. Jan de Luz ende Gateria is over al schoone gront / en goet setten op 20 badem.

Van Gateria tot Deba is 't anderhalf mijl na den westen / dat is een Af-waterken dat upt het Geberghte komt.

Twee mijlen om de west / leydt den upt-hoeck ofte Caep Massichaco.

Massichaco.

Daer recht bewesten is een goede Ty-haven / daer in leyt een Stedeken omtrent een mijl in Landt / op een Rivier die upt het Geberghte komt. Recht bewesten de C. de Massichaco leyt een groote Klip aen het lant vast / ende een stuck bewesten de selve noch eene op den hoeck / genaemt Punte de Avellanes.

Zuydwest ten westen van Massichaco leydt de Haven van Barmea / een schoone groote Bay ofte Inwijck / het oost-eynde is vupl / daerom moet men dat schouwen / en loopen aen de west-zijde langhs / binnen komende is het rupm genoegh / daer mach men 't setten waer men wil.

Barmea.

Placentia.

Bewesten Barmea leydt noch Placentia op een Rivierken / het Stedeken leydt een wepnigh in 't landt. Dit zijn al Ty-havenen.

Van Caep de Massichaco tot Bilbao (waer tusschen de boozsz. Havenen van Barmea ende Placentia ghelegen zijn) is het zupd zuydwest ende zuydwest ten zuyden vijf mijlen.

Bilbao.

Van Placentia tot Bilbao zijn twee mijlen / west zuydwest ende west ten zuyden. Bilbao leyt op een groote Rivier / langs de welcke veel yzers afkomt. 't Is een goede Haven / dan sy en streckt niet seer binnewaerts / obermits de Banck la Barse genaemt / die dwars ober de Haven leydt / daer moet men ober met hoogh water.

Aen de oost-hoeck van Bilbao komt een Rif af schieten / dat moet men wat schouwen / daer leggen ock sommige steenen onder 't water / het is eenen hoogen steylen hoeck / wit aen te sien.

Binnen dat Rif dat van den hoeck af loopt / mach men 't setten op seven / acht badem / tusschen den hoeck ende de Piere aen de oost-zijde / daer komen de Loots-luyden af / die de Schepen op brengen / daer leydt men beschut booz een noozdweste wint.

Van desen boozsz. hoeck ofte Reede tot de Baerse ofte dat gat van Bilbao is 't anderhalf mijl zuyden ten westen / dat streckt by het west-landt in / daer staen vijf ofte ses Huysen op 't west-landt / als de twee westersche Huysen ober een komen / ofte als ghy deur de twee oostersche Huysen sien meugt die binnen in 't lant staen / soo zijt ghy op de Baersen of drooghte / gaet dan op 't Slot Portegalete aen / zuyden ende zuyden ten oosten / ende dicht by het Slot langhs / en setten recht binnen het Slot booz eenen westen wint / doch als men booz 't gat is / soo komen de Loots-luyden af / en brengen u tot de Stadt.

Als men booz in den Inwijck leydt / soo siet men Monte Antoni west ten noozden van hem leggen.

Castro.

Van den hoeck van Bilbao tot Castro is de cours west 4 mijlen / dat is een goede Haven / maer heel vuple grondt van ses / seven en acht badem diepte / de enghte der Haven streckt zupdwaerts op tien badem. In de Riviere na het Stedeken toe is 't niet dieper als drie of vier badem.

Mont S. Anthonis.

Van Bilbao tot den Bergh van S. Anthonis is 't west ten noozden 7 of 8 mijlen. Van Castro tot Laredo is de cours west drrschepden vier mijlen. Op de west-zijde leydt den boozsz. Bergh van S. Anthonis / dat is een hoogen Bergh / daer dicht by langhs mach men in zeylen tot om de oost-hoeck / daer binnen is 't wijdt ende dzeet / en een bequame Haven booz groote Schepen / daer mach men 't setten op 7 of 8 badem. Oostwaert tegen den Bergh van S. Anthoni / in 't midden van de Poort leydt een rpe Rotsen onder 't water / daer mach men aen beyde zijden om zeylen / men kan die licht mercken / want het barnt daer altijt op / daer binnen is de Reede booz de gemepne Schepen / recht booz de Haven / die met een muur gemetst is / maer de grote Schepen leggen een wepnigh bet af / op 6 en 7 badem diepte. Aen de zupd zijde van de Haven is een Ty-havenken / van 't selve komt een groot Rif van den oost-kant af schieten / na den Berg van S. Anthoni toe / daer binnen is 't 12 badem waters recht booz het Doozpken: van het Doozpken komt een steert zants dwars upt strecken / daer binnen is 't met leegh water een badem diep: in 't midden van de Poort is 't 9 badem / en aen den hoeck van S. Anthonis 20 badem diep.

Blinde Klippen

Van S. Anthonis Bergh tot Caep de Kelgo is 't west en west ten zuyden 2 mijlen / dat is een groote Caep / leggende beoosten S. Andero / daer neffens is schoone gront.

C. de Kelgo.

Van C. de Kelgo tot den west-hoeck van S. Andero is 't west ten zuyden 4 mijlen / recht bezuyden den hoeck van S. Andero / op de oost-hoeck van Sardinis / is een Zantbay / daer goet setten is op 10 badem.

Van Caep de Kelgo tot de Haven van S. Andero / is de cours west zuydwest verschepden 2 groote mijlen. S. Andero leydt in een Inwijck / daer leydt een Eylant booz de Haven / men mach daer aen beyde zijden om / is diep 8 en 9 badem; maer bezuyden 't Eylant om is 't diep 5/6/7 badem / na dat men de strandt na komt / dat gat streckt eerst west noozdoost in. Het Eylant leydt een groote mijl in den Inwijk / van den oost-hoeck van de Haven tot aen de west-hoeck van 't lant is 't zuyden ende noozden omtrent een groote mijl. S. Anthoni en de west-hoeck van S. Andero leggen van malkanderen oost en west omtrent 4 mijlen.

S. Andero.

Laredo.

Om 't landt te kennen als men omtrent Laredo verbalt / soo weet dat aen de west-zijde van de Haven van Laredo den Bergh van S. Anthonis leydt / dat is een seer hoogen Bergh / die men van oost en west seer verre sien mach / en recht boven de Stadt van Laredo siet men ock een spitsen Bergh / als een punt van een Diamant / ofte een punt van een Slach-zwaert; boozt is 't om Laredo seer hoog dubbelt lant / twee / drie / en tot sommige plaetsen vier dubbelt.

Bay van Pozt.

Den Bergh van Sint Anthonis doet hem op aen twee groote Heuvelen / met een Valey of Sael ten halven tusschen beyden / te landewaert in leggen noch twee hooge Bergen / met scherpe toppen. Boven en bewesten S. Anthoni leydt een stuck lants / omtrent anderhalf mijl op het ooge lanck / dat leydt aen 5 Bergen / den oostelijckSten is de leeghste / en rijsen al hooger en hooger na 't westen / soo dat den laetSten de westelijckste de hooghste is / die gaet wat blackachtigh / na het westen af nederwaert. Tusschen dien oostelijckSten Bergh en Sint Anthoni leydt een Bay omtrent een mijl langh / genaemt de Bay van Pozt / men mach die boozsz. Bergen niet sien als men wat dicht by landt is / maer men moet byn wat t'zeewaert wesen. Bewesten dese boozsz. noemde Bergen leydt noch een stuck lants / dat aen 't oost-eynde hoogh is / en gaet na 't west-eynde schupns af / by na als Poozt lant / tusschen dien hoeck en de 5 Bergen boozsz. leydt noch een Zant-bay / daer eenige Huysken omtrent staen / maer daer by leggen ock veel Klippen en Rotsen.

Daer omtrent te landewaert in leyt de voorsz. hoogen ronden spitsen Bergh / in maniere als 't punt van een zwaert.

Sint Andero heeft wepnigh uytmuntende ofte kenbare Bergen / dan als men voor de Haven is / so siet men beoosten de Stadt een Slot / op eenen hoogen Bergh / in maniere als een Suyker-Suycker of roock Hoy / en daer beoosten is veel dubbelt Landt / van twee en drie hooghten dubbelt. Maer als men om de Caep de Kesgo komt / soo siet men terstont het Slot op 't west-landt.

Van S. Andero tot Caep de Pinas is de cours west ofte een wepnigh noordelijcker 28 of 29 mijlen. Daer tusschen beyden leggen dese navolgende Havenen:

Sint Martin of Settevilles. Eerst de Haven van S. Martin of Settevilles / een Ty-haven / leggende oost en west 3 mijlen van S. Andero.

S. Vincent. Van daer tot S. Vincent / ook een Ty-haven / zijn 4 mijlen weeghs / het gat gaet aen de oost-zijde in / van de west-zijde komt een Kifken af-schieten / en in 't midden van het gat leyt een Eylandeken / daer men aen beyde zijden om mach.

Lhanes Van S. Vincent tot Lhanes / een Ty-haven / is de cours west twee ofte drie kleyne mijlkens. Op de west-kant van het Havenken staet een Kercksken / ende recht binnen de Haven leydt een middel-plaet ofte Zant: men moet aen de west-zijde van dat Zant om. Dit zijn al naeuwe Havenen / en wepnigh bekent.

Kio de Sella. Van Lhanes tot Kio de Sella is de cours west 4 of 5 mijlen / daer tusschen beyden leggen langhs de Kust veel klippen / en daer achter zijn veel Zant-bayen / daer men ter noodt wel Schepen soude mogen bergen.

Die in Kio de Sella wil wesen / sal acht nemen op een Mast die op het oost-landt staet / dicht by de selve moet men in / de west-zijde is binnen vuyl / binnen de Mast moet men 't setten voor het Dorp / 't is ook een Ty-haven.

Villa Vitiosa. Van Kio de Sella westwaert is 't seven mijlen tot Villa Vitiosa / dit is ook een Ty-haven maer schoon / 't gat streckt zuyd zuydoost en zuydoost ten oosten in / dicht aen de west-hoeck van het lant / de oost-kant is vuyl tot in het midden van de Haven / daer leyt een klip met een plaet recht in 't midden van de Haven / die met leeg water droogh valt; soo haest men binnen de klip komt moet men 't setten achter de klip / op de west-zijde leydt het Stedeken / daer mach men ook na toe zeylen / en setten 't daer neder op 't blacke water.

Vijf mijlen bewesten Villa Vitiosa leydt den Uyt-hoeck Sanson van Sanson / daer beoosten leydt een Eylandeken / daer een Toorenken op staet; tusschen Sanson en het voorsz. Eylandeken is goede Reede op 7 en 8 vadem.

Op de west-zijde van Sanson is ook goede Reede recht voor het Havenken van Sanson op 6 of 7 vadem.

Gion. Bewesten Sanson leydt Gion met een Piere ofte afgepaelt hooft / onder het welcke de Visschers / die daer wonen / haer Barcken leggen.

Cores. Een groote mijl bewesten Gion leyt den Inwijck van Cores / een goede Reede voor een zuydweste en weste wint op 8 en 9 vadem. Op den Uyt-hoeck staet een hooge Toren.

Caep de Pinas. Twee groote mijlen bewesten Cores leyt de Caep de Pinas / daer veel klippen af t' zeewaert leggen / wel een half mijl verre / men seyt dat men tusschen den hoeck en dese klippen deur mach zeylen.

Van Cabo de Pinas af leggen een rye Kudden / streckende wel een half mijl in zee / eenige seggen dat men tusschen den hoeck en dese klippen deur mach zeylen. Maer recht binnen of bewesten de C. de Pinas leydt een groote klippe / tusschen de klippe en het landt mach men deur.

Aviles. Als men binnen de Caep de Pinas is / soo leyt Aviles 2 mijlen van daer zuyd zuydwest / dat is een goede Ty-haven / daer met half vloet wel een goet Schip in mach / ook is 'er goede Reede voor dese Haven op 6 en 7 vadem.

Om daer in te zeylen moet men aen 't Oost-lant in / dat West-landt is verre black / daer staet een Kapelleken op 't Oost-lant / daer moet men dicht by langhs zeylen / en setten 't een stuck weeghs binnen de twee voorsz. Klippen neder. Het Stedeken is omtrent een mijle opwaerts. Van de west-hoeck loopt een Kif af / ende streckt binnen langhs de Haven na het Stedeken toe / soo dat het daer aen beyde zijden seer ondiep is. Aen de west-zijde / buyten de Haven in de bocht / leggen twee groote Kudden recht voor dat Kerckxken in de Zandt-bay / daer mach men rondom zeylen / dan ten is 'er niet al te schoon: doch buyten de klippen is goede Ancker-grondt op 7 ofte 8 vadem / tegen over het Kerckxken dat tegen 't hooge landt staet.

Luarca Van Aviles tot Luarca is ses kleyne mijlen / ende van Luarca tot Kibadeus west zuydwest 4 mijlen / ofte van Aviles tot Kibadeus zuydwest ten westen 10 mijlen.

Kibadeus. Van de oost-hoeck van 't Gat van Kibadeus streckt een rudsigh Kifken af na de west-wal / daer mach men by om loden op 4 of vijftehalf vadem; of soo men het Stedeken Castrapol effen buyten den hoeck houdt / en daer soo op aen zeylt / soo en mach men dat voorsz. Kifken niet bezeylen / maer men sal ruym genoegh daer bewesten heen zeylen. De west-hoeck vertoont hem / als men uyt der zee komt / als een Eylandt / daer op staet aen 't noord-eynde een plompe Toren / by na als de Toren in de Coronge / maer niet soo groot. Omtrent die Toren leyt een blinde klip / een wepnigh van lant af / daer moet men voor uyt sien en hem wachten / als 't pet wat dijnt kan men die gewaer werden aen 't barnen en breecken der zee / maer niet by slecht water / met het alderleeghste water komt hy gelijcks water. De west-wal is vuyl en rudsig / daer loopt ook bezuyden den voorsz. Toren een steenig rudsigh Kif af / stijf ten halven over 't gat heen / en aen die zijde mach men geen loot ghebruycken. Als men 't Kifken / dat aen de oost-wal leyt / gepasseert is / moet men daer by om loopen / na de oost-wal wat toe wijcken / en daer by langhs in zeylen / tot dat men 't voorsz. steenigh Kif aen de west-wal gepasseert ofte ten eynden is / soo haest men daer voorby is / moet men daer by om loeven / na de west-wal toe / om de oost-wal binnen 't gat te schouwen / die is een stuck binnewaerts heel black en droogh / maer aen de west-zijde is 't diep water. Daer staet een Toorenken aen de west-wal / een stuck binnen den hoeck daer het Kif af streckt / dat werdt men gewaer als men (binnen de west-hoeck komende / by 't Kif langhs loopt / als men dat Toorenken west of dwars van hem krijght / dan is men ten eynde dat Kif / dan moet men daer na toe zeylen / tot by de west-wal / en lopen daer voort by langhs tot voor het Stedeken / daer leyt men met een Ancker t'Zee / en met een Tou aen de Klippen vast.

Een kleyne mijl bewesten Kibadeus leydt een Ty-haven / die uyt den westen / by de wal langhs / daer te neffens komt / soude lichtelijck meenen dat de Haven van Kibadeus te zijn / maer is licht te onderscheyden / aen dese na-beschreven mercken: Aen beyde zijden van dese Ty-haven zijn de kusten al hoogh lant / maer aen weder-zijden van 't gat van Kibadeus is 't landt leegh. Ook leyt 'er een hooge spitse en seer kennelijcke Bergh / die boven alle andere Bergen uyt munt / die men wel 5 of 6 mijlen in zee bekennen kan / daer op leggen sommige nollen van Steenen / aen te sien als Hupskens / als men die Bergh zuyd zuydwest van hem heeft / en daer dan op aen zeylt / soo verbalt men recht voor 't gat van Kibadeus.

Noordwest van Kibadeus omtrent 6 mijlen / leyt de Cabo de Bzilo / een wepnigh daer bewesten leyt dat Stedeken Viberus. Bewesten de Bay van S. Cipriaen (daer men 't setten mach op 10 vadem) leggen 2 groote Kudden of Klippen / west noordwest van dese Klippen omtrent een half mijl leyt dat Eylant van S. Cypriaen / recht voor de Haven van Viberus / daer aen is dese Haven van Viberus goet te kennen / men mach aen beyde zijden van dit Eylandt om zeylen in de Haven van Viberus / al midts waters in / zuyden en zuyden ten westen tot voor de Stadt / binnen zijnde mach men 't setten waer men wil / 't zy aen de oost- of west-zijde / het is daer black water van 5 / 6 / 7 en 8 vadem / na dat men verre inwaert loopt.

Viberus. S. Cypriaen.

Van de Haven Viberus / ofte van het Eylant Sint Cypriaen / tot de Caep de Ortegael / is de cours west noordwest seven mijlen.

Tusschen beyden / een mijl bewesten Viberus / leyt het Stedeken van S. Marcus / met een Inwijck / daer mach men het setten op 7 of 8 vadem / en rijden voor eenen zuyden / zuydwesten / en westen wint.

Twee

Twee mijlen beweſten S. Marcus leydt de Rivier van Carijns / daer is het oock goet ſetten / ende van daer voort tot het Slot van Ortegael toe / al de Kust langhs / 't is daer over al ſchoon. Van Carijn tot Ortegael / is de cours noordweſt vier mijlen.

Ortegael is een groote upt-hoeck / daer beoosten mach men beſchut leggen voor een noordweſten / weſten zuydweſten en zuyden windt / tegen het Slot is de beſte Reede / daer mach men 't ſetten op 8 of 9 vadem. Als men upt den oosten komt / soo is Ortegael goet te kennen / men ſiet het Slot tegen dat hooge landt aen staen.

Omtrent een mijl in zee / noord noordweſt van de Caep de Ortegael / leydt een groote rye klippen / tuſſchen die en de voorſz. Caep mach men deur zeylen op 10 vadem.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen deſe Kuſten / gelijck aen de voorgaende / en vindt men geen loopen der ſtroomen / maer een noordooſte en zuydweſte Maen maeckt daer over al 't hooghſte water / en binnen de Rivieren een ſtreeck later.

Hoe deſe Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van S. Sebaſtiaen tot Gateria weſt ten noorden en weſt n. w. 6 mijlen.
Van Gateria tot Caep de Maſſichaco noordweſt 4 of 5 mijlen.
Van C. de Maſſichaco tot Caſtro weſt zuydweſt 7 mijlen.
Van C. de Maſſichaco tot M. S. Antony weſt ten zuyden 10 mijlen.
Van M. S. Antony tot S. Andero of Lalata w. ten z. 3 groote mijlen.
Van S. Andero tot Rio de Sella weſt wat zuydelijcker 12 mijlen.
Van Rio de Sella tot C. de Pinas weſt ten noorden 16 mijlen.
Van C. de Pinas tot Avilles zuyd zuydweſt 2 mijlen.
Van Luarca tot Ribadens weſt zuydweſt 4 mijlen.
Van Ribadens tot C. de Bzilo noordweſt 6 mijlen.
Van C. de Bzilo tot Iſle de S. Cipziaen noordweſt 2 mijlen.
Van C. de Pinas tot Ribadens zuydweſt ten weſten 10 mijlen.
Van C. de Miſſichaco tot Arcaſon noordooſt wel ſoo ooſtelijck 22 mijlen.
Van C. de Miſſichaco tot Peps noorden wel ſoo ooſtelijck 45 mijlen.
Van S. Andero tot de Sepins noord noordweſt 72 mijlen.
Van de Caep de Pinas tot de Toren van Cozdan ooſt noordooſt en noordooſt ten ooſten 56 mijlen.
Van de Caep de Pinas tot Portbus / of S. Martens Eylandt / is de cours noordooſt wel ſoo ooſtelijck 60 mijlen.
Van de C. de Pinas tot Boelijn is de cours noord noordooſt 57 mijlen.
Van de C. de Pinas tot de Sepins noorden 60 mijlen.
Van de C. de Pinas tot Cabo de Veilli in Bzlandt noorden ten weſten wel ſoo weſtelijck 128 mijlen.
Van Caep de Pinas tot Caep de Ortegael weſt ten noorden wat weſtelijcker 23 mijlen

Hooghten.

De C. Maſſichaco leydt op 43 graden 46 of 48 minuten.
De C. de Pinas leydt op 43 graden 55 of 56 minuten.
De gantſche Kuſt van Biſcayen / tuſſchen de Cabo de Pinas ende Maſſichaco leydt omtrent op 43 graden en 43 / 44 of 45 minuten.
Caep de Ortegael leydt op 44 graden 5 minuten.

Hoe haer deſe Landen uyt der Zee vertoonen.



Aldus vertoont de Caep Maſſichaco en 't Landt daer beoosten.



Bewesten Bilbau na Caſtro toe ſiet men een hoogen ſpitſen Bergh / en vertoont aldus na Caſtro toe.



Dus vertoont het Landt beoosten Bilbau / als men daer op te Lande komt.



Dus vertoont het Landt tuſſchen de C. Maſſichaco en Bilbau.



Aldus vertoont Bilbau en 't Landt daer beweſten / als men daer neffens is.

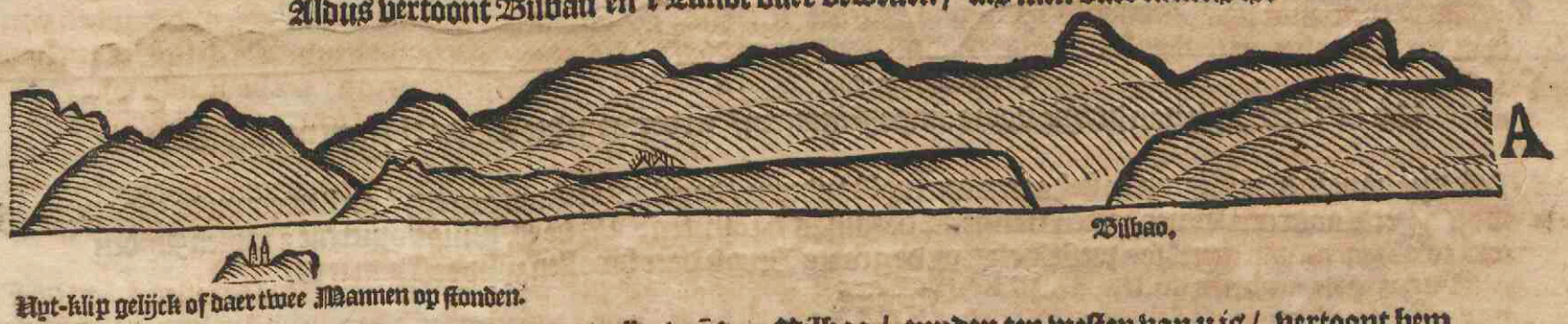

Uyt-klip gelijck of daer twee Mannen op ſtonden.

Als de ſcherpen Bergh / recht over de Haven van Bilbao / zuyden ten weſten van u is / vertoont hem 't Landt als in deſe en de navolgende Figuur te ſien is / de A A behooren aen malkanderen.



Dus vertoont den Bergh van S. Antonio / leggende aen de weſt-zijde van Laredo.

Den Bergh van S. Antonio vertoont aldus / als die zuyd zuydooſt van u lept.



Het Lant beoosten Laredo / zuyden van u zijnde / vertoont aldus / met een ſcherpen Bergh.

Het



Het Landt tusschen de west-hoeck van Bilbau en Caep de Ielgo bewesten M. S. Antonio vertoont uyt der Zee als men daer neffens zeylt / gelijck in dese twee Figuuren hier boven afgebeelt is.



Aldus vertoont het Landt van Biscayen / tusschen Laredo en Riba de Sella / als men daer by langhs zeylt.



Aldus vertoont het Landt van Riba de Sella af tot Cabo de Pinas / als men daer by langhs zeylt.

Dese vier navolgende Figuuren behooren aen een / de gelijcke tekens als AA, BB, CC, aen malkanderen / en is de Kuste van beoosten S. Vincent tot Caep de Pinas.



Aldus vertoont het Landt van bewesten S. Vincent / tot voorby Riba de Sella / als den Bergh met de drie Bergen drie mijlen dwers / en de Riba de Sella drie mijlen zuydwest van u is.



Aldus vertoont C. Ielgo / Villa Vitiosa / en 't Landt daer bewesten / als C. Ielgo drie mijlen zuyden / en Villa Vitiosa drie ofte vier mijlen zuyd zuydwest van u is.



Aldus vertoont het Landt van Biscayen / als men dwers van Gigion is.



Dit is 't verbolgh van de drie voorgaende Figuuren / en vertoont het Landt als men neffens Tores is.

Dese drie navolgende Figuuren behooren aen malkanderen / de gelijcke tekens aen een / en vertoonen de gedaente van het Landt aen weder-zijden van de C. de Pinas / te weten: als de C. Pinas omtrent 3 mijlen zuyden wel soo westelijck / en de groote Bergh daer beoosten zuydoost van u is.



Aldus vertoont het Landt van Abiles als men daer neffens is.

Dese

Dese drie volgende Figuuren behooren aen malkanderen / by de gelijcke tekens aen een / en vertoonen de gedaente van 't Landt tusschen de Caep de Pinas en Ribadeus / als men dicht by 't Landt daer by langhs zeylt.



Dus is 't oostelijckste na C. Pinas toe / als 't Landt neffens Z / zuyden van u is.



Aldus vertoont dat Landt neffens Z / zuyden van u zijnde / niet verre daer af.



Ribadeus.

Aldus vertoont het Landt tusschen Luarca en Ribadeus.

Dese twee volgende Figuuren behooren aen malkander / by de AA aen een.



Aldus vertoont Ribadeus / als men daer neffens omtrent een half mijl van de wal is



Aldus vertoont het Landt bewesten Ribadeus / als den Bergh neffens S / zuyden van u is / ende is het vervolgh van de voorgaende Figuur.

Dese drie volgende Figuuren behooren aen malkanderen / de AA en BB aen een / en vertoonen de gedaente des Landts omtrent Ribadeus en daer bewesten.



Dus vertoont Ribadeus / als den Bergh daer bewesten (hier getekent met P) van u is zuyden ten oosten drie mijlen.



Dit behoort aen het voorgaende / de AA aen malkanderen.



Dit is het vervolgh van de voorgaende Figuuren bewesten Ribadeus / de BB aen malkanderen.

De Vijfde Vertooninge,

Zijnde

De Zee-Kusten van Gallissien en Portugall/

tusschen Caep de Ortegael en Camina.

VAn de Caep de Ortegael tot de Caep de Prior / is de cours zuydwest acht mijlen/ daer tusschen beyden leydt een Stedeken/ geheeten Sydera / by onse Schippers Siberus / dat heeft een diepe Haven / streckende zuydoost in. De noord-zijde van de Haven is rudsigh en buyl / die moet men schouwen / ende loopen dicht by 't west-landt in / dat is een hoogh landt/ daer by langhs is 't twaelf vadem / binnen het gat tien vadem / men zeylt tot voor het Stedeken / en setten 't daer op ses of seven vadem.

Siberus.

C. Prior

Vier mijlen bewesten Sydera leydt de C. de Prior / dat is een seer gehackelde Bergh / van verre aen te sien als of hy vol volck sat.

Twee mijlen van de Caep de Prior leydt de Haven van Ferol / daer tusschen beyden leggen twee witte Zant-baykens / de zuyderste (daer eenige witte Huyskens in staen) is de grootste / leyt recht benoorden de noord-hoeck van Ferol. Als men by die Bay komt / soo begint hem de Haven te openen / streckt oost noordoost / en oost ten noorden tusschen twee hooge landen midtswaters in / als men binnen komt moet men terstont by de noord-hoeck noordwaert op wijcken / en setten 't daer een stuck bewesten het Dorp van Ferol; voor het Dorp is 't blacke en rudsige gront.

Ferol.

Wilt ghy / uyt den westen komende / of van Corogne / in de Haven van Ferol zeylen / soo gaet van het Eylandeken S. Blasius noorden en noorden ten westen aen/en loopt by wat buyten de zuyd-hoeck van Ferol om (die is gheheel buyl en rudsigh) tot dat ghy de Haven open siet / gaet dan noch al buyten die zuyd-hoeck soo verre noordwaert / tot dat de Haven weder sluyt / en loopt dan op de voorsz. grootste Zant-bay / met die 2 of 3 witte Huyskens / benoorden de Haven aen / tot dat ghy zijt binnen de zuyd-hoeck/ aen de Buylen die daer af strecken / zeylt dan op de noord-hoeck van de Haven toe / en daer by langhs na de zuyd-zijde / tot dat de Haven hem weder opent / en loopt dan (als vooren) voort mitswaters in. Dese Haven is in 't inkomen so engh/ dat men aen weder-zijden met een steen op het landt mach werpen / en in dat naeuwe 20 vadem diep. Als men in dit gat is/ soo mach men tusschen 't Eylant Cylarga/en 't vaste lant daer bezuyden deur sien.

Om van bezuyden in Ferol te zeylen

Van Ferol na de Corongne te zeylen / is de cours zuyden en zuyden ten westen drie kleyne mijlen / als men by 't west-landt komt / dat moet men wel 4 of 5 Tou-lenghden schouwen / om dat het niet al te schoon en is. Als men komt by den hoeck daer 't Slot op staet/ soo siet men oock een kleyn Eylandeken met een Huysken daer op / daer mach men by langhs zeylen op een half Tou lenghde / en looven daer by om westwaert op / tot voor het Visschers Dorp / en setten 't daer op 6/ 7 of 8 vadem.

Om in de Corongne te zeylen

Van Caep de Prior na de Corongne is de cours zuyden en zuyden ten westen 4 mijlen.

Oost noordoost van 't voorsz. Eylant / daer het Kasteel op staet / gaet een Voert 4 of 5 mijlen landewaert zuydoost in na Bitanze / daer in mach men aen de west-zijde onder een regel Klippen setten op 10 of 12 vadem/ oock soo diep in zeylen dat men geen zee sien mach.

Haven van Bitanze.

Benoorden de Voert / tegen over den hoeck van de Corongne / leydt noch een andere Haven of Voert / geheeten Ponte de Mas / aen de noord-zijde leydt een regel Klippen/ daer loopt men bezuyden heen / men mach daer oock soo diep in zeylen dat men geen zee sien mach. Een stuck inne-waert leyt een groote Brugge over die Rivier.

Ponte de Mas

Die uyt den westen of van 't Eylant Cylarga komt / en in de Coronge wil wesen / moet de noord-hoeck ofte west-hoeck van de Corongne/ daer den Toren op staet / 4 of 5 kabel-lenghde schouwen / als voorsz. die is verre van de wal af rudsigh en buyl / en loopt dan oost zuydoost en zuydoost by den hoeck om / daer na zuyd zuydoost na 't Eylandeken met het Kasteel / en daer by om / als voorsz. is.

Het Eylandeken Cylarga / van de Nederlanders Cesaria genoemt / is rondom buyl / leydt van den hoeck van de Corongne verscheyden / recht oost ende west vijf ofte ses mijlen / van de Haven van Ferol west ten zuyden / van de Caep Prior west zuydwest en zuydwest ten westen / en van de Caep Ortegael zuydwest en zuydwest ten westen 13 ofte 14 mijlen.

Eylant Cylarga.

Van het Eylandt Cylarga zuyden ten westen en zuyd zuydwest leyt Queres / een goede Haven / oock voor groote Schepen / de west-wal is schoon / maer de oost-wal buyl/ daerom moet men by de west-wal langhs in zeylen / als men tusschen de 2 landen is / soo gaet men mitswaters in tot aen de hoeck / daer by wijckt men westwaerts op / een groote half mijl inwaerts / en setten 't daer op 7/ 8/ ende 9 vadem.

Queres

Van het Eylant Cylarga zuydwest ten westen ende west zuydwest 9 ofte 10 mijlen / leyt de oost-hoeck van Monsy/ geheeten Cabo de Bylem / dat is een hooge steyle hoeck met veel hackelige Klippen / los van 't lant af leggende / als een Toren / doet hem zwart op / en wert de Monnick genoemt.

Caep de Bylem.

Daer leggen oock een groote rye Sotsen of Klippen recht voor de Haven of Voert van Monsy / zuydwest ten zuyden van de Monnick / wel 2 of 3 kabels-lenghden langh / maer dat binnenste eynde van dien leydt van de Monnick zuyden ten westen. Als men op Monsy verhalt/ soo is 't al dubbelt landt / omtrent de Cabo de Finisterre leydt een hoogh wit zant / streckende landewaert in als een zant-bay.

Oock siet men / komende omtrent de Caep de Finisterre/ eenen gehackelden Bergh / die loopt soo verre zuydwaerts henen / dat men hem voor Mores sien mach.

Die in Monsy wesen wil / komende van Cylarga / die moet dicht by de Caep de Bylem / ofte Bellem genaemt / in/ dese hoeck is altemael een gehackelt hoogh scherp lant / van steyle Klippen/als vooren gesept is/en als men by dien hoeck is/ soo moet men de C. de Coriane een schips-lenghde buyten de Caep de Rote houden / soo lange tot dat de Kerck van S. Maria komt buyten den hoeck van Monsy / loopt dan dat Oster-gat op die mercken zuyd zuydoost in / tot voor by de Kerck / dan sult ghy sien een rye Klippen / loopt dan achter of binnen / en set het daer voor het Dorp van Monsy op 5/ 6 ofte 7 vadem. Als ghy aldus van de Caep de Bylem na Monsy zeylt / soo blijven de Sotsen of Klippen / die midden voor de Haven leggen / omtrent een vierendeel van een mijl t'zeewaert aen de west-zijde van u.

Monsy.

Om het Wester-gat in te zeylen / gaet men oost zuydoost passelijck by het landt henen / en als de voorsz. Vrouwen-Kerck buyten den hoeck komt / soo moet men na de Klippen toe loopen / die voor Monsy leggen / als voorsz. is / en setten 't binnen de Klippen op 7 of 8 vadem / dan en loopt niet te verre binnen / daer schiet een droogh Rif langhs de Haven / daer men hem van wachten moet.

Wester-gat van Monsy.

Het Oster-gat is beter om in te komen als 't Wester-gat/ en zeylt Monsy niet in / voor dat ghy de voorsz. Kerck sien meught buyten den hoeck / men mach oock aen de noord-zijde van de Haven setten op 5/ 6 of 7 vadem.

Oster-gat van Monsy.

Bezuyden 't Dorp van Monsy is een Inwijck / daer het voorsz. Rif of Droogh te voor leyt / streckende oost noordoost wel twee kabels-lenghden langhs de Haven.

Onse Vrouwen-Kerck en de Monnick leggen van den anderen noorden ten oosten en zuyden ten westen.

Zuydwest van de Caep de Bellem twee mijlen leydt de Caep de Coriane.

Van Caep de Coriane is 't zuyden en noorden twee groote mijlen tot de Caep de Finisterre / tusschen twee Capen is een

Caep de Coriane

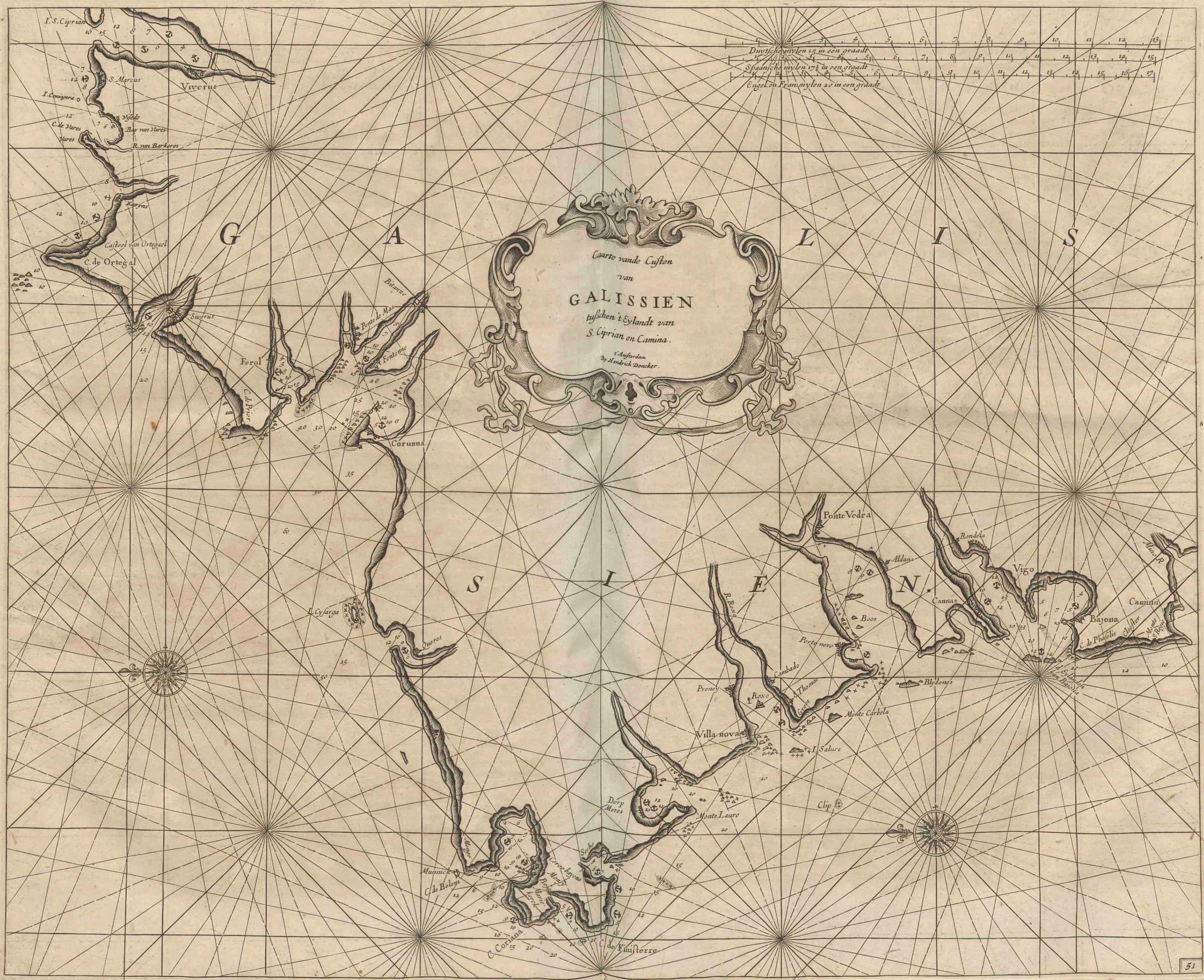
Caarte vande Custen
van
GALISSIEN
tusschen 't Eylandt van
S. Ciprian en Camina.
t'Amsterdam
By Hendrick Doncker.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engel. en Fran. mylen 20 in een graadt
G A L I S
S I E N.
I. S. Ciprian
S. Marcus
Viverus
I. Coniagera
Visedo
C. de Vares
Bay van Vares
Vares
R. van Barkeros
Karyns
Casteel van Ortegael
C. de Ortegal
Siverus
Ferol
C. de Prior
Bitanze
Ponte de Mas
Fontenne
Corunna
I. Cysarga
Queres
Monge
Munnick
C. de Belem
Coroo bayona
Monsy
Bojo
Marie kerck
C. Coriana
C. de Finisterre
Seche
Dorp Mores
Monte Lauro
Clip
Villa nova
Proney
Roxo
Cambado
S. Thomas
Grove
Monte Carbela
I. Salure
Blydones
Porto novo
Boos
R. Roxo
Ponte Vedra
Aldana
Cannas
Rondela
Vigo
Bajona
C. de Phaselis
Cloester
Camina
Mino R.
d'Eylanden van Bajona

een Zant-bay / daer men setten mach beoosten een groote Klip op 6 of 7 vadem. Dit is een groote Inwijck die verre in't landt gaet. Aen de noord-zijde van dese Bay leggen Klippen onder water / die men schouwen moet.

Sechse Noorsche Bayone

Omtrent een mijle beoosten de Cabo Finisterre / aen de zuyd-zijde lepdt de Haven van Sechse of Corcovia / die onse Nederlandtsche Schippers Corcke Bayone noemen. Tusschen dese Haven en de Cabo leggen twee Zant-bayen / de eerste aen de Caep is de grootste / ende by de tweede gaet dese Haven noorden in / op 8 en 9 vadem. Aen de oost-zijde van de Haven lepdt een groote Klip / en omtrent zuyd zuydwest van de Klip af / bykans midden in de Haven / lepdt een blinde Klip onder water: maer loopt al noorden in / tot dat ghy dat Stedeken ghewaer werdt aen de west-zijde / en set het daer op 6 ofte 7 vadem. Binnen op het Rivierken lepdt een Dorp ofte Stedeken / omtrent noord noordoost van u.

Mores. Van Cabo de Finisterre tot de Haven van Mores / is de cours zuydoost vier groote mijlen / als men omtrent Cabo de Finisterre is / soo siet men eenen hoogen gehackelden Bergh / die soo verre zuydwaerts loopt / dat men die voor Mores oock sien mach / dat is een goet merck om het landt daer omtrent te verkennen.

Monte Lauro. Als den voorsz. gehackelden Bergh noordoost van u is / soo zijt ghy neffens de C. de Finisterre / den Bergh Monte Lauro / leggende op de noordoost-hoeck van Mores / lepdt dan oost noordoost van u / dat is een ghespleten hoogen Bergh / die oock goet te kennen is.

Zuydoost / twee mijlen van de C. de Finisterre / lept een rye Klippen onder water / en oost zuydoost / oock omtrent 2 mijlen van de Klippen / leggen noch sommige Klippen boven water / recht benoorden Monte Lauro / of de Poort van Mores / oost ten noorden ende west ten zuyden van Monte Lauro verschepden. Oock leggender een deel Klippen bezuyden dese Poort van Mores / en bykans ten halven van Monte Lauro / recht midden in de Poort / lepdt noch een blinde Klip / omtrent zuydoost van Monte Lauro af.

Om in de Mores te zeylen. Die in Mores wil zeylen / sal Monte Lauro noordoost ten noorden van hem setten / en zeylen daer recht op aen / so en sult gy geen Duplen bezeylen / als hy dan by Monte Lauro komt / sal hy de voorsz. Uyt-klippen benoorden Monte Lauro sien / die moet hy / als oock de hoeck van Monte Lauro / 2 of 3 kabel-lengden aen bachboort van hem laten / en zeylen daer also by langhs / tot dat hy komt voorby den tweeden hoeck / latende de blinde Klip / die ten halven de Poort lept / aen stuurboort: en als het Visschers Dorp / dat noordwaert van Monte Lauro staet / geheel bloot komt te staen / soo is men binnen de voorsz. blinde Klip / die midden in de Poort lepdt / zuyden ten oosten wel soo oostelijck van't oost-eynde van't voorsz. Visschers Dorp.

Als men by den tweeden hoeck komt / moet men op een kabels-lenghde daer by om loopen / en wijcken noordwaert op tot voor het Dorp / of westwaert op voor de Stadt / daer het u belieft / en set het daer op 12 of 13 vadem.

Rio Rosso in te zeylen. Wilt ghy in Rio Roxo zeylen / soo loopt buyten de klippen om / die bezuyden Mores leggen / en gaet zuydoost ten zuyden aen / tot dat ghy komt voor de Haven van Rio Rosso of Roxo / dan sult ghy een groot deel Uyt-klippen van't noordlandt sien af strecken / tot heel na by aen een groote klip ofte Eylandt / Salure genoemt / tusschen die Uyt-klippen en het Eylant Salure meught ghy wel deur komen / benoorden het Eylandt om / dan't is 'er seer naeu of engh / om de voorsz. klippen wille / die van't noord-lant af loopen / daer om zeylt bezuyden't selve Eylandt om / passelijck by't selve langhs heenen / latende dat aen bachboort ofte t'zeewaert van u / tot dat ghy de Poort open siet / loopt als dan midts water in / tot dat Eylandt Roxo / dat sult ghy midden in de Haven sien leggen / als ghy daer by komt meught ghy 't setten aen 't zuyd-lant / daer zijn twee Zant-havens daer goede Ancker-gront is.

Omtrent 2 mijlen zuydwest van Rio Roxo lepdt een blinde Klip. Jan Claesz. Boys van Saerdam heeft daer op sijn Schip verzeylt ende verlooren / den 20 February 1613. des nachts.

Ponte Vedra. Van Rio Roxo ofte het Eylandt Salure tot Ponte Vedra / of het Eylant Blydones / is de cours zuyd zuydoost / en zuydoost ten zuyden 3 of 4 mijlen / daer tusschen beyden lept een Eylant / genaemt Monte Carbela / daer achter is het 3 vadem diep.

Monte Carbela.

Blydones. Recht voor de Haven van Ponte Vedra lept het Eylandt Blydones / daer mach men rontomme zeylen. Aen de noord-zijde is't niet dieper als 5 ofte 6 vadem / daer leggen oock binnen de Poort aen de noord-zijde twee Klippen / genaemt de Boos / of Ossen. Op de zuyd-zijde van Blydones is't rechte Vaer-water om in Ponte Vedra te zeylen / dat gat streckt noordoost in / tot binnen't Eylant. Meer innewaert / midden in de Haven / lepdt noch een Eylandeken / daer moet ghy oock bezuyden om / daerom gaet al oost noordoost by't zuyd-lant langhs / tot dat ghy den plompen Toren siet / die op't zuyd-lant staet / daer moet ghy dan over een Banck loopen / op den hoeck van Ponte Vedra aen / daer binnen lepdt de Stadt / neffens den plompen Tooren mach men het setten op 8 ofte 9 vadem / dese Haven is op sommige plaetsen 40 vadem diep.

Eylandeken van Bayona. Vier mijlen bezuyden de Eylanden van Blydones leggen de Eylanden van Bayone / als men uyt der zee op de selve aen komt / soo schijnen dese Eylanden al graeuwe en zwarte Klippen te wesen / en leggen in't aensien als of 'er drie Eylanden waren / hoe wel dat de zee daer maer tot een plaetse door en loopt / tusschen elck is een Zadel of Valeye.

Te landewaerts / over dese Eylanden heenen / siet men 2 hooge kennelijcke Bergen / de oostelijckste heeft 3 hooge Heuvelen / de westelijckste twee / met Valeyen tusschen de Heuvelen; recht beoosten den oostelijcksten Bergh siet men een wit Kloester staen tegens't hooge landt aen / waer aen dit Landt seer kenbaer is.

Men kan benoorden ende bezuyden de Eylanden van Bayona daer binnen zeylen / maer aen de noordoost-hoeck van de Eylanden lepdt een Rotse onder water / omtrent een kabel-lenghde daer van af / daer moet men hem voor wachten / en setten op 10 / 11 / 12 vadem aen de oost-zijde van de Eylanden.

Om van benoorden in Bayone te zeylen. Figues. Cannas. Die benoorden in zeylen wil / moet omtrent mits waters tusschen d'Eylanden en het vaste landt in loopen / doch de Eylanden naest / tot dat de Poort van Vigo en Cannas open is / en dan oostwaerts in zeylen / daer is een wijde Poort / daer men aen beyde zijden / te weten aen de zuyd-zijde voor Vigo / en aen de noord-zijde voor Cannas op 12 of 13 vadem setten mach.

Oock mach men bet innewaerts zeylen om de zuyd-hoeck van Rondell / daer men een Schip in't stijck bergen mach / sonder Ancker of Touw.

Aen de hoeck van Figues lept een Eylandeken / die uyt den noorden komt / benoorden de Eylanden in / ende na Bayone wil wesen / mach tusschen dat Eylandeken en den hoeck van Figues deur zeylen / recht op Bayone aen / te weten / recht bewesten heen tot voor de Stadt / en setten't daer op 4 / 5 of 6 vadem. Tusschen dat voorsz. Eylandeken en den hoeck van Figues / is't met hoogh water vijftehalf / en met leegh water vierdehalf vadem diep / men moet dat deur zeylende / den hoeck van Figues wat schouwen / om eenige Blinden die daer neffens leggen. Als men voor Bayone op de Reede lept op 5 ofte 6 vadem / mach men de Eylanden van Blydones / tusschen den voorsz. hoeck van Figues / en dat Eylandeken deur sien.

Van dat selve Eylandeken westwaert / lepdt noch een klein Eylandeken of Klip / daer tusschen beyden is't vuyl / soo dat men daer niet deur mach zeylen / en van dat westelijckste Eylandeken streckt voort een vuyl steenigh Rif zuydwest af / na den hoeck van't lant van Bayone / daer men hem wel van wachten moet / 't zy dat men van benoorden komende / tusschen dat Rif en d'Eylanden van Bayone / ofte van bezuyden tusschen de Eylanden in komt / ende na Bayone wil zeylen. Dat Rif lepdt met leegh water tot veel plaetsen droogh / de uyterste Klippen daer van / en den hoeck van Bayone daer 't Kasteel op staet / leggen verschepden zuydoost ende zuydoost ten oosten / noordwest en noordwest ten westen een vierendeel mijls / daerom die / van benoorden komende / bewesten dat Rif / dat is tusschen dat Rif en de Eylanden na Bayone wil / die gaet soo lan-

lange zuydwaert/tot dat het Casteel van Bayone oost zuydoost en oost ten zuyden van hem komt / en zeylt dan daer na toe / soo loopt hy ruym bezuyden dat Rif heen.

Aen 't zuyd-eynde van d'Eylanden van Bayone leydt een groote Klip/ met noch een deel kleyne Klippen daer rondom / daer mach men bÿ dicht by heen zeylen / maer met hoogh water leggen de upterlijckste onder water / daer moet men op verdacht zijn; dicht by die Klippen is 't 20/25/ en 26 vadem diep. Van de Hoeck van 't vaste landt / tegen over het zuyd-eynde van de Eylanden / loopt ook een steenigh Rif af / daer 't met hol water seer op brant / daer moet men hem voor wachten.

Om bezuyden de Eylanden in te zeylen.

Wilt ghy (upt den zuyden of upt der zee komende) bezuyden de Eylanden om na Bayone zeylen / met een zuydelijcke of zuydweste wint / soo loopt op de zuyd-hoeck van het buyten landt van Bayone aen / tot op omtrent een half mijl na aen landt / en voort langhs de wal na den upt-hoeck aen de zuyd-zijde van 't inkomen van de Bay / daer dat voorsz. Rif af loopt/ die streckt leegh af/ schout dat Rif/ en loopt tusschen dat en de voorsz. Klippen aen 't zuyd-eynde van de Eylanden noordoost of oost noordoost in / na dat ghy upt der zee komt/ latende dat Rif aen stuurboort/ en de Klippen met de Eylanden aen bachboort / tot dat ghy komt ten eynde of benoorden dat Rif / 't noord-eynde of upterste van dat Rif aen de zuyd-hoeck/ en den hoeck van Bayone daer 't Casteel op staet leggen verschepden / meest oost ten noorden en west ten zuyden stijf een half mijl. Als ghy dan 't voorsz. Rif aen de zuyd-zijde op de zijde hebt / of daer benoorden zijt/ en dat het Casteel oost ofte daer omtrent van u staet / gaet dan recht op 't Casteel aen / latende dat voorsz. andere Rif (dat van de Eylandekens aen de hoeck van Vigo zuydwest af streckt) aen bachboort van u. So gy den hoek van 't Casteel niet zuydelijcker als oost zuydoost van u brenght / soo en kondt ghy aen dat noordelijckste Rif niet misdoen.

De Upt-klippen van dat noordelijckste Rif (komende van de twee voorsz. Eylandekens / en 't Rif dat van de zuydhoeck van 't landt van Bayone af komt / daer men tusschen beyden deur moet zeylen) leggen van malkanderen zuydwest en zuydwest ten zuyden / noordoost en noordoost ten noorden omtrent een vierendeel mijls. Als ghy by het Casteel komt / soo en komt de wal niet seer na / die is niet te schoon / als ghy dan komt neffens den binnenste hoeck van 't Casteel / eer ghy de Stadt Bayone van achter den hoeck begint te sien / soo moet ghy voor u sien/want van den selven binnensten hoeck en van het Casteel daer leydt een Blinde/ omtrent een halve kabel-lenghde van 't voorsz. hoeckjen/ daer met leegh water niet meer als negen ofte tien voeten water op en blijft / houdt daerom daer neffens wat van de hoeck af. Als ghy dan de Stadt Bayona begint te sien / soo loeft koort aen zuyden op / en zeylt voor het Stedeken / set het daer op 5 ofte 6 vadem waer het u belieft / ofte dat den hoeck van 't Casteel komt tegen het westelijckste Eylandeken van die twee / die van de noord-hoeck van de Bay ofte hoeck van Figues af strecken / daer is goede walige gront/ die wel houdt/ set u Anckers/ als ghy bertoyt/ noordwest en zuydoost / het beste Ancker in 't zuydoost / van daer over het Geberghte hebt ghy de meeste winden.

Soo ghy de Bay in laveeren moet/soo siet voor u als ghy van 't Casteel af loopt / dat ghy niet te verre zuyd zuydoost over loopt / recht neffens het Stedeken zuydoost ten oosten/ en oost zuydoost van de Reede omtrent een musquet-schoot lept noch een blinde Klip / die met leegh water effen boven komt / sy leydt een kleyne kabel-lenghde van een hoeckjen af / in de zuyd-hoeck van de Bay / daer een Huysken op staet / van verre aen te sien als een groote groene Klip / daer staet seer op te letten / besonder als men zuyd zuydoostwaert over loopt.

Om van bezuyden in Figues of Cannas te zeylen.

Maer die in Vigo ofte Cannas wil wesen bezuyden de Eylanden om / sal tusschen dat zuyderste Eylant en de hoek van 't landt van Bayone in zeylen / al mits waters noordoost ofte noordoost ten noorden in wel twee mijlen / houdende 't noorder-gat twee schips-lenghden open / soo lange tot dat Cannas aen 't noord-landt komt / buyten den hoeck van Figues ofte Vigo: den hoeck van Vigo moet hy dan aen stuurboort van hem laten / ende loopen midts waters in / tusschen 't noord-lant en het Stedeken Vigo / en setten 't daer / 't zy voor Cannas of Vigo / daer 't hem belieft / op 10 of 12 vadem.

Een wepnigh benoorden Camina / leydt aen de Kust een hooge steyle Bergh / boven met een kloof of zael / genaemt S. Rego / is by na van fatsoen als Monte Lauro / maer wel eens soo hoogh / dese Bergh is seer kennelijck teycken/ om de plaetsen daer omtrent te verkennen. Omtrent ten halven/tusschen dese Bergh en Bayone/leyt een Kloosster op de kant van 't landt / dat is ook een kennelijck merck om Bayone te kennen / voor die upt den zuyden komt / maer het alderkennelijckste dat zijn die twee voorsz. hooge Bergen achter Bayone / den eenen met twee / den andere met drie Heuvelen. Als die met de drie Valeyen / ofte Sadels/ oost zuydoost van u is / loopt dan daer op aen / ghy sult niet missen op de Eylanden te vervallen. S. Rigo.

Vier mijlen bezuyden de Eylanden van Bayona / leydt de Haven van Camina/ een Ty-haven/ daer men met groote Schepen met het hooghste water in moet / in 't gat / dat noordoost ten oosten in streckt / leydt een Klip de zuyd-zijde naelt / daer op staet een Huysken / dicht bezuyden 't Eylandeken is 't diepste water om upt of in te zeylen. Binnen in de Haven aen de noord-zijde leydt een kleyn Eylandeken/ daer staet een Toorenken op/ dat houdt men over den Toorren die op 't noord-landt staet / en daer op loopt men in. In 't gat is met half vloet twee vadem waters.

Aen de west- ofte noord-kant van de Haven is altemael black water / en seer rotsachtigh / daer komt een steenen Rif af schieten / daer op moet men verdacht wesen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Een zuydweste en noordooste Maen maeckt tot alle dese plaetsen aen de Zee hoogh water / en binnen dese gaten een streeck of twee later / na dat die verre in 't Landt strecken. Daer gaen ook geen stroomen langhs het Landt / alsoo voor 't zwellen des Oceaens de vloedt dwers tegen de Kusten aen komt / en recht tot de gaten in en upt valt.

Streckingen en Courssen.

Van Caep Ortegael tot Siverus zuydwest	4 mijlen.
Van Siverus tot de Caep de Prior zuydwest	4 mijlen.
Van Caep de Prior tot Ferol zuyden ten oosten	2 mijlen.
Van Ferol tot de Corogne zuyden en zuyden ten westen	3 kleyne mijlen.
Van de Corogne tot Cysarga west	6 mijlen.
Van Cysarga tot Querens zuyden ten westen en zuyd zuydwest	2 mijlen.
Van Cysarga tot Caep de Bellem of de oost-hoeck van Monsy zuydwest ten westen en west zuydwest	9 of 10 mijlen.
Van C. de Bellem tot C. de Coriane of Torivian z. w.	2 mijlen.
Van Cabo de Coriane tot Cabo de Finisterre zuyden	2 mijlen.
Van C. de Ortegael tot C. de Prior zuydwest	8 mijlen.
Van C. Ortegael tot Cysarga zuydwest en zuydwest ten westen	14 mijlen.
Van C. de Prior tot Cysarga zuydwest ten westen	6 mijlen.
Van Ferol tot Cysarga west ten zuyden	6 mijlen.
Van Cabo Ortegael tot Cabo de Coriane zuydwest ten westen	25 mijlen.
Van C. de Finisterre tot Mores of Monte Lauro zuydoost	4 mijlen.
Van Rio Horo tot Ponte Vedra z. z. o. en z. o. ten zuyden	3 of 4 mijlen.
Van Ponte Vedra ofte Blydones tot de Eylanden van Bayone zuyd zuydoost	4 mijlen.
Van Bayone tot Camina zuyden ten oosten	3 mijlen.
Van Caep de Finisterre tot de Eylanden van Bayone / is de cours zuydoost ten zuyden.	15 mijlen.
Van Cabo de Ortegael tot Watersoort in Yslandt noorden	126 mijlen.
Van Cysarga tot Caep Veilli noorden	120 mijlen.
Van Cysarga tot de Sorles noorden ten oosten	103 mijlen.
Van Caep de Finisterre tot Port a Port zuyd zuydoost	32 mijlen.
Van Caep de Finisterre tot Avero zuyden ten oosten en z. z. o.	40 mijlen.
Van C. de Finisterre tot de Barreis zuyden	50 mijlen.
Van Caep de Finisterre tot groote Canarien zuyd zuydwest wel soo zuydelijck	230 mijlen.
Van C. de Finisterre tot Salvages zuyd zuydwest	205 mijlen.
Van C. de Finisterre tot Isle de Madera zuydwest ten westen wel soo zuydelyck	184 mijlen.
Van C. de Finisterre tot Isle de S. Michiel west zuydwest	185 mijlen.
Van Caep de Finisterre tot Isle Tercera west zuydwest ende west ten zuyden	210 mijlen.
Van C. de Finisterre tot de zuydwest-hoeck van Yslandt noorden ten westen ende noorden	130 mijlen.
Van C. de Finisterre tot C. de Clearo noorden	130 mijlen.
Van C. de Finisterre tot Waterfoort / ofte de zuydoost-hoeck van Yslandt/ noorden ten oosten	138 of 140 mijlen.
Van Caep de Finisterre tot Lezait noord noordoost	115 mijlen.
Van C. de Finisterre tot de Sepms noordoost ten noorden wel soo noordelijck	84 mijlen.
Van C. de Finisterre tot Boelijn n. o. een wepnigh oostelijcker	91 mijlen.
Van Bayone tot de Barreis zuyden ten westen	37 mijlen.

Hooghten.

Caep de Ortegael lept op	44 graden 5 minuten.
Caep de Corian lept op	43 graden 18 minuten.
De Caep de Finisterre lept op	43 graden 8 minuten.
Bayone op	42 graden 10 mijlen.

Hoc

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

Dese twee volgende Figuuren behooren by de dubbelde krupskens aen malkanderen / en vertoonen de C. Ortegael met het Landt daer bewesten / als de voorsz. Caep 4 of 5 mijlen oost ten zuyden van u is.

Ortegael.



Het Landt beoosten de Corongne vertoont aldus / als 't zuyden ten oosten van u is.



Caep Prior / de oost-hoeck van Corongne / doet hem aldus op.



C. Prior zuydwest van u vijf mijlen / is aldus gedaen.



Caep Prior zuydwest ten zuyden van u drie of vier mijlen / vertoont aldus.



C. Prior.

Als de Caep de Prior oost ten noorden wel soo oostelijck twee of drie mijlen van u is / soo is die aldus gedaen.



Het Eylant Cylarga vertoont aldus / een mijl dwars van u zijnde.

Dus vertoont het Landt van Monsy / tusschen Cylarga en Caep de Finisterre / als men / upt den oosten komende daer by langhs zeylt.



Als de Caep de Finisterre zuyd zuydoost van u is / vertoontse aldus.



De Caep de Finisterre zuydoost wel soo zuydelijck van u / vertoont hem aldus.



Dus vertoont C. de Finisterre / als die zuydoost wel soo oostelijck van u is.

Als de C. de Finisterre z. o. ten oosten van u is 4 of 5 mijlen / soo vertoont die aldus.



Aldus is C. de Finisterre gedaen / als die vier of vijf mijlen oost ten zuyden van u leydt.

Monnick.



Dese Figuuren behooren vervolgens aen malkanderen / by de letteren A A en B B, en vertoonen de opdoeninge van de Capen de Coriane en Finisterre / na uytwijsinge van de verklaringe hier onder volgende.



De C. de Finisterre vertoont met het Landt daer bezuyden / als in dese ende de navolgende Figuur afgebeelt staet / als de gehackelde Bergh twee of drie mijlen oost van u staet / en het Landt daer benoorden tot de C. Coriane siet men dan noordoostwaert tot voorby C. de Coriane / in gedaente als in de Figuur voor desen.

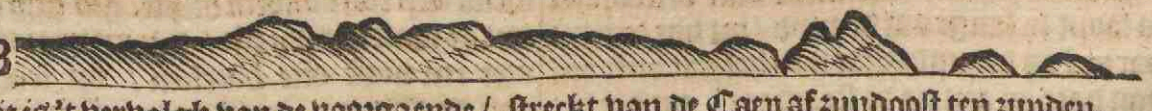

Dit is 't vervolgh van de voorgaende / streckt van de Caep af zuydoost ten zuyden.



Dus vertoont de Caep Finisterre / als de hackelige Bergh oost noordoost wel soo oostelijck van u leydt/
't Landt van Mores leydt dan van u oost noordoost / als hier volgende afgebeelt is.



Dese Figuur behoort aen de voorgaende.



Aldus vertoont de gehackelde Bergh van Caep de Finisterre / als hy noordoost ten noorden van u leydt.
Caep Finisterre. 't Landt van Mores.



Als de Caep de Finisterre noordoost / en 't Landt van Mores oost noordoost vijf mijlen van u leydt/
dan leydt de Caep in drie stucken / en het landt van Mores aldus.



Als de gehackelde Bergh / tusschen Caep de Finisterre en Mores / oost ten noorden vijf mijlen van
u leydt / vertoont die aldus.



Als het hooge Landt van Mores noordoost ten noorden van u is omtrent vijf mijlen/
dan is 't aldus gedaen.
Monte Lauro. 't Hooge Landt van Mores.



Als Caep de Finisterre noordoost of noord noordoost / en Monte Lauro vier mijlen oost noordoost
van u zijn / vertoont het hooge Landt van Mores aldus.



Eylanden van Bayone.
Aldus vertoonen de Eylanden van Bayone en 't hooge Landt daer bezuyden / als de voorsz. Eylanden
oost zuydoost een mijl of anderhalf van u zijn.
Bayone. Klooster. S. Rego.



Als den hoeck van Bayone oost noordoost / en het hooge landt oost van u is / is 't aldus gedaen/
daer bezuyden leydt den hoogen Bergh van S. Rego.



Bayone. Klooster. S. Rego.
Als den hoogen Bergh van S. Rego oost van u is / soo vertoont het hooge Landt van Bayone aldus/
het Klooster staet omtrent ten halven / tusschen S. Rego en Bayone.

De Seste Vertooninge,

Zijnde

De Zee-Kusten van 't Noordelijckste deel van Portugall / van Camina tot Pissage.

Viana. VIJf mijlen bezuyden Camina leydt Viana / op een Rivier. Van de noord-hoeck streckt een steenigh Rif af/ dwars voor de mont van de Rivier over / op de zuyd-wal staen twee Vuur-torens. Wilt ghy in dese Rivier van Vianen zeylen / komende van benoorden of uyt der zee / soo loopt so lange om de zuyd / tot dat de twee voorsz. Vuur-toorens op de zuyd-zijde van het gat over een komen / loopt dan daer op aen na de strant toe / tot dat het Torenken op 't noord-lant komt over det wee Huysen/houdt die over een / loopt dan na de Klip met de mast / ende zeylt daer dicht beoosten by langhs / soo loopt ghy over de drumpel of het drooghste heen / daer is met leegh water op dagelijcks Ty twee vadem diepte. Als ghy die voorschreven Klip met de mast voorby zijt / sult gy voor uyt noch een Klip sien met een mast ofte baecken / die leyt aen de noord-kant van de Rivier : loopt daer insghelijcks dicht by langhs be-

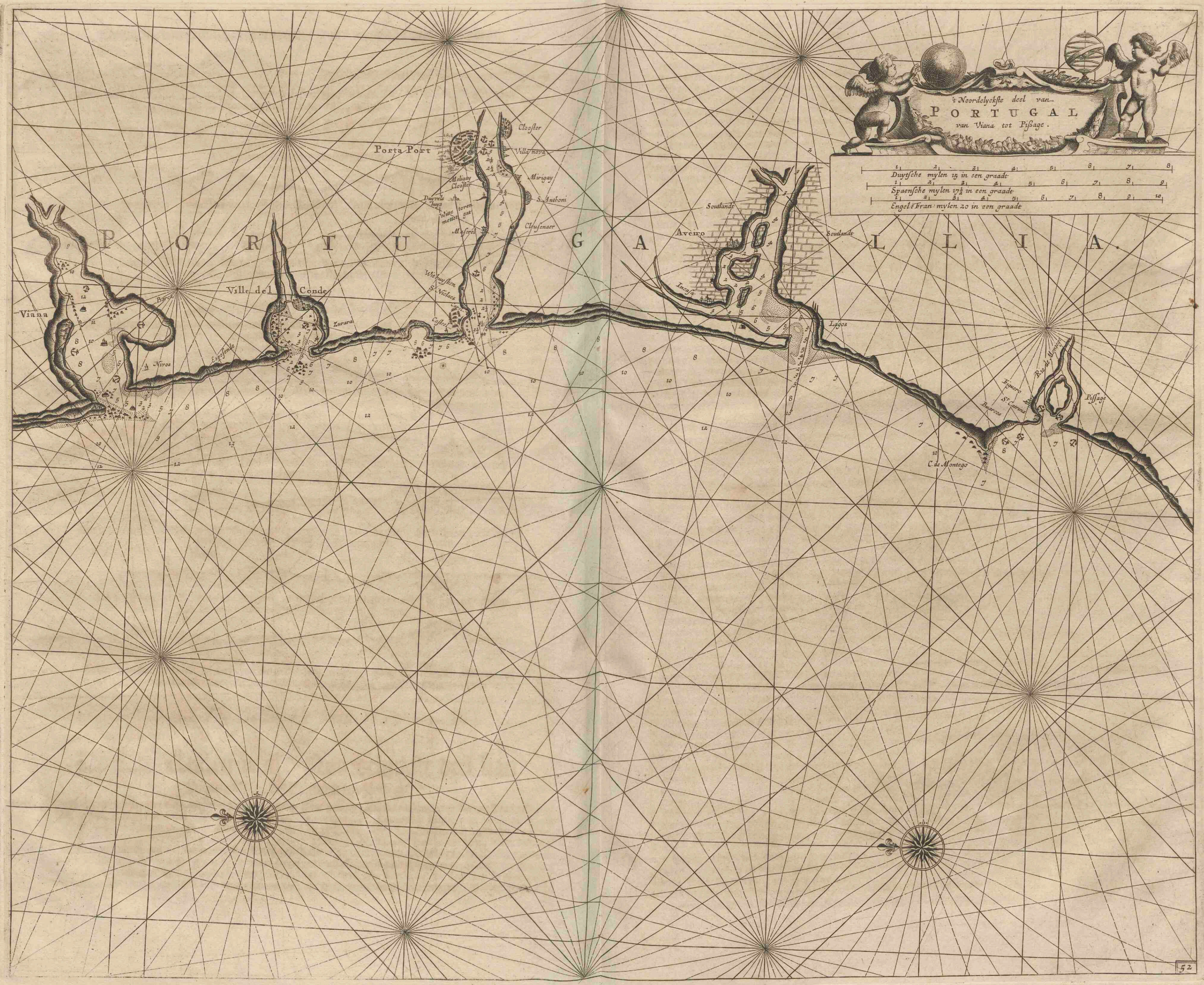

't Noordelyckste deel van
PORTUGAL
van Viana tot Pissage.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaensche mylen 17½ in een graadt
Engelsche Fran: mylen 20 in een graadt
PORTUGALLIA.
Porta Port
Cloester
Villa nova
Mirigay
S. Anthoni
Cleusenaer
Meligay
Cloester
Duyvels huys
Witte toren mettet gat
Maserel
Wichuysken
S. Niclaes
Castel
Ville del Conde
Zurara
Viana
Barca
Nivos
Esposende
Aveiro
Soutlandt
Soutlandt
Incasa
Lagos
Figuero
St. Catrina
Buarcos
Rio de Montego
Pissage
C. de Montego

bezuyden om / daer na passelijck by 't noort-landt langhs / tot dat ghy voor de Stadt komt / daer loopt somtijdts een Rifken af / dat moet ghy mijden / en setten 't voor de Stadt. Als men voor het Stedeken lepdt / soo lept daer een Eylandeken zuydwaerts van u / daer een Kapelleken op staet / westwaerts van dat Eylandeken lepdt een groote Banck / die komt met leegh water boven: achter die Banck is het vijf ende ses vadem / en voor Vianen seven / acht ende negen vadem diep / als men in komt mach men bezuyden dese voorschreven Banck omme loopen / ende komen by 't Eylandeken daer het Huysken op staet / weder upt voor de Stadt.

Als men omtrent een boogh-scheut binnen de tweede Klip met de Mast komt / daer mach men sijn Ancker wel vallen laten / en brengen touwen aen de zuyd-wal / en maken het daer aen vier touwen vast.

Men mach buyten op de Reede setten op twaelf vadem / daer is de schoonste grondt om een Loots-man in te nemen / het is een naeuw ende periculeus gat om in te komen.

Van Vianen tot Port a Port is de cours zuyden ten oosten negen ofte tien mijlen / tusschen beyden lepdt Villa del Conde / vijf mijlen van Vianen en van Metelin. Villa del Conde is een Ty-haven / voor het gat legghen veele Rudsen / daer men aen beyde zijden om zeylen mach / bezuyden ofte benoorden omtrent de selve is het vijf en ses vadem diep / verder inwaerts lepdt een Banck dwers over de Haven / van twee vadem met hoogh water: binnen de Haven is 't drie ofte vier vadem diep / aen de noord-zijde is 't al vol Klippen / die meest onder 't water leggen / maer aen de zuyd-zijde is 't diep en sekerst / en goet leggen op vijf en ses vadem.

Villa del Conde.

Drie mijlen bezuyden Villa del Conde leggen de groote Uyt-klippen / Lesons genaemt / recht voor een Ty-havenken van twee vadem diepte / geheeten Metelin / ende zuydwest van de zuyd-hoeck der voorsz. Klippen Lesons / omtrent een half mijl t'zeewaerts lepdt een blinde Klippe onder water / tusschen 't landt en de Lesons is 't ses ofte seven vadem diep.

Lesons Klippen

Een kleyne mijl bezuyden Lesons Klippen lepdt Port a Port. Van de noord-hoeck van het gat strecken veel Rotsen af / by na dwars over het gat. Om daer in te zeylen moet ghy dicht by de buytenste Klip / te weten daer bezuyden heen loopen / wy soo na dat ghy met een steen daer op werpen meught. Daer staet een Kapelleken op de noord-wal / neffens de Klip met het Krups / en noch een wit Huysken wat meer de Rivier opwaert / oock op de noord-wal / brenght die over een / en loopt daer op in tot voorby het Kasteel / ghy sult soo zeylende op 't drooghste van dat gat niet min vinden als seventien of achtien voet waters / met half Vloedt / en geen noot hebben van de blinde Klip die voor in het gat lepdt / de zuyd-wal wat nader als de noord-wal / daer met leegh water niet meer op en blijft als elf ofte twaelf voeten water. Binnen het Kasteel zijnde / gaet recht na de Klip met het Krups toe / en daer soo dicht bezuyden heen / dat ghy met een haeck die soudt mogen berepcken / of ghy moet drie ofte vier Schips-lenghden daer bezuyden of by 't zuyd-lant langhs loopen / tot voorby de Klip met het Krups / om een blinde Klip te mijden / die daer neffens lepdt wepnigh daer bezuyden / en met leegh water niet meer als acht voeten onder water is. Wepnigh voorby de Klip met het krups zijnde / gaet dan voort midtswaters op / tot neffens een groote witte Tooren op het noord-landt / daer meught ghy setten op vier of vijf vadem / of zeylt tot voor de Stadt / daer is 't drie en vier vadem diep. Een wepnigh voorby de Klip met het krups is een blackte / daer met leegh water niet meer als elf voeten water en blijft / soo dat men met Schepen die twaelf voeten diep gaen / hoogh water verwachten moet; het bloept daer ses voeten op ende neder / met daghelijcks Ty.

Port a Port.

Blinde Klip.

Aen de zuyd-zijde van de Rivier gaet noch een Landt-diep in / bezuyden de voorsz. blinde Klip die in 't gat lepdt / daer de Loots-luyden somtijts oock Schepen in ende upt brengen / dat is somtijdts een goet gat / en dickwils korts daer na werdt het weder van de Zee toe geworpen / soo dat men daer niet af beschrijven kan / daer pemant hem op soude mogen vertrouwen.

Landt-diep.

Van Port a Port tot Avero is de cours zuyden acht mijlen / daer tusschen beyden is altemael een schoone Zandt-strant / die men over al aen loopen mach op tien ofte twaelf vadem.

Te landewaert op 't hooge / lepdt een zwarte Heyvel in 't lant / als die oost zuydoost van u lept / soo zijt ghy open voor Avero / als men den zwarten Heuvel van Carmole niet sien en mach / soo lepdt 'er een rupge Duyn benoorden het gat / als die dwers van u is / dan is men noch een half mijl benoorden 't gat van Avero.

Wilt ghy 't gat van Avero in zeylen / ende dat ghy daer voor komt op ses ofte seven vadem / soo neemt acht op drie Bakens van Masten gemaeckt / die op 't zuyd-landt staen / brenght die over een / en zeylt dan daer op aen oost ten zuyden en oost zuydoost in / over de Banck; daer en is in 't inkomen / met half Tye / maer twee vadem waters / tot dat ghy by de Bakens komt / ghy sult soo / binnen de hoecken komende / by een droogh Zant aen baghboort heen zeylen / wijckt dan weder noord noordoost ende noordwest by dat voorsz. drooge Zandt om / tot dicht aen 't noorder-landt / en loopt daer by in / soo laet ghy alle de andere ondiepten aen de rechterhandt / tot dat ghy de Rivier open siet / dan sult ghy een Huysken op de strandt sien aen de west-zijde / gaet dan van daer na de Riviere op / oost ten zuyden ende oost zuydoost tusschen beyde landen midtswaters / tot voor de Pamen of Avero / daer ghy u Schip vol Zouts laden meught.

De Kust van Portugael omtrent Vianen is seer kennelijck voor den voorschreven Bergh van Sint Siego / die is uytnemende hoogh / ende lepdt aen de Zee-kant / het hooghe landt van Vianen lepdt daer twee ende drie dubbele achter.

Kentekens van dese Kust.

Tusschen Viana / Villa del Conde ende Port a Port siet men langhs de Kust veel Toorens en Huysskens / Villa del Conde siet men upt der zee als een groote Stadt.

De Rivier van Port a Port kan men kennen aen de Klippen van Lesons / die zijn seer hoogh / en leggen daer recht benoorden.

De Caep de Montego is een hooghe hoeck / ende daer neffens in het landt is hoogh Geberghte / dese Caep werdt somtijdts voor Sorent aengesien / maer is wel te onderscheyden om de Barles / die leggen daer bezuyden en benoorden Sorent.

De Caep de Montego lepdt verschepden van Avero zuyd zuydwest vijf mijlen / een mijl daer bezuyden lepdt Pissage ofte de Rivier van Montego / een Ty-haven. Van de Caep de Montego loopt een dupl Steen-rifken wy wat van de wal af / dat moet men schouwen. Onder de Caep mach men de Reede maken voor noordelijcke winden / op seven of acht vadem / noord noordwestе wint maeckt daer hoeckjens wint; voor zuydelijcke winden mach men 't setten bezuyden de Rivier van Montego.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Een zuydweste en noordooste Maen maeckt tot alle dese plaetsen aen de Zee hoogh water / en binnen de gaten een streeck of twee later / na dat die verre in 't landt strecken.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Camina tot Viana zuyd zuydoost	5 mijlen.
Van Viana tot Villa del Conde zuyden ten oosten	4 mijlen.
Van Villa del Conde tot Port a Port zuyden ten oosten	4 mijlen.
Van Port a Port tot Avero bezuyden	8 mijlen.
Van Avero tot Caep de Montego zuyd zuydwest	5 mijlen.
Van Port a Port tot de Barrels / zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden	23 mijlen.
Van Avero tot de Barrels zuydwest	15 mijlen.
Van Caep de Montego tot Peniche ofte Caep del Fisiron zuydwest ten zuyden	8 mijlen.
Van Caep de Montego tot de Barrels zuydwest	10 mijlen.
Van Avero tot de Barrels zuydwest	15 mijlen.

Hooghten.

Port a Port lepdt op	41 graden 5 minuten.
Avero op	40 graden 30 minuten.
Caep de Montego lept op	40 graden 14 minuten.

Hoe

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

S. Riego.



Aldus vertoont de Kust van Portugael / van Bayone tot de Caep Montego / als men omtrent drie mijlen daer af by langhs zeylt. De volgende Figuur behoort hier aen / by de Krupskens aen een.

Caep de Montego.



Als dat zwart Heuvelken / daer de H by staet / o. z. o. van u is / soo zijt ghy neffens of open voor Avero.

't Hooge Landt van Vianen.



Aldus vertoont het Landt van Viana en daer bezuyden / den Heuvel neffens B is twee mijlen benoorden Villa del Conde.

't Hooge Landt van Vianen.



't Landt by Viana en daer bezuyden na Villa del Conde / vertoont als in dese en de volgende Figuur afgebeelt is / neffens V is 't gat van Viana.



Dit is het vervolgh van de voorgaende Figuur / de Heuvel aen C is twee mijlen benoorden Villa del Conde.

't Hooge Lant van Viana.



Dus vertoont het voorsz. Landt Viana en daer bezuyden / als Viana (zijnde neffens A) n. o. van u is 8 mijlen.

Metelijn dwars van u.



Aldus is 't Landt gedaen neffens Metelijn / als Metelijn dwars van u is / en dat ghy dicht by Landt zijt.

Kasteel aen de noord-zijde van Port a Port / als men van benoorden komt by 't Landt.

't Landt bezuyden Port a Port.



Dese Figuur behoort aen de voorgaende / en vertoont de gedaente des Landts neffens Port a Port en daer bezuyden. Als men van bezuyden komt / siet men een Dorpken binnen het Kasteel van Port a Port / genaemt S. Jan. Een mijl daer benoorden leydt Metelijn.

't Landt bezuyden Port.

Avero.



Aldus vertoont het Landt tusschen Port a Port en Avero / als het hooge Landt bezuyden Port oost ten zuyden van u is drie mijlen.



Dus vertoont het Landt van Port als men van bezuyden komt.



Dus vertoont het Landt van Port a Port / als 't oost zuydoost van u is omtrent drie mijlen.

Viana. Villa del Conde. Port a Port.



Aldus vertoont het Landt van benoorden Viana tot Port a Port / als men daer by langhs zeylt.

Port.



Als Port a Port zuydoost 5 of 6 mijlen van u is / vertoont dat / en 't Landt daer benoorden / aldus.

De

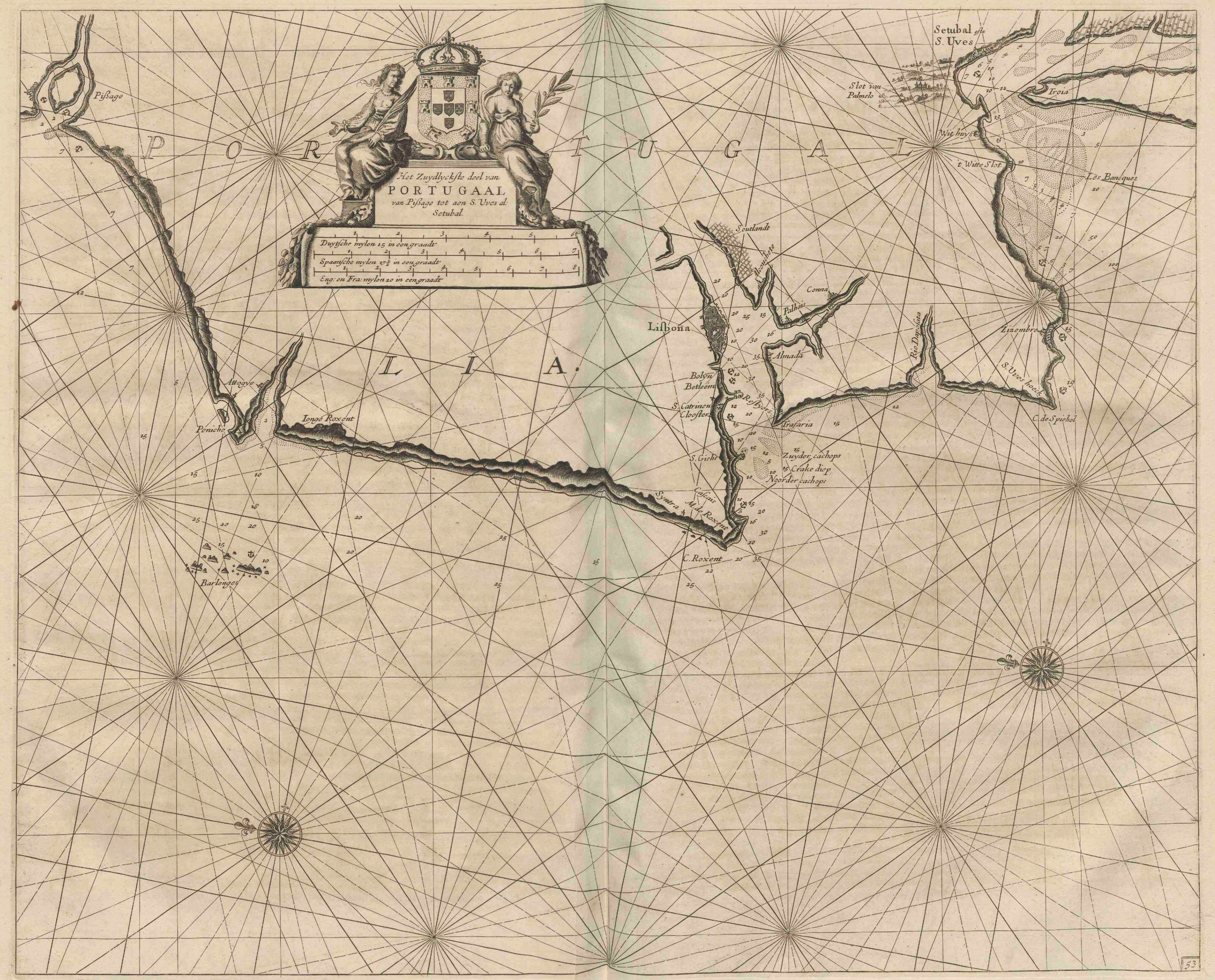
Het Zuydlyckste deel van
PORTUGAAL
van Pißage tot aen S. Uves al:
Setubal.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt
P O R T U G A L
L I A.
Pißage
Attogye
Peniche
Ionge Roxent
Barlenges
Setubal ofte
S. Uves
Slot van
Palmelo
Iroia
Wit huys
't Witte Slot
Les Bancques
Soutlandt
Alcouchete
Conna
Palhais
Lisbona
Almada
Rio Daposata
Zizembre
S. Uves hoeck
C. de Spiehol
Bolyn
Betleem
S. Catrinen
Clooster
Restyers
Trafaria
S. Giehs
Zuyder cachops
Crake diep
Noorder cachops
Syntra
Cascais
M. de Roxent
C. Roxent

De Sevenste Vertooninge,

Zijnde

De Zee-Kusten van 't Zuydelijckste deel van Portugall / van Pillage tot S. Ubes ofte Setubal

't Gat van de Rivier Montego.

VAn de zuyd-hoeck van de Rivier van Montego loopt een Zant-rif af / als men daer in wil zeylen ende van buyten komt / laet het hem aensien als of men bezuyden dat Rif soude mogen in zeylen / maer 't en is niet doenlijck / men moet daer benoorden om. Op de noord-hoeck staet een Dorpken / Sint Catharina / een wepnigh daer benoorden een Visschers Dorp / geheten Buarcos. Op de noord-kant binnen 't gat staet een Kalck-oven / met een Bos Dyge-bomen / als men die over een brenght / en dan daer op aen zeylt / loopt men recht het gat in; daer is somtijdts niet meer als 12 of 13 voeten waters met half vloet. Heel vast en is op de Beschrijvinge van dit gat niet te vertrouwen / want overmidts het aldaer Zant-grondt is / verloopt het somtijdts by groote af watering / ook met stormen upt der zee.

Van C. de Montego tot Peniche / ofte Nova Lis bona (aen de Cabo del Fisiron / dat is de hoeck achter de Barles) is de cours zuydwest ten zuyden 8 mijlen / daer leydt een klip van den hoeck af / daer bezuyden is een groote Inwijck / daer men met Barcken achter loopen en beschut leggen mach. In dien Inwijck leydt een Stedeken tegen het Geberghte aen / genaemt Arrogye / recht bezuyden Caep del Fisiron leydt een hooge ronde Heuvel / die onse Nederlanders jonge Horent noemen.

Van de C. Montego tot de Barrels / is de cours zuydwest negen ofte tien mijlen. Achter de Barrels is goede Reede en Ancker-grondt / onder het groote Eylant neffens het Heremijts Hupsken / daer mach men het setten op tien vadem / men mach daer van benoorden ofte van bezuyden om komen soo men wil / 't is daer ruym en wijt en over al schoon.

Van de Barlis tot Horent is de cours zuyden ten oosten ende zuyd zuydoost twaelf mijlen / maer van de Caep del Fisiron (achter de Barlis) tot Horent streckt de Kust zuyden ende noorden elf ofte twaelf mijlen. Horent is een seer kennelijcken hoeck landts / al is men daer een groot stuck af / soo siet men altijdt het spits Heuvelken van 't Kloosster van Syntra.

Een mijl beoosten den hoeck van Horent leydt de Reede van Calcalis / daer men voor een noordwesten / noorden en noordoostе wint beschut mach leggen / op 12 of 13 vadem / soo diep ofte droogh als men wil. Een groote mijl beoosten Calcalis leyt den hoeck van S. Juliaen of S. Gillis / daer op staet een vast Slot / dat is de noord-hoeck van de Rivier van Lissebon / het noorder-gat van de Rivier gaet op de lenghde van een kloot-worp daer by in.

Calcalis.

S. Gillis.

Om het noorder-gat in te zeylen moet men by die voorsz. hoeck op een mast lenghde na by in loopen / maer neffens het Kasteel van S. Gillis komende / wat zuydwaert op wijcken na het Brake-diep toe / om eenige Duplen en Rudsen te schouwen / die aen de oost-zijde van het Kasteel leggen. Weynigh daer voorby zijnde / mach men weder na de noord-wal aen loeven / en daer by langhs zeylen tot Restiers / ende al voort heel tot Lissebon toe / men set het gheneynlijck voor het Dorp Boclijn op 12 of 13 vadem. Men moet hem wachten dit gat in te komen by stil weder en met een ebbe / die balt seer sterck op de noorder Cachops ofte Sops / dit gat van S. Gillis streckt oost ten zuyden in / binnen zijnde zeylt men oost noordoost ende noordoost ten oosten aen / en als men tegens het Kloosster te Restiers komt / dan wijckt men wat na het zuyd-landt toe / anders houdt men al het noord-landt.

Om het noorder-gat in te zeylen.

Om het Brake-diep in te zeylen.

Om het Brake-diep in te zeylen / sal men Calcalis over de west-hoeck van Horent stellen / en houden tot dat Toorenken ('t welck men siet staen boven 't Kloosster te Restiers) komt over het witte Kloosster / dat het beerste van Restiers staet / te weten over S. Katharijnen Kloosster. Gaet dan noordoost ende noordoost ten noorden in / houdende dese mercken aldus staende / tot dat ghy komt binnen S. Gillis hoeck / gaet dan al voort by 't noord-landt in / tot Restiers binnen 't Slot / en set het daer waer 't u best dunckt. Op dese mercken mengt gy 't Brake-diep in en upt zeylen. Soo ghy van bewesten komt en het Brake-diep in wilt / soo set Calcalis over 't west-eynde van Horent / en zeylt alsoo om de noorder Cachops / tot dat de Stadt van Lissebon komt op twee schips-lenghden na aen de zuyd-kant van de Rivier / dan voort noordoost ten noorden in / als ghy dan de Zant-bay binnen S. Gillis hoeck siet / soo zijt ghy wel te wege.

Maer of 't geviel dat ghy de Stadt of dat Torenken niet sien en mocht / soo houdt de Zant-bay (die binnen S. Gillis hoeck leydt (noordoost ten noorden van u / ende zeylt alsoo noordoost en noordoost ten noorden in / en neemt de slagh van de noorder Sops op 8 of 9 vadem / als ghy dan begint tegen S. Gillis hoeck te komen / zeylt dan passelijck by het noord-landt langhs / als te voren geseyt is.

Die 't Brake-diep upt of in laveeren wil / die sal 't voorsz. Torenken dat in 't landt staet een schips-lenghde bezuyden ende een schips-lenghde benoorden 't voorsz. Kloosster van S. Catharijna brengen / ende wenden 't dan t'elcke reyse / en laveeren soo upt en in.

En komt ook by stilte en een ebbe het gat niet upt of in: want dit valt seer stijf over 't oost-eynde van de Cachops.

Wilt ghy het Brake-diep upt loopen / hebt acht op het voorsz. Toorenken / als 't onder dat hooge landt van daen komt / set het dan recht bewesten het tweede witte Kloosster / ende gaet zuydwest ten zuyden aen / soo sal het Toorenken aen 't Kloosster komen.

Maer moet gy upt laveeren / so past wel op u Gety / want de stroomen vallen seer stijf over de Cachops / so dat het met stilte seer periculeus is / dese gaten upt en in te komen / maer besonder in het upt-zeylen met de ebbe / want die valt dwars over de Cachops.

Van Horent tot S. Ubes-hoeck is de cours zuydoost ten zuyden 8 mijlen / dat is ook een kenbaren hoeck / aen een hooge ronde Bergh die daer in leyt / ook siet men het opperste van 't Kasteel van Sisembre op een blacken Bergh / als een groote borst van een Landt-hups.

Sint Ubes-hoeck.

S. Ubes-hoeck wert genoemt Caep de Spichel / recht bezuyden om den hoeck is een scheure ofte klove in 't landt / daer neffens is 't goet rijden op 9 en 10 vadem. Voor Sisember mach men 't ook setten op 15 of 16 vadem.

Reede onder Sint Ubes-hoeck.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Een zuydweste ende noordoostе Maen maeckt aen dese Kusten hol zee / binnen de gaten een streeck ofte twee later / na dat die verre in 't landt strecken.

Streckingen en Coursen.

Van Caep del Fisiron Peniche ofte Nova Lisbona / tot Horent zuyden elf ofte	12 mijlen.
Van de Barrels tot Horent zuyden ten oosten en zuyd zuydoost	12 mijlen.
Van de Barrels tot de Caep S. Vincent zuyden ten oosten	40 mijlen.
Van de Barrels tot groot Canarien zuyd zuydwest	186 mijlen.
Van de Barrels tot het Eylandt Palma zuydwest ten zuyden	192 mijlen.
Van Horent tot de Caep de Spichel ofte Sint Ubes-hoeck zuydoost ten zuyden	8 mijlen.
Van Caep de Spichel tot de C. de Vincent zuyden wat oostelijcker	22 mijl.
Van Horent tot de Caep S. Vincent zuyden ten oosten	28 mijlen.
Van Horent ofte de Rivier van Lisbon tot groot Canarien zuyd zuydwest wel soo westelijck	180 mijlen.
Van de Rivier van Lisbon tot Isle de Salvages / zuydwest ten zuyden	160 mijlen.
Van de Rivier van Lisbon tot Porto Santo zuydwest	120 mijlen.
Van de Rivier van Lisbon tot Isle Madera zuydwest	134 mijlen.
Van de Rivier van Lisbon tot het Eylandt Tercera west	200 mijlen.

Hooghten.

De Barrels leyt op	39 graden 40 minuten.
Horent leyt op 38 graden 55 minuten / of sommige willen effen op 39 graden.	
Caep de Spichel of S. Ubes-hoeck leydt op	38 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

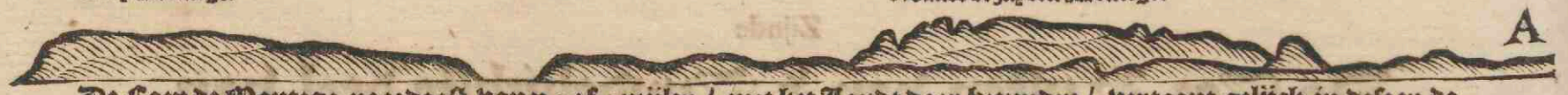

De Caep de Montego noordoost van u 3 of 4 mijlen / met het Landt daer bezuyden / vertoont gelijck in dese een de volgende Figuur afgebeelt staet / by de letteren A A die behooren aen malkanderen.



Dit behoort aen 't voorgaende / en is 't Landt bezuyden Montego tot neffens de Barrels.



Dus vertoonen dan de Barrels / als de noordelijckste een mijl oost van u is.

Het Landt tusschen Peniche en Sorent vertoont hem als in dese drie volgende Figuuren afgebeelt is / als het hooge Landt bezuyden Peniche / genaemt jonge Sorent / oost van u is / de gelijcke teyckens A A en BB behooren aen malkanderen.

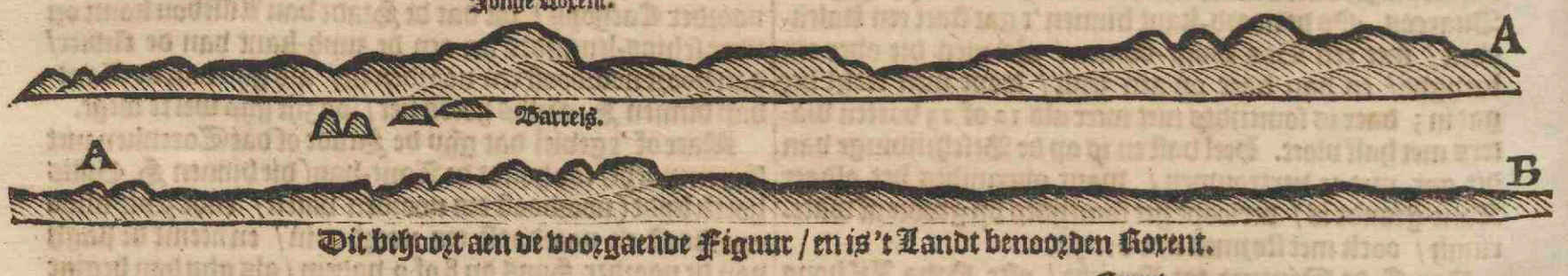

Dit behoort aen de voorgaende Figuur / en is 't Landt benoorden Sorent.



Dit is 't verbolgh van 't voorgaende tot Sorent / by de B aen malkander.



Aldus is Sorent gedaen / als 't zuyden ten oosten / en jongh Sorent noordoost ten oosten van u is / en dat men dicht by Landt is.



Als Sorent noordoost van u is 5 mijlen / is 't aldus gedaen.

Als Sorent oost ten zuyden en oost zuydoost van u is vijf mijlen / is 't aldus gedaen.

De Achtste Vertooninge,

Zijnde

De Zee-Kusten van Algarve en Andalusia / van S. Ubes tot Palos ofte Klif.

VIer mijlen beoosten C. de Spichel of S. Ubes-hoeck / lepdt S. Ubes / daer lepdt een groote Banck voor 't gat. Beneden 't hooge lant op de water-kant staet een wit Slot / als dat noordoost van u is / dan zijt ghy recht voor 't gat.

Om over de Banck van S. Ubes te zeplen.

Wilt ghy tot S. Ubes over de Banck zeplen / komende van S. Ubes-hoeck af / so houdt de west-hoeck van Sisembre een Schips-lenghde buyten de oost-hoeck / en gaet alsoo oost ten noorden aen / tot dat het Slot van Palmelo / dat boven S. Ubes staet / komt in een Valey over het voorsz. witte Slot op de water-kant: Zeplt dan daer op recht noord noordoost in / tot binnen 't Slot dat op 't water staet / en dan voort op een kabels-lengde by 't noord-landt langhs noordoost ten oosten in / tot voor de Stadt van S. Ubes of Setubal. Maer als het Slot van Palmelo onder 't landt komt / dat ghy dat selve niet meer sien en meught / daer staet noch een wit Huys aen de noord-kant van 't Slot dat op de water-kant staet / houdt dat dan soo staende / en loopt daer op in / tot binnen het witte Slot / ende gaet dan voort als voorsz. by het noord-landt langhs / tot voor de Stadt van S. Ubes / ende set het voor dat Visschers Dorp op 6 ofte 7 vadem. Op de Banck is met half vloet vierdehalf vadem waters / als men daer over zeplt vint men wel 7 verscheyden ondiepten of droogh ten. By het zuydlandt gaet ock een gat in / maer dat is alleenlijck voor Barcken / tusschen dit zuyder-gat ende het rechte diep leggen de Bancken tot sommige plaetsen soo droogh / datse bykans boven water leggen.

Om het diepste water te treffen over de Banck van Sint Ubes / in het upt-zeplen met diep-gaende Schepen / doet also: als ghy van 't witte Slot t'zepl gaet / so set het voorsz. witte Huys over de noord-kant van 't Slot / dat aen de water-kant staet / soo dat men recht daer deur sien mach / en houden 't alsoo staende / tot dat S. Ubes-hoeck begint te komen buyten den oost-hoeck van Sisembre: brenght dan 't witte Huys aen de zuyd-kant van 't Slot / en loopt soo upt / ghy sult aldaer het diepste water hebben. Maer als men 't Slot van Palmelo sien mach / dat is een recht langhs-merck om over de Banck te loopen: Als dan moet dat witte Slot van u wesen noord noordoost wel soo noordelijck.

Het is van S. Ubes-hoeck tot Caep de S. Vincent zuyden en zuyden ten oosten 22 mijlen / tusschen beyden zijn geen bekende Havenen / Salines een Rivierken / leggende ten halven wege / is ock onbekent. Salines.

Van Sint Ubes tot de Caep de Sint Vincent streckt de Kust meest zuyden ten westen omtrent 24 mijlen / daer tus-

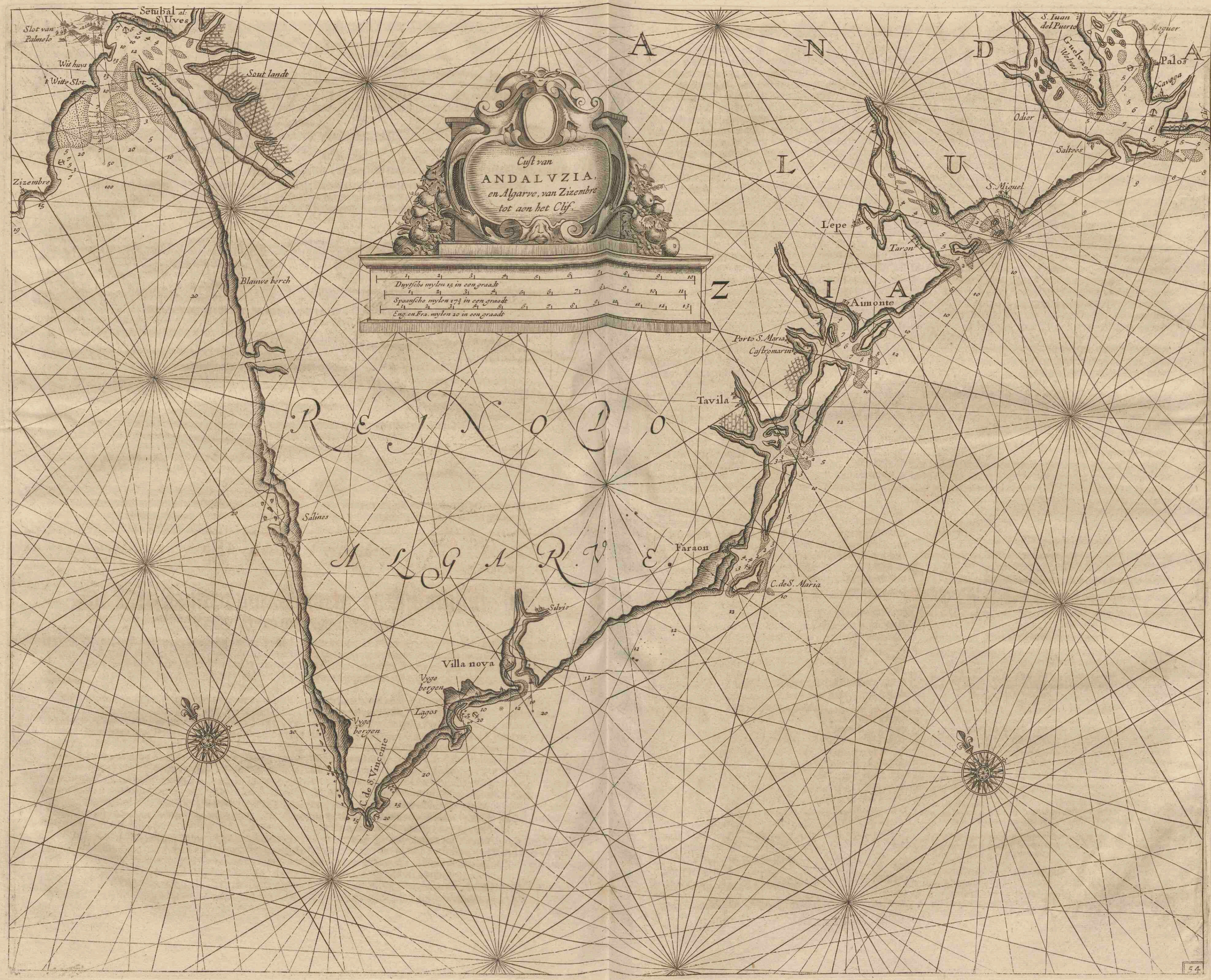
Cust van
ANDALVZIA,
en Algarve, van Zizembre
tot aen het Clif.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng. en Fra. mylen 20 in een graadt
ANDALUZIA
REINO DO ALGARVE
Setubal al: S. Uves
Slot van Palmelo
Wit huys
Witte Slot
Sout landt
Zizembre
Blauwe berch
Salines
Vyge bergen
C. de S. Vincente
Lagos
Villa nova
Silvis
Faraon
C. de S. Maria
Tavila
Porto S. Maria
Castromarin
Aimonte
Lepe
Taron
S. Miguel
Odier
Saltees
S. Iuan del Puerto
Guelvaoste
Wolves
Moguer
Palos
Xavega
54

tusschen beyden leggen sommige hooge steyle Bergen / die men de Salines noemt / kennelijcke teyckens om dese Kust te verkennen / maer boven al dienen tot kennisse van dese Kust van Algarve / ofte van de Caep de Sint Vincent / de Vijge-bergen / die neffens Lagos leggen / en verre in zee konnen gesien worden. Een half mijl benoorden de C. de Sint Vincent leydt een hooge klip in 't landt / dat witachtigh en wat hooger is als 't ander landt / als men dat siet / is men by de Caep de Sint Vincent. Op den hoeck van de Caep staet een gebroken Klooster / en dicht by den hoeck leydt een hooge Rotz / by het varende Volck ghenoemt de Munnicke-stront.

Recht om den hoeck van de Caep de Sint Vincent mach men setten in een Zand-bay voor een noorden en noordwesten wint op 20 vadem.

Om den tweeden hoeck beoosten de Caep is noch een Zandt-bay / daer is goede Reede voor eenen noordwesten ende noorden windt op 14 ofte 15 vadem. Van de Caep de S. Vincent tot de Caep de S. Maria ofte Faro / is 't oost ofte een weynigh zuydelijcker 14 mijlen. Daer tusschen beyden leggen Lagos ofte Lavos ende Villa Nova. Van de C. de S. Vincent tot Lagos is 't oost ten noorden 5 mijlen / daer is een Cy-haven tusschen de klippen deur / achter een Strant-singel / die valt met leeg water droogh. Men mach daer ook Reede maken voor eenen noordwesten / west noordwesten ende noorden wint op 10 of 12 vadem.

Reede onder C. Sint Vincent

Villa Nova leydt omtrent drie mijlen van Lagos / daer tusschen beyden / twee mijlen van Lagos / en eene van Villa Nova / leydt een blinde Klip / daer moet men op verdacht zijn. Villa Nova is een goede Haven / streckt noorden ende noorden ten westen in / met half vloedt heeft men daer twee vadem waters / binnen in de haven aen de oost-zijde leydt een Eylandeken of Klip / daer op staet een Tooren of Huysken / ook staet 'er op 't landt een groote Mast / met een Ton daer boven op: Als het Toorenken ofte Huysken / met de Mast over een komen / soo zeylt men daer recht op aen in het gat / by het oost-landt langhs / tot voorby het Torenken / de west-zijde is black ende droogh / als men dan komt by de Mast / dan wijckt men westwaerts op voor de Stadt van Villa Nova / daer set men 't op 4 of 5 vadem.

Villa Nova.

Van Villa Nova tot Faro ofte C. de S. Maria is 't omtrent seven mijlen / op de strant staet een Vuur-tooren / en van den hoeck komt een klif af-schieten / dat men schouwen moet / in 't gat van Faro moet men van beoosten in komen / dat streckt west ende west noordwest in / men laet den Tooren aen de stincker-hant / en loopen op twee ofte drie vadem in / binnen zijnde / set men 't tegen over de Stadt van Faro / onder het Eylant op drie vadem / het gat is met half vloet twee vadem diep.

De C. S. Maria vertoont uyt der zee / als men die eerst gewaer wort / aen een ronde Heuvel / en is een goet kennelijck merck om de gantsche Kust van de Condado te verkennen.

Vier mijlen noordoost ten oosten van C. de Sint Maria of Faro leyt Tavila / dat is een krom droogh gat / dat alle Jaren schier verloopt / ende niet te betrouwen is om daer in te zeylen / ten zy dat het eerst bebaken of met boeyen belept zy / 't is met halve vloet schaers twee vadem diep: men lept daer recht binnen duyn op 4 vadem.

't Gat van Aymonte.

Van Tavila tot Aymonte is de cours o. n. o. 4 mijlen.

Aymonte is een diep gat / een van de alderbeste gaten op de geheele Condaet / streckt by het oost-landt noordwest in / met half vloet is het drie vadem diep. Daer leggen eenige droogten voor 't gat / de mercken daer van zijn dese: Daer staet een Boom op de oost-kant van 't gat / als Aymonte tegen over den Boom komt / so is men beoosten de droogten of zanden die voor 't gat leggen / dan gaet men na de voetstrant toe / en leyden 't daer by langhs noordwest en noordwest ten westen in / als men binnen is / wijckt men noordwaerts op voor 't Stedeken / of willende voor Porte Maria wesen / soo verbolght men de noordweste cours / tot voor het Slot / binnen is 't wijt en breet / en ses of seven vadem diep.

By het west-landt gaet ook een Haven in / daer men dwars uyt der zee in komt / dan die by het oost-landt is het diepste.

Van Aymonte tot Leepe ofte Sint Michiel / is de cours oost ten noorden vijf mijlen. Leepe heeft onsekere gaten / die dickwils verloopen / daer men hem niet betrouwen mach in te zeylen sonder Lootsman. Het gat dat beoosten het groote Eylandt in gaet wil het beste wesen / van daer moet men weder westwaerts opwijcken naer Taron ende de Riviere toe / ende komen alsoo te Leepe / daer neemt men voor het diep den last in.

Leepe.

't Gat van Sint Michiels plach dwars over in zee te loopen / en was met half vloet 3 vadem diep / en voor S. Michiels vijf vadem / van daer mach men met hoogh water over het Wad tot Leepe in de Rivier komen. Ook placht men by Taron in te komen / dan om de sekerheyt is noodigh op dese gaten een Lootsman in te nemen.

S. Michiels.

Van S. Michiel tot Palos ofte Saltees is de cours oost en oost ten zuyden vijf mijlen. Hier zeylt men in de groote Condaet / dit gat gaet op 't west-eynde van de Rodupn in / daer staet een groote breede Boom bewesten dat witte Klif / die houdt men over een roode Duyn / als of 't roode aerde waer / dese Duyn gaet schuyn neder: loopt op dese mercken tot aen de strant / omtrent noorden ende noorden ten westen aen / dan sal de Toren Odier / die boven Wolves staet / over de oost-kant van 't gat komen / houdt die soo staende / en zeylt al by de strant langhs / op twee kabels-lenghde tot om den hoeck / dan meught ghy noorden na Palos / of noordwest na Wolves op loopen / ende setten 't daer neder op ses ofte seven vadem.

Palos Saltees

Wolves.

Het is daer binnen diep ses / seven ende ook drie en vier vadem in 't opzeylen / na dat men verre op zeylt of niet. Dit gat is op de drumpel met half vloet vierdehalf vadem / maer binnen is 't vijf vadem diep.

Daer komt ook een gat uyt der zee tusschen de zanden door loopen / dan komt Wolves aen de oost-kant van het gat / en men zeylt noord noordwest in / als men binnen in de Haven is / soo doet men als voor gesept is. Dit gat is 3 vadem diep.

Tot kennisse van 't landt hier omtrent sal men verstaen / dat aen het west-eynde van de Rodupn een wit schor landt leydt / klifachtigh / zijnde roodachtige aerde of krijt: die daer op verbalt mach dencken dat hy by 't gat van Saltees is / daer op staen sommige Boschkens Boomen / anders is 't lant al sonder Boomen / roodachtigh zant / en daerom Rodupn genoemt.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Een noordoosten zuydwesten Maen maeckt aen de Caep S. Vincent / en aen de Caep S. Maria hoogh water / ook aen de Kusten daer tusschen beyden gelegen.

Maer oostwaert aen de Condaet maeckt bol zee een zuydwest ten zuyden en zuyd zuydwesten Maen.

Voor de Condaet aen de Kusten maeckt hoogh water een zuyd zuydwesten en noord noordoosten Maen.

Voor Palos / Moguer en Wolves maeckt bol zee een zuyden en noorden Maen.

Streckingen en Coursen.

Van C. de Spichel tot C. de Vincent zuyden wat oostelijcker	22 mijlen.
Van de Caep S. Vincent tot Lagos of Lavos oost ten noorden	5 mijlen.
Van Lagos tot Villa Nova oost	3 mijlen.
Van Villa Nova tot Cabo Maria of Faro oost ten zuyden	7 mijlen.
Van C. S. Maria of Faro tot Tavila noordoost ten oosten	4 mijlen.
Van Tavila tot Aymonte oost noordoost	4 mijlen.
Van C. S. Vincent tot C. S. Maria oost	14 mijlen.
Van C. S. Maria tot Leepe of S. Michiels oost noordoost	13 mijlen.
Van C. S. Maria tot Saltees oost noordoost	18 mijlen.
Van Caep de S. Vincent tot de Caep Cantin zuyden	67 mijlen.
Van C. S. Vincent tot C. de Geer zuyden wel soo westelijck / stijf	104 mijlen.
Van C. S. Vincent tot het Eylant van Lancero zuyd zuydwest	140 mijlen.
Van C. S. Vincent tot groot Canarien zuydwest ten zuyden	158 mijlen.
Van Caep de S. Vincent tot Isle de Palma zuydwest	168 mijlen.
Van C. S. Vincent tot Porte Santo zuydwest ten westen	108 mijlen.
En tot Madera zuydwest ten westen	119 mijlen.
Van C. S. Vincent tot Isle de S. Maria west	177 mijlen.
Van C. S. Maria tot Sibiona oost	22 mijlen.
Van C. S. Maria tot de Straet oost zuydoost en zuydoost ten oosten	32 m.
Van C. S. Maria of Faro tot C. Cantin zuyden ten westen	68 mijlen.
Van Caep de S. Maria tot groot Canarien zuydwest en zuydwest ten zuyden	165 mijlen.
Van C. S. Maria of Faro tot Isle de Madera z. w. ten westen	131 mijlen.
Van Aymonte tot Leepe oost ten noorden	5 mijlen.
Van Leepe tot Saltees of Palos oost en oost ten zuyden	5 mijlen.

Hooghten.

Caep de Spichel of S. Ubes-hoeck leydt op	38 graden 30 minuten.
De C. de S. Vincent en S. Maria leggen op	37 graden.
De Kust van de Condaet leydt op	38 graden 15 en 20 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.



Het Landt beoosten ofte bezuyden Roxent / na Sestiers toe / vertoont als in dese en de volgende Figuur afgebeelt staet.



Dit behoort aen 't voorgaende.

C. de Spichel.



Dus vertoont de Kust tusschen de Ribier van Lisbon en S. Uves-hoeck / genaemt C. de Spichel.

Aldus vertoont S. Uves-hoeck als men uyt den noorden komt.



Als de hoeck van S. Uves-hoeck oost ten noorden 5 mijlen van u is / is van sulcke gedaente.



Aldus vertoont S. Uves-hoeck als die noordoost ten noorden van u is / drie ofte vier mijlen.



Aldus is S. Uves-hoeck gedaen / als die noord noordoost vier of vijf mijlen van u is.



Aldus vertoont het Landt omtrent de Caep de S. Vincent / als men uyt den noorden komende daer by langhs zeylt.

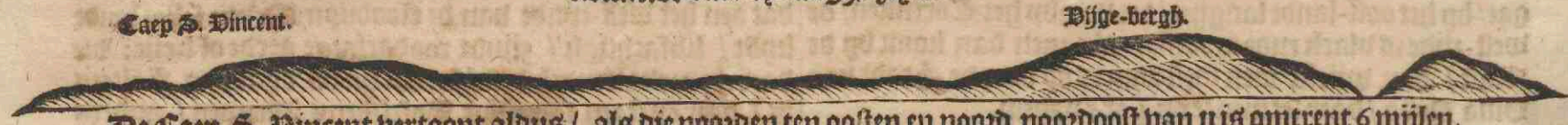

De Caep S. Vincent vertoont aldus / als die noorden ten oosten en noord noordoost van u is omtrent 6 mijlen. De Vijge-bergh leyt dan van u noord noordoost ten noorden / van gedaente als hier afgebeelt is.



Als de Vijge-bergen noord noordoost en noordoost ten noorden van u zijn negen of tien mijlen / vertoonen die aldus aen eenen langen Bergh / aen beyde eynden black nedergaende / met een ander stuck Landts veel leeger daer beoosten aen.



Dus vertoont de Caep S. Vincent / alsse vijf mijlen noordwest van u leyt.

Vijge-bergh.



Aldus vertoont de Vijge-bergh / als die by klaer weder noord noordwest van u is acht of negen mijlen.



Dus vertoont hem 't Landt omtrent Lagos en Villa Nova / als men dwers van Villa Nova is / niet verre van Landt / wepnigh bewesten Lagos leyt een witten hoeck / daer aen men Lagos lichtelijck kan verkennen / de Caep S. Maria vertoont hem dan als in de volgende Figuur.



Dit is 't verbolgh van de voorgaende Figuur / van Albofero tot de Caep S. Maria.



Aldus vertoont de Caep S. Maria / als die noordoost ten oosten van u is seven of acht mijlen.

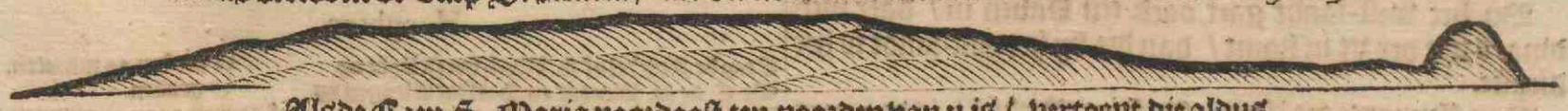

Alsde Caep S. Maria noordoost ten noorden van u is / vertoont die aldus.

De

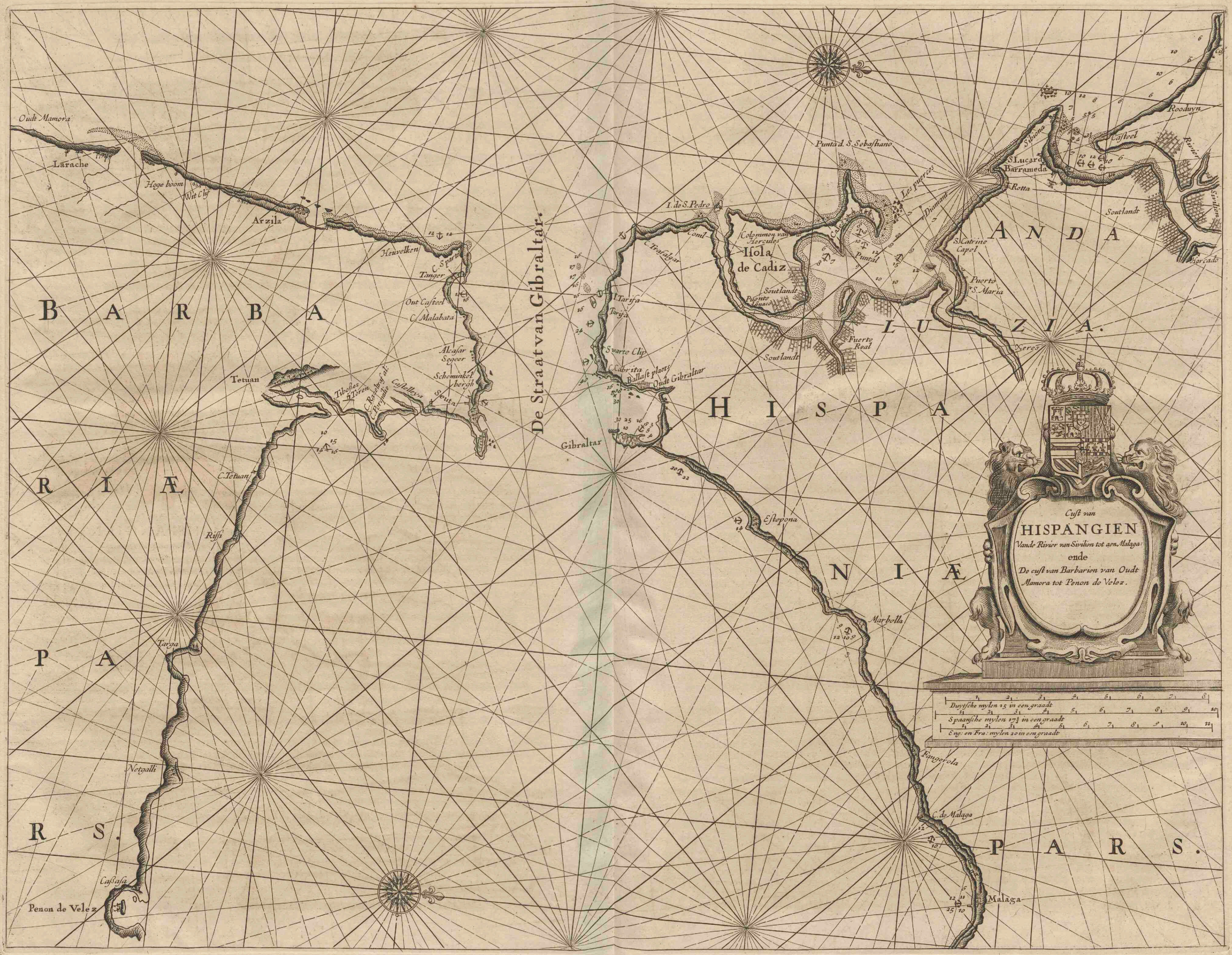
Cust van
HISPANGIEN
Vande Rivier van Sivilien tot aen Malaga:
ende
De cust van Barbarien van Oudt
Mamora tot Penon de Velez.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng: en Fra: mylen 20 in een graadt
BARBARIÆ
PARS.
HISPANIÆ
PARS.
ANDALUZIA.
De Straat van Gibraltar.
Oudt Mamora
Larache
Hoge boom
Wit Clif
Arzila
Heuvelken
C. Spartel
Tanger
Out Casteel
C. Malabata
Alcasar Segeer
Schominkelbergh
Seuta
Castelleya
Tetuan
Tiboßes Toren
C. Rafelhof al:
C. Porquilis
C. Tetuan
Riffi
Targa
Netgalli
Caßasa
Penon de Velez
Gibraltar
I. Tarifa
Tarifa
Swarte Clip
C. Cabrita
Ballast plaets
Oudt Gibraltar
I. de S. Pedro
Comil
C. Trafalgar
Colommen van Hercules
Isola de Cadiz
Soutlandt
Puente Suaco
Puntal
Fuerte Real
Soutlandt
Punta d. S. Sebastiano
Les puercos
Diamant
S. Catrine Capel
Puerto S. Maria
Xeres
S. Lucard
Barrameda
Rotta
Sibiona
Casteel
Rooduyn
Rivier
Sivilien
Soutlandt
Horcado
Estepona
Marbella
Fangerola
C. de Malaga
Malaga

De Negenste Vertooninge,

Zijnde

De Zee-Kusten van Andalusia / van Polos tot

door de Strate van Gibralter by Hodzil / en de Kuste van Barbaryen daer tegen over. Als mede de Barbarische Kust van Caep Spartel tot oudt Mamora.

VAn Saltees tot de Rivière van S. Lucas is de cours zuydoost ende zuydoost ten oosten / tusschen 6 of 7 mijlen.

Om in de Rivier van S. Lucas te zeplen.

Wilt ghy in de Rivier van Sint Lucas zeplen / soo zeplt by de Hoodupns langhs / soo lange tot dat ghy de Stadt van Sint Lucas in het gheslcht krijght / omtrent oost zuydoost van u / daer leydt een wit Kloosster beoosten de Stadt tegen het hooge landt aen / en een groote Boom staet op 't hooge landt / brenght die Boom eben aen de noord-kant van dat Kloosster / alsoo dat men daer bykans tusschen beyden deur sien mach / maer niet over het Kloosster / houdt die soo staende / en zeplt daer op aen / soo en meugt gy aen de steenen niet misdoen / en sult op 't droogste met laegh water en dood-stroom hebben drie vadem / en met hoogh water elf ellen of schaers vier vadem. Als het Slot van Sipioenen en de Kerck aen malkander beginnen te komen / soo komt ghy aen de eerste steenen of drooghte / als de Kerck en 't Slot recht over malkanderen zijn / dan staense zuyd zuydwest van u / dan zijt ghy op het alderdrooghste / maer als het Slot met de Kerck weder deur malkander komen / dan krijgt gy weder dieper water / vierdehalf en vier vadem / met leegh water en doodt-stroom / zeplt al voort op de voorsz. mercken van het Kloosster en den Boom / maer wacht u wel dat ghy de Boom niet en brenght over het Choor / aen 't zuyd-eynde van 't Kloosster / ghy soudt soo heel dicht aen de steenen komen / brenght liever den Boom een wepnigh benoorden het Kloosster / want aen de Hoodupns en mooght ghy niet lichtelijck misdoen / maer bry aen looden op 3 en 4 vadem. Daer staet oock een Meulen beoosten de Stadt / siet toe dat ghy die oock niet en brenght over het ronde Kloosster / dat recht beoosten beneden aen de Stadt staet / maer houdt die een hant-spaeck lengde verschepden / soo zeplt ghy het beste diep in. Maer soo die voorsz. Meulen ende dat ronde Kloosster over een komen als ghy in zeylt / soo sult ghy sonder missen op de steenen of drooghten geraken. Als ghy over het drooge ende binnen zijt / zeylt dan al na de Strant van S. Lucas toe / tot dat ghy de Rivier heel open in siet / om 't Rif te schouwen / dat van de noordwest-hoeck van de Rivier af-schiet / zeylt dan by de wal langhs / en set het voor 't Kercxken met de krupssen / dat om laegh in de Duynen staet / op vijf / ses / tien ofte twaelf vadem / soo na als 't u belieft. Men mach dit selfde gat oock wel upt laveeren met passelijcke Schepen ofte Boots / maer men moet wel voor hem sien / 't en is 'er niet seer wijdt.

Om by Sipioenen langhs in te zeplen.

By het landt van Sipioenen gaet mede een gat in. Om dat te vatten sal men op twee kabels-lenghde na by het voorsz. lant in zeplen / tot dat men binnen de tweede droogte is / dan moet men van het Landt afwijcken / tot dat men komt op de voorsz. mercken van het Kloosster en den grooten Boom / dan loopt men voort daer op in / als vooren geleert is. De Rivier van Sint Lucas is goet om te kennen aen de Hoodupn / die daer beoosten lept.

Calis.

Van Sipioenen tot Calis Malis is de cours zuydoost 7 mijlen. Calis wort bekent upt den Granaet-bergh / als die oost noordoost ende oost ten noorden van u is / zeylt dan daer op toe / soo sult ghy niet missen recht voor Calis te verballen. Op den hoeck van Sipioenen leggen veel Klippen boven water / tusschen Sipioenen hoeck en Calis. Drie mijlen van Sipioenen lept Gottum / daer neffens schiet een groot Steen-rif van den hoeck af.

Om in de Bay van Calis te zeplen.

Die in de Bay van Calis wil wesen / die loope op de Klippen aen / die aen de west-zijde van de Bay leggen / genoemt los Puercos / en op twee kabels-lenghde daer by in / op ses ofte seven vadem / tot voor de Stadt van Calis / en setten 't daer soo diep als 't hem belieft / op acht / tien / twaelf of vijftien vadem / dat Vaer-water streckt meest oost zuydoost en zuydoost ten oosten in. Los Puercos.

Daer leydt een Steen onder water / den Diamant ghenoemt / omtrent oost noordoost / ende noordoost ten noorden van Puercos een groot half mijl / als S. Catharina Kapelle op het noord-landt oost noordoost van u is / soo zijt ghy nekkens dien Steen of Klip / daer is met half vloet drie vadem water op / de mercken van dese Steen zijn dese: Als Maria-kerck komt over het noord-eynde van Calis (dat is een Kloosster dat bupten Calis staet) daer staet oock een Hups op den Bergh / daer men langs voorby na Xeres toe gaet / als dat Hups komt over de Kapelle / die op de kant van 't water staet / bewesten Maria-poort / als dese mercken gelijck over een komen / so soude men op die voorsz. Steen zeplen / daer is op het drooghste met hoogh water vierdehalf vadem water op. Maer set de twee hooge Bergen / die beznyden den wegh van Xeres zijn / datse een wepnigh verschepden zijn / en datse niet onder malkanderen en komen / soo en meught ghy op dese Steen niet zeplen. De Puercos Klippen leggen van den noord-hoeck van Calis omtrent een half mijl. Die voor Calis op de Reede lept / heeft het Puntael zuyden van hem of daer omtrent / na dat hy Calis na komt. Maer bezuyden Calis lept een Hotse / en komt die niet nader als seven vadem. Diamant.

Mercken van de Diamant.

De Bay van Calis is wijt ende breet / men lept daer op 5 of 6 vadem / de noordwelste wint komt 'er open in. Hoe daerom pemant inwaerts wilde / achter het Puntael / die gae zuydoost aen / tusschen den hoeck van 't Pozteriael en 't Puntael in / ende loopt dan om den hoeck van het Puntael op / daer lept men beschut voor alle winden / men mach daer oock een Schip droogh setten / om schoon te maecken. Die in de Kricck wil moet een Loots-man nemen / en loopen dat water van Pozteriael in / latende dat Eylandeken aenspaghboort / Herodes Krieck sal hem dan openen / daer moet hy dan mits waters in zeplen tot voor de Zout-bergen.

Van Calis na de Straet te zeplen.

Om van Calis na de Straet te zeplen / moet men zuyden ende zuyden ten oosten aen gaen / na de C. de Trafalgar / soo loopt men rupm genoeg bupten de Bancken of Klippen / die zuydoost van Calis af leggen. Van den hoeck van S. Sebastiaen tot Caep de Trafalgar / dat is de noord-hoeck van de Straet / aen de west-zijde / is 't zuyd zuydoost 8 mijlen. Omtrent anderhalf mijl benoorden de Caep lept Conil / daer is een schoone Sant-bay / daer men setten mach op 12 / 13 en 14 vadem schoone gront.

Omtrent de C. de Trafalgar / een groote half mijl van landt / lept een Klip acht of negen voet onder water / tusschen die en 't vaste landt mach men deur / die upt de Strate komt moet na de selve upt sien / alsoo verschepden Schepen daer op geschoten hebben.

Die de Strate ofte enghde van Gibralter begeert in te zeplen / komende van Cales / gae van de punt van S. Sebastiaen (dat is de westelijckste hoeck van het Eylandt Cales) zuyden ten oosten / en zuyd zuydoost na de C. de Trafalgar / tot dat hy bry wat bupten lant is / om de Spaensche Kust te schouwen / die is bupl: daer streckt een steenen Bank anderhalf ofte twee mijlen in zee / west ten zuyden van het Eylandt Tarifa af / daer acht / negen en tien voet waters op is: als 't hardt waynt soo siet men die seer barnen. Den voorsz. hoeck van S. Sebastiaen en de Caep de Trafalgar leggen verschepden acht mijlen. Rif van Tarifa.

Als men dan wat buyten de C. Trafalgar is / ende sijn cours stelt zuyd zuydoost ende zuydoost ten zuyden / soo sal men aen de Barbarische Kust te lande komen / ofte verballen binnen de Caep Spartel omtrent neffens Tanger / ghelegen in een groote Inwijck en Zant-bay. Op de west-hoeck van dese Inwijck van Tanger staet een Kasteel wyp wat hoogh / noch wat hooger op het Gheberghte staet een Tanger Waeck-toorenken / maer beoosten Tanger staet noch een verballen Waeck-tooren / daer aen Tanger seer goet om kennen is. Van Tanger na de Scheminckel-bergh toe / streckt de Kust meest al oost noordoost / ende oost ten noorden / dat is de rechte streckinge om deur de Straet te zeylen. Soo ghy by nachte de Straet in zeylen wilt / soo houdt u naest aen de Barbarische Kust / die is heel schoon / ende daer aen meugt gy niet misdoen: maer de Spaensche Kust (als gesept is) is buyl. Die by de Spaensche Kust langs zeylen wil / die moet dicht by de wal langhs / en loopen tusschen het Eylant Tarifa en de voorsz. Duylen deur / dicht by 't Eylant heen / ofte moet verre van 't Eylandt blijven / om buyten die drooghten heen te loopen / maer in 't midden tusschen beyde landen even na is 't best.

Twee mijlen beoosten het Eylandt Tarifa leydt de hoeck Caep de Cabzita van Cabzita / de west-hoeck van de groote Bay van Gibzalter / tegen over den Bergh van Gibzalter / daer recht bewesten is een goede Reede voor een noordoosten wint / op 12 / 10 en 8 vadem / niet verre van de wal / neffens een groote Klip / die dicht op de water-kant leyt / een weynigh beoosten de Duur-tooren: weynigh bewesten die Duur-tooren die op de voorsz. hoeck staet / is een schoone Zant-strant tusschen beyde de Toorens / daer leyt men beschut voor de dyningen uyt den westen.

Tot Gibzalter is een schoone Bay / by na als een Haven. Wilt ghy te Gibzalter ofte te Jubleter (soo onse Nederlanders dat noemen) in de Bay setten / soo zeylt soo verre inwaert / tot dat de binnenste hoeck van de hooge Bergh van Gibzalter oost van u staet / daer omtrent is 't diep 5 of 6 vadem / en schoone gront: na de Meulen toe is 't black water van 3 vadem. Men leydt daer in de Bay beschut voor een weste wint / een zuyden wint is hoeckjens wint van Gibzalters bergh / maer een zuydwesten wint die waeyt daer open in. Van daer brenght men goede Wijnen.

Als ghy van de Reede van Gibzalter t'zeyl wilt gaen met een oostelijcke wint / soo is het goet wat voor wint af te loopen na de west-wal toe / ende soo voort by de lager wal uyt / want de oostelijcke winden vallen met sulcke dwarlinghen ende drayingen over het hooge landt van Gibzalter / dat men qualijck by het hooge Landt langhs uyt de Bay kan geraken.

Bay van Gibzalter. Als ghy / uyt den oosten komende / de Strate uyt-zeylen wilt / ende dat ghy wat na aen de Spaensche Kust zijt / soo siet wel voor u / want den Bergh van Gibzalter leyt dan in u gesicht tegen 't lant van Barbarien aen / en also het lant benoorden den Bergh laegh is / soo schijnt het niet anders aen te sien / als of daer de openinge van de Straet waer. Het is voor desen gebeurt / dat eenige dat also aengesien hebben / en zijn daer op aen gezeylt / en hebben also haer Schepen verzeylt en verloren: Daerom is 't seer van noode goede acht te nemen op de Bergh van Gibzalter / en als men daer op let / is sy goet om te kennen.

Estepona. Estepona leydt 4 mijlen beoosten ofte benoorden Gibzalter / daer tusschen beyden staen verschepden Duur-toorens aen de Kuste / daer is schoone gront om te setten. Wilt ghy 't setten beoosten Gibzalter / by de naeste Duur-tooren aen Gibzalter / soo set Gibzalter zuyd zuydwest van u / ende set het op 25 vadem / daer is schoone gront en zwart zant: maer wilt ghy 't setten by de tweede Duur-tooren / daer is een Baleye daer mach men water halen / en setten op 20 ofte 22 vadem / daer is oock schoone gront / oock beter leggen om met oostelijcke winden t'zeyl te gaen / voor die gene die uyt de Straet begeert te wesen.

Voor Estepona mach men 't setten op 14 vadem / dat is een plaetse om Fruyten en Wijnen te laden. Vier ofte vijf mijlen daer beoosten leydt Maribela / daer tusschen beyden staen vijf Waeck-toorens aen de Kust.

Maribela. Van Gibzalter tot Maribela is de cours noordoost ten noorden verscheyden negen mijlen. Wilt ghy tot Maribela setten / soo neemt acht op twee Packhuysen die op de strant staen / en eenen grooten vierkanten Waeck-tooren / dicht beoosten de voorsz. Packhuysen: brenght de Poort van de Stadt also / dat ghy tusschen de Packhuysen en de Waeck-tooren deur sien meught / en set het daer op negen ofte tien vadem. Recht voor Maribela en is de gront niet schoon. Omtrent een Gotelingh-schoot bewesten de Stadt mach men versch water halen.

Van Maribela tot Fangerola is 4 mijlen oost noordoost / daer tusschen beyden staen ook vijf Waeck-toorens. Fangerola is een Kasteel / en heeft een schoone Zant-bay / daer is goede Ancker-gront op seven en acht vadem / een blacke opgaende gront / men mach daer beschut leggen voor eenen west zuydwesten wint. Fangerola.

Van Fangerola tot Caep de Mol / de west-hoeck van Caep de Malaga / is de cours voort oost noordoost 2 mijlen: maer Mol. van de west-hoeck van Malaga tot de Stadt van Malaga is de cours noordoost ende noordoost ten noorden drie mijlen / het is daer tusschen beyden al een schoone strant / daer men over al setten mach op 10 of 12 vadem.

Malaga kent men aen dese mercken: daer staet een Slot Malaga. beoosten op het hooge / en daer komen twee muuren nederwaerts na de zee toe / aen een ander Slot dat aen het water leyt / voor dat selve Slot is nu de Reede / dat de rechte Reede plach te wesen / die is gantsch bedurben door het ballast werpen.

Wilt ghy setten op de Reede voor Malaga / soo set het op Reede voor tien / elf ofte twaelf vadem / ook op dertien ende veertien Malaga. vadem dwars van 't hooft / alsoo dat het hooft noorden ten oosten komt van u te leggen / daer is seer goede gront / de anckers houden daer wel / men leyt daer ook wel bewaert voor de Mooren.

Velez Malaga leydt verschepden van Malaga oost ende Velez oost ten noorden vijf mijlen / daer tusschen beyden mach Malaga. men over al by de wal setten. Omtrent een mijl bewesten Velez Malaga staet een kleyn Kasteelken / daer neffens is 't goet setten op tien ofte twaelf vadem. By de naeste Tooren / te weten de naeste aen 't Kasteelken / daer is versch water aen landt te bekomen.

De Stadt van Velez Malaga leydt omtrent een mijle te landewaert in / maer op de strant staet een groot Packhuys dat is aen te sien als een Slot.

Wilt ghy te Velez Malaga setten / komende uyt den westen / soo moet ghy de west-hoeck wat schouwen / daer streckt een Banck wyp wat verre af t'zee / neffens de Waeck-tooren die om leegh staet / bewesten aen Velez Malaga: maer soo ghy by de wal langhs loopt op tien ofte elf vadem / sonder de wal nader te komen / soo en kondt ghy aen de voorsz. Banck ofte Rif niet misdoen. Als dan de Stadt van Velez Malaga recht beoosten aen 't voorsz. Packhuys ofte Toren komt / dat op de strant staet / soo set daer neder op twaelf / tien ofte acht vadem / het is daer al schoone ende suyvere gront.

Van Velez Malaga tot Almunecar is de cours oost elf Almunecar. ofte twaelf mijlen / daer tusschen beyden is 't al een schoone Kust / daer mach men achter alle hoecken / die daer tusschen beyden leggen / setten. Twee mijlen bewesten Almunecar leyt een hoeck daer een Duur-tooren op staet / achter die is goede Reede voor een westen wint.

Wilt ghy tot Almunecar setten / soo set het bewesten de Klip daer het Kapelleken op staet op twaelf vadem / daer is goede gront / en sult daer beschut leggen voor een oosten en west noordwesten wint.

Salobrenna leydt van Almunecar 3 mijlen oostwaert / Salo- dat is een kleyn Stedeken van een Kasteelken / en leyt op brenna. eenen Bergh / een weynigh om de oost-hoeck van Almunecar / ende recht voor Salobrenna leydt een kleyn Eylandeken. Die aldaer setten wil / die sal 't setten bewesten het Eylandeken / daer leydt men beschut voor een noordoosten windt / ook voor een weste windt / dan heeft men luwte van de oost-hoeck van Almunecar / men mach ook wel beoosten het Eylandeken setten / maer daer bewesten is de beste Reede / daer leggen ook alle de Schepen / men set het daer op veertien ende vijftien vadem schoone

streeck-

steeck-gront / op 16 vadem leydt men al wat upterlijck. Men mach (als 't van noode is) wel tusschen het voorsz. Eylandeken en het vaste landt deur loopen / daer tusschen beyden is omtrent 16 of 17 voet water / en 't Eylandeken is rondom schoon / soo dat men daer vry dicht by om soude mogen loopen / sonder schroomen.

Twee mijlen oostwaert van Salobrenna in de selfde Inwijck / een half mijl van de Zee-kant te landewaert in leyt Modril / heeft twee Bercken / en wat Geboomte / daer omtrent op de water-kant staet een vierkante Tooren. Modril.

De Spaensche Kust van Malaga tot Madril.

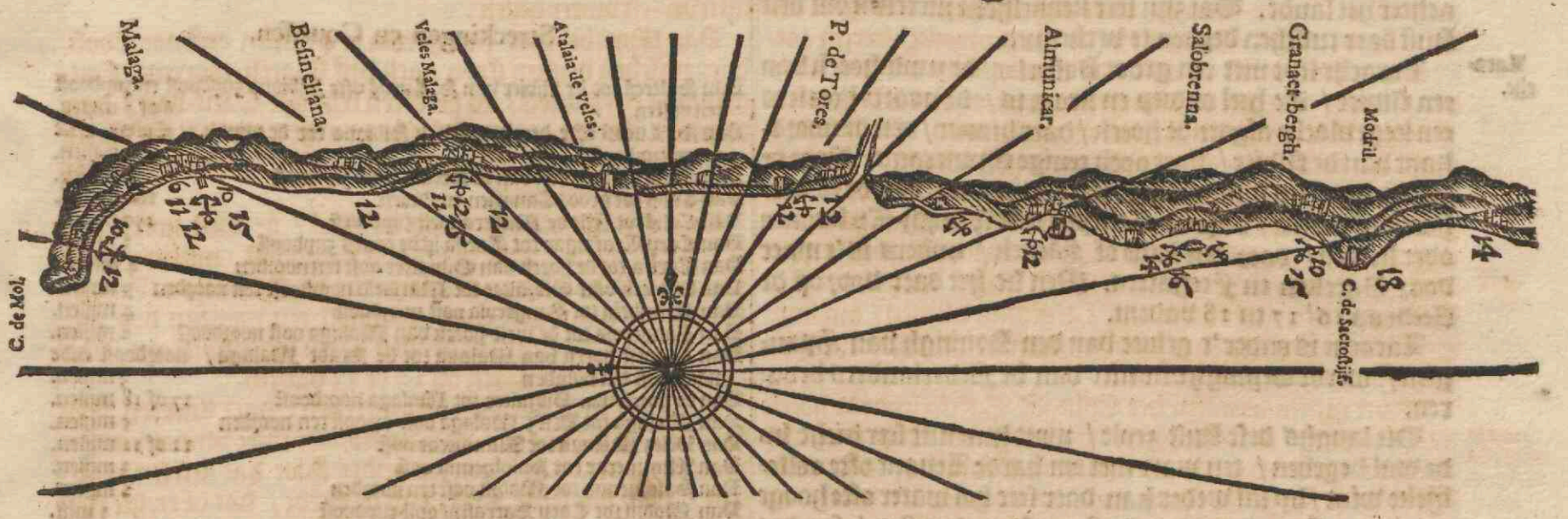

Wilt ghy te Modril setten / soo set neffens den voorsz. vierkanten Tooren die op 't water staet / op 12 ofte 13 vadem / alsoo dat men dat Toorenken op den oost-hoeck effen van buyten den anderen hoeck sien mach. Daer is schoone gront / men leydt daer beschut voor een oosten wint: maer een zuydooste ende zuyden windt maeckt aldaer (gelijck tot alle plaetsen aen dese Kusten) een leger-wal. Recht beoosten Modril leydt den hoeck / genaemt Caep de Sacratijf. Caep de Sacratijf.

De Kusten van Barbarien.

Om uyt de Bay van Gibralter na Tetuaen te zeylen / soo loopt zuyden ten oosten dicht by den hoeck van Seuta om / besonder met een westelijcke windt / ghy soudt anders lichtelijck met de stroom (die als dan ghemeenlijck om de oost loopt) te leegh verballen. By den hoeck van Seuta komende / sult ghy voor uyt sien een zwarten hoeck / gheheeten C. Porques / zuyden van de hoeck van Seuta. Als men in de Bay van Gibralter leydt / kan men die voorsz. C. Porques sien over Seuta heen / is een seer kennelijcke hoeck / zeylt na dien hoeck toe / en geeft met een weste wint geen wint over. Als ghy omtrent dien hoeck komt / soo begint ghy Tetuaen te sien / dat leyt op het hooge omtrent een mijl landewaert in. Loopt dan soo verre om de zuyd tot dat het oost-eynde van de Stadt komt recht over een ront Heuvelken / dat op 't hoogh binnen-lant is. In 't midden van de Stadt staet eenen zwarten Toren / en in 't alderbinnenste binnen-lant leggen drie kleyne Bergskens / die over 't buytenste binnen-lant heen kijcken / brengt de drie Bergskens over den voorsz. zwarten Tooren / en set dan soo verre van de wal af / dat het eerste Berghsken van het hooghe landt bezuyden Seuta / na Caep Porques toe / komt recht buyten de Caep Porques / daer sal het diep wesen sestien vadem goede steeck-grondt. Soo ghy het anders set als op de voorschreven mercken / sult ghy quade steenige en scherpe grondt hebben. 't Is gheheurt dat sommige Schepen daer gheset hebben / die haer Anckers soo in de Klippen vielen / dat sy die niet konden gelichten / maer moesten haer Touwen af-houwen / en d'Anckers laten sitten. Daerom soo ghy van de hoeck van Caep Porques af komt / soo let daer op / dat gy het voorsz. eerste Heuvelken / dat achter u in de bocht van Seuta bezuyden Seuta leydt / recht buyten de C. Porques brenght / en soo houdt om de zuyd zeylende / werpt dan met het loot gestadigh sonder ophouden / tot dat ghy de steeck-grondt krijght / soo haelt ghy die voelt / laet dan terstont u Anckers vallen / want de plaetsen daer de steeck-gront is / en is geen twee kabel-lenghde in het ronde groot. C. Porques. Merecken van de steede voor Tetuaen.

Tetuaen leydt van Seuta omtrent vijfthalf mijl / en twee of drie mijlen daer bezuyden leydt een hoeck / geheeten Caep Tetuaen / daer staet een Tooren op. Die noyt te Tetuaen is geweest / werdt lichtelijck gheabuseert door dien hoeck / die siende voor de C. Porques aen / te meer om dat eenige seggen dat Tetuaen wel seven mijlen bezuyden Seuta leyt. 't Is gebeurt dat de Schepen na desen hoeck zijn toegezeylt / en zijn alsoo Tetuaen voorby geloopen / daerom is 't best dat men hem niet verre van de wal begeeft / 't zy by nacht of by daegh / om de C. Porques seeckerlijck in 't gesicht te krijgen. C. Tetuaen.

De Bay van Tetuaen / tusschen de Caep Porques en C. Tetuaen / is een Zant-bay / altemael van Zant-strant / met lage Heuvelkens hier en daer op den oever / die van verre schijnen of 't Schepen waren / maer de gront daer neffens is altemael vuyl / behalven sulcken plaets als voorsz. is. Tusschen de Caep Porques en Seuta is 't oock al een schoone Zant-strant / dan daer neffens is al goede grondt. Van Seuta tot Penon des Velez / is 't zuydoost wel soo oostelijck 20 mijlen.

De Barbarische Kust in de Strate van Gibralter streckt van Seuta tot Caep de Spartel west ten zuyden en west zuydwest 6 of 7 mijlen. Maer de Caep Spartel en de Trafalgar / aen de Spaensche zijde / leggen verschepden / zuyden ten oosten en noorden ten westen 6 mijlen.

Van C. de Spartel tot Arsil streckt de Kust zuyden ten westen 5 mijlen / daer tusschen beyden is langhs de zee-kant als leegh lant met sommige hoecken / en hoogh binnen-lant met een witte Duyn-strant. Recht bezuyden den hoeck van C. de Spartel mach men onder de Kust setten voor oostelijcke windt op 12 / 13 vadem schoone zant-gront / maer soo haest de wint na 't westen loopt / moet men haest met ruymen daer by wesen / om niet op de wal beset te werden.

Omtrent een mijl bezuyden de Caep leydt een Heuvelken op het leege landt by het water / 't welck in 't voorby zeylen toont als een gebroken Schans of Kasteel.

Arzijl is een kleyn bemuurt Stedeken / leggende op de water-kant / heeft een Cy-haven / daer men in zeylt tot twee plaetsen voor een rye Kudsen / die daer voor leyt / 't noorderste gat is het diepste / doch en zijn beyde niet dan voor kleyne Schepen. Binnen die Kudsen komende / set men daer tusschen de Stadt en Kudsen. Arzilla.

Van Arzila tot Larache streckt de Kust noch zuyden ten westen ses mijlen / is altemael een schoone Kust met sommige Steen-klippen aen den oever / het landt daer tusschen beyden is wat hooger als tusschen Arzijla en de Caep met hoogh binnen-landt. Omtrent een vierendeel mijls bezuyden Arzijl staet een Tooren / en wat meer zuydwaert staen op 't hooge sommige huyskens / dan men kan die niet wel sien / of men moet al vry dicht by de Kust langhs zeylen. Tusschen Arzijla en Larache / maer wel Larache soo na als

Arzijla /

Arzijla / leydt aen de zee-kant een hoogh wit Klif / dat seer kennelijck is / tusschen dat Klif en Larache staet op 't hooge lant een heele hooge Boom / met eenige andere Bomen daer by / als men uyt den noorden by de wal langs komt / schijnt die groote Boom een Tooren te zijn / noch wat zuydelijcker staet noch een groote Boom / maer niet soo groot als de ander / als men Larache begint te genaken / of by de zuydelijckste groote Boom komt / soo wisselt de voorsz. grootste Boom achter het landt. Dat zijn seer kennelijcke mercken om dese Kust daer tusschen beyden te verkennen.

Larache. Larache leyt met een groot Kasteel op de zuyd-hoeck van een Rivier / die heel ondiep en krom is / de noord-hoeck is een leege blacke afgaende hoeck / daer binnen / aen de noordkant van de Rivier / staet ook eenige timmeragie. Voor de Rivier leydt een drumpel van Wel-zant / die van de noordhoeck af streckt / daer de Schepen met spyngh-Ty komen over komen / door een Kille of Slenck / anders is 't maer voor Barcken en Fregatten. Men set het daer voor op de Reede op 16 / 17 en 18 vadem.

Larache is onder 't gebiet van den Koningh van Spangien / werdt weynigh ofte niet van de Nederlanders bevaren.

Die langhs dese Kust zeylt / moet hem niet seer dicht by de wal begeven / ten waer met een harde Levant ofte oostelijcke wint / by stil weder kan daer seer hol water ofte hooge dyningen staen / uyt den westen of noordwesten / soo dat men somtijdts zwaerlijck van de wal kan komen.

Oudt Mamora. Van Larache tot oudt Mamora streckt de Kust zuyden ten westen / en zuyd zuydwest tusschen 5 en 6 mijlen / is leegh duynigh lant / met weynig kennelijcke plaetsen / al heel tot Mamora toe. Die uyt der zee op dese Kust te lande komt / kan weynigh kennisse bemercken / ten zy hy op eenige van de bewoonde plaetsen verhalt. Dit oudt Mamora plach ook een gat te wesen / dan is van de zee heel toe gewosen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Voor de Rivier van S. Lucas / en tot Calis voor de Bay / maeckt vol zee een zuydwest ten zuyden en noordoost ten noorden Maen.

Tot Calis in de Bay maeckt hoogh water / en zuyd zuydwesse Maen.

De ebbe valt buyten de Puercos om de zuyd na de Straet / ende de vloet na het landt om de noord: maer het meestendeel valt de vloet dwers in het landt omtrent de gaten.

In de enghde van de Straet maeckt hoogh water een zuydwest ten zuyden Maen. De stroom loopt daer meer om west als om oost. Als het goet weder is / gaet daer gemeenlyck omtrent 4 uuren vloet om oost / en 8 uuren ebbe om west / doch meest den tijdt na dat de wint is / en loopt ook tot sommige tijden soo sterck dat het raelt / als of 't over drooghten ofte ondiepten liep.

Streckingen en Courssen.

Van Saltees tot de Rivier van S. Lucas ofte Sibiona zuydoost en zuydoost ten oosten	6 of 7 mijlen.
Van S. Lucas ofte den hoeck van Sibiona tot de punt van Calis / is de cours zuydoost	7 mijlen.
Van Calis tot de hoeck van de Straet zuyd zuydoost	8 mijlen.
Van Calis tot groot Canarien zuydwest	180 mijlen.
Van Calis tot Isle de Madera west zuydwest	150 mijlen.
Van Caep Trafalgar tot Tarifa is de cours zuydoost	3 mijlen.
Van Tarifa tot de hoeck van Gibralter oost ten noorden	4 mijlen.
Van de hoeck van Gibralter tot Maribela noordoost ten noorden	9 mijlen.
Van Marsbela tot Fangerola oost noordoost	4 mijlen.
Van Fangerola tot de west-hoeck van Malaga oost noordoost	2 mijlen.
Van de west-hoeck van Malaga tot de Stadt Malaga / noordoost ende noordoost ten noorden	3 mijlen.
Van de hoeck van Gibralter tot Malaga noordoost	17 of 18 mijlen.
Van Malaga tot Velez Malaga oost en oost ten noorden	5 mijlen.
Van Velez Malaga tot Almunecar oost	11 of 12 mijlen.
Van Almunecar tot Salobrenna oost	3 mijlen.
Van Salobrenna tot Modzil oost ten noorden	2 mijlen.
Van Modzil tot Caep Sacrastijf oost zuydoost	1 mijl.
Van Caep Sacrastijf tot Castel de Fierro oost ten noorden	3 mijlen.
Van Castel de Fierro tot Adera oost	6 mijlen.
Van Adero tot Almera noordoost	4 mijlen.
Van Almera tot Caep de Gata zuydoost ten oosten	5 of 4 groote mijlen.
Van de hoeck van Gibralter tot Caep de Gata oost ten noorden	50 mijlen.
Van de Caep de Spartel / in Barbarien / tot de hoeck van de Scheminckel-bergh / is de cours oost noordoost	6 mijlen.
Van de Scheminckel-bergh tot den hoeck van Seuta z. o. ten oosten	2 mijl.
Van de hoeck van Seuta tot de Reede van Cetuaen zuyden	4 of 5 mijlen.

Hooghten.

Het Eylandt Calis leyt op	36 graden 30 minuten.
Het midden van de Straet Gibralter leyt op	35 graden 50 minuten.
Caep de Spartel leyt op	35 graden 36 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

Het Landt tusschen Wolves en de Rivier van S. Lucas vertoont / als men daer by langhs zeylt / gelijck in dese drie volgende Figuuren afgebeelt staet.

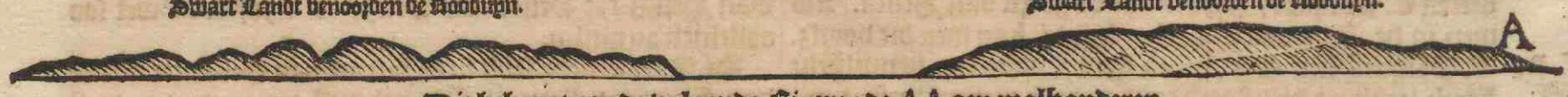

Dit behoort aen de volgende Figuur de A A aen malkanderen.



Dit behoort aen de voorgaende Figuur de A A aen malkanderen.



Dit is 't vervolgh van de twee voorgaende Figuuren de BB aen malkanderen.



Als men na Calis zeylt / en den Granaet-bergh ooft van u komt te staen / soo isse aldus gedaen.

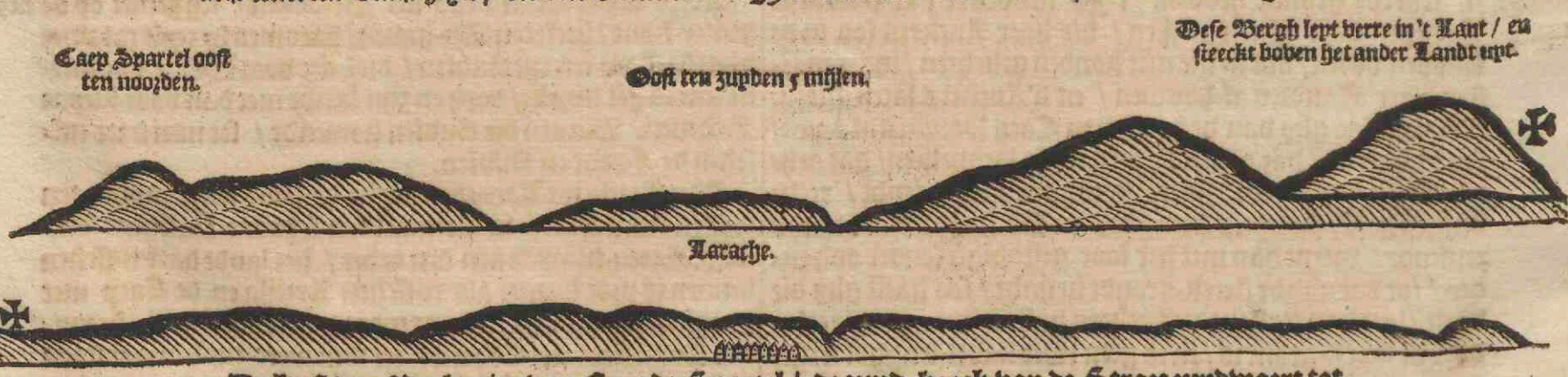

De Kust van Barbarien van Caep de Spartel / de zuyd-hoeck van de Straet zuydwaert tot voorby Larache / vertoont gelijck in dese twee Figuuren afgebeelt is / als de Caep de Spartel omtrent ses mijlen oost ten noorden van u is.

Tweede

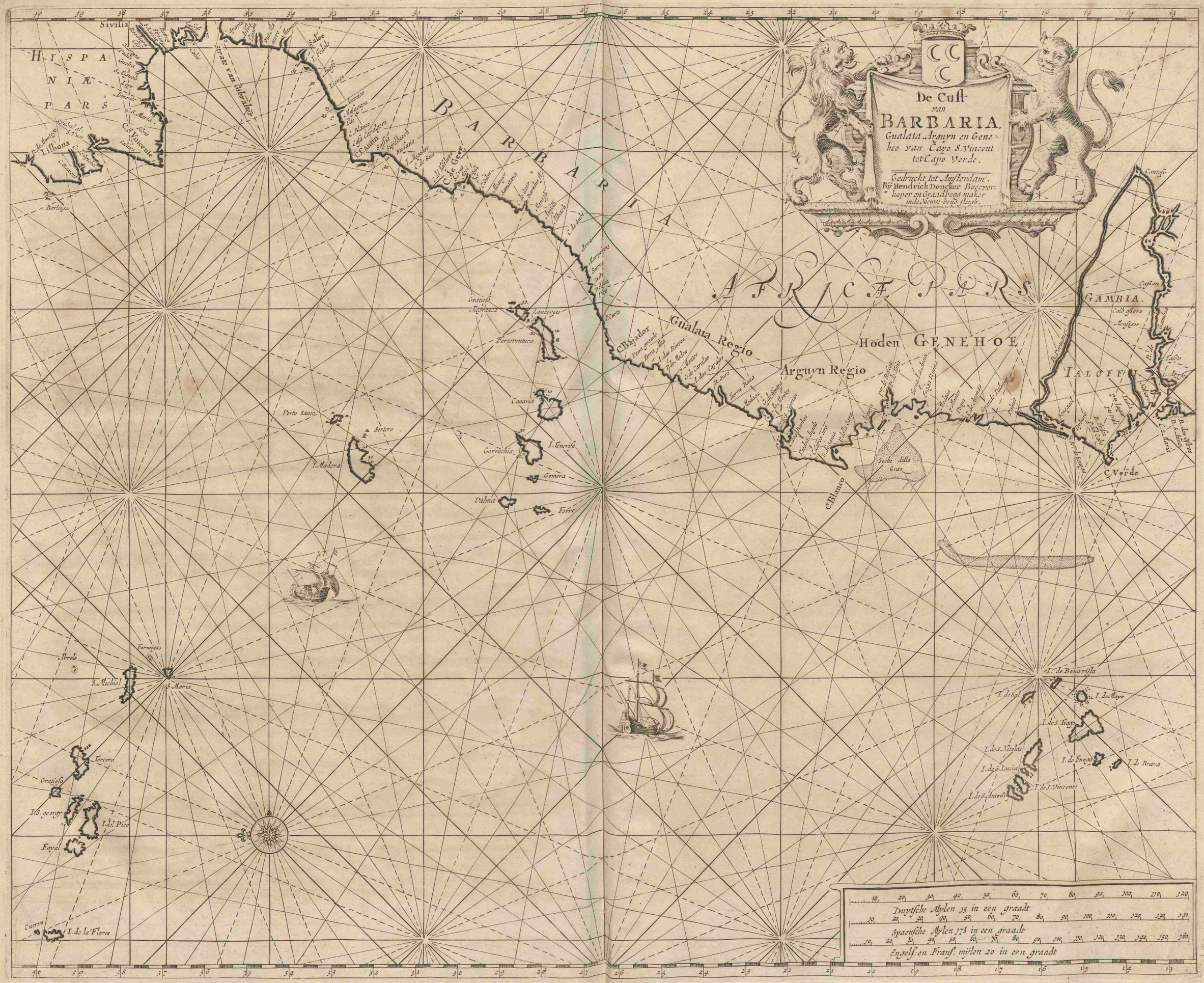
De Cust
van
BARBARIA,
Gualata, Arguyn en Genehoe van Capo S. Vincent tot Capo Verde.
Gedruckt tot Amsterdam.
Bij Hendrick Doncker Boecyerkoper en Graadboog-maker inde Nieuwe-brug-sleegh.
HISPANIÆ PARS
Sivilia
Lisbona
C. S. Vincente
Barlinges
Strate van Gibralter
Salee
BARBARIA
AFRICÆ PARS
Gualata Regio
Arguyn Regio
Hoden GENEHOE
C. Bajador
C. Blanco
Seche delle Graz
GAMBIA.
IALOFFI
C. Verde
Cantosy
Cassan
Porto Santo
Serters
I. Madera
Canaria
Gerrachia
I. Tenerifa
Gomera
Palma
Ferre
Formigas
Abrolo
S. Michiel
S. Maria
Tercera
Gratiosa
I. S. georgy
I. del Pico
Fayal
Cuervo
I. de la Flores
I. de Bonavista
I. de Sal
I. de Mayo
I. de S. Tiago
I. de S. Nicolas
I. de S. Lucia
I. de S. Antonio
I. de S. Vincente
I. de Fuego
I. de Brava
Duytsche Mylen 15 in een graadt
Spaensche Mylen 17½ in een graadt
Engels: en Frans: mylen 20 in een graadt

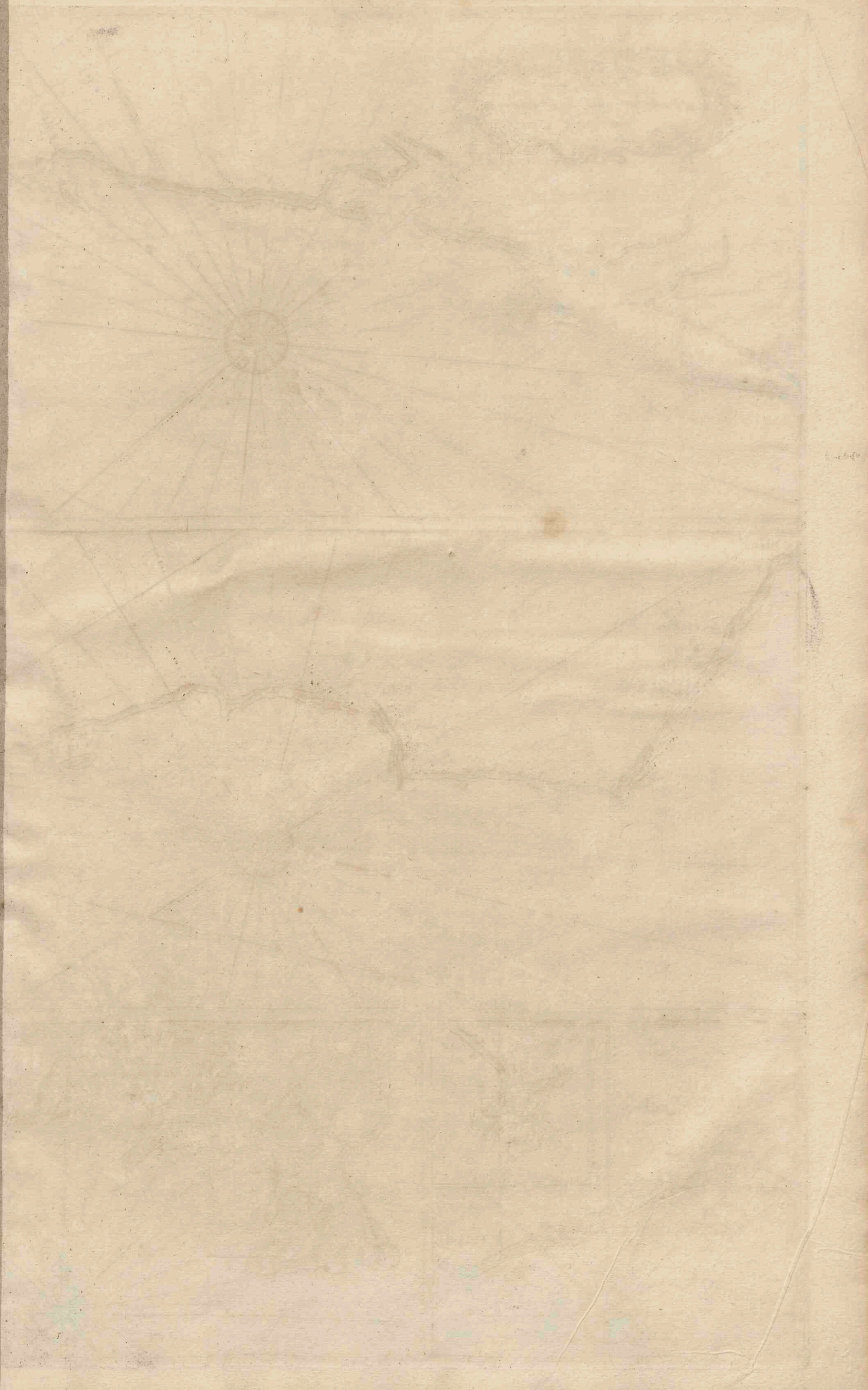

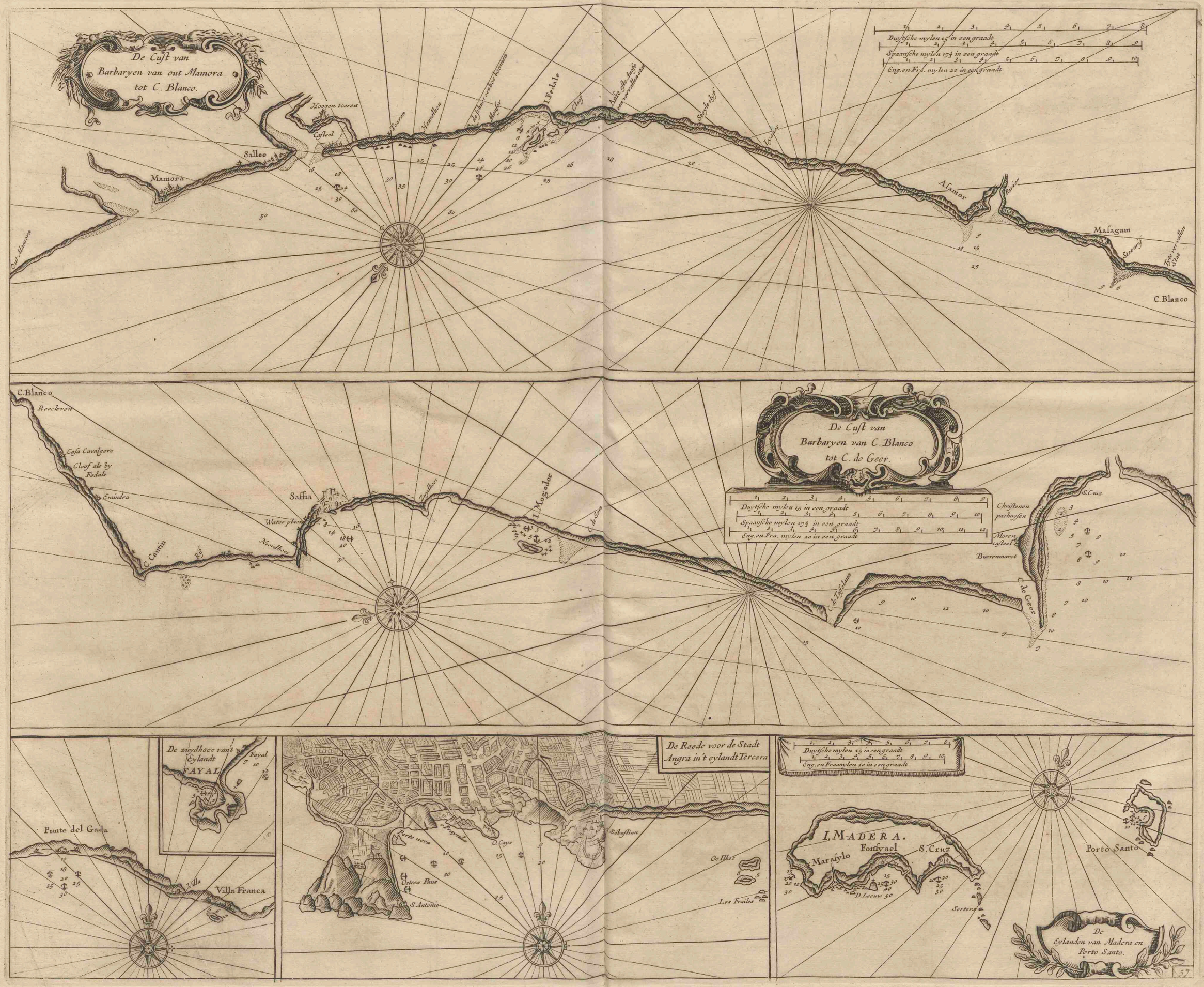
De Cust van
Barbaryen van out Mamora
tot C. Blanco.
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Eng. en Fra. mylen 20 in een graadt
Hoogen tooren
Castool
Sallee
Mamora
Out Mamora
Tooren
Heuvelken
Monsor
I. Fedale
Cloof
Steyle clyf
Lyones
Asamor
Rivier
Masagam
Steenrif
C. Blanco
De Cust van
Barbaryen van C. Blanco
tot C. de Geer.
C. Blanco
Roocleven
Casa Cavalgero
Cloof als by
Fedale
Emindra
C. Cantin
Rif
Saffia
Water plaet
Noordhoec
Zuydhoec
I. Mogodor
C. de Sem
C. de Tafelana
Christenen
pachuysen
Moren
castool
Buerenmarct
S. Cruz
C. de Geer
De zuydhoec van't
Eylandt
FAYAL
Fayal
Punte del Gada
Villa
Villa Franca
De Reede voor de Stadt
Angra in't eylandt Tercera
Porto nova
Ostres Paus
S. Antonio
O. Cays
S. Sebastian
Os Ilhos
Los Frailes
I. MADERA.
Marasylo
Fonsyael
S. Cruz
D. Leeuw
Sertors
Porto Santo
De
Eylanden van Madera en
Porto Santo.

Van de Nieuwe groote Stuurmans-

ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

VIERDE BOECK

VAN DE

WESTERSCHE SCHIP-VAERT.

Inhoudende

De Kuſten van Barbarien, Gualata, Genehoe, en de Vlaemſche en de Canariſche Eylanden, van de Straet van Gibralter tot Capo de Verde.

De Eerſte Vertooninge,

Zijnde

De Zee-Kuſten van Barbaryen / van Out Mamora tot Capo de Geer / als mede van de Vlaemſche Eylanden.

Mamora.

VAn Out Mamora tot Mamora loopt de Wal noch al zuyden ten weſten / en zuyd zuydweſt vijf mijlen. Voor Mamora is een hooghe breede Zandt-ſtrant / ende is quaet om kennen als men wat van landt is. De beſte kennis daer van is deſe: Als men upt den noorden komt / langhs de Wal heeft men al hoogh binnen-landt / dat verlieſt men als men tot Mamora komt / ende als men upt den noorden komt / en kan men tot de Rivier van Mamora niet in ſien / voor en aleer dat men daer voorby is / ovenmidts die ooſtelijck in ſtreckt / en de noord-hoeck is een leege hoeck. Als men wat dicht by de wal komt / ſoo ſiet men op het hooge een Kaſteel van Mamora (dat de Spanjaerts daer ghelepdt hebben om die plaets voor haer te behouden) een ſeer hooge maſt ofte ſtaeck / die kan men tamelijck verre ſien / en als het klaer weder is ſiet men ock den hoogen dicken Tooren van Salee in 't zuyden tegen het landt ſtaen. Voor de Rivier lepdt een drumpel ofte Bare / 't welck met ſpringh 16 en 17 voet / en ſomtijdts meer waters heeft. Het gat werdt dickwils door de zee verandert. Des voor-jaers ſtreckt het gemeenlijck ooſt zuydooſt ende daer omtrent in / des na-jaers ooſtelijcker / door het omwerpen der zee upt den noorden. Des Somers waeyen de winden langhs die Kuſt meeſt den tijdt upt den noorden / die maken dat de ſtroomen aldaer om de zuyd loopen ende winter-daeghs waeyen die daer veel en ſterck upt den zuydweſten ende weſt zuydweſten. Des winter-daeghs moet men daer wel op verdacht weſen / om by tijdts te ruymen / als de windt begint aen 't zuyden ofte zuydooſten te komen / dan is 't ruymens tijt / want die loopt dan gemeenlijck na 't zuydweſt en weſt zuydweſt met hart weder / maer als die weder aen weſt noordweſt en noordweſt komt / ſoo wert het weder goet weer.

Reede voor Mamora.

De Reede voor Mamora is omtrent een mijl van lant op 18 en 20 vadem / daer is ſchoone Zant-gront.

Van Mamora tot Salee ſtreckt de Kuſt zuydweſt ten zuyden en zuyd zuydweſt 5 mijlen / daer tuſſchen beyden is leeg ſlecht lant en zant-ſtrant / met dubbel binnen-lant / dat ſoo effen en ſlecht is of 't geſchaeft was. Van Mamora / niet wel half wegen Salee / verlaet ſich de ſtrant / ende van daer voorts zuydwaert is 't een Oever al van zwarte ſteyle ghehackelde Klippen / met weynigh geberghte / ſoo dat men niet kan oordeelen (als men wat van landt is) dat het binnenlandt is door de effenheyt. Als men een mijl ofte ander-half voorby Mamora is / ſoo ſiet men den hoogen dicken Tooren van Salee ſeer beſcheydelijck / en als men die voorſz. klippigen Oever ſiet / mach men ſeker daer upt verſtaen dat men voorby Mamora is. Die ſteyle klippige wal duurt van daer heel voorby Fedale / doch tuſſchen Fedale en Salee is hier en daer een plaets witte ſtrant tuſſchen de Klippen / maer benoorden Salee is 't niet alſoo / maer niet dan loutere Klippen.

Salee.

De Stadt Salee heeft een kleyn Torenken / en lept op de noord-kant van de Rivier / dat is een leege ſlechte zant-punt. Het Kaſteel heeft ock een Torenken / en lept daer tegen over by de zuyd-hoeck van de Rivier / dat is een hooge klippige hoeck. Den hoogen dicken Toren daer gaet een muur rontom / lept op een hoeck binnen de Rivier aen de zuyd-zijde. Voor de Rivier is een drumpel of Bare / die dickwils door 't ſtroomen der zee verandert en omgeworpen werdt / ſomtijts loopt 'et gat by een van beyde hoecken / en ſomtijts weder recht midts waters tot de Rivier in. Die voor Salee wil ſetten die brenght den voorſz. hoogen dicken Toren die binnen aen de Rivier ſtaet / over de hoeck van 't Kaſteel / te weten / over de zuyd-hoeck van de Rivier (die ſal dan omtrent zuydooſt van hem ſtaen) en ſet het daer op 30 / 28 / 24 / 20 / 18 of 16 vadem / ſoo na of ſoo veer als hy wil / daer is ſchoone zwarte zant-gront / niet tegenſtaende dat de wal daer nekens ſoo ſteenigh is. Daer geſet zijnde / ſchiet men een ſchoot om de Mooren te doen af komen. Van Salee tot het Ey-

Reede voor Salee.

landt Fedale loopt de wal zupdwest ten zupden omtrent seven of acht mijlen/ daer tusschen beyden leggen soo hier en daer lange zwarte klippen in de zant-strant (als voorsz. is) soo dat men dickwils het daer voor soude aensien dat het Fedale waer. Het beste merck-teken om Fedale te verkennen / is een bosch Boomen / omtrent een mijl benoorden Fedale / dat om leegh op het landt staet / en gelijck een scheur vertoont. Als men dicht by landt langhs komt zeylen / soo siet men dat op het hooge van 't landt / maer als men wat van landt is / soo siet men het binnen-lant boven dat bosch Boomen of scheur (soo men dat gemeenlijck om de gelijckenisse noemt (ook leyt 'er een ront Heuvelken omtrent 3 mijlen benoorden Fedale / dat men boven het lant siet als men wat van landt is / maer als men dicht by lant komt wisselt dat ook achter het dobbel landt. De kust tusschen Salee en Fedale is heel slecht effen dubbelt lant/so dat men niet een sulcken heuvelken meer daer tusschen beyden heeft als dat voorsz. en dewijl de kust daer omtrent soo geheel effen is sonder kennelijcke plaetsen / soo moet men ook op sulcke klepne mercken goede acht slaen / om niet voorby te zeylen de plaetsen daer men wesen wil.

Fedale.

Tusschen de voorsz. scheur ofte bosch Boomen en Fedale staet noch een verballe Stedeken in een ruyge Bosschagie / geheeten Monsor / als men daer dicht by langhs zeylt / siet men daer van noch eenige stucken van muuren. Bezuyden Fedale wert het landt weder hooger / en daer het hoogh en leegh te samen komt / maeckt het wat kloofs / daer aen de plaets van Fedale oock te kennen is / als die kloof zuyd zuydoost van u is / dan is Fedale daer neffens oock zuyd zuydoost van u. Wilt ghy in Fedale wesen / soo loopt op de voorsz. scheur ofte bosch Boomen aen / tot omtrent op een klepne mijl of twee derdendeel van een mijl van landt / en soo daer by langhs / soo sult ghy het Eylandt Fedale niet missen / maer tusschen dat en 't vaste lant in loopen. Als ghy dan komt by de noord-hoeck van Fedale / soo set het tusschen de strant en de voorsz. noord-hoeck / doch het Eylant Fedale veel nader als de strant / op 6 / 7 of 8 vadem / also dat ghy met u Schip soo verre in komt te leggen / dat den voorsz hoeck van 't Eylant noord noordwest van u leyt / dan leyt die voorsz. scheur oost noordoost van u / en Monsor een spaeck-lenghde benoorden de scheur. Ghy meught ook wel setten op 12 vadem / alsoo dat den hoeck van Fedale west ten zupden van u leyt.

Monsor.

Reede onder Fedale.

Desen Inwijck achter het Eylandt Fedale is een quaet gat om in te leggen / want al-hoe-wel gy daer alsoo leght dat den hoeck van 't Eylandt noord noordwest en noorden ten westen van u leyt / en met een kabel aen 't Eylant / soo schiet evenwel de opninghy (als de wint westelijck is) soo hart om den hoeck van 't Eylandt / dat men liever in openbaer zee mach leggen als daer binnen. Van de noord-hoeck van Fedale loopt een klippigh kif west noordwest een musquetschoot in zee / de meeste klippen daer van leggen hoogh boven water / binnen 't Eylandt is 't heel black na de strant / de Bay aen 't landt is een schoone strant / daer is goede gelegenthept om te ballasten / dan moet men wel op sijn hoede wesen / daer is seer quaet Volck.

Diepten en gronden omtrent Fedale.

Voor Fedale / te weten daer benoorden / neffens de scheure / en heel tot Salee / is al black water / een mijl en anderhalf van landt al die streeck langhs / en is 't niet dieper als 23 / 24 / 25 vadem zant-grondt / dwars van Fedale in zee is het ook van de selve diepte / maer duyple gront.

Die tot Fedale wil handelen / moet wat veer inwaerts setten / want sy hebben daer geen Alabers / men moet de Mooren met de Boot van Landt halen.

Op de noord-hoeck van Fedale leyt een hoogh Heuvelken / dat vertoont van verre als men in komt oft een vervallen Kasteel was / dan ten zijn niet dan klippen. Aen het zuydeynde van Fedale kan men met leegh water te voet op het vaste landt gaen / dan met leegh water spoelt de zee op twee plaetsen daer deur. Het vloeyt daer 7 en 8 voeten op en neder.

Anafee.

Derdehalf mijl zupdwest ten zupden en zupdwest van Fedale leyt een verballen Stadt dicht op strant / geheeten Anafee of Anfee / is een lange Stadt met veel Toorens / onder andere een hoogen dicken / by na gelijck die van Salee / maer men moet al tamelijck dicht daer by wesen eer men die kan sien. Als men neffens Anfee is / kan men de Scheur benoorden Sallee sien / die staet dan van verre aen te sien als een zeyl in 't water. Twee mijlen bezuyden (ofte liever bewesten) Anfee is een steyle hoeck met roode kleyen / 't welck van verre hupsen schijnen te zijn / sulcke plecken vint men daer omtrent tot verscheyde plaetsen aen die Kust.

Azamor.

Van Anafee tot Azamor streckt de Kust zupdwest ten westen wel soo westelijck 14 mijlen / daer tusschen beyden leyt noch een verballen plaets / geheeten Lyones. Azamor heeft aen de oost-zijde een uytstekende hoeck / als men uyt den noorden by de wal komt uyt zeylen / soo leyt Azamor om of achter dien hoeck op de strant / doch op 't hooge. Een weynigh voorby Azamor leyt een Rivier / en daer omtrent zijn sommige Toorens in 't vlacke.

Masagam.

Twee mijlen bewesten Azamor leyt de Stadt Masagam / aen een witte strant dicht aen de zee-kant / dese Stadt werdt van de Portugesen ofte Spanjaerts bewoont / heeft geen Toorens / vertoont uyt der zee aen witte plecken tegen het lant aen te sien. Als men daer dwars af is / soo siet men om de zupden hoogen Tooren van Tyto (dat een verballen Stadt is omtrent anderhalf mijl bewesten Masagam) meest gelijck den Toren van Anfee. Heeft bewesten Masagam aen de west-hoeck van de Bay / loopt een Steen-rif af bykans een mijl in zee / daer van de klippen meest met hoogh water onder / en met hoog water boven leggen. Die daer setten wil / en niet bekent is / moet een Loots-man nemen / die hem brengt op een plaets daer goede Ancker-gront is. Want alhoewel dat het een groote Bay is / soo is 'er nochtans weynig plaets daer de gront schoon is / maer is tot veel plaetsen dupl / so dat 'er weynig Schepen op schone gront soude konnen leggen. Als men op de rechte Reede leyt / soo leyt de oost-hoeck van de Bay o. en de west-hoeck omtrent n. w. van u.

Tyto.

Omtrent een mijl westwaert van Tyto / leyt een steylen hoek / als men uyt den oosten by de wal langs komt siet men buyten dien hoek geen lant meer / tot dat men daer by komt / als men die op 't zy begint te krijgen / dan komt 'er een groot vierkant klif bewesten uyt / dat seer kennelijck en witachtig is / met rootachtige plecken / en schijnt van verre een muur te wesen. Desen hoek wert na dat witachtigh klif / C. Blanco genoemt. Omtrent derdehalf mijl bewesten dese Cabo Blanco leyt een Toorenken op het hooge landt neffens een Valeye / geheeten Casa Cavalgero / en noch 2 mijlen westelijker leyt op 't hooge lant noch een Huysjen / geheten Emindza / doch men moet dichte by landt wesen eer dat men dat kan sien. Van de voorsz. C. Blanco tot de C. Cantin streckt de Kust w. z. w. en z. w. ten westen omtrent 7 mijlen.

Caep Blanco Casa Cavalgero. Emindza.

De C. Cantijn is een effen slechte hoeck / als men daer benoorden is toont die na 't westen black / en na de Zee afgaende / daer staet een Vuur-tooren op / doch heel klepn / soo dat men 't somtijts qualijck kan sien. So ghy uyt den noorden ofte van de C. Vincent afkomende / na Saffia begeert te wesen / soo set u cours zupden en zupden ten oosten / so sult ghy drie ofte vier mijlen beoosten de Caep Cantijn verballen / ofsoo ghy westelijcker cours zeylt / sult ghy loopen tot op de hooghte van 32 graden en een half / de Caep Cantijn sal dan recht oost van u leggen / het is beter een weynigh beoosten de Caep te verballen als daer bewesten / overmidts de winden daer meest den tijt uyt den noorden waepen. Is 't dat ghy oostwaert van de voorsz. Caep verbalt / de Kust streckt daer zupdwest ten westen en west zupdwest / en is effen slecht lant. Omtrent acht mijlen beoosten de Caep leyt dat Stedeken Tyto / met een hoogen witten Toren op de zee-kant / en vier ofte vijf mijlen meer om west tusschen Casa Cavalgero en Caep Cantijn / sult ghy een Inwijckerken sien / daer omtrent leggen op de strant aen 't water groote zwarte klippen / die haer vertoonen als wracken van Schepen / voort tot de Caep is 't een blacke schoone zant-strant. Van de Caep streckt een Steen-rif een stuck t' zeewaert af / dat moet men schouwen als men om de Caep zeylt.

Caep Cantijn.

Van C. Catin tot de noord-hoeck van Saffia streckt de Kust zupden ofwel soo westelijck 4 ofte 5 mijlen / daer tusschen beyden is 't een steyl klippigh lant sonder zant-strant / doch boven op slecht en effen. Een mijltjen bezuyden de Caep leyt een kifjen by de wal / by sommige genaemt de Gout-banck / streckt omtrent twee derdendeelen van een mijl van lant af / daer

daer is op sommige tijden des jaers veel Visch te vangen.

Omtrent een mijl benoorden de noord-hoeck van Saffia/ leggen 3 Eylandekens dicht aen de wal / een weynigh daer bezuyden staet een Toorenken tusschen de Bergen en het lant / als men dat Toorenken en dat noordelijckste van de 3 Eylandekens over een brenght / mach men tusschen het Rif de Gout-banck en 't vaste lant door zeylen.

Saffia. Bezuyden de Bay van Saffia is hoogh oneffen en meest al dubbelt landt / maer daer benoorden is't effen en slecht/ daer upt is't licht te bekennen of men is benoorden Saffia of daer bezuyden.

Om op de Reede voor Saffia te setten Wilt ghy in de Bay ofte op de Reede voor Saffia setten/ soo set de noord-hoeck (daer de Toren op staet) een weynig westelijck als noorden van u / en set het soo op 18 vadem. Of wilt ghy verder in de bocht setten/ soo brenght de voorsz. noord-hoeck noord noordwest ofte weynigh noordelijcker van u / de noordelijckste van de twee noord-hoecken sal dan een schips-lenghde bupten de zuydelijckste (of de naeste aen u) wesen / loopt dan soo veer om de zuyd / tot dat den Toren daer men met de Boots landt (dat is een hooge vierkante Toren/staende om leeg effen binnen de muur van de Stadt) komt recht over een Toren die aen de muur vast is / die van het Casteel boven af komt loopen na de zuyd / soo dat den voorsz. dicken Toren om leegh recht over het gat komt/tusschen den hoeck daer't Casteel op 't water staet / en de Klippen daer men tusschen in vaert. Ofte set dat het hooge Casteel van Saffia oost ten zuyden ende oost zuydoost van u staet / daer is 't diep 16/ 17 en 18 vadem / goede fijne zantgront. Men mach ock wel soo veer de Bay inwaert setten op 15/ 16 vadem / dat den noord-hoeck noordwest en noordwest ten noorden van u is. Dit zijn de Somer-reeden / des Winters moet men verder van 't landt setten op 28 en 30 vadem / daer is de gront grof zandt. Men mach voor Saffia byplijck by nacht daer op de Reede loopen / daer en is niet te schouwen of dat hinderen mach als het landt.

Omtrent anderhalf mijl van Saffia lept de zuyd-hoeck van de Bay / dat is een leege uytstekende hoeck / twee mijlen daer bezuyden lept noch een steyle klippige hoeck/ sonder zant-strant / daer neffens streckt de Rivier Tansit landewaert in tot Maroco toe.

Van de hoeck van Saffia tot het Eylandt Mogodor streckt de Kust zuyd zuydwest 14 ofte 15 mijlen.

Eylant Mogodor. Tegens het noordoost-eynde van het Eylandt Mogodor komt van 't vaste landt af schieten een groote rye Klippen/ harde Rudsen / waer van de uytterste / of die het Eylandt Mogodor naest zijn / hoog boven water leggen / die upt den noorden komt / ende achter het Eylant Mogodor wil zeylen / die moet tusschen het Eylant ende die voorsz. Klippen in loopen / dicht by de Klippen in / 't is daer in 't in-komen tusschen 't Eylandt en de Klippen vijf vadem diep. Binnen die voorsz. Klippen leggen dan noch aen bachboort eenige Klippen / die met hoogh water onder leggen / ende met leegh water boven komen / als men die ten eynden komt / mach men daer by om loeven na 't vaste landt / ende setten 't daer achter op drie vadem met leegh water / daer is goede zantgront / maer 't en is 'er evenwel niet seer goet leggen / want door 't breecken van de zee op de voorsz. Klippen kan 't daer wat rollen / so dat 'et met een storm daer krap leggen is/ maer het innewaert achter het Eylandt is 't goet leggen op derdehalf vadem. Van 't zuyd-eynde van 't Eylant streckt een Rifken af na het vaste landt toe / tot by na tegen de voetstrant aen/ en bezuyden dat voorsz. Rifken streckt een banck van 't vaste lant of bynae een mijl in zee/wilt ghy aen't zuydeynde upt zeylen/soo loopt by de wal van 't vaste lant langs/ tot dat ghy om het voorsz. Rifken zijt / en loopt dan voort op het loot by de Banck upt / soo krijght ghy terstont dieper water / van 4/ 6/ 8 en 10 vadem / zeylt dan derwaerts ghy begeert te wesen.

Caep de Geer. Van de hoeck van Saffia tot Caep de Geer is de cours zuyd zuydwest omtrent 32 mijlen / maer van Mogodor de selve cours omtrent 16 ofte 18 mijlen. 't Is daer tusschen beyden een schoone blacke zant-strandt met dubbelt landt/ dat tot soomige plaetsen heel hoogh is.

Caep de Taffalana. Omtrent ses mijlen benoorden de Cabo de Geer lept een hoeck / geheeten Caep de Taffalana / daer mach men Reede onder maken op goede zant-grondt / voor oolte en noordooste winden; de C. de Geer is leeger als het lant daer benoorden / en loopt zuydwaert black af in zee / dat wert men eerst gewaer als men op 2 ofte 3 mijlen daer by komt. Omtrent drie mijlen benoorden de Caep lept een hooge Heuvel in 't lant / en meer noordwaert is 't lant noch hooger / maer als men dus upt den noorden komt by Caep de Geer/en siet men daer bezuyden geen landt meer. Aen den hoeck komende soo schout een Rifken dat daer van af strekt / loopt daer by om/ en voort zuydoost ten oosten en zuydoost vijf ofte ses mijlen na S. Cruz / ghy sult dan het Mooren Casteel sien staen op 't hooge lant / daer neffens lept een rye Klippen / omtrent een Roer-schoot lenghde / voort is 't al een suyvere schoone Kust. Om daer in de Bay te setten / soo loopt soo verre in de wijck / dat het voorsz. Mooren Casteel noorden van u staet/ en der Christenen Packhuysen noordoost / daer sal 't diep wesen bezuyden die voorsz. regel Klippen 7 en 8 vadem / de noord-hoeck of de Caep de Geer sal van u zijn noordwest ten westen / daer is de beste Reede / des somer-daegs mach men wel nader aen de wal setten tot op 6 en 7 vadem. Soo ghy van C. de Geer na de Playe of Reede zeylt / soo maeckt altijdt het lant van de Caep aen boort te houden / en loopt daer by langhs tot voor 't Casteel / soo ghy u verre van de wal begeeft / ghy sult met noordelijcke winden / die daer veel wayen / weder noordoost en noord noordoost van onderen op moeten komen / daerom is 't best het hooge landt aen boort te houden. Die by nacht hier soude mogen te Reede komen/ moet op een sekere groote pene de wal niet nader komen als op 12 of 14 vadem.

Rif van Caep de Geer.

Reede voor S. Cruz.

Op dese Reede moet men hem wel versorghen men sijn Anckers / het Top-ancker moet altijt staen voor de windt die upt het lant waept / de andere Anckers t'zeewaert: het Plecht-ancker moet men ock altijt gereet hebben / om / tegen dat het stroomen wil ('t welck men aen 't dijnen van der zee te vooren wel mercken kan) dat ock in 't zuydwest upt te brengen. Ock is 't noodigh de Fock aen de Gade te houden / om / of 't gebeurde dat men van sijn Anckers spilde / hem daer mede (ten besten dat men kan) te behelpen. In dese Bay is veel Visch te vangen. Als men hier te Reede lept vaert men by quartieren upt visschen.

Vlaemsche Eylanden.

VAn de Caep S. Vincent zuydwest ten westen 108 mijlen / en van de Caep de Finisterre zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden 174 mijlen / lept het Eylandt Porto Santo / gestreckt zuydoost en noordwest / op elcke eynde van dat Eylandt lept een groote klip. De Reede is aen de zuydwest-zijde beoosten een gehackelde klip voor een Havenken / daer men met Barcken beschut mach leggen.

Porto Santo.

Het Eylandt Madera lept van Porte Sante zuydwest 12 mijlen. Zuydwaert van de oost-hoeck van Madera leggen drie sin alle klippige Eylandekens/ geheeten de Sertes/ het noordelijckste is het kleynste / lept omtrent een mijl van landt van de voorsz. hoeck/ het zuydelijckste is het grootste/ lept 3 mijlen van landt / die upt den noorden of van Porto Santo af komt / mach tusschen die en 't vaste lant deur zeylen / 't is daer tusschen beyden ruym en wijt / ock over al schoon en klaer/alleen aen de voorsepde oost-hoeck van Madera lept een blinde klip / daer moet men hem van wachten. Aen de zuyd-zijde van het Eylant / voor het Stedeken Sint Cruz/ is goede Reede op 20 vadem / dan voor Fonsiael is de principaelste Reede om te laden / bewesten de Stadt lept een groote klip met een krups/ geheeten de Leeuw/ daer by is 't best te leggen op 30 ofte 40 vadem. Aen de zuydwest-zijde voor Marasilo is 't oock goet setten op 16 of 18 vadem. Op alle dese voorsz. plaetsen is goede gront om te anckeren.

Madera. Sertes. Sint Cruz. Marasilo.

Tusschen Madera ende Teneriffa lept dat Eylandeken Salvages / te weten zuyden van de Sertes 30 mijlen/ noorden van de noordoost-hoeck van Teneriffa twintigh mijlen / ende noord noordwest van de noordoost hoeck van groot Canarien 30 ofte 32 mijlen / 't lept gestreckt zuydwest en noordwest / en is omtrent een halk mijl lanck. Het zuydwest-eynde van de Salvages is verre in zee upt / daer om loopt liever daer beoosten als bewesten om. Twee of drie mijlen zuydwest van dien hoeck lept onder andere Klip-

Salvages.

Klippen een groote / die van verre vertoont als een Zepl. Onder de zuydoost-zijde van de Salvages is goede Reede voor een noordwesten en westen wint.

S. Michiels. Madera en het Eylant S. Michiels leggen verschepden noordwest en zuydoost 102 mijlen. Aen S. Michiels is de Reede op de zuydwest-zijde van 't Eylant / als men om een van beyde de hoecken komt / 't zy uyt den oosten of westen / soo siet men twee Stedekens. Voor dat westersche / geheeten Punte del Gada ofte Punt Algato / is de Reede op 20 en 25 vadem. Voor dat oostelijckste Stedeken leydt een Eylandeken / tusschen dat en het landt van S. Michiels is 't 5 / 6 en 7 vadem diep. Tusschen dese 2 Stedekens strekt de Kust west noordwest en oost zuydoost.

Punte del Gada.

Tercera Van Sint Michiels tot Tercera is de cours noordwest ten westen 26 mijlen. Onder Tercera is de Reede op de zuyd zijde van 't landt / bewesten de Klippen / recht voor de Stadt Angra / tusschen twee uytstekende hoecken / op elck van die staet een Kasteel tot beschermínge van de Schepen die daer op de Reede leggen / de westelijckste van die twee hoecken / strecht een goet stuck meer t'zeewaert als de oostelijckste / en heeft op 't eynde 2 seer hooge Bergen / geheeten Brezil / als men uyt der zee komt / 't zy van oosten of westen / schijnt het van verre als of die van 't lant afgeschepden waer. Dese 2 voorsz. Bergen op den hoeck van Brazil / zijn soo hoogh dat men daer van by klaer weder 12 / 13 mijlen of meer in zee mach sien / daer op staen twee pilaren die men over al in de Stadt Angra sien kan / met een Wachter daer by / om wacht te houden / en die van de Stadt te waerschouwen / van de Schepen die omtrent het Eylant komen. Soo menigh Schip als hy siet komen van westen ofte zuyden / dat is van West-Indien / Brasil ofte Portugaels-Indien / soo menigen Vlagh set hy op de Pilaer na 't westen / als hy meer als 5 Schepen siet / set hy een groote Vaendel op / dat beduyt een heele vloot. Desgelijcks doet hy oock op de andere Pilaer na 't oosten / van Schepen die hy uyt den oosten van Portugael ofte uyt den noorden siet komen: soo datter niet een Schip daer omtrent mach komen / ofte men kan dat terstont op alle hoecken en straten van de Stadt aen dat teycken sien.

Angra.

Om op de Reede van Tercera te zeylen Die uyt den oosten ofte noorden komende / op de Reede van Tercera begeert te wesen / die loopt het landt by den oost-hoeck aen / en daer by langs tot de twee Eylandekens / ghenaemt de Jlheos / die een stuck beoosten de Reede omtrent een boogh-scheut van malkander leggen. Men mach bezuyden de Eylandekens ofte daer benoorden heen loopen / soo men wil / oock daer tusschen beyden deur. Tusschen die Eylandekens en het vaste lant van Tercera / is 't een groote Kartou-schoot wijt / en 15 / 16 vadem diep / tusschen de Eylandekens deur is 't 5 en 6 vadem diep schoone zant-grondt. Een stuck t'zeewaert van dese Eylandekens leggen 3 ofte 4 Klippen boven water / geheeten Los Frayes ofte Gebroeders. Voorby die voorsz. Eylandekens zijnde / zeylt men westwaert / tot dat men komt by den voorsz. hoeck van Brasil / daer recht beoosten moet men setten voor de Stadt Angra op 10 of 12 vadem / ofte men set gheemeenlijck het Zee-ancker op 16 en het Toy-ancker na lant tot op 8 of 9 vadem. Men leydt daer beschut voor een zuydweste / weste / noorden en noordoosten / oock oost noordoosten wint / maer een zuydoosten wint wayt daer black en open in. Op de west-zijde van den hoeck Brasil is oock een groote Zant-bay / om te setten voor het Dorp geheeten S. Martijn. Twee mijlen beoosten de Stadt Angra leydt een Inwijck / ghenaemt Porto Judeo / daer quamen de Spanjaerden aen lant met haer macht / als sy het Eylant in namen van de Portugesen.

Porto Judeo.

Die van Tercera na Fayael wil zeylen / set sijn cours west zuydwest na de oost-hoeck van S. Joris / die is van daer verschepden 8 mijlen. Voorts tusschen de Pico en Sint Joris deur tot Fayael zijn 12 mijlen / 't streckt meest west noordwest daer tusschen deur / het Eylant Fayael leyt bewesten 't Eylant van de Pico / een mijl daer af verschepden.

Die op de Reede voor Fayael setten wil / sette in de Inwijck recht voor het Dorp van Fayael op 14 of 15 vadem / daer is Zant-gront / maer daer gaet harde stroom / beyde van vloet en ebbe.

Aen het zuydwest-eynde van het Eylandt Fayael leydt een Havenken / om daer in te zeylen / soo loopt by de zuydwest-hoeck in / soo lange by de wal om / tot dat ghy het Havenken open siet / zeylt al by de zuydwest-hoeck om / tot dat ghy komt in het naeuwe tusschen de Klippen die van de west-zijde af leggen / soo haest als ghy binnen de Klippen komt / laet dan stracks u Ancker vallen op vijf vadem / en brenght Trossen aen de oost-zijde aen landt / aen de palen vast / die daer toe gemaeckt zijn. De Haven is kleyn / soo dat men daer niet meer als met 4 ofte 5 Schepen in mach leggen: inwaert aen is 't black water.

Van 't Gety.

Aen dese voorsz. Kusten van Barbarien maeckt hoogh water een zuyd zuydweste en zuydwest ten zuyden Maen.

Streckingen en Courssen.

Van C. de Spartel tot C. Cantin is 't z. w. wel soo zuydelijck	64 mijlen.
Van C. de Spartel tot Madera west ten zuyden en w. z. w.	150 mijlen.
Van Caep Cantin tot Madera west	98 mijlen.
Van C. Cantin tot de Caep S. Vincent noorden	67 mijlen.
Van Caep Cantin tot Teneriffa zuydwest ten westen	111 mijlen.
Van Caep Cantin tot Caep de Geer zuyd zuydwest	38 of 40 mijlen.
Van C. de Geer tot C. de Non z. zuydwest en zuyden ten westen	20 mijlen.
Van C. de Geer tot den hoeck van S. Cruz zuydoost	4 mijlen.
Van Caep de Non tot Ofin zuyden	10 mijlen.
Van Caep de Non tot Caep Bajador zuydwest ten westen	52 mijlen.
Van Caep de Geer tot C. de Bajador zuydwest wel soo westelijck	83 mijlen.
Van Saffia tot Madera oost en west	98 mijlen.
Van Caep de Geer tot Madera west noordwest	100 mijlen.
Van S. Michiels tot Tercera noordwest ten westen	26 mijlen.
Van Tercera tot het oost-eynde van S. Joris west zuydwest	8 mijlen.
Van de oost-hoeck van S. Joris tot Fayal west noordwest	12 mijlen.
Van S. Michiels tot C. de Finesterre oost noordoost	185 mijlen.
Van Tercera tot Horent of de Rivier van Lisbon oost	200 mijlen.
Van Tercera tot C. de Finisterre o. n. o. en oost ten noorden	210 mijlen.
Van Tercera tot Lezart noordoost ten oosten	290 mijlen.

Hooghten.

Masagam leyt op	32 graden 46 minuten.
Caep de Cantin op	32 graden 32 minuten.
Het Eylandt Mogodor op	31 graden 18 minuten.
Caep de Geer op	30 graden 10 minuten.
Caep de Non op	28 graden 32 minuten.
Caep de Bajador op	26 graden 10 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

Casa Cabalgero.



Aldus vertoont het Landt tusschen Masagam en C. Cantin.



Aldus vertoont hem Casa Cabalgero / als 't zuyden van u is vijf mijlen.



Als de noord-hoeck van Saffia zuyd zuydoost vier mijlen van u leydt / is die aldus gedaen.

Als



Als Caep Cantin noordoost ten oosten vijf mijlen / en den hoeck van Saffia oost zuydoost drie mijlen van u zijn / vertoonen die aldus.



Aldus vertoont het Landt bezuyden den zuyd-hoeck van de Bay van Saffia / als 't oost zuydoost van u is twee mijlen.



Mogedor.

Als men west noordwest ofte dwers van Mogedor is twee mijlen / vertoont hem het Landt aldus / 't is een hoogh dubbel Landt.



C. Tafelana.

Als de Caep de Tafelana noord noordoost van u is twee mijlen / soo vertoont het Lande aldus tot Caep de Geer toe.



Caep de Geer.

Als de Caep de Geer twee mijlen noord noordoost van u is / vertoont die aldus / de Bay is dan van u oost ten zuyden / is duynigh Landt.



Dus vertoont het Eylandt S. Michiel aen de noord-zijde.



Aldus vertoont het Eylant van Tercera / als 't oost ten zuyden omtrent 5 mijlen van u leydt.



Als Tercera 3 of 4 mijlen zuydwest van u is / soo is 't aldus gedaen. Het west-eynde van dit Eylant Tercera is hooger als het oost-eynde / daer aen is het tamelijck wel te kennen.



Dus vertoont Tercera aen de noord-zijde.



Brasil. Reede voor Angra. Eylandekens.

Dus vertoont Tercera aen de zuyd-zijde / als men daer by langhs zeylt.



Aldus vertoont het Eylant S. George ofte S. Joris / als 't zuyd zuydwest van u leyt vijf mijlen.



Als het west-eynde van S. Joris zuyden ten oosten / en het oost-eynde zuydoost van u is / vertoont het aldus / omtrent ses ofte seven mijlen daer af zijnde.



Als 't Eylant Pico zuydoost van u is / vertoont het aldus / den hoogen Pieck mach men omtrent 30 mijlen weeghs in zee sien.



Het Eylant Fayael vertoont aldus / als 't zuyden van u is ses ofte seven mijlen.



Als het Eylant Graciosa west zuydwest van u leydt drie mijlen / soo is 't aldus gedaen.

De Tweede Vertooninge,

Zijnde

Van de Canarische Eylanden.

DE voornaemste Eylanden van Canarien zijn seven in 't getal / Lancerota / Forteventura ofte Porte Ventura / Groot Canarien / Teneriffa / Gomera / Palma en Ferro.

Lancerota. Het Eylandt Lancerota leydt van de Caep S. Vincent verschepden / zuyd zuydwest omtrent 140 mijlen heeft een Haven op het noordoost-eynde/tusschen de twee Eylanden Alagranca en Graciosa / daer men van benoorden mach in komen / en voor alle winden beschut leggen/ 't is daer diep 10/ 15 en 20 vadem / zuydwaert mach men by Lancerota langhs weder uyt zeylen.

Aen de oost-zijde van Lancerota is een goede Reede voor het Stedeken Lancerota / daer leyt een Banck benoorden/ die moet men schouwen / en loopen daer bezuyden om / men set het daer op 10/ 11 en 12 vadem.

Aen de selve zuydoost-zijde leggen noch twee Ty-havens/ een groote Gotelingh-schoot van malkander / de noordelijckste heet Porto Naos / de zuydelijckste Port de Caballos / die hebben wy in de noord-hoeck van dese Kaert in groote besteck afgebeelt / en de diepte met getallen by voeten aen gewesen op hoogh water en springh-vloet.

Porto de Naos Porto de Naos / de diepste van dese Ty-havens / gaet tusschen twee Steen-reven noordwest ten noorden in / daer staen twee Bakens van opgehoopte steenen / in maniere als de Warders in Noorwegen / die brenght en houdt men over een / en zeylt daer op in / tusschen die voorschreven twee Reven deur. Het drooghste ofte drumpel tusschen die twee Reven is een kort verlaet / stijf een Schip-lenghde langh/ met hoogh water omtrent 17/ en met leeg water 7 voet diep/ soo haest men daer over is wert het terstont 20/ 24/ 26 en 28 voet diep / dan moet men noordwaert ende kort noordoostwaert op wijcken / en setten het achter de Klippen die benoorden het gat leggen / in 't gat is de gront rudtigh / hart en oneffen / soo een Schip daer quam te stooten / 't soude terstont moeten breken. Het Rif is soo van buyten als van binnen heel steyl / soo dat men daer heel dicht aen mach komen. Daer de Anckers geteeckent staen / is 't altemael schoone zant-gront / 30/ 34 en 35 voeten diep / met hoogh water. Met een zeltsame windt kan 't hier wy wat dijnen / maer dat gebeurt selden / want de winden waeyen daer meest uyt den noorden en noordoosten / daer over is 't daer meest altijt slecht water. Dese Haven is heel engh / tusschen de Klippen die t'zeewaert van u leggen / en de wal / is 't wepnigh meer als een groote kabel lenghde wijdt / en van het gat tot aen 't vaste lant omtrent anderhalf kabel lenghde. Het gat en is oock niet wijdt / maer met hoogh water bloeyen de Klippen een goet stuck weeghs aen beyde zijden onder / die komen met leegh water dan weder boven.

Tusschen Porto de Naos ende Porto de Caballos leggen twee Eylandekens / het noordelijckste is het grootste / met het hoogh water mach men met Barcken achter ofte binnen die Eylandekens deur varen tot in Porto de Caballos/ maer niet met Schepen / dan met leegh water valt het daer achter droogh. Op het zuydelijckste Eylandeken staet een vervallen Kasteel / dat voor desen van de Engelschen is gedestrueert. Van de zuyd-zijde van dat kleyn Eylandeken loopt een Rif af / daer bezuyden ofte bewesten streckt het gat in / dat is heel naeuw / niet boven tien vadem wijt / op 't vaste landt staen oock twee kleyne Warders in Porto de Naos / die moet men over een brengen / en daer op in zeylen/ met hoogh water en springh-stroom en is daer in 't gat niet meer water als 12 voeten of een halfmeer / de gront is daer in 't gat oock hardt / en niet dan Klippen / daer men over moet / maer daer binnen is schoone zant-gront / daer men met een Schip van 10 of 11 voet sonder hinder mach droogh bevallen. Met het hooghste water leggen de meeste Klippen aen weder-zijden van 't gat onder water / soo dat men tot veel plaetsen met Barcken daer over heen mach. Met leegh water en blijft in dit gat niet meer als een voet of anderhalf diepte/ soo dat'er met leegh water oock geen Scheeps-boots in en mach / men leydt daer binnen voor alle winden beschut / ende hoe seer dat het waeyt / het water is daer altijt even slecht. In dese beyde Havens maeckt hoogh water een zuyden ten westen en noorden ten oosten Maen. By dese Havens en zijn geen Hupsen daer Spanjaerts of Mooren woonen / dan alleen by Porto de Caballos een Herberken / daer men des Sondaeghs (als daer Schepen leggen) Misse doet. Men gaet van daer door het Geberghte na de Stadt/ die twee mijlen van daer leydt. Die hier komen wil moet hem voorsien van water / want seer selden is daer vers water te bekomen. Op dit Eylandt en wast noch Frunt noch Wijn / op sommige goede Jaren geeft het wat Tarve/ Garst en Orsilie / de Inwoonders zijn Mooren / onder het ghebiedt des Koninghs van Spangien.

Tus-

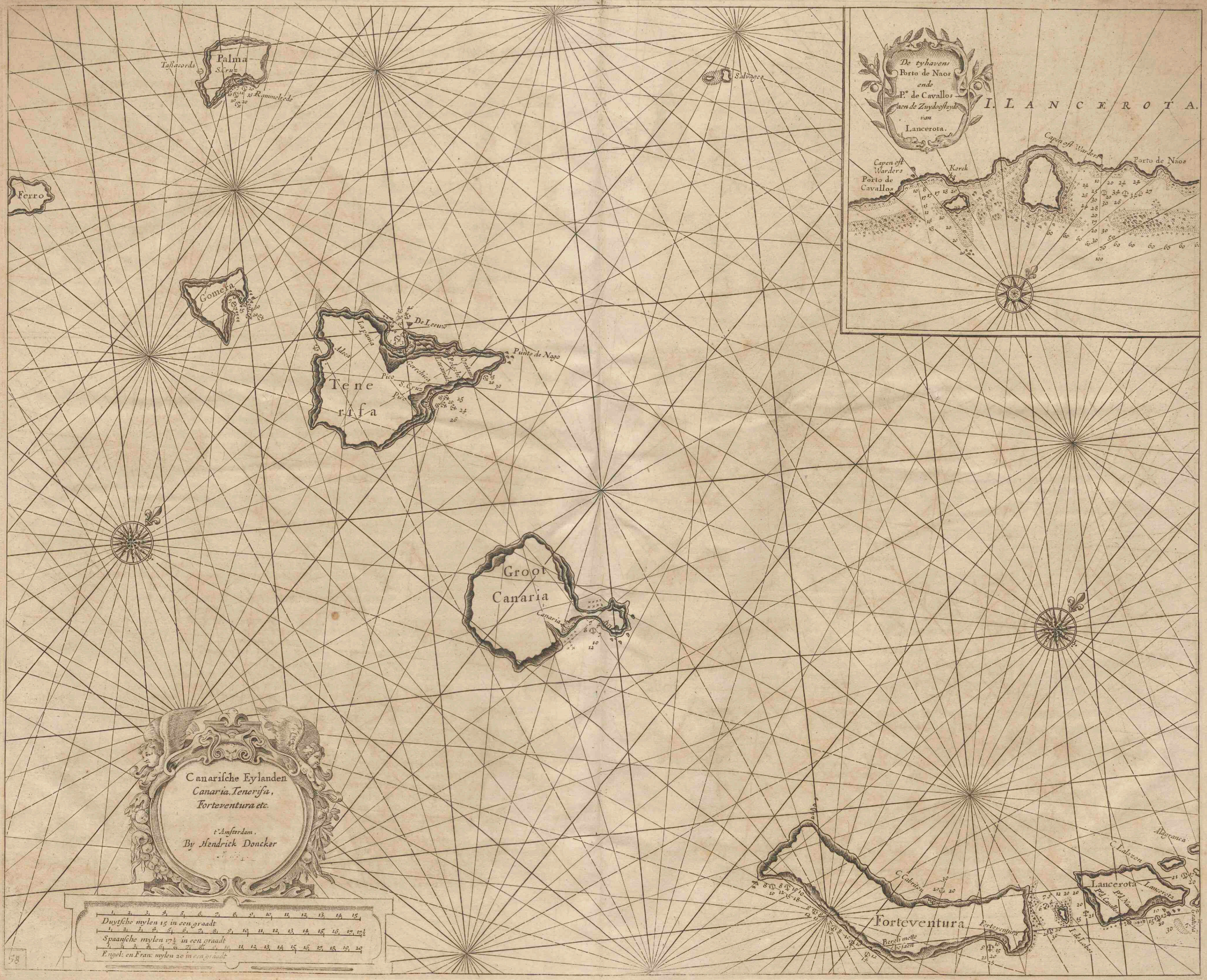

Palma
Taßacorda
S. Cruz
Rammelrede
Salvages
Ferro
Gomera
De Leeuw
Lapania
Adeca
Punte de Nago
Tene
rifa
Pico
S. Cruz
Groot
Canaria
Canaria
De tyhavens
Porto de Naos
ende
P.o de Cavallos
aen de Zuydoostzyde
van
Lancerota.
I. LANCEROTA.
Capen ost Warders
Porto de Naos
Kerck
Capen ost Warders
Porto de Cavallos
Canarische Eylanden
Canaria, Tenerifa,
Forteventura etc.
t'Amsterdam,
By Hendrick Doncker
Duytsche mylen 15 in een graadt
Spaansche mylen 17½ in een graadt
Engel: en Fran: mylen 20 in een graadt
Forteventura
C. Cabriton
Bergh mette besaen
Forteventura
I. de Lobos
Lancerota
Lancerota
C. Lalazon
Alagranca

Tusschen Lancerotaen Fortebentura leydt een Eylandeken / geheeten Isle de Lobos / dat is aen de bupten-zijde / te weten aen de noordwest-zijde / heel bupl. Aen beyde zijden van dat Eylandt mach men setten op vijfftien of twintigh vadem / ook op ses vadem / een Gotelingh-schoot zuydwest ten westen van de west-hoeck van dat Eylandt / daer leydt men beschut voor alle winden / behalven voor noordelijcke / noordweste en zuydooste winden. De Kust van Fortebentura is aen het noordoost-eynde heel bupl / met veel uytstekende reven / daer de zee geweldigh op bzeecht en stort.

Isle de Lobos.

Het Eylandt van Gzoot Canarien leydt van Fortebentura verschepden / west veertien ofte vijftien mijlen. De Reede aldaer leydt aen de oost-zijde van 't Eylandt / achter de noordoost-hoeck / neffens een Kasteel dat op een Singel staet. De voorsz. noordoost-hoeck is een seer hooge hoeck / met een lange smalle en lage zant-strant aen 't ander landt vast / soo dat / als die 4 ofte 5 mijlen noordwest of zuydoost van u is / schijnt die een Eylant te zijn / van het ander landt afgescheyden. Wilt ghy daer op de Reede wesen / soo zeylt by dien noordoost-hoeck om / by de Isolettes langhs (die latende aen stuerboort van u) tot dat het Slot omtrent noordwest ten noorden van u leyt / set het daer op 8 / 9 en 10 of 12 vadem / dan leyt den noord-hoeck noordoost ten noorden / en de zuyd-hoeck zuyd zuydoost van u.

Gzoot Canarien.

Aen 't zuyd-eynde van groot Canarien is een schoone Zant-bay / geheeten Maspalomba / daer is goede Reede voor noordelijcke winden / en versch water te bekomen.

Maspalomba.

De noord-hoeck van groot Canarien / ende de noordoost-hoeck van Teneriffa / geheeten Punte de Nago / leggen verschepden west noordwest ende oost zuydoost sestien mijlen. In Teneriffa is een Reede aen de zuydoost-zijde voor de Stadt S. Cruz / daer is een schoone Zand-bay / recht benoorden de Stadt is de beste Reede op 20 of 24 vadem / Punte de Nago / de noordoost-hoeck van Teneriffa / leyt dan noord noordoost van u / en de zuyd-hoeck zuyden ten westen. Als de Pico van Teneriffa west zuydwest van u is / soo is men open voor dese Reede van S. Cruz / en als men op de Reede van S. Cruz leyt / mach men 't Eylant van groot Canarien sien / zuydoost van daer omtrent tien mijlen.

Teneriffa. Punte de Nago S. Cruz

Aen de noordwest-zijde van Teneriffa / leydt de Reede van Gerrachica / van de noordoost-hoeck ofte Punte de Nago west zuydwest ende zuydwest ten westen ses ofte seven mijlen. Die voor Gerrachica setten wil / die set het bewesten de Klippen met het kruys / de Leeuw genaemt / alsoo dat de voorschreven Klip zuydoost ten oosten en zuydoost van hem leydt / soo leyt men recht voor de Stadt / dan mach men de straet van de Stadt recht in sien / door dat Klooster van S. Dominicus / daer is een schoone grondt op ses-en-dertigh of veertigh vadem / de Pieck leyt dan recht bewesten aen de Stadt / nader aen 't Landt of aen de Klip als op 35 of 36 vadem en is 't niet schoon / en westwaert na 't Klif Tapania is 't ook buple gront. Dit is een boose Reede / daerom een peder die hier komt moet wel toe sien / op Anckers / Touwen en Zeylen wel te passen / en die wel fier en gereet hebben / om terstont te cupmen als 't stormen wil.

Gerrachaca. De Leeuw. Tapania.

Haven Gerrachica.

Daer is ook een klepn Havenken voor Gerrachica / daer men met een deel Schepen in leggen mach. Om daer in te zeylen moet men een Lootsman hebben. Aen de west-zijde van 't Gat leydt een Klip onder 't water / doch hy barnt altijdt / men set het binnen in 't Havenken op vijf of ses vadem / en bzenght twee Anckers voor upt t'zeewaerts / met een kabel aen de klippen / en een Ancker achter upt aen 't lant / so dat het Schip niet dzayen mach / de gront is daer bupl / men moet de kabels met Boeyen en Tonnen bewaren om van de grondt te houden. Dit is een goede Haven by de Somer / dan is 't gemeynlijck goet weder / maer des Winters en is 't niet geraden met een Schip daer in te komen / want de dyningen ofte wagen der zee upt den noordwesten / komen daer somtijts soo stijf in geloopen / dat het niet mogelijck is een Schip te houden al had het tien Anckers upt. Het is gebeurt / ettelijcke jaren geleden / datter een gantschen hoop Schepen in de selve Haven zijn verlooren / en een goet deel Kupsen van het selve Stedeken door het groot water af gespoelt.

Cusschen Gerrachica en dat oost-eynde van Teneriffa zijn noch dzie Laedplaetsen om Wijn te laden / als Laramela / Relecho en Gratama.

Laramela. Relecho Gratama.

Aen 't zuydwest-eynde van Teneriffa leydt noch een klepn Havenken ofte Bapken daer men veel wijn ladet / genaemt Adessa / daer is ook goet leggen / behalven met een zuydweste wint / die waept daer open in.

Adessa.

Van Teneriffa tot het Eylandt la Palma / is de cours west noordwest vijfftien mijlen. Aen de zuydoost-zijde van de Palma leyt een schoone Bay / met een Stadt en Laedt-plaetse / geheeten Sint Cruz. Die van benoorden komt / en daer op de Reede begeert te setten / loopt soo verre in de Wijck / tot dat hy bezuyden ofte voorby 't Hooft of de Bzugge is / en set het daer op 25 ofte dertigh vadem. By winter-dagh en moet men de strant niet soo na setten / om de zuydooste en zuyd zuydooste winden wille / men soude als dan de strandt te na leggen. Men leydt 'er voor twee Anckers in een Hane-poot / met een Cop-ancker achter upt / om 't Schip recht op de Reede te houden / daer leydt een hooge witte Klip met een kruys booysten de Stadt / daer is de beste Reede. Recht benoorden de Stadt is een schoone Zandt-bay / daer is het goet setten op 20 / 30 ofte 35 vadem / na dat men verre af leght / de Reede werdt de Kammel-reede genaemt. Als men op de Reede leydt van I. de Palma / soo mach men de Pieck van Teneriffa sien oost zuydoost van hem leggen. Het Eylandt de Palma is seer hoogh / ende een boomigh Eylandt / daer aen het licht bekent werdt. Aen de zuydwest-zijde van de Palma is noch een plaetse daer men Wijnen ladet / geheeten Tassa Corda.

Omtrent 4 mijlen west van 't west-eynde van Teneriffa leyt het Eylandt Gomera / dat heeft aen de noordoost-zijde een goede Haven / van tien vadem diepte / daer het voor meest alle winden goet leggen is / beter als in eenigh van d'ander Eylanden / maer daer en is niet te laden / men mach ook bupten voor de Haven setten op 20 vadem / maer men moet daer mede cupmen als tot Gerrachica. De Reede van Adessa / op Teneriffa / leydt daer recht tegen over oost daer af / omtrent 4 mijlen. De Reede van Isle de Palma leydt van dese Haven in Gomera noordwest ten noorden twaelf mijlen.

Gomera.

Het Eylandt Ferro leyt van I. de Palma zuyden ten westen verschepden 10 mijlen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen de Eylanden van Canarien maeckt tot de meeste plaetsen het natuerlijck Gety / te weten z. w. en noordoostse Maen het hooghste water.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van de west-hoeck van Fortebentura tot het Eylandt van Gzoot Canarien oost ende west	14 of 15 mijlen.
Van de noord-hoeck van Canarien tot Punte de Nago / de noordoost-hoeck van Teneriffa / west noordwest	16 mijlen.
Van Punte de Nago tot Gerrachica w. z. w. en z. w. ten w.	6 of 7 mijlen.
Van Teneriffa tot Isle de Palma west noordwest	14 mijlen.
Van 't west-eynde van Teneriffa tot Gomera west	4 mijlen.
Van de Palma tot Ferro zuyden ten westen	10 mijlen.
Van Gzoot Canarien tot Salvages noord noordwest	30 mijlen.
Van Gerrachica tot Salvages noord noordoost	22 of 23 mijlen.
Van Teneriffa tot Isle de Madera noorden	54 mijlen.
Van Gzoot Canarien tot het oost-eynde van Madera noorden ten westen	64 mijlen.
Van la Palma tot Madera noorden ten oosten	40 mijlen.
Van Salvages tot de Sertes van Madera noorden	35 mijlen.
Het uytterste van de Sertes streckt van Madera	3 mijlen.
Van Madera tot S. Michiels noordwest	102 mijlen.
Van het west-eynde van Fortebentura tot de C. de Bojador zuyden en zuyden ten westen	15 mijlen.
Van Lancerota tot de Caep S. Vincent noord noordoost	135 mijlen.
Van Gzoot Canarien tot Calis noordoost verschepden	180 mijlen.
Van Gzoot Canarien tot Caep S. Vincent n. o. ten noorden	158 mijlen.
Van Gzoot Canarien tot Norent n. noordoost wel soo oostelijck	180 mijlen.
Van Gzoot Canarien tot Caep de Finisterre noord noordoost wel soo noordelijck	230 mijlen.
Van Teneriffa tot Lezart noord noordoost verschepden	350 mijlen.
Van Isle de Palma tot de Caep S. Vincent noordoost	168 mijlen.
Van Madera tot Caep de Geer oost zuydoost	94 mijlen.
Van Madera tot Saffia oost	98 mijlen.
Van Madera tot Calis oost noordoost	150 mijlen.
Van Madera tot Norent noordoost	134 mijlen.
Van Madera tot de Caep Finisterre noordoost ten noorden wel soo noordelijck	184 mijlen.

Hooghten.

Het Eylant Lancerota leyt op	28 graden 35 minuten.
Het noord-eynde van Gzoot Canarien leyt op	28 graden.
Het noord-eynde van Teneriffa op	28 graden 40 minuten.
Isle de la Palma op	28 graden 52 minuten.
Salvages op	30 graden.
Het zuydelijckste van Madera op	32 graden 8 minuten.
Maer het noordelijckste op	32 graden 40 minuten.
Porto Sancto op	33 graden.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee vertoonen.

Bergh met de Besaen.



Dus vertoont de Zuyd-kust van Fortebentura / als de Bergh met de witte Belaen noordwest ten noorden omtrent een mijl van u is.



Dus vertoont de noordwest-zijde van groot Canarien.



Aldus is Teneriffa gedaen / als de Pico west zuydwest van u is / dan is men open voor de Reede van S. Cruz.

Dus



Dus vertont Teneriffa / als de Pico zuydooſt van u is / dan is men open voor de Reede van Gerrachica.



Als Iſle de Palma omtrent ooſt van u is 12 of 13 mijlen / ſoo is die aldus gedaen.



Aldus is 't Eylant de Palma gedaen / zuyden en zuyden ten ooſten van u zijnde 7 of 8 mijlen.



Aldus is 't Eylandt de Palma gedaen / zuydweſt ten zuyden van u zijnde 3 of 4 mijlen.



Als Salvages ooſt zuydooſt van u is vier mijlen / vertoont het hem aldus.



Als Salvages ooſt noordooſt van u is vier mijlen / is 't aldus gedaen.



Als Porto Sancto zuyden ten weſten van u is omtrent ſeven mijlen / ſoo is 't aldus gedaen.



Aldus vertoont Porto Sancto als 't omtrent zuyden van u is vier of vijf mijlen.



Dus vertoont het Eylandt Madera als men van benoorden komt / en dat het midden van 't Landt 8 of 10 mijlen van u is / het zuydooſt-eynde is ſeer hackeligh als 't naby u is / het noordweſt-eynde is een ſchorre hoeck ſchuyn nedergaende.



Dus vertoont hem het Eylandt Madera zuydweſt van u zijnde.



Als Madera zuyden van u is twaelf mijlen / vertoont het aldus.



Als Madera weſt zuydweſt van u is tien mijlen / is 't aldus gedaen.

E Y N D E.

t'Amſterdam / By Hendrick Doncker, in de Nieuwebrugh-ſteegh / in 't Stuurmans Gereedſchap.